

CANDELA.

Foaie bisericească-literară.

ANUL 1886.

Cernăuți.

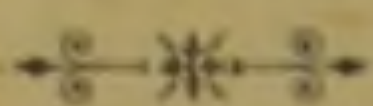
Tipografia arhiepiscopală. — Stațiunea telefonului Nr. 45.

1886.



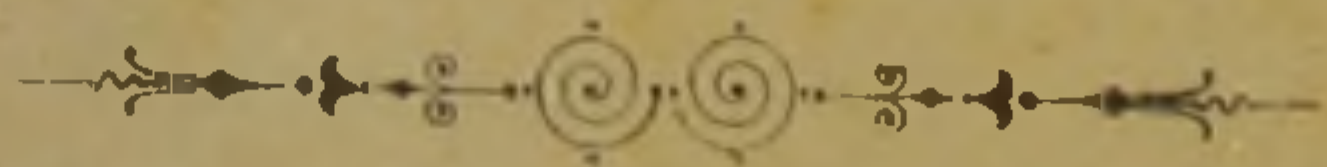
Consemnăciunea

materiilor din „Candela“ pe anul 1886.



	Pag.
Fântânele și Codicii dreptului bisericesc ortodox	1, 65, 125, 257, 327, 395, 463, 529, 593, 657
Învățătura celor doi-spră-dece apostoli	193
Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Varlaam (1632—1653)	8, 74, 137, 205, 263, 334
Церковное имущество и благотворительность въ первые три вѣка христианства	18
Cerectarea bisericii din partea poporului nostru	27
Predică despre stimarea preuților	31
Earna	38
Науки для народа	44, 117, 171, 243, 300, 383, 441, 517, 640, 707, 778
Провѣдъ. Кто есть званный а кто избранный (Сочин. А. Манастырскій)	48
Крещеніе и Мурономазаніе въ первые три вѣка христианства	91
Predica	101
Necrologiu la înmormântarea Domnului Dumitrachi cav. de Popoviciu, mare proprietariu, rostitu în biserica parochiala din Stroești la 6/18 De- cemvrie 1885 de parochul localu Ioanu Berariu	110
Raportul mosaicului despre facerea lumii și științele naturale	144
Православный приходъ въ австрійскихъ владѣніяхъ, его организація и устройство	148
Cuvântare în Dumineca a V. a marelui postu	158
Cuvântare, ținută de prefectul seminarului Dr. Orestu Popescul în ziua s. trei ierarhi în biserica seminarului archidieceșanu	165
О музицѣ древнихъ Евреевъ. отчитавъ Евгеній Воробкевичъ, богословъ IV-го года, при собраніи Академіи православної въ Черновцахъ, января 30. дня 1886 г.	222, 285
Cuvântare la privighiere (denia) în Jona mare	233
Predică la scoaterea acului în Vinerea mare	238
Cuvântare în Dumineca Slăbănogului	266
Primă-vara	308
Biblioteci populare și înființarea lor	366

	Pag.
Два писъма Фотія. святѣшаго патриарха константинопольскаго	369
Cuvântare, de ținută în biserică vechiă mitropolitană din Suceava, unde dăcu moascele S. M. M. Ioanū Nou	375
Predică, ținută de D-nul Calmuțchi la biserică s. Ioanū din Bârladū, în noaptea Pascelor din 1886	380
Vieța și activitatea Mitropolitului țerei Românești, Antimu Ivireanul (1708—1716)	401, 478, 544, 608, 673, 725
Înriurinta creștinismului în educațione	410
Православное учение въры или краткое христiанское богословие	418
Predică despre indiferentismul religios	431
Calinicū cu mila lui Dumnezeu smeritul Archiepiscopū și Mitropolitū alu Ungro-Vlachiei și Primatū alu României	492
О монастыряхъ, протоіерействахъ, енархiяхъ, митрополiяхъ и патри- архатахъ	497
Predică pentru Dumineca a 13 după Rusalie	508
Optă documinte române privitoare la mănăstirea Putna (1707—1778)	557
Церковное Богослужение, его цѣль и значеніе	568
Cuvântare ținută în țințirumul ortodoxū din Cernăuți în Sâmbeta moșilor 30 Maiū (11 Iuniu) 1886	580
Слово выголошене при торжественномъ богослуженіи въ день празно- ванiя 50-лѣтнего священства и супружества Его Высокопреподобiя отца протоіерея Григорiя Прокоповича въ Бергометѣ надъ Се- ретомъ дня 24. Юлія (5. Августа) 1886	582
Причащеніе въ темницѣ	621
Lămurire scurtă a câtor-vă sentințe din capul 3 alu Eclesiastului	630
Consciința dătorinței	633
Predică pentru Dumineca 20 după Rusalie	636
О религиозномъ воспитаніи дѣтей	629
Cuvântare pentru Dumineca a XXVI. după Rusalie	701
Uă vieța perdută	758
О шкодливости спиртныхъ напитковъ	763
Cronică	51, 121, 172, 248, 315, 388, 446, 521, 588, 645, 711, 782



CANDELA.

Foaia bisericească-literară.

Apare oă-dată pe lună.

Nr. I.

Cernăuți, 1. Ianuarie 1886.

Anul V.

Fântănele și Codicii dreptului bisericesc ortodox.

(Continuare.)

XXVI. Patriarchul Arseniu Autorianu (1255—1250, 1261—1264).

Scrisoare către mitropolitul dela Filadelfia despre mărginile rudirii spiretuale (συγγένεια πνευματική) celei din boteđu. ¹⁾

XXVII. Patriarchul Atanasie I. (1289—1293, 1304—1310).

Propunere sinodală din a. 1305 despre diferite cađuri de dreptu, primită ca lege de împăratul Andronicu celu bătrănu. ²⁾

XXVIII. Patriarchul Isaia (1323—1334).

Decretu sinodalu din Septemvre 1324 despre contribuțiunile în bani, cari mitropoliții și arhiepiscopii au a le prestă bisericei celei mari din Constantinopole. ³⁾

XXIX. Patriarchul Filoteu (1354—1355, 1361 [1364?]-1375).

1. Scrisoare către nomofilaxul și judele generalu Constantinu Armenopolu (Harmenopulus), în carea se deneagă toată puterea de dreptu celor trei tomuri sinodale ⁴⁾ din timpul împăraților Constantinu

¹⁾ Σύντ. V. 138 sqq. — ²⁾ Σύντ. V. 121 sqq. Zachariae, Iur. Graec. Rom. III. 628 sqq. — ³⁾ Σύντ. V. 134 sqq.; Acta patriarchatus Constantinopolitani ed. Fr. Miklosich et Ios. Müller, T. I (Vindob. 1860) p. 126 sqq. — ⁴⁾ Harmenop. Epimetra Hexab. II. (Heimb. 822); Σύντ. V. 127, 128.

alū X. Porfirogenitul, Manuilū Comnenū și Michailū Paleologū primate de dînsul în manualul seū de legi ca valedē, în urma cărora să se rostească asupra unui criminalū de înaltă trădare și din partea bisericeii certarea anatemei. ¹⁾

2. Sigilū din Aprile 1368, cum-că episcopul dela Ierisū (Hierissus) să aibă voiă, de a esercită pe s. munte (alū Atonului) toate drepturile episcopale. ²⁾

XXX. Patriarchul Nilū (1378—1388).

Decretū despre antimisū (Antimension, Antiminsion). ³⁾

XXXI. Scrisoare a unui patriarchū necunoscutū cătră Martiriū dela Antiochia despre primirea ereticilor în s. catolică biserică. ⁴⁾

XXXII. Decretū sinodalū alū unui patriarchū necunoscutū în urma întrebărilor canonistice ale episcopului Niceta dela Sida. ⁵⁾

XXXIII. Fragmentū de unū decretū sinodalū alū unui patriarchū necunoscutū în privința acelora, carii își espunū copii seī proprii. ⁶⁾

XXXIV. Patriarchul Simeonū Trapezuntiul (1470—1472,
1478—1481. + 1489).

Ordine rituală (ἀκολουθία) din anul 1484 (?) pentru trecerea dela biserica latină la cea ortodoxă. ⁷⁾

XXXV. Decretū sinodalū alū patriarchilor Ieremia alū II. dela Constantinopole (1572—1579, 1580—1584, 1586—1594), Meletiu dela Alexandria, Ioachimū dela Antiochia și Sofroniu dela Ierusalimū din a. 1588 despre rădicarea bisericeii rusesci la rangul de patriarchatū. ⁸⁾

XXXVI. Patriarchul Neofitū I. (1600—1601, 1608—1613).

Scrisoare sinodală din Maiū 1611 despre diferite puncte din dreptul căsătorescū. ⁹⁾

XXXVII. Patriarchul Teofanū alū IV. dela Ierusalimū (1608—1646).

Decretū sinodalū din Maiū 1611 despre împedecarea de căsătoriă a rudirii spiretuale. ¹⁰⁾

XXXVIII. Patriarchul Ieremiă alū III. (1715—1726).

Scrisoare din 23 Septemvre 1723, în carea se recunoasce sinodul permanentū rusescū aședatū de Petru celū mare. ¹¹⁾

¹⁾ Leuncl. I. 288 sqq. Σύντ. V. 128 sqq. Harmenop. Epim. Hexab. III. (Heimb. 822 sqq. — ²⁾ Σύντ. V. 131 sqq. Acta patr. Const. (ed. Mikl. et Müll.) I. 555 sqq. — ³⁾ Σύντ. V. 141 sqq. — ⁴⁾ Leuncl. I. 290, 291. — ⁵⁾ Leuncl. I. 292, 293. — ⁶⁾ Leuncl. I. 246; Σύντ. V. 148. — ⁷⁾ Σύντ. V. 143 sqq. — ⁸⁾ Σύντ. V. 149 sqq. — ⁹⁾ Σύντ. V. 156 sqq. — ¹⁰⁾ Alexiu Spanos în apendicele la edițiunea lui Armenopolū Ven. 1744 p. 551 după Zhishman, Eher. der or. Kirche, p. 42. — ¹¹⁾ Σύντ. V. 160 sqq.

XXXIX. Patriarchul Atanasiu alu IV. dela Antiochia (1686—1694, 1720—1724).

Scrisoare de asemenea datu și cuprinsu cu scrisoarea citată a lui Ieremiă alu III. ¹⁾

XL. Patriarchul Gregoriu alu VI. (1835—1840, 1867—1871).

Enciclica din 10 Fevruariu 1839 despre căsătoria. ²⁾

XLI. Patriarchul Antimu alu IV. (1840—1841, 1848—1852).

Tomul sinodalu din 29 Iuniu 1850 despre autochefalia bisericeii ortodoxe din regatul Greciei. ³⁾

XLII. Patriarchul Ioachimū alu III. (1878—1884). ⁴⁾

Scrisoare sinodală din 20 Octomvre 1879 cătră arhiepiscopul Belgradului și mitropolitul Serbiei Michailū, cu carea i-se comunică tomul sinodalū despre recunoascerea autochefaliei bisericeii serbesci. ⁵⁾

XLIII. Patriarchul Ioachimū alu IV. (1884—). ⁶⁾

Tomul sinodalū din Aprile 1885, prin carele se recunoasce autocefalia bisericeii regatului României. ⁷⁾

III. SOCOTINȚELE DE DREPTŪ ALE MAI MULTOR CANONIȘTI ÎNSEMNAȚI CA FŌNTĀNE AJUTORIALE ALE DREPTULUI BISERICESCŪ ORTODOXŪ.

Fōntânelor dreptului bisericescū ortodoxū aparținū în modū ajutorialū și scrieri private de cuprinsū privitoriu la dreptul bisericescū, cari sūntū compuse de bărbați bisericesci și canoniști însemnați și cari nu s'au întăritū nici cândū de puterea bisericească legislativă. Socotințele canonistice și esplicările legilor bisericesci depuse în aceste scrieri dreptū că sūntū a se privi după caracterul lor ca socotințe private, dar' și-au căștigatū prin recunoascerea și întrebuintărea generală a canoniștilor, de și nu valedetatea de legi bisericesci, totu-și uă autoritate aproximativă cu aceasta și s'au primitū în colecțiunile dreptului bisericescū.

¹⁾ Σύντ. V. 163. — ²⁾ Σύντ. V. 164 sqq. — ³⁾ Σύντ. V. 177 sqq. —

⁴⁾ În privința timpului guvernării acestui patriarhū compară „Εκκλησιαστικὴ ἱστορία ὑπὸ Ἀ. Διομ. Κυριακοῦ“ Tom. II. 263 și „Allgem. kirchliche Chronik begründet von Karl Matthes, fortgesetzt von Dr. Hermann Gerlach, 31. Jahrg., das Jahr 1884“ p. 216 sqq. — ⁵⁾ Vedī „Церковный Вѣстникъ“ a. 1879, Nr. 47 p. 12 și „Archiv.“ — ⁶⁾ Despre timpul aședării acestui patriarhū, vedī: „Kirchliche Chronik...“ a. 1884. p. 217. — ⁷⁾ Biserica ortodoxă română, revistă period. eccl. a. IX. (1885) p. 344 sqq. Vedī și „Candela“ a. IV. (1885). p. 362 sqq. și Εκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια... περίοδ. δευτ. ἐτ. I. ἐν Κωνσταντινουπόλει 1885 pp. 38, 39.

Forma, în care provină scrierile aceste, este cându cea de întrebări și răspunsuri (ἐρωτήσεις, ἐρωτήματα, ἀποκρίσεις, ἀπαντήσεις), cându cea de decisiuni canonice (ψηφοί, λύσεις), cându cea de tractate (ὑπομνήματα, μελέται). ¹⁾

Cele mai cumpenitoare scrieri de felul acesta, cari se află mai adese în colecțiunile canonice, sînt următoarele :

I. Scrisoarea numită „Κανονικόν“ a patriarhului Ioanū ajunătorul (νηστευτής) (582—595). ²⁾ Ea este ăă colecțiune de regule penitențiale, întocmită pentru întrebuițarea părinților spiretualī la administrarea misterului pocăinței ³⁾ și provenitoareă fără îndoieală dela Ioanū, însă fără ca să-și fiă păstratū și forma originală. ⁴⁾

II. Trăctatul lui Anastasiu Sinaitul, (carele cu nedreptū se numesce de unii patriarhī dela Antiochia,) din seclul alū VII. (a. 640—700) ⁵⁾ despre santele trei patru-decimi (περὶ τῶν ἁγίων τριῶν τεσσαρακοστῶν). ⁶⁾

III. Întrebările și răspunsurile aceluia-și în 154 de capete. ⁷⁾

IV. Tipicul (τυπικόν) lui Niceforū mărturisorul (ὁμολογητής), diaconū alū bisericeī celeī mari și mai târđiū patriarhū dela Constantinopole (806—815). Scrierea aceasta nu s'a păstratū în totū cuprinsul ei. Colecțiunile înducū cându mai multe canoane, cându mai puține sub numele acesta. ⁸⁾ Mai deplinū a edatū tipicul patriarhului Niceforū cardinalul Pitra. ⁹⁾

¹⁾ Vedī Heimbach, „Gr. röm. Recht im Mittelalter und in der Neuzeit“ în „Allgem. Encyklopädie der Wissenschaften und Künste“ de Ersch și Gruber, Sect. I. partea 86, p. 384; Zhischman, das Eherecht der or. Kirche, p. 43, 44. — ²⁾ Πηδάλ. 699 sqq. Aici se înducū sub numele patriarhului Ioanū ajunătorul 24 de canoane și se mai află afară de aceste încă și alte hotărîri penitențiale (ἐπιτίμια), 18 la numărū, pe cari editorii le-au tipăritū după unū manuscrisū întrebuițatū de ei; Σύντ. IV. 432 sqq.; 445—446 conține Sintagma epitimiele amintite, netipărite după Pidalionū. — ³⁾ Πηδάλ. 717 n. 1; despre valedetatea universală a acestor canoane, vedī Πηδάλ, 698, n. 2. — ⁴⁾ Σύντ. IV. στ.; Dr. Joh. Heinrich Kurtz, Handb. der allg Kirchengeschichte, 2. Aufl., Mitau 1858, Bd. I. §. 277. — ⁵⁾ Despre Anastasiu Sinaitul și timpul, cându a trăitū, vedī Kurtz, l. c. T. I., p. 513; Филаретъ, историческое учение овъ отцахъ церкви, (Петерь 1859, T. III., p. 232 sqq., Dr. Joh. Alzog, Handb. d. Patrologie, Freib. im Breisgau 1876, p. 513. — ⁶⁾ Σύντ. IV. 580—584. — ⁷⁾ Gretserus, Opp. T. XIV. p 161 (ed. Ratisb. 1740); în „Indreptarea legii“ facū ele adaosul la partea a II. și au numai 54 de capite. — ⁸⁾ Πηδάλ. 726 sqq. 37 de canoane; 731 urmează încă altele 7 canoane cu suprăscrierea: εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι 7 κανόνες κ. τ. λ. De toate are așa-dară Pidalionul 44 de canoane ale lui Niceforū mărturisorul. Ear' sintagma (IV. 427 sqq.) are mult mai multe canoane sub numele acesta, însă fără numerotare. — ⁹⁾ Pitra, Iur. eccl. Graecorum Hist. et Monum. II., 327 sqq., elū are 217 de canoane ἐκ τοῦ τυπικοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνάξεων τοῦ Νικηφόρου πατρ. Κωνστ.

V. Doaue scrieri ale lui Niconu dela finea seclului alu X. despre ajunul adormirii maicei Domnului. ¹⁾

VI. Tractatul episcopului Anastasiu dela Cesarea Palestinei din seclul alu XI. despre aceea-si materia. ²⁾

VII. Tractatul (ὀπόμνημα) patriciului Eustatiu Romanul din Aprile 1025 despre casatorirea verului si a verei din ua familia cu vara si verul din alta familia. ³⁾

VIII. Meditatiunea (μελέτη) lui Demetriu Sincelul, mitropolitul Cizicului, din timpul imperatiilor Romani alu III. Argiru (Argyrus) 1028—1034) si Michailu alu IV. Paflagonul (1034—1041) despre impedcările de casatoriă ale consangenității si ale cuscriei. ⁴⁾

IX. Scrierea polemică (ἀπάντησις) a aceluia-si mitropolitu despre impedcările de casatoriă din cuscria cea de trei familie (τριγένεια). ⁵⁾

X. Răspunsurile (ἀποκρίσεις) mitropolitului Ilie din Creta către monachul Dionisiu, celu timpuriu din timpul imperatului Alexiu I. Comnenu (1087—1118) pe diferite întrebări. ⁶⁾

XI. Deslegarea (λύσεις) a 24 de întrebări prin chartofilaxul Petru pe semne din a 1092. ⁷⁾

XII. Răspunsurile (ἀποκρίσεις) chartofilaxului Niceta, carele se făcu mai târziu episcopu dela Maronea si apoi arhiepiscopu dela Tesalonica, din timpul lui Ioanu alu II. Comnenu seau Calo-Ioanu (1118—1143) si alu patriarhului Ioanu alu IX. Ieremnemonu, numitu si Agapetu (1111—1134), pe întrebările, ce i-s'au pusu de diferiti episcopi. ⁸⁾

XIII. Răspunsurile (ἀποκρίσεις) lui Vasiliu Achrideanul, mitropolitul Tesaloniceii dela mijlocul seclului alu XII., pe întrebarea sacelarului Dirachitu (Dyrrhachites) pentru ua casatoriă în gradul alu 7. alu cuscriei. ⁹⁾

XIV. Tractatul monachului si cunoscutului chronografu si cano-nistu Ioanu Zonara, (carele ocupase mai 'nainte postul de μέγας δρουγγάριος της βίβλης si de secretariu alu imperatului Alexiu I. Comnenu si scriea încă la a. 1118 către finea guvernării imperatului acestuia) despre oprirea casatoriei a doi veri secundari cu una si aceea-si persoana. ¹⁰⁾

¹⁾ Σόντ. IV. 589—591. — ²⁾ Σόντ. IV. 585 sqq. — ³⁾ Leuncl. I. 414 sqq.; Σόντ. V. 341 sqq. — ⁴⁾ Leuncl. I. 397—406; Σόντ. V. 354—366. — ⁵⁾ Leuncl. I. 405—408; Σόντ. V. 366—368. — ⁶⁾ Leuncl. I. 335—341; Σόντ. V. 374—382. — ⁷⁾ Σόντ. V. 369—373. — ⁸⁾ Leuncl. I. 346 sqq.; Σόντ. V. 382 sqq. — ⁹⁾ Leuncl. I. 309, 319; Σόντ. V. 389, 390. — ¹⁰⁾ Σόντ. IV. 592 sqq.

XV. Scrierea aceluia-și cătră acei ce ținū necondiționatū curgerea firească a seminței de întinare (μίασμα), v. s. d. de păcatū. ¹⁾

XVI. Trăctatul unui autoriū necunoscutū despre strămutările episcopilor (περὶ μεταθέσεων) dela unū scaunū la altul. ²⁾ Autoriul caută se demustre prin uă mulțime de esēmile aduse din istoria bisericească, cum-că astū-feliū de strămutări n'arū fi neadmisibile.

XVII. Epistola (ἐπιστολή) lui Teodorū Valsamonū diaconū, nomofilaxū și chartofilaxū alū bisericeī celeī mari din Constantinopole și mai târziū (dela 1193) patriarchū alū Antiochiei, cătră prepositul mōnăstirescū Teodosiu pentru noviți (χάριν τῶν ῥασοφόρων). ³⁾

Epistola aceasta precum și meditațiunile (μελέται) următoarie le-a scrisū elū în timpul patriarchatului seū. ⁴⁾

XVIII. Trăctatul aceluia-și despre oprirea cetirii cărților astrologice. ⁵⁾

XIX. Meditațiunea aceluia-și dospre însemnânța celor trei signale sunătoare (σημαντήρια), întrebuințate pe la mōnăstiri spre a conchiāmā monachii la serviciul dumnezeiescū și spre a arētā părțile lui principale. ⁶⁾

XX. Epistola aceluia-și cătră unū judecătoriū despre tămâia (θυμίαμα), ce a apucatū patriarchul a o împărți poporului în totū anul de diūa catichisării (κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κατηχίσεως). ⁷⁾

XXI. Meditațiunea aceluia-și despre oficiul chartofilaxului și alū protecdicului. ⁸⁾

XXII. Meditațiunea aceluia-și despre privilegiile patriarhilor. ⁹⁾

XXIII. Darea de samă (διάγνωσης) a aceluia-și despre întrebarea pertrăctată într'unū sinodū, ori de poate cine-vá după moartea soției sale să se căsătorească cu vara ei secundariă. ¹⁰⁾

XXIV. Epistola aceluia-și cătră Antiocheni despre ajunurile, ce aū a se pădi în decursul anului. ¹¹⁾

XXV. Trăctatul aceluia-și despre ordinea rangului mitropoliților și arhiepiscopilor patriarchatului constantinopolitanū. ¹²⁾

¹⁾ Leuncl. I. 351 sqq.; Σύντ. IV. 398 sqq. — ²⁾ Leuncl. I. 293 sqq.; Σύντ. V. 391 sqq. — ³⁾ Σύντ. IV. 497 sqq. — ⁴⁾ Hembach, l. c. p. 391. — ⁵⁾ Σύντ. IV. 511 sqq. — ⁶⁾ Leuncl. I. 476 sqq.; Σύντ. IV. 520 sqq. — ⁷⁾ Leuncl. I. 470 sqq.; Σύντ. IV. 523 sqq. — ⁸⁾ Leuncl. I. 453 sqq.; Σύντ. IV. 530 sqq. — ⁹⁾ Leuncl. I. 442 sqq.; Σύντ. IV. 542 sqq. — ¹⁰⁾ Leuncl. I. 463 sqq.; Σύντ. IV. 556 sqq. — ¹¹⁾ Σύντ. IV. 565 sqq. — ¹²⁾ Leuncl. I. 243 sqq.; aici nu se numesce autoriul trăctatului acestuia; dar' după Heimbach (l. c. p. 391) se ascrie trăctatul în Cod. Laurent. V. 2. Fol. 381—389 lui Valsamonu.

XXVI. Răspunsurile (ἀποκρίσεις) aceluia-și pe 66 de întrebări ale patriarhului Marcu dela Alexandria din a. 1195. ¹⁾

XXVII. Răspunsurile episcopului Ioanū dela Citru, unui contimpureanū alū lui Valsamonū, pe întrebările arhiepiscopului Constantinū Cabasilas. ²⁾

XXVIII. Trăctatul lui Michailū Chumnul, nomofilaxū și mai târziu arhiepiscopū alū Tesaloniceī dela finea seclului alū XII., despre gradele rudirii. ³⁾

XXIX. Trăctatul (πρόνημα) arhiepiscopului Demetriū Chomatonul din Bulgaria, de asemenea contimpureanū cu Valsamonū despre gradele rudirii. ⁴⁾

XXX. Răspunsurile aceluia-și pe întrebările arhiepiscopului Constantinū Cabasilas dela Dirachiū (Dyrrhachium.) ⁵⁾

XXXI. Scrisoarea răspunzătoare (σημείωμα, ἀπόκρισις) a aceluia-și cătră Stefanū Nemanja, marele jupanū alū Serbiei și Diocleei (1159—1195, + 1200), despre împedecarea de căsătoriă a cuscriei. ⁶⁾

XXXII. Doauē epistole ale chartofilaxului Niceforū din jumătatea I. a seclului alū XIII. cătră monachul Teodosiu, în carele se desleagă unele întrebări ale acestuia. ⁷⁾

XXXIII. Răspunsurile (ἀποκρίσεις) lui Niceta, mitropolitul Eraclei din timpul lui Michailū VIII. Paleologul (1261—1281), cătră episcopul Constantinū (alū Pamfiliei) ⁸⁾ pe întrebările acestuia privitoare parte cea mai mare la dreptul căsătorescū. ⁹⁾

XXXIV. Deslegarea (λύσις) mitropolitului Tesaloniceī Niceta Mitileneanul din jumătatea a II. a seclului alū XIII. la întrebarea (ὕπόμνησις) monachului Vasiliu din Capadocia, ori de potū fi lipsite căsătoriele șerbilor de bine-cuvântarea bisericească. ¹⁰⁾

¹⁾ Leuncl. I. 362 sqq. are numai 64 de întrebări și răspunsuri; Σόντ. IV. 447 sqq. are 66 și la Heimbach (l. c.) provine numărul 68. Despre datul vedi Zhishman, Eher. d. or. Kirche, pag. 47, Heimbach l. c. — ²⁾ Leuncl. I. 333 sqq. Σόντ. V. 403 sqq. — ³⁾ Leuncl. I. 319 320 sqq.; Σόντ. V. 397. 398. — ⁴⁾ Leuncl. I. 311 sqq.; Σόντ. V. 421 sqq. — ⁵⁾ Leuncl. I. 316 sqq.; Σόντ. V. 427 sqq. — ⁶⁾ Σόντ. V. 437 sqq. Despre cele l'alte lucrări numeroase ale lui Demetriu Chomatenul, privitoare la dreptul căsătoresc și pînă acuma încă nedate vedi Zhishman, Eher. der or. Kirche, pp. 48. 49. — ⁷⁾ Leuncl. I. 341 sqq.; Σόντ. V. 399 sqq. — ⁸⁾ In „Κοινωνία Κληρα P. II. cap. 54 poartă episcopul acesta titlul: dela Pamfilia. — ⁹⁾ Leuncl. I. 310. 311.; Σόντ. V. 441. 442. — ¹⁰⁾ Leuncl. I. 344 sqq. și 409 sqq.; Σόντ. V. 443 sqq.

XXXV. Trăctatul lui Constantin Armenopolu, nomofilaxu și judecătoriu supremu din Tesalonica și contimporeanu alu patriarhului Filoteu (1354—1355, 1361—1375), despre erezia și despre credința ortodoxă. ¹⁾

XXXVI. Scrierile arhiepiscopului Simeonu Tesaloniceanu (+1429) și anume :

1. despre erezia,
2. despre ss. chirotonia,
3. despre ss. misterie și sacramentale,
4. răspunsuri cătră mitropolitul Gavriilu dela Pentapole. ²⁾

XXXVI. Epistola mitropolitului rusescu Fotiu (1409 — 1431) cătră arhiepiscopul Ioanu dela Novgorodu despre materia privitoare la dreptul bisericescu. ³⁾

(Va urmă.)



Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vărlăamă (1632—1653).

Activitatea distinsului nostru păstoriu începú a se arêta în puține zile după rădicarea lui pe scaunul Mitropoliei și se continuă în modu cu totul îmbucurătoriu, pênă-ce se retrase în anul 1653, așa încâtú putemú dice, că acestú meritosú bărbatú în totú timpul păstoriei sale a lucratú și a luptatú necontenitú pentru luminarea neamului nostru, pentru întărirea credinței adevărate și alungarea ideelor rêtăcite, ce căutáu a se furișá și a subminá biserica română; pentru întemeierea, dezvoltarea și înavuțirea literaturii bisericesci naționale; pentru îmbunătățirea materială și morală a clerului; pentru drepturile bisericeii și ale națiunii, pentru rênascerea morală a acesteia, într'unú cuvêntú: toate pașurile bărbatului acestui neprețuitú au fostú îndreptate numai spre binele turmei, ce-i erá încredințată. Ca fructú alú ostenelelor lui pentru ușurarea și regularea clerului găsimú amintite mai multe scutiri și alte dispozițiuni folositoare, obținute dela Domni: Alexandru Iliășu, Moise Movilă și Vasile Lupul. Așa dela celú dintâiu Domnú găsimú unú

¹⁾ Leuncl. I. 547 sqq. Σύντ. V. 446. — ²⁾ Migne, Patrologiae cursus completus, Series graeca, T. CLV. — ³⁾ Karamsim, Gesch. des russ. Reiches, Bd. V. Note 252.

actū cu data din 26 Sept. 1632, ádeca numai cu 3 zile dupá chirotonia lui Várláamū, prin care li-se opresce mirenilor a se amestecá în afa- cerile preoțesci. ¹⁾ Prin altū actū cu data din 1 Dec. 1632 preoții sūntū scutiți a plăti rohătei. ²⁾ Mai departe prin altū actū din 4 Ian. 1633 șerbitorii Mitropoliei sūntū scutiți de dări, eară preoțimii i-se acoardă libertăți. ³⁾

Dela alū doilea Domnū găsimū amintitū cu data din 9 Sept. 1633 unū actū, prin care preoții din Iași se scutescū de dări ⁴⁾; apoi cu data din 17 Noev. 1633 unū regulámētū de conviețuire pentru călugări ⁵⁾; mai departe altū actū cu data din 18 Decemvre, prin care se prescrie preoțimii ordinea și se scutesce de toate dările țerei ⁶⁾; în fine prin altū actū din 25 Ian. 1634 numitul Domnū privilegieadă forul canonicū. ⁷⁾

Dela alū treilea Domnū găsimū 3 acte, dátate din 28 Marte 1638, 16 Sept. 1639 și 5 Maiū 1652, prin cari se prescrie preo- țimii ordinea și se scutesce de toate dările țerei ⁸⁾, precum și unū actū cu data din 24 Febr. 1649, prin care Domnul pune preoțimea sub dreptul canonicū. ⁹⁾

Dară pentru-ca să ni putemū face ũă ideă mai chiară, cam în ce staū dispozițiunile date de Domni și atingētoarie de preoțime, credemū, că e bine să reproducemū aci actul din 24 Fevruariū 1649 în întregimea lui; elū sună astū-feliū:

„Noi Vasilie Voevod Bojiu milostiu gospodar zemli Moldavscoi. Adecă Domnia mea, împreună cu totū sfatul nostru. cu boerii cei mari și cei mici. petru rōndul rugătorilor noștri. Călugărilor. și a Călugăriților. și a Preoților și a Diaconilor mirenesci. și a totū Clirosul bisericei. câți sūnt de bisiarică clirici. adecă țercovnici. de care lucru, am înțeles Domnia mea. cum cine se prilejiasce mainte. să înțeleagă de vre o greșală. să fie făcut vre unul dintru dēnșii. acela și alcargă mainte de'i pradă și'i globiasce. ori părcălabi. ori globnici, ori deșugubinari. ori fiece scaun va fi. și nu sciu ei la cine vor miarge, să'i judece. Cei trag în toate părțile. Într'aceea Domnia mea, înțelegēnd de jaloba lor. am căutat și am cercat și la Sfinta a pravili a bisiaricei. ce județ va arēta să'i judece pre unii ca acești ce mai sus scriem. cu județ mirenesc, au cu județ sufletesc. la

¹⁾ „Ind. Jolk.“ Lit. A. Nr. 28. — ²⁾ ibid Lit. A. Nr. 92. — ³⁾ ibid Lit. B. Nr. 145. — ⁴⁾ „Cron. Rom.“ pag. 255. — ⁵⁾ „Ind. Jolk.“, Lit. B. Nr. 83. — ⁶⁾ ibid Lit. B. Nr. 87. — ⁷⁾ ibid. Lit. A. Nr. 96. — ⁸⁾ ibid. Lit. A. Nr. 22., Priv. origin. Nr. 34. — ⁹⁾ Ibidem Lit. A. Nr. 19.

boeri vor merge au la vlădică. Deci sfânta pravilă așa poruncesce: și învață. Afară de moarte. ori câte greșiale vor fi. nici un județ mirenesc să n'aibă treabă a-i judeca numai carele va face moarte de cei de bisiarecă. cu acela va avea treabă Domnia. Iară la alte vine și greșiale să nu aibă nime nici o treabă cu dênșii. fără numai vlădicii. Pentru aceea Domnia mea poruncesce. tuturor împreună. boerilor celor mari și celor mici, pârçalabilor și vatajilor de pre la ținuturi. și globnicilor și deșugubinarilor. sau fie cine va fi din slugile Domniei mele. sau slugă boerească. sau cine va fi. de acum înainte toți să scie. cum sau socotit și sau tocmnit cu sfânta pravilă. și cu tot sfatul Domniei mele. cu Episcopii. să aibă treabă Mitropolitul cu toți Episcopii a-'l judeca. iară cu Călugării și cu Călugărițile. și cu Preuții și cu Diaconii mirenci. și cu Țercovnicii. ca să aibă treabă a-'i judeca și a-'i certa, și a-'i globi cine-'și după deala¹⁾ sa. Pre cei din eparchia Mitropolitului, să aibă treabă Mitropolitul. pre cei din eparchia Romanului. Episcopul de Roman. pre cei din eparchia Rădăuților. Episcopul de Rădăuți. pre cei din eparchia Hușilor, Episcopul de Huși. Altul nime să nu aibă treabă nici cu unii de aceștia ce mai sus scriem. nici cu casele lor. măcar cine ce greșială va face. Nime să nu-i prade, nici să-i globească, ce de se va tēmpla vre un lucru ca acela, să nu poată ascepta acel năpăstuit, de va ave nescine vre o nevoe ca aceea. să-l prindă pe unul ca acela și să-l ducă la vlădicul seu. în care eparchiă va fi. să-l judece după deala sa, pre dreptate: și cu sfânta pravilă. Iară altul nime să nu aibă treabă cu dênșii. Așijderea și de cuscrii, și de cumetrii. și de cununi. și de sânge amestecat, și de aceia-ce petrec din afară de leage. după obiceiul creștinesc. pre aceștia pre toți, ca să aibă a certa cu sfânta pravilă. părinții și rugătorii noștri. Vlădică ce mai sus scriu cineș eparfia sa. carele și după deala lui fie în ce loc va fi. ori la oraș ori în sat domnesc. ori boeresc. sau călugăresc. sau în slobodie. sau fie în ce sat în țara Domniei mele, altul nime să nu aibă treabă. a-'i judeca și a-'i certa. Și aceasta sau tocmnit și s'au întărit. nu într'alt chip. ce după cum scrie la sfânta pravilă. și cu tot sfatul Domniei mele. iară carele nu va asculta. și va călca pravila și porunca Domniei mele. unul ca acela se va judeca ca pre un călcătoriu de leage: într'alt chip nu va fi.

Sam Gospodin veleal u Ias, vleto 7157, mesat fevruariu 24.“²⁾

¹⁾ deala = fapta ? — ²⁾ „Cron. Hușilor“ pag. 118—120.

Ei bine! Astă-felū de acte nu esū numai curatū din inițiativa Domnului scaū în urma unor cereri de ale clericilor inferiori, ci sūntū obținute mai cu samă prin stăruința ierarchilor țerei și pe atunci a Mitropolitului Vărlăamū, care erā bine vedutū la curtea lui Vasile Lupul și aveā și mare vadā la boierii țerei, atātū în urma nascerii sale din starea boierească, câtū și a cunoscințelor întinse și temeinice, ce le aveā. Asemenea îmbunătățiri, scutiri și ușurări, obținute de Ierarchii Moldovei dela Domni, atātū în timpul păstoriei lui Vărlăamū câtū și în alte timpuri, în favoarea bunurilor Mitropoliei și ale Episcopilor și pentru scutire de felurite dări a șerbitorilor sântelor locașuri se găsescū amintite ūă mulțime și anume pentru bunurile Mitropoliei și ale șerbitorilor ei în „Indicele din Jolkiev“, carā pentru bunurile Episcopielor și a șerbitorilor lor în „Cronicele Romanului“ și ale „Hușilor.“

După spusa cronicariului polonū Ioachimū Ierlicz Mitropolitul Kievului, Petru Movilă, a fostū chirotonitū în orașul Lemberg de Mitropolitul Moldovei. Acestū cronicariū ni spune între altele: „Atunci în aceea dietă a coronăciunii, ca deputatū, Movilă reuși a-și face amici și apoi plecā de ūă-datā la Leopole, unde aduse pe Mitropolitul Moldovenescū și pe Vlădici și fu consăcratū de cătrā ei ca Mitropolitū de Kiev.“¹⁾ De și nu ni spune aici Ierlicz numele Mitropolitului Moldovei, scimū însă cu toată siguritatea, că în acestū timpū nu erā altū Mitropolitū în Moldova decâtū renumitul Vărlăamū. Chirotonia lui Petru Movilă s'a făcutū în Dumineca Tomei, 28 Aprile 1633.²⁾ Rēportul lui Ierlicz meritā toată increderea, fiindū elū cronicariū contimporeanū, ale căruia dise se mai confirmă și prin alte împregiurări; așa s. e., că în Moldova domniā în acelū timpū Mironū Bârnovski, care, după cum am vedutū, în anul 1629 în ântâia sa Domniā trāmisese anume pe unū omū de ai sei să-lū vadā pe Petru Movilă, pecândū elū erā Archimandritū alū lavrei Pecersca; și acum fiindū Movilă alesū Mitropolitū, de sigurū Bârnovski ca rudenia lui bucurosū a permisū Mitropolitului Vărlăamū să meargā la Lemberg, să celebrede și să-lū chiotenească. Cum-cā Petru Movilă a fostū chirotonitū de Vărlăamū, Mitropolitul Moldovei, aceasta o susține și dl. Barbu Constantinescu. Elū ni spune: „Petru Movilă mijloci printre nobili ortodocși, ca să-i conferească gradul de Mitropolitū alū Kievului. La aceasta și reuși; și așa fu elū alesū Mitropolitū și consăcratū în Lemberg de cătrā

¹⁾ „Arch. ist. tom. II. pag. 12. — ²⁾ Enăceanū, l. c. pag. 241.

Vărlăamă Mitropolitul Moldovei în biserica românească dedicată adormirii Născătoarei de D-zeu.“¹⁾

Păr. Enăceanu însă ni spune, că Movilă ar fi fostu chirotonitu de Ieremia Tisarovski, Archiepiscopul din Lemberg, dicendū: „La începutul lui Aprile 1633 Petru Movilă trâmite enciclecele sale cătră toți ortodocșii bisericeii ruse, rugându-i, ca să vină la chirotonisirea sa din orașul Liovu, carea se va efectua în ziua de Dumineca Tomei, ce în acestu anu a cadutu la 28 Aprile. La această dată au venitū în Liovu și foștii Episcopi, cari acum erau depuși și împreună cu Exarchul Patriarchiei de Constantinopol, Ieremia Tisarovski... au luatū parte la chirotonisirea lui Petru Movilă.“ etc.²⁾

Unii ni spunu, că sub păstoria Mitropolitului Vărlăamă și prin stăruința lui s'ar fi obținutu neatêrnarea Mitropoliei Moldovei; așa în Calendarul din Cernăuți pe anul curinte la pag. 4 găsimu „254 ani dela rēstaurarea neatêrnării Mitropoliei Sucevei prin stăruința Mitropolitului Vărlăamă (1632).“³⁾ Scirea aceasta însă ni-se pare cu totul nefundată și se pare a nu fi alta decâtu ceea, ce ni spune Prințul Cantemirū în opul său „Descrierea Moldovei“,⁴⁾ adecă că biserica Moldovei a fostu sub Ochrida, pēnă cându în timpul Domniei lui Vasile Lupul, după întrevenirea Patriarchului Parteniū a trecutū sub Patriarchia de Constantinople. Câtă credință merită disele lui Cantemirū în asta privință, cari scriitorii noștri⁵⁾ le îmbrățișadă

¹⁾ B. Const. „Confesiunea ortodoxă“, București 1879 pag. XII. — Biserica dedicată adormirii Născēt. de D-zeu din Lemberg și astă-zi se numesce „церква волюка.“ — ²⁾ Enăceanu, l. c. p. 241. Păr. Enăceanu după citatul adusū aci continuă astu-feliū: „Și după cronica de Liovu, chirotonia în archiereu seaū alegerea eclesiastică a lui Petru Movilă s'a petrecutu în Mercuria sēptēmānei luminate (la 24 Aprile); a doaua chirotonia eclesiastică seaū alegerea lui de Episcopū Sâmbētă la 27 Aprile, ear' chirotonia seaū alegerea eclesiastică de Mitropolitū la 28 Aprile, în ziua de Dumineca Tomei.“ Deci după cele aduse aci de păr. Enăceanu, Petru Movilă a fostu chirotonitu de 3 ori. Nu știu, ce să credemū, ori că cei ce au însemnatū în cronica Liovului și-au perditū cūmpētul, ori că păr. Enăceanu s'a încurcatū în Dogmatică. Totū creștinul ortodoxū scie, că în biserica noastră sūntū trei grade, cari primescū chirotonia, adecă: Diaconū, Preotū și Archiereu. — ³⁾ Fiindū că mai multe din datele atingētoarie de istoria bisericească a Romānilor cu prinse în calendarul numitū se cerū a fi revēdute și rectificate, de aceea ar fi de doritū și ar face bine frații teologi, cari vor fi însărcinați de „Academia ortodoxă“ cu edarea calendarului pe anul 1887, mai n'ainte de a începe tipărirea lui să consulte pe dl. profesorū Eusebiū Popovici, sîngura persoană competente, care se poate pronunța cu deplină siguranță asupra datelor numite. — ⁴⁾ „Descrierea Moldovei“, l. c. pag. 158—159. — ⁵⁾ Episc. Melchisedecū: „Cron. Romānului“ pag. 51—86. „Notițeist.“ pag. 227. „Ceaslovul“ dela Neamțū, fila 354. „Eclesia“, 1867, p. 108 sq. Scribanu. l. c. pag. 165.

cu atâta căldură și le susțină într'una ca ce-vă, ce nu se poate clăti, noi ne-am nevoit a o arăta aceasta în Manualul nostru de „istoria bisericească a Românilor“, care cu ajutorul lui D-deu sperăm să vadă lumina, și de aceea credem de prisos a o mai repeti și aici.

E necontestat, că Vărlăamă a lucrat din răspuțeri, în totu timpul păstoriei sale, pentru binele și înflorirea bisericei Moldovei, care biserică jucă unu rolă însemnată sub Domnia lui Vasile Lupul (1634—1653) și sub păstoria Mitropolitului Vărlăamă; dară scirile în forma, cum ni-le împărtășesc scriitorii noștri, ni-se pară nefundate și nu li putem da credemētă. Mitropolitului Vărlăamă îi eră aminte cu de-adinsul de binele năciunii sale în toate privințele. Elu, vedendă starea cea joasă de cultură, în care se aflău Români din cauza lipsei de școale, s'a pusă cu toată puterea, a lucrată împreună și cu alți bărbați distinși ai țerei și cu ilustrul Mitropolită alu Kievului Petru Movilă, de a înduplecată pe Domnul Vasile Lupul, ca să înființede școală din mōnăstirea Trei-Ierarchi, ai căreia cei dintăi profesori aū fostă trāmiși dela Kievu de cătră Petru Movilă, care mai trāmise încă și ūă tipografiă cu toate uneltele trebuincioase la tipărirea cărților. În privința școalei înființate sub Vasile Lupul găsimă într'unu documētă din 2 Aprile 1656 dela Domnul George Stefanū între altele: „Dreptă aceea, mai sus numitul Ktitor (V.Lup.) socotind împreună cu tot sfatul țerei, și dorind a face bine întru pomenirea pāmētului seū, a aședat prin a sa chāmare dascalī bunī și rēvnitori la învățature, dela Kiev Pecerscāi a sfintei Lavre, de la Preosfințitul și de D-deu temētoriul părintele Patrașco Moghilă, Archiepiscopul Kievului, ca să fiă spre învățatură și luminarea minții copiilor pāmētului nostru. ¹⁾

Dl. Densușanū ni spune, că școala și cele-l'alte îmbunătățiri, ce s'aū mai făcută în Moldova pe timpul Domniei lui Vasile Lupul, s'aū făcută prin stăruințele bărbaților învățați și patrioți, cari încun-giurāu pre Domnū, cum eră distinsul nostru Mitropolită, Eustratie Logofētul și Grigorie Urechie; eară ca adevērați fundători ai școalei îi numesce elū pe Vărlăamă și Petru Movilă, dicendū: „Adevērați fundători ai acelei școale aū fostă Mitropoliții Vărlăamă și Petru Movilă“, eară în altă parte: „De sigurū lui (Vărlăamă) este a se multāmī înființarea tipografiei romāne din Iași și a școalei din Trei-

¹⁾ „Uricariul“, III, 279. Melchisedecū: „Notițe ist.“, pag. 188—189.

Ierarchi.“¹⁾ Dl. Densușanū poate că susține aceasta, avându în vedere stăruințele cele mari ale numiților Mitropoliți, fiindu-că de altmintrea nu se poate negă cu totul meritul Domnului Vasile Lupul și participarea lui atât la înființarea școalelor și la aducerea tipografiei din Kiev, cât și la alte lucrări folositoare, ce s'aun mai făcut în țară pe timpul Domniei lui. Dară cu aceasta, că recunoaşcem meritul Domnului Vasile Lupul la înființarea unor instituțiuni folositoare în țară, nu susținem și aceea. cum-că pământeni ar fi fost fericiți în timpul Domniei lui, după cum li place a crede unora dintre învățații noștri.²⁾ Meritul prințului Vasile Lupul la înființarea școalelor se poate vedé din crisovul Domnului George Stefanū din 2 Aprile 1656, în care crisovū între altele găsimū: „După cetirea documentului, înțelegându voința și dorința celui mai susū scrisū Domnū (V. Lupul), carele vedându mare lipsă de dascali buni învățatori în țara noastră, fără de care foarte multū pământul pătinesce și se întunecă fără învățatura cărții, dreptū aceea mai susū numitul Ktitorū, socotindū împreună cu totū sfatul țerei și dorindū a face bine întru pomenirea pământului său, aū aședatū prin a sa chiămare dascali buni și revnitori la învățaturi dela Kiev Pecerschi a sfintei Lavre, dela Preosfințitul și de D-deū temătoriul părintele Patrașco Moghilă, Archiepiscopul Kievului, ca să fiă spre învățatura și luminarea minții copiilor pământului nostru, eară pentru aceasta li-aū lăsatū lor trei sate anume: Răchitenii, Tămășanii și Juganii, ca să fiă pentru îndestularea și hrana acelor dascali buni învățatori etc.“³⁾ Eară meritul lui Vasile Lupul în

¹⁾ Densușanū: l. c. pag. 85—86, 142—143. — ²⁾ Vizanti „Veniaminū Costachi“, Iași, 1881 pag. 9 dice: „Timpuri glorioase și fericite ale lui Stefanū celū Mare și Vasile Lupul, instituțiuni strămoșesci și tradițiuni naționale, sūnteți voi oare uitate . . . ?“ — ³⁾ „Uricariul“ III., 279. Timpul, cândū anume s'a înființatū de cătră Domnul V. Lupul școala din Trei-Ierarchi, precum și obiectele, cari să se fi predatū în numita școală, hotărîtu nu se arată de nicăuri, căci nu se cunoasce pēnă astă-dī vre unū documentū, care să ne arete aceasta în modū lămuritū. De aceea învățații noștri nu se unescū nici în privința timpului fundării școalei, nici în privința felului ei, adecă de a fostū ea ūă școală slavonă, greacă ori română. Vom aduce aci opiniunile unor dintre scriitorii Români, atâtū în privința timpului fundării școalei câtū și a felului ei. Prea sântitul Melchisedecū ni spune: „Colegiul Vasilianū existatū în floarea sa dela 1639. cândū s'a înființatū, pēnă după căderea lui Vasile Lupu 1652. („Notițe ist. în arch.“ p. 217). — G. Misailū: „Epoca lui V. Lupul și M. Băsărabū.“ pag. 72 dice: „Școalele din Trei-Ierarchi sūntū înființate pe la anul 1642.“ — Xenopolū: „Ist. Rom.“ p. 87: Vasile Lupu înființeadă deci școala din Trei-Ierarchi 1642.“ — Enăceanū: l. c. p. 276 dice: „Cam pe la 1642 (Petru Moghilă) învoindu-se la rugămintele lui Vasile Lupul și ale Mitropolitului Vărlăamū, trāmite la Iași pe învățatul teologū Sofronie Pociatski cu mai mulți frați . . . cu scopul de a fundā o școală după modul

privința aducerii tipografiei dela Kievă îl arată însuși renumitul nostru păstoriu, care în prefața operei sale „Carte românească de învățătură“ ni spune între altele: „Și dacam scris arătata mării celei din Kiev.“ — Lăzăriciū: l. c. p. 63: „Aū înființatū la anul 1642 la Iași în mōnăstirea Trei-Ĭerarchi și o școală superioară.“ — Densușanū: l. c. p. 84: „Inceputuri mai serioase de școală se făcură sub Vasile Lupul. Sub elū între anii 1642—1650 s'a întemeiatū școala din Trei-Ĭerarchi din Iași.“ — Scribanū: „Ist. bis.“ p. 100: „Inființarea unei școli bisericești în Iași în mōnăstirea sf. Trei-Ĭerarchi la 1644 de cătră Domnul Vasile Lupul, la care au adusū pre Rectorul Academiei de Kiev, Archimandritul Sofronie și alți trei dascăli pentru a căroră ținere acestū Domnū a datū trei moși.“ „Revista teol.“ anul III. Nr. 16, p. 127: „Istū Domnū (V. Lupul) aū fundatū în Iași la a. 1644 o Academie“, eară mai josū se dice: „După monumente (școala) este la 1648 de Vasile Lupu.“ — In fine G. Săulescū: „Cron. și ist. univ.“ p. 120 ni spune: „Să se introducă cea slavonă-sârbească, carea a ținutū pēnă la 1644 în dīlele Domnului Vasile, cândū se înființā de acestū fericitū Gemnasia Vasiliană în mōnăstirea sântilor Trei-Ĭerarchi.“ In privința felului școlii dl. Densușanū: l. c. p. 84 dice: „Această școală însă a fostū la începutū slovenească și apoi grecească.“ — Cantemirū: l. c. p. 170 ni spune: „Prin îngrijirea acestui Domnū s'a fundatū mai întâlū o școală grecească; a și luatū mēsuri, ca în toate mōnăstirile cele mari să se primească monachi greci, cari să învețe pe fii boierilor limba și sciința greacă.“ — „Rev. teol.“ l. c. p. 127 dice: „Școala greacă este fundatā în Moldova la 1644.“ — Lăzăriciū: l. c. p. 63 spune: „Au înființatū la 1642 la Iași, în mōnăstirea Trei-Ĭerarchi și o școală superioară, numitā vasiliană, în care se înstitui catedre de teologie, de dreptū, de limba latină, greacă și română și alte sciințe.“ — Misailū: l. c. p. 73; „Cu acestū ajutorū nemuritorū Domnū a pututū înființā școala, înstituindū catedre de teologie, de dreptū, de limbile latină, greacă, română și alte sciințe.“ — Xenopolū: „Ist. univ. prescurtatā“ p. 163: „Se organizadā școala din Trei-Ĭerarchi (teologie, dreptū, limbile clasice) organizatā de Sofronie, directorul școlii de Kiev.“ — Șineai: l. c. p. 58: „Aū primitū (V. Lupu) cărți și cântări grecesci, au adusū călugări și grecesci și lătinesci în Moldova, pre aceștia din Polonia, făcutāu școale grecesci în mōnăstiri și după Kazig, una și lătinească.“ — I. G. Popescu: l. c. p. 24: „Acestū Domnū (V. L.) a lătitū școala înființatā de Alexandru celū Bunū la 1401, mutāndu-o din Suceavă la Iași sub nume de „Academia vasiliană.“ Institutul vasilianū există și astā dī la Iași în mōnăstirea Trei-Ĭerarchi. Pe lūngă această școală Vasile Lupul a mai înființatū două școli de teologiā pe lūngă episcopie, alte două școli pentru limba română și slavonă pe lūngă Mitropolia din Iași.“ — Vasile Gr. Popū, în „Conspectū asupra lit. române“, București 1875 p. 49 dice: „Vasile Lupu alū Moldovei și Matheū Băsărabū alū Munteniei introducū limba română în biserică fundānd și școale române.“ — Mitropolitul Moldovei Veniaminū Costachi în prefața liturgiei tipăritā la 1834 dice: „D. Vasile Vodă carele zidindū mōnăstirea sfinților Trei-Ĭerarchi din Iași aū înființatū și o academiā în limba lătinească muma limbei noastre, și aū rōnduitū ca să se învețe în ea și să se scrie și în limba românească.“ — In fine Paul de Haleponi spune, că școala înființatā de Vasile Lupu a fostū românească. Elū după ce dice, că mai 'nainte rugăcūnile le citiāu Romāniū numai în limba sērbă, în care limbă erāu scrise cărțile bisericești, întrebuintate de Bulgari, Sērbī, Romāni, Cozaci și pēnă la Moscva, continuā astū-felū: „Dar' limba Muntenilor și Moldovenilor fiindū acea românească, ei cetescū sērbesce fără a înțelege. Pentru aceasta rațiune, beul zidi lūngă mōnăstirea sa unū mare colegū românescū și publicā cărți în limba română.“

sale pravoslavnicului domn Io Vasilie Voevod . . . măriă sa ca un domn creștin și blagocestiv și iubitor de biserică grijind ca un stăpân bun de folosul oilor lui Christos nu numai pentru cele trupesci.

Mulțimea aceasta de citate aduse aci, cari nu consună unele cu altele, ni arată, câtă de departe ni aflăm noi Români, ca se putem avea ce-vă sigură, cum în alte privințe, așa și în privința trecutului nostru cultural, după cum au alte națiuni. Noi băgăm în samă și greutățile cele mari, ce întimpină oricare scriitorul român din cauza lipsei de isvoare, băgăm în samă și toate nefericirile, prin cari au trecut Români pînă în timpul din urmă. Acum însă, grația Domnului, respirăm aerul scumpei libertăți și ar fi timpul, și noi sperăm, că bărbații talentați și cu cunoștințe întinse ai națiunii române se vor pune serios la lucru și ne vor îmbucura cu lucrări mai de preț, după cerințele timpului și a epocii, în care trăim. Noi aci, de și timpul nu ni permite și nici scopul nu ni lasă, de a dice ce-vă mai pe larg despre școala înființată de Vasile Lupul; cu toate acestea credem a fi bine să dicem măcar ce-vă pe scurt de astă-dată. Părerea noastră în privința fundării școalelor este, că în anul 1642 erau deja înființate, fiindcă în acestă an Sofroniu, egumenul mănăstirii Trei-Ierarchi și directorul școalelor, a luat parte la sinodul din Iași din anul 1642 și a scris actele acelu sinod. În privința studiilor, care să se fi predat, și a limbii de propunere putem dice numai atăta, că Petru Movilă, trimițându profesori dela Kiev, unde în mare parte limba de propunere era cea latină, acești profesori, venind aci, vor fi căutat să reguleze școala măcar în câtă-vă dacă nu în totul, după modelul celei din Kiev; deci vor fi predat ce-vă și în limba latină. În limba greacă încă trebuie să se fiă predat câte ce-vă, căci mărturiile ni arată, că Vasile Lupul, de și se urcase pe tron prin ajutorul partidei naționale a boierilor, cu toate acestea a favorisat limba greacă, a sprijinit pre Greci, i-a ajutat și le-a dat și funcțiuni în țară și prin aceasta a făcut, ca pe timpul său limba greacă să nu fiă așa de străină Românilor. Slavoneste a trebuit să se predea, căci era limba, cu care Români se folosiseră atăta timp și în biserică și în administrăciune în dauna limbii și literaturii noastre naționale, și n'au putut Români cu totul scăpa de această limbă, decât în secolul al 18., când de uă parte se completaseră toate cărțile bisericesci în limba română, începându treptat din timpul Domniei lui Vasile Lupu și Mateu Băsarab și continuându pînă în al 18 secol, când de altă parte limba greacă se întinse ca uă pecingine și începă a lua locul celei slavone așa încat în a doă jumătate a secolului al 18 limba de corăspundință, limba curții și administrațiilor era cea greacă și în mare parte se vărise și în biserică. Năsuința unora dintre Români era acum mare, de a-si cultivă limbă lor; deci în școalele înființate a trebuit să se predea și limba română, și dacă și nu avem mărturi sigure, cari să ni spună, că limba de propunere în mare parte a fost cea română, cu toate acestea starea lucrurilor ni împinge să credem aceasta, de oară-ce, cum ar fi putut profesorii să predea lecțiunile lor într'ă limbă, pe care studenții n'o înțelegeau și n'o pricepeau. Pe lîngă aceasta ar trebui să mai gândim, dacă nu cum-vă între profesorii trimiși din Kiev de cătră Petru Movilă, nu vor fi fost oare și dintre Români, cari vor fi studiat în locurile de sub stăpânirea Polonilor, cum la Liovă, Unievă, Kiev și în alte locuri, fiindcă noi găsim amintiri despre mai mulți Români foarte învęțați, ca Paulă Berendeu, numit ca călugăr Samva, mort la 13 Iuliu 1632 în Kiev, unde fu chemat de Petru Movilă, după ce fusese de câtă-vă timp la Unievă mai mare peste tipografiile de acolo, pusă fiind de Episcopul ortodox din Leopole, Gedeonă Balabană, Român de naționalitate, al cărui nepotă Dionisiă Balabană ocupă scaunul mitropolitan din

ce și pentru cele sufletesci de unde singur Dumnezeu cu mâna sa cea puternică. au arătat măriei sale spre acesta lucru îndreptătoriu. pre osfințitul părinte Petru Moghila fecesor de domn de moldova. Archiepiscop și mitropolit chiovului, haliciului și atoată rosia carele pre pofta măriei sale au trimis tipariul cu toate mestesugurile câte trebuesc.“¹⁾

(Va urmă.)

Kiev în anul 1657 (diarul „Traianu 1869 p. 188 sq. 237 sq.“) Pe lângă aceasta cronicariul polon Jerlicz contimporeanu cu Petru Movilă ni spune, că Petru Movilă eră încunguratu de Români Moldoveni: „Slugile lui Movilă toată moldovenime!“ etc. („Archiv. ist.“ tom. II. p. 12). Aici nu e de a se luă servitoriul lui Petru Movilă, ci oamenii, cari îl încungurau, fiindu-că Jerlicz aici descrie cam cu mâhnire despre întemplantarea, ce ni istorisese. Deci credem, că Petru Movilă, acestu bărbatu atât de zelos și atât de binevoitoru conaționalilor săi, prin ale cărui stăruințe s'au înființatu școala din Iași și care a trimis și tipografia pentru tipărirea de cărți, acestu bărbatu, dicu, nu va fi trimis în Moldova numai oameni necunoscători de limba și datinele poporului, pe ai cărui copii trebuiau să-i învețe carte, ci de bună samă și de aceea, cari înțelegeau limba română și cari nu puteau fi alții, decâtu totu dintre Români, cari învățaseră în locurile de sub stăpânirea polonă.

¹⁾ Atât în privința timpului, cându s'a trimis tipografia din Kiev la Iași, cât și în privința felului ei, eară și nu se învoiesc scriitorii. Așa în privința timpului Iarcu în „Bibl. cron. rom.“ p. XVI; Lăzăriciu: l. c. p. 36; Xenopolu: „Ist. rom.“ p. 86; Densușanu: l. c. p. 86 și Misailu: l. c. p. 44 spun, că tipografia a fost trimisă în anul 1640. Pre sântitul Melchisedec: în „Notițe ist.“ p. 227 dice, că la 1642. Enăceanu: l. c. p. 276—277 dice, că în anul 1643; eară pe pag. din urmă în notă face următoaria observăciune: „Aceste lucruri trebuie să se fi petrecutu înainte de 1643, căci în a. 1640 această tipografiă tipăresce uă enciclică a Patriarhului Partenie.“ În fine Mitropolitul Moldovei, Veniaminu Costachi, l. c. ni spune, că a fost trimisă la 1644. — În privința felului tipografiei ni spune un scriitoru, că a fost românească: Șincari: l. c. p. 58 dice: „Și o tipografie cu litere românești.“ Golubinski: l. c. p. 48: „Lupu fundă în Iași capitala sa tipografie pentru imprimarea cărților în limba română.“ I. G. Popescu: l. c. p. 24: „Elu (V. Lupu) a înființatu și tipografi române.“ Misailu: l. c. p. 44: fundă Vas. Vodă cea atâtă tipografie românească în Iași.“ Alții dicu, că a fost românească și grecească: Cantemiru, l. c. pag. 170 spune: „Totu acestu domnu a fundatu o typografie grecească și moldovenească. Aceasta opiniune a lui Cantemiru o admite și prea sântitul Melchisedec și o reproduce în opul său „Notițe ist. și archeol.“ p. 225. După noi această tipografiă a trebuit să fiă aprovisionată cu litere grecesci, căci la 20 Dec. 1642 s'a tipăritu actele sinodului ținutu în Iași; pe lângă aceasta cu litere cirilice, cu cari se tipăreau cărți române și slavone, după cum se poate vedé chiaru din eazania Mitropolitului Vărlăamă, unde la finele cărții ni dă elu uă însemnare de 10 rânduri în limba slavonă, tipărită cu aceleși caractere, cu care e tipărită întreaga carte în limba română. Din unele semne, ce găsim în cartea Mitropolitului Vărlăamă, pare că tipografia eră în Moldova înainte de 1642. Așa la foaia 86 a numitei cărți, unde este reprezentată întrarea Mântuitorului în Ierusalim, găsim însemnatu pe lângă numele de Ilie, care nume de bună samă este alu gravarului, încă și anul 1641.

Церковное имущество и благотворительность

въ первые три вѣка христіанства.

Церковнаго имущества т. е. въ смыслѣ владѣнія якою нибудь собственностію, утвержденною гражданскими законами, мы въ первые три вѣка не находимъ въ Церкви.¹⁾ Основанное Господомъ общество вѣрующихъ въ первые три вѣка, не только не имѣло права коллективной собственности, но и вообще не признавалось со стороны правительства того времени законнымъ обществомъ, и даже терпѣло отъ него гоненія и преслѣдованія. Но съ другой стороны, мы видимъ, что церковь владѣла своимъ имуществомъ, имѣла собственность. По понятію того времени, истиннымъ владѣтелемъ церковнаго имущества былъ Богъ, а церковь только управляла имъ черезъ свои органы и раздавала нуждающимся. „Народу прилично жертвовати, а епископу якъ управителю церковнаго имущества, раздавати.“ (Постан. Ап. кн. 2. гл. 35. по издапію 1864 казань.). Слова Господа: „п о н е ж е с о т в о р и с т е е д и н о м у с и х ъ б р а т і й М о и х ъ м е н ь ш и х ъ, М н ѣ с о т в о р и с т е“ слышатся во всѣ вѣка. Въ первые три вѣка они были живымъ побужденіемъ къ пожертвованіямъ, и милостыня понималась тогда не иначе, якъ въ смыслѣ дара Богу. Въ первые три вѣка церковное имущество слагалось изъ приношеній для милостыни. Вѣрующіе приносили въ жертву нерѣдко все свое имущество, и оно поступало въ собственность церкви, которая и распорядилась имъ. Изъ евангельской исторіи видно, что милостыня во время Спасителя служила для тройкой цѣли: для содержанія Господа съ учениками, для роздачи нищимъ и для покрытія издержокъ по празднованію Пасхи.

Въ церкви апостольской мы видимъ тоже самое. Вѣрующіе приносили часть своего имѣнія и полагали къ ногамъ Апостоловъ, изъ того каждому давалось по его нуждѣ. (Дѣян. 2, 45; 4, 34—36). Для уничтоженія злоупотребленій при раздачѣ милостыни и для лучшаго розпредѣленія межи нуждающимися, Апостолы избрали діаконовъ, на котрыхъ и возложили обязанность заботитися о милостынѣ (Дѣян. 6, 1 и д.). Но головной надзоръ за имуществомъ

¹⁾ См. соч. Probst's Die Verwaltung des Kirchenvermögens in den ersten drei Jahrhunderten. Theologische Quartalschrift 1872 III. Quartalheft головное пособіе при составленіи той статьи. Зри „Духовная Бесѣда на 1873 годъ. Томъ I.

все же оставался за Апостолами (Дѣян. 11, 30). Собранныя милостыня обыкновенно раздавалась бѣднымъ и странствующимъ (Рим. 12, 13). Избытокъ временныхъ благъ долженъ употреблятися для пособія бѣднымъ, и чрезъ то уравнивати положеніе бѣдныхъ (2 Кор. 8, 14).

Отъ въ якомъ положеніи находилось дѣло благотворительности въ вѣкъ апостольскій! Любовь, братское общеніе и милосердіе, начала, которыми была проникнута вся жизнь тогдашняго общества. Во второй и третій вѣка не только строго сохранялись установленія Апостоловъ, но и получили дальнѣйшее развитіе. Въ то время тоже былъ обычай приношенія при совершеніи Евхаристіи. „Тѣ, которые были въ состояніи“ говоритъ св. Іустинъ мученикъ „и имѣли добрую волю, жертвовали по желанію, и взносы вручались предстоятелю, или епископу (Inst. apost. с. 67, pag. 270). Тоже самое было и въ половинѣ третяго вѣка (Сург. de oper. et clem. pag. 482 а.). И если Тертуллианъ говоритъ о мелочныхъ сборахъ, состоявшихъ преимущественно изъ грошевыхъ взносовъ (Tertul. apol. с. 39), то то не исключаетъ существованія воскресныхъ (недѣльных) сборовъ, состоящихъ преимущественно изъ вещественныхъ приношеній: молока, меда, масла, особенно же хлѣба и вина (Прав. Ап. 3).

Всѣ писатели того времени постоянно говорятъ о милостынѣ указываютъ ея значеніе и побуждаютъ вѣрующихъ къ тому богоугодному дѣлу. Никто не долженъ опускати случаевъ къ помощи, потому что милостыня освобождаетъ отъ смерти (Polyc. epist. ad Phil. с. 10, р. 200). Богатые должны помогати бѣднымъ, а они должны молити за нихъ Бога, подающаго имъ все блага (Clem. R. ad Cor. с. 38 pag. 83. Herma, similit. 2 pag. 291). Еще выше стоитъ тотъ кто постыся, лишаетъ себе необходимаго и подаютъ нищимъ (Herm. similit. 5, п. 3, р. 482). Примѣръ вдовы евангельской служитъ доказательствомъ, що и бѣдные могутъ подавати милостиною (Сург. de opere et clem. р. 482, 6). Напротивъ, достойны порицанія богатые, приходящіе въ церковь съ пустыми руками и принимающіе часть жертвы, принесенной бѣдными (Сург. 1. с).

Такій былъ взглядъ на милостыню у писателей того времени. Не диво же, что имущества церковныя увеличались, такъ какъ милостыня подавалась охотно и въ большемъ количествѣ. На увеличеніемъ имуществъ церкви обращали язычники свое вниманіе. Язычникъ Лукіанъ въ „Перигринъ“ съ насмѣткою говоритъ о

христіанахъ : „тѣ люди во всѣхъ подобныхъ (несчастныхъ) случаяхъ, касающихся цѣлого ихъ общества, выказуть непонятну чувствительность и дѣятельность и не щадятъ при томъ не издержокъ, ни труда. Самому Перигрину, ради его заключенія, было послано много грошей, и снѣ подѣ видомъ милостыни составилъ себѣ прекрасный доходъ.“

Съ увеличеніемъ общества вѣрующихъ необходимо нужно было и большее число духовныхъ и значить, нужно было подумати и объ увеличеніи церковнаго дохода. Самымъ лучшимъ и ближайшимъ средствомъ для той цѣли, конечно, было пожертвованіе начатковъ и десятины, пожертвованіе, прямо предписаное Богомъ въ Ветхомъ Завѣтѣ. Іудеи приносили свои дары по предписанію закона, христіанъ же побуждала къ жертвѣ лишь правдивая любовь. Кто можетъ подавати и не подаетъ, тотъ не имеетъ любви къ Господу (Iren. fragment. IV. pag. 341). Св. Ипполитъ говоритъ о взносахъ начатковъ, якъ жатвы такъ и вина, масла, меда, молока, шерети, платы за ремесло, все то въ мѣстѣ съ начатками плодовъ представлялось къ епископу и благословлялось имъ. О пожертвованіи десятины, ничего не говоритъ ни св. Ипполитъ, ни св. Кипріанъ. Клиръ содержался вѣрующими, но не чрезъ пожертвованіе десятины, по посредствомъ милостыни вообще. Справедливость того предположенія ясно видно изъ словъ св. Кипріана : „прежде христіане продавали доме и земли, и вырученное приносили Апостоламъ, теперь же мы не разу не даемъ десятины изъ наслѣдства (Сур. de unit. p. 406 с.) Установленіе десятины возникло на востокъ и отсюда перешло уже на западъ. Здѣсь впрочемъ добровольныя пожертвованія, по крайней мѣрѣ въ Римѣ, были на столько велики, что не было нужды въ опредѣленно-назначенныхъ пожертвованіяхъ, и они почти не существовали въ томъ городѣ.

На востокъ Оригенъ первый началъ доминатися, чтобы вѣрующіе жертвовали въ церковь, десятину и начатки плодовъ. Въ своей бесѣдѣ, носящей надпись : „de primitiis offerendis“ онъ дуже подробно распространяется объ томъ предметѣ. Выхода изъ положенія, что ветхозавѣтный законъ повелѣваетъ жертвовати священникамъ начатки плодовъ и первенцевъ отъ скота, онъ считаетъ буквально исполненіе того закона и для христіанъ. Онъ говоритъ :

„Предписаніе о начаткахъ есть заповѣдь, а потому христіане должны исполняти его буквально. Основанія для того слѣдующія : прилично и полезно жертвовати начатки священникамъ, ибо Господь

говорить: „проповѣдующіе Евангеліе отъ Евангелія и живутъ и служащіе алтарю берутъ часть отъ алтаря. Далѣе, жертвы христіанъ должны свидѣтельствовать о томъ, что плоды они получили отъ Бога. Если кто-нибудь вруетъ, что онъ ихъ получилъ отъ Бога, то онъ почтетъ Его за дары, если дастъ ихъ пресвитеру. Наконецъ Іисусъ говоритъ: „горе вамъ, книжницы, фарисеи и лицемеры, дающіе десятину отъ малѣйшаго и престающіе важнѣйшее закона. Лицемеры, одно н у ж н о вамъ дѣлать и другаго не оставляютъ.“ Если же Іисусъ говоритъ, что фарисеи должны подавати начатки и десятины, то тѣмъ больше требуетъ Онъ того отъ своихъ учениковъ, которыхъ праведность должна быть больше фарисейской (Orig. in. Num. hom. 11-n 2 pag. 345.)

Изъ словъ Ипполита видно, что жертва початковъ была довольно уже обыкновенна, тое о десятиняхъ не можна сказать. Далѣе, изъ Оригена видно, что приношеніе початковъ и десятины считалось не добровольнымъ, а обязательнымъ пожертвованіемъ. При томъ продолжала существовати и добровольная милостыня. Если нѣкоторые плоды считались особенно пригодными для жертвы, то обязанность жертвовати ихъ выступала сама собою, если существовала вообще обязанность жертвовати.

Въ апостольскихъ постановленіяхъ прямо говорится о десятиняхъ, и она считается обязательною. Отъ что говорится во второй книгѣ: „подаваемые по заповѣди Божіей, десятины и начатки пусть роздастъ онъ (епископъ), якъ человекъ Божій. Приношенія добровольныя на убогихъ пусть роздѣляетъ онъ правильно сиротамъ и вдовицамъ и т. д. (Пост. Апост. кн. 2. гл. 25).

При существованіи постоянныхъ опредѣленныхъ сборовъ въ случаѣ нужды дѣлались еще экстерные сборы. Въ случаѣ недостаточности ежедневныхъ пожертвованій, епископъ долженъ былъ извѣщати объ томъ общество и назначати собраніе (Ап. пост. кн. 4. гл. 8). Особенно то случалось тогда, коли яку небудь сосѣдную церковь постигло несчастіе, и она впадала въ нужду. Въ подобныхъ случаяхъ римская церковь отличалась особенною благотворительностію, чего не отрецаеть и Тертуліанъ (Tert. de jejun. 13, pag. 416). „Издравле ведется у насъ обычай“ пишетъ Діонисій коринтскій къ папѣ Сотеру“ посылати вспоможеніе многимъ церквамъ, въ якомъ бы городъ они не находились; чрезъ то вы

одушевляете бѣдныхъ нуждающихся и поддерживаєте братіи трудящихся въ рудникахъ (Евсев. Ис. Ц. кн. 4. гл. 23. с. 234).

Кромѣ общихъ пожертвованій, нерѣдко и отдѣльныя лица дѣлали въ церковь значительныя вклады. То случилось имущественно при принятіи неопитовъ въ общество вѣрующихъ. О Маркіанѣ извѣстно, что, по однаденіи его отъ церкви, ему были отвращены пожертвованія, вѣроятно, принесенныя имъ въ церковь когда онъ еще былъ ея членомъ (Евсев. Ист. Ц. кн. 3. гл. 37, с. 176). Не рѣдко случилось, что люди, почувствовавшіе призваніе проповѣдовати Евангеліе, прежде чѣмъ вступить въ ту должность, жертвовали въ церковь все свое имѣніе. (Пост. Ап. 5, 1.). Многіе жертвовали свое имущество для освобожденія мучениковъ. Св. Климентъ римскій говоритъ даже о такихъ лицахъ, которые отдавали себе въ плѣнь въ замѣнъ другихъ, продавали себе въ рабство и вырученныя гроши отдавали голодающимъ (Clem. R. ad Cor. с. 55, р. 155).

Собранныя пожертвованія сохранялися въ церковной сокровищницѣ, которую Тертуліанъ называетъ *arca* (Tert. apol. с. 39). Кирианъ (Сур. de op. et clem. р. 482a), *corban*, а постановленія *corbanos* (пост. А. кн. 5. гл. 1.). Пожертвованные плоды, по 5 Апост. пр., нужно было приносить въ домъ, а не на алтарь, мѣки тѣмъ и начатки вручались епископу и пресвитерамъ. Впрочемъ кромѣ плодовъ, различныхъ приношеній и грошей, церковное имущество въ тое время состояло даже изъ церковныхъ зданій и мѣстъ для погребенія. Уже эдиктъ императора Галліана повелѣваетъ, чтобы удалялись всѣ (т. е. язычники) отъ мѣстъ богослуженій (Евсев. Ист. Ц. кн. 7. гл. 30, 454). Императоръ Авреліанъ повелѣлъ церкви, которыя хотѣлъ присвоити собѣ Павелъ Самосатскій передати православнымъ. Императоръ Константинъ повелѣлъ возвратити православнымъ церквамъ изъ казны гроши, земли, сады и дома, отнятыя отъ христіанъ во время гоненія Діоклетіана. Все то имѣніе, конечно составляло собственность церкви.

Такимъ образомъ во II. и III. вѣкѣ церковь уже владела значительнымъ имуществомъ, состоящимъ изъ разнообразныхъ пожертвованій. Всѣ вѣрующіе представляли изъ себе одну тѣсную семью, около своей матери-церкви, въ руки которой они передавали все свое имущество, зная добре, что она употребитъ его на общую пользу. И въ каждомъ отдѣльномъ обществѣ христіанъ существовали подобныя сборы и пожертвованія и каждая отдѣльная церковь

управляла имъ самостоятельно, употребляя головнымъ образомъ на пользу своихъ членовъ, но нерѣдко посылала пособіе и другимъ.

Управленіе церковнымъ имуществомъ было совершенно безмездное. Тотъ, въ домъ котораго собералась и сбиргалась милостиня, ничего не могъ брати изъ принесеннаго за свои труды, но все долженъ былъ раздѣляти по назначенію (Hipp. can. 32, pag. 91). Обыкновенно милостиня вручалась епископу и онъ смотрѣлъ за раздачею ея, — также безмездно (Test. apol. c. 39.) Апост. правило предписуетъ епископу имѣти власть надъ церковнымъ имуществомъ но не позволяетъ ему пользоваться имъ для своихъ сродниковъ. (Прв. 39.) Народъ самъ или чрезъ діаконовъ доставлялъ свои дары епископу для роздачи по его усмотрѣнію. (Пост. апост. кн. 2, гл. 27.) Въ продолженіе первыхъ трехъ вѣковъ епископъ безспорно былъ головнымъ, и почти единственнымъ попечителемъ о бѣдныхъ и управителемъ церковныхъ имуществъ. Св. Кирианъ прямо предписуетъ сколько дати треба тому, или другому и замѣчаетъ, что въ его отсутствіе, вмѣсто него должны заботиться объ управленіи и сколько возможно заботиться о бѣдныхъ пресвитеры и діаконы. Далѣе онъ замѣчаетъ, что изъ своего малого имѣнія, онъ уже послалъ нѣсколько для роздачи. Но, если то уже истрачено, или недостаточно, то онъ прешлетъ еще черезъ своего аколута. (Сур. epist. 36, p. 114 a).

Епископъ принималъ дары, онъ же и распределялъ ими. Отъ него зависѣло принятіе того или другого въ число нуждающихся и полугающихъ пособіе отъ церкви. Съ тѣмъ свойствомъ управителя церковнаго имущества епископъ является у всѣхъ писателей того времени. Помощь бѣднымъ, благотворительность въ самомъ щиромъ смыслѣ слова, — отъ что долженъ былъ имѣти въ виду епископъ при управленіи церковнымъ имѣніемъ. Онъ долженъ былъ дѣйствовать съ полною осмотрительностію, а не просто по личному влеченію.

Чтобы вполнѣ достойно исполняти свои обязанности по управленію церковнымъ имуществомъ и не просмотрѣти истинно нуждающихся, епископъ долженъ былъ, по понятію того времени, близко знати свою общину. Наслѣдниками епископа въ подобныхъ случаяхъ были пресвѣтеры; къ нимъ же не переходило управленіе церковнымъ имуществомъ при упраздненіи епископской кафедръ, по случаю смерти епископа. Св. Поликарпъ возлагаетъ на пресвѣтеровъ

обязанность заботиться о вдовахъ, сиротахъ и бѣдныхъ и придостерегаетъ ихъ отъ скупости. (Polyc. epist. ad. Philip. c. b. p. 197.)

Съ распространеніемъ христіанства происходилъ подобный порядокъ и въ селахъ и мѣстечкахъ. И хотя связь тѣхъ маленькихъ общинъ съ своимъ епископомъ была дуже жива, однако въ нихъ обязанность заботиться о бѣдныхъ лежала головнымъ образомъ на пресвитерахъ. Призваніемъ пресвитеровъ было и посѣщеніе исповѣдниковъ, заключенныхъ въ темницы. Такъ какъ на тотъ предметъ посвящались значительныя суммы, то пресвитеры имѣли большое значеніе при разпредѣленіи милостыни. Но головною инстанціею управленія все же былъ епископъ. Бѣдные не должны были прямо беспокоити епископа, а передавати свои просьбы черезъ пресвитеровъ и діаконівъ и получати рѣшеніе. (Пост. Ап. кн. 2, гл. 28.) Діаконы были помощниками пресвитеру и епископу не только при совершеніи таинствъ, но и при пособіи больнымъ и бѣднымъ. Hierol. cap. 5, p. 66.)

Самымъ удобнымъ временемъ для собранія пожертвованій было общественное Богослуженіе, на которое вѣрующіе сходились въ одно мѣсто. Въ то время и собирались пожертвованія. Милостыня всегда сопровождала молитву. Чистота дара и непорочность давателя брались всегда во вниманіе. Запрещалось принимати подаянія отъ корчемниковъ, блудниковъ, хищниковъ, прелюбодѣевъ, притѣсняющихъ сиротъ и вдовъ, господъ, худо поступающихъ со своими рабами, плутовъ, отъ дѣлателей идоловъ, воровъ, несправедливыхъ сборщиковъ податей, отъ обѣшивающихъ и обмѣривающихъ, отъ воина-клеветника, челоукоубійцы, палача, судьи-законопреступника, пьяницы, хульника, распустника, ростовщика, отъ нераскаянныхъ грѣшниковъ. (Пост. Ап. кн. 4 гл. 6—8.)

Собранныя пожертвованія раздѣлялись не сразу послѣ сбора, а распредѣлялись смотря по свойству и нуждѣ. Понятно, что пожертвованія натурою: масло, медъ, молоко, вино, хлѣбъ и пр. требующія большихъ хлопотъ для сбереженія, раздѣлялись скорше, а пожертвованія цѣнныя: гроши, одежда и т. д. могли лежати долше для больше точнаго разпредѣленія. Обыкновенно бѣднымъ раздавалось содержаніе еженедѣльно, а клиру ежемѣсячно. (Сур, epist. 34, p. 110 d.) Епископы должны были сверхъ того, доставляти работу ремесленникамъ, пищу голоднымъ, одежду и кровъ нуждающимся. Они должны были заботиться о сиротахъ и старатися, чтобы они ни въ чемъ не чувствовали недостатка и обучались

якого небудь ремесла. Особенно долженъ былъ епископъ заботитися, чтобы помощь отъ церкви не шла на поддержку тунеядства и праздности. Впавшій въ бѣдность чрезъ пьянство, не только не считался достойнымъ пособія, но и не считался достойнымъ быть членомъ церкви. А трудолюбіе цѣнилось дуже высоко, что если какая небудь вдова жила трудомъ рукъ своихъ, то по ея смерти въ надписи на ея гробъ то обстоятельство обозначалось якъ особенная заслуга. Никогда она не обременяла церкви, — такого рода надписи нерѣдко встрѣчались на гробахъ подобныхъ вдовъ (*Marchi Monumenti etc. pag. 98.*). Кромъ помощи при жизни, церковь не оставляла бѣдныхъ и по смерти. Приличное погребеніе усопшихъ всегда считалось священною обязанностію благотворителей. Отъ чему велика часть пожертвованій шла на погребеніе и устройство приличныхъ мѣстъ для погребенія (*Tert. apol. c. 39.*).

Каждая церковь заботилась въ передъ о помощи своимъ близкимъ членамъ. Особенно заботилась о пострадавшихъ за вѣру, церковь много посылала пособій въ темницы и рудники. Второе мѣсто занимали сироты и вдовы а потомъ уже другіе бѣдные. Кромъ пособія отъ церкви, бѣдные нерѣдко пользовались и частною благотворительностію. Такъ, по Воскресеньямъ, богатые нерѣдко приглашали бѣдныхъ вдовъ къ обѣду.

Кромъ помощи бѣднымъ, церковь содержала клиръ, діакониссъ и дѣвственницъ. Всѣ тѣ члены церкви, вступая въ одно изъ указанныхъ званій, жертвовали въ церковь все свое состояніе, чтобы свободнѣе работати Господу. Въ замѣнъ того церковь принимала на себе заботу о ихъ содержаніи. Ясно и точно та забота высказана въ Апостольскихъ Правилахъ (*Зри прав. 41 и 59.*). На содержаніе клира, главнымъ образомъ шли начатки и десятины, а часто и ежедневныя жертвованія. При томъ не всѣ члены клира пользовались однаковою частію. Епископъ получалъ 4 части, пресвитеръ 3, діаконъ 2 а прочіе члены клира: инодіаконъ, чтець, или пѣвецъ, или діаконисса — одну часть (*Пост. Ап. к. 8, гл. 31.*). Вдовы и дѣвственницы, вступившія въ званіе діакониссъ, тоже получали свое содержаніе отъ церкви.

Пользуясь благотворительностію церкви и ея членовъ, всѣ бѣдные обязаны были молити Бога за жертвователей (*Pastor. Herm. simil. 5. cap. 3, pag. 295.*). Отъ чему при раздачи милостыни объявлялось имя жертвователя, чтобы бѣдные могли молитися за него.

Всѣмъ пользующимся церковнымъ пособіемъ строго запрещалось нищенствовать.

Кромѣ помощи бѣднымъ и содержанія клира, не мало шло изъ церковнаго имущества на различныя богослужебныя потребности. Постройка катакомбъ, служившихъ мѣстомъ не только погребенія, но и Богослуженія, постройка церквей, украшеніе алтарей, масло, хлѣбъ и вино, воскъ и ладанъ, все необходимое при Богослуженіи требовало конечно издержекъ, кромѣ того, самое совершеніе Богослуженія требовало не мало издержекъ. Понятно, что богослужебныя собранія привлекали на себе вниманіе и въ якихъ бы постоянныхъ мѣстахъ оно ни устроялось, не разъ, въ самыя торжественныя минуты, оно прерывалось толпою разъяренныхъ язычниковъ оскорблявшихъ все, что было самага священнаго для христіанъ. И отъ значительныя суммы шли въ руки язычниковъ только для того, чтобы они дозволили въ мирѣ совершати христіанское Богослуженіе. Жадность язычниковъ, конечно при томъ проявлялась въ полной мѣрѣ и лишала церковь многихъ пожертвованій.

Таковы были доходы и расходы церкви! Якъ бы ни было велико ея имущество, оно все истощалось для благотворительныхъ цѣлей. Любовь къ Богу и ближнему и братское общеніе христіанъ того времени позволяютъ думать, что и тогда церковь владѣла значительнымъ имуществомъ и никто изъ христіанъ не обращалъ на то завистнымъ взоромъ. Причина тому заключалась въ мудромъ и цѣлисообразномъ управленіи имуществомъ; благотворительность шла рука объ руку съ умноженіемъ церковнаго имущества. Каждый жертвующій вполнѣ былъ увѣренъ, что церковь употребитъ разумно все на пользу общую, на пособіе ближнимъ. И церковь свято оправдывала то довѣріе.

ИСИДОРЪ ВОРОБКЕВИЧЪ,
протоіерей и ц. к. профессоръ.

Cercetarea bisericeî din partea poporului nostru.

Diceámũ în unul din numerii trecuți, că-i plânge omului inima de durere, cândũ, mergẽndũ prin unele comune de ale noastre, vede biserice pompoase, dar le aflã fãrã credincioși pre timpul serviciului divinũ.

Cestiunea, de care vorbimũ, este unũ lucru mare. În modul, cum cerceteadã poporul nostru biserica, se arata fãrã îndoiealã simțul lui de pietate. Acestũ simțũ este în bisericã fundãmẽntul a toatã didirea. De aceea trebuie sã ne ocupãmũ câtũ mai desũ de dînsul.

Faptũ este, precum am disũ, cã sîntũ comune, în cari poporul nu cerceteadã biserica, și în urmare, voindũ a-și formã cine-vã uã judecatã asupra simțului de pietate alũ credincioșilor, ajunge la uã conclusiune, care ni împle inima de durere.

Poporul, lipsitũ de simțul de pietate, este fãrã îndoiealã unũ poporũ, la care a începutũ a se formã germele demoralisãrii, și în acela-și timpũ unũ poporũ, asupra cãruia biserica nu mai poate avẽ nici unũ felũ de influințã.

Biserica poate vorbi numai cu aceia dintre credincioși, cari cerceteadã serviciul divinũ, earã fațã cu credincioșii, cari nu o cerceteadã, este ea uã instituțiune lipsitã de putere.

Și dacã avemũ credincioși, cari nu cerceteadã biserica, atunci neapãratũ trebuie sã fiã vre unũ cusurũ și acestũ cusurũ nu-lũ putemũ cãutã alurea decãtũ la noi aceia, cari constituimũ biserica p r o p u n ẽ t o a r i ă.

Am trebuitũ ádecã, cã seaũ noi seaũ antecesorii noștri sã ne facemũ vinovați de unele sminte, prin cari s'a înstrãinatũ poporul de noi și de bisericã; și, înstrãinãndu-se, s'a lãsatũ sãdusũ și rãpitũ de împregiurãrile vieței din timpul nostru, împregiurãri, cari nu sîntũ tocma fãvorabile simțului de pietate alũ credincioșilor.

Cestiunea, de carea ne ocupãmũ, nefindũ uã cestiune noaũã, oamenii aũ vorbitũ și pãnã acum de dînsa și în cercuri private și în publicũ. Din toate cele-ce le-am auđitũ și cetitũ într'aceasta direpciune, se pare, cã conclusiunea generalã este: cã poporul nu cerceteadã biserica din motivul, cã ritualul nostru ar fi prea lungũ și obositorũ și cã nu ar presẽntã ascultãtorilor vãriãțiunea, ce o asceaptã omul, spre a-și putẽ sãtisface și mulțãmĩ pre deplinũ simțul seũ de pietate.

Nimicū mai greșitū decâtū ũă astū-feliū de judecă !

Mai ântâiū și mai ântâiū nu este adevăratū, că lungimea seaū scurtimea ritualului nostru ar fi causa necercetării bisericeī. Și în aceasta convingere ne întăresce împregiurarea, că chiarū poporului din acele părți, în cari este mai puținū cercetată biserica, îi place cele mai multe ceremonie. Și dacă cu deosebire la sērbătorile mai mari nu va vedē, că aceste ceremonie se facū cu solemnitatea, cu care a fostū elū învățatū din bētrâni, atunci elū ni spune, că nici nu simte, că este sērbătoare.

Și dacă poporul ni spune și ni vorbesce astū-feliū, atunci elū de sigurū ni vorbesce, cum îi dicteadă inima, prin urmare adevărul.

Nici că s'ar putē altcum.

Poporul nostru este poporū cu fantasiā foarte desvoltată. Elū asceaptă dară, că aceasta fantasiā să-i fiā sātisfăcută și în ale religiunii. Eară ceremoniele bisericesci nu sūntū alta decâtū nisce mijloace, prin cari, influințându asupra fantasiei credincioșilor, biserica voiesce să pētrundă la inimă, la veatra și locul de rēședință alū relegiosității și moralității.

Purcedēndū din acestū punctū de vedere și cređēndū, că elū este unica chiāie sigură la judecarea cestiunii, ritualul nostru nu este nici nu poate fi nici lungū nici obositorū. Lungimea ritualului o pretinde fantasia și preste totū dispusēcunile spiretuali ale poporului nostru.

Nici aceea împregiurare, că adecă ritualul bisericeī noastre nu ar presēntă destulă vāriātiune, nu are locū și nici nu poate avē, după-ce în genere este sciutū, că ritualul bisericeī noastre ne presēntă ũă vāriātiune destulū de mare.

În altă parte trebuie să căutāmū dară sminta.

Vom fi greșitū de sigurū noi seaū părinții noștri, și respective antecesorii noștri. Și aici și numai aici trebuie căutată causa rēului.

Și care să fiā oare aceasta smintă ?

De bună samă n'am fostū destulū de practici și destulū de păstorali întru administrarea funcțiunilor păstorale și cu chipul acesta n'am pututū avē asuprap oporului aceea putere atrăgētoariā, carea cu ũă bună chibsuieală și cu bună îngrijire o puteāmū avē de sigurū asupra inimelor credincioșilor.

Dacă esistă aceasta smintă, atunci trebuie neapēratū coreasă. Și în privința aceasta n'avemū a face alta decâtū să cugetāmū și să ne limpedimū asupra formeī și a modului, prin care să o putemū corege.

Să ne lămurim și să ne luminăm deci asupra acestui mod.

Ritualul bisericii noastre conține totu ceeace este de trebuință pentru edificarea relegioasă-morală a credincioșilor. Elu îmbină rugăciunea cu cântări sublime și atrăgătoare și în același timp pretinde, ca cuvântul lui D-deu prin predică să se îmbine cu doctrina bisericii. Poporul nostru asceaptă, că toate acestea să se facă cu solemnitate. Elu doresce, ca inima lui atât prin cuprinsul rugăciunii și doctrinei, cât și prin forma, în care i-se predă aceasta hrană spiretuală, să afle deplină mângăiare, recreațiune și întărire întru portarea sarcinelor vieții.

Persoana principală, în sarcina căreia este depusă esecutuarea ritualului bisericesc cu toată pietatea și solemnitatea, este preotul. Dacă acestu ministru al tainelor și aședămintelor bisericesci este pētrunsu în inima sa de sublimitatea chiămării sale și de sublimitatea cuprinsului rugăciunilor, cari le cetesce, atunci nu se poate, că cuvântul purcesu din inima lui să nu lovească și să nu misce inima credincioșilor.

Totu preotul are apoi dētorința a îngrijii, că și cântările, cari se esecută afară de altariu, să se esecute astu-feliu, încātu să inspire pietate. Și în punctul acesta practica făcută cu corurile de plugari ni-a doveditu într'unu modu, carele nu mai este îndoiosu pentru nimenia, că plugariul nostru săcrifică bucurosu timpu și osteneală să învețe cântare și armoniă, ca să-lu poată lăudă pre D-deu.

Mulțamită celui atotu-puternicu, pre acestu terenū în părțile banatice cu deosebire am ajunsu atât de departe, încātu plugariul nostru își ține de cea mai mare onoare și de unu feliu de demnitate a purtă pre peptul seū ūă liră, ca semnū, că este coristu. ¹⁾

Și în adevēru este ūă onoare pentru plugariul nostru a fi coristu. Acestu titlu este ūă dovadă pentru omul, carele ilu poartă, că este unu omū de ūă bună crescere, unu omū, carele timpul de odichnă și recreațiune și-lu petrece întru a se cualifică și moralisă pre sine, feritū fiindū de ispitele comodității și ale petrecerii în locuri stricăcioase și ruinătoare.

¹⁾ Aceasta încercare la noi în Bucovina nu s'a făcutu încă, deși avem foarte mulți preoți, învățatori și cântăreți bisericesci, cari după sciințele lor musicale ar fi pututu formă astu-feliu de coruri din tineretul sătescu, eșitu din școală. Se înțelege, că în prima liniă preoților ar trebui să li fiă a mințe de aceasta. Pe unele locuri s'a introdusu învățământul rēpețitorū în Duminece și sērbători cu tineretul. Cu aceea ocăjune s'ar putē introduce ușorū cântarea corală. Plugariū din Chisiteu în Bănatū facu minuni cu cântarea lor. *Red.*

În comunele, în cari sîntu coruri de plugari, bisericile sîntu pline de credincioși. Oamenii mergu la biserică să audă cântările cele frumoase și edificatoare ale filor și fraților lor. Pre lîngă aceste cântări mai audu aici rugăciuni și învățături și astu-feliu se întorcă acasă după serviciul divin mîngăiați și edificați în ale religiunii și moralității. Și cu bucuria înregistrămă aici, că comunele, în cari sîntu coruri, se cunosc de departe, și se deosebesc de comunele fără coruri prin ordine, prin buna cuviință și prin moralitate.

Poporul nostru este apoi foarte dispus la învățat. Îi place învățatura și sfatul bun atunci, cându aceasta învățatură și acestu sfat este acomodat trebuințelor lui și i-se predă într'ua formă potrivită.

Dacă voimă, ca și prin aceasta să atragemă poporul la biserică, atunci trebuință este, că să satisfacem și acestei acceptări și dorințe legitime a poporului față cu noi.

Nu poșede totu omul și totu preotul darul orătoriei. Inimă însă avemă toți, și sciutu este, că oratoriul se face și nu se nasce ca poetul.

Spre a satisface acestei dătorințe, ni trebuiesce dară numai, ca să studiăm și să cunoascem trebuințele poporului, și în același timp să simțim necađurile și greutățile lui. În cađul acesta inima și cunoscințele noastre de bună samă ne vor face să aflămă cuvintele, prin cari să-lu putemă sfătu și deprinde a preîntimpină mai cu succesu aceste trebuințe.

Inimă și studiu practic neîntrerupt alu trebuințelor poporului se cere dela oratoriul bisericesc, și cuvintele și forma vinu de sine.

Pre lîngă acestea se mai cere apoi încă unu lucru și acesta este celū mai mare. Se cere, ca celū ce învață și sfătuiesce pre altul, să fiă modelu de viață și fapte bune, că vedendū oamenii faptele lui cele bune, să-lu preamărească pre Tatăl nostru celū din ceruri.

Acestea sîntu, credemă noi, mijloacele, prin cari putemă influință, ca nici unu credinciosu să nu rămână dela serviciul divin.

Ceremă cam multe, cându ceremă acestea, ni-se poate obiectă din vre-ua parte, și ni-se mai poate dice, că ni este ușorū noaue a le cere toate acestea, pentru-că nu trăimū în mijlocul poporului, ca să vedemū, câtū este de greū a le esecută.

Și în ceea-ce ne privesce pre noi, au toată dreptatea oamenilor, cari ni-ar face aceasta obiecțiune. Să le răspundem însă, că cele dese pînă aci, nu sîntu sperințele noastre; ci sîntu sperințe făcute de oameni, cari sîntu în practica preoțască, cari au constătatū prin activitatea și ținuta lor, că toate se potū face și încă bine se potū face.

Mai este încă ũă împregiurare, carea ni-se spune desū și ni-se spune cu toată dreptatea, și anume: că preoții noștri sîntu foarte puținū rēmunerati pentru serviciile lor. Și în adevērū așa și este; dar' faptū este pe de altă parte, că noi preoții și toți funcționarii bisericeii avisați sîntemū la denariul poporului.

Acestū denariū de sigurū stă în rēportū foarte strînsū cu simțul lui de pietate. Și în acela-și timpū faptū este, ca în aceea-și proporțiune, în carea cresce seaū scade simțul de pietate alū credincioșilor, cresce seaū scade și denariul, la carele sîntemū avisați.

De aici trebuie să procedemū în biserică în toate acțiunile noastre, începēndū cu îngrijirea, că în totū locul să ameliorămū cercetarea bisericeii și să rădicămū simțul de pietate alū poporului.

„Biserica și Școala.“

P R E D I C Ț

despre stimarea preoților.

„Teme-te de D-deū din toată inima
ta, și stimeadă pre preoții aceluia.“
Eccl. 7, 33.

ȚUBIȚILOR CREȘTINI!

Eacă! doauē porunci hotărîte de Dumneđcū, ca să le implinească totū omul.

Și 'n adevērū! care lucru ar fi mai mare pentru noi oamenii, decătū ca să ne tememū de atotū-puternicul D-deū și să ne închinămū lui în toate dīlele vieței noastre; care lucru e mai frumosū decătū să dămū onoare aleșilor lui, adecă preoților, cari prin rugăciuni archieresce și impunerea mînelor s'au făcutū părtași de darul Spiritului sântū.

Dar' vai! în dīlele noastre toți creștinii nu mai bagă în samă poruncele acestea! Căci ei nmele lui D-deū, celū Prea Sântū, ilū băt-

jocurescū prin sudalme; crucea cea sântă o hulescū; sânta evangeliă și cetele cele ângeresci ale lui D-đeū le iăū în risū, eară pre șerbitorii la cele sânte, pre conducătorii și vindecătorii sufletelor, pre preoți, îi vorbescū de rău și-i asuprescū. Așá pare-că a sositū timpul de apoi, ca să se împlinescă cuvintele sântului apostolū Pavelū, cari aū fostū scrise așá cătră Timoteiū: „Și aceste să le scii, că 'n ڊilele de apoi vor veni timpuri cumplite, că vor fi oamenii iubitori de argintū, măreți, trufași, hulitori de părinți, neascultători, nemulțămitori, necurați, fără de dragoste, neprimitori de pace, neînfrânați, nedumestnici, neiubitori de bine, vândători, obraznici, îngâmfăți, iubitori de desfătări mai multū decâtū iubitori de D-đeū.“¹⁾

Și oare nu-i așá, oare nu-sū așá ũă samă de creștini din ڊilele noastre? Ei, ũă mână de pulbere, nu-și rădică fruntea păcătoasă susū la ceriū, ca și cândū ei ar avé să-lū judece pe judecătorii celū mai pre susū de ceriuri?

Mie mi-se rumpe inima de durere, vedēndū atâta rētăcire păcătoasă și âncă chiarū în mijlocul creștinilor noștri. Ș'apoi pentru-că ticăloșii nu-și potū destoila inima și nu potū ajunge cu rēutatea lor la a totū-puternicul D-đeū, ei își pleacă ochii în josū și se apucă de șerbitorii lui, de preoții cei rōnduiți de Christosū, de-i asuprescū și-i necăjescū în totū modul.

Dară ei trebuie să scie aū-data, ce sūntū preoții în ochii sântului apostolū Petru și ce ڊice elū de dēnșii, cândū scrie: „Eară voi sūnteți rodū alesū, preoțime împēratească, neamū sântū, poporū spre căști-gare, ca să vestiți bunētățile celor-ce v'aū chiamatū pre voi.“ Pentru aceea ڊice și s. Ioanū gură-de-aurū în cuvēntarea a II. cătră Timoteiū „Nu scii, ce este preotul? Ângerul Domnului este elū. Aū doară dela sine grăiesce? Dacă nu-lū socotesci pre dīnsul, nu pre dīnsul ilū nesocotesci, ci pre acela ce l'a preoțitū —, pre D-đeū.“ Eară alți părinți afirmă, că este mai mare vredniciă a fi preotū decâtū Domnū seaū împēratū. „În locul ântăiū se cuvine onoare lui D-đeū, eară în alū doilea preoților și în alū treilea împēraților.“

Chiarū împēratul Constantinū celū Mare a mustratū pre pīrișul unui preotū, ڊicēndū: „Preoții sūntū așá dați poporului întocma ca nisce D-đei; de aceea nu se cuvine să-i judece altul cine-vá decâtū D-đeū.“ Dar' ce să vē mai spunū? Eacă aice cuvintele părintelui cerescū, a sântului Iehova rostite prin gura prorocului Davidū, cândū

¹⁾ II. Timoteu 3, 1, 4.

a preșisă mărirea Fiului său: „Juratu-s'a Domnul și nu-i va păre rău. Tu esci preotă în veci după rânduicala lui Melchisedecă.“¹⁾

Așă-dară în adevără sântă este preoția și mă cuprindă fiori, cândă gândescă, la ce felă de diregătoriă înaltă este rădicată preotul. De altă parte mă impresură grijă mare și mălmire adâncă, cândă vedă pre cei ce se aruncă orbișă în păcatul de moarte, de înjosescă și amărescă pre șerbitorii lui D-deu, de-i supără și-i asuprescă pre aceia-ce se roagă pentru ertarea păcatelor și a fără-de-legilor lor, pre aceia-ce ceră, ca celă de susă să trămită lumii pace, celor bolnavi sănătate, celor necăjiți și întristați măngăiare, pre aceia ce ștergă păcatele oamenilor cu puterea, ce o au dela Domnul nostru Isusă Christosă, carele a dășă sântilor săi învățacei și apostoli: „Luați Spiretul sântă, și căroră veți ertă păcatele, ertă-li-se-vor, și căroră li veți ține, ține-li-se-vor.“

Și apoi luat'-ați oare sama, cine este acela-ce, sculându-se chiară în meșă de noapte, aleargă prin fortună și viscolă la coliba seaă casa creștinului, ce e aproape de oara morții, de-i dă măngăierea cea de pe urmă și-lă grijesce cu santele taîne, numai ca să aibă parte de vieța cea de veci? În genere cine-i acela-ce-lă conduce pre creștină și-lă împle de măngăiare sufletească așă-și dela leagănă și pênă la mormântă? Au nu-i preotul, sântitul lui D-deu, carele totă-de-a-una e cu turma lui cea cuvântătoare, și ia parte nu numai la bucuriă, dar' mai vartosă la nenorocirea ei? După toate acestea spuneți și voi înși-vă, de mai este pre pământă uă diregătoriă mai înaltă și mai sântă, dară într'una și mai grea decâtă preoția!

Nu sântă toate ceremoniele, ce le face preotul, și toate învățaturele, ce le dă elă, totă atâtea laude pentru D-deu, Domnul cerului și ală pământului, și totă atâte legătore între pământă și ceră? Eacă ce dăce Domnul nostru Isusă Christosă de preoți: „Precum m'a trămisă pre mine tatăl și eă vă trămită pre voi“²⁾ dăce, că ei sântă trămișii lui și apoi adaoge: „Cine vă ascultă pre voi, pre mine mă ascultă, eară cine se lăpădă de voi, de mine se lăpădă.“³⁾ Vedeți deci, că chiară în cuvintele acestea este deslegarea, de ce dăce Ecclesiastul: „Teme-te de D-deu din toată inima ta și stimeadă pre preoții aceluia.“⁴⁾

Dacă în legea cea vechiă, care eră numai umbra legii celei noaă, a poruncită D-deu, ca oamenii să-i stimețe pre preoți, cu câtă mai multă nu sântă îndătoriți creștinii a-i onoră pre aceia ce sântă preoți mai mari, ai îndeplinirii legii celei vechie, ai noului testământă?

¹⁾ Psalmul 109, 4. — ²⁾ Ioană 20, 21. — ³⁾ Luca 10, 16. — ⁴⁾ Eccl. 7, 33.

Din porunca lui D-zeu preoții legii celei vechie nu-și descoperiau capul înaintea nimăruia și purtau pe mitră ăă petea vênëtă întinsă pe ăă lespede de peatră, pre care erau scrise cuvintele: „Sântul lui Iehova“; și aceste cuvinte erau scrise nu fără scop, ci pentru-ca poporul, vedându-le, să-i deosebească pre preoți de alți oameni și să li deie onoarea cuvenită. Atunci, în legea vechiă preoții erau și judecătorii cei mai mari și judecata lor era așa de tare, că nimene nu cutedă a se sculă în potriva ei, ba și pedeapsă de moarte era pusă pe acei-ce s'ar fi sculatü asupra preoților. Așa Coreia, Datanü și Avironü au fostü pedepsiți cu moarte, pentru-că au avutü îndrăsnala, de a se împotrivi preoților lor. Eară lui Ieroboamü i-s'a uscatü mâna cea dreaptă, cândü a cutedatü a și-o rădică asupra unui preotü.

Apoi în legea asta noăă ilü vedemü pre Domnul nostru Isusü Christosü alungându cu biciul pre toți vëndători și cumpărătorii din tēmplul lui Solomonü, și rēsturnându mesele lor, dicēdu-li: „Casa mea este casă de rugăciune“, dară fără ca să atingă cu ce-vă pre preoți seaü să-i mustre, măcarü-că și ei erau devină, că se făcea acea batjocură în casa lui D-zeu, fiindü-că o suferiau. Vedeți dară, că însu-și Domnul nostru Isusü Christosü i-a cruțatü pre preoți, pe cândü creștinii din ziua de astă-ă nu vreü să-i mai cruce.

Deci să nu-mi luați a nume de rēü, dacă vă descoperü vina asta a creștinilor noștri și poate, fără vina mea, chiarü și vina multora din cei ce sântü aice de față, ci să fiți, rogu-vē, mai vētosü cu spiretü bländü și să întēlegeți, cum-că *darul preoției este darü mare și sântü* și cum-că creștinii sântü dētori să-și stimeđe ori-și-cândü preoții și să nu-și bată jocü de dēnșii nici într'unü chipü.

Dacă stăü, iubiților mei, de vorbescü astă-ă deamēruntul de diregētorie cea sântă, ce li este dată preoților de Christosü, Mântuitoril nostru, nu mi-i scopul, cum ați socoti poate, de a mă rădică poate și a mă mândri înaintea voastră cu preoția, de care m'a învrednicitü prea bunul D-zeu din îndurarea sa, nu! căci ați vedē doară, că lauda și mândria mea nu s'ar potrivi nici decätü cu umilința Mântuitoril nostru, carele, cum sciți, nu s'a născutü în curți mari și strălucite, ci în eslele dobitoacelor, s'a datü apoi botedatü de prorocul Ioanü în apele Iordanului, ba s'a plecatü de a spēlatü în urmă cu mânele sale cele sante picioarele învēțaceilor sei.

Scopul meü este cu totul altul, și a nume, de a vă tređi din rētäcirea voastră, de a vă schimbă socotința voastră cea rea, ce o

aveți față cu șerbitorii lui D-deu, și de a vă întoarce așa-dară la cunoștința cea adevărată a darului celui mare alu preoției.

Ascultați deci și înțelegeți, că preoția este ună diregătorie înaltă, aședată de însu-și Domnul nostru Isus Christos și încredințată mai întâiu sântilor apostoli, apoi și urmașilor lor, preoților, ca să tâlcuiească oamenilor poruncele lui D-deu, să-i deprindă la năravuri bune și să-i facă moșteni vieții celei de veci. De aceea li dice Domnul sântilor apostoli: „Mergeți și învățați toate limbele, botezându-i pre ei în numele Tatălui și alu Fiului și alu sântului Spiret, învățându-i să pădască toate, câte vi-le-amu poruncit eu voaue.“¹⁾ Câtu de măreață, câtu de sântă și de folositoare nu este așa-dară diregătorie santei preoției, prin urmare și chiămarea preoților, purtătorilor acestui daru!

Dreptu aceea nu vă mai mirați, dacă sânta scriptură îi numesce pre preoți „lumina lumii și sarea pământului“, apoi „păstori și îngrijitori turmei lui Christos“, „tâlcuitori dumnezeiescilor taîne“, „ajutătorii lui D-deu întru câștigarea sufletelor“, „isprăvitori tainelor dumnezeiesci“, „împerați și ângeri ai Dumnezeului celui adevăratu.“

De aceea au rânduitu și sântii părinții în sinodul alu 4 ecumenicu, dicându: „Omulu lumanu nu i-se cade a sudu seau a certă seau a ocări pre preotu seau a-lu vedí în lume seau a-lu clevetí seau a-lu muștrá în față, de ar și fi adevărate cele dise de dinsul; eară de se va obrădnicí lumanul a face aceasta, să se deie anatemel și să se lápede din biserică, pentru-că unul ca acesta este despărțitu de sânta Treime și se va trâmite într'unu locu cu Iuda „căci scrisu este: pre stăpânul poporului teu să nu-lu grăiesci de rău“; eară în sinodul alu 7 ecumenicu dicu sântii părinți: „Nu li-se cade lumenilor a poronci preotulu, ca să între la liturgiă, ci în voia lui să fiă, cându va vrea și va socoti să celebreze liturgia seau să cânte slujba.“

Acuma după atâtea doveđi, credu, că e bine, iubiților mei, să închiău cu cuvântul meu, căci mi-se pare, că vă este destulu de învederat, cum-că creștinii trebuie să stimeđe starea preoțască și pre preoți ca pre bărbații cei sântiți lui D-deu. Eu așa și închiău, dacă n'asă mai crede că trebuie să vă spună încă, și aceea cum suntu deprinși mulți din creștinii noștri a dá preotulu onoare în diua de astă-di, și să vă arētu aeve, câtu de rău ascultă ei de poruncile lui D-deu, arvonindu-și vecinică osendă.

¹⁾ Mateu 28, 19—20.

Cândă vorbescă astă-feliū, amă în vedere mai multă pre creștiniī din neamul nostru, pentru-că nu-mī este cunoscutū altū neamū de oameni, care să bătjocurească, să urgisească și să defaime așa de tare pre șerbitorii sântului altariū, mai alesū pe din dosū, ca creștiniī noștri? Da, iubiților, numai la noi se audū lucruri ne audite și nespuse, numai la noi se întêmplă, că șerbitorii lui D-deū sântū bătjocuriți și luați în rīsū, defăimați și urgisiți, ca vai de dînșii.

La noi în vieața de obște se arată ura și disprețul față cu păstoriul celū sufletescū. Creștiniī noștri, cândū sântū față în față cu preotul lor, dreptū-că se pleacă înaintea lui, îi sārută și mîna, ba îi mai dicū și „cinstite părinte“, „sânțite părinte“, și „domnule părinte“, dară pe din dosū, cândū nu-i de față, apoi să vedī, că chiarū dela brudiul copilū și pēnă la moșneagul celū mai gârbovū din „popă“ nu-lū mai scotū și-i anină, câte codi potū. Dară, dacă diceți, că îlū stimați în adevērū pre preotul vostru ca pe șerbitorii și sântitul lui D-deū, de ce să nu-lū numiți și pe din dosū totū „părinte“ seaū „preotū“? De ce pe din dosū să-lū defăimați pāgānesce? Apoi de ce să socoată creștiniī, că este nimica toată, dacă întră preotul în casele lor, fiă cu sânta icoană, cu sânta cruce seaū la altă ocājune care-vă și să-lū socoată de cerșitoriul lor? De ce să scoată ei necontenitū totū vorbe rușinoase și îmbelătore pēcătoase asupra aceluia-ce se roagă cu inimă înfrântă și umilită pentru ertarea pēcatelor lor? De ce să nu mustrați și să nu învățați pre copii voștri, cum să deie și ei onoare șerbitoriului d-deiescū? De ce să puneți urechia și să ascultați sfaturile neboteșitorilor și ale celor de altă lege, apoi innegririle dușmanilor legii noastre și nu blândul glasū alū preoților, cari într'adevērū sântū meniți să vē fiă părinți și prietenī bunī, cari se búcură de fericirea voastră și se întristeadă tare de nenorocirile, ce v'ar bântui? Mē doare inima, dar' trebuie să vē spunū, că 'n dīlele noastre ori-ce stare are mai multă trecere, linisce și ticnă decâtū starea astū preoțască la poporul nostru.

Ori poate vreū creștiniī să-și muncească și să-și bătjocurească preoții, ca să o aducă cu jidovii din timpul lui Christosū și să li-se asemene de lor? Vai și amarū de dînșii, dacă de asta li-i aminte; mai bine nu s'ar mai fi născutū în lume decâtū ca să se apuce la ūă treabă ca oceasta, să-și bată jocū de preoți și să-și facă așa de rīsū credința lor strămoșască!

Dar' poate-că mi-ar aruncă cine-vă, cum-că sîntu și preoți leneși, vițioși și vîrtoși de inimă, cari nu-și împlinesc cu cuviință dătorințele facu fapte scandaloase și se poartă față cu turma lor fără toată îndurarea. Eacă! și la aceasta nu mi-i greu a vă răspunde și anume dicu, ca și'n alte stări, nu numai în starea preoțască, sîntu diregători uitați de D-deu. Și-apoi pentru unu Iuda, care l'a vîndutu pre Domnul nostru Isusū Christosū, potu-se defăimă toți cea-l'alti unu-spră-dece apostoli? De nisce preoți ca aceia fără cugetu dice însu-și Domnul nostru Isusū Christosū: „Toate câte vi-le vor dice voaue, faceți-le, eară după faptele lor să nu âmblați.“¹⁾ Nu uitați, că nimene nu este fără de păcatu, afară de unul D-deu, și cum-că celū mai dreptu păcătuiesce de șapte ori pe di.

Dară preoții se îngrijescū nu numai de sufletele, dar' și de trebuințele voastre de toate dillele. Aceasta poate-că voi încă n'o înțelegeți aceasta, dar' va veni unu timpū, că veți înțelege-o, și dacă nu voi, apoi vor înțelege-o fii, nepoții și strănepoții voștri. Atâta vă spunū, cum-că soartea creștinilor este strînsū legată de soartea preoților. Cîndū preoții necăjescū, atunci necădul îi cuprinde și pre creștini, cîndū creștinii sîntū apesați de neajunsuri, atunci și preoților nu li-i ușorū; ear' cîndū poporul mai resuflă și înviiă, atunci și păstorii turmei mai înviiă și resuflă.

Fiiți, iubiților, cu dreptate! Nu vă închinați la idoli străini, nu vă plecați la prorocii cei mincinoși, la cei-ce âmblă în pele de oaie, dară vă răpescū munca și vă strică pacea și sănătatea. Ci pășiți mai bine pe calea cea adevărată, care ni-o arată s. scriptură, dicēndū: „Temeți-vă de D-deu și stimați pre preoții lui“, pentru-ca cu ajutorii învătăturelor lor celor bune să puteți ajunge la norocirea voastră, la mărirea și întărirea neamului nostru și 'nurmă la fericirea cea vecinică. Aminū.

Dumitru Brăileanū,
andministrorū parochialū în Putna.

¹⁾ Mateiū, 23, 3.



E A R N A ¹⁾

Nătura întreagă doarme. De pe copacū frunđa vesceđită a căđutū de multū la pămēntū și s'a așcernutū împregiurul trupinei, eară crengele staū goale și posomorite. Pămēntul a înghețatū și s'a făcutū vîrtosū ca peatra; păriul și heleșteul asemenea s'aū îmbrăcatū în gheață și omētul a învălitū toate cele în albū, pare-că l-ar fi învălitū pre unū mortū în pânđă. Copilașii, cari sburdăū pēnă nu de multū pe afară, ședū acum pe cuptoriū tipilați și suflă în pumni, eară moșneagul, strîngēndū cojocul, se ghemuiesce pe vatră și-și încăldeșce la focū mânele înțepenite. Doamne, ce furtună mare îi afară, cum vicolesce!

Crivēțul din meadă-noapte vîjiă prin vîjeliă,
Spulberândū zăpada 'n ceriuri de pe dealū, de pe câmpiă.
Valuri albe trecū în zare, se așadă 'n lungū troianū,
Ca năsipurile dese din pustiul africanū.

Sbiérētū, rágetū, țîpetū, vaietū, miī de glasuri spăimēntate
Se rădică de prin codri, de pe dealuri, de prin sate,
Și'n departe se aude unū necheđū rēsunătoriū
Noaptea cade, lupii urlă Vai de calū și călătoriū. ²⁾

Da toate cărările sîntū atătū de înfundate, încătū țî-e greū să străbați la fântână să aduci ũă cofă de apă, ori la pădure să aduci unū brațū de vreascuri. Ceriul e vĕnētū-întunecatū, acoperitū cu nouri neguroși; cioarele sboară în cîrduri și strigă amorțitū; de gerū aspru, vrăbiele pică, eară puii de lupi ajungū urlândū chiarū pēnă în satū. Noptile-sū lungi ca vecinicia: ferească D-đeū pre totū omul să bolească earna; slăbiciunea e mare nenorocire, dară earna-i âncă de doaūe ori mai mare. Toți dorimū acum și đicemū: „De am ajunge ũă-dată primăvara, pentru-că earna-i grea și posomorită“, dară de vom și ajunge cu toții primă-vara, asta numai D-đeū o scie!

Ei! Ce țî-ai făcutū dinții, moșule? Ce țî-s'a răritū așă de tare pĕrul în capū? Ce nu se prinde noaptea somnul de tine? De ce noptile țî-sū lungi, și nu mai poți asceptá đîua? De ce te necăjesce negura așă de tare, de țî-se închide sufletul, și tușesci, de-țî dăū lacrimele în ochi? Ochii tĕi, cu cari ũă-dată vedeai vulturul susū și-'lū

¹⁾ Trăducere liberă a articolului „Науки для народа“ din „Candela“ Nr. 10 anul 1885. — ²⁾ Din „Viscolul“ de V. Alexandri.

dăriaî încă și atunci, cându se rotia departe sub nouriî ceriului, eacă ! cu dênșii nu mai cunoscî acum nici pre cunoscuții cei mai buni nici pre nepoțeiî tēi și-ți pare, că veđi cu dênșii ca prin sîtă. Nu mai cunoscî nici glasurile copiilor și întrebî: escî tu Ionică, escî tu Cătrinuță ? Nu uă-dată đici: ce ai spusu Petre, că eū nu te-amū înțelesū ? Ai uitatū pe semne cu totulū totū, că urechia ta, cu care auđiaî, cum se joacă vânticelul cu earba și se desmierdă cu florile, cu care auđiaî sborul țîntariului, că ea biata a slăbitū acum și nu aude, ca și cândū ar fi astupată cu ce-vá. Așá toate, câte-sū împrejurul tēū, miroasă a mormentū, din toate părțile auđi glasul: „Moșule! moartea ți-i la spate.“ Ca mâne pământul îți va și acoperi trupul celū pécătosū și putredū și de tine nu vor mai đice oamenii decătū: „D-đeū să-lū erte!“, dacā vor đice.

Tu, omule ! în adevērū bagî de samă, că moartea își ascuțesce coasa la spatele tale, darā nu te sparii de dînsa, dacā ți-ai petrecutū vieața ca creștinū dreptū și adevērat. Tu veđi, că trupul tēū, că oasele tale aū îmbetrānitū și că li-i greū a se ține la unū locū: lor li trebuie acum repaosū. Darā și sufletul tēū simțesce ce-vá; elu-i ca pāserea aceea ce simțesce, că dacā vine toamna, trebuie să se ducā într'altă țară, pentru-cā la noi n'ar putē erná și ar degerá biata de frigū. Sufletul tēū, și elū se desface din ce în ce de lumea aceasta și-lū cuprinde dorul de lumea cea-l'altă, unde nu-i durere, nici întristare, ci vieață vecinică; elū se desface de lumea aceasta ca mērul coptū de creanga, pe care a crescutū.

De aceea, moșule, gātesce-te de drumū, căci ca mâne te rēstoarnă vântul ca pe unū copacū putredū; fă locū celor tineri, nu li închide calea. Nu te îngrijî, ce se va face cu averea ta: cu dînsa s'aū și împărțitū în gândul lor nepoții și strănepoții tēi. darā cândū vor începe a se sfădi și a se judecā, asta nu o vei mai auđi, pentru-cā mortul nu vede, nici nu aude și nici nu simțesce.

Darā cine se gātesce de drumū, acela își ia merinde, bani și straie. Și ție în călētoria cea lungă îți trebuie ce-vá ! Ascultă-mē, ce ! Dacā bētrānețele te doboară, dacā đilele îți vinū ca uă sarcină grea, apoi poartă-te cu cei ce ți-le ușureadă, cu cei ce te grijescū, cu îngăduieală și cu blāndețe. Sudalma și vorba ta cea rea nu-ți vor ajutā nimicā; ba ele bētrānețele tale numai ți-le vor amări și îngreuiá încă și mai tare. Dacā ai avere, apoi fă cu dēnsa rōnduieală de cu bunū timpū; cu cugetū curatū și pe dreptul împărțesce-o între neamurile tale,

eară dacă cum-vă ai strâmbătătitu ori ai înceluitu pe cine-vă, apoi îndreaptă, ce-ai greșitu, căci numai într'acestu chipu îți vei dá sufletul ușorú și vei avé parte de repaosú în lumea cea-l'altă. Eară dacă n'ai copii, nici neamuri, apoi nu-ți dăruí averea celui avutú, căci cu asta nu vei dobândí împărăția ceriului; ci mai bine ascultă, cui ar fi să faci parte dintr'insa.

Dacă este în satú unú copilú alú unei véduve și învață în școală mai bine poate decâtú cutare copilú de boieriú, apoi elú s'ar face de bună samă cu timpul unú omú, cum se cade, avéndú cu ce merge la școale mai mari. Dară ce, elu-i golú și desculți și mă-sa-i ca vai de dên-sa. Elú dreptú că învață în școala sátească, dară neavéndú cu ce merge la școală mai mare, lasă cartea de úă parte, și apucă eară biciuşca în mână: — nu uitá de așá unú copilú și-ți vei face mare pomană.

Șerbul credinciosú ori șerbitoria te-a șerbitú și noapte; și deși nu numai úă-datá aú auđitú dela tine câte unú cuvântú aspru, amarú, dară ei totú nu te-aú lăsatú, ci te-aú grijitú, și-aú făcutú patul, și-aú ușuratú sárcina anilor. Decí nici de dênșii nu uitá, împărțindu-ți averea.

Caută și la biserică; poate-i învechită evangelia pe sânta masă, poate icoanele s'aú înegritú, poate práporele-sú rupte. Eacá, pune úă parte din averea ta și pentru treaba aceasta, fă una ori alta la sânta biserică și preotul se va rugá totú-de-a-una pentru sufletul teú la D-đeú.

Tu nu poți dormí noaptea. Dacă nu poți dormí, apoi de bună samă, că te batú multe gânduri și poate și de acelea-ce-ți implu sufletul de durere, de părere de rău și de grijă; că poate și-ai adusú aminte de lucruri, ce-ți apasă cugetul. Dacă-i așá, apoi trámite îndată după preotú, ca să te mărturisască cu cuviință și din toată inima să te împărtășesci cu s. taină a cuminecătorei, ca să cadă peatra de pe inima ta și să-ți fiă ușorú la sufletú. Așá-dară nu tráganá cu mărturisirea și cu s. cuminecătură pêná la oara morții, cândú mintea și simțirea ilú lasă pe omú, pentru-că atunci mărturisirea nu poate fi de mântuire, ci de osêndă.

Dacă cugetul nu și-i curatú ca lácrima, atunci esci perdutú de veci; cugetul rău ilú roade pe omú ca vermele, îi sfarmă inima în bucăți. De muștrarea cugetului nu te poți ascunde nici la măriginile lumii nici sub pámêntú nici în case boieresci: ea se ține de tine ca scaiul de oaie și-ți roade inima ca unú șerpe. Așá vede Adamú numai mêrul Evei și sabia de focú a Archangelului și nu aude decâtú cuvintele lui D-đeú: „În sudoarea feței tale vei mán-cá pânea, pêná-ce te

vei întoarce în pământul, din care esci luat: că țerină esci și în țerină te vei întoarce.“ ¹⁾ De aceea cu durere de inimă strigă împăratul David: „păcatul meu în totu locul este înaintea mea.“ De aceea vede Iuda înaintea sa numai sângele celu nevinovat alu lui Isus Christos, pre carele l'a vëndut cu 30 de arginți; de aceea se plânge elu: „am vëndut sânge nevinovat!“

De bună samă ai auzit, omule! învățătura, ce a dat'-o Mântuitorul lumii poporului pe marea Galileii din corabia, înțelegu învățătura despre grâu și pleavă. La bătrânețe îl lasă pe omu mintea și slăbesce, de aceea poate ai uitat și tu învățătura aceea; ei bine! eacă, cum scrie de dēnsa s. evangelistū Mateiū: „Împărăția ceriului este asemenea omului, care a sēmēnat sēmēntă bună în țarina sa; și pe cându dormia oamenii, a venit dușmanul și a sēmēnat neghină în grâu și s'a dus. Eară cându a crescut earba și a făcut rod, atunci s'a arētat neghinele. Atunci a venit șerbii domnului casei și-a dīs: „Doamne, tu ai sēmēnat sēmēntă bună în țarina ta; deci de unde a venit neghinele? Și elu li-a dīs: unu dușmanu a făcut'-o aceasta! Și șerbii i-a dīs: Voiesci dară să mergem și să le plivim? Eară elu a dīs: Nu, ca nu cum-vă, plivind neghinele, să smulgeți și grăul împreună cu dēnsule. Lăsați-le pre amēndoauē să crească împreună pēnă la sēcerișu și la timpul sēcerișului voi dīce sēcătoriului: Pliviți ântăiu neghinele și le legați în snopi, spre a le arde; eară grăul adunați-'lū în grănariul meu.“ ²⁾

Eacă, omule! cându te-ai născut pe lumea aceasta, ai fost sēmēntă bună, grăunte sănētosu; dară ca șă-ți rēmăia grăunțu sănētosu pēnă la urmă, la asta nu ai luat sama: ți-ai încăreatu sufletul cu păcate, cu spiretul ai adormit ca omul celu beatu, și rēul lumii acesteia, rētăcirea și păcatul s'a sēmēnat în grăul tēu ca neghină și alte buruieni rele. La urmă că buruienele cele rele îți înădușă grăul tēu, veđi, de aceea nu ți-a mai pēsatu, ci te-ai mângăiatu, dīcēndu: Totu nu va fi așa de rēu, de ar dá D-đeu numai sănētate. Șerbul tēu celu credinciosu — cugetul tēu — ți-a adus aminte nu numai ūă-dată și ți-a spus: „mēi omule! pe ogorul tēu nu-i bine!“ Tu însă vorba aceea n'ai vrut să o bagī în samă și buruienele aū crescutu dudău, și de grău, de grăunțu sănētosu eacă! nici sēmnu nu-i. A venit săcerișul. Ce să strīngi acum? Nu de grău, ci de neghină se va împle șura și aria ta. Mai-că mē și temū a căutā în sufletul tēu, căci acolo

¹⁾ Facere. 3. 19. — ²⁾ Mateiū, 13, 34—30.

nu-sü fapte bune, ci numai fapte rele și păcate. Sufletul tãu sãmãnã cu iezãrul lui Lotũ, unde s'a cufundatũ fãrã urmã Sodoma și Gomora. Tãcere de moarte e împregiurul iezãrului aceluia; într'insul nu veđi pesce; orĩ-ce ar cresce pe lãngã dũnsul, ãn-datã se și usucã, chiarũ pãserea se teme se sboare pe de-asupra lui, pentru-cã negura, ce se rãdicã de pe apele lui, ucide ca ciuma, orĩ-ce are vieață. Omul, alũ cãruĩ sufletũ e ca iezãrul acela, moare tare cu greũ, pentru-cã judecata cea ãnfricoșatã și munca cea vecinicã ãi stãũ pururea ãnaintea ochilor și-lũ spariã.

Așã-ĩ, omule, cã nu ãã-datã, cãndũ erã noaptea seninã, ãți rãdicãĩ ochii la ceriũ și vedeãĩ stelele cele nenumãrate? Oare frumusața lor cea minunatã nu te ãmpleã de mirare? Oare ãn fața milioanelor de stele nu-ți pãreãĩ ãã nimicã toatã, ãã muscã, unũ verme? Așã-ĩ, cã cãndũ ãți rãdicãĩ ochii la stelutele acele de totũ frumoase, pare-cã erãĩ pe altã lume, toatã grija ãți treceã, cum se ãã roaũa demineței de rađele soarelui și pare-cã te rãdicã ce-vã ãn susũ, ãã putere nevedutã, la altã lume, la lumea cea adevãratã, vecinicã și de odichnã? Așã-ĩ, cã, cãutãndũ la ceriul ãnstelatũ, ãți veniã pe nevrute ãn minte gãndul: „Puternicũ esci tu, Doamne! cum voiũ stã ãã-datã ãn fața ta, eũ pãcãtosul, eũ trestia, ce o bate vãntul ãncoace și ãncolũ?”

Sã socioți acum așã, cã ceriul istũ minunatũ se desface ãn doãũe, orĩ cã cine-vã trage perdeãũa ceriului ãntr'ũã parte, cum trage preotul perdeãũa dela ușele rãiului, și cã tu poți pãtrunde cu ochiul tãu frumusața cea nespusã a ãmpãrãției ceriului; sã socioți așã, cã tu veđi ãngerii sburãndũ, dreptii mãrindu-lũ pre D-đeũ, cã aũđi cãntarea Cheruvimilor și Serafimilor; sã socioți apoi așã, cã ținãndũ țintã ochii la ãmpãrãția ceriului, de ãã-datã simțesci ce-vã sub picioarele tale, simțesci ãadul desfãcãndu-se, și tu ãntorcãndu-ți ochii, veđi josũ ãntr'ũã prãpastiã fãrã fundũ fãcãtori de rele și aũđi din depãrtare unũ huitũ și strigãtũ mare; sã socioți ãn urmã așã, cã și pe tine te-a aruncatũ ãã putere nevedutã ãn ãadul acela, ca sã te munceascã acolũ ãn veci și sã-ți ããi rãsplatã pentru pãcatele tale: așã-ĩ, cã unũ gãndũ ca acesta te ãmple tare de fricã și de fiori, fața ta se face albã ca pãretele, mãnele ãți tremurã ca varga, ãnima ta bate ca ciocanul.

Veđi darã, omule, toate aũ fostũ ãn puterea ta, ãn mãna ta aũ fostũ ceriul și ãadul; dacã ai trãitũ aice pe pãmãntũ dupã voia lui D-đeũ, ãpoi vei ave parte de coroana vieței de veci; dacã ai ãmblatũ pe cãi rele, apoi sã scii, cã te asceaptã munca cea cumplitã a ãadului. E fio-

rosu lucru, foarte fiorosu, cum se muncesce în focu biata vita, cum rage, mugesce, cum amuțesce, cându arde și se topesce. Dar' iă sama! că nu ăă oară ca vita, nu ăă ăi, nu ăă lună, nu unu anu, ci pururea, în veci e merită să ardă păcătosu în focul iadului și să se muncească. Numai gândul, că așa ăă muncă are să o tragă omul păcătosu, trebuie să ne abată pe toți dela totu păcatul.

Vieața ta, omule, e ca copacul. Cându îlu ajunge tăișul securii, mai stă ce stă, dară numai ce veđi, că se restoarnă și se huiesce la pământu. Vieața ta e ca ăă colibă făcută pe gheața apelor; cum dă soarele, gheața se topesce, dară și coliba se pleacă și se cufundă în ape, încâtu nici locul nu i-se mai cunoasce, unde a stătutu.

Îa-ți pe samă, omule! pocăiesce-te, pēnă-ce mai ai ăile, întăresce-te și te întoarce înapoi la D-đeu; moartea te asceaptă fără cruțare, poate âncă ăă ăi doauē vei mai duce-o și eacă firul vieței ți-se rupe de veci. Acum vine rōndul și la tine, și de moarte nu-i scăpare nici cu rugăciunea nici cu rugarea; ea-i fără îndurare, ea taie cu coasa ei în dreapta și în stânga și taie în toată ăiua câte 80—90 de mii de oameni; oamenii cei învățați aū rēfuitu, că în toată sara 3—4 mii își iău ăiua bună dela lumea asta: Nu amēnă decī cu pocăința de pe ăă ăi pe alta, omule! ci cu inimă înfrântă și umilită întoarce-te la părintele celū cerescū, căci numai așa nu-ți vor tună în față în ăiua judecătii cuvintele cele fioroase ale judecătōriului nostru Isusū Christosū: „Duce-ți-vē dela mine, blăstēmaților, în focul de veci, ce este gătitu diavolului și ângerilor lui“ ¹⁾, ci vei auđi mângăiatoriul și dulcele glasū alū împēratului cerescū; „Veniți bine-cuvēntații părintelui meū, de mosceniți împērătia, ce vē este gătită voauē dela întemeierea lumii.“ ²⁾



¹⁾ Mat. 25, 41. — ²⁾ Mat. 25, 34.

Науки для народа.

VIII.

КРАСОТА ТѢЛА И РОСКОШЬ ВЪ ОДЕЖИ.

Не одинъ зъ васъ, братья-христіане, видѣвъ птицю паву. Великі паны-вельможъ, дѣдичи держать ихъ при своихъ роскош-ныхъ дворахъ. Що то за хороша, чудно хороша птиця, скоро она своѣ хвостъ колесомъ розстеле, особливо яснои, погѣднои днины, поглядаючи на то сонечкомъ освѣчене колесо думаешь, що то на хвостъ той птиць не пера, но самі дорогі каменъ, діаманты и брилянты блищать. Хороші ті пера видно у нашихъ парубкѣвъ на капелюхахъ, у нашихъ дѣвчатъ межи косами въ стяжкахъ и гѣрданахъ. Не можна заперечити, що паунъ або пава не хороша птиця, но що зъ того, скоро онъ лишъ писокъ розтво-ритъ и своѣ голосъ въ свѣтъ Божій пуститъ, то и уха затыкай и на конецъ свѣта утъкай! — Соловѣй маленька, незначна птичка, безъ всякой красы, подѣбна до нашего простого, влазливого во-робця; но скоро своѣ дзюбъ утворитъ и заспѣвае, то наслухатись не можъ. Онъ тебе своимъ чародѣйнымъ щебетомъ мовъ на крылахъ до неба вносить и твою душу несказаною ѣтрадою обгортае.

Правда, що и сосна, смерека и ялиця хороші дерева, растутъ они такъ прямъсенъко, мовбы ихъ хтось до неба тягнувъ, а такъ рѣвно одинъ коло другого, мовбы ті зубки въ гребени. Но що они родять? Пусті шишки, нездатні и безрогамъ на кормъ. Ожолудъ дубины мае свою вартѣсть, а шишка ялицъ безъ всякой вартости. Глянь же, чловѣче, на винну лозу. Правда, яка то невидна ро-стина? Кривый, конаристый корчъ. Галузье замотане, закручене, скалъчене. Щобъ то галузье по земли не повзалось, треба его якъ той хмѣль до тичины привязати. Но хотяй винна лоза така невидна, то все плѣдъ ей якъ той цукоръ солодкій, нимъ тѣшитя велике и мале, зъ него сушать розинки, его сокъ цѣдитъ въ бочки, а виномъ веселятся люде и заробляють множество гроша.

Зъ сего всего видно, братья-христіане, що не треба чловѣку дивитись тѣлько на свою тѣлесну красу, на свою одѣжь, на своѣ хороші станъ и ними величатись, бо то все передъ Богомъ безъ всякой цѣны, то все передъ нимъ гиднымъ спѣвомъ пауна, нез-далымъ плодомъ ялицъ. Правдива вартѣсть чловѣча зависитъ бо

лишь отъ внутреннихъ отличій и добродѣтелей, они бо суть милозвучнымъ щебетомъ соловья, соладкимъ плодомъ винограда.

Красота чловѣча подобна цвѣту, котрый скоро морозъ притисне, вяне и усыхае. Гляньте, добрій людоньки, на дѣтей, на молодѣжь. Правда що майже весь хлопчики, що весь дѣвчата красні, хороші, румяні, здорові? Подивѣтся на старыхъ людей, правда, що по ихъ лицахъ лѣта морщкы поорали? Скажѣтъ, де дѣвся ихъ румянецъ, де живость тѣла, де гнуча постать, де чорный волосъ, де блескъ очей? Чому трясутся ихъ руки, якъ той клиновій листь; чему ступають они ногами такъ небезпечно, чему зогнулись мовъ та дуга? Старость ихъ придавила. Лѣта минають скоро якъ той мильї сонъ, блескъ ока гасне, румянецъ марнѣе, волосъ сивѣе горда, гнуча постать въ безвѣсть пропадае. Отъ бувшой красоты и слѣдъ не остаеся, брідкї черти и морщкы вже не закрыты нѣ шовковыми стяжками, нѣ павиными перами, нѣ вышиваными кожухами и крамскими поясами. Якъ завтра стаеся то тѣло, котре недавно тому красою гордилось, гиднымъ кормомъ скверныхъ червѣвъ!

Красота тѣла то даръ Божїї. Сей даръ може чловѣкъ на добре або на зле ужити. Если дѣвчина цѣлу Божу днину въ зеркаль оглядаеся, на пѣдхлѣбнї слова мужчинъ радо наслухае, до церкви Божой лишь тому ходить, щобъ на ню парубки якъ на куклу ззирались, если она лишь на свою красу дуфае; то зблудила зъ правой дороги и на бездорожѣе пустилась. Она Божїї даръ красы тѣлесной ужила на свою згубу. Зъ дѣвчины, котра лишь красою гордится, стане дуже рѣдко коли добра господиня и матьрь бо у ней мають бѣльшу вартѣсть зеркало, гребѣнь, кораль и стяжки а не господарство, мужъ и дѣти. Дѣвчина, котра гордится красою, якъ та пава хвостомъ, та дуже часто спотикнутись може, а що се правда то погляньте, добрій людоньки на зведениць и покрытки, хочъ они собѣ зъ лица хороші, та горко и безъ правдывой радости имъ вѣкъ уплывае, бо съ слѣзми, съ соромомъ, съ зневагою они звѣичались.

Краса тѣлесна тогды непогубна для чловѣка, если она его не наклоняе до гордости и до злыхъ, гидныхъ блудѣвъ, если чловѣкъ весь небезбеченьства, въ котрій она его проваде, якъ заразу обнимае и лишь тою дорогою смѣло въ передъ ступае, котра его до земной и небесной щастливости веде. Краса подобна свѣцѣ. Въ церквѣ во славу Всевышного запалюють 100 и 200 свѣчокъ. Дуже легко

могбы дѣмъ Божій згорѣти. Но тое не стаеся. А чому нѣ? Бо христіяне на тое уважають, щобы свѣчка де не впала и нещастя не наробила. Не одинъ чоловѣкъ запалить въ своѣй хатѣ лишъ одну свѣчку, а та одна такого лиха наробить, що ѡнъ его до самой смерти помятае. А чому? Бо не бувъ ѡнъ добрымъ сторожомъ. Ѡнъ ставъ нещастливымъ, бо не сокотився ѡтъ злои пригоды. Кто красою тѣлесною величаеся, той стараеся щобы еѣ хорошою одежою еще выше поѣднести. Роскѡшь въ нарядахъ, въ одѣжи непохвальна, но противно чоловѣку шкодлива для его тѣла и душі. Що тая роскѡшь шкодлива, то вы самі, честні газды, доводите, если кажите: „Добре, хорошо жилюбись хвалити Господа, еслибы не та одѣжь.“ Вашъ сынъ вже парубкомъ, ваша дочка вже до людей; отже храни Боже щобъ они въ недѣлю въ старѡй кожушинѣ до церкви поѣшли, бо то такъ для васъ якъ и для дѣтей великій соромъ бувъбы. Не разъ вы говорите: Що, мои дѣти не такі якъ той Василь, або Ирина, що въ крамскихъ поясахъ, въ рантиховыхъ сорочкахъ, въ жовтыхъ, сафяновыхъ чоботахъ ходять? Будь якъ будь, не лишу моихъ дѣтей, щобъ позаду стояли, уберу ихъ такъ, що всѣ люде дивуватися муть. Така говѡрка, така думка, вашою згубою. Щобъ дѣтей гарненько убрати, на тое треба гроша, а якъ его дастъ Бѡгъ, то вже и треба до другихъ удатися. Грошъ легко жичится, но тяжко ѡтдаеся. Дѣти щеголяють въ новыхъ, червоно вышиваныхъ кожухахъ якъ павы, а ваше господарство поволи упадае. Вченилисьте дѣтемъ волю, а собѣ гѡрку неволю. Забулисьте, що родичъ Василя чи Ирины не вамъ рѡвня, що они богаті и мають зъ ѡтки своихъ дѣтей хорошо убирати; если они своимъ дѣтямъ и щось дорожшого купять, то тое ихъ не заболить до живота. Забуваете, що скоро бѣднѣй съ богачемъ рѡвнаеся, то вже его упадокъ и нужда готові; бо черепаха нѣколи заяца не дожене.

Чоловѣкъ, котрый лишъ въ хорошѡй, роскѡшнѡй одежи кохаеся, той стаеся мало по малу легкомыснымъ, ѡнъ перестаетъ съ охотою трудитися; ему улица, танць и гулятика, розпустъ и корчма солодшими ѡтъ скромной рѡднои стрѣхи, милѣйші ѡтъ прадѣднеи нивы, ѡтъ господарства. Если ты, христіянине, думаешъ, що якъ наложишь на твое тѣло роскѡшну одѣжь, що вже и твоя честь и повага ростиме якъ то тѣсто на росчинѣ, то дуже ты ошукався. Лишь доброму, благочестивому, трудолюбивому чоловѣку належить ся честь, повага и похвала, а не такому, котрый одежою якъ той

павунъ блищить и лишъ лѣнивство, недбалѣсть и гиднѣ похоты плекае. Если твоя душа чорна якъ той грѣхъ, то хоть бы твоя одѣжь була бѣла якъ той снѣгъ, то вѣрь менѣ, що ты въ очахъ свѣта тою пустою позлѣткою, котрою дѣвчата барвѣнокъ золотятъ; потрешь его рукою, а все золото пропало, зникло, щезло.

Убирайся, христїанине, харно и чисто, но завсѣгды ѣтповѣдно твоему майну; бо и то не прилично, не хорошо, если чоловѣкъ заможный, а у латахъ ходитъ на смѣхъ людскїй и поблѣку. Но и на то уважай, що непотрѣбна роскѣнь чоловѣкови шкѣдна, шкѣдлива не лишъ его мастку, но и его норовственности.

Що дорожше у чоловѣка, душа чи тѣло? И мала дитина скаже, що душа. На що насъ Господь Богъ на сей свѣтъ сотворивъ, чи може на то, щобъ мы лишъ ѣли, гуляли, тѣло украшали и грѣхами збогиджали, чи може на то, чтобы мы нашу душу для будущого блаженства и щастя приготавливали? Кождому зъ насъ здоровый, розсудливый розумъ скаже, що насъ Господь на тое сотворивъ, щобъ мы неустанно старались не тѣло, но душу добрыми дѣлами украшати. Окраса души есть добродѣтель, она не псуеся и не дересе якъ одѣжь, она съ нами во вѣки дорогоцѣнною остаеся. Щобъ тѣло украсити, треба намъ сорочки, капелюха, кожуха, сѣрака, чобѣтъ, хустокъ, стяжокъ, коралѣвъ, перстенѣвъ и др., а то все не можъ въ крамныци за дурно дѣстати, на то треба доброго, тяжкого гроша. Но щобъ душу украсити, на тое не треба намъ и пустого, зломаного крейцара, бо хто благочестивый, трудолюбивый, той и убравъ свою душу въ вѣсонъ и порфирь, въ парчи и адамашки, въ дорогоцѣннїе жемчуги, алмазы и бѣсеры.

Братя христїане, не украшайте дорогими строями ваше тѣло, его краса якъ той макѣвъ цвѣтъ скоро марнѣе, но украшайте вашу душу безсмертну невинностїею, добротою серця, оцадностїею, правдою, смирностїею, честнотою, терпѣливостїею, миролюбїемъ, побожностевъ и душевнымъ супокоемъ до чого, если у васъ есть тѣлько крѣпка воля, Господь Богъ и Спасъ нашъ Исусъ Христосъ вамъ допоможе, аминь.



Проповѣдь.

Кто есть званнѣй а кто избраннѣй?

(Сочинилъ А. МОНАСТЫРСКІЙ)

*Мнози сугъ званни,
мало-же избранныхъ.*

(Мѡ. 22, 14.)

Собравшіися во Христѣ!

Въ евангелію св. Матѡея находемо мы нашего Спасителя въ розмовѣ съ народомъ, пастыря неутомимого межи своими овцами. И тутъ Сынъ Божій въ прекрасныхъ притчахъ до темного, непросвѣщенного народа говоритъ, а тое по тому абы его просвѣтити свѣтломъ евангельскимъ. На сѣмъ мѣстцю рѡвняетъ Христосъ Богъ царство небесне съ торжествомъ весѣльнымъ, котре устроилъ царь своему дружащомуся сынови... И послалъ той царь до много людей своихъ слугѡвъ, запрошаючи ихъ до себе словами сердечности: Прійдѣтъ званнѣй, у мене сегодня торжество велике, велика радѡсть, я приготовилъ стѡлъ весѣльнѣй и очікую васъ нетерпеливо, — але розѡйшовшіися слуги непривели нѣкого, бо каждый казалъ, що мае свое затрудненье и немає часу веселитися, а гдєкотрѣй и оббили тыхъ посланнѣкѡвъ и розгнѣвали царя, котрый теперь сказалъ: Идѣтъ на роздорожія и кого увидите, того просѣтъ, нехай прійдетъ; бо тѣ, що були званнѣй, показалися недостойными моей доброты. И зѡйшлися люди розличного роду, и добрѣй и злѣй, а оденъ наветъ безъ весѣльной одежѣ. До того то сказалъ царь: Друже, а ты акъ вѡйшолъ сюда, безъ весѣльной одежѣ? Берѣтъ и кидайте его въ темницу; — а потомъ вздыхнувшє промовилъ Спаситель: О! много есть званныхъ, но мало избранныхъ!

Надъ сею истиною позвольте братія и менѣ сегодня застановитися и старатися выконати:

I. Кто есть званнѣй?

II. Кто есть избраннѣй?

Прошу уважно моему розмышленію слѣдувати.

I.

Если заглубимося въ смыслъ сей притчѣ, то вынайдемъ, що той царь, котрый устроилъ весѣльне торжество для своего одинака-сына, есть самъ Господь Богъ, Отецъ нашъ небеснѣй. Той Вседержитель такъ возлюбилъ свѣтъ, що и своего Единородного Сына

нещадилъ, но посылалъ Его въ свѣтъ, абы мы спасеннѣи были.¹⁾ А тотѣи гостѣи весельнѣи, котрыхъ запрошувалъ и еще и сегодня запрошуетъ Господь на торжество, до вѣчныхъ благъ, — то мы христѣиане, мы всѣ, котрѣи своего Бога держимосѣ, и котрѣи ѳтъ него ѳтвертаемосѣ черезъ нашѣи грѣховнѣи проступки. О, якѣи живыѣи образъ изъ теперѣшного житѣи нашихъ христѣианъ! Они носѣятъ имя Распятого, але на бракъ своего Спасителя неприготовилисѣ; заглубленнѣи въ свѣтскихъ вещахъ неуважаютъ они на тое, що прѣидетъ женихъ и найдетъ ихъ безъ весельной одежѣи. А тогда запитаетъ ѳнъ: Друже а где твое весельне одѣнѣе? где твоя чистота сердца? где твое непорочне житѣе, котресе-сѣ обѣщувалъ при сповѣды? где твоя добрѣи дѣла котрыми малѣ-есѣ выполнити твое житѣе? Я послалъ до тебе моихъ слугѣовъ, священникѣовъ и они просили, приготавливали тебе на бракъ, — а ты неслухалъ на ихъ слова — о! а тогда зачнетъ плачь и скрежетъ зубѣовъ. Всѣхъ призываетъ Господь сюда на бракъ своего Единородного, до всѣхъ розѣслалъ ѳнъ своихъ посланникѣовъ, на востокъ и западъ, на полночь и полудне и всѣхъ призываетъ ѳнъ до себе, що жѣютъ поѣдъ сонцемъ. И розбѣйника, и злодѣя, и пьяницу и злочестивого и листника, и скупого и закаменѣлого въ сердцу, и обмовника и местника, — кличитъ ѳнъ до себе, абы поправилсѣ; всѣ въ него званѣи и много ихъ есть, много миллионѣовъ людей, що жили, и живутъ еще на земли, много народѣовъ, що видѣли цвѣтъ евангелскѣи и славу Богу. Ихъ то всѣхъ запрошувалъ ѳнъ и зывалъ словами: „Иже хоцетъ по мнѣ ити, да отвержется себе и возметъ крестъ и по мнѣ грядетъ.“²⁾

Но горе тымъ невдячникамъ, котрѣи були званными, але неслухали на его голосъ зовучѣи ихъ; имъ то обѣщуетъ Христосъ, що не знати ихъ будетъ въ своемъ царствѣ, мовѣчи: „Иже бо аще постыдится мене и моихъ словесъ въ родѣ семъ прелюбодѣинымъ и грѣшнымъ, и сынъ чловѣчскѣи постыдится его егда прѣидетъ въ славу Отца своего съ Ангели святыми.“³⁾

II.

А хто избранныѣи? Се дуже важне питанье для каждого изъ насъ, бо нехотѣчи ѳтзываетсѣ при вспоминѣи его голосъ Божѣи въ нашей совѣсти, и мы питаемсѣ въ гадкахъ самѣи себе: чи и я буду избранныѣи, чи нѣ? Если глянемо свѣтомъ теперѣшнымъ, то

1) Иоан. 3, 16. 2) Мрк. 8, 34. 3) Марк. 8, 38.

мусимо съ Спасителемъ признати, що мало, дуже мало ихъ есть тыхъ избранныхъ, котрыми Церковь хвалитись могла-бъ. Не будетъ тѣлько ихъ, кѣлько ихъ мало засъсти округъ небесной трапезы, не тѣлько ихъ будетъ, кѣлько ихъ спасъ Христосъ своею кровію, бо дорога, котра ведетъ къ небесамъ есть узка и терниста, а въ житію туземскѣвъ ставляются перепоны, котрымъ наибѣльша часть христіанъ въ своей непостоянности по́длагають.

Але держайте христіане, вы, що взялисьте своѣй крестъ на себе въ туземскій долинь бѣдствій: вы будете избранный.

Держайте, вы страсотерпцы, що боритесь съ бѣднотою и недостатками мимоходячими сего свѣта и немаєе може где въ спокою голову свою склонети, вы будете избранный, къ вамъ-бо Спаситель взываетъ: „Блаженни алчущіи нынѣ, яко насытитесь.“¹⁾

Держайте чистіи сердцемъ, що проживаете въ заимной любви, въ супокою и невозстаєте едни противъ другихъ въ злобъ и клеветъ, — и вы будете избранный.

Держайте отць и матери, що воспиталисьте своѣ чада по́дъ тѣнею св. креста и училисьте ихъ, Бога почитати, а съ свѣтомъ честно и учтиво жити, — вы будете избранный, вамъ-бо Давидъ псалмонѣвецъ обѣцуетъ: „Блаженни вси боящіися Господа, ходящіи въ путехъ его: труды плодовъ твоихъ сънъси, блаженъ еси и добро тебѣ будетъ.“²⁾

Держайте, вы молодць и дѣвиць, що зросли-сьте, якъ цвѣтки непорочный въ евангелскихъ лучахъ и незаразилисьте свѣтовымъ истлвнїемъ, — вы будете избранный.

Радуйтесь люди, котри по́дпалисьте були налогамъ сквернымъ и отверезилисьте, бо и вы будете избранный; радуйтесь даючь милостыню бѣднымъ, за васъ-бо будутъ просити тѣ калъки и несчастливїи, котрыхъ Христосъ возлюбилъ, и вы будете избранный.

Радуйтесь въ загаль всѣ праведно жувучїи и умераючїи и хотяй васъ мало, то для васъ всѣхъ уготованны вже мѣстца при торжествѣ небесномъ, васъ возлюбить женихъ славный, — Христосъ Богъ и вы будете всѣ избранный, — избранный на тое, абы-сьте видѣли Бога въ его трисїательной славы лице къ лицу, избранный на тое, абысь-те прославленны были въ лику Святыхъ и съ ними веселилися на вѣки, избранный на тое, абысь-те наслаждалися тамъ такими благами, котрыхъ еще „око невидѣло, ухо неслышало и сердце человѣческое незасмакувало. Тамъ позволъ Господи узрѣтися намъ всѣмъ для перебуванія вѣчного, Аминь.

¹⁾ Лук. 6, 21. ²⁾ Пс. 127, 1. 2.

CRONICĂ.

Cu cerculariul protopresviteriei din 16 (28) 28 Optomvre 1885 Nr. 351. li-s'a făcutu păstorilor sufletesci cunoscutu, cum-că conferința păstorală se va ține pentru anul 1885 In 14 (26) Noemvre în școala poporală din Serete, arătându-li-se într'una și programa obiectelor de pertractu.

În urma acestui programu s'a celebratū mai ântâiū s. liturgiă în biserica s. Ioanū boteđătoriu în soborū cu 5 preoți, făcându-se la urmă și rugăciunea chiāmării Spiretului s. în ființa de față a părinților: Ioanū Hostiucū, Nicolai Antonovici, Ioanū Gramatovici, Ioanū Sereteanū, Constantinū Nastasi, Georgiū Șesanū, Ioanū Zugravū, Stefanū Seleschi, Michailū Ciupercovici, Zacharia Voronca și Vicentiu Vasilovschi. Trecându apoi gremiul acesta la școală, președintele pār. archipresviterū Dimitriu Seleschi deschide ședința cu următoaria cuvântare:

Prea onoraților părinți și iubiți frați în Christosū!

Mai ântâiū vē sălutū pre toți frătesce, câți v'ați aduutatū la aceasta conferința, de a căreia necesitate în timpul de față sūntemū cu toții deplinū convinși. Mai alesū întreprinderile contrarilor noștri, cari cu toate puterile se opintescū a surpă și a nemici ortodoxia s. noastre biserice și a seduce pre poporul creștinū dela credința lui strămoșască, lucru, care ni-s'a făcutū cunoscutū și prin Cerculariul Archipăstoralū din 12 (24 Iulie a. c. Nr. 39, ne împunū dētoria, ca să ne adunămū și să ne punemū în cale, în ce chipū și cu care mijloace am avē să apērāmū înteresele s. noastre biserice și ale poporului, ce ni este încredințaū. Așă-darā socotū, cum-că confăturile și desbaterile noastre numai atuncea vor fi însoțite de rezultatul doritū, dacă vom fi însuflețiți de Spiretul înțelepciunii, alū dragostii, alū unirii, alū iubirii de adevērū și de unū delū învăpălatū pentru sporirea întereselor bisericesci și ale poporului, ce-lū păstorimū. Soartea poporului este strînsū legată de soartea păstoriului seū, eară păstoriul are se deie samă înaintea lui D-deū de totū sufletul, ce ar perī din vina lui. De aceea dice prorocul Isaia: „Cândū voiū dice celui fără-de-lege, cu moarte vei murī, și tu nu ai grăitū celui fără-de-lege, ca să se întoarcă și să fiă viū, celū fără-de-lege va perī în rēutatea sa, darā sufletul lui dela tine îlū voiū cere.“

Ūă judecată ca aceasta să nu lăsămū, fraților! să apese sufletul nostru, ci din rēputeri diūa și noaptea să ne ostenimū întru

strînsa împlinire a îndetoririlor noastre și să dăm lumii probe învederate, că sîntem în adevăr „lumina lumii“ și „sarea pămîntului“; noi să fim oglinda cea mai curată, în care să se refrîngă tipul lui Dumnezeu.

Cu astu-feliu de simțiminte și cu asta ordine de idee sălătându-ve eă astă-di, fraților, dechiăr ședința deschisă și-lu invită pre părintele Zaharia Voronca, ca să rostească cuvîntarea cu carea aveă să se țină gata pe diua de astă-di.

Păr. Zaharia Voronca peroreadă cuvîntarea următoare:

Multu onoraților frați!

Primindu ordinul, de a mă ține gata cu unu cuvîntu pentru conferința păstorală de astă-di, am statu multu timpu în cumpene asupra teme, ce așu ave să-mi alegu. Dar' în fine fiindu-mi ocupată mintea mai de 'nainte cu nisce impresiuni de ale timpului de față, mă hotărîu să facu abatere dela dătina practicată pên'acum și să-mi iău dreptu temă uă întrebare din trecut, care însă de unu timpu încoace o întimpină clerul eparchiei noastre mai în fiă-care di.

E vorba de cuvîntul schisma, despre aplicarea lui cu referință la ortoxismu și despre înducerile în eroare, ce se facu cu elu.

„Σχίσμα“ este unu terminu întrebuintatū în limbajul bisericescū chiarū din primii secolū a creștinismului. Elu denoatā uă diviațiune dela doctrina bisericească, uă opozițiune de ordine mai puținū însemnată, bună-oară, în contra forme de guvernare a biserice, a cultului, a viețuirii morale.

Așă-darā schisma, de care se vorbește chiarū în sânta scriptură, nu însamnă alta, decâtū uă desbinare a biserice comune din cauza unei doctrine neînsemnate, darā nici uă-datā din cauza unei dogme.

Causa nascerii schismelor a fostu lupta între partidul rigurosū și partidul mai tolerantū în privința viețuirii relegioase-morale. Eatā și esemple:

Cea dintātu schismă, care s'a ivitū în Phrigia pe la jumătatea secolului alū II., este provocată de unu rigorosistū cu numele Montanus. Elu din preotū păgânū se face creștinū. Lui i-se parū însă prea laxe deprinderile creștinilor; pretinde deci, că creștinii să se lăpede de toate bucuriele lumesci, căci chiāmarea lor ar fi pentru bucuriele ceresci; pretinde ajunare mai aspră, rēspinge cu totul a doaūa cāsatoriā și insistā, ca cei-ce s'aū cāsatoritū a doaūa oară să fiā rēspinși din biserică.

Aderenții lui Montanus se numău Montaniști, Phrigi sea și Paracleți, de oare-ce învățătorii lor pretindea, că ar fi avându momente, în cari Paracletul, ádecă Mângăiatoriul i-ar fi descoperindú voința.

Altú esemplu este schisma, ce s'a ivitú la Roma în secolul alú III.; se ivise acolo ádecă unú partidú, care cereá necontenita eliminare din comunitatea creștină a tuturor pécătoșilor mai însēmnați și care îi inculpá pe contrarii lui de plecare spre pécătuire. Unú represéntantú alú schismei acesteia a fostú Hipolitú, care, suferindú mai pe urmă moarte de martirú, devení sântú. În opozițiune cu elú se aflá Callistus, care a devenitú mai târdiú episcopú la Roma. Hipolitú l-a fostú declaratú pe Callistus de ereticú, dar' mai târdiú sámēnă, că amēndoaúe partidele s'aú înțelesú.

Cátú de aplecarea cuvēntului schisma cu privire la ortodoxismú, voiú se aducú date din istoria bisericeascá. Pe la finea anului 863 începurá episcopii seaú, dupá cum își diceáú ei, „papii“ Romei să-și arete setea, de a fi ținúți ca supremii legislatori, învățători și judecători nu numai ai occidentului, ci chiarú ai întregului universú. În lumea apusană ei își ajunserá scopul. Nu însă așa și în partea rēsáriteană a lumii; căci din partea aceasta li-se rēspunse, că ori-care episcopú, așa și celú dela Roma, este supusú maiorității episcopatului, de oare-ce papii nu sântú cu nimicú mai multú decâtú alți episcopi.

Și dacá relațiunile politice de pe acele timpuri nu ar fi fostú așa de nefericite pentru imperiul bizantinú, precum eráú, cine scie, dacá papii nu se dedeáú frumosú dupá pērú! Dará încurcăturile politice îi îmbărbăteadá în cupiditatea lor și li nutresce mai tare dorința, de a ocupá primul rangú între episcopi, ba îi orbesce într'atâta, încátú ei se dáú desbrăcați chiarú de sanctitate. Ca dovadá ni servesce procedura lui papa Ioanú VIII. cu patriarchul din Constantinopole Fotiu.

Fotiu este scosú din scaunul patriarchalú la 869. Representanții papali sântú înțeleși cu aceasta rēsturnare; și în virtutea înformăciunilor aduse din Roma, că sântú representanții celú dintâiú episcopú alú lumii, ei anatemiseadá pe ori-și-cine n'ar fi de părerea lor, dará numai în asceptarea, că Ignatú, pe care împēratul Basiliu Macedo îlú reasadá în patriarhia, va lăsá eparchia bulgară sub jurisdicțiunea papală. Ignatú însă nici nu vrea să scie de una ca aceasta. Dupá câți-vá ani elú moare și Fotiu, rēdobēndindú grația împēratului, este reasēdatú. Ce face papa Ioanú VIII? Elú trámite delegați, ca să asiste la sinodul conchiămatú prin

influența lui Fotiu. Delegații se ducă la Constantinopole și arată, că papa nu numai că a rădicat anatema și îl recunoaște pe Fotiu de adevărat patriarchă, ci mai dechiară în numele capului lor, cum-că vor ține simbolul credinței așa, precum a fost hotărît la Nicea și la Constantinopole, și că ori-cine ar cutedă să schimbe ce-vă într'însul se-va se adaogă ee-va să fiă scomunicat. Mai departe ei recunosc și primesc în textul celor trei canoane aședate la acest sinod (879), că scaunul din Roma este coordinat cu cel din Constantinopole, dară fără a atinge privilegiile și drepturile cuvenite scaunului Roman. Toate concesiunile acestea se fac în acceptarea, că cel puțin Bulgaria va fi ceasă Romei.

Ioan VIII. asceaptă, cât asceaptă, realizarea dorințelor sale; dară vedendă în urmă, că Grecii nu vor să ceasă Bulgaria, el dechiară de pe amvonul bisericeii sale ca revocate cele recunoscute și stabilite în sinodul din 879.

Din concesiunile Papei Ioan VIII. vedem două lucruri:

Mai întâi, că el, și prin consequență scaunul Roman, este prea consciut, că în sinoadele cele două dintâi simbolul s'a compus fără filioque; ba convingerea lui este atât de firmă, că numai așa trebuie să fiă adevăratul text al simbolului, încât îl scomunică pe ori-și-cine ar îndrăsnă să adaogă ce-va la el. Apoi tot din concesiunile lui Ioan VIII., adecă din ușurătatea modului, cu care le revoacă el, vedem care este scopul, de care e condus acest prelat. Aceasta ușurință, de a revocă adevăruri sante, ne îndreptătesce a judecă, că dogmele credinței nu sânt în ochii lui decătă monedă, prin care să-și adaogă un petec de pământ, fiă chiară o provincie ca Bulgaria. la diecesa sa.

Să punem acuma întrebarea: dacă Ioan VIII. și cu el scaunul Roman cu mintea desceaptă și cu intențiune dărîmă autoritatea sinoadelor din Nicea și Constantinopole; dacă scaunul Roman chiară după-ce a mărturisit, că în simbol trebuie să steie purcederea Spiretului sântă numai dela Tatăl, nu însă și dela Fiiul, după-ce a mărturisit aceste și în urmă, tot mai anină pe filioque: apoi cine s'a depărtat dela vechia doctrină? Cine a provocat schisma și cui i-se cuvine de drept numele de schismatic? Orientalilor oare?

Occidentalii nu sânt în stare a ni dovedi noă nă nici o noire introdusă în doctrina bisericeii. Noi din contră, la fiă-care pasă li-o putem dovedi aceasta. Chiară Fotiu, care cu ocăjunea Bul-

garii și cu iscusita sa quasi plecare și tăcere a știut să deie pe față apucăturile papilor și să arete lumii, cu ce scopu stăruiescū ei a fi priviți ca supremii legislatori, învățatori și judecători, chiaru elu numără deosebiriile făcute de ei în doctrina bisericeii creștine. La compunerea acestui catastichu alu păcatelor papistașe l-a silitu papa Nicolau I., care la anul 865 acoperi Bulgaria cu preoți aduși din Roma. Aceștia scotū din bisericile bulgare ritul grecescū și-lu înlocuiescū cu dătinele și apucăturile papistașe.

Catastichul arată, 1) că ei au aședatū Sâmbeta ca di de ajunare; 2) că au despărțitū ântăia sептēmēnă a patrudecimii de postul celaltu; 3) că postescū cu lăptăria și cu oaue; 4) că desconsideră pe preoții, ce sūntū căsătoriti după preceptele bisericesci; 5) că nu recunoscū miruirea sevêșită de preoți; 6) că învață purcederea Spiritului sântu și dela Tatăl și dela Fiul; 7) că dechiară căsătoria preoților nelegală, pecândū ei înșiși trăiescū în concubinate nerușinoase și altele.

Cum-că Fotiu a avutū dreptate a li face aceste imputări, aceasta o dovedescū ei înșiși și eacă cum :

Ioanū VIII. revoacă concesiunile făcute, elu tolereadă așa-dară pe filioque; dară cu toate acestea filioque totu nu este primitu în toată biserica apusulu! Tocmai la 1014, cându urmeadă a fi dechiarată desbinarea în modu formalu, tocmai atunci întră acestu cuvântu prin siluire în simbolul întregulu apusū. Prin siluire dicu; căci unu predecesoriu de ai lu Ioanū alu VIII., papa Leo VIII., ca să înădușe pentru totu-de-a-una aplecarea spre înoiri în Roma, așadă la anul 809 în catedrala Romei două table de argintu, în care stă săpatu întregu simbolul Niceo-Constantinopolitanu în originalu. Și următorii lu Leo VIII. trebuiă să pilească, să șteargă mai ântăiu gravura de pe table seau poate să le înlocuiescă chiaru cu altele, pentru-ca să facă locu lu filioque.

Dară pentru a nu ne depărtă prea multu, să ne întoarcemū la catastichu. Ori-și-cine are ideă de usul și tradițiunea bisericeii originale, trebuie să mărturisască, că occidentalii sūntū într'adevêru vinovați de toate acuzările, câte li-le face Fotiu. Dară dacă-i așa, apoi cui i-se cuvine numele de schismaticu? Noaue, cari am rēmasū la cele vechie, seau lor, cari în adevêru au provocatū desbinarea și s'au și desbinatū facticu?!

Cātu de înducerea în eroare cu cuvântul schismaticu, apoi și aceasta este una din infamiile cele mai mari, de cari s'au folositu

și se folosesc apusenii. Căci ei fiindu în adevăr schismatici, se facu a căută la noi schisma seau celu puțin ne numescu pre noi cu numele, carele de dreptu este alu lor. Cu aceasta numire ei se legitimeada așa dicendu înaintea lumii ca îndetoriți din capul loculu a ne abate dela calea rătăcirii, la care ne conduce biserica noastră și a ne duce înapoi în sinul „unicei, adevăratei și fericitoarei biserice cătolice.“ Sermanii de noi! Ce nefericiți trebuie să mai fimu noi cei-ce după căinările lor ședem în „partibus infidelium!“

Numai să nu credem cum-vă, că ei o facu aceasta eacă! așa din întâmplare seau din nesciunța doctrinelor noastre; căci și aice este unu calculu la mijlocu. Ei sciū, că cându proselitismul și luptele relegioase erău în floare, cuvântul schismaticu eră nesuferitū tuturor, căți îl auđu, privindu-lu de cuvântu de mare batjocură. Asta li-a fostu foarte bine-venitū. Ei au începutu a-i porecli pe răsăriteni în gura mare schismatici, pentru-că masele nesciutoarie, ce se pregătiău pentru creștinismu, să se ferească a primu învățatura unei biserice pătate cu acestu nume, care, dragă Doamne, și ea aveă încă nevoia să fiă adusă la calea adevărulu și să se absoarbă în biserica cu numele celu splendidu: „unică, fericitoaria cătolică.“

Dovada cea mai bună pentru aceasta este împregiurarea, că și astă-đi gurile celor neculți de altă lege îi facu pre ai noștri schismatici de câte-oru vor să-i înjosască, măcar-că ei înșiși nici nu pricepū, ce însemneada acestu cuvântu.

Ei au sciutū să ne defaime înaintea autorităților lumesci, folosindu-se de acestu cuvântu și să ne recomāde, dāndu-i unu înțelesu plinu de prejudețe. Ba! în imperiul nostru isbutiră într'unu rōndu chiaru a ni-lu imprimā ca nume oficiosu, eară biserica astu-feliu numitā a ni-o pune în rōndul bisericelor n u m a i t o l e r a t e în statū. Grația legilor de egală îndreptățire a tuturor confesiunilor am scăpatū de înjosirea, de a fi numai tolerați; eară numele de schismatici, dacă nu a dispărutū încă cu totul din registrele oficiale, s'a înlocuitū măcar cu altul mai puțin ofensătoriū, deși totu atâtu de ironicu, ādecă cu „greco-neuniți.“ În timpii din urmă, de voia de nevoia, s'au scrisu „greco orientali,“ și numele de schismaticu pāreā, dacă nu datu uitāril, dară celu puțin neîntrebuințatū. De cându însă capul bisericei răsăritene din Bucovina a cuteđatū a protestā contra nāvālirilor iesuiților în

aceasta eparchiă, de atunci numele schismatică a ajuns de-nouă a fi subiectul de predilecție al tuturor discuțiilor particulare și al secretelor așa numite publice.

Astăzi fiind, se înțelege, că clerul ortodox din această eparchiă ajunge adese-ori în poziția, de a fi întrebat și de a răspunde în această chestiune.

Din asta cauză am crezut, că este bine a deschide discuția asupra schismei și a ne lămurii în privința argumentelor celor mai bune, prin care s'ar putea convinge și mireanul, că nu noaptea, ci apusenilor li-se cuvine în faptă acest nume. În discuțiile, ce ni-s'ar cere de către apusenii, cu care venim așa de des în atingere, cred, că ar fi bine a aminti, că cuvântul schismă este chiară prea crătoriu pentru a arăta starea, la care au înaintat desbinarea între ambele biserice până în timpul de față.

Căci învairile cele neprecurmăte, precum înfalibilitatea papei și altele, au sporit desbinarea până la atâta, încâtă astăzi e prea puțină a o numi numai schismă.“

Cetindu-se după această protocolul conferinței din anul trecut, sântu provocați părinții de față, ca să supună elaboratele temelor teologice; și din toți le supună următorii păstori sufletesci: 1) par. Ioan Hostiucă parochă 4 elaborate; 2) par. Ioan Gramatovică parochă 4 elaborate; 3) par. Georgiu Șesană parochă 5 elaborate; 4) par. Vasiliu Grigorovică parochă 5 elaborate; 5) par. Teodor Bumbacă preotă 5 elaborate; eară ceia-l'alți se roagă să fiă îngăduiți până după sərbătoarea nascerii Mântuitorului nostru Isus Christosă; cetindu-se apoi câte ună elaborată din fiă-care temă, s'a descutată asupra cuprinsului lor.

Luându-se în desbatere Cerculariul consistorială din 29 Martie (10 Aprile) 1885 Nr. 1493 în privința necesității, de a tipări certificate de boteșă, de moarte și de cunună, adunarea dechiară unanimă, cum-că această tipărire ar fi folositoare, dară că nu poate hotări, câte esemplare ar trebui pentru câte ună parochiă, pentru-că și parochia cea mai mare dă pe ană foarte puține certificate, încâtă nu se poate scii cu siguritate nici aceea, de se vor putea acoperi spesele tipografiei arhiepiscopale făcute cu tipărirea lor.

În urmă se pune în discuție Cerculariul consist. din 27 Nov. (9 Dec.) 1884 Nr. 3775 în privința propunerii protopresviteriei din Coșmană din 24 Aprile (6 Maiă) 1883 Nr. 153 în cauza alegerii

epitropilor bisericesci și administrării banilor discului și se limpedește, cum-că aceasta propunere stă în contradicere cu normativul consistorială din anul 1859 și cum-că ea nu-i de natură a ușurá, ci mai vârtosă a încurcă afacerile în privința administrării averii bisericesci; de aceea adunarea se roagă, că aceasta propunere să nu se primească, ci se rămână în vigoare citatul normativă consistorială.

În înțelesul circulariului arhiepiscopală din 12 (24) Iulie a. c. Nr. 39 sântă provocați cei adunați a arătă, de nu se află în parochiele lor misiuni iesuitice seau alți contrari ai s. noastre biserice, cari ar stăruí a seduce poporul dela credința strămoșască; cu toții dechiară, cum-că într'acestă ținută pênă acuma nu s'au aflată astă-feliă de seducători.

Mai departe toți preoții adunați subșternă a lor rugăminte, ca Prea Ven. Consistoriă să bine-voiească a mijlocí la guvernul c. r. paușalul cãntălăriei, cum eră mai înainte în cuota de 12 fl., înmulțindu-se agendele cãntălăriei parochiale din di în di mai tare.

În fine adunarea în unanimitate se roagă cătră Prea Ven. Cons. ca să prevină lățirii icoanelor zugrăvite în spiretul bisericei apusene între poporul nostru, procurândă icoane ortotoxe cu spesele fondului relegionariă; contrari, vedendă lipsa, ce esistă în această privința, inundeadă țara cu icoanele lor, dându-le mai multă chiară în dară.¹⁾

Cu aceasta s'au închiăiată ședința.

In 21 Noemvre trecută, seminariul „Nifonă Mitropolitul“ și-a sêrbată a XIII aniversariă a fundării sale.

Cu ocăjunea aceasta s'au ținută doauă cuvântări. Noi aducemă aice cuvântarea Ministrului de culte și instrucțiune, a d-lui D. Sturđa, bărbatului, dela care își asceaptă biserica ortodocsă în regatul României într'armarea sa. Ea sună așa:

¹⁾ Cursul și prețul diseusiunilor ar fi mai învederată și mai instructivă, dacă în rēpoartele conferințelor păstorale s'ar aduce disele și argumintele singuriților vorbitori, eară nu numai conclusiunile, cari rămână sece și nepri-cepute fără de înșirarea motivelor. Pe lângă aceasta coferințele păstorale au menirea a fi adunări de scolire pãrlãmēntariă. — Mai avemă scirea din alta parte, că la conferința aceasta pãr. Georgiă Șesană a cerută, ca „Candela“ să fiă împãrțită preoților în dară; pe ce temeiă își rádımă pãr. Șesană propunerea sa?

*Prea Sfinții Părinți,
Domnilor Epitropi.*

„Sărbările școlare anuale au de țintă trecutul și viitorul — amintirea datoriilor îndeplinite și întărirea pentru datoria, ce este a se îndeplini.

La sărbarea de astăzi se unesc și simțiminte de recunoștință pentru generosul fondatoriu al acestui frumos institut.

Scoalele pregătesc viitorul și 'n această pregătire a noastră seminariele au foarte mare însemnătate. Ele formează pe conducătorii morali ai poporului, pe acei bărbați, cari au a ține viața în inimile noastre conștiința despre țelul existenței pământesci a omului și despre legămintele lui cu Dumnezeu.

Când luptele vieții și nevoiele ei ni absorb activitatea, când nenorocirea ne duce la disperare sau fericirea ne face să ni perdem cumpetul, atunci preotul este chemat a ni reaminti continuu preceptele eterne ale vieții, pure și neprihănite, cum sânt înscrise în evangheliă, a ni reaminti datoria, de a ne păstra curăț și de a ne curăți continuu de tot, ce e rău, a ni forma convicțiunea, că viața de aci este numai o pregătire pentru o viață mai înaltă.

Poate să fiă oameni, cari află în filosofie un toaie sigur, ce-i ajută a pași prin dificultățile și ademenirile din lumea aceasta, dar' ori-cât de adânci să fiă problemele, cari filosofia caută să le deslege, ori-cât de aproape pot fi cugetătorii de aflarea adevărului: un lucru e cert, că încă niciun filosof nu a imaginat un cod de morală atât de înalt, atât de pur, atât de perfect ca acela, pe care ni-l-a dat Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Christos. Și în fine în ce constă țelul filosofiei, dacă nu în a afla și a preciza regulele eterne ale vieții omenești?

Creștinul adevărat începe a gusta fericirea încă trăind în această lume, căci el are siguranța, că, amblându în calea Domnului și îndeplinindu învățătura evangheliei, e ferit de tot răul.

Dar' cu toate acestea nu e ușor a fi creștin adevărat, căci aceasta e înșăși perfecțiunea, ce am fi atins, și, ori-cât ne-am silii, ultima perfecțiune a ființei noastre va rămâne în sfera ideală, de care tindem continuu a ne apropia.

Dacă aduc aci aminte de lucrurile aceste, cari conducătorii nostri, preoții altariului, le știu și le cunosc de sigur mai bine

de câtă mine, este pentru a ne îmborsă, și cu ocaziunea acestei sərbări, împorsăta seminarielor pentru propășirea și întărirea Statului român.

Asigurarea viitorului nostru cere, ca seminariile să fiă nu numai focariul dreptei credințe și a moralei evangelice în popor, dară și focariul, unde consciința națională luminează cu ță flacără viă și nestinsă.

Precum noă lumenilor, ori-câtă ne am pune să studiăm istoria și instituțiunile altor State, nu ni este premisă, ca în admirațiunea noastră să uităm, că nu trăim pentru a admiră pe alți, ci pentru a lucră toată vieța noastră la întărirea Statului nostru: asemenea și clericii nu trebuie să uite nici ță-dată, că nimic nu este mai presus de admirațiunea oamenilor de câtă Evangelia, că nimic nu e mai ușor de predicat de câtă Evangelia, căci cele dise de Domnul au fost dise pe înțelesul pescarilor și nu a cărturarilor numai, că și ei sântă chiămați prin cuvântul Domnului a ne întări inimele, a ne înălță cugetările, ca astă-feliu nu numai individual, ci ca națiune să fim gata a răspunde la strașnica judecată, la care va fi ță-dată chiămată toată omenirea.

Din acestă punctă de privire se uită guvernul și țara la seminariile. Și ele sântă dintr'acele instituțiuni, ce-să menite a ne oțeli spre făptuirea lucrurilor plăcute lui Dumnezeu, pentru-ca să putem îndură timpurile cele bune ca și cele rele, cele ușoare ca și cele grele.

Fiă, ca seminariul „Nifon Mitropolitul“ să prospere tot-d'auna spre gloria și întărirea regatului.“

În România trecându din vieță Arhiepiscopul Callistă Stratonichiasă Băcăoanul și așa fiind de împlut ună locă de arhiepiscop în ierarhia bisericei ort. din România, în sesiunea din urmă Sântul Sinodă a recomandată trei candidați de arhiepiscop și anume pre Prea Cuviosia sa păr. archimandrită Parteniu S. Clinceni, superiorul capelei române din Paris, licențiată în teologia dela facultatea teologică a universității din Atena; pre Prea Cuviosia sa păr. archimandrită Gelasu Ionescu, rectorul Seminarului din Buză, și pre pr. Mihailă Moisiu, prof. de religie la liceul din Botoșeni. Dintre acești trei candidați a primită confirmarea regală par. Parteniu S. Clinceni.

Directoră de Seminară. În locul Prea Cuviosiei sale păr. archimandrită Teoctistă Șcribană, directoră la Seminarul Socola din

Iași, s'a numit părintele ierodiacon Vărlăamă Răileană, doctor în teologie dela facultatea teologică a universității de aici din Cernăuți.

In „Tribuna“ cetimă, că creștinii ortodocși din Gurariului în Transilvania, începând dela a. 1860, au urdit ună fondă pe'ntru didirea unei biserice noăue, care ajunge în ziua de astă-đi la suma însemnată de 45.000 fl. Fiindă și planul didirii făcută, se asceaptă acum consimțimântul Înaltă Prea Sântiei Sale par. Archiepiscopă și Mitropolită Mironă și ală Consistoriului seă, ca să se înceapă cu didirea.

Prin asociațiunea ideelor ajungemă și noi la întrebarea: ce facă creștinii nostri din Roșă și Sadagura, ca să scape la nisce locășuri dumnedesci corăspundătoare și să nu rămână ei cei din urmă cu bisericile lor?

În 3/15 Decemvre 1885 a răpăusată în Cernăuți marele proprietariă DIMITRIU cav. de POPOVICI, în etate de 65 ani.

Rămășițele lui pământesci aă fostă petrecute de Înaltă Prea Sântia Sa par. Archiepiscopă și Mitropolită pēnă în-dreptul bisericei sântei Paraschive, eară de cei șese preoți și doi diaconi din asistinta Înaltă Prea Sântiei Sale pēnă la gara. De acolo li-a petrecută Părintele profesoră Calistrată Coca pēnă la gara din Ițcani, de unde s'a însoțită parochul Ioană Berariă, de li-au petrecută amēndoi pēnă la Stroiesci, unde aă fostă depuse pēnă a doăua đi Vineri 6/18 Decemvre în biserica parochială. În aceasta đi s'a celebrată sânta liturgiă și rōnduțeala înmormēntării de par. parochă Ioană Berariă cu asistinta par. prof. Coca și a parochului din Stupca On. Mironovici. Predica funebrală în biserică a ținut-ă par. Ioană Berariă, eară în capela criptei familiare a ținută par. Coca ună discursă foarte potrivită în numele „Societății pentru cultura și literatura română din Cernăuți“, la care defunctul a fostă membru fundatoriă.

Mai totă satul Stroiesci a luată parte la petrecerea aceasta đ'impreună cu foarte mulți proprietari mari, parte consângeni, parte amici de ai răpăusatului. Din Suceava a fostă de față și căpitanul de districtă, cons. gov. Stroner ș. m. a.

Familia Popovici e între boleri ũă familiă de mecenăți. De aceea perderea lui Dimitriu cav. de Popovici va fi viă simțită de biserică și de națiunea noastră.

F i ă - i ț ă r i n a u ș o a r ă ș i m e m o r i a b i n e - c u v ă n t a t ă !

La direcțiunea Consistoriului ort. or. arhiepiscopală ală Bucovinei se potă căpeta următoarele cărți cu prețurile arătate:

a) bisericescă:

în limba slăveană:

1. Triodionă nelegatū	8 fl. 50 cr.
2. Autologionă nelegatū	7 „ — „
3. Octoichă mare, tomul I. nelegatū	6 „ 50 „
4. Octoichă mare, tomul II. nelegatū	6 „ — „
5. Penticostariū nelegatū	6 „ — „
6. Liturgieriū nelegatū	2 „ 50 „
7. Octoichă mică, legatū	— „ 63 „

b) teologice:

în limba românească:

1. „Ermineutica biblică generală“ de Vasile Ianoviciū, Viena, c. r. edițiune de cărți scolastice, 1867	2 fl. 70 cr.
2. „Critica verbală seau critica testului cărților t. n.“ de V. Ianovici, Cernăuți, 1878	2 „ — „
3. „Omiletica bisericeii dreptă credincioase răsăritene“ de Vasile Mitrofanovici Cernăuți, 1875.	6 „ — „
4. „Catechismul“ mare, de Stef. Tarnovețchi	— „ 42 „
5. „Psaltichia bisericească“, de Arhiepiscopul și Mitropolitul Silvestru	1 „ 40 „

În tipografia arhiepiscopală din Cernăuți au apărut și se vinde acoló:

1. „Tipiconul bisericeii ortodoxe“ de Arhiepiscopul și Mitropolitul Silvestru nelegatū	5 fl. — cr.
2. „Proscomidariū“, pe coală întinsă, în limba românească	— „ 50 „
3. „Proscomidariū“, pe coală întinsă, în limba slavenească	— „ 50 „
4. „Cărticică de rugăciuni pentru copii“ în limba slavenească, legatū	— „ 20 „
mai frumosă legată	— „ 25 „

Eară la autorū în Cernăuți:

„Archeologia biblică“ de Isidorū Onciul, prof. de teologie în Cernăuți	6 fl. — cr.
Catechetica de I. Stefanelli	5 „ — „
Catechese, trei tomī, de I. Stefanelli, à	5 „ — „

În Bucuresci s'a tipărit în „Tipografia cărților bisericesci“ „Introducerea în Teologia ortodoxă“ de Macarie, tradusă cu bine-cuvântarea Înaltă Prea Sântitului Mitropolit Primat D. D. Callinicu de Archimandritul Gerasimă Timuş, Doctor în teologie, profesor la facultatea teologică din Bucuresci și Directorul alu Internatului teologic.

Pentru neabonați prețul unui volum este de 5 lei.

Pentru străinătate se calculează portul în plus.

Bani se trimit pe numele Arhim. Gerasimă Timuş, strada Vacarescii Nr. 24.

Cartea aceasta se recomădă însa și se cade să nu lipsească din biblioteca ver-cărui preot.

În Zara ese de astă toamnă ũă foaiă bisericească sub numele „Истина“, redactată cu multă îngrijire de profesorul Иван Вучковичь.

„Foaia diecesană“ organ bisericesc, școlar, economic și literar alu eparchiei ortodoxe răsăritene a Caransebeşului va apăre cu începere dela 5 Ianuară 1886, tipărindu-se în tipografia eparhială, înființată de curëndu la episcopia din Caranasebeş.

Ne bucurăm de acestu progres în biserică ortodoxă din Austro-Ungaria.

C o r e s p o n d i n ț ă .

A. P. Domnia Ta, de unde și pēnă unde, faci acum așa, că preoții de aceea nu ar predică cu drag, fiind-că și cuvântarea cea mai bună nu s'ar prinde de inima oamenilor noștri. O dicit Domnia Ta aceasta după disa unor preoți seău poate numai din capul D-Tale și, cum s'ar vedē, în modu ironic? Să fiă poporul nostru într'adeveru așa de bătut cu leuca, ca să nu priceapă și să nu se indulcească de ũă cuvântare bună? Noăne ni-se pare, că nu darurile firesci ale oamenilor ar purtă aice vina, ci mai vērtoșu purtarea și pēcatele păstorilor lor de mai înainte. La alte popoare basa cuvântărilor bisericesci sântu catechisăciunile. Câți preoți s'au ocupat la noi cu acestu ramu însemnatu alu chiamării lor și și-au implinitu dētoră cu totu adinsul? Cum poți asceptă așa-dară roadă bună, dacă nu-ți prepari pământul la timp, cum se cuvine? Domnia Ta vorbesi

de unele procedure de ale preoților și dicit, că ți-se pare, cum-că tineretul în punctul catechisării e lăsat anume în scirea și de capul se, pentru-că în timpul căsătoriei să fiă loc de stors clăci, serindarie și liturgie de noroc. Mai scii, poate-că și sînt nisce preoți fără de suflet, cari în nemernicia lor practică și așa, comitîndu șarlătania cea mai condamnabilă ! Fiă ori-cum ar fi, atîta e notoriu, cum-că mulți preoți nu țin oarele de relegiune în școală, lăsându-se în spatele învățătorilor. Noi întrebăm, ce idee pot avea învățătorii despre formarea religioasă-morală a omului și ce del pot ei desvolta într'ună treabă, în care îi vedem ei codindu-se chiar pe acei-ce sînt chiămați anume a se ocupa cu dînsa, cu tot adinsul, pre preoți ? Preoții altor confesiuni fac minuni cu cuvîntările lor, pentru-că grijesc tot-una de crescerea religioasă-morală a celor ce li sînt încredințați, chiar din tinerețele lor cele mai fragede ; ei punîndu la timp fundămînt bun, didesc ne'nterupt și cu tărie. La noi așa ună lucrare pe de'ntregul nu a existat încă. De aceea poporul nostru bietul, deși dotat de la fire, a rămas cu totul înapoi și acum dărîmat de sărăcie, cum este, a apucat năravuri ruinatoare și e mînat înainte de valurile cele mai rele. Să nu fiă încă timpul, ca toți preoții dearîndul să aibă simțimîntul fin, ca să o cunoască aceasta ?

Cum-că mai ales în locurile de centru, adecă prin orașe trebuie să avem predicatori deloși și catechisatori buni, preoți activi, cărora să li fiă pururea divisa: *nulla dies sine linia*, apoi cu dor de învățatură, ca să nu li fiă greu de carte și de cetitul gazetelor, diplomați, ca să se orienteze răpede în toate împregiurările și să scie, de unde apucă trebele, ca să easă bine la căpăt, cu maniere fine, ca să se scie purtă cu demnetate față cu elemintele din diferitele straturi ale societății, cu cari vin dilnic în atingere, — asta o recunoascem și noi tare bine ca și *Domnia Ta*. —



Redactoriul primariu responsabil :

Protopresviterul

Artemi Berariu.

Redactoriul al doile pentru textul slav.-rusescu

Profesoriul de cantarea corală

Isidor Vorobchievici.

Administratoriul și editorul : Archimandritul-Mitroforu

Arcadiu Ciupercovici.



CANDELA.

Foaia bisericească-literară.

— — — — —
Apare o dată pe lună.
— — — — —

Nr. 2.

Cernăuți, 1. Fevruariu 1886.

Anul V.

Fântânele și Codicii dreptului bisericesc ortodox.

(Continuare.)

§. 5. LEGILE POLITICE-BISERICESCI.

Legile politice-bisericesci sînt legile date de puterea civilă în privința bisericeii.

Dreptul statului de a-și întinde legislațiunea și asupra bisericeii este o urmărire necesară a raportului reciproc dintre stat și biserică, sau cu alte cuvinte, a existenței bisericeii în stat, deci se țin și legile politice-bisericesci de fântânele dreptului bisericesc.

Legi de acest fel au dat foarte multe și sub felurite numiri (νόμοι, νόμιμα, πολιτικά διατάξεις, leges, constitutiones, νεαρά διατάξεις, novae constitutiones sive novellae, χρυσόβουλλα, λόγοι χρυσόβουλλοι, bullae aureae, θεσπίσματα, προτάγματα βασιλικά, edicta imperatoria s. m. d.) împărății bizantine dela Constantin c. M. înainte și cu deosebire Iustinian I. (527—565), împărății din dinastia macedonică (857—1028) și Comnenii (1057—1059, 1081—1185) în timpul dezvoltării celei mai viie a dreptului bisericesc celui răsăritean. Și de oară-ce biserică răsăriteană se ținea pînă la secolul al X. mai toată de împărăția bizantină, eară mai târziu în timpul scăpării acestei împărății, scădîndu întin-

derea ei din ce în ce totu mai multu, se înființară pe lângă ea în Europa resăriteană și alte state creștine, cari se aflău în atėrnare bisericească dela Constantinopole și primău prin mijlocirea bisericeii de acolo nu numai dreptul celu bisericescu, ci în multe privințe și celu lumescu, ajunseră legile politice-bisericesci cele bizantine la valedetate universală în rėsăritul creștinu și facu și în timpul de față uă parte întregitoariă a dreptulu celu universalu alu bisericeii rėsăritene.

Din contră legile politice-bisericesci date de cele-l'alte state încă pe timpul esistenței împėrăției bizantine și apoi după căderea ei pėnă în presentu pentru bisericile particulare rėsăritene de pe teritoariile lor facu parte întregitoariă a dreptulu bisericescu particulariū respectivu.

§. 6. DATINA DE DREPTU BISERICEASCĂ.

Datina de dreptu bisericească (ἡ συνήθεια, ἡ οἰκονομία ἐκκλησιαστικῆ, τὸ ἀγραφον ἐκκλησιαστικὸν ἔθος) seaū, ce este totu una, dreptul bisericescu din îndătinare este cuprinsul acelor norme, cari nu s'aū stătoritū și nu s'aū sancționatū prin uă lege bisericească rėspicatā și scrisă, ci s'aū manifestatū numai prin aplecarea lor în praxa bisericească și corėspundū tuturor acelor presupunerī și condițiuni, sub cari legislațiunea bisericească a concesū normelor de felul acesta putere legalu oblegătoariă. ¹⁾ Precum fără de usū nu există nici uă normă din dătina, așa și orī-ce usū nu este unū dreptu. ²⁾ Biserica supune valedetatea dătinei acelora-și condițiuni, ca și dreptul romanu. ³⁾ Prin urmare, ca să se poată privi în biserică uă dătina ca dătina de dreptu, trebuie să împlinească următoariile cerințe:

1. Faptele, carile întemeieadă dreptul din dătina, trebuie să se fiă esercitatū timpū mai îndelungatū și să fiă atâtea la numărū, ca din repetirea lor să se poată deduce uă regulă. ⁴⁾ Totu-și numărul faptelor și timpul esercitării lor nu se poate precisă mai de aproape. ⁵⁾

2. Faptele trebuie să se fiă plinitū în consciința unei necesități de dreptu, care consciință să consune cu încredințarea bisericeii ⁶⁾, și în ele trebuie să se rėsfrângă totu-de-a-una aceea-și normă de dreptu. ⁷⁾

¹⁾ Zhishman, Eher. d. or. Kirche, pg. 79; Vering, Lehrb. d. kath., orient. und protest. Kirchenrechts, 2. Aufl. Freib. im Breisgau 1881, pg. 349. — ²⁾ Schulte, Lehrb. des kath. Kirchenrechts, Griessen 1873, pg. 414. — ³⁾ Phot. Nomoc. I. 3. κείμ. Balsam ad id. κείμ. (Σόντ. I. 38—42); Πηδάλ. Prolegg. p. εξ'. nota 3. γ'. — ⁴⁾ L. 35 D. I. 3; Basilic. II. 1. 44: Etiam ea, quae longa consuetudine comprobata et per multos annos observata sunt, non minus, quam quae scripta sunt, obtinent. — ⁵⁾ Zhishman, l. c. pg. 82. — ⁶⁾ Zhishman, l. c., Vering, Geschichte und Pandekten des röm. und heut. gem. Privatrechts, pg. 35, Vering, Lehrb. des Kirchenrechts. pg. 350, not. 7. — ⁷⁾ L. 3. Cod. VIII. 53: Leges quoque ipsas antiquitus probata et servata tenaciter consuetudo imitatur et retinet

3. Faptele trebuie să-și aibă temeiul lor nu în uă eroare, ci în unū principiū de dreptū, carele de felū nu contradice nici minții ¹⁾, nici credinței, nici autorității bisericesci, nici moralului. ²⁾

4. Faptele trebuie să nu contradică legii scrise ³⁾ și să se poată constată, că sūntū recunoscute ca fapte de dreptū și în praxa județială. ⁴⁾

Toate aceste se dău răsunate în propozițiunea latină: „Sit consuetudo longaeva, tenaciter servata opinione juris sive necessitatis, rationalis, non contraria legi, nota legislatori atque non prohibita.“

Ūă dătina, care nu întrunesc însușiele spuse, și mai alesă aceea dătina, care se luptă contra minții, contra moralului, contra credinței seău contra legii scrise, seău este oprită de cătră puterea legislativă, nu se poate privi ca dătina de dreptū, ci este dătina rea seău abusus (κακῆ συνήθεια, abusus). ⁵⁾

În cađuri, unde nici legea scrisă, nici dătina de dreptū nu normeađă ce-vă, se întrebuințează analogia de dreptū v. s. đ. consecința juridică, după carea se decide astū-felū, că ūă lege dată seău ūă dătina esistentă pentru unū cađū anumitū se apleacă la alte cađuri, cu carī sāmēnă, și pentru carī nu se află nici lege scrisă nici dătina de dreptū, după principiul: „ubi eadem juris ratio, ibi eadem juris dispositio.“ ⁶⁾

CAPUL ALŪ II.

Întrebuințarea dreaptă a fōntānelor dreptului bisericescū celui omenescū scrisū.

§. 7. ÎNCEPUTUL EFICACITĂȚII UNEI LEGI ȘI INTERPREȚIUNEA LEGII.

Ūă lege pozitivă după conținutul ei, ca să devină eficace, trebuie să se promulge, cum se cuvine, fiindū-că n'are putere legalū oblegă-

¹⁾ L. 2 Cod. VIII. 53: Consuetudinis ususque longaevi non vilis auctoritas est, verum non usque adeo sui valitura momento, ut aut rationem vineat aut legem. Compar. Basilic. II. 1. 51. — ²⁾ Zhishman, l. c., p. 81, Comp. Vering, Lehrb. d. Kirchenr. p. 350. — ³⁾ Veđi not. 8. a acestui §.; Photii Nomoc. I. 3. (Σύντ. I. 38); Schol. ad Basilic. II. 1. 44; după dreptul bisericescū lătinū poate dătina de dreptū să fiă contrariă legii scrise celei omenescei (Schulte, l. c. pp. 414. 415, Vering, Lehrb. d. Kirchenr. p. 352 V.). — ⁴⁾ L. 34 D. I. 3.: Quam de consuetudine civitatis vel provinciae confidere quis videtur, primum quidem illud explorandum arbitror, an etiam contradicto aliquando iudicio consuetudo firmata sit. Comp. Schol. ad Basilic. II. 1. 43. Veđi și Zhishman, Eher. p. 82, not. 2. — ⁵⁾ Πηδάλ. 447. not. 1. ad can. I. Sard. — ⁶⁾ L. 37. D. I. 3: Si de interpretatione legis quaeratur, in primis inspiciendum est, quo jure civitas retro in ejusmodi casibus usa fuisset. L. 12. D. I. 3: Non possunt omnes articuli singulatim aut legibus, aut senatus consultis comprehendi, sed quam in aliqua causa sententia eorum manifesta est, is, qui jurisdictioni praest, ad similia procedere atque ita jus dicere debet. Comp. Basilic. II. 1. 46; Basilic. II. 1. 23: ἐκ τῶν ὁμοίων τέμνεσται δεῖ τὰ περὶ ὧν οὐ κεῖται νόμος (Ex similibus decidi oportet ea, de quibus lex non lata est).

toariă, dacă nu s'a adusă la cunoscința publică (lex non promulgata non obligat). Ūă lege s'a promulgată, dacă din partea legislațiunii s'a făcută în generală cu putință, ca aceia, pe cari îi privesce legea, să vină ușor și sigură la cunoscința ei.¹⁾ Fiindă însă ūă-dată promulgată, nu este ertată nimăru a se scusă cu nesciința ei (ignorantia legis non excusat).²⁾

Ūă lege eficace să nu se aplece arbitrariū la cađurile, ce provină, ci numai după înțelesul ei adevărată, v. s. d. în unū modă corăspunđatoriū voinței legedădătoriului. Înțelesul adevărată ală legiī trebuie așă-dară să se cerce bine³⁾ chiară și la ūă lege, care se pare de totă chiară (quamvis manifestissima sit lex, tamen non negligenda est interpretatio). Afiarea și spunerea înțelesului celū adevărată ală legiī, adecă a cugetăntei, ce a pusă în lege subiectul puterii legislative, se numesce interpretățiunea seaū esplicațiunea legiī (interpretatio legis, ἡ τοῦ νόμου ἐρμηνεία). Dacă legiūitoriul însu-și ca atare interpreteadă ūă lege,⁴⁾ atunci esplicarea se numesce legală, de altminte doctrinală. Cea legală este autentică, dacă se face prin ūă lege formală; alăturea cu dēnsa stă cea usuală. Dacă în lipsa unei esplicări autentice usul seaū dătina esplică legea;⁵⁾ și esplicarea autentică și cea usuală aū autoritate legală,⁶⁾ pentru-că cea de'ntăiū se întemeieadă pe voința rēspicata, cea de a doăua pe consimțul tăcută ală legiūitoriului. Esplicarea doctrinală, de care se ține și aceea, ce trebuie să o facă judecătōriul în scopul acțiunilor sale oficiale, purcede dela cunoscētōri ai dreptului și are însemnătate numai, încătă într'unū cađū concretă află adevărul prin întrebuiņțarea dreaptă a regulelor ermeneuticei juridice. Esplicarea doctrinală este gramaticală, dacă caută a află conținutul legiī din însemnăņța firească a cuvintelor legiī, și logică, dacă caută a cunoasce voința legiūitoriului nu din înțelesul

¹⁾ Pachmann, Lehrb. d. Kirchenrechts I. 20, §. 14. — ²⁾ D. XXII. 6: De juris et facti ignorantia; Basilic. II. 4; Schol. ad Basilic. l. c.: οἱ μὲν φάκτων ἀγνοοῦντες συγγινώσκονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἱ δὲ νόμον ἀγνοοῦντες οὐ συγγινώσκονται (his qui factum ignorant, plerumque ignoscitur, his autem, qui jus ignorant, non ignoscitur). — ³⁾ L. 11. D. I. 3: Et ideo de his, quae primo constituuntur, aut interpretatione aut constitutione optimi principis certius statuendum est (Basilic. II. 1. 22.). — ⁴⁾ L. 9. Cod. I. 14:... Si quid vero in iisdem legibus fortassis obscurius fuerit, oportet id imperatoria interpretatione patefieri... (Basilic. II. 6. 14.). — ⁵⁾ L. 37. D. I. 3... optima enim est legum interpres consuetudo... (Basilic. II. 1. 46.). — ⁶⁾ L. 12. Cod. I. 14; Basilic. II. 6. 18:... νόμου τάξιν ἐχέτω καὶ ὅπερ ἂν νόμον ἐρμηνεύων ὁ βασιλεὺς εἰσηγήσεται (legis vicem obtineat, quod princeps legem interpretatus introduxerit); L. 38. D. I. 3: Nam imperator... rescripsit in ambiguitatibus, quae ex legibus proficiscuntur, consuetudinem... vim legis obtinere debere.

celu mai de aproape alu cuvintelor legii, ci din scopul și principiile de dreptu ale legiuitorului și din împrejurările legale, sociale, timpurale și locale, sub cari s'a datu legea. Singură lipsicioasă, esplicarea gramaticală ajunge la mai multă sigurătate de abia în unire cu cea logică. Aceasta de pe urmă este corectivul neapăratu alu celei de'ntăiu și este în rēportu cătră densa seaū afirmativă (*interpretatio affirmativa*), seaū declarativă (*interpretatio declarativa*), seaū estensivă (*interpretatio extensiva*), seaū restrictivă (*interpretatio restrictiva*), după cum seaū întăresce, seaū lămuresce mai chiaru și determină mai acuratū, seaū întinde mai departe, seaū răstrînge în mărgini mai ânguste înțelesul celu aflatu prin interpretarea gramaticală. Dacă interpretarea gramaticală lasă în îndoieală, de are a se întinde înțelesul unei legi mai departe, seaū are a se răstrînge în mărgini mai ânguste, urmeadă interpretarea logică cea declarativă și se hotăresce seaū pentru înțelesul mai latu (*sensus latus seu latior*), seaū pentru înțelesul mai ângustu (*sensus strictus seu strictior*) alu legii și se numesce în cađul celu dîntăiu interpretățiune lată (*interpretatio lata*), în cađul alu doilea interpretățiune strictă (*interpretatio stricta*).

Regulele ermeneutice cele mai cumpenitoare, cari trebuie observate la interpretarea gramaticală și la cea logică, sîntu următoarele:

1. La interpretarea gramaticală.

1. Cuvintele legii sîntu de regulă a se luá în acea însemnântă, care aū avut'-o în timpul, în locul și în sfera, când și unde s'a datu legea (*dictio legis est dictio consueta temporis et loco legislatoris*). A se abate dela însemnântă de rōndu a cuvintelor, este concesu numai atunci, dacă legea însa-și dechiară, că ia unū cuvēntu în altu înțelesu, seaū dacă țesētura vorbei constrînge a presupune altu înțelesu, decâtu celu de rōndu.

2. Cercāndu-se înțelesul unei legi, să nu se treacă cu vederea nici uā parte, ba chiaru nici unū cuvēntu alu legii, ci dispozițiunea legală trebuie să se cercetede cu de a-mēruntul în totu cuprinsul testului.¹⁾

3. Dacă din cuvintele unei legi nu se poate scoate unū înțelesu lămuritū, trebuie cautată lămurirea în alte legi asemeni și chiare, căci „ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio.“

¹⁾ L. 24. D. I. 3: Incivile est, nisi tota lege perspecta, una aliqua particula ejus proposita judicare vel respondere (Basilic. II. 1. 34.).

II. La interpretarea legică.

1. Legea este a se esplică generalū, încâtū însa-și nu face ver-üă esceptiune seaū deosebire.¹⁾

2. Üă esceptiune dela lege o întăresce pe aceasta în toate cađurile cele-l'alte, cari nu sântū cuprinse în aceea esceptiune.²⁾

3. Legile favoritoare sântū a se luă în înțelesū câtū se poate de latū, cele odioase în înțelesū câtū se poate de strînsū fără de violarea înțelesului literalū.³⁾ Numai dispensățiunile și privilegiele, de și sântū favoritoare, trebuie interpretate strînsū (stricte), pentru-că se privescū ca ranele legii (vulnera legis).⁴⁾

4. La cađū de îndoieală, ori de este de aplecatū üă esplicare mai rîgoroasă seaū üă esplicare mai moderată a legii, se alege cea de pe urmă.⁵⁾

§. 8. ANTIMONIA SEAŪ COLISIUNEA ÎNTRE LEGI.

În scopul întrebuintării drepte a unei legi se cere pe lîngă interpretarea legii încă și cercetarea rēportului ei cătră alte legi, încâtū ádecă consună seaū nu consună ea cu aceste. Cađul, unde doaüe seaū mai multe legi nu se învoiescū în dispunerile lor, ci își contradicū și se luptă între üă-l'altă, se numesce antinomiă seaū colisiune între legi. Dacă se presēntă unū cađū ca acesta, se nasce întrebarea, care din legile, ce se luptă între üă-l'altă, învinge, v. s. đ., care din ele are a se ține în samă. În privința aceasta trebuie să se observe regulele următoare:

1. Legea dată de autoritatea mai înaltă învinge pe cea dată de autoritatea mai joasă. Totū așa învinge d'între doaüe legi de asemenea

¹⁾ Căci în L. 8. D. I. 3 se dice: Jura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur (Basilic. II. 1. 19); și unū principiu de dreptū generalū sună: ubi lex non distinguit, neque nobis distinguere licet. — ²⁾ Inchiăriarea aceasta se numesce „argumentum a contrario“ seaū și „interpretatio per conjecturam.“ L. 21. Cod. VI. 2; încoace se numără și regulele juridice: Quum lex in praeteritum quid indulget, in futurum vetat (L. 22. D. I. 4; Basilic. II. 1. 32); exceptio firmat regulam in casibus non exceptis; prohibita specialiter quibusdam, aliis concessa intelliguntur; vedī și L. 18. D. XXII. 5. — ³⁾ L. 3. D. I. 4: Beneficium imperatoris . . . quam plenissime interpreteri debemus (Basilic. II. 6. 4.); L. 1. §. 2. D. I. c.: Nam quae princeps alicui ob merita indulget, vel si quam poenam irrogavit, vel si cui sine exemplo subvenit, personam non egreditur (Basilic. II, 6. 2.); regula de dreptū generală în privința aceasta sună: Odia restringi, favores convenit ampliari. — ⁴⁾ L. 1. §. 2. D. I. 4. citată în not. a 3.; apoi și regula: Jura singularia et privilegia sunt strictae interpretationis. — ⁵⁾ L. 56. D. L. 17: Semper in dubiis benigniora praefenda sunt (Basilic. I. 3. 56.); regula relativă este: in re dubia benigniorem interpretationem non minus justum est quam tutius.

legislațiune legea, care s'a întărită de oă autoritate mai înaltă, pe cea întărită de una mai joasă.¹⁾

De aceea și decidă la cadă de colisiune între canoane și legi politice-bisericesci cele de'ntăi²⁾, pentru-că pentru terenul bisericesc internă autoritatea bisericească este mai înaltă. Aceea-și află locă și la colisiunile canoanelor între oă-l'altă. Prin urmare ună canonă aședată de ună sinodă ecumenică învinge pentru puterea legală mai mare a legiurilor provenitoare dela oă autoritate bisericească mai înaltă pe ună canonă aședată de ună sinodă particulariă chiară și atunci, dacă canoanele sinodului celui de pe urmă sântă în genere întărite prin ună sinodă ecumenică, eară ună canonă aședată de ună sinodă particulariă învinge pe celă aședată de ună părinte singurită chiară și atunci, dacă amēdoauē canoanele sântă întărite de ună sinodă ecumenică, și în urmă ori-ce canonă întărită de ună sinodă ecumenică învinge pe canonul unui sinodă particulariă seaă alū unui părinte bisericescū, dacă canoanelor de pe urmă li lipsesce aceasta întărire.

2. Între legi de asemenea autoritate legiuitoariă seaă întăritoariă învinge legea mai noauă pe cea mai vechiă.³⁾ Din acestă temeă învingă la cadă de colisiune între legile politice-bisericesci cele noauē și între cele bizantine cele de'ntăi pe cele din urmă.

3. Legea pământeană învinge pe cea străină, adoptată.⁴⁾ De aceea învinge în biserica răsăriteană ună canonă răsăriteană, chiară dacă și este mai vechiă, pe ună canonă apusană de'ntre cele primite în dreptul bisericescū răsăriteană, precum sântă canoanele sardicane și cele cartaginene.

4. De'ntre doauē legi de aceea-și autoritate legiuitoariă, din acela-și timpă și de acela-și gradă de pământeniă învinge legea specială pe cea generală⁵⁾, (dară nu legea particulariă pe cea universală).

¹⁾ După principiul de dreptă: superioris potestatis lex derogat legi potestatis inferioris. — ²⁾ Balsam. ad Nomoc. I. 2.: . . . λέγε τους κανόνες ισχύειν πλέον των νόμων (Σύντ. I. 38), ad Nomoc I. 23: Σημείωσαι, ει και από της παρούσης ρλζ'. Ιουστινιανείου νεαρᾶς . . . κωλύεται τὸ ψηφίζεσθαι τινα εἰς ἐπισκοπὴν ἔχοντα γαιμετήν νόμιμον, ἀλλὰ σὺ μὴ προσχῆς ταύτῃ, πρόσχες δὲ μάλλον τῷ μὴ κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ἔν και ἀνάγνωθι και λέγε, και από τούτου προτιμᾶσθαι των νόμων τους κανόνες (Σύντ. I. 60). — ³⁾ După principiul de dreptă: Lex posterior derogat priori. Comp. L. 4. D. I. 4. — ⁴⁾ După principiul de dreptă: Jus indigenum derogatur juri recepto. — ⁵⁾ L. 80. D. L. 17: In toto jure generi per speciem derogatur et illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est; Basilic. II. 3. 80: Τὰ εἰδικὰ γενικῶν ἐπικρατέστερα (Specialia generalibus potiora).

§. 9. SFIRȘITUL EFICACITĂȚII UNEI LEGI.

Dispensațiune, privilegiu.

Ūă lege, care ūă-dată s'a adusū în modū corēspundētorīū la cunoscința publică, obleagă de regulă ¹⁾ numai pentru viitorū, nu și pentru trecutū, ²⁾ și eficacitatea ei dureadă pēnă atunci, pēnă cândū nu mai este îndoieală, că a încetatū. ³⁾

Legile își perdū eficacitatea seaū prin expirare (expiratione), seaū prin desrădicare. Ūă lege expiră, dacă a trecutū timpul, pentru care s'a datū, seaū dacă nu mai există persoanele, lucrurile seaū relațiunile (subiectul seaū obiectul), pe cari le privesce, dară nu și atunci, dacă a încetatū temeiul, ansa, scopul ei etc. după principiul: „cessante ratione legis, non cessat lex ipsa“, ceea, despre ce astă-dī nu mai este controversă între juriști. ⁴⁾ Prin desrădicare încetează eficacitatea unei legi, dacă autoritatea legislativă, dela care a purcesū legea, seaū altă autoritate mai înaltă și supraordinată celei de'ntăiū directū seaū indirectū prin ūă dispozițiune noaūă desființadă legea seaū de totū (abrogatio), seaū părțialū (derogatio), seaū o modifică prin adause (subrogatio), seaū înlocuiesce ūă parte a ei prin alte norme (obrogatio). ⁵⁾ Dreptul desrădicării unei legi nu-lū are nici ūă-dată ūă autoritate mai mică decâtū aceea, ce a datū legea.

Se poate întēplă, că ūă lege se desrădică nu pentru toate persoanele și cađurile, pentru cari s'a datū, ci numai pentru unele din ele. Așā ūă desrădicare specială află locū la dispensățiuni și privilegie.

Ūă dispensățiune (relaxatio legis, οἰκονομία, συγκατάβασις, pogorământū) este scutirea unei seaū mai multor persoane, a unui seaū mai multor cađuri de oblegarea unei legi. Fiindū dispensățiunea ūă desrădicare specială a unei legi, are dreptul, de a dispensă dela ūă lege numai legedădătoriul însu-și seaū ūă autoritate asemenea lui seaū și mai înaltă decâtū elū, eară ūă autoritate mai joasă numai atunci, dacă

¹⁾ Esecțiōnalū potū legi să oblege și pentru trecutū, dacă instituțiuni de dreptū de pēnă acuma (d. e. sclavia, boerescul, sarcine reale) de totū se desrădică prin ūă lege noaūă, dacă legea cea noaūă prescrie rēspicatū oblegarea pentru trecutū, și la ūă interpretațiune autentică (Vedī Vering, Gesch. u. Pand. d. röm. und heut. gem. Privatr. p. 41). — ²⁾ Vering, Gesch. u. Pand. . . . p. 40 §. 24. — ³⁾ Regula de dreptū privitoariă: Lex semel lata semper loqui praesumitur. — ⁴⁾ Pachmann, Lehrb. d. Kirchenr. I. 26 n. d., Vering, Gesch. und Pand. . . . p. 44. — ⁵⁾ Ulpian tit. I. §. 3: Lex aut rogatur i. e. fertur; aut abrogatur i. e. prior lex tollitur; aut deregatur i. e. pars primae tollitur; aut subrogatur, adicitur aliquid primae legi; aut obrogatur i. e. mutatur aliquid ex prima lege (la Pachmann l. c. I. 25. a.); L. 102. D. L. 16: Derogatur legi, aut abrogatur; derogatur legi, quum pars detrahitur, abrogatur legi, quum prorsus tollitur (Basilic. II. 2. 94.).

e împuternicită la aceasta de către una din autoritățile numite mai înainte. În dreptul bisericescū răsăriteanū își deducū episcopii singuriți dreptul lor, de a dispensă de canoane prin analogiă din canonul alū 12 alū sinodului I. ecumenicū,¹⁾ carele dă voia episcopului localū, de a scăde și a împutină din temeuri cumpenitoare în interesul umanității asprimea (ἀκρίβειαν, scumpătatea)²⁾ canonului.³⁾

Unū privilegiū (jus singulare, privilegium, προνόμιον, πρεσβεῖον) este unū dreptū specialū, mai întinsū, ūă prerogativă, pe care autoritatea legislativă o împărtășesce prin ūă lege specială unei seaū mai multor persoane ca esceptiune dela legea generală.⁴⁾ Dreptul, de a dá unū privilegiū, compete numai autorității, ce a datū legea generală seaū unei autorități asemenea seaū și unei autorități mai înalte. Privilegiul este personalū (privilegium personale), dacă se dá nemijlocitū unei persoane fizice seaū juristice, realū (privilegium reale) însă, dacă este legatū de posesiunea unui bunū și trece cu aceasta la ori-carele căști-gătoriu legalū alū bunului.

Atătū dispensățiunile câtū și privilegiile sūntū rane de ale legii (vulnera legis); decī se împărtășescū numai din temeuri cumpenitoare (ex rationabili causa, propter aliquam utilitatem) și se interpreteadă strînsū (stricte).

(Va urmă.)

¹⁾ Unū cađă, unde unū episcopū la împărtășirea unei dispensățiuni se provoacă la canonul susū citatū, se amintesce în unū decretū sinodalu alū patriarhului Luca Chrisoberges despre uciderea de bună voia. Și se dice acolō: ὡς τοῖς ἀρχιερεῦσι μὲν ἐφεῖται αὐξεῖν καὶ μειοῦν τὰ κανονικὰ ἐπιτίμια, ἀραχνιαίοις δὲ μίτοις δεσμεῖν τὰ καλωδίους ἐν τρίτοις καταδεσμεῖσθαι ὀφείλοντα οὐκ ἐνεδόθη, seaū românesec: dacă și este ertatū archiereilor, de a înaspri seaū de a micșorā certările canonice, totuși nu li este incuviințatū, de a legā cu fire de păingēnū, cele ce trebuie legate cu tunic întreite, v. s. d., de a fi prea indulgenți acolō, unde mai vĕrtosū trebuie asprime (Leuncl. I. 224. 225.) — ²⁾ Vedi Παῖδάλ. p. 140, n. 1. — ³⁾ Can. 12. Nic. I.: ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν βουλευσασθαι (Σύντ. II. 141). — ⁴⁾ L. 16. D. I. 3: Jus singulare est, quod contra tenorem rationis propter aliquam utilitatem auctoritate constituentium introductum est (Basilie. II. 1. 26, unde „contra tenorem rationis“ se trăduce prin „παρὰ κανόνας (contra regulas);“ vedi și Schol. ad eam leg. ed. Heimbach I. 38.).

Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vărlăamă (1632—1653).

Atât la înființarea școalelor și aducerea tipografiei dela Kiev, cât și la alte hotăriri și dispozițiuni folositoare, ce s'au făcut în țară pe timpul domniei lui Vasile Lupul, au stăruit și au conlucrat cu del Mitropolitul Vărlăamă împreună cu alți bărbați luminați și patrioți și cu Petru Movilă. Mitropolitul Vărlăamă dá esemplu la toate nu numai prin cuvânt, ci și cu fapta. El punându mâna pe pană și dându biserice și literaturii naționale opere de mare preț, deschise ăă cale noăă și fu ântâiul dintre prelații bisericei Moldovei, care avu fericita idee, de a introduce limba română în biserică. Cel puținu opera lui intitulată „Carte românească de învățatură“ e cea mai vechiă carte bisericească în limba română, cunoscută pênă astă-đi și esistă din pana unui prelat moldoveanu. Aceasta carte deschide șirul cărților bisericesci, ce s'au îndeplinitu treptat, mai cu samă de eruditul Mitropolit Dositeiu, care lăsatu biserice și națiunii române opere de mare preț.

Simțimintele și credința, de care eră pētrunsă inima lui Vărlăamă ca creștin și ca român, durerea lui pentru nesciința și înjosirea, în care se aflău Românii din cauza lipsei de școale și de învățatori, convingerea lui deplină și sinceră despre greaua misiune de păstor și cap al bisericei, precum și a. m. se vedu din prefața operei lui numite, unde între altele ni spune: „De mare jeale, și de mare minune lucru iaste, o iubite cetitoriu. cându toate faptele ceriului și a pământului âmbă și merg toate careaș la sorocul și la marginia sa la carea înțelepciunea cia veacinică leău făcut. și nice puțină nu smentesc nice greșesc semnul seă. numai singur amăritul om cei făcut pre obrazul și pre chipul tvorețului¹⁾ seă. cu mente și cu graiu dela dînsul cinstit domn și biruitoriu pământului și mării. paserilor și dobitoacelor. pescilor și tuturor fierilor. cum grăiaște și prreul că cu puținel îl micșură priins mai mic de cât ângerii adecă pre om. numai căcii cu trup iară cu sufletul iaste fără de moarte ca și ângerii. la care margine și la care soroc iaste făcut de dmdēu să meargă. în loc ceare hi să grijască și să nevoiască nice leacă să nu smintească nice să se scape de acela semnu.

¹⁾ Făcătorului.

iară el departe rămâne. și ticăitește să scapă că și dinfire de va socoti omul, și diinscriptură nuva afla alt săvârșit chemării sale sau altă margine. fără numai viața acea vestită. caria săvan¹⁾ căoși dorese, și o pohtesc toți oamenii iar în care lucru stă și să ține aceia viață. unii cu totul nus știu nice vor să știe. . . pentracea di-dintruintăiū, ceau fost bărbați purtători de dhul svânt. unii după alții și pênă acmu toți au ostenit scriind și tălcuind sventele scripturi deau învățat sau arătat omului în toate chipurile. calia care duce acolo . . . cătrăacea saltă ostenință sau adaos acelor bărbați purtători de duhul svânt căci cămărgând desus în gios, și înpuținându-se diin oameni înțelesul sventelor scripturi. leau căotat a pogori, și sânta scriptură tot mai pre înțelesul oamenilor pânău începutu a scoate aceaș cineș pre limba sa pentru casă înțeleagă hie cine să se înveate. și să mărturisească minunate lucrurile lui dmdeu cu mult mai vrătos limba noastră românească ce nare carte pre limba sa. cu nevoe iaste a înțeleage cartea alții limbi. și și pentru lipsa dascălilor și învățătorei. cât au fost învățând mai de multă vreme. acmu nice atâta nime nu învață pentracea de nevoe miau fost ca un datornic lui dumneđu cu talantul ce miau dat sămipoci plăti datoria măcar decât până număduc în casa cea de lut a moșilor miei.“ etc.

Citatul adus ni arată în destul, cine a fostu Mitropolitul Vărlăamu și de ce credință și simțiminte eră pētrunsă inima acestui bărbatū, deplinū consciutū de pozițiunea sa. „Ca unū dētornicū ce suntu lui Dumneđu cu talantul, ce mi-a dat să-mi poci plăti dētoriea măcarū de câtū, pēnă nu mă duc în casa cea de lutū a moșilor mei“ dice distinsul nostru Mitropolitū.

Numai cu astū-feliū de păstori și-a pēstratū biserica română prestigiul și drepturile sale și poporul s'a însuflețitū să stimeđe și să se țină tare de legea strămoșască.

De ar fi fostu pētrunși de pozițiunea lor și ei-l'alți capi ai bisericei române, câți au urmatū pe scaunele mitropolitane, de ar fi fostu înspirați de asemenea simțiminte nobile și ar fi nutritū în inima lor unū astū-feliū de patriotismū ca Mitropolitul Vărlăamū, de sigurū astă-đi am fi multū mai înaintați în toate privințele, de cum sūntemū. Dară durere, că de la mulți nu ni-a rămasū decâtū numele și aceasta nu numai dela unii, cari au trăitū în timpuri nefavorabile și critice. cândū nu puteau lucră pe lūngă toată bunăvoința lor, ci mai cu

¹⁾ Măcarū.

sămă dela acei, cari aũ trăitũ în timpuri mai favorabile, cândũ ca capi ai bisericelor române puteaũ lucrã cu multũ sporũ și înaintarea noastră puteã fi mai rãpede și mai simțitã, care condamnabilã nepesare cu părere de rãu vedemũ, cã n'a dispãrutũ nici astã-dĩ dintre capii bisericelor române, pe cândũ într'adevãrũ dintre cei-ce au lucratũ cu mare delũ și s'aũ luptatũ cu energiã pentru binele națiunii, noastre dintre cei-ce ni-aũ lãsatũ opere de mare prețũ și aũ fãcutũ, ca în toate timpurile cele nefericite clerul și biserica romãnã sã fiã consideratã ca uã fãcliã și ca unũ scutũ puternicũ alũ națiunii, mai mulți aũ trăitũ în nisce epoce cu totul critice și nefavorabile.

Neobositũ și delosũ a fostũ Mitropolitul Vãrlãamũ și întrũ apãrarea legii. Din inițiativa și cu mijlocirile nemuritorii Mitropolitũ Petru Movilã și prin conlucrarea Mitropolitului Vãrlãamũ și a domnului Vasile Lupul s'a convocatũ unũ sinodũ în Iași în anul 1642, unde s'aũ condamnatũ învãțãturele eterodoxe din cartea atribuitã prin întrigele cele neomenoase ale iesuiților demnului patriarhũ alũ Constantinopolei Cirilũ Lucaris, și unde s'a cercetatũ, examinatũ, îndeplinitũ și aprobatũ mãrturisirea credinței, elaboratã dupã mãrturia celor mai mulți de strãlucitul Mitropolitũ Petru Movilã, earã dupã spusa unora de Isaia Trofimovicz Cosloschi, rectorul academiei din Kievũ. ¹⁾

La sinodul acesta aũ luatũ parte reprezentanții patriarchiei din Constantinopole, Mitropolitul Moldovei Vãrlãamũ cu Episcopii Eulogiũ alũ Romanului, Anastasiũ alũ Rãdãuțului, Georgiũ alũ Hușilor și Sofroniũ, egumenul mãnãstirii Trei-Îerarchi, precum și delegații din Rusia micã.

În anul 1645 s'a adunatũ din inițiativa și prin stãruința Mitropolitului Vãrlãamũ altũ sinodũ, unde s'aũ condamnatũ învãțãturele cele rãtãcite, cuprinse în catechismul calvinũ, edatũ în limba romãnã în Belgradũ sub Georgiũ Racóți și impusũ cu de-a sila clerului și poporului romãnũ din Transilvania cu scopul, de a-lũ atrage la calvinismũ cu ori-ce prețũ, cari tendințe de calvinizare se trãgeãu încă de multũ timpũ, earã sub Racóți își ajunserã culmea. Catechismul acesta l-a aflatũ Mitropolitul Vãrlãamũ în Tãrgoviște la Udrisce Nãsturelũ, cumnatul domnitorului Mateiũ Bãsãrabũ, la curtea cãruia fusese trãmisũ împreunã cu alții „pentru oare-cari trebi domnesci și a norodului“, dupã cum ni spune elũ însu-și. La sinodul acesta aũ luatũ parte numai Moldovenii și Muntenii.

¹⁾ Care din aceștia aũ dreptate, vomã vedea mai lãmuritũ în istoria sinodului din Iași 1642.

Mai toți scriitorii români susțin, că Mitropolitul Vărlăamă a fost în misiune la curtea lui Matei Băsarabă în anul 1641. Susținerea lor însă e cu totul eronată; și de unde că ei nu ni arată într'un mod lămurit considerațiunea, pe care își fundează socotința lor, se pare, că ea nu e alta decât, că sinodul din Iași fiind în anul 1642, călătoria Mitropolitului Vărlăamă, a trebuit să fi fost în anul 1641, de oare-ce mai toți scriitorii români dicu, că condamnarea catechismului călvinesc, aflat de Mitropolitul Vărlăamă la Târgoviște, s'a făcut în sinodul din Iași, ținut în anul 1642, pe când în faptă numitul catechism nu eră încă aflat pe timpul sinodului din 1642, și de aceea în actele acestui sinod nici nu se face vr'ună amintire de dînsul. Dintre purtătorii acestei idee cităm aci pe Prea Sântitul Melchisedec¹⁾, Pumnul²⁾, Ionescu,³⁾ Lăzăriciu⁴⁾ și Misailu.⁵⁾

Câtă nemulțămire și scârbă a simțit demnul păstoriu, când i-a arătat Udrisce Năsturel, al doilea logofet, aceea carte, și de câtă îngrijire a fost cuprinsă inima lui de pericolul, ce amenința învățăturele cele rătăcite ale călvinilor sânta noastră credință, se vede din cuvintele cele meoase și măiestre, cu cari bunul și virtuosul Mitropolit se adresează către iubiții săi fi, adică către toți Români, și prin cari combate și răstoarnă cu deplină succes învățătura călvină din disul catechismu Racoțianu; acele cuvinte se află în predoslovia cărții sale intitulată „Răspunsuri“ și sînt următoarele: „Iubiții miei fi! tîmplăndumise estimp a fi în părțile țerei Românesce cu trebî domnești și a norodului în Târgoviște, cu cei mai de frunte și mai de fire vorbind, mai vartos cu oare-care Boiaru cinstit și slovesnic și a toată destoinicia și înțelepciunea harnic, drept pravoslavnic creștin, al doilea Logofet și frate Domniei a bunului credincios și a Luminatului Domn Ioan Matei Voevod cu mila lui Dumnezeu Domnul țerei românesce, Dumniului Udriște Năsturel, carele ca un iubitor de învățatură și socotitor credinței cei drepte, în mijlocul altor cărți nouă ce mi-au arătat adusumiau și o cărțule mică în limba noastră românească tipărită, și deacă o am cetit, am vedut semnul ei scris Catechismul creștinesc, carea o am aflat plină de otravă de moarte sufletească, de care lucru iubiții mei fi! mărtu-

¹⁾ Melchisedec: „Cron. Rom.“ pg. 266. — ²⁾ Arune Pumnul: „Lepturară românească.“ tom. III., 37. — ³⁾ N. Ionescu: „Matei Băsarabă și V. Lupu“ Iași 1868 pg. 67. — ⁴⁾ Lăzăriciu: „Istoria literaturii române“ Sibiu 1884, pg. 59. — ⁵⁾ Misailu: l. c. pg. 65.

risesc înaintea lui Dumnezeu cu firea mea, că mare grijă și multă scârbă au cuprinsu sufletul și inima mea, pentru care lucru am chemat și am strâns sobor dintr'amândoaue părțile și din țara Românească și din țara Moldovei, nu atâta că doară să poată ei clăti inima voastră, ce'i întărită și rădăcinată pre temelia cea bună și tare a bisericei noastre pravoslavnică, cât cuget și socotesc, când ei cu aceste minciuni și amăgiri, cearcă și ispitesc în tot chipul să poată afla pe neștine prostăni și nesciutor să-l sparie cu mărturia sfintei scripturi, care fără de cale le-au pus și rău tâlcuiesc spre a lor perire. Pentru aceea am socotit, că am o datorie mare să fac răspuns și să arăt strâmbătura și tâlcul cel rău al lor, ce tâlcuiesc rău și strâmbeadă scriptura sfântă. Și aceasta nu că doară prepuu ce-va întru făptuirile cele pravoslavnice ale creștinătății noastre, că știu foarte bine și sânt adevărit, cum credința noastră ce a-ți apucat dintăiu și din început, nici unul din voi cărțile cele ereticești și învățătura lor în număr nu le socotiți, ci numai pentru să arăt întunerecul și neînțelegerea lor, ce au întru scriptura sfântă, carea o tâlcuiesc pre voia și pre volnicia lor.“¹⁾

Din citatul adus ni putem face uă idee, cum sciău păstorii cei buni ai bisericei noastre să apere sânta noastră credință, cum se luptău ei și ce grijă purtău în inima lor, ca să apere regeștea moștenită dela străbuni, care în toate timpurile a fost scutul Românismului, pāvāza și paladiul naționalității noastre, isvorul nesecat de mângāiere alu poporului în timpuri vitrege și de urgiā și în timpuri mai puțin furtunoase isvor de învingeri și de gloriā. Distinsul nostru păstoriu nu numai apēra cu unu delu înfocat odorul celu mai prețiosu alu națiunii, sânta noastră credință, ci lucră și ia sub scutu pe cei-ce erāu persecutați și urgisiți pentru dēnsa. Așā elu împreuna cu cei-l'alți Episcopi ai Moldovei dā uă scrisoare de recomādatiune cu data din 2 Iuniu 1645 cātră Țarul Alexiu Michailovici fostulu Mitropolitu alu Transilvaniei Iliā Orestu (1641—43), depusū din treapta sa prin întrigele calvinilor, cari acusāndu-lū de feliurite fapte necuviincioase, ilū persecutarā de moarte și în fine ilū aruncarā în carcere; și aceasta o făcurā ei, nu pentru-cā numitul Mitropolitu ar fi greșitū ce-vā seau ar fi comisū acele fapte, de cari ilū făceāu vinovatū, ci numai din cauza, că n'a voitū să primeascā credința calvină și să propage rētăcitele lor învățature. Aceea scrisoare sună astū-feliū: „Adeverim prea

¹⁾ Șinca: l. c. tom. III., 45.

cinstitei și luminoasei fețe a împărătescei tale Măririi, despre acestu Archiereu anume Orest, din partea țerei unguresci, carele din copilăria sa a fost crescut în țara noastră, în Mănăstirea Putna, și tuns (în monachism) și rădicat la treapta Preoței. Când s'a întâmplat moartea Archiepiscopului (Ardonskago) în țara ungurească, și au rămas Românii fără păstoriu, ei au rugat pre regele George Racóți, să le permită a-și pune păstoriu după voia lor, și ei ș'au ales pre acest Orest, pre carele l'au chirotonit Theofan ¹⁾ Mitropolitul Ungro-Vlachiei. După trei ani a îndemnat diavolul, cel ce urăsce binele, pre popa cel mare regesc Ciulai Georgie, care este în eresul luterănesc, precum și însuși regele și toți Ungurii, și a calomniat pre acest Orest la regele, aducând asupra lui un mare neadevăr; i-au luat totu ce avea și pre densus l'au închis în temniță, unde a ședut noaue luni, împreună cu mulți ierei și creștini, nu pentru vre o vinovația, ci pentru credința creștinească, pentru-că nu voia a se perverti la luteranism. Vădend credința lui cea tare însuși regele i'-a dat sub garanție a 24 de chizeși, o mie de taleri, ca să-i dea în visteria regală, și i'-a dat libertate ca să adune bani pentru această plată. El a venit în mănăstirea sa Putna, unde se pomenesc Marii Knezi ai Moscvei. Acolo n'a putut să adune destui bani, ca să plătească această datorie, și pentru aceea a venit la împărăteasca voastră Mărire, ca să rescumpere pre acei doauăzeci și patru de chizeși. De aceea vădend și noi sărăcia și strămtorarea lui, ni s'a făcut milă de el, și l'am trimis la împărăteasca voastră Mărire, să ceară ajutor la picioarele tronului tēu.“ Subscriși: Vărlăamū, Mitropolitul Sucevei. Anastasiu, Episcopul Romanului. Stefanū, Episcopul Rădăuților și Gedeonū, Episcopul Hușilor. ²⁾

Dela Mitropolitul Vărlăamū și cei trei Episcopi Moldoveni, cari au luat parte la sinodul din Iași și au scris actele lui, ni-au rămas un act relativu la uă neînțelegere între călugării dela mănăstirile Neamțu și Dragomirna pentru un sat, anume Năpadova, din ținutul Sorocii pe Nistru, care act, fiindu înțelesu rău de unii din învățații noștri, noi îl reproducem aici și ni vom încerca a dá oare-cari lămuriri asupra lui. Acestu act sună astu-felū:

¹⁾ Eroare, în locu de Teofilu. — ²⁾ Melchisedecū: „Not. ist.“ pg. 311—312. — Golubinski: l. c. pg. 54—55. În isvorul din urmă diferă în câtu-vă epistola adusă aci. Aceasta credem că provine însă uumar din modul, cum au înțelesu unul și altul din autori expresiunile din rusesec, cându le-au tradusū în limba română.

„Vărlăam arhiepiscop și mitropolit Suceviî, capul bisericeî Moldovei, Evlogie episcop Romanului, Anastasie episcop Rădăuților și Georgie episcop Hușilor. Dăm scire cu această scrisoare a noastră, cum s'au părît înaintea Măriei Sale lui Vașile vodă, popa Ioan egumenul și cu tot soborul călugărilor noștri de la Monăstirea Pantocrator, cu popa Norei egumenul și cu tot soborul călugărilor noștri de la Monăstirea Dragomirna, pentru un sat, ce se cheamă Năpadova, ce este în ținutul Sorocii pe Nistru, de au dis călugării de la Pantocrator cum au fost acel sat de moșie a lui Toader Movilă post. și lau dat Toader Movila la Monăstirea sa la Pantocrator; iar călugării dela Dragomirna, au dis cum lau dat acel sat Toader Movila, frăține-său Irimia vodă, în boieria lui, și în Domnia lui pănă la moartea lui, iar după moartea lui, lau vëndut Doamna Safta lui Anastasie Crimeăi mitropolitului, drept 2500 de galbeni și mitropolitul Anastasie Crimca, l'au dat Mănăstirei sale Dragomirna, ear călugării de la Pantocrator nu l'au ținut nici ũă dată, cum ș'au arĕtat călugării dela Dragomirna și dresese de cumpĕrătură dela Doamna Safta, și întărituri dela Radu vodă pre acel sat anume Năpadova, și au fost rĕmas călugării dela Pantocrator pe călugării de la Dragomirna, cu un uric de la Alecsandru vv. cel bĕtrân, de care uric s'au mărturisit apoi înaintea noastră popa Ioan, un grec, ce încăpusĕ la egumenia de la Pantocrator, cum au făcut el singur un vicleșug, de au ras cu mâna lui alt sat moșiea Pantocratorului, și au scris iarăși cu mâna lui în locul acelui sat, Năpadova în pisma Dragomirnenilor căci nu'l primisĕ între dînșii. Deci noi daca am auzit mărturia lui, că sau ispoveduit, cum au făcut el acel vicleșug în pisma Dragomirnenilor, s'au împăcat cu Dragomirnenii. și s'au tocmit și au ras earăși cu mâna lui dintr' acel uric de la Alecsandru vv. acel vicleșug, ce lau făcut și le-au dat diresele înapoi, cum călugării de la Pantocrator să n'aibă a mai părî în veci pe călugării de la Dragomirna, pentru acel sat, pentru Năpadova, ce este mai sus scris, carele este în Moldova la ținutul Sorocii pre Nistru, ce să fie a Dragomirnei în veci de nimine clintită, cu toate hotarele și cu tot venitul, ce se va alege la câmpul, în pădure, și în apa Nistrului. 1662 (7170) Aprile 15. ¹⁾

La prima aruncare de ochiu asupra documĕntului adusă aci, ne încredințămă, că data, ce o poartă elă, nu poate fi adevĕrată și

¹⁾ „Uricariul“, tom. V., 230—232.

aceasta ni-o spune cuprinsul documentului însu-și, și anume: Mitropolitul Vărlăamă se numesce pe sine în documentu capul bisericei Moldovei, aceea ce elu n'a mai fostu din anul 1653; mai departe, că pîra, ce s'a făcutu din partea egumenului și călugărilor de la Neamțu în contra egumenului și călugărilor dela Dragomirna, s'a făcutu în timpul domniei și înaintea Domnului Vasile Lupul, care a domnită numai pînă în anul 1653; și în fine, că ierarchii amintiți în documentu au păstoritū împreună în eparchiele, ce ni-se amintescū acolo, numai între anii 1642—45, căci în anul 1645 Martie 26 găsimū deja trecutū pe Anastasiu dela Rădăuți la eparchia Romanului în locul lui Eulogiū („Cron. Rom.“ pg. 268). În locul lui Anastasie la Rădăuți în 2 Iunie 1645 găsimū Episcopū pe unū Stefanū („Not. ist.“ pg. 212), eară în anul 1646 pre Teofanū („Cron. Rom.“ pg. 232). La Huși în locul lui Georgiū găsimū în 11 Apr. 1645 pe Gedeonū, care a urmatū ca Mitropolitū după Vărlăamū („Cron. Hușilor“ pg. 111).

Acum se pune întrebarea, cândū anume a pututū fi datū acestū documentū? în privința întrebării acesteia părerea noastră este, că elu s'a datū în anul 1643, și eroarea s'a străcuratū au prin neîngrijirea copiatoriului au prin a acelu-ce l'a publicatū în „Uricariul“, și fiindū documentul datatū cu anul dela facerea lumii, în locū de numărē, a fostū însemnatū cu litere cirilice, după cum se obicinutā pe atunci, deci în locū de $\epsilon = 5$ a pusū $з = 7$ și prin aceasta a făcutū ūă eroare de 20 de ani.

Aceste puține observăciuni le-am cređutū necesarie, de oare ce sūntū unii, cari, bāsāndu-se pe aceatū documentū, susținū, că Mitropolitul Vărlăamă și cei-l'alți Episcopi amintiți în documentū trăiāū în anul 1662, cândū s'a datū documentul, și că Mitropolitul Vărlăamū erā atunci la mōnăstirea Sēcul, ear' cei-l'alți Episcopi totū asemenea petreceāū la vre una din cele-l'alte mōnăstiri. ¹⁾ Eară alții întindū greșala cu 10 ani și pretindū că Vărlăamū trăiā încă la anul 1672. ²⁾

Din anul 1646 Iuliu 10 ni-a rămasū unū actū de împăcare, scrisū de însă-și māna Mitropolitului Vărlăamū, care actū fiindū importantū din mai multe puncte de vedere, ilū reproducemū aci, precum urmeadā: „† Varlaam Archiepiscopā. I mitropolit suceaskii.

¹⁾ „Cron. Hușilor“ pg. 116 și Apendice pg. 120. — ²⁾ Densușanu: l. c. 143 dice: „La 1672 trăiā (Vărlăamū) încă, căci se aflā suassrisū într-unū documentū.“

scriem și dăm știre cu această scrisoare a noastră, cum s'aun pãrît de față înaintea mãriei sale lui vodã safta fãmeia lui dumitrașco șeptelici. cu ștefan murguleț. ginerele lui dumitrașco șeptelici. pentru o parte de ocină den sat den zaharești. care parte aun dis safta înaintea mãriei sale. cã aun dato dumitrașco șeptelici la boala lui. unii cucoane mai mici ceaun fãcutu mai apoi cu dãnsa, iarã zлата fata lui cea cu fãmeia cea dentãiu. carea iaste dupã ștefan murguleț sã naieã treabã. întracea parte de ocină. și aun dis cã are și marturi. pre un preut. carele aun fost duhovnic lui lui Dumitrașco și pre alți sãteani carei aun fost acolo de sau privilegit. mãria sa vod. iaun tremis la noi. sãș aducã safta acei marturi. și duhovnicul acela. cum vor mãrturisi ei cu sufletele sale. și aun adus safta duhovnicul. și acei oameni. ce saun privilegit acolo înaintea noastră. deaun mãrturisit cum aun fost dat dumitrașco șeptelici la boala lui acea parte de ocină acei cucoane mai mici. ceaun fãcutu o cu fãmeia ceastã deo poi cu safta. și aun fost fãcut și zapis. iarã deacaun poroncit deau venit și zлата fata cea mai mare fãmeia lui ștefan murguleț iarã dumitrașco aun luat zapisul acela și la rupt, și aun socotit sã hie acea parte den zaharești. și prea iurilea pre unde vor mai hi ocine amãndorora. sã i ție frãțiaște. întracesta (sic) chip aun mãrturisit marturii. caun lãsat dumitrașco cu limbã de moarte. vãdãnd și safta mãrturisindũ. acei marturi așea. saun tocmi surorile ce pre unde va hi. și acea parte den zaharești, sã i ție frãțește. zлата. și cu sorsa. și saun fãcut zapis una alția (sic). ca sã nu mai pãrascã pentracea leam fãcut și dela noi. această scrisoare a noastră ca sã nu mai scorneascã pãrã. saun sã sã mai pãrascã. ce sã le hie lor această scrisoare de credință. de ceasta scriem și dãm știre. pis u mitropolie (scrisũ în mitropoliã) miasiu i (luna Iuliu 10) vlt. #3PH4 (7154).

L. S.

Az (eũ) Varlaam mitropolit. ¹⁾

(Va urmã.)

¹⁾ Archiv. Ist. t. III., 226.

Răportul mosaicū despre facerea lumii și sciințele năturale.

(Urmare din Nr. 12 anul 1885.)

IV. Teoriele ideale.

Teoriele desfășurate pēnă acuma, susținū toate, după cum am vėdūtū, succesiunea chronologică a celor șese zile ale „Facerii“. Dară Idealiștii trecū și peste bariera aceasta și accepteadă, în locul celor șese zile, șese mominte principale ale creațiunii, cari au pututū să se întēple seau de ūă-dată, seau unul după altul, după cum li-ar conveni sciințelor năturale. Căci dicū ei: ori de a apărutū soarele înainte seau după începutul vegetățiunii, ori de a urmatū creațiunea animalelor din ziua a cincea seau a șesa după creațiunea plāntelor, seau de au decursū aceste creațiuni de ūă-dată; apoi câtū au duratū perioadele aceste și în care modū a trecutū unū periodū în celū-l'altū periodū; toate întrebările aceste ar fi din punctul de vedere alu bibliei de ūă însemnătate subordinată, căci scopul fințialū alū bibliei nu-i altul, decâtū de a-lū înfățișă pre Dumneđeū ca pre creatoriul universului întregū.

Celū dintăiū, care a îmbrățișatū esplicarea ideală a hexaameronului a fostū prof. Michelis. ¹⁾ Elū susține, că nu este atinsū neci caracterul dumneđeiescū și neci celū istoricū alū hexaameronului, dacă creațiunea universului și în spețialū a pāmēntului a urmatū într'-ūă ordine, ce n'o susține răportul mosaicū. Spre a-și motivă socotința aceasta aduce ca de exemplu doi istoriografi, dintre cari unul, descriindū vieța lui Carolū celū Mare, poate să înșire materialul istoricū în modū chronologicū, eară celū-l'altū să-lū descrie ca diplomatū, legislătoriū etc., fără să iaie în privire șirul chronologicū alū datelor istorice și fără să alterede adevērul istoricū alū biografiei. ²⁾

Michelis desface deci hexaameronul în doauē părți și anume:

Partea întâia.

D i ū a â n t â i a.

Creațiunea luminei. (Contrastul dintre lumină și întunerecū.)

D i ū a a d o a ū a.

Apele deasupra firmamēntului, și apele de desuptul firmamēntului.
(Contrastul dintre susū și josū.)

¹⁾ I. Band: „Natur und Offenbarung“ 1855. Die sechs mosaischen Schöpfungstage und die Geologie, pag. 1. 49. 101. — ²⁾ Comp. „Candela“, a. 1885, pag. 592. 593.

Diua a treia.

Uscatul. Plantele. (Contrastul dintre vârtos și fluid.)

Partea a doua.

Diua a patra.

Concentrațiunea luminei. (Soarele, luna și stelele.)

Diua a cincea.

Păserile în aer (sus). Pesci în apă (jos).

Diua a șesa.

Animalele sugătoare. (Animalele terestre). Omul.

Desfacerea în două părți a hexaameronului s'ar băsă pe două împrejurări: 1) pe împrejurarea, că reoportul mosaic, după ce în diua a treia a amentit de creațiunea organismelor pe pământ, în diua a patra se re'ntoarce eară-și la univers, vorbind de creațiunea corpurilor ceresci, și 2) pe împrejurarea, că în diua a treia și a șesa cad câte două creațiuni. Eară înșirarea ar avé de basă două principie: principiul despărțirii și principiul individualisățiunii. În partea întâia se realisează anume trei despărțiri: ádecă despărțirea luminei de întunecă, a apelor de de-asupra de cele de de-suptul firmământului și a uscatului de mări; eară sfârșitul îlu formează plantele ca prima înfățișare a vieței individuale, cu care principiul individualisățiunii întră în celă ală despărțirii. De altă parte trece și principiul despărțirii în celă ală individualisățiunii prin aceea, că creațiunea animalelor, ce stă în legătură și este întrodusă prin concentrațiunea luminei, ajunge la deplinire în animalele terestre prin contrastul premersă dintre animalele din aer și cele ce viețuiesc în apă. ¹⁾

Trecerea unui principiu în celă-l'altă ar formă lucrul celă fințială și dacă se cugetă trecerea aceasta ca ũă trecere nelegată de oare-care timp, atunci toate dificultățile astronomice și paleontologice sânt delaturate pentru totă-de-a-una.

Sub „ceriul“ și „pământul“ din v. 1. nu înțelege Michelis materia originală cea fără de formă ci diferența dintre spiret și materie. Eară starea chaotică din v. 2. o aduce și elă în legătură cu căderea unei părți a ângerilor. ²⁾ În înțelesul sciințelor naturale însamnă thohu-va-bohu, după socotița lui Michelis, începutul dezvoltării universului, ádecă starea, în care materia cea ponderabilă

¹⁾ „Natur und Offenbarung“ I. pag. 110. 111. — ²⁾ „Natur und Offenbarung“ VI. pag. 282 416.

și cea neponderabilă (pe carea se bazează fenomenele luminei, căldurei, electricității, magnetismului) erau încă nedespărțite, și care apoi în om, ca în ființa cea mai perfectă organizată a ajunsu la deplinirea ultimă. Cu totu dreptul îl numesce biblia pre om domnitoriul alu năturei; dară dacă omul ar fi numai o parte și un produs alu năturei atunci spiretul ar fi încă numai o calitate, un produs alu năturei și procesul cugetării ar fi o amăgire; omul însă trebuie privit din capul locului de altă ce-vă, decât numai de o parte a năturei, căci spiretul să înfățișadă neatârnatu și mai pe sus de toată natură. ¹⁾

Nu ni-i să cercetăm, întru câtu suntu adevărate, seau nu espu-nerile acestea, ci constatăm numai, că ele au aflatu opuseciune și din partea teologilor apuseni. Așa bună-oară iesuitul Bosizio, dându-și părerea sa asupra socotințelor lui Michelis, le numesce necorese, eară procedura lui o ține de nepotrivită. Căci, dice el, dacă îi și este istoriografulu ertat, a ordină istoria sa nu în felul unei chronice, ci după puncte de vedere ideale, totu-și n'are dreptul, a da desfășurarea sa subiectivă dreptu unu lucru obiectiv. ²⁾ Eară Baltzer, idealist, nu numai că nu află o desfășurare multămitoară în esplicarea aceasta a hexaameronului, ci din contra susține, că contrastul dintre spiretu și natură, cum și-lu cugetă Michelis, urmăritu mai departe, duce în fine la rătăcirii dogmatice foarte însemnate. „Căci dacă presupunem“, dice el ³⁾, „că partea spirituală a firii, ca treaptă mai înaltă, cuprinde în sine o potențare a părții mai joase a năturei, atunci se perde atâtu idea spiretului adevăratu, câtu și idea năturei adevărate. Spiretul, ca principiu formatoriu, își perde fără de materie, nedependența, ce-i este proprie, ca ființă singurită, eară natura fără de spiretu își perde vieța sa și să face materie moartă, de unde rezultă pentru sfera năturei materialismul celu mai grosolan.“

Baltzer propune deci altă teorie ideală, urdită pe fundămentul esplicării făcute din punctu de vedere alu unei filosofii naturale speculative. În desvoltarea teoriei sale pleacă el anume dela idea s.

¹⁾ „Natur und Offenbarung“ I. pag. 116. — ²⁾ Bosizio: Hexaameronul, pag. 190. 201. — ³⁾ „Mit der Voraussetzung, dass die geistige Seite des Seins, als die höhere Stufe, eine Steigerung der niedrigeren Naturseite enthält, geht die Idee des wahren Geistes ebenso verloren, wie die Idee der wahren Natur. Der Geist verliert als bildendes Princip ohne den gegensätzlichen Stoff die ihm eigene Selbstständigkeit als Einzelwesen und die Natur verliert ohne den gegensätzlichen Geist ihr eigenes Leben, um zum toten Stoff zu werden, woraus sich für die Natursphäre der krasseste Materialismus ergibt.“ J. B. Baltzer: Schöpfungsgeschichte, p. 272—288, comp. și G ü t t l e r: ibd. p. 103.

Augustinū despre esistența cea fără de formă, dar' aptă pentru dezvoltare și afirmă, că zilele întâia, a doua și a patra trebuie privite numai din punctū de vedere cosmogonicū, eară cele-l'alte trei din punctū de vedere geogonicū. La începutū, dice Baltzer, a fostū esistența cosmică. Din esistența aceasta s'ar fi dezvoltatū mai întâiū apele întunecoase seaū eterul primordialū neptunicū și anume în urma cuvintelor: „Să fiă apele“, cuvinte, cari în bibliă nu sūntū respicute; ear' apoi în urma zilei: „Să fiă lumina“, s'ar fi dezvoltatū și eterul celū primordialū plutonicū, ce constă din lumină și căldură. Din ambe eterele acestea s'ar fi dezvoltatū pēnă la sfērșitul zilei celei dintâiū eterul celū primordialū neptunicū-plutonicū. Eterul acesta, numitū eterul neptunicū-plutonicū, nu însă în înțelesū geologicū, ci filosoficū, să fiă avutū din începutū potența dezvoltării din sine însu-și, pentru materialisățiunea căruia ar fi fostū de trebuință numai cuvintele desceptătoare ale lui Dumneđeū, cari, ca legi neptunice și plutonice, ar fi dezvoltatū mai departe eterul celū primordialū neptunicū-plutonicū alū zilei celei dintâiū.

Nemijlocitū după legea eterului primordialū: „Să fiă apele“, (lege însă nerespicată în bibliă), a urmatū în ziua a doua legea universală neptunică-planetariă: „Să se facă unū întinsū între ape“; cară ca continuare a legii eterului plutonicū a mai urmatū de ūă-dată și legea universală plutonică-solariă: „Să se facă luminători pe întinsul cerului“, — așa-dară creațiunea din ziua a patra. Astū-feliū s'ar fi creatū în ziua a doua de ūă-dată cu pământul și cerul înstelatū, așa-dară neci înainte, dară neci după corpului lui centralū, și s'ar fi creatū anume toate într'ūă stare moale, plastică, dar' întunecoasă, care stare a trecutū în-dată într'-ūă stare parte luminătoare, parte luminată, în urma legii solarie, ce a urmatū nemijlocitū după cea neptunică-planetariă. Dreptū rezultatū comunū alū ambelor legilor acestora aparū singuritele corpuri cosmice, a căroră deplinire o desemnă formula: „Și vedū Dumneđeū, că aceasta este bine“, formulă, care nu stă la ziua a doua, ci abia la ziua a patra. În modul acesta voiesce să resfrângă Baltzer toate obiecțiunile din partea astronomiei, care susține, că toate corpurile ceresci s'ar fi dezvoltatū de ūă-dată.

Ziua a treia, a cincia și a șesa a „Facerii“ se ocupă mai pe departe numai cu dezvoltarea pământului. Legea neptunică din ziua a treia: „Să se adune apele cele de sub ceriū la unū locū și să se arete uscatul“ trece în legea neptunică-organică din aceea-și zi: „Să producă pământul earbă, verdeată, purtându sāmēnță și pomi rodi-

tori, purtându fructe după felul lor.“ Legii acestei neptunice-organice îi urmează, dice Baltzer, nemijlocit în ziua a cincă și a șesa legea plutonică-organică, respicată prin cuvintele: „Să producă apele mulțime de animale vie“, și: „Să producă pământul animale vie.“ Astă-feliu după creațiunea vegetățiunii, începându dela firul de carbă în sus prin toate felurile plântelor acotile, monocotile și dicotile, ar fi urmat nemijlocit creațiunea animalisățiunii, începută cu animalele cele mai mici, ce se mișcă și viețuiesc în apă, și desvoltată până la paseri și animalele rumegătoare. Ivirea și desvoltarea plântelor și animalelor s'a întâmplat și a decurs așa-dară de uă-dată, conform teoriei acesteia corespundătoare idee neptunice-plutonice, tocma după cum pretind faptele (!) paleontologice, încât de uă contradicere dintre bibliă și paleontologie neci vorbă nu mai puté să fiă.¹⁾

De bună samă, că și teoria aceasta, privită din punct de vedere al unei filosofie naturale speculative, este foarte iscusită și interesantă; cu toate aceste ea n'a aflat adepti din causă, pentru-că esegetic nu se dă de felu justificată²⁾, apoi pentru-că în puncte ființiale să află în contradicere evidentă și cu rezultatele științei naturale celei esacte.³⁾

Altă teoriă ideală mai însemnată este cea desfășurată de Schultz.⁴⁾ Rēportul mosaicu ilu iă elu după analogia unei profetie. Cum li-s'a arētat prorocilor viitorul în icoane, ca și când li-ar fi prezentu, așa a privit întrecut și Adamu, ca inspirat de Dumneđu. În spunerile prorocilor aflăm rară când date precise în privința timpului și a locului, pentru-că scopul lui eră numai a înfașă între mărșinele înguste ale profetiei realizarea ideelor celor mari d-deiesci. Pentru aceea în icoana profetică faptele și evenimentele, de-si în sine nu se pot despărți, totu-si apară, ca cum ar fi deosebite unele de altele. Dacă aplecăm, dice Schultz, modul acesta al spunerii profetice la rēportul mosaicu, atunci putem esplică și dīlele „Facerii“ în modu nedeterminat, încât operele le putem cugetă ca petrecute și de uă-dată și în cadul acesta nu ne mai aflăm neci într'-uă nedumerire față cu obiecțiunile paleontologiei, care sustine, că formarea munților cu creațiunea plântelor și a animalelor s'ar fi întâmplat în unul și acela-si timp. Eară ordinea singuri-

¹⁾ Schöpfungsgeschichte, pag. 322—341; comp. „Natur und Offenbarung“ XII. pag. 428. XIII. pag. 233. — ²⁾ Theol. Literaturblatt 1867. pag. 232. — ³⁾ G ü t t l e r: ibd. pag. 105—108. — ⁴⁾ „Die Schöpfungsgeschichte nach Naturwissenschaft und Bibel.“ Ein Beitrag zur Verständigung, 1865, p. 329—347.

telor opere și numărul lor le esplică elu din paralelismul cu săptămâna creștinească și din principiul individualisării. Vegetațiunea a trebuită ádecă să urmede în-dată după formarea uscatului, căci după crearea corpurilor ceresci ea nu puté să stee și anume din cauză, pentru-că ar fi mai nătrălū pentru activitatea creatoariă a lui Dumneđu a se re'ntoarce dela regiunile ceresci eară-și la pământū, și anume prin creațiunea paserilor și a pescilor, cari împoporeadă aerul și apele, decâtū a se re'ntoarce prin vegetațiune. Apoi vegetabiliele neci nu s'ar potriví a le aședá în rōndul corpurilor ceresci și alū animalelor ca unū actū de creare de sine stătătorū, căci ele legate fiindū de pământū, completându-lū și ornându-lū pre acesta, nu se potū priví de locuitoarie și domnitoarie ale pământului în acelū înțelesū în care trebuie privite animalele și oamenii și neci în înțelesul, în care domnescū corpurile ceresci asupra regiunilor atmosferice.

Astū-feliū sūntū combinațiunile idealistilor, în care fantasia joacă rolul de frunte. Noi însă, în conformitate cu cele observate, cândū vorbirămū de esplicarea ideală a ăilelor „Facerii“¹⁾, dechiărămū, că nu ne putemū de felū înțelege cu socotița comună tuturor teoriilor ideale, cum-că creațiunea dumneđeiescā ar fi decursū în altă ordine, decum în ceea, ce ni-o spune rēportul mosaicū cu cuvinte destul de chiare. Falsă ni-se pare mai departe și socotița susținută de Schultz, ca cum rēportul mosaicū ar fi curatū numai de nătură visionariă, considerându-lū purū și simplu numai de ūă înfățișare tipică a săptămânei ominesci și alū rēpausului sabatarū.

Din contra afirmămū, că rēportul mosaicū este întrū una și istoriă și profetiă și anume profetiă simbolică și sūntemū de socotița, că dacă, după ín-degetările s. Augustinū la psl. 47, s'ar fi pusū mai multă cumpenă pe partea aceasta a rēportului mosaicū despre facerea lumei, de bună samă, că cu greū ar fi ajunsū esegeții occidentali la nesce combinațiuni așá de artificioase, cum sūntū cele amintite.

Și nu ignoreadă Idealistiī însu-și caractirul dumneđeiescū alū bibliei, dacă se silescū din resputeri a rēstălmáci textul ei, și dacă ei o facū aceasta curatū numai de dragul unor ipotese paleontologice? Ce amestecū are biblia cu paleontologia? Paleontologia îi ūă sciință, care să ocupă cu clasificarea fosilelor, eară biblia ūă carte, care ne împărtășesce adevăruri religioase-morale. Și așá și cartea „Facerii“, cu care începe biblia nu are de scopū a ne împărtăși esplicări paleontologice, ci a ne descoperí ași-și la în-

¹⁾ Vedi „Candela“ Nr. 10 din a. 1885, pag. 591.

ceputul ei doăne adevăruri fundamentale și de însemnătate eminente teologică, că toate câte există, prin urmare și toate ființele organice sînt create de Dumnezeu, și că ele sînt create anume în ăă succesiune și ordine voită de atotă-întălepciunea dumnezeiască, ăă că cea dintăia înfățișare a vieței organice o reprezintă vegetățiunea, după care a urmată apoi animalisătiunea. Și în privința teselor acestor doăne fundamentale nu există nici cea mai mică contradicere între bibliă și sciințele năturale. Dreptă că în privința adevărului biblică celui dintăiu, Materialismul și Darwinismul își dăă toată silința, ca să-lă răstoarne. Ni rezervăăă însă a demonstra în altă locă, cum-că atătă Materialismul cătă și Darwinismul, voindă a rezolvă întrebarea despre începutul vieței organice și derivarea speciilor, se mișcă numai în ipoteze și nu sîntă în stare a înșiră nici ăă unică faptă, fiă ea cătă de neînsemnată, care ar îndreptăti a negă existința lui Dumnezeu, creatorul ceriului și ală pămăntului.

Ce se atinge de ală doilea adevără ală bibliei, că vegetătiunea a apărută înaintea animalisătiunii, observăăă, că adevărul acesta este deplină constătată și din partea paleontologiei. „Ivirea animalisătiunii înaintea vegetătiunii este chiară din acea causă cu neputință“, — dice Burmeister ¹⁾, — „pentru-că animalelor li sîntă vegetabiliele numai de-cătă de trebuință, neputăndă ele formă vre ăă materiă organică nemijlocită din elemente, cum formează plăntele. Dacă și mănăncă multe animale pre alte animale, aceste totu-și mănăncă în urmă numai plănte, căci animalul nu primesce în substanța sa nemică, ce nu ar fi existată mai 'nainte în oare-care formă ca materiă organică. Pentru aceea nici chiară și în periodul celă mai vechiă ală creațiunii nu este cu putință, ca să fi existată vre ună organismă animalică înaintea organismelor vegetabilice, de și să poate ușoră cugetă, cum-că amăndoăă, adecă plăntele și animalele să se fi arătă după ăă-l'altă în intervale scurte și să fi existată foarte de timpuriă lăngă ăă-l'altă.“

¹⁾ Geschichte der Schöpfung, 1867, pag. 476. Și fiziologul Iohannes Müller scrie în privința aceasta următoarele: „Die Nahrungsstoffe der Thiere sind schon organisch zusammengesetzte Materien der Thiere und Pflanzen. Den Thieren sind die Pflanzen nöthig, weil nur diese das Vermögen besitzen, organische Verbindungen aus unorganischen zu erzeugen, und also durch die Pflanzen das neue Material in die grosse Oekonomie der Natur gebracht wird, welches sodann von den Pflanzen an die pflanzenfressenden Thiere und von diesen wieder an die Fleischfresser gebracht wird.“ Handbuch der Physiologie I., pag. 36, 44.

Eară Güttler, susținându-și elu prioritatea plântelor, scrie între altele: „Formarea formațiunilor geologice, cum și a petrefactelor, vechimea și nemicirea lor în urma înundărilor fără de veste, ce s'ar fi întâmplată, devastările aprige și schimbările, seaă sedimentele apelor lină curgătoare atingă numai geognosia și paleontologia. Afe-se în formațiunile cele mai vechi paleozoice pe lăngă puține plănte maritime ăă lume numeroasă de animale măritime, și ține-le paleontologul pe amădoauă de similarie; socotința aceasta nu poate să răsborne adevărul priorității vegetățiunii. De începutul perioadelor organizate ale pământului, de viața florelor și a fănelor caracterisătoare nu scimă de felă nemică, eară despre finitul lor relativă avemă numai ipotese.“¹⁾

Dacă susținemă așa-dară, că biblia accentuăă numai desvoltarea cronologică a plântelor, a corpurilor ceresci, a animalelor maritime, a păsărilor și animalelor terestre, de altmintrele admitemă, că creațiunea plântelor, seaă mai bine dăsu producerea²⁾ plântelor din diăa a treia s'a continuată și în diăa a patra, a cincă și a șesa, eară producerea animalelor din diăa a cincă s'a continuată și în diăa a șesa, atunci nici vorbă nu poate fi de oare-care contradicere între răsportul mosaică și pretinsul faptă paleontologică, cum-că plănte și animalele ar fi apărută de ăă-dată și s'ar fi desvoltată totă de ăă-dată și pe încetul și anume din forme mai inferioare în forme mai superioare.

(Va urmă.)



²⁾ Ibid., pag. 118. — ³⁾ „Și Dumneđu dăse: „Să producă pământul earbă...“; „Să producă apele mulțime de animale vie...“ Genesis: 1, 9. 20.

Крещеніе и Мвропомазаніе

въ первые три вѣка христіанства.

Тайнства, яко благодатныя средства, дарованныя людямъ Божественнымъ Основателемъ св. Церкви, всегда составляли одну изъ важнѣйшихъ частей христіанскаго Богослуженія. Желаетъ-ли кто вступить въ число членовъ Христовой Церкви, — онъ долженъ черезъ крещеніе омыти скверну грѣховъ и новымъ человекомъ вступить въ благодатное царствіе Христово.

Первое мѣсто межи тайнствами, по указанію самого Основателя Церкви, занимаетъ крещеніе. Онъ говорилъ: „Идеши на учити вся языки, крестяще ихъ во имя Отца и Сына и Святаго Духа.“

Крещеніе есть отже не лишь тайнствомъ, но такожь необходимымъ для вступленія въ св. Церковь. По мысли Отцевъ и писателей древней Церкви было крещеніе „водою оживотворяющею“ и „духовнымъ обрѣзаніемъ.“

Теперь посмотримъ, яки были виды, или способы крещенія, коли, где и кѣмъ оно совершалось.

Самый головной способъ крещенія, было крещеніе черезъ трехкратное погруженіе въ воду „въ имя Отца и Сына и святаго Духа.“ Доказательствомъ въ пользу мнѣнія, що крещеніе совершалось черезъ погруженіе, служитъ самое названіе крещенія βαπτισις, погруженіе. Сіе названіе было знае и въ римской церкви; хотя Тертуллианъ употребляетъ для означенія дѣйствія крещенія слово „tingere,“ однако въ римской церкви слово baptizare навсегда получило право гражданства, для означенія акта крещенія. Кромъ того названія въ пользу погруженія, свидѣлствуютъ и метафорическія названія крещенія: „баня наки-бытія, омовеніе, погребеніе со Христомъ.“ „Различнымъ образомъ“ говоритъ Климентъ александрійскій ¹⁾ „называется крещеніе: баною, потому що омываетъ грѣхи; милостію, потому що освобождаетъ отъ наказанія за грѣхи; просвѣщеніемъ, потому що мы черезъ него видимъ святыи и приносящій освященіе свѣтъ Бога, — совершенномъ, потому що кто маеть его, знаетъ Бога и не маеть ни въ чемъ недостатка.“

¹⁾ Clem. paedag. с. 23. р. 80. Зри „Духовная Бесѣда“ на 1873 г. Сочиненіе С. А.

Веществомъ крещенія служила только вода якъ говорится въ Постановленіяхъ апостольскихъ. Не лишъ крещеніе черезъ погруженіе въ воду признавалось единственно возможнымъ видомъ крещенія, а были и другіе: крещеніе кровію, — черезъ окропленіе. Бывали случаѣ, що за одно только исповданіе имени Иисуса Христа разъяренны мучители исповдника казнили, не было отже времени совершати крещеніе водою надъ новымъ исповдникомъ.

Существовалъ такожде и другой видъ крещенія, такъ называемое крещеніе клиническое (крещеніе въ постели надъ больнымъ). Въ случаѣ смертной болѣзни, больной въ постель окроплялся во имя Пресвятыя Тройцы¹⁾. Въ случаѣ выздоровленія такого крещаемого, надъ нимъ совершались остальные молитвы и обряды крещенія²⁾.

Крещеніе, по ученію отцевъ, должно было совершаемо во всякое время. „Въ Ветхомъ Заветѣ“ говоритъ Тертуллианъ³⁾ „больные однажды въ годъ получали изцѣленіе въ купели, называемой Виѳезда; теперъ же народы ежедневно получаютъ исцѣленіе, такъ якъ черезъ омовніе грѣховъ истребляется смерть. Каждый день, каждый часъ, каждое время, — пригодны для крещенія. Если относительно обрядовъ и соблюдается различіе, то относительно благодати въ томъ ничего не заключается.“ Такимъ образомъ, совершеніе крещенія не соединялось съ якимъ-либо определеннымъ временемъ, но только съ извѣстными обрядами.

Съ образованіемъ и развитіемъ оглашенныхъ начали означати определенное время для общаго крещенія оглашенныхъ. Приготовленіе ко крещенію множества лицъ само собою вело къ общему наставленію ихъ въ вѣрѣ, къ общему крещенію въ одинъ определенный день. Самыми приличными днями для совершенія такого крещенія считались дни св. Пятидесятницы, Богоявленія и особенно день Воскресенія Христова. Сама собою понятна причина выбора тѣхъ дней для крещенія, дней въ которые воспоминаются важнѣйшія событія Божественнаго домостроительства: крещеніе Господа, Его воскресеніе и низпосланіе Утѣшителя Духа Святаго. Отъ чему и до сихъ поръ у насъ въ тѣ дни на литургіи, вмѣсто Трисвятаго, поется стихъ: „Елицы во Христа креститесь.“

¹⁾ Евсев. церкв. ис. кн. 6. гл. 43 с. 390. — ²⁾ Пост. Апос. кн. 7. гл. 22. с. 220. — ³⁾ De baptis. p. 191.

Що же касается до крещенія дѣтей, а крещеніе ихъ, по словамъ Оригена, существовало со временъ апостольскихъ, то для нихъ считался въ 3 вѣкѣ восьмой день по рожденіи самымъ приличнымъ днемъ для крещенія. Понятно, що при томъ имѣлось въ виду ветхозавѣтное обрѣзаніе и обрѣзаніе Христа Спасителя, совершенное по обычаю также въ 8 день. Подобныйъ обычай, вѣроятно, соблюдался съ особенною строгостію, такъ, що младенцы могли умирати безъ крещенія. Томуто вопросъ о времени крещенія младенцевъ былъ предметомъ разсужденія на Карфагенскомъ соборѣ, который опредѣлелъ, що нѣтъ нужды совершати крещеніе именно въ 8 день.

Якъ не было назначено стро-опредѣленнаго времени, для совершенія крещенія, такъ не было назначено и опредѣленнаго мѣста для того. Подобное опредѣленіе стѣсняло-бы возможность совершати крещеніе надъ каждымъ пожелавшимъ, и такимъ образомъ многіе лишились-бы того благодатнаго таинства. Мудрая предусмотрительность Церкви не ограничила пиякиме опредѣленными условіями время и мѣсто принятія въ свои объятія каждого, желающаго быти ея сыномъ. Самымъ удобнымъ мѣстомъ для крещенія оглашенныхъ считался потокъ воды — столь необходимой, для троекратнаго погруженія. Яснымъ подтвержденіемъ того служатъ слова св. Іустина: „мы приводимъ ихъ (оглашенныхъ) туда где есть вода . . . послѣ того якъ погрузится такимъ образомъ, увѣровавшій и давшій свое согласіе, мы ведемъ его къ такъ называемымъ братьямъ въ общее собраніе“.¹⁾ Тертуліанъ тоже указываетъ на море, потоки и рѣки, яко мѣста удобныя для крещенія. Обычай крестити въ такихъ мѣстахъ ведетъ свое начало со временъ апостольскихъ; говорятъ, що Апостоль Петръ крестилъ въ Тибрѣ.²⁾

Въ первые 3 вѣка не было еще крещаленъ (baptisteria), появившихся позднѣйше, а если существовали якія нибудь особенныя мѣста для крещенія, то были то чистыя мѣста на берегу моря или рѣки; которыя иногда ограждались, или даже обсаживались деревомъ и были извѣстны только вѣрнымъ. Впрочемъ не требовалось, щобы крещеніе совершалось на берегу моря или рѣки. Напротивъ, мы знаемъ, що Апостоль Петръ крестилъ Корнилія въ его домѣ (Дѣян. 10, 4); стражъ темничный былъ крещенъ

¹⁾ Іуст. Апол. 1, 61. с. 101. — ²⁾ De bapt. с. 4. р. 188.

Апостолами въ темницѣ (Дѣян. 16, 32). Больные крестились, якъ сказано, въ постель черезъ окропленіе. Все то доказуетъ, що крещеніе совершалось тамъ, где было удобнѣе. Св. Игнатій Богоносець говоритъ, „що непозволительно крестити безъ епископи“¹⁾, и то по тому бо епископъ считается отцемъ вѣрующихъ, и тому естественно, чтобы духовное возрожденіе чадъ совершалось при содѣйствіи духовнаго отца. Впрочемъ то не значитъ, що крещеніе не могло совершатись и другою священною особою. Практика Апостоловъ намъ доказуетъ, що они рѣдко совершали сами крещеніе, а предоставляли то своимъ ученикамъ. Сами епископы такожь совершали крещеніе, що обыкновенно случалось при торжественномъ крещеніи оглашенныхъ въ Пасху, но съ увеличеніемъ числа оглашенныхъ поручали они то дѣло презвитерамъ. Въ случаѣ нужды позволялось совершати крещеніе и простому мірянину. Тертуліанъ говоритъ, що право совершенія крещенія принадлежитъ прежде всего епископу, потомъ презвитеру и діакону съ изволенія епископа, и прибавляетъ, що въ крайнемъ случаѣ маеть право совершати его и мірянинъ.²⁾ Женщинамъ во всякомъ случаѣ запрещалось крещеніе; при дальнѣйшемъ развитіи церковной практики, допускались исключенія и изъ того правила. Въ настоящее время, по уставу Церкви, въ случаѣ крайней нужды, можетъ быть совершенно крещеніе надъ умирающимъ младенцемъ бабкою-мошею.

Въ Постановленіяхъ апостольскихъ (кн. 5. гл. 15) говорится, що крещеніемъ нужно довольствоватися только единымъ не тѣмъ, которое даютъ безславные еретики, но тѣмъ, которое сообщаютъ непорочные священники во имя Отца и Сына и Святаго Духа.

За крещеніемъ непосредственно слѣдовали Мвропомазаніе и Причащеніе.

Самое крещеніе начиналось вопросомъ къ оглашенному о желаніе креститися. Изъявляя свое желаніе креститися онъ долженъ былъ дати обѣщаніе жити сообразно съ ученіемъ Христовымъ.³⁾ Послѣ того презвитеръ ослвнялъ крещаемаго знаменіемъ креста и приступалъ къ заклинанію (exorcismus). Крещаемый троекратно отрекался отъ діавола. Обычай тотъ несомнѣнно существовалъ

¹⁾ Къ Смир. гл. 8. — ²⁾ Пост. апост. кн. 3. гл. 2. — ³⁾ Іуст. 1. Апол. гл. 61.

со времянь апостольскихъ. Послѣ того крещающійся дѣлалъ дупленіе и плюновеніе. Въ Постановл. апостольскихъ (кн. 7. гл. 41) сказано, що послѣ того слѣдовало исповѣданіе вѣры крещаемымъ, и потомъ помазаніе елеемъ. Оригенъ говоритъ: „приступая ко благодати крещенія, мы отрицаемся отъ всѣхъ боговъ и владыкъ исповѣдуемъ Бога-Отца, Сына и Святаго Духа“.¹⁾ Тоже твердитъ св. Кипріанъ,²⁾ который приводитъ такую форму вопроса: „мы спрашиваемъ оглашеннаго вѣруешь ли въ жизнь вѣчную и въ оставленіе грѣховъ черезъ св. Церковь“? Постан. апост. приводятъ даже подробный символъ вѣры, который произносимъ былъ крещаемымъ.³⁾

Послѣ исповѣданія вѣры, Постановленія Апостольскія предписуютъ помазывать крещаемого елеемъ „благословеннымъ первосвященникомъ“ во оставленіе грѣховъ и въ предуготованіе крещенія.⁴⁾ Въ 3 книгѣ тѣхъ же Постановленій (гл. 45) діакониссамъ предписуется помазаніе елеемъ крещаемыхъ женщинъ.⁵⁾ Канонъ Иполита тоже упоминаетъ о помазаніи елеемъ.⁶⁾

При крещеніи дѣтей точно также требовалось отреченіе отъ сатаны и исповѣданіе вѣры. Отвѣты на вопросы объ отреченіи и исповѣданіи давали за нихъ воспріемники, которые потому и принимали на себе обязанность наставить крещаемого въ вѣрѣ, когда онъ придетъ въ возрастъ, наблюдать за нимъ и помогати ему въ исполненіи данныхъ обѣтовъ.

Послѣ всѣхъ приготовительныхъ обрядовъ, наступалъ самый актъ крещенія. Тотъ актъ чаще всего совершался черезъ троекратное погруженіе съ произношеніемъ словъ: „во имя Отца и Сына и Святаго Духа“, при чемъ погруженіе служило символомъ соумертвія и сопогребенія Христу, а возникновеніе изъ воды означало совоскрешеніе съ Нимъ. Всѣ писатели первыхъ трехъ вѣковъ указуютъ на совершеніе крещенія имено черезъ погруженіе, такъ що нѣтъ нужды приводить мѣста въ подтвержденіе того. Що же касается до формулы крещенія, то она не всегда была одинакова. Иногда же формула крещенія была пространнѣе. Такъ, по словамъ св. Іустина крещеніе совершается: во имя Отца всего и Владыки міра Бога, Іисуса Христа, распятаго при Понтіѣ Пилатѣ и Духа Святаго, который черезъ пророковъ предвозвѣстилъ все относящееся

¹⁾ Orig. in Exod. hom. 8 n. 4 p. 426. — ²⁾ Письмо къ Януарію. — ³⁾ Постан. Апост. кн. 7. гл. 41. — ⁴⁾ Постан. Ап. кн. 7. гл. 42. — ⁵⁾ Евсев. Ист. II. кн. 7 гл. 7. — ⁶⁾ Нуррол. сан. 19. n. 9. n. 10.

къ Іисусу.¹⁾ Постановленія апостольскіи говорятъ, що крещеніе совершалось во имя Отца пославшаго, Христа пришедшаго, Утѣшителя свидѣтельствовавшаго.²⁾

Такимъ образомъ при всемъ кажущемся различіи формулы крещенія, она въ сущности у всѣхъ однакова. Въ основаніи каждой лежитъ заповѣдь Спасителя: креститы во имя Отца и Сына и Святаго Духа. Послѣ погруженія помазувалъ епископъ крещаемого муромъ, и новокрещенный облакался въ бѣлую одежду, которую носилъ 8 дней. По облеченіи крещаемого въ бѣлую одежду, ему, яко новорожденному младенцу, подавали иногда молоко и медъ; объ томъ свидѣтельствуесть Тертулліанъ.³⁾ Впрочемъ тотъ обычай хотя и относится къ крещенію, но слѣдовалъ не непосредственно за погруженіемъ, или муропомазаніемъ, но по всей вѣроятности, послѣ причащенія. Такъ совершалось полное и торжественное крещеніе. Нельзя не замѣтити, що въ общемъ, православная Церковь, совершая крещеніе, и донынѣ строго слѣдуетъ практикѣ древней Церкви. Конечно, нѣкоторые частные обряды, при дальнѣйшемъ развитіи церковной дисциплины, были пополнены, или оставлены; но вообще чинъ крещенія первыхъ трехъ вѣковъ сходенъ съ крещеніемъ настоящаго времени, не говоря уже о полномъ сходствѣ въ ученіи о силѣ и важности того таинства.

Съ крещеніемъ соединялось муропомазаніе. Такъ было въ древности и на востокъ и на западъ. И только папа Сильвестръ раздѣлилъ тѣ таинства, и съ тѣхъ поръ въ западной церкви начала свое существованіе конфирмація, соотвѣтствующая муропомазанію православной Церкви.

Обѣтованіе Христа Спасителя о низпосланіи Апостоламъ Святаго Духа и исполненіе того обѣтованія, отъ основаніе для таинства муропомазанія! Съ первыхъ вѣковъ христіанства, мы встрѣчаемъ подробное и ясное ученіе объ томъ таинствѣ у св. Отцевъ и учителей Церкви, которые почти всѣ признають, що видимымъ знакомъ того таинства было помазаніе святымъ муромъ. Св. Кипріанъ говоритъ, що „крещеный долженъ быти помазанъ, чтобы, принявъ помазаніе, онъ мѣгъ сдѣлаться помазанникомъ Божиимъ и имѣти въ собѣ благодать Христа.“ Климентъ александрійскій тоже неразъ говоритъ объ томъ таинствѣ, называя его печатію; Тертулліанъ

¹⁾ Іуст. Апол. 1, 61, 102. — ²⁾ Кн. 7. гл. 22. — ³⁾ De coron. с. 3. р. 341.

тоже ясно говоритъ объ томъ таинствѣ и ставитъ его на ряду съ крещеніемъ и причащеніемъ. „Входи изъ купели“ замѣчаетъ онъ „мы помазуемся освященнымъ елеемъ. Тѣло омыто“ продолжаетъ онъ „и тѣмъ очищена душа; тѣло осѣняется знаменіемъ Креста и черезъ то ограждается и душа; тѣло помазуется и черезъ то освящается душа; тѣло осѣняется возложеніемъ рукъ, душа освящается Духомъ; тѣло пользуется тѣломъ и кровію Христа, черезъ то насыщается Богомъ.“ „Черезъ елеи“ говоритъ Оригенъ „возвѣщается благодатный даръ св. Духа, чтобы крестившійся не только получалъ очищеніе, но и исполнялся Духа Святаго.“²⁾ Постановленія Апостольскія прямо говорятъ, що „черезъ епископа при помазаніи св. муромъ, намъ подается Духъ Святыи“.³⁾ При важности того таинства, понятно, що оно непременно совершалось надъ каждымъ и потому надъ умирающими и крещеными въ постели, въ случаѣ выздоровленія, непременно должно быть совершено таинство муропомазанія.

Соединяясь съ таинствомъ крещенія, муропомазаніе не составляло особеннаго Богослуженія, съ особеннымъ обрядомъ. Во времена апостольскія муропомазаніе совершалось по преимуществу черезъ возложеніе рукъ и притомъ непременно самими Апостолами. Въ практикѣ первенствующей Церкви совершеніе того таинства принадлежало по преимуществу епископамъ; но есть указаніе, що иногда совершали его и пресвитеры. Такъ Постановленія апостольскія прямо говорятъ: „епископъ или пресвитеръ . . . крещаемаго помажь св. елеемъ, потомъ погрузи въ воду, и напоследокъ запечатль муромъ, чтобы черезъ то помазаніе было сообщено причастіе Святаго Духа.“⁴⁾ По арабскому канону Ипполита пресвитеръ, совершившій крещеніе, помазовалъ чело, грудь и уста новокрещенаго и все тѣло; епископъ же въ церкви возлагалъ на него во время молитвы руки, осѣняя крестнымъ знаменіемъ.⁵⁾ Во правилахъ греческой церкви говорится: пресвитеръ, въ присутствіи епископа, не запечатльваетъ младенца, развѣ только по приказанію епископа.⁶⁾ Ясно, значитъ, що епископъ иногда передавалъ право совершати муропомазаніе и пресвитеру, иначе не было совершенно нужды въ указанномъ правилѣ. Святыи Амврозій⁷⁾

¹⁾ De resurr. carn. c. 8. p. 226. De bapt. c. 8. — ²⁾ Orig. in hom. 8, p. 11, p. 153. — ³⁾ Пост. Апос. кн. 2. гл. 32. 41, с. 71. кн. 7. 43, с. 242. — ⁴⁾ Апос. Пост. кн. 7. гл. 22. — ⁵⁾ Hippol. can. 19, n. 12, 13. p. 76. — ⁶⁾ Вѣри. памят. древ. X. р. ц. т. 11 с. 523, 1830 г. — ⁷⁾ Амв. толк. пос. Ефес. 4, 11.

тоже говоритъ, що у египтянъ въ отсутствіе епископа муро-мазовали пресвитеры. Конечно, то свидѣтельство позднѣйшее но св. Амврозій указываетъ уже на о б ы ч а й, который значитъ существовалъ раньше. Такимъ образомъ въ первые три вѣка бывали и случаѣ, що пресвитеры совершали муропомазаніе. Въ настоящее время оно совершается тѣми же пресвитерами, которые совершаютъ и таинство крещенія, но не безъ участія епископа, отъ котораго получаютъ освященное имъ муро.

Веществомъ для того таинства служило то св. м у р о, которое и въ древности, судя потому, що оно различается отъ елея по названію, отличалось отъ него и по составу. Составъ его въ древности неизвѣстенъ положительно, но извѣстно, що онъ отличался особеннымъ благоуханіемъ, що особенно ясно видно изъ тѣхъ молитвъ, которые произносились при помазаніи. Отъ та молитва въ Постановленіяхъ Апостольскихъ: „Господи Боже, иже нерожденный и владыки не имѣй, иже Господь всяческихъ, иже вою познанія Евангелія во всѣхъ языцѣхъ благоуханну даровавый. Ты и нынѣ даждь муро сіе дѣйственно быти въ крещающемся, яко да твердо и непоколебимо пребудеть въ насъ благоуханіе Христа Твоего и соумершу Ему совоскреснути и сожити Ему“.¹⁾ И въ другомъ мѣстѣ: „Благодаримъ Тебе, Боже, Творче всяческихъ, и о благоуханіи м у р а и о безсмертномъ вѣцѣ, его же открылъ еси намъ Іисусомъ отрокомъ Твоимъ. Яко Твоя есть сила и слава во вѣки“.²⁾ Тѣ молитвы ясно указуютъ, що муро въ древности также отличалось благоуханіемъ. Сопоставляя тѣ молитвы съ словами Кипріяна³⁾: „Крещенные помазуются елеемъ, освященнымъ на олтарѣ, где совершается Евхаристія“, мы узнаемъ що оно освящалось особеннымъ священнодѣйствіемъ. Освященіе то совершалось епископомъ во время литургіе, якъ говоритъ Ипполитъ.⁴⁾ Елей приготовленный особеннымъ образомъ и отличавшійся благоуханіемъ, освященный на литургіи епископомъ и имѣвшій названіе „муро“ — отъ що, съ первыхъ вѣковъ, служило веществомъ для таинства муропомазанія. Можно думать, що оно служило веществомъ для того таинства со временъ апостольскихъ. На такое предположеніе даютъ намъ право слова Апостола: **И вы помазаніе имате отъ Святаго и вѣсте вся“.**

¹⁾ Пост. Ап. кн. 7. гл. 44. с. 242. — ²⁾ Пос. Апост. кн. 7. гл. 27. с. 224. — ³⁾ Письмо къ Януарію. — ⁴⁾ Hippol. can. 3. pag. 65.

Впрочемъ изъ Дѣяній Апостольскихъ извѣстно, що сами Апостолы, для испосланія вѣрующимъ Святаго Духа, употребляли рукоположеніе. Церковь, слѣдуя практикѣ апостольской, въ первые три вѣка, при муропомазаніи соединяла ту и другу форму, т. е. и помазаніе и рукоположеніе; при чемъ на Западѣ на первый планъ ставилось епископское рукоположеніе, а на Востокѣ помазаніе муромъ. Говоря о помазаніи св. муромъ, Постановленія апостольскія¹⁾ упоминаютъ также и о возложеніи рукъ. Такимъ образомъ муропомазаніе въ первые три вѣка совершалось черезъ помазаніе св. муромъ и черезъ молитвенное возложеніе рукъ епископа на главу крещаемого.

Въ настоящее время, по уставу православной церкви, св. муромъ помазуются у крестившагося главныя части тѣла: чело, грудь, уши, очи, ноздри, уста, ноги и руки; тѣже ли части помазувались и въ древности, съ точною достовѣрностію сказать трудно, но положительно вѣрно, що помазувалось почти все тѣло; а имѣя въ виду существенную важность и необходимость частей тѣла, помазуемыхъ св. муромъ нынѣ, думаемъ, що не будетъ смѣло заключить, що и въ древности помазувались тѣже части тѣла. Тымъ больше вѣроятно такое предположеніе, що мы маемъ и прямое указаніе въ канонѣ Ипполита на помазаніе слѣдующихъ частей тѣла: чела, усть и груди.²⁾

Помазаніе дѣлалось крестнообразно. Указаніе на то можно видѣти въ Постановленіяхъ апостольскихъ, въ которыхъ значеніе крещенія и муропомазанія объясняется такъ: „крещаемый погружается во образъ смерти Іисуса, а вода означаетъ гробъ (Рим. 6. 3); елей Духа Святаго, печать — крестъ, муро есть утвержденіе въ исповѣданіи вѣры“.³⁾ Далѣе изъ словъ той же книги: „мужчину пусть воспринимаетъ діаконъ, а женщину діаконисса, чтобы преодаяніе несокрушимой печати совершилось помазаніе тѣла новопросвященныхъ черезъ діакона и діакониссу и що помазаніе было крестообразное, ибо печать — крестъ“.⁴⁾ Всѣ тѣ свидѣтельства ясно указуютъ слѣдующій чинъ совершенія муропомазанія въ первые три вѣка; послѣ погруженія совершалось помазаніе новокрещеннаго, женщины помазувались діакониссами; послѣ того епископъ съ молитвою возлагалъ на него руки и помазувалъ крестообразно чело св. муромъ. Такъ было на Востокѣ и Западѣ.

¹⁾ Пос. Ап. кн. 2. гл. 32. с. 262. кн. 7. гл. 44. с. 242. — ²⁾ Hippol. can. 19. p. 77. — ³⁾ Пост. Апост. кн. 3. гл. 17. 117. — ⁴⁾ Пост. Апост. кн. 3. гл. 17. 117.

Всегда ли употреблялась при муропомазаніи одна и таже формула, отвѣчати на то трудно. Въ настоящее время при св. таинствѣ муропомазанія произносятся священникомъ слова: „печать дара Духа Святаго“.

Съ теченіемъ времени на Западѣ, мало по малу, начали раздѣляться тѣ прежде неразрывныя части чина муропомазанія. Папа Сильвестръ сталъ считать помазаніе муромъ только незначительною прибавкою къ крещенію, совершавшеюся надъ новокрещеннымъ, только въ случаѣ отсутствія епископа, который одинъ, по его взгляду, могъ совершати таинство муропомазанія черезъ руковозложеніе. Самая формула измѣнилась. По чину римской церкви, при помазаніе муромъ, епископъ говоритъ: *signus te signo crucis et confirmo te chrismate salutis, in nomine P., F. et Sp. S.*, то есть: знаменую тебе знакомъ креста и утверждаю тебе помазаніемъ спасенія, во имя Отца и Сына и Святаго Духа.“

Омывшись отъ грѣховной нечестоты въ таинствѣ крещенія, получивъ благодать Духа Святаго въ таинствѣ муропомазанія, удостоившись сдѣлаться членами Церкви Христовой, новокрещенные радостно праздновали свое возрожденіе, радовались съ ними и прочіе встрющіе. Въ знакъ духовной чистоты и доховнаго веселія, новокрещенные цѣлую недѣлю носили бѣлую одежду. Они занимали теперь мѣсто впереди остальныхъ вѣрующихъ, ближе къ алтарю, чтобы лучше вникати въ полноту Христіанскаго ученія, розкрываемаго проповѣдникомъ. Такъ продолжалось семь дней; въ тотъ седьмой день происходило *постриженіе* власовъ на головѣ новокрещенныхъ. Постриженіе волосъ означало отложеніе грѣховъ и всякаго самомнѣнія, полное подчиненіе волѣ Христовой. Соединившись членами тѣла Христова, новые Христіане соединялись съ нимъ ежедневно въ таинствѣ Евхаристіи; такъ якъ теперь они удостоились участвовать въ той великой жертвѣ и не только взрослые, но и дѣти.

Изъ всего того очевидно, що якъ въ догматахъ вѣры, такъ и въ существенныхъ чертахъ Богослуженія св. православная Церковь осталось вѣрною Каноническимъ постановленіямъ преданію и ученію первыхъ вѣковъ Христіанства.

ИСИДОРЪ ВОРОБКЕВИЧЪ,
протоіерей и ц. к. профессоръ.

P R E D I C Ă

„Vădut'-am adulteriele tale, desfrânarea
ta cea rea, și uricîunile tale, pre dealuri și
pre câmpii; Vai de tine..... totu nu te
curătesci. Vai! pînă cîndu?

Ieremiă 13. 27.

ÎUBIȚILOR CREȘTINI!

Pre una din cele două table de peatră de pe muntele Sinai eră scrisă de Iehova, D-deul măririi, între legile și ordinele cele sante și porunca a șeptea, care dice: „Să nu preacurvesci.“¹⁾

Unul născutū fiū alū lui D-deū, venindū în lume, ca să ne spele cu sângele sēu celū sântū de tina păcatelor, îl împune boieriiului interpelatoriū: „Să nu curvesci“²⁾, ear' la Mateiū ni dice și mai apriatū: „că totū celū ce caută la muiere, spre a o pofti pre ea, eacă! că a preacurvitū cu dinsa în inima sa.“³⁾

Aceasta poruncă d-deiească eră, este și va rămâne cu atātū mai însemnată și mai de trebuință pentru întregū genul omenescū, cu cātū fapta, ce o opresce, este mai atrăgătoare, mai amăgitoare, mai stricăcioasă și mai perđătoare pentru toți nefericiții, cāti se scapă, de o facū.

Profeti, apostoli, martiri sânti și toți slujitorii lui D-deū cei adeverați urgisiău acestū păcatū și se încordău a-lū stērpī din lume.

Întristatū adūncū de fără-de-legea poștei trupesci, ce bântue creștinătatea și mai cu samă aceasta comunitate, suspinū și eū astă-di cu glasū de durere: De ce nu ascultați voi, iubiților frați creștini, cuvēntul lui Dumneđeū? De ce nu vē aduceți aminte de tânguirile profetului Ieremia produse în inima lui de acestū păcatū greū?

Voi, vase alese, din lumea aceasta! Voi, cei-ce sūnteți stăpēnitorii acestui pământū, voi, cei-ce sūnteți didiți după chipul și asemēnarea celui Prea Înaltū: adevēratū să fiă, că mulți ați cădūtū mai rēu decātū animalele cele necuvēntătoare? Cuprinsu-v'a într'a-devērū aceea boală molipsitoare, aceea pătīmă uricioasă, aceea desfrēnare păcatoasă, de care se înfoară pământul, de care se întūneacă ceriul, și de care roșesce și se înfricoșadă omul celū dreptū! Uitat'-ați, că Domnul se îngrodesce și se mânia cumplitū, vēđēndū omenirea cuprinsă și înveninată de acestū păcatū mare?

¹⁾ Il. Moisi 20. 14. — ²⁾ Luca 18. 26. — ³⁾ Mateiū 6. 28.

Priviți la potopul celū grozavū, — Domnul s'a mâniațū amarū, Elū n'a pututū să sufere mai multū aceea fără-de-lege urită, acelū dorū nesățiosū! Elū cu moarte a pedepsitū lumea întreagă; Elū, înneacăndū pământul celū pētātū de desfrênări și poftē trupesci ne-a lāsātū pentru toate veacurile ūă pildă amenințatoariă și închi-puitoariă a pedepsei celei vecinice! Priviți și la focul cu ploaia de pucioasă, ce a căđutū și a mistuitū cu flacările sale Sodoma și Goma, cetățile, cele-ce erăū cuprinse de aceea spurcată fără-de-lege.

Dar' apoi semnele mâniei lui D-deū, nu ni-se arată ele oare și în dīlele noastre?

Ce 'nsemneadă acelea cutremure dese de pământū, revărsările de apă și pustiiri, boalele cele feliurite de moarte? Nu sūntū ele oare arētări vederate, că Domnul s'a mâniațū pe lumea aceasta, care și astă-đi profaneadă și calcă'n picioare aceea poruncă sântă, urgisesce, dērīmă și bătjocuresce, acea rară vērtute, ce o numimū nevinovăția: Cu disprețū sūntū priviți cei curați și evlavioși în dīlele noastre!

Fiori reci mă cuprindū, cândū privescū, cum se 'ncuibă, cum se lășesce și cum otrăvesce și ucide păcatul poftelor trupesci, chiarū pre creștinii noștri, pe acei-ce poartă sigilul Spiretului sântū. Voiū face dară, ca să rēsune cuvēntul meu contra acelei fără-de-legi de pre locul acestū sântū. Amū să vē cuvintedū despre păcatul poftelor trupesci, și vē rogū să fiți cu luare aminte.

Care limbă ar putē spune, câtă nenorocire a produsū pe pământū scandalosul și uritul păcatū alū poftelor trupesci?

Dela începutul lumii pēnă 'n đia de astă-đi s'a silitū dușmanul luminei și stăpēnul întunerecului să împlă lumea de această pătimă defăimoasă, și să o tragă pe lunecoasele căi, pe cari sērmanul și nefericitul omū își întină curăția, își mistuie frumșeța, își sdrún-cină tăria și se împle adese-orī cu aceea otravă molipsitoariă, care-lū face 'n urmă orī să-și curme dīlele vieței orī să vadă, cum-i putredesce de viū carnea și i-se desfacū oasele cele împutite.

Ce droaiă de tineri, supti, uscați, gârbovi trecū în puterea nopții pe strada cea cu prepastii în cântări și vorbe desfrênate! Oare tineri cinstiți să fiă neputincioși și îngălbiniți aceia, fi buni să fiă ei, aceia-ce cutrieră đi și noapte ulițele făcēndū batjocură, unde li dă mâna?

Da tu, fată ténără, ce erai volnică și frumoasă ca ăă floare mirositoare! Tu, ce erai mireasă iubită a Domnului Christosă: unde ți-i acuma fărmeceul celă răpitoriă? Ce boală ți-a pălită fața cea rúmână și plină de vieată?

Ce necadă ți-a stricată voia cea bună și ți-a ștersă đimbetul de pe bude și veselia de pe față?

Ah! te cunoscă! ai cădută, sěrmăna de tine, ființă nenorocită! Nici tu n'ai scăpată de ghiarele sătanei. Ună miserabilă s'a apropiată de tine și ți-a profanată sínul celă castă. Seducătoriul ți-a nimicită nevinovăția. Ai cădută, nenorocita de tine, din înălțimea fecioriei tale în abisul păcatului perđatoriă. Te-ai făcută din mireasa iubită a lui Christosă, desfrânata diabolului, și din biserică lui Christosă lăpădătura soțietății omenesci. „Vai ție, nenorocită, vai ție, care mădulările lui Christosă le-ai făcută mădulări curviei.“ ¹⁾

Și-apoi și tu soțică, ce ai jurată bărbatului tăă credință înaintea lui D-đeă, și tu soță fățarnică și vicleană, ce ți-ai înșelată de atâtea ori credincioasa și iubitoaria ta soțică: Unde vi-să jurămintele voastre? Unde vă este dragostea, unde omenia, unde rușinea? Cum de le-ați perđută acestea toate? Cum de a-ți cădută în brațele înfricoșatului păcată? Cum de nu v'a fostă milă de casa voastră, de copilașii voștri nevinovați?

Gândit'-ați poate, cum-că vă veți pută ascunde de ochiul Domnului celui a-totă-vedătoriă, că vă veți îndosă de pedeapsă prea dreptului judecatoriă? N'ați audită nici ăă-dată cuvintele sântei scripture, care đice, cum-că „nici fără-de-legea lor nu este ascunsă di'naintea ochilor mei dar' mai ântăă răsplăti-voiă îndoită fără-de-legea lor și păcatul lor, pentru-că aă profanată pământul meă în uriciunile și spurcăciunile lor“ ²⁾, ear' în altă locă: „Pre-cum Sodoma și Gomora și cetățile di'mprejurul lor, care într'acela-și chipă curviă și âmblă în urma altui trupă, sântă puse înainte întră pilda focului celui vecinică, muncă luândă, asemenea și acestea, ce, visuri visândă, trupul își spurcă sântă ca valurile sělbatice de mare, spumegându-și rușinele sale, stele rătăcitoarie, cărora nęgura întunerecului în veacă se pădesce.“ ³⁾

Vai și amară de astă-felă de nenorociți și nenorocite! Trupul și-lă încarcă cu boale preste boale, ear' sufletul, elă se duce dreptă la osênda cea vecinică. Și oare cum de nu se temă, cum de nu se

¹⁾ Libe de virgine lapsa. — ²⁾ Ieremia 16. 17—18. — ³⁾ Iuda c. I. v. 7, 8, 13.

înfioră de iadul îngrozitoriu, ce îi asceaptă, cum de nu se îngreșoadă d'acestă păcată uritū și dobitoceșcū ?

Da! veninul este adese-orî dulce la gustatū, dară durerosū și ucidețoriū, chiarū ca acestū păcatū uritū, de care ȃice sântul Ioanū gură-de-aurū: „Celū ce este aprinsū de poftă cãtră muiera strãinã și âmbilã dupã fetele cele stricate, este beatū și nu poate scoate nici unū cuvântū sãnãtosū, ci numai vorbe de rușine, perȃetoarie și necuviincioase, și elū âncã nu mai vede dreptū, și este orbū în toate lucrurile Pretutindene vede elū muiera, pre care poftesce a o necinsti elū este ca ũã fearã prinsã în cursã, plinū de ũã pãtimașã nelinisce.“¹⁾

Suntū perduți cei-ce cadū pradã sãtanei, elū pre ei, nenorociții îi imbatã necontentitū cu acestū veninū omoritoriu.

De aceea vai de omul coruptū, vai și amarū de ticãlosul creștinū, carele defaimã nevinovãția, carele stricã casele și cãsãtoriele oamenilor, carele imbetatū de pãtima curviei, uitã, cã este chipul și asemãnarea lui D-deū, uitã, cã îi este dẽtoriu lui Dumneȃeu cu ascultare și cu paȃa poruncilor lui cele sãnte. „Dar' nu sciți“ ȃice apostolul limbelor „cã trupurile voastre sũntũ mãdulãrile lui Christosū, deci darã pre mãdulãrile lui Christosū le voiũ face mãdulãri curviei? Fugiți de curviã, cã totū păcatul, carele ilũ va face omul, afarã de trupũ este, earã celū ce curvesce, întru alũ seũ trupũ greșesce Nu sũnteți ai voștri sũnteți cumpãrați cu prețũ.“²⁾

Auȃiți dar' și înȃleȃeți greutatea păcatului destrãnãrii! Înȃleȃeți ũã-datã, cã nu sũnteți ai voștri, ci cumpãrați cu prețũ mare, cu prețũ neprețuitū, cu sãngele Domnului vãrsatū pre lemnul crucii.

Cum se nu se fereascã dar' omul de cãderea în aceastã cumplitã fãrã-de-lege? Cum sã îndresneascã nefericitul pãmẽnteanũ a porni mãnia ceriului și sãngele D-deului celui viu asupra-și?

Și dacã voiți sã vedeți mai bine, ce urmãri aduce păcatul acesta nefericitilor celor-ce gustã din fruptul opritū, atunci priviți cu toții la aceea fatã nenorocitã, care din copilãriã n'ascultã pãrinții, darã îndrãsniã adese-orî sã-i înfrunteȃe și sã-i bãtjocureascã cu sudalme pãcãtoase. Aceea fatã nici biserica n'a pãȃit'o și la rugãciuni a fostū prea leneșã! În locũ sã fiã de ajutoriu maicei sale, ea s'a feritū de lucrul casnicũ, și a pãȃitũ ședẽtorile, jocurile, petrecerile, a deprinsũ la nãravuri stricãcioase și cãntece și imbã-

¹⁾ Ioanū gurã-de-aurũ. — ²⁾ Cuv. 26. pg. 227. edit. Melchisedecũ.

lătore nerușinate. Și oare-ce i-a fostu urma? Mă doare inima să vă o mai spună! Da, s'a furișatu, ticăloasa, din casa părintască la ademenirile dulci ale înșelătorului, a cădutu în ghiarele lui cele păcătoase și fără de rușine, și a dispărutu unu timpu, după care vai și amarū, cum s'a mai întorsu înapoi! Nu eră mai multu copila cea voioasă, sprintenă și frumoasă și sănătoasă de mai înainte. Plânsă, amărită, sârbedă și păledă, cu sdrențe de strale pre ea, părăsită de acelū miserabilū și cu ūă ființă nevinovată la peptū, urmă fățișă a păcatului și a neascultării, s'a întorsu ea și cerșią, tremurându, ajutoriū și iertare la poarta casei părintesci. Nici unū răspunsū însă nu se mai aude din casa cea scârbită căci tatălū ei murise de rușinea cea mare, ce-i făcuse fata neascultătoariă și ūă lumină aprinsă, ce se dăriă în puterea nopții prin fereastră, anunță, că nu-i bine în casă. Ea pășesce desperată mai departe și aude dela ușa casei suspinele maicei sale, întră și cerșesce cu lăcreme în ochi ertare, dară înzădarū, pentru-că nici maică-sa nu mai poate vorbi. Amărită și sfășieată și ea de durere, suspinându de urmările neascultării fetei sale își dă și ea cu unū lungū oftatū sufletul în mânele lui D-deū.

Din casa părintască o alungă apoi frații, pentru-că părintele, cu limbă de moarte a desmoștenitū pre fata cea nemulțămitoariă, ce și-a împlutū vieața de rușine și de fără-de-lege. Nenorocita pleacă apoi și mai desperată, de cum eră înainte, cerșindū pâne pentru sine și copilū.

În fine se bolnăvesce greū, ea nu mai poate âmblă, nici nu se mai poate hrăni, și pēnă s'o afe frații, ca s'o ierte și s'o primească în casa lor, ea și copilașul nevinovată sântū aruncați la malū, cadavre, de valurile riului involburatū. Preste neascultare și fără-de-lege ea s'a făcutū și mai criminală, s'aū făcutū ucigașă de pruncū și ucigașă de sine.

Ce grozăviă! Ce icoană înspăimântătoariă mai alesū pentru voi, tinere fete și feciori!

Fata cea neascultătoariă cu purtările ei cele rele bagă tată și mamă fără de timpū în groapă, se nenorocesc apoi singură și pe gingașul copilū, rodul fără-de-legilor ei! Așā s'a făcutū ea cea mai ticăloasă criminală, căci și-a ucisū cu supărarea părinții, și-a ucisū copilul și și-a luatū și singură vieața, ce i-a dat'-o D-deū.

Dacă nu vă înfricoșați destulū de fecioara cea cădută în păcatul desfrânării, apoi să vă amintescū altū lucru: Ce inimă, rogu-vē, ar fi aceea, ca să nu se înfiorede d'acelū soțū perfidū, carele, uitându de D-deū și de legăturile cele sante, ce-lū leagă de

soția sa iubită și de gingașii copilași prin sântul misteriu al nunții, le rupe și le calcă în picioare, nimicindu-și fericirea cea casnică și norocul brudilor săi copii!

Elu miserabilul își lasă soția și copii goi și flămânzi, dar' ființelor păcătoase de prin case publice le dăruiesce haine scumpe și bani mulți, ca să-și îndestulească dobitocia sa. Dintr'ună patimă mare cade elu apoi și în altele mai mari. Elu face batjocură și nu cruță nici casele amicilor săi. Elu e gata să desonoreze și soția celui mai credincios prietin.

Pre lungă focul și nenorocirea, ce a făcut-o în propria sa casă, elu mai măresce și mai înmulțesce faptele cele fără-de-lege, aducându nenorocire, traiu rău și sărăcie încă și preste casa aproape-lui său.

Împlut în fine de boale spurcate, ce și le-a câștigat prin casele de rușine, elu ticălosul lăncedese totu mai multu, de rușine își tăgăduiesce boala cea spurcată, și veninul ucidețoriu îi străbate pênă'n măduva oaselor, trupul îi pute de rane și punoaie, de spurcatul venin se mai împle și sorman sa soția, străcurându-se în fine și în sângele nevinovaților săi copilași.

Casa, familia întreagă se află în cea mai grozavă împregiurare. Nici unu ajutoriu nu mai există, nici arta medicului, nici un felu de medicamente nu-i mai potu dá scăpare. Perfidul soțu putredese de viu și murind în ticăloșia cea mai mare, lasă în urmă nisce copii, cari, crescându suntu totu bolnăvoși atâtu trupesce câtu și sufletesce. Eară veninul ucidețoriu nu se opresce la dênșii, ci se străplântă mai departe în viitoarele generațiuni, încâtu aceea nefericită familiă se topesce și se stânge de pe fața pământului fără de timp.

Să audim acuma încaltea și pățenia ténérului amăgitu de ũă femeia desfrénată, după cum ni-o istorisesce înțeleptul Solomonu în proverbele sale; elu dice:

„Vedut'-am pre unu ténérú între tineri fără de minte; treceá pe uliță pe la colțul casei unei asemenea și care ațineá drumul la casa ei, în amurgu, în sara dilei, în noaptea neagră și întunecoasă, și eacă! ũă femeia îi eși înainte, ca ũă meretrice îmbrăcată, și cu ũă inimă șireată, bună de gură și fără astêmpêrú, și picioarele în casă nu-i stêteáu, cându în uliță cându în drumu, și la toate colțurile stândú. Ea-lú cuprinde și-lú sărută, și cu frunte nerușinată îi dice:

„Daruri de bucuria am asupra-mi, astă-di plătit'-am voturile mele, de aceea eşitu-ţi-am înainte să te caută şi te-am găsită. Cu gătele împodobit'-am patul meu, cu ascernuturi de pânduri de Egiptă. Stropit'-am patul meu cu smirnă, aloe şi scortişoară. Vină să ne îmbetămă cu iubire până demineată, şi cu iubire să ne desfătămă, căci bărbatul meu nu-i acasă, s'a dusă în cale depărtată. Punga cu argintul luându în mâna sa, abia înainte de lună plină se va înturna acasă.“ Şi l'a atrasă cu vorbele ei măgulitoare, şi l'a ademenită cu buzele-i linguşitoare, şi elă degrabă a mersă după ea, cum merge boul la junghiare şi ca nebunul legată în lanţuri la pedeapsă. Până săgeata-i va străpunge ficatul, cum păserea, ce se grăbesce la lanţ, nesciindă, că este întinsă asupra vieţii sale. Şi acum fiilor ascultaţi-mă Nici ũă-dată inima ta să nu se abată în calea ei, căci ea a făcută pre mulţi să cadă răniţi de moarte, şi mulţi a ucisă ea. Calea spre iadă este casa ei, ducătoaria la cămărele morţii.“¹⁾

Eacă iubiţilor! la ce duce căderea bărbatului şi a ténérului!

Unul şi-aũ ruinată casa, averea şi sănătatea, mergându apoi singură spre peire, a trasă încă după sine familia sa întreagă împreună cu casa amicului său.

Cela-l'altă ténéră nepăţită şi uşoră la minte şi-aũ găsită moartea timpuriă, cădându în lanţurile perfidei şi desfrânatei femei. Faţa cu acestea nenorociri grozave permiteţi-mi să vă întrebă, poate-se ună păcată mai mare, mai fiorosă şi mai perđătoră decâtă curvia? Poate-se ce-vă mai neruşinată, mai urită şi mai spurcată, decâtă aceasta fără-de-lege cumplită, carea sdruncină şi pericliteadă, carea slăbesce naţiunile şi aduce chiară împărăţiile la cădere.

Şi'n adevără sufletele acestor criminali sînuigăşi, potă ele să nădăjduiescă vr'ună bine la ziua judecării? V'am spusă, că nu, v'am spusă, cum-că Domnul îndoită îi va pedepsi cu munci grozave şi vecinice pentru uriciunile şi spurcăciunile lor. „Nici curvarii“, dice s. Pavelă apostolul, „nici slujitorii idolilor, nici precurvarii, nici malachii, nici sodomlenii, nici tâlharii, nici lacomii, nici beţivii, nici răpitorii împărăţia lui D-deu nu o vor moşteni.“²⁾

Ce vor face prin urmare astă-feliă de păcătoşi înaintea nepărtinitorăi şi înfricoşatei judecării a Domnului? Este grozavă de-a cădeă în mânele D-deului celui viă!

¹⁾ Prov. 7. 7—27. — ²⁾ I. Cor. 6. 9—10.

Unde vor fugi, unde se vor ascunde atunci și cu ce felii de cuvinte se vor scusa acolo? Pe cându vor tremura dreptii de frică, ce vor face păcătoșii?

Atuncia, atunci iubiților, se vor desgoli mârșavele lor păcate, atunci ființele cele amăgite vor aduce blăstemă și osândă preste ticăloșii lor de seducători.

O voi, părinți, voi mame și îngrijitori, pre cari v'a pusă D-deu să creșteți tinerile odrasle, vă rog și vă conjur să le creșteți în frica lui D-deu și întru pădirea poruncilor lui celor sante. Învețați-vă copiii și încreduții voștri rugăciunile, deprindeți-i de mică la lucru, pentru-că silința țesă pânđa, eară lenea strică vremea. cum dice vechiul și adevăratul proverb strămoșesc, fericiți-i de necumpătate și de bețute spirituoase, pentru-că din acestea se nasce mai târziu și acel spurcat păcat. N'a disă doară sântul Pavel, cum-că „beția este maica curviei?“¹⁾ Nică în adunări nică la jocuri nică în preâmbări sea călătorie, să nu le lipsască ochiul vostru veghiatori, pilda și învețatura și povățuirea voastră cea bună. Grijiți, ca ei să nu cadă de pre malul mântuirii jos în prăpastiele adunci și perđătoare. „Ca din faguri“, dice înțeleptul Solomon, „se străcoară miera din buđele femeii străine, și mai netedă decât oleiul este ceriul gurei sale, dară amare ca pelinul suntu urmările cu ea, strępungătoare ca sabia cu doauă tăisuri, picioarele ei ducă la moarte, pașii ei la mormentu.“²⁾

La voi mă adreseđu dară acuma, la voi, tinerilor și tinerelor sburdalnice, făr'astempăr și cu sânge inferbintat! Abateți-vă de pre căile cele păcatoase, cari vă aducă cu vieța asta necađuri, boale, și alte nenorociri, și rodă ca ună verme cumplită la mēduva voastră, pregătindu-vă dincoló de mormentu munci și osendă vecinică.

Pășiti necontentit pre calea nevinovăției, șerbiți în dreptate lui D-deu, și atunci va fi calea voastră „ca đorile strălucitoare.“³⁾

Ear' voi ființelor de compătimită, voi, pre care va și amăgită șerpele înșelatori, voi, ce ați căđută din înălțimea vėtuții și ați perđută floarea nevinovăției, voi rėtăciților și rėtăcitelor: „Desceptați-vă și vă sculați din morți“⁴⁾, pentru-că Domnul s'a mániată amară pentru desfrênările și uriciunile voastre. Curățiți-vă, sėrmanelor ființe,

¹⁾ Efes. 5. 18. — ²⁾ Prov. 5. 3—5. — ³⁾ Prov. 10. 1. — ⁴⁾ Efes. 5.

de tina cumplitului vostru păcatu prin pocăință, căci floarea nevinovăției voastre s'a ruptu și a vesceditū, ca nu va mai înflori nici ũă-dată. Scăpați-vă măcarū sufletul de asprele pedepse, ce vă asceaptă.

Fiiul celū perdutū din sânta evangeliă, eacă! elū este icoana, care vă arată, cum să scăpați de mânia cea dreaptă a Domnului din cerlū!

Ear' voi bărbați și neveste, cari pēnă acuma ați sciutū pădi cu stătorniciă patul vostru nepētātū și ați urmatū poruncilor d-đeiesci, pēstrați-vă curăția și de acuma înainte, ca să ajungeti bucuria copiilor voștri și bētrānețe unse. „Prețul femeiei virtuoașe“, dice înțeleptul Solomonū, „covēșesce cu multū pre alū mărgăritarelor, în ea se încrede inima bărbatului ei.“¹⁾ Astū-feliū de femeia și bărbatū va moșteni la diina judecāții fericirile raiului pentru veciniciă.

Dar' voaūē nenorociților și nenorocitelor, soți, soții, ce ați cădutū în ispita sātanei, voi, cei-ce nu v'ați înduratū de voi inși-ve, cei-ce ați întinatū și ați spurcatū patul căsătoriei; voi nefericiților, cari ați cădutū în aceasta ticăloșiă nepomenită, voi, cari v'ați bātutū jocū de sântul misteriū alū nunții și v'ați schimbatū bine-cuvēntările d-đeiesci în blăstēmuri, voi, cari v'ați nenorocitū casa voastră și v'ați bātutū jocū de norocul copiilor voștri: Eacă! Domnul a vedutū adulteriele voastre și desfrēnarea voastră cea rea, uriciunile și spurcāciunile voastre!“

Pēnă cândū trāgānați dar' a vă curāți? Ce veți face, cu ce față veți stā înaintea dreptului judecātorū, cândū se vor descoperi fără-de-legile și mārșāviele voastre?

Eacă! focul nestinsū arde din rēzērul celū înfricoșatū din Apocalipsă, elū vă asceaptă „să vă înghită și să vă chinuească în vecii vecilor.“²⁾

Vai, vai voaūē nelegiuiților, ce ați călcatū cele mai date de D-đeū însu-și! Vai și amarū voaūē! Numai ũă scāpare mai este pentru voi!

Domnul celū prea înduratū, bunul Dumneđeū, carele nu voiesce moartea pēcātosului, ci să se întoarcă și să fiă viū, elū vă mai lasă āncă timpū de pocăință adevērată. Întoarcēți-vē darā cu toții la elū, întoarcēți-vē cu lācrime ferbinți, cu postū, cu rugāciune și cu fapte de dragoste creștinească. Întoarcēți-vē cu credință și cu nādejde în bunul Dumneđeū și elū vă va ertā pre toți, precum i-a ertatū pre Ninivitenii cci pocāiți de fără-de-legile lor.

¹⁾ Prov. 31. 11. — ²⁾ Apoc. 20. 10.

Domnul vă strigă și astăzi de nou prin gura profetului său Ioilă: „Întoarceți-vă la mine din toată inima voastră în ajunare, în plângere și în jale; Rumpeteți-vă inima și nu vestmintele, și întoarceți-vă către Iehova, Dumnezeuul vostru, că milos și îndurător este el.”¹⁾ A M I N Ū.

Ioană Berariu
parochiu în Stroiesci.

NECROLOGŪ

la înmormântarea Domnului **Dumitrachi cav. de Popovicu**, mare proprietar, rostită în biserica parochială din Stroiesci la 6./18. Decembrie 1885 de parochul local Ioană Berariu.

„Pentru cei-ce au adormit nu vă întristați . . . Dumnezeu pre cei adormiți, aduce-î-va împreună cu el.”

I. Tes. 3. 13—14.

„El a pădită pre poporul său de cădere, și a întărită cetatea spre încungurare.”

Sirachă 50. 2.

PREA ÎNTRISTAȚILOR ȘI NOBILĂ FRAȚI!

IUBITULE POPORŪ!

Puține zile ne despartă, de cândă ne-am fostă adunată în aceste locașuri dumnezeiesci, ca să înnoimă prin rugăciuni, jertfe și laude pline de pietate creștină, memoria pre fericitilor ctitori și proprietari, cari dăcă aici.²⁾ Dară vai! Lacrimele scumpilor consăngeni n'au apucată încă a se uscă de totă, nici durerea a li-se alină deplină, și eacă! ochii lor se 'neacă ear' în lacrime, aceste inime nobile sântă de nou sfășiate, căci din tulpina acestei strălucite familie boeresci eară a veștețită ună ramă puternică.

Nemângăiate plângă nobilele rude pre scumpul repăusată, suspinămă și noi aduncă dimpreună cu poporul nostru întregă, pentru-că ângerul ne'ndurată ală morții ni-a răpită fără cruțare pre ună bărbată din cei aleși ai nățiunii noastre, pre ună ctitoră și stâlpă de ai bisericei noastre dreptă-măritoarie. Timpul cu iuțala lui ni-a adusă și ni-a împresurată și cu aceasta durere!

Remas'-amă dară lipsiți de nobilul bărbată, carele după cuvintele înțeleptului Sirachă: „a pădită pre poporul său de cădere și a întărită

¹⁾ Ioilă 2. 12—13.

²⁾ În fiă-carele ană se săvârșese la 3/15 Noembrie s. liturgie în biserica de aici, ear' parastasul în capela criptei familiare, lipită de biserica, pentru repausății ilustrii familii.

cetatea spre încungîurare.“ (Sirachû 50. 2.) Și vai! durerosu și amarû mai este în diua de astă-đi pentru poporul și biserica noastră, cându se rupe firul vieței unuia din corifeii aceia-ce ni înfățișadă unû trecutû avutû și mânosû în cele mai alese simțiminte relegioase și naționale! Dureroasă este perderea acelor bărbați rari, cari încărunțescû în luptă continuă pentru binele bisericei și alû poporului lor.

Inima noastră cea slabă și plină de îndoiele n'o poate mângăia destulû nici acelû mare apostolû, care ne provoacă, să nu ne întristămû de despărțirea celor ce-aû adormitû. Ilusiunile lumesci ne orbescû adese cu stăruință, noi nu ne putemû oprî plânsul! Să lăcrimămû dară ca nisce muritori slabi după aleșii bisericei și ai națiunii noastre scumpe! Să jelimû perderea celor ce aû sciutû să-și prețuiească timpul vieței lor și l'aû făcutû mânosû în fapte bune și de mântuire! Să-i jelimû, pentru-că sîntemû și noi oameni supuși slăbiciunii și nu ne putemû apropiá de aceea deplinătate, la carea tindemû necontenitû. Să-i jelimû numai pentru unû momētû, pentru-că bunul Dumneđeû îi va duce pre ei de sigurû la vecinica fericire, și-i va împreună cu sine pre lucrătorii cei însuflețiți de binele bisericei și alû patriei, li va dăruí raíul celor-ce ni lasă în urmă unû nume demnú de lăudatû și unû trecutû plinû de vîrtuți și demnú de urmatû.

Moartea ni-a răpitû de astă dată unû amicû scumpû, unû protectorû sigurû, unû patriotû mare, dar' credința ne asigură, că ne vom revede dincoló de mormētû, cându va chiámá Domnul omenirea întreagă la nepărtinitoaria-i judecată, cându după cuvintele profetului: „Iehova, Dumneđeul oștirilor se va înălțá prin judecată, și sântul lui Dumneđeû se va sântí prin dreptate“ (Isaia 4. 16) atunci, cându vom înviá din morți, pentru vieața cea vecinică.

În adevărû! ajunge uă privire, uă cugetare răpede, ca să ne convingemû, multû întristaților auditori! că lumea aceasta cu toate farmecele ei nu ne poate multămí.

Inima și gândul nostru pretindû lucruri stătornice. Noi simțimû în lăuntrul nostru unû dorû neînvinsû după uă vieață mai deplină, mai constantă, mai dreaptă, după uă vieață nemărginită.

Și cine se poate îndoí de ființa înviării celei vecinice, cându este pētrunsû de adevărul cuvintelor Domnului nostru Isusû Christosû, carele đice: „De vă uresce lumea, sciți, că m'a urită pre mine mai înainte decâtû pre voi. De ați fi din lume, ar iubi lumea pre alû seû, eară pentru-că nu sînteți din lume“ (Ioanû XV. 19). Nu! noi nu sîntemû din lumea aceasta trecetoaria și supusă stricăciunii, pentru-că

nimică nu ne poate mulțămî aici pe acestu pămîntu, ce se clătină adesu sub pecioarele noastre.

În toate părțile, unde aruncăm ochii, nu întălnim decătă deșertăciune, unu golă nemăsuratū și tristū. În totū locul și în toate unghiurile lumii domnesce ispita, amăgirea și minciuna.

Poftimū să vedeți!

Puternicii pămîntului, ajunși la culmea onorurilor trecătoare, ei se vedū amăgiți în aseptările lor și se simțescū mărginiți în libertatea lor.

Cei avuți își înmulțescū averea, dar' într'una și grijele.

Învingătorii trecū înainte în triumfū, dară pe urma lor rămănu cetăți derimate, sate prefăcute în cenușă, ei lasă în răsipa munca ome-nească îndelungată.

Desfrînatul petrece în ametaala desfătărilor sale, dară se scoală cu muștrările conștiinței și cu sănătatea sdruncinată.

Sgârcitul trăesce pe sponci, dară numai de aceea, ca să moară bogatū și să nu iaie din toată averea în mormētū, decătū ānguștii păreți ai sicriiului seū.

Omul lumețū își înmulțesce dorințele sufletului, dară vede în urmă, că nu-și poate împlinî neci a sută parte din plăcerile sale.

Necredinciosul se luptă necontentitū în contra relegiunii, la urmă însă este silitū s'o respecteze cu toată convingerea sa rătăcită.

Nimicū nu este deplinū pe pămîntū, nimicū nu ne poate împacă. Toate sîntū trecătoare, toate se sfîrșescū cu moartea: splendoarea puterii, fala nascerii, toate căile, ce-lū ducū pre omū la bogăția și mărire.

„Privit'-am“, dice eclesiastul, „toate cāte se făceaū sub soare; și eacă! toate erāu deșertăciune și vênare de vîntū. Ce este strāmbū, nimene nu poate îndreptă și lipsele nici unul le numără.“ (Ecl. I. 14—15.)

Ar fi prin urmare cea mai mare nebuniă, cāndū în fața neajun-surilor lumesci nu ne-amū ținē de lucrul celū sigurū, de învierea noastră.

Mărturisindū însă acestū adevărū vecinicū, nu voiescū să afirmū, cum-că noi, călătorindū prin valurile acestei lumī, să ni petrecemū dīlele în trāndăviă și amortală, căci cu astū-feliū de vieată nici cugetul nu ni-ar fi liniscitū, nici menința noastră pentru aceasta scurtă călătoriă nu ni-amū împlinit'-o. Domnul a đisū doară lui Adamū: „În sudoarea feței tale vei agonisî pānea ta.“ (1 Moisi III. 19.) Trebuie deci, cātū trăimū, să muncimū. Însă ca nisce vase alese și đidiți cum sîntemū, după chipul și asemēnarea lui Dumneđeū, avemū și sântă dē-torință, ca să ne purtămū după voia lui cea înaltă.

Ne tragemū orginea din ceriū, trebuie prin urmare să ne silimū

neconținut a ne rădică din căderea noastră ear' la fericirea cea cerească, trebuie să tindem a ajunge la aceea fericită înviare, ce o amintesce s. apostolul Pavel în epistola sa către Corinteni, dicându: „Nebune, tu ceea-ce sămenî, nu înviează, de nu va muri. Așa este înviarea morților, sămenă-se în stricăciune, sculă-se-va în corp duhovnicesc” (1 Cor. XV. 36, 42—44), ear' în altă locu: „Eacă t a i n ă dicu voaue, că nu toți vom adormi, dară toți ne vom schimbă, într'-uă cirtă, întru clipala ochiului, la sînetul trîmbiței celei de apoi. Pentru-că va trîmbiță, și morții se vor sculă nestrîcați.” (1. Cor. XV. 51—52).

Da, Dumneule! Da, dîditoriule sante! Noi ne vom sculă nestrîcați, pentru-că ai avut mila de noi, și ți-ai rēversatū preste strāmoșii noștri cei căduți îndurarea cea nemărginită, trāmițēdu-ni aici în lume pre unul-născutū fiul tēu, ca să ne rēscumpere cu prețul sângelui sēu celui sântū.

Nu! sufletul, ce l'ai suflatū tu singurū în omū, aceasta suflare, care a făcutū din lutū omū viū, nemuritoriū, o simțimū în lāuntrul nostru și ea nu este trecētoariă, ci este vecinică, căci Dumneul celū mare și puternicū nu are în sine nimicū trecētoriū. „Acela”, dice s. apostolū, „ce-a sculatū din morți pe Chr., va face viū și corpul vostru celū muritoriū, pentru spiretul lui, ce locuiesce în voi.” (Rom. VIII. 11.)

Ah! iubiților, dacă așū avē cuvintele unui sufletū inspiratū de spiretul s. ca profetul Isaia, dacă limba acestui mare protetū ar fi înțeleasă de toți, atunci v'așū spune aici: Priviți, la ce stare de înjosire amū ajunsū noi, și aduceți-vē aminte, la ce gradū înaltū de bunătate a fostū înălțatū omul celū dintāi!

Ce rușine, ce cădere amară pentru sufletul nemuritoriū!

Scuturați-vē cu curagiū, cu îndrāsneală și cu credință în D-deū, scuturați-vē de pulberea, în care ați cădutū! Fiți mai cutedători, și faceți pretensiuni la altă vieață mai fericită, la vieața cea vecinică, înălțați-vē gândurile și îndreptați-vē faptele voastre în decursul vieței acestei pāmāntene, fiți stāpāni preste corpū, carele înclină cu dragū la poftē oprite și la ispitele din lumea aceasta plină de nēcađū și de durere, pentru-ca să nu vē spārie și să vē întricoșeze uă-datā acelū sūnetū grozavū de trîmbiță în diūa cea de apoi, carele va sculă morții și ne va adunā pe toți la judecatā, ādecā la fericirea seaū la osēnda cea vecinică.

Și dacă āncă nu vi-sū chiare acestea toate, cāte vi-le am cuvētatū, dacă mai esistă în inimele voastre vr'ūā scānteia de īndoieală despre înviare morților, atunci dați-'mī voiā să vē īnfāțișēđū āncă și cuvintele s. Iustineanū, carele ne lāmuresce și mai bine siguritatea acestei īnviāri.

S. Iustineanū dice: „Acea putere, care a pututū după părerea acelora să facă și să formeze uă materiă fără formă, s'o reguleze și s'o înfrumusețeze în multe și feliurite fețe, să împreuneze părțile elementelor în corpuri, să îmulțască sēmēnța simplă și să compuiă cele discompuse, să deie vieață celor fără de vieață, aceea putere va puté totū așa să aducă la unitate corpul descompusū, să descepte pre celū ce odihnesce în mormētū, să învieze mortul și să prefacă pre celū ce-a putreditū în nestricăciune“ (Iustinean de resurr. mort.); ear' Atenagora, filosoful, dice: „că totū acelū Dumnezeū, și totū aceea putere și înțelepciune va puté să despărțască și să împreuneze de nouă părțile din trupurile oamenilor mâncate de fere feliurite și numeroase, fiă că părțile despărțite să fiă ajunsū într'unul seaū mai multe corpuri animale... și s'ar fi împreunatū cu corpurile animalelor după legile fisice.“ (Atenagora p. 103.)

Acea putere admirabilă, acelū Dumnezeū mare întru Sântei sei, carele are martori cetele ângeresci, că a creatū pre omū pentru veciniciă și pāmētul spre perđare în chaosul primitivū, elū ne va înviiă pre toți.

Nu! moarte cumplită și nemiloasă, nu! biruința ta este sfērmată și capul șerpului zdrobitū prin marele Mesia celū făgăduitū și sositū pre pāmētū aproape de noaūe-spră-dece secole.

Înzădarū, moarte tirană, ni răpesci tu scumpii noștri frați, surori, soți, soții și amici, înzădarū cerci tu totū chipul să rumpi inimele și să scalđi ochii omenesci în lacrimi: Acela-ce dērîmă împērățiile și le înalță de nouă, acela-ce sgudue tronurile și le întemeează eară, — elū ne va înviiă pre toți cei-ce am vedutū lumina lumii acesteia și am respiratū aerul pāmētului, pre toți cei-ce purtămū semnul veciniciei în gândul și în adūncul inimei noastre.

Omul, această mână de pulbere, ce se pare neînsēmnată în nemărginitul universū; omul, acestū atomū, elū se va sculă uă-dată din rēsipiturele lui, și celū dreptū se va odihni înainte feței strălucite a vecinicului Dumnezeū.

Sūntemū nemuritori, din sufletul nostru rēsună glasul conștiinței puterea și ne asigură, că vom înviiă de pentru veciă.

Moartea este deci începutul vieței noastre!

Aceasta sperânță dulce ne face pre noi, cei-ce sūntemū zidiți după chipul și asemēnarea lui Dumnezeū, pre noi, fințele sale cele alese, să potolimū întristarea și să ni uscămū lăcrimele după scumpul repăusatū.

Ca mâne fi-vom și noi dați putrejunii, pentru-ca să înviiămū eară, ca mâne vom stă și noi înaintea dreptului judecătōriă, ca să ni dămū samă de vieața, ce am petrecut'-o aice.

Rude nobile! D-Voastră sciți mai bine, cum și-a petrecut el viața în lume. A fost activ, blând, bun și nobil. Trăindu-și întreaga viață în mijlocul poporului, el era totu-de-a-una acolo, unde se cerea prezența și ajutorul lui! Câte lacrimi n'au fost șterse de pe fețele celor lipsiți și necăjiți cu mâna lui! Câte metane și pătime n'au fost stărpite din popor prin sfaturile și pildele lui cele frumoase!

Câtă nobleță sufletească, câtă tăria de caracter și câte virtuți alese nu li-a imprimat el familianților săi celor mai tineri, rămași, parte mare, orfani? Le-a fost conducătorul și îngrijitorul, a înlocuit cu demnitate grija părinților lor răpăsați prea curând.

Da! scumpilor amici, unchiul, ce se desparte astăzi de voi, el v'a învățat, cum se petreceți în lumea această amăgitoare, el v'a ferit necontenit de acele peșișe și lunecoase căi, ce i-se arată omului pe față-care și în lume, el, bunul unchiu, v'a șters lacrimile și a cercat totu chipul, ca să vă vindece ranele dureroase ale vieții voastre orfane.

Eacă, el se despărțesce acum de voi, pleacă la veciniciă, dar sufletul lui nemuritor va veghea și de acum înainte preste voi și se va împlea de veselie, vedându, că urmați cu toții nobila și măreața misiune, ce o are omul pre acest pământ.

Durerea despărțirii, ce-o vedu adâncu tipărită în fețele D-Voastre este dovadă pentru adevărul, ce l'am spus, este însă și o garanție firmă, că-lu veți urma în faptele lui nobile, patriotice și creștine.

Pleacă dela noi un ctitor bisericesc, un stâlp al poporului român, membrul fundator al societății pentru literatura și cultura acestui popor și ne lasă drept testament nobilele sale fapte, pilde și simțiminte.

Remasu bun dar' tie frate dulce, cumnate vere și unchiule iubit.

Remasu bun amice, patriotule mare și ctitorule fericit.

A trecut câtu-vă timp, de cându chemat de alte dătorințe Ți-ai părăsit vatra părintască! Și vai, cum te-ai întors aici înapoi? La bătrânețe, încăruntit, cu peptul rece, cu față paledă, cu ochii închiși, în acestu secriu, fără graiu, fără suflare, ai venit să dormi somnul celu lungu pênă la înviare într'acestu iubit pământ strămoșesc.

Remasu bun îți dicem cu toții, scumpule bărbat, alu familiei ilustre, alu bisericei noastre și alu națiunii, remasu bun cu speranță, că, întâlnindu-ne din-colu de mormentu, la viața cea vecinică, te vei bucura de noi, cându vom sci da samă dreptului și nemitarnicului judecător de petrecerea noastră pre acestu pământ, și cându vom fi duși împreună cu tine în mijlocul vecinicelor fericiri, „caru ochiul omului nu le-a vedut, urechele nu le-a audit și caru la inima omului nu s'au suit“ (op. Pavelu Cor. II. 9). Aminu.

Науки для народа.

VIII.

„ХЛѢБЪ НАШЪ НАСУЩНЫЙ ДАЖДЪ НАМЪ ДНЕСЬ.“

I.

„Хлѣбъ нашъ насущный даждъ намъ днесъ“ (Мат. 6, 11) такъ научивъ насъ Спаситель міра молитися до Отца небесного. Отъ того часу до нынѣ минуло 18 сотъ лѣтъ, Его святѣ, и божественнѣ слова остави до нынѣшняго дня якъ та тверда кремѣнна скала. Каждый правдивый христіанинъ говоритъ що дня Отченаштъ, проситъ що дня у своего Творця корму, поживи словами : „хлѣбъ нашъ насущный даждъ намъ днесъ.“ Безъ хлѣба нѣ якъ жити намъ на свѣтѣ; страшна кара Божя булабы то, еслибы на земли хлѣба не стало, не уродило, скоро бы все наши поля бесплодными остави, люде погибли бы зъ голоду якъ мухи, а въ конецъ вымеръ бы весь рѣдъ людскій.

Но Господь Богъ, Отецъ нашъ небесный милостивъ, трудъ нашъ не лишаеся безъ Божого благословеня, хлѣбъ, той великій даръ Божій ще року родится и каждый, хто праць не стыдаеся и рукъ не закладае хлѣба насущного доробитись може.

Правда, що есть на свѣтѣ множество несчастныхъ и убогихъ, хромыхъ калѣкъ, глухихъ и слѣпыхъ, котрѣ на кусень того хлѣба насущнаго заробити не можуть, такимъ повиненъ хлѣба той удѣлити, котрый его достаткомъ мае; бо милостыню убогому и несчастному ближному давати, тое велитъ намъ св. Письмо. Премудрый Саломонъ говоритъ : „Милуйай нища, взаимъ даесть Богови, по данію же его воздаесться ему“ (Книга притчей 19, 17). „Милуйай нищаго, самъ препитаесться, отъ своихъ хлѣбовъ даде убогому.“ (Тамже 22, 10). „Иже даесть убогимъ неоскудѣетъ.“ (Тамже 28, 27). А псалмопѣвецъ царь Давидъ такъ говоритъ : „Блаженъ разумѣваяй на нища и убога, въ день лютъ избавитъ его Господь.“ (Пс. 40, 1). Въ книзѣ Товіта зновъ читаемъ : „Зане милостыня отъ смерти избавляетъ, и не оставляетъ ити въ тму.“ (Тоб. 4, 10), „и очищаесть всякъ грѣхъ,“ (Тамже 12, 9), а въ св. евангеліи Луки и Матѣея : „Будите убо милосердне, якоже и Отецъ

вамъ милосердъ есть... Тою бо мѣрою, ею же мѣрите, возмѣрится вамъ (Лука, 6 38); „Блаженнѣи милостивѣи: яко тѣи помиловани будутъ“ (Мат. 5, 7). Не лише св. Письмо але и наше сердце намъ каже, що есть то нашимъ святымъ обовязкомъ, щобы мы нищихъ, правдиво убогихъ спомогали. Но що не кождый жебракъ-старецъ достойный нашой милостынѣ, и чимъ властво есть той хлѣбъ насущный, той великой даръ Божий, сѣ есть предметомъ нынѣшней моеи науки. Слухайтежь и научайтесь братья-христиане!

Знавъ я одного старця-жебрака, Господа, якимъ то онъ немощнымъ и несчастнымъ чоловѣкъ здавався бути! Кто только безталанного калику бачивъ, того вже жаль занявъ, того сердце милосердие якъ та винна лоза тичину обгортала и кождый вже сягавъ до торбины за кусникомъ хлѣба, або до мошенки за крейцаремъ. Тѣло его покрывали лахи, латы и лахманье, латка на латцѣ. На одну ногу онъ налягавъ, а однимъ окомъ такъ клянавъ, щось думавъ бѣдный жебракъ на то око не видитъ. А скоро почавъ бѣдкаться, просити и молити, то вже не було якъ его обминути и свою лепту не подати, бо нашъ людъ милосердный, онъ собѣ отъ рота отдорве и убогому подасть. Сидѣвъ онъ звычайно на торговицы и такъ голосно прохожанъ о милостыню просивъ, що своимъ голосомъ весь ярмарочный гаморъ и галасъ заглушовавъ. Безъ кѣнця онъ бѣдкався, не разъ и заплакавъ, молитвы въ одно говоривъ, щобы только людске сердце взрушити, легковѣрныхъ здурити. А знавъ онъ тыхъ молитвъ безъ числа, до св. Николая, Варвары, св. Середы и Пятницѣ, словомъ безъ числа и безъ кѣнця. На торговицы находилося звекле множество людей, особливо селянъ, а кождый, що могъ, жебракови дававъ. Газдынѣ обдарововали его яблукы, чосничкомъ, цебулькою, газды кусникомъ хлѣба, огоркомъ або крейцаремъ. До вечера мавъ старецъ-жебракъ гарный двѣ торбы дару Божого, було чимъ на цѣлый тыждень жити не лише для него но и для другой души.

Скоро люди подъ вечеръ порозходились, вставъ и старецъ, бравъ повны торбы на плечи и понѣся якъ молодой зухъ-хлопецъ, не полягаючи вже на ногу таки въ правецъ до близкого шинку, до старого знакомаго Мошка. Звыкле оба щось розмовляли, жидъ давъ старцеви скѣлька крейцарѣвъ и спорожнивъ торбы. Жебракъ

все що за цѣлый день ѿтъ милостивыхъ христіанъ выжебравъ, жидови за пѣвъ дурно продававъ, а той тымъ даромъ Божимъ свою корову кормивъ, а она зновъ ему въ замѣнъ за яблучка, мамалигу и малай повнѣсенку дѣйницу доброго молока давала. Старецъ-жебракъ цѣдивъ до пѣвночи люру-горѣвку, горлавъ гиднѣ, стыдливѣ спѣванки, а въ конецъ пянѣсенкѣй въ корчмѣ пѣлъ лавою горше скотины корчився.

Знавъ я и одну бѣдну вдовицу-жебрачку. Сидѣла она що понедѣлка на той самѣй торговици, не далеко ѿтъ того дѣда жебрака. Колись була она щастливою, колись и бѣднѣй доля спрѣяла, и въ ей хатѣ миръ и гараздъ барвѣнкомъ стилився. Ей мужъ мавъ здоровѣ руки, работы не стыдався, а она така запопадна була, що въ хатчинѣ все такъ хорошо и харно выглядало, ажъ люди про любѣки до ней заглядали и зъ порядка собѣ прикладъ брали. Були тамъ хорошѣ св. образы, стѣвъ, постель, подушки и нелатана одѣжъ. Обдаривъ ихъ Господъ Богъ и трома дѣточками, двома хлопчиками и дѣвчинкою. Скоро родичъ у вечеръ по тяжкѣмъ трудѣ своихъ дѣточокъ Отчинашу учили, тосъ думавъ, що въ ту хату рай Божѣй засилився. Но и въ той рай середъ хорошей погоды грѣмъ ударивъ, щастье пропало, якъ та роса на сонци, якъ той камѣнь, що у воду упавъ. Въ ранцѣ рано пѣйшовъ ей мужъ на роботу а у вечеръ вже не живого домѣвъ на ношахъ принесли. Зароблявъ ѡнъ свѣй хлѣбъ при желѣзницы, машина прылетѣла, ѡнъ тое не зачувъ, недопантривъ, -- и той желѣзный змѣй роздробивъ его на дрѣбный макъ. Нещастного похоронили, а вдова осталась якъ громомъ прибита. Годъ счислити тѣ слезы, що вдова и дѣти зъ жалю, розпуки и гора пролили. Боже милосердный! рано и вечеромъ котились они имъ по лицю. було ихъ якъ травы и листу на деревѣ якъ того пѣску у морѣ. Но що помогае плачъ и пекучѣ, горячѣ слезы, если кого тяжке горе, крайнѣй упадокъ и нищита мовъ та скала придавлять. Пѣзнала то и нещастна вдова, а щобы дѣти зъ голоду не мѣвли, ходила она що дня на роботу, щобы собѣ и дѣтемъ на хлѣбъ насущный заробити. Два, чи три роки добувала кровавымъ потомъ и твердымъ мозоломъ той хлѣбъ честно, но и бѣднѣй зла доля судилась, въ паровѣмъ млинѣ цукъ котевъ, пѣвмертву вдову до дому принесли. Довго она болѣла, въ конецъ подужала, но лишъ съ одною рукою, бо другу лѣкаръ давно ѡтрубали. Мужъ въ могилѣ, трое дрѣбныхъ дѣточокъ въ хатѣ, а у ней лише одна рука. Господку милый и правый, якъ тяжко трое малыхъ дѣточокъ

слабѣй вдовици двома, а не то одною рукою выгудовати! Соталась и моталась вдова якъ то мотовило, цѣльсенькій тыждень съ дѣточками пробувала, ихъ всего доброго научала, на правдиву дорогу направляла, а якъ понедѣлокъ прійшовъ, то тяглась она съ тяжкимъ сердцемъ на ярмарокъ, щобъ для себе и для дѣточокъ у добрыхъ людей милостинъ выпросити. Сидѣла она на торговицы. Кто бѣдну жѣнку безъ руки побачивъ, той безъ милостинъ мимо не поѣшовъ, кождій припоминавъ собѣ Самариняна изъ св. Письма, газдинъ давали жебрачцѣ по кусневи хлѣба, а газды по крейцарови. Бѣдна вдова облуды не знала, ради Господа Бога милостинъ молила и та кожъ у вечеръ съ повными бесагами вертала, та не до корчмы а до дому, до голодныхъ и нагихъ сирѣтъ. „Дивѣтся, дѣтоньки, чимъ насъ Господь обдаривъ“, такъ она до нихъ говорила, съ ними до св. образѣвъ принадала и щиро молилась за здоровье тѣхъ, котрѣ ихъ бѣдныхъ милостинею спомагали. Такъ бѣдна вдова мучилась и своихъ дѣточокъ до людей допровадила. Теперъ она вже у нихъ мирно въ старости но въ радости проживае, кожда дитина вже свѣй хлѣбъ мае и не жалуе того кусня для рѣднои, щирои, невсипущоє матери.

Братя Християне! Кто у Бога милости просить, той и самъ милостивъ для своего ближнего бути повиненъ. Но кождый повиненъ такожъ и на то уважати, чи достойный той ближний нашего милосердія, чи не употребить онъ то, що мы ему подамо, на погубленье своей души? Кто подае пѣницъ горѣвки, дурного въ воду посилае або нѣжь ему въ руки даетъ, той не творить милостини, но самъ на себе грѣхъ наворачтае.

Скажѣтъ менѣ, добрѣ людоньки, хто знавъ милостиню шанувати, чи ошуканецъ-жебракъ, чи бѣдна вдова? Кождѣй зъ васъ ѣтповѣсть, що лише вдова. Старця давно въ землю зарыли, бо яке житье, така и смерть, грѣшнѣ раны були причиною его смерти, пѣный на морозъ залякъ, а бѣдна вдова и до сегодня жѣе и дѣточками и онуками тѣшитя. Про хлѣбъ насущный поговоримъ, братя Християне, еще где-щось слѣдуючѣй недѣль. Аминь.



CRONICĂ

Conferința pastorală în ținutul Rădăuțului. În 21 Optomvre (2 Noemvre) a. c. s'a ținut în Solca sub președința archipresviterului stauroforu pâr. I. Mândrilă conferința pastorală pe anul 1885.

Ordinea ȃilei se începú cu cetirea circulariului cons. din 26 Maiú (7 Iuniu) 1882, Nr. 3962 ex. 1880, în carele li-se pune păstorilor sufletesci în vedere împlinirea acurată și consciincioasă a tuturor oblegăciunilor chiămării și stării lor, cum și purtarea și viețuirea lor casnică și publică corespunđetoaria demnității preuțesci. Toți preoții adunați rēcunoscú necesitatea, de a se conformá acestei orónduirii, fără de a face vr'úă observare deosebită.

Luându-se apoi la desbatere emisul consist. din 29 Marte (10 Apr.) 1885, Nr. 1493, privitoriu la tipărirea blanchetelor pentru strase din condicele mătricale, se înțelegú toți preoții cu părerea pâr. Sbiera, că e necesaria tipărirea numitelor blanchete, observându însă, că ar fi practicú, dacá blanchetele s'ar dá librarilor de prin orașe la vëndutú, de unde să le poată cumpérá păstorii sufletesci în cađuri de trebuință.

După acestea urmeađă în înțelesul ordinăciunii cons. din 8/20 Fevruariú 1857 Nr. 3824, pg. VII. convorbirea și sfātuirea asupra colisiunilor, ce s'ar fi întemplându în păstoria, asupra mijloacelor de sporire a păstoriei sufletesci, asupra unor deosebiri în ritualul și dátinele bisericesci, asupra unor necuviințe și neajunsuri în purtarea păstorilor sufletesci, și asupra propunerilor, cari s'ar aflá de trebuință, ca să se facá cu privire la aceste mominte înaltului scaunú spiretualú. Pâr. Sbiera face observarea, că în privința sevêșirii funcțiunilor rituale nu există conformitate, fiindú trebnicele tipărite în diferite timpuri, eară în seminariul clericalú propunându-se ritualul de diferiți spiretuali, cari, neesistându oare-și-cari prescripte hotăríte în privința aceasta nu pășescú după acelea-și normative, ci se iáu după felurite obiceiuri îndătinate în unele și altele parochie; decí face propunerea, ca înaltul scaunú spiretualú să prescrie modul și chipul sevêșirii tuturor funcțiunilor rituale chiarú și determinatú, apoi să conchiame úă comisiune rituală, care se compuiá unú trebnicú întru toate chiarú și determinatú, cuprindându toate funcțiunile privitoare în păstoria, modul și chipul sevêșirii lor câtú de esactú și de acuratú, așa că toate mișcările fonționariului la ispăvirea funcțiunilor să fiá rēspicate și adnotate, ca tēnērú și bētrānú să se țiá după acelú manualú. Cu aceste propunerii se înțelegú toți membrii.

Proximul obieptú alú ordinei ȃilei e desbaterea asupra emisului consist. din 27 Noemvre (9 Dec.) 1884, Nr. 3775 privitoriu la compunerea epitropiei bisericesci în înțelesul propunerii protopr. Coțmanului.

La acestu obiectu observă pâr. Vladimiru Renei, cum-că frățiile bisericesci nu sîntu îndătinate în părțile Rădăuțului și modificările propuse de protopresviteria Coțmanului sîntu nepractice și nerealisavere în acestu ținutu.

Pâr. Sbiera dechiară, că normativele esistențe sîntu destulă de bune, spre a pestră și a scuti averea bisericească; și dacă e vorba de caractere slabe și neonest, apoi nu ar pute scăpă averea bisericească neatinsă, fiă ea apărata de cele mai stricte și complicate legi și orînduirî.

Pâr. Maximovicî aduce înainte faptul, că cei doi epitropi bisericesci ceru acum remunerăciune pentru funcțiunea lor, chiaru și parte din jerfă: deci întreabă, ce ar fi, dacă s'ar introduce vr'ună 13 epitropi?

Se recunoasce deci de toți păstorii sufletesci că propunerea protopresviteriei Coțmanului e nerealisaveră în părțile Rădăuțului.

Pâr. Georgeanū face propunerea, că așa numitele mărișe să se desființede, pentru-că păstorii sufletesci, încăsându-le, vinu în colisiuni neplăcute cu parochienii. Așijderea propune, că banii pentru chiria casei în comunele, unde nu sîntu case parochiale, să se plătească din partea concurinților la visteria statului, de unde să și-o scoată păstorii sufletesci, ca să nu vină în colisiuni cu comuna politică, precum se întemplă în timpul de față.

Pâr. Abageriū propune, că paușalul pentru cancelăria să li-se asemne de eară parochiatelor.

Pâr. Pauliucū propune, că anii de servițu ai preuților de ajutoriū să se nūmere la computarea deceniilor.

Pâr. Morărașū aduce înainte propunerea, că în cađul de strămutare dela ũă enoriă la alta să i-se asemne de preotului strămutatū sălariul cātū de curēndū, ca să nu ascepte chiaru și jumătate de anū, pēnă-ce i-se asemneadă.

Toate propunerile aceste, aflāndu-se potrivite, se primescū unanimū.

La urmă predău elaboratele teologice părinții: I. Bădăluță. A. Macoveiū, G. Pauliucū, M. Percecū, G. Popescul. N. Popovicū și N. Sbiera și după-ce să citește cātē unū elaboratū din fiă-care disciplină teologică, dicteadă președintele temeile teologice de lucratū pentru viitoaria conferință păstorală.

Verificāndu-se în fine protocolul și subscriindu-se de toți membrii prezenți, se închiăia conferința.

În discursul pronunțatū de pâr. C. Enescu în Bucuresci la petrecerea rēmășițelor pāmētesci ale Arhichereului Calistū Bacăoanul, care a repăosatū în Iuniu anul trecutū, citimū, cumcă acestū Arhichereu a lasatū mai multe legate și anume spitalului

Colțea 20.000 de lei pentru întreținerea unui pată de bolnavi; asilului „Elena Doamna“ 13.000 de lei, din ale cărora procente să se deede ună stipendiu pentru ună fată orfană; 5.000 de lei scoalei normale a Soțietății pentru învățatura poporului română; 5.000 de lei Soțietății clerului română „Ajutorul“; dintr'ună fondă anumită câte 100 de lei pe fiă-care ană Soțietății „Caritatea“ de sub patronagiul Maiestății Sale Reginei; 200 de lei pe fiă-care ană pentru îmbrăcăminte a 10 copii sëraci. A mai lăsată fonduri de întreținere pentru scoala de lăngă biserica Delea, ală careia locală e clădită de elă și a nume profesorilor dela scoala aceasta li-a lăsată câte 50 de lei pe lună, pe lăngă sălariul, ce-lă au dela stată, eară directorului 100 de lei pe lună. Pe lăngă clădirile, ce le-a făcută elă, fiindă în vieată, a lăsată să se mai clădească locuințe pentru diaconi, cântăreți și alți șerbitori bisericesci și alte camere de locuință pentru 6 femei vèduve. Înșirândă aceste acte generoase, adaoge păr. Enescu: „Eată, cum și-a împărțită economiele sale bètrânul Calistă, acestă Archiereă, care lasă pintre noi amintirile unui trecută demnă de simțimintele cele mai curate pentru binele socială și urmele înțeleptului economă lădată de Mântuitorul Christosă.... Ună locă de locășă sëracului, ună haină pentru celă golă, ună pată celui bolnavă, ună pâne celui flămëndă, ună asilă de vieată și de lumină celui lipsită, ună tēmplu ală sciinței și ună altariă ală credinței, pe care să aducă în olocauste — în jertfe de bună mireasmă faptele virtuții creștine, — nu sântă oare aceste fapte din faptele, cari îi așadă pe muritori de a dreapta gloriei tatălui cerescă?“ Eară în orăciunea funebră ținută de preotul Floră Economul în mōnăstirea Cernică, unde a fostă immormēntate rēmașițele pāmēntesci ale rēpăosatului Archiereă, se găsesce acestă pasagiă: „Bună lucratoriă în viaa Domnului, s'a deosebită nu mai puțină în calea vieței și pe terenul materială, făcēndu-se și în acestă modă folositoriă semenilor sei. Cunoscēndă nestrămutata hotărire dumneșească: „Întru sudoarea feței tale vei agonisi pânea ta, rēpăosatul, ocrotită de mâna Providinței, c u r u g ă c i u n e a î n g u r ă ș i c u l u c r u l î n m â n ă, a muncită în anii tineretelor, ca ună șerbă bună și redinciosă. Prin sudoarea dreaptă a frunții, prin ostenelele și economiele sale a adunatu ună avere frumoasă, căci sciă, că milă, eară nu jertfă voiesce Domnul celă îndurată. Condușă de acestă preceptă creștinescă a devenită astă-dă, după îndelungate strădanie, ună figură măreață, a căriia aureolă lucesce cu fală pe orizontele de activitate caritabilă a clerului română. Dece ani în urmă Nifonă Mitropolitul, acum doi ani proto-popul Teodoră Economul, astă-dă Archiereul Calistă Bacăoanul, făcă

să crească, să se desvoalte arborele dulce și bine-făcătoriu al îndurării creștine; căci așa este împărăția lui Dumnezeu.“

Ministeriul de interne al României a hotărît, că duminica și sărbătoarea cărșmele de prin comunele rurale să fie închise în timpul serviciului dumnezeiesc. Totu-șă-dată primariul împreună cu toți consilierii și funcționarii comunali, învățătorii și învățătoarele împreună cu elevii și elevele lor sînt obligati a merge la biserică și a asista la serviciul Dumnezeiesc. Dispusăciunea aceasta e bună, cum o dice și „Răsboiul.“ Numai noi șcim, ca în partea României de către Bucovina și anume în ținutul Dorohoiului sînt multe sate, în cari nu sînt preoți și bisericile stau închise cu anii și nefolosite. Așa stau și copiii lungu timpu nebotești și morții neîngropați. pînă-ce se arată de unde-vă câte unu preot. Eară în Târnuca într'unul din posturile cele mari oamenii au fost puși la cale să-și mărturisească păcatele în hurtă și — s'a făcutu din s. taină a pocăinței uă batjocură. — Preotul întrebă: „ați furat“, și oamenii răspund unii: „n'am furat, părinte“, eară alții: „am furat multe cele, numai D-șeu să ne erte.“ „Ei bine“, dice preotul și întrebă eară: „ați curvit oameni buni?“ „Cum nu părinte“ răspund cei mai bătrâni, eară fetele caută unele la altele, nesciind ce să dică, etc. etc. Dară cu toate acestea, că starea morală în România e foarte decădută din lipsa de preoți harnici, cu toate-că poporăciunea ortodocsă din cauza desfrînării nepomenite și lășite în cercurile cele mai de susu cât și în cele mai de josu nu sporesce normalu, cu toate că diferitele propagande se întăresc totu mai tare din di în di, acolo totu nu se gasesce încă bărbatul, care să pună mână tare pe regularea studiilor teologice și îmbunătățirea stării materiale a preoților. Aceasta nepăsare prinde acum a se și răsbună.

În urma stăruințelor Înaltu Prea Sântiei Sale părintelui nostru Archiepiscopu și Mitropolitu Silvestru și ale Venerabilulu Consistoriu Ministeriul de culte și instrucțiune li-a acordat preoților noștri din munții rusesi, unde păstoria sufletească e foarte grea, adaosuri la salariu din fondul relegionariu și anume parochilor câte 100 fl., eară preoților de ajutoriu câte 50 fl. pe anu. Asemene e înțelesu în principiu acela-și Ministeriu, ca să se înființede în Cernăuți cu spesele fondulu religionariu uă școală superioară pentru crescerea și instrucțiunea fetelor ortodocse și Venerabilul Consistoriu e provocat a face propunerile respective. Judecându după interesul, cu care e urmată afacerea aceasta, putem crede, cum-că la toamnă școala noastră de fetițe va fi și activată.

„**Bucovinaer Rundschau**“ aduce scirea că „**Alianța israilită**“ în **Viena** s'a decisu, conformu statutelor sale, a dá tinerimii jidovesci educăciune mai bună și cultură nu numai prin mijlocirea instrucțiunii prin școale mai înalte, ci a o cresce și pentru agricultură și

meseriă, pentru-că să se aleagă dintr'însa membri folositori în toate părțile Soțietății. Unu numărū mai mare de proprietari mari jidovesci și posesori sa și prinsū a ține băiați jidovesci, cari aū trecutū de 15 ani, și a le dá înștiințarea în lucrarea pământului; chieltuieala îmbrăcatului și a înștiințării are să o poarte Alianța israilită din mijloacele sale. Represântanța cultului mosaicū din Cernăuți, convinsă, cum-că aceasta stăruință a Alianței israilite din Vieana va fi aprobată de toți, câți dorescū seriosū și li-i aminte de educăciunea, prosperitatea și onoarea poporului jidovescū, a emisū unū apelū, în care îi roagă pre confesiunaliu din Bucovina a sporī scopul acesta din răsputeri.

Dacă stă ũă putere finanțiară așa de mare ca Alianța israilită în frunte, să nu ni mirămū, că scoalele de toată mâna, din toate țerele sūntū așa de bucșite de studinți jidovesci și că jidovii întră în toate ocupăciunile soțietății, făcendū creștinilor concurința coplișitoariă.

Mijloacele bănesci ale Alianței se compunū din colecte și diferite contribuțiuni, cari le facū jidovii la toată ocăjunea cu mare pasiune. La noi, cândū e vorbă de colecte seaū contribuțiuni, ni-se pare, că nu va fi totū așa nici în jumătate de secolū. Dară pentru-că nu-i așa, pentru-că simțul nostru de jertfire e foarte slabū, de aceea rămânemū totū în coada altora.

C o r e s p o n d i n ț ă .

Decum cască gura preoții noștri ori punū ce vā pe hārtiā, în-datā îi cunosci Domnia ta, că nu sciū nici vorbi, nici scrie romānesce. Ei nici nu se sfiescū a o mărturisi aceasta. Dacă este așa, apoi cum să poți crede, că predicile lor să albă urmare. Preoții noștri s'au deprinsū a întrebuintă cuvinte, frase și construcțiuni gramaticale, cari nu se împacă cu firea și usul limbei romānesci și dicū: „eu nu-mi facū dintr'aceea nimicā“, vrēndū să dicā: „pe mine nici capul nu mă doare“. Germānismii sūntū în vorba și scrierile lor atātū de deși, încātū romānul, care nu scie germānesce, nici nu-i poate pricepe, ce voiescū să dicā. Ei își dau de samā, că și-au făcutū studiele în limba germānă și cum-că spiretul limbei aceleia li-s'a implantatū cu timpul așa în mintea și simțul lor, încātū nu se mai potū disface de dīnsul. Lor chīarū li-i rușine, cândū scriū seaū vorbescū în limba aceea, dacă greșescū în privința ortografică seaū gramatecală, pe cândū, dacă scriū în limba romānă, „nu li merge după așa ce-vā“, vrēndū să dicā, că „nu li i aminte“ de ortografia și gramateca limbei romānesci. Și într'adeverū prea puținii sūntū aceia-ce, cunoscēndu-și ũă-datā scāderea aceasta, au avutū tārnia sufleteascā să arunce ũă ochire și în cărțile literaturii romānesci și să punā urechia cu toată luarea minte și la limba cea dulce și frumoasă din gura țeranului romānū din părțile acele, unde poporul romānū nu este amestecatū cu alte eleminte. Eacā! deci și altā causă, de ce predicile preoților noștri nu se potū lipi de inima creștinilor! Recunoascemū și noi, că nu i-se șede omului cultū a totū pune vina pe cursul studiilor și a nu-și adaoge sciința, ce-i lipsesce. Omul cultū se pune chīara în etate mai înăintată de învață ori-ce limbă străinā, dacă vede, că are trebuintă de dīnsa. Cu cātū mai multū să nu se ceară dela preoți, ca să o facā aceasta față cu limba moșilor și strămoșilor lor, cu aceea limbă, în care soțiile lor își desmeardā cu dulceață copiii și de care aū și ei trebuintă neapēratā în referințele dīlnice cu cei ce-i păstorescū.

Redactoriū primariū responsabilū :
Protopresviterul


Artemiū Berariū.

Redactoriū alū doile pentru textul slav.-rusescū
Profesorū de cāntarea corală

Isidorū Vorobchievici.

Administrătorū și editorū : Archimandritul-Mitroforū

Arcadiū Ciupercovici.



CANDELA.

Foaia bisericească-literară.

Apare oă-dată pe lună.

Nr. 3.

Cernăuți, 1. Marte 1886.

Anul V.

Fântănele și Codicii dreptului bisericesc ortodox.

(Continuare.)

PARTEA a II.

Codicii dreptului bisericesc ortodox.

§. 10. CONCEPUTUL ȘI ÎMPĂRȚIREA LOR.

Sub un codice de drept se înțelege oă colecțiune de legi scrise.

Legile cele dumnezeiesci scrise se află împrăsciate în cărțile canonice ale s. scripture. Colecțiuni deosebite ale legilor acestora n'au fost îndătinate. Altmintre însă stă lucrul, ce se atinge de legiurile dreptului bisericesc celui omenesc scris; căci aceste s'au adunatu acu de timpuriu în colecțiuni proprie. Deci se pot consideră aici numai codicii dreptului bisericesc celui omenesc scris. Codicii dreptului bisericesc ortodox sântu așa-dară colecțiuni de legi omenesci scrise și anume sea de legi curat-bisericesci, mai ales de canoane, sea de legi politice-bisericesci, sea de amendoaie de oă-dată. Ei se împart în mai multe categorii, luându-se ca temei de împărțire conținutul lor, subiectul lor de drept, autoritatea edării lor, ordinea lor cea de lăuntru și sunetul cuvintelor lor.

După conținut sunt codicii seaŭ codici curatŭ-bisericesci, ádecă colecțiuni de legi curatŭ-bisericesci, mai vĕrtosŭ de canoane, seaŭ codici politici-bisericesci, ádecă colecțiuni de legi politice-bisericesci seaŭ codici mestecați, ádecă colecțiuni cuprindĕtoarie atătŭ de canoane câtŭ și de legi politice-bisericesci. Aceste de pe urmă se numescŭ în de comunŭ *nomocanoane* (*νομοκανόνες*)¹⁾, măcar-că numirea aceasta se dá câte-ŭă-dată în înțelesŭ nepropriŭ ori-cărui codice alŭ dreptului bisericescŭ.²⁾

După subiectŭ sunt codicii dreptului bisericescŭ ori universalĭ, ori particularĭ, ori mestecați, după cum cuprindŭ canoane seaŭ legi politice-bisericesci ori pentru biserica universală, ori numai pentru ŭă biserica particulară, ori pentru amĕndoaŭe.

După autoritatea edării lor sunt codicii seaŭ codici publicĭ, cari s'au edatŭ ori celŭ puținŭ s'au aprobatŭ prin ŭă autoritate publică, seaŭ codici privați, cari s'au edatŭ de cătră unŭ privatŭ.

După ordinea lor cea de lăuntru sunt ei seaŭ *chronologici*, dacă legile adunate suntŭ înșirate după timpul edării lor, seaŭ *sistematici*, dacă legile adunate se află împărțite după materia lor în cărți, titule, căpete, etc.

După sunetul cuvintelor lor sunt codicii ori codici *cu testŭ autenticŭ*, dacă se aducŭ legile cu sunetul cuvintelor proprie ale legedădătorului, seaŭ *codici cu testŭ doctrinalŭ*, dacă se aducŭ legile numai după înțelesul lor. Dacă codicii acești de pe urmă aducŭ legile în testŭ mai scurtŭ decâtŭ testul autenticŭ, se numescŭ *prescurtări seaŭ sinopse* (*ἐπιτομαί, συνόψεις*), dacă le aducŭ mai pre largŭ decum sună testul autenticŭ, se numescŭ *comentarie* (*ἐρμηνείαι*), ear' dacă le aducŭ cu cuvinte mai chiare și mai poporale, decum suntŭ cuvintele testului autenticŭ, se numescŭ *parafraze* (*παραφράσεις*). Adese-ori suntŭ codicii după sunetul cuvintelor lor *mestecați*, v. s. đ. se aducŭ în ei legile atătŭ în testul lor autenticŭ, câtŭ și în prescurtări, comentarie, parafraze.³⁾

¹⁾ Codicii acești mestecați căpĕtară de abia dela sfĕrșitul seclului alŭ XII. numirea de *nomocanoane*. (Zlischman, Eher. d. or. Kirche, pg. 68). Se află pentru ei și numirea: „*νομοκάνονα*“. (Heimbach, Gr. röm. Recht în Enciclopedia lui Ersch și Gruber. Sect. I. part. 86, pag. 460.) — ²⁾ Vedĭ „Das kanonische Recht der gr. Kirche“ comunicatŭ de Biener în „Mittermeier etc., kritische Zeitschrift für Rechtswissens.“ Tom. 28, pg. 205. — ³⁾ Despre împărțirea Codicilor comp. „Wetzer und Welte's Kirchenlexikon“ II. Aufl., Tom. II., pag. 1845, 1846, artic.: *Canonsammlungen*.

I. Codicii dreptului bisericescă răsăriteană celui universală.

§. 11. CODICII NUMIȚI APOSTOLICI.

Între monumintele vechie ale dreptului bisericescă celui omenescă ocupă locul celă dintăiă codicii numiți apostolici. De și se numescă astă-feliă, totu-și nu sântă faceri de ale apostolilor, ci de ale altora din timpul dela începutul seclului ală II. seaă și ce-vă mai 'năinte și pēnă la seclul IV. seaă și ce-vă mai târđiă. Vr'ăă căți-vă din codicii acestia sântă scrieri sistematice în sine închiăiate, ear' cei-l'altă sântă colecțiuni de norme bisericescă, formulate acuma în chipul canoanelor, toți însă pri-vescă dreptul bisericescă, cuprinđendă prescrie morale, liturgice și atingētoarie de organismul bisericeă, fiindă și prescriese morale ca în-dreptarie pentru disciplină de însemnătate în dreptul bisericescă. Dintre aceste scrieri însemnămă ca mai cumpenitoarie pentru cunoscința stării și a desvoltării primitive a dreptului acestuia următoariele:

1. Διδαχή τῶν δώδεκα ἀποστόλων a d. î n v e ț ă t u r a c e l o r 12 a p o s t o l i, aceea scriere foarte memorabilă, care învățatul mitropolită ală Nicomediei Filoteu Brieniă a descoperit'-o în ună mănuscisă (din a. 1056) din Ierusalimă, ce se află acuma în uă bibliotecă Constantinopolitană și a publicat'-o la a. 1883. ¹⁾

Scrierea aceasta, care s'a deschisă cercetării învățătilor timpului nostru de abiă prin Brieniă, a fostă bine cunoscută celor vechi. Căci întrebuintată acuma de Clementă Alexandreanul († pela a. 217), ²⁾ carele în stromatele sale (στρωματεῖς = covoare) aduce chiară ună locă din ea ca ună locă ală s. scripture, ³⁾ se amintesce ea cu numele seă mai ântăiă de istoricul bisericescă Eusebiu († pe la a. 349), numindu-o în consemnarea sa despre cărțile n. t. „τῶν ἀποστόλων αἱ λεγόμεναι διδαχαί“ și înducēndu-o dimpreună cu faptele lui Paulă, cu păstoriul lui Erma, cu apocalipsa lui Petru și cu epistola lui Barnaba între scrierile ἀντιλεγόμενα νόθα (ad. scrieri necanoanice, dar' neprovenitoarie dela eretici și întrebuintate mai 'năinte prin biserice de uă-dată cu cele canonice) ⁴⁾, apoi de Atanasiă c. M., numărându-o sub numele de „διδαχή καλουμένη τῶν ἀποστόλων“ dimpreună cu înțelepciunea lui Solomonă

¹⁾ Διδαχή τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐκ τοῦ ἱεροσολυμιτικοῦ χειρογράφου νῦν πρῶτον ἐκδιδομένη ὑπὸ Φελοθέου Βρυεννίου μητροπολίτου Νικομηδείας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1883. — ²⁾ Clementă Alex. a întrebuintată scrierea aceasta și la compunerea pedagogului seă (ὁ Παιδαγωγός). Vedă Dr. P. Liebert: „Die neu aufgefundenene Lehre der zwölf Apostel, aus dem Urtexte übersetzt“ în „Kemptener Bibliothek der Kirchenväter“, Bändch. 404 b., pg. 6. — ³⁾ Strom. I. 20: Οὗτος κλέπτῃς ὑπὸ τῆς γραφῆς εἴρηται. φησὶ γοῦν. Υἱέ, μὴ γίνου ψεύστης, ὁδηγεῖ γὰρ τὸ ψεῦσμα πρὸς τὴν κλοπὴν. Comp. cap. ală 4. ală didachier. — ⁴⁾ Istoria biser. III., 26.

cu cea a lui Sirachü, cu cărțile Ester, Iudit și Tobia și cu păstoriul lui Erma la cărțile ἀναγινωσκόμενα (v. s. d. la cele ce ar fi întrebuințat și recomandat părinții pentru prelecțiune la învățarea catechumenilor) ¹⁾, și încă și de alții. ²⁾ Răportul cel strîns, în carele stă „învățătura apostolilor“ — nu numai în consemnarea lui Eusebiu și în parte și la Atanasiu, ci și după conținut — cu epistola lui Barnaba și cu păstoriul lui Erma, enumerarea apostolilor, profetilor și a învățătorilor ca oficie bisericesci ca și în epistola apostolului Paulü cătră Efesenii (IV. 11), resumarea episcopatului și a presviteratului sub ũă unica numire ca și în testamântul nou și la Clementü Romanul, toate aceste și altele încă sînt semne, ce vędescü vederatü ũă vechietate foarte adüncă, și deci și pune Brieniu ca timpul compunerii ei a. 120—160 d. Chr. ³⁾, eară G. Bickell începutul seclului alü II. ⁴⁾, Funk însă o ține de mai vechiă decât păstoriul lui Erma, ba chiărü și decât epistola lui Barnaba și o ascrie în totü cađul seclului I. ⁵⁾ Autoriul ei este necunoscutü; Brieniu susține, că poate să fiă fostü unü iudeü-creștinü și să fiă meritü scrierea pentru iudei-creștini, îndeosëbi pentru catechumeni; ⁶⁾ contra socotinței acesteia afirmă alții, că scrierea aceasta trebuie să fiă de provenință págână-creștină. ⁷⁾ Totü așa sîntü diferite părerile despre locul, unde s'a scrisü didachia; unii credü, că patria ei ar fi Egiptul, alții însă Palestina și ear' alții Asia mică. ⁸⁾ Judecändü numai după titulü, s'ar păre scrierea a fi apostolică, dar' cercetändu-se conținutul ei, se arată, că autoriul nu pretinde pentru dînsa origine apostolică, ci că elü numai o numesce „învățătura apostolilor“, în încredințare onestă, că cele ce le-a scrisü, se răđimă pe tradițiune apostolică. ⁹⁾ Scrierea se cuprinde din titulul, carele s'a amintitü la începutü, din unü alü doilea titulü, carele sună: „Λιδαχη Κυρίου δια των δωδεκα αποστόλων τοις εθνεσιν (învățătura Domnului prin cei 12 apostoli cătră popoare)“, din doauë părți și din închiăiare, avëndü de toate 16 căpete. Precum a doveditü Brieniu, este titulul alü doilea mai originalü și se răpoartă numai la capp. I.—VI. ¹⁰⁾ Prelucrändu-i-se apoi didachia și adăugëndu-se cele-l'alte

¹⁾ Epist. 39. — ²⁾ Vedü Liebert l. c. p. 7.; Lic. Dr. August Wünsche: „Lehre der zwölf Apostel . . .“ Leipzig 1884, p. 7; Dr. Joh. Heinr. Kurtz: „Kehrbuch der Kirchengeschichte“. Neunte Aufl., I. Band, I. Theil, (Leipzig 1885), pag. 109. — ³⁾ Βρυέννιος l. c. p. κ'. — ⁴⁾ Innsbrucker Zeitschrift für katholische Theologie 1884, pag. 401 sqq.; după Liebert l. c. p. 8. — ⁵⁾ Tübinger theologische Quartalschrift, 1884, pag. 397 sqq. — ⁶⁾ Βρυέννιος, l. c. p. δ' n. 3, p. η' §. 3. Comp. și Wünsche, l. c. pp. 6. 7. — ⁷⁾ Kurtz l. c. pp. 107. 108. — ⁸⁾ Dr. Harnack, în „Leipziger theologische Literaturzeitung“ 1884, p. 51. 52; Kurtz l. c. p. 108; Liebert l. c. p. 9; Wünsche l. c. p. 6. — ⁹⁾ A. Harnack, l. c. p. 51. 52.; Kurtz l. c. p. 190. — ¹⁰⁾ Βρυέννιος l. c. p. γ'.

căpete, a primită ea ca titulu generală suprascrierea prescurtată „Διδαχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων.“ ¹⁾ Partea I. (capp. 1—6) învață despre cele două căi, despre calea vieții și despre cea a morții și se prezintă ca o înstruire simplă a catechumenilor în moralul creștin. Partea a II. (capp. 7—15) conține prescrieri liturgice și privitoare la organismul bisericesc și tratează despre botez, ajunare și rugăciuni, despre sărberea eucharistiei, despre examinarea misiunii d-zeiesc a învățătorilor, apostolilor și a profeților și pe ce se cunoscă profeții adevărați și cei falși, despre primirea și tratarea credincioșilor străini, despre primeți și alte daruri, ce au a se da profeților locali, eventuală sêracilor, apoi eară-și despre sărberea eucharistiei și anume în duminice și că trebuie să-i premeargă mărturisirea păcatelor, despre aședarea prepozițiilor bisericesc (a episcopilor și a diaconilor) și despre îndreptarea frățască. Închiăierea conține o îndemnare la preveghiare și pregătire pentru nevoiele zilelor celor de pe urmă, pentru arătarea antichristului și pentru venirea a două a Domnului. ²⁾ Scrierea aceasta nu este numai în sine privită de cea mai mare însemnătate, ci și din aceea cauză deosebită, că într'însa aflăm prototipul și baza tuturor codicilor apostolice pseudoepigrafice, ce i-a urmat. ³⁾

2. Διαταγαὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων (Constitutiones sanctorum apostolorum) ⁴⁾, sea și Διαταγαὶ (διατάξεις) τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος (Constituciunile ss. apostoli prin Clement) ⁵⁾, ună opă supusă apostolilor ca autori și episcopului roman Clement, ună învățacelă ală apostolilor, ca redactori. ⁶⁾ Cumcă constituțiunile apostolice nu sânt scrise nici de ună apostol, nici precum pretinde titulu amintit, compuse de toți apostoli și redigiate de Clement Romanul, de aceasta nu se îndoiesce nime dintre criticii mai vechi și mai noi și se arată vederat și din conținutul opului. După socotința comună sânt cele

¹⁾ Wünsche l. c. p. 7. — ²⁾ Βρυέννιος l. c. pp. η'—ηγ'; Liebert l. c. pp. 9, 10. — ³⁾ A. Harnack l. c. p. 51. 52; Krawutzky (Tübinger theolog. Quartalschrift 1884, p. 547 sqq.) se deosebesce multă în socotința sa despre „învățătura celor 12 apostoli“ de partea cea mai mare a învățaților. — ⁴⁾ Cele mai multe mănuserise au titulu acesta. (Vedî Pitra, Juris ecclesiastici Graecorum Historia et Monumenta. T. I. Romae 1864. p. 113.) — ⁵⁾ În unele mănuserise provine și adausul: „διὰ Κλήμεντος“. (Pitra l. c.). Edițiunî tipărite ale constituțiunilor apostolice se află în: Cotelerii SS. Patrum. qui temporibus apostolis floruerunt, opera gr. et lat. ex recens. Ioan. Clerici. Amstelod. 1724; P. A. de Lagarde, Constit. apost. Lipsiae 1862; Pitra l. c. T. 1 p. 113 sqq. — ⁶⁾ Can. 85 apost: καὶ αἱ διαταγαὶ ὑμῶν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὀκτὼ βιβλίοις προσπεφωνημένα. . . (Σύντ. II. 109); Comp. Bickell, Geschichte des Kirchenrechtes, Bd. 1., (Giessen 1843), pag. 52 sqq.; Heimbach, Gr. röm. Recht in Ersch und Grubers Encyklopädie, Sect. 1. Th. 86, pg. 218; Mortreuil, Histoire du droit Byzantin, T. I., pg. 188.

8 cărți, din cari se compun constituțiunile, trei scrieri diferite de uă-l'altă, cari de abiá mai târziú s'au împreunatú în unú opú. Scrierea cea dintâú și cea mai cuprinđetoariá o facú cele 6 cărți prime ale constituțiunilor. Ea se anunță în intrare ca (*διδασκαλία ιερά*) învęțaturá sântá a lui Christosú prin apostoli¹⁾, espune într'unú modú didacticú ca învęțaturá apostolicá toate cele urmátoarie și se închiáă cu uá îndemnaire la primirea cuvęntului lui D-deú și la alipire credincioasá cátrá dínsul. Partea aceasta a constituțiunilor se tinú pêná la aflarea lui Brieniu de identicá cu „învęțatura apostolilor“, amintitá de istoricul bis. Eusebiu și de Atanasiu celú M.²⁾, acuma însă, cunoscęndu-se conținutul ei din publicáciunea lui Brieniu, mulți considerá cele 6 cărți dintâú ale constituțiunilor de uá scriere cu totul diferitá de învęțatura aceasta, de și e consunátoariá cu ea în multe locuri, și o credú a fi uá prelucrare lărgitoariá a altei scrieri vechi, a așá numitei „*διδασκαλία τῶν ἀποστόλων*“, care sá se fiá compusú probabilú în Siria după timpul răsáririi Novațianismului, însă înainte de Constantinú celú Mare, așá-dará între a. 260—302 și sá se fiá pęstratú în forma sa originalá în uá tráducere sirianá.³⁾ Cartea a 7 a constituțiunilor, fiindú-cá are și ea intrarea și închiáiarea sa și afará de uá culegere propriá de rugáciuni și formulare liturgice numai áncá nisce materie trátate acuma în cele 6 cărți prime ale opului, se crede cá provine dela altú autoriú și cá este didachia lui Brieniú în uá prelucrare fácutá în seclul alú IV. și anume între a. 340—350. Totú dela altú autoriú și din unú timpú ce-vá mai târziú sá fiá și cartea a 8 a constituțiunilor, diteritá după conținutú și formá de cele-l'alte părți ale acestora și compilatá mai alesú din fântáne mai vechi, aparținętoarie seclului alú III. și cunoscute, în parte și de aiurea.⁴⁾ Cáci ea nu conține nici învęțature dogmatice, nici prescise morale, și nici uá espunere a referințelor bisericesci generale, ci se márginesce numai la lucrările cele sánte (*τὰ μυστικά*), și pe cândú forma părților celor 2 dintâú este a unei epistole lunge a apostolilor, are cartea a 8 forma procesului verbalú alú unei adunări legiuitoare, în carea unú apostolú după altul ía cuvęntul și íși dá legea sa cu formula: *Δατάσσομαι* (státorescú), de unde fárá ín-doiealá va fi primitú mai ántâú cartea aceasta supráscrierea „*διατάξεις τῶν ἀποστόλων*.“ Cândú s'au împreunatú aceste 3 scrieri în unú opú,

¹⁾ Pitra l. c. p. 113, 114. — ²⁾ Istoria bisericescá a lui Eusebiu III. 25; Athanas. ep. fest. 39. — ³⁾ Ed. Lagarde, Lps. 1854 și Bunsen, *Analecta antenicaena* II, 35—338. Lond 1854. — ⁴⁾ Comp. P. de Lagarde, *Reliquiae juris ecclst. antiquiss.* Lips. 1856.

nu se poate determiná cu sigurătate, trebuie însă să fiá urmatú pe timpul părintelui bisericescú Epifaniu († 403), aşá-dará dupá jumétatea secului alú IV., căci acesta citeadá opul întregú totú-de-a-una sub titlul „*διατάξεις*“; ear' titlul acesta a pututú să aibá opul de abíá dupá împreunarea cărţii a 8 cu cele 7 de mai 'nainte. ¹⁾ Altá socotinţá şi-a formatú Brieniu despre constituţiunile apostolice. Elú a comparatú foarte de a măruntul „învătătura celor 12 apostoli“ cu cele 8 cărţi ale constituţiunilor şi pe temeíul acestei comparári face conclusiunea, cum-cá nu numai cartea a 7 este úá prelucrare a învăţaturei amintite, ci aceasta de pe urmă este fântână principalá şi pentru cele 6 cărţi dintâiú şi pentru cartea a 8, şi cum-cá nu trebuie presupuse trei persoane ca autorii constituţiunilor, ci că şi úá persoaná a pututú să le compună, şi anume crede Brieniu, că autoriul a începutú opera sa mai ántâiú cu aceea prelucrare a „învătăturei apostolilor“, care formeadá acuma cartea a 7 a constituţiunilor, apoi a făcutú úá noáúá prelucrare a învăţaturei numite, lărgindu-o foarte multú prin materie scoase din feliurite fântâne, şi a pusú prelucrarea a doáúá în 6 cărţi înaintea celei dintâiú, ádecá a cărţii a 7, ear' în urmă compilândú cartea a 8 totú din „învătătura apostolilor“ şi áncá şi din unú ritualú vechiú răsáriteanú a aninat'-o de cele 7 cărţi de mai 'nainte. Dupá Brieniu a fostú autoriul constituţiunilor unú răsáriteanú contimporeanú alú eresiei ariane (320—340) şi însu-şi arianú. ²⁾ Socotinţei lui Brieniu îi adereadá încátú-vá şi Funk. Căci acesta díce: „Aflarea învăţaturei apostolilor ne silesce a ni schimbá socotinţa noastrá de pêná acuma despre originea constituţiunilor apostolice. Unú temeíú seaú mai vértosú temeíul principalú, din carele s'a cređutú pêná acuma, că opul acesta s'a compusú succesivú, a căđutú acuma. „*Διδαχαὶ τῶν ἀποστόλων*“, cele amintite de Eusebiu, nu se répoartá la constituţiuni, respective la cele 6 cărţi dintâiú ale acestora, ci sântú unú opú propriu, pêná acuma necunoscutú, acuma însă cunoscutú, şi la aceasta stare a lucrului cu greú mai esistá úá împedecare serioasá, pentru de a afirmá, că compunerea, respect. redacţiunea constituţiunilor s'a făcutú de una şi aceea-şi persoaná, de oará-ce didascaliele apostolice în limba sirianá, arabicá şi etiopicá, cari se márginescú la cele 6 cărţi dintâiú ale opului, nu sântú a se considerá ca basa opului, ci mai vértosú ca estrase din

¹⁾ Bickell l. c.; Heimbach l. c. Permaneder's Handbuch des Kirchenrechtes, herausgeb. von Silbernagel, Landshut 1865, pag. 105. 106; Vering, Lehrbuch des Kirchenrechtes, 2. Auflage. Freiburg 1881, pag. 33; Wetzer und Welte l. c. T. III. 1026—1029. — ²⁾ Βρυέννιος l. c. pp. ξζ'—ξθ'.

elü.“¹⁾ În urmă are socotința lui Brieniu celü puținü în parte și consimțul lui Harnack, carele, dacă și susține, că alta este basa celor 6 cărți dintâiu ale constituțiunilor și alta a cărții a 7 a acestora, și anume acolo „*διδασκαλία*“, aice „*διδαχή*“, totu-și concede, că una și aceea-și persoană le-a prelucratü pe amêndoaüe și le-a împreunatü în unü opü.²⁾ Conținutul constituțiunilor apostolice este următoriu: Cartea 1. (*περι λαϊκῶν*) conține în 10 căpete învățature morale generale pentru toți creștinii, îndeosebi și prescripte pentru cetirea s. scirpture și contra cetirii cărților păgâne. Cartea a 2 tratează în 68 de căpete despre însușiele și dătorințele episcopilor, presviterilor și diaconilor, apoi despre diaconițe și alte persoane. Cartea a 3 este dedicată văduvelor bisericesci și conține prescrise pentru ele în toate privințele; unü adausü, carele nu stă în nici üă legătură cu cele de mai 'nainte, conține orânduiri despre boteđü și chirotoniă. În cartea a 4 provinü prescrise relative la purtarea de grijă pentru orfanı și în decomunü pentru sêracı și determinări acurate, dela cari persoane episcopul poate să ia oblațiuni (*καρποφορίας*) și dela cari nu. Cartea a 5 *περι μαρτύρων* se ocupă pênă la capul alü 12 de obiectul acesta, accentuândü venerabilitatea martirilor și dătorința și modul ajutorării lor, dândü însă de altă parte și prescrise pentru de a nu se espune la persecutări din cuteđare nechibsuită; urmeadă apoi üă învățatură despre sêrbarea timpurilor festive și de ajunare și anume a arêtării Domnului, a patruđecimii, a pascilor cu sêptêmâna luminată, a înălțării Domnului și a rusalielor. Cartea a 6 (*περι σχισμάτων*) tratează despre eresie pênă la capul 16 și apoi pune în paralelă legea mosaică și creștinismul, așá că se înfățișadă pe de-a întregul ca carte propriü dogmatică. Cartea a 7 conține prescrise și formularie liturgice în formă fragmentariă și cu privire mai multü la partea din afară a actelor liturgice. Cartea a 8 cuprinde sub titlul specialü *περι χαρισμάτων και χειροτονιῶν και κανόνων ἐκκλησιαστικῶν* după üă întroducere scurtă prescrise pentru alegerea și așêđarea episcopului, üă liturgiă deplină cu împărțirea ei în liturgia catechumenilor și a credincioșilor, formularie pentru chirotonia presviterilor, diaconilor și a diaconițelor, a subdiaconilor și a lectorilor și pentru sântirea apei boteđului și a untului-de-lemnü și în urmă prescrise amêrunțite despre ritul boteđului, sêrbarea đilelor festive și timpurile rugăciunii precum și despre rugăciunile și cultul pentru rêpăusați.³⁾ Constituțiunile apostolice s'aü lăpêdatü de sinodul alu VI. ecumenicü (trulanü) din rônđnl

¹⁾ Funk l. c. pag. 402. — ²⁾ După Kurtz, l. c. I. 1. pp. 191. 192. — ³⁾ Veđi Wetzer și Welte l. c. T. III. pp. 1026. 1027.

normelor bisericesci cu motivarea, că „ereticii încă din vechime au băgat în unele din ele oare-carile neadeverate și străine de pietate și au înegrit astu-feliu frumsața cea de bună cuviință a dogmelor dumnezeiesci“¹⁾; cu toate aceste însă ele formează și acuma un document istoric foarte însemnat despre ordinea bisericească cea vechiă.

3. Κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων (Canones sanctorum apostolorum)²⁾ ad. Canoanele ss. apostoli, ăă colecțiune de norme bisericesci rĂspicate în aceea-și formă, ca și canoanele sinoadelor celor vechi. Testul grecesc ăă canoanelor apostolice se află în multe manuscrise vechi, atăt în manuscrisele constituțiunilor apostolice, unde formează ele capul cel ăă de pe urmă (cartea a VIII. c. 47), căt și în de comun ăă în cele ăă colecțiunilor canonice celor vechi. Biserica rĂsariteană nĂmeră 85 de canoane ale apostolilor, ear' cea apuseană numai 50. În aceasta de pe urmă s'ăă adus ăă ele la cunoscință publică prin Dionisiu Exiguul, carele pe cererea episcopului Stefan ăă dela Solona a trĂdus ăă în lĂtinesce spre finea seclului ăă V. ăă colecțiune de canoane grecească, unde se află ăă pe lĂngă canoanele mai multor sinoade rĂsaritene și 50 de canoane apostolice. Dionisiu Exiguul le numesce „Canones, qui dicuntur apostolorum“ v. s. đ. canoanele, ce se đic ăă ale apostolilor, și adauge, cum-că mulți se ăădoiesc ăă de originea lor apostolică. Ear' papa Hormisda († 523) cu ocăsiunea unei redacțiuni noăă a decretului „de recipiendis et non recipiendis libris“, pe carele l'ăă fost publicat ăă papa Gelasiu I. în un ăă sinod ăă roman ăă dela a. 496, le de ġiară acuma rĂspicat ăă de apocrife.³⁾ Totu-și trecură canoanele ăăceste în nĂmĂr ăă de 50 din colecțiunea lăă Dionisiu în alte colecțiuni apusene mai tĂrđie, anume în colecțiunea pseudoisidoriană (851) și în „decretum Gratiani“ (1150) și cu acesta în „corpus juris canonici“ ăă bisericei latine, ăăjungĂnd ăă astu-feliu în biserica ăăceasta la valedetate legală generală.⁴⁾ La rĂsarit ăă a fost primul codice, în care s'ăă primit canoanele apostolice în nĂmĂr ăă de 85, ăă colecțiune de canoane sistematică, ăăpărțită în 60 de titule, dela ăănceputul seclului ăă VI., care a ăăntrebuințat'-o Ioan ăă Scholasticul la compunerea colecțiunii sale de canoane în 50 de titule (540—550) și care, ne mai esistĂnd, este cunoscută numai din prefața ăăcestei de pe urmă.⁵⁾ Din ăăceea colecțiune în 60 de titule le-a luat canoanele numite Ioan

¹⁾ Can. 2. Trullan. (Σύντ. II. 308). — ²⁾ Despre titlul codicel ăăcestu ăă ved ăă Pitra l. c. T. I., pag. 13 not. subl. — ³⁾ Permaneder l. c. pag. 107. Vering, l. c. pag. 34. not. 7; Hefele, Conciliengeschichte, T. I. (1855), pp. 768. 769. — ⁴⁾ Ved ăă nota de mai'nainte și ăăncă Wetzer și Welte l. c. III. 1030. — ⁵⁾ Voellus et Iustellus, Bibliotheca juris canonici veteris, T. II. (Lutetiae Parisiorum 1661) pp. 500. 501.

Scholasticul în colecțiunea sa și le ține — poate ca și înaintașul său — de dreptă apostolice, căci elă dice: „Învățaceii și apostolii cei sânti ai Domnului au dată 85 de canoane prin Clementă.“ ¹⁾ Dar' și la răsărită n'au lipsită canoniști, cari se îndoiaă de autenția canoanelor acestora. În precuvântarea la nomocanonul celă în 14 titule dela începutul seclului ală VII. prelucrată mai târziă de patriarchul Fotiu se dice, „cum-că s'au primită în colecțiune și canoanele numite ale ss. apostoli (τοὺς λεγομένους τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνας), măcar-că din oare-carile cause le-au ținută unii de îndoielnice.“ ²⁾ Fiindă sigură însă, că colecțiunea lui Dionisiu Exiguul a fostă cunoscută la răsărită, — căci din aceasta au trecută canoanele cartaginene în codiciă grecesci și anume de și nu nemijlocită în nomocanonul amintită — este foarte aproape închiăiarea, că totă dela Dionisiu Exiguul și pe aceea-și cale îndirectă au trecută în acela-si nomocanonă și îndoieală despre autenția canoanelor apostolice. Aceasta socotință se reprodice apoi în nomocanonul lui Fotiu și în Sintagma lui Mateiă Blastare, fără ca acesta de pe urmă să o adoptede. ³⁾ Întărindu-se canoanele aceste în numără de 85 de sinodul ală VI. ecumenică (trulană) „ca canoane predate noaă în numele sântilor și mărișilor apostoli (παραδοθέντας ἡμῖν ὀνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων ἀποστόλων ὀγδοήκοντα πέντε κανόνας“ ⁴⁾, a devenită la răsăriteni, dacă n'a fostă și mai 'nainte, comună socotință, că ele provină dela însi-și apostolii (și anume după Mateiă Blastare ⁵⁾ dela apostolii Petru și Pavelă) și sântă scrise seaă adunate prin Clementă Romanul, învățacelul apostolilor. Dar' critica istorică a arătătă cu multe temeieri doveditoare neautenția canoanelor apostolice. Dr. Drey, căruia îi urmează mulți dintre învățații apusenii, în cercetările sale asupra constituțiunilor și canoanelor apostolice, făcute cu multă erudițiune și agerime, vine la rezultatul următorii: Foarte multe din canoanele așa numite apostolice dreptă că sântă după conținutul lor foarte vechi, formularea lor însă este hotărîtu mai noaă, și numai puține, cari sântă luate din constituțiunile apostolice, potă să aparțină timpului înainte de sinodul I. niceană. Cu multă mai mare este numărul acelora, carile s'au făcută de abiă în seclul ală IV. și ală V. și cari sântă numai rēpeșiri și variațiuni de

¹⁾ Οἱ μὲν ἅγιοι τοῦ κυρίου μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι ὀγδοήκοντα πέντε διὰ Κλήμεντος κανόνας ἐξέθεντο. (Voellus et Instellus, l. c. T. II. p. 501). —

²⁾ Photii in nomocanonem praefatio: οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς λεγομένους τῶν ἁγίων ἀποστόλων. εἰ καὶ τινες αὐτοὺς ἀμφιβόλους διὰ τινὰς αἰτίας ἠγγήσαντο. (Voellus et Instellus l. c. p. 790), dar' este sigură, că partea aceasta a prologului a luat-o Fotiu din nomocanonul celă vechi, pe care l'a prelucrată elă. —

³⁾ Σύντ. l. c. T. VI. p. 7. Proteoria lui Mateiă Blastare. — ⁴⁾ Can. II. syn. trull. (Σύντ. II. 308.) — ⁵⁾ Σύντ. VI. 6. 7.

cele ce s'au normatū de sinoadele seclului alū IV. mai alesū de sinodul antiocheanū (341). Unele sǎ fiǎ ȃncǎ mai noaūē, mai noaūē chiarū decȃtū canoanele sinodului alū IV. ecumenicū din Chalcedonū (451), carile de pe urmǎ sǎ li fiǎ servitū lor ca fȃntȃne. Canoanele apostolice sǎ se fiǎ adunatū apoi ȃn doaūē colecȃiuni, dintre cari una s'a fȃcutū dupǎ mijlocul seclului alū V. ŝi aveǎ 50 de nūmere, ear' cea-l'altǎ de abiǎ pela ȃnceputul seclului alū VI. ŝi conȃineǎ ŝi cele 35 de canoane mai tȃrȃdie.¹⁾ Acuma I. W. Bickell a arȃtatū, cǎ Drey pune prea tȃrȃiū originea canoanelor apostolice, mǎcar-cǎ ȃn lucrul principalū se dechiarǎ de uǎ socotinȃ cu acesta, ŝi cǎ canoanele, de carile dice Drey, cǎ s'au estrasū din unū sinodū Constantinopolitanū din a. 394 ŝi din canoanele sinodului Chalcedoneanū, sūntū mai de grabǎ fȃntȃnele decȃtū estrasele acestora.²⁾ Ceea ce susȃine Bickell ȃn privinȃa sinoadelor amintite, estinde Hefele ŝi la sinodul antiocheanū, obiȃcȃndū, cǎ ŝi acesta a pututū scoate hotȃrȃirile sale din canoanele apostolice.³⁾ Din cei-ce urmeaȃ lui Drey ŝi lui Bickell, unii dȃteaȃ ȃntregul canoanelor acestora celū timpuriū dela finea seclului alū IV.⁴⁾ alȃii celū timpuriū dela ȃnceputul seclului alū V.⁵⁾; ear' noaūē ni-se pare mai probabilǎ socotinȃ lui Hefele, carele pledeaȃ pentru uǎ vechietate mai adūncǎ a canoanelor numite; cǎci abstrȃgȃndu-se dela temeiorile cele foarte convingȃtoarie ale acestuia, canoanele apostolice ȃn asemenare cu cele antiochene facū asupra cetitoriului nepreocupatū ȃntipȃrirea, de a fi mai vechie decȃtū aceste, cari aparū numai ca formulȃri mai acurate ale acelora. Ca patria codicelui canoanelor apostolice se privesce ȃn decomunū Siria.⁶⁾ Ce se atinge de conȃinutul lor, numai puȃine din ele dau prescise generale pentru toȃi creștiniī, cele mai multe privescū preoȃimea, alegerea ŝi chirotonia ei, purtarea ei moralǎ, funcȃiunile ei, precum boteȃul, sacrificiul eucharisticū, cuminicȃtura, cȃinȃa, apoi teritorialele bisericesci, sinoadele ŝ. m. d. Se vede, cǎ culegȃtoriul acestor canoane a avutū ȃn vedere totū corpul ierarchicū.⁷⁾ ȃn urma ȃntȃririi prin sinodul a VI. ecumenicū (celū trulanū) au cȃștigatū cele 85 de canoane ale apostolilor putere de dreptū universalǎ ȃn biserica ortodoxǎ ŝi deci ȃntrebarea despre autenȃia seaū neautenȃia lor n'are nici uǎ ȃnfluinȃa asupra aplecȃrii lor ȃn praxa bisericescǎ.

¹⁾ Drey: *Neue Untersuchungen über die Constitutionen und Canones der Apostel*. Tübing 1832, p. 379 sqq. — ²⁾ Bickell l. c. p. 83. ³⁾ Hefele: *Concilien-geschichte*, Bd. I., 1855, p. 772. Comp. ed. cea noaūǎ a acestui opǎ. I. 797 sqq. ⁴⁾ Wetzer ŝi Welte l. c. III. 1031. — ⁵⁾ Kurtz l. c. I. 1. 191. — ⁶⁾ Kurtz l. c. — ⁷⁾ Wetzer ŝi Welte l. c. III. 1030. 1031.

4. Ordinățiunea bisericească a apostolilor (die apostolische Kirchenordnung, ordinatio ecclesiastica apostolorum), unū codice apostolicū pseudoepigraficū, pe carele l'a publicatū și l'a numitū așa mai ântâiū J. W. Bickell, formândū numele acesta după înscripțiunea următoariă a testului etiopicū: „Aceste sîntū canoanele apostolilor, carile le-au aședatū aceștia spre ordinarea bisericeî creștine.“¹⁾ Pitra l'a edatū după unū manuscrisū din Viena sub titlul: „Αἱ διαταγαὶ αἱ διὰ Κλήμεντος καὶ κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων (Constituțiunile cele prin Clementū și canoanele bisericescî ale s. apostoli)“,²⁾ și unū estrasū alū codicelui acestuia din unū manuscrisū alū Vaticanului are înscripțiunea: „Ἐπιτομὴ ὄρων τῶν ἁγίων ἀποστόλων καθολικῆς παραδόσεως (Prescurtarea definițiunilor s. apostoli de tradițiunea catolică).“³⁾ După analiza lui Harnack este codicele acesta ũă compilățiune făcută în Egiptū pe la începutul seclului a IV. în modū foarte neghibace din fragmente a 4 scrieri vechi: „a învățătoreî apostolilor“ și a epistoleî lui Barnaba precum și a unei constituțiuni privitoare la clirū (κατάστασις τοῦ κλήρου) dela începutul seclului alū III. și a unei constituțiuni bisericescî (κατάστασις τῆς ἐκκλησίας) dela finea seclului alū II.⁴⁾ Scrierea aceasta se întroduce cu ũă formulă de sălutare a celor 12 apostoli; fiă-carele dintre aceștia se numesce cu numele seū, numai că în locul unuia dintre cei 2 Iacovi și în locul lui Matia. celui alesū mai târđiū, cari amēdoî lipsescū în șirul acesta alū apostolilor, este pusū (pe lūngă Bartolomeū âncă și unū) Nata-nael și (pe lūngă Petru âncă și unū) Chefa. Apoi rēporteadă apostoliî, că Christosū le-a demândatū a împărți între ũă-l'altă prin sorți epar-chiele, episcopiele, presviteratele, diaconatele ș. m. d. tuturor țērilor și a vestî cuvintele (τοὺς λόγους) în toată lumea (οἰκουμένη); și acuma urmeadă cuvintele aceste, mai ântâiū regule morale, apoi legiuri rela-tive la constituțiunea bisericeî, amēdoauē împărțite între apostoliî singuriî.⁵⁾ Codicele acesta a fostū mai târđiū în autoritatea cea mai mare la Copti, Etiopi și Arabi și ocupă între codicii lor bisericescî locul celū dintâiū.⁶⁾

(Va urmă.)

¹⁾ Bickell l. c. p. 88 not. — ²⁾ Pitra l. c. I. 77. — ³⁾ Pitra l. c. I. 76. — ⁴⁾ După Kurtz l. c. I. 1. 192. — ⁵⁾ Pitra l. c. I. 77—86. — ⁶⁾ Kurtz l. c. Mai sîntū âncă și alți codici apostolici apocrifi, cari pentru neînsēmătatea lor nu s'au amintitū aici. Veđi despre acestia Pitra l. c. I. 88—112, Vering l. c. p. 34, §. 12. IV. V. VI.

Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vărlăamă (1632—1653).

(Urmare.)

Cuprinsul acestui document și alu altor multe, între cari cităm aci numai „Cron. Hușilor“ pag. 67 și 117—20, „Uricariul“ V, pag. 230—32 și „Cron. Romanului“ pag. 278, ni arată însemnătatea, ce o aveau capi bisericei Române pe acele timpuri, că ei adecă judecâu și aplănau diferitele neînțelegeri mai cu samă ale persoanelor bisericesci, afară de crima de moarte, care era rezervată judecătii lumesci. Pe lângă aceasta Ierarchii Români pe acele timpuri luau parte la divanul țerei, unde cuvântul lor era băgat în samă și cântăria multă. Totu-ua-dată se cuvine să amintim aci, că judecățile, ce se făceau de Ierarchii țerei, și unele însărcinări speciale, ce primiău ei dela Domnă pentru asemenea judecări, după cum se vede și din documentul menționat, ni amintesc unele reminiscințe din dreptul Românesc consuetudinariu, de care Românii din Dacia Traiană, după ce au fost părăsiți de vulturii Romani sub împărațul Aurelian și lăsați aci în prada barbarilor, s'au folosit mai multe secole pênă la jumătatea sutei a XVII., cându au apărut la Români primele legi scrise; ba elu a rămas în multe chiar și după aceasta. ¹⁾ Reminiscințe din dreptul numit se mai conservă și astăzi în popor și se găsesc răspândite și prin uă mulțime de crisoave Domnesci. În principatele Dunărene acestu dreptu se numia „obiceiul pământului“, la Românii de peste Carpați în diferite documinte se numia „jus volachiae, ritus volochiae, lex antiqua et aprobata“, la Românii din Galiția „consuetudo iuris valachici“ ²⁾, eară la cei din Serbia „lege antică, obicei vechiu.“ ³⁾ — Eruditul Hăjdeu ni-a lăsat unu studiu foarte interesant asupra unui document de donațiune din anul 1348 alu țarului sârbesc, Stefanu Dușanu, cu care ocaziune acestu erudit bărbatu desgropă mai multe reminiscințe ale dreptului vechiu, de care se folosiău străbunii noștri. ⁴⁾

¹⁾ „Ist. de Frații Tunusli“, București, 1863, pag. 34. — ²⁾ D e n s u ș a n u l. c. p. 217. — ³⁾ „Arch. Istorica“ III. 143. — ⁴⁾ Ibid. III, 178—91. Ar fi foarte de dorit, ca absolvenții facultăților de drept din București și lași să iere ca țese pentru licență și subiecte de acelea, cari ar aduce uă lumină asupra trecutului nostru în privința juridică, în locu, cum s'a făcutu pênă acum în mare parte, să iere și să comenteze numai cutare ori cutare capitolu din dreptul Romanu ori din codul Napoleonu etc., alu căror folosu e minimu pe lângă alu acelor subiecte, cari ni-ar face cunoscutu dreptul, de care s'au servit Românii atâtea secole, de-oare-ce asupra dreptului Romanu și codicelui Napoleonu și

Biserica Moldovei pe timpul păstoriei Mitropolitului Vărlăamă jucă un rol însemnat și eră considerată de aproape Patriarhiei de Constantinople. Pe lângă cele 2 sinoade ținute în Iași distinsul nostru Mitropolit împreună cu alți Ierarchi în a. 1646 alegu și în Marte 23 cu consimțimentul Patriarhului Constantinopolitan chirotonescă în biserica sântilor Trei-ierarchi de Patriarhă ală Ierusalimului pe Paisie, egumenul mânăstirii Galata din Iași, închinată sântului mormentu, în locul renumitului Patriarhă Teofană, mortă în 15 Dec. 1645. ¹⁾ Sămnătura Mitropolitului Vărlăamă din actele sinodului ținută în Iași în anul 1642 ni arată titlul, ce-lă aveău Mitropoliții Moldovei pe aceea vreme. Așă numitul nostru păstoriu se numesce Mitropolitul Sucevei și ală întregăi Moldove și esarchul Plaiurilor: „Βαρλαάμ μητροπολίτης Σώτζαδας, και πάσης τῆς Μολδοβλαχίας και ἑξαρχος Πλαγηνῶν.“ Amintiri despre Mitropolitul Vărlăamă găsimă și într'ună documentă din 15 Martie 1634, dată de Moise Movilă Vodă în privinta unei neînțelegeri între mânăstirea Bisericanii și Bârnova. ²⁾ Numele distinsului nostru Mitropolită se găsesce săpată și în lespeda de marmoră, așădată sub racla moaștelor santei Paraschive din mânăstirea Trei-ierarchi, pe care peatră este săpată istoricul aducerii sântelor moaște din Constantinople în anul 1641 Iunie 13 și unde se face amintire de Vărlăamă cu cuvintele următoare: „În zilele prea sântitului Archiepiscopă Kyr Vărlăamă Mitropolitul Sucevei și a toată țara Moldovei.“ ³⁾ Vărlăamă în anul 1651 Martie 26 a a altor subiecte, ce aă mai fostă trătate în tesele de licență, s'aă ostenitu, de aă scrisă și mulți alți bărbați cu renume, — pecându despre trecutul nostru juridică sântă foarte puțină, cei-ce aă încercată câte ce-vă. Aceasta provine de acolă, că noi Români suferimă de ăă boală rea, că ne agetămă și ni place să scimă multe din ale străinilor, pecându de cele ce aparțină națiunii noastre, fiă în privința relegiunii oră a dreptului nostru, ne interesămă prea puțină; de aceea și cunoascemă puțină în ale noastre și progresul nostru n'are sporă. Alte poare aă căleată mai practică, ele aă făcută sacrificie enorme și aă depusă stăruințe gigantice, de și-aă desgropată mai ântăru toate ale lor și și-aă clădită mărețe monuminte naționale și apoi aă pășită a se interesă seriosă și de altele, avându-și mai ântăru toate ale lor gata; ear' noi în locă să căutămă, ca să didimă edificiul nostru națională în modă naturală, de josă, în locă să căutămă, ca să punemă mai ântăru ăă basă sănătoasă și puternică, ne-amă apucată să didimă dela vârfă, și de nu ne vomă luă pe samă, câtă de timpuriă să începemă a didi în modă naturală, edificiul nostru totă-de-a-una va fi șubredă și puterile întrebuintate la rădicarea lui se vor cheltui și sēcă fără folosă căci fiă și după ună timpă îndelungată, urmându pe calea de acumă, vomă fi siliți să ne întoarcemă înapoi și să punemă mai ântăru temelă puternică, căci numai astăfelă edificiul nostru nu va amenință în fiă-care momentu să cadă.

¹⁾ „Not. ist. și arch.“ pg. 199, 209 sq. — ²⁾ „Uricariul“ V. 224—28. — ³⁾ „Not. ist. și arch.“ pg. 172: ВЪ ДНИ ПРѢВЪЩЕНАГО АРХІЕПИСКОПА КЪРЪ ВАРЛААМА МИТРОПОЛИТА СЪЧАВСКАГО И ВЪСЕМЪ МОЛДАВСКОНЪ ЗЕМЛИ.“

luatū parte la divanul țerei, ținutū sub președința Domnului Vasile Lupul, cândū s'a decisū a se închiná mōnăstirea Dumbrăvescii mōnăstirii bulgare Zogravul dela muntele Aton. ¹⁾

Ajungēndū aci cu descrierea vieței Mitropolitului Vărlăamū, înainte de a merge mai departe cu dīnsa și cu enumerarea faptelor marelui bărbatū, e bine să aruncāmū ūă privire rāpede asupra timpului și referințelor, în cari ilustrul nostru păstorīū a lucratū și a condusū biserica Moldovei și aceasta credemū de trebuință a o face cu atāta mai multū, cu cātū timpurile și împregiurările, în cari a trăitū elū și a luptatū, aū fostū cu totul altū-feliū, de cum sūntū în diūa de astă-dī, căci, numai cunoscēndu-le acestea mai de aproape, putemū aprețuī mai cu dreptate faptele, judecă cu nepărtinire meritele lui, ni face și ūă idee mai dreaptă despre puterile lui și înțēlege ideele, limba și stilul lui.

Timpul și referințele, în cari Vărlăamū a condusū biserica Moldovei, se semnalează la începutū prin dese schimbări de Domnie și persecutarea pāmēntenilor de străini, prin călcarea de cătră Turci a drepturilor Romāne, numindū ei de-a dreptul unū Domnū fără alegerea țerei, apoi prin lupte crāncene și nefericite dintre Moldoveni și Munteni, a căror consēcintă fu mārirea tributului cătră Turci în modū străordinariū, jāfuirea și pustiirea āmbelor țere și mai multū a Moldovei, prin cōnstrīngerea Domnilor a însoțī la resbelū armatele turcesci și darea de provisiuni pentru susținerea lor, prin încălcarea Moldovei de oștiri inamice, cari aū prādatū într'unū modū barbarū, aū jāfuitū și robitū și aū datū focului și sabiei, totū-ce aū întimpinatū în cale, prin sărācirea și darea înapoi a pāmēntenilor împovārați cu dări grele, persecutați, asupriți și îmbrānciți la dīnșii a casă de venetici, oaspeți nedoriti și nepoftiti de pāmētenii și în fine prin bāntuirea țerei de locuste împreună cu cei doi agenți, cari mai totū-de-a-una le însoțescū, fometea și moartea. Să le desfășurāmū deci acestea ce-vā mai pe largū, ca astū-feliū să ni facemū cunoscutū mai de aproape cu timpul și referințele, în cari ilustrul nostru Mitropolitū a păstoritū.

Doaue-deci de ani, 6 lune și ce-vā a fostū durata păstoriei Mitropolitului Vărlăamū și în acestū timpū Romānii aū înduratū multe nevoi, eară dīlele de linisce și sēnine aū fostū puține. În timpul primului Domnū, Alexandru Vodă Iliășū, sub care s'a începutū păsto-

¹⁾ „Cron. Romanului“, pg. 268.

ria Mitropolitului Vărlăamă, unū numărū însēmnatū din boierii Români erău să fiă uciși de Domnū după îndemnul unui ministru alū sēu, anume Batiste Veleli, grecū de nățiune, ear' cei-l'alți pămētenī aū fostū împovărați cu diferite sârcine; de aci se nâscū nemulțămire generală și rēskoala, care se finesce cu detronarea Domnului și alungarea Grecilor și anume în Fevruariū 1633, fiindū-că la 20 Ian. Domnul se află încă pe tronū, cândū trâmise boieri la Poartă ca să pîrască pe Mateiū Băsărabū. ¹⁾ Acestuia fi urmeadă Bârnovschi, a căruia domniă a fostū de nă scurtă durată, cam 4 lune, și care amăgitū de Turci se duse la Constantinopole, unde îl omorîră în Iunie acela-și anū. Vine apoi Moise Movilă, de a căruia Domniă la cronicariul Mironū Costinū găsimū între altele: „În anul 7141, în luna lui Aug. aū intratū Moise Vodă în Iași, la scaunū“, și mai departe: „Domnit'aū Moise Vodă, după Abaza Pașa, numai peste eamnă, eară primăvara i-aū venitū mazilia, și s'aū datū Domnia Lupului Vasilie Vorniculul, de Sultanū Muratū“; eară acte dela dînsul găsimū amintite între 28 Iunie 1633 și 15 Martie 1634. ²⁾ Acestū Domnū n'apucă să se așede bine și fū constrînsū a însoți armatele turcesci, ce mergeău în contra Polonilor: „Și bine ne aședatū (M. Movilă), la al doilea anū, 7142, aū intratū Abaza Pașa cu oști în țara leșască.³⁾ Turcii, neputēndū obținé unū succesū bunū, bănuiră pe Domnū, îl colomniară și detronară. Aceste schimbări de 3 Domnie se întēmplară numai din luna lui Fevruariū 1633 pēnă în Marte 1634. Fiă-care schimbare de Domniă n'aduceă nimicū, ci din contră numai rele, care se succedău unele pe altele multū mai desū ca schimbarea Domnilor, căci Turcii, luândū pretextū dela turburările, ce însoțîău desele schimbări de Domniă, cautate totū de ei, se amestecară acum și mai tare, nesocotiră drepturile țerei, de a-și alege Domnū, cari drepturi după spusa lui Cantemirū să fiă începutū a fi călcate pentru prima oară sub Petru Rareșū⁴⁾ și de aci cândū nesocotite, cândū respectate, ear' acum Sultanul Muradū din nou călcă aceste drepturi și singurū trâmise Domnū Moldovei pe Vornicul Vasile Lupul, a căruia Domniă începū din Aprile 1634 și se continuă pēnă în sēptēmâna pătîmelor a anului 1653.

¹⁾ Istoria țerei Românescei de cândū aū descălecatū Români, în Măg. Ist. t. IV. pg. 319 dice: „Ear' când aū fost genarie 20, venitaū și boierii pribégi dela Moldova în Tarigrad și cu Moldovenii trimiși de Alexandru Iliăș cu carte de pîră, care o aū dat în mâna împēratului.“ — ²⁾ „Ind. Jolk.“ lit. A. Nr. 96 și „Uricariul“ V. 224—28. — ³⁾ „Cronicele României“ I. 299. — ⁴⁾ „Descrierea Moldovei“ Bucurescei 1875, pg. 56 sq.

De și a fostă Domnia aceasta de uă durată mai lungă decâtă a ori-cărui Domnă din secolul ală XVII., totu-și Moldova n'a fostă scutită de dureri și neajunsuri nici în timpul ei; ea a avută a suferi multe, ba ce e mai multă, prin netactica și nechibsuința lui Lupul din timpul Domniei lui Moldoveni începură a dá înapoi în modă simțitoră, căci pe lîngă unele bunuri, ce s'aũ adusũ în timpul acestei Domnie, relele, ce aũ bătuitũ, aũ fostũ mai multe și mai îndesate. Mulți, ca să nu dicũ, aproape toți, câți aũ scrisũ ori aũ amintitũ ce-vá despre timpul Domniei lui Vasile Lupul, sũntũ de părere, că românii Moldoveni aũ fostũ fericiți sub această Domniã. Așã Domnul Vizanti dice: „Timpuri glorioase și fericite ale lui Stefanũ celũ Mare și Vasile Lupul, înstituțiuni strămoșesci și tradițiuni naționale, sũnteți voi oare uitate?“ ¹⁾ Odobescu spune: „Cândũ în sfârșitũ domni cu inimã romãnã, ca Mateiũ Bãsãrabũ, ca Vasile Lupul.“ ²⁾ Nu mai vorbimũ de domnul Misailũ ³⁾ și alții, cari par-cã n'aũ cuvinte de ajunsũ, cu cari sã-'lũ laude pe Vasile Lupul și sã-i susținã nu numai toate lucrãrile de adevãratũ românesci, ci sã-lũ facã și Romãnũ cu ori-ce prețũ. Noi lãsãmũ disele și espresiunile de entusiasmu și compãrãrile nepotrivate ale unora și altora și preferimũ sã urmãrimũ mai bine, ce putemũ culege din istoriã și ce ni spunũ documintele. Vasile Lupul, pãnã cândũ ajunsese la Domniã, se pãreã bine-voitoriũ pentru țarã și interesele ei; așã în timpul, cândũ fu numitũ Alexandru Vodã Iiașũ ca Domnũ de Turci, elũ împreunã cu alți boieri plecã la Constantinopole cu plângerea, sã nu li-se trãmitã Domni nesciutori de rãndulelele țerei; ear' cândũ Domnul hotãrã sã omoarã mai mulți boieri, Lupul figurã în numãrul lor. Rescoala, ce se rãdicã în contra Grecilor și a Domnului, fu condusã asemenea de dînsul și elũ sciũ sã conducã lucrurile așã, cã dupã potolirea ei strigãũ cu toți: „sã ne hie Domn Lupul Vasilie Vornicul; însă, îi daũ și legãturi cu tocmealã, ce va luã din țarã; ce s'are legã pentru dãri atunci la acel ales, erã mai mult sã nu ia din țarã. Ce acele legãturi vedẽndũ Lupul Vasile Vornicul, ori-cã vedeã pre oare câți din capete cã trag spre Barnovski Vodã, n'aũ primitũ Domnia într'aceea datã, și aũ stãtutũ și elũ la sfatul acela, sã se trimitã în țara leșascã la Barnovski Vodã sã vinã iar la scaunul țerei.“ ⁴⁾

¹⁾ Veniaminũ Costachi: Iași 1881, pg. 9. — ²⁾ „Rev. Rom.“ 1862 pg. 114. — ³⁾ „Epoca lui V. Lupul și Mateiũ Bãsãrabũ“ Bucuresei 1866. — ⁴⁾ „Cron. Romãniei“ I., 292, 234 și 295.

Mai departe din cuvintele cronicariului Mironu Costinu reese, ca Lupul facuse multe incurcature si multi ilu sfatuiuu pe Barnovski ca sa-lu omoare, candu acesta pornise sa meargă la Constantinopole: „Că multi sfatuiuu pe Barnovski Vodă să omoare pre Lupul, sciind amestecăturile lui.“ Barnovski însă se purtă omenesce cu Lupul, eară acesta îi scurtă dăilele lui: „Și aceia apoi au mâncatū capul lui Barnovski Vodă, că pira dela neprietenī nu lipsiă, mai alesū dela Lupul Vasile Vornicul, pre la prietenii lui cu cãrți de aice den țară, cum de'l vor slobodī viū pre Barnovski Vodă, țara Moldovei va hi cu Leșii una“, și în altū locū: „Nu eșiă despre toți suspinul pentru moartea lui Barnovski Vodă; ce toți bănuiau pre Lupul Vasile Vornicul, a căruia toate pîrele se oblicise.“¹⁾ După-ce ilu aședă bine pe Barnovski, Lupul, avēndū la Poartă câți-vă cunoscuți din căpitenii și mai alesū pe Abaza Pașa, care pîri pe Moise Movilă pentru nereușita în contra Polonilor, cu ajutoriul lor grăbī detronarea Domnului, ear' Domnia o căpētă elū dela Sultanul Muratū²⁾, fără alegerea țerei și, după cum ni spunū unii, cu bani, ce-i lucru de cređutū, căci la Turci moneda jucă mare rolū: de aci pretențiuni de tributuri mari și schimbări de Domnie.

Așă lucră Vasile Lupul, pēnă-ce puse mână pe Domniă, și nici e de mirare, căci și alții din străini, pēnă să ajungă la putere, au lucratū totū astū-feliū.

Lupul nu eră Românū, după cum caută unii de ai noștri a-lu face cu ori-ce prețū. Mărturie cumpenitoare ni-lu arată străinū de origină. Cronicariul Mironu Costinu, vorbindū despre Domnia lui Georgie Ghica, dice, că Lupul a fostū Arnăutū: „Neguțătoria țindū (Grigore Ghica) pēnă la Vasile Vodă, și fiindū de unū neamū cu dēnsul, Arbănașū, ilu au trasū Vasile Vodă la curte.“³⁾ Totū astū-feliū ilu arată și Schmidt, fostul residentū în Constantinopole alū Împēratului Ferdinandū alū III., în relațiunea sa din 20 Augustū 1643 cătră numitul Împēratū.⁴⁾

¹⁾ Ibid. pag. 296, 297 și 298. — ²⁾ Ibid. pag. 300 și 301. — Fotino: „Istoria generală“, t. III., p. 73. „Descrierea Moldovei“, pag. 46. — Șincai: t. III., pag. 28. — Hormuzachi: „Documinte privitoare la istoria Românilor“, t. IV., partea I., pag. 672 sq. — Laurianu: „Ist. Rom.“, p. 451, dice, că Lupul a fostū alesū de țară și întăritū de Sultanul Muratū: „În locul lui (M. Movilă) alese țeara pe vornicul Basile Lupul și Sultanul ilu întări. — ³⁾ „Cron. României“, t. I., pag. 357. — ⁴⁾ Rudolf Schmidt la Hormuzachi: „Doc. priv. la Ist. Rom.“ t. IV., partea I., Bucuresci 1882, pag. 672—675: „Ich habe vor Jahren zue Constantinopel ihn gesehen ein oder zweymal beim Cayleccamb, uund deffterdar, anderst denselben nie nit kennt, alss per fama, dass er ein arger hoffartig uund falscher Arnaut oder Albaneser seye“ și mai departe: „Ist

Asemene susțină Cantemir¹⁾, Atanasiu Comnen²⁾, Ipsilant³⁾, Fotino³⁾, Șincai⁴⁾ și alții⁵⁾; eară Paul⁶⁾ de Halepo dice, că a fost⁶⁾ Grec⁶⁾. În fine Domnul Misail⁶⁾ se frământă și-și pune toate puterile, de a-l⁶⁾ scoate pe Lupul cu ori-ce preț, dându-l⁶⁾ de Român și acuzându pe toți cei-ce nu s⁶⁾nt de socotința domniei sale. Domnia sa, după-ce citeadă pe Cantemir, Negruzzi și Cogălnicean, cari dic⁶⁾, că Lupul a fost⁶⁾ Epirot ori Albanes, continuă ast⁶⁾-fel⁶⁾: „Înțelegem⁶⁾ mania și ținta străinilor, de a atribui străinilor ori-ce v⁶⁾rtute, ori-ce bine, ori-ce faptă frumoasă se făcea și s'a făcut⁶⁾ de cine-vă din neamul și osul românesc; dar' pe Români, când⁶⁾ o fac⁶⁾ aceasta, mărturisim⁶⁾, că nu-i pricepem⁶⁾ nici decum! Afară de aceasta, numele și familia, faptele, aspirațiunile, simțimintele, credințele, defectele, în fine totul este român în Vasile Lupul” și mai departe: „Noi însă, nevr⁶⁾nd⁶⁾ a abdică cu una cu duo, propria convicțiune, ce avem⁶⁾, de romanitatea lui Vasile Vodă“; în fine după-ce publică înscriciunea bisericeii Stelea din Târgoviște, unde între altele dice, că dăce și trupul răpaosatului său tată (al⁶⁾ lui Lupul), „marelui logofet⁶⁾ Boul“, ai socot⁶⁾, că în adev⁶⁾ru Domnul Misail a dat⁶⁾ de culcușul adev⁶⁾ruului, căci plin⁶⁾ de mândria închiăiă: „Vasile Lupul, după nici un⁶⁾ chip, nu a⁶⁾ putut⁶⁾ fi de altă naționalitate decât⁶⁾ de aceea românească afirmăm⁶⁾ încă oă-dată, că eră (român) Vasile Lupul.“⁷⁾ Dizele domnului Misail nu ni arată nimic⁶⁾ posi-

selczam an diessem stolczen Arnaut“; în fine în alt⁶⁾ loc⁶⁾: „Mit diesem ziehet der arglistige Arnaut ganz an sich die remonierende Griechisch-Ambitiosische geister. . . .“ — ¹⁾ „Descrierea Moldovei“, pag. 46: „Cu modul acesta, contra voinței boțarilor, cu mare putere de bani a câștigat⁶⁾ domnia dela Turci. Vasiliu dela Epir.“ — ²⁾ „Anal. acad. Rom.“, ser. II., t. II., Bucuresei 1881, pag. 437: „Anul 1634. Vasile Arnăutul Voevod se ureă pe tronul Moldovei și domnesce p⁶⁾enă la 1654“; ear' mai de parte: „Domnul Moldovei Vasile Voevod⁶⁾ eră de patrie dela Epiru; tatăl⁶⁾ său eră născut⁶⁾ la Marcianopole.“ — ³⁾ Fotino, l. c. III., 73: „Vasile Vodă I. Acesta eră de origină Albanes“; ear' pe p. 77, vorbind⁶⁾ despre domnia lui Ghica, dice: „Îl⁶⁾ recomăndă (pe Ghică) pe lângă agentul Moldovei de atuncea Vasilie, carele eră și el⁶⁾ Albanes. După aceea Vasilie, ajung⁶⁾nd⁶⁾ a se face Domn⁶⁾ la Moldova . . .“ — ⁴⁾ Șincai t. III., p. 28: „Domnia Moldovei o a⁶⁾ dob⁶⁾ndit⁶⁾ prin multe daruri, Vornicul cel⁶⁾ mare Vasilie Lupul Arnăutul, carele a⁶⁾ domnit⁶⁾ dela anul 1634—1654.“ — ⁵⁾ C. Negruzzi și Cogălniceanul îl⁶⁾ numesce „Albanesul“. — ⁶⁾ Hăjd⁶⁾eu: „Archiva Ist.“, t. I., partea II., pag. 75 și 79: „Causa urei lor pentru Vasilie fu, pentru că el⁶⁾ eră Grec de nascere și origină“ și în alt⁶⁾ loc⁶⁾: „Soldaț⁶⁾ii lui Vasile Grecul.“ — Aceasta poate o susține Paul⁶⁾ de Halepo din cauza simpatiei lui Lupul pentru Greci, că i Miron⁶⁾ Costin⁶⁾ ni spune: „Ce tot⁶⁾ pre lângă Domnia a⁶⁾ mers⁶⁾ boțerii, oprind⁶⁾ și domolind⁶⁾ țărănimea; eară mai nu eră putere nici la boțerii a oprire grosimea țărănimei pornită. Ce și pre Vasilie Vornicul, anume că este și el un⁶⁾ din Greci, a⁶⁾ sv⁶⁾rlit⁶⁾ un⁶⁾ cu un os, și 'l-a⁶⁾ lovit în cap.“ — ⁷⁾ Misail, l. c. pag. 4, 457—458 și nota 6.

tivă, căci și „λύκος“ ală Grecilor și „Wolf“ ală Nemților și așa mai departe pe românesce e totă lupă; eară familia de Boul de asemenea nu poate arătă ce-vă sigură, căci noi găsimă între reprezentanții Austriei pre „Contele de Boul“¹⁾, care de bună samă n'a fostă Română. Afară de aceasta, înscripciunea dela Stelea, pe care se rádima domnul Misailă, a fostă reprodușă greșită, căci acolă nu se amintesce nimică de Logofătul Boul ca tată ală lui Lupul, ci se dice, că tatăl lui Lupul se chiămă Nicolae Vel-Aga: „Și unde a fostă astrucată corpul rēpaosatului părintelui meu Nicolae Vel-Aga.“²⁾ Cătă despre „faptele, aspirațiunile, simțimintele, credințele, defectele, în fine totul este română în Vasile Lupul“, după cum se exprimă domnul Misailă, noi đicemă acum numai atăta, că unele din acestea n'aă fostă tocmai românesce; însă fiindă-că nu voimă să ne prea depărtămă de firul istoriei noastre, lăsămă acestea la ũă parte și ne întoarcemă la șirul evenimentelor petrecute sub domnia lui Lupul, căci, aducēndu-le înainte, credemă, că va urmă de sine ũă lămurire și asupra điselor de mai năinte.

(Va urmă.)



Rēportul mosaică despre facerea lumii și sciințele năturale.

(Urmare.)

Ce se atinge de modul, în care propune rēportul mosaică operele d-đeiesce, observămă, că elă se lasă foarte ușoră justificată, mai alesă din punctă de vedere ală scopului, ce-lă urmăresce scriitoriul inspirată.

Căci și rezultatele paleontologice, desfășurându-le sistematică, nu s'ar putē însiră în altă modă, după socotința năaturalistului Gütler³⁾, decâtă vorbindă mai ântăiă numai de flora și urmărindu-o dela formațiunea cambrică în susă pēnă în timpul terțiariă, apoi descriindă numai fauna și urmărindu-o eară-și pēnă în timpul terțiariă. Așă și biblia, vorbindă de creațiunea organismelor, amintesce mai ântăiă de plânte ca de prima înfășisare a vieței organice pe pământă, și face

¹⁾ A. D. Xenopolă: „Resboaele dintre Ruși și Turci“, t. II., p. 358 și 203.

²⁾ Ionescu: „Mat. Basarab. și V. Lupu“ Iași 1868, p. 74.

³⁾ Dr. C. Gütler, ibid. p. 119. 120.

deosebire între earbă, verdeată, ce poartă semință, și pomi fructiferi, ce poartă fructe după felul lor; apoi, trecându la animale, amintesc mai întâiu de mulțimea animalelor, ce le-au produs apele după voia lui D-zeu, după aceea de păseri, ce zboară pe de-asupra pământului sub întinsul cerului, și în urmă de animalele terestre, ádecă de toate tărâtoariile, de toate ferele și de toate vitele după felul lor.

Dacă așa-dară în opuri geologice este permisă a întrebuiță metoda etnografică la clasificarea fosilelor, de ce să nu-i fiă fost ertat și lui Moisi a se folosi de metoda aceasta, cu atâta mai vârtos, fiindcă nu descrierea năturei i-a fost scopul principal la scrierea rēportului său, ci împărtășirea adevărului neștrămutat, că toate, câte există, afară de D-zeu, au început să existe prin voința și bunătatea lui Dumnezeu?

Eară din metoda aceasta etnografică întrebuițată la espunerea rēportului mosaicu nu credem să se simțască cine-vă necesitată a face conclusiunea, că Moisi ar fi voit să ni împărtășască, că totu felul de plânte, câte au existat și există, a fost produsu numai în ziua a treia, eară în ziua a cincă și a șesa animalele maritime și terestre, dară nici uă plântă. Căci lui D-zeu a-totă-potinte i-a fost totu una de ușoră a creă de uă-dată universul, așa cum îl vedem astă-zi deplinu ordinat, deplinu organizat și dezvoltat, cum de ușoră i-a fost să dispună, ca toate să se desvoalte pe incetul și dimpreună, pēnă să ajungă la starea determinată a dezvoltării lor.

În privința atitudinii, ce trebuie să o observe teologul la espicarea s. scripture, ni dă s. Augustinu unele îndegetări foarte prețioase, ca și când ar fi presimțit progresese timpului modernu. Elu dice ¹⁾:

¹⁾ Plerumque enim accidit, ut aliquid de terra, de coelo, de caeteris mundi hujus elementis, de motu et conversione vel etiam magnitudine et intervallis siderum, de certis defectibus solis ac lunae, de circuitibus annorum et temporum, de naturis animalium, fructuum, lapidum, atque hujusmodi caeteris, etiam non christianus ita noverit, ut certisissima ratione vel experientia teneat. Turpe est antem nimis et perniciosum ac maxime cavendum, ut christianum de his rebus quasi secundum christianas Litteras loquentem, ita delirare quilibet infidelis audiat, ut, quemadmodum dicitur, toto coelo errare conspiciens, risum tueri vix possit. Et non tam molestum est, quo errans homo deridetur, sed quod auctores nostri ab eis, qui foris sunt, talia sensisse credantur, et cum magno eorum exitio de quorum salute satagimus, tanguam indocti reprehendantur atque respuuntur. Cum enim quemquam de numero Christianorum in ea re quam optime norunt errare deprehenderint, et vanam sententiam suam de nostris Libris asserere; quo pacto illis Libris credituri sunt, de resurrectione mortuorum, et de spe vitae aeternae, regnoque coelorum, quando de his rebus quas jam esperiri, vel indubitatis numeris percipere potuerunt, fallaciter putaverint esse conscriptos? S. Augustini, De Genesi ad litteram, L. I., n. 39.

„Se întâmplă adese, că și celū-ce nu-î creștinū, să aibă oare-cari cunoscințe despre pământū, despre ceriū și despre cele-l'alte eleminte ale lumii, despre mișcarea și rotăciunea corpurilor ceresci, ba chiarū și despre mărimea și distanțele lor, despre întunecimile soarelui și ale lunei, despre schimbarea anilor și a anotimpurilor, despre natura animalelor, a plântelor și a mineralelor și despre altele de felul acesta, cunoscințe, cari le susține cu cea mai mare sigurătate. Este însă foarte rușinosū și stricaciosū, deci foarte de evitatū sub ori-și-cari împrejurări, ca unū creștinū, vorbindū de lucrările aceste așa dicendū după cărțile sante, să spună nisce nebunie, încatū necredinciosul, vedēndu-'lū rētācindū, abiā să se mai poată ține de rīsū. Și într'unū cadū ca acesta nu-î așa de supēratoriū, dacā se iā în rīsū unū omū de rōndū pentru rētācirea lui, decātū dacā cei-ce stāū afarā (necredincioși) credū că învățatoriī noștri ar fi cređutū astū-feliū de lucruri, din care causā ei apoi îi bătjocurescū și disprețuiescū ca pe nisce ignoranți spre cea mai mare stricāciune a acelora, de a cărorā mântuință noi ne îngrijimū. Cāci dacā ei observā, că creștinul rētācesce în lucruri, cari ei le cunoscū foarte bine, earā elū se rādimā în rētācirea sa pe santele noastre cărți, cum să creadā atuncia necredincioșii cărților noastre, cāndū ele vorbescū de înviarea morților, de sperānța vieței de veci, de împērāția ceriului, dacā într'înșii s'a formatū socotința, că ele rēporteadā falsū despre lucruri, cari se potū cunoasce din sperința și călculā cu cifre, ce nu se potū trage la îndoieală?“

Din cuvintele aceste ale s. Augustinū putemū deduce doauē regule foarte însemnate, cari trebuie considerate la esplicarea bibliei: 1) ca noi în lucruri, cari stāū în strīnsā legăturā cu dogmele credinței, să ne ținemū cu stātorniciā neclātītā de adevērul nestrāmutatū alū s. scripture; 2) earā în lucruri, cari nu atingū nici directū și nici indirectū dogmele bisericeī ortodoxe-catolice și așa-darā nici autoritatea santei scripture, ci aū mai vērtosū de obieptū întrebări curatū nāturale, să ne ferimū a ne ține exclusivū de oare-care unicā esplicare a bibliei, încātū mai pe urmă să nu fimū necesitați a o susține chiarū și atunci, dacā s'ar constātā cu sigurătate, că înțelesul susținutū nu este înțelesul celū adevēratū alū cutārui locū.

Combināndū rēportul mosaicū după cele spuse cu rēsultatele cercetārilor geologice și paleontologice, credemū, că istoria creațiunii s'ar puteā desfășurā cam în modul urmātorū:

La începutū a creatū D-đeū materia cea fārā de formā, din care a formatū Elū lumea (pământul și toate, cāte nu-sū pământū [ceriul]). Earā

pământul eră deșertă, adecă fără de vieață organică și învelit în întunerec, adecă acoperit cu apă. Formarea masei acestei chaotice s'a început apoi cu creațiunea luminei, careia i-a urmat formarea atmosferei și arătarea uscatului. Astă-feliu se iviră în ziua a treia munții primitivi (azoici) și mările și se arătă pământul uscat cu râurile și lacurile lui; există lumina și așa-dară și căldura, așijdere și atmosfera, se înțelege, că într'ună stare, care nu se poate determina cu siguranță. După aceste a început a se arătă și vegetațiunea în ape și pe uscat, și ea s'a arătat și a existat oare-care timp mai înainte de ce fu statorită referința siderică de astăzi dintre pământ și corpurile ceresci. Câtă a durat starea aceasta, nu ni spune sânta scriptură, dară ea însăși, că tocma după-ce se gătiră procesele cosmice și așa-dară fură statorite referințele siderice și prin urmare fură regulate și cele atmosferice și climatice, cum sânt ele necesare pentru existența animalelor, a urmat și animalizațiunea și anume mai întâi cea maritimă, apoi animalele, ce sboară pe deasupra pământului și în urmă cele de pe uscat, cari se dezvoltară împreună cu lumea plântelor în ordinea determinată de înțelepciunea d-deiească. În decursul timpului acestuia urmă pe încetul și formarea formațiunilor geologice mai întâi a celor mai vechi (paleozoice), în cari provin, pe lângă plante, și animale maritime. apoi și cele-l'alte formațiuni până la diluviu și alluviu.

(Va urmă.)



Православный приходъ въ австрійскихъ владѣніяхъ, его организація и устройство.¹⁾

Организація приходовъ въ православно-австрійской церкви составляетъ дуже важный предметъ, ибо она помогла православно-австрійской церкви сохранить множество древныхъ церковныхъ обычаевъ.

Прежде чѣмъ приступимо къ нашему предмету, представляется не лишнимъ, хотя въ короткихъ чертахъ, рѣшить вопросъ, съ якого времени и якимъ образомъ могло появиться само православное народонаселеніе въ предѣлахъ Австріи?

Появленіе православныхъ въ предѣлахъ Австріи замѣчается, если такъ можно выразиться, съ незапамятныхъ временъ. Съ вниманіемъ треба слѣдующіи причины въ уважаніе принимати: во 1-хъ, самостоятельное переселеніе православныхъ въ предѣлы Австріи и во 2-хъ пріобрѣтеніе ею земель съ православнымъ населеніемъ. Разсмотримъ-же ихъ подробно.

Переселенцами явились преимущественно христіане Балканскаго полуострова, вынуждаемые покинути отечество всевозможными притѣсненіями, которыя сыпались на ихъ головы со стороны Турціи. Сначала переселялись отдѣльныя личности, отдѣльныя семьи, но съ часомъ, и особенно съ конца XIV-го столѣтія послѣ коссовской битвы 1389 года, число переселенцевъ значительно поболшается, хотя въ 2-й половинѣ XVI в. переселеніе совсѣмъ остановилось, такъ якъ тѣ мѣстности за Дунаемъ и Савой, куда направлялись бѣглецы отъ турокъ, около того времени также подпадали власти турокъ. Затѣмъ, послѣ отнятія Венгрии изъ рукъ турокъ, переселеніе возобновляется и идетъ вплоть до 1690 года, который, якъ увидимъ ниже, можно считати годомъ окончательнаго основанія православной церкви въ австрійскихъ владѣніяхъ. Переселенцы, якъ уже было указано, стремились преимущественно за Дунай и Саву, и занимали земли Кроаціи и Славоніи. Нужно за-

¹⁾ Зри „Странникъ“ 1884. Сочиненія Николая Маркова. Составлено по Шагунѣ — *Geschichte der Griechisch-Orientalischen Kirche in Oesterreich*. 1862; Голубинскому — Краткій очеркъ исторіи православныхъ церквей. . . 1871; Радичу — *Die Verfassung der Orthodox-katholischen Kirchen bei den Serben in Oesterreich-Ungarn*; Зильбернаблю-Verfassung und gegenwärtiger Bestand sämtlicher Kirchen des Orients; Шагунѣ — *Compedium des kanonischen Rechtes*; и др.

мѣтити, що сначала принимали ихъ съ простертыми руками и тотчасъ-же надѣляли ихъ широкими правами. Въ 1690 году, по приглашенію Леопольда I, отъ 6-го апрѣля, въ предѣлы Австріи явилось подъ предводительствомъ некскаго патріарха Арсенія III Черноевича сразу около 40,000 семей сербовъ. Приглашеніе обѣщало востановленіе поруганной религіи, полную ея свободу и обезпеченіе благоденствія и безопасности для переселявшихся. „Agite igitur“ заключаетъ Леопольдъ, „pro Deo, pro Religione, pro salute, pro libertate, pro securitate, vestra culturamque, agrorum deserite, socios vestros ad sequenda vestigia vestra. invitate . . .“ (Радичъ стр. 40)¹⁾ Тотъ-же самый характеръ имѣли и другія грамоты, какъ то: отъ 21-го августа и 11-го декабря 1690 года, отъ 20-го августа 1691 и отъ 4-го марта 1695 года. Всѣ эти грамоты, или дипломы, и положили собою основаніе такъ называемому „Jus privilegiale rascianum“. Сербы согласно всѣмъ этимъ грамотамъ обязаны были: 1) войти въ составъ Австрійскаго государства (Staatsverband) и 2) какъ его подданные, участвовать въ сраженіяхъ противъ турокъ. Въмѣстѣ съ тѣмъ имъ давались слѣдующіи весьма широкіи права. Во 1) право полной свободы вѣроисповѣданія и богослуженія по старо-сербскому календарю; во 2) права свободнаго избранія епископа, которому давалось полномочіе для безконтрольнаго распоряженія въ церквахъ, постеленія священниковъ, постройка церквей и т. п.; въ 3) честь православнаго исповѣданія строго ограждалась отъ возможныхъ оскорбленій, а духовенству даны особыя льготы и преимущества, между прочимъ — подсудность по всѣмъ дѣламъ исключительно суду епископа.

Все церковное управленіе было организовано въ видѣ автокефальной австрійской митрополіи или, собственно, патріарха, по тому що названія — „митрополія“, „митрополитъ“ замѣнили названіе — „патріархъ“, „патріархатъ“ только съ 1748 г. Митрополія та въ церковномъ отношеніи была раздѣлена на извѣстное число епархій.

Послѣ конференціи съ правительствомъ сербской церкви, правительство составило регламентъ 1779 года, 16 юля, который, какъ болѣе соотвѣтствующій требованіямъ народа, и былъ принятъ и подъ именемъ Rescriptum declatorium составляетъ дѣйствующій

¹⁾ Kurzer Bericht von der Beschaffenheit der zerstreuten zahlreichen illyrischen Nation in kais. kön. Erblanden, 1761. Авторъ указываетъ на организованность того переселенія.

законодательный кодекс для нынѣшней православно-австрійской церкви.

Еще 1498 году пересенцами была открыта сръмская митрополія, которой и стали подчиняти епархіи по мърѣ ихъ открытія. Въ времени Арсенія III. Черноевича такихъ епископій, по приблизительному численію, было вже около 8 съ слѣдующими названіями: будимская, шегединско-бачская, вараждинская или марчская, янопольско-темешверская, арадская, поджогская, вержецкая и хопавская. Резиденція патріарха „всего иллирійскаго народа“ со времени Арсенія Черноевича мѣнялась нѣсколько разъ. Такъ, сначала ея было мѣстечко св. Андрея къ сѣверу отъ Будима, потомъ она была въ Бѣлградѣ и, наконецъ, перенесена въ Карловицы.

Второю причиною появленія православныхъ въ придѣлахъ Австріи были, якъ сказано выше присоединенія сю областей съ православнымъ населеніемъ. Присоединенія ти носили большею частію характеръ мирный, дипломатическій. Такъ была присоединена напр. Буковина. 2-го іюня 1777 года включено Буковину въ церковнымъ отношеніи въ Австрійскую имперію. Въ церковнымъ отношеніи къ Австріи отошли: епархія радовецкая, епископъ которой продолжалъ носить названіе радовецкаго даже и послѣ 1784 года, когда его кафедра, по волю австрійскаго правительства, перенесена была въ Черновець, и части епископій романской и хушской, подчинившіяся епископу радовецкому, который такимъ образомъ сдѣлался епископомъ всей Буковины. Въ 1783 году была Буковина подчинена митрополиту карловачскому, въ слѣдъ высочайшихъ повелѣній отъ 30 сентябрія и 9 обтября 1778 г. 13 и 23 марта и 8 декабря 1786 и 20 іюля 1790 г. Согласно тимъ повелѣніямъ, митрополитъ карловачскій получилъ титулъ „архіепископъ карловачскій и всѣхъ церквей въ австрійской державѣ обрѣтающихся словенскихъ и романскихъ народовъ митрополитъ.“

Второе присоединеніе было въ 1815 г.¹⁾ Въ то время Австрія получила отъ венеціанской республики Далмацію, причимъ въ церковномъ отношеніи она была подчинена митрополиту карловачскому. Теперь обратимся прямо къ предмету нашей статьи.

Къ 1864 г. образовалось въ Австріи 10 строго разграниченныхъ епархій — темешварская, вершецкая, нейсадская, или бачская, арадская, офенская, покрачская, германстадская, карл-

¹⁾ Послѣ Зильбернагла въ 1797 году. См. стр. 164.

штадская, черновацкая и далматинская. (Schmitt, Statistik des österreichischen Kaiserstaates. 1867, стр. 244).

Всѣ ти епархіи дѣлились на деканаты, или протоіерейства, которыхъ въ XIX. столѣтію было 72. Протоіерейства въ свою очередь дѣлились на приходы, число которыхъ съ точностію опредѣлити нѣтъ возможности, но полагають, що въ XIX столѣтію ихъ приходилось по 200 или 150 на каждую епархію. Къ 20-омъ годамъ нынѣшняго столѣтія всего православнаго населенія въ предѣлахъ Австріи считалось почти 1.700.000; изъ нихъ священниковъ было немного болѣе 2.000 человекъ. Къ 70-мъ годамъ православное населеніе Австріи дошло уже до 3.161.000 душъ если слѣдовати Шмиту (названное соч. стр. 61) и Ховницу (Handbuch zur Kenntniss Ungarns стр. 128), или по Швартнеру — до 4.000.000, изъ которыхъ 2.000.000 приходилось на долю сербовъ, а остальное число распредѣлилось между другими народностями.

Съ 1863 или, лучше сказать, съ 1864 года въ исторіи православной церкви Австріи начинается второй періодъ. Если первый періодъ, т. е. время 1864 года можна назвати періодомъ постепеннаго сплоченія австрійско-православной церкви и образованія одной карловачской митрополіи или патріархати, то тотъ второй періодъ мы назовемъ періодомъ постепеннаго распадненія того компактнаго цѣлаго на отдѣльныя части которыя одна за другою получаютъ самостоятельное автокефальное значеніе.

Уже въ 1863 г. на собраніи сойму краеваго явился проэктъ отдѣленія Буковинской церкви изъ подъ власти карловачскаго патріархата. Въ 1869 г. православные румыны, населяющіе Венгрію, Семиградію и вообще Транслейтанскую половину Австріи, уже окончательно вышли изъ подъ власти карловачскаго митрополита и образовали свою самостоятельную митрополію изъ трехъ епархій — германштадской, арадской и карансебешкой. Митрополичью кафедру, находящуюся въ главномъ городѣ германштадской епархіи, Германштадтъ, занялъ человекъ, принадлежащій къ аристократическимъ родамъ Румыніи, баронъ Андрей Шагуна.

Примѣръ румынъ оказался заразительнымъ. Въ 1873 году на степень самостоятельной митрополіи была возведена и Буковина, причемъ митрополиту буковинскому были подчинены двѣ епархіи — задорская и каттарская. Впрочемъ, отдѣленіе Буковины произошло не внезапно, — его нужно было ожидать уже давно. Правда, отношенія между Буковиной, якъ епархіей, и карловач-

скої митрополіей были установлены положительно и опредѣленно, то только на панери, — въ дѣятельности епископъ буковинскій никогда не повиновался карловачскому патріарху, а тотъ послѣдній даже не имѣлъ средствъ добитися того повинованія.

Такимъ образомъ въ настоящее время православноя церковь въ Австріи представляетъ изъ себе три части или вѣтви, — церковь буковинскую, румынскую и карловачскую, организація которыхъ, правда, разнится въ подробностяхъ, но въ общемъ представляетъ одинъ строго-выработанный и прочно установившійся типъ.

Закончивши бѣглый очеркъ исторіи православной церкви въ австрійскихъ владѣніяхъ, можно смѣло сказать что православные Австріи не потеряли присутствія духа и съ умѣли много изъ обычаевъ и обрядовъ православной вѣры чисто сохранить. Въ чемъ же заключается секретъ такой стойкости? Гдѣ почерпаются православными Австріи тѣ силы, которыя нужны для той стойкости? Гдѣ ими берется то духовно-нравственное мужество свои св. вѣры непоколебимо держатися? Отвѣтимъ: въ ихъ церковно-общественной организаціи и только въ ней одной, и чтобы то положеніе не показалось голословнымъ, перейдемъ, наконецъ, къ разсмотрѣнію основной части той организаціи, къ разсмотрѣнію церковной общины, прихода, на которомъ наиболее рельефно отразились всѣ отличительныя особенности той организаціи.

Приходъ въ австрійской православной церкви, какъ и вообще въ церкви вселенской православной, представляетъ изъ себе хотя первѣйшую, но тѣмъ не менѣе довольно сложную единицу церковно-общественнаго организма. Состоитъ онъ, во 1-хъ, изъ территоріи, или участка земли, во 2-хъ, изъ живущаго на томъ участкѣ православнаго общества, связаннаго единствомъ религіи и общностью духовно-нравственныхъ и религіозныхъ интересовъ, въ 3-хъ, изъ храма или, церкви, около которой громадится то общество и 4-хъ, наконецъ изъ причта, или духовныхъ лицъ-служителей приходскаго храма.

Всѣ православные, живущіе на территоріи прихода, составляютъ приходскую общину. Такъ, впрочемъ, бываетъ только въ селяхъ, въ городахъ-же, гдѣ церковей много, общину составляетъ все православное населеніе города, не смотря на количество церковей. Право пользованія всеми учрежденіями прихода, право общенія съ нимъ получается каждымъ членомъ его безъ различія пола съ момента рожденія на его территоріи. Но мужчины, достигшіе 24 лѣтъ и

сдѣлавшіеся самостоятельными господарями, доказавшіе кромѣ того, свою честность, добрую нравственность и ревность къ интересамъ и нуждамъ прихода, пользуются особными правами въ дѣлѣ управленія приходомъ. Изъ такихъ совершенно лѣтнихъ и соответствующихъ указаннымъ свойствамъ мужчинъ и составляется по выбору приходское собраніе. Выборы происходятъ такъ: въ малолюдныхъ приходахъ, гдѣ число взрослыхъ мужчинъ не болѣе 50, все совершенно лѣтніе суть члены приходскаго собранія, въ многолюдныхъ же приходахъ число членовъ собранія выбирается въ извѣстномъ отношеніи къ количеству народонаселенія прихода. Такъ въ приходахъ, имѣющихъ, до 2000 душъ, число членовъ собранія равно, обыкновенно, 30, при населеніи отъ 2 до 4 тысячъ — 60, при населеніи отъ 4—6 тысячъ — 90, и наконецъ, если населенія свыше 6 тысячъ, приходское собраніе состоитъ изъ 120 членовъ. Все члены выбираются на 6 лѣтъ, по истеченіи которыхъ каждый изъ нихъ можетъ быть избранъ снова. Собраніе, составленное подобнымъ образомъ, является самостоятельной корпораціей, дѣйствующей по опредѣленнымъ правиламъ. Предсѣдателемъ въ приходскомъ собраніи, болѣею частію, бываетъ приходскій священникъ (у Сербовъ — даже непременно), но може быть выбранъ уважаемый изъ числа прихожанъ (у румынъ). Предсѣдатель открываетъ собраніе, руководитъ приніями, блюдетъ за порядкомъ и въ случаѣ якихъ нибудь безпорядковъ, можетъ закрыть собраніе съ обязательствомъ извѣщать консисторію о мотивахъ закрытія. Все предложенія собранію дѣлаются чрезъ предсѣдателя, но чтобы предложеніе было принято имъ и доложено собранію, необходимо, чтобы предложеніе то было поддержано по крайней мѣрѣ $\frac{1}{3}$ членовъ собранія. Приходское собраніе обыкновенно бываетъ один или два раза въ годъ, но въ случаѣ потребности оно можетъ быть собрано и еще нѣсколько разъ. Въ общемъ компетенція приходскаго собранія состоитъ въ слѣдующемъ: во 1-хъ въ выборъ приходскаго священника, его помощника и діакона; во 2-хъ въ выборъ членовъ приходскаго комитета; въ 3-хъ — въ выборъ приходскихъ эпитроповъ; въ 4-хъ разсмотрѣніе и одобреніе или неодобреніе представленій приходскаго комитета о постройкахъ и починкахъ приходскихъ зданій, якъ-то церкви, школы, домовъ священно — и церковно-служителей и т. п.; въ 5-хъ разсмотрѣніе и принятіе или непринятіе указаній приходскаго комитета относительно новыхъ источниковъ, средствъ для образованія училищнаго и другихъ фондовъ; въ 6-хъ —

выборъ председателей на собраніе протоіерейства; въ 7-хъ — разсмотрѣніе и принятіе или непринятіе представленій комитета относительно содержанія лицъ служащихъ въ приходъ — священника, діакона, учителя и др. и въ 8-хъ — наблюденіе за эпитропами.

Отъ кандидата во священники требуется кромѣ высшаго богословскаго образованія еще слѣдующее: во 1-хъ, чтобы онъ былъ женатъ, во 2-хъ, чтобы онъ окончалъ полный курсъ наукъ и въ 3-хъ, чтобы былъ свободенъ отъ воинской повинности. По австрійскимъ законамъ никто не можетъ быть освобожденъ отъ воинской повинности, сли онъ достигъ 20 лѣтъ и совершенно здоровъ, такъ что если тотъ возрастъ застигаетъ чловѣка во время богословскаго образованія, то, хотя и дается ему отсрочка для окончанія курса, все-таки онъ не освобождается отъ повинности, — даже посвятившись во священники онъ можетъ быть призванъ къ ея отбыванію. но конечно, особеннымъ образомъ, — службой пре лазаретахъ, больницахъ, госпиталяхъ и т. п.

За выборомъ и утвержденіемъ слѣдуетъ вводить избраннаго священника въ его приходъ, что, обыкновенно совершается протоіереемъ однимъ, или какъ въ Буковинѣ, — протоіереемъ и особнымъ лицомъ отъ мѣстнаго областного правительства. При томъ вновь избранному объясняются его права и обязанности по отношенію къ прихожанамъ и протоіерею (91-й § Духовнаго Регуламента 1786).

На приходскомъ собраніи не могутъ быть предметомъ обсужденія догматы вѣры, таинства, обряды и др.

Важнымъ учрежденіемъ въ православномъ приходѣ Австріи является постоянный приходскій комитетъ, или отборъ. Въ приходахъ имѣющихъ до 1000 душъ комитетъ обыкновенно состоитъ изъ 8—10 членовъ, въ приходахъ имѣющихъ до 3000 душъ число членовъ комитета доходитъ до 15 чловѣкъ. Комитетъ, по составленіи его, самъ изъ своей среды выбираетъ собѣ председателя и секретаря. Рѣшенія комитета получаютъ силу только тогда, когда въ засѣданіи, постановившемъ рѣшеніе, участвовало $\frac{2}{3}$ членовъ и рѣшеніе принято большинствомъ голосовъ. Компетенція комитета весьма обширна и обнимаетъ собой слѣдующіе предметы: во 1-хъ — выборъ учителя; результатъ выбора представляется на утвержденіе училищнаго совѣта епархіи;') во 2-хъ — заботы о со-

¹⁾Члены совѣта выбираются епархіальнымъ синодомъ и уже сами выбираютъ собѣ председателя; составъ совѣта — изъ $\frac{1}{3}$ духовныхъ и $\frac{2}{3}$ мірянъ. Совѣтъ имѣетъ крайне сложную и обширную компетенцію. Schaguna Compendium §. 400). Можно сказать, что въ его рукахъ сосредоточено все дѣло религіознаго образованія.

храненіи и цѣлости движимаго и недвижимаго имущества прихода; въ 3-хъ — содержаніе въ приличномъ видѣ церкви и вообще всѣхъ приходскихъ зданій; въ 4-хъ снабженіе церкви утварью, иконами, книгами и другими принадлежностями богослуженія; въ 5-хъ — снабженіе приходской школы необходимой мебелью, книгами и учебными принадлежностями, въ 6-хъ — назначеніе конкурса на занятіе мѣстъ священника, его помощника, діакона и учителя. Въ Буковинѣ порядокъ конкурса на священническое мѣсто нѣсколько иной. Конкурсъ тамъ объявляется консисторіей, въ которую кандидатами и должны были представлены опредѣленные документы. Изъ представившихъ всѣ необходимые документы консисторія избираетъ трехъ достойнѣйшихъ и представляетъ ихъ или патрону того прихода, куда нуженъ священникъ, или правительству краю. Въ случаю разногласія все дѣло можетъ быть передано чрезъ министерство исповѣданій даже лично самому императору. Въ 7-хъ — составленіе списка кандидатовъ, желающихъ подчиниться конкурсу; въ 8-хъ изысканіе средствъ на постройку приходскихъ зданій; планы смѣты издержокъ (Kostenanschlag) обыкновенно представляются комитетомъ въ приходское собраніе; въ 9-хъ — представленіе о необходимыхъ издержкахъ и составленіе смѣты на слѣдующій годъ; въ 10-хъ — составленіе инструкціи для эпитроповъ; въ 11-хъ — общая экономія въ приходскихъ суммахъ; въ 12-хъ — ревизія отчетовъ эпитропіи и представленіе ихъ въ приходское собраніе; 13-хъ выборъ пѣвчихъ и другихъ низшихъ служителей церкви. Чтецы и пѣвцы получаютъ образованіе въ особнхъ „пѣвчихъ школахъ“ (Kirchengesangsschule), и всѣ служатъ по найму, лишь въ Буковинѣ получаютъ они малую надгороду изъ буковинскаго фонда религійнаго. Въ 14-хъ — содѣйствіе благочинію и нравственности всего прихода и искорененіе предразсудковъ и суевѣрій нравственными и вообще легкими церковными наказаніями. Въ 15-хъ — пособіе бѣднымъ дѣтямъ, учащимся въ школахъ, чрезъ снабженіе ихъ книгами, необходимымъ бѣльемъ и одежею; въ 16-хъ — пополненіе приходской бібліотеки полезными и необходимыми книгами; въ 17-хъ — заботы о погребеніи священника, его помощника и діакона. Если эти лица умираютъ безъ завѣщанія и бездѣтными, то комитетъ отбираетъ ихъ имущество въ пользу церкви.

Комитетъ ведетъ постоянный протоколъ своихъ занятій, при чемъ, якъ тотъ протоколъ, такъ и вообще всѣ дѣла комитета тщательно хранятся въ приходскомъ архивѣ. Кроме того, при-

ходскому комитету принадлежит преимущественное право ходатайства предъ высшимъ епархіальнымъ начальствомъ по всѣмъ нуждамъ прихода. Съ приходскимъ комитетомъ въ православной церкви Австріи имѣли сходство и древне русски братства, они попечались о поддержкѣ храма, о религіозности и нравственной честотѣ прихожанъ, о школахъ и просвѣщеніи вообще (Макаріи, Исторія Рус. Церкви, Том. IX). Комитетъ можно назвати зеркаломъ, въ которомъ съ поразительною точностію отражается весь нравственный образъ прихода, его ревность къ церкви, его заботы о поддержкѣ православной вѣры и истинно-христіанскаго просвѣщенія.

Впрочемъ, нужно замѣтити, що не смотря на массу предметовъ, входящихъ въ вѣдомство приходскаго комитета, его все-таки нетреба назвати органомъ исполнительнымъ, — онъ скорѣе учрежденіе совѣщательное, исполнительнымъ-же органомъ правильнѣй всего назвати приходскихъ эпитроповъ. Эпитропы выбираются на приходскихъ собраніяхъ, изъ наиболее уважаемыхъ и извѣстныхъ доброю жизнью прихожанъ, умѣющихъ читати и писати и не состоящихъ между собою въ родствѣ, или свойствѣ. По избраніи они утверждаются епископомъ. Мінімумъ ихъ бываетъ 2, но, смотря по нуждамъ прихода и его размѣрамъ, ихъ можетъ быти и значительно больше. Главная ихъ обязанность есть распоряженіе и храненіе приходскихъ суммъ, равно якъ и приведеніе въ исполненіе рѣшеній приходскаго собранія и комитета. Но, кромѣ того, на ихъ обязанности также лежитъ: во 1-хъ — по принятіи по описи движимаго и недвижимаго имущества прихода хранити его и распоряжатися имъ, согласно рѣшеніямъ и указаніямъ приходскаго собранія и комитета; во 2-хъ — вести приходо-расходныя вѣдомости. Всѣ гроши, цѣнныя папери (Werthpapiere) и росписки должникѣвъ обязательно хранятся въ желѣзной скринѣ зъ трема замками. Отъ скринѣ имѣются три ключа. — по одному у каждого эпитропа, а гдѣ эпитроповъ только два, тамъ третій ключъ передается приходскому священнику. Всѣ три лица равно отвѣчаютъ за цѣлость кассы; въ 3-хъ — вести журналъ о состояніи кассы въ двухъ эксемплярахъ, изъ которыхъ одинъ помѣщается въ самой кассѣ, а другій остается въ рукахъ эпитроповъ; въ 4-хъ завѣдывати благотворительными учрежденіями прихода и въ экономическомъ отношеніи — школами; въ 5-хъ — наблюдать, щобы всѣ приходскіи постройки содержались въ надлежащемъ

порядку, равно якъ наблюдать и за благостояніемъ приходскаго кладбища, если оно есть; въ 6-хъ — приглашати своихъ прихожанъ для совѣщаній объ умноженіи приходскаго имущества; въ 7-хъ — посѣщати училища для наблюденія за порядкомъ, причемъ о непорядкахъ они должны извѣщати окружнаго инспектора; въ 8-хъ — правильно и безъ задержки выдавати служащимъ въ приходъ жалованье, равно якъ и стипендія, если только преходъ имѣетъ ихъ при якимъ-нибудь заведеніи.

Въ приходахъ православно-австрійской церкви довольно сильно развито и право патронатства. Патрономъ, обыкновенно, называется владѣлецъ того земельного участка въ предѣлахъ котораго построена церковь, такъ что если земля принадлежитъ коронѣ или фонду религіиному (Krongüter, Kameralgüter, Religionsfondsgüter), то право патронства принадлежитъ австрійскому императору, который и осуществляетъ его чрезъ областное правительство. Содержаніе права патронатства довольно обширно: патронъ имѣетъ преимущественное право выбирать священника для своего прихода, участвовать безъ всякаго выбора въ приходскихъ собраніяхъ и комитетъ и обязанъ преимущественно заботиться о благоустройствѣ церкви, приходскихъ зданій, приходскаго кладбища и о поддержки своего приходскаго причта. Право патронатства большею частію переходитъ по наследству.

ИСИДОРЪ ВОРОБКЕВИЧЪ,
протоіерей и ц. к. профессоръ.

Cuvântarea în Duminica a V. a marelui post.

„Eară între voi nu va fi așa, ci carele ar voi să fiă mai mare, să vă fiă voaue șerbă și celu-ce ar voi între voi să fiă mai ântâru, fiă tuturor șerbă.“
Mat. 10. 43—44.

DREPTŪ-CREDINCIOȘILOR CREȘTINI!

Prea puternicul Dumneșeu i-a pusă omului înainte de ă parte apă, de altă parte focul, de ă parte ceriul, de altă parte pământul, lăsându-lă în voia să-și aleagă seaă una seaă alta. Și oare să-i cadă lui greă a deosăbi focul de apă? Lucrările cele înfri-coșate ale focului de lucrările cele bine-cuvântate ale apei? Mistuire doară, cenușă, pulbere, moarte sântă lucrările elemântului dintâu, hrană, creștere, vieată sântă ale elemântului de ală doilea. Seaă să-i fiă greă a deosăbi pământul din ceriă? Caută la soartea dobitoacelor, caută la schimbările trupului seă și va cunoasce deplină nestătornicia, ticăloșia lumii, privească apoi la ângeră, pre cari îi descrie s. scriptură, privească la sufletul seă și va cunoasce sântia, vecinicia patriei lor, carea este ceriul.

Ei bine, noi scimă, ce-i una și ce-i alta, scimă, ce-i bine și ce-i rău, scimă, ce ne asceaptă pentru faptele cele bune și ce ne asceaptă pentru faptele cele rele. Vă întrebă deci: Sântă oare mulți de acei-ce urmeadă cele bune și puțini de acei-ce urmeadă cele rele? Cu părere de rău trebuie să mărturismă, cum-că mai-că cu toți i sântemă dedați răului. Și oare unde-i isvorul răului? De bună samă, că pe de ă parte în voia noastră cea stricată, pe de altă în poftele cele necurate ale trupului nostru. De aice răsără neajunsurile, ce-lă împedecă pre omă a păsă pe calea cea sântă, pe calea mântuirii. Dar' Domnul și Dumneșeu nostru, cunoscându slăbiciunile aceste, i-aă stată și-i stă omului după părintească lui îndurare pururea într'ajutoriă, arătându-i într'una vârtuți corăspundătoare.

Astă-feliă de slăbiciune omenească ne înfățișadă și s. evangeliă de astă-ă. Doi apostoli ai lui Christosă, Iacovă și Ioană, fii lui Zevedeă, neprecepându âncă pe deplină învățaturile prea scumpului lor învățatoriă și amăgiți de păcatul sumeției, ală mândriei și mai alesă ală iubirii de sine, cerură oare-cândă dela dănsul, ca să-i puă, pe unul de a dreaptă, ear' pre altul de a stânga sa, vra să dică, ca să-i facă

cîrmuitoari asupra semințiilor, asupra popoarelor. Și oare învoitu-s'a Christosul cu cererea lor? Nicăi decum, ci privindul la pofta lor, la urmările ei cele rele, ádecă la ură, la pismă, la clevetire, îi înfruntă cu cuvintele: „C a r e l e a r v o i s ă f i ă î n t r e v o i m a i m a r e, s ă v ă f i ă v o a u ă ș e r b ū, ș i c e l ū - c e a r v o i s ă f i ă m a i â n t ă i ū, s ă f i ă t u t u r o r ș e r b ū“, dându-le astul-feliul destulul de chiarul de cunoscutul, că nu se cuvine, că omul să se iubească pe sine mai multul decâtul pre vecinul seul.

Despre „d r a g o s t e a c ă t r ă v e c i n ū“ dară să vorbimul și noi astul-di, și anume: I. despre dragoste cătră vecinul celul-ce este în casa noastră, și II. despre dragoste cătră vecinul celul-ce este afară de casă noastră La desfășurarea aceasta dorescul să am parte a fi ascultatul cu luare aminte.

I.

Vecinul celul mai de-aproape alul omului căsătoritul este fără în-doieală soțul seul. Căci cum suntu ochii omului împreunați în capul și mânele lui prin peptul, așa suntu și cei căsătoriți împreunați într'-ulă-l'altul prin s. taină căsătoriei. Scopul améndurilor ochi este acela-și, de a vedel în unire obieptele, ce cadul în sfera vederii lor. Scopul améndurilor mâne este, de a lucră în armoniă. Dar' și scopul celor căsătoriți este unul și acela-și, de a împlinil cu dragoste, în unire și armonia dătoriele cele înalte, ce le aul parte ca părinți față cu întreaga lor casă, parte ca membri față cu întreagă comuna, parte ca cetățenil față cu întregul statul. Și câtul de mare armoniă, câtul de mare dragoste nu aflămul noi într'unul ochiul și altul! De vegheadă unul, vegheadă și cela-l'altul; de privesce unul la oare-și-care obieptul, privesce totul-ulă-datul și cela-l'altul; de-lul zăhăesce pe unul ce-vă, lăcrimeadă și cela-l'altul; în scurtul de-i seninul unul, e seninul și cela-l'altul; de sufere unul, sufere și cela-l'altul. Ce unire este și între mâne! Ce face una, face cu aceea-și țintul și cea-l'altul; una o ajutorul pre cea-l'altul, una o feresce pre cea-l'altul și de se rănesce una, cea-l'altul cautul cu îngrijire de însănătoșarea ei, o spalul, o învelesce, o leagul, o poartul.

Dar' oare este aceea-și armoniă și unire și între cei căsătoriți, care o aflămul între ochi și între mâne? Vai, numai în prea puține locuri! Căci pe cândul unul lucrul, cela-l'altul dorme; unul strînge, cela-l'altul împrăscie, unul se trece de scîrbă, cela-l'altul e în dușil buni. Minutul de mângăiare, de bucuriă nu este decil în casă celor-ce se

poartă așa, ci numai suspinū, oftare, vaetū. Straiful celū mai frumosū li este uritū, bucățica cea mai bună o îmbucă fără tiena, vieața li-i ca ũă pedeapsă și dorescū în fiă-care ȃi să se indure Dumneȃeū a-i stringe de pe lume.

Caută numai la omul bețiū și apoi la buna și grijulia lui muiere, și te vei convinge, că nu ȃicū prea multū! Căsătoritī, între carī nu este dragoste, calcă ȃi și noapte, dar' nu pe câmpul celū frumosū alū binelui, alū fericirii, ci pe celū uritū alū ticăloșiei, alū nefericirii. Căsătoritilor, între carī nu este unire, nu li cresce pomul îmbielșugării, alū bine-cuvântării, ci scaiful sărăciei și alū blăstemului. O! luați-vē, iubiților mei căsătoritī, după armonia, ce este între ochii voștri, între mânele voastre, îmbrățișați-o spre binele vostru, spre binele copiilor voștri și spre binele întregēi omenimī!

Alū doilea vecinū mai de aproape este pentru omul de familie copilul sēū. Oaiea se bŭcură de mielū: ilū desmeardă, ilū apleacă, ilū poartă cu dînsa, ilū caută sbierândū, dacă-'lū perde din ochi, se ia după elū cu mare neastēmpērū pe cele vāi și pe cele dîmburi, ca nu cum-vă să i-se întēple ce-vă, sārindū și sburdândū cu cei-l'alți miei. Și ce o înduplecă pre biata oaie să facă așa? Eacā, dragostea cătră mielul ei!

Găina sufere prea de adese-orī foame, sete și alte neîndēmânări și nu-și lasă cuibul, pēnă-ce nu-și vede puii și dacă-i vede, nu se despărȃtesce de dînșii, ci li dă cea mai mare grijă; apoi grăuntele scormonitū nu-i alū ei, ci alū lor, aripele ei nu-i daū ei căldură, ci lor, ghiarāle uliului nu o înfrică de vieața ei, ci de lor; în scurtū, ea pare-că nu trăiesce pentru dînsa, ci pentru ei. Și de ce? pentru-că-i iubesce, pentru-că-sū puii ei!

Asemene face prēpelita, care pare-că s'ar pune să opreascā cu clonțușorul celū fragedū, cu finele ei piciorușe chiarū ascuțitul coasei, numai să-și fereascā puișorii de peire.

Asemene face căprioara păduriī, care, cu toată sēlbătăcia ei, nu-și lasă iedul în fața glonțului vênătoriului, ci stă pare-că ar fi gata a-lū prinde în trupul ei.

Asemene facemū și noi, cei-ce sūntemū părinți adevērați; căci biata muma vegheadă cu cea mai mare îngrijire ȃi și noapte asupra scumpului ei copilașū, căutândū de ceea-ce nu-i ajunge. Dulce îi este somnul după atâte ostenele, după atâta sbuciumāre de ȃi, dar' mai dulce îi este copilul și voacea lui cea mai lină o desceaptă și nu o face să-lū urascā, ci mai vērtosū ilū sārută de miū de orī cu sārū-

tări dragălașe, cu sărutări dulci, fire-ar cuprinsă de altminterea și de nisce supărări câtă de grele. Ba adese-oră uitându-i-se numai în față, cum zimbesce, uită de toate durerile ei. Dar' și părintele nu-și iubesc mai puțin copilășul, îngrijindu-se neîncetat de viitorul lui și jertfindu-și chiar și viața pentru binele lui.

Așa-dară, cum-că părinții au dragoste către copii, de aceasta nu poate fi nimene la îndoială. Numai se cade, ca nu cum-vă dragostea lor să treacă marginele înțelepciunii.

Grădinariului celui înțelept îi plăcu copăceii, el se bucură de creșterea lor, dar' nu lăpădă cuțitul din mână, ci stă de tăia toată mlădiță, ce nu-i bună.

Așa să faceți și voi, părinților, și așa veți arăta dragoste adevărată către copiii voștri!

Dar' pe de altă parte să-și arete și copiii dragostea lor către părinți. Și eacă! chiar în punctul acesta greșesc ei foarte mult; ei răsplătesc părinților dragostea cu ură, sărutările cele dulci une-oră chiar cu bătaie, miera cu oțetul, brațele, în cari au fost purtați, cu unghierul cuptorului, fașa și schimburile cele curate cu straiele cele mai învechite și rupte, grija de sănătatea lor cu dorirea morții pentru părinți. Vai! de astă-feliu de copii fără de inimă, fără de mulțămire, fără de lege. Adă-ți, copile, mai bine aminte de mulțimea binefacerilor, ce le-ai priimită din mâna părinților tăi; adă-ți aminte de poronca a cincă, care sună: „Cin st esce pre tatăl tău și pre m u m ă - t a, ca să trăiești bine și se viețuiești mulți ani pre pământu.“ De esci învățat, ori de ai o stare mai bună decât a părinților tăi, cinstesce-i cu atâta mai mult, ținându bine minte, că ceea-ce esci și ceea-ce ai, ai să li mulțămesci mai întâiu lor; nu te rușină deci de sumanul lor, de meseria lor, căci, nerușinându-te, arăți abia, că esci învățat, că li scii mulțămii, că înțelegi voia Domnului și eacă! aceasta este totu, ce dorescu, ce asceaptă ei dela tine.

Dară de vecin în casa ta ilu ai tu, creștine, și pre argatul tău. Tu îi esci în locul părinților lui, dreptu-aceea arată dragostea, ce o ai către copiii tăi, și către dînsul, deci poroncesce-i, nu cu dinții scârșnind, ci ca părinte și vei vedé, că el nu te va ascultă ca argat, ci ca fiu plin de credință.

Ne-au mai rămasă a vorbi despre dragostea către vecinul celuce-i afară de casa noastră.

II.

Vecinul afară de casă noastră este mai ântâi vecinul nostru în înțelesul propriu ală cuvântului.

Dranîța e prinsă cu cuiul și se ține tare de cele-l'alte dranîțe, încâtă nici puterea vântului, nici puterea ploii, nici puterea petrei, ba nici chiară puterea vijîlielor celor mai aspre nu-i în stare să o oboare, să o apuce: întregă acoperimântul stă tare. De slăbesce însă cuiul, slăbescă și dranîțele, slăbesce și tăria întregului acoperimântă și nu treci multă timpă și se vedă leături goale, case descoperite, poduri pline de omătă, de apă, ba une-ori nu-i rămăne uscată omului nici chiară captiorul.

Dară cum se ține dranîța de dranîța cu cuiul, așa trebuie să se țiiă și omul de omă cu dragostea și atunci sântă toți înarmați cu arma cea mai puternica, cu arma cea mai ascuțită în contra tuturor răutăților, atunci ei împletescă neîncetată la frumoasă cunună a tăriei, a vetejiei, a energiei, a îmbunătățirii sortii întregii comunități.

Firul de earbă, ale cărui rădăcine se lasă în pământă năsiposă, e gata să-lă smulgă în fă-care minută celă mai lină venticclă. Tare stă elă însă, dacă-și împletecesce vițele printe rădăcinele erburilor învecinate.

Întocma așa-i și cu soartea omului. În pământă năsiposă își sloboade elă rădăcinele sale, vântul stă să-lă spulbere. Pământul năsiposă sântă împregiurările lui cele nestătornice, rădăcinele lui sântă vițele economiei, carile îi aducă hrană, eară vânturile, cari îlă mână, sântă slăbiciunile, ce dau preste dînsul, preste dobitoacele lui, puterea focului, uneltirile oamenilor răi, mânele tâlharilor etc. Dar' de se leagă omul de omă cu dragoste, atunci se alineadă boalele, vindcându-se unul pre altul; atunci se stinge și puterea focului, carele, câtă ai bate în palme, ți-ar fi putută preface casa în cenușă, sārindă unul altuia într'ajutoriu, atunci se dau pe față uneltele răilor, făcându-se luătoriu de samă unul pre altul, atunci se leagă mânele tâlharilor, pădîndă ună vecină pre altul.

Eacă, creștine, rodurile cele frumoase ale dragostii; ține-te de dînsa, și nu ocărî, nu te certă cu vecinul tēu; dacă-ți face găina lui, vițelul lui puțină stricăciune; căci și ale tale dobitoace nu facă alt-mintrele! Ia samă, că, de-i prindă tu astă-dă vițelul, elă îți prinde ție mâne boul, de-i puă tu lui astă-dă în spate ăă măsură nedreaptă, elă îți pune ție mâne doaă, de-i spuă tu lui astă-dă ună cuvântă rău, elă îți spune ție mâne doaă; nu te face nici mai mare, nici

mai tare decâtu dînsul, căci cu aceasta înjosesci și aręți aceea-și slăbiciune, de care aũ pătimitu cei doi apostoli din s.evangeliã de astã-dî.

Darã îți mai sîntu vecini și cãrmuitorii satului și ádecã preotul, primariul și deputații. Tu pre doctorul, celũ-ce-ți scoate trupul dela moarte, celũ-ce ți-lũ rădicã din patul durerilor, darã pre acelũ fáimosũ doctorũ, carele îți vindecã sufletul de rana cea înfri-coșatã a morții vecinice și ți-lũ petrece împodobitũ cu florile cele nevesceditoare ale ceriului în vieața de veci, pre acela sã nu-lũ sti-medî? Te bucuri de trãmisul tãtãni-tẽũ, dacã-ți aduce scirea, cã te face moșteanũ bunurilor sale, darã pre trãmisul tatãlui cerescũ, aducẽdu-ți scirea cu multũ mai îmbucurãtoariã, cã te face moșteanũ nesfêrșitei împãrãție a împãrãțiilor, sã nu-lũ iubesci? Și cine-i doctorul celũ fáimosũ alũ sufletului, cine trãmisul tatãlui cerescũ? Fãrã îndoiealã preotul! Deci stimeaðã-lũ ca mijlocitoriũ între tine și între Dumnedẽũ, priimindu-te între creștini, pregãtindu-te pentru mântuire și ușurãndu-ți sborul cãtrã ceriũ!

Albinele își iubescũ regina; aceasta o dovedesce ascultarea lor. Cautã la stupũ, cautã la fagurii lui, la rãnduiealã, ce o afle într'însul și te vei convinge de uã armonia aleasã. Albina stupului esci tu, creștine, regina lui primariul împreunã cu deputații: dacã ve veți înțelege și voi așã, atunci ferice de voi! dicũ ancã uã-datã: ferice de voi! Și nemẽsuratele roduri ale înțelegerii aceștea sîntu picãture de ploate multũ doritã, care roueada pãmẽntul în timpũ de arșitã.

Vecinũ în înțelesũ mai latũ e pentru omũ fia-care sãteanũ.

Mare dragoste aratã furnica cãtrã cele-l'alte furnice din furnicariul ei; căci de i-se întẽmplã uneia ce-vã, cele-l'alte sarũ sã o apere, sã o ajutare și s'o ducã la locũ scutitũ. De aflã una ce-vã, li împãrtãșesce și celor-l'alte; în scurtũ una pare-cã trãiesce pentru toate și toate pentru una. De aceea dușmanilor, de și-sũ numeroși și puternici, totũ se ferescũ de dînsele.

Asemene legãtura strînsã se gãsesce și între mãdulãrile trupului nostru; de pãtimesce unũ mãdulariũ pãtimescũ totũ-uã-datã și cele-l'alte; căci de-ți simțesce piciorul vr'unũ spinũ, apoi în-datã se pleacã ochiul sã-lũ vadã, earã mãna se întinde sã-lũ prindã și sã-lũ scoatã. Eacã! simțirile tuturor mãdulãrilor trupului între uã-l'altã!

Ce este furnica fațã cu cele-l'alte furnice din furnicariũ, aceea-și și nu alta esci și tu, o omule, în satul tẽũ și în ce legãtura staũ pãrțile trupului fațã cu totũ trupul, în aceea-și și nu în alta stai și tu fațã cu totũ satul. Aratã deci dragoste și omeniã fațã cu toți oamenii

din satū. căci numai așa se face satul tare și rămâne feritū de greutatele lipsei, de înjosirile necinstii, de chinurile dușmăniei.

Vecinul în întelesul celū mai latū este totū omul de ori-și-ce relegiune, de ori-și-ce țară, de ori-și-ce năciune.

Nici unū isvorū nu-i dice celui însētātū: „Spune-mi, călătoriule, mai ântâiū, cine esci, din-cotró vii și în-cotró mergi și abiá dacá-mi vei spune și-mi va veni la cale, te voiū rēcori“; tocma așa să nu întrebămū nici noi, ci să îmbrățișămū pe fiá-care fără deosebire, dându-i după putință ajutoriū de întărire, sfatū frățescū și îndemnare bună.

Fraților! din cele-ce v'amū disū pēnă acuma, cunoasceți destulū de chiarū, cum-că dragostea cătră vecinū întăresce liniscea, pacea, fericirea în casă, în comună, în împărăția, cunoasceți, cum-că ea cuprinde cele mai chiare semne, prin carile putemū arētá, că sūntemū cu toții între ũă-laltă frați și fi ai tatălui cerescū, că sūntemū pētrunși de omeniă adevērată, de temelie cea mai puternică a sporirii binelui și nu de oarba îngâmfare, nu de mîrșáva tirăniă, cunoasceți, cum-că ea ne conduce ca ũă prea bună maică cătră limanul celū sântū alū mântuirii; deci să îmbrățișămū vērtutea aceasta atātū de măreată, s'o întărimū, s'o înrădēcinămū întru adūncul inimelor noastre ca să ne putemū bucurá cu toții de rodurile ei cele bine-cuvēntate atātū în vieața aceasta, dar' mai alesū în cea viitoare. Să rădicămū inimile noastre la cătră ceriū și să dicemū cu glasū de umilința:

„Cerescule părinte! rugămu-te, ajutá-ne să arētămū cuvenită dragoste cătră vecinul nostru și făpturile tale, ca să ne putemū numi ai tēi ascultători, ai tēi adevērați fi. A m i n ũ.“

Ioanū Lupu,
parochū în Tărășeni.

CUVÎNTARE

ținută de prefectul seminarialu *Dr. Orestu Popescul* în ziua s. trei Ierarchi în biserica seminarului archidieceșană.

Prea onorată și de D-deu iubitoare adunare!

Dacă într'ua noapte senină ni rădicăm ochii în sus la ceriu, observăm, cum scânteacă lumina în milioane de stele, dară nu dărim lumina viă a soarelui; cându suntem în dor de di, ni-se arată măiestrosul răsăritu al soarelui, dară atunci despare frumusa oacheșelor stele. La meada-di soarele împrăștie puternic în toate părțile rașele sale focose, dară căldura lor ni e supărătoare. Plecându-se soarele la apus, nu ne supără mai mult ferbințala di, însă ce folos! căci după amurgu curându urmeada întunerecul fioros și se face rece.

Dară dacă am ave astu-feliu de timp, în carele de-ua-dată să putem vedé și stelele lucitoare și dorile di și soarele în puterea lui, însă stempăratu cu aerul răcoros de cu seară, atunci am ave parte a gustă ua plăcere rară.

Asemene plăcere și bucuria simțesce sufletul nostru astă-di, cându sērbam amintirea triumfală a celor trei Ierarchi și învățatori mari ai lumii, a lui Vasiliu celu mare, a lui Grigoriu cuvântătorul-de-D-deu și a lui Ioan gură-de-aur; astă-di, cându eară-și au apărut pe orizonul privirilor noastre pioase acei trei luceferi, cari ni lumineada atât de dulce cu luminele împreunate ale învățaturilor lor; astă-di, cându biserica noastră de aici petrece ziua măreșilor ei pătroni în psalmi, în laude și'n cântări pioase.

„Sunați în trâmbiță la lună noauă, în ziua sērbării voastre“ dice psalmistul Davidu.

Deci să sunăm în trâmbiță și să batem timpana, căci a sosit ziua sērbării noastre!

Să strigăm și noi cu bucuria lui D-deu și să răsune cuvântul nostru așa, ca el să nu fiă întru nimic mai puțin decât sunetul trâmbiței!

Și după-ce 'nainte de unu an am spus după putință mărirea s. Vasiliu, să ne încercăm astă-di a vesti faptele și virtușile s. Grigoriu, carele cu lumina vieșii și a învățaturii sale a luminat nu numai în timpul seu, ci și în toate timpurile următoare, și carele ca unu Eufratu spiretualu revarsă apa credinșii curate în sufletele noastre și ca ua viă mănoasă ni întinde struguri dulci de învățatură: — unu vasu alesu alu grașiei d-deiesci.

Elu se nascu la anul 330 in Arianzu, unu satu aproape de Nazianzu in Capadocia, din parinti foarte pioși.

Educatiunea relegioasa-morală și-o primi dela maica-sa Nona. care, ca creștină pioasă și deloasă, îndestrată cu virtuți mari, sciú să nrîurească asupra inimei lui mai multu decâtu natura cea stêmperată a părintelui său, carele și elu nu se făcu creștinu decâtu prin înriurirea bine-cuvântată a soției sale și se făcu creștinu atātu de bunu, încātu puținu după aceea fu înălțatū chiarū in scaunul episcopescu alu Nazianzului.

Precum unu pomișorū alesū, cându creșce frumosū și dreptū in susū, ilu face pre grijiliul grădinariū să prevadă frumsața lui, ce o va avé mai târđiu, astu-feliū se puteá cunoasce și la Grigoriū, încă din copilăria, ce aveá să devină elu in etatea-i mătură. Căci din fire îndestratū cu talente destinse și cu 'nū spiretū vioiū, începú de timpuriū sub influința părinților săi să-și împropriede, pe lúngă calități și virtuți frumoase, cunoscințe întinse, studiându pe lúngă s. scripture mai alesū retorica, cu alu cării ajutoriū credeá, că va puté mai lesne apără adevărul.

Terminându-și studiele in orașul Nazianzu, părinții ilu trămiseră mai atâtaiū in căpitala provinciei, la Cesarea, unde conveni atâtăia-și dată cu s. Vasiliū, cu carele erá cam de ani; și pecându Vasiliū merse apoi să studiede mai departe la Constantinopole, Grigoriū se 'ndreptă spre Cesarea Palestinei, in ale cării scoale înfloriá chiarū pe atunci studiul retoricei. Inșă nici aici nu află spiretul lui, agerū cum erá, deplină mulțămire, și purtându-se dela unu isvorū de sciință la altul, veni la Alecsandria, vatra sciinței creștine celei mai adúnce, și'n fine la Atena, vechia reședința a filosofiei și retoricei grecesci, unde se 'ntilni eară cu Vasiliū.

Căștigându-și astu-feliu cunoscințe soalede și foarte largi, precum in teologia așa și'n literatură vechiă grecească, in filosofiá și retorică, părăsi Atena și se 'ntoarse eară in patriá la ai săi.

Fiindū aplecatū chiarū din copilăria la vieată serioasă și retrasă, imbrătișă nu multu după plinirea cursurilor sale academice studiele relegioase și vieată călugărească, consânțindu-se cu totul lui D-đeu și căutării și predicării împărăției lui Christosū. Elu se retrase la unu satu, unde împreună cu amicul său Vasiliū se ocupă, pe lúngă ascasă aspră, cu studiul s. scripture și alu literaturiei bisericesci.

Dara vestea despre ũă turburare in biserica din Nazianzu ilu smulse din liniștea aceasta, ce-i erá atātu de plăcută și-lu făcu să

sboare a casă, spre a mijloci între Nazianzeni și părintele său, episcopul Grigoriu, carele subsemnase în urma unui mandat împărătesc un simbol pe jumătate arian și desceptase așa prepusuri grele în păstoriții săi. Tânerul Grigoriu îl înduplică pe tatăl său să-și mărturisească în public credința ortodoxă și lăpădarea de toată învățătura ariană; astu-feliu nu numai că restituî în biserica Nazianzului pacea de mai 'nainte, ci în urma înțelepțiunii, ce o aŭ arătat, fu strîm-torit din toate părțile a primî diregătorie preoțască. Elu se supuse în urmă și fú chirotonit de tatăl său în preot. Dară nemijlocit după chirotonia, avêndu în vedere demnitatea, greutatea și marea responsabilitate a chiămării preoțesci, fugi eară în singurătatea mai 'nainte, la Vasiliu, și nu se 'ntoarse a casă, decât după rugările ferbinți ale comunei întregi cât și ale părinților — alu căror tolag și sprijin promisesese a fi.

După-ce se 'ntoarse, elu se socotiă cu fuga sa ca unul, ce a greșit în'aintea lui D-đeu și a oamenilor, de aceea se înfățișă 'nainte adunării bisericei din Nazianz cu cuvintele următoare: „Rugându de ertare pe D-đeu pentru cele comise, eacă! sîntu aici, voi păstorilor și 'mpreună șerbitorilor! Sîntu aici, tu, turmă nevinovată, deamnă de archipăstorul Christos! Sîntu aici, o tată! împărtășese-mi bine-cuvântarea ta.“

Ca presviteru deveni elu nu numai sprijinul bătrânului său tată și episcopu, ci și apărătoru puternicu alu creștinismului, contra căruia se pornise cu ură ne 'mpăcată împăratul Iulianu, celu-ce se 'ntorsese eară la păgânismu.

Devenind mai târziu s. Vasiliu Mitropolitu alu Cesareei, primî și s. Grigoriu, îndemnatu de dînsul, demnitatea de episcopu din Sasima în Mitropolia Cesareei. Însă greutățile și neplăcerile cele prea mari ale diregătoriei acesteia îl făcură să se retrage eară în singurătate, din care-lu scoase și de astă-dată numai bătrânul tată, înduplicându-lu să viă 'napoi la Nezianz.

Aici desvoltă elu de nou ũă activitate foarte bine-cuvântată în predicarea cuvântului d-đeiesc și 'n păstoria compatrioților săi, până-ce, după repăusarea fratelui său, a sororii sale și 'n fine și a părinților săi, se mută cu șederea la Seleucia Isauriei, unde îl ajunse și scirea despre moartea amicului său Vasiliu, dară de unde îl chiămă apoi prevedința d-đeiescă la Constantinopole, ca să îndrepte starea relegioasă-morală de totu decădută a cetății acesteia. Lucrurile d-đeiesci devenise aici ũă jucăria; biserica eră socotită ca unu teatru,

eară predicătorul ei ca unu actoriu. Mai alesu tristă eră starea poporului ortodocsu, carele suferiá urgiá grea din partea Arienilor predominanti și ajunse a fi numai úă turmă mică fără conducătoriú și fără ordine, care, în locu de biserică, nu aveá decátu unu micu pareclisú.

Sub astú-feliu de împregiurări veni s. Grigoriu la Constantino-pole și grija lui cea mai mare erá, de a rádicá, a întári și a apérá credința ortodocsá și a îmbunătăți vieța relegioasă-morală, ceea-ce îi și succese în modú strălucitú prin orgánisarea și guver-narea întéleaptă a bisericei, prin regularea și plinirea deamnă a cul-tului d-deiescú, prin predicarea elocinte și deloasă a cuvântului d-deiescú, prin păstoriá consciincioasă și plină de jertfă, prin pur-tarea de grijă părintească de soartea veduvelor, orfanilor și sërmanilor.

Nu cu mai puținú delú, tária de sufletú, abnegățiune, ba chiarú cu pericul de moarte se luptá demnul archipăstoriu și 'n contra eresurilor Arienilor, Macedonienilor și Apolinariștilor, pre cari îi combateá cu multă măiestriá.

Adúncele și minunatele cuvântări despre D-deú, unul în ființă și 'ntreitú în persoană, cu cari înfrânse elú învățaturele eretice, i au câ-stigatú cunumele de Cuvântătoriú-de-D-deú seau Teologú, nume, cu care mai 'nainte fú onoratú numai apostolul și evangelistú Ioanú.

Astú-feliú făcú elú, cu ajutoriul împératului Teodosiu celú mare, să invingá deplinú causa ortodocsiei în Constantinopole, încátu nu numai modestul pareclisú alú ortodocșilor se prefăcú în biserică cea frumoasă a Anastasiei, v'a să dică, a re'nviării ortodocsiei, ci și cele-lalte biserice ale cetății împérateșci, care pênă atunci se afláu în mânele ereticilor, furá ocupate în urmă eară de ortodocși.

Spre a încununá învingerea aceasta, conchiámá împératul Teodosiu la an. 381 alú doilea sinodú ecumenicú, carele se aduná chiarú în Constantinopole. Și 'n sinodú se nevoiá s. Grigoriu din rësputeri a sporí unirea și pacea bisericei și a vindecá desbi-narea, de care mai erá sfășiată áncă biserică Antiochiei. Dară ne-fiindú primite bine nevoințele lui de cătră mulți și mai sculându-se unii episcopi și'n contra mutării lui din scaunul Sásimei în scaunul Constantinopolei, s. Grigoriu, spre a nu fi causa unor desbinări noaúe, se mulțamí în-datá de scaunul, pentru carele erá pismuitú și se retrase și din sinodú, dicéndú cătră episcopi: „Intindeți-vé frătesce mânele și vé uniți; eú însá vreú să fiú alú doilea Ioná și vreú să mă sacrificú bucu-rosú pentru mántuirea corăbiei (bisericei), cu-toate-că nu suntu vinovatú de fortuna, cè s'a iscatú. Lăsați să cadă soartea asupra mea și aruncați-

mă în mare; unu pesce bine-voitoru din adâncime mă va înghiți. Numai ũă dĂtorĂ mai am ĂncĂ sĂ plĂtescĂ, ĂdecĂ moartea, și aceea lui D-deu.“

Apoi își luĂ într'ĂĂ cuvĂntare soleamnĂ rĂmasĂ bunĂ dela biserica și turma s'Ă, dicĂndĂ ĩntre altele: „RĂmĂi sĂnĂtoasĂ, Anastasia mea, care ai unu nume atĂtu de cuviosĂ! CĂci tu ai rĂdicatĂ eara credința noastră, atĂtu de desprețuitĂ mai 'nainte; tu, locĂ alĂ ĩvingirii noastre comune, tu Silo nouĂ, unde mai ĂntĂiĂ amĂ stĂtornicitĂ earĂ cortul legii, dupĂ-ce a rĂtĂcitĂ 40 de ani prin deșertĂ. DarĂ și tu, bisericĂ mare și rĂnumitĂ, proprietatea noastră cea noĂĂ, care de abĂĂ, acum dela cuvĂntul celĂ vecinicĂ alĂ lui D deu țĂ-ai primitĂ adevĂrata ta mĂrire, rĂmĂi și tu fericitĂ! RĂmĂi cu bine, scaunul meu episcopalĂ, tu, scaunĂ pismuitĂ și plinĂ de pericol; și voi preoți, venerabili prin umilința și etate și voi toți ceia-l'Ăi, ce șerbiți mesei lui D-deu și vĂ apropiĂi de dĂnsul, celĂ-ce e pururea aproape. RĂmĂneți sĂnĂtoase și voi cetelor de cuviosi, voi armoniilor de cĂntĂri de psalmi, voi rugelor de noapte, voi fecioarelor curate, voi femeieror modeste, voi vĂduvelor și orfanilor, și voi ochilor de sĂrmani, cari vĂ ĩndreptĂrĂi privirea spre D-deu și spre mine. RĂmĂneți sĂnĂtoase, voi ĩnstitutelor de bine-facere, pline de ĩubire cĂtrĂ strĂini și cĂtrĂ ChristosĂ. RĂmĂneți cu bine, voi, aĂdĂtorilor deoși ai cuvĂntĂrilor mele, ce-ce vĂ ĩmbuldiĂi aice. RĂmĂi sĂnĂtoasĂ, tu, cetate mare și ĩubitoare de ChristosĂ; apropiĂi-vĂ de adevĂrĂ și vĂ ĩntoarceți spre bine, onorați pre D-deu mai multĂ decĂtu erĂi deprinși! RĂmĂi sĂnĂtosĂ și tu, rĂsĂritule, și tu, apusule, pentru cari și de cari sĂntĂ combĂtutĂ. Fiilor! pĂdiți lucrul celĂ bunĂ, care vi l'-am ĩncredințatĂ, și aduceți-vĂ aminte de suferințele mele pentru voi.“

Cu astĂ-feliĂ de cuvinte pĂtrundĂtoarie și pĂrintesci se despĂrți demnul pĂstorĂ de turma sa și cu consciința ĩmpĂcatĂ, cĂ și-a ĩmplinitĂ cu sĂnțiĂ toatĂ dĂtoria, se ĩntoarce pentru puținĂ timpĂ earĂ la NazianzĂ, de unde apoi la an. 383 se rĂtrase — și de astĂ-datĂ pentru totĂ-de-una — earĂ ĩn singurĂtatea din ArianzĂ.

DarĂ și aici bĂteĂ inima nobilului bĂrbatĂ pentru binele comun și elĂ, dupĂ cum ni mĂrturisescĂ numĂroasele lui cuvĂntĂri, epistole și poesie, cari pĂnĂ ĩn diĂa de astĂ-di ni sĂntĂ monumĂntul celĂ mai frumosĂ din rĂstimpul acestĂ din urmĂ alĂ vieței lui, — se ĩngrijĂ cu multĂ duioșĂ cĂndĂ de afacerile bisericei, cĂndĂ de ale țĂrei sale, earĂ cu deosebire de ale orașului NazianzĂ, cĂndĂ de binele și prosperarea singuritelor familie seau persoane, nevoindu-se a propĂgĂ adevĂrul și virtutea, a alinĂ durerile, a delĂturĂ nenorocirile, a

sporî mângâierea și pacea între toți, pînă-ce, învinsu parte de activitatea-i neobosită și de luptele grele, ce avu să le petreacă în viață, parte de suferințele trupesci, rēpăusà la an. 389. în etate de cam 60. de ani.

Astū-feliū viețuindū, astū-feliū murindū, puteá Cuvēntătorul-de-D-deū în oara cea de pre urmă să dică ca și apost. Pavelū: „Luptă bună m'am luptatū, cursul am plinitū, credința am păditū. De acum îmi e pēstrată cununa dreptății, care-'mi va dá-o dreptul judecătoriu în ziua aceea.“

Eară noi, șerbitorii de astă-di ai bisericei lui Christosū, carii cu rēverința și admirare lāsămū să treacă pe din 'naintea ochilor spiretului nostru icoana unei viețe atātū de virtuozose, să nu ne mulțămimū numai cu privirile noastre spiretuale, ci să ne nevoimū a-i urmă destinului părinte — măcarū de departe — și 'n vīrtuțile lui cele mărețe, în adūncimea și tária credinței lui, în sântia și înfrēnarea vieței lui, în avuția și căldura iubirii lui de D-deū și de oameni, în pietatea lui umilită și duioasă cătră părinți, în iubirea lui curată și ne 'nteresată cătră sciința și chiāmarea cea sântă, în sfiēala lui de rēspunderea cea mare, ce e îmbinată cu primirea diregătoriei preoțesci, și cu atātū mai mare, cu câtū e mai 'naltă treapta, în delul celū înflăcăratū și plinū de jertfe, dară pentru aceea și plinū de fructe, în abnegătoaria lui rētragere dela pusēcunile cele mai 'nalte, dacă credea, că o cere aceasta binele și pacea bisericei, în ne'npuținatul lui delū pentru binele comunū, cu toată nemulțămirea, ce o secerá, — să ne nevoimū, dicū, a-i urmă — măcarū de departe — în aceste vīrtuți mărețe, ca să fimū, dacă și nu atleți și vase ale lui Christosū așa de alese ca s. Grigoriū cuvēntătorul-de-D-deū, totu-și măcarū ca cei mai mici într' aceia-ce vor audí ūă-dinioară dela dreptul judecătoriu:

„Șerbū bunū și credinciosū, întră întru bucuria domnului tēu.“
Aminū.



Науки для народа.

ІХ.

„ХЛѢБЪ НАШЪ НАСУЩНЫЙ ДАЖДЪ НАМЪ ДНЕСЬ.“

ІІ.

Хочу теперь-ще съ вами, братья христіяне, побесѣдовати про хлѣбъ, про сей великій даръ Божій, а то тому, щобы каждый зъ васъ познавъ велику вартѣсть хлѣба насущнаго, его не марновавъ и Бога за той неоцѣненный даръ день и ночи, ажъ до кѣнца своего вѣку благодаривъ, хваливъ, восхвалявъ, а не гнѣвивъ.

Подивѣтся любезнѣи, яке маленьке то зерно збѣжа, яке оно невидне и незначне, но въ нѣмъ дрѣмае житѣе и жде лише поры свого воскресеня.

Щобы зерно въ собѣ житѣе почуло, треба ему вогкости и тепла. Въ коморѣ лежитъ оно наче мертве, якбы безъ житя. Посѣемо мы его въ свѣжу рѣлю, зашкородимъ бороною гарненько, Господь пошле сонце и дощикъ, и небавомъ вже въ зеренцѣ жизнь пробудилась. Одна часть кѣльца стаеся корнѣемъ, а друга землю мовъ маленькій сверделъ вертитъ и на свѣтъ Божій пробиваеся. Тоненька пелѣнка, въ котрѣи зерно почивало, роздерлась, въ се-рединѣ зерна завелась чудна перемѣна, подобна якъ въ тѣмъ яйци, на котрѣмъ квочка сидитъ, въ нѣмъ вже ни бѣлка не жовтка не добачити, но початки новой твари, молодого курятки.

Кѣльце крѣзь землю прозябае, ему забаглось воздухомъ и свѣтломъ насолодитись. Скоро лучъ сонця Божого его огрѣють, то блѣдъ губится, оно въ листочки розвиваеся и зеленѣти починае. Диво надъ дивами! Рѣля чорна, небо сине, лучъ сонця золотѣи, а рослина, котра зъ малого зерна зѣйшла — зелена!

Гляньте, добрѣи людоньки, но озиминину! Жаль чоловѣка збирае, сли видитъ, що молодѣи, зеленѣи листочки снѣгъ крые и морозъ безъ милости тисне. Отъ люти дерево трѣщитъ, воробѣць мерзнутъ, рѣвки и ставы ледомъ крыются. Що же дѣеся въ зимѣ съ нѣжною рослиною, що ледво зъ зерна на свѣтъ Божій появилась? Скоро лишъ почнутъ снѣги топиться и день рости, скоро почнутъ жабы квакати а бузьки съ чужихъ сторонѣ до свого гнѣзда вертати, то и нашъ засѣвъ починае знова зеленѣти и рости, горъ змага тись, ему не пошкодили нѣ морозы, нѣ снѣги. Не разъ подобно

двѣся и съ праведнымъ чоловѣкомъ, не разъ притиснуть его во-роги, напасти, скорбы и слабости, думаетъ онъ, що вже его кончина готова, що ему не спастися зъ ворожихъ сътей. Но онъ, не то що не погибаетъ, но съ славою возносится, ворогамъ на злѣсть и стыдъ, бо така то вже воля Божя, абы правидный воздвигся, а отъ лицемирного злочинця, завистника и чорнителя и слѣдъ запався.

Ростетъ зерно. Отъ дня до дня все выше змагаеться, зеленѣйшимъ стае, дрѣбне листе, що до стебла, якъ дѣти до матери горнулись, поволи отъ него отстають. И дрѣбне корѣнье не пусто не лѣниво въ земли спить, оно все для рослины отповѣднѣ соки зъ земль и стеблу кормъ, якъ та щира мама дитинѣ подае; стебло все въ гору ростетъ и гарненько розвиваетъся, подобно добре плеканоѣ дитинѣ. На вершкѣ стебла видно дивнѣ початки, котрѣ съ часомъ хорошимъ колосомъ будутъ.

А чи робить подобно и чоловѣкъ, найвысше сотворѣнне Боже, котре душею и розумомъ величаеться? Де тамъ! Чоловѣкъ добре знае, що та вража трута-горѣвка его здоровье подкопаетъ, его несчастнымъ робить, но на тое онъ не зважае, той бразѣ-нежурниці якъ идолови клонится и собѣ завчасу глѣбокій грѣбъ копае.

Чи не подивляти намъ братья Христiane премудрѣсть Божу? Невидный корѣнь знае чимъ рослину кормити, онъ ей пожиточнѣ соки доводитъ, ще вѣ до того служитъ, щобъ она сильно въ земли стояла, до сонця Божого свою голову здоймала, отъ вѣтру, бурѣ и непогоды на землю не звалилась!

Пшениця зацвила. Правда, що той цвѣтъ дуже невидный, не такій хорошій якъ той дикого маку, або волошкѣвъ що поле украшають. Но хотяѣ пшеничнѣ цвѣтх и невидный, то за то плѣдъ пшеницѣ великой вартости; бо зъ него нашъ хлѣбъ насыщный, той хлѣбъ, котрый намъ до житя необходимо потрѣбный. Незначный цвѣтъ пшеницѣ то щирый образъ скромности, котра своими дорогими свойствами не величаеться, на похвалу людску не жде, но тихо и скромно добре дѣлае во славу Всевышняго. Що зъ цвѣту дикого маку? Листъ скоро опадае, а зъ всей красы остаеся хѣба лишь пустый гнѣй. Такому цвѣту подѣбна щеготлива молодѣжь, котра лише на тѣлесну красу и хорошу одѣжь зважае. Скоро ей старѣсть придавить, тогды она не лучша отъ того гною, доброго плоду она черезъ цѣлый своѣй вѣкъ не зродила.

Мале зерно, котре мы въ землю посѣяли, вже дозрѣваетъ, зъ одного зерна въ колосѣ до 30 и бѣльше зеренъ. Зерно що мы

похоронили съ благословеннымъ плодомъ воскресло, о чомъ намъ докладно Спаситель Міра говоритъ: „Аминь, аминь глаголю вамъ, аще зерно пшенично падъ на землю не умретъ, то едино пребываетъ: аще ли умретъ, многъ плодъ сотворитъ“ (Іоаннъ 12, 24). И насъ братья Христіяне разъ похоронятъ, и мы разъ изъ смертвыхъ воскреснемъ, якъ прійде Христось судити живыхъ и мертвыхъ. Дай Господи, щобъ насъ всѣхъ нашъ божественный Искупитель воскресивъ до вѣчнаго жита и блаженства а не до вѣчної муки, бо такъ стоитъ въ св. евангелистовъ Іоанна и Матѳея: „Яко грядетъ часъ, въ онъже вси суціи во гробѣхъ услышатъ гласъ Сына Божія. И изыдутъ сотворшіи благая въ воскресеніе живота, а сотворшіи злая въ воскресеніе суда“. (Іоаннъ 5, 28—29); „И разлучитъ ихъ другъ отъ друга, якоже пастырь разлучаетъ овцы отъ козлищъ, и поставитъ овцы одесную себе, а козлища ошуюю“ (Мат. 25, 32).

Ходѣмъ же, братья Христіяне, въ поле и придивѣмся тымъ плодоноснымъ нивамъ, тымъ збѣжя повнымъ колосамъ; свавольный вѣтрець ними якъ тымъ моремъ колибае, хвилюется жито и пшениця, колосомъ намъ повѣдае: „веселѣтся люди, даръ Божій изобильно вамъ вродився!“ Каждый колосочокъ мовбы исаломъ своему Сотворителю спѣвавъ: „Мы, малозначнѣ зерна васъ людей кормити мемо, жійте лишъ по Божьму закону, нѣ-то ваша згуба готова!“ Чія-же та нива, той ланъ, то колосомъ засѣяне море? Тутъ скѣлька пражинъ бѣднои вдовы, а тамъ трое гоней, цѣльньскій ланъ того богача, що бѣдному, правдивому жебракови кусничка плѣба неподасть, черезъ цѣлый рѣкъ и одинъ Отченашъ не скаже, а у церковь хѣба тогда заблудитъ, якъ его туда на марахъ занесутъ. Господь Богъ, Отець нашъ небесный на грѣшника и на праведного изливає однаково свою благодать, каждого ниву своимъ даромъ благословитъ. О томъ доводитъ намъ св. евангелистъ Матѳеій: „Любити враги вашя, благословите кленущія вы, добро творите ненавидящимъ васъ, и молитися за творящихъ вамъ напасть, и изгонящихъ вы. Яко да будете сынове Отца вашего, иже есть на небесѣхъ, яко солнце свое сіяетъ на злыя и благія, и дождитъ на праведныя и неправедныя“. (Мат. 5, 44—46).

Боже сонечко всѣ нивы гарненько огрѣвало, вже и колосъ совершенно дозрѣвъ. Но чтобы дозрѣле зерно зъ колоса марне не выпадало, треба косу и серпъ въ руки взяти и даръ Божій, збѣже зъ поля збирати.

Зерно зъ сноповъ ѿ себе не ѿдѣляеся, треба ихъ на току, або въ стодоль въ рядъ положити и гарненько, такъ щобъ пѣтъ зъ чола горохомъ котився цѣпомъ махати, и ще разъ махати. Зновъ вяжесе змолочені снопи въ околоты, або остаются соломою, роздѣляется зерно ѿтъ половы, такъ подобно и Іисусъ Христосъ разъ роздѣляти ме плевель ѿтъ зерна т. е. праведныхъ ѿтъ грѣшныхъ. Якъ то зъ малои дитины добрый або злый чоловѣкъ статися може, такъ подобно стаесе съ тымъ малымъ пшеничнымъ, житнымъ або ячмѣннымъ зерномъ. Одна часть збѣжя иде до гуральнѣ-виныць, де зъ него вражу брачу горѣвку курять, друга до броваря, де зъ него пиво варять, трета ховаесе для насѣву, а четверта стаесе нашимъ хлѣбомъ-кормомъ.

Зерно то еще не хлѣбъ, треба его до млына завезти, або занести, бо чоловѣкъ не птиця, не може онъ цѣле зерно поглотити. У млынѣ трутъ два тяжкѣ каменѣ зерно такъ довго, поки зъ него мука не стане. Но и мукою чоловѣкъ кормитися не може, треба щобы господиня муку просьяла, въ корыто положила, воды и квасного тѣста додала, всю розчину руками гарно размѣсила . . . и все еще хлѣбъ не готовый.

Безъ воды не можъ хлѣбъ розчинити. Придивьмсея, добрый людоньки, на воду и на ей велику важнѣсть. Зерно безъ воды, безъ небесного дощу лежало бы мертвымъ, безъ воды въ засусѣ колецъ не рѣсбы, безъ воды вся рослина марно зѣвяла и зѣсохла бы. Водою (моремъ) покрытѣ двѣ третинѣ нашої землѣ; вода, скоро лютовати пѣчне, всюди гибель и грозу творить, безъ воды не мѣгъ бы жити нѣ чоловѣкъ, нѣ скотина, нѣ рослина. И кровь, що въ нашихъ жилахъ находится, не могла бы безъ воды истнувати. А що то лѣдъ, снѣгъ, роса, дощъ, градъ и хмары — якъ не вода? Вода, правдива вода въ различныхъ видахъ!

Де крестивсея Единородный Сынъ Божий, Спаситель Мира? Въ рѣцѣ Іорданѣ, якъ намъ св. евангелистъ Матѣей повѣдае: „тогда приходитъ Іисусъ ѿтъ Галілеи на Іорданѣ ко Іоанну креститися ѿтъ него“ (Мат. 3, 14); що передѣлавъ Іисусъ „якъ бракъ бысть въ Канѣ галілейсѣй“ въ вино? Воду, по словамъ св. евангелиста Іоанна: „Якоже вкусе архітріклінъ вина бывшаго ѿтъ воды“ (Іоан. 2, 9). Якѣ слова промовивъ роспятаый Спаситель на крестѣ? „Посемъ вѣдый Іисусъ яко вся уже совершишася, да сбудетсея писаніе, глагола: Жажду“! (Іоан. 19, 28). Въ конецъ, що

текло изъ святого ребра нашего Искупителя, коли воинъ груди Его святї пробивъ? „Единъ отъ воинъ копїемъ ребра Ему прободе, и абїе изыде кровь и вода“ (Іоан. 19, 29).

Безъ огню еще нѣхто хлѣба не ѣвъ. Щобы нашъ хлѣбъ насущный пожиточнымъ бувъ, треба отже тѣсто въ пѣчь сажати.

Звернѣмо, Христїяне, нашї мысли и на огонь. Щобы мы въ ночи, особливо въ зимѣ безъ свѣтла, безъ палива дѣлали? Правда, що дуже сумно нашъ вѣкъ намъ упливавъ бы? Однимъ сѣрникомъ можъ коли хочъ свѣчку зажегли, однимъ угликомъ можъ обѣйстве, цѣлї села и мѣста запалити и велике нещастье наробити. Огонь и вода мають свои добрї и злї стороны; бувають они намъ деколи въ велику, неоцѣнену користь а иншимъ разомъ на нашу згубу. Еслибы не було огню, не мали бы мы нѣ серпа, нѣ косы, нѣ рискаля, нѣ сапы, нѣ плуга, нѣ въ ѡкнахъ шибъ, нѣ сильного замку при дверяхъ, нѣ звонѡвъ, нѣ мыски, нѣ пряшки. Огонь творить зъ воды пару, а та пара сильнѣйша ѡтъ шѣсть волѡвъ въ плузъ, ба! сильнѣйша навѣтъ ѡтъ силы 1000 коней, она то гонить по шинахъ зелѣзницъ, великї возы-вагоны такъ скоро, що найтяжша вага якъ та легка птиця по тыхъ шинахъ летить. На морю видишь тї великї якъ двори корабль-пароходы, они не боятся нѣ бурь, нѣ вѣтру а летять якъ та ластѡвочка по глѣбокихъ розтво-рахъ и по высокихъ якъ горы вольняхъ, плывуть черезъ море смѣло якъ та рыба. Що надае тымъ кораблямъ ту надзвычайну силу? Пары. А пары стаеся черезъ теплоту, черезъ огонь зъ воды.

Щобы зъ тѣста бувъ хлѣбъ, треба въ печи огонь розкласти, потомъ всю грань vybrати, боханцъ выробленї зъ тѣста лопатою въ пѣчь всадити и въ конецъ ще добре загнѣтити. За часокъ хлѣбъ, даръ Божїй, готовъ, но ще до пожитку нездалый, треба щобы троха прохолоднѣвъ; бо хлѣбъ свѣжїй, ще теплый нестрав-ный, здоровю шкодливый.

Безъ хлѣба тяжко бы чоловѣку въ свѣтъ жити. Що се правда, о томъ дуже легко переконатися. Чи мѡгъ бы хто безъ хлѣба, безъ мамалиги саму солонину, печеню ѣсти, або въ пѡстну пору однимъ борщемъ, огѡрками, капустою живитись? Нѣ! Хлѣбъ на-сущный нѣколи не проѣдаеся, ѡтъ него мы и на одинъ день розлучитись не можемо, а якъ бы хто хотѣвъ насъ цѣлый тыждень лише медѣвниками и лакѡтками годовати, то не знаю, кѡлько бы ту кару выдержали.

Не жіємъ, щобъ вѣсти, пити,
а вѣмо, пѣмо, щобъ жити.

Отъ для чого чоловѣкъ вѣсть; щобы на свѣтъ жити мѣгъ. Що потребує онъ до житя? Здоровой стравы. Кто лишъ лакѣтками жити думає, той дуже ошукуєсь, бо ѣтъ нихъ кровь не прибубає, и такъ чоловѣкъ самъ себе убубає. ѣтъ здорового корму и кровь здорова, а до того належить нашъ хлѣбъ насущный, ѣтъ него набубає наша кровь ѣтповѣдныхъ сокѣвъ. Що єсть кровь? Кровь єсть та плинѣсть, котра вѣ нашихъ жилахъ ѣтъ часу нашего урождженя ажъ до самой смерти неубстанно прѣткає, ѣтъ котрой наше здоровье або и слабѣсть завсѣгди зависить. Кровь то тѣло людске вѣ станъ плинномъ; съ крови повстає не тѣлько мясо, но и мозокъ, но и кости, зубы, очи, жилы, нервы, волосье и нѣгть. Вѣ кождымъ розвѣтомъ взрослому чоловѣку находится близко 30 фунтовъ крови. Та кровь не стоить тихо на мѣстци, якъ бы гнила вода багновиско, она розходится безъ упину, прѣткає безъ спѣчинку черезъ всѣ жилы и тонесенькѣ жилки нашего тѣла, и то такъ правильно, що вся вѣ тѣлѣ находячяся кровь що години 21 разѣвъ все тѣло ѣтъ голови до нѣгъ прѣбѣгає. Серце чѣловѣче то машина, котра всю ту кровь черезъ цѣле тѣло жене, оно ѣтъ колыски ажъ до нашей кончины, день и нѣчь, кождой хвилѣ вѣ одно стягаєсь и зновъ розширяєсь а то що минуты по 70—80 разѣвъ, и тымъ способомъ всю кровь черезъ всѣ части нашего тѣла гонить. О сѣмъ може кождый переконатись, если приложить до чужой груди свое ухо, то нѣчує, якъ неубстанно сердце бѣєсь. Шо за задачу спѣвняє такую неубстанною роботою наше сердце? Оно гонить кровь черезъ цѣле наше тѣло, а кровь не лишъ що цѣлому тѣлу потрібну теплоту доставляє, она подає такожь кождому члену ѣтповѣдну поживу и вынагрѣджує, и ѣтновляє страту, яку понѣсить наше тѣло черезъ выпаръ, пѣтъ, роботу, недокладъ силъ и др. Чоловѣкъ неубстанно ѣтновляєсь, вѣ его тѣлѣ неубстанна перемѣна. Якъ кожда рослина зъ землѣ лишъ тѣ соки высысає, котры для ея розвою и жизни потрібны, такъ подѣбно дѣляють и поодинокѣ части нашего тѣла, они берутъ зъ крови лишъ то, що до ихъ здоровья и существованя потребне. Отже видите, любезны Христіяне, велику важнѣсть нашей крови. Безъ крови нема житя! Сли хто собѣ припадкомъ жилу перетявѣ, и не вѣ станъ токѣ крови згамовати, а кровь зъ тѣла вытече, або сли сердце бити не-

рестане, то вже и житя дасть Бѣгъ. Пѣдвизавши цѣико руку т. е. не пустивши до неѣ кровы, она заумирае.

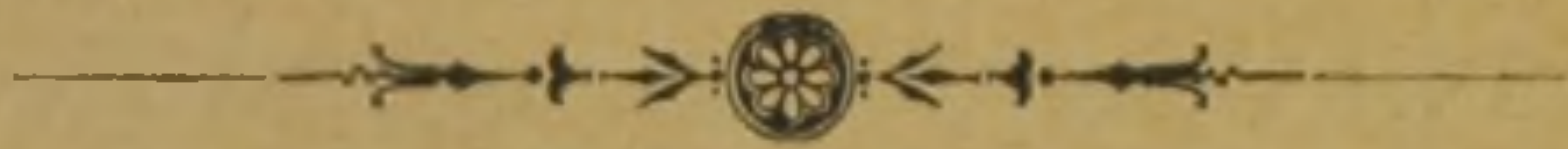
Изъ хлѣба повстае кровь, а кровь подае намъ силу, здоровье, житье. Здорова кровь потребуе еше и соли, тому то газдиня вже до тѣста соли додае. Хлѣбъ естъ великимъ даромъ Божимъ, онъ наше житье одержуе и тому мы довжнѣ за него Всевышного Господа Бога всѣмъ сердцемъ благодарити, Его святи заповѣди сповнѣти, грѣха стерегчися, добрыми дѣлами величатися, тому повиннѣ мы братья христѣяне, зъ сердцемъ и правдивою набожностію що дня Отченашъ говорити и съ дитиннымъ повинованьемъ слова „хлѣбъ нашъ насущный даждъ намъ днесъ“ вымовляти; бо лише той, що съ вдачностію свѣѣи хлѣбъ насущный вѣсть, той лише знае, що то миръ, супокѣѣ, довольство и радѣсть.

Найвысшу святѣсть и значенье получае хлѣбъ, въ рукахъ Спасителя Мѣра, коли Онъ „прѣемъ и благословивъ преломи и даяше ученикамъ и рече: прѣимите, ядите, сіе естъ тѣло мое“ (Мат. 26, 26). Хлѣбъ нашъ насущный стаесть тѣломъ Христовымъ, небеснымъ хлѣбомъ, дорогоценнымъ кормомъ нашей душѣ!

Благословенье хлѣба т. е. св. даровъ одержалось въ православиѣ св. Церкви до нынѣшного дня, нымъ перетворяется пше-нична просфора черезъ невидиме сошествіе Пресвятого Духа въ правдиве тѣло, въ безсмертну, животворящу плоть нашего Искупителя Исуса Христа. Перетворенье хлѣба въ тѣло Христово сповнае кождый духовный Отець, кождый священникъ на св. Литургии пѣдъ часъ якъ спѣвають: „Тебе поемъ, Тебе благословимъ, Тебе благодаримъ Господи, и молимъ Ти ся Боже нашъ“; сповнае молячися словами: „и сотвори убо хлѣбъ сей честное Тѣло Христа Твоего . . . преложивъ Духомъ Твоимъ Святымъ“. Съ той минуты въ храмъ въ св. Тайнахъ присутствуетъ самъ Господь Исусъ Христосъ, и сонмы Ангелѣвъ предстоятъ ему со страхомъ и трепетомъ. „Во время освященія даровъ“ говоритъ св. Іоаннъ Златоустъ „Ангелы предстоятъ священнику и весь чинъ небесныхъ силъ со восклицаніемъ стекается, и все мѣсто окрестъ алтаря наполняется ангельскими лицами въ честь Возлежащаго на престолѣ“.

Дорощего хлѣба, якъ сей що на престолѣ, на божественной трапезѣ нѣтъ въ мѣрѣ, онъ нашею душевною пищею, и нашимъ истиннымъ спасеньемъ, нашимъ избавленьемъ и правдивымъ источникомъ жизни!

Кѣнчу мою науку о хлѣбѣ насущномъ. Держѣтъ, братья Христїане въ чести той кусень хлѣба, бо онъ нашимъ найвысшимъ туземнымъ добромъ, нимъ мы на свѣтъ жїемо, нимъ мы — розумѣется сли жїемо ѣтновѣдно заповѣдамъ Божимъ — достойнї чинимось вѣчного блаженства, царства небесного. А сли вы водимї христїанскою любовью ѣтъ вашего хлѣба и нищому кусень удѣлити, то уважайте завсѣгды на тое, щобы правдиво убогїи а не лицемѣрный, недостойнї ошуканецъ и марнотравецъ вашего дару удостоився, бо лишъ такимъ способомъ зможете сказати съ много страдавшимъ Іовомъ: „Спасохъ бо убогого ѣтъ руки силнаго, и сиротъ, емуже не бѣ помощника, помогохъ. Благословенїе погибающаго на мя да прїидетъ, уста же вдовича благословиша мя“. (Книга Іова 29, 12—13). Аминь.



CRONICĂ.

Conferința pastorală din protopresviteria Cernăuțului s'a ținută în 18 Fevruariu (2. Marte) 1886 în cancelăria protopresviteriei sub președința Preacucerniceii Sale, archipresviterul stauroforu Ioanū Olinschi.

În urma ordinului protopresviteriei Nr. 463 dintr'a 30 Dec. (11 Ian.) 1885/6 se sêrbă sânta liturgiă în biserica s. Paraschive în soborū de parochul Grigoriu Hostiucū și păstoriul de suflete Vasiliu Calancea. După terminarea s. liturgie se făcū chiāmarea s. Spiretū de cătră preoții: G. Andronicū, V. Mandicevschi, Ioanū Marco, G. Hostiucū și V. Calancea.

După aceea se adunară în cancelăria protopresviteriei succesivū pp. A. Berariū, L. Popescul, D. Mitrofanovici, E. Simighinovici, T. Calinciucū, G. Andronicū, V. Mandicevschi, A. Carage, I. Marco, G. Hostiucū, S. Lomicovschi, G. de Volcinschi, T. Doboșū, V. Calancea, G. Gorașū, C. Gramatoviciū, G. Mandrigū, G. Berariū, D. Ilasieviciū, I. Stefaniucū, I. Masichieviciū, I. Popescul, G. Boca și V. Turtureanū; 13 păstori de suflete aū fostū absenți.

La oarele 11^{1/2} deschide președintele conferința cu rugăciunea „Împêrate cerescū” și cu ūă avorbire, în care arată îngrijirea, ce trebuie să ne cuprindă față cu acțiunea și uneltirile îndreptate de propaganda papistă în contra bisericeii ortodoxe, cu scopū, de a-lū înstrăină pre poporū de ceea ce-i este mai scumpū, de dătinele și relegiunea strămoșască, și pre preoțimea ortodoxă de a o expropriă dela altariile, la cari șerbesce și se roagă conformū ritului strămoșescū. Ferice de noi, adaoge Venerabilitatea Sa, că în acestū timpū de grea cūmpenă avemū în fruntea bisericeii unū bărbatū atâtū de agerū, care a pētrunsū de cu bunū timpū planurile iesuitice și le-a întimpinatū în modū cuviinciosū. Aū trecutū timpurile, în care puteāmū trăi după proverbul: „capul plecatū nu-lū taiă sabia”. În timpul acesta de ferū trebuie să-i inspiri dușmanului respectū, dacă voiesci să aibi pace. Inimicii âmbliău să ieie cetatea cu asaltū; eară acuma după întimpinare își schimbară planul; căci îi vedemū, -că se pregătescū la ūă aședare regulată și îndelungată cu toată tehnica tacticeii lor.

La aceste cuvinte rostite din inimă adunarea sclamă cu entusiasmū: „Să trăiească Înaltū Prea Sântia Sa pār. Archiepiscopū și Mitropolitul nostru Silvestru.”

Președintele provoacă apoi pre p. Gramatoviciū, să țină cuvântarea, cu care a fostū însărcinatū.

P. Gramatoviciu purcede dela cuvintele: „Mergendü în toată lumea, învățați toate popoarele, botezându-i în numele Tatălui și alü Fiului și alü s. Spiretü“, (Mat. 28, 16) și deduce, că într'aceasta poruncă dată apostolilor și prin succesiune păstorilor tuturor timpurilor se cuprinde îndetoria, de a lucra pentru perfecționarea omenimii în privința înțelesuală și morală, spre a o apropiá totü mai multü de idealul, celü-ce este însu-și Făcetoriul. Vieața și averea celor-ce âmbă pe mare este încredută prudinței guvernătorilor de năi; eară vieața și fericirea sufletelor celor-ce plutesc în valurile lumii acesteia este încredințată prudinței păstorilor de suflete. Misiunii, de a conduce omenimea la portul fericirii temporale și vecinice, se opune ignoranța și prejudețul, apoi ateismul și spiretul timpului realü, materialisticü, care caută să înlătore toate idealurile. Societatea modernă și statele adoaptă și practică principiile, ce rezultă din progresele sciințelor reale; dară de aici vine, că se clătina morala și instituțiunile sociale închiăgate în decursul secolelor de creștinismü. În fața acestor pericole, închiăia vorbitoriul, trebuie să ni fericimü, că ne putemü adună și ni putemü comunica sperințele și consultá frătesce în Christosü în scopul, de a aflá calea mântuirii și de a eși învingetori din luptă.

Președintele denumesce apoi pre păstoriul de suflete V. Calancea de protocolantü și-lü însărcineadă mai ântăi cu cetirea protocolului conferinței din anul trecutü.

Protocolul se citește și se verifică fără observare.

La provocarea președintelü, ca să i-se înaintede elaboratele pentru conferință, i-se punü înainte dela următorii pp.: D. Mitrofanoviciu, V. Mandicevschi, G. Gorașü, G. Berariü, C. Gramatoviciu, S. Doboșü, D. Illasieviciu, G. Boca, I. Stefaniucü, I. Masichieviciu, I. Popescul și V. Turtureanü; eară cei-l'alti preoți se îndetorescü, a le supune pênă în 14 zile.

La punctul ordinii zilei: „Discutarea unor întrebări din temele lucrate pentru conferința păstorală“, face pär. Marco propunerea, că, fiindü timpul înaintatü și fiindü cuprinsul temelor materie cunoscute, care li-a lucratü seaü li-a cetitü fiă-carele, să se treacă la cele-l'alte puncte ale ordinii zilei.

Propunerea pär. Marco se pune la votü și se primesce.

Urmeadă deci punctul ordinii zilei: „Desbaterea asupra proiectului pentru modificarea conferințelor păstorale.“ Președintele dice: Cestiunea modificării conferințelor păstorale s'a pusü încă în una din conferințele trecute, însă fiindü-că eră cu neputință a discutá cauza aceasta după

cuviință, fără a o studiá mai 'nainte, conferința din anul trecutú a decisú, ca úă comisiune să se însărcineđe cu studiarea ei, câtú și a altor cestiuni provenitoare în decursul anului și de a rēportá rezultatul conferinței păstorale de astă-dí; invitá deci pre p. L. Popescul a împărtași vederile și lucrarea comisiunii.

P. L. Popescul ca rēportoriú dice: Considerându, că conferințele păstorale, cari aú fostú sălutate la începutú cu multá bucuriá de preoțime, n'aú adusú în urmă roadele, ce se speráú;

Considerându, că s'aú străcuratú mai multe scăderi în funcțiunea lor, cari îlú facú și pre prea onoratul Consistoriú a gândi la modificarea lor, ceea-ce se vede din împregiurarea, că între întrebările la concursul pentru ocuparea postului de consilierú a pusú și întrebarea, cum s'ar poté dá mai multá vieață conferințelor păstorale;

Considerându, că normativul pentru conferințele păstorale dateá de pe timpul, cândú în Austria nu erá încă introdusú Constituționalismul, și cum-cá concepțiunea lui nu este așa-dará în acordú cu conceputele parlamēntarismului, încátú unele §§ și-ar aflá mai vētosú locul într'unú regulámētú internú (Geschäftsordnung) decâtú într'úă lege, — comisiunea însărcinată cu studiul cestiunii acesteia aduce următoríul proiectú :

PROIECTU

pentru modificarea conferințelor păstorale.

§. 1. Úă-datá în fiá-care anú se ține couferința păstoralá, în fiá-care districtú protopresviterialú, primăvara ori toamna.

§. 2. Scopul conferinței este, sporirea prin consfátuiri frățesci în sciința clericalá, în activitatea păstoralá, în genere în cultura preoților și în totú ce se repoartá la vađa clirului și la mărirea bisericei.

§. 3. Spre a ajunge scopul coferinței (§. 2.), hotăresce protopresviterul în înțelegere cu asistenții întrebările de pertractatú, fiindú ele formulate de mai n'ainte de Consistoriú, de protopresviterú cu asistenții și de preoți particulari.

§. 4. Întrebările de prelucratú le împărtașesce protopresviterul preoților ținutului cu șese lune înainte de diúa conferinței păstorale prin curendá, și rēpsunurile la întrebările cele sciințifice se daú citându-se isvoarele folosite și se predáú protopresviterului cu úă luná de díle înainte de diúa fipsatá pentru conferința.

§. 5. Protopresviterul determinează ziua și locul, unde are să se țină conferința, făcându de scire despre aceasta păstorilor sufletesci din districtu, prea onoratului Consistoriu și diregătoriei politice districtuale.

§. 6. În ziua fipsată pentru conferința se adună preoții în biserica comunei parochiale, unde are să se țină conferința. Acoló premerge conferinței s. liturgiă cu chiămarea Spiretului s., care se sevêrșesce în soborü de mai mulți preoți destinați de protopresviterü.

§. 7. În localul destinatü de protopresviterü se deschide conferința cu rugăciunea „Împêrate cerescü“ și se întroduce cu ăă cuvântare potrivită rostită de unü preotü.

§. 8. La conferința se iăü în pertractare elaboratele, care le hotăresce protopresviterul cu asistenții, apoi cestiunile, despre cari cere Consistoriul părerea conferinței păstorale și în fine propunerile libere făcute de preoți particulari.

§. 9. Conferința păstorală alege din sînul seü ăă comisiune permăninte, spre a-și da părerile sale în cestiuni mai însemnate, cu cari o ar însărcină conferința păstorală.

§. 10. Fiă-care preotü este îndëtoritü a lucră temele date de protopresviteriă și a luă parte la conferința păstorală. Absentarea dela conferința este de scusatü pênă în 3 zile.

§. 11. Consistoriul seaü protopresviteria orënduiesce la cađü de trebuința și conferințe păstorale străordinarie. La întêmplarea aceasta pregătesce obieptele de pertractatü comisiunea permăninte (§. 9).

Cetindu-se proieptul acesta și neluândü nime cuvêntul a vorbi despre dînsul în genere, se trece la discusiunea pe paragrafe.

La § 1, pásagiul „conferința se ține primăvara ori toamna“ observă p. Marco, că aceasta hotărîre este conformü cu hotărîrile ss. canoane, numai ar fi de doritü, ca să se preciseze mai de aproape timpul, ádecă primăvara pe la Dumineca mare, eară toamna pe la s. Dimitrie; și de s'ar dice, că pe atunci este munca câmpului și convenirea anevoioasă, ar fi să nu se uite, că intereselor spiretuale trebuie să li-se dee precădere.

Adunarea nu consimțesce cu aceasta dorința, ci crede, ca se lase protopresviterielor latidunine în determinarea zilei, cândü să se țină conferința; §. 1 se primesce neschimbată.

§§. 2 și 3 se primescü fără discusiune.

La §. 4, pasagiul ântăiü, amintesce p. Gramatoviciü, că, âmblândü curenda 2—3 luni pe la păstorii de suflete, nu poate ajunge într'acela-și timpü la toți, prin urmare, că nu vor avé toți totü atâta timpü

pentru elaborarea temelor; de aceea crede, că li va fi greu unora a ține terminul, de a dá elaboratele cu ăă lună de ăile înainte conferinței.

Aceasta o recunoasce conferința și doresce, ca protopresviterul să comunice temele în 2—3 tracte de ăă-dată prin curende.

Relativă la pasagiul „răspunsurile la întrebările științifice se dăă, citându-se isvoarele“ cere p. Doboșă deslușire, cum să se lucre temele aceste; de-oare-ce, dacă sântă de lucrată curată științifică, se pretinde dela păstorii de suflete mai multă decâtă chiară dela profesorii făcătăii teologice, cari sântă specialiști numai în ramuri anumite de teologia, pecându dela păstori s'ar cere să fiă specialiști în toate ramurile. Apoi se mai plânge p. Doboșă de censurarea ridicolă a elaboratelor, care se leagă de ortografia, de cuvinte, de stilă ș. a.

Relativă la censurare replică președintele, că observările censorilor sântă curată subiective și n'ăă de a face cu proiectul prezentă; eară cătă de modul lucrării, se citește §. 12 ală normativului dela anul 1857.

P. Marco constateadă, că acolă nu se spune nimică de isvoare, deci întrebă, cum se face, că se cere citarea isvoarelor. La aceasta îi răspunde președintele, că e ăă ordinăciune consistorială ulterioară, care dispune citarea isvoarelor.

Păr. Marco nu află cu cale citarea isvoarelor, fiindă-că nu se poate cere, ca să poșadă fiă-care preotă mai multă, decâtă c o l e c t i v i t a t e a. Dacă nu poșede întregul protopopiată ăă bibliotecă, cum se poate, că cătă ună păstoriă de suflete să dispună de isvoarele de toată mâna? Sântăia Sa crede, că este a se face abstracțiune dela isvoare și că ar trebui să fiă censorii censurați ei însi-și, ca să se cunoască, că sântă vërșati în materiile, ce le censureadă, apoi ei să arete scăderile și isvoarele, din cari s'ar puté cine-vă informă mai bine, eară să nu se mărginească a controlă, de n'a decopiată cine-vă scripte întrebuintate în prelegeri la făcătatea teologică.

Președintele reflecteadă, că citarea isvoarelor este ăă dispuseciune a Consistoriului și este ună lucru esențială la dejudecarea elaboratelor, de aceea nu se poate înlătură după bunul placă.

§. 4 se primesce fără schimbare.

Paragrafele 5, 6, 7, 8 și 9 se primescă fără discussiune.

La §. 10 face p. Marco propunerea înscrisă, „că nu toți preoții să fiă oblegați a lucră temele; mai alesă cei vërșnici, cari neînteruptă în mai multă ani ăă lucrată cu multă sirguintă temele, dela ună timpă și după ună serviciă de 20 de ani, — și acu ca ghibaci și meritați recunoscuți — să fiă liberați de elucrarea temelor“, motivându-o, că

fiindă ei slăbiți la vedere și tremurându-le mânele, ar pute fi ispitiți a-și procură pe bani teme lucrate de alții, spre a satisface litera legii.

P. Popescul în numele comisiunii propune: „eară dispensarea de lucrări o dă Consistoriul din cađă în cađă“, care se primesce.

P. Marco mai propune, că absēntarea dela conferință să se scude „pēnă în 8 zile“, în locū de „pēnă în 3 zile“; se primesce.

§. 11 se primesce fără discusiune.

P. Popescul face propunerea, ca să se însărcineđe uă comisiune cu elaborarea unui proiectū de regulămētū internū (Geschäftsordnung); fiindă-că desbaterile urmeadă în modū confusū și neordinatū. Se primesce.

La punctul 6 alū ordinei zilei este: Discusiunea asupra normativulū consistorialū din 1/13 Fevruariū 1869 Nr. 2397 privitorū la epitropiă și administrarea banilor discosulū, propunere făcută de protopresviteria Coțmanulū și comunicată cu ordinul Consistoriulū Nr. 3775 dintr'a 27 Noemv. (9 Dec.) 1884 tuturor protopresviteriilor, spre a se discută în conferințele anului 1885. Propunerea aceasta s'a studiatū de comisiune, eară rezultatul studiulū se comunică conferinței prin rēportoriul comisiunii p. L. Popescul, carele đice:

Considerândū, că cu alegerea epitropilor pe 3 ani și în numărū egalū cu membrii comitetulū comunalū nu s'ar îndreptă relele existente; fiindă-că și comitetele comunale se alegū în asemenea condițiuni și cu toate aceste nu înceteadă plāngerile despre reaūa administrare a banilor comunali, precum ne-am pututū încredință din desbaterile în dieta țerei din istū anū;

Considerândū, că mai vērtosū ar întră în biserică certe și desbinări;

Considerândū, că la țară nu s'ar pute afla ușorū perceptori, cari negreșitū, că ar trebui să fiă oameni au carte, comisiunea însărcinată cu studiarea cestiunii, propune a rămāné pe lūngă istituțiunea de pēnă acurā; eară cātū pentru modalitățile și cautelele la împrumutarea banilor discosulū, aceasta se ține de competența epitropilor. Conferința se unesce cu propunerea aceasta.

Punctul 8 la ordinea zilei: Propunerea protopresviteriei Ceremușululū, de a se tipări blanchete pentru actele de cununie, nascere (boteđū) și morți comunicată cu ordinul Consistoriulū Nr. 1943 dintr'a 29 Marte (10 Aprile) 1885. Aceasta propunere āncă a fostū studiată în comisiune și rēportoriul p. L. Popescul đice: Considerândū, că asemenea blanchete se află în toate provinciile din imperiul Austriei și mai la toate confesiunile;

Considerându, că blanchetele înlesnesc oficielor liberarea actelor.

Considerându, că actul liberat pe blanchetă înlesnesce evidența celor cuprinse într'însul și este mai plăcut pentru cetitorii, - comisiunea propune, că Consistoriul să fiă rugat a tipări blanchetele în cestiune și a le depune pe la protopresviterie, spre a se pute cumpăra la cadu de trebuință. Conferința primesce propunerea aceasta.

Venind la ordinea dilei propunerile eventuale, p. Marco cere cuvântul și se plânge, că un păstorii de suflete din vecinătate a refusat de a cununa pre un mire minoren, fiindcă nu i-a adus învoirea tată-ne-său cu-toate-că tatăl a declarat din gură, că consimțesce la căsătoria fiului său minoren. P. prota și adunarea sânt de părere, că numai la cadu, cându nu se poate presentă tatăl minorenului la oficiul parochial, are să se facă consimțirea înscris, altu-feliu ajunge declararea gurală cu martori înaintea oficiului parochial.

P. Popescul raportează, că p. Alexieviciu a făcut în conferința anului trecut propunerea, ca să se înființe o societate de preoți cu scopu, de a aduna un fund pentru ajutorarea veduvelor și orfanilor preotesci. Comisiunea a studiatu proiectul de statute compus de p. Alexieviciu și ilu află foarte bun și laudabil, crede însă, că nu este oportunu a se înființa astu-feliu de societate din motivul, că fundul relegionariu grijesce de veduve și orfani; eară care preot voiesce să-și asigure și mai bine familia, o poate face la societățile: „Beamten- orî Gisela-Verein“ sau la alte societăți de asigurare pe viață.

Alta cestiune adage p. Popescul, trebuie să ne ocupe cu deadinsul și anume propaganda papistă cu polonii în frunte, care caută să înghită orientul ortodox. În orientu lucrează propaganda aceasta prin institute de cultură și reuniuni de bine-facere, și numai acolo află ea stavile, unde dă de unu clir ortodox bine pcegătit și de școale bune.

O școală superioară de fete a încuviințat înaltul ministeriu în urma stăruințelor Înaltu Prea Sântiei Sale. Avem încă lipsă și de alte institute, precum o școală de bucătăria, o școală pentru lucru de mână, un asil pentru copii ortodocși și reuniuni pentru ajutorarea săracilor de religiunea noastră, precum e scopul societății „Katholischer Wohlthätigkeits-Verein“; face deci propunerea: „Preaonoratul Consistoriu este rugat să bine-voiească a lua inițiativa prin conchiământarea unui comitetu pentru a delibera, care alte școale ar mai trebui să se înființe pentru cultura poporului ortodox din Bucovina și cum să se procure banii necesari“, și finesce dicându: Eată unu scopu alu

bisericeii de interesu generalu, care ni va impune multe jertve si fata de aceasta trebuie sa dispara interesul pentru ajutorarea veduvelor si orfanilor de preoti.

Conferinta primesce propunerea aceasta.

P. Calancea cere cuvintul, spre a atrage atentiunea, cum-ca inaltul ministeriu a provocatu pre preonoratul Consistoriu sa faca propuneri concrete relative la infiintarea scoalei de fete; propune deci a se face prea onoratului Consistoriu rugamintea, ca sa bine-voieasca a prevedea in planul de organizatiune a scoalei proiectate cursuri de lucru de mana, de bucataria, de instruirea servitoarelor, poate si ua gradina de copii. Daca s'ar aproba aceste, s'ar putea infiinta cu cheltueala fondului. Eară cate n'ar putea incapa in cadrul organizarii, ar ajunge si pentru initiativa si bine-facerea particularia.

Apoi aduce aminte, de n'ar fi cu cale, ca sa se reorganiseze scoala cantorală conformu cu recerintele timpului. Anume sa se introduca la scoala aceasta patru ani de instructiune, combinandu-o cu industria, de lemnu, precum: strugaria, dulgheria, impletitul coșercilor, lucrarea covoarelor de teiu si a rogojinelor. Fiindu țara noastră avută de paduri, ar prospera mai alesu industriile aceste si cu timpul si altele. Apoi in gradina s. mitropolie s'ar putea face si cursuri de gradinaritu; caci postul de gradinariu la parcul Archiepiscopi nu este reu dotatu si gradinariul respectiv ar putea impartasi aceasta invetatura.

Cantorii bisericesci suntu in ziua de astazi din cauza saraciei lor adese factori de demoralizare in poporu; pe viitoriu ar fi ei in puseciune a-si imbunetati starea materiala cu munca lor propria si ar contribui prin lucrari folositoare si la moralizarea poporului. Acestu scopu statul n'ar putea decatu sa-lu favoriseze, pentru-ca si elu insu-si cheltuiesce milioane spre latirea si inaintarea industriilor cu musee si scoale de industrie. Staruindu prea onoratul Consistoriu in direpciunea aceasta, s'ar intalni staruintele sale cu ale statului.

In fine dice vorbitoriu, ca omul piosu trebuie sa se geneze, ca vestmintele pentru cultul divin se confectioneaza de jidovi. De cate ori se intembla, ca se dau la reparatura vestimente invechite, cari suntu obiecte sante si venerabile pentru preoti si poporu, dară cari pentru confectionari suntu lucruri de batjocura. Dacă preotimea nu poate emancipa cele ale cultului de jidovi, cum sa se emancipeze poporul? Noi ne totu plangem, ca damu indereptu si alte confesiuni sporescu, si totu noi li damu mijloacele de a spori.

Conferinta se unesce cu parerile vorbitorului.

P. Simighinovicîu face propunerea, ca să se supună prea onoratului Consistoriū cererea, ca să bine-voiească a mijloci reassignarea pausalului de cancelăria sistatū; fiindū-că nu se poate, ba este redicolū, a pretinde dela verī-ce amploiatū, ca să contribuie elū dintr'ale sale, ádecă din punga sa, pentru întreținerea oficiului seū, mai alesū acuma, cândū se înmulțescū agendele pe ți ce merge.

Propunerea se primesce cu unanimitate.

P. Doboșū atrage atențiunea conferinței la icoanele cele prostū lucrate și la cele de ritū străinū, ce se află prin casele creștinilor noștri. Ce privesce cele dintâiū, s'ar puté oprí confecționarea și vëndarea lor prin autoritatea politică, respîngēndu-se meșterii necualificați dela confecționare; eară câtū pentru cele din urmă, ar trebui să grijască prea onoratul Consistoriū, avēndū tipo-litografiă și unū călugērū învățatū în pictură, pentru confecționarea icoanelor după ritul nostru, ca să aibă creștinii, cumu-și procură icoane frumoase și rituale.

P. Doboșū mai doresce, cum-că, după-ce aū eșitū cooperatoriū din rangul guardilor de finanie cu câte 300 fl. și aū avansatū la rangul gendarmilor cu câte 500 fl. pe anū; apoi după-ce fiă care pădurariū cu câte 15—10 fl. pe lună are mai bune locuințe decâtū cooperatoriū, cari locuiescū prin bordee și nestatornicū, cândū ici, cândū coló, prea onoratul Consistoriū să bine-voiească a lucrá, ca să aibă și cooperatoriū locuințe bune și statornice.

Dorințele aceste sîntū legetime și adunarea se unesce cu dînsele.

In urmă Adunarea se învoiesce, că comisiunea, care a ícutū proiectul de státutū pentru conferința păstorală, să facă și rēgulămēntul internū și să-lū aducă la conferința păstorală viitoare.

Nefiindū altū obiectū de pertractatū, ședința se închiăă la 3¹/₂ oare după ameađă-đi.

Vasile Calancea

protocolantū.

Festivitățile seminariului arhiepiscopalū de aici cu ocasiunea s. trei ierarchi, Vasiliu celū mare, Grigoriū teologul și Ioanū gură-de-aurū. Diūa s. trei ierarchi, ca diua onomastică a bisericei seminariale, a fostū serbată cu multă pietate. Sērbarea s'a începutū ca totū-dea-una cu priveghiarea în presara sântilor numiți (29) Ian., rostindu-se mai ántâiū de cătră alumnul seminarialū și audit. de teologiă an. IV. Orestū Dlujanski prologul urmatoriū:

Negrul vélū alū noptii s'a întinsū și omul obositū de lucrul diley se grăbesce la rēpausū. Totul tace, dară de ūă dată se aude imnul armoniosū alū campanelor acestui sântū locașū.

— „Ce să fiă?“ se întreabă creștinii noștri și, uitāndu-și somnul, se îndreaptă încoace, la sânta biserică.

Mândră și frumoasă, îmbrăcată sërăbătoresce, ea îi primesce cu bucuriă pre toți și li spune, că se gătesce de onomastica sa.

Ea se bucură și cu dînsa și noi însuflețim, aducîndu-ni a minte de cuvintele lui D-đeu rostite cătră Moisi: „Scoateți încălțămintele tale din picioare, căci locul, pe care stai, este pămîntu sântu“ (Eșirea 3, 5).

Da! sântu este locul, unde ne-am adunatu, și elu cu ceremoniele sale influințeađă într'adevărú asupra sufletului și îlú rădică de la cele pămîntesci la cele ceresci.

Într'adevărú, omul nicăiri nu se închină cu mai multă evlaviă și căldură decătú acolo, unde vede, că și altul face ca și dînsul!

Crestinii cei dintăi se adunău totú dea-una la unú locú și se rugău împreună, și, după-ce trecú timpul de grea urgiă, ei își zidiău și se îmbărbătău case rugăciuni, de cari le numiău βασιλικα = biserice. Împăratul Constantinú celú mare zidi singurú mai multe biserice în onoarea Apostolilor și a sântilor. Pe vîrfurile bisericelor se puneá semnul santei cruce, eară la sântirea și renoirea sântirii, ádecă în điuă hramului bisericei, fãlfăiaú steaguri ca semnú de biruință a creștinismului asupra păgânismului.

Videți asă-dară, că sərbarea sântirii bisericei este sərbătoarea de învingere a santei noastre relegiuni și tocmai aceasta este cauza, de ce se sərbeadă hramul bisericei cu multă și mare bucuriă de cătră toți creștini.

În biserice s'au adunatu creștini la rugăciune înaintea noastră, în biserice se adună ei în điuă de astă-đi și în biserice se vor adună în veci, căci đice Mântuitorul: „casa mea, casă de rugăciune este“.

Cu inimă înfrântă și umilită întră creștinul ortodoxú în biserică și se roagă și mulțamesce lui D-đeu pentru toate bunetățile, de cari îlú face părtașú.

Elu își îndreaptă privirea mai ántăiú spre sântul altariú, unde îlú vede pre Domnul nostru Isusú Christosú rěstignitú pe cruce cu mânele întinse și pare-că ar đice: „Veniți la mine toți și veți afla mântuire.“

Dară cum să se apropie creștinul de Domnul nostru Isus Christosú? Cine-i spune, ce are să facă și cum are să se poarte, ca să fiă demnú de celú-ce pentru pécatele noastre a muritú pe cruce?

Eacă! nimene altul decătú serbitoriul sântului altariu. Elú îlú ia pre omú în-dată-ce a vedutú lumina đilei, și-lú conduce în toată vieăta lui chiarú pênă la ușa morméntului. Dară nici aice nu-lú lasă fără ajutoriu ci îi pêtrece sufletul pênă la scaunul lui Dumneđu și se roagă neîncetatú pentru mântuirea lui.

Biserica este locul charului, și mari și feliurite sântú darurile, ce ni le dă noauė Dumneđu în sânta sa casă. Aice ne curățimú prin

sântul botez de păcatul strămoșesc și ne renașcem pentru viața vecinică. Aice se vestese cuvântul lui Dumnezeu și se arată calca cea mai sigură la împărăția ceriului. Aice ne îndemnăm la rugăciune și ne împlem de gânduri cuvioase. Aice ne curățim de petele sufletului nostru și ne pregătim pentru masa Domnului. Aice se întărește legătura căsătoriei și totu aice aude creștinul, că să nu-și strângă comori pe pământ, ci în ceru, unde moliele nu le rod și rugina nu le strică. Aice cunoașce elu căile, cari duc la fericirea cea adevărată. Aice învață elu, că și cele ascunse ale sufletului sânt deschise înaintea lui Dumnezeu. Aice se jertfese mielul lui Dumnezeu pentru păcatele oamenilor. Creștinul vede aceasta, își pleacă genunchii și, plin de încredere în bunătatea lui Dumnezeu, cere ertarea păcatelor sale. Inima i-se bate, trupul îi tremură și puterea limbei i-se leagă, cându aude cuvintele de mângăiere: „fiule! îndrășnesce, eartați-se ție păcatele tale“ (Mat. 9, 2). Pe patul morții cere elu încă nă-dată, de a se împreuna cu Christos, căruia i-a servit. Sute și mi de oameni și-au dobândit astu felu ertarea păcatelor și sute și mi și-o vor mai dobândi, dacă vor veni la sânta biserică. Aice este locul milelor și fericiti sânt cei-ce vinu la biserică și ascultă sfaturile ei.

Să ne lenevim noi dară a âmbra la biserică, vedându, că lumea e trecătoare și că nimic nu ne poate mântui decât învățăturele și sfaturile biserice? Să nu i-le cerem și să nu le urmăm? Ba! să âmblăm și anume regulat, căci ce folos am ave, dacă nă-dată am veni și de dece ori nu? Să urmăm sfaturile ei, căci numai printr'însa, mireasa cea nepetată, s'a susținut creștinismul până în ziua de astă-zi.

Neamuri și împărăție s'au trecut ca roaia demineței, biserică însă a rămas și stă ca unu monumânt viu alu predicerii și învățătorei lui Christos. —

Dară să ni îndreptăm privirea nu numai spre sântul altariu, ci și spre turnul biserice; câtu de măreț se nalță elu spre ceru!

Altariul ne aduce aminte de muntele, pe care s'a răstignit Christos; turnul ni arată, încotrò s'a dus Christos, după-ce ne-a răscumpărat de sub osânda păcatului. Elu se înalță spre ceru și la ceru s'a înalțat Mântuitorul lumii, ca să ni pregătească și noau unu locu la părintele celu ceresc. La ceru pe urma lui s'au dus sântii, martirii și cuvioșii și într'acolo ne vom duce și noi nă-dată, dacă ne vom purta aice, cum ne învață sânta biserică.

Să ne ostenimū deci a fi ūă-dată cetățeni ai ceriului, împregiurul tronului lui Dumneșeu, unde stau ângerii, sântii, martirii și cuvioșii și se roagă pentru noi: pentru că se roagă pentru noi, de aceea le închinămū biserice și 'n totū anul li serbămū amintirea lor.

Și acestū sântū locașū este închinatū unora sânti. Inaltū Prea Sântitul nostru Archiepiscopū și Mitropolitū, sântindu-lū, la închinatū celor trei sânti Ierarchi: Vasiliū celū mare, Grigoriū teologul și Ioanū gură-de-aurū.

Acești sânti Ierarchi au fostū între creștiniī din timpul lor ceea-ce-ī soarele între stele, eară pentru viitorii modele de imitatū. Ei s'au datū acestei biserice, pentru-ca aceia-ce după absolvarea studiilor de aici au să sâmene sēmēnța Ortodoxiei în țeara aceasta. să-ī aibă totū-de-a-una înaintea ochilor și să adeverească ūă-dată, că sântū „lumina lumii și sarea pământului.“ Ei ne sântū modele de vieată adevăratū creștinească, de sciință teologică profundă și de activitate neobosită pentru mărirea Ortodoxiei.

Deie Domnul, ca ei, acești trei luceferi, să ne lumineșe, să ne încăldască și să ne conducă pururea la apērarea și întărirea Ortodoxiei!

După sērândă sevârșită de Prea Cuv. Sa Archimandritul Calinescu asistatū de 4 preoți și 2 diaconi și după litiă făcută de Inaltū Prea Sântia Sa Mitropolitul, bunul Archipăstoriū adresă cătră adunarea creștină cuvinte pline de învățatură și îndemnări părintesci și se întoarse la palatul reședinței, lăsându pe fața fiă-căruiă bucuriă și mângăiare.

A doauă di, 30. Ianuarie, după-ce se făcū sântirea apei și înoirea sântirii bisericei, merse gremiul alumnilor, avēndū parte de timpul celū frumosū alū dīlei, în frunte cu crucea procesională și cu luminări aprinse, de-lū învitară pre Eminința Sa la s. liturgiă. Inaltū Prea Sântia Sa încungiuratū de mai mulți preoți și diaconi în presența unui publicū numerosū și secundatū de armonioasă cântare a corului vocalū seminarialū celebră cu multă pompă în trei limbe.

La finea actului liturgicū rostī prefectul seminarialū Dr. Orestū Popescul cuvântarea de sērbare. ¹⁾

Vineri (în 31. Ian.), după sēvârșirea s. liturgie de cătră prof. de univ. C. Popovici în soborū cu alți preoți, se făcū parastasul celū mare pentru fericitiī fundători și adăugători ai bisericei Archiepiscopiei bucovinene și întru amintirea rēpăusașilor Împērați, Mitropoliți, Episcopi, profesori etc. etc.

¹⁾ Se află pe pag 165.

Pe Joi după ameadă-di. în ziua s. trei ierarchi, erá hotărítá ședința solemnă a „Academiei ortodocse pentru literatură, retorică și musică bisericească“, carea se și ținú în sala cea mare din palatul rěședinței. Âncă 'nainte a oareí anunțate se înfățișá unú publicú alesú și foarte numėrosú. ¹⁾

La 4^{1/2} oare sara președintele societății deschise ședința cu 'nú discursú scurtú, cu care bine-ventá adunarea, și arėtându scopul și menirea societății, făcú atenți pre membrii Academiei, ca au să-și țină totú-dea-una 'nainte ochilor legile, cari li prescriú terenul de activitate, și li aduse a minte, ca să nu uite, că chiámarea lor e a rěspândí lumina sciinței și a moralei în poporú.

Dechiarându-se apoi ședința deschisă, s'a procesú la esecutarea programei următoare:

1. Cheruvicú de Cart; p. I F-moll, p. II în F-dur. 2. Pre tine te lăudămú, G-moll (Solo-Terzett) de Georgescu. 3. Dėtorințele părinților față cu copiii din punctú de vedere moralú, discursú de stud. de teolog. din an. IV. St. Marianú. 4. Бyде имя Господне (C-dur) de Is. Vorobchievici. 5) Uă rugăciune (F-dur) Duett. 6. Отче нашъ (G-moll) Quartett, Bortniański. 7. О музиць въ древнихъ Израилтянахъ, discursú de stud. de teol. din an. IV. E. Vorobchievici. 8. Pe a binelú cārare (G-dur) Quartett și 9. Сотвори Господи (C-dur) Quartett.

Finindu-se programa, președintele societății închiăiá ședința la 7 oare, mulțamindú Archipăstoriulú și adunării pentru onoarea, că au participatú la ședința.

Inregistrămú, că decursul ședinței a fostú în adevėrú solemnú și succesul ei a doveditú, că activitatea Academiei e în progresú.

De aceea esecutorií programei au și avutú parte de numėroase aplause. Punctul 5 alú programei esecutatú de d-nii Chiricescu și Dorofteiu cu deosebitá bravurá, la cererea generalá, a trebuitú să se rėpetască.

Dee ceriul, ca însuflețirea manifestată și la ședința aceasta să rėmână stătornică ca fiă-care membru alú Academiei să corėspundá consciinciosú și cu devotámėntú asceptărilor puse în Academia, căci numai astú-feliu ne putemú mângăiá cu speránța într'unú viitoriu mai fecundú pe terenul literariú, retoricú și musicalú bisericescú.

Astú-feliu au decursú festivitățile seminariulú de aici, lăsându-ne impresiunile cele mai plăcute.

¹⁾ Rectificămú scirea „Tribunei“ că, afará de par. Archimandritú Calinescu, dintre consiliarii consistoriali, n'a fostú nime la aceasta ședința. (Red.)

Părintele protopresviteru Leonu Popescul ni trimite următoariă dare de samă. Biserica filială a s. Nicolaiu, care este una din cele mai vechie biserice în Cernăuți, fiindu făcută în anul 1772, devenise prea mică pentru împregiurările de față și se cereă și repărată numai decătū.

Ca biserică filială trebuie ea să se susțiiă prin contribuiri de bună votă din partea parochienilor și creștinilor.

Am apelatū deci la evlavioșii parochieni din Cernăuți și suburbiul Caliceanca, ca să-mi ajute a lărgi și restaură biserici, moșilor și părinților lor și ei, de și sūntū mai multū oameni sērmana totu-și în vîrtutea iubirii și simpatiei lor pentru biserică părințască aū jertfitū multū.

Așā a contribuitū: Georgiū Baranovschi materialū în prețū de 125 fl., Iosefină Zibacinski 60 fl., Daria Ioneasca 50 fl., Dimitriū Michălescul 23 fl., Paulină Sutenă și Mois Dlujanski câte 10 fl., Zanfira Cusînu, Dimitriū Cusînu, Ecaterina Slēmacū, Petru Coșariū, Ioanū Prodanū, Ileană Ianoșū, Stefanū Germanū, Aftanasiū Zazonti, Anna Macsimoviciū, Vasiliū Costiucū, Ioanū Nichitoviciū, Andreiū Porchireanū câte 5 fl., Ioanū Stafachi 4 fl., Paraschiva Anastasiū 3 fl., Dimitriū Peniucū, Teodorū Guzanū, Maria Pițulū câte 2 fl., Georgiū Hasicovei, Michailū Ceica, Iacobū Lucinski, Georgiū Ceica, Vasiliu Mēngeacū, Ioanū Starîșciucū, Ioanū Drogli, Nichita Seuciucū, Georgiū Diaconiucū, Teodorū Mălcaū, Teofilū Tomașciucū, Vasiliū Havriliucū, Ecaterina Michiciucū câte 1 fl., Ioanū Huțuleanū 60 cr., Michailū Munteanū, Michailū Tarnoviēchi și Stefanū Antonovici câte 50 cr., Zacharia Macsimiucū, Maria Lenceschi 40 cr., Ecaterina Cușniriucū 20 cr., la un-loc 369 fl. 10 cr., cu care sumă biserică s'a măritū în lungime pēnā la 3 metri, apoi s'a acoperitū și zugrăvitū. Eu li mulțamescū numiților binefăcētori pentru jertfele lor și s. biserică li promite, ca-i va aminti totū-dea-una în rugăciunile sale și se va rugā pēntru dînșii, ca D-deū să-i amintească întru împērăția sa.

Universitatea c. r. de aice a fostū cercetată în sēmestru trecutū de 265 de auditori; între aceia aū fostū 56 teologi. La toate făcūtățile aū fostū 117 gr.-or., 60 rom.-cat., 62 mosaici, 10 grec.-cat., 11 evang., 3 arm.-cat., 1 arm.-ort. și 1 fără confesiune. După naționalitate au fostū immatriculați 103 germāni, 98 romāni, 33 poloni, 28 ruteni, 2 unguri 1 cechū.

În 2/14 Faurū a. c. a fostū consăcratū în Seraievo Mitropolitul celū nou Î. P. S. par. Georgiū Nicolaieviciu de episcopū din Mostarū și Carlstadt și înstălatū de generalul de cavaleria baronul Appel ca comisariū c. r. — Fostul Mitropolitū în Bosnia Sava Cosanovicū petrece acum în Ierusalimū.

Redactoriū primariū responsabilū :
Protopresviterul

Artemiū Berariū.

Redactoriū alū doile pentru textul slav.-rusescū
Profesoriū de cāntarea corală

Isidorū Vorobchievici.

Administrătoriū și editoriū : Archimandritul-Mitroforū

Arcadiū Ciupercovici.

CANDELA.

Foaia bisericească-literară.

Apare ūă-dată pe lună.

Nr. 4.

Cernăuți, 1. Aprile 1886.

Anul V.

Învățătura celor doi-spră-dece apostoli.¹⁾

ÎNVĂȚĂTURA DOMNULUI PRIN CEI DOI-SPRĂ-DECE APOSTOLI CĂTRĂ POPOARE.²⁾

(Traducere după testul originală grecescă edată pentru prima oară de Filoteu Brieniu, Mitropolitul Nicomediei.)

CAPUL I.

Suntă două căi, una a vieței și alta a morții³⁾, dar' este mare deosebire între amândouă căile.

Deci calea vieței este aceasta: Ântâi, să iubesci pre Dumnezeu, făcătoriul tău; ală doilea, pre aproapele tău ca pre tine însu-ți⁴⁾; toate însă, câte voiesci să nu ți le facă ție, nu face nici tu altuia.⁵⁾ Dar' învățătura cuvintelor (mandatelor) acestora este aceasta. Bine-cuvântați pre cei-ce vă blástemă pre voi și rugați-vă pentru dușmanii voștri și

¹⁾ Despre istoria scrierii acestora vedi „Fântânele și codiciul dreptului bisericesc ortodox”, §. 11 în „Candela” a. c. pg. 127—129. — ²⁾ Τοῖς ἑθνεσιν, v. s. d. cătră cei-ce din păgânismă vină la creștinismă și voiescă a se catechisă în adevărul creștinu (Bryennios, Διδαχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐν Κωνστ. 1883 pg. 3 Δευτέρα ἐπιγραφή §. m. d.) — ³⁾ Comp. Ierem. XXI., 8; Baruch IV 1; A două lege XXX., 15—20; Psalmul I, 3—6; Mat. VII, 13. 14; II Petr. II, 15; Barnab. epist. c. XVIII; Hermas, Mandat. VI, 1; Clement. Rom. VII, 7 (Bryennios, l. c. pp. 3. 4: κεφ. α' 1) Ἐκ τῶν . . .). — ⁴⁾ Comp. Mat. XXII, 37—39 (Bryennios, l. c. pg. 5 n. 2). — ⁵⁾ Comp. Clem. Rom. XII, 32; Mat. VII, 12; Luc. VI 31; Tob. IV, 15 (Bryenn. l. c. p. 5 n. 3).

ajunați pentru cei-ce vă preurmărescū pre voi; căci ce charū (bunătate) este, dacă iubiți pre cei-ce vă iubescū pre voi? Aū nu o facū aceea-și și popoarele păgâne? ¹⁾ Voi însă să iubiți pre cei-ce vă urescū pre voi și să nu aveți dușmanū. ²⁾ Abține-te de poftete trupesci și lumesci. ³⁾ Dacă îți dă cine-vă uă palmă peste falca cea dreaptă, întoarce-i lui și cea-l'altă și vei fi deplinū. Dacă te silesce cine-vă (să mergi cu dînsul) uă milă, mergi cu dînsul doauē; de-ți iă cine-vă vestmēntul tēū, dă-i și cămeașa; de-ți iă cine-vă, ce-i alū tēū, nu cere înapoi; pentru-că nici nu poți (face aceasta). ⁴⁾ Totū celuia-ce cere dela tine, dă-i și nu cere înapoi⁵⁾; căci tatălū vrea, ca tuturora să li-se deie din darurile (χαρισμάτων) sale. ⁶⁾ Fericitū celū-ce dă după mandatū; căci elū este neculpabilū (ἀθώος) ⁷⁾; vai de celū-ce iă! Căci de iă cine-vă, avēndū lipsă (χρείαν ἔχων), va fi neculpabilū; dară dacă iă, ne-avēndū lipsă, va da samă, de ce a luatū și la ce, și venindū în strîmtoare (ἐν συνοχῇ δὲ γεγόμενος) ⁸⁾, va fi cercetatū, de câte a făcutū și nu va scāpā de acolō, pēnā-ce nu va dā înapoi banul (κοδράντην = quadrantem = 1/4as) celū de pe urmă.⁹⁾ Însă și despre aceasta, ce-i dreptū, s'a đisū: Să asude elemoșina ta în mânele tale, pēnā-ce ai cunoscutū, cui o dai. ¹⁰⁾

C A P U L II.

Ear' alū doilea mandatū alū învેtātūreī este: Să nu uciđi, să nu preacurvesci, să nu strici băiați ¹¹⁾, să nu curvesci, să nu furi, să nu faci fărmece, să nu ferbi veninū ¹²⁾, să nu uciđi pruncul în pāntece, nici

¹⁾ Comp. Luc. VI, 28, 32; Mat. V, 44, 46 (Bryenn. l. c. p. 5 n. 5). — ²⁾ Comp. Clem. Alex. Strom. VII, 740; Luc. VI, 27. 35 (Bryenn. l. c. p. 6 n. 6). — ³⁾ După coniectura lui Brieniū κοσμικῶν = lumesci. In manuscrisū stă σωματικῶν = trupesci, ceea-ce ar fi identicū cu espresiunea premergētoariā σαρκικῶν; comp. I. Petr. II, 11; Tit. II, 12; Clem. Rom. ep. II. ad Cor. c. XVII; Polycarp. ep. ad Philipp. c. V. (Bryenn. l. c. p. 6 n. 7). — ⁴⁾ Pentru-că creștinulū nu i-se cuvine a întrebuiņtā puterea seaū a purtā procese mai alesū înaintea județelor păgāne. Comp. I. Cor. VI., 1; Mat. V, 40 (Bryenn. l. c. pp. 6, 7 n. 9). — ⁵⁾ Comp. Luc. VI, 30. — ⁶⁾ Comp. Hermas, Mand. II.; Mat. V. 45; vedī și Byennios, l. c. p. 7 n. 11. — ⁷⁾ Comp. Hermas, Mand. II., cuvēntul ἀθώος provine numai la Mateū XXVII., 4 24 (Wünsche, Lehre der 12 Apostel, Leipz. 1884 p. 10 n. 12); vedī și Mat. V, 7, unde se tericescū cei îndurătorī (Bryennios, l. c. pp. 7; 8 n. 12). — ⁸⁾ Despre συνοχή comparā Luc. XXI, 25; II, Cor. II, 4 (Wünsche, l. c. p. 10 n. 14). — ⁹⁾ Comp. Mat. V, 25, 26; Luc. XII, 58, 59 (Bryennios, l. c. p. 8 n. 13). — ¹⁰⁾ Locul acesta, carele se citeadā aici ca uă đicere a s. scripture, nu se aflā în cărțile canonice ale test. nou; vedī Bryenn., l. c. pp. 9. 10. n. 16. — ¹¹⁾ Cuvēntul παιδοφθορεῖν nu-lū întimpināmū nicāiri în test. c. nou, se aflā însă în test. celū vechiū și anume în trāducerea alexandrinā Lev. XX. 13; Comp. Rom. I, 27. Vedī Bryennios, l. c. pp. 10. 11 n. 3. — ¹²⁾ Comp. Fapt. apost. VIII, 9. 11. XIII, 6. 8; Gal. V, 20; Eșir. XXII, 18 (Bryennios, l. c. p. 11. n. 4.)

să-lă uciđi pre celă născută. ¹⁾ Să nu poftesci ale aproapelui, să nu juri strîmbă, să nu dai mărturiă minciunoasă, să nu blăstemi (οὐ κακολογήσεις) ²⁾, să nu ții minte răul (οὐ μνησικακήσεις). ³⁾ Să nu fii duplu la cügețu nici la cuvêntă ⁴⁾, pentru-că cursa morții este duplicetatea la cuvêntă (διγλωσσία.). Să nu fiă cuvêntul tēu minciunosă, nici deșertă, ci plină de faptă (μεμεστωμένος πράξει). ⁵⁾ Să nu fii nesățiosă de avere, nici răpitoriă, nici fățarnică, nici răutăciosă, nici sumeță. ⁶⁾ Să nu prindă propusă rău asupra aproapelui tēu. ⁷⁾ Să nu uresci pre nici ună omă, ci pre unii să-î mustri ⁸⁾ și pentru unii să te rogă, ear' pre unii să-î iubesci mai multă decâtă sufletul tēu.

C A P U L III.

Fētul meă ⁹⁾, fugi de totă ce-î rău și de totă ce-î sāmēnă lui. ¹⁰⁾ Nu te face grabnică la mânia, căci mânia duce la ucidere; nici zelotă, nici iubitoriă de ceartă, nici pătimașă, căci din toate aceste se nască ucideri. ¹¹⁾ Fētul meă, nu te face poftitoriă (μὴ γίνου ἐπιθομητής) ¹²⁾, căci poftă duce la curviă ¹³⁾; nici vorbitoriă de rușine (μηδὲ αἰσχρόλογος) ¹⁴⁾, nici căutatoriă pe susă (ochitoriă găleşă ὑψηλόφθαλμος) ¹⁵⁾, căci din toate acestea se nască preacurviele. Fētul meă, nu te face augură (observatoriă de păseri, ὀωνοσκοπος) ¹⁶⁾, pentru-că asta duce la închinare de idoli,

¹⁾ Comp. Înțelepciunea lui Solom. XII, 5; vedă Bryennios, l. c. pp. 11. 12 n. 5. — ²⁾ Comp. Prov. XX, 20; Mat. XV, 4 și V, 22 (Bryennios, l. c. p. 12 n. 7). — ³⁾ Comp. Zach. VIII, 17; Prov. XII, 28; Barn. ep. c. II; Clem. Rom. ep. I. ad Cor. cap. II, (Bryennios, l. c. p. 12 n. 8). — ⁴⁾ Comp. Sirach. XXVIII, 13; V 9; Prov. XI, 13; VI, 2 și I. Tim. III, 8 (Bryennios, l. c. p. 12 n. 9). — ⁵⁾ Comp. Clem. Alex. Strom. VII, 760; Mat. V 37; XXIII, 3 și Clem. Rom. I. ad. Cor. XXXVIII (Bryennios, l. c. p. 12 n. 10); frasa aceasta se traduce de Wünsche nu tocma nimeritū (l. c. p. 11) cu: „übereinstimmend mit der That.“ — ⁶⁾ Comp. Abac. II., 9; Ies. LXI, 8; Lev. XIX, 13; I. Petr. II. 1; Rom. I. 29; Prov. III, 34; Polyc. ep. ad Philipp. II et VI [Bryennios, l. c. p. 13 n. 11]. — ⁷⁾ Comp. Ies. III, 9; Hermas, Visio I., 2, (Bryennios, l. c. p. 13 n. 12). — ⁸⁾ Comp. Lev. XIX, 17; A doauă lege XXIII, 7; Iud. v. 22; Barnab. ep. c. I. IV et XIX [Bryenn., l. c. 13. n. 13.] — ⁹⁾ Τέκνον μου = fētul meă, uă avorbire, care provine adese-oră în s. scriptură d. e. Prov. II III V VI VII; Mat. IX, 2; XXI, 28; Ioană XIII, 33 ș. m. d. vedă și Sirach. II III și IV (Bryennios, l. c. p. 13 n. 1). — ¹⁰⁾ Comp. I. Tesal. V, 22; Rom. XII, 9; vedă și ep. Barn. c. IV și ep. Polyc. ad Philipp. c. XI (Bryennios, l. c. pp. 13, 14 n. 2). — ¹¹⁾ Comp. Prov. XXIX., 22; Iac. I, 19, 20; III, 16; Efes. IV, 31; Col. III, 8; II. Cor. XII 20; Gal. V, 20; Rom. XIII, 13; I. Cor. III, 3 (Bryennios, l. c. p. 14 n. 4). ¹²⁾ Comp. I. Cor. X, 6. — ¹³⁾ Comp. Iac. I, 14; vedă și Hermas, mand. IV și XII (Bryennios, l. c. p. 14 n. 6). — ¹⁴⁾ Comp. Col. III, 8; Efes. V 3. 4 (Bryennios, l. c. p. 14 n. 7). — ¹⁵⁾ Expresțiunea ὑψηλόφθαλμος nu se află nici în T. N. nici în Septuaginta (Wünsche, l. c. p. 12 n. 7); constituțiunile apostolice întrebuițadă sinonimul ἔπιφθαλμος (VII, 6); comp. și II. Petr. II, 14; Marc. VII, 22 (Bryennios, l. c. pp. 15 16 n.). — ¹⁶⁾ Comp. Lev. XIX, 26. 31. A doauă lege XVIII, 9—12 (Bryennios, l. c. p. 15. n. 9).

nici descântătorii (*ἐπακοιδός*), nici zodiarii (*μαθηματικός*)¹⁾, nici curăţitorii (*περικαθαίρων*)²⁾ şi nici nu voi a vedé de aceste, căci din toate aceste se nasce închinare de idoli. Fătul meü, nu te face minciunosü, pentru-că minciuna duce la furtü³⁾, nici iubitorii de argintü şi de mărire deşartă, căci din toate aceste se nascü furturile. Fătul meü, nu te face cărtitorii, pentru-că asta duce la defăimare⁴⁾, nici cerbicosü⁵⁾ nici rău cugetătorii, căci din toate aceste se nascü defăimările. Ci mai vêrtosü fii blândü, pentru-că cei blândi vor moşteni pământul.⁶⁾ Fă-te îndelungü răbdătorii şi îndurătorii⁷⁾ şi nerêutăciosü⁸⁾ şi pacinicü şi bunü şi trémură totü-de-a-una de cuvintele, ce le-ai auditü.⁹⁾ Să nu te înalţi pre tine însu-ţi, nici să erţi sufletului têu încumêtare.¹⁰⁾ Sufletul têu să nu se însoţască cu cei mândri, ci să petreci cu cei drepti şi cei umiliţi.¹¹⁾ Întêmplările, ce le întimpini, primesce-le anumea de bune, sciindü, că fără de D-deü nemică nu se face.¹²⁾

C A P U L I V.

Fătul meü, de celü-ce-ţi vorbesce cuvêntul lui D-deü, adu-ţi aminte noaptea şi diüa¹³⁾ şi-lü onorează ca pre Domnul; căci de unde se vorbesce, ce-i a Domnului (*ἡ κυριότης λαλεῖται*), acolo este Domnul.¹⁴⁾ Caută în fiă-care di feţele sântilor¹⁵⁾, ca să afli rēpausü¹⁶⁾ în cuvintele lor. Să nu doresci desbinare, ci să împaci pre cei-ce se ceartă¹⁷⁾, să judeci cu dreptate, să nu consideri faţa, avêndü a muştră pentru sminte (*οὐ λήψη πρόσωπον*

1) Vedî Bryennios, l. c. p. 15. n. 11. — 2) *Περικαθαίρων* v. s. d. cela-ce caută a opri boalele prin sacrificie curăţitoare; Comp. Sept. Δευτερ. XVIII, 9; Ies. VI 7, (Bryennios, l. c. p. 15. n. 12). — 3) Vedî Clem. Alex. Strom. I, 20, unde locul acesta se înduce ca unü locü alü s. scripture (Bryennios l. c. p. 16. n. 15. — 4) Comp. Iud. v. 16.; Filip. 2, 14; Mat. XX, 1—15; Efes. IV, 31; I. Cor. X, 10; Barn. ep. c. III (Bryennios, l. c. p. 17. n. 16.) — 5) Comp. II. Petr. II, 10; Prov. XXI, 24; Clem. Rom. ep. I. ad Corinth. LVII [Bryennios l. c. p. 17. n. 17]. — 6) Comp. Mat. V, 5. — 7) Comp. Col. III, 12; I. Tesal. V., 14. 15; Efes. IV. 32; Hermas. Mand. V. (Bryennios l. c. p. 17. n. 19). — 8) Comp. Hermas, Mand. II., Bryennios, l. c. p. 17. n. 20). — 9) Comp. Ies. LXII, 2. (Bryennios l. c. p. 17. n. 21.) — 10) Comp. Rom. XII. 6; Luc, XVIII, 14; Sirach I, 30; Clem. Rom. I. Cor. XXX (Bryennios l. c. pp. 17. 18. n. 22.) — 11) Comp. Clem. Rom. I. Cor. XLVI; Barn. ep. c. IV; Prov. XIII, 20 [Bryennios l. c. p. 18. n. 23]. — 12) Comp. Sirach II, 4; Evrei XII, 7—11; Clem. Alex. Strom. VII, 749. (Bryennios l. c. p. 18. n. 24.) — 13) Comp. Evr. XII, 25; XIII, 7. (Bryennios, l. c. p. 18. n. 1). — 14) Comp. II. Petr. II, 10; Iud. v. 8; în constituţiunile apostolice (VII, 9) se dice: căci unde este învêţătura lui Dumnedeu, acolo este Dumnedeu de faţa. (Bryennios, l. c. pp. 18. 19. n. 3). — 15) Polycarp. ep. ad Philipp. c. XII; Hermas, Visio III., 8. (Bryennios l. c. p. 19. n. 4.) — 16) Cuvêntul *ἐπαναπαύεσθαι* se află numai la Luca X, 6 şi Rom. II, 7. (Wünsche, l. c. p. 13. n. 6). — 17) Comp. Clem. Rom. I. Cor. II; vedî şi I. Cor. I 10; Rom. XIV, 19. (Bryennios l. c. p. 19. n. 6).

ἐλέγξει ἐπὶ παραπτώμασιν).¹⁾ Să nu te îndoiesci în sufletu (οὐ διψυχῆσεις), ori de va fi seaŭ nu.²⁾ Nu fii la luatŭ cu mânele întinse, ear' la datŭ cu mânele strînse.³⁾ Dacă ai, dă cu mânele tale răscumpărare de păcatele tale.⁴⁾ Să nu-ți tragi multŭ pe samă (οὐ διστάσεις), ori de să dai, și dândŭ să nu murmuri;⁵⁾ căci vei cunoasce, cine este bunul răsplătoriu (ὁ τοῦ μισθοῦ καλὸς ἀνταποδότης.⁶⁾ Să nu te întorci dela celŭ nevoieșu,⁷⁾ ci să împarți toate cu fratele tēu și să nu ȃici, că sŭntŭ ale tale;⁸⁾ că dacā sŭnteți pãrtași întru cele nemuritoare (ἐν τῷ ἀθανάτῳ v. s. d. ceresci), cu cãtŭ mai multŭ întru cele muritoare (ἐν τοῖς θνητοῖς v. s. d. pãmētesci).⁹⁾ Să nu rădicī mâna ta de pe fiul tēu seaŭ de pe fiica ta, ci din juneatã să-i înveți frica lui Dumneșu.¹⁰⁾ Să nu demândi în amărîciunea ta șerbului tēu seaŭ șerbeī tale, cariī spereađă în acela-și Dumneșu, ca nu cum-vă să nu se mai teamă de Dumneșu celŭ-ce este peste (voi) amēdoī; căci nu vine chiāmarea lui după persoană, ci la aceia-ce spiretul i-a pregătitu. Voi șerbilor însă să vē supuneți domnilor voștri ca chipului (τύπῳ) lui Dumneșu întru sfiēală și frică.¹¹⁾ Să uresci ori-ce fățarniciă și totŭ ce nu-i plăcutŭ Domnului. Să nu pãrăsesci mândatele Domnului, să pãdesci ceea-ce ai primitŭ, nici adăugēndŭ ce-vă, nici scãdēndŭ.¹²⁾ În adunare (ἐκκλησία) să-ți mărturisesci păcatele tale¹³⁾ și să nu te duci la ruga ta cu consciință rea.¹⁴⁾

Aceasta este calea vieței.

C A P U L V.

Calea morții însă este următoaria: Mai ântăiŭ de toate este ea rea și plină de blăstēmŭ.¹⁵⁾ Ucideri, preacurvie, pofte (rele),

¹⁾ Comp. Lev. XIX, 15—18; A doaua lege I, 17; XVI, 19 (Bryennios l. c. p. 19. n. 7). — ²⁾ Comp. Sir. I, 28; Iac. I, 8; Hermas, Mand. IX. Clem. Rom. I. Cor. XI. XXIII et ejusdem II. Cor. XI (Bryennios l. c. pp. 19. 20. n. 8). — ³⁾ Comp. IV, 31; Clem. Rom. I. Cor. II (Bryennios l. c. p. 20. n. 9). — ⁴⁾ Comp. Prov. III, 27; Dan. IV, 24 (Bryennios l. c. p. 20. n. 10). — ⁵⁾ Comp. II. Cor. IX, 7; I. Petr. IV, 9; Hermas, Parab. IX (Bryennios l. c. p. 20. n. 11). — ⁶⁾ Comp. Clem. Rom. II. Cor. XI (Bryenn. l. c. pp. 20. 21. n. 13). — ⁷⁾ Comp. Sir. IV, 5 (Bryenn. l. c. p. 21. n. 14). — ⁸⁾ Comp. Rom. XII, 13; Fapt. apost. IV, 32; II, 44. 45; Gal. VI, 6; Iren. adv. haeres. libr. XVIII, 2 (Bryennios l. c. p. 21. n. 15). — ⁹⁾ Comp. Rom. XV, 27 (Bryennios l. c. p. 21. n. 16). — ¹⁰⁾ Comp. Prov. XIX, 18; Efes. VI, 4; Clem. Rom. I. Cor. XXI; Hermas, Visio I, 3 (Bryennios l. c. p. 22. n. 17). — ¹¹⁾ Comp. Efes. VI, 5. 9; Titu II, 9; I. Petr. II, 18; Ignat. ep. ad Polycarp. c. IV (Bryenn. l. c. p. 22. n. 21). — ¹²⁾ Comp. A doaua lege XII, 32; Apocal. XXII. 14. 18. 19). Bryennios l. c. pp. 22. 23. n. 23). — ¹³⁾ Comp. Psalm. XXXIV, 18; Iac. V, 16; Clem. Rom. I. Cor. LI. et LII (Bryennios l. c. p. 23. n. 24). — ¹⁴⁾ Clem. Alex. Strom. VII, 746; Clem. Rom. I. Cor. XLV. XXIII. XXIX et II. Cor. XVI (Bryennios l. c. p. 23. n. 25). — ¹⁵⁾ Barnab. ep. c. IV. XVIII. (Bryenn. l. c. pp. 23. 24. n. 1).

curvie, furturi, închinări de idoli, fărmecătorie, ferberii de venin, răpiri, mărturie minciunoase, fățarnicie, inimă îndoită (*διπλοκαρδία*), vicleșug, sumețiă, reutate, cerbiciă, nesațu de avere, vorbire nerușinată, gelosiă, cutedare, trufiă (*ὕψος*), lăudăroșiă (*ἀλαζονεία*); (a fi) preurmăritori de cei buni¹⁾, uritori de adevăr, iubitori de minciună, necunoscători de plata dreptății, nu alipiți cătră cele bune nici cătră judecată dreaptă, neadormiți nu întru cele bune, ci întru cele rele²⁾; de aceia, de cari este departe blândeța și răbdarea, cari iubescă cele deserte, cari nu se îndură de celă sêracă, cari n'au simțire pentru celă necăjită³⁾, cari nu cunoscă pre făcătoriul lor, cari sântă ucigași de copii, perđetori ai făpturei lui Dumneđeu, cari se întorcă dela celă nevoiesă, necăjescă pre celă asuprită, cari sântă advocați ai celor avuți, judecători fără de lege ai celor sêraci, păcătoși în toată privința: de v'ați mântui, feților, de toate acestea.

C A P U L VI.

Caută, să nu te abată cine-vă dela calea aceasta a învățaturei, pentru-că (unul ca acesta) te învață afară de (calea lui) Dumneđeu. Căci, dacă poți purtă întregă jugul Domnului, vei fi deplină⁴⁾, ear' dacă nu poți, fă, câtă poți.⁵⁾ Ear' câtă pentru mâncare, poartă, ce poți.⁶⁾ Dar' de cele sacrificate idolilor, abține-te foarte; căci este adorare de ștei morți.⁷⁾

C A P U L VII.

Ear' câtă pentru boteđă, boteđați așa: după ce ați spusă mai 'nainte toate aceste,⁸⁾ boteđați în numele tatălui și ală fiului și ală spiretului sântă în apă viiă (*ἐν ὕδατι ζῶντι*, v. s. đ. apă proaspădă, de abiă scoasă din fântână⁹⁾), seaă după unii¹⁰⁾ „apă curgătoariă“. Ear' de n'ai apă viiă, boteđa în altă apă; și de nu poți în rece, apoi

¹⁾ Însemnămă schimbarea construcțiunii; stilul se caracterisădă prin simplătare deosăbită (Wünsche l. c. p. 15. n. 2). — ²⁾ Despre verbul *ἀγροπνεῖν* veđi Luca XXI, 36 și Efes, VI, 18 comp. Barnab. ep. c. XXI (Bryennios l. c. pp. 24. 25. n. 4, Wünsche l. c. p. 15. n. 3). — ³⁾ Comp. II. Petr, II, 7 (Bryennios l. c. p. 25. n. 2). — ⁴⁾ Comp. Mat. XI, 29. 30; XIX, 21; Filip. III, 14. 15; veđi învățatura celor 12 apostoli. cap. I. (Bryennios l. c. p. 26 n. 3.) — ⁵⁾ Comp. Barnab. ep. c. XIX; Clem. Rom. II. Cor. VII (Bryennios l. c. p. 26. n. 4.) — ⁶⁾ Pare-se, că se vorbește aici de mâncările cele oprite iudeilor prin lege; comp. faptele apost. XV; Rom. XIV; Barnab. ep. c. X (Bryennios l. c. p. 26. n. 5). — ⁷⁾ Comp. Clem. Rom. II. Cor. III (Bryenn. l. c. pp. 26. 27). — ⁸⁾ Adecă toate ce s'au spusă în capitulele cele 6 de'ntăru; Comp. Tertull. de anima c. XXXVII; Orig. Homil. VI. in Lev. II. (Bryenn. l. c. pp. 27. 28. n. 1). — ⁹⁾ Bryennios l. c. pp. 28. 29. n. 2 spre fine. — ¹⁰⁾ Liebert, die neuaufgefundene Lehre der zwölf Apostel (Bibliothek der Kirchenväter, Kempten, 1885, p. 17. n. 3; Wünsche l. c. p. 16; despre formula boteđului, comp. Mat. XXVIII, 19. 20. Tertull. de baptism. c. XIII (Bryennios l. c. pp. 28. 29. n. 2).

în caldă.¹⁾ Ear' dacă nici de una nici de altă nu ai (de ajuns), toarnă apă de trei ori pe cap în numele tatălui și alu fiului și alu spiretului sântu.²⁾ Înainte de boteđu însă să ajuneđe boteđătoriu și celu-ce are a se boteđa și dacă mai potü (âncă) oare-carii alții; să demândi însă, ca celu-ce are a se boteđa, să ajuneđe înainte una seaü doauë (đile).³⁾

C A P U L VIII.

Ear' ajunurile voastre să nu fiă după (v. s. đ. ca la) cei fățarnici; căci (aceștia) ajuneadă în a doaua a sâmbetelor (lunia) și în a cincia (joia);⁴⁾ voi însă să ajunați mercuria și vineria. Nici să vă rugați ca cei fățarnici, ci precum a demândatü Domnul în evangeliul seü, așa să vă rugați.⁵⁾ Tatălü nostru, carele esci în cerü,⁶⁾ sântască-se numele teü, viă împărăția ta, facă-se voia ta precum în cerü (asă) și pre pământü.⁷⁾ Pânea noastră cea de toate đilele dă-ni noauë astă-đi și ni eartă noauë dētoria noastră (τὴν ὀφειλὴν ἡμῶν),⁸⁾ precum și noi ertămü dētornicilor noștri, și nu ne duce în cercare (ispită), ci ne mântuiesce de celü reü; că a ta este puterea și mărirea în veci.⁹⁾ De trei ori pe đi să vă rugați așa.¹⁰⁾

C A P U L IX.

Ear' câtü pentru eucharistiă¹¹⁾, așa să faceți eucharistia (εὐχαριστήσατε); mai ântâiü, câtü pentru păharü:¹²⁾ „Îți mulțămimü ție, tatălü nostru,

¹⁾ Se eartă boteđarea în apă caldă fiă pentru neputința corpului seaü pentru anutimpul celü rece (Bryennios l. c. p. 29. n. 4). — ²⁾ V. s. đ. dacă nu este apă rece seaü caldă de îndestulü pentru afundarea corpului și dacă totu-și trebuie să se împărtășască boteđu, atunci toarne-se apă de trei ori pe capü (Bryennios l. c. p. 29. n. 5). — ³⁾ Despre ajunare înainte de boteđu nu există âncă nici unü prescrișü în T. N. (Comp. Fapt. apost. II 37—41; VIII, 36—38). Dar' nu multü după timpul apostolicü a trebuitü să se întroducä rōnduțeala aceasta, căci se amintesce, precum în didachiä așa și la Iustinü Martirul (Apol. I. c. 61); veđi Bryennios l. c. pp. 29. 30. n. 6. — ⁴⁾ Fariseii cei fățarnici ajunäu în aceste đile, pentru-că atunci Moisi să se fi suitü pe muntele Sinaului și să se fiă pogoritu eară-și. Comp. Luc. XVIII, 12; Epiph. haer. XVI, 1 (Bryennios l. c. p. 30. n. 8). — ⁵⁾ Comp. Mat. VI, 5—13; Luc. XI, 2—4. — ⁶⁾ Mat. și Luc. aü: în ceruri (ἐν τοῖς οὐρανοῖς). — ⁷⁾ Mat. și Luc. aü: ἐπὶ τῆς γῆς, pe cândü didachia ἐπὶ γῆς. — ⁸⁾ Mat. are: dētoriele noastre (ὀφειλήματα) și Luc.: pēcatele noastre (ἀμαρτίας). — ⁹⁾ Mat. are: că a ta este împărăția și puterea și mărirea în veci. — ¹⁰⁾ Comp. Dan. VI, 11; fapt. apost. II, 15; III, 1; X, 9. 30; Tertull. de jejun. c. X (Bryennios l. c. pp. 31—34. n. 9). — ¹¹⁾ Εὐχαριστία (seaü εὐλογία; veđi Suiceri Thesaur. la cuv. εὐλογία și Bingham, Orig. antiqu. tom. VI. p. 377) se numesce în înțelesü propriu rugăciunea de mulțămire (εὐχαριστήριος εὐχή), apoi și cina cea mistică care s'a sântitü prin aceasta rugăciune; în înțelesul acesta de pe urmă întrebuințadă mai la vale și didachia terminul acesta. — ¹²⁾ Eucharistia păharului se pune înaintea eucharistiei pânei și la Luc. XXII., 13—18; Comp. I. Cor. X, 16. 21. Dice însă și didachia mai departe: Nime să nu mânânce nici să bea s. c. a. (Bryennios l. c. p. 34. n. 2).

pentru buciumul de viiă (ἀμπελος) celū sântū alū feciorului tēū (τοῦ παιδός σου) ¹⁾ Davidū, ce ni-l'ai făcutū cunoscutū prin feciorul tēū Isusū; ție mărire în veci.“²⁾ Ear' câtū pentru pânea cea frântă (περὶ δὲ τοῦ κλάσματος) ³⁾: „Îți mulțămimū ție, tatălū nostru, pentru vieața și cunoscința, ce ni-le-ai făcutū cunoscute prin feciorul tēū Isusū ⁴⁾; ție mărire în veci. Precum pânea aceasta frântă erá împrăsciată pe munți și adunată s'a făcutū una⁵⁾, așá adune-se biserica ta din toate căpetele pământului întrū împărăția ta⁶⁾, că a ta este mărirea și puterea prin Isusū Christosū în veci.“ Nimene însă să nu mânânce, nici să bee din eucharistia voastră, afară de cei botezați în numele Domnului. ⁷⁾ Căci și de aceasta a ȡisū Domnul: „Nu dați sânta cânilor.“ ⁸⁾

C A P U L X.

Ear' după împărtășire (după săturare, μετὰ δὲ τὸ ἐμπλησθῆναι) ⁹⁾ să mulțamiți așá: „Îți mulțămimū ție, părinte sântē¹⁰⁾, pentru numele tēū celū sântū, pe carele l'ai împlântatū (încorturatū, înlocuitū) în inimele noastre (οὗ κατεοκῆνωσας ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν)¹¹⁾, și pentru cunoscința și credința și nemurirea, ce ni-le-ai făcutū noaūē cunoscute prin feciorul tēū Isusū; ție mărire în veci. Tu, Doamne atotū-puternice, ai ȡiditū toate pentru numele tēū, ai datū de gustare oamenilor mâncare și bētură, ca să-ți mulțāmască ție, ear' noaūē ni-ai dāruitū mâncare și bētură spiretuală și vieața vecinică prin feciorul tēū. Mai năinte de

¹⁾ Wunsche l. c. p. 17 trāduce παῖς prin fiū; ear' după Liebert l. c. p. 19, n. 1 carele provoacă și la Bickell, παῖς se întrebuintăȡă aici și în cele următoare în locū de δοῦλος, precum și în latină „puer“ are de multe ori în-sēmnanța de „servus“. Παῖς τοῦ Θεοῦ este în test. vechiū unū titlu de onoare, carele se dă b. o. lui Moisi, Iosua, Davidū și se află întrebuintatū despre Iisusū în test. nou (fapt. apost. III, 13. 26; IV, 27. 30). Pentru „fiul“ lui Dumneȡeu întrebuintăȡă s. scriptură terminul „υἱός“. În trāducerea romānească a test. nou din Bucuresci 1857 se trāduce παῖς în faptele apostolilor cu „pruncul (feciorul“), ear' în trāducerea romānească a societății biblice cu „copilul“; noi amū alesū expresiunea „feciorul“, pentru-că are ca și grecescul παῖς în-sēmnanța și de fiū și de șerbū. — ²⁾ Prin ἀμπελος τοῦ Δαβιδ (buciumul de viă alū lui Davidū) se înseamnă vinul eucharisticū, sângele lui Christosū, celū alū legii ceī noaūē (Bryennios l. c. p. 35. n. 3). — ³⁾ Comp. I. Cor. X, 16. — ⁴⁾ Comp. Clem. Rom. I. Cor. c. XXXVI (Bryennios l. c. p. 35. n. 5). — ⁵⁾ V. s. d. pânea aceasta a esistatū mai āntātu împrăștiatā ca sēmănatură, carea s'a adunatū apoi la timpul secerișului și s'a împreunatū în pânea, ce s'a făcutū dintr'ēnsa (Bryennios l. c. p. 36 n. 6). — ⁶⁾ Așá și mai la vale în cap. X. — ⁷⁾ Comp. fapt. apost. XIX, 5 (Bryennios l. c. p. 36. n. 8). — ⁸⁾ Mat. VII. 6. — ⁹⁾ Constituțiunile apostolice (VII. 26) au: „Μετὰ δὲ τὴν μετάλιψιν“ (Bryennios l. c. p. 36. n. 1). — ¹⁰⁾ Ioanū XVII, 11. — ¹¹⁾ Despre în-sēmnanța activă a cuvântului κατασκηνώω, vedi LXX Ps. XXII 2; II. Paralip. VI, 2; trāducerea literală a locului este: pe carele l'ai tăbărītu în inimele noastre seaū căruia i-ai gătītū locuința în inimele noastre (Wunsche l. c. p. 18. n. 3). Ce-vă altminte sună locul după esplicarea lui Brienniu (l. c. p. 36. n. 3): „carele l'ai înscrisū în inimele noastre, tăbărīndū în noi.“

toate îți mulțămim ție, căci ești puternică; ¹⁾ ție (se cuvine) mărirea în veci. Adu-ți aminte, Doamne, de biserica ta, spre a o mântui de totu răul și a o deplină într-o amoarea ta, ²⁾ și adună-o din cele patru vânturi (ἀπὸ τῶν τεσσαρῶν ἀνέμων) ³⁾ pre ea, care este sântită într-o împărăția ta, ce i-ai gătit-o; ⁴⁾ că a ta este puterea și mărirea în veci. Viia charul și treacă lumea aceasta. ⁵⁾ Osana fiului lui David! ⁶⁾ De este cine-vă sântu, să viia, de nu este, facă căință; Maranatha! ⁷⁾ Aminu. “Profetilor însă li îngăduiți a rostii mulțămite (εὐχαριστεῖν), câte voiescū.

CAPUL XI.

Deci carele vine și vă învață pre voi toate acestea, ce s’au spusū mai înainte, primiți-lū. Ear’ dacă învățătorul însu-și s’a abatutū (dela ele) (στραφεῖς) și învață altă învățatură de răsturnare (acelora) (εἰς τὸ καταλύσαι), nu-lū ascultați; ⁸⁾ dacă însă (învață) într-o adaugerea dreptății și a cunoscinței Domnului, primiți-lū ca pre Domnul. ⁹⁾ Ear’ câtū pentru apostoli și profeti, așa să faceți după învățatura (δόγμα) evangeliului. ¹⁰⁾ Totū apostolul, ce vine la voi, să se primască ca Domnul. Dar’ nu va rămâne decâtū ūă ȝi; ¹¹⁾ și dacă este de trebuință și ceal’altă; dacă însă rămâne trei (ȝile), este profetū minciunosū. ¹²⁾ Ducēdu-se apostolul, să nu iă nemică decâtū pâne, pēnă unde va avē să abată (ἕως οὗ ἀλίσει); ear’ dacă va cere argintū, este profetū minciunosū. Și pre totū profetul, carele vorbesce în spiretū, să nu-lū cercați nici să-lū judecați ¹³⁾, căci totū păcatul se va ertă, ear’ păcatul acesta nu

¹⁾ Comp. psalm. LXXXVIII, 9; Clem. Alex. Strom. II, 360; Luc. I, 49; Rom. IV, 21; XI, 23; II. Cor. IX, 8; Iovū X, 13. (Bryennios l. c. p. 37. n. 6). — ²⁾ Comp. Ioan. XVII, 15; Clem. Rom. I. Cor. c. L. și Ioanū IV, 18. (Bryennios l. c. p. 37 n. 8). — ³⁾ Comp. Mat. XXIV, 31; Zach. II, 6 (Bryennios l. c. p. 37. n. 9). — ⁴⁾ Care este sântită (prin sângele lui Isusū Christosū, Evr. X, 10. 29; Efes. V, 25—27) spre moscenirea împărăției, ce-i este gătită. Comp. Mat. XXV, 34. (Bryennios l. c. p. 38. n. 10). — ⁵⁾ După Tertulianū (Apolog. c. XXXIX) se rugău creștinii bisericei Africane pentru amânarea sfârșitului lumii (Oramus etiam — pro morafinis); vedī Bryennios l. c. p. 38. n. 11. — ⁶⁾ Comp. Mat. XXI, 9; Clem. Alex. Poedag. I. 5. 85. (Bryennios l. c. p. 38. n. 13). — ⁷⁾ După Bickell înseamnă formula aceasta aramaică nu „Dominus venit“ ci „Domine noster veni!“ (Domnul nostru, vine!) [Liebert l. c. p. 20. n. 4]. — ⁸⁾ Comp. II. Ioan. v. 10 (Bryennios l. c. p. 41. n. 2). — ⁹⁾ Comp. Mat. X. 40; Luc. X 16; Ioanū XIII. 20 (Bryennios l. c. p. 41. n. 3). — ¹⁰⁾ Despre „δόγμα“ vedī fapt. apost. XVI, 4: comp. Mat X, 5—12; VII, 15—23; Luc. IX, 1—6; X, 4—21. Bryennios l. c. p. 41. n. 4). — ¹¹⁾ In testul originalū stă: οὐ μενεῖ δι’ ἡμέραν μίαν. Acuma Funk a arētatū. că înainte de ἡμέραν trebuie să se pună numai decâtū εἰ μὴ după analogia locului paralelū din cap. XII [Lieb. l. c. p. 21. n. 2]. — ¹²⁾ Profeti minciunoși ad. învățatori minciunoși. în care întē’esū se întrebuintăȝă espresiunea aceasta adese-orī în t. nou; vedī Mat. VII, 15; XXIV, 11; I. Ioanū IV 1 (Bryennios l. c. p. 42. n. 5). — ¹³⁾ Comp. Apoc. lui Ioanū II, 2 (Bryennios l. c. p. 42. n. 8).

se va ertá.¹⁾ Dar' nu totú celú-ce vorbesce în spiretú, este profetú (adeverátú), ci dacă are purtările (τοὺς τρόπους) Domnului.²⁾ Decí de pe purtări se va cunoasce profetul celú minciunosú și profetul (celú adeverátú).³⁾ Și totú profetul, carele în spiretú rónduiesce úă masă, nu mânâncă dintr'însa, dacă nu-í cum-vá profetú minciunosú.⁴⁾ Totú profetul însă, carele învață adevêrul, dacă nu face ceea-ce învață, este profetú minciunosú.⁵⁾ Dar' totú profetul celú probatú, adevêratú, carele face (ce-vá) cu privire la misteríul lumescú alú bisericeí (ποιῶν εἰς μυστήριον κοσμικὸν ἐκκλησίας), nu învață însă, ca să facă și alții, câte le face însu-și, să nu se judece de voi⁶⁾; căci cu Dumneđeú are elú judecată; căci astú-feliú aú făcutú și profetii cei vechi. Ear' carele dice în spiretú: „Dă-mí bani seaú alta ce-vá“, să nu-lú ascultați.⁷⁾ Dar' dacă dice, ca să se deie cu privire la alții, ce-sú în lipsă, nimie să nu-lú judece.⁸⁾

C A P U L XII.

Totú celú-ce vine însă în numele Domnului, să se primască, ear' după aceea, cercându-lú, ilú veți cunoasce, căci veți destinge între dreapta și stânga.⁹⁾ Dacă este drumețú celú-ce vine, ajutați-í lui, pe

¹⁾ Comp. Mat. XII, 41; Luc. XII, 10; Marc III, 28—30. [Bryennios l. c. p. 42. n. 9]. — ²⁾ Comp. Mat. VII, 22. 23. [Bryennios l. c. pp. 42. 43. n. 10]. — ³⁾ Comp. Mat. VII, 15. 16; Ignat. ep. ad Ephes. c. XIV; Herm. mand. XI [Bryennios l. c. p. 43. n. 11]. — ⁴⁾ Brieniu, esplicendú locul acesta, dice, că masa, ce o rónduiesce profetul în spiretú, este menită pentru sáturarea celor flámândi și celor însétați și că profetul însu-și nu mânâncă din acelu ospetú, pentru ca să nu se pară, cum-că îi erá aminte mai multú de sine (l. c. p. 43. n. 13). Alții însă credú, cum-că cuvintele *δρξίων τράπεζαν* suntu poate de întêlesú despre ajunare și tráducú prin urmare locul „dacă opresce profetul úă masă, seaú cu alte cuvinte, dacă rónduiesce ajunare. va pádi hotáreia aceasta mai ántáiu însu și.“ [Liebert l. c. p. 22. n. 1]. — ⁵⁾ Comp. Mat. XXIII, 3; Ignat. ep. ad Ephes. c. XV [Bryennios l. c. p. 43. n. 14]. — ⁶⁾ Comp. fapt. apost. XXV, 9; I. Cor. VI, 1. 6. [Bryennios l. c. p. 44. n. 15]; *ποιῶν εἰς μυστήριον κοσμικὸν ἐκκλησίας* este locul celú mai întunecatú alú scrierii întregi; pe cândú Brieniu cugetá la lucrári simbolice [Bryennios l. c. p. 44. n. 16] suntu Bickell, Krawutzky și Thalhofer de párerere, că aici este vorba de cá-sátoriá, provocând-se la Efes. V, 32; celú de pe urmă [Thalhofer] face atentú la socotínta párinților despre prețul seticú mai micú alú cá-sátoriei a doauê si susține, că locul va să dicá, că totú profetul, carele nu se cá-sátoresce a doauê oarâ, dar' nici nu pretinde dela alții, ca și ei să nu se cá-sátorescá a doaua oarâ, să nu se judece de credincioși. [Liebert l. c. p. 22. n. 2]. — ⁷⁾ Comp. Mat. X, 8; fapt. apost. VIII, 18; Micha III, 2 [Bryennios l. c. pp. 44. 45. n. 17]. — ⁸⁾ Ce se atinge de conținutul cap. alú XI. comp. Efes. IV, 11: „Și acela a datú pre unii apostoli, ear' pre alții profeti, ear' pre alții evangeliști, ear' pre alții pástorí și învêțatori.“ Apostolií didachiei corêspundú evangeliștilor epistolei cátrâ Efesení, ei suntu vestitori cálêtori ai evangeliului; profetií și învêțatori însă se asadá și státornicú într'úă comuná [Bickell]. La capitulul întregú să se compare „Pástoríul lui Erma, mandat, alú IX. [Liebert l. c. p. 23. n. 2]. — ⁹⁾ Comp. Iona IV, 11; II. Cor. VI, 7 [Bryennios l. c. pp. 45. 46. n. 2].

câtă puteți; ear' elă să nu rămână la voi decâtă două seaă trei dăle, dacă-î de trebuință.¹⁾ Dacă însă vra să se așede la voi, de este meseriașă, să lucrede și să mănânce²⁾; ear' dacă n'are meseria, provedeți după mintea voastră, cum nu întru nelucrare (μὴ ἀργός) să trăiească cu voi ca creștină. Dar' de nu vra să facă așa³⁾, este neguțatoriă de Christosă (χριστέμπορος).⁴⁾ Feriți-vă de unii ca aceștia.⁵⁾

C A P U L XIII.

Totă profetul adevărată însă, carele vra să se așede la voi, este demnă de hrana sa.⁶⁾ Decă să luați toată primița din produsele linului și ale ariei, din boi și din oi și să o dați profetilor, căci ei sântă archiereii voștri. Ear' dacă n'aveți profeti, dați sermanilor. Dacă faci pâne (σιτία), ia primița și o dă după mandată.⁷⁾ Totă așa, dacă deschidi ună vasă de vină seaă de untă-de-lemnă, iă primița și o dă profetilor. Ear' din bani și din îmbrăcăminte și din toată averea iă, după cum veți socoti, și dă după mandată.⁸⁾

C A P U L XIV.

În duminica Domnului însă (κατὰ κυριακὴν δε κυρίου) adunându-vă, să frângeți pânea (ἄρτον) și să faceți eucharistiă (εὐχαριστήσατε), după ce ați mărturisită mai nainte⁹⁾ smintele voastre, pentru-ca să fiă curată sacrificiul vostră.¹⁰⁾ Ear' totă celă-ce are ceartă cu soțul seă, să nu convină cu voi, pănă-ce nu s'a împăcată ei¹¹⁾, ca să nu se profaneze (κοινωθῆ) ¹²⁾ sacrificiul vostră. Căci acesta este, de care s'a disă de

1) Comp. susă cap. XI. — 2) Comp. II. Tesal. III, 8—12 [Bryennios l. c. p. 46. n. 5]. — 3) Așă, adecă precum mintea voastră a provădită de dănsi [Bryennios l. c. p. 46. n. 6]. — 4) V. s. d. unul, carele face din Christosă ună mijlocă de câștigă neguțatorescă, ună creștină neadevărată, carele caută numai a exploată numele seă de creștină. Espresiunea χριστέμπορος se află și în epistola cea pseudoignatiană cătră Tralenī cap. VI [Bryennios l. c. p. 46. n. 7]. — 5) Pe cândă cap. XI. trăteadă de învățatori, învățați și profeti, în cap. XII. este vorba numai de creștină simpli [Liebert l. c. p. 24. n. 1]. — 6) Comp. Mat. X, 10; Luc. X, 17; I. Cor. IX, 13. 14; I. Tim. V, 17. 18 [Bryennios l. c. p. 47. n. 1]. — 7) Comp. Numer. XVIII [Bryennios l. c. p. 48. n. 4]. — 8) Comp. Mat. XXIII, 23; Luc. XI, 42; XVIII, 12 [Bryenn. l. c. p. 48. n. 5]. — 9) În locă de προσεξομολογησάμενοι va fi a se ceti προεξομολογησάμενοι. Comp. închiăiarea cap. ală IV. [Liebert l. c. p. 24. n. 2]. — 10) „Sacrificiă se numesce eucharistia și după cuvântul apostolică: „Avenă altariă, dintru care a mănă n'au voe, cei ce servescă cortului“ [Evrei XIII. 10]. Vedă și Ignat. ad Trallian. cc. VI. VII [Bryennios l. c. p. 49. n. 2]. — 11) Comp. Mat. V, 23. 24 și Iren. adv. haer. libr. IV, 18 [Bryennios l. c. p. 50. n. 3]. — 12) Uă espresiune întrebuintată în test. nou. Vedă Mat. XV, 11—20; Marc. VII, 15—23; fapt. apost. X, 15. 21. 28; Evrei IX, 13 [Bryennios l. c. p. 50. n. 4].

cătră Domnul: „În totu locul și timpul mi-se aduce sacrificiū curatū; că împēratū mare sūntū, și numele meū este minunatū între popoare.“¹⁾

C A P U L X V.

Deci alegeți-vē (χειροτονήσατε) voaūē înși-vē episcopi²⁾ și diaconi demni de Domnul, bărbați blânđi și neiubitori de argintū și adevērați (ἀληθεῖς) și probați³⁾; căci și ei vē servescū (λειτουργοῦσι) servițiul (τὴν λειτουργίαν) profeților și învેțătorilor. Deci nu-i desprețuiți pre dēnșii; căci ei sūntū onorații voștri (οἱ τετιμημένοι ὑμῶν) cu profeții și învેțătorii.⁴⁾ Muștrați-vē însă între ūă-l'altă nu în mânia, ci în pace, precum aveți în evangeliă⁵⁾; și la totū celū-ce greșesce contra altuia, nime din partea voastră să nu grăiească nici să-i deie auđū (ἀκουέτω)⁶⁾, pēnă-ce nu s'a căitū.⁷⁾ Eară rugăciunile voastre și elemoșinele și toate faptele așă să le faceți, precum aveți în evangeliul Domnului nostru.⁸⁾

C A P U L X V I.

Veghiāti pentru vieața voastră; făcliele voastre să nu se stingă și copsele (mijloacele, ὀσφύρες) voastre să nu se descingă (μὴ ἐκλυέσθωσαν),⁹⁾ ci să fiți gata; căci nu sciți oara, în care vine Domnul nostru.¹⁰⁾ Adese-orī însă să vē adunați, căutându cele-ce se atingū de sufletele voastre (τὰ ἀνήκοντα ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν);¹¹⁾ căci nu vē va folosi totū timpul credinței voastre, dacă nu v'ați făcutū deplinī (τελειωθήτε) în timpul celū de pe urmă.¹²⁾ Căci în ڃilele cele de pe urmă vor prisosi (πληθυνθήσονται) profeții cei minciunoși și seducētorii și se vor preface oile în lupi și amoarea se va preface în ură; căci, crescēndū nelegiuirea, se vor urī unii pre alții, se vor preurmări și se vor trădă

¹⁾ Malach. I, 11. 14; comp. Iren. adv. haer. libr. IV, 17, 5. 6 et 18, 1. 4 [Bryennios l. c. p. 50. nn. 5. 6]. — ²⁾ Presviterii nu se amintescū nicăiri, pentru-că didachia întrebuintădă încă ūă expresiune comună pentru amēndoaūē treptele mai înalte [episcopatul și presviteratul] [Bickel după Liebert l. c. p. 25. n. 2]. — ³⁾ Comp. Clem. Rom. I. Cor. c. XLIV; vedī ibid. c. XLII și Titū I, 7 ș. m. d. [Bryenn. l. c. p. 51 n. 2. — ⁴⁾ Comp. Clem. Rom. I. Cor. c. XLIV, 13 [edit. Constantinop. 1875] [Bryennios l. c. p. 51. n. 3]. — ⁵⁾ Comp. Mat. V, 22; XVIII, 15—17; 21—35; II. Tim. IV, 2; Sirach X, 6 [Bryennios l. c. p. 51. n. 4]. — ⁶⁾ Testul sună: μηδεῖς λαλείτω μηδὲ παρ' ὑμῶν ἀκουέτω. Cuvintele παρ' ὑμῶν nu stau la locul lor; ele trebuie îmbinate cu μηδεῖς, subiectul comunū la predicatele λαλείτω și ἀκουέτω. [Liebert l. c. pp. 25. 26. n. 5]. — ⁷⁾ Comp. Clem. Rom. II. Cor. XVII [Bryennios l. c. pp. 51. 52. n. 5]. — ⁸⁾ Comp. Mat. VI, VII; Luc. XI, XII; Colos. III, 17 [Bryennios l. c. p. 52. n. 6]. — ⁹⁾ Comp. Luc. XII, 35; Efes. VI, 14; I. Petr. I., 13. [Bryennios l. c. p. 52. n. 1.] — ¹⁰⁾ Comp. Mat. XXIV., 42. 44 și Apocol. lui Ioanū III. 3. [Bryennios l. c. p. 53. n. 2]. — ¹¹⁾ V. s. d. mân uirea sufletelor voastre; Comp. Barnab. epist. c. IV; Clem. Rom. II. Cor. c. XVII; Ignat. epist. ad Ephes. c. XIII [Bryennios l. c. p. 53. n. 3]. — ¹²⁾ Comp. Barnab. epist. c. IV; II. Ioanū v. 8; Ezech. XVIII, 24 [Bryennios l. c. p. 53. n. 4].

și atunci se va arătă încelătoriul lumii (κοσμοπλάνος) ca fiul lui D-deu și va face semne și minuni, și se va trădă pământul în mânele lui, și va face fapte nelegiuite (ἀθέμιτα), cari nu s'aũ făcutũ nici ȳã-datã din veciã.¹⁾ Atunci va veni fãptura omeneascã (ἡ κτίσις τῶν ἀνθρώπων) în focul cercãrii (εἰς τὴν πύρωσιν τῆς δοκιμασίας) și se vor sminti mulți și se vor perde²⁾, ear' cei-ce aũ rãmasũ în credința lor, se vor mântui chiarũ prin celũ blãstãmatũ (ὅπ' αὐτοῦ τοῦ καταθέματος).³⁾ Și atunci se vor arătă semnele adevãrului⁴⁾, mai ântãiu semnul deschidãturei în ceriũ (ἐκπετάσεως ἐν οὐρανῷ), apoi semnul vocii trõmbiței și alũ treilea înviãrea morților⁵⁾, dar' nu a tuturor⁶⁾, ci precum s'a đisũ: Va veni Domnul și toți sãntii cu dẽnsul.⁷⁾ Atunci va vedẽ lumea pre Domnul venindũ de-asupra nourilor ceriului.⁸⁾

Prof. Constantinũ Popovici jun.

Notițe despre vieața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vãrlãamũ (1632—1653).

(Urmare.)

În-datã la începutul Domniei lui Vasile Lupul se auđiã de neînțelegeri între Turci și Poloni. Abaza Pașa, care-și condusesese oștile în contra Polonilor la începutul toamnei anului 1633, cândũ furã constrinși și Domniĩ Romãni Mateiũ Bãsãrabũ și Moise Movilã sã meargã împreunã cu dînsul, negãsindu-și linisce pentru nereușita sa, începũ a amestecã lucrurile din noũ și a se pregãti de rãboiũ; earã Lupul și M. Bãsãrabũ primirã ordine sã fiã pregãtiți. Încurcãturele acestea însă se aplanarã lesne, cândũ vedurã Turcii, cã Poloniĩ, cu cari trãiãũ în linisce dupã pacea închiãlatã la Hotinũ

¹⁾ Comp. II. Tim. III, 1; epist. lui Iuda v. 18; Mat. XXIV, 3—14. 24—31; II. Tesal. II, 1—12 [Bryennios l. c. p. 54. n. 6]. — ²⁾ Comp; Zachar. XIII, 8 [Bryennios l. c. p. 54. n. 7]. — ³⁾ Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ καταθέματος = καταναθέματος prin celũ blãstãmatũ [de cei-l'ãlți] v. s. đ. prin Christosũ însu-și, pe carele ilũ vor blãstãmã aceia, ce se vor sminti într'ẽnsul. Astũfelũ se esplicã cuvẽntul κατάθεμα de Brieniu [l. c. p. 54. n. 8] și dupã acesta și de Thalhofer și Liebert [Liebert l. c. p. 27. n. 1]. — ⁴⁾ Comp. Mat. XXIV, 3. 30 [Bryennios l. c. p. 54. n. 9]. — ⁵⁾ Comp. I. Tesal. IV, 13—17; I. Cor. XV, 51. 52; Mat. XXIV, 31 [Bryennios l. c. pp. 54. 55. n. 10]. — ⁶⁾ Cãci mai ântãiu vor înviã cei rãpãusați în Domnul întrũ întimpinarea lui dupã apostolul Paulũ [I. Tesalon. IV, 16]. apoi va fi comuna înviãre a tuturor celor-l'ãlți, pentru-ca fiã-carele sã și ia plata dupã faptele sale [Bryenn. l. c. p. 55. n. 11]. — ⁷⁾ Comp. Zachar. XIV, 5 [Bryennios l. c. p. 55. n. 12]. — ⁸⁾ Comp. Mat. XXIV, 30 [Bryennios l. c. p. 55. n. 13].

cu Sultanul Osmanū, își îndreptară armatele în contra lor. Atunci trâmiseră ei în grabă unū solū pentru pace, arătându-li Polonilor, că toate neînțelegerile acele s'aū făcutū de Abaza Pașa fără scirea împărăției, lucruri, cari le va plăti cu capul său. Turcii sugrumară pe Abaza, eară Polonii se întoarseră la ale sale. Avându necredincioșii linisce din părțile acestea, erăū în linisce și țerele Române, și cu atâta mai multū erăū ele în pace, cu câtū Musulmanii începură în anul 1636 resbelū în contra Perșilor și erăū ocupați seriosū în acele părți.

Fiindū țerele Române nesupărate din afară începură, a se sfădi ele între ele, căci Lupul voiă cu ori-ce prețū să detroneđe pe Mateiū și să-lū scoată din Domniă. Aceasta ne o probeadă cronicariul Mironū Costinū, mai amintindū, că Lupul aveă mare pismă pe Mateiū Băsărabū âncă înainte de a fi Domnū, prin următoarele: „Așā și Vasile Vodă... aū începutū sfadă cu Mateiū Vodă, Domnul Muntenesc, pentru Domnia acei țeri: ori că nu-'lū încăpeă Moldova...; ori că silia se vada pre fiul său, Ioanū Vodă, eșit la Domnie...; ori că 'l-aū îndemnat pre Vasile Vodă marea netocmală și neprietenie, ce aveă mai de mult, âncă de'n boieria sa: scosese Domnia dela împărăție prin mijlocul lui Căzlar Aga și a Pașii de Silistra, fiului său, lui Ionū Vodă, în țeara Muntenească.“¹⁾ Chiarū în-dată-ce a ajunsū la Domniă, după cum ni spune acela-și cronicariū, Lupul a începutū a piri pe Mateiū la Turci și prin patronii săi de la Poartă îi făcea mari neplăceri: „Ce având mare neprietenie Mateiū Vodă cu Vasile Vodă, de'ndată ce aū stătat Vasile Vodă la Domnie, făcuse multe amestecături pre acele vremi la Pașa de Silistra.“²⁾ În „Cronica țerei Românesci“ despre începutul neînțelegerilor dintre Vasile Lupul și Mateiū Băsărabū găsimū: „În tătă pacea, ce aveă Mateiū Vodă, în dizele lui ear nu l'aū lăsat D-deū în odihnă, ci iaū arădicat pre un vrășmaș mare, Vasile Vodă Lupul... Acesta fără nici o pricină se făcuse vrășmașū lui Matei Vodă, și în tot fealiul se munciă ca să iea Domnia țării Rumânești, pricina pentru ce D-deū știe.“³⁾ Schmidt însă despre cauza neamicetei celei mari între M. Băsărabū și V. Lupul ni spune următoarele: „Zwischen dem Lupolo unnd dem Matheo ist ein irreconcilierliche feindschaft; Ursachen dessen solle sein gewesen, ein fornember Griech namens

¹⁾ „Cron. Româner“ I., 305 și 269. — ²⁾ Ibid. I., 304. Fotino l. c. p. 73: „Așā dar' Vasilie Vodă, după ce a sositū în Moldova (ca Domn) a lucratū prin Kizlar Agasi și Vizirul, ca să se rânduiească pe fiul său Ioanū Vodă la Domnia țerei Românesci.“ — ³⁾ „Mag. Ist.“ I., 296. Șincaru l. c. p. 30—31.

Curt Celeby, ich habe in gekannt. Weillen dieser an der Porten in grossen Credito wahre, baldt wider ein, baldt wider den anderen fürsten practicierte, haben beide der Mateo unnd der Lupolo sich verglichen, unnd den Griechen Curt Celeby (gegen 40,000 taller, so si dem Bayram Bassa bezalt) zue Constantinopel auffhenckhen lassen. Der Lupolo hatt dass maiste darbey gethan, die gancze Summa hergeben, hoffendt der Matheo, seinen verheyssen nach, den halben tail nemblichen 20.000 taller wider restituieren werde. Demnach der Lupolo die Zwanzig tautsendt taller vom Matheo öffter begehrt, aber sie nie bekommen können, hatt es ihn dermassen verdrossen, dass er an der Porten wider den andern angefangen zue practiciieren....“¹⁾ Mărturia lui Schmidt e cumpenitoare ca contimporană și elă este în cele mai multe din relătările sale chiară martoră oculară. Grecul Celebi, omă fără frica lui D-đeu, făceă mari pări asupra lui Mateiă Băsărabă, cândă acesta mersese la Constantinopole pentru primirea Domniei și puțină a lipsită să aducă perđare cu calomniele lui cele neomenoase celui mai bună și vrednică Domnă Română.²⁾

Nefericitele lupte între Domniă Română se începură în toamna anului 1637³⁾ și se prelungiră mai mulți ani, aducândă asupra Romanilor totă felul de rele și nenorociri cumplite. Bine se exprimă bătrânul cronicariă Șincai, cândă đice: „Că pre neamul Românesc mai mult l'aă stricat neînțelegerea între đinșii și pisma din lăuntru, carea și pre strămoșii noști Romanii cei vechi singur i-aă mâncat“, ear' în altă locă, vorbindă elă despre nefericitele lupte dintre Moldoveni și Munteni din timpul acestor Domni, ni spune: „Rěu destul, că Moldovenii și Muntenii, fiind ei tot de un sânge, așa se mâncă pe sine și alergă la neamuri străine să-i împace.“⁴⁾ Întru adevără neunirile dintre đinșii aă fostă de cele mai multe ori

¹⁾ Schmidt l. c. p. 673. — ²⁾ „Mag. Ist.“ IV., 318—319. „Ear Curtă Celebi grecul totă aă umblată pre ascunsă la Vizirul, și s'aă ispitită în multe chipuri, și aă adusă la Vizirul greci, grece, turcōice, de aă pîrită cum le aă perită bărbații, frații și feciorii la rėsboiul lui Mateiă Vodă.“ — Ear' la Șincai l. c. p. 27 găsimă: „Asceptândă (M. Băsărab) sfîrșitul pîrei, care o avea cu Radu înaintea Divanului, și s'aă și făcută în vremea aceea toate, câte s'aă putută face de greci asupra lui. Pentru-că eră atunci în Tarigradă ună boieră grecescă anume Curia Cilibi, care întră la Vizirul după plăcerea lui; acesta înțelegându-se cu Grecii, cu Grecoaițele și cu Turcoaițele, aă dată în numele lor ũă scrisoare în lăuntru la Vizirul, în carea se jeluă, că pentru vina lui Mateiă Vodă la uni și la unele le aă perită în rėsboiă feciorii, la altele bărbații, la toți și la tōte nepoții, ginerii și cumnații.“ — ³⁾ Șincai l. c. p. 31: „In anul 1637 toamna târđiă Lupul Domnul Moldovei... s'aă rădicată cu oaste asupra lui Mateiă Domnului Muntenescu.“ — ⁴⁾ Șincai l. c. t. I., 377 și t. III. 33.

isvorul nesecatü alü nenumăratelor nenorociri venite asupra pământurilor Române și causa, care a făcut-'o pre națiunea noastră nu ăă-dată să simtă cu durere și amarü jugul greu alü inimicilor crucii și alü altor vecini și străini. Ele n'ăü adusü și n'ăü lăsatü în urma lor decätü ruine și morminte, asupra, împilare și degradare, aducerea străinilor și vrășmașilor națiunii noastre asupra fraților noștri, să li prade avutul, să le ardă locuințele și să-i tărfească în amara sclăviă. La aceste oribile fapte urmări ale neunirii dintre frați, de sigurü că vrășmașii neamului nostru bâteăü în palme și rîdeăü înfundatü.

De ar fi lipsitü acestea celü puținü dela M. Băsărabü și V. Lupul încoace, Doamne, unde am fi astă-dî și câte bunătăți nu sar fi făcutü în pământul nostru? Înaintașii noștri n'ar fi suferitü secole întregi de dureri și amarü, se fiă fostü Români uniți ori să fiă trăitü în pace acești doi Domni dotați cu mari talente, seaü să fiă avutü mai bine în capul lor unü conducătorü ca Mateiü Băsărabü, care pe acele vremuri atätü de furtunoase sciü să dejoace toate planurile dușmanilor și să moară pe tronü! Elü, Domnul mare în toate privințele, bărbatul prudente, înțeleptü și prevădătorü, părintele poporului și generalul mare alü timpului sëü, unü altü Michailü Viteazul, cum îl considerăü Turcii¹⁾, ce n'ar fi făcutü elü pentru Români? Cu vitejii sëi elü ar fi însuflatü vrășmașilor uroare și multü timpü hotarele pământurilor Românesci ar fi rămasü neatinsee. De ne-am convinge măcarü astă-dî de răul, ce aduce neunirea, de am învăță măcarü ce-vă minte din nefericirile trecute,

¹⁾ Xenopolü: „Istoria Românilor“ București 1882, pag. 77, dice: „Mateiü Băsărabü este unul din Domnii cei mai însămnați ai Românilor. Nu însă atäta prin fapte militare strălucesce elü, câtü mai alesü prin ăă cärmuire foarte înțeleaptă și prin propășirea țerei în cultură.“ Domnul Xenopolü caută a-i detrage acestü strălucitü Domnu calitatea de a fi fostü unü militarü bunü, dar' cu aceasta Domnul Xenopolü greșesce, căci istoria ni-lü arată cu totul altü-felrü și deși nu e locul, ca să aducemü aci totü ce se dice despre Mateiü, cu toate astea e bine să aüdümü măcarü ce ne spune Mironü Costinü, a căruï mărturie credü că ori-cine o va preferi diselor Domnului Xenopolü. Așä cronicariul dice: „Mateiü Vodă, Domnul Muntenescü, omü fericitü peste toate Domniele acei țerei, nemândru, bländü, dreptü omü de țară, harnicü la răsboare, așä neînfrântü și nespăimatü câtü poți să-lü asemeni cu mari și vestiți oșteni a lumii.“ [„Cron. Rom.“ I., 348]. Eată cum se exprimă și Schmidt l. c. p. 671 și 672 despre Mateiü: „Der iezige Wallachische Woywoda Matheo ein alter dapfferer Kriegsmann: Von der alten Woyuody geblüet, hat durch sein Valor und Degen mehrers als durch andere mittl, dass fürstenthumb an sich gebracht und bey den Türkhen ein solche nammen bekommen, dass Sie ihn redoutieren, unnd ein anderen Michel Wayuoda halten.“ Ear' după ce spune și multe altele despre Mateiü. încheiă astü-felrü: „Schlisslichen balte ich den iezigen Wallachischen Wayuoda Matheo führ ein solchen dapfferen fürsten, dass durch ihn [wann ein grosser potentat ihn recht spallierte] wider den Türkhen vill guts Kundte ausgericht werden.“

cum să ne conducem în viitorul, căci, după cum dice Mironu Costinū : „Letopisețele nu sânt să le citească omul să scie numai ce-au fostu în vremile trecute, ce mai mult să hie de învățatură ce este bine și ce este rău, și de ce să se ferescă și ce va urma fiă-cine. !“ Ori de am luă măcaru de acum înainte samă la cuvintele lui Chichindealū, carele dice : „Să fim noi toți Români una; nu e aicea grec sau latin, unit sau ne-unit una trebuie să fiă nația românească. Mentea mărită nația Daco-românească, în Moldova, în Ardél, în țiera unгурéscă; Mentea! când te vei lumina cu învățatura, cu luminatele fapte bune te vei uní: mai alésă nația pre pământ nu va fi înaintea ta“; ori în fine de am ținé samă și le-am pune la inimă ale bardului națiunii noastre Alexandri:

Unde-î unul, nu-î putere

Unde-'s doi, puterea cresce!

Luptele între Lupul și Mateiū Băsărabū s'au începutu, după cum s'a disū, în toamna anului 1637 și s'au continuatū în fiă-care anū pēnă în a. 1642. Lupul cu ajutoriul lui Căzlar Aga, alū marelui Vizir Tabani Buiuk, alū lui Abaza, Pașa Silistrei și alū multor alți ¹⁾, pe cari-'i îmbuibă cu daruri și de cari eră adjutatū, voiă să-lū scoată pe Mateiū din Domniă și să-lū pună în locu-i pe Ioanū, fiul său; însă și Mateiū nu dormiă, ci dejucă planurile dușmane cu ajutoriul armelor sale neînvinse și ale lui Silihtar, patronul său dela Poartă. Cu toate acestea Lupul se credeă totū așa de sigurū de Domnia țerei Românesci ca și de cea a Moldovei: „Și iar au purces în țera Muntenéscă asupra lui Mateiū Vodă; și cu aceea nebăgare de sēmă de Mateiū Vodă, cât aice în locul său pusese Domn pre fiul său, Ión Vodă, in scaunul țerei, cu boieri, cu Ispravnici, cu Domnie deplină, țind ca în palmă domnia țerei Muntenesci. ²⁾ Într'unū uricū alū său, datū din Iași la 1 Noemvre 1639, și cu care dă satul Stănilesci boieriului său Racoviță Cehanū Logofetū, elū se întituleadă „Domnū alū țerei Moldovei și Valachiei.“ ³⁾ Cu asemenea titlu pomposū se numesce elū și în cartea sa, dată din Focșani la 12 Noemvre, vre să dică, poate tocmai în timpul, cândū se duceă să ieie Domnia țerei Românesci, prin care carte poruncesce sătenilor din Stănilesci să asculte de noul lor proprietariū. ⁴⁾ —

¹⁾ Schmidt l. c. p. 674 spune despre Turcii, protectori ai lui Lupul, așa : „Welcher [L.] in Constantinopel nit nur seine fauttori, den Cassum Aga, den Maymar Bassa. den Ragepp Aga, unnd andere Türkhen, sonder die meisten fornembsten Griechen inlogiert.“ — ²⁾ „Cronicele României“ l. c. I., 307. — ³⁾ „Cronica Hușilor“ l. c. p. 273. — ⁴⁾ Ibid. p. 273—274. Prea Sântitul Melchisedecū consideră ambele acte [din 1 și 12 Noemvre] ca datate din

Încercarea lui Lupul din anul 1640, de a scoate pe Mateiū, nu avú altú rezultatú decâtú că, și-aú golitú pungele cum spune Engel, améndoi Domnii: „Vasile Vodă earăși aú implut cu daruri Divanul Turcesc, ca să'l ațîțe asupra lui Matheiū Vodă, dară acela numai atâta aú ajuns de și unul și altul ș'aú golit punga.“¹⁾ Dușmănia și ațîțările lui Lupul asupra lui Mateiū Băsărabū, uciderea Vizirului de Sultanul Muratū pentru acele încurcătore, precum și nereușita, de a-lū scoate pre Mateiū din Domniă, împinse lucrul într'acoló, că isbîndile lui Mateiū îi făcură pe Turci a se teme de împuterirea lui: „Vedénd Turcii că are strîște la răsboiū și i se îmulțesc oștile și vitejii, svătuitusaū cu mare meșteșug, să'l prindă.“²⁾ Deci atátú necredincioșii din cauza temei de împuterirea lui câtú și după necontenitele și încordatele stăruințe și pîri ale lui Lupul își puseră în minte să-lū scoată din Domniă în ruptul capului. Sub noul Sultanū Ibrahimū, urmașul lui Muratū, mortū în 8 Fevruariū 1640, căutară ei toate chipurile să puia mâna pe dînsul. Așá trâmiseră ei pe Sinan Pașa cu mulțime de Turci în România să-lū prindă pre Mateiū. Necredinciosul, după ce ajunse la Bucuresci, își împărți armata în doauē părți și căută să-lū prindă pre Domnū; însă acesta își strînse voinicii, cari îlū veghiăū pre Domnū și noapte, eară necredincioșii, vedéndū aceasta, nu cutedară a începe nimicū și se întoarseră înapoi. Vedéndū, că nu reușescū nici astū-feliū și neastêmpêrandu-se nici Lupul, cercară din noū să puia mâna pe dînsul: „A doaua oară, în anul 1641, eară-și aú ațîțat Vasile Vodă pe Turci spre perirea lui Mateiū Vodă. Spre acestū sfârșitū aú luatū Mateiū Vodă poruncă, ca se meargă cu oastea turcească la Ackerman, unde mersese și Moldovenii cu Tătarii, și se sfătuisse, ca să-lū încungiure cu toții și să-lū prindă.“³⁾ Mateiū însă simți pe cale planul vrășmașilor, se prefăcú, că e bolnavū și se întoarse la Târgoviște, trâmîțéndū scire despre aceasta Turcilor și Bașei ce conduceă oastea otomană oare-cari daruri, și prin aceasta zădărnici eară-și planurile vrășmașilor, cari se întoarseră înapoi. Filinț dice, că prin acestea Mateiū s'ar fi făcutū plăcutū Turcilor: „Prin aceasta precum se pare, așa de plăcutū s'aú făcutū Mateiū Vodă înaintea Porții, de pênă la anul 1651 aú rēmasū în pace de cătră cei din afară.“⁴⁾

Noemvre alū anului 1640, pe cândū în faptă ele sîntū din 1639, după cum se vede chiarū din data „7148 Noemvre 12“, adusă de Prea Sântia Sa, care dată corespunde cu unul dela Christosū 1639 și nu 1640. — ¹⁾ Șincai l. c. p. 35. — ²⁾ „Mag. Ist.“ l. c. IV., 322. — ³⁾ Șincai l. c. p. 36; „Mag. Ist.“ t. IV., 322 și I., 298; Laurianū „Ist. Rom.“ p. 453; Fotino l. c. p. 74; „Cron. României“ I., 364. — ⁴⁾ La Șincai l. c. p. 36.

Prea Sântitul Melchisedecū susține, că vrășmășiele și luptele dintre Lupul și M. Băsărabū s'ar fi începutū în anii 1636 și 1637, dîcîndū: „Resbelele între Vasile Vodă cu Mateiū Basarabū s'aū întêmplatū în anii 1636 și 1637“ și că ele s'ar fi curmatū în anul 1641, cîndū s'a și închiăiatū pacea definitivă: „Pacea definitivă și amicitia s'aū închiăiatū între âmbii Domni în 1641, cîndū fu(ră) trimiși din partea lui Vasile Vodă la Târgovișce Mitropoliuul Vărlăamū și cu mai mulți boiari.“¹⁾ Susținerea aceasta însă stă în contradicere cu adevărul istoricū, căci luptele s'aū prelungitū prin mai mulți ani și pacea definitivă între Domni nu s'a închiăiatū în anul 1641, nici trîmiterea lui Vărlăamū și a celor-l'alți la Mateiū Băsărabū n'a fostū în anul, care ni-lū indică Prea Sântia Sa. Pacea între Domni nu se închiăiase încă, căci Lupul nu aveá stêmperū și totū uneltiá la Turci să rēpuia pe Mateiū. Necredincioșii pornescū oștile lor în anul 1642 să ieie înapoi Azovul, cetate pe apa Donului, stăpânită de Tătari, din mânele cărora o luaseră Cosaci; la care expedițiune Domnii Români și Tătarii fură îndetoriți să meargă: „În anul acesta (1642) aū luat Turcii îndērēpt cetatea Assovului dela Kozaci muscăcesci, la acăria batere, precum scrie Bisaccioni, dela Munteni și Moldoveni aū fost mers întrū ajutoriū Turcilor 20000 de ostași; iară Sagredo tare vinătuesce pe Vasile Lupul Domnul Moldovei pentru luarea cetăței aceia.“²⁾

Cum-că pacea nu erá încă închiăiată între Domni și cum-că Lupul sperá să căpete dela Turci Domnia Munteniei, în schimbū pentru silințele sale la luarea cetății se vede din spusele lui Schmidt, care ca cōtîmporanū și omū cunoscutū cu toate împregiurările dela Poartă și ale Domnilor Români, în relațiunea sa cătră împēratul Ferdinandū alū III. se exprimă astū-feliū: „In vorigem Jahr hat der Lupolo durch seine Pottschafter bey den Moscouiten unnd Cosackhen grosse mühe unnd uncosten angewendt, damit der Türckh die Vestung Asackh³⁾, unnd er Lupolo führ sein mühe die

¹⁾ „Cron. Romanulū“ p. 264 și 266. — ²⁾ Șincai l. c. p. 36—37; Laurianū l. c. p. 453; Xenopolu „Resboaele între Ruși și Turci“ t. I., Iași 1880., p. 6. — ³⁾ Lupul într'ună epistolă a sa din 14 Ianuaru 1643 cătră Marele Visir, în care își enumeră meritele sale față de Porta, dîce și acestea: „Nunc verò ut Moschouitae et Cosaci Azakum sine bello redderent, magnis expensis et laboribus effeci, et Moschouitas Imperatori amicos, Polonis verò hostes conciliaui.“ [Hurmuzaki, l. c. p. 669]. — Mironū Costinū, despre luarea Azovului ni spune: „Într'acestū an aū luat Căzaciū Donului Azacul, cetate Tătărească, pre apa Donului, care apoi aū dat'o de bună voie Moscul Turcilor înapoi. Isariu aū âmblat la acest mijloc pentru acca cetate la Mosc; om, pre acele vremi aicea înțară vestit cu neguțatorie înțera Moschicéscă „Cron. Rom. I, 304.“

Wallachey bekhome. Sie warhe ihm vom ieczigen gross Vesir verheysen. Wie aber die Türckhen Asackh wider innen hatten: und die Moldauischen Agenten wegen Wallachey anhielten, bekamen sie vom Vesir zue beschaide: „Man habe durch dess Sultans waffen, unnd nicht durch dess Lupolo mitel Asackh wider beckhommen; desshalb sich gar nicht rühmen, auch nicht weiters begehren, unnd mit dem Moldauischen fürstenthumb sich begnügen solle.“ Schmidt dice mai departe, că după relațiuni primite dela amicul său, doctorul Scogardi, care erá doctorul de casă alú lui Lupul, abia atunci s'ar fi începutú uă foarte slabă corespundință între Lupul și Mateiú și că după uă corespundință primită mai de curéndú dela Scogardi, Lupul a începutú să facă întrige din nou la Poartă în contra vecinilor: „Dann dessen leib Medicus der Doctor Scogardy, mein sehr vertrauwter unnd approbierter freündte, mir hernacher geschrieben, Ess fange sein fürst an ein wenig mit dem Matheo zu correspondieren..., Ich glaub aber nit dass der Scogardy wass darvon vorgebracht habe, weillen unlängst mir wider geschrieben, sein Fürst seye gar wankhelmütig; practiciere an der Porten auff's neue wider seinen Nachbarn den Matheo.“¹⁾ Citatele aduse ne arată așa-dară într'unú modú destulú de chiarú, că pacea n'a fostú închiăiată între Mateiú și Lupul în anul 1641 și nici în 1642.

În anul 1643 se închiăiase uă pace între Lupul și Racoți: „Cu Lupul Prințul Moldovei au făcutú alianță Racoți, și pe 13 Ianuarie din 1644 au chiebat seim, în care s'au spus pricinele pentru care voiesce să se scoale cu arme asupra împératului“²⁾, despre care ni spune și Schmidt următoarele: „Ess professiert der Fürst Ragoccy grosse freundschaft mit dem Wallachischen Wayuoda Matheo, auch mit dem Moldauischen Lupolo, hatt umb deren beiden differenz einmal sich annemben, Sie vergleichen wollen; aber wegen deren wider ein anderen gar zue erbiettdrtes gemuet nichts nit richten Können.“³⁾ Relațiunile acestea ne probează, că Racoți închiăiase alianță și trăia în prietenia cu Lupul și cu Mateiú celú puținú din vara anului 1643; eară din cea din urmă relațiune se mai cunoasce, că Racoți se încercase a împacă pe Domni, fără că să poată face pace între dânșii din cauza înverșunării celei mari a unuia asupr'a celui-l'altú.

Din epistola amintită a lui Lupul din 14 Ianuariú 1643 câtă marele Vizir încă se vede, că elú nu încetase cu calomniele asupra lui Mateiú,

¹⁾ Schmidt l. c. p. 674. — ²⁾ Șinca l. c. p. 41. — ³⁾ Schmidt l. c. p. 672.

căci dice: „Mathaeus Verò totus est in seruitio Hungarorum et Polonorum, in his habens fiduciam, illucque suos deferens thesauros. At ego cum tota prosapia mea, in Turciam, à quibus Dominium habemus, apud eos et pro ipsis moriamur.“¹⁾

Cunoascemă, că Lupul nu încetase cu calomniele asupra lui Mateiă nici la începutul anului 1643; cu toate acestea, fiindă acum pace între Lupul și Racoți care trăia bine cu Mateiă, cu care avea alianța închiăiată încă din anul 1636, nu se poate presupune, că atât Racoți câtă și alții dintre Români să nu-și fiă depusă stăruințe, spre a-î împacă, de oare-ce în curëndă neînțelegerile dintre Domni aă trebuită să fiă fostă aplanate poate chiară în toamna anului 1643 ori în eara anului 1644 seaă celă mai târđiă în primăvara numitului ană, fiindă-că, după cum se crede, în memoria păcii închiăiate între ei amëndoi aă dădită câte ăă biserică cu cheltăielele lor, rēstaurăndă Lupul Stelea în Târgovisce, care după domnul Ionescu poartă înscricțiunea 7153 Septembre 10 și corespunde cu anul dela Christosă 1644²⁾, eară Mateiă dădindă Soveja în Moldova, a cărăi înscricțiune poartă data 7153, care, neavëndă pusă și luna, poate fi seaă din 1644 ori din 1645.³⁾ Prea Săntitul Melchisedecă o consideră din 1645, lucru, ce se obicnuiesce în genere de toți la computarea anilor, cândă nu e pusă luna. Se vede în modă cu totul sigură, că în anul 1645 pacea eră închiăiată între amëndoi Domniă Români, căci în anul acesta, mărităndă Lupul pe Maria, copila sa cea mai mare și rēmasă dela soția cea dintăiă, fia lui Buciocă, după Cneazul Radzivil, despre ce-ce aă participată la nuntă Mironă Costină ni spune: „Eră solii trămiși . . . dela Mateiă Vodă, Domnul Muntenesc, singur Stefan Mitropolitul⁴⁾ țerei Munte-

¹⁾ Hurmuzaki l. c. p. 669. — ²⁾ Ionescu l. c. p. 74; Misailă, l. c. pag. 457—458, reproduce înscricțiunea bisericei Stelea, unde despre sevêrsirea ei găsimă: „Și s'au sevêrsit cu voia lui Dumnedeu în luna lui Septembre 18 dăle, la anul dela dădirea lumăi 7154, eră dela Christos 1646.“ — Domnul Ionescu, l. c. însă dice că înscricțiunea reproducă de dl. Misailă e cu totul greșită, cea ce e foarte probabilă, de oare-ce anul 7154 Septembre 18, despre care dl. Misailă dice, că corespunde cu anul dela Christos 1646, în faptă corespunde cu 1645, dacă ar fi înscricțiunea reproducă dreptă. — ³⁾ Inscricțiunea dela biserică Soveja, făcută de Mateiă Băsărabă, e reproducă de Episcopul Melchisedecă în „Cronica Romanului“ p. 267 și în Not. Ist.“ p. 94—95. — ⁴⁾ Aci e de notată că în anul 1645 în Romănia nu eră Mitropolită Stefană, ci Teofilă, ear' Stefană atuncă eră Episcopul Buzeului. Elă a fostă Mitropolită în Romănia, pe cândă Mironă Costină își scriă cronica sa, și poate de aceea dice elă: „că Mitropolitul Stefană, care eră atuncă în actualitate“ fără să adaugă că „atuncă cândă el a participat la nuntă, eră ca Episcop al Buzeului.“

nesci, și Radul Logofetul, și Dinul Spătariul, că se împăcase Domnii între sîne.“¹⁾

Neînțelegerile și nenorocitele resboaie între Munteni și Moldoveni aduseră nenumărate rele asupra pămînturilor Române: ucideri de totu felul, prăzi neađite, mi de familie la sapă de lemn și toți locuitorii în genere sărăciți și împovărați cu sârcine grele și asupritoarie, spre a sătura pântecelul celu fără de fundu alu necredincioșilor și alu altor străini și dușmani, pe cari-'i aduceau și-'i ațitau unii asupra altora; eară tributul, care ilu plătiău cătră Turci, se mări în modu străordinariu, se duplică chiaru pentru România: „Vor Jahren hatt die Wallachey bezalt für Jährlichen Tribut 60000 taller; durch der lesten Wayuoda gara ist er gestaigert worden biss auf 130.000 ohne die presenti unnd Straordinari regalien, die an der Portten man geben muss“, pe cându pentru Moldova se urcă la 75.000 de taleri: „Wovon (Lupul) Jährlichen dem Sultan 75 m. taller bezahlen muess. Ohne der extraordinarj, welches auch ein grosse Summa antrifft.“²⁾ Afară de tributul flă-care din Domni își aveău protectorii săi la Poartă și feluriti alți stăruitori, pe cari-'i susțineău din avutul și-'i hrăniău din sângele pămîntenilor. Așă Schmidt ni spune: „Beyde genente Fürsten spendieren Jährlichen an der Porten (ausser dess Tributs) grosse Summa gelts; extraordinaro aber der Matheo (dann er grösseren Tribut, unnd weniger einkommens hatt): bey weitem nit souill als der Lupolo, welcher in Constantinopel nit nur seine fauttori unnd andere Türckhen, sonder die meisten fornembsten Griechen ingolirt; diese haben von ihme tägliche deputat, in gelt, fleisch, Kertzen, unnd anderen auss Moldau kommenden Comloditeten. Dem Armen lengst abgesezten Wayuoda Alexander (damit wider ihn nit ruehre): gibt er auch ein Underhaltung; Ein grosse prouision hatt vor diesem vom Lupolo gehabt der zu Constantinopel gewester holandische Portschaffter Cornelio Haga, welcher seiner faction, unnd an der Porten sein vornembster Agent wahre; ieczo ist es der Venedigische Drago-
mano Antonio Grillo.“³⁾

Din cauza măririi tributului și a nenumăratelor cheltuielul, ce le aveău principii, ca consecințe ale neunirii, locuitorii erău așă de împovărați și asupriți cu împositele, încātu începură

¹⁾ „Cron. Româniel“ I. 311. — „Not. Ist.“ I. c. pg. 204. — Șincai, I. c. pg. 42 sq. pune nunta Mariei. fiel lui V. Lupul cu Radzivil, sub a. 1644. — ²⁾ Schmidt, I. c. pg. 672 și 675. — ³⁾ Schmidt, I. c. pg. 674.

a-și părăsi vetrele și a emigra în țerele străine: „Es manglen auch nit in der Wallachey vill extraordinari geltschaczungen und aufflagen, wessenthalb vill Underthannen in Sibenbürgen entlauffen“, și mai departe: „Ess werden aber, wie ich vernommen, die armen Moldauwer mit aufflagen und gelt schatzungen dermassen geblagt unnd Tyranisiert, dass die Underthanen in Polen unnd andere Orth sich retirieren.“¹⁾ Eară Moldova începuse a și da înapoi ca racul: „thut also under dem Lupolo die Moldauw mehrers ab-als zunehmen.“²⁾ Ba lucrurile merșeră așa de departe, după cum ni spune Paul de Halepo, încâtă Constantină Băsărabă, următorul lui Matei, numai ca să-i aproabe necredincioșii Domnia a trebuită să plătească 1500 punge de bani, fără alte daruri, ce trebuia să împărțite altora: „Beiul (Constantin Băsărabă) trimise la Constantinopole un număr de boieri după investitură și stég, precum se obicinuesce Înălțimea sea sultanul . . . dede consentimentul său acordând toate pentru suma de 1500 punge, adecă 750.000 de lei. . . . Cu toate astea, beiul mai aveă a plăti Pașei de Silistria³⁾ cu ai săi și hanului tătăresc cu ai săi aproape 250.000; în totul un milion“, eară mai departe: „Dar' și cheltuielele Țerei-Românesce sunt pré-multe, întrecând în toți anii, — dupe espresiunea reposatului bei, — întregul venit al Egiptului, și anume 600.000 de galbeni, ce se dau parte la Turci, parte la Tătari, parte pentru întreținerea armatei, daruri, mile, etc.“⁴⁾

Între relele venite asupra Românilor din cauze neunirilor dintre Domni fu și adunătura de oameni străini în țară, pe cari îi țineau cu plată, spre a se apăra de armatele străine ce le aduceă mai cusamă Lupul asupra lui Matei. Nu trecu mult și acei străini deveniră cea mai cumplită plagă pentru Români. Așa în cronica anonimă a țerei Românesce găsimă relativă la dînșii: „Reposatul Matei Vodă ș'i-au strâns pentru vrășmașul Vasile Vodă“ și în altă locă, vorbindă de rescoala acelor străini adunați, dice: „Și au jăcuit toată țara din cap până în cap, și cruciș și curmeziș; mai pe scurt să dicem, vecin pre vecin fiin pre naș, slugă pre stăpân.“⁵⁾

¹⁾ Ibid. 672 și 675. — ²⁾ ibid., l. c. pg. 675. — ³⁾ Paul de Halepo ne arată, că Pașa de Silistra aveă supraveghiere peste Domni Români: „El are supraveghiere peste cei doui bei românesce, și nici un recurs de aici nu pôte adjuge la Înălta Pörtă decât numai prin mijlocirea și cu consimțimentul lui.“ [„Arch. Ist.“ l. c. pg. 106]. — ⁴⁾ „Arch. Ist.“ t. I., partea 2, pg. 106. — Șincai, l. c. pg. 60 dice: „Generalul Bauer vinăvășesce pe Matei Vodă, că el au suit haraciul la 300 de pungi de bani.“ — Carra „Ist. Mold. și Valachiei“ trad. de Orășanu pg. 20 spune, că tributul sub M. Băsărabă s'a urcată la 50.000 taleri de aur. Ear' la Fotino l. c. t. III. pg. 214 găsimă: „125 mii de lei s'a adăogită de Matei Vodă.“ — ⁵⁾ „Mag. Ist.“ IV. 337 și 339.

Cu toate nenorocirile, ce înduraseră Româniî din cauza neînțelegerilor între Domni, și cu toate sarcinele aruncate pe umerii lor, fiindă acum pace între ei și trăindă în pace și cu popoarele vecine, locuitorii, avendă timpă să se ocupe cu lucrul și munca, câștigău din destulă, atătă, câtă își puteău plăti și nevoiele și câtă aveău și ei cu ce trăi, eară Domniî putură să întreprindă și să execute multe lucrări folositoare pentru supușii lor și fiă-care să caute să vindece ranele țerei sale. Cronicariul Mironă Costină se exprimă: „Acest Domn (Vasile Lupul) aă făcut ca de isnoavă curțile cele Domnesci în Iași, casele cele Cuciniî, grădini, grajdiuri de peatră, toate de dănsul făcute, și multe locuri aă aședat, care multă vreme aă stătut aședate; că de aă fost când-va vremi fericite acestor părți de lume, atunce aă fost. Plină țera Leșescă, voiă dice, de aur, la care pre acele vremi isvoră din Moldova, cu boi de negoț, cu cai, cu miere, și aducea din acea țera tot aur și argint. Puteavoă dice, că sêrac nu se află pre acele vremi, dór care nu-și vra să aibă. Têra Leșescă la acea scară de fericire se înălțase, precum și Leșii dic, și scrisorile lor, care nice o Crăie de pre acele vremi nu 'i eră de'mpotrivă, așă în bine și în desmerdăciune cu țera Leșescă și țera nôstră“¹⁾; eară cronicariul anonimă ală țerei Românesci dice: „Êră Mateiă Vodă aă șiezut cu pace despre tóte părțile, domnind și judecând țera fôrte bine și cu dreptate“ și în altă parte, după-ce vorbesce de mulțimea aședămintelor făcute de Mateiă Băsărabă, continuă așă: „Și țara lui cu mare cu mic se bucură și dá laudă lui Dumnezeu, pentru Domn bun, că aveă pace și odihnă despre tóte părțile, și fisce care aveă hrană den destul.“²⁾

Aceste sântă bine-facerile păcii, cari, dacă ar fi ținută pentru totă-de-a-una între Domni, și dacă ar fi avută ei și dela vecini astêmpêră câte mănoase nu s'ar fi rēversată asupra țerelor lor, câte înstituțiuni folositoare n'ar fi mai creată ei, câtă ușurare și linisce n'ar fi simțită supușii și câte lucruri bune și de valoare n'ar fi eșită din mânele lor! Dară tocmai cândă țerile Române își căutău de vindecarea ranelor lor, cândă ele căutău să-și usuce șiroaiele de lacrime, ce făceaă să curgă pe fețele lor nefericirile trecutului, cândă toate începuseră a merge spre bine și se aflău în mișcare și pe calea înaintării și a progresului, eată! că de ăă-dată ceriul prinde a se înoură, ăă ceață neagră și deasă împle atmosfera și ăă lumină roșă căde asupra frumoașelor câmpie ale Moldovei, asupra satelor și orașelor și

¹⁾ „Cron. Românier“ I. 310. — ²⁾ „Mag. Ist.“ IV. 320—22.

pretotindene nu se aude decât suspin năbușit și váiet amar: isbucnesce resbelul cu Tătarii și Cozacii.

Acum veni ră cumplite vremuri asupra Moldovei; nefericirile se ținură lanț și țara începú a dà înapoi în mod simțitor și a merge cu pași răpedi spre cãdere. Cronicariul Mironú ni spune: „Érã de pre acele vremi se cunósce pãharul mâniei lui Dumneđeu aprópe de schimbare, și curênd spre alte mai cumplite vremi; cã la mare sburdãciune erãu țerele aceste. Și care țeri se suie pre mari bișuguri, sburdézã hirea omenéscã, și sburdãciunea nasce pecatul, și pre pecat îl urmeázã mânia lui Dummneđeu“, și mai departe: „cã pãná aicea pre cât aú fost fericitã Domnia acésta, cu atãta mai cumplite vremi s'aú început de atunci; din care aú purces din scãdere în scãdere acéstã țerã, pãná astãđi“, și mai încoló: „Nespusã pradã ca acésta este țerei și de prada dela Ión Vodã ¹⁾ nu puțin mai micã, alegênd de aceste cumplite vremi de acmu cu care tóte primejdiile acestui pãmênt covârșite sânt“, în fine: „érã țara aú rãmas prãdatã și pre multe locuri pustie, schimbatã den fericirea ei cea den'teiu Și de atunci aú purces țera tot spre rëu, den an în an, pãná astãđi.“ ²⁾

Acestea se petrecurã în anul 1650, supërați de moarte fiindú Tătarii pe Moldoveni, cari-'i loviserã în anul 1649 la Brãtuleni, pe cândú ei se întorceãu din Polonia încãrcați de prãdi și de robi, și le luaserã toate și făcuserã într'înșii úã moarte cumplitã. Spre a se rësbunã pe Moldoveni, ei se unescú cu Cozacii și întrã în Moldova, unde aducú relele cele mai îngrozitoare și cãuseadã țerei úã nespusã pradã. Atunci deterã focú și Iașului: „Și aú ars atunci tot orașul; unde și unde aú rãmas cãte o dugheniță; curtea domnéscã, casele boieresci, tot orașul, într'o micã de cés cenușã s'aú făcut; érã mônãstirile aú hãlãduit Numai la mônãstirea Treisfetitelei ómenii, ce aú fost acolo închisii, acolo le-aú venit primejdie; cã ardênd tãrgul, den para focului s'aú aprins și mônãstirea. Dece, aú cãutat o samã de ómeni, de arșitã și de gróza focului, a eșire pe o portiță ce este pen zid pe despre Bahluú, și acolo aú luat mulți ómeni în robie Tătarii, și mulți și în heleșteul Bahluului

¹⁾ Despre prada Tãtarilor din timpul lui Ión Vodã cronicariul Ureche ni spune urmãtoarele: „Dacã aú perit Ión Vodã, s'aú pornit Tãtarii în pradã. peste tótã țara, cât n'aú fost nice o datã mai mare pustietate în țarã decât atunce; cã pre toți iaú cuprins pre la casele lor fãrã grijã; unde, pãná astãđi, între Prut și între Nistru, de atunce aú rãmas pustietate, de nu s'aú mai umplut de ómeni.“ [„Cron. Romãnier“ I. 229.“] — ²⁾ „Cron. Romãnier“ I. 310, 313, 219 și 320—21. — Șincai, l. c. pg. 50 sq.

s'aũ înecat de gróza robiei.“¹⁾ Ca sã potoleascã furia acestora și sã-i opreascã a mai prãdá, Lupul închiãtã pace cu dênșii, li face multe daruri, regulã Tãtarilor uã dare anualã și le dã șese sute mil de taleri, pentru-ca sã nu prade la reîntoarcere: „Deci, și Vasile Vodã... aũ trimis dela sine boieri la Sultanul, pe Ghica, Vornicul de țerã de jos, érã la Hmil pre Ciogolea Vel Spãtar; și aũ tocmit lucrul cu Sultanul cu daruri, și nu cu puținã cheltuialã. Și de atunci aũ legat Vasile Vodã banii ce se dáũ Sultanilor den an în an, și cabanițã.“²⁾ Ear' în altũ locũ găsimũ: „Totuși Sucéva și Iașii s'aũ prãdat, și Tãtarii aũ luat dela Lupul 600.000 de taleri ca sã nu prade mai mult, când se vor întorce.“³⁾

În urma acestor prãdi îngrozitóre și robiri nepomenite ale liftelor strãine veni și uã moarte cumplitã asupra bieților Moldoveni. M. Costinũ dice: „Nu numai cu o certare cértã dréptã mânje a lui D-đeũ, dacã se pornesce spre vre o țerã; cã dupã eșitul Tãtarilor aũ lovit mare omor în ómenĩ, și acia în Iași și în tótã țera.“⁴⁾ Moldova mai fu bãntuitã în timpul Domniei lui V. Lupul de locuste, cari o devastarã înfricoșatũ: „Cu un an mai 'nainte de ce s'aũ rădicatũ Hmil, Hatnã-nul Cãzãcesc, asupra Leșilor, aprópe de vremea sēcerei, eram pre atunci la șcólã în Bar, în Podolia; pre cale fiind, de la sat spre oraș, numai ce vedũi despre ameadãdi un nor unde se rēdicã ca o negurã; ne-aũ pãrut cã vine o fortunã cu plóe de-odată, pēnã ne-am tēmpinat cu nor de lócuste, cum vine o óste stol unde mãneaũ, rēmanea numai pãmēntul negru, împuțit; nice frunze nice pae, orĩ earbã, orĩ sēmēnaturã, nu rēmaneaũ; și se cunoscea și unde poposiaũ, cã era locul nu așa negru la popos, cum era unde mãnea aceea mânje a lui Dumneđeũ. Cãte-va ñile aũ fost aceea urgie; den pãrțile den jos mergeaũ în sus. Și tot atunce aũ fost lócuste și aice în țerã; și apoi dupã aceea și al-doilea an aũ fost lócuste, însē mai puține.“⁵⁾

Astũ-feliũ de nenorociri trecurã peste Moldova dela suirea Mitropolitului Vãrlãamũ pe scaunul Mitropolitanũ și pēnã dupã resbelul cu Tãtarii și Cozacii; astũ-feliũ de greutãți și nefericiri avurã a suportã locuitorii Moldovei; așa de vitregũ a fostũ timpul, și împrejurãrile în cari strãlucitul Mitropolitũ a pãstoritũ biserica Moldovei. Meritul pãstorĩului nostru este și rēmane pentru totũ-de-a-una în istoriã cu atãta mai mare, cu cãtũ greutãțile, cu care a avutũ de luptatũ, aũ

¹⁾ „Cron. Romãnier“ I. 320. — ²⁾ Ibid. l. c. — ³⁾ Șincai, l. c. pg. 51 și Laurian, l. c. pg. 455. — ⁴⁾ „Cron. Romãnier“ I. 321. — ⁵⁾ Ibid. p. 345—46.

fostu mai numeroase; cu catu timpurile si impregiurarile, sub cari a pastoritu, au fostu mai nestatornice, vitrege si furtunoase. Unu barbatu ca dînsul, atatu de activu si bine-voitoru si dotatu cu atatea calitati superioare, catu bine n'ar fi adusu pentru natiunea sa, cate opere pretioase n'ar fi datu la lumina si n'ar fi lasatu bisericii si literaturii Romane! Elu, care celu intaiu din conducetorii bisericii Moldovei avu fericita idea, de a incepe sa rumpă legaturele si giulgiul, ce acoperia de secolu frumoasa si dulcea noastra limba, sa rumpă haïna cea urita si hidoasa a slavonismului, cu care o imbracase soartea neimpacata a timpurilor si impregiurarilor, ce a apesatu prea lungu natiunea noastra cu mana de feru; elu celu-ce neobositu lucra sa-i trezască uă-dată pe Romani din aduncul somnu, sa-i descepte din letargia, sa reverse uă radă de căldura bine-facetoaria asupra germelui amortitu, sa atite scanteia de vieata si sa-i dea putere, spre a-si continua mai departe calea lor: — falnicu e rolul lui si alu altor patrioti, cari impreuna cu dînsul au asudatu în acelü timpü pentru binele confratilor si țerei lor! Nemuritorie remanu numele lor: recunoscinta noastra trebuie sa fia nemarginita fata de astufeliu de suflete! Insa cate nevoie n'au trebuitu sa intimpine ei si cu cate greutate n'au avutu de luptatu, pena sa croiesca si sa curete de spini uă cale, care de multu incepuse a se parageni si sa-si puia în practica bine-facetoariile lor idee, caci, cum dice nemuritoriu Balcescu: „Precum ferul, numai în foc se immladie, se netedesc si se face stralucitor, tot asemenea si niaturile trec prin multe incercari pana sa intre sciinta într'insele si sa intelaga.“

Mitropolitul Vărlăamü, care în 1643 dede natiunii si bisericii Romane uă carte atatu de voluminoasa si pretioasa ca opera sa „Carte romaneasca de invetatura“; în anul 1644 cele „șapte taine“; ear' în anul 1645 „Respunsurile“ sale, prin cari resfranse si nimicü cu deplinü succesu retacitele invetature din catechismul tiparitu în limba Romana din ordinul lui Racoți, elu, care atatu de multu se interesă pentru binele turmei ce pastoria, si pentru innaintarea limbei Romane, cine scie eate opere pretioase si de valoare nu ne-ar fi mai lasatu si catu de multu n'ar fi sporitu respandirea cunoscintelor în dulcea limba, cu care se ocupa atatu de seriosu, daca ar fi traitu în timpü de linisce si pace, daca nefericirile ar fi fostu incetatü si n'ar fi mai venitü sa turbure din nou pacea țerei, pacea, atatu de necesara ori-carii activitati si propasiri, fia pe ori-ce terenü. Caci, precum dice foarte adevē-

ratu cronicarului nostru Mironu Costinu, candu vremurile suntu cumplite „nu stam de scrisori, ce de grije si suspinuri. Si la acest fel de scrisore, gand slobod si fara valuri trebuesce; era noi privim cumplite vremi, si cumpana mare pamentului nostru si noa”; si in alta parte: „Me vei ertata, iubite cetitoriule, caci nu 'ti-am scris aceste semne la locul lor; crede neputintei omenesci, crede valurilor si cumplitelor vremi; intraba pe ce vreme am scris? si cat am scris? si scriitorii cari isvodesc, putini se afla, era tipariu nu este.“¹⁾

Li e cu totul usoru celor de astadi a scrie, candu traiescu in deplina linisce si fara nici una grija, candu au toate inlesnirile si comoditatile, candu legea li acoarda drepturi si prerogative mari, candu au subventiuni grase si poate peste masura si candu suntu imbuibati cu de toate. Si catu de greu li era celor din timpii trecuti, de a scrie, candu traiau cu totul restrinsi, candu n'aveau alta subventiune si alte venituri decatu una taxa mica dela clerul eparchiei, care taxa in impregiurari critice de siguru, ca nici nu o mai percepeau; apoi unele mici presente, ce capetau dela Domni la dila mari si oare-cari avuturi ale bisericei, cari de siguru serviau pentru sustinerea casei Mitropolitane. Paul de Halepo despre veniturile Mitropolitului din acelu timu dice astu-feliu: Mitropolitul nu strange nici una taxa asupra teranimii, ci numai o dare banesca anuală dela clerul jurisdicțiunii sale, pe lungă si peste ofertele dela pasce si alte serbatori. Mitropolitul mai dispune de fermeie, vie, pomete etc. ale bisericei.“²⁾ Turburările si nefericirile acestea nesfirsite

¹⁾ „Cron. României“ I. 247 si 345. — Se vede, ca tipografia trimisa de Petru Movila, Mitropolitul Kievului, in care se tiparise operele lui Vărlăamă si Eustratie Logofetul, arsese cu totul in anul 1650, candu Tatarii si Cozaci au datu focu lasilor si candu arse si monastirea Trei-ierarchi, unde era asedatata tipografia, ori ca o sfarmasera vrasmasi pradatori cu aceea ocasiune asa. in catu numai pute functiona. Prea Sfantul Melchisedec in Not. ist. pg. 226 e de parere ca Grecii au nimicitu tipografia din Iasi candu dice: „Observam, ca si tipografia lui Vasile Vodă calugarii greci o au desfiintat.“

— ²⁾ „Arch. Ist.“ I. c. pg. 94 — 95. — Datina aceasta, de a nu avea Mitropolitul altu remunerariu de catu taxa ce o aduna dela clerul jurisdicțiunii sale, se trage din timpuri beترane si a ramasu in usu multu si dupa timpul de care ne ocupam. Asa intr'unu documentu din 20 Maru 1459, datu din Suceva de Marele Stefanu, prin care intaresce monastirei Bistrita jurisdicțiunea absoluta a egumenului gasimu: „1, sa primeasca darea Vlădiceasca in paguba episcopului catolicu.“ [„Arch. Is.“ tom. I. 1; 113.] — Pe timpul Prințului Cantemiru, la inceputul secolului alu 18, Mitropolitul ave cate 200 aspri pe anu dela clerul jurisdicțiunii sale si o piele de vulpe ori

nu le prea dá păstorilor timpü să pună mâna pe condeiü și să gândească la scrisü, cari însă cu toate astea totu-și, cum puteăü și cândü găsiăü unü momentü mai linü, lucrăü din resputeri, pe cândü din cei de astă-di puținü sântü, cari își batü capul cu astü-feliü de lucrări spre binele generalü, de și-cine are mai multü timpü disponibilü, și cine trăiesce mai fără grijă decâtü dênșii? Cu puține merite îi veđi rădicați pe nisce pedestaluri atätü de în-nalte și după-ce aü ajunsü acoló, își uită de greaüa sarcină, ce o are păstoriul bunü, și credü, că nu li-a rămasü nimicü de făcutü decâtü să se admire și să gândească, cum să trăiească în mai mare linisce, comoditate și desfătare.

(Va urmá.)



de șderü: „Metropolitul are pe an de la fiă care preot al eparchiei sale câte două-sute de aspri și câte o pele de vulpe seu de șderü; iar alta nu póte să pretindă nimic; și dela episcopi încă n'are nici un venit, ci numai ce vor voi ei săi dea. Episcopi au tot acele venituri din diecesele lor ca și mitropolitul din eparchia sa.“ [Descrierea Moldovei, l. c. pg. 162].

О музыцѣ древнихъ Евреевъ.

Отчитавъ Евгеній Воробкевичъ богословъ IV-го года при собраніи Академіи православной въ Черновцахъ, января 30 дня 1886 г.

Чему такъ сильно, такъ черезвычайно бьетъ въ грудяхъ сердце мое? Чему кождійскій нервъ моего тѣлесного состава черезвычайну вибрацію чувствуетъ? Чему мои всѣ умственнѣ силы такъ дивно напряженнѣ, якъ еще николи? На всѣ вопросы отвѣчаю въ слѣдующій способъ: Припала менѣ трудна, дуже трудна задача, — въ буковинской православной академіи, передъ нашимъ Пресвященнѣйшимъ Архіепископомъ и Митрополитомъ, и передъ такъ высочайшимъ и много уважаемымъ собраніемъ съ науковымъ отчитомъ выступити, менѣ молодому. неопитому питомцю, которого умственнѣ силы недостигли еще той зрѣлости, котору така задача требуетъ. Впечатлѣнія, которіи мои слова на моихъ слушателей здѣлають, могутъ статися моею заслугою и гордостію, но могутъ такожь статись менѣ въ вредъ и недостатокъ.

Краснорѣчивость есть даромъ Божиємъ; не кождый человекъ нею владѣетъ, но и въ природѣ не каждая птица соловьемъ, котрый своимъ чародійнымъ спѣвомъ все плѣнитъ, — и воробецъ своимъ ладомъ Бога хвалитъ, и онъ причиняется къ достойному вознесенію величнаго имна и псалма Всевышнему.

Отже и я говорю, якъ умью и прямую въ простъ къ моему предмету.

О музыцѣ древнихъ Израильтянъ задумавъ я где що поговорити, опираючись на отвѣтныхъ студіяхъ, и важныхъ, дотичныхъ жерелахъ. Сли може не удалось менѣ тутъ или тамъ отвѣтнѣй, армонійнѣй аккордъ ударити, сли може блудомъ буду ходити по мановцахъ и бездорожіяхъ, то прошу мою неопитность и молодость увзгляднети и мои тутъ объявленнѣ мысли не двусѣчнымъ мичемъ сондувати, но долготерпѣніемъ и любовію.

Межи Симитскими народами занимаетъ первое мѣстце народъ Евреевъ, и то тому, що различався онъ отъ другихъ народовъ, не лишъ тѣлесною красотою. но и особенно, чрезвычайнымъ душевнымъ дарованіемъ.

До производительныхъ (творительныхъ) искусствъ, до архитектуры и инныхъ подобныхъ искусствъ не були Евреи досить спо-

собными, якъ тое видно изъ факта, що царь Соломонъ принужденъ бувъ иностранного архитекта завозвати, щобъ онъ его великолѣпный храмъ создавъ.

Тымъ выше стояла въ нихъ поэзія, и духъ поетическій такіи красніи квіти производивъ, якихъ мы не бачимъ въ инныхъ народахъ старины. Поэзія древнихъ Израильтянъ оставила намъ такіи великаньскіи сокровища, которіи завсегда могутъ мѣряться, съ найкрасшими творами греческой музы, ба, що кажу, они перемагають ихъ однимъ взглядъ, якъ то на примѣръ: въ лету высокихъ идей, въ глубинѣ и великолѣпности мыслей, въ религійныхъ вдохновеніяхъ и пр.

Чи можливо въ греческой словесности щось такъ прекрасного, такъ поетичного найти, якъ то есть книга Іова? — Нѣкогда! — Божественный летъ идей и красота выявленія ихъ, не имѣетъ собѣ подобного. Правда, що тичить ся формъ выявленія тыхъ высокихъ идей, то на высшомъ степени Грики стоятъ.¹⁾

Съ поезіевъ стояла въ древнихъ Израильтяновъ и музыка въ тѣсной звязи; они совокуплялися до совершенной цѣлости, и служили лишь для славы и хвалы Всевышняго.

Въ Геліополи въ Египтъ обзнакомился Мойсей съ имнами и напѣвами старыхъ Египтянъ; онъ ихъ вѣроятно и до Палестины переселивъ, и такимъ способомъ перейшли имны и напѣвы древного Египта въ мелодіи Израильтянъ.

Въ книгахъ сего великаго, божественнаго мужа находимъ найдревнѣи и вѣроятнѣи замѣтки о музыцѣ древнихъ Евреевъ.

Такъ читаемъ въ первой его книжѣ²⁾ о Юбалѣ, изобрѣтитель пѣвниці и гуслы, а дальше въ той самой книжѣ³⁾ читаемъ

¹⁾ Творители еврейскихъ пречтей стоятъ выше якъ греческіи Гномики, послѣдній часто легкую и безморальную жизнь величаютъ.

²⁾ Genesis IV. 19—21.

וַיִּקְחֶלֶוּ לְמִדָּה שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלְהָ: וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת־יֹבֵב
הוּא הָיָה אָבִי יִשָּׁב אֱהֵל וּמִקְנָה: וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה אָבִי כָל־תַּפֵּשׁ כְּנֹזֶר וְעֵינָב:

И взя себѣ Ламехъ двѣ жени и имя единой Ада, имя же второй Селла. И роди Ада Ювила. Сей быше отецъ живущихъ въ селеніихъ скотопетателей Имя брату его Юбалъ. Сей быше показавый пѣвницу и гусли.

³⁾ Genesis XXXI. 26—28. Рече жи Лаванъ Якову; что сотворилъ еси; вскую тайно ушелъ еси, и окралъ еси мя, и отвелъ дщери моя, яко плѣнницы оружіемъ; И аще бы ми повѣдалъ еси, отпустилъ быхъ тя съ веселіемъ и съ музикою, и тумпани и гуслими.

לָמָּה נִחַבְתָּהּ לְבָרַח וּתְגַנֵּב אֶתִּי וְלֹא־הַגַּדְתָּ לִּי וְאַשְׁלַחְךָ בְּשָׂמְחָה וּבְשָׂרִים בְּתַרְךָ וּבְכְנֹזֶר:

о барабанахъ и арфахъ, и иныхъ музыкальныхъ инструментахъ, за Моисеевыхъ временъ въ народъ еврейскомъ употребленныхъ. Въ книгахъ старого завѣта, — по Моисеевыхъ, — дуже часто упоминается о музыцѣ древнихъ Израильтянъ, котору употребили при Богослуженіи, или при иныхъ знаминитыхъ случаяхъ. ¹⁾

Въ первыхъ часахъ не употреблялась музыка для Богослуженія, но дуже скоро вже уклалъ ея Моисей въ тѣсную связь съ нимъ, и велѣлъ священникамъ, трубѣти въ сребреніи труби, находящіи ся въ святомъ шатрѣ; особенно въ часъ жертвъ, Все-высшому приносимыхъ. ²⁾

Отъ сего времени бачимъ музыку древнихъ Израильтянъ, въ тѣсной звязи съ Богослуженіемъ.

Первое пѣніе является при переходѣ Евреевъ чрезъ чермное море; читаемъ въ второй книзѣ Моисея, що его сестра Маріямъ, а съ нею весь народъ — воздвигнули голосъ свой и звукъ инструментовъ, и спѣвали чудесну пѣснь побѣдительну. ³⁾ Изъ первой книги Парально-

¹⁾ III. книга царствъ I. 39 и прочіи. „И взя Садокъ іерей рогъ съ елеемъ изъ скиніи, и помаза Соломона и возтруби трубою рожаною и рѣша вси людіе въ слѣдъ его, и ликовоша въ лицѣхъ, и веселяхуся веселіемъ великимъ, и разидеся земля отъ гласа ихъ.“

²⁾ IV. книга Моисея III. 1. и пр. И рече Господь къ Моисею, глаголя: сотвори себѣ двѣ трубы сребряны: кованы сотвориши я, и будутъ тобѣ на созваніе сойма, и возставаюти полки. И да возтрубити ими, и да соберется къ тебѣ весь соимъ предъ двери скиніи свидѣнія. Аще же единою трубою возтрубятъ; да прійдутъ къ тебѣ вся князы и тысячинаначальники Израильтестіи. И возтрубити въ знаменіе, и воздвигнутся полцы ополчающіися на востоки: И возтрубити въ знаменіе второе, и воздвигнутся полцы ополщающіися отъ юга. И возтрубити въ знаменіе третіе, и да воздвигнутся полцы ополщающіися отъ моря; и возтрубити въ знаменія четвертое и воздвигнутся полцы ополщающіися отъ сѣвера. Знаменіемъ да возтрубятъ въ воздвиженіе ихъ. И егда соберете соимъ, возтрубити не въ знаменіе. И сынове Аарони жерцы да возтрубятъ трубами: и да будить вамъ законно вѣчно въ роды ваша. Аще жи изидити на брань въ земли вашей къ супротивящимся вамъ и возтрубити и назнаминуйте трубами, и вспомнятетися предъ Господемъ и избавитесь отъ врагъ вашихъ.

³⁾ II. книга Моисея XV. 1 и проч. Поимъ Господеви славно; бо прославися; коня и всадника ввержи въ море. Помощникъ и покровитель бысть о мнѣ во спасеніе: Богъ отца моего и вознесу его. Господь сокрушай брани, Господь имя ему — и далъ стихъ 20 и пр. — Взятъ же Маріямъ пророчица, сестра Аароновъ, тимпанъ въ руцѣ свой. и зидоша вся жени въ слѣдъ ея, со тимпани и лики. Преднача же имъ Маріямъ глаголюще: Поимъ Господеви, бо прославися, коня и всадника ввержи въ море. Поятъ же Моисей, сыни Израилевы отъ моря чермнаго, и виде ихъ въ пустыню Сурь.

менонъ,¹⁾ и изъ надписей нѣсколькихъ псалмовъ видно явно, що Евреи для отспѣванія псалмовъ вже свои особеннїи мелодїи и пѣнїя мали, съ которыми музыка инструментальна такъ звязана була, що каждое Боговеличающее пѣнїе лишь въ doprovodъ музыкальныхъ инструментовъ отспѣвано було. — Правда, що не знаемъ много о армонїяхъ тыхъ пѣнїй, бо не маемъ досить достовѣрныхъ документовъ, котрї бы намъ о свойствѣ тыхъ пѣсней и отспѣванїю ихъ точну вѣсть подавали, не знаемъ, чи гласударенїя, которї находимъ въ Еврейскихъ книгахъ, не були може знаки пѣнїя, и тому жъ то мы принужденнїи, сю точку скоро проминути, и наклонитись больше къ обговоренїю того, которе на сильныхъ, историческихъ подставахъ операесть.

Несомнѣнно знали древнїи Евреи форму а н т и ф о н а г о п ѣ н і я. Сїе пѣнїе состояло въ томъ, що они мали мужескїи и женскїи хоръ, которї отмѣнно свои мелодїи спѣвали, и то всегда съ пригрою музыкальныхъ инструментовъ. Пѣнїе и гра на различныхъ инструментахъ снуется, якъ красная, золотая нитка черезъ цѣлую исторїю Израильтянъ. Надъ убытымъ Сассїрею поеть Дебора и Баракъ съ музыкою инструментовъ пѣснь триумфальную²⁾. Пророческая громада превѣствующа съ музыкою царя Саула, есть докладнымъ доводомъ, що вже за тїи патриархальнїи часы въ пророческихъ школахъ музыка плекалась. Не розумѣемъ подъ сими пророческими школами, то що нынѣ подъ симъ названїемъ розумѣется; бо пророки древнихъ Израильтянъ не мали нужды учитись слова Божого; но въ сихъ школахъ преподавались особливо краснїи штуки, т. е. музыка, поезїя, и реторика, и такъ само, якъ въ инныхъ народахъ старины звались поети --- пророками, или пророки — поетами, такъ подобно и въ древнихъ Евреяхъ. Въ Израильтянъ сїя назва тымъ охоче

¹⁾ Паралипоменнонъ I. книга, глава 13, стихъ 8 и прочїи.

Давидъ же и весь Израиль играху предъ Богомъ всею силою, и въ пѣнїихъ и въ гуслахъ, и въ псалтири, и тимпанѣхъ и кумвалѣхъ и трубахъ. И прїйдоша къ гумну Хидону.

וְדוֹד וְכָל־יִשְׂרָאֵל מְשֻׁקִּים לְפָנַי הָאֱלֹהִים בְּכִלְעוֹ וּבְשִׁירִים וּבְכִנּוֹרוֹת וּבְנֶבֱלִים
וּבְתַפִּים וּבְמִצְלִתִּים וּבְחֶצְצְרוֹת:

²⁾ Книга Судей V. 1 и пр. И воснѣ Дебора и Баракъ сынъ Авнеемовъ въ той день и рече: Внегда начати вождомъ во Израили, въ произволенїи людей, благословити Господа. Услышити цари и внушати князы; азъ Господеви возною, и пою Богу Израилевъ.

принялась, понежи ихъ поезія не имѣла инной смысли и инного содержанія, якъ лишь — святое.

Съ даромъ пророческимъ музыка и поезія въ тѣсной звязи стояла, якъ мы тое о пророчици Елисса читаемъ, котора вдохновлена музыкаю передъ королемъ Іосафатомъ пророкувала ¹⁾. Царь Давидъ преподѣлилъ къ служенію Ассафа, Гемана и Идутуна, которіи пророкували при к и т а р а х ъ, а р ф а х ъ и г у с л е х ъ. ²⁾ Такіи пророческіи школы, о которыхъ мы вже говорили находились въ Іерусалимѣ, Ерихонѣ, Гѣлгалѣ и въ Рама-Наютѣ; но вже во времена Давидова они поволи къ упадку клонились.

Правдивымъ основателемъ староеврейской музыки есть псалмопѣвецъ царь Давидъ. Подъ симъ царемъ двигнуль ся Израиль, надъ которымъ розличніи вороги гнушались до высокоповажнаго значенія, а дворъ его розвилъ такую восточную роскошность, о якій его попередникъ Саулъ и не снилъ. Правда, що бувъ онъ чрезвычайнымъ стихотворнымъ талантомъ, который даръ онъ въ поезіи, якъ и въ музыцѣ такъ чудесно объявляетъ. Яко пастуха юного воззываютъ Давида въ царскую палату до задумчиваго царя Саула, а онъ чуднымъ пѣніемъ своимъ розгонетъ весь смутокъ и меланхолію царя. ³⁾ Красота веѣлиемскихъ оболоней и пасовискъ,

¹⁾ Сіи чудніи влѣян я музыки существуютъ еще и въ иннихъ формахъ, такъ на пр. читаемъ що отступилъ духъ нечистый отъ Саула, когда зачалъ Давидъ на гуслехъ грати, и проче. P. de Bretagne, издатель книжочки 1718 года въ München печатаной „de excellentia musicae antiquae Hebraeorum, числитъ до найзнаминитнихъ влѣній музыки древнихъ Израильтянъ, упадокъ мурей и вежъ Ерихонскихъ. „at ex omni parte miraculosa fuit destructio murorum Ierichuntis.“ За проречицу ЕлиССу читаемъ слѣдующе: „Привидити ко мнѣ пѣвця, и когда пѣвецъ загралъ на гуслехъ, снишла на ея рука Всевышняго.

²⁾ I. Паралипом. XXV. 1 и проч. И постави Давидъ царь, и князи силы, надъ дѣли сини Асафовы, и Еманы и Идѣтумовы, ити провѣщаваху въ гуслехъ и псалтерѣхъ, и кумвалѣхъ, и бысть число ихъ по главамъ мужей творящихъ дѣла своя.

³⁾ I. книга сарствъ XVI. стихъ 15—23. И рѣша отроцы Сауловы къ нему: Се нынѣ духъ лукавый отъ Господа давитьъ тя. Да рекутъ раби твои нынѣ предъ тобою, и взыщутъ Господину нашему мужа знающа пѣти въ гусле: и ввѣгда будетъ духъ лукавый на тебѣ, и тогда да поеть въ гусли своя и благо ти будетъ и упокоить тя. И рече Саулъ ко отрокомъ своимъ: посмотри ми мужа добрѣ поюща и введите его ко мнѣ. И отвѣща единъ отъ отрокъ его и рече: Се видѣ сина Ессеова изъ Веѣлиема, и той вѣсть пѣнія и мужъ разуменъ и борець и мудръ въ словеси, и мужъ благъ видомъ и Говподь съ нимъ. И посла Саулъ вѣстники ко Ессею глаголя: отпусти ко мнѣ Давида, сына твоего, иже у стада твоего. И взя Есей бремя хлѣбовъ, и мѣхъ вѣна, и козля отъ козъ едино и посла къ Саулу рукою Давида сына своего. И вниде Давидъ къ Саулу и предстояше предъ нимъ,

численні караваны, проходящі коло Веѳлиема, кристалніи рѣки и въ даль высокіи гори, співучіи птицѣ и благовонніи квіти, и все, що лешь око кочующого скромнаго пастыря бачило, все тое сталося поводомъ стихотворной дѣятельности, все тое Давида одушевляло — а изъ глубины душі молодого генія розлились, мовъ животворніи рѣки, его чудесніи псалмы и имны.

Музыка древнихъ Израилтянъ есть чисто теософическою: о чудной силы музыки, о которой намъ преданія и миѳы инныхъ народовъ повѣдаютъ, не находится нѣчого въ Еврейской музыцѣ; бо тутъ вся чудна сила музыки маєть теософическій характеръ. Музыка Квея, Магеди и Орфея покоряетъ дикихъ звѣрей, а Давидова музыка является погромникомъ жестокимъ надъ демонами.

Подъ влѣянїемъ звуковъ Амфиновой арфи, будуються мури Тебанскіи, а звуками Давидовою одушевляється Елисса пророческимъ дарованїемъ. Великая рѣжница межъ народомъ Еврейскимъ и инными народами, явится и въ употребленїи музыки; бо — коли музыка въ другихъ народахъ стається только простымъ и смыслонаслаждающимъ средствомъ, становить музыка Евреевъ, звязь челоувѣчества съ высшими силами, средствомъ которой звязи можно отъ Бога все умолити: благодать, здоровле, урожай, побѣду и проче. Понежи музыка древнихъ Евреевъ лишъ сію едину цѣль мала, и лишъ для славы и хвалы Всевышняко употреблялась, то не можемъ на ню яко на средство къ вырезанїю красоты зрѣти, якою гречиска музыка була, бо она була Богослуженїемъ а не искусствомъ и не естетика, но религія можетъ ей цѣнность означити, и котора у Евреевъ дотично Богослуженія дуже високо цѣнилась.

Избранъ Давидъ на короля Израиля, не отрекся онъ своей любимой арфи, но плекаль ею и на царскомъ тронѣ съ тою самою любовїю, якъ на пасовиску веѳлиемскомъ. Когда перенесся кивотъ Господень изъ дома „Обедъ Едомъ“ въ мѣсто Давидово, онъ самъ поюще и граючи провадивъ сіе торжественное вступленіе, которое сталося торжествомъ основательнымъ для музыки богослуже-

и возлюбилъ его царь Саулъ и бысть ему носяйи оружїе его. И бысть внигда быти духу лукавому на Саулѣ, и взимаше Давидъ гусли, и играше рукою своею, и отдыхаше Саулъ, и благо ему бяше, и отступаше отъ него духъ лукавый.

бною.¹⁾ Словами „и буду играти и плясати предъ Господомъ“ которіи Давидъ при семъ случаю промовилъ, основалъ Давидъ музыку богослужебну. Сего самого такъ важнаго дня роздѣлилъ онъ поодинокіи инструмента нѣсколько мужамъ, которіи були и предстоятелями своего хору.²⁾ Видимъ изъ сего, що царь Давидъ учреждилъ повный хоръ музыкальный и роздѣлилъ его на различніи отповѣднїи части. Три брата, Геманъ, Ассафъ и Гетанъ були головніи проводатори цѣлого хора и подавали риѳмъ и тактъ для всѣхъ прочихъ. Играющіи на великихъ трубахъ были высокоповажаннїи въ цѣломъ хорѣ и тому не були они, якъ тіи другїи — левѣти, но звычайно, священники. Царь стоялъ на первомъ мѣстце и спѣвалъ въ супроводъ инструментовъ имны и пѣсни.

Музыка древнихъ Израильтянъ була великолѣпна, святошна и дуже сильна, що явно изъ множества левитовъ и священниковъ видно, котрїи музыкаю занимались. Сыны и сродники Ассафа, Гемана и Идутуна, були учителями музыки, и изъ ихъ числа, о которомъ читаемъ въ I. книзѣ Паралипомена³⁾, состоялъ многочисленный хоръ, котрый пѣніемъ и грою до движенія Богослуженія

¹⁾ II. книга царствъ VI. 14 и пр. И Давидъ бряцаше во органы устроены предъ Господомъ, и оболченъ бысть Давидъ, во одежду изящу. И Давидъ и весь домъ Израилевъ несяху кивотъ Господень съ воплемъ и со гласомъ трубнымъ. И бысть кивоту приносиму ко граду Давидову, и Мелхола дщи Саулова приницаще оконцемъ. И видѣ царя Давида скачуща и играюща предъ Господомъ и уничижи его въ сердцѣ своимъ. И внесоша кивотъ Господень и поставиша его на мѣстѣ его по средѣ скинии, юже постави ему Давидъ стихъ 20 и пр. И возвратися Давидъ благословити домъ свой, и изиде Мелхола дщи Саулова на стрѣтеніе Давиду и благослови его, и рече И рече Давидъ къ Мелхолѣ: предъ Господемъ плясати буду, и благословенъ Господь, ижи избра мя паче отца твоего и паче всего дому его, постави мя властелина надъ людьми своии, надъ Израилемъ и буду играти и плясати предъ Господомъ.

²⁾ I. книга Паралипом. XVI. 2 и пр. И соверши Давидъ вознося вся сожненія, и спасительная и благослови люди во имя Господа. И раздѣли всякому мужу Израильску, отъ мужа даже до жени, мужу хдѣбъ единъ печеный и пряженный со елеемъ семи даль. Постави же предъ лицемъ кивота завѣта Господня, отъ Ливитъ, ежи служити и возглашати дѣла его, и исповѣдати и хвалити Господа Бога Израилева. Ассафъ начальникъ, и другїи по немъ Захарія, Эилъ и Семирамотъ и Эилъ и Мататія, и Эліавъ и Канеа и Авдедомъ: Эилъ же во органѣхъ, и псалтири и гуслихъ, Ассафъ же въ кимвалѣхъ возглашая. И Канеа и Озіилъ священники трубиша, вину въ труби предъ кивотомъ завѣта Божія. Въ той день, устроилъ Давидъ въ началѣ хвалити Господа рукою Асафа и Матїи его.

³⁾ I. Книга Паралипом. XXIII. 5. И четиры тысящи дверниковъ, и четиры тысящи поющихъ Господевы во органы, ихже сотвори Давидъ ко хваленію Господню. I. книга глава XXV. 1—8. И постави Давидъ царь,

причинялся. Женщины рѣдко удѣль брали при музыцѣ Богослужебной, и то звычайно лишь при великихъ торжествахъ, где они на малихъ барабанахъ и литярвахъ играючи выступали. Псаломъ 68 говоритъ, за дѣвицы, которіи при торжественномъ Богослуженію прислуживались тымъ, що ударяли въ барабаны.¹⁾ Но лишь сіе одно мѣстце о женщинахъ прислужающихся при Богослужебной музыцѣ споменаеть, и тому то можемъ безсомнѣнно сказать, що древна Еврейска Богослужебна музыка отъ музыкъ иныхъ древныхъ народовъ тымъ различается, що въ Израильтянъ женщины лишь дуже рѣдко при Богослужебной музыцѣ содѣйствовали, когда въ инныхъ народовъ старины женщины головне мѣстце занимали. Бо то, що мы въ книгахъ старого завѣта о пѣвицахъ читаемъ, то все относится на пѣвицы при дворахъ царскихъ, отже не маеть жадного отношенія на дѣвицы поющіи при Богослуженіи. Що таковіи мѣстца св. Письма такъ розумѣти маются, явно видимъ изъ мѣстца, где о царѣ Давидѣ говорится, который хоть старого Берзелая на свой дворъ пригласити старается такій отвѣтъ получаетъ: старому нѣтъ вже тѣшитись съ спѣваками и пѣвицами.²⁾

Якъ извѣстно, стояла подъ владѣніемъ царя Соломона, сына Давидова, восточна роскошь и краса на найвысшой степени. Чрезъ цѣлый востокъ пробивалась его мудрость, и много чужихъ князей приходять на его дворъ, где въ розвязкахъ чудныхъ загадокъ и пречтей свое остроуміе объявляли. Великолѣпный и роскошный дворъ удержовалъ свои пѣвци и пѣвицы; зри книгу Еклезіяста, где говорится о пѣвцахъ и пѣвицахъ, которіи при пирахъ и ве-

и князья силы надъ дѣлы сыны Ассафовы, и Емани и Идутумовы, иже провѣщаваху въ гуслехъ и псалтирѣхъ и кѣмвалѣхъ и бысть число ихъ по главамъ мужей творящихъ дѣла своя. . . . отъ 7. стиха. Бысть же число ихъ съ братією ихъ научени пѣнію Господню, и всѣхъ разумѣющихъ пѣнія, двѣсти осьмьдесятъ осемь. Вергоша же и сіе жребія чреды дневныя, по малу и по велику совершенныхъ и учащихся.

¹⁾ Псаломъ 68. 24—26. Ea cǎ ei vĕdu ducerea ta, ducerea Dunneĕului meu regelui meu în sanctuar, înainte merg cântăreĕii în urmă ceĕ se joacǎ din chitarǎ, în mijloc fecioare, ce cântǎ din timpane.

²⁾ II. книга царствъ XIX. 35 и пр. Сынъ осьмьдесяти лѣтъ азъ днесъ емъ: „егда уразумѣю посредѣ блага, и посредѣ лукава; или уразумѣемъ еще рабъ твой, еже ямъ, или еже пѣю, или усилишу гласъ еще поющихъ или воспѣвающихъ; ивскую будетъ еще рабъ твой въ тяжесть Господину моему царю.“ Подъ поющими и воспѣвающими розумѣемъ мужа и дѣвицъ, которіи въ тѣ часы при дворѣ Давида задачу мали, при пирахъ и инныхъ домашнихъ торжествахъ пѣсни пѣти. Берзелай то само мислитъ; бо сли кажетъ, що онъ за старый сіе пѣніе чути, то лишь веселое мусимъ тутъ розумѣти а не Богослужебное.

селіяхъ спѣвали.¹⁾ Подъ симъ царемъ воздвигся и освятился великолѣпный храмъ, въ которомъ по случаю перенесенія ковчега, левѣти на тимпанахъ, арфахъ и цитрахъ грали, пѣвци различніи псалмы и имны пѣли, а 120 священниковъ въ довгій сурмы-трубы дули. Всѣ производили спѣвомъ, трубами, кимвалами и струнневыми инструментами пріятну армонію и воздвигнули высоко голосъ, который гомонѣлъ по всемъ Израиле²⁾ За часовъ Давида и Соломона стояла музыка древнихъ Евреевъ на найвисшомъ степени.

По смерти Соломона роздѣляется держава на двѣ половинъ, розпространяется и вкореняется идолопоклонство, а — музыка, которою возхвалялся до тогда Господь — Саваотъ — упадаетъ и стаетъ предметомъ подлого умонаслажденія. На коротке-время двигнулъ знова царь Гискія музыку Богослужебну, но небаромъ упала она тымъ низше, и служила лишъ умонаслажденію, якъ намъ повѣдаютъ: Сирахъ,³⁾ пророки Исаія,⁴⁾ Амосъ⁵⁾ и др.

Музыку Богослужебну не могли вже отъ упадку збавити ни плачь ни угроза пророковъ, народъ не уважая на ихъ голосъ за-

¹⁾ Еклизіясть. II. 8—11. Собрахъ ми злато и сребро и ѣмѣнія царей и странъ; Сотворихъ ми поющихъ и поющыя, и услажденія сыновъ челоувѣческихъ, вѣничерпцы и вѣночерпцы. И возвеличихся и приложихся мудрости паче всѣхъ бывшихъ прежде мене во Іерусалимѣ.

²⁾ Книга II. Паралипом. V. 12 и проч. Ливѣти и пѣвцы всѣ съ сынами Ассафовыми, со Еманомъ, Идутуномъ и сынами ихъ, и съ братіями ихъ обличени въ рызы льяны въ кимвалахъ и псалтири и гуслехъ стояще предъ олтаремъ и къ нимъ жерцовъ сто двадесять, трубяще трубами. И бысть единъ гласъ въ трубленіи, и въ псалмопѣніи и въ возглашеніи, гласомъ единымъ ежи хвалити и исповѣдатися Господеви. И егда воздвигоша гласъ въ трубахъ и кимвалѣхъ и органѣхъ и ѣсеней, и глаголаху: исповѣдайтесь Господеви, яко благъ, яко во вѣкъ милость его: и домъ исполнися облака славы Господни.

³⁾ Сирахъ XXXII. 7—9. Печать анораѣа на упрашеніи златѣ, и сладкогласія музиковѣвъ въ пиршествіѣ вѣна. Во украшеніе златомъ печать смарагдова, сладкопѣніе музиковѣвъ присладкомъ вѣнѣ.

⁴⁾ Исаія V, 11 и проч. Горе востающимъ заутра, и сикеръ гонящимъ, ждущимъ вечера: вѣно бо сожжетъ я: Съ гуслими бо и пѣвницами, и тимпаны и свирѣльмы вѣно пѣютъ, на дѣла же Господня не взирають, и дѣлъ руку его не помышляютъ. Такъ само говоритъ и Іовъ, когда кажетъ, що они тимпани и арфи держать и тѣшатся при звукахъ трубныхъ.

⁵⁾ Амосъ VI. 4. 5. Пещущіи ко гласу пещалей, аки стоящи мѣша а не яко бѣжаща: пѣющіи процѣженое вѣно и первыми вонями мазущіися, и не страдаху ничисоже въ сокрушеніи Іосифовѣ. Выдно ихъ сихъ навиденыхъ мѣстцъ святого письма, що музыка временъ писателей сихъ святыхъ не була ничъ иного, якъ лишъ смислонаслаждающимъ средствомъ, и що Евреѣ за сіи часы свою упавшую музыку высоко уважали и рѣвняли съ тою, подъ владѣніемъ царя Давида.

бувъ Бога въ имнахъ и псалмахъ величати. Еще разъ двегнулся духъ Божественный въ Еврейской музыцѣ, во времена владычества Маккабеевъ, ще разъ загомопѣли по всемъ Израили древнѣ имны и псалмы въ пѣнію и игрѣ, но небяромъ утихли знова сіи Божественнѣ пѣсни и музыка лишь звучила при ширахъ и баханальскихъ веселіяхъ. Изъ всего явно видно образъ розвою и возроста музыки Богослужебной, видно, якъ высоко она въ древнихъ Евреевъ возносилась и лишь для славы и чести Всевышняго звучила, видно якъ цѣлое историческое розвитіе Евреевъ, якъ каждый важный моментъ съ музыкою тѣсно звязанный бувъ, но видно такожь якъ низько и глубоко музыка упала и гиднымъ предметомъ уманаслаженія сдѣлалась. Св. Писаніе ветх. завѣта подаеть намъ цѣлую исторно музыки Еврейской, она подаеть намъ ясный поглядъ на начало, возрость и упадокъ музыки староеврейской.

Писатели минуваго столѣтія подносять музыку древнихъ Евреевъ подъ самое небо, хотяй они такъ много о ней чули, якъ и другіи.¹⁾ Мелодія нынѣшнихъ Еврейскихъ псалмовъ не подаеть намъ нѣякого сталога правила, зъ которого можьбы на череззвычайное совершенство староеврейской музыки заключити; бо мелодіи псалмовъ, которіи нынѣ испаньскі, италіянскі, нѣмецкі и другі жиды употребляють, такъ розлучаються одни отъ другихъ, що невозможно подобія найти. Правда, що Евреи живущі повсюду, подъ розличными обстоятельствоми, додержали удивительно свой народный характеръ, свою вѣру и обычаъ; но чи и музыку древну додержали, есть дуже невѣроятнымъ дѣломъ. Съ великою безпечностію можемъ сказати, що Евреи живущі межъ различными народами, не додержали свой древний напѣвъ; бо живши межі чужими народами и звычаями, трудно твердити, що они строго отъ всего чужого стереглись и чужіи звычаъ собъ не присвоили. Въ Испаніи строили они свои синагоги въ стиль испаньскимъ, въ Нѣмечинѣ въ готическимъ, въ византійскихъ державахъ въ стиль византійскимъ; если могли они чужій вкусъ зодчества собъ присвоити, то чему малабы лишь ихъ музыка чисто, безъ всякого чужого

¹⁾ Въ книзѣ вже спомнутой отъ насъ: „De excellentia musicae antiquae Hebraeorum“ читаемъ: „Quid nobilius, quid Hebraeorum musica excellentius, nulla antiquior — *adcreationem mundi exurgit usque.*“ Читаемъ тамъ далѣ, що Евреи вси свои инструмента изобрѣтили: „profani multe habebant ex antiquis Hebraeorum instrumenta, quorum tamen fabulose ad suos tanquam ad deos retulerunt inventores.“ — — — quidni dicamus, quod idem spiritus, qui inspiravit canticum, inspiravit et cantru.

упливу додержатися? Тое не есть вѣроятнымъ. Якъ все, такъ и музыка и напѣвы ихъ древнїи помѣшались съ часомъ съ другими чужими, и тому не возможно говорити о нынѣшнихъ напѣвахъ Еврейскихъ, которїи бы намъ ясныи поглядъ на музыку древнихъ Израильтянъ подавали. Древнїи Евреи мали свои мелодїи и напѣвы, якъ видно изъ псалма 136;¹⁾ но сіи напѣвы не треба намъ въ нынѣшнихъ мелодїяхъ, которїи Евреи въ синагогахъ спѣвають, шукати.

Клементъ Александрїйскїи числитъ напѣвы Еврейскїи до категорїи дорическихъ пѣнїй,²⁾ и говоритъ о нихъ, що они въ спондеяхъ двигались; онъ намъ сими словами иного не кажитъ, лишъ то, що сіи напѣвы були повольнїи и подобали нынѣшному хоралному спѣву. Мазореты твердятъ, що задержався древнїи напѣвъ Израильтянъ, по синагогахъ; но сему извѣстїю трудно вѣрити, бо безъ нотныхъ знаковъ, которыхъ Евреи не знали, не могли тіи напѣвы неизмѣнно, безъ всякихъ додатковъ и ущербковъ ажъ до нашего время додержатись.

Напѣвы древнихъ Евреевъ подобали до нынѣшнаго повольнаго хоралу; сли спѣваль женскїи хоръ, въ разъ съ мужескимъ, то двигался онъ звичайно въ чистихъ октавахъ. Первый звался „а л а м о т ъ“, вторїи же „ш и м м н и т ъ“ и не лишъ въ Израильтянъ, но въ всѣхъ древнихъ народахъ востока, навѣтъ и въ Грековъ находимо таки хоры. О армонїи въ нашомъ смыслѣ, о нашихъ періодахъ и о модуляціи, не знали древнїи Евреи нѣчого, хотя бути можетъ, що на многоструневыхъ инструментахъ несовершенныи а к о р д ы производились. Тїи акорды состояли въ томъ, що голосъ спѣваковъ подставу становивъ, на которой акорды почивали, и то въ той способъ, що два или три консонантнїи звуки на поодинокихъ инструментахъ чути було. Мѣняль пѣвецъ голосъ, то и на инструментахъ другїи струни ударялись и такъ знова несовершеннїи акордъ производился. Звичайно виражали мелодїю лишъ меншіи струневїи инструмента, сопѣлки малїи и голсы пѣвцовъ; великїи арфы, трубы и барабаны производили отъ часу до часу армонїю.

(Конецъ слѣдуетъ.)

¹⁾ Psalmul 136. 2—5. Pe sălciele, ce erau acolo, spëndurat'am arfele noastre; căci acolo cântari cerul ni aũ ceĩ, ce ne aũ dus prinși, și bucuria ceĩ. ce ne-aũ despoiat: Cântați ni din cântece Sionului. Cum să cântãm cântare lui Iehova, pe pământ străin?

²⁾ Clem. Alexandr. Stromata VI.

CUVÎNTARE

LA PRIVEGHIARE (DENIĂ) ÎN JOEA PĂTIMELOR.

„Mai marii se sfătuiesc împreună asupra
Domnului și asupra Unsului său.“

Ps. II, 2.

„Priveghiați și vă rugați, ca să nu cădeți
în ispită, că spiretul este veghiatoriu, eară
corpul neputinciosu . . . eacă! s'a apropiat
celu-ce m'a vîndut.“

Materu XXVI, 41, 46.

Iubiților!

Negrul vîlă alu nopții s'a ascernut pe fața pămîntului. Tăcere și linisce este în fire. Numai ceriul strălucesce de miriadele stelelor.

Corpul nostru este slăbitu de osteneala zilei, dară sufletul e deceptu, căci „mai marii se sfătuiesc împreună asupra Domnului și asupra unsului său.“

Da, sîntu întăritați fruntașii poporului lui Israilu asupra Domnului, asupra lui Mesia celui promis. Ochiu i-su împăinginiți, inima împetrită credința rătăcită. Plină de ură și resbunare li-i și fapta și veșmintele pătate de sânge nevinovat, ce strigă la ceri.

Chiaru unul din învățăceii sei este cuprinsu de păcatoasa lăcomiă de bani. Pentru unu prețu de trei-șeci de arginți și-lu vinde Iuda Iscariotul pre Domnul și-lu dă cu sărutare fățarnică în mânele celor înrătățiți!

În fața unei crime atātu de grođave se poate să clipocimū, se poate să ne cuprindă slăbiciunea trupească a somnului, să ne cuprindă tocmai în aceasta noapte neuitată și fioroasă, cându Domnul înfrântu, întristatū și amărîtū de fără-de-legile lumii dise: „Priveghiați și vă rugați, ca să nu cădeți în ispită, că spiretul este veghiatoriu, eară corpul neputinciosu“; cându eșiă în calea celor trămiși cu Iuda, ca să-lu prindă, — cându rostī celor unu-spră-șeci fioroasele cuvinte: „eacă! se apropiă celu-ce m'a vîndut!“ Nu! iubiților, somnul să nu ne cuprindă în noaptea aceasta de judecată nedreaptă! —

În priveghiare, cu inimă înfrântă, în lăcrime de durere, în cîntare duioasă și în rugăciune să petrecemū, pentru-ca să nu ne facemū și noi vinovați de acelu grođavū păcatū, în carele aū căđutū trădătorii, și ucigașii Domnului!

Să veghiăm descepți și să medităm asupra nespusei trădări a lui Iuda Iscarioteanul!

„Ce-mi veți da mie, dice el, ca eu să vi-lă dau voaie?“ ¹⁾ Neauđită crimă ai săvârșit, Iudo! Vëndut'-ai pre Domnul și D-đeul nostru! Vëndut'-ai pre marele și sântul tđu invěđătoriu! L'-ai trădatu în mânele ucigașilor, ca să facă din el cee-ce n'a fostu vėđutu încă lumea, să-lă bătjocurească, să-lă chinuiească și să-lă răstignească ca pe omul celă mai lăpėdatu đintre oameni, să-lă restignească în durerile cele mai amare pre lemnul crucii!

Unde ți-a fostu mintea, unde inima, de te-ai apucatu să comiți astu-feliu de crimă cumplită să o comiți chiaru față cu Domnul tđu, carele nici uă-dată nimeru nu s'a făcutu culpabilu nici de cea mai mică vină? L'-ai vëndutu deci pre celu-ce eră modelu de iubire, de bunătate și de vieață fără de prihană!

Pentru inima lui cea bună ce te-a iubit și pe tine fără de sfērșitu tu l'-ai datu pe mânele archiereilor nemiloși. Cum de nu ți-ai adusă aminte de minunile lui, prin cari orbilor li-s'a întorsu vederea, șchiopilor âmblarea, leproșilor curățirea prin cari chiaru și morții invi-ia? Cum de nu ți-ș'a muiatu inima de fața lui senină, de ochiul lui dulce și blându, de sufletul lui sublim și divin?

Da! nu se putea; căci ucigașul celă mai mare, șerpele înșelătoriu, sătana, neimpăcatul dușmanu alu luminei și alu omenirii, elă a isbutitu să te prindă în ghiarele sale, să te cuprindă și să-ți desmerde pofta lăcomiei de argintu. Deci pentru-că să-ți umpli punga, ai căđutu tu, Iudo, ai căđutu să-ți vinđi pre Domnul și invěđătoriul tđu celă d-đeiesc.

Și eacă, miserabile! Domnul este și judecatu la moarte, batjocurit și răstignitu! Ura sinagogei a fulgeratu ca unu fulgeru. Servitorii și fustașii duși de tine, ei ilă ducă pre dulcele Isusă trădatu prin fășarnica ta sărutare și-lă ducă ca pe unu făcătoriu de rele mai ântăiu la Ana, socrul archiereulăi Caiafa. Și martori minciunosi să scoată de facu depunerii false, fără însă ca se poată întunecă uă vieață așă de curată și de sântă ca a a lui Isusă Christosă! De aici ilă ducă la Caiafa, carele-lă condamnă la moarte și-lă trămite la Irodă; Irodă ilă trămite la Pilat. Mnlțimea întărită ilă împesură pre Pilat din toate părțile și nu cere alta decât să-lă răstignească. Eacă! cortegiul și pornesce spre Golgota, la locul osēde. Domnul cade de trei ori pe cale de povara crucii, pecare aveă să fiă răstignitu, dară uă femeie curăđioasă vine de-i șterge sudorile de pe frupte, eară unu bărbatu Cirineu se pune de-i duce crucea mai departe.

¹⁾ Timot. VI, 10.

Conductul se opresce, se opresce susu pre muntele căpăținelor și lucrul celu fără-de-lege se începe. Îlu apucă și-lu pironescu pre Domnul pre cruce, eară sângele din ranele lui curge și stropesce acestu pământu păcătosu care se pêteadă cu ăă noaă și cumplită fără-de-lege; — așa mielul lui D-deu este junghiatu.

Cându își dá însă fiul lui D-deu sufletul, se întemplă ceea-ce nu s'a mai întemplatú: firea se mișcă; căci soarele se întunecă, pământul se cutremură, petrele se despică, catapeteasma bisericeii se rumpe în doaiie de susu pênă în josu, și chiaru și mortii se scoală din mormintele lor. Ierusalimul întregu, elu, cuibul crimei se înfricoșadă de grozava crimă!

Da! Domnul este răstignitu și moare pre cruce între doi făcători de rele. Și oare cine poartă vina mai ântâiu? Îndădaru te-ai căinatú, Iudo, și ai dusă archereului arginții înapoi dicându: „greșit'-am, de am vëndutú sânge nevinovatú.“¹⁾ Ți-ai luatú vieața, trecându din ticăloșiă în ticăloșiă, te-ai spënduratú, ne mai putendu-te suferi pe tine însu-ți de mârșava-ți crimă! Eacă! Sătana te-a și răpitu în ghiarele iadului, în iadul cumplitu, unde-ți ascești meritata și vecinica osêndă.

Dar' să ne oprimú aici ce-vá! Mie îmi vine ádecă în gândú, că nu numai Iuda Iscarioteanul va fi și osênditu la focul geenei: de iude si vëndători este greu pământul, și pênă în diua de astă-di. Iubirea fratelui, acestu bunú neprețuitú, aceasta comoară de daruri ne-săvêrșită, carea ni-a lăsat'-o Christosu ca moscenirea cea mai aleasă și carea este prețul pátimelor sale, asta vêrtute innaltă, ea mai-că nici nu se mai observă în diilele noastre; — căci cine, spuneți-mi, fraților mei, cine se mai poate îndoí, că în diilele noastre nu se potú cumpêrá cu aurú și argintú destui oameni? Apoi cine mă poate combate, dacá afirmú, că cu în prețú de aurú și de argintú mulți, foarte mulți își vëndú chiarú părinții, necum frații și amicii? Câte sărutări fățarnice nu se dáu, câtă falsitate, câtă perfidiă nu se comite și astă-di și chiarú în sînul creștinătății? Câte buđe rîdênde, câți ochi clipitori, câte fete blânde, ba chiarú câte șiroaie de lácrime nu varsă mulți din ipocrisiă? Îmbrăcați pe din afară cu piei de oaie, ei sîntú în inima lor lupi rēpitori.

Semênța lăcomiei, a desbinării, a pismeii, a urei și a rēsbunării, dela Iuda vëndătoriul și pênă în diua de astă-di, a datú rodú îmbelșugatú, și dușmanul luminei caută să totú rāpească în grozavul infernū, elu, âmblându ca unú leu prin lume, caută totú-una pre cine l'ar înghiți.

¹⁾ Materu 27, 4.

Câți nu sîntu de acei-ce le întindemü mâna de ajutoriü, îi hrănimü din sudorile muncei noastre, îi apërămü și-i ferimü de pericole, ba-i scoatemü chiarü din cele mai crâncene nenorociri, și apoi ce ni dău ochii să vedemü? Ei ne înșală fără de rușine; ei plini de răutate și de nemulțămire caută căderea noastră, ba rădică chiarü și arma asupra noastră, a scutitorilor și bine-făcătorilor lor!

Nici chiarü maica cea duioasă, ce-și strînge copilul la peptü și-lü desmeardă, și-lü sărută, și-lü hrănesce, și-lü cresce cu multü necađü și osteneală, nici ea nu este totü-de-a-una desdaunată cu mulțămire din partea celor-ce i-a crescutü. Sîntü unii, și mă cuprindü fiori să o rëspicü, sîntü unii, cari își rădică brațele chiarü asupra sërmanilor lor părinți!

Dar' luați sama, iubiților creștini, noi nu petrecem decâtü puține đile pe acestü pămëntu, le petrecemü și ne ducemü. Și aceste đile așa de iute trecëtoarie le întrebuițađă mulți, nu la alta, decâtü ca să calce în urmele lui Iuda vëndătoriul! — De ce să nu căutămü oare mai bine ca nisce călători nefericiți, ce sîntemü, aruncați de valurile lumii încoace și incoló, de ce să nu căutămü să ni mai îndulcimü vieața, și să ne ajutorămü unii pre alții, în aceasta cale spinoasă, în locü să ne înșelămü și să ne vindemü pentră unü prețü trecëtoriü?

Ne'nțelepți, ce sîntemü! N'avemü oare destule necađuri de suferitü, nu sîntemü și așa împilați preste măsură? Mai este încă de lipsă, ca să ni săpămü groapă unii altora? N'avemü destulă luptă cu diferitele pofte și ispite, nu ni plângemü destulü asupra trecutului, și nu ne vairămü amarü, cândü privimü la viitoriul nostru? Ne mai trebuie încă trădare, lăcomiă, ură și rësbunare?

Ce folosü, ce bine putemü asceptá în lumea ceea-l'altă, dacă aicea nu ținemü unul cu altul, și dacă nu sîntemü cu credință unul altuia? „Unirea este unü oleiü plăcutü“¹⁾ đice profetul, ea este unü balsamü prețiosü, carele alină durerile și vindecă ranele, ear' Domnul ni đice însu-și la Mateiü, cum-că: „Toată împërăția, ce se desbină între sîne, se pustiesce, și toată cetatea seaü casa, ce se desbină între sîne, nu va stá.“²⁾

Vai, de v'așü puté pune în vedere toate victimele, toți nefericiții, cari căđură în brațele păcatelor lui Iuda vëndătoriul. O, de așü fi în stare să-i scapü pre cei căđuți, pre fii perduți și să le moi inima învërtoșată și nesimțitoariă!

¹⁾ Ps. CXXXIII, 12. — ²⁾ Mat. XII, 25.

Câtă de fericit mă așu simți să-ți vedă curăț, să vedă fructul ostenelelor mele.

Căci vai! multe suflete nevinovate au fost sacrificate de inimă lăcomă și perfidă! Câte familii nu s'au nefericită astă-feliu, câte națiuni și imperii nu au slăbit, ba chiar s'au stins de pre fața pământului prin fățarnicii și lăcomii trădători!

Aici vinde frate pre frate din coló se pricescú familiile, se judecă, se clevetesc și se ruinează unele pe altele. Perfidii și ingrații descoperă dușmanilor neajunsurile națiunilor și le slăbesc de tot, ear, campo-ducele perfid, lăcom și sperjur față cu D-șeu și cu stăpênul său, vinde armata cea vitează, care sângeră pre câmpul de luptă, o vinde pentru câte-vă secolețe de aur și sea de argint și pregătesce astă-feliu zdrobirea oștii, slăbirea statului, ba de multe ori chiar defacerea și peirea lui totală.

Ce consecințe grozave, ce urmări funeste nu are lăcomia și trădarea!

Avem destule dovezi, destule esemple amenințetoare, esemple de triste urmări și de pedeapsă cumplită, ce-ți asceaptă pre astă-feliu de nefericiți!

Întoarceți-vă dară, iubiților mei, cu dispreț delă cel-ce l'a vândut pre însuși Domnul și D-șeul nostru; după pilda marelui nostru Mântuitoriu respălățiți-le mai bine tuturor celor-ce vă facă rele, cu iubire și sinceritate deplină; căci ertându-li lor greșelele, îi veți aduce la cunoștință și-ți ve-ți scoate din căderea lor.

Cu frunte senină și cu inimă plină de iubire frățească spuneți-li generoasele cuvinte din sânta scriptură: „Eu sânt Iosif fratele vostru, pre carele l'a-ți vândut“¹⁾, eară în mintea voastră repetiți cuvintele Domnului: „Doamne eartă-le lor, că nu știu ce facă.“

Cuvintele voastre cele blânde îi vor îmblândi. Rușine, muștrări de cuget îi va cuprinde pre ei, și în inima lor va răsări iubirea și încrederea. Eară cei-ce nici atunci nu vor plânge și nu se vor căina, aceia „vede-lă-vor, pre carele l'au împunsă“, îl vor vedé și vor tremură dimpreună cu Iuda vândătoriul. Îl vor vedé pre Domnul înarmat cu tunet, ședendă pre tronul măririlor, încungiurat de cetele ângeresci, ținendă în dreapta crucea cea mântuitoariă, crucea cea sântă și luminată, carea rescumpêrându-ne pre noi de vecinica osêndă, au rêsbnat ceriul, au învins iadul și carea a desarmat moartea, deschidendă dreptilor și pocăiților ușele raiului celui vecinic și fericit.

¹⁾ Genes. XLV, 4.

Priveghiați dar', iubiților, și ve rugați, ca să nu cădeți în ispita lăcomiei seaū în perfidiă. Cugetați fiă-care cândū ve veți retrage din acestū lōcașū d-deiescū, acuma în puterea nopții, la odichnă și rēpaosū, cugetați seriosū la cele-ce vi le-am cuvēntatū pentru mântuirea sufletelor voastre; căci curēndū sosescē diūa cea mare și strălucită, diūa mării, diūa înviării Domnului din morți. Să nu ne afle aceasta mare și strălucită di necăiți și cu sufletul încărcatū de păcate. Să lucrămū astū-feliū, ca să putemū gustā din cina Domnului și din pascile lui, ușurați la inimă și sinceri unul pentru altul pēnā la sfērșitul dielilor noastre. A m i n ū.

IOANŪ BERARIŪ

parochū în Stroiesci.

Predicā la scoaterea aerului în Vinerea Mare.

„De câte ori veți mânca pānea aceasta, și veți bé pāharul acesta, moartea Domnului vestiți, pēnā cândū va veni!“

(I, Car. 11, 26.)

IUBIȚILOR ASCULTĂTORI!

Di-ce apostolul: „pēnā cândū va veni!“ O fericită asceptare! Darā câtū de scumpū n'a fostū prețul dobândirii tale! Cātū de dureroasă n'a fostū jertva, prin care s'a făcutū mângăierea neamurilor!

Dureroară ni e perderea unui amicū, a unui iubitū; întristare, suspinū ne cuprinde, și lăcrime ni implu ochii, cândū-lū vedemū dăcēndū fără suflare pre celū-ce petrecutū cu noi în vieață. Darā pare-că mai sfășiiătoariă, mai îngrođitoariă este privirea omului, ce se luptă cu moartea.

Cu câtū mai dureroasă însă trebuie să fiā amintirea de pātima și moartea aceluia-ce de bună voia se făcuse prietinul nenorociților, prin dragostia sa cea nemărgnită iubitul orfanilor și alū văduvelor; aceluia-ce petreceā cu cei sētoși de învățăturā Dumneđeiaescā și prin minunele sale scāpā de moarte pre cei — ce se luptāu cu moartea.

Nu mi-i aminte să spunū aici batjocurile cele neomenoasă ce a trebuitū să le sufere Domnul nostru Isusū Christosū în decursul judecāții sale; nici scuiările, nici biciuirile, nici cununa de spini. Lasū la ūā parte și sārčina crucii, care după atātū chinū și durere Isusū sīngurū trebuia să o ducā pēnā aproape de locul rēstignirii; și apucū innainte în rōndurile cele din tăiū ale privitorilor, apucū să audū sentința morții, să vedū esecutarea ei!

Crucea e împlântată și osânditul este rădicat pe ea. Cetescă decretul morții scris pe cruce¹⁾: „Isusă Nas. Reg. Iud.“; îlă mai cetescă, și-lă cumpenescă, dar' nu gasescă întrînsul nici ăă causă de rēstignire! Întrebă, ce va să đică această; dar' n'apucă a auđi rēspunsul și mă și înfioară sângele, ce sbucnesce din ranele cuilor! Crâncenă cruđime!

Chiară dușmanii lui se prefacă în stēlpi de peatră! În urmă îmi aducă aminte de cuvintele lui Pilatū, carele a đisă: „Eă nu aflu nici ăă vină în omul acesta“²⁾; și această face, că uimirea mea să crească; căci dacă nu află vină în elă, cum de-lă dă morții?!

Apoi mă fură mintea să gândescă: de ce nu a âmblată Isusă, ca să scape de dușmanii săi? Dar' rēspunsul mi-se îmbiă în cuvintele apostolului, carele đice: „pentru-că așă a iubită Isusă lumea, încătă și vieața 'și-a pus'-o pentru ea.“

Eată dară causa adevărata a morții lui Isusă!

De dragoste pentru noi se dă ocărîtă și bătută; pentru păcatele oamenilor elu se lasă pironită și restignită; pentru mântuirea noastră își dă sufletul său pe lemnul crucii! Acestea li-a facută Domnul nostru Isusă Christosă!

Ear tu, creștine, care vii Duminica la sânta biserică și auđi totă-dea-una învățătorele mântuirii, ascultă de faptele îndurării și esci pētrunsă de bunătatea lor? tu, care veđi în casa Domnului icoana Mântuitoriului rēstignită, te închini și plângi înaintea ei? oare esēmplul celui străpunsă cu sulița în coastă a pētrunsă adâncă în inima ta și a muiat'-o ca să faci și tu fapte vrednice de laudă?

De câte ori îți vine sārmanul la pragă, înduri-te tu oare de elă? Îți aduci aminte, că nu aă fērmă de pâne seau ună bană, ci că chiară viața 'și-a dată Mântuitoriul din îndurarea sa pentru noi?

Și cândă treci earnă în straie noăie đi bine îmbrăcată și veđi pe fratele tēu tremurândă și înțepenită de frigă, îți aduci aminte, că Domnul nostru Isusă Christosă nu numai că a đisă: „cine are doauē haine să dee și celui-ce n'are: dară chiară că și cămeșa și-a dat'-o prin sortă, ca să te scoată pre tine din rîpa perđării, la care ai ajunsă din lipsa faptelor bune?

Ear' cândă ilu veđi pe omul neputinciosă gemēndă de sarcina nevoielor și a anilor, oare îlă rădică tu în brațele, precum a rădicată Simonă Chirineanul Crucea lui Isusă celui obosită și-a dus'-o la locul osânde?

¹⁾ Ioană 19, 19. — ²⁾ Luca 23, 4.

Dar' tu te desvinuesci și ȃci, că dacă ai d sracului una din hainele tale, ai dă și tici și căldură trupului te! Nu uita însă, ca Christos ȃce: „cine 'și iubescce trupul său mai mult de ct pre mine, nu este de mine vrednic! ¹⁾ Și-apoi scii, că cine d sracului mprumut Domnului! Și cnd vine fratele te, de-ȃi cere un mic ajutoriu — poate numai chizșii, pentru-că nenduratul camtari st să-i arunce din casă copiii și srmana- soȃi: tu atunci te mnii, isbind cu uș după el, și uiȃi de cuvintele scripturei, care ȃce: iubiȃi-v, precum și Christos 'și-a iubit biserica sa și sngele său 'și-a dată pentru ea“!

Iubirea au fost motivul, pentru care Tatăl ceresc lau trmis pe Fiiul su in lume; iubirea au fost conductoaria vieȃei lui Christos pe pmnt, iubirea cea nemărginită pentru noi au fost cauza, din care Isus 'și-au vrsat sngele său pe cruce, precum ȃce la evangeli: „Acesta este preceptul meu, ca să vă iubiȃi unul pre altul, precum eu v'am iubit pre voi. Mai mare dragoste dect aceasta nime nu are: ca să 'și pună vieȃa sa pentru amicii săi.“ ²⁾

Și-apoi tocmai noi, pentru cari și-a pus Isus vieȃa sa, tocmai noi să fim lipsiȃi de aceasta dragoste! Nu se cade! Noi creștini bisericei drept-mritoarie trebuie să dovedim, că ne scim face vrednici de jertva ce a fost adus pentru noi. Vom dovidi-o cu aceea, că la orișice ntmplare vom pune umer la umer și vom da mn de la mn pentru aprarea și pstrarea credinȃei noastre; ne vom face unul altuia pȃditori, ca să nu cădemă în pcate și să ne abatem de la frȃia și legea noastră strămoșască; că ne vom ndemn unii pe alȃii la rugăciune și la fapte foloșitoare neamului nostru și bine plăcute lui D-ȃeu; că toȃi pn la unul vom d sprijin și ajutori neputinciosului, chiar și scoleriului srac de pe la scoale vom d ajutori omului pctos, ca să-l unim ear cu Domnul nostru Isus Christos, care se rugă în vederea morȃii sale, ȃcnd: „Părinte snte, pȃdesce în numele te, pre cari mi-ai dată, ca să fie una precum și noi;“ că nu vom cruȃ nici u ostenélă, nici u jertva, ca să creșcem copiii nostri precum și copiii fraȃilor nostri celor lipsiȃi în obiceiurile cele bune, în legea și credinȃa moșilor și strămoșilor noștri, cari pentru dragostea lui Christos și pentru credinȃa cea adevrat au suferit dureri crncene, mucinici, ba de multe ori chiari și moartea.

¹⁾ Mat. 10, 37. — ²⁾ Ioan 15, 12.

Așisderea vom înnoi dētoră dragostei creștinesci aici în fața momentului Domnului cu aceea hotărîre, că în unire și iubire ne vom îndreptă pașii numai spre cele bune și foloșitoare că dela reu ne vom ferî și-'n fața dușmanului celui mai aprigū, alegēndū mijloacele cele mai blānde, pentru-că să 'lū convingemū de netemeinicia dușmăniei sale. — Căci pe cātū de roditoariă și foloșitoareă poate să devină unirea în lucrui bune și plăcute lui D-șeu, totū pe atātū de nimicitoareă și dāunoasă poate să se arete ea, cāndū e vorba, de a-lū strică pe cine-vă. Celū mai groșavū esēmplu de unire cu scopū reu îlū putemū scoate totū din rēstignirea Māntuitorului:

Nu ¹⁾ toți jidovii erau inimiei înverșunați ai lui Christosū, ci mai alesū numai cărturarii și archiereii ²⁾. Dar cărturarii și archiereii scieāu, că ațîțindū mulțimea iudeilor, vor fi în stare să întunece chīari dreptatea cea mai mare! Ei spunū poporului neadevăruri despre Christosū: poporul este unitū și credēndū unul, toți credū!

Iudeii îlū iubiau pe Christosū, pentru-că li vindeca bolnavii, și îlū aveāu ca pe unū profetū ³⁾. Dar mai marii lor dīcū, că Christosū strică Sāmbāta; poporul stă în unire între ūă-l'altă; cāți-vă credū calumniele, cei-l'alți nu întrēbā multū; unii și facū ceēa-ce credū, credū și facū și cei-l'alți, căci ei șuntū uniți!

Pilatū țineā locul împēratului romanū; elū aveā putere mare și jidovii se temeāu de elū! După-ce fu Domnul nostru Isusū Christosū judecatū, elū 'ș spală mānele, dīcēndū: nu aflu nici ūă vină în omul acesta ⁴⁾; dar din popdrū sē aude voacea: „restignesce-'lū, restignesc-'lū“! ⁵⁾ — Pilatu cunoasce puterea unirii, sē teme ⁶⁾ și'lū dă pe Isusū în mānele lorū ⁷⁾.

Astū-feliu întrebuintată fiindū unirea spre unū scopū reu, neomenescū, Isusū este osānditū și rēstignitū.

Și de cine? Tocmai de poporul, la a cărui fericire 'și-a consacratū vieața. Dreptū mulțamită acelū poporū cere moartea binefăcētorului, și 'lū restignesce între doi tālhari; ear pentru hrana cea sufletească, ce o căpētase dela Isusū, ei îi dau „oțētū amestecatū cu fiere“ ⁸⁾, pentru-ca să se împlinească prorocia împēratului Davidū, carele dīce ⁹⁾: „De māncare datu-mi-au fiere, și în setea mea cu oțētū m'au adāpatū“.

¹⁾ Ioanū 7, 12. — ²⁾ Mat. 20, 18. — ³⁾ Mat. 21, 46. — ⁴⁾ Ioanū 18, 39.
⁵⁾ Ioanū 19, 6. — ⁶⁾ Ioanū 19, 9. — ⁷⁾ Ioanū 19, 16. — ⁸⁾ Mat. 27, 34. —
⁹⁾ Ps. 69, 21.

Dar dragostea lui Christosă pentru omenime covârșește toate, și iubirea lui cea nemărginită uită și de durerile cele mai amare! În gura morții elă rostese cuvintele: „părinte, eartă-le, că ei nu știu ce facă“ ¹⁾. Și apoi urmează catastrofa: pe la oara a șesa întunerică s'a făcută peste tot pământul și soarele s'a întunecat; și catapiteasma templului prin mijlocu s'au ruptă, și Isusă strigându cu voace tare a ȓisă: „Părinte sântă: în mânele Tale îmi dau sufletul meă“; aceste ȓicendu-le și-a și dată sufletul ²⁾.

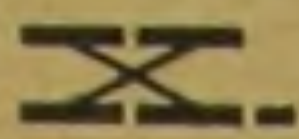
Sântul evangelistă Marco mai adaoge: „că, vedându sutașul celuce stă în fața lui, că, și-a dată sufletul, a ȓisă: adevărată omul acesta Fiiu de D-ȓeu a fostă“ Apoi descriindă înmormântarea Domnului, urmează totă acestă evangelistă; „că făcându-se sară și fiind-că eră Vineri a venită Iosifă din Arimatia . . . și îndrasnindă, a intrată la Pilată și-a cerută corpul lui Isusă. Ear Pilată s'a mirată, că a murită așa de curându . . . dar înțelegându de la sutașă, că a murită, a daruită lui Iosifă corpul. Și cumpărându giulgiu, și pogorindu-lă de pe cruce, l'-a înfășurată în giulgiu și l'-a pusă în mormântă săpată în peatră; și au prăvălită uă peatră pe ușa mormântului.

Ear noi Mântuitoriule! cei-ce sərbămă astă-ȓi patima, moartea și îngroparea ta, cu inimă pētrunsă cu lacrimi de umilință în genunchi cădemă în naintea mormântului teă, rugându-te; Doamne cela ce în oara a treia ai trămisă pe prea sântul Spiretă preste sântii teă apostoli, pe acela bunule nu'lă luă de la noi, ci ne înnoesce pre noi, ca cu vredniciă și cu bucuriă să ne închinămă și înviiării tale celei de a treia ȓi. A m i n ũ.

Zacharia Voronca.

¹⁾ Luc. 26, 34. — ²⁾ Luc. 23, 46.

Науки для народа.



ХРИСТІЯНСКИ РОЗМЫШЛЕНІЯ ВЪ ЧАСЪ ЧЕТЫРЕДЕСЯТНИЦЪ.

„Зане и Христосъ пострадѣ по насъ, намъ оставель образъ, да послѣдуемъ стопамъ его.“

1 Петр. 2, 21.

Братя христіане! Находимось въ великомъ постѣ, въ часѣ св. четыредесятницѣ. Смуткомъ покрылась наша св. православна Церковь, жалко голосять церковні звоны, св. алтарь жалемъ, наче чернымъ завоемъ застилився, а голосъ священника напоминае всѣхъ вѣрующихъ до спасительного покаянн. Пѣстъ св. четыредесатницѣ приводитъ намъ въ память всѣ терпѣнн, всѣ страданн и гѣрку смерть нашего Искупителя, Богочеловѣка Іисуса Христа. Божественный Искупитель мѣра, Побѣдитель смерти, Вѣчный и Безсмертный Богъ для насъ зѣйшовъ на землю, для насъ потерпѣвъ зневагу и негноснѣ муки, для насъ лилась зъ Его ребра св. кровь, для насъ наконецъ Онъ пострадавъ и умеръ на крестѣ — щобы даровати намъ жизнь вѣчную.

Великимъ, не прозтимымъ грѣхомъ булобы христіане елибы мы, мы, котрыхъ божественный Спаситель ѣтъ вѣчныхъ мукъ избавивъ, холоднокровно дивились на Его черемъне человѣколюбіе, поглядали безъ всякого жалю и правдивого покаянн, безъ намъренн души, щобы сблизитися къ Господу. Не разъ порушили наше сердце бѣль и терпѣнне нашего ближнего, не разъ и котилась по нашѣмъ лицн слеза сочувствіа, отже дуже великимъ грѣхомъ булобъ, елибы мы въ часѣ надмърныхъ мукъ нашего Спасителя подѣбнымъ спѣвчутвамъ порушенн не були. „Зане Христосъ пострадѣ, онъ оставель намъ образъ, да послѣдуемъ стопамъ его.“

Душе христіанска, ѣторвися ѣтъ землѣ и двигнися до Того, котрый тебе Своею кровью ѣтъ вѣчной смерти збавивъ! Представъ собъ, що ты на горѣ Голготѣ и видишь, якъ твоѣй Спаситель для тебе на крестѣ въ несказанныхъ мукахъ умирае. Онъ мовчить, яко то ягня, що его на заколенне видить, зъ святыхъ устѣ, не чути и одного слова нарѣканн. Онъ, Спаситель нашъ, мовчить, но мѣсто Него говоритъ пророкъ Іереміа: „Вси, иже къ вамъ прохѣдѣи и путемъ, обратитися, и видите, аще есть бользнь моя“. (Плачь Іереміевъ 1, 12).

Погляньте на Богочеловѣка розпятого на крестѣ, и страхомъ наповняте сердца вашн; Его божественна голова, увѣнчана колючимъ терновымъ вѣнцемъ въ низъ зъвисѣла Его св. тѣло ранами покрыте, Его руки и ноги въ крови купаються, гвозды ихъ пробрили,

съ Его сердца тиче кровь и вода. Онъ, Иисусъ Христосъ, Сынъ Бога живого висить на крестъ, Онъ, котрого передъ сколъка днями народъ еврейскій витавъ словами: „О с а н н а С ы н у Д а в и д у : б л а г о с л о в е н ь г р я д ы й в о и м я Г о с п о д н е !“ (Мтѣ. 21. 9.) розпятый межн двома разбѣйниками. На крестъ висить той, о котромъ св. Ап. Петръ говоритъ: „Х р и с т о с ь г р ь х а н е с о т в о р и , н е о б р ь т е с я л е с т ь в о у с т ь х ь Е г о“ (I. Птр. 2, 22); за насъ той страдае, о котромъ Пилать передъ народомъ говоривъ: „н е п о в и н е н ь е с м ь о т ь к р о в е п р а в е д н а г о с е г о“ (Мт. 27, 24); умирае за насъ той, о котромъ сороспятый разбѣйникъ посвѣдчивъ: с е й ж е н е е д и н а г о з л а с о т в о р и“ (Лук. 23, 41).

Невинного Бога розпяли, на крестъ того пригвоздили, котрый хорыхъ льчивъ, слынымъ свѣтло вертавъ, хромыхъ выздоравливъ, мертвыхъ воскресавъ, сумуючихъ потъшавъ, народъ научавъ, голодныхъ кормивъ! Горка се нагорода за великѣи благодѣяня! Его черезмърну милѣсть непѣзнавъ ни народъ еврейскій, не пѣзнали и Его ученики; Иуда Искариѣтскій стается за „т р и д е с я т ь с р е р е н и к ь“ Его зрадникомъ, Петро „о т в е р ж е с я И с у с а п р е д ь в с ь м и г л а г о л я : н е з н а ю т о г о ч е л о в ь к а“, а прочіи оставляють Его въ тяжкихъ мукахъ, и где можъ криются.

Хто для насъ страдавъ, братья христіане? Сынъ Божій Иисусъ Христосъ, о котромъ пророкъ говоритъ: „т ы с я щ а т ы с я щ ь с л у ж а х у е м у , и т м ы т е м ь п р е д с т о я х у е м у“ (Дан. 7. 10). Онъ, нашъ Спаситель, не говоритъ до насъ: за вашѣи беззаконія я васъ погублю, зъ Его усть иливуть солодкѣи слова: Отче мѣи небесный, за грѣшный рѣдъ людскій страдати хочу, менъ жаль его, жаль менъ, абы онъ за свои грѣхи вѣчно въ адъ мучився, я хочу его Моею божественною кровію ѣтъ вѣчной смерти искупити! Братья христіане, зъ глѣбокой пропасти, неугасимого огню Спаситель насъ избавивъ и намъ двери царства небесного отворивъ!

Небесный Отецъ не лишъ все то що Онъ сотворивъ, для нашего добра назначивъ, нъ Сотворитель неба и земль для нашего спасеня еще бѣльше сдѣлавъ, Его божественный Сынъ умирае за насъ на крестъ, проливае за насъ свою кровь. Черезмърна, непонятна любовь! Щобы мы христіане сей любви достойными були, желае нашъ Спаситель ѣтъ насъ лише одно, желае, абы мы его такъ любили, якъ Онъ насъ любивъ, абы мы всегда на нашихъ устахъ лишъ такѣи слова мали: Спасителю нашъ божественный, для насъ сотворивъ Отецъ небесный небо и землю, сонце и мѣсяць, звѣзды, огонь и воздухъ, воду, всяку звѣрь, дерева и всѣ рослины, золото и сѣрбло и все що округъ насъ видимъ, но тое все противъ Твоеи черезмърной любви естъ каплею въ мори, Ты

спасеня нашего ради на крестъ умеръ, Твои глыбоки раны, Твоя смерть спочивае въ нашихъ сердцахъ, они становлять наше все богатство, наше все блаженство!

Нашъ Спаситель Иисусъ Христосъ взявъ по словамъ Ісаіа пророка „всѣ язвы и беззаконія наша на себѣ“ (Ис. 53, 6) и закончивъ свое св. житіе на то, абы насъ отъ грѣха отвернути, въ наши сердца любовь къ Богу вложить. Кто грѣха не стережеся, той Бога не любитъ, той Бога и сегодня на крестъ розпинае. Грѣшный чоловіче! твои грѣхи ранятъ якъ ядовитіи ужъ тѣло Спаса твоего, твои грѣхи забываютъ въ Его руки и ноги гвозды, твои грѣхи пробиваютъ сердце Его острымъ копіемъ. Твоя гордость була причиною Его зневаги, твое сластолюбіе покрыло Его тѣло ранами и кровью, твоя несправедливость пролила кровь праведника, твоя мстивость засудила Его на смерть, твои страсти, твоя зависть, твоя ненависть сталися гвоздами для Его божественныхъ рукъ и ногъ!

За наши грѣхи Богочоловѣкъ на крестъ умеръ, мы виновники смерти Господа, мы беззаконники и грѣшники! Яка безконечна, яка велика любовь Господа! Мы согрѣшили, мы переступили Его заповѣди, мы черезъ грѣхъ сдѣлались врагами Его, а Онъ иде за насъ на смерть! Кто другій рѣшится принять смерть за спасеніе врага своего? Никто! Одна только божественна любовь могла се сдѣлати. „Болши сея любве никто не имать, да кто душу свою положитъ за други своя.“ (Іоан. 15, 13.)

Двигни же, христіанине, твою мысль, твое сердце до умирающою Богочоловѣка! Ся мысль отдорве тебе отъ суетногъ свѣта и отъ пагубногъ грѣха отдалить, така мысль згартуе твое сердце, щобысь змогъ всѣ непріятности сего житія мужественно знести и все туземне щастіе лишъ въ законъ Божомъ глядѣти. Грѣшнику, оставь твое буйне и роскошне житіе, оставь твою легкомысльность и привычку до грѣха, двигни твою умъ, твое сердце до твоего розпятаго Спасителя, а то тебе направить, до Бога зновъ навести.

Твоя роскошь, твое честолюбіе, твои страсти, грѣшный чоловіче, вѣчно тревати не будутъ, такъ само, якъ то не разъ въ ранць и сонечко гріе и все вѣще хорошій день, а вже по полудни склюбятся грозній хмары чорній якъ той тяжкій грѣхъ, а туча такъ льесъ, блискавки небосклонъ такъ поряты, що ажъ зжался, милый Боже! До тебе, грѣшный чоловіче, говоритъ Господь: „Зане и Христосъ пострада, намъ оставель образъ, да послѣдуетъ стопамъ Его“ (І. Птр. 2, 21) и „Руки бо ваши исполнены крове. Измыйтеся,

и чисти будите, отимите лукавства отъ душъ вашихъ предъ очима моима“. (Ісаіа 1, 15.) Наша доля то мука и недостатки. Кому щастье наибольше осмѣхалось, тому завдае оно не разъ и дуже глѣбокі жалъ, раны. Не думай, чоловіче, що буйному житю нема кѣнця. Хто такъ думаетъ, той дуже ошибається, бо то, що тебе нынѣ тѣшило, завтра тобѣ обриднымъ стане, якъ малымъ дѣтемъ солодкій мѣдъ. Грѣхъ здається що солодкій, но въ своихъ наслѣдкахъ дуже горкій, перешумить онъ скоро, якъ милый сонъ, якъ та заморока пияницъ. Ты протвередишься, но вже годъ тобѣ позбутися грозныхъ мукъ злои совѣсти, они тебе такъ держатся якъ рвнякъ кожуха и безъ кѣнця твое сердце мовъ зелѣзными клѣщами кавалцуютъ. Подѣбнѣ муки дѣзнали и нашѣ грѣшнѣ прародитиль Адамъ и Ева. Отъ сорому и неносныхъ мукъ совѣсти не були они въ станѣ на Господа и поглянути, по темныхъ затѣнкахъ они ховались. Скоро умертвивъ Каинъ брата Авеля, то вже не було для него супокою на цѣлому свѣтѣ, гоненный проклятемъ безъ утѣхы, якъ той зѣвялый листь отъ вѣтру онъ въ одно крычавъ: „Мѣй грѣхъ такій великій, що нема для мене прощенья!“

Псалмопѣвецъ, царь Давидъ, сказавъ, якъ то чоловіку на совѣсти тяжко, сли онъ отъ Господа отвернется, бо такѣ онъ слова зъ розкаяного сердца выливавъ: „Нѣсть исцѣленія въ плоти моей отъ лица гнѣва твоего, нѣсть мира въ костехъ моихъ отъ лица грѣхъ моихъ. Яко беззаконія моя превзыдоша главу мою, яко бремя тяжкое отяготѣша на мнѣ. Возсмердѣша и согниша раны моя, отъ лица безумія моего“ (Пс. 37, 4—7.)

Двигни твою мысль на Голгоѣу, ты невдячный до Іуды искаріотскаго подѣбный чоловіче, оставъ твоѣй гидный норавъ, котрымъ Іуда величався, и о котрѣмъ намъ св. Ев. Іоаннъ повѣдае, що онъ: „татъ бѣ, и ковчежець имѣяше“ (Іоан. 12, 6). Гляди, во Христъ твое збавленіе, и омый правдивыми слезами покаенія всѣ твои грѣхи и блуды, а нѣ, то горе тобѣ, бо тебе тичатся слова св. Письма: „сей убо Іуда повѣшеся, и тѣло его просѣдеся посередѣ и изліяся вся утроба его“ (Діян. 1, 18); На Голгоѣу поднеси, чоловіче, твои очи и заразъ почувешь въ собѣ нову, незвычайну силу, грѣхъ обминати и на дорогу поправы звернутись, подивися на умирающаго Богочоловѣка, при кончинѣ котрого неслихаными чудами природа своѣй жалъ, своѣй глѣбокій смутокъ объявила: „И завѣса церковная раздрася на двое, съ вышняго края до нижняго, и земля потрясеся, и каменіе распадеся: И гроби отверзшася и многа тѣлеса усопшихъ святыхъ восташа“ (Мат. 27, 54.)

Мой божественный Спасителю! Ты мене Твоею св. кровію выкупивъ отъ вѣчной смерти, подъ Твоимъ животворнымъ крестомъ хочу я черезъ весь протягъ св. четыредесятницъ днувати и ночувати, щобы статися достойнымъ тыхъ небесныхъ благъ, якѣ Ты менѣ Твоею смертю здобувъ. Ты, Вѣчный нашъ Искупителю! Все на земли минуче, нестале якъ та пѣна на морю, котру буря по грозныхъ ростворахъ безъ милости гонить и котра въ безвѣстяхъ пропадае: Красота, честь, богаство, роскошь якъ той порохъ зъ дороги пропадають, вянуть скоро, якъ та трава скошена на сонци. Кто нашимъ прибѣжищимъ, нашимъ лиманомъ якъ не Ты, Спасителю нашъ божественный? Ты едине добро, едине сокровище, котре во вѣки не мѣняется, Ты здѣлався сокровещемъ моеї жизни и смерти! Я тебе, мой Искупителю избравъ, я лишъ Тебе въ скорбѣхъ и радостяхъ, въ юности и старости любити, Твои заповѣди словняти буду. Ты отъ ранку до вечера простыраешь якъ щира мати къ намъ Твои св. руки. Мы познали, що кождый грѣхъ есть раною для Твоего сердца, мы познали, що нашѣ блуды Тебе на ново на крестъ распинають, Ты намъ завсѣгда, на умъ и въ серцю будешь, нашъ Искупителю. Николи не станемось подобными народу еврейскому, котрый при Твоѣй встрѣчѣ въ Иерусалимъ зъ вѣтвями въ рукахъ голосно воскликавъ: „Осанна, Сыну Давиду, благословенъ грядый во имя Господне!“ а скѣлька дней потому неустанно горлавъ: „Распни, распни Его!“... но мы до смерти останемось вѣрными Тобѣ и Твоимъ божественнымъ заповѣдамъ и до смерти тебе съ ваями и вѣтвями въ нашѣ сердца пріймати и завсѣгда зъ искренною любовію спѣвати Тобѣ будетъ: „Осанна, благословенъ грядый во имя Господне!“ Благослови и укрѣпи насъ, Боже нашъ, щобы мы во вѣки нерозлучно съ Тобою остались, тѣлько то творили, що согласно съ Твоею волею, и лишъ Тебе Роспятого всегда въ умъ и серцю носили, Аминь.



CRONICĂ.

Conferința pastorală din protopresviteria Homorului s'a ținut în 19/31 Decembrie 1885 sub președința administratorului protopr. Michailu Iliuțu. În urma circulariului protopresviteresc din 16/28 Noembrie 1885 Nr. 182 adunându-se preoții mai întâi în biserica parochială din Gura-Humorului, ca să asiste la s. liturgiă celebrată de parochul localu Dimitriu Popescul, precum și la chiămarea Spiritului sântu, trecură în localitățile școalei și anume părinții: Michailu Ieremieviciu, Isidoru Procopoviciu, Ermocrate Tomașciuc, Dimitriu Popescul, Petru Boca, Onufriu Mironoviciu, Dimitriu Pașcanu, Ilarionu Sereteanu, Alexandru Voevitca și Stefanu Pavelu.

Rostindu-se rugăciunea „Împérate cerescă“, președintele deschide ședința cu următoarea avorbire: „Fraților! ca preotă în păstoria sufletească, carea mi-a fostă încredințată pe alocurea de cătră prea Ven. Consistoriu, sântu acuma învechitū și încăruntitū, dară ca administratoriu alū protopresviteratului acestuia sântu încă tēnerū, deci nu vē veți miră, dacă nu voiū președē încă cu destulū tactū la trătările noastre de astă-dī, pentru-că în afacerile aceste ale protopresviteriei nu sântu încă deprinsū și esercitatū.

În spiretul preoției apeledū deci și de astă-dată ca primus inter pares la colegialitatea și amiceața frățiilor Voastre, ca neajunsurile mele în conducerea afacerilor conferinței noastre pastorale să le supleniți cu tactul și seriosetatea frățiilor Voastre.

Așā sprijinindu-ne și îmbărbătându-ne unul pre altul, trătările noastre vor avē succesū. Cu aceasta rogare dechiărū așā-darā conferința noastră deschisă.“

După aceasta avorbire rostesc preutul din Capul-câmpului Isidoru Procopoviciu ūă cuvēntare privitoare la scopul adunărilor preoțesci prin protopresviterate. ¹⁾

La provocarea președintelui ocupă locurile de protocolanți preoții Onufriu Mironoviciu și Stefanu Pavelu. Deci predău preoții elaboreatele pentru conferință, și anume: I. Procopoviciu, E. Tomașciuc, D. Popescul, O. Mironoviciu, P. Boca, A. Voevitca și St. Pavelu.

¹⁾ Înaltū Prea Sântia Sa pār. nostru Archiepiscopu și Mitropolitu doresce, că cuvēntările ținute de pār. protopresviteri și de preoții rōnduiți să se publice în „Candela.“ Par. I. Procopoviciu n'a datū cuvēntarea sa, ca să o publicămu.

La ordinea d'ilei sîntu următoarele obiecte :

1. Emisul prea Venerabilului Consistoriū arhiepiscopescū din 27 Noemvre (10 Decemvre) 1884 Nr. 3775 ;
2. Demândul prea Venerabilului Consistoriū din 27 Marte (10 Aprile) 1885 Nr. 1493 ;
3. Propunerī libere.
4. Alegerea a doi asistenți protopresviterali.

Ad. 1. Luându-se în desbatere emisul citatū, parochul Michailū Īeremieviciū propune modificarea normativului consistorialū din 1/13 Fevruariū 1859 în privința alegerii epitropilor bisericesci, și anume așa, ca parochul, făcându-se alegerea, să propună alegătorilor după sciință și consciință pre cei mai vrednici bărbați, căci de altū-feliū poporul alege adese nisce indiviđi, carii nu corespundū de felū îndetoririlor relegioase-morale prescise prin normativul citatū.

Mai mulți preoți luându pre rōndū cuvēntul, desfășurā de amē-runtul foloasele, ce le poate aduce ĩnstitutul epitropielor bisericesci, alū cārui scopū nu este numai de a adunā bani cu discul ĩn bisericā și a spesā din ei pentru cele trebuincioase, ci mai vērtosū, de a stārnī ĩn poporū nāravuri bune și cugete relegioase-morale. Durere ĩnsā, cā poporul nostru ĩn simplitatea sa, alegēndū, și mai alesū epitropii, fiindū aleși, ĩncepū a se socoti nu ca cei-ce ar avē să fiā mână dreaptā păstoriiului, ci ca turburători ; deci trebuie preotul să aibā multā sperință, prudință și răbdare pentru-cā să-i ținā ĩntre mārginile activității lor normate, fără de a-i ĩnfruntā și a-și atrage ura lor.

Ce se atinge de modificarea normativului, preoții sîntū consciuți, cā acestū normativū a fostū rezultatul unei recugetāri serioase a ĩnaltului scaunū spiretualū, elū corespunde deplinū și recerințelor de astā-đi ; deci nu se accepteadā schimbarea seaū modificarea ĩn ĩnțelesul rēportului protopresviteriei Coțmanului, căci propunerile făcute ĩn acelū rēportū sîntū neaplicabile la referințele acestui ținutū, unde preoții, ținēndu-se de prescriptele și hotārīrile ĩnaltului scaunū spiretualū, nu dispunū arbitrariū și ĩn modū absolutisticū de averea bisericēi ; deci unanimū se face conclusul, ca normativul consistorialū din 1/13 Fevruariū 1859 Nr. 2397, carele e unū aședāmēntū pe cātū de bine calculatū pe atātū de salutariū, să se susținā ĩn ĩntregitatea sa.

Ad. 2. Trecându la punctul 2, s'a unită adunarea întră aceea, ca numitele blanchete pentru uniformitate și înlesnirea în serviciu ar fi foarte acomodate, dară de oă parte fiindă-că tipărirea lor este împreunată cu spese însemnate, eară de alta parte fiindă-că paușalul de cântălăriă pentru parochiate s'a suprimatū dela anul 1879 încoace, fără de a se reasemnă, urmeadă, că puțină preoți își vor procură astū-feliū de blanchete, și întreprinderea cu greū va aveă succesū favorabilū.

Ad. 3. Fiindū vorbă de suprimarea paușalului de cântălăriă pentru parochiate, părintele Michailū Ieremieviciū face propunerea: Prea Venerabilul Consistoriū să bine-voiească a mijloci reasemnarea paușalului de cântălăriă, în care cadū preoții se potū oblegă, ca după trebuință să-și procure blanchetele trebuincioase pentru eliberarea diferitelor certificate. Propunerea se primesce.

Espositul parochialū Alexandru Voevitca vorbesce de calcularea anilor de serviciu la adausurile decenale sistemisate pentru păstorii sufletesci, și este de părere, că după propunerea făcută în conferința păstorală a ținutului Sucevei din anul 1884, să se numere tuturor preoților fără deosebire de categorie după trei ani de serviciu, anii activității lor pentru primirea adausurilor decenale seaū să se întroducă lista de rangū pentru înaintări.

După oă desbatere mai îndelungată asupra punctului acestuia s'a unită adunarea întră aceea, că preotului ca unui mijlocitorū între D-deū și omū i-se încredințează oficiul de oă-dată cu impunerea mânelor archiereului și cu împărtășirea darului Spiretului sântū, neavându după dreptū între preoți nimine, carele n'are oă treaptă mai înnaltă ierarchică, oă putere seaū unū darū mai mare seaū mai înnaltū, și din aceste doăne puncte de vedere nu poate fi între preoți deosebire de categorii, și fiindū vorba de numărarea anilor în serviciul preuțescū pentru adausurile decenale, să se numere anii oă-dată ce primesce treapta preoției și se introduce în primul seū serviciu.

Părintele Alexandru Voevitca formulează următoaria propunere:

Prea Ven. Consistoriū să bine-voiească a mijloci la locurile competinți, ca tuturor preoților să li-se nūmere, în-dată după prima întroducere în serviciu, anii activității lor păstorale pentru primirea adausurilor decenale. Punându-se la votū, propunerea se primesce.

Părintele Petru Boca amintesce, că redacțiunea foii „Candela“ a făcutū la redigiarea articolului despre conferința păstorală a

ținutului Suceviț din anul 1884 între parentese observarea, cum-că icoanele din casele creștinilor noștri de pe la țară înfățișadă nisce chipuri foarte diforme și străine de ritul nostru răsăritean. Vorbitorul dice, cum-că nu destulă cu defectele amintite, ci pe la unii creștini a vedută pe părăți icoane, ce înfățișadă chipuri de vietăți, precum cucoși ș. a., cari aducă aminte de icoanele de prin casele evreilor. Și fiindă întrebați poporeni, de ce cumpără astă-feliă de icoane, răspundă, că altele nu se află de cumpărată, și cele zugrăvite sântă foarte scumpe. Decă nu fără de temeiu s'a făcută de redacțiunea foii „Candela“ propunerea, ca Consistoriul să bine-voiească a se pune în conțelegere cu ună pictoră seaă cu ună institută iconografică, ca să se tipărească icoane corespundătoare după ritul ortodocsiei noastre. Vorbitorul face decă propunerea: de-oară-ce, procurarea de icoane frumoase rituale e ună necesitate neîncunjurabilă pentru prosperarea cultului esterioră, Prea Venerabilul Consistoriū să bine-voiească a pune la cale cele trebuincioase în scopul acesta, rânduiească împrumutul căpitalelor necesarie pentru prima întreprindere din lădițele bisericelor parochiale, și din bani, ce vor încurge pentru vândarea icoanelor tipărite seaă zugrăvite să se înapoiede îndărăptă împrumuturile făcute, eară folosul curată să se întrebuinte spre continuarea întreprinderii. Propunerea se primesce.

Ad. 4. S'a făcută alegerea a doi asistenți protopresvitarali, și rezultatul s'a însemnată într'ună protocolă separată, carele are a se supune Consistoriului.

Și așa protocolul s'a închiăiată și s'a subscrisă.

Duminica în 9/21 Marte a. c. după s. liturgia, care a fostă celebrată de Înalt Prea Sântia Sa par. Archiepiscopă în soboră cu doi preoți și ună diaconă și la care s'a chirotonită în preotă Dr. Teodoră Tarnavschi, eară în diaconă Stefană Teleagă, s'a ținută în catedrală parastasă pentru defuncții membri ai Soțietății „Armonia“, rostindă mai ântăiu Vice-președintele Soțietății, par. exarch Ioană Procopoviciū următoariă cuvântarea:

DREPTŪ-MĂRITORILOR ASCULTĂTORI!

Precum ori-care sciință și arte trebuie să fiă cultivată, pentru-ca să se desvoalte și să înflorească, așa și artea cântării.

Omul este îndestrată, pre lângă alte daruri alese, și cu voace, ca nu numai grăindă, ci și cântândă să-lă preamărească pre D-deu, pre ȓiditoriul și susținătoriul a toate, precum dice psalmistul: „Lăudați

pre Domnul, că este bun, cântați numelui lui, că în veacū este mila lui, aleluia!“, și precum ne învață sântul apostolū Paulū: „Împleți-vē de Spiretul, vorbindū întru voi psalmi și laude și cântări spiretuale, lăudându și cântându, întru inimele voastre Domnului.“ (Efes. 5, 19).

Modul, de a-lū preamări pre D-đeū și în cântări, l'a susținutū maica biserică prin toate veacurile pēnă în zilele noastre, în-tonându a-totū-putintelui Părinte cerescū la toată ocăjunea innuri de laudă și de mulțamită.

Cântarea este într'adevērū modul celū mai potrivitū de rēspicatū chiarū și lāmuritū simțemintele, fiă de bucuriă și mulțamire, fiă de întristare și durere, căci melodia esprimă ceea-ce cuvēntul nu mai poate esprimă.

Uitați-vē la cântarea diferitelor rēstēmpuri și veți cunoasce, ce soarte aū petrecutū popoarele, căci veți află melodie duioase și triste, voioase și îndemnătoare, adecă după cum aū trăitū ele, ori-ca înfrānte și subjugate de alte popoare, ori-că învingētoarie și trăite în bine.

Cântându alinā maica duioasă plānsul copilașului și cântându îlū și adoarme; în cântece își adoară mirele mireasa și cântându îi rēspunde și ea; în cântare își esprimă junele sperānța în viitoriū, în cântări plānge și moșneagul, că i-s'aū trecutū tinerețele; cântându se bucură celū veselū, cântându se mângâiă celū întristatū; prin cântare îlū preamārescū páserile ceriului pre înaltul creătorū, desfētāndu-ne și pre noi; chiarū și āngerii cântāndu aū preamāritū pre D-đeū la nascerea Māntuito-riului nostru Isusū Christosū, cântāndū cântarea: „Mārire întru cei de susū lui D-đeū și pre pāmēntū pace, între oameni bunăvoire“; cu cântare îlū introduce maica biserică pre omū în creștinismū, cu cântare îlū petrece apoi și la mormēntū, introducēndu-lū în vieața cea eternă.

Cântarea este atātū de vechiā ca și omenimea, căci și la cele mai vechie popoare aflāmū atātū cântece relegioase câtū și lumesci, numai este de observātū, că la feliurite popoare a fostū si va rēmanē feliurită.

În cântarea națională este exprimatū genuinū caracterul poporului, ea este decī unū odorū foarte scumpū și se cere nu numai câtū pēstrată, ci și cultivată și rēspāndită.

Și eacă această ideā sublimă, de a pēstrā, a cultivā si a rēspāndi cântarea romānă, atātū cea bisericescă câtū și cea lumească, i-a înspiratū în anul 1881 pre câți-vā bărbați îngrijiți de tesasurele poporului romānū, de a întemeiā Societatea filarmonică „Armonia“, cu divisa: „Uniți să fimū în cântece, uniți în D-đeū“!

Fiindă această Societate unită nu numai în cântece, ci și în D-zeu, Părintele ceresc n'a lăsat-o fără de ajutoriū, ci conformū cuvintelor Mântuitorului: „Unde sūntū doi seaū trei adunați în numele meu, acolo sūntū și eū în mijlocul lor“, a susținut-'o și a sprijinit-'o, astū-feliū, că din ȃi în ȃi înmulțindu-i-se membrii, ea a ajunsū astă-ȃi la numărul însemnatū de 240, dintre cari fiă-carele cu ardoare și cu perseveranță contribuie la desvoltarea și innăintarea ei.

Cu puține și nenumărate mijloace și-a făcutū începuturile Societatea aceasta, — astă-ȃi însă cu ajutoriul celui de susū, carele bine-cuvēntă ori-ce lucru bunū, ea este asigurată în esistența ei mai-că deplinū; eară câtū de activitatea ei, apoi mulțamită neobositei stăruințe a ȃelosului și multū meritatului ei conducătoriū, d-lui Leo cav. de Goianū, câtū și a diferitelor comitete, cari, pricepēndū bine, ce va să ȃică Societatea „Armonia“, deci în deplină armoniă lucrāndū, aū avutū nisce succese, încatū Societatea s'a făcutū cunoscută și respectată nu numai în țara noastră, ci și în străinătate.

Stăruința și lucrul a fostū dela oameni, ādecă dela membrii Societății; bine-cuvēntarea și succesul însă dela D-zeu. — Mulțamită deci am adusū astă-ȃi la sânta liturgiă pentru cereasca îndurare ce se răvarsă asupra Societății dela întemeiarea ei, ruge am înălțatū la a-totū-puternicul și înaltul Sprijinitoriū, ca să o totū întărească, unindū și înmulțindū membrii totū mai multū, și să bine-cuvinteȃe deapururea întreprinderile ei.

Împlenindu-ni astū-feliū dētorința cu privire la membrii cei vii, ni remāne a aminti și de membrii ei cei reposați, cari āncă aū contribuitū foarte multū la desvoltarea și înflorirea institului acestuia de înaltă importanță, oferindu-și atātū mijloacele materiale câtū și puterile în folosul lui; — să ȃicemū deci cu toții din adūncul inimei noastre: „Vecinica lor amintire“!

Vecinică amintire cavaleriului Georgiū de Flondorū, proprietariū mare și adevēratū patriotū și sprijinitoriū alū întreprinderilor naționale;

Vecinica amintire Doctorului în drepturi Petru Piteiū, carele, de și s'a dusū chiarū în floarea vieței, totu-și apucase a-și câștigā simpātiele, stima și amoarea tuturor; elū păreā meritū a fi oare-cāndū onoarea națiunii;

Vecinica amintire Iuliei Berariū, membră fundătoariă a Societății, modelū de fică întru ascultare cătră înaltul seū părinte, modelū de soțiă întru iubire cătră soțū: — „coroana bărbatului“, modelū de maică

și econoamă întru iubirea și crescerea copiilor și întru conducerea casei, adevăratu modelu de damă națională și de preoteasă;

Vecinica amintire lui Cipreanu Porumbescu, fostului Profesoru de muzică la gimnasiul din Brașov, carele, îndestrăt, cum eră, cu deosebite talente musicale, promiteă a contribui multu și energicu la desvoltarea și rădicarea muziceii naționale; dovadă ni suntu multele și melodioasele compositiuni, ce ni-au rămasu dela elu;

Vecinică amintire fostului parochu din Nepolocăuți Leonu Tarnavschi, carele, avendu în minte cuvintele santei scripture: „păstoriul celu bunu își pune sufletul pentru oile sale, n'a cruțatū nici uă osteneală, spre a-și împlini cu deamăruntul chiămarea de preotū adevăratū și de naționalistū consciinciosū.

Vecinica amintire părintelui Grigoriu Hacmanu, archipresviteru-stauroforu alu bisericeii catedrale, bărbatului aședatū și preotului desevșitū, cu care atātu comitetul cătū și Societatea a perdutū unū stâlpū puternicu și unū amicū sincerū, asceptându dela elu mai alesu mare sprijinū pe terenul căntării bisericesci. Rangul, ce-lu ocupă în biserică, rarele lui sciințe tipiconale și rituale, precum și interesul celu viu, ce-lu aveă pentru toate întreprinderile Societății cătū și pentru întărirea și înflorirea instituțiunilor privitoare la cultul divinū, făceă dintr'insul unū dignitariū chiarū predestinatū a stă întru ajutoriū cu sfatū și cu faptă Societății noastre și binelui comunū.

Vecinica amintire cavaleriului Dimitrie de Popovici, proprietariū mare, membru fundatoriū, sprijinatoriū și bine-făcatoriū alu Societății, boieriū vechiū alu țerei, cunoscutū ca Romănu adevăratū și mare bine-făcatoriū.

După-ce i-am amintitū pre toți aceștia fundatori și bine-făcatori ai Societății și la sacrificiul celu necruntatū alu santei liturgie și le-am esclamatū cu inimă întristată: „Vecinica amintire“, să ținemū minte și să urmămū încă și după cuvintele sântului Ioanū Gură-de-aurū, carele dice: „Nu înzădarū au aședatū sântiī apostoli a face amintire de cei morți înainte de taina cea înfricoșată; ei scieău, că de aici li răsare mare folosū celor morți și uă bine-facere mare“ (hom. 3) și eară-și „Nu înzădarū este jertfa pentru cei morți, nu înzădarū elemosinele; toate acestea le-a aședatū sântul Spiretū, carele a voitū, ca să luămū folosū unul dela altul“ (hom. 21); să sevșimū deci întru ușurarea și fericirea sufletelor și rânduieala aședată de maica biserică, adecă obicînuitul părăstasū“!

Atâtă la s. liturgiă câtă și la parastasă a cântat corul Soțietății compusă din 20 de dame și 30 de bărbați.

După ameață-dă la 3 oare și-a ținut „Armonia“ adunarea generală, dară nefinindu-se pênă la 9 oare sara ordinea dălei, și-a consinuat pertractările în 16/28 Marte a. c. Atunci s'au ales în comitetul Soțietății ca președinte dl. Eudoxiu baronă de Hormuzachi, ca vice-președinte păr. exarchă catedrală Ioană Procopoviciă și ca membri d-nii Maximiliană Andronică, Ilia Dimitroviciă, Alesandru Isăcescă, Dimitriă Isopescul, Nicolaă Lumicovschi, Eugeniu Meșederă Vasiliă Morariă, Petru Piteă, Stefană Popescul, Dr. Emiliană Voiuțchi și Ioană Drogli. Soțietatea aceasta există de cinci ani și se împarte în secțiuni. Din rēportul anuală se vede, că fiă-care secțiune este în progresă. Anume mare merită are ea, că publică compozițiuni corale în făscioarie, spre a dá avēntă cântării vocale în țară.

Pe cândă comitetul face totă ce-i e cu putința, pentru-ca să realizeze scopurile Soțietății, e cu cale, ca și publicul din toate părțile țerei să-i deă totă succursul, sprijinind'-o bănesce și luândă parte activă la întreprinderile ei. Mai alesă e de dorită, ca să se înmulțască membri ei sprijinitori și să se găsească destuli cumpărători pentru broșurele, ce le publică. Fiă-care comună s'ar căde să aibă coră de plugari și să se folosească de broșurele aceste. Să credemă, că atâtă d-nii învățători câtă și venerabilii păstori de suflete nu o vor perde aceasta din vedere în făvoarea desvoltării gustului estetică la poporul nostru și a desceptării și cultivării simțului relegiosă la creștiniă noștri!

Duminica în 9/21 Marte a. c. a fostă promovată la universitatea de aice în Doctoră de teologiă dl. Georgiă Popoviciă Bănățanul, escelentul nostru colaboratoriă. Acestă bărbată plină de minte, plină de sciință, plină de simță va contribuă multă la rădicarea și vađa poporului română și a bisericei ortodoxe. Elă va fi decorarea eparchiei Caransebeșului.

În luna trecută a eșită de sub tipariă „Cartea de cetire pentru clasa a doăă gimnasială“ de Stefană Stefureacă profesoriă la gimnasiul gr. or. din Suceava. În prefața cărții dăce autorul: „Am cautată se află bucăți de preță literariă, care să fiă potrivite cu gradul de desvoltare ală școlarilor din clasa a doăă, bucăți, cari să fiă corecte după cuprinsă și formă și pe care să le cetească școlariă cu plăcere și cu folosă atâtă pentru cultivarea lor etică câtă și pentru formarea

limbei lor.“ — Dacă dl. profesor A. D. Xenopolu a fostu mulțamitū cu tomul I. alū „Cărții de cetire“ a d-lui Stefureacū, cum ni-am convinsū din recensiunea sa publicată în „Voința națională“ anul II. Nr. 332, apoi de sigurū va aflá, că și aceasta a doaua „Carte de cetire“ vedesce multū simțū pedagogicū în alegerea și înșirarea bucăților de cetitū. Noi aflămū în cartea această însă încă și aceea, că ea se potrivește p r e a b i n e și pentru lectura privată; o recomândămū deci și din acestū punctū de vedere publiculū nostru. Cartea-i de căpētatū la autorū în Suceava, prețul însă nu ni este cunoscutū.

În 30. Marte a. c. aū fostū esecutată în biserica seminarială sub deregința și cooperarea d-lui Victorū Vasilescu stud. jur. liturgia compusă de domnia sa. Atātū compositiunea câtū și esecutarea a făcutū foarte bună impresiune.

P. T. domni, cari sūntū în restanță cu plată pentru calendariul românū pe anul 1886, sūntū rugați a se grăbí cu achitarea sumelor respective.

Tipografia arhiepiscopală.

Redactoriū primariū responsabilū :
Protopresviterul

Artemiū Berariū.

Redactoriū alū doile pentru textul slav.-rusescū
Profesoriū de cāntarea corală

Isidorū Vorobchēvici.

Administrātorū și editorū : Archimandritul-Mitroforū

Arcadiū Ciupercovici.

Tipografia arhiepiscopală, Cernăuți — Stațiunea telefonică Nr. 47.

CANDELA.

Foaie bisericească-literariă.

Apare uă-dată pe lună.

Nr. 5.

Cernăuți, 1. Maiu 1886.

Anul V.

Fântânele și Codicii dreptului bisericesc ortodox.

(Urmare.)

§. 12. Ἀκολουθία τῶν κανόνων (consequentia canonum, urmarea, șirul canoanelor) și Στεφάνου Ἐφεσίου κανονική σύνοψις (epitome canonum, prescurtarea canoanelor a lui Stefanu Efeseanul).

Uă colecțiune de canoane foarte vechiă și cea de'ntâiu, în care s'au adunatu acuma hotăriri sinodale seau canoane în înțelesul strînsu alu cuvîntului, este codicele numitu de unii învetați „ἀκολουθία τῶν κανόνων.“ Espresiunea aceasta provine la cei vechi de repetite ori și mai ântâiu în actele sinodului alu III. ecumenicu celui dela Efesu (431)¹⁾ și a fostu înțeleasă de acei învetați astu-feliu, ca și cându în actele amintite s'ar vorbi de unu anumitu codice de canoane cu numerotare neînterruptedă, carele ar fi fostu întrebuintatu în acelu timpu în de comunu. Dar' frații Ballerini au susținutu, că prin aceasta espresiune nu se înseamnă aici șirul canoanelor, ci că ea este de aceea-și însemnântă cu frasa paralelă τάξις τῶν κανόνων ad. norma, regula canoanelor,²⁾ care de asemenea provine în actele efesene. Espresiunea „ἀκολουθία τῶν κανόνων“ se află mai de parte

¹⁾ Voëlli et Justelli Bibliotheca juris can. vet. Lutetiae Paris. 1661, T. I p. 5. — ²⁾ Ballerini, Opp. S. Leonis M. Appendix, Venet. 1757 p. XXXV după „Wetzer u. Welte's Kirchenlexikon, 2. Aufl. Bd. II. ed. 1848.

întrebuințată adese-ori și în actele sinodului alu IV. ecumenicū celui dela Chalcedonū (451) ¹⁾ și de însemnânța ei s'ar puté dice și aici totū aceea-și, ce s'a đisū în privința întrebuințării ei în actele efesene; dar' în actele sinodului alu IV. ecumenicū se amintesce acuma rēspicatu și unū codice anumitū de canoane cu numirea generală de Βιβλίον, Βιβλος, carte, și se citeadă din elū canoanele 83, 84, 95, 96 și 4, cari sūntū identice cu canonul alu 4., 5., 16. și alu 17. alu sinodului dela Antiochia (431) și alu 4. alu sinodului 1. ecumenicū seaū celui I. dela Nicea (325), ²⁾ și dacă și pe de ũă parte poate fi problematicū, de este „ἀκολουθία τῶν κανόνων“ numirea unei colecțiunī de canoane, pe de altă parte nu încape nici ũă îndoïeală, că pe timpul sinodului alu IV. ecum. a esistatū și a fostū acuma în usū ũă colecțiune ca aceasta. Neavēndū pentru ea unū nume mai potrivitū, o numimū și noi în cele următoarie ἀκολουθία τῶν κανόνων. Codicele acesta nu s'a păstratū pēnă în timpurile noastre și întocmirea lui precum și crescerea lui succesivă se cunoscură parte din întrebuințarea, ce se făcū de dēnsul în colecțiunī apusene, parte din alte împregiurări. După combinăciunile cele agere ale fraților Ballerini, ³⁾ întregite în timpul celui mai nou de Maassen, ⁴⁾ istoria acolutiei să fiă aceasta: Pe timpul sinodului alu IV. ecumenicū se compuneă colecțiunea din canoanele sinoadelor dela Nicea, Ancira, Neocesarea, Gangra și Antiochia, ũă formă, care nu-i cea primitivă, ci represēntă unū stadiu de desvoltare mai propășită; căci după toate semnele se pare, că mai ântâiū aū fostū împreunate într'ũă colecțiune numai canoanele sinoadelor dela Ancira (Galației) și Neocesarea (Capadociei), cari amēndoaūe sinoade s'aū ținutū în una și aceea-și diecesa și anume în cea pontică și înnainte de sinodul I. niceanū cam în acela-și timpū, ad. la a. 314. Cumcă aceste 2 sinoade sūntū trupina colecțiunii, pentru aceasta vorbesce și temeīul adusū de Maassen, că în colecțiunea înavuțită prin adause mai târđie canoanele acelor 2 sinoade aū și acuma ũă înscripciune comună (b. o. în manuscrisele dela Freising, Würzburg, Saint-Maur), ceea-ce îndegeteadă, că ele și mai nainte aū fostū împreunate în unū întregū. Mai târđiū se mări cuprinsul colecțiunii, adăugēndu-se canoanele si-

¹⁾ Voëll. et Justell. l. c. T. I pp. 6, 7. — ²⁾ Ibidem. — ³⁾ Ballerini Part. I. Cap. II. (Gallandius, De vetustis canonum collectionibus Sylloge, Mogunt. 1790, T. I. pp. 248—253) după F. Walter, Lehrb. des Kirchenrechts, 14. Aufl. Bonn 1871, pp. 156, 157 nott. 1. 3. — ⁴⁾ Maassen, Geschichte der Quellen und Literatur des can. Rechts, Bd. I. 123 sqq. Gratz 1870.

nodului din Gangra (Paflagoniei), unu oraşu, care de asemenea se află în diecesa pontică, și punându-se în frunte pentru autoritatea cea mare a sinodului I. ecumenicū canoanele acestuia, care forma a colecțiunii, ádecă cu cele 4 sinoade (Nicea, Ancira, Neocesarea, Gangra) o întimpinămū în ũă traducere latină foarte vechiă, în așa numita versiune isidoriană.¹⁾ După aceea, dar' încă înainte de sin. alū IV. ecumenicū, se înavuți colecțiunea prin canoanele sin. dela Antiochia, carile se puseră după cele ale sin. din Gangra, așa că pe timpul sinodului chalcedoneanū colecțiunea conțineá canoanele celor 5 sinoade numite mai susū (Nicea, Ancira, Neocesarea, Gangra, Antiochia). Precum se arată vedēratū din actele sinodului chalcedoneanū, canoanele în acea colecțiune erăū însēnate toate cu unū numărū curgētorū neîntreruptū, așa că canonul trebuinciosū se citá fără a se numi sinodul, alū căruia erá, ci numai după numărul ordinalū, ce-lū aveá în culegerea întreagă. După sinodul alū IV. ecumenicū, însă totū încă în seclul alū V. se primiră în colecțiune după canoanele antiochene canoanele sinodului laodiceanū și ale celui alū II. ecumenicū, ád. ale celui I. din Constantinopole și se adăuseră în urmă și canoanele chalcedonene.²⁾ Lipsirea canoanelor sinodului alū III. ecumenicū dela Efesū imbiá a crede, că adăugētorū celū din urmă alū colecțiunii a fostū unū oponentū alū acestui sinodū, de cari se afláu pe atunci mai alesū între episcopii patriarhatului antiocheanū. Ἀκολουθία τῶν κανόνων a fostū unū codice chronologicū, însă fără observare strictă a principiului chronologicū, căci canoanele erăū înșirate în de comunū după timpul edării lor, dară cu acea excepțiune, că canoanele sinodului niceanū erăū puse la începutū, de și cele ancirane și neocesareene sūntū mai vechie, și cele antiochene erăū puse după cele gangrene, de și aceste sūntū mai târdie decâtū acele. Apoi mai putemū dice cu Maassen ³⁾ și aceasta, că biserica orientală afară de colecțiunea aceasta n'a avutū pe acelū timpū alte colecțiuni chronologice, fiindū-că toate colecțiunile de felul acesta, ce aū mai urmatū, aparū uumai ca recensuni mai noaūe ale acolutiei. Din puținele sciri, ce le avemū, nu putemū scí, cum erá întocmită colecțiunea aceasta în toate părțile și amēruntele ei. La începutul seclului XVII. a încercatū secretariul regescū francesū Christofū Iustel a o restabilí în forma, ce a avut'-o ea după socotița lui nemijlocitū

¹⁾ Walter, Lehrbuch des Kirchenrechts, 14. Aufl. p. 157. — ²⁾ Biener, De collectionibus canonum eccl. græc. schediasma litterarium, Berol. 1827, pp. 9, 10. Walter, l. c. pp. 157. 158. — ³⁾ Maassen, l. c. l. 78.

după sinodul chalcedonean, și a edat-o astă-feliu în Paris la a. 1610 sub titlul „Codex canonum ecclesiae universae“, ear' fiul său Enricu Iustel de'mpreună cu Voël au primit-o în aceea formă și sub acelū titlū în a lor „Bibliotheca juris canonici veteris“.¹⁾ Însă precum titlul așa și întocmirea dată colecțiunii de Iustel se întemeieadă numai pe presupunerile lui curatū subiective.²⁾

De ūă vechietate foarte adūncă este și prescurtarea canoanelor (κανονική σύνοψις, epitome canonum) a lui Stefanū Efeseanul, măcar-că timpul compunerii ei nu-i cunoscutū mai de aproape. Cele mai vechie mǎnuscrite arată numele amintitū ca celū alū autoriului, fără ca însă să se scie ce-vă mai multū de vieața lui.³⁾ Stefanū lucră prescurtarea sa canonică pe basa codicelū descrișū mai nainte ακολουθία τῶν κανόνων, nu schimbă nemică în ordinea observată întru aceasta și adăuse însu-și dela sine numai canoanele sinodului alū III. ecumenicū celū dela Efesū.⁴⁾ După aceea înavuțiră alții prescurtarea aceasta cu estrasele unor bucăți mai târșie, primite în decursul timpurilor în colecțiunile canonice, și în seclul alū XII. o îndestră Alexiu Aristenū, nomofilaxū și economū alū marii biserice constantinopolitane, cu scholie, ad. esplicări scurte. Acestuia i-s'a ascrișū apoi codicele întregū, dară cu nedreptul,⁵⁾ și în diua de astă-di nime nu se îndoiesce, că Aristenū este numai autoriul scholielor singure.⁶⁾ În ordine ce-vă schimbată, care se apropiă mai multū de cea observată de Zonara și Balsamonū, provine sinopsa aceasta sub numele lui Simeonū magistrul și logotetul (λογοθέτης).⁷⁾

§. 13. Codicele Teodosianū și colecțiunile de dreptū ale lui Iustinianū.

Între colecțiunile de legi lumesci, carile conținū și legi politice-bisericesci, este cea mai vechiă codicele teodosianū (codex Theodosianus), ūă culegere a constituțiunilor împărașilor romani creștini pēnă la Teodosiu alū II. în 16 cărți, cari sūntū împărșite în titule. Codicele acesta s'a publicatū de împăratul numitū în 15. Fevr. 438⁸⁾ și a ajunsū partea cea mai mare pēnă la noi în forma lui originală.⁹⁾

¹⁾ Voell. et Justell. l. c. I. 29—68. — ²⁾ Walter, l. c. p. 157, not. 6; Wetzer u. Welte l. c. col. 1849. — ³⁾ Heimbach, Gr. rōm. Recht (Ersch u. Grubers Encyclopädie der Wissenschaften u. Künste, I. Sect. 86. Th. p. 283). — ⁴⁾ Biener l. c. p. 33; Heimbach l. c. — ⁵⁾ Walter, l. c. p. 172. — ⁶⁾ Heimb., l. c. — ⁷⁾ Biener, l. c. pp. 33. 34. Walter, l. c. p. 172. Amēndoaūē sinopse se află edate în Voelli et Justelli Bibliotheca II. 673—709 (Alex. Arist. syn. can.) și 710—748 (Sym. mag. et logoth. epit. can.). — ⁸⁾ Vering, Gesch. u. Pand. d. rōm. u. heut. gem. Privatr. pp. 59—60. — ⁹⁾ Cea mai bună edițiune este cea de Gustav Hänel, Bonn 1842.

Ancă înainte de decursul unui secol se înlocuî codicele teodosiană cu colecțiunile de dreptă ale împăratului Iustiniană I. (527—565). Aceste sîntă următoarele:

1. *Digestele* (*digesta*,¹⁾ la bizantină numite exclusivă astă-feliă seă *pandectele* (*pandectae*),²⁾ ũă colecțiune de cele mai cumpenitoare sentințe de dreptă estrase din toate scrierile juridice, carile se aflăă pe atunci, cu împărțirea în 50 de cărți și 432 de titule, cu publicarea din 16 Decemvre 533 și cu putere de dreptă din 30 Decemvre 533.³⁾

2. *Instituțiunile* (*institutiones*), ună manuală de dreptă pentru școalele de jurisprudință, totă ũă-dată însă și ună codice, publicate în 21 Noemvre 533 cu putere de dreptă din acela-și timpă ca și pandectele.⁴⁾ Ele sîntă împărțite în 4 cărți, aceste în 98 de titule și titulele în §§.⁵⁾

3. *Codex repetitae praelectionis, enucleati juris*, ũă culegere de constituțiuni împăratăscă date în timpul dela Adriană și pēnă la 4 Noemvre 534, împărțită în 12 cărți și 765 de titule. Acestă codice s'a întărită de Iustiniană în 16 Noemvre 534 cu putere de dreptă din 29 Decemvre 534 și a intrată în vigoare în locul ună codice de constituțiuni mai vechiă edată de Iustiniană în 7 Aprile 529, ce se desrădică.⁶⁾

4. Mai multe culegeri ale constituțiunilor celor noaă (*novae constitutiones, νεαραι διατάξεις*) seă ale *novellelor* (*novellae*) emise de Iustiniană acum după publicarea codicelui și anume în timpul dela 1 Ianuariă 535 pēnă la a. 564 seă 565. Colecțiunile aceste nu se făcură de împăratul acesta însu-și, ci dăteadă din ună timpă mai noă, și între ele este cea mai cumpenitoareă aceea-ce conține 168 de numere și a apărută sub Tiberiu II. cătră a. 580.⁷⁾ Din cele 168 de novele ale colecțiunii acesteia sîntă numai 157 ale lui Iustiniană, dela care numără trebuie să se subtragă 3 duple, așă ca rēmănă 154; 7 novele provină dela împărați

¹⁾ Numele acesta ilă are dela verbul *digerere* a ordina, a culege; vedă Vering t. a. p. 62 not. 1. — ²⁾ „Pandectae“ dela *πᾶν δέχεσθαι* v. s. d. a conține toate (Vering l. c.). — ³⁾ Vering l. c. pp. 62 63; Despre modul citării p. 63; Iuriștii și canoniștii bizantină cităă b. o. ββ. χγ'. τίτ. β'. διγ. με'. θέμα δ. (lib. XXIII. tit. 2. fr. 45 § 4); vedă Zhishm. Eher. d. or. Kirche p. 52. — ⁴⁾ Vering l. c. p. 64. — ⁵⁾ Vering l. c.; mod. citării ibid.; modul de citare bizantină: ἰστ. δ'. τίτ. ζ'. (Inst. lib. IV. tit. 6); vedă Zhishm. l. c. p. 52. — ⁶⁾ Vering l. c. și p. 62; modul citării p. 64, la bizantină; ε' ββ. οὐν κώδικος, τίτ. δ'. διάτ. ε'. (Cod. lib. V. tit. 4. const. 5). — ⁷⁾ Vering, l. c. p. 65; Heimb. l. c. p. 200.

Iustinu alu II. și Tiberiu alu II și 4 suntu ordinățuni de ale mi-
niștrilor împărătesci, formae praefectorum.¹⁾ Câte novele de toate s'au
datu de Iustinianu, aceasta nu se poate precisă cu acurățea.²⁾

Limba colecțiunilor de dreptu celor 3 de'ntăiu ale lui Iustinianu
este cea latină, ale novelelor însă partea cea mai mare cea grecească,³⁾
care limbă acuma pe atunci începuse a predomini în diregătoriele și
tribunalele bizantine. Mai multe novele suntu scrise numai lătineste,
de regulă acele, cari ca ordinățuni locale erău menite pentru țere
latine, puține în amēdoauē limbele, ad. grecesce și lătineste.⁴⁾

Colecțiunile de dreptu ale lui Iustinianu se numescū dela finea
seclului alu XVI. „Corpus juris civilis“.⁵⁾

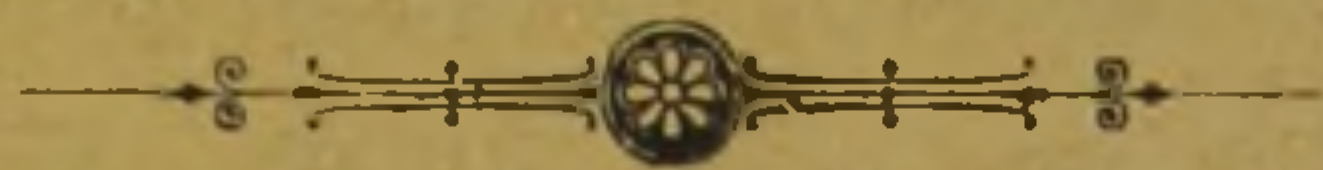
§. 14. Colecțiunea de canoane în 60 și cea în 50 de titule.

Prima încercare a unei culegeri sistematice de canoane se făcu
la începutul seclului alu VI. Aceasta este ūă colecțiune în diūa
de astă-di perdută a unui autoriu necunoscutu, despre esistența și
întocmirea careia avemū scire numai din precuvēntarea lui Ioanū
Scholasticul la colecțiunea sa canonică, ce o vomū descrie mai la
vale.⁶⁾ Ea eră împărțită în 60 de titule și cuprindeă afară de ca-
noanele, ce se aflău în ἀκολουθία τῶν κανόνων și în prescurtarea ca-
nonică a lui Stefanū Efeseanul, încă și canoanele apostolice și cele
ale sinodului din Sardica.⁷⁾ După Ioanū Scholasticul aveă ea scă-
derea, că în titulele singurite nu erău colocate așa, cum s'ar fi
cuvēnitū, materie de unū feliu cu materie de acela-și feliu.⁸⁾ Din
unū timpū mai târziu, dar' totū încă din jumētatea I. a seclului
alu IV. este colecțiunea de canoane a lui Ioanū Scholasticul, numitū
și Antiocheanul. Acesta, mai ântăiu avocatū în Antiochia, ear'
după ce se făcuse clericū, apocrisiariū v. s. d. agente alu bisericei
antiochene la Constantinopole și apoi dela a. 565 pēnă la moartea
sa, ad. pēnă la 31 Augustū 578 patriarchū constantinopolitanū,⁹⁾
compuse încă înainte de patriarchatul său, cam între anii 540 și
550, ūă colecțiune sistematică de canoane în 50 de titule, care în

1) Heimb. l. c. p. 198. — 2) Heimb. l. c. — 3) Ibid. — 4) Ibid. —
5) Mai ântăiu în edițiunea completă a lui Dionys. Gottofredus din a. 1583,
vedī Vering l. c. p. 65. — 6) Voelli et Justelli Bibliotheca... T. II. pp. 499—
501. — 7) Heimb. l. c. p. 219. — 8) Johann. Schol. praef.:... μήτε δὲ ὅμοια
τοῖς ὁμοίοις, ὡς ἔδει πράγματα συναρμόσαντας, ὡς ἐν τίτλοις... (Voell. et Justell.
l. c. II. 501). Vedī și „Zachariae v. Lingenthal, die griechischen Nomokanones,
Petersb. 1877 S. 4. — 9) Heimb. l. c. p. 231.

mânuscrise are înscriciunea: Συναγωγή κανόνων εἰς ν'. τίτλους διηρημένη (Collectio canonum în quinquaginta titulos divisa).¹⁾ Elü întrebuintă ca basă colecțiunea descrisă mai susü cea în 60 de titule, luă canoanele așa, precum le-a aflatü în aceea colecțiune, adause 68 de canoane ale s. Vasiliu și puse sub fiă-care rubrică materiile relative, ce se țineău de dēnsa.²⁾ Colecțiunea lui Ioanü Scholasticul erá de mare autoritate prin mai multe secle și o pēstră, de și în mēsură mai mică, și după lățirea nomocanonului lui Fotiu.³⁾

(Va urmá.)



Notițe despre vieața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vărlăamü (1632—1653).

(Urmare.)

Nefericirile venite asupra pământului Moldovei și locuitorilor ei nu s'au finitü cu resbelul cu Tătarii și Cozaciï, căci Lupul nu învęțá minte din nefericirile trecute și nu căutá să trăieascá în unire cu vecinii. Elü nu lucrá ca unü diplomatü prudente și prevēdătorü, care cumpenesce bine toate momintele și privesce și sfırșitul, ce vor luá. Elü perdü din vedere buna maximă, de care se conducü cápetele cele mari, cá „Concordia res parvae crescunt, discerdia dilabuntur“; ci din contra elü se pune eară-și răü cu vecinii și îi ațitá eară-și și se învrăjbesce cu dēnșii, din care causă nenorociri neauđite venirá din noü asupra bieților Moldoveni, eară asupra casei lui ruină totală. Mironü Costinü đice: „Eară Vasile Vodă nice cu un megiași, precum am apucat și noi acea Domnie, viața bună n'au avut de'n nebăgare de sémá cu nime din megiași.“⁴⁾ Mulți inimici își făcú Lupul după căsătoria fiiei sale Rucsandra în vara anului 1652 cu Timușü, fiul Hatmanului Cozacescü Hmelnițchi, inimicul de moarte alü Polonilor, pe care Mironü Costinü ilü numesce „Isvorul tuturor rēutáților și pustiirea acestor părți, începutul căderii și imputinării Crăiei Leșăsci, rēsipa și pustiirea și Cozacilor, stingere și țerei nóstre.“⁵⁾ Așá veni elü la Turci în prepusü, eară cu Racoți și Mateiü se certá din noü. Se vede, cá Lupul se cam

¹⁾ Heimb. l. c. p. 284. — ²⁾ Heimb. l. c. p. 219. — ³⁾ Vedü nota 1. —

⁴⁾ M. Costin, l. c. I, 304. — ⁵⁾ Ibid. p. 313 și 354. Eară în altă parte totü acestü cronicariü ni spune: „Ce ajunsese și elü (George Stefan) la Racoți, Cnezul Ardélului și la Cazimir, Craful Leșesc, cá amēndoror erá urit Vasile Vodă, pentru legătura cu Căzaciï.“ (Ibid. p. 340).

îngâmfase după legătura aceasta cu Cozacii, basându-se pe vitejia și sprinjinul lor și pe alii Tătarilor, cu cari se găsiă încă în rudire, fiindu-î Doamna soră cu soția unuia din căpeteniile cele mai însemnate ale Tătarilor. ¹⁾ Lui Racoți îi trâmise Lupul răspunsu, că-lu va face să dea galbeni Tătarilor, dară cu Mateiū încă se certă. Mironū Costinū, după-ce vorbesce de căsătoria Rucsandrei cu Timușū, se exprimă așa: „Eară Vasilie Vodă aū rămas îndată la prepusuri la Turci pentru urit numele Căzacilor la dênșii; și la megieși îndată la zarve, ales la Mateiū Vodă neprietenul vechiū, care siindu-se de unirea lui Vasilie Vodă; și cu Racoți aū stătut îndată în sfaturi, că amêndoror eră învrăjbit Vasilie Vodă, și amêndoī se siiaū de acea unire, ales când auđiă solii ca acele, Racoți, de la Vasilie Vodă; că 'i-au trimis pre Georgie Stefan Logofêtul, într'un rënd, poroncindu 'i să ședă molcom Racoți, că'l va face de va vërsă nesce galbeni Tătarilor, și la ce va veni lucrul el va vede.“ ²⁾ Eară despre cearta cu Mateiū în cronica anonimă a țerei Românesci găsimū: „Eară când aū fostū cursul anilor 7161, fiind Matheiū Vodă învrăjbit cu Vasiliă Vodă, și avënd legătură și preteșug cu Racoți Georgie craiul Ardealului, svetuitusaū amêndoī cu taină mare, ca să'și iea vrăjmașul de asupra lui, că nu se mai puté repasa de dênșul, ci în tótă vremea se ridica asupra lui cu gâlcéva, nefiind nimic greșit.“ ³⁾ Așá ni spune și „Istoria țarei Românesci“ atribuită lui Constantinū Căpitanul ⁴⁾ și Șincaiū. ⁵⁾

¹⁾ Paul de Halepo dice: „Sultanul tătărăsc, adecă „Vazir-Alkhan“, numit Serif-beiu, fiind aliat cu Vasilie; căci ține pe sora Dómnei lui Vasilie, care e Circasiană“ („Arch. ist.“ I. c. p. 86). — Veđi și M. Costin, I. c. p. 344—45, unde'l numesce „Serim-Bei.“ — M. Costin, I. c. p. 322. — Eară Gronski la Șincaiū p. 54 dice: „Cu vreme Lupul aū făcut multe dosadzi lui Georgie II. Racoți, cu care și pe tată seu și pe frate seu Sigismund 'i atinsese, adăogënd și acésta că prin solul, care l'au fost trimis, 'i aū fostū spus, că de nu se va purtá mai altmintrelea, toată avuția o va cheltui spre stricarea lui și fiind că la acestea aū răspuns Racoți cu cinste și cu omenie, s'aū fălit înaintea alor sêi, ca Racoți se cutremură numai de vorba lui. — ³⁾ „Mag. Ist.“ IV., 322—23. Veđi și „Mag. Ist.“ I, 299 și Șincaiū, I. c. p. 56. — ⁴⁾ „Mag. Ist.“ I, 299. — ⁵⁾ Șincaiū, I. c. p. 56, eară Gronski la Șincaiū, I. c. p. 54 ni spune: „Drept aceia Racoți făcënd ca se nu se pricepă Lupul, au înștiințat pre Matheiu Printul Valachiei prin unii credincioși ai săi, și l'au îndemnat ca să stea gata cu tóte oștile sale și'i au pus di, când să se împreune oștile lui Matheiu cu povățuitorii săi.“ Paul de Halepo ni spune, că George Stefanū, fiindu trâmisu în solie la Racoți, să fiă spusū acestuia, că Vasile stăruesce cu banii la Turci, ca acestia să detronede pe Racoți, eară în locul seu să pună pe fratele lui Lupul; pe de altă parte lui Mateiū să'i fiă spusū, că Lupul cumpără pe Turci să pună pe Stefan fiul seu pe tronul țerei Românesci („Arch. Ist.“ I. c. p. 73 și 74). — Laurianū I. c. p. 456 dice, că Vasile Lupul vorbise cu Cozacii, să detronede pe Mateiū și Domnia acelei țere să o țere elū, eară în Moldova să pună pe ginerele seu Timușū.

Punându-se rău Lupul cu toți megiașii, aceștia își puseră în gând să-'l scoată din Domniă. Racoți și Matei în primăvara anului 1653 își trimitu oștile în Moldova, să detroneze pe Lupul și să pună în locu-'i pe marele lui Logofet, George Stefan, cu care aceștia se înțeleseră de mai nainte. Marele Logofet se unise și cu capi armatei Moldovene, ca să pună mâna pe Vasile în Dumineca Florielor, în timpul liturghiei în mănăstirea Trei-ierachi, unde era deprins Lupul totu-dea-una să asculte serviciul divin în numita zi. — Spun, că într'una din zile, fiind în Spătariă Marele Logofet, stă foarte îngrijit, ținându un toiaș la gură, eară vrășmașii lui, Vornicul Toma și fratele său Iordache Visternicul să-'i fiă disu în batjocură: „Logofeate, ce ții toiașul la gură, pare că dici în fluer?“ la care Logofetul li-ar fi răspuns: „Așă este, că dic în fluer să'mi pogoare caprele de la munte.“¹⁾ Deci nu trecu decât puțin timp și după spusa cronicariului Miron Costin, tocmai în ziua, când se cântă în biserică canonul sântului Andrei de la Crit, la 8 oare den noapte²⁾, Marele Logofet se presentă la Vasile Lupul să-'și ieie ziua bună, spunându-'i, că-'i este jupeneasa foarte bolnavă,³⁾ după care plecă în grabă și merse cu iuțală, spre a se împreună cu armatele Muntene și Transilvane, cari intraseră în Moldova. În-dată după plecarea lui încep a se auzi înțelegerea Marelui Logofet cu Muntenii și Transilvanenii pentru detronarea lui Lupul. Spătariul Ciogolea, unul din cei înțeleși cu George Stefan, credându, că acesta l'ar fi înșelat, scrisă o epistolă către Domn și-'i descoperi planul Marelui Logofet, care epistolă o dede elu lui Ioasaf, egumenul mănăstirii Aron Vodă, pe atunci spiretualul tuturor boierilor, ca să o arete mai întâip vistiernicului Iordache și apoi să o dea la Domniă. Lupul, când o citi, se înspăimântă de pericolul, ce-'l amenință și încep în-dată a-l înfrică pe egumen, ca să spună numele celui-ce 'i-a dat epistola; egumenul însă resistă la toate amenințările, cei-se făcură, și nu spuse numele, căci epistola îi era dată cu taină de ispovedaniă. Sfatul țerei fu conchiămat și Lupul arătă egumenului și munca, ce-'l asceptă pentru un lucru, care se atinge de Domniă și de ruina atâtor case. Fu constrins egumenul și dându-i-se și deslegare, — fiăcă Mitropolitul Varlăam 'i-o dete dă bună voiă ori nevoit —, elu spuse numele Spătariului Ciogolea. Cronicariul Miron Costin ni spune:

¹⁾ „Mag. Ist.“ I, 298 și Șincai, l. c. p. 56. — ²⁾ „Cron. României“ I, 323, — ³⁾ Șincai, l. c. p. 56 și „Ist. țerei Rom.“ atribuită lui Constantin Căpitanul, dicu că Marele Logofet 'și ar fi cerut concediu de la Lupul pe când sta într'o zi cu dânsul la masă.

„Luându-și Egumenul și de la Vladică Vărlăamă, ce eră pre atunci Mitropolit deslegare, au spus călugărul anume, cine au dat răvașul.“¹⁾ Frații Ciogolesci și Serdariul Stefană, soții Marelui Logofetă, fură în-dată puși la închisoare, apoi dați pe mâna seimenilor și uciși. Acestea însă nu adjutară nimică Lupului, căci elă fu nevoită să plece în grabă din Iași Joi înainte de Dumineca Florielor anul 1653 și nu se oprí decâtă în hotarele Poloniei. De acolo scrise la Poartă, la Hmelnițchi, la Timușă și la Hanul Tătărescă după ajutoriă. George Stefană, însoțită de armatele Muntene și Transilvane întră în Iași după prânđu în Dumineca Florielor,²⁾ eară Lună se suí pe tronă. Rugăciunea de Domniă 'i-se cití în biserica sântului Nicolae de lăngă palată, numită biserica domnească. Paul de Halepo đice: „Eu fusei lăngă biserica sântului Nicolaiă, de vedăi 'Ανάστασις'ul, ce episcopii țerei și egumenii mânăstirilor îl facură după obiceiă de 'naintea noului beiu, carele ședea pe un scaun pus înadins afară din biserică.“³⁾ Eară cronicariul M. Costină se exprimă: „Deci, după obiceiă, au mers Stefan Georgie Logofetă în biserica Sfete Nicolae cu câtă-va glótă, și 'i-aă cetit molitva de Domnie Gedeon, Vlădica de Huși, fiind Varlaam Mitropolitul eșit la munte.“⁴⁾ Citindu-se rugăciunea de Domniă în biserica sântului Nicolae, de care Paul de Halepo đice, că se numiă biserica domnească, se pare, că numita biserică se întrebuiță atunci ca biserică catedrală. În asemenea calitate se vede cu toată siguritatea, că serviă ea sub Domnitoriul Antoniă Rusetă, cândă se numiă Mitropoliă, care lucru se constată dintr'ăă inscripțiune de pe ună vasă de aghiasmă, oferită bisericei de numitul Domnă cu data din 24. Marte 1678.⁵⁾ — Paul de Halepo, archidiaconul lui Macariă, Patriarchului Antiochiei, venindă cu păstorăul seă în eara anului 1653 în Iași, și foarte probabilă, că chiară în luna Ianuariă a anului amintită, fiindă-că sərbătorile, ce ni-le amintesce elă, pe cândă sosise la Galați și mergeă spre Iași, în anul curinte cadă, începândă de la 18 Ianuariă încoace, și unde rămasse mai multă timpă, țindă și ună jurnală đilnică despre totă ce se petreceă, amintesce în însemnările sale de câte-vă ori și de renu-

1) „Cron. României“ I, 324. — *) „Arch. Ist.“ I. c. p. 75 și Mag. Ist.“ IV, 323. — 2) „Arch. Ist.“ I. c. p. 75 și 71. — 3) „Cron. României“ I, 327. — 4) „Not. Ist. și Arch.“ I. c. p. 255. — Inscriptiunea sună astă-felă: „Ячастѣ крещѣлицѣ датѣ ѡ аѣ антоніе рѣсет воевод дин мила лѣи дѣмнѣжѣ дѣмнѣл цѣрѣжи Молдовѣи ла свѣта Митрополіе ѣнде тѣсто храмѣл сѣи Николае лн іаші пентрѣ помана са. влѣт * зрѣнс. а ѡт хѣ * ахѣи (1678) мѣца мартіе кѣ дин.“ Despre biserica Mitropolitană din Iași vedă: „Not. Ist.“ p. 255. — „Uricarul“ V, 140 sq. — „Ateneul Român“ pe 1861, p. 92. — Șaguna „Ist. bis.“ p. 240.

mitul nostru păstoriu Vărlăamă. Aşa, cându sosi Patriarchul Macariu aproape de Iaşi, Mitropolitul cu boierii şi armată îl primiră. Paul de Halepo se răspică astu-feliu: „Domnia sa Mitropolitul cu boierii şi cu oşti veniră să primească pe Patriarchul; căci beiful lipsea din capitală, fiind dus în provincia numită „Satjao“ (Suceava), pentru a face pace între Cozacii lui Chmielnicki (Akhmil) şi între Poloni“. ¹⁾ În luna Fevruariu (Ishbat) 18, Vineri înainte de săptămâna brânzei Vărlăamă a fostu bolnavu, de care împregiurare Paul de Halepo ni informează astu-feliu: „Joi, în carnaval, egumenul mănăstirii Înălţării, cunoscută sub numele de Barnoski-vodă, veni să invite pe Patriarchul... La reversarea zilei, vinerea, merserăm să vedem pe Înălţimea sa beiful, carele cu toată curtea sa eşiă atunci pentru a visita pe mitropolitul moldovenesc Varlaamă (the Metropolitan of the Town Brlam), fiind bolnavu“. ²⁾ Mai departe acela-şi archidiaconu ni spune, că în a patra Duminecă din postu Vărlăamă împreună cu alţi Prelaţi a asistat la liturgiă în biserica numită Barnovschi-vodă, unde celebră Patriarchul Macariu după invitarea lui Lupul Vodă, dicându aşă: „În seara duminicei a patra din Post, beiful însciinţă pe Patriarchu despre intenţiunea-i de a asista a doaua zi la liturgiă la mănăstirea Barnovski.... La liturgiă fură prezenţi patru mitropoliţi: vlădica local, mitropolitul Sofiei, Velasie mitropolitul de Naupact în Morea şi un vladică georgian, de curând sosit de la Moscva cu uă abundantă collectă de elemosină“. ³⁾ Acestea suntu puţinele amintiri, ce le găsim la Paul de Halepo de Mitropolitul nostru.

Noul Domn George Stefanu*) nu rămase multu timp liniscit, căci lui Lupul peste puţin îi veni în ajutoriu ginerele său Timuşu, care bătú armata lui George Stefanu la Popricani, Joi după Dumineca albă⁴⁾ şi noul Domn fu nevoit să fugă în Muntenia cu restul armatei sale.⁵⁾ Joi în 29 Nisan (Aprilie) sosi şi Lupul în Iaşi mai umilitu decum se arătă de altă dată cu mare îngâmfare. Elu dise cu lăcrime în ochi

¹⁾ „Arch. Ist.“ l. c. p. 62. — Prea Sântitul Melchisedec în „Not. ist. şi Arch.“ l. c. p. 21 susţine însă, că Vărlăamă la sosirea în Iaşi a Patriarchului Macariu ar fi fostu bolnavu, dicându aşă: „Căci Archidiaconul de Alepp spune, că Mitropolitul era bonav, când Patriarchul Macarie sosise în Iaşi şi că Domnul s'a dus de l a vizitat.“ — ²⁾ Ibid. l. c. p. 68. — ³⁾ Ibid. l. c. p. 70—71. — *) Urachiă „Schite de istoria literaturii române.“ Bucuresci 1885, p. 96, face pe George Stefanu hatmanu pe cându toţi cei-l'alţi şi actele ni-lu arată, că elu a fostu mare logofetu. — ⁴⁾ „Arch. Inst.“ l. c. p. 76. — ⁵⁾ „Mag. Inst.“ IV, 326 şi I. 302. — Şincai, l. c. p. 57. — „Cron României“ I, 331. — Lauria n. l. c. p. 457. — Ear Paul de Halepo, l. c. p. 76 dice, că George Stefanu, după-ce fu bătutu de Timuşu, a fugitu în Ungaria.

cătră Patriarchul Macariu: „Ceea-ce mi-s'a întemplată, a fostă pentru păcatele mele.“ Adeverindu-se prin aceasta, că muritorii atunci se cunoscă mai bine, cândă începă să încerce adversitățile sorții. Lupul nu se multămă numai, că 'și-a recăpătată tronul, ci elă voi să-și răsune asupra lui Mateiă, în contra căruia plecă în-dată cu ginerele său Timușă, care dăcea cu îngomfare „că den țara Muntenească pren Ardel se va întoarce.“ La 17 Maiă se loviră ambe armatele la Finta, pe riul Ialomița.¹⁾ Uă bătăliă înfricoșată se începă de ambe părțile, care țină pēnă cătră sară și în care Mateiă se arētă ca ună mare eroă. Lupul și Timușă fură crâncenă bătūți și numai întunerecul noptii îi scăpă de perđare și se răspândise chiară scirea, că Lupul și ginerele său nu se mai găsescă, cândă pe neașteptate sosiră în Iași Marți în ajunsul Înălțării în starea cea mai miserabilă.²⁾ Acum pe Lupul ilă cuprinse spaïma și elă își trămise la Suceava toată averea și familia. Mateiă și Racoți dederă eară-și ajutoriă lui George Stefană, care fără întârđiare plecă în contra lui Lupul. Acesta fu nevoită să easă din Iași Marți în 5 Tamuz *) (Iuliă), eară Mercuri după ameađă-đi la Sîrca³⁾ spre Têrgul-Frumosă se întâlni cu oastea lui George Stefană. Lupul fu bătută și fugi în țara Cozăcească, eară George Stefană victoriosă merse de-adreptul la Suceava, unde se află avuția și familia lui Lupul și o bătă după „Cronica țerei Românesci“ „pēnă se împliniră luni 3“, eară după Engel și Lauriană o luă în 9 Octombre 1653. Lupul, care tocmai se întorceă cu ajutoriă de la Cozacă și Tătari, aude de aceasta nenorocire, se întoarce la Hanul, care, avēndă ordine de la Sultanul Turcescă, ilă băgă în fere și-lă trămise la Constanti-nopole, unde Turcii ilă aruncară în Edicula; eară George Stefană, aude de venirea Cozacilor și Tătarilor, cu uă grăbire nespūsă a mersă pēnă la Romană și acoló-'si luă șederea în Episcopiă, asceptândă și recunoscerea Domniei din partea Turcilor, pentru care trămisese la Poartă pe Stamatie Postelnicul încă de la Suceava.⁴⁾ Paul de Halepo, mar-

¹⁾ „Mag. Ist.“ IV, 324 și I, 301. — Șincaș, l. c. p. 57. — Heliade „Ist. Rom.“ p. 219. — Lauriană, l. c. p. 457. — Eară Ionescu, l. c. p. 63, dăcēndă că bătălia de la Finta s'a întemplată în 18. Maiă, gresesce. — ²⁾ „Mag. Ist.“ IV, 325. — „Arch. Ist.“ l. c. p. 79. — *) Isidoră de Onciul „Archeologia biblică“ Cernăuți 1884 p. 53 dăce: „Tamuz coresponde finitului lui Iuniă și începutului lui Iuliă.“ — ³⁾ „Cron. României I, 338—39. Șincaș, l. c. p. 57. — „Mag. Ist.“ I, 302 și IV, 326. — Lauriană l. c. p. 458. — ⁴⁾ „Cron. României“ I, 345 și 347. — Dintr'ună documētă publicată în „Cronica Hușilor“ p. 67 se vede, că George Stefană la 3 Noemvre 1653 se află încă în Romană; de asceptă aci steagul de Domniă, ori de se temeă de invasiuni streine, nu se poate sci. Aci notămă, că Prea sântitul Melchisedecă consideră actul de la George Stefană, cu data din 7162 Noemvre 3, din anul 1654, pe cândă în faptă

toru oculariu, de venirea de a doua a lui George Stefanu ni spune: „În acest timp sosi vestea, ca inamicul lui Vasilie, noul beiu, venise la un sat langa fruntaria ungară. . . . De acolo el facu uă proclamatiune cãtrã popor, carele il iubeste tot.“¹⁾

Acı, spre a întregi mai bine cele petrecute sub Domnia lui Lupul, e bine să mai adaugem ce-vã și de unu verme, care mai rodeã națiunea noastră; vermele acesta, carele se mări binișor și se îngrășã sub Dom-

elã este din 1653. Vedı și „Arch. Ist.“ l. c. p. 87 și „Cron. Romanulu“ p. 268 în notã. — Domnia lui George Stefanu ne presenã unu cadu, care ar trebui să atragã luarea aminte a acelora ce se ocupã cu dreptul Românũ; să caute adecã să hotãreascã, de cându se considerã ca validã Domnia lui, anume ori de atunciã cându pentru prima oarã a luatũ elũ Domnia, cându s'a și unsũ și a datũ și chrisove, între care ni-se aminteste unul în Indicele Zolkiev. cu data din 14. Aprilie 1653, cu care elũ privilegeadã satele Mitropoliei Sucevei, acordãndu-li libertãți — ori dupã bătăliã de la Sirca din 6 Tamuz (Iuliũ), cându Vasile Lupul a fostũ cu totul înfrãntũ — ori în fine din timpul, cându a primitũ întãrirea de la Turci dupã luarea Sucevei. Noi vom aminti aci numai disele cronicariulu M. Costinũ, din care reese, cã de atunci se considerã unu Domnũ cu deplinã putere, dupã-ce erã recunoscutũ de Poartã, așa elũ dice: „Earã dacã s'aũ adunatũ cu Mateũ Vodã și aũ oblicitũ Mateũ Vodã, cã s'aũ întors Lupul, îndatã aũ repedit dupã dẽsul s'el întorcã. Ce se pãzise bine cu mersul, Lupul Vasilie, și nu l'au ajuns în cale; și nice Barnovski Vodã avea puterã să trimitã sã'i facã vr'un rãu Lupulu Vorniculu. nefiindu-i încã Domnia datã de Impãrãție, și stãnd cu grija lucrurilor sale.“ (Cron. Romãniei I, 296) și în altũ locũ acela-și cronicariũ: „Și dupã smintela și în țara Muntenescã cu Cãzaci, tot aũ ținutũ Domnia lui Vasiliã Vodã nestricatã la împãrãție, pãnã ceau soșitũ Stefanũ Vodã la Roman, dupã isbãnda de la cetatea Sucevei.“ („Cron. Romãniei I, 357 și 329). — Paul de Halepo ni spune, cã Lupul primia de la Poartã confirmarea sa de Domnũ chãrũ pe la finele lunei Iuniũ ori începutul lui Iuliũ din 1653, dicẽndũ așa: „In același timpũ beiu Vasilie primi trei haine de onore și o diplomã de confirmațiune, aduse de Agale.“ („Arch. Ist.“ l. c. p. 81.) Cf. și cron. Rom. t. II, p. 39—40 și 244.

¹⁾ „Arch. Ist.“ l. c. p. 81. — Prea Sãntitul Melchisedecũ în „Not. Ist.“ p. 191 e de pãrere, cã George Stefanu ar fi fostũ unu omũ rãutãciosũ, care ar fi ștersũ memoria lucrurilor mãrețe ale lui V. Lupul, cându dice așa: „Și nevrãndũ zãresce cine-va aici ura lui George Stefanu asupra lui Vasiliã Vodã, și plãcereã lui deã sterge memoria faptelor mãrețe ale acelu mare bãrbatũ, cãruia el 'ia fost nu numai nerecunoscãtorũ, dar și inamicũ de morte. Prevedința însã la pedepsitũ amarũ!“ — Motivul, pentru care Prea Sãntitul Melchisedecũ acusã pe Domnitoriu George Stefanu și înalțã atãtu de tare pe Lupul, noi nu-lũ înțelegemũ de felũ, fiindũ-cã din actũ nu reese nici uã vrãjmãșiã a numelulu Domnũ față de instituțiunile lui Lupul, pe cari totũ Grecii le conturbaserã și alungaserã pe profesorii veniți din Kiev și bãgaserã Grecii în locul lorũ încă sub Domnia Lupulu și nu în timpul tulburãrilor cauate prin bătăliile între Lupul și George Stefanu. dupã cum ni spune Prea Sãntia Sa l. c. p. 221, cându Grecii nu mai aveãu repaosũ de a se ocupã cu alungarea profesorilor de la Kiev, ci atunci erãu buclroși sãși scape dilele și de ar fi gãsitũ vre unũ locșoru de ascunsũ, s'ar fi vãritũ desigurũ și în gaurã de șerpe. — Paul de Halepo despre pozițiunea Grecilor în timpul tulburãrilor între George Stefanu și Lupul ne relateadã urmãtoãrile: „Era uã serbare (Pascilor) melancolicã, plinã de fricã și tremurũ; mai cu sãmã toți Grecii, preuți și laici, steteau asceptãndu din momẽntu în momẽntu uã moarte prin sabiã... Beiu (George

nia lui Lupul, sugându sângele Moldovenilor, și pe care ar fi voit să-lă treacă condeiul nostru, sântă Grecii, neamul celă mai stricătorii pentru națiunea noastră, care se vede, că foarte de timpuriu începă a-și arătă răutățile sale față cu Românii, căci într'unu documētū cu data din 20. Septembrie 1525, datū de Stefanū celū tēnerū, găsimū: Să nu permită Grecilor și orī cărora alți străini, a cumpăra moșie.“¹⁾ Ei se

Stefan) esi acum din Iași cu toată oastea, mercuri după Duminica albă, și toți neguțitorii Greci, vrute seū nevrute, fură mēnași și ei la resbelū... In capulă Iașilor și prin alte orașe el trimise noui magistrați din oameni ai săi, cari veniaū acum căutându să-și resbune de inimiilor lor, Grecii; eară mai departe: „Turcii și Ovreii âmblau în publicū fără nici o frică seū bănuclă; dară Grecii nu cutedau a se mișca din casele lor din cauza marii dușmânie a Moldovenilor... In acele zile pe mulți Greci a scăpatū Patriarchul dela moarte, pe cari după confesiune și împărtășire Moldovenii îi duceau sub spēndurătorii și, înjurându-i, le puneau strēngulū la gūtū pentru a-i rădica în sus“; în fine elū ni mai dice, că: „Acele terori, acele spalme și orori... erau de natura de a cărunți pērul copiilor“. („Arch. ist.“ l. c. p. 75, 76, 80, 83, 84). — Cronicariul Mironū Costinū ni spune între altele: „Și avēnd (George Stefan) acolo la Poartă atâția pârîți Greci, cărora se luase tot ce au avut la începutul Domniei lui, și mulți au și murit; că sau făcut la începutul domniei acesteia mari jacuri la oameni străini de omeniul lui, ales la Greci.“ (Cron. României I, 356). — Afară de aceasta credemū că orī care omū poate să vadă, că Lupul este cauza tuturor răutăților și a scăderii și Moldovei și Munteniei prin intrigele de totū felul, prin traiful rău cu toți megiașii și prin atâtea resbele purtate cu unū Domnū ca Mateiu, care nu-și stricase nimic și cu care ar fi trebuitū să trăească în unire, ca să poată luptă în contra altor dușmani ai națiunii noastre. Mai departe elū asupriă pe pământeni și căută de aproape pe străini și-și îmbuibă cu de toate. Pe lūngă acestea nici calitățile nu 'i-au fostū întru ce-vă superioare lui George Stefanū, căci cronicariul Mironū Costinū, vorbindū despre Lupul, dice numai, că „era ca un leu la fire și la trup“, eară despre George Stefanū se exprimă așa „Omū deplinū, capū întreg, fire adâncă, câtū poți dice că nascū și în Moldova: oameni. La învățăturile soliilor, a cărților la răspunsuri, am auditū pre mulți mărturisindū să fie covērșindū pre Vasilie Vodă. („Cron. României“, I, 356). — Paul de Halepo ni spune, că George Stefanū a fostū foarte iubitū de poporū, dicēndū: „Atât magnații precum și oastea și țerani, cu toții i-se supuseră fiindū el din nemul lorū“, și mai departe: „De acolo el (George Stefan) făcu o proclamațiune cătră poporū, care îl iubescē totū“, și în fine: „Acum rumorile și tumultele se renoiră, și eram încungiurați din toate părțile de confesiune: ca adaus de suferință, Vasilie era cu totul lipsit de oști, toți Moldovenii fiind-i necredincioși.“ („Arch. ist.“ l. c. p. 75, 80 și 81.) — Disa Prea Sântitului Melchisedecū: „Provedința însă l'a pedepsitū amarū!“ aceea âncă se poate consideră numai ca ūă cestiune de aprețiare, pe eare âdecă din doi 'l a pedepsitū provedința mai amarū, pe Lupul, care, ferecatū cu tere, a fostū aruncatū în cea mai grosnică închisoare, unde a petrecutū pēnă scurtū înaintea morții sale, orī pe George Stefanū, care a eșitū ca liberū peste hotarele țerei și a pribegitū prin multe țeri, eară mai bine disū, s'a dusū, unde a voitū. — Dacă Lupul, unū veneticū în pământurile Române si ocupase tronul, de ce nu ar fi avutū și George Stefanū dreptū să domnească ca unū pământeanū în țara moșilor și strămoșilor săi? și după spusa cronicariului M. Costinū „Cron. României“ I, 322, elū aparținea unei familii din cele mai renumite ale Moldovii, nici o casă nu era mai întemeiată de cât aceia“ dice cronicariul.

¹⁾ „Arch. Ist.“ tom. I, p. I, pag. 67.

înmulțiră din ce în ce și deveniră totu mai stricători și periculoși pentru națiunea noastră, așa că sub Alexandru Iliășu, după cum am vădută, bieții Moldoveni, ne mai putendă suferi asupra și stoarcerile lor, se revoltară și-'i goniră împreună cu Domnă cu totu, care-'i susțineă! În aceea răscoală eră capu V. Lupul, care se vede, că acum de multu venise în Moldova, se căsătorise și-'și aveă bunurile în țară și pe care Români, credendulă bine-voitoru, erău să-lă aleagă atunci Domnă, aceea-ce însă nu s'a implinitu, ci elă a căpătătă mai pe urmă Domnia, fiindu numită deadreptul de Sultanul Murat după mazilirea lui Moise Movilă. Lupul se arătă într'adeveru ca unu lupu îmbrăcatu în pele de oaie, căci de și, pēnă să pună mână pe Domniă, se dá de celu mai mare dușmanu alu Grecilor, totu-și, după-ce se vedu uă-dată Domnă, îi scutiă și le dá funcțiuni și favoruri.

Să ascultămă, ce ni spune Paul de Halepo, ale cărui spuse merită toată atențiunea noastră. Elă, vorbindu de luptele între Lupul și George Stefanu, ni spune: „Causa urei lor (Moldovenilor) pentru Vasilie fu pentru că el eră Grec de nascere și origină și făcuse toți curteni și ofițeri ai săi din Greci, îndepărtând pe Moldovenii, pe cari îi lua în ris, și-i desprețuia ast-fel el și ai săi, în câtu îi reduse la cea mai mare serăciă și degradațiune. Pentru acéstă rațiune Grecii și Moldovenii se urăse unii pe alții peste măsură“ și mai de parte: „Flórea armatei lui Vasilie erau neguțatorii Greci cu slugile lor“. în fine: „Căci, precum mai diserăm, boierii Greci, cari formau curtea lui Vasilie, întrebuintăseră tóte mijlócele pentru a îndepărta din serviciu și pentru a arunca pe Moldoveni la cea mai de jos tréptă a miseriei; așa că am vedut dintre ei cei mai mari și mai nobili bărbați îmbrăcați cu straiele cele mai ordinare de flanelă. În genere, erau apesați sub robia și și nópte, pentru a putea îmblândi toată furia Grecilor, cari se păreau a fi jurat uă ligă cu Turcii contra Moldovenilor.“¹⁾ Să ascultămă, ce ni spune și

¹⁾ Ibid. p. 75, 81 și 83. — Mai găsim și alte pasage la Paul de Halepo, cari ni arată simpatia Grecilor pentru Lupul și a Moldovenilor contra lor, așa la p. 81 găsim: „Beitul eși din lași, marți în cincă ale lui Tamuz, eară cu el toți neguțatorii și Grecii, cei mai mulți din simpatia pentru el, „iar pe p. 82 dice: „Tot aceiași sórtă o avură și cei l'alți nobili Greci ai lui Vasile“; mai de parte pe p. 82—83 spune: „In capul lașilor și prin alte orașe el trimise noui magistrați din oameni ai săi, cari veniau acum căutând să-'și resbune de inimizit lor Grecii“ și mai încolo: „In acele zile pe mulți Greci a scăpat Patriarchul de la mórte, pe cari după confesiune și împărtășire Moldovenii 'i duceau sub spândurătore.“ Mai sunt și alte locuri la autorul numitu, carei ni vorbescú despre aceleași lucruri. Ce-vă mai târziu se vede, că se molipsiseră rēu bicțir Români de lepra Grecească, căci cronicariul Neculcea „Cron. României“ II, 401 sq. dice: „Nu ne săturăm de Domni de țeră, nici de măritat de fete

Schmidt în rëportul sãu cãtrã Împãratul Ferdinandũ alũ III. în privința aceasta: „Umb Osterzeit, unnd an den neuwen Jahrestagen schickht der Lupolo allemal für seine factionari der Griechen zum geschänckhe mehrers alss 6000 taller an gelt unnd geltswehrt. Zu deme sein der fornembsten Constantinopolische Griechen, Söhne, Brüeder oder Vettern in der Moldauw dess Lupolo officiere unnd gehaimbe Rätthe; mit diesem ziehet der arglistige Arnaut gancz an sich die remouierende Griechisch-Ambitiosische geister, welche (wann dies nit wehre) an den Mathes sich hengen, oder an der Porten selber praetendieren, unnd mit der Zeit den Lupolo (wie anderen beschehen) vom Fürstenthumb bringen möchten.“¹⁾

Se vede, că pe timpul lui Lupul erã ăã mulțime însemnată de Greci în țară, pe lângă cei-l'altți și mulți negoțatori și că limba Greacă nu erã străină în Moldova. Așã Paul de Halepo ni spune, că în Moldova și Muntenia s'a perfecționatũ foarte multũ în limba Greacă: „In relațiunile sale (C. Basarab) cu Patriarchul nu erã trebuința de tilmaciũ, cu atãta mai vërtos, că în timpul petrecerei noastre în aceste țere ne perfecționarãm foarte mult prin conversațiunea în limba Grecã majoritatea poporului în Moldova și Țară-Romãnescã și toți negoțatorii fiind Greci.“²⁾ — Alergãu lipitorile cu grãmada în pãmënturile binecuvântate ale principatelor Române, alergãu parasitele fanarului sã stoarcã sucul și sã sugã sângele bieților Romãui. Din ȕisele lui Paul de Halepo și ale lui Schmidt se aratã destulũ de chiarũ, că Lupul bine îngrijĩ de dënșii.

Pe cãndũ nu gãsimmũ urmã de vre ăã tipografia Romãnã în Moldova, în acela-și timpũ gãsimmũ tipãritã ăã carte Greceascã în Jași. În opul lui Papadopulo Vretos, intitulatũ „*Νεοελληνική Φιλολογία*“ p. 26 se aflã *Ορθόδοξος Αντίρρησις κατά τών κεφαλαίων και έρωτήσεων του Πατριάρχου Κυρίλλου, υπό Μελετίου Συρίγου πρωτοσυγκέλλου τής μεγάλης Εκκλησίας. έν Ίαδίω αχλθ' εις γον.*“³⁾ Pentru interesele bisericelor din Constantinopole, din Ierusalimũ, și din alte locuri ale rësãritului Lupul făcũ sacrificiũ foarte

dupã pãmënteni: ce dicem cã-sũ proști și sãraci: și alergați la cei străini Greci de-ĩ apucați care de care se ne fiã gineri, cã-sũ mai cilibiĩ și bogati și le dați moșiĩ; și puneți în capul mesei, ecã la ce am venit... Ea priviți pe țerile megiașilor, cum ținu pe cei străiniĩ;... pita ce o mãnãncã cu vërsare de sânge și cu multã ostenelã, și grijã, și slujbe, o mãnãncã strëiniĩ printr' alte țeri.“

¹⁾ Schmidt, l. c. p. 674. — ²⁾ „Arch. Ist.“ l. c. p. 102. — Totu la Paul de Halepo, l. c. p. 69 sq. se gãsescũ multe locuri despre oficiile, ce se făceau în bisericã de Patriarchul Macariũ în limba Greacă. — ³⁾ Vedĩ și „Anal. Acad Rom.“ ser. II, t. II, Bucur. 1881, p. 436.

mari. ¹⁾ Elu a deditu mai multe biserice si in Moldova si le indestra cu frumoase venituri, dar le inchina la cele din orientu. ²⁾ Dacã am considerã starea relegicasã a unui poporũ numai dupã monumintele lui relegioase, am putã dice, cã starea moralã a poporului Românũ Moldoveanũ din timpul Domniei lui Lupul a fostũ imbucurãtoariã. Paul de Halepo insã nu se prea exprimã tocmai favorabilũ in astã privinãã. ³⁾ Se vede, cã multũ influinãã si exemplul, ce-lũ dã Lupul si curtenii sei, despre cari martorii contimporani ni relateadã multe. ⁴⁾ Acum lãsãmũ aceastea la uã parte si ne intoarceãm, spre a luã firul istoriei noastre.

Despre timpul pãstoriei Mitropolitului Vãrlãamũ sũntũ mai multe pãreri, cari se contradicũ si nu potũ stã faãã cu adevãrul istoricũ, cari cu toate acestea noi credem de bine a le aduce aci așã, dupã cum sunã ele si apoi vom încercã sã arãtãmũ dupã putinãã si timpul, cãtũ anume a pãstoritũ ilustrul nostru Mitropolitũ, fãrã sã esaminãmũ fiã-care pãrere in parte, lucru, ce de altmintrea nu ar aduce altũ rezultatũ decãtũ acela, ce-lũ putemũ cãpãtã prin uã trãtare scurtã.

Șaguna ni si une: „Dintre Mitropoliții Moldovei pomenimũ aci cu deosebire pre Varlaam, carele aũ ocïrmuit Biserica de la anul 1631—1654.“ ⁵⁾

Neofitũ Scribanũ se exprimã: „Varlaamũ 1631—1654“ si mai de parte, dupã-ce pune pe Gedeonũ ca Mitropolitũ sub anul 1656 si pe Sava I la 1660, dice: „Varlaam a doua oarã 1663.“ ⁶⁾

Domnul Barbu Constantinescu ni spune urmãtoariẽle: „Varlaam Mitropolitul Moldovei 1632—1655.“ ⁷⁾

Filaretũ Scribanũ dice: „1632 Varlaam“ si mai departe dupã dẽnsul pune pe Gedeonũ sub anul 1655, dicẽndũ astũ-feliũ: „1655 Gedeon.“ ⁸⁾

¹⁾ Șincai, l. c. p. 58 dice: „Dupã Cantemir au plãtit el 260 pungi de bani, cu care fusese datoare Patriarchia din Tarigrad la Turci, la Greci si la Jidovi, pentru care facere de bine i s'au dat trupul cel fãcãtor de minuni al S. Paraschevei, si Sultanului ancã aũ plãtit 300 de pungi cã au îngãduit sã'l poatã duce in Iași unde au fãcut pentru dẽnsul osebitã mãnãstire.“ Vedĩ si „Conv. literare“ 1884, p. 192. — „Bisericeșca istorie a lui Melete“ t. III. partea II p. 168. — Cron. Hușilor in Apendice p. 115. — „Not Ist. si arch.“ l. c. p. 201, 206, 207 si 208. — Paul de Halepo. l. c. p. 62 si in fine Schmidt, l. c. p. 674. Acestũ din urmã ni spune urmãtoariẽle: „Ess empfahet auch zue Constantinopel der Griechische patriarch, vom Lupolo alle Jahr ein gelthilff von 5 biss in die 6 tausendt taller. Vor Acht monaten hatt der Lupolo 40^m taller zum allmussen nach Jerusaleme dem dortigen patriarchen (welcher ieczo unssere patres besser wũrdt trauersieren kũnnen) geschickht.“ — ²⁾ „Not. Ist. si arch.“ l. c. p. 138, 218 sq. — „Arch. Ist.“ l. c. p. 59, 60, 61, 65 etc. — ³⁾ „Arch. Ist.“ l. c. p. 68 — 69. — Totũ autorul numitũ despre starea religioasã a celor din Muntenia insã se exprimã destulũ de favorabilũ. — ⁴⁾ Schmidt, l. c. p. 672. — Mironũ Costinũ, l. c. p. 310 si 347. — Paul de Halepo, l. c. p. 74. — ⁵⁾ „Ist. bis.“ II, 240. — ⁶⁾ „Uricarul“ V, 144, 45. — ⁷⁾ Dr. B. Constantinescu, l. c. p. XII. — ⁸⁾ Filaretũ Scribanũ „Ist. bis.“ p. 165, 66.

În „Ceaslovul“ tipărit în mănăstirea Neamțul la 1874 fila 354 găsim: „1632 Varlaam“ și mai departe pune pe Gedeon sub anul 1655, zicându: „1655 Gedeon.“

Golubinski ne relatează: „Varlaam se menționează la anul 1635—1652.“¹⁾

În „Buciumul Român“ anul III, Iași 1882, p. 308—09 se dice: „1643, Varlaam Mitropolit“ și mai departe sub anul 1652 pune pe un Teodosiu ca Mitropolit, exprimându-se astu-feliu: „1652, Teodosiu, înmormântat la Suceva“, eară mai încolă continuă astu-feliu: „1663 Varlaam Metropolit de a doaua oară.“

Pumnul ne relatează în modul următoriu: „Vărlăam Metropolitul Moldovei a păstorit biserica moldavă în doauae rînduri, adecă: 1632—1654 și 1663—1668.“²⁾

Lăzăriciu scrie: „Metropolitul Sucevei Varlaam, care păstori biserica din Moldova în douae rînduri, 1632—1654 și 1663—1668.“³⁾

Despre păstoria Mitropolitului Vărlăam mai găsim mai departe disele Prea Sântitului Melchisedec, care în opul său „Cronica Hușilor“ p. 121—22 susține așa: „Anul 1655. Gedeon a pastorit eparchia Hușilor până în anul 1655,*⁴⁾ când, cu ocazia paretesului Mitropolitului Varlaam, rămîind scaunul Mitropoliei vacant, Gedeon, pentru deosebitele sale merite, saū mai bine pentru unu particular favor, ce avea la Domnul Georgie Stefan, fu rădicat de-adreptul la scaunul Mitropoliei.“ Apoi în „Cronica Romanului“ p. 259 se exprimă astu-feliu: „Mitropolitul Vărlăam, încă de la 1653 nu mai era capul bisericei Moldovei.“ Eară în „Notițe Ist. și Arch.“ p. 21 ni spune: „Mitropolitul Varlaam a archipăstorit până pe timpul revoluțiunei, ce a detronat pe Vasilie Lupul.“⁴⁾

¹⁾ Golubinski, l. c. p. 40. — ²⁾ Lepturarîu romînescu, t. III, 37. — ³⁾ Lăzăriciu, l. c. p. 70. — ^{*)} Densușianu, l. c. p. 143 și Urechia, l. c. p. 153 încă sîntu de părere, că Mitropolitul Gedeon, următorul lui Vărlăam, a încetată a păstori din anul 1655. Susținerile lor însă n'au temei. — ⁴⁾ Totu în opul citatū p. 198 Prea Sântitul Melchisedec dice: „Vasilie Vodă, Domnitorul Moldovei, de la 1634 până la 1652 eară pe p. 217 găsimu: „Colegiul Vasilianu a esitatū în florea sa de la 1639, când s'a înființat, până după căderea lui Vasilie Vodă la 1652“; și mai josu: „Sfîrșitul Colegiului Vasilianu il punem în anul detronărei lui Vasilie Vodă, tēmplatā la 1652.“ — Disele Prea Sântitului Melchisedec despre Domnia lui Lupul și detronarea lui n'au temeiū istoricū. V. Lupul n'a fostū detronatū în anul 1652, ci în 1653; în scurtū Lupul a domnitū neîntreptū din Aprilie 1634 pēnā Joi înainte de Dumineca Florielor, cândū a fugitū din Iași de frica lui George Stefanu. De aci a venitū a doaua oară scurtū timpū pe tronū rēspîngēndū pe George Stefanu. Acesta în bătălia de la Sîrea în 6 Tamuz (Iuliu) din 1653 bate pe Lupul și pune mîna eară-și pe Domniā. Lupul însă în fața Turcilor rēmase totū Domnū alū Moldovei pēnā după luarea Sucevei în 9 Octombree 1653, cândū fu recuno-

În fine mai putem aduce aci și disele lui Petrescu, care în opul său „Mitropoliile țării“ p. 100—101 se exprimă astu-feliu: „La 1639, pe când Basiliu fuse respins de Munteni, dimpreună cu Tătarii aliații săi... era pe episcopul Stefanu il luară prinsonier, pe care mai apoi, Basiliu Lupul il puse Mitropolit al Moldoviei“ ; eară la pag. 129 găsimu între Mitropoliții Moldovei: „1642 Stefan Muntenu fost episcop al Buseului“ și mai departe: „1647 Varlaam II-lea a doua ora.“ Prima parte a citatului adusă de Petrescu, de și nu vorbește de-a dreptul de Mitropolitul Vărlăamă totu-și se referesce la timpul păstoriei lui, ca cum Lupul l'ar fi depusă pe Vărlăamă din treapta sa și ar fi pusă pe Stefanu în locu-i.

Să cercămă așa-dară a dá oare-cari lámuriri despre timpul, câtă a păstoritū ilustrul nostru Mitropolitū, și sperămă, că ne vom convinge, întru câtă opiniunile de mai 'nainte potū stá față cu faptele petrecute. Noi am arătatū acum timpul chirotoniei și suirii lui Vărlăamă pe scaunul

scutu George Stefanu, („Arch. Ist.“ I. c. p. 81 sq. — „Cron. României“, t. I, p. 329 și 357). După bătălia de la Sîrca din 6 Tamuză (Iuliu) Lupul, fiindu învinsu, s'a dusă la Hanul tătărescu, de la care primi unū ajutoriu de 20 miș de ostași, cu cari veni pēnă la Prutu. unde primi scirea tristă, că ginerele său Timușu a fostu ucisū în Suceava, eară Doamna cu Stefaniță și toate averile au cădută în mână lui George Stefanu. Tătarii, aușindū de aceasta veste și perdēndū sperânța, de a mai puté căpētă ce-vă de la Lupul, care nu mai aveă nimicū, toate luându-le noul Domnū, se întorseră înapoi. Hanul, primindū ordinū de la Poartă a-lū trāmite pe Lupul la Constantinopole, ilū băgă în fere și-lū expediă acolo, unde Turcii ilū aruncară în Edicula pentru încurcătorele, ce le făcuse și pentru prăđile cele multe dintre Munteni și Moldoveni, despre care s'a rēportatū Porții de unū mare trāmisū alū său, care tocmai atunci venise la curtea lui Mateiu Băsărabu și care, vedēndū cu ochii săi omorīți toți prinșii Moldoveni și Cozaci dela fōntāna țiganului pēnă în Tergovisce și întrebāndū de cele-ce a vedutu cu ochii, i-s'a rēspunsū, că Lupul, care de atâtea ori a venitū cu oaste asupra lui Mateiu, fără ca să-'i fi datū aceste vre unū motivū, este pricina tuturor acelor rēutāți. Acestū trāmisū, întorcēnduse la Poartă, rēpurtă despre încurcătorele și prăđile, ce se comiteāu din cauza lui Lupul, după care Sultanul poronci Hanului să-lū trāmită la Constantinopolu. Lupul fu încarceratū, după cum am đisū, în Edicula, unde se află viu și pe timpul venirii lui Georgie Ghica ca Domnū al Moldovei („Cron. României“ I, 367) în anul 1657. Se dice, că Vizirul Kiupruliul gāndiă să scoată pe Lupul din Edicula și să-lū pună crațu în Ardeal în locul lui Racoți (ibid. p. 355). În anul 1660 Aprilie în 19 Lupul scrisse din Constantinopole uă scrisoare Mitropolitului Sava (vedī „Uricarul“ V, 228—230). De eră atunci liberatū din închisoare și petreceă în Constantinopole, nu se scie sigurū. Părerile scriitorilor se împartū în doauă; unii susținū, că Lupul ar fi muritū în închisoare, alții, că ar fi fostu liberatū și ar fi petrecutū câtū vá timpū în Constantinopole, unde a și muritū. Păreerea din urmă pare a fi foarte probabilă și se pare, că Lupul va fi fostu liberatū din închisoare după numirea fiului său Stefaniță ca Domnū. Se vede însă, că, murindū 'i-a adusū rēmășițele în Moldova și le-a îngropatū la mōnăstirea Trei-Ierarchi din Iași, unde e înmormēntatū și fiul său Stefaniță, care lucru se vede din unū documentū alū lui Duca Vodă cu data din 1687 Febr. 9 și din alte locuri. (Melchisedecū „Not. ist. și arch.“ p. 223—224. — „Mag. ist.“ I, 326. — Șincai, I. c. III, 93.)

Mitropolitanu, a nume s'a întemplatu în 23 Septemvre 1632 pe timpul Domniei a doăue a lui Alexandru Iliășu, urmându Mitropolitulu Atanasii, ce murise în 13 Iuliu 1632 și se immormentase la mōnăstirea Bistrița. ¹⁾ De atunci renumitul nostru păstoriu a continuatū fără înterumpere a conduce biserica Moldovei pēnă în postul pascelor alu anulu 1653, cându Marele Logofetū George Stefanū veni însoțitū de armatele Muntene și Transilvane și alungă pe Lupul din scaunul seu. Am vedutū, că scurtū înainte de a fugi Lupul din Iași, fiindu-i plecarea Joi înainte de Dumineca Florielor, Mitropolitul dedese permisiune egumenulu Ioasafū a spune numele boierulu, ce'i immānase scrisoarea, în urma cărei descoperiri ambi frații Ciogolescii și Serdarul Stefanū, partisanii Marelui Logofetū, fură uciși din ordinul lui Lupul. Am vedutū asemenea, că Luni în septemână pătimelor, cându George Stefanū fu unsū de Domnū la biserica sântulu Nicolae, Vărlăamū lipsiă, eră eșitū la munte. Eșirea lui Vărlăamū la munte a trebuitū să fiă fostū în aceea-și di, în care Lupul a eșitū din Iași și s'a îndreptatū spre hotarele Poloniei, oprindu-se la Camenița; eară Mitropolitul Vărlăamū

¹⁾ Urechiă l. c. p. 152 în privința suiri Mitropolitulu Vărlăamū la scaunul mitropolitanū ne relateadă următoarele: „Sub domnia lui Moisi Moghilă, Vărlăamū, la Septemvre 1632, este instalat Metropolit. Este neîndoios, că vechiul amicū al junilor boeri, cari rēsturnaseră la 1632 pre Alexandru Iliășu din 1-ea domnie (între cari boeri era și Vasile Lupu), Vărlăamū se urcase la tronul Metropolitanū sub Moisi Moghilă, tocmāi căci lucrase cu rebeliunea triumfătoare. Aceasta ne esplică făvoarea, ce are Vărlăamū și sub Moisi Moghilă (a 2-a oară Domnū la 1633) și sub Vasile Lupu (de la 1634).“ — Citatul de față ne arată și elū starea cea tristă, în care ne găsimū cu istoria noastră națională, căci dacă oarbecă în întunericul nesciinței specialiștii îmbētrāniți pe catedra universității, cu atātū mai vērtosū noi cești alți caută să orbecāmū. Ar fi timpul să ne convingemū ūă dată, că suntem cu totul lipsiți de istoria noastră națională, prin care nu înțelegemū manualele cele mice de scoală cu totul neajungētoare și care servescū numai a încurcă mintea generațiunii tinere, nepotrivindu-se doăue cu doăue, ci acelu opū monumētalū care să fiă unicul isvoru, unicul dreptariu, după care să se înspire și conducă întreagă națiunea. În starea, în care ne găsimū, istoria noastră națională nu poate fi opera unu singurū omū. fiă elū și celū mai mare geniū, a căru întreagă vieată ar fi prea neajungētoariă. necum să compună istoria, dar nici măcarū să culeagă materialul necesariu la compunerea și rădicarea unu monumētu naționalū atātū de mărețū. Numāi cu puteri unite s'ar putē esecutā acestu mărețū planū, căci numāi în unire dace puterea. Numāi ea singurā înalță și glorifică popoarele și unde lipsește aceasta unū noianū de nefericiri vine în locul ei, Unirea e singurul talismanū, care va sustine înalța și pădi cu brațū puternicū națiunea noastră. Ea e stānca cea puternică de care se vorū sfărāma și nimici toate încercările acelorū, ce ar căutā când va să facă vre unū rău neamulu nostru românescū. Numāi prin unire se realisadă lucrurile cele mari de cari se minuneadă lumea. Numāi prin ea s'arū realisași planul nostru celū mărețū și atunci după espresiunea lui Chichindealu „ginte mai aleasū pre pāmēntū va fi înaintea noastră“. Modul, prin care s'ar putē realisa aceasta, ilū lāsāmū capetelor mari oamenilor mai cu minte și cu cunoscințe mai întinse de câtū le putemū avē noi, căci propunēndu'lū acum, ne tememū să nu ni dică, că ne înalțāmū, unde nu ni se cuvine, fiindū prea tēneri și neîncercați în ale sciinței.

să fiă purcesu dreptu spre munte, fiă, că elu o făcú din simpatia cătră Lupul, orí că există óre-carí neînțelegeri între dênșii de mai 'nainte. Rugăciunea de Domniă am vėđutú eară-și, că lui Stefanú 'i-a citit'-o Gedeonú, Episcopul de Huși, care, dacă și nu ocupá scaunul Mitropolitanú chiarú de la prima suire pe tronú a acestú domnú, ce luà Domnia Moldovei la începutul lui Aprilie 1653, apoi de bună seamă, îlú avú după-ce se așeđà elú pe tronú a doaua oară. Decí durata păstoriei Mitropolitului Vărlăamú se poate considerá strinsú din 23 Septemvre 1632 și pênă în sėptemâna înainte de Dumineca Florielor din anul 1653. De s'a mai pogorítú elú de la munte, cândú Lupul 'și-a rēcăpėtátú pentru scurtú timpú tronul, bătėndú pe George Stefanú, orí rė-mase totú acoló, nu se poate scí. Se presupune însă, că câtú a fostú Lupul în pămėntul Moldovei și Vărlăamú a trebuitú să fiă fostú consideratú ca Mitropolitú de dēnsul, chiarú dacă Vărlăamú nu s'ar fi reıntorsú de la munte în timpul reıntoarcerii lui Lupul pe tronú, pentru-că din spusele lui Paul de Halepo, care đice, că într'úă Vineri demineatú Domnul eșise cu toată curtea să vadă pe Vărlăamú, se vede, că Mitropolitul erá consideratú de aproape de cătră Domnú. Causa, pentru care Vărlăamú să rėtrasú de la scaunul Mitropolitanú, a trebuit să fiă fostú pe lúngă, că trăiá în bune relațiuni cu Lupul și erá consideratú de aproape de acesta, poate și permișiunea, ce a datú egumenului Ioasafú, de a spusú numele Spătariului Ciogolea, în urma cărri descoperiri Lupul dede morței pe frații Ciogolesci și pre Sėrdariul Stefanú. Acestú lucru de bună samă, că-'i va fi causatú mare mahnire noului Domnú. Pe lúngă aceea eșirea sa la munte în timpul, cândú Marele Logofėtú veniá să ocupe tronul, a trebuitú să-'lú supere foarte multú, orí că a existatú între dênșii încă din 'nainte vre-úă neînțelegere, orí poate că noul Domnú n'a voitú, ca acestú meritosú Mitropolitú să conducă mai departe biserica Moldovei, orí că Vărlăamú singurú, vėđėnd, că nu e bine vėđutú, să se fiă rėtrasú de buuă voia, eară locul sėu îlú ocupá Gedeonú, Episcopul de Huși. Filaretú Scribanú în istoria sa bisericească p. 146 ni spune, că Mitropolitul Vărlăamú a fostú exilatú de Lupul la mănăstirea Sėcul, đicėnd așa: „Domnitoriului Moldovei Dimitrie Cantemir în descrierea Moldovei iau plăcut a descrie independența Mitropolitului Moldovei de cătră Patriarchie, fiindú că'i place faptul lui Vasilie Vodă, care exilá pe Mitropolitul Varlaam la monastirea Secu.“ Aceasta susținere însă n'are nici unú temeiu, căci dacă ar presupune cine-vá, că Lupul l'-ar fi exilatú pe Vărlăamú la mănăstirea Sėcul, ceea-ce nu s'a întėmplatú, apoi elú se puteá întoarce

chiaru în dată sub George Stefanu, ceea-ce n'a făcut'-o, de unde cu mai bunu temeiu se poate sustine, ca elu nu traia tocmai bine cu noul Domnu. E de regretatu neunirea între unu Domnu ca George Stefanu, care traia în relațiuni bune cu vecinii și-'și caută de ale țerei, și unu Mitropolitu ca Vărlăamă, care, de ar fi continuatū a trăi în unire cu noul Domnu și ar fi rămasū în pozițiunea sa de conducătoriū alū bisericei Moldovei, ne place a crede, că a ar fi adaosū la binele bisericei și fericirea națiunii noastre, că ar fi sporitū multe lucruri bune și foloșitoare în Moldova și că ar fi lăsatū în urma sa multe monuminte de meritū și de mare prețū. Această o dicemū, nu doară că Gedeonū, care 'i-a urmatū, n'ar fi fostū înspiratū de frumoase simțiminte pentru biserică și națiune; dar elu n'a pututū încă ave parte de unu prestigiū și ūă autoritate atātū de mare în conducerea și resolvarea lucrurilor, precum o aveă înaintașul seu Vărlăamă, care neobositū luptă pentru emanciparea bisericei Române de sub jugul slavonismului, îngrijia cu toată ardoarea pentru cultivarea limbei naționale, ca pentru celū mai cumpenitoriū titlu, ce-lū avem despre înalta originea noastră, cu care putemū înfundă pe toți vrășmașii noștri, cari s'au încercatū în-de-lungū și s'ar mai încercă a ni negă originea noastră din poporul rege, și care în fine luptă cu delū și energiă pentru sânta noastră credință, spre a o apără de înoiturele și atacurile eterodoxilor, căror li dede loviture de moarte și îi răsfrânse cu deplinū succesū.

Aceste puține dise credū, că dau ūă lămurire tuturor opiniunilor, ce sustinū păstoria Mitropolitului Vărlăamă numai într'unu rōndū și nu în doae rōnduri precum o sustinū Pumnul, Lăzăriciū, „Buciumul Român“ și Neofitū-Scribanū, dicēndū, că Vărlăamă a păstoritū și a doaua oară de la 1663—1668. Asupra sustinerilor acestora din urmă socotimū, că e bine să aretămū, cu probe, dacă a pututū să-'și aibă locū păstoria de II oară, a doaua a Mitropolitului Vărlăamă ori nu. Mirare ne prinde, cândū vedemū opiniuni ca acelea, cari sustinū, că Vărlăamă a păstoritū și a doaua oară biserica Moldovei, pe cândū în faptă lucrul stă cu totul altū-feliū, ne mai fiindū elu Mitropolitū după retragerea sa de la scaunul Mitropolitanū în anul 1653, după care a urmatū Gedeonū pēnă în Noemvre 1659; după dēnsul Sava pēnă în 5 Ianuariū 1664; apoi de aci Gedeonū a doaua oară, pe care îlū găsīmū în acte ca Mitropolitū pēnă în 5 Augustū 1670; așa că nici într'unu modū păstoria a doaua a Mitropolitului Vărlăamă nu-'și are locū și acei-ce o sustinū, nu facū alta decâtū că țesū pândă de păingēnū după espresiunea fericitului Petru Maiorū.

Să adevărim aceste gise prin acte. Pe Gedeon, următorul lui Vărlăam, în actele publicate pînă acum, îl găsim din 1655 și pînă în 10 Mai 1658; ¹⁾ el însă a urmat în-dată după retragerea lui Vărlăam în anul 1653 și a păstorit pînă în Noemvre 1659, când se urcă pe tronul Moldovei Ștefan, fiul lui Lupul, și dacă nu găsim acte, cari să ni arate păstoria lui Gedeon din anul 1653, adevă de uă-dată cu suirea definitivă pe tronul Moldovei a lui George Ștefan, aceasta nu e probă, că nu s'ar fi găsit de asemenea acte și de la 1658 pînă în Noemvre 1659. Când însă se vor publică mai multe acte, cari astă-đi stau și putređesc prin diferite archive, fără să-'și bată cine-vă capul și să le dea la lumină spre binele general, atunci de sigur vom dá și de acte, care ni vor probă, că Gedeon se află ca Mitropolit al Moldovei din 1653 și pînă în Noemvre 1659, când veni la tronul Moldovei Ștefan fiul lui Lupul, și fiă, că singur acest Domn înlătură pe Gedeon, protegiat și urcat pe scaunul Mitropolitan de George Ștefan, care detronă pe Lupul și-'i aduce casa la ruină; fiă, că Gedeon s'a retras de bună voia de la scaunul Mitropolitan, nefind bine vedut de Domn — destul că în Decemvre 1659 Sava, Episcopul Romanului, ocupă scaunul Mitropolitan, eară în locul lui la Roman găsim în 16 Decemvre, anul menționat, pe renumitul Dositeu. ¹⁾ În documinte pe Sava îl găsim amintit neîntrerupt ca Mitropolit pînă la 5 Ianuarie 1664, ²⁾ când muri și fu înmormentat la mănăstirea Secul, după cum se constată din inscripciunea de pe peatra mormentală. În locul acestuia veni Gedeon a doaua oară, pe care îl găsim în documinte amintit ca Mitropolit din 29. Februarie 1664 și pînă la 5 August 1670, când îl vedem, că subscrie împreună cu Patriarchul Ierusalimului Dositeu, testamentul Logofetului Salomon Bărlădeanul, care îl face acesta mănăstirii sale Bogdana din districtul Băcău, đidite de densus. ³⁾

Vărlăam, după retragerea sa din scaunul Mitropolitan, 'și-a petrecut restul đilelor sale la mănăstirea Secul*), făcută la anul 1595 ¹⁾

¹⁾ Golubinski, l. c. p. 40. — „Cron. Hușilor“ p. 121—23 și Apendice p. 119. — „Arch. Ist.“ t. I, part. I, pag. 65. — ²⁾ „Cron. Romanului“ p. 278. — ³⁾ „Not. Ist. și Arch.“ l. c. p. 22, 23 și 270—71. — „Uricarul“ V, 229—30. — „Columna lui Traian“ an. 1882, p. 144. — „Cron. Rom.“ p. 280 și Marian „Câte-va inscripciuni și documinte“, Buc. 1885, p. 11. — ⁴⁾ „Cron. Romanului“ p. 280—281 și 282. — „Not. Ist.“ 23—25, 37, 119 și 317. — Notăm aci, că în „Cron. Rom.“ p. 282 Prea Sântitul Melchisedec dice, că testamentul poartă data 15 August 1670; ear' în „Not. Ist.“ p. 116—119, unde este actul publicat, el poartă data 5 August 1670. — *) „Cron. Hușilor“ Apendice p. 120. — „Not. Ist.“ p. 220. — Scribanu, l. c. p. 166. — ⁵⁾ Cipariu „Analecte“ p. XXX și I. G. Popescu „Ist. lit. rom.“ p. 17, susțină, că mănăstirea Secul a fost făcută la 1604.

de Marele Vornicū Nestorū Ureche, tatăl cronicariului Grigoriū Ureche. Aci muri și se îmmormentū, lăsându numitei mōnăstiri cu testamētū cea mai mare parte din averea sa. La această mōnăstire se mai pēstreađă astă-đi câte-vá obiepte, cari aū aparținutū ilustrului nostru Mitropolitū. Domnul Densușanū în „Ist. lit. rom.“ p. 143 ni spune, că Vărlăamū ar fi petrecutū într'un schitū din sus de Neamțū pēnă la moarte, đicēndū așā: „Tradițiunea spune, că el s'a retras într'un schit din sus de Nēmț, unde a trăit pînă la mōrte.“ Dintre obieptele, ce se mai pēstreađă la mōnăstirea Secului și cari aū aparținutū ilustrului Mitropolitū Vărlăamū, sūntū:

1. Ūă liturgiă slavoană, manuscrisū, pe care Prea Sānșitul Melchisedecū o descrie astū-feliū: „Formatul este 4^o mic, scrisă pe hārtie grōsă în forma pergamentului; legatā cu catifea vișinie, și împodobitā cu flori de argint aurite. Pe partea deasupra are la mijloc o placă de argint auritā, în mijlocul cāreia este prinsā o stampă rotundă cu chipurile Sānșilor Trei-ierarchi, ale cārorā sînt liturgiile, Vasilie, Grigorie și Zlataust. Pe partea de desupt are cinci postamente de argint aurite; chioturile sînt asemenea de argint. Cartea este frumos scrisă: titlurile și inițialele sînt scrise cu aur, de asemenea punctele. Inițialele capitale sînt lucrate cu multă artă și cu multă colóre: Cuprinde: Proscomidia, Liturgiile sciute, otpusturile, chirotoniile.“ ¹⁾ Această liturgiă 'i-a fostū dāruitā Mitropolitului Vărlăamū de Theodorū Janovici, Marele Logofētū, în anul 1643 Maiū 25, dupā cum se constată din înscripciunea de pe numita liturgiă, care e scrisă înainte de rōnduieala chirotonielor. ²⁾

2. Sacosul. Preasānșitul Melchisedecū descrie acestū obieptū așā: „Este de catifea verde închisă, sadea. Laturile amēndoue, cea dînainte și cea din dērept, împreună cu mānicele, se împreună prin 22 bumbi de aur, câte 11 de fiecare lature. Bumbii aceștia sînt prinși în nisce veriguțe tot de aur. Dintre bumbi numai unul la mānică este zurgalau, de mārimea unei vișine. Amēndoaue laturile au nisce kenare foarte frumos lucrate, representānd diferite flori cusute din fir de aur și cu mārğăritariū. Laturea de jos a kenariului este lată de 22 c. m. și dispărșitā în doae deosebite rōnduri de cusutură. Laturile cele-lalte sînt late de 7 c. m. representānd iarășī altă cusutură. La māni kenarele sînt late de 7 c. m., representānd iarășī altă cusutură. La māni kenarele sînt late de 8 c. m., cusutură iarășī variatā. Impregiurul

¹⁾ „Not. Ist. și Arch.“ l. c. p. 17. — „Cron. Romanului“ Apendice p. 232 — ²⁾ „Not. Ist.“ l. c. p. 18. — Urechiā l. c. p. 189 susține însă că Mōnăstirea Secul ar fi fostū făcutā la 1594.

grumazului este o cusătură în formă de cerc, lată de 6 c. m. În aceasta circumferență sînt cusute cu litere mari următoarele cuvinte: „**СЗИ СAKOC CXTBOPH KAPЛAAM APXIEHCKHЗ H MHTPOПOЛHT BЛKТ #ЗРMC.**“ În mijlocul acestei cusături circulare este gura sacosului în formă rotundă, largă de 15 c. m. De la ea se lasă în jos o dispicătură lungă de 10 c. m. Mânecele es din corpul sacosului numai cu 30 c. m. așa că ele se par scurte; dar cauza este că ele se făceau înadins scurte, ca să nu acopere rucavețele (mânețarile). Lungimea sacosului este de 1.27 c. m., așa că epitrachilul cu canafurile sale remâne afară cu 40 c. m. Lățimea lui la poale este de 1. 20. m., la supsioare de 80. c. m.“ ¹⁾

3. Epitrachilul, a căruia descriere Preasânțitul Melchisedecū o face astū-feliū: „Are o lungime, împreună cu canafurile (ciucurii) de jos, — de 1.64 m. Este compus din doauе părți, late fie-care de 18 c. m. Partea de deasupra, ce vine pe grumaz, este sîmplă de o materie de mătasă roșie; eară dinaintele represintă mai multe icoane, frumos cusute cu fir de aur, anume: 1. Doi serafimi cu inscripția: „**ШЕСТО КРИЛАТ**“; 2. Maica Domnului și Sântul Ioan Botezătorul; 3. Sânții Apostoli Petru și Pavel; 4. S. S. Evangeliști Mateiū și Ioan; 5. Marcu și Luca; 6. Apostoli Simon și Andreiū; 7. Apost. Vartolomeiū și Iacov. Dedesupt are această inscripție: **СЗИ ЕПИТРАХИА СХТВОРНА KAPЛAAM MHTPOПOЛHT CЪЧAВCKИ BĀTO #ЗРH.** (1642.) Canafurile de jos au fost de ibrișin albastru, acoperite cu fir de aur, din care fir se ved încă urme; lungimea canafurilor este de 18 c. m. Părțile cele doauе, din care este compus epitrachilul, sînt conunite în trei locuri prin 9 bumbi de aur lucrați ajur, în formă de fire mari de argint, și în vêrf au formă de creasta unei poame; au fost împodobiti cu petre, de care se mai păstrează la câțiva bumbi.“ ²⁾

După forma sacosului și a epitrachilului Preasânțitul Melchisedecū crede, că Mitropolitul Vărlăamū a fostū unū bărbatū de ūă statură înaltă, dicēndū: „Din odoarēle remase dela Mitropolitul Varlaam rezultă, că el era un om de statură înaltă, cult și iubitor de frumoasele arte.“ ³⁾

Mitropolitul Vărlăamū e înmormēntatū la mōnăstirea Sēcul, cum probeadă înscripțiunea de pe peatra lui mormēntală, care este afară

¹⁾ Ibid. l. c. p. 19—20. În „Col. lui Traian“ l. c. p. 111 găsim: „Sacos al Mitropolitului Varlaam, cu inscripțiunea cusută cu fir împregturul de la 7145 (1638); cară în „Mon. Nationale“ p. 94 se dice: „Odoare și lucruri de artă bisericesti sunt acolo foarte frumoase, și demne de toată admistrațiunea, între care: Un sacos (vestmēnt sacerdotal pentru serviciul divin) dăruit de mitropolitul Varlaam la 1738.“ (Eroare în locu de 1683). — ²⁾ ibid. l. c. p. 18—19. — În „Col. lui Traian“ l. c. p. 111 se dice: „Epitrabilul lui Varlaam Mitropolitul Sucevei, cu inscripțiunea cusută la 7150 (1642) și în „Monum. Nat.“ p. 94 găsimū: „Un epitrachir cusut de Mitrofana Urechia la anul 1642“. — ³⁾ „Not. Ist.“ l. c. p. 20.

lungă biserică în laturea dreaptă și din care unele cuvinte s'aũ ștersũ; totu-și se potũ citi următoarele:

„СЗИ НАДГРОВНЫИ КАМЕН СЪТВОРИ СЕВЪ
архієпископ Варлаам Митрополит.....

.....ДЕСЪТОЕ ЛЪТО АРХІЕ-
РЕНСТВА СВОЕГО.....ВЛТО №3Н.“

Adecă: „Această peatră mormentală și-a făcut'-o
Archiepiscopul Varlaam Mitropolitul.....
.....al decelea anũ alũ archieriei sale.....
în anul 7150 (1642).“¹⁾

Data de pe peatra mormentului nu însemnează data morții Mitropolitului Vărlăamũ, ci data, cândũ s'a făcutũ peatra, fiindũ obiceiũ pe atunci a-'și prepará petrele mormentale âncă trăindũ, eară pentru data morții a lăsà locũ deschisũ (liber), în care trebuia să o treacă cei vii dupã moartea aceluia, pentru care erã preparatã peatră. Astũ-feliũ este și peatra Marelui Stefanũ de la Putna, care are săpatã la datã numai: „#3..... Așã și Mitropolitul Vărlăamũ se vede, că 'și-a pregãtitũ peatra mormentalã la anul 1642, căci anul alũ decelea alũ archieriei sale, fiindũ elũ chirotonitũ în 23 Septemvre 1632, corãspunde cu anul 1642. Timpul morții Mitropolitului Vărlăamũ nu se scie cu siguritate. Testãmentul sãu, care poartã data 7165 August 18, adecã 1657 Augustũ 18, ne dovedesce, că elũ trăia âncã pe acelũ timpũ. Nei pare foarte rãu că n'am pututũ avã la mână testãmentul Mitropolitului Vărlăamũ, din care credemũ, că am fi pututũ aflã mai multe decãtũ le scimũ astã-đi, căci ori și cum ar fi testãmentul, totu-și din elũ poți vedã ținta finalã, scopul, ce unũ omũ a avutũ și a urmãritũ în vieța sa. *)

Testãmentul Mitropolitului Vărlăamũ e făcutũ în limba slavoanã și se gãsesce între documintele mânăstirii Neamțutui sub Nr. 3610. Prea Sãnțitul Melchisedecũ posedã uã copiã de pe testãmentul acesta, dupã care copiã Domnul Vasiliu Mandinescu, Directorele Episcopiei de Romanũ, cãruia îi dẽtorimũ mulțãmire, cu multã afabilitate și fãrã întârziare ni-a comunicatũ unele puncte din cuprinsul testãmentului. Cu testãmentul sãu Mitropolitul Vărlăamũ hãrãdesce mânăstirii Secul mo-

¹⁾ Not. ist. l. c. p. 20—21. Urechia l. c. p. 153 dice: „Âncã înainte de a eși din Metropolie, Varlaam pusese, pe la 1642, să i se facã mormentul la mânăstirea Sãcul (7150) în al doilea (eroare în loc de alũ decelea) anũ alũ pãstoriei sale archiepiscopale“ și mai jos se exprimã: „Cãți-vã ani mai trăi Varlaam la vieța de sihãstrie în Sãcul, judațul Neamțului, unde pãnã adĩ se conservã unele vestminte sacerdotale ale acestui prelat“. — *) Am rugatũ pe mulți pentru testãmentũ, începẽndũ de la Ieromonachiĩ din Neamțu și pãnã la capul bisericeĩ Moldovei, și de nicãiri n'am primitũ vr'unũ rãspunsũ macarũ de doauẽ litere, de și scrisorile au fostũ recomãndate. Se vede, că administrația postalã e de vinã.....?!

siele Borcescii și Brătulescii, 3 prisăci, 2 mori, și 4 pogoane de via de la Putna. Mitropolitul Vărlăamă a avut ocine și la Strădesci, dar' acelea le-a hărădită rudelor sale.

În testământul se dice, că face această dispozițiune cu limbă de moarte. Cuvintele acestea „cu limbă de moarte“ ni-'ar dá să înțelegem, ca Vărlăamă a făcut testământul său aproape de finele vieții sale, seau poate chiar pe patul morții și de nu ne-ar oprí unele condițiuni, ce Mitropolitul pune prin testământul mănăstirii, am pute susține într'unu mod siguru, că Vărlăamă a făcut testământul său scurtu înaintea morții sale, ori chiar pe patul de moarte. Aceea-ce ne face a fi cu rezervă, suntu condițiunile, ce le pune elu mănăstirei, și mai cu seamă prima condițiune, că ádecă: 1. Să-i dee, câtu va trăi elu, partea a trei oameni din mănăstire, ceea-ce s'ar pute înțeleg: a i-se dá în serviciu 3 oameni din mănăstire, seau a i-se dá spre întreținere uă porțiune, câtu se dá la trei oameni din mănăstire. Din această condițiune nu se poate închiăia că Vărlăamă ar fi fostu în pericolul de moarte, căci dice: „să-i dee, câtu va trăi“, întreținere, ceea-ce dovedesce, că elu atunci gândia la viața și se îngrija de traiu. Dară se poate, că la 18. Augustu 1657, când a făcut testământul, să fiă fostu în pericolu de moarte și cređendu, că poate se va într'armă și se va face sănătosu, a pusu aceea condițiune, dară s'a pututu, că elu să fiă și muritu. Și astă-đi unii oameni, cându 'și facu testământul, dicu, că facu ori lasă aceea dispozițiune cu limbă de moarte, și cu toate astea se poate întâmplá, să se însănătoșască și să trăiească încă mai multu timpú, dară eară-și se poate întâmplá, să și moară. 2. Condițiunea a doaua, ce pune Mitropolitul Vărlăamă prin testământul mănăstirii Secului, este: „Să dee mănăstirea suroarei sale Caterina patru poloboace de miere pe anu.“ Aceasta probeada, că prisacele hărăđite de Vărlăamă au trebuitu să fiă fostu mari.

În testământul se mai dice: „căci am fost ređeș împreună cu Mănăstirea.“ Aceasta s'ar pute înțeleg, că elu ar fi voitú să dică, că a avutú aceste ređeșie deavalmă cu mănăstirea; dară se poate, că Mitropolitul a voitú să spună cu aceea, că erá ređeșu de pe acolo, mai cu samă, că am amintitu, că elu aveá și uă soră, careia îi destiná uă mică subvențiune din averea sa, dată mănăstirii. Mitropolitul nostru se iscălesce în testământul: „Biv. Mitropolit“ ¹⁾ (fostu Mitropolitu). Din

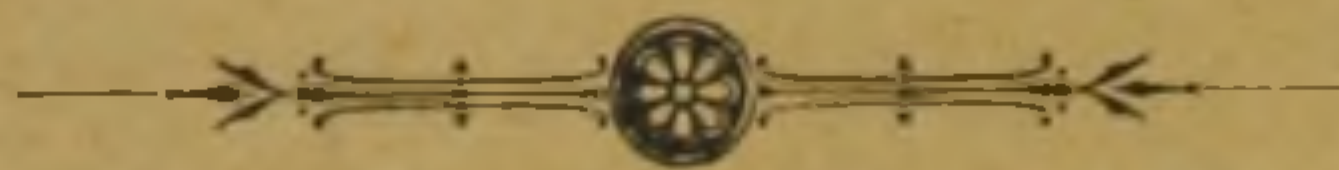
¹⁾ Urechia l. c. p. 153. susține, că Mitropolitul Vărlăamă se găsesce iscălitu în actele mănăstirii Secul ca biv Mitropolitu, cându ne relateada astu-felú: „Pe la 1657 îl aflăm subscriind: „ВНВ МЕТРОПОЛИТ“ în acte d'ale mănăstirei Secului.“ — Domnul Urechia ar fi făcutu foarte bine, dacă ne-ar fi precisatu mai lámuritu, în ce felú de acte anume se găsesce scrisu mitropolitul Vărlăamă.

dișele cuprinse în testământul nu se scie nimic pozitiv în privința morții Mitropolitului Vărlăamă, nici nu se poate susține cu siguranță, că el ar fi murit în anul 1657 luna August, cându 'și-a făcut testământul, nici că a fost mai departe în viață.¹⁾ Alte documinte seau sciri, din cari am puté hotărî timpul morții Mitropolitului Vărlăamă încă nu sînt cunoscute pînă acum, afară de una singură, pe care ni'-o pěstreađă domnul Profesoriu Mitrofanoviciu în opul sêu „Omiletica“ la pag. 114 „unde đice: „Varlaam Mitropolitul Moldovei † 1668.“ Această scire, dacă ar fi basată pe acte sigure și temeinate ar fi singura mărturiă, care amintesce anul morții Mitropolitului Vărlăamă, de nu cum-vă este basată pe dișele repăusatului Pumnul, care susține păstoria Mitropolitului Vărlăamă pînă în anul 1668.

Deci după datele, ce cunoascem pînă acum nu putem scí nici susține cu siguranță anul morții Mitropolitului Vărlăamă, care lucru îl lăsăm în sarcina viitorului, să-l lămurească. Regretăm mult, că nu cunoascem precis timpul trecerii din viață a acestui bărbat atăt de strălucit, podoaba relegiunii ortodoxe și fala biserice și națiunii noastre; a păstoriului bun și luptătoriului neadormit, care frânse cornul eterodocșilor și spulberă cu putere rătăcitele lor învățături, cari căutau să le furișe și în biserica noastră; a acelui cetățan brav și archiereu virtuos, ce cu adevărat și-a iubit națiunea și biserica și care cu tîrnăcopul minții și a inimei lui desmormentă, dulcea și frumoasa noastră limbă, sfășia cu putere vîlul și curăți de rugina slavonismului odorul cel mai prețios al națiunii noastre, limba, în care ilustrul păstoriu și-a înscris nemurirea și despre care un scriitor cu pană de foc, Francesul Edgar Quinet, se exprimă astu-feliu: „Primul titlu al Românilor, cel mai viu și necontestat este limba lor..... Ea este marca lor de nobleță în mijlocul barbarilor.“²⁾

După aceste puține și neajungătoare dișe despre viața acestu demn și ilustru păstoriu trecem la scrierile sale.

(Va urmă.)



¹⁾ Să fim avut la mână testământul mitropolitului Vărlăamă, nu erăm necesități a face atâtea presupuneri și ni place chiar a crede, că am fi dat peste mai multe lucruri, cari acum nu le cunoascem. Sperăm însă, că Prea Sântitul Melchisedec, zelosul și eruditul Episcop, care cu întinsele sale cunoscinte a adus atâtea servicii biserice și națiunii noastre, va dá publicității cât de curînd și testământul Mitropolitului Vărlăamă, că astu-feliu să se poată cu timpul înjgheba o biografiă mai complectă a ilustrului păstoriu. —

²⁾ Les Roumains. — Urechia l. c. p. 252. ni pěstreađă semnătura autografă a Mitropolitului Vărlăamă. Semnătura aceasta ne spune Domnul Urechia, că este din anul 1646 când se exprimă astu-feliu: „Facsimilele de subscriere ce dăm la fine, sînt din 1646 din mărturia relativă la moșia Crăniceni St. Spiridon din Iași. Doc. I“ (ibid. l. c. p. 153).

О музыцѣ древнихъ Евреевъ.

Отчитавъ Евгеній Воробкевичъ богословъ IV-го года при собраніи Академіи православной въ Черновцахъ, января 30 дня 1886 г.

(Конецъ).

Що касается музыкальныхъ инструментовъ древнихъ Израильтянъ, то находятся нѣкіи извѣстія, которіи намъ яснѣйшій поглядъ на тогочасну музыку подають. Число ихъ было досить велике, но не такое, якъ то гдеякіи ученіи рабины и книга Шилти-Гагибборимъ подають, послѣ которыхъ число инструментовъ музыкальныхъ во время Давида и Соломона въ Евреевъ употребленныхъ, до 36 возвышаесь. Ученіи слѣдители доказали, що 14 инструментовъ можъ безъ всякаго сомнѣнія откинути. Изобрѣтеніе музыкальныхъ инструментовъ не можемъ Евреямъ приписовати, понеже довшій часъ передъ Авраамомъ мали Египтяне арфы, лиры, лауты, сопѣлки и прч., о чемъ докладно говоритъ извѣстный путешественникъ и слѣдитель египитскихъ древностей James Bruce“.

Слово „киноръ“, которымъ Евреи свою арфу называли, доводитъ явно, що онъ инструментомъ древнихъ Египтянъ, бо слово киноръ есть финикійскимъ.

Въ семъ начерку переглянулимъ исторію музыки древныхъ Израильтянъ и говорили по возможности о свойствахъ той же музыки.

Остаеся намъ еще инструмента, о которыхъ мы въ загальъ говорили, поодинокю обглянути и якъ найдокладный образъ о каждомъ подати. Зачнемъ съ струновыми и духовыми инструментами и докончемъ съ теми, которіи черезъ удареніе звучили.¹⁾

1. Значительнѣйшимъ струновымъ инструментомъ Евреевъ бувъ „К и н о р ъ“; онъ подобалъ китарь или арфѣ. Слово „киноръ“, есть, якъ намъ вже извѣстιο финикійское и означаетъ арфу; отже видимъ, що сей инструментъ перейшовъ до Евреевъ отъ другого народа. Вже въ книзѣ бытія споминается о кинорѣ, изобрѣтенію Юбала; но въ сей книзѣ говорится о кинорѣ и угабу, двоухъ инструментовъ, которіи означаютъ родъ всѣхъ другихъ еврейскихъ инструментовъ, такъ, що подъ киноромъ маемъ розумѣти всѣ струневѣ, а подъ угабомъ, всѣ духовыи инструмента. На кинорѣ гралъ

¹⁾ Струновыи инструмента: Saiteninstrumente, духовыи инструмента: Blasinstrumente, инструмента, которыи черезъ удареніе звучили: Schlaginstrumente.

псалмонъвецъ царь Давидъ предъ царемъ Сауломъ¹⁾, его въшали сумующии Евреи на вавелонскіи верби.²⁾ Былъ то инструментъ, легкій до ношенья, малый и спососиый идучи на немъ играти³⁾; и подобалъ онъ по мнѣнію однихъ ученыхъ археологовъ арфамъ малимъ въ Египтъ и Ассиріи употребляемыхъ. Друга часть же археологовъ, занимающихся симъ предметомъ, ссть мнѣнія, що киноръ есть инструментомъ больше подобнымъ нынѣшней гитарѣ, нежели арфѣ.⁴⁾ Киноръ малъ больше или меньше струнъ, 8 до 24. Струны ударилсь или руками⁵⁾, или съ клевчикомъ, якъ намъ повѣдаетъ Josephus Flavius и святой Иронимъ⁶⁾. Святой Иронимъ зветъ сей инструментъ ошебно китара, и говоритъ о немъ, що малъ онъ видъ греческой буквы Δ и 24 струнъ.⁷⁾ Святой Августинъ, въ своемъ трактатѣ до псалма 149 описуетъ сей инструментъ дуже ясно и докладно.⁸⁾ Кидрове дерево було матеріаломъ сего инструмента.

1) I. книга царствъ XVI. 23. И бысть внигда быти духу лукавому на Саулѣ, и взимаше Давидъ гусли и играше рукою своею, и отдыхаше Саулъ и благо ему бяше, и отступяша отъ него духъ лукавый.

2) Псаломъ 150. Хвалити его въ гласѣ трубномъ, хвалити его въ псалтерѣ и гуслехъ; хвалити его въ тимпанѣ и лицѣ, хвалити его въ струнахъ и органѣ; хвалити его въ кимвалѣхъ доброголасныхъ и — psalmul 136. 2—5 Pe sălciele, ce erau acolo, spendurat'am arfele noastră, căci acolo cântări cerut-ni au cei, ce ne-au dus prinși, și bucuria cei ce ne-au despoiat etc.

3) I. книга царствъ V. 5. И по сихъ да въздещи на холмъ Божій, идѣже есть собраніе иноплеменникъ: тамо начальници иноплеменничи. И будетъ, егда внидещи тамо въ градъ, срящены ликъ пророковъ, изходящихъ отъ Вами, и предъ ними сверѣли, и тимпами и софѣлы и гусли, и тии проицающии. II. царствъ VI. 5. Давидъ же и сынови Израилеви идяху предъ Господемъ, играючи во органы устроенны во крѣпости. и въ пѣніяхъ и въ гуслехъ и въ сверѣлѣхъ и въ тимпанѣхъ и въ кимвалѣхъ и въ цѣвницехъ.

4) Проф. Onciul, archeolog. сторона 185. Chinor, căruia atât în privința numelui, cât și a construcțiunei, se asemănă ghitară.

5) I. книга царей XVIII. 10. И бысть отъ утренняго дне, и нападаше духъ лукавый отъ Бога на Саула, и прорицаше по средѣ дому своего: и Давидъ пояше рукою своею въ гусли, якоже по вся дни. — XIV. 9. И бысть отъ Бога духъ лукавый на Саулѣ, и той въ дому своемъ сѣдяще и копѣе въ руцѣ его, Давидъ же играше руками своими.

6) Josephus Flavius, antiquit. Ind. VII. 12. Ἡ μὲν κινύρα δέκαχορδαῖς ἐξημένῃ τύπτεται πλήκτρῳ.

7) Hieronymus, ad Dardanum: „Cithara quoque, de qua in XLII. psalmo scriptum est confitebor tibi in cithara“ propriae cosuetudinis apud Hebreos est quum cum cordis XXV. in modum Deltee literae, sicut peritissimi tradunt, componitur.

8) Augustinus въ трактатѣ своемъ до псалма 149: Cithare lignum concavum tanquam tympano pendente testudine, cui ligno chordae innitantur, ut tactae resonent, non plectrum dico, sed lignum illud dixi concavum cui superiacent, cui quodammodo incumbunt, ut ex illo cum tanguntur tremefactae et ex illa concavitate sonum concipienter magis cannorae reddantur.

2. До сего инструмента подобавъ „Псалтеріонъ“ лишь мавъ онъ четырехугольный видъ. Греки знали его подъ назвою „ἐπιγύβιον, μεγάλης, или ναύβλιον“, Евреи звали его и неболь, а Арабы звать его „сантуръ“ или „канунъ“. Отченою его былъ вѣроятно Египптъ, где сей инструментъ подъ назвою „набла“ вже въ найдавнѣйшихъ временахъ употреблялся ¹⁾ Песантеринъ вавилонскій ²⁾ здается що той самый инструментъ, котрый Евреи псалтеріономъ звали. Подобалъ онъ якъ мы вже спомнули, кинору, лишь съ тымъ различіемъ, що при кинорѣ въ долу а въ псалтеріонѣ въ горѣ струны находились ³⁾; оба звучили если струны рукою или съ клевчикомъ порушались. Св. Іронимъ описуетъ псалтеріонъ, въ посланіи ко Дардану ⁴⁾, и кажетъ що есть онъ четырехугольный инструментъ, въ видѣ щита, маючій 10 струнъ, и докладно показуетъ различіе псалтеріона и кинора. Св. Августинъ тое самое говоритъ. Св. Иларій каже, що псалтеріонъ и небель одно, що и св. Іронимъ твердитъ ⁵⁾. Изъ образа X. вѣка видно, що псалтеріонъ такъ выглядавъ, якъ его св. Іронимъ описуетъ.

Сіи образы находятся въ кодексъ св. Еммерана и иныхъ ⁶⁾. Правда, що не возможно съ безпечностію твердити що изображенія вѣрны; но, если порѣвняемъ ихъ съ описаніями, и съ араб-

¹⁾ Uhlemann, Handbuch der ägyptischen Alterthumskunde, 2. Abtheilung Seite 302.

²⁾ Пророкъ Данииль III. 5. Въ онже часъ услышите гласъ трубы, свирѣли же, и гусли, самбуки же и псалтири и согласія и всякого рода музыкійска, падающе, поклоняйтесь тѣлу златому, еже постави Навуходносоръ царь. Въ текстѣ оригинальномъ звется сей инструментъ „песантеринъ“.

כַּעֲדָנָא דִּי־תִשְׁמְעוּן קָלִי קִרְנָא מִשְׁרֹי־קִתָּא קִיתָרִם סְבָכָא פְּסַנְתְּרִין סוּמְפִינְהָ וְכֹל וְגַי וְמָרָא תַפְלוּן וְתַסְנְדוּן לְצֶלֶם דְּהַבָּא דִּי הַקִּים נְבוּבִדְנֶצֶר מְלִכָא:

³⁾ Св. Августинъ въ трактатѣ до псалма 33.: Cithara quoque lignum illud concavum tamquam tympanum pendente testudine cui ligna chordae inniuntur, ut tactae ressonent... in inferiore parte habet, psalterium in superiore.

⁴⁾ Hieronymus, epist. ad Dardanum.

⁵⁾ Hieronym., inter psalterium et citharam hoc interest: cithara deorum percuritur, ceterum psalterium seorsum percuritur. Quod verbo vulgari dicitur polyphthongon, hoc est ergo psalterium.

⁶⁾ На образахъ кодекса св. Еммерана изъ X. столѣтія, находятся образы сего инструмента, но и другихъ въ видѣ трироговъ съ 10 струнами съ подпиею: alii psalterium sic pingunt in modum Deltae literae. Суть тамъ и такіи, которіи имѣють 24 струнъ, cithara ut hierocymo dicitur, in modum deltae literae cum XXIV. cordis. Una cithara secundum quondam подобаетъ буквѣ латиньской D и имѣеть такожь 10 струнъ. Кодексъ св. Власія изъ XII. столѣтія содержитъ такожь такіи образы сего инструмента, и додаеть всюда при описанію его: „psalterium decachordum in modum elypei quadrati“. Другіи отъ Кирхнера и Форкля рисованіи образы, еврейскихъ инструментовъ не имѣють жадной исторической подставы рисованія чисте изобрѣтенія фантазіи сихъ мужей.

скимъ Сантуромъ, то можемъ сказать, що они зовсемъ докладно древній еврейскій псалтеріонъ изображаютъ.

3. До струневыхъ инструментовъ можъ еще числити инструментъ „М и н и н ъ“; наибольшая часть археологовъ едняется въ томъ, що сей инструментъ бувъ струневымъ. Книги талмудистовъ, „Шилти-Гаггиборимъ“ и „Арухинъ“ описують мининъ и говорятъ о немъ: що то була малая скрипка, на которой ся играло съ малымъ смычкомъ; сего мнѣнія и Кирхнеръ ¹⁾; по мнѣнію другихъ мавъ мининъ видъ подовговатой малой скриночки съ стальowymi струнами; суть и мнѣнія, що мининъ видъ великой скрипы со струнами мавъ. Псаломъ 150 ²⁾ споминаеть о мининъ, однако же видно, що не бувъ онъ въ древнихъ Израильтянъ въ великомъ употребленіи.

4. До струневыхъ инструментовъ належалъ еще и „Н е г е н о т ъ“. О его видъ такоже мнѣнія розличаются. Шилти-Гаггиборимъ и Арухонъ говорятъ о немъ, що была то скрипка. Но сіи извѣстія не лишъ що зовсемъ невѣроятніи но противно въ каждомъ взглядѣ фантастическій и безъ всякой исторической подставы. Сему извѣстію супротивляется фактъ, що сей инструментъ въ Грековъ подъ назвою τριχόρδον и въ Римлянъ trifidium, употреблялся, и изъ описанія его видно, що не малъ онъ видъ скрипки, якъ тое талмудисти твердятъ. Наибольшая часть мнѣній о семъ инструментъ въ томъ сходится, що малъ онъ видъ шестеструновой арфы.

5. Выродокъ псалтеріона или наубліона, бувъ такъ званый А с с о р ъ - Н е б е л ъ. Сей инструментъ былъ четвероугольный, подовговатый псалтеріонъ, и мавъ 10 струнъ.

6. Якъ М и н и н ъ и Н е г е н о т ъ, такъ и инструментъ М а х о л ъ есть инструментомъ, о которого видъ дуже много мнѣній. Kirchner описуетъ его, безъ всякой исторической основы и говоритъ о немъ, що подобавъ онъ нынѣшней віолѣ или гитарѣ ³⁾. Бартолоци ⁴⁾, извѣстный италіянскій слѣдатель древностей думаетъ, що махоль не бувъ инструментомъ, бо назва махоль означала „большенство инструментовъ“. Книга „Шилти-Гаггиборимъ“ твердитъ, що махоль бувъ обручъ желѣзній, или золотый, на которомъ висѣли дзвоночки. Що сіе мнѣніе невѣроятное, доказуетъ фактъ, що сей инструментъ употреблялся въ древнихъ Евреехъ, но подъ иною назвою и зачислялся завсегда до инстру-

¹⁾ Kirchner *Musurgia* I. p. 48.

²⁾ Псаломъ 150. „Хвалити его въ гласѣ трубномъ, хвалити его въ псалтирѣ и гуслехъ, хвалити его въ тимпанѣ и лицѣ, хвалити его во струнахъ и органѣ, хвалити его во кимвалѣхъ доброголаснихъ, хвалити его во кимвилѣхъ восклицанія.

³⁾ *Musurgia* I. p. 48. „Cheli maiori, quam vulgo viola gamba vocant, haud absimile“.

⁴⁾ Bartolocci, *de musica instr. Hebr.* XXXII. p. 35.

ментовъ, которіи звучили черезъ удареніе. При обговоренію сей категоріи еврейскихъ инструментовъ будемъ мати еще случайности, и о такомъ инструментъ говорити, которого видъ талмудисти ошибочно махолъ пренисуютъ.

Китары, псалтеріоны и арфы були найважними инструментами у Евреевъ, хотя читаемъ въ псалмахъ, що повельвается Бога и въ литарвахъ (Рауке) величати ¹⁾. Сіи инструмента стояли завсегда въ святомъ шатрѣ и були дуже дорогоцѣннѣи и богато украшенѣи. Звычайно бувъ хоръ такъ роздѣленъ, що 12 спѣвцовъ и только инструментистовъ совокуно играли и спѣвали. Найменшое число арфъ, було 9-ти, до которыхъ еще два псалтеріоны причинялись. При большихъ торжествахъ умножалось число спѣваковъ и инструментовъ, св. книги старого завѣта подають намъ поглядъ о великомъ числѣ повного хора въ древнихъ Израильтянѣхъ.

Духовыи инструмента (Blasinstrumente) були въ древнихъ Евреевъ такъ, якъ и струневыи въ всеобщомъ употребленію. Роздѣлялись они на малѣи и великѣи. До малыхъ належали сопѣлки малѣи, которѣи звычайно съ пѣвцами мелодію играли, всѣ прочіи були великими.

1. На первомъ мѣстѣ стоитъ великая и малая сопѣлка. Перва мала назву „Некабгимъ“, — вторая „Халиль“. Сиптуагинта перевела халиль въ αῦλος. Сія сопѣлка употреблялась въ древнихъ временахъ подѣ судіями, отъ пастырей, якъ видно изъ пѣсни Деборы ²⁾. Сопѣлки употреблялись, въ Феникіянѣхъ и Грековъ до выраженія жалю и горя, тому играли на нихъ звычайно при погребяхъ и случаяхъ смерти. Читаемъ въ книгахъ новаго завѣта, що въ сопѣлки играли, коли прибылъ Иисусъ Христосъ до надстоятеля, щобъ его мертву дочку воскреснулъ ³⁾. Вдовець бувъ принужденъ къ погребенію своей супруги найменше двоухъ на сопѣлкахъ играющихъ мужей наняти ⁴⁾. Познѣйше является сопѣлка при веселіяхъ и пирахъ, а въ талмудистовъ находимъ такую пословицу: „въ сопѣлку грается, будь до слюбу, будь мертвому челоуѣку“ ⁵⁾. Употреблялись еще сопѣлки при путешествіяхъ торжественныхъ, зри книгу пророка Исаія).

¹⁾ Plutarch споминаеть, що Евреи при своихъ торжествахъ употребляютъ малѣи сопѣлки, якъ Аргиви, и левѣти ихъ грають на цитрахъ; κίθαρὶζόντες.

²⁾ Дебора говоритъ до племена „Рубинъ“. „Що, ибо при своихъ стадахъ лишитесь, да слышати сопѣлію пастырей“.

³⁾ Матт. гл. IX. ст. 23 и прч.

⁴⁾ Maimonides, Comment. in Mishnaioth IV.

⁵⁾ Forkel. Geschichte der Musik 1. Band, Seite 127.

⁶⁾ Исаія XXX. 29. и прч. „Егда присно подобаетъ вамъ радоватися, и входить во святая моя всегда, аки празднующимъ, и яко веселящимся внити съ сопѣлію въ гору Господню къ Богу Израилеву“.

Соцълки дѣлались изъ троци, или зъ дерева, или кости звѣрей. Знали Евреи и подвойну соцълку, якъ тое еще нынѣ видѣти можна въ пастыряхъ Палистены и Египта.

2. Дальшій духовый инструментъ бувъ „Х а з о з е р а“. Була то довгая труба и употреблялася въ часъ походу, при жертвахъ и пирахъ. Мойсей ¹⁾ повелѣваетъ, щобъ лишь священники сей инструментъ для скликованя сойму народного употребляли. Употреблялись они такожь для сигналовъ. О хазозери много разъ споминается въ книгахъ старого завѣта; изъ всего видно, що була она въ всеобщомъ употребленіи. Подъ звуками сей трубы здоимались муры Іерусалима, которіи Набукаднизаръ раззорилъ ²⁾; где була радость и веселіе, тамъ и звуки сей трубы гомонѣли, якъ Мойсей ³⁾ намъ повѣдаетъ. Новолуніе, пири, торжества, все украшалось звуками сей трубы и каждого первого дня сегого мѣсяця гомонѣли сильно звуки хазозеры по всемъ Израили ⁴⁾. Она скликала грѣшныхъ до покаянія, и трудныхъ воиновъ по битвѣ до спочинку. Число сихъ хазозеръ було 120 ⁵⁾. Josephus Flavius пре-

¹⁾ Мойсей книга IV. гл. X. И рече Господь къ Мойсею: „сотвори себѣ двѣ трубы сребряны: кованы сотвориши я, и будутъ тебѣ на созваніе сойма и возставляти полки. И да возтрубиши ими, и да соберется къ тебѣ весь соймъ предъ двери силніи свидѣнія. Аще же единою трубою возтрубитъ, да прійдутъ къ тебѣ вси князы и тысящи начальники израилтестіи. И возтрубите въ знаменіе и воздвигнутся полцы ополчающіися на востоки; и возтрубити въ знаменіе второе, и воздвигнутся полцы ополчающіися отъ юга; и возтрубити въ знаменіе третіе, и воздвигнутся полцы ополчающіися отъ моря; и возтрубити въ знаменіе четвертое и воздвигнутся полцы ополчающіиси отъ сѣвера; знаменіемъ да возтрубятъ и воздвиженіе ихъ. И егда собирете соймъ, возтрубити не въ знаменіе. И синовы Аарона жерцы да возтрубятъ трудами: и да будетъ вамъ законны вѣчно и доды ваша. Аще же изидите на брань въ земли вашей къ супостатомъ супротивящимся вамъ, и возтрубити и знаминуйте трубами, воспомянетесь предъ Господемъ и избавится отъ врагъ вашихъ.

²⁾ Ездра глава IV.

³⁾ Мойсей гл. X, IV. книга, стихъ 10. И во днехъ веселія вашего и въ праздницѣхъ вашихъ и въ новомѣсяціхъ вашихъ, возтрубити трубами на все сожженіе, и на жертвы спасеній вашихъ, и будетъ вамъ споминаніе предъ Богомъ вашимъ: азъ Господь Богъ вашъ.

⁴⁾ Мойсей IV. книга, глава 29. и прч. „И въ мѣсяць седмый, первый день мѣсяця, нарочить святъ да будетъ вамъ: всякаго дѣла служебна да не сотворите; день знаменія будетъ вамъ.

⁵⁾ II. книга Паралипомена V. 12. и прч. Левѣти же и пѣвцы вси съ сыньми Асафовыми, со Еманомъ, Идутуномъ и съ сыньми ихъ, и съ братіями ихъ, обличены въ рызы льняны, въ кимвалѣ и псалтерѣ и гуслехъ возглашаху, стояще предъ олтаремъ, и съ ними жерцовъ сто двадесять трубяще трубами. И бысть единъ гласъ въ трубленіи и псалмопѣніи и въ возглашеніи, гласомъ единымъ еже хвалити и изповѣдаться Господеви. И егда воздвигоша гласъ въ трубахъ и кимвалѣхъ и органѣхъ пѣсней, и глаголаху: исповѣдайтеся Господеви, яко благъ, яко во вѣкъ милость его: и домъ исполнися облака славы Господни.

писуетъ изобрѣтеніе хазозеры, Мойсееве, и говоритъ о ней, що она подобала староегиптянской великой трубѣ¹⁾.

3. Шофаръ, инный инструментъ духовый бувъ онъ окривленный рогъ, и употреблялся дуже часто. Звукъ сго бувъ сильный и гомонѣлъ по всемъ Израилы, о чемъ читаемъ въ книгахъ старого завѣта. Сія труба употреблялась, щобъ нею извѣщати новогodie и новолуніе, ювелейный годъ, походы²⁾, дни покаянія³⁾, время грозы, нужды и нещастья⁴⁾. Подъ звуками сеи трубы упали мури Іерихона⁵⁾, о ней говоритъ Мойсей⁶⁾, що нею извѣщался 50. годъ, который въ древнихъ Евреевъ бувъ годомъ ювелейнымъ.

4. Сіи Шофары употреблялись не лишъ при Богослуженіи, но звычайно при походахъ и загальныхъ сборахъ народныхъ. Вразъ съ ними, употребляли древній Израильтяне, еще и инный инструментъ духовый, подобный до инструмента шофаръ. Бувъ то такъ званный Керемъ. Робили его зъ волового или козячого рога. Шофаръ и керемъ находились завсегда и въ святомъ шатрѣ, потомъ въ храмѣ, и священники употребляли ихъ, для извѣщенія святъ и знаменитыхъ Богослуженій.

1) Josephus Flavius, Antiquit. Iudic. III. 11. „Canna erat tibia paulo minus cubitali, cujus os tantum patebat, quantum ad inflandum sufficeret, desinebatque in extremitatem campanulae similem.

בְּרִישָׁר וְרִגְוִינְמָא אֶרְ צֹלָא יִאֲמִינְלִי קוֹל שָׁפָר:

2) Job. XXXIX. 25. И гнѣвомъ потребитъ землю, и не имать вѣры ести, дондеже и возтрубитъ труба. Трубѣ же возтрубившей глаголетъ: благо же: издавеча же обоняетъ растъ, со скаканіемъ и ржаніемъ. Еримія IV. 19. и прч. „Чрево мое, чрево мое болитъ миѣ, и чувства сердца моего, смущается душа моя, терзается сердце мое; не умолчу, яко гласъ трубы уелишала душа моя, вопль рати и бѣды: Со треніе призывается, понеже опустѣла вся земля, внезапно опустѣ жилище мое, разторгошася кости моя. Доколѣ зрѣти имамъ бѣжаницхъ, слышащъ гласы трубны.

3) Joël II. 1. Возтрубити трубою въ сионѣ проповѣдити въ горѣ моей святой, и да смятутся вси живущіи на земли.

4) Амосъ III. 6. Или возгласитъ труба во градѣ, и не убіятыя людіе: или будетъ зло градѣ. Езикииль XXXIII. 6. И стражъ аще увидитъ мечъ грядущъ, и не возтрубитъ трубою (и не проповѣсть людемъ) и люде не охранятъ себе, и нашедъ мечъ и возметъ отъ нихъ душу, та убо баззаконія ради своего взяся, а крови ся отъ руны стража взыщу. Еримія VI. 1. Укрѣпитеся сынове Беняминови, по средѣ Ерусалима и въ Теку и возтрубити трубою.

5) Iosua VI. 1. до конца.

6) Мойсей III. XXV. 9. И возвѣсти же трубнымъ гласомъ, по всей земли вашей мѣсяца седмого въ десятый день мѣсяца, въ день очищенія возвѣстити трубою во всей земли вашей. И освятите лѣта, пяддесятое лѣто и разгласити оставленіе на земли всемъ живущымъ на ней: лѣто оставленія сіе знаменіе да будетъ вамъ.

5. Духовымъ инструментомъ бувъ еще и „Машрокита“. Мавъ онъ видъ подвойной флавты, котора употреблялась въ Египтянъ и Ассирійцевъ. Книга Шилти-Гаггиборимъ зветъ сей инструментъ „мастрахита“, и есть мнѣнія, що подобалъ онъ, Флояри Пана. Одни учени археологи думаютъ, що сей инструментъ есть той самый¹⁾ о которомъ Мойсей въ I. книзь говоритъ, где онъ Юбаля изобрѣтителемъ сего инструмента зветъ — и кажутъ, що Машрокита и Угабъ одинъ и той самый инструментъ. Одни кажутъ що подобалъ онъ до нынѣшней дуды, други суть того мнѣнія, що назва „Угабъ“ було загальное имя всѣхъ духовыхъ инструментовъ, що и извѣстный слѣдатель древней всеобщей музыки Августъ Вилгелмъ Амбросъ твердитъ. Кажутъ еще одни, що подобалъ онъ до нынѣшняго „наера“ (Panrfeife). Пророкъ Даніиль²⁾ ровняетъ Машрокиту съ халдейскимъ инструментомъ такъ званымъ „Сумпонія“.

Ступаемъ къ обговоренью инструментовъ, которіи черезъ удареніе звучили (Schlaginstrumente). Они такъ само, якъ духовыи головне мѣстце въ хоръ древнихъ Израильтянъ занимали; въ книгахъ старого завѣта много о нихъ споминается. Всѣ восточни нареды любовались въ такихъ инструментахъ и сли поглянемъ на характеръ музыки еврейской и вообще восточной, то всюда пробивается ей характеръ заглушительный и занадто сильный. Евреямъ не були достаточни струневи и духови инструмента, тому то вже въ найдавнѣйшихъ временахъ запровадили Израильтяне въ свою музыку, инструмента, которіи посредствомъ ударенія звучили.

1) Onciul, archeolog. сторона 186: „Ugab צונב instrumentul cel mai vechi de acest felu, constă de ntr'un foiu cu doue țevi, de ntre, cari pre'n una se suffa, eară pe cealaltă, carea aveă borte se cântă. Eră deci un cimpoiū formal.“

2) Даніиль III. 5 и пр. „Въ очьже часъ, аще услышити гласъ трубы, свѣрили же, и гусли, самвики же, и псалтири и согласія, и всякаго рода мусікійска, падающе поклоняйтеся тѣлу златому еже постави Набоходоносоръ царь. И иже аще не падъ поклонитесь, въ той часъ ввержень будетъ въ пещь огненъ горящую. И быеть, егда людіе услышаша гласъ трубы, свирѣли же и гусли, самвики же, и псалтири и согласія и всякаго рода мизикійскаго, падающе вси людіе, племена, языци поклоняхуся тѣлу златому, еже постави Набоходоносоръ царь. Тогда пристуниша мужіе халдейстии, и оболгаша Юдеечъ, отвѣщавше рѣша Набоходоросарю цареви: царю во вѣки живи. Ты, царю изложилъ еси повелѣніе, да всякъ человекъ, иже аще услышатъ гласъ трубы, свѣрили же и гусли, самвики же, и псалтири и возгласія, и всякаго рода мизикійска, и не подъ поклонитесь тѣлу златому, ввержень будетъ въ пещь, огнемъ горящую“. Подъ „самвиками“, въ оригинальномъ текстѣ סומפוניא розумѣемъ халдейскій инструментъ „сумфонія“, который въ своей конструкторціи зовсемъ подобалъ угабу или машрокити.

1. Первое мѣстце межъ сими инструментами занимаетъ „Тофъ“ „τόμπανον“. Бувъ то обручь деревяный или желѣзный въ шерокости доброй долонѣ, на которомъ була розтягнена шкура животного, и котора сильно звучила, сли ударялась рукою или клевчикомъ. Сей инструментъ особливо женщинами употребленъ, занимавъ головное мѣстце при пѣнію и плясанію, о чемъ намъ Мойсей¹⁾ I. книга царствъ, прорнкъ Даніиль и другіи повѣдаютъ. Въ часъ Богослуженія не употреблялся Тофъ, бо звукъ его бувъ такъ сильный, що усъхъ глушилъ. При религійныхъ путешествіяхъ при пирахъ, плясанію и инныхъ торжественныхъ веселіяхъ малъ онъ головное мѣстце.

2. До сей категоріи инструментовъ еврейскихъ належитъ та-кожь „Менаанимъ“ σεῖστρα. Употребляли его Египтяне при Бого-служенію Изиса²⁾, онъ дуже скоро перейшоль въ музыку еврей-ску. Плутархъ³⁾ говоритъ що σεῖστρα есть инструментомъ, который звинить. Сей ииструментъ мавъ якъ въ Египтянъ такъ и въ Евре-евъ, миститическое значеніе, (зри книгу Плутарха „de Iside et Osiride“⁴⁾). Онъ состоялъ изъ двоухъ тонкихъ желѣзныхъ, въ горъ окрывленныхъ шинъ, которі въ долни въ рукоядку кончились. Въ тыхъ шинахъ висѣли дзвоночки, которі звучили при всякомъ руху. О ней читаемъ въ I. книзѣ царствъ⁵⁾ и въ инныхъ кни-гахъ старого завѣта, и все доводитъ намъ, що сей инструментъ бувъ въ великомъ употребленіи въ древнихъ Израильтянъ.

3. Дуже возлюбленый и вообще употребленный инструментъ, бувъ такъ сваный „Ц и л ц и л и м ъ“ κομβάλα. Були то два круги

¹⁾ Мойсей II. книга. XV. 20 и пр. „Взя же Маріямъ пророчеца, се-стра Ааронова, тимпанъ въ руцѣ свои, и изыдоша вся жены въ слѣдъ ея со тимпани и лики“. Книга судей XI. 34 и пр.“ И прійде Ефтай въ Мас-сифу, въ домъ свой. И се дщерь его не хотяше во стрѣтеніе его съ тим-паны и лики: и сія бяше единородна ему возлюбленна: и не бѣ ему сина, ни другія дщери, кромѣ ея.

²⁾ Plutarch, de Isid. et Osir. cap. LXIII.

³⁾ Plutarch, de Isid. et Osir. „σεῖστρα, ὅτι σεῖσσαι δεῖ“.

⁴⁾ Plutarch, de Isid. et Osiride: „περιέχει τὰ σεῖσσαι τέσσαρα, καὶ γὰρ ἡ γενομένη καὶ φθειρομένη μοῖρα τοῦ κόσμου περιέχεται μὲν ὑπο τῆς σεληνιακῆς σφαίρας, κινεῖται δὲ ἐν αὐτῇ πάντα καὶ μεταβάλλεται διὰ τῶν τεττάρων στοιχείων — πόρος καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος.“

⁵⁾ I. книга царствъ XVIII, 6. и пр. „И бысть внигда входить имъ, егда возвратися Давидъ отъ побѣди надъ иноплеменникомъ: и изыдоша дѣви ли-ковествующыя во стрѣтеніе Саула царя, отъ вѣхъ градовъ Израилевыхъ по-юще и скачуще въ тимпанѣхъ, съ радостію и съ гуельми. И изхождаху жени ликующе и глаголюще: Побѣди Сауль съ тысящами своими, а Давидъ съ тмами своими“. II. книга царствъ VI. 5. Давидъ же и синови Израилевы из-яху предъ Господемъ, играюще во органы устроены предъ Господемъ въ крѣ-пости, и въ пѣніи же, и въ гуслехъ, и въ свирѣлихъ, и въ тимпанѣхъ и въ ким-валѣхъ и въ цѣвницахъ.

миталеві, которі до купы збиваючись, сильно звучили; употреблялись они и въ повномъ хорѣ. Давидъ запровадилъ ихъ при своихъ хорахъ такъ ¹⁾, що каждыйъ проводяторъ хора, такіи цилцилимъ при собѣ мавъ, щобъ ритмъ и тактъ всѣмъ надавати. Германъ, Идутумъ и Асафъ, стояли, или сидѣли на возвышенныхъ мѣстцяхъ, и каждыйъ зъ нихъ, держалъ въ рукахъ такіи два круги. Слѣдистры отзвались, то вже начиналъ хоръ свой спѣвъ а инструментистъ свою гру. Сей инструментъ назывався такожь „м е ц и л т а и м ъ“ מַצִּילִים т. е. двоественное число, понеже, состоялъ изъ двоухъ круговъ. Инструментъ „Мезилотъ“, о которомъ такожь въ книгахъ старого завѣта читаемъ, що употреблялся при Богослуженіи, подобалъ въ своей конструкціи, якъ и въ употребленію совершенно цилцилиму.

4. Ш а л и ш и м ъ такожь черезъ ударенье звучилъ. Бувъ то триугольный обручъ миталической, якіи и теперъ въ нашихъ музыкахъ, цодъ назвою „triangulum“ употребляется. О немъ читаемъ въ I. книзѣ Самуила ²⁾, що жены царю Саулу во вттрѣчу идуче, на шалишинмахъ грали.

Дойшли мы къ концу перегляду нашего — музыки древнихъ Израильтянъ; переглянувши въ передъ развитіе и упадокъ ей, потомъ поодинокъ значительнѣйшій еврейскій инструмента. Много инструментовъ, о которыхъ зъ книгъ святыхъ намъ вѣсть доносится, мы не споминали, а то зъ причины, бо мнѣнія существующіи о тыхъ инструментахъ такъ дуже розходятся, що трудно ихъ наружность и употребленіе описати. При конціи нашей задачи, слѣдуетъ короткіи переглядъ всѣхъ еврейскихъ инструментовъ, съ намѣреніемъ о нихъ яснѣйшій образъ подати :

I. Струневій инструмента (Saiteninstrumente).

1. Киноръ, קִנּוֹר кинóра, κιθάρα — кобза ;
2. Псалтеріонъ или небель, נָכַל náβλιον, ναόλα ;
3. Минимъ ;
4. Негенотъ ; נְגִנּוֹתָהּ

¹⁾ Еримія XXXI. 4. Яко возгражду тя, и возградишися, дѣво Израилева : возьми тимпаны своя и изыдиши съ соборомъ играющихъ. Еще насади вѣногради въ горѣ Самарійстїи, насаждающе насадите, и похвалите“. Паралимомена I. XV. И пѣвцы Еманъ, Асафъ и Еталъ въ кимвалы мѣдяны возглашающе, въ шлїшаніе. XVI. 5. Асафъ начальникъ и другїи по немъ Захарїя, Еноилъ и Семирамотъ и Еноилъ . . . Еивилъ же во органѣ и псалтири и гуслехъ, Асафъ же во кимвалѣхъ возглашая.

²⁾ И бысть ввсегда входити имъ, егда возвратися Давидъ отъ побѣди надъ инноплеменникомъ : И изыдоша дѣвы ликовствующыя во стрѣтеніе Саула царя отъ всѣхъ градовъ Израилевыхъ, поюще и скачуще въ тимпанѣхъ съ радостію и гусльми. I. книга царствъ. XVIII. 6.

5. Ассоръ-Небель ;
6. Махоль. מַחֹל

II. Духові инструмента (Blasinstrumente).

1. Халиль חָלִיל;
2. Никабгимъ, большая сопълка;
3. Шасроръ, труба ;
4. Хазозера חֲצוֹצְרָה тромбита ;
5. Шофаръ ;
6. Керемъ ;
7. Машрокита, угабъ, флюяра и
8. Магрефа, подобна органамъ.

III. Инструмента, которіи черезъ удареніе звукъ произносили (Schlaginstrumente).

1. Тофъ תוֹף τύμπανον, тамбурина ;
2. Менаанимъ מְנַאֲנִים сеістра ;
3. Кимвали ;
4. Целцелимъ, подобный кимвалемъ ;
5. Мезилоть и
6. Шалишимъ שְׁלִישִׁים triangulum.

Року 66. передъ Рожд. Хр., подъ императоремъ Нерономъ занѣмъли трубы Израиля на завсегда, передъ букцинаторами римскихъ легіонъ ; подъ началствомъ Веспазіяна, а потому Тита 11. Юлія 70 года, перестала вседневная жертва въ Іерусалимскомъ храмъ. 17. Августа здобили и розрушили побѣдоноснїи Римляне великолѣпный храмъ и весь городъ, а въ его росвалинахъ найшла сумный гробъ свой, музыка древнихъ Израильтянъ.



C u v ê n t a r e

ÎN DUMINECA SLĂBĂNOGULUI.

Îubiților creștini!

„Doamne! omă n'am, nici ună omă nu am, că dacă se va tulbură apa, să mă bage în scaldătoare!“ Așă s'a tânguită slăbănogul din s. evangeliă de astă-đi înaintea Domnului nostru Isusă Christosă. Eră ádecă în Ierusalimă ũă scaldătoare, ce o chiamă scaldătorea oilor, și mulțime de oameni bolnavi se strîngeău acolă, eară cândă începeă apa a se mișcă, care de care căută să între mai ântăiă într'insa, ca să se ușurede și să scape de boala, ce o aveă. Între aceea mulțime de bolnavi eră și ună omă, carele de 38 de ani eră ologă de picioare; dară fiindă-că însu-și nu se puteă mișcă de locă și nici nu aveă pre nimene, ca să-lă bage în scaldătoare, venindă Isusă și întrebându-lă, de voesce să fiă sănătăsă, începă a se tângui, dicendă: „Doamne! omă n'am, că dacă se va tulbură apa, să mă bage în scaldătoare.“ Abiă Domnul nostru Isusă Christosă s'a îndurată să fiă omul, care să-i întindă mână, abiă Isusă s'a aflată să fiă prietenul, făcătorul de bine ală omului părăsită de toți, dicendă-i: „Scoală-te, ia-ți patul tēu și âmblă!“

Sămēnă, că avuse și elă prieteni, de aceia-ce se țineău de dînsul, pēnă-ce nu cădă la đăcare. Sămēnă, că avuse și elă în đilele sale cele bune amici, cari însă, vedendă-lă în sărăciă și đăcare, îl părăsiră; încătă, rămâindă sîngură, nu mai aveă pre nimene, ca să-lă mângăie în nenorocirea sa.

Ca slăbănogul din s. evangeliă însă se tânguescă și sărăciă și nenorocitiă din điuă de astă-đi și anume, că sîntă părăsiți de oamenii, cei-ce mai înainte li erău prieteni. Vēduvele se plângă, că cei-ce se adunău ũă-dată și petreceău cu soții loră în đilele cele bune în desfētări, le încunglură acuma pe de departe și nu li daă nici ună ajutoriă. Tinerii se plângă, că prietenii lor de mai 'nainte, cu cariă aă trăită bine și 'și-aă rēspită în sburdăciuni chiară moștenirea părintească, nici nu mai staă la vorbă cu dînșii. Toți, căți din întēmplare seaă cu đăcarea aă ajunsă la sărăciă și nenorocire, suspină, că n'aă măcar ună omă, măcar ună prietină, carele să-i mângăie în nenorocirea lor.

Aşá aũ fostũ de demultũ, aşá este şí în diũa de astã-dĩ: „Buda dulce toţi o lingũ, earã cea amarã o rãspingũ.“ Unde este norocul, acolo sũntũ şí prietiniĩ; de fuge norocul, fugũ şí prietenii cei vicleni şí numai cei adevãraţi rãmãnũ.

La prilejul întẽmplãrii din s. evangeliã de astã-dĩ mi-i aminte sã cercũ semnele adevãratei prietenie, darã spre a lãmurí adevãrul acesta mai bine, vã voiũ spune mai ântãiu, cum a cercatũ unũ pãrinte întẽleptũ pre prietenii fiului sãu.

Unũ omũ aveã unũ feciorũ şí uã-datã fãcũ elũ la feciorul sãu aşá: „Fiiule! prietinul celũ bunũ este mai multũ decãtũ aurũ şí argintũ; de aceea du-te în lume, de-ţi cautã unũ prietinũ bunũ.“ Tãnãrul feciorũ s'a şí dusũ şí ajungẽndũ la oraşul celũ mai de aproape, eacã! n'aũ trecutũ multe diile şí a aflatũ nu numai unũ prietenũ, ci uã multe. Bucurãndu-se tãnãrul omũ de mulţimea prietenilor sãi ca de uã aflare de multũ-preţũ, nu a plecatũ mai departe în ţarã, ci s'a întorsũ a casã, ca sã aducã bucuria pãrintelui sãu.

Dupã cãtũ-va timpũ însã întẽleptul pãrinte îi dice fiului sãu earã: „Fiiule, du-te acuma earã la prietenii tãi, darã îmbracã-te în nisce straie rupte, apoi ia desagi pe umãrũ şí cãrjã în mãnã şí cãndũ vei sosí în oraşul prietenilor tãi, nu te duce decãtũ la casa prietinului tãu celũ mai bunũ şí di-i aşá: Prietene, eatã! am ajunsũ la cãrja de cerşitoríũ, para focului i-a ânghiţitũ tãtãne-mãu toatã avuţia şí acuma amũ rãmasũ, elũ şí eu, lipiţi pãmẽntului. Rogu-te deci, sã mã primesci pe mine în casa ta şí sã mã ajuturi, cu ce vei putã.“

Tãnãrul feciorũ pe cuvîntul pãrintelui pleacã earã şí sosîndũ în oraşul celũ cunoscutũ, merge dreptũ la prietenul celũ mai bunũ şí se roagã sã-lũ primeascã, darã ce-i rãspunde prietinul lui? îi rãspunde scurtũ şí reţedatũ, cã n'are locũ pentru dînsul; elũ merge deci de capul lui la alũ doilea prietinũ, darã îndãdarũ se roagã şí la acela, pentru-cã elũ îi pune altã pricinã; elũ merge şí la alũ treilea prietinũ şí în urmã pe rãndũ la toţii prietenii sãi, însã nici unul nu voiesce sã-lũ primeascã.

Fiindũ aşá alungatũ dela toate uşele prietinilor sãi, elũ s'a întorsũ în urmã a casã, şí spuindũ pãrintelui sãu, cum a âmblatũ, tatãlũ i-a disũ: „Cunoasce de aice, fiiule! ce-i prietenia vicleanã; însã ca sã cunoscĩ, ce este şí prietenia adevãratã, du-te acum la prietenul mãu, de carele ai mai auditũ, şí spuindu-i, cã am sãrãcitũ, cere dela dînsul ajutoríũ“.

Ascultãndũ fiul şí acuma de pãrintele sãu, a plecatũ în cãletoriã a treia oarã şí sosîndũ la prietenul tãtãne-sãu, l'a rugatũ sã-lũ primeascã şí sã-lũ ajutore. Şí ce primire cu totul deosebítã de cea-l'altã n'a aflatũ elũ! Credinciosul prietinũ l'a primitũ cu bu-

curiă mare, l'-a îmbrăcată în veșminte noaue, și luându de toate bunătățile, aū mersū împreună cu dînsul, ca să mîngăie și să-lū ușurede și pre frîntul lui părinte. Cătū de mare însă n'a fostū bucuria amēndurilor bētrānilor, cānd s'aū vēdūtū și s'aū încredințatū de noū de a lor adevērată prietenia! Apoi cu lăcrime în ochi a dîsū părintele cātră fiul sēū: „Fiiule! Cunoasce acum de aice, ce însemneadă prietenia adevērată. Caută-ți deci unū prietinū, precum este alū meū, și atuncia vei aveā unū rădimū bunū, unū rădimū pentru toată vieața ta.“

Așā i-a arētatū înțeleptul părinte, ca să cunoască în faptă prietenia cea adevērată.

Pilda aceasta este bine de ținūtū minte și ni poate prinde bine și noaue, celor din diūa de astă-di, fiindū-cā ea ni dă semnele prieteniei celei adevērate cātū și a celei viclene.

Nu este așā-darā de nevoia să pētrundī noianul cugetelor, nu este de trebuință să mēsuri adūncimea inimei, ca să-lū cunoscī pre omū, de-ți este prietenū. Caută numai la faptele lui în feliuritele tale întēmplări și vei aflā, de-ți este prietinū în adevērū. Cearcă sfatul lui în lucruri neplăcute, cere ajutoriul lui în necāduri și te vei încredință de grabă de inima lui, cātu-i de prietenoasă. Prietenul celū adevēratū nu te lasă să cadī, nici, ca să te aluneci la lucruri rele, ci vēdēndu-te greșindū, te face să-ți cunoscī greșelele și te îmbărbăteadă totū-una, ca să te îndrepti. Apoi prietenul celū adevēratū te cruță, elū cruță onoarea și avuția ta, deci vorbește totū bine de tine, pretutindine te bine-cuvēteadă și se bucurā, vēdēndū, că poate adaoge și elū la starea ta cea bună și fericită. Prietenul celū adevēratū totū-dea-una rēmāne prietinū; elū nu se preface ca timpul nici își schimbā fața cā luna, ci ori și cāndū totū acela rēmāne. De esci supēratū, elū te mîngăiā; de ai cādūtū în nēpaste, elū te scoate; de ai sērācitū, elū te ajutură; de mori, elū te pomenesce.

Ce legătură sântă este așā-darā legătura prieteniei! Ce darū scumpū este prietinul adevēratū! Elū este mai scumpū decātū aurul și argintul, mai scumpū decātū ori-ce vistoriū pāmēntescū.

Ferice deci, ferice de omul, carele a aflatū vistoriul adevēratei prietenie, darā amarū omulū, carele a intratū în mrejele prieteniei celei viclene. Prietinul fățarnicū este mai primejdiosū decātū dușmanul fățișū, și cei-ce cadū în mānele prietinilor vicleni, ajungū mai rele dīle decātū cei-ce sūntū încungīurați de mare mulțime de dușmani. Dreptū cā dulce este limba și sēninā fața prietenulū fățarnicū, dar' ce folosū, dacā din inima lui nu-i bună. Cuvintele fățarnicului sūntū ca veninul celū dulce, earā inima lui ca mormintele, de care dice Māntuitoriul, că sūntū pe de-asupra

frumoase, eară în lăuntru pline de putoare. Cândü arată fățarnicul bucuriă în față, inima lui se mâhnesce, eară cândü i-se posomoresce fața, inima lui se bucură. Ce încelăciune dară să încapî în cursele fățarnicilor! Prietenii cei fățarnici sugü ca lipitoarele sângele avuției tale, ei te amăgescü ca și luminele cele-ce se arată noaptea în locuri umědoase. Prietenii cei fățarnici, în locü să te îndrepte, te ducü la mai mare rătăcire, în locü să te rádime, te ducü la mai rea cădere, în locü să te întrarmede, te oboară mai sigurü și dacă ai cădutü, te lasă și fugü.

Lăsați-vě deci, iubitelor mei, și fugiți cu toți de prietenii cei vicleni. Eară cei-ce amăgiți lumea cu fățarnicia voastră, duceți-vě și vă pocăiți.

Eată, că am aflatü acuma chipul, cum să cercămü prietenia adevărată! Eată, că cunoascemü acuma semnele ei! De noi așa-dară nu se vor lipi cei-ce sîntü în doi peri cu fățarnicia lor, nici nu ne vor amăgi vr'üă-dată!

Cu aceste, ce le-ați auditü, să înțelepțiți însă și pre tineretul celü brudiü. Prea cunoscute vă sîntü acum cursele, în cari ilü amăgesce limba cea vicleană. Cunoscută este nenorocirea, la care îi aducü pre cei nevinovați ochii celor fățarnici. Să-i desceptămü așa-dară pre cei tineri din somnul necunoscinței, îndreptându-i, ca să se ferească de prietini fățarnici. Prieteniele cele rele strică năravurile cele bune, și cei-ce cadü în cursele lor, plângü amarü la urma urmelor. Toți, câți voiți să cunoasceți prietenii, nu căutați la vorbele, ci la faptele lor. Cuvântul sboară, eară fapta rămâne, și celü-ce-și arată cu fapta prietenia, acela este adevăratul prietinü. Aminü.

Samuilü Piotrovschi,

Exarchü și parochü în Crasna.

Науки для народа.

О БЛАЖЕНСТВАХЪ ГОСПОДНИХЪ.

ХІ.

Блажени нищїи духомъ яко тѣхъ есть царствїе небесное.

„Узрѣвъ Іисусъ нареды, взыде на гору и сѣдшу Ему приступиша къ Нему ученицы Его. И отверзъ уста Своя, угаше ихъ“.
Мат. 5, 12.

Въ Палестинѣ не далеко ѿ озера Генизаретского, mezi мѣстами Капернаумомъ и Тиверїадою находится ся горбъ, котрый и нынѣ горою блаженствъ называется. Одного разу взойшовъ Господь Іисусъ Христосъ на ту гору съ Своими учениками и множествомъ народа „отъ всей Іудеи и Іерусалима, и поморїя Тирска и Сѣдонска, иже прїдоша послушати Его (Лук. 6, 17, 18). Тутъ Спаситель Мїра „въ немже суть вся сокровища премудрости и разума сокровенна (къ Колосс. 2, 3), говоривъ о блаженствахъ, говоривъ такъ що „николиже тако есть глаголалъ (Іоан. 7, 46); изъ словъ высказанныхъ Спасителемъ на сѣмъ мѣстци явно видно всю сущность и духъ Нового Завѣта.

Отъ, що говоривъ нашъ Искупитель, та небесна и божественна мудрость на горѣ блаженствъ:

„Блажени нищїи духомъ, яко тѣхъ есть царствїе небесное. Блажени плачущїи, яко тїи утѣшатся. Блажени кротцїи, яко тїи наслѣдятъ землю. Блажени алчущїи и жаждущїи правды, яко тїи насытятся. Блажени милостивїи, яко тїи помилованы будутъ. Блажени чистїи сердцемъ, яко тїи Бога узрятъ. Блажени миротворцы, яко сынове Божїи нарекутся. Блажени изгнани правды рады, яко тѣхъ есть царство небесное. Блажени есте, егда поносятся васъ и ижденутъ, и рекутъ всякъ золь глаголъ, навывлжущее, Мене ради (Мат. 5, 3—11). Радуйтесь и веселитесь, яко мзда ваша многа на небесѣхъ“.

Щобы вы зрозумѣли смыслъ и значенье сихъ животворныхъ словъ Господа, и могли ихъ завсѣгды застосовати до вашего життя, то поговорю подрѣбно у моихъ наукахъ о блаженствахъ Господнихъ. Прошу васъ, братья христїяне, шобысьте на мои науки пильно уважали; бо не одно для вашей души полезне почувете.

Зачинаю ѿ першого блаженства: Блажени нищїи духомъ, яко тѣхъ есть царствїе небесное.

Хто нищій духомъ? Нищимъ звеса звичайно бѣдный, убогій, жебравъ, котрый не мае достаткомъ хлѣба насущного и принужденый милостынѣ просити, но онъ нищій тѣломъ, а не духомъ. Ближнего миловати то спасительне дѣло, бо пророкъ Даниилъ каже: „и грѣхи твоя милостынями искупи и неправды твоя щедротами убогихъ“ (Дан. 4, 24).

Нищета тѣла не завсѣгды дѣлае чловѣка наслѣдникомъ царства небесного. Блаженіи нищии, — но нищии духомъ; т. е. лишь люди съ смиреннымъ умомъ и сокрушеннымъ сердцемъ стануть ся участниками вѣчнаго блаженства. Хто всѣ туземні сокровища и выгоды не навидитъ, за нимъ страстно не уганяе ся и лишь то творитъ, що Господь Богъ отъ него желае, той нищій духомъ. Хто свое сердце отъ всего тѣннаго такъ отвернувъ, що его золото и сѣбло не тѣшитъ, убожество не засмучае, хто своій мае токъ, свою честь, свое задовольненье не на земли но на небѣ шукае, той нищій духомъ. Хто точно словамъ Спасителя слѣдуе: „Та убо всякъ отъ васъ, иже не отречется всего своего имѣнія, не можетъ быти мой ученикъ“ (Лук. 14, 33), той нищій духомъ.

Христа ради отреклися Апостолы сего свѣта и всѣхъ радощѣвъ его, знали они добре смыслъ словъ: „а хотяши и богатитися, внадають въ напасти и сѣти, и въ похоти многи несмысленны и вреждающыя, яже погружаютъ чловѣки во всегубительство и погибель“. (I. къ Тим. 6, 9); „И печали вѣка сего и леть богатства, и о прочихъ похоти входящыя подавляють слово, и безплодно бывають“ (Марк. 4, 19); „яко не отъ избытка и имѣнія его животъ его есть“ (Мук. 13, 15); но то все не було бы ихъ здѣлало нищими духомъ еслибы они и сердцемъ отъ сего свѣта не були бы отреклися. Що такъ, даводомъ Апостоль Іуда. Три роки слухавъ онъ науки Спасителя Іисуса Христа, видѣвъ его чуда и божественный прикладъ, но то все не могло зробити зъ него чловѣка нищого духомъ, згубне користолыбіе всѣ другіи чувства въ его серць загнушило, за 30 сребренникѣвъ ставъ ся ученикъ Христа зрадникомъ, злочинцемъ, самоубійцею.

Той нищій духомъ, котрый хоть въ достаткахъ жиє, но прото своего убогого брата-ближнего не зневажае и его не стыдае ся, бо добре онъ знае, що мы всѣ передъ Богомъ однакові, и що и убогій наслѣдникомъ вѣчныхъ благъ здѣляти ся може. Той нищій духомъ, котрый не гнѣвитъ за то Бога, що убогимъ уродивъ ся, що лишь одну онъ судьбу знае, отъ бѣлои днини до темной ночи якъ той чорный вѣль крѣрвати и працю-

вати, молотити, косити, прясти и ткати... бо добре онъ знае що така то вже то Божа воля. Такій чоловікъ робить и крѣвае, а не спускаеь на дурницѣ, не стае ся злодѣемъ, дармоѣдомъ, паницею, нездарою, не стае ся такимъ, котрый свѣй вѣкъ въ криминаль або и на шибиници кѣнчае.

Той чоловікъ не естѣ нищій д у х о м ѣ, котрый все въ одно вздыхае: Господи, чому я такій бѣдный и нещастный! и забувае що Спаситель Мира гѣршу нищету за него терпѣвъ; Онъ, божественный нашъ Искупитель въ стайни родивъ ся, Онъ не мавъ чимъ нагѣсть своего тѣла покрыти, Онъ не мавъ де свою святу голову склонити. „Онъ насъ ради обнища, да мы нещетою Его обогатимся“ (II. Кор. 8, 9); „Лиси язвины имуть, и птицы небесныя гнѣзда, Сынъ же человекій не имать, гдѣ главы подклонити“ (Мат. 8, 20). Не разъ говоритъ ты человекѣ: хотѣ я убогій, то все протрутивъ бымъ мое житѣе, слибы тыхъ дѣтей не було, моя наибѣльша бѣда и нужда о нихъ журити ся, ихъ годувати. Кажу вамъ, що той щастлившій, котрый у недостаткахъ зрѣсь нѣжъ той, котрый не зазнавъ зъ молоду нѣ голоду нѣ холоду. Подивижъ ся на богату и убогу дѣвчину! Убога знае до всего рукъ приложити, она на свѣтъ марно не загине; богата черезъ цѣлый вѣкъ лишъ прибиралась и въ зеркало заглядала, а сли прійдутъ злиднѣ то она, бо праць не учплась, а жебрати стыдаеь — на нѣщо зводитъ ся, грѣшницею стае.

Правда и то, що бѣднота не разъ человекѣ и до грѣха провадитъ, бо куда не погляне, всюды грозить ему покуса. Зъ недостатку бере ся онъ до крадежи, до ошуканьства, до брехнѣ, до нарѣканья, до пянѣства, до розбою... Стережися, убогій человекѣ, такихъ грѣхѣвъ, инакше не станешъ ся нищій д у х о м ѣ.

Сли думае чоловікъ, що онъ нищій д у х о м ѣ, сли пильно до церкви ходитъ, до Бога молитъ ся и лишъ такъ довго пѣсля закону Божого жѣе, до поки ему добре поводится, той дуже ошукавъ ся, бо сли его найнѣнша неприятнѣсть ѣтъ Бога ѣтвертае, ему житѣе затроюе, сли мала зневага весь супокѣй зъ его сердца ѣтдаляе, сли не значна утрата, мала неудача, непорадниця ему тысячь журбѣ подае, его смирнѣсть и лагѣднѣсть въ злѣсь и ненависть мѣняе, то тогды не естѣ онъ нищій духомъ но попѣбный тому легкому човну, котрымъ буря и вѣтеръ морями свѣтами, куда хоче гнонитъ. Не той нищій духомъ, котрый лишъ часами заповѣди Божѣ сповняе, а въ пору гризотѣ и неудачѣ дорогу спасеня оставляе и зъ гѣркои чашѣ Спасителя и каплю вышити не хоче, игу Христовому не пѣдчиняе ся, забуваючи на слова Го-

спода: иго Мое благо и бремя Мое легко есть (Мат. 11, 30).

Христіане первыхъ вѣкѣвъ були правдиво нищїи духомъ, они охочо зрѣкалися всего богатства и збытку, они все, що мали, втѣшно мѣжь своихъ нужденныхъ братѣвъ роздѣляли, и все лишь на то, щобы могли Христїянами называтись. Имъ завсѣгды стояли передъ душею слова Апостола Павла: „Богатымъ въ нынѣшнѣмъ вѣцѣ запрещай не высокоумдрствовати, ниже уповати на богатство погибающее, но на Бога жива дающаго намъ вся обилно въ наслажденїе“ (I. Тим. 8, 17), они все тѣльне, скоропроходяче оставляли и лишь для вѣчнаго блаженства жили. Кто ѣтрѣкъ ся ѣтъ прїятностей и минаючихъ благъ сего свѣта, хто совершивъ спасительный переломъ своей воли, той не страхаець тернистой до благодѣтели ведучой дороги, той якъ бодрый борець не зважае на угрозы, на зневагу, на неудачь, его не огорчаютъ скорби и страданя сего свѣта, ѣнъ щирымъ и благовѣйнымъ сердцемъ благодарить Бога за то, що направивъ его на праву дорогу спасеня, що розробивъ той сильный ланць, котрый его до сего мїра и его роскошей и довольствїй приковувавъ, но приготовивъ ему вѣчны радости, якихъ око не видѣ, и ухо не слыша и которе на сердце челоуѣку не въздоша.

Чему ублажае Спаситель перше всего нищету духа, или смиренье? Отъ, слушайте, чому! Такъ говоритъ св. Іоанъ Златоустъ: „Якъ гордость есть начало всякого нечестїа, такъ смиренїе т. е. нищета духа есть начало всякого благочестїа. Тому-то Христосъ и начинае тѣмъ, что съ корнемъ исторгаетъ гордость изъ души слушателей“ (Бесѣд. на Ев. Мат. 15).

Всѣмъ намъ, братья христїане, доступно царство небесное. Оно ѣткрыте всѣмъ, богатымъ и бѣднымъ, ученымъ и непросвѣщеннымъ, вельможѣмъ и простолюдину, мужамъ и женамъ, юношамъ и старцамъ, если зъумѣють они духомъ смирити ся, если зъумѣють они нищими духомъ здѣлати ся, бо такъ говоритъ Спаситель нашъ Іисусъ Христосъ: „Блаженїи нищїи духомъ, яко тѣхъ есть царствїе небесное“ (Мат. 5, 3). Аминь.

ХІІ.

Блаженїи плачущїи, яко тїи утѣшатся.

По заповѣди о нищѣтѣ духа или смиреня переходитъ божественный Спаситель до другого блаженства и говоритъ: „Блаженїи плачущїи, яко тїи утѣшатся“. Якихъ плачущихъ ублажае Господь? Въ чемъ состоитъ ихъ утѣшенье?

Плачь походитъ изъ всѣлякихъ причинъ. Мала дитина плаче и не знае чому, голодный хлопецъ плаче, бо нѣтъ чимъ голодь

утолити. Плаче богачъ за маеткомъ, що нещастливимм спекуляціями утративъ, со слезами въ очахъ сумуе честолюбивий, сли оминула его сподъвана почестъ, глубокий жалъ чуе въ серць чоловікъ преданный утѣхамъ и сладостямъ сего міра, сли починае давити всѣ члены его тѣла незносный тягаръ старости. Скорбитъ завистникъ, сли видитъ щастье своего ближняго, тяжело вздыхае злобный, сли не може отомстити ворогу своему.

Не такихъ плачущихъ убгажае Господь. Кто за земнымъ добромъ и осолодженемъ житья плаче и жаліе, той не достоинъ утѣшенія, бо такой чоловікъ лишь знае удовольствие, благобытъ и нужду тѣла, онъ далеко отъ жизни Божой, отъ жизни святой, христіанской. Кто лишь до свѣта прикованный, той и заразъ, сли ему не такъ поводитъ ся, якъ онъ задумавъ — стае ся малодушнымъ и отчаянымъ чоловікомъ, онъ вже не способный до доброго дѣла, онъ стае ся въ отношенію къ Богу и Его св. заповѣдямъ живымъ мерцемъ.

Братя христіяне! Не тѣло наше, сотворене изъ земль, котре зновъ въ землю вертае ся, но наша безсмертна душа предназначена для утѣшенія т. е. вѣчного блаженства. Душа чоловіка була разъ щастливою, создана она була по образу Божію. Грѣхъ сказивъ Богоподобну душу нашу, онъ лишивъ насъ благодатного общенія съ Богомъ. О свѣй утратъ намъ плакати день и ночь, бо такихъ думаетъ Спаситель въ словахъ: „Блажени плачущіи, яко тѣи утѣшатся“. Кто надъ своими грѣхами печалѣе, той чуе въ серць правдиве покаянне, бо ему слова св. Писанія всегда въ памяти стоятъ: „Сотворите убо плодъ достоинъ покаянія. Уже бо и сѣкира при корени древа лежитъ. Всяко убо древо, еже не творитъ плода добра, посѣкаемо бывае, и въ огонь метаемо“. (Мал. 3, 8 и 10), а сли мы и надъ грѣхами заплаче, то слезы наши спасительными, бо умывають нашѣ сердца отъ грѣха и вертають душамъ нашимъ чистоту, невинность и блаженство.

Словами: „Возлюбиши искреняго твоего якъ самъ себе“ (Мат. 22, 39), наказуе намъ законъ абы ближняго любити.

Кто правдиво своего брата любитъ, того сердце жалемъ, того око слезою наповняеся, сли видитъ онъ, що его ближній согрѣшивъ и свою душу погубивъ. Се думавъ Спаеитель мовячи: „Блажени плачущіи, яко тѣи утѣшатся“. Такъ жалѣвъ Мойсей надъ Израильтянами, колн они въ цустины отступили отъ истинного Бога, а поклонялись золотому теляти. „Молюся Ти Господи“ — говоривъ Мойсей — „согрѣшиша людіе сіи грѣхъ великъ; и сотвориша себѣ боги златы. И нынѣ, аще убо оставиши имъ грѣхъ ихъ, остави; аще же ни, изгладимъ изъ книги Твоея, въ ню же

вписалъ еси“. (Исх. 32, 31). Такъ плакавъ надъ нечистивымъ и розваленымъ Іерусалимомъ пророкъ Іеремія: „плача плакася въ нощи, за не грѣхомъ согрѣши Іерусалимъ, того ради въ мятежъ бысть“. (Плач. 1, 28). Такъ сумувавъ о невѣрію Юдеѣвъ св. Апостоль Павелъ: „скорбь мнѣ есть велия и не пристающая болѣзнь сердцу моему; молилъ бѣхся самъ азъ отлученъ быти отъ Христа по братіи моеї, сродницѣхъ моихъ по плоти“. (Рим. 9, 2, 3). Такъ плакавъ и самъ Іисусъ Христосъ при торжественномъ входѣ во Іерусалимъ, бо видѣвъ Онъ впередъ розваленіе сего беззаконнаго мѣста: „яко приближися Іисусъ, видѣвъ градъ, плакался о немъ“. (Лук. 19, 41).

Суть еще плачущіи, котрыхъ Іисусъ Христосъ называе блаженными, а то тѣ христіяне, котріи неустанно чимъ скорше съ Богомъ соединитись желаютъ, знаючи що ихъ правдиве блаженство не на земли, де лишъ слезы и вздыханье, но въ царствѣ небесномъ, они желаніе мають розрѣшиться отъ тѣла и со Христомъ быти (Фил. 1, 23), ихъ душа Бога такъ желае якъ елень на источники водныя (Пс. 41, 2).

Шо наше туземне житье цовне слѣзъ, горя, нужды и другихъ бѣдъ, на то вамъ отъ и доводы.

Вже природа не разъ стаеся нашимъ ворогомъ. Тяжко тымъ людямъ на свѣтъ жити, котріи въ зимову пору, подъ часъ лютыхъ морозовъ не мають въ що огорнутись, не мають чимъ въ печи натопити, не мають чимъ голодомъ заморене и зосохле тѣло свое нагодувати.

Только то вже людей въ зимѣ позамерзало? Кто въ станѣ всѣ отмороженіи члены тѣла почислити? Та не лишъ студень но и спека намъ ворогомъ. Бували вже такі роки, що черезъ пѣле Боже льто и капелька дощу зъ неба не упала, весь засѣвъ, все рослины ажъ до кореня повысыхали, подъ часъ жнивъ не було що збирати, а люди зъ голоду якъ мухи мерли. Пригадайте собѣ, братья христіяне, 20 лѣтъ тому назадъ, яка то гѣрка нужда и крайна бѣда черезъ неурожай тутъ у насъ на Буковинѣ пановали, а до голоду причинились якъ рѣнякъ до кожуха вѣдьмахоляра и тифъ; кочаны кукурузяни и кору зъ деревъ люди молили и ѣли, пухли и марно минались. Слава Господу, що тѣ злотамятніи дни проминули, та бодай во вѣкъ бѣльше не вертали!

Бували такожь и такі роки, що лялись дощъ безъ мѣры. Все що люди засѣяли змокло, зжовкло, зогнило и знидѣло. Часто трафяеся, що чорна хмара прѣрвесея, а дощъ люне и зривае все, хаты и стодолы, дороги и мосты, худобу и сады; а поля и огороды камѣнемъ, рѣнею и намуломъ покрывае, въ пустыню перетворяе. Не разъ и огонь нашъ мастокъ въ попѣлъ и углье мѣняе;

на моръ розбивае буря корабль на дробнѣ скѣпки и тонить людей; на желъзници часто житѣе людске якъ та тонка нитка прорываеся, а звѣрь дикѣ не одного чоловѣка вже житя позбавили.

Часто стаеся такожь блжніи нашимъ завзятымъ ворогомъ и огорчае намъ наше житѣе. Не буду розводити, но лишъ се вамъ скажу, що сварня, ненависть, неприязнь, ошуканьство, обмова, клевета, зависть, несправедливѣсть, похѣтливѣсть, насмѣшка, зневага, невдяка, лихораднѣсть, и др. суть тими бурянами, котрѣ всю ниву житя заглушують и чоловѣки не солодку, а якъ той полинь гѣркѣи напоѣ-отруту подають.

Найгѣршимъ ворогомъ для себе есьмо часто мы самѣи. Сли намъ злѣи чоловѣкъ житѣе ѣтбере, то мы тому не виною, за свое злочинство лишъ ѣнъ передъ Богомъ отвѣчати мае. Подѣбно умирали тысячъ мучениковъ и увѣнчались вѣнцемъ безсмертности, но сли чоловѣкъ самъ своему житю конецъ положить, то вже ѣнъ впрость до пекла и вѣ вѣчне проклятье летить. Вычислили мудрѣи головы, що не вѣ цѣлому свѣтѣ, но вѣ той части землѣ на котрѣи мы жѣємо, вѣ Европѣ такимъ способомъ, т. е. сквернымъ и гиднымъ самоубѣйствомъ що року 25.000 душъ погибають. А що тому за причина? Отъ той Рудѣи, котрѣи поѣвъ вѣка своего вѣ корчмѣ якъ огѣрокъ вѣ росоль мокъ, повѣсивъ ся на бантахъ вѣ хлѣвѣ або на конаристѣмъ дубѣ. Нероба, котрѣи вѣ криминаль 10 рокѣвъ за крадѣжь пересидѣвъ подтявъ собѣ бритвою горло, урльопникъ Льнюхъ затроѣвся, бо на пусте дѣло весь свѣи маетокъ прогайнувавъ, дѣвка, котра лишъ пустыми дорогами ходила зъ мосту у воду скочила и такъ свое гидне житѣе закончила.

Що чоловѣкъ своимъ найгѣршимъ ворогомъ, доводитъ намъ вязниця (криминаль). Сли бы мы всѣхъ засудженныхъ буковинскихъ людей, мужчинъ и жѣнокъ, котрѣи вѣ Чернѣвцяхъ, вѣ Станиславовѣ, и др. вязницяхъ сидятъ, вѣ одну громаду злучили, то зѣйшлобысь безпечне бѣльше ихъ, нѣжь людей вѣ наибѣльшѣмъ селѣ нашѣмъ. А сли бы мы всѣхъ засудженныхъ цѣлого свѣта до купы зѣбрали, то вѣ Буковинѣ ѣгъ Днѣстра до Быстриць имъ мѣстця не було бы, хотьбысь ставлявъ ихъ одоого коло другого якъ тыхъ селедцѣвъ. Кто запровадивъ тыхъ нещасливыхъ людей до криминалу, що причиною, що цѣлѣи свѣи вѣкъ вѣ тыхъ сумныхъ и темныхъ мурахъ проживати мусятъ? Они самѣи виною своего нещастя; бо „не може древо зло плоды добры творити“, и не збераются „отъ тернѣи грозды или отъ репѣи смоквы“. (Мат. 7, 16--17).

Загляньте, добрѣи людоньки, вѣ больницу (шпиталь), вѣ дѣмъ ума-лишенныхъ, то и тамъ много мужчинъ и жѣнщинъ найдете, що самѣи суть виною своеи хоробы, убѣйцями своего здоровья.

Кождый зъ васъ знати буде, що цана земля то велика куля; наибѣльша часть нашей землѣ покрыта, соленою, гѣркою водою т. е.

моремъ, дуже мала, бо лишъ пята часть цѣлои земной куль становить твердь, на котроѣ люди живутъ. Подѣбно дѣсь и съ чоловѣкомъ; онъ черезъ цѣле свое житье дѣзнае бѣльше горя, печали, слѣзь и жалю нѣжъ радости и щастье. Но онъ не повиненъ того страхатись. Ягѣдки винной лозы втинають и такъ довго тиснуть, мнутъ и мучать поки зъ ягѣдокъ не стане гідный макухъ. Но вино, що зъ нихъ въ дѣль зтѣкае, то зъ часомъ навѣтъ святою и божественною кровію нашего Искупителя стаеся. И наша душа черезъ муки, хоробы, нужду и инше нещастье для вѣчного блаженства, для царства небесного достойнѣйшою чинится, бо що тискарня для гроздъ винограду то муки для души христіанской.

Хто по мысли Спасителя плаче, того жде велика нагорода, онъ утѣшится. Дежъ утѣшится онъ? Утѣшится тутъ на земли и на небѣ. Тутъ на земли омые слезами грѣхи свои и примирится зъ своею совѣстію и съ Богомъ; Отець небесный изливае въ сердце его любовь свою Духомъ Святымъ, и даруе ему надѣю на вѣчну радѣсть, коли Иисусъ Христосъ отыметъ всяку слезу отъ очію ихъ (Апок. 21, 4), коли отбѣжитъ отъ нихъ „всякая печаль и воздыханіе“, коли веселѣсть и радѣсть вѣчна спѣчне надъ головою ихъ (Ис. 35, 10), коли Господь до нихъ промовить: „обращу плачь вашъ на радость, утѣшу васъ и сотворю васъ веселы. Да почиетъ гласъ твой отъ плача и очи твои отъ слезъ, яко есть мзда дѣломъ твоимъ. Съ плачемъ изыдоша, а со утѣшеніемъ возведу я, проводя чрезъ ровенники водъ по пути праву, и не заблудятъ по нему“. (Іерем. 31, 9, 16).

Отъ нагорода плачущимъ! Господи, дай намъ слезы умиленя о грѣгахъ нашихъ, щобъ сподобилися и мы блаженного утѣшеня и вѣчной радости, якѣ обѣцявъ Ты плачущимъ. Амині.

PRIMĂ-VARA.*)

Pe lanul lungă și verde cu grâul răsărită
Uă umbră călătoariă se 'ntinde 'ncetă și trece,
Precum ună rîu de munte, cândă gheața s'a topită,
Se varsă peste maluri, câmpiele să'nece.

E umbra unor noură albii, ușori, mēnunți,
Ce lūneacă sub soare, clădindă ună lanță de munți;
Ei vină în medul dīlei c'ună surdă și tainică sūnetă,
Și, ca semnală de vieată, aprindă în ceriū ună tūnetă.

Vōsduchul bubuiesce! . . . pāmēntul desmortită,
Cu miă și miă de glasuri semnalului rēspunde,
Și de asprimea ernei simțindu-se ferită,
De-ūă noaūă întinerire ferice se pētrunde.

La răsărită urare! urare la apusă!
Ună cărdă de vulturi ageri, rotindu-se pe susă,
Se'naltă, ca s'asculte multă vesela fanfară,
Ce buciumā prin noură frumoasa primă-vara. **)

Primă-vara, ea-î sērbătoarea înviării naturei; pāmēntul, scăpată de înghețuri și omete, prinde a întineri; încotră arunci cu ochii, totă vieată noaūă, noaūă mișcare, noaūă bucuriă. Gheața e topită și ūă ploița caldă a udată pāmēntul. Pe vale erbușoara, presurată ca cu smaragde, se ascerne ca ună covoră; pădurea, înverdēndă, se îndescesce și acopere măgură și dāmbū; în vale se aude murmurul voiosă alū rīulețului, se aude, cum isvorul se desmeardă cu rădēcinele copaciloră; ici și coló dai de floricele gālbine și vineție. Rūndunelele și cucoarele și cocostīrcii s'aū întorsă pela cuiburile lor. În tufișă se rēspunde voacea minunată a privighiătoarei, eară ciocārliă se rădică susă în aeră, bātēndă din aripe și cāntāndă și lāudāndă pre D-dēu. Coló în pometel cāntă cucul, eară pe fēnațe sburdă mielușei. Fiacare plāntuță își trāmite mirosul la ceriū. Vișinul și cireșul se învėlesce minunată în floare albă și împregiurul loră sboară albinuțe nenumērate, așēdāndu-se una ici, alta coló! În țarină au prinsă plugurile și grāpile a āmblă crucișă și curmeđișă, eară sēmēnătoriul făcēndu-și cruce și dīcēndă: „Doamne ajută“, aruncă cu mână plină sēmēnța în arătură. Lūngă baltă se joacă copilașii și sară cāntāndă voiosă: „Eacă, a ajunsă la noi primă-vara cea frumoasă!“

*) Trāducere liberă a articolului „Науки для народа“ din Candela Nr. 7, a. 1885.

**) „Tūnetul“ de V. Alesandri.

Este mare bucuriã și în cea casã, cãci femeia a nãscutũ unũ pruncũ și numai doauã, trei ñile au sã treacã și-'lũ vor duce la sãnta bisericã, ca sã se facã prin s. tainã a boteðului și a Mirului fiũ alũ pãrintelui celui cerescũ și mãdulariũ alũ bisericeii lui Christosũ. Darã cãtũ-ce copilul e boteðatũ și s'a întorsũ a casã, începe și cumãtria. Și cumãtrii, nu fiã de deochiũ, ei se sciũ purtã bine, se poartã totũ-una cu pãharul, întindẽndu-lũ ba la unul, ba la altul, earã moașa nu se îndurã sã nu întindã și ea unũ pãharuțũ de rachiũ femeii nãscãtoarie, ca, veði Doamne, doarã s'ar mai întãri și ar prinde la putere.

Darã cumãtru și cumãtra se leagã la s. boteðũ, ca amẽndurorã sã li fiã aminte și sã poarte de grijã de finul lor. Și în adevãrũ, nu ñã datã se întẽmplã de morũ pãrinții finului, ori sãrãcescũ ori se mișelescũ; atunci e dãtoria nãnașului a luã sãrcina și a-și cresce finul, ca sã nu se peardã trupesce și sufletesce.

Dar' ce! la cumãtria de sãrcina astũ sãntã nu gãndesce nici cumãtrul, nici cumãtra și uitã, cã-i asceaptã judecata Domnului ca pre cei-ce facũ ñã fãgãduințã înaintea lui D-ðeu și apoi nu o ținũ. Earã tu femeia, ceea-ce ai nãscutũ, ai face mai bine, sã nu bei rachiũ, mãcarũ de arũ fi și cu miere ori cu zãharũ și scortșoarã, cãci cu dũnsul iți uciði draguțul de copilũ; din țitele tale micuțul tãu nu sugẽ nutrimentũ sãnãtosũ, lapte mãnescũ bunũ, ci boalã și moarte fãrã de timpũ.

Copilul cresce. Cine sãmãnã porumbũ în ajunul S.-Petruului, acela-i muncitoriũ nebunũ și toamna nu strĩnge nimicã. Apoi grãdinariul celũ cu minte ñdoiesce copãcelul, pãnã-ce-i tẽnãrũ. De-aceea și voi pãrinților, chiarũ dela leagãnũ, sã prindeți a vã ñnvãțã copilașii, darã nu abiã, cãndũ bãiãțelul apucã a fi feciorũ și copilașã fata, cãci atunci e prea târðiũ. Fiã copilul cãtũ de micũ, cum se ñice, fãrã ñinți și fãrã minte, deprindeți-lũ ñ-datã la ascultare; și sã sciți, cã copilul trebuie sã vã asculte totũ-dea-una pre voi, earã nu voi sã vã luați dupã nazurile lui. Copilul multe lucruri le cere, darã cãndũ cere, luați sama mai ñntãiũ, de nu cere ce-vã, ce i-ar stricã; earã cãndũ începe a plãnge și a strigã, sã nu bãgați ñn samã, cãci curẽndũ se va ogoi și va cunoasce, cã nu-i numai decãtũ sã fiã chiarũ așã, cum vre elũ. Așã se sterge ñin inima lui cea tẽnãrã nãtãngia și mãnia și ñn locul lor cresce, de ñã-datã cu anii, ñngãduieala, ome-
nia, care nu-lũ mai pãrãsesce apoi pãnã la moarte.

Pãrinților! temeți-vã de D-ðeu și nu ñnvãțați copiii a spune minciuni, apoi a se apucã la sfadã, ori a furã, a bẽ, a sudui și a vorbi

de rău. Voi diceți: Dar, pentru D-șeu, cine și-ar învăța copilul lucruri atât de rele, că doară-i păcat mare! Eu însă vă spun: Doamne! dela nime nu deprindă copiii atâtea năravuri rele ca dela părinți! Și cum-că mai ales pilda cea rea a părinților îi strică tare pe copii, aceasta o știți doară prea bine și voi cu toții. În care casă tata ori mama ori și amândoi la un loc, cât e diulica de mare, nu facă alta decât că totu sudue și blăstemă, apoi și copiii cu timpul se deprindă pe nesimțite la aceste apucături și la urmă li sămână părinților chiară bucătică ruptă.

Apoi dacă făgăduiți copilului ce-vă și în urmă nu vă țineți cuvântul, eacă! țineți minte, el de altă dată nu are să vă creadă, ba adese-ori va spune încă și el câte uă minciună, și o va spune, fără ca să roșiască în față, va spune-o, căutându-vă chiară drept în ochi.

La sărbători sunteți deprinși a pune pe masă șipul cu rachiū și apoi, bândă a dice: de ce să nu dăm și băiațelului să guste un pic? Dacă diceți așa, dragii mei, apoi greșiți tare, voi vă abateți dela calea cea bună și de ce? Eacă de ce, numai ascultați! Dintr'ântăiu copilul, bândă, se strîmbă, a doă oară apoi nu, eară a treia oară ași-și cere, dicendă: tată, mamă, de ce nu-mi dai și mie, că-i tare bun? Acum spuneți-mi mie, de nu ați deprinsă voi copilul la năravul cel hîd, și dacă cu timpul se va alege dintrênsul un bêtiv și jumătate, ori de nu sunteți voi de vină?

Ca să știți, ce-i beția, ascultați, ce dice s. scriptură: „A cui sîntă vaietele? A cui sîntă oftările? A cui sfeșile? A cui plîngerile? A cui bătăiele fără pricină? A cui ochii roșiți? Aș nu ai acelor — ce se opresc la vină? ai celor-ce mergă să caute vinurile direse? ¹⁾ — „Nu vă îmbetați de vină, în care este desfrênare.“ ²⁾ — „Bețivul sêrăcesce și beția în sdrențe îl îmbracă pre cel somnoros.“ ³⁾ Țineți minte cuvintele acestea și nu le uitați.

Băiațelul vostru și copilița merge pe al șeselea ori pe al șeptelea an. Acum e timp să-i învățați s. rugăciuni; dar' cum? Este lucru sciut, că cine vre să-și crească copiii în frica lui D-șeu, trebuie însu-și să fiă cu frica lui D-șeu. Așa cândă vă rugați voi sara și demineata din toată inima la D-șeu, poate n'ați băgat de samă, că copilul vostru se pune încetișor, pe nesimțite alătura cu voi, își pune mânuțele la un loc și-și rădică ochișorii la s. icoane, pare-că ar vre să dică și el rugăciunile. Acum e timpul potrivit să începeți a-l învăța „Tatăl nostru“; și dacă

¹⁾ Proverb. 23, 29, 30. — ²⁾ Efes. 5, 18. — ³⁾ Proverb. 23, 21.

nu-lă va și înțelege deplin, apoi să nu vă îngrijiți : Părintele celă cerescă va primí cu bucuriă rugăciunea copilului vostru. De cu bunú timpú învęțați-vę deci copiii rugăciunile, căci ei prindú a înțelege din di în di toate cuvintele și apoi se vor rugá totú-dea-una la D-đeu. Cândú te duci la locașul lui D-đeu — la s. biserică, apoi ia-ți și copilașul, căci aista e lucru plăcutú lui D-đeu, și copilul stă molcomú în biserică, nu face nimėruia nimică și asceaptă, pėnă-ce se gătesce s. liturgiă : a doaua oară se trage elú sîngurú la biserică. Soarele lui D-đeu are doară putere și asupra erbei, care n'a eșitú încă din pământú : Părintele celă cerescă cum n'ar întinde așa-dară bine-cuvėntarea s'a și asupra copilului tēu : înaintea lui D-đeu rugăciunea copilului e lucru mare. De aceea đicú : Părinților, învęțați-vę copiii rugăciunile de cu bunú timpú, plântați în inima lor frica lui D-đeu și deprinderi bune.

Cu toate acestea fiă-care copilú pare-că ar fi soiú de dracú ; rarú, care nu ar avé mare aplecare la furatú. Astă-đi fură elú mere din grădină străină, máne unú cuțitașú ori úă curelușă, eară poi-máne se apucă și de bani. Cum ai vedé, omule, scăderea asta la copilul tēu, apoi să nu stăi cu ochii închiși, nici să nu iaí sama la aceea, că femeia îți spune, căcopilul nu-í de vină, ci ia vėrguța la mână și tu scii, ce ai să faci cu dēnsa ; ea-í tare bunú leacú la copii ; apoi adă-ți aminte totú-una, că copiii cei buni sîntú coroana părinților, eară cei rēi moartea lor. Sara și demineața adă-í aminte așa-dară copilului, că-í mare pėcatú, dacă-și pasce cine-vá vitele în pascătoarea altuia, ori dacă-și hrănesce vaca cu copileți din popușoi străini, ori dacă-și taia úă nuia de codăriște în pădure străină, ori dacă-și frige barabule ori popușoi din ogorú străinú. — Eară dacă aduce copilul acasă unú lucru străinú, apoi pe locú întreabă-lú cu totú adinsul, de unde-í lucrul și dacă-ți va spune, că l-a găsitú, cum sîntú copiii deprinși a spune, apoi caută, de te încredințadă bine, de-í așa, cum îți spune, pentru-că copilul, carele s'a apucatú úă-dată la furatú, croiesce tare bine și la minciune.

Sciú, omule, că multe le ai pe capul tēu ; sciú, că adese-ori nu te poți desbata de capú, ce ai să faci, pentru-că te-aú impresuratú copiii ca albinele pe regină. Dară și aice îți dáu sfatú bunú. Ean caută, lúngă biserică e scoala. În scoală e învęțatoriú bunú, cuminte ; elú ilú poate învęta bine pe copilul tēu și a cetí și a scrie și a rėfuí. La scoală âmblă și preotul ; elú îi învața pe copii rugăciunile și multe lucruri dumnedėiesci ; va căută deci prea bucurosú și din toată

inima, ca și copilul tău să învețe lucruri bune, frumoase și plăcute lui D-dău și oamenilor. Dă-lă așa-dară la școală!

Dară dacă copiii tăi au crescută mari, dacă bălații s'au făcută feciori, eară copilele fete mari, apoi și atunci nu-î lăsă din ochi, căci, veți, în anii aceia îi trebuie tineretului, cum e elă, încă și mai multă padă. În ochii lui lumea e tare frumoasă; elă nu scie, că acum a ajunsă să treacă ca prin ăă pădure deasă, plină de amăgiri, unde păcatul ca tálhariul se furișadă în inima omului, elă nu scie iezurile și mlăștinele, unde se poate cufundă pentru totă-dea-una. În inima lui se furișadă acum sumeția, obrăznicia, pisma, viclenia, eară de alta parte prinde a-și astupă urechile de vorbele tale; satana ilă face să meargă și la cărșmă la jocă și îi șoptesce totă-una: nu fiți nebuni, mei copii, cine ar ședé totă acasă ca într'-ăă închisoare, voi sunteți încă tineri, luați sama, cum joacă alții și se drăgostescă, eacă! faceți și voi așa, pênă-ce sunteți în putere și în floarea vieții.

Acum, dragilor mei tinerilor! eu, preotul vostru, vă dau sfatul meu. Cândă vi-se arată amagirile aceste, numai ăă mână vă mai poate mântuî, numai ăă mână vă poate duce la ceriă prin valurile vieții, dară numai așa, dacă și voi veți întinde mână voastră, ca să vă ducă. Acea mână tare este mână Mântuitoriului lumii, a Domnului nostru Isusă Christosă. Isusă Christosă e ca ună copacă puternică, carele ajunge cu vârful pênă la ceriă; voi, tinerilor, puneți-vă și lipiți-vă ca ăă plântă gingasă pe lîngă acestă copacă și eacă! veți cresce pênă la luminosul ceriă. Dacă veți face așa, veți cunoasce cu bună samă cu ochii voștri sufletesci, că toată frumusăța și podoaba lumii, totă răsfețul și jocul, totă straiul scumpă este ca pleava, ce o apucă vântul și o mênă în toate părțile și nici urmă nu lasă după dînsa.

Părinților! Feriți-vă, mai dică, ca de focă a dá pildă rea; copiii vă suntu mari, lor acum toate-cele li rămână în minte; în minte li rămână ca sémnul acela-ce l'ai face cu cuțitul în coaja fagului ori cu dăalta în peatră. Dacă ai veni, omule, bună-oară duminică sară acasă amețită de capă, încătă nu te-ar mai ținé nici picioarele ori limba ț-ar stă în gură ca ună maiă și apoi totă te-ai pune să-ți înveți copiii, să-î dai, veți Doamne, la cale bună, apoi crede-mă, că cuvintele tale nu s'ar prinde de dênșii decâtă ca mázerea de părete. Și tu, femeia, cumpenesce-ți totă cuvântul, ce-ți ese din gură, nu te sfădi cu vecinele, feresce-te a vorbi de rău de alții, căci altmintrelea, de ai voi să-ți înveți copiii la bine, stăruința ț-ar fi chiară atâtă de folositoare ca ochiului albața.

Cruțați, oameni buni! onoarea și numele celui bun al vecinului, feriți-vă de clevetire, căci ea strică sufletul. Clevetitorii — după cuvântul Apostolului — nu vor avea parte de împărăția ceriului. Și împăratul David așa se rugă: „Mântuiesc-mă, Doamne, de clevetire omenească“

Dacă ai în grădinuța clopoței, toaia, busuioc, boance, ruje ori alte floricele, așa-ți că te bucuri de frumusețea și de mirosul lor? Dintrînsele îți și rumpi duminica cu luare aminte cele mai frumoșele floricele și le duci într'un mănunchieșiu cu mare grijă la s. biserică, de le pui la s. icoane. Dară acum să socoti și așa, că cine-vă a venit noaptea, de a intrat în grădinuța și a călcat în picioare toate floricele tale ori le-a smulțu așa-și din rădăcină: așa-ți, că te-ai supăra tare, dacă ți-s'ar întâmpla una ca aceasta? Eacă! copilașii tăi în grădina lui D-șeu sânt și ei nisce floricele frumoșele, dară vai de acela-ce cutează să strice floricelele acestea, abătându mintea copilașilor dela calea cea bună și amăgindu-i la păcate. Cine calcă în picioare cu păcatul grădina aceasta a lui D-șeu, rumpe din inima copilului cu rădăcină cu tot simțul cel mai bun. Părinților! nu uitați, că D-șeu nu bate cu bețul. Părinții numai atunci își îndreaptă copiii la cale bună, când li dau pildă bună, când îi învață să se teamă de păcate, când îi feresc de ori-ce rău ca de foc; ei nu-i lasă decă la joc, pe ulițe, la ședători, la clăci fără priveghiare. Mulți sânt, cari gândesc și așa: Da ce poate învăța feciorul meu ori fata mea de rău la joc, la ședători? Voi așa socotiți, dară să mă ertați și să mă lăsați bună oară, că să întorc pe dos cămeșă cea frumoasă cusută cu fir, cu bumbac și cu strămătură și să vă o arăt așa: Oare place-v'ar? Dacă-ți lași feciorul ori fata, cari, vede Doamne, se numără acum și ei la oameni, fără priveghiare la joc, la clacă, la ședătoare, apoi ia sama, că nu ți-se mai întorc acasă așa, cum s'au dus. Spuneți-mi, mă rog, oameni buni! ce poate deprinde copilul curat și de treabă la petrecerile acelea, lăsat de capul lui? Acol se strînge, cum se dice, grăunț și neghină; acol se aud șăgi și vorbe, că ți-i rușine a le ascultă; acol adese-ori cântă prășcăii nisce cântece, că copilul de părinți buni se roșese în față ca racul cel fert și-și dice în gând: Doamne! de așa ave lăcată, așa astupă cu pumnul și așa încuă de veci fleasca cea blăstemată, ca să nu mai poată grăi așa de urit, să nu cânte lucruri așa de rușinoase. La petreceri de acelea într'

adevărū pe unul îlū punū la căi rele, de altul rîdū, de alū treilea vorbescū de rău, de alū patrilea — poate chiarū și de fată cea mai curată scotū atâtea minciuni, că, dacă ar fi toate adevărate, câte le grăiescū, apoi eacă, nici iadū n'ar mai trebui pe pământū!

De aceea, părinților! nu lăsați copiii la petreceri fără preveghiare, ci mai bine țineți'-i acasă, învățați-i a se ruga și a se teme de D-dēu, învățați-i a fi supuși și ascultători și alte lucruri bune; căci cine să se roage ũă-dată pentru voi, cândū veți muri? Cine să de ie de sufletul vostru? Cine se grijască de voi la bătrânețe? Cine să vă comānde și să plāngă la mormēntul vostru, dacă copii vă vor fi rēi? Apoi la urmă urmelor, oare nu se vor pune înaintea voastră la judecata cea de pe urmă copiii vostri și nu vor dice?: Nime altul, ci numai câtū, voi părinților! sūnteți pricina, că amū păcătuitū; voi ne-ați blăstematū și nu ne-ați deprinsū să trăimū după voia lui D-dēu; voi nu ați purtatū de gândū, nici să avemū purtare bună pe pământū, nici să avemū parte de împērāția ceriului. O părinților! acum voi și noi, dea valma trebuie să ne ducemū la perđarea cea vecinică!

Darā acestea toate nu se atingū numai de părinți, ci și de stăpēni, cari ținū argați. Cine vre din argați să tragă numai folosū, earā de sufletul lor nu-i pasă și nu caută să li fiă purtarea creștinească, acela are să răspundă ũă-dată greu înaintea lui D-dēu.

Darā acum sūntū mai lungi đilele, soarele frige mai binișorū, grāul și neghina cresce și înfioresce, primă-vara trece și vara ni-'i la ușă.



CRONICĂ.

În 29 Aprile st. n. alū anului curinte se împlinī unū secolū, decândū în urma preainaltului biletū de mână din 18. Augustū 1781 alū fericitului Împēratū Iosifū II. căpētā biserica noastră ortodoxă din Bucovina cu decretul Consiliului c. r. aulicū de resbelū din 29. Aprile 1786 „Planul de regulāmētū“ pentru constituirea ei organică, care ajunse în decursul timpului prin sprijinul și bunē-voința autoretăților c. r. politice și prin activitatea neobosită și meritoasă a tuturor Archiepiscopilor de pēnă în diūa de astă-đi la forma de față. — Deci a fostū unū temeiu prea bine-cuvēntatū, că Înaltū Preasânția Sa, Archiepiscopul și Mitropolitū nostru Silvestru, împreună cu Preavenerabilul Consistoriu a pusū la cale, ca să se sērbeđe această amintire seculariă cu solemnetate deosebită și să se depunā în modū cuvenitū la înaltul tronū împērātescū omagiul de fidelitate și de mulțāmită a ortodoxilorī bucovineni. Se hotāri deci în ședința plenariă a Consistoriului din 4/16. Aprile a. c. a) ca în Dumineca tomei să se facā în toate bisericile din Eparchiā liturgiā solemnă cu predicā festivă și cu doxologiā; b) ca să se ascearnā la preainaltul tronū alū Maiestății Sale, prea luminatului nostru Împēratū și preagrațiosului Patronū supremū alū bisericei noastre, ūā adresă de mulțāmire și c) ca să se tipāreascā colecțiunea tuturor decretelor preainalte împērātesci și a ordenāciunilor autorităților de statū și ale bisericei privitoare la constituirea și întocmirea organică a Eparchiei noastre bucovinene. Pentru petrecerea sērbătoreascā a acestei amintiri secularie în bisericā catedrala din Cernăuți s'a stātoritū însā unū programū spețialū și anume: Sâmbătā în 19. Aprile (1. Maiū) la 8 oare sara priveghiare întrodusă cu unū prologū festivū; Duminică în 20. Aprile (2. Maiū) după laudele de demineață sânta liturgiā cu predicā și doxologiā, apoi prezentare la ilustritatea sa președintele țērii, spre a rēspicā omagiul de fidelitate și loialitatea pentru augusta persoană a preagrațiosului Împēratū, și Lunī în 21. Aprile (3. Maiū) s. liturgiā sobornicā cu parastasū obscescū pentru preafericitii Împērați: Maria Teresia, Iosifū II, Leopoldū I., Franciscū I. și Ferdinandū I., pentru rēpāosații, ctitori și bine-făcētori, pentru archiepiscopii și ostenitoriī bisericei noastre. Acestū programū s'a și esecutatū în toate părțile lui. Earā 'nainte de începerea sērbării s'a dispusū, ca biserica catedrală și reședința archiepiscopală să se decoređe de totū festivū cu flamure în colorile împērāției și ale țērei, cu embleme bisericesci, cu girlande și cu alte obiecte decorative și să se lumineđe peste totū.

Aşá avëndü catedrala în presara sêrbării unü aspectü festivü prin decorăciunile şi prin iluminarea ei splendidă cu miile de lumine şi candelé, ce erăü aşêdate în faţa ei şi în giurul conturelor çidului de susü, multü poporü fu atrasü, de întrà în întieriorul ei, ca să sêrbede împreună amintirea cea îmbucurătoariă a întocmirii organice a eparchiei noastre. La 8 oare sara sünetul campanelor şi detunările săcăluşurilor anunţară sosirea Înaltü Preasânţitului Mitropolitü la biserică şi începe-rea priveghiarii. Preacuvioşia Sa pār. Archimandritü Stauroforü Mironü Calinescu întroduse privighiarea cu unü prologü, în care desfăşurà mo- tivul sêrbării, implorându bine-cuvêntarea cerească asupra întregei Eparchie şi asupra scutitorilor ei preagraţioşi şi facü apoi priveghiarea asistatü de 6 preoţi şi 2 diaconi, eară Înaltü Preasânţia Sa par. Archiepiscopü sêvêrşi însu-şi bine-cuvêntarea pânelor. A doaua çî Emininţa Sa, după-ce fu primitü la 9 oare demineată cu onoruri bisericesci la por- talul catedralei şi condusü sêrbătoresce în întieriorul bisericei, celebră cu 12 dignitari şi cu 2 diaconi sânta liturgiă si doxologia cu rugăciu- nile de mulţămirea; cu cântarea Ambrosiana şi cu polichroniul celü mare, care cântări fura esecutate ca şi cele liturgice cu mare bravură de corul mixtü de 60 de persoane alü societăţii „Armonia“. Atätü la s. litur- giă câtü şi la doxologiă aü fostü de faţă în ţinută mare de gală Ilustri- tatea sa preşedintele ţerei baronul Ir. de Alesani cu consiliarii şi dire- gëtorii guverniali, capitanul ţerei Ilustr. baronü Ales. de Vasilco cu mem- brierii comitetului ţerei, Generalul Maior dlü. C. de Schroftü cu vr'üă 60 de oficeri de diferită armă, preşedintele tribunalului localü dlü. C. Uhle, preşedintele penitenţiarului dlü. M. Piteiü cu consiliarii şi diregëtorii respectivi, consulul c. ruscü dlü. D. Kira-Dinjanü, rectorul univer- sităţii dlü. C. Hiller cu totü senatulü academicü, conducëtorii direcţiunii bunurilor fond. releg. consiliariul aulicü dlü. A. Hammer, conducëtorii direcţiunii financiare, consiliariul aulicü dlü. Trzcieniecki, directorii oficia- latului postalü şi telegraficü dlü. H. Slany, toţi cu subalternii lor, primariul localü dlü. W. de Climeşü cu represêntanţii cumunei şi ai magistratului; represêntanţii patronilor bisericesci, directorii, profesorii şi elevii tuturor scoalelor şi înstitutelor locale şi üă mulţime foarte mare de creştini evlavioşi, aşá că biserică eră îndesată de oameni. — Finin- du-se sêrbarea bisericască 'nainte de 12 oare, Înaltü Preasânţia Sa împreună cu preoţimea şi cu ilustrii represêntanţi ai patronilor trecü în palatul guvernământalü, de aduse în numele seü şi ai diecesa- nilor omagiul de loialetate pentru preainaltul tronü domnitorii.

La 2 oare d. a. întruní Înaltú Preasânțitul Mitropolitú în sala refectoriului reședinței uă societatea din notabilitățile țerei de vr'ua 130 de persoane la prânțul festiv. În decursul prânțului se rădică Eminința Sa și recăpitulându în cuvinte marcante totú binele, ce l'a avutú biserica noastră parteculariă dela augustii împěrați antecesorii, eară mai alesú dela preagloriosul Domnitoriú și Scutitoriú presêntú, închinà páharul în sănătatea Maiestății Sale Franciscú Iosifú I. Musica militariă a regemêntului 41. în parcul reședinței esecută în-dată imnul poporalú, eară strigetele de „să trăiească“ se întrecură în putere cu detunările săcălușurilor. — Președintele țerei baronul de Alesani răspundêndú în numele prealuminatului Împěratú, laudà cu cuvinte multú aplaudate loialetatea bisericeii ortodoxe și dorindu-i din inimă prosperare și înflorire închinà páharul în sănătatea bunului nostru Archipăstoriú. Înaltú Preasânțiea Sa rădică apoi unú toastú în sănătatea baronului de Alesani și a tuturor ilustrilor oaspeți și cu deosebire în onoarea c. r. armate austriace, ai cărei membri aú fostú primii organizatori și administratori ai țerei noastre și inițiatorii organizării bisericeii noastre.

Luni în 21. Aprile (3. Maiú) a. c. serví P. C. S. pár. Archimandritú Mironú Calinescu s. liturgiă cu asistința alor 4 preoți și a unui diaconú. Eară rônđuieala parastasului obstescú o celebrà însu-și Înaltú Preasânția Sa, la care luară parte toate scoalele și înstitutele locale cu conducători lor, amploiații și representanții diferitelor dicasterie, patronii bisericeii și mulți alți credincioși.

Excelința Sa Domnul Ministru de culte și instrucțiune și consiliariu intimú Dr. Gautsch de Frankenthurn felicità prin unú telegramú în numele regimului centralú pre Înaltú Preasânțitulú Mitropolit la aceasta sêrbare bisericească și patriotică, documêntându astúfeliiu fața cu biserica noastră eparchială bine-voința regimului. Scirea despre telegramul acesta a făcutú foarte bună impresiune. — În câte-vá zile va plecà de aice la Vieana uă deputăciune în frunte cu Înaltú Preasânția Sa par. Archiepiscopú, spre a supune adresa de loialetate și mulțămire la tronul împěrătescú.

Asemene sântemú acoperiți de sciri, cum-că festivitatea aceasta seculariă s'a petrecutú în toate parochiele noastre ortodoxe cu toată strălucirea și cu predice festive. — Aice lăsămú să urmede cuvêntările festive ținute în catedrală;

Prologu.

Sămënța creștinismului aruncată uă-dată de s. apostoli și învățaceii lor pe'n aceste părți ale pământului încolți și prinse rădăcine adânce, de nu o putu stêrpi nici puvoiu celu îngroșitoriu alu popoarelor barbare, cari năvăliră din răsăritu, inundându Europa și amenințând'-o de a o contopi cu totul.

În acele secole de spaimă și groază, de suferințe și năcađuri ne mai audite credința creștinească a fostu steaă de conducere, limanul de adăpostire, balsamul de alinare, puterea de mângăiare și de însuflețire; ea eră unicul răđimū și scutu alu creștinilor de pe'n părțile acestea, astū-feliū, că ei prin puterea credinței sale nu numai suportară toate urgiele și furiele barbarilor, ci prin vieața sa creștinească, plină de răbdare și supunere în voia Domnului, domoliră și sēlbătēcia năvălitorilor, prifăcēndu-i pe'ncetū de a se supune și ei crucii Domnului.

Eară după-ce se sparse nourul negru și cruntū, ce-și rēversă ca unū potopū oardele barbare, rēsări pomul mândru alu Ortodoxiei și într'această țară și începū a cresce și a se rēsfiră spre preamărirea lui Dumneđeu. Pretutindene pe'n țară se rădică crucea Domnului, steagul creștinētății. Micū și mare, mulțamindū lui Dumneđeu, că au scăpatū de vitrigitatea timpurilor, începură de a aduce jertfe și întru lauda Domnului a dură pe alocurea bise ice și mōnăstiri, îndestrându-le cu averi însemnate. Aceste locașuri presirate pe'n toate părțile ni sūntū și astă-đi încă dovadă aeve despre credința viăă și dragostea ferbinte a strămoșilor noștri, cari sciură a îmbinā relegiositatea cu înbirea de oameni; căci mōnăstirile au fostū nu numai case de rugă ale adevēratului Dumneđeu, ci și locașuri de scăpare pentru cei nenorociți și scăpētați, de scutire pentru bētrānețe, de adăpostire pentru vēduve și orfani. În timpū de pace serviăū ele de asiluri, de spitale, de școale, eară în timpuri grele erăū ele ca nisce forterețe spre apērarea țerei. Din averile lor cele mari se susțineā creștinētatea și nu numai în țară, ci sume mari se trāmiteāū și spre sprijinirea locurilor sante din părțile rēsăritului cele subjugate de Turci.

Într'aceste timpuri, cândū începură strămoșii noștri a mai rēsufłă de suferințele trecutului, se înființase și episcopia Rădăuților. Atunce unul din cei dintăiū domni ai Moldovei, Vodă Alesandru, numitu „celu bunū“, rădică la a. 1402 în mōnăstirea din Rădăuți scaunul episcopiei ca a treia eparchiă în țara Moldovei și o îndestră cu multe și frumoase moșie.

Episcopii Rădăuților, de cari numărăm 42 pînă la finea sutei trecute, — după cum am putut constată după documintele cunoscute pînă acuma, — păstoriău cu delu viu turma lui Christos. Mulți dintre ei se destinseră prin căpăcetate și sciință înaltă, prin vîrtuți alese, strălucind ca nisce luceferi în biserica răsăritului. Ei împreună cu cei-l'alți ierarchi ai țerei apărău puternic credința ortodoxă de atacurile, ce veniău asupra ei, încât biserica Moldovei deveni însemnată și mult respectată în totu răsăritul.

Totu-și lucrările bine-cuvîntate ale ierarchilor se țădărniciău, nă-țuințele lor cele frumoase se nemiciău, stăruințele lor cele neobosite se încățușiău de împregiurările cele nestătornice, de soartea vitrigă, prin luptele cele din luntru și răsboaiiele cele de afară.

Nefericirile de totu-feliul, ce bătuiău țara în secolele trecute, o aduseră din scădere în scădere, astu-feliu, că bietul creștinu nu-și mai puteă află adăpostu, lipsindu-i și cele mai trebuincioase pentru traiul țilei. Dară credința strămoșasca nu o părăsi și cu sperarea într'unu viitoriu mai ferice suportă toate greutățile timpurilor de vijiliă, pînă în urmă se îndură Domnul de suferințele poporului, și spre sfirșitul sutei trecute începură a se arătă țile mai sênine. Și ferice de țărișoara noastră, căci mai ântău aicia se liniștiră lucrurile și pacea cu toate bine-cuvîntările ei reîntră în țară.

Credința creștinească, credința păcii și a dragostii începú din nou a rēversă rațele luminei sale bine-făcătoare, și pomul ortodoxiei începú a se întări și a se rāmuri, umbrindú și învioșândú pre credincioși.

Tocmai înainte de uă sută de ani începú biserica noastră dreptu-credincioasă a Bucovinei de a se constitui din nou și a se reorganisă.

Constituindu-se diregētoria bisericască, ádecă consistoriul episcopalú, cu strāmutarea scaunului episcopiei de la Rădăuți la Cernăuți, noaúa căpitală a țarei; regulându-se referințele mônăstirilor, cu desființarea mulțimii de schituri și a unor mônăstiri; concentrându-se moșiele episcopiei și ale mônăstirilor într'unu „fondú alú legii“ spre întreținerea bisericēi întregi din țară; regulându-se patronatul bisericescú și păstoriele de suflete; aședându-se cele trebuincioase pentru susținerea preuțimii; înființându-se școale pentru crescerea copiilor și uă „cliriciă“ pentru cultivarea candidaților de preuțiă se puse temeliă noaúa pentru întărirea, desvoltarea și înflorirea bisericēi noastre ortodoxe a Bucovinei.

Năzuințele preasântitului episcopú Dositeiu aflară sprijinú puternicú în înțelepciunea și marinimia fericitului împēratú Iosifú II., și cu

sanționarea „planului regulei“ prin preanalta rezoluțiune împărătească din 29 Aprile 1786 se ultuî pomul ortodoxiei noastre și începú pe'n-
cetú din anú în anú a înflorí și a produce fructe bine-cuvântate și
totú mai mânoase spre binele bisericeî și alú țerei întregi.

Faptă mare deamnă de marele sufletú alú fericitului împăratú
Iosifú II., faptă vrednică de toată lauda, care va rămâne neuitată și în
veci amintită în biserica noastră bucovineană; faptă de prețú nestimatú,
căci pe această temeliă sănătoasă și traînică s'a rădicatú treptatú turnul
ortodoxiei la înălțimea lui de astă-đi, devenindú farú de lumină și
peste mărșinile țerei.

Prin grația și marinimia fericitilor împărați Leopoldú II., Fran-
ciscú I. și Ferdinandú I. și în urma stăruințelor neobosite ale preasânți-
ților episcopi Daniilú, Isaia și Eugeniú se totú adăugeá la această
đidire măreață câte úă peatră scumpă, câte unú rúndú nou. Cu cre-
scerea veniturilor din „fondul relegionariú“ se totú îmbunătățiá starea
bisericeî, se totú desvoltá organizarea ei.

Prin înmulțirea scoalelor poporale pe'n orașe și sate, prin înfiin-
țarea de scoale mijlocie, prin deschiderea „institutului teologicú“ și a
„seminariului“, precum și a „școalei cantorale“ se împrăsciiá ceața cea
deasă a nesciinței și se lățiá totú mai multú lumina minții și cultura
inimei nu numai în preuțime, ci și în mirenime, de ne putemú mândri
astă-đi cu úă cunună frumoasă de înțelegință cliricală și mirenească.

Cu regularea mai deplină a diregătoriei bisericesci, a múnăstirilor,
a parochielor și a scoalelor; cu aședarea și îmbunătățirea salarielor
pentru clirul múnăstirescú și celú de păstoriá, pentru învățatorii de pe
la feliuritele școale și chiarú pentru cantorii bisericesci, precum și cu
sistemisarea ajuturințelor pentru vėduvele și orfanii preoți, de li-s'a
ușuratú grija pentru traiful de toate đilele, făcėndu-li-se astú-feliú cu
putință, de a se îngrijí numai de chiámarea sa și a-și împliní cu scum-
pėtate dėtoringele sale.

Cu restaurarea și ređidirea sântelor múnăstiri, cu đidirea și în-
frumșetarea bisericelor de pe'n orașe și sate, cu durarea de școale și
de case parochiale pe alocuria se schimbà de totú fața cea tristă de
mai înainte a țerei noastre.

Așá prin prea'nalta grația a Maiestății Sale preabunului nostru
impăratú Franciscú Iosifú I. și cu stăruințele repăusaților Archiepiscopi
și Mitropoliți Eugeniú, Teofilú și Teoctistú, precum și a Inaltpreasân-
țitului nostru Archiepiscopú și Mitropolitú Silvestru se depliní organi-
sarea bisericeî noastre dreptú-credincioase.

Eară după-ce se sântí măreața biserică catedrală și după-ce se puse temeliă la palatul monumēntalū alū reședinței, se reorganisá Consistoriul cu toate atributele, ce se cuvinū acestei diregētorie bisericesci, și se organisà și personalul catedralū.

Fiindū astū-feliū desvoltatū organismul bisericeī noastre bucovinene, se puteă acum încunună turnul ortodoxiei noastre; și cu preanalta rezoluțiune a Maiestății Sale împērătesci din 11 Septemvre 1870 și cu cea din 23 Ianuariū 1873 se înălțà eparchia Bucovinei la treapta de Archiepiscopiă și se înființă Mitropolia Bucovinei și a Dalmației. Cu preanaltul diplomū împērătescū din 30 Marte 1874 se întări actuala sântă Mitropolia a Bucovinei și Dalmației, eară cu preanalta rezoluțiune împērătească din 21 Augustū 1884 se sancțiōnă și statutul sântului sinodū alū acestei Mitropolie.

Amintindū âncă constituirea Congresului archidiecesei noastre ortodoxe, precum și rădicarea „institutului teologicū“ la treapta de facultate cu toate drepturile și prerogativele îmbinate cu universitatea din Cernăuți, am depinsū cu câte-vă trăsore starea bisericeī ortodoxe a Bucovinei și am descrisū pe scurtū turnul ortodoxiei noastre, rădicatū pe temelia cea puternică pusă înainte de ūă sută de ani de fericitul întru pomenire împēratul Iosifū II. și acuma prin grația prealuminatului împēratur Franciscū Iosifū I. înălțatū și încununatū spre apērarea și întărirea credinței noastre strămoșesci, spre luminarea și cultivarea poporului dreptū-credinciosū, precum și spre răspândirea luminei și a căldurei bine-făcētorie departe peste mărginile țerei.

Eată pomul ortodoxiei celū ultuitū înainte de ūă sută de ani, câtū de mândru aū crescutū și câtū de frumosū s'a desvoltatū elū!

Eată mângăierea sufletului nostru, aducēndu-ni aminte, cum a fostū elū înainte de ūă sută de ani, și privindu-'lū acuma crescutū, întăritū și înfloritū, de ni saltă inima de bucuriă!

Eată ȓară și ansa bine-cuvēntată pentru sērbarea noastră iubilariă, causa bine-întemeiată, de a ne veseli în Domnul și a-i aduce cântări de laudă și de mulțămită pentru îndurările și milele cele nenumērate rēvērsate cu prisosință asupra noastră și asupra sântei noastre biserice.

Să ne veselimū dară în Domnul, să proaducemū atotū bunului Dumneȓeū jertfe de laudă și de mulțămită, rugându-ne cu toții, ca darul și harul Atotū-puternicului să se rēverse cu îmbielșugare și de acuma înainte asupra sântei noastre biserice, ca totū înflorindū să ne hrănească și să ne îndulcească cu fructele sale mânoase pre noi și pre fii și fii fiilor noștri!

Să ne rugăm din totu sufletul nostru și pentru bine-făcătorii și îngrijitorii santei noastre biserice și să cerem din aduncul inimei, ca preaînduratul Dumneșeu să reverse milele sale asupra fericitilor împărați și repăusaților archiepiscopilor ai nostri; — eară prealuminatului nostru împăratu Franciscu Iosifü I. să-i prelungească anii vieței cu zile sênine întru deplină sănătate, ca să ne bucurăm și de acuma înainte de preainalta Sa grația după năzuințele cele adevăratu părintesci ale Înaltu preasânțitului nostru Archiepiscopu și Mitropolitu Silvestru întru mulți ani. Aminu.

Predică.

În zilele aceste ale înviării Domnului se împlinesce tocma uă sută de ani, decându sânta noastră biserică particulariă de aice s'a constituitu în toată forma legală ca „Eparchiă a Bucovinei“ cu scaunul Episcopiei în Cernăuți, carele mai înainte prin 385 de ani a fostu în Rădăuți. Cu prea înalta Orônduire împăratească spre regularea afacerilor bisericesci spi rituale și scolare în Bucovina publicată cu decretul Consiliului c. r. aulicü de resbelu dintra 29 Aprilie 1786, și cunoscută sub numirea de „planul de regulămentu“ se puse pentru Eparchia noastră unu fundămentu stătornicü, pe carele întocmirile organice ale s. noastre biserice eparchiale se desvoltară una după alta, pênă-ce după decursul unui veacü starea Eparchiei deveni ceea-ce este astă-și!

Dispunerile pregătitoare pentru regularea afacerilor bisericesci se începură mai de înainte. Vrednicul de pomenire și neuitare Impăratu Iosifü II., cunoscându întru înțelepciunea Sa lipsa de organizare bisericască mai corăspunșetoariă, decum eră cea de mai înainte, dete cu prea înaltul biletu de mână din 18 Augustu 1781 poroncă, ca în scopul mai bunei organizări a preușimii, sub priveghiarea și conducerea Episcopului pe atunci încă de Rădăuți, să se înfiinșeșe unu Consistoriu cu unu Egumenü și cu doi Asesori mireni. După acea poroncă imperială urmară, totu în scopul de organizare, orônduirile prea înalte din 21 Decemvre 1781, 19 Marte și 6 Decemvre 1783 și 30 Iuniu 1784. Eară cu orônduirea prea înaltă din 29 Aprile 1786 punându-se unu fundămentu sănētosü, se rădică urșitura bine întocmită a organismului administrativu pentru Eparchiă. De aice înainte se desvoltară, una după alta, multe înștitușuni bune și de folosü, prin cari se înșestră plasmul administrașunii bisericesci. Dintre acestea atingemü cu vorba unele mai înșemnate și anume:

Regularea administrațiunii bunurilor bisericesci, ádecă a moșiilor Episcopiei, ale Mónăstirilor și ale bisericelor parochiale, din ale căror venituri s'a formatú „fondul relegionariú“ cu menirea pentru scopurile bisericesci și scolare a toată Eparchia Bucovinei; regularea Mónăstirilor și Parochielor de prin orașe și sate; urđirea de scoale populare pentru învățatura tineretului eparchialú în de obștiá și de institute superioare pentru cultivarea preuțimii; organisarea Consistoriului episcopescú și a Protopresbiteratelor; dotațiunea preuțimii de păstoriá cu pámênturi sesiale și cu salarisare în numêrariú din fondul relegionariú; regularea Patronatului parochialú; restaurarea locașurilor mónăstiresci și đidirea de biserice și case parochiale cu biserica catedralá și reședința archiepiscopalá în frunte; înstituirea seminariului clericalú și a școalei cântorale; regularea condicelor matricularie și a oficielor parochiale; rădicarea Episcopiei la rangul de Mitropoliá actualá cu s. Sinodú alú provinciei mitropolitane.

Cátú de îmbunătățite sântú acestea înstituțiuni și multe alte întocmiri bisericesci, asta o vedemú și o cunoascemú cu toții. Pentru aceea ne mărginimú a îndegetá numai câtú unele întrebări și anume:

Dacă în decursul veacului, închiăiatú acum, după stáruința prea sântiților Ierarchi Dositeiú Herescul, Daniilú Vlahoviciú, Isaia Baloșescul, Eugeniú Hacmanú, Teofilú Bendella și Teoctistú Blazevičíú și a Consistoriului, eará mai alesú prin marimonioasa purtare de grijá a prealuminaților Impêrați și Monarchi Iosifú, Leopoldú, Franciscú, Ferdinandú și cu preferința a Maiestății Sale preagrațiosului nostru Domnitoriú de acum și Patronú supremú alú bisericei noastre nu se făceáú acelea întocmiri organice în Eparchia noastră, — oare în Cernáuți, capitala țerei, unde eráú mai înainte numai câtú trei bisericețe de lemnú, ne-am puteá laudá astá-đi cu biserica catedralá și cu palaturile monumêntale ale Mitropoliei, Seminariului și Presviteriului, eará prin cele mai multe orașe și sate cu biserice cuvenite? Oare locașurile mónăstiresci, dintre cari eráú unele lipsite și de acoperimêntú, încátú alocurea pe boltele bisericelor și pe spinarea đidurilor cresceáú copaci, ar fi în starea cea bună de astá-đi? Oare prin orașe și sate s'ar aflá scoale primarie și secundarie pentru învățatura și buna creștere a tineretului, din carile pêná acum, cu ajutoriú din fondul relegionariú, mulți tineri eșindú, formează astá-đi úá cununá frumoasă de barbați ai înțeleginței seculare? Oare preuțimea noastră, care mai înainte erá innădușită de ceața nesciinței, ar stá astá-đi pe treapta cea înaltá de culturá, eará păstorií

de suflete, carii prin țerele din vecinătate se luptă greu pentru pânea de toate zilele, ar pute fi provăduți cu mijloacele de viețuire, spre a-și cresce fii pentru starea de învățători, diregători și preuți? Oare administrațiunea bisericească în Consistoriū și pe la Protopresbiterate și Parochiate ar fi atât de regulată, ca să corăspundă recerințelor actuale? Oare făcultața teologică și seminariul clericalū ar fi devenitū înstitute atât de renumite, încātu candidații de preuți și de prin alte țere să caute aice lumina sciințelor teologice? Oare biserica noastră episcopală ar fi ajunsū la demnitatea ierarchică de Mitropoliă actuală cu sântul seū Sinodū alū provinciei mitropolitane? În fine oare am pute speră, după cum sperămū cu tăriă, că după generositatea Maiestății Sale, prealuminațului nostru Împăratū, ne vom bucură încă și de activarea definitivă a Congresului nostru bisericescū? În scurtū, oare Sionul ortodoxiei, Sionul buneii credințe și alū cultului Dumneșeiescū din Eparchia Bucovinei s'ar fi rădicatū pēnă la înălțimea de astă-đi, ca să fiă, după cum este, unū turnū de apărare contra agresiunilor confesiunali, unū limanū de răpaosū pentru sufletele bine-credincioșilor, unū farū de lumină pēnă la mărginile țerei?

Eată deci îndemnul puternicū, de a căută cu mângăiare la cele ce se făcură în decursul veacului trecutū pe terenul bisericescū! Eată îndemnul însuflețitoriū, de a ni aduce aminte de ostenelele părinților și bărbaților din neamul nostru creștinū și de a preamări cu mulțămire generositatea prealuminaților noștri Domnitori și scutul voitoriū de bine alū regimului imperialū! Eată îndemnul bine-cuvētatū, carele ne face, ca în sērbătorile înviării Domnului din acestū anū să petrecemū cu bucuriă și sērbarea seculariă bisericească a Eparchiei noastre!

Pentru aceea în senatul venerabilului Consistoriū s'a aflatū cu cale, ca în Domineca a doauă după înviare, numită Domineca Tomei, să se facă liturgiă solemnă cu predică festivă și doxologiă cu rugăciune de mulțămire prin toate bisericile Eparchiei; daci să se ascearnă la prea înaltul tronū alū Maiestății Sale, prea luminațului Împăratū și preagrațiosului Patronū supremū al bisericeii noastre, adresă de mulțămire; eară, pre lūngă acestea, să se tipărească ūă colecțiune de toate prea înaltele decrete împărătesci și orōnduirī ale autorităților de statū și ale bisericeii, referitoare la constituirea și întocmirea organică a Eparchiei noastre bucovinene.

Rememorāndū bine-facerile pentru s. noastră biserică în decursul veacului trecutū și desceptāndū întru inimele noastre simțeminte de mul-

țămire, să înălțămă rugi și cereri la ceriū, ca bunul Dumneđeū, părintele milelor și alū îndurărilor, carele în veacul trecutū a bine-cuvēntatū s. noastră biserică din pământul Bucovinei, ca să se întărească, să crește și să se desvolte pēnă în floare, asemenea înfloririi de primăvară, și în veacul, ce vine, „să caute din ceriū și să vadă și să cerceteđe aceasta viă a ortodoxiei, care o a plântatū dreapta sa“, ca așa Eparchia dreptū-credincioasă și dreptū-mărtoariă a Bucovinei, în veacul alū doilea dela constituirea și întocmirea sa, să aducă cu prisosū roduri bine-cuvēntate de mântuință și de fericire spre îndulcirea neamului nostru creștinescū. Aminū.

Cătră Prea venerabilul Clerū ortodoxū! Fiindū îndemnatū și învitatū din mai multe părți a nu dá cu totul uītării scriptele dogmatice ale rēpăusatului profesorū universitariū **Alexiu Comoroșanū**, cari după moarte-i trecură în posesiunea mea, m'amū decisū în urmă a le revedé și a le supune Prea venerabilului Consistoriū de aici spre aprobare cu scopū, de a le tipări.

Prea venerabilul Consistoriūa bine-voitū a primí aceste scripte sub patronatul sēū și a dispune, ca să se censuređe de ūă comisiune specială.

Fiindū apoi recomādate din partea censorilor, Domnilor profesori universitari și consilieri consistoriali **Euseviu Popoviciū** și **Isidorū de Onciul**, atātū din punctū de vedere sciințificū câtū și ortodoxū, ele primiră înalta clausulă aprobatoariă.

Deci nu voiū să mai accentueđū, câtū de multū se simțesce din partea clerului ortodoxū și cu deosebire din partea junimii studioase la facultatea de aici trebuința unui manualū de natura aceasta, nici nu voiū să amintescū de lacuna cea mare, de care a suferitū literatura bisericei noastre, ci đicū numai, că dogmatica este fundământul teologiei, este basa vieței creștine și învățătura distinctivă a bisericei lui Christosū.

Neavēndū însă căpitalele necesarie, de a tipări această dogmatică cu spese proprie, sūntū necesitatū a mă îndreptă cătră prea venerabilul clerū ortodoxū cu rugămintea, ca să mi deie bine-voitoriul sēū concursū prin prenumērare.

Opul întregū va constá din trei tomuri, dintre cari celū dintâiū „Dogmatica generală“ seaū „Teologia fundământală“ va conține 32—34 de coale de tipariū și se va vinde cu 5 fl. v. a. — Edarea celorlalte tomuri ulterioare, ádecă a „Dogmaticiei speciale“ și a „Apolo-

geticei creștine“ va depinde dela sprijinul activū, ce mi-se va acordă cu prenumărarea cărții.

Eară pentru aceasta se cere numai decâtū, ca din prețul fixatū să se solvească 3 fl. acum la prenumărare, căci de altcum tipărirea manuscriptului ar puté fi zădărnicită. Remășița prețului se va răspunde la primirea cărții.

Avëndū deci firma sperânță, cum-că Prea venerabilul clerū ortodoxū precum totū-dea-una așa și acum va sporí aceasta întreprindere literariă și se va înscrie fiă-carele în lista alăturată de prenumărațiune, mai adaogū rugăminte, ca aceasta listă dinpreună cu banii signați cu finitul lui Iuniu a. c. să se trāmită la Administrațiunea tipografiei arhiepiscopale în Cernăuți.

C e r n ă u ț i, 6 Maiū 1886.

Dr. Emilianū Wojucki,
c. r. profesorū de universitate.

„**Liturgica Bisericeii ortodoxe catolice**“, compusă de profesorul Iuvenalū Stefanelli, a apărutū chiarū acuma, pe hărtiă velină și cu ilustrațiuni. Opul acesta este foarte înteressant și ar fi să nu lipsască în nici tūă bibliotecă preoțască, pentru că întrînsul în cinci capete și în mai multe secțiuni și în modū istoricū se trāteadă: despre locurile sante și sântite, despre obieptele sante și sântite, despre vesmintele, despre fețele sau organele bisericesci mirene și monachale, despre servițele sante, despre sērbători, despre posturi ș. m. d. Ilustrațiunile în numărū de 46 sūntū foarte bine nimerite și representă bisericile noastre, planul lor, vasele, vesmintele și obieptele bisericesci cele mai îportante. — Prețul opului este 2 fl. v. a. Se poate comēdă la însu-și Autorul, Strada Iosifū Nr. 9 în Cernăuți.

Redactoriū primariū responsabilū :
Protopresviterul

Artemiū Berariū.

Redactoriū alū doile pentru textul slav.-rusescū
Profesorū de cântarea corală

Isidorū Vorobchievici.

Administrătorū și editorū : Archimandritul-Mitroforū

Arcadiū Ciupercovici.

Tipografia arhiepiscopală, Cernăuți — Stațiunea telefonică Nr. 47.



CANDELA.

Foaie bisericească-literară.

Apare uă-dată pe lună.

Nr. 6.

Cernăuți, 1. Iuniu 1886.

Anul V.

Fântănele și Codicii dreptului bisericesc ortodox.

(Urmare.)

§. 15. Colectiunile de legi politice-bisericesci din seclul alu VI. și alu VII. și Nomocanoanele cele mai vechie.

Fată cu mulțimea cea mare de materie de dreptu depusă în codicii lui Iustinianu nu eră ușorū pentru oficialul bisericescū, poate nu prea versatū în dreptul lumescū, a află de acolō pe locū aceea legiuire, de care chiarū aveă trebuință într'unū cađū concretū. Deci se căutā din partea bisericeī prin propriā adunare a legilor împărătesci celor privitoare la biserică a se ușurā întrebuintarea acestora,¹⁾ și astū-feliū se înființarā acuma timpuriū colectiuni de legi politice-bisericesci.

Cea de'ntāiu colectinne de feliul acesta este după Zachariae colectiunea cea în XXV de capitule (collectio XXV capitulorum), care provine dela unū autorū necunoscutū și s'a făcutū, pe câtū se pare, în-datā după publicarea codicelui.²⁾ Ea conține bucăți din codice și din novele, nu în escerpte, ci cu testū autenticū;³⁾ dar' înșirarea cea nerōnduită a materiilor și trătarea

¹⁾ Heimb. l. c. p. 219. — ²⁾ Zachariae l. c. p. 3. — ³⁾ Zachariae, Historiae Jur. Grace. Rom. delineatio, Heidelb. 1839, p. 33; Walter, Lehrb. d. Kirchenr. p. 163.

diferită a bucăților celor primite vădescu cu claritate, că bucățile cele din novele sîntu unu adausu mai târziu.¹⁾ Se pare, că colecțiunea aceasta a fostu aninată ca unu apendice de colecțiunea canonică cea în 60 de titule.²⁾

Altă colecțiune de legi politice-bisericesci este *collectio LXXXVII capitulorum*, unu estrasū din vr'ua dece novele de ale lui Iustinianū, carele l'a compusū Ioanū Scholasticul acuma ca patriarchū ca unu adausu la opul seu canonicū.³⁾

Spre a mijloci conexul între dreptul canonicū și celū civilū în caduri speciale,⁴⁾ apoi și spre a înlesni încă mai multu întrebuintarea canoanelor și a legilor politice-bisericesci, veniră unii pe idea, de a le împreună amēdoauē într'ua unică colecțiune și imbinatē a le înșirā în ordine sistematică după materie;⁵⁾ și aceasta este orginea colecțiunilor celor mestecate, carile căpētarā mai târziu numirea foarte corēspundētoariā de *nomocanone*.⁶⁾

Colecțiunea cea mai vechiā de felul acesta este *nomocanonul celū în 50 de titule* (*Nomocanon L [quinguinta] titulorum*), compusū nu multu după moartea lui Iustinianū, dar' de bună samā încă înainte de timpul guvernării împēratului Eracliu (610—641).⁷⁾ Basa *nomocanonului* acestuia este colecțiunea canonică a lui Ioanū Scholasticul, de care a fostu vorbā mai susū; căci *nomocanonul*, privitū în generalū, ni presētā acelea-și 50 de rubrice, ca și culegerea numitā, și se înducū sub fiā-care rubricā canoanele respective din culegerea aceasta, se adaugū însă totū ūă-datā și locurile corēspundētoarie din dreptul lui Iustinianū și anume mai alesū din *collectio LXXXVII capitulorum*.⁸⁾ Unele mānuscrite conținū canoanele numai citate, ear' legile lumesci cu testū deplinū; altele aū din contrā depline atātū canoanele cātū și legile. Totu-și se pare, că este mai originalā forma cea de'ntāiū a opului, unde canoanele numai se citeadā.⁹⁾ *Nomocanonul* se închiāiā cu unu apendice de 21 de capitule (seaū în faptā 22, pentru că cu numărul $\delta' = 41$

¹⁾ Zachariae, *die gr. Nomokan.* p. 3. — ²⁾ Zachariae, *l. c.* pp. 2, 3 a coll. XXV capit. s'a edatū de Heimb. în 'Avéxō. T. II. p. 145 sqq. — ³⁾ Zachariae, *Hist. Jur. Gr. R. del.* p. 33, d. gr. *Nomokan.* p. 5; coll. LXXXVI. capit. s'a edatū de Heimb. în 'Avéxō. T. II. p. 202 sqq. și de nou de Pitr; în *Juris eccles. graec. Hist. et Monum.* T. II. p. 385 sqq. — ⁴⁾ Zhishman *Eher. d. or. Kirche.* p. 68. — ⁵⁾ Walter, *l. c.* p. 164. — ⁶⁾ Zhishman, *Eher. d. or. Kirche.* p. 68. — ⁷⁾ Biener, *Geschichte der Novellen*, pp. 194—202 Heimb. *l. c.* p. 291. — ⁸⁾ Heimb., *l. c.* p. 289; Walter, *l. c.* p. 164 — ⁹⁾ Heimb., *l. c.*

sîntî însẽmnate doaũe capitule), luate toate din collectio LXXXVII capitulorum, și poate s'a adausũ de abia mai târziu.¹⁾ Codicele acesta mestecatũ îlũ ascrieau mai 'nainte de-a-rõndul lui Ioanũ Scholasticul, de sigurũ însã cu nedreptul.²⁾ Earã de este autoriul lui adeveratũ unũ oare-care episcopũ Teodoritũ dela Cirũ (Cyrrhus) seaũ Cipru (Cyprus) seaũ Citru (Cytrus), alũ cãruia nume în toate variantele aceste provine în mai multe mánuscrite, și carele de bunã samã nu poate sã fiã renumitul istoricũ și scriitorũ bisericescũ Teodoritũ, episcopul Cirului, (findũ-cã acesta murise acuma în seclul V.) aceasta trebuie sã se priveascã celũ puținũ ca îndoiciosũ.³⁾

Uã însẽmnãntã și unũ renume cu multũ mai mare, decãtũ la cari ajunse nomocanonul de mai înainte, cãștigã în dreptul bisericeĩ ortodoxe **n o m o c a n o n u l c e l ũ î n X I V t i t u l e** (Nomocanon quartuodecim titulorum). Autoriul nomocanonului acestuia se pare, cã a trãitũ seaũ în timpul împãratului Eracliu seaũ în-datã dupã acesta și a fostũ acela-și juristũ, din a cãruĩ scriere *Μονόβιβλος περι ἐναντιοφανῶν* se aflã în scholiele basilicelor multe estrase numite *τοῦ Ἐναντιοφανοῦς*.⁴⁾ Elemintele principale, din cari s'a compusũ codicele din cestũne, aũ fostũ 1. **ũ ã a d u n a r e d e c a n o a n e î n X I V t i t u l e**, de care âncã nu este constatãtũ pãnã acuma, ori de s'a pãstratũ în formã originalã, și 2. **ũ ã c o l e c ț i u n e d e l e g i p o l i t i c e b i s e r i c e s c i**, care pare-se, cã a ajunsũ pãnã în timpurile noastre cu puține interpolațiuni de totũ neînsẽmnate în așã numita collectio constitutionum ecclesiasticarum⁵⁾ și care se aflã alãturatã celei de'ntãiu ca adausũ.⁶⁾

Din precuvẽntarea colecțiunii de canoane în XIV titule, care începe cu cuvintele „Τὰ μὲν σώματα...” și finesce cu cuvintele „τὸν μισθὸν ἀπενέγκασθαι.” și în care colecțiunea se numesce *Σύνταγμα*, se vede, cã autoriul întrebuintãse uã culegere de canoane mai avutã, de cum Ioanũ Scholasticul, cã în aceea culegere se aflãu acuma canoanele sinodului cartagincanũ din a. 419 trãduse în grecesce de pe culegerea lui Dionisiu Exiguul și afarã de canoanele s. Vasiliu âncã și bucãți din epistolele altor pãrinți bisericesci, ca ale lui Dionisiu,

¹⁾ Heimb., l. c. p. 290; Walter, l. c. — ²⁾ Zachariae, hist. jur. gr. rom. delineatio p. 33. — ³⁾ Zachariae, l. c. Heimb., l. c. pp. 290—291. —

⁴⁾ Zachariae d. gr. Nomokan., p. 10. Vedĩ și scrierea aceluia-și: „Über den Verfasser und die Quellen des (Pseudo-Photianischen) Nomokanon in XIV. Titeln. St.-Petersbourg 1885 pp. 1, 2; aici trãteadã Zachariae esclusivũ despre tãntãnele civile ale nomocanonului acestuia. — ⁵⁾ Zachariae d. gr. Nomokan. pp. 7. 9. — ⁶⁾ Zachariae, l. c. p. 7.

Petru, Grigoriu taumaturgul ș. m. d., în urmă că în cele XIV titule ale opului, împărțite mai departe în capitule, canoanele erău înduse după acea culegere numai cu numere și cu numirea proveninței, nu însă și cu testul lor. Deci înfățișă opul în contrastu cu *Συναγωγή* a lui Ioan Scholasticul mai multu unu repertoriu sistematicu, carele presu-puneă, dar' nu puteă să înlocuiească uă culegerea de canoane cu testu.¹⁾

Colecțiunea constituțiunilor bisericesci (*collectio constitutionum ecclesiasticarum*), ce formă unu adausu la repertoriul canonicu celu în XIV titule, este uă compilățiune din colecțiunile de dreptu ale lui Iustinianu.²⁾ Ea constă din 3 părți (cărți), ce se împartu în titule, din carile cele mai multe, afară de titulele părții a doăue, au spre fine adause numite *παράτιτλα* v. s. d. locuri paralele la locurile din codice și din novele, ce se aducă în titulele respective.³⁾ De aici se numesce colecțiunea aceasta la cei mai noi și *Collectio tripartita* seau și *Paratitla*.⁴⁾ De totu fără temeiū fu ascrisă renumitului canonistū alū seclului alū XII. Teodorū Balsamonū.⁵⁾ Autoriul ei ca și celū alū repertoriului canonicu în XIV titule este de totu necunoscutū, și ca timpul compunerii amēnduror lucrărilor se punū anii dela 578—610.⁶⁾

Iuristul numitū mai susū cu pseudonimul *Enantiofanēs* compuse apoi din lucrările aceste, contopindu-le în una, adecă făcēndū să urmede la finea capitulelor din repertoriul de canoane estrasele corēs-pundētoarie din colecțiunea de legi, nomocanonul seu celū în XIV titule, carele este mai cuprindētoriu decâtū celū în L de titule, nu numai din aceea causă, pentru-că scrierile, ce i-au servitū ca base, au fostū mai abundante, ci pentru-că și autoriul însu-și a compilatū în titulele și capitulele singurite pe lūngă estrasele din *collectio constitutionum ecclesiasticarum* încă și multe alte estrase din felurite scrieri juridice.⁷⁾ Nomocanonul acesta s'a modificatū și s'a adausū în timpul mai apoi și în astū-feliū de prelucrare mai târđiă se află elū conservatū și tipăritū⁸⁾ ca nomocanonul patriarhului constantinopolitanū Fotiu, despre care mai josū. După socotința comună să fiă fostū elū împreunatū chiarū din începutū în forma sa originală cu uă culegere de canoane chronologică de asemene conținutū cu colecțiunca de canoane întrebuintată de autoriul repertoriului siste-

¹⁾ Zachariae, l. c. pp. 5. 6. — ²⁾ Biener, *das kanon. Recht der gr. Kirche*, în *Mittermaier etc., Kritische Zeitschr. für Rechtswiss. und Gesetzgeb. des Auslandes* T. XXVIII. p. 188. — ³⁾ Heimbach, l. c. pp. 295, 296. — ⁴⁾ Heimbach, l. c. — ⁵⁾ Heimbach, l. c. p. 297; se află tipărită în *Voelli et Iustelli Bibliotheca* . . . II. 1217—1361. — ⁶⁾ Zachariae, *d. gr. Nomokan.* p. 7. — ⁷⁾ Zachariae, l. c. pp. 9, 10. — ⁸⁾ Zachariae, l. c. p. 9.

matică, pentru de a înlesni în modul acesta căutarea testului canoanelor,¹⁾ și deci să fiă formată întregul unu opă canonică, carele se compunea din două părți, adică din nomocanonul cel în XIV titule și din o colecțiune de canoane aduse cu testă deplină și înșirate în ordine chronologică.²⁾

§. 16. Ecloga legum (ἐκλογή τῶν νόμων) de Leonu Isaurul și Constantinu Copronimul.

În anul 739 sea 741 publicară împărații iconoclaști Leonu Isaurul și fiul său Constantinu Copronimul Ecloga legum, unu codice în XVIII titule, în carele apare consideratū mai multū dreptul din îndătinare și constituțiunile mai noaue ale împăraților numiți, decâtū legislățiunea lui Iustinianū, și în carele bine-că consună unu locū sea altul cu dreptul justinianeū, dară provinū și multe hotăriri de totū noaue.³⁾ Precum indecomunū așa și pentru dreptul bisericescū conține ecloga legum deosebiri fințiale dela dreptul justinianeū.⁴⁾ Unu timpū oare-care ținū ea la juristii grecesci locul instituțiunilor și află pentru aceea deasă și feliurită trătare.⁵⁾ Dară sub împărații cei de'ntălu din dinastia macedonică se restăbili în orientū autoritatea dreptului justinianeū și ecloga se privi și se lăpedă ca oă răsurnare a dogmelor și ca oă descompunere a legilor.⁶⁾ Cu toate acestea aceia-și împărați trecură unele din ecloga în mănuaele de dreptū publicate de dēnsii și chiarū în codicele celū mare alū basilicelor.⁷⁾ Apoi și mai târđiū se decopiă ecloga adese-orī pentru întrebuintărea elevilor de jurisprudință și parte prin interpolațiuni, parte prin înăvutire din alte fântāne, parte prin contopire cu alte opuri juridice se prelucră în compendie diferite, precum Ecloga privata,⁸⁾ Ecloga privata aucta⁹⁾, Ecloga ad Prochirum mutata.¹⁰⁾ În fine se află urmele influinței ei chiarū și în codici de canoane ai Slavilor și poate și ai Romānilor.¹¹⁾

¹⁾ Zachariae, l. c. p. 15. — ²⁾ Biener, l. c. p. 188 sqq.; Comp. și Heimb. l. c. p. 220. — ³⁾ Heimb. l. c. p. 214 sqq. — ⁴⁾ Despre deosebirile în dreptul căsătorescū vedī Heimb. l. c. p. 217. — ⁵⁾ Heimb. l. c. — ⁶⁾ Heimb. l. c. pp. 217, 218; Zhishman, Eher. p. 53. — ⁷⁾ Heimb. l. c. p. 218. — ⁸⁾ Heimb. l. c. p. 426. — ⁹⁾ Heimb. l. c. p. 427. — ¹⁰⁾ Heimb. l. c. p. 430. Nedeplină se află Ecloga legum în Leuncl. II. 100—133, deplină în Zachariae, Collect. libr. jur. graec. rom. prolegg. pp. 3—8 și pp. 9—52 (Zhishm. Eher. p. 64.) — ¹¹⁾ Heimb. l. c. în „Ersch u. Grubers Encyclopädie . . . I. Sect. 87. Th.“ pp. 52, 56; Biener, De collect. can. eccl. graec. pp. 46—47, 57, 69. Ce se atinge de codici Romānilor, în „Indreptarea legii“ se citează ca și în nomocanonul lui Manuilū Malaxū multe legiuri sub numele împăraților Leonu și Constantinū. Leonu aceșta

§. 17. S i n t a g m a (Σύνταγμα) l u i F o t i u.

În răstimpul dela jumătatea a II. a seclului alu VII. și pênă la jumătatea a II. a seclului alu IX. eră legișlățiunea bisericească foarte fructuoasă și emise ăă multime de cănoane noaue. Așă a datu sinodul alu cinci-sesele ecumenicu, numitu și trulanu (692), 102 de canoane, sinodul alu VII. ecumenicu seau celu alu II. dela Nicea (d. a. 787) 22, sinodul așă numitu ântâiu și alu doilea dela Constantinopole (d. a. 861) 17 și sinodul sêrbatu în biserica s. Sofie (d. a. 879) 3. Colecțiunile canonice esistente, în fața unei îmulțiri atâtu de considerabile a hotarîrilor canonice, se cereău întregite prin primirea canoanelor amintite, și cerinței acesteia are să-și mulțamească originea prelucrarea din a. 883 a nomocanonului celui în XIV titule și a colecțiunii de canoane, ce i-a fostu alăturată. De autoriul prelucrării acesteia se ține în decomunū patriarchul Fotiu și numai Zachariae în scrierea „die griechischen Nomokanones“ îi de neagă ori-ce împărtășire la lucrarea numită. ¹⁾ Dară temeîurile aduse de învêțatul numitu pentru aserțiunea sa nu suntu destulū de încredințatoarie, spre a ne înduplecă a-i primī socotința, și dacă dice elū, că Fotiu nu eră mai multu patriarchū în a. 883, se află în eroare vederată, de-oare-ce patriarchatul alu II. alu acestuia a duratū dela a. 877 și pênă la a. 886.

Procedura autoriului în privința lucrării sale eră următoariă: Elū luă opul, care l'amū amintitū în închiăiarea §. 15 și carele constă din nomocanonul cel în XIV titule și din ăă colecțiune de canoane chronologică, puse în fruntea opului precuvên area repertoriului de canoane celui în XIV. titule, adause ăă a doăua preacuvêntare și anume a sa propriă, care începêndū cu cuvintele „Ὁ μὲν παρῶν πρόλογος“, dă deslucire deplină despre scopul și timpul prelucrării ²⁾, și

nu se pare a fi Leonū fiul lui Basiliu Macedonul, căci și acesta se induce adese-orī, dar' totū-de-a-una cu predicatul onorificū de „înțeleptul“, decī crede Heimbach (l. c. p. 52), că legișirile amintite le-a scosū Manuilū Malaxū din ecloga împêraților Leonū Isaurul și Constantinū Copronimul. De altă socotință este însă Zachariae de Lingenthal. Acesta în scrierea sa „die Handbücher des geistlichen Rechtes aus den Zeiten des untergehenden byzantinischen Reiches und der türkischen Herrschaft (Petersburg 1881, p. 5) dice cu privire la legișirile aceste: „Gegen 26 Stellen führen die Überschrift Δέοντος και Κωνσταντίνου τῶν βασιλέων, womit wohl ein sonst nicht bekanntes Rechtscompendium gemeint ist...“

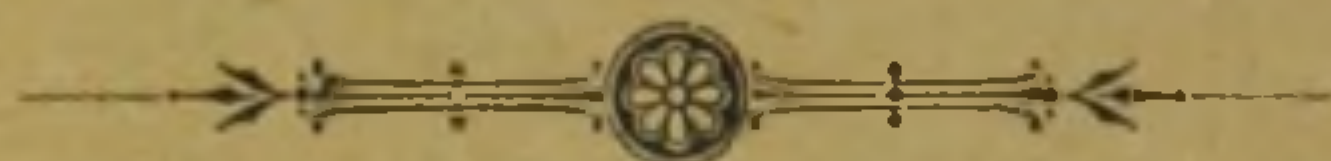
¹⁾ Zachariae d. gr. Nomokan., p. 14. Comp. și „Über den Verfasser und d. Quellen des (Pseudo-Photianischen) Nomokanon in XIV Titeln“ de acela-și p. 1.

— ²⁾ Zacharia d. gr. Nomokan., p. 13.

departe de a pretinde meritul unei lucrări originale, întregi opul cu bucățile cele prisosite în urmă. ¹⁾ Colecțiunea sa are prin urmare acelea-și doauă părți, ca și opul canonic, pe temeiul căruia s'a făcută ea, și se numesce de Balsamonū cu terminul *Σύνταγμα*, pe când alții înțelegū sub sintagma numai ūă colecțiune de canoane. ²⁾ Atâtū nomocanonul, câtū și colecțiunea canonică le lăsă autoriul neschimbate și adause numai în celū de'n t'âi ū citările canoanelor, ce s'a ū îndusū mai susū, cu esceptiunea canoanelor sinodului din biserica s. Sofie, și, după cum amintesce însu-și la finea precuvântării sale ³⁾, încă unele, ce le-a scosū din fântănele dreptului civilū, — în cea de pe urmă testul deplinū alū canoanelor numite, primindū acuma și canoanele sinodului din biserica Sofiei; dar' de mirare e, că trecū cu vedere în amēdoauē părțile canonul sinodului cartagineanū de sub Ciprianū, epistolele lui Atanasiu și iambiū lui Grigoriū dela Nazianzū și ai lui Amfilochiū, ⁴⁾ măcar-că toate acestea erāu recunoscute demultū prin sinodul trulanū. ⁵⁾ Ca timpul compunerii opului acestui canonicū numesce autoriul în precuvântarea sa anul 6391 seaū după ēra creștină 883. ⁶⁾

Numele și autoritatea patriarchului Fotiu făptui, că opul căpētā la rēsăritū, de și numai succesivū, lățire generală și valedetate legală, și deci s'a conservatū în mănuscrite numeroase și s'a tipăritū în foarte multe edițiuni ale fântănelor dreptului bisericeii rēsăritene. ⁷⁾

(Va urmă.)



¹⁾ Phot. Prol.: 'Επει δὲ ὁ μετὰ τὴν πέμπτην σύνοδον χρόνος ἄλλα τε κατὰ τὸν βίον οὐκ ὀλίγα ἐνεώχμωσε, καὶ συνόδους ἱεράς ἐπὶ διαφόροις αἰτίαις τὴν σύστασιν λαβούσας ἀνέδειξε, τῶν μὲν παλαιῶν ἀνδρῶν τοῖς πόνοις οὐ λυμαινόμενοι, ὅπερ πολλοὺς πολλάκις ἢ ἀπορία τοῦ ἐξ οἰκείας ἐπιγνωσθῆναι σπουδῆς τολμῆσαι σηνήλασε, καὶ κλοπῇ τῶν ἀλλοτρίων ὄφρ' ἄνασπάσαι σοφίας ἠπάτησεν. ἀλλ' οὖν ἡμεῖς γε τοὺς ἀγαθοῦ τινος ἀρξάντας τῷ βίῳ, εἰς αἰδῶ καὶ ἐπαίνους ἀναφέροντες, καὶ τούτῳ τιμᾶν ἐγινώσκομεν, οἷς ἐπόμεθα. Τοῖς οὖν ἐκείνων καμᾶτοισ ἀσυλον διατηροῦντες τὸ προνόμιον, μᾶλλον δὲ καὶ συναυξάνοντές τὰ μετὰ ταῦτα γεγεννημένα τοῖς προλάβουσι συνάπτομεν... (Σύντ. I. 8.) — ²⁾ Biener, Gesch. der Novellen p. 204; Zhishman, Eher. p. 70, n. 1.; Comp. și Zachariae, l. c. p. 5. — ³⁾ Phot. Prol.: 'Επὶ πᾶσι δὲ καὶ νομικὰς τινα ῥήσεις ὁ νῦν εἰρημένος τοῦ βιβλίου πόνος, αἱ τοῖς ἱεροῖς σομφθέγγονται κανόσιν, οὐδὲ τὴν τούτων παράθεσιν ἀτιμάσας, ταῖς ἱερ. λογίαις συνέζευξεν (Σύντ. I. 8, 9). — ⁴⁾ Heimb. l. c. 86. Th. p. 377. Canonul lui Ciprianū dreptū că se citeadă în Nomoc. XII. 14, dar' modul celū divergentū alū citării arată, că este unū adausū mai târziu (Walter, Lehrb. d. Kirchenr. p. 167, not. 7.) — ⁵⁾ Can. 2. Trull. (Σύντ. II. 309). — ⁶⁾ Σύντ. I. 9. — ⁷⁾ Zachariae, l. c. p. 13.

Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vărlăamă (1632—1653).

(Finitul.)

SCRIERILE MITROPOLITULUI VĂRLĂAMŪ.

Meritul Mitropolitului Vărlăamă în literatura română e mare, și locul, ce-lă ocupă, între literații națiunii noastre, e foarte onorific. Lucrările lui literare au un preț neasemănat; ele sînt și vor rămâne pururea ca petre unghiularie, pe care trebuie să fiă aședate temeliele literaturii noastre naționale. Prima sa lucrare e „Cartea Românească de învățatură“, ală cărui titlu complectă e următorul: **КАРТЕ РОМЪНЪСКЪ ДЕ ЛНЪЦЪТЪРЪ ДУМЪНЪЧЪ** прѣстѣ а ши ла праниче лнзрзтѣри ши ла свѣци Мари. Късица ши кз тѣатз кѣгоуіала **ЛУИ КЯСІЛІЕ КОИКОДУЛЪ**. ши дѣминѣлк цзрѣ Мо. Ди.л мѣте скипѣри тѣмзчѣтз. Ди.л лимба слованѣкз пре лимба Роменѣкз. **ДЕ ВЯРЛАМЪ МИТРОПОЛИТУЛЪ** децѣра Молдѣвен. — .л Тѣнарилъ Домнѣкъ. ѱ Мнззстѣрѣ а трѣи Стѣли .л Іѣши. дела хѣ ахѣлѣ. — Această operă se compune din 507 file, formată folio, și cuprinde 2 părți. Partea întâia conține 384 de file paginate și 3 file la început nepăginate, eară a doăna cuprinde 116 file paginate și 4 la urmă nepăginate. Păginarea e notată cu literele alfabetului cirilic, cari le întrebuintău ai noștri în acelă timp în locul cifrelor arabice, de cari ne servimă astă-di. În această operă sîntă numărotate filele și nu păginele. Fiă-care parte este păginată deosebită și cu toate acestea a doăna parte n'are titlu sepărat. Altă numărotare, ce o găsimă, sîntă căpetele, cari le însemneadă totă cu literele cirilice, însă cu tintură roșă, pe cândă la literele pentru păginare e neagră. Notarea căpetelor e făcută la mărgine. Împregiurul porții acestei opere sîntă imagini xilografite, susă: a Măntuitorului și a evangeliștilor Mateiă și Marcu; josă pe lături: a evangelistului Luca și Ioană, eară la mijlocă între dînșii Vasilie celă Mare, Grigorie Teologul și Ioană Gură-de-aură; pe mărgini de ūă parte Apostolul Petru și sântul Ioană de la Suceavă, de cea-laltă parte Apostolul Paul și sânta Parascheva, eară în mijlocă e titlul cărții așă, cum 'l-am răprodusă mai susă. Josă, unde e imăginea sântilor Trei-ierachi, este însemnată anul cu litere cirilice și anume între Vasilie și Grigorie sîntă literele **ЛХ** și între Grigorie și Ioană **МЕ**, ádecă 1642. Se vede, că acesta este timpul, cândă s'a esecutată poarta, ádecă cu ună ană înainte de edițiunea cărții.

Totū aci sub imăginea evangelistului Joanū este la ũă parte numele gravariului Ilie, care nume se repetesce pe mai multe gravure, ce sūntū în carte, și anume: în partea I., fila 86, unde este rēpresēntată întrarea Mântuitorului în Jerusalemū și unde la picioarele acestora — ce-lū urmeadă pe Mântuitorul, este însemnatū Ilie, eară ce-vă mai la dreapta anul 1641 (αχμα), mai apoi la fila 124 retro, unde este rēpresēntată înviarea Mântuitorului și de asemenea la ũă imăgine fila 198 verso; eară în partea a II. pe filele 1 retro, 36 verso, 52 r., 67 v., 79 r., 90 și 103 v., 113 r. și 116 v. — Pe fila porții verso este rēpresēntată stema Domniei Moldovei, care constă: din ũă sabiă și unū busduganū, pe cari stă ũă coroană, de desuptul acestora capul de bourū, între coarnele caruia stă ũă stea, eară în vârful coarnelorū ũă coroană și de ũă parte a capului semiluna, de cea-l'altă soarce. La stemă Vărlăamū face 10 șiruri de versuri, cari sună așa:

„Deși veđi cândva sămnū groznicū
să nu te miri cândū să arată putérnicū
Că putérniculū puterea'lū închipuiaște,
și slăvitulū podoaba'lū schizmiaște.
Capū de buirū și la domniū Moldovenesti,
ca puteria aceni hieri să o socotești.
De unde mari domni spre laudă șau făcut cale,
deacolo și Vasilie vodū aū ceput lucrurile sale.
Cu învățături ce în țara sa temeluiaște,
nemuritorii nume pre lume șie đideaste.“ ¹⁾

Mai de parte pe filele nepăginate urmeadă doauē precuvēntări, una adresată de V. Lupul cătră toată sēminția Românească, a doaua a Mitropolitului Vărlăamū cătră cetitori. După aceasta începe partea I. cu Dumineca vameșului și a fariseului și finesce cu Dumineca a 32 după pogorîrea duchului sântū, cu care se închiăiă partea I. La finele acestei părți găsimū următoarele șiruri de versuri, cari potū fi considerate totū-ũă-dată ca ũă indicare despre cuprinsul materiei, trātate în partea I.:

Laudă ție, Doamne, cu ângerii dau,
cândū svârșitulū această Dumencilor amu.

¹⁾ Vedī acestea reproduse și de Urechje l. c. p. 122 ear' este din urmă 4 șiruri sūnt reproduse de Prea Sântitul Melchisedecū în „not. ist. și arch.“ p. 192. Ambiînsă le-aū reprodusă după felul limbei de ađi și nu a lui Vărlăamū.

Trei părți, ce sîntu într'acesta carte,
 unu dmdău în trei fețe svânta troiță poartă.
 Dumenecele cu a triodului Sărbători,
 lunile cu a praznicelorū invetături.
 Priimeste Doamne ca dela unu păcătosu,
 să slăjesc ție în ceastă lume pân voiū hi sănătos.
 Să hie depururea, cinstit și lăudatū numele tău,
 iară eu dela inimă te mărturisesec cu condeiul mieu.

Începe apoi partea a II. cu vieața sântului Simeonū Stâlpnicul, ântâta di a lunei Septemvre și finesce la 29 Augustū cu tăierea capului sântului Joanū Boteđătorul, unde găsimū urmândū în-dată aceste 8 șiruri de versuri:

Valuri multe rădică furtuna pre mare,
 mai vrătos gândul omulū întru lucru ce are.
 Nu atâta grija și frica începutului,
 câtū grija și primejdia svârșitului.
 Hie ce începutū de folosū nevoința 'lū arată,
 iară svârșitulu a totū lucrulū ia plată.
 Lăudată să hie a lui dmdău putere,
 carea după începutū aū datū și svârșire."

După partea a II. vinū 4 file nepăginate, în capul cărora stă uă însemnare de 10 rînduri în limba slavoană, care sună astū-feliū :

ИЗВОЛЕНІЕ ѿца. иъспоси́кшени́емъ Сѣна, иъсврзшени́емъ стго дха. По-
 велѣни́емъ Блгочтѣваго Гпдарѣ нашего. Іѿ ВАСІЛІА Коеввѣды. Бжїю
 Млтію Гпдарѣ Землѣ Молдавской. Напечатана бѣ сїа Книга гл҃емаѣ
 Сѿлїе оучителное въсвоеи Гпдарской Типографїи въ Бгѣ сп҃аемѣмъ На-
 столнѣмъ своемъ Градѣ Іасѣхъ. въсвое Гпдарско Монастири трїе Стї-
 телен. в Лѣ; ѿ созданиа Мїра. зрѣна. а ѿвзпложениа Гѣ Бѣ иси́са На-
 шего Іс х҃а. #ахмг."

lară pe Romănesce,, așă:

„Cu voia Tatălui și cu ajutoriul Fiului și cu săvârșirea Du-
 hului Sântū, din ordinul piosului Domnului nostru Io. Vasilie Voe-
 vodū, din mila lui Dumnedeu Domnulu țerei Moldovei, s'a tipăritū
 această carte, numită Evangeliă invetătariă, în Domneasca-ı tipog-
 rafiă, în orașul seū de reședință, Iași, în Domneasca sa mōnăstire
 a Trei-Īerarchi. În anul de la didere 2 lumii 7151, eară de la intru-
 parea Domnului Dumnedeuului

și Mântuitoriului nostru Is. Chr. 1643."

Cuprinsul prețioasei opere este după domnul Cipariu „cuvântări pre toate duminecele și sărbătorile anului, începându de la dumineca Fariseului, cu testul evangeliilor la duminece“, după domnul Hăjdeu cuprinsul părții I-ia „explicațiunii asupra pasagelor duminicale din Evangeliu“, iar partea a II-a „explicând sărbătorile cele mari“. Multu mai nemeritu caracterisează cuprinsul operei acesteia Mitropolitul Vărlăamă însuși în însemnarea slavoană de la finele cărții, cându dice:

„Această carte numită Evangeliă învățătoară (Сѣа Книга гл҃емая Еѵаѳіе оучителноѳ), ceea-ce și este într' adevăr, fiindu-că în cea mai mare parte a operei mai întâiu vine testul evangeliilor și după dinsele urmează învățături bine nimerite și mledoase asupra evangeliilor. Adjutoriu, ce-lu aduse Mitropolitul Vărlăamă națiunii noastre cu edarea operei sale în limba națională, fu mare și bine-făcătoriu. Cu aceasta se dede putința, de a audî cuvântul lui Dumneșeu în limba părintească și totu-șă dată se vedu în modu lămuritu și puternicu, că și în limba noastră se poate omul ruga lui Dumneșeu, că și în limba noastră se potu scrie cărți și nu numai în cea slavoană, care de multu tronă în ale noastre și se vîrî pretutindene, în biserică, la curte și în administrațiune, care acoperiă frumoasa noastră limbă cu unu stratu grosu ca cu șă haină hidoasă și difoarmă și-i luase bietulu nostru poporu și mângălărea, de a audî cuvântul lui Dumneșeu în limba sa și de a se ruga în aceea-și limbă. Vărlăamă, întâiu din conducători bisericei Moldovei, începú a dá la șă parte, a curmá și a sfermá stratul celu murdariu, ce acoperiă limba noastră, și a sfășiá haina cea hidoasă și difoarmă a slavonismulu, cu care o îmbrăcase soarta cea vitreaga a atâtor secolu. Dacă și limba slavoană pētrunsesse și se încuibase la noi în toate, poporulu însă-'i rămăsese neînțeleasă și nepricepută, după cum ne spune Paulu de Halepo, cându se exprimă: „Mai înainte poporul citiá rugăciunile numai íu limba Sērbă, rudă cu cea rusească, căci în Bulgaria, în Serbia, în Țeara-Românească, în Moldova, apoi la Cozaci și pēnă la Moscva, se citește totu sērbesce, în care toate cărțile lor suntu scrise. Dar' limba Muntenilor și a Moldovenilor fiindu cea Română, ei citescú serbesce fără a înțelege;“ ¹⁾ iară Mitropolitul Vărlăamă în prefața operei sale „Carte Românească de învățatură“ între altele spune: „Cu multu mai vrătos limba noastră românească, ce n'are carte pre limba sa. eu nevoie este a înțelege cartea alții limbi. și pentru lipsa dăscălilor s'a învățaturē. cât aș

¹⁾ „Arch. ist.“ I. c. p. 67.

fostu învățându mai de multă vreme, acmu nice atâta nime nu învăță.“ Opera Mitropolitului Vărlăamă, așa după cum e ea întocmită, a pututu ține la liturgiă locul evangheliei și alu cazaniei, care astă-di în bisericile noastre o citescū la finele liturgiei, deoare-ce în această operă, la fiă-care sərbătoare precede mai ântăiū testul evangheliei și apoi urmeadă în-dată învățatura foarte bine nimerită asupra testului, aceea-ce ne ar face să credemū, că în biserica Moldovei pe timpul Mitropolitului Vărlăamă se citiă în-dată după evangeliă învățatura asupra ei și nu tocmai la fine, cum se face astă-di cu cazania, lucru, ce nici nu e practicū nici nu poate aduce mare folosū, mai cu samă poporului, care pēnă la fine de multe ori prin întreruperea, ce se face de la evangeliă pēnă la finele liturgiei, uită ceea-ce s'a disū, pe cândū, dacă urmeadă în dată învățatura ori predica, folosul e multū mai mare, căci se ține minte ceea-ce s'a disū, nefindū atențiunea întreruptă prin altele. Astū-feliū a fostū la începutū în biserica lui Christosū și dătina aceasta s'a prelungitū âncă multū în biserica creștină. — Cantemirū ni spune, că mai ântăiū ar fi începutū a se citi în biserică Română evangeliă și faptele Apostolilor, și în urmă toată liturgia, cândū dice: „Prin aceasta a făcutū, de în biserică aū începutū a citi în limba maternă mai ântăiū evangeliul și faptele Apostolilor, și în urmă toată liturgia.“¹⁾ Paulū de Halepo ni spune, că în anul 1653 la mōnăstirea Galata, unde servī Patriarchul Macariu după invitarea Domnului V. Lupul, se cântă în dreapta grecesce, în stânga românesce, exprimându-se astū-feliū: „Cântarea fu foarte frumoasă: din partea dreaptă a corului rugăciunile se cântăū în grecesce și totū de ūă dată din partea stângă în românesce.“²⁾

Pe scurtū, Mitropolitul Vărlăamă prin năsuințele sale patriotice aduse multū bine și îndrumă frumoase și bune începuturi. Opera sa corēspunse pe deplinū așteptărilor, ea fu alcătuită mai cu samă cu privire la trebuințele contimporanilor sei. Mitropolitul Vărlăamă, aducēndū în opera sa frumoase învățature, unde găsesce ocașiune, atinge âncă și întâpă amarū atătū pe eterodoxi câtū și pe necredincioșii Musulmani. Așā în Dumineca lāsatului de

¹⁾ „Descrierea Mold.“ p. 170. — Golubinski, l. c. p. 48 nota. — ²⁾ „Arch. ist.“ l. c. p. 70. — Densușianu, l. c. p. 83.; ear' Cantemir în „Descr. Mold.“ p. 170 ni spune: „Prin îngrijirea acestui Domnū (V. Lupu) s'a fundat mai întăiū în Jași o școală grecească; a și luat măsuri, ca în toate mōnăstirile cele mari să se primească monachii greci, cari se învățe pe fii boțarilor limba și știința greacă; totū elū a dispusū ca în biserica catedrală într'unū corū să se cânte grecesce; aceasta în onoarea bisericei patriarhali; și serviciul sântei liturgie să se facă jumătate în limba greacă, eară jumătate în limba slavoană.“

brândă, după-ce vorbesce de ertarea vinei și apoi de postu, de importanța lui și cum trebuie ținutū, mai încoló continuă astū-felhū: „Cum și nevoesc și facū toți credincioșii lui Christosū în toată lumea. numai sânguri calviniū, și luteraniū. ereticii din vremia deacmu. legătura lucrurilor celorū bune nu ovor. în volnicia trupului și în odihnă vor, carea îndulcește trupul. și crucea lui Christosū liū urată. cu carea așū da șie vro osteneală saū vro nevoință nu cutedă. temânduse să nușū vateme binele aicea pe lume. fără de osteneală, și fără de postū, și fără de lacrămi. și fără de nice o răbdare vor să ajungă cerulū. înblândū pre calea cea largă, carea duce în perire, și nușū aducū amente de daniilū proroculū. că după ce să posti dece dīle. mai frumos, și mai gras fu de cât ceiea ce măincă bucate scumpe din masa împăratului navohodonosorū.“ ¹⁾; ear' în partea a doaua a învățaturei, ce o face Vărlăamū la Dumineca a 14^a după cincī-decime, nu se sfīesce a atinge și pe Musulmani: „Pentrăcea unii că aceia sânt supuși supt mânia lui dmdēū. căroro le rēscumpără dmdēū cu mânia sa. cum aū rēscumparat celorū de demultū cu potopulū. sodomulū și gomorulū cu focul. jidovilorū cu robia și cu pustiirea Ierusalimulū. noaă astădi cu turculū.“ ²⁾

Cartea de la începutū pēnă la fila 219 e tipărită cu unū feliū de litere de formatū mare, de aci înainte pēnă la finele părții I^a numai textul evangelielor e tipăritū cu acelea-și litere de formatū mare, cu cari a fostū tipărită de la începutū pēnă la fila 219, eară învățatura de la fila 219 înainte, toată partea a II-a și filele nepăginate de la începutul cărții sūntū tipărite cu alte litere de formatū mai micū. Atātū în partea I-iă câtū și în a II-a sūntū reprezentate și xilografate la începutul evangelielor mai multe imăgini de ale Sântilor și alte întēmplari din vieața Mântuitorulū. Limba, în care e scrisă toată opera lui Vărlăamū. e simplă, frumoasă și curgătoare, întretēsută cu felurite compărățiuni bine nimerite și luate din vieața și din natură. Ca probă despre modul, cum este rōnduită și trātată materia în opera Mitropolitulū Vărlăamū, aducemū aci cu litere latine Dumineca a treidecea după pogorīrea Duhului sântū, precum și ūă parte din învățatura Sămbătei pătimelor.

DUMINECA A TREIȚECI.

Călătorii, cândū întră în chervieărie nemică în trānsă nu ținū că iaste al saū. ce și uneltele lorū ce bagă intrānsă cu socotință le

¹⁾ Fila 33 retro și verso. — ²⁾ Fila 281 verso.

punū să nu piardă saū să uīte ceva la purcesū. așa și noi simtemū datori, pururea să ne avem călători întraceastă lume. și nemică se nu ținem întrânsă că iaste al nostru. cumū și do.nnulū nostru Is. Chs., fiindū aicea pre lume aū graitū de sine deū disū. Fiiulū omenesc n'are unde capulū său să plece, cumū aūdimū astedi în svânta Evangelie.

Евѣлїе, ѿ Лѣки, 3л, м.

Întraceia vreme. fu lui Is. a merge pre cale, și dise oare cine cîtrânsū, iuvetătorii. veni voiū după tine săvai unde tei duce. iară Is. dise lui. vulpile aū viedunii și pasările ceriului cuiuburi. iară fiulū omenescū n'are unde capul săș plece. și dise cătră altulū o să vii după mene, iară el dise doamne, dimi mainte să mă ducū sămi îngropū pre tată mieū. și dise lui Is., lasă morții, săș îngroape morții sei. iară tu pasu de vestește împărăția lui dmdēū. dise șaltulū veni voiū după tine doamne. ce maintemi di. sămi răspund cu ceia ce sânt în casa mia. iară Is. dise cîtrânsuū. nime deceia ceș pun mâna sa pre plug, și caotă îndărăpt nu va hi îndireptat. întru împărăția ceriului.

ÂNTAIA PARTE.

Pentru streinatatea lui Chs. și pentru meseritatea lui pre pământū.

Dumnedēū, pre carele nice unū locū nu-lū cuprinde, nice să mută cu mărirea din loc în loc. că iaste pretutinderea fiindū. acela de bună voia sa fu streinū pentru noi. și minunat călători, minunatulū dmdēū. Din mărirea întru smerenie, din ceriū pre pământū. pre pământū călătorii. din locū în locū. din vithleem în egypt fugi. din egypt în nazarat călătorii. din nazaret în Ierusalimū strinici. din cetate în cetate. și din sat în sat. de pre uscatū pre mare. și de pre mare în pustii. stranicū în lume fără de casă totdeauna să trudia și âmbra, căutându oaiă cea pierdută rodulū omenescū păstoriiulū cel bunū. Si iarăș din lume călătorii, dmdēū cel tare, ca unū mielūslū slabū spre moarte și spre răstignire, și de pre cruce în iadu. și din iadū iară în lume întru mare slavă pentru înviere. din lume călătorii în ceriū de pre pământū să suī cu trup la părintele seū, unde aū fost și mainte. și acolo cu călătoria sa veselii și bucură ângerii și arhangeli. Heruvimii și serafimii. și ședū de-a dreapta lui dmdēū mai pre susū de toate cetele începătorilorū și tiriilorū prespre înalțimi. Aceasta călătorie a streinătăței lui. de de multū o aū fostū vădutū

prorocul eremiita cu duhul svântu deu dişu. cela ce ești nedéjdia Izrailteaniloru. și izbăvitoriul nostru în vreme de scrăbe. pentru ce ești străinū pre pământū ca unū omū nemernicū te aciuedi prin lăcaşuri omenesti. cela ce ești tare, ca cela ce nu poate folosi. Aceasta străinătate a domnului tău o oame creştine, pre tine te învață a fi smerinū și săracū de bună voe. că acela pentru tine săraci. ca tu cu avuția lui cea viacnică să te îmbogățești. și acela fu nemernic pre pământ, ca ție să găteadă odihnă și moșie în ceriū. carele în casa ta aicea pre lume n'au avut nice capulū unde-ș plecá. ție în-părăția cea largă și desvătata alui dmdeū. 't-aū deșchiș. cu acestia cu toate dá chip de fapte bune ție, o oame. și mândriia ta cu acesta o smerește. ca tu nemică să nu ții că iaste alū tău pre pământū. nice cetate, nice sate, nice case, nice avuția, încă nice fii și ficele. tocma nice trupulū nu iaste al tău. ce iaste aceluia ce 'l-au ziditū. pentr'acea să nu gândești că doară iaste ceva al tău pre pământ că moartea biruiaște cu toate. goli ne naștemū în lume, goli ne ducem din lume, nu te legá cu lucrurile cele putrede și amagitoare aceștii lumi cum ai hi lăcuioriū în veci aicea în lume. ce tremite gândulū tău înainte în veacul și în lumea ce vine. și mută cugetulū tău deacia în ceriū, și te grijește și deacialia. nu lăsa gândul tău să se tăvălească pre pământū după păcate scrănave. celū tremite de sărgū diintunerec în lumină. din moarte în viață. de pre pământū în ceriū. și părăseste toată înșelăciunea păcatului în lume. și cu bucurie călătorește pre urma domnului tău. asămănându-te străinătăței și meserităței lui. Fiiū omenescū să grăi pre sine domnul Chs. pentru luaria trupului. și dise că n'are în lume unde capul saș plece. căci că dmdeū nu lăcuiaște într'ánima oamenilorū celorū păcătoși. ce vulpile dracii cei vicleni. și pasările gândurile cele de mândrie să încuibadă iară fiulū omenescū acolo n'are capulū undeș plecá. Aceasta auđindū și tu, nevoiaștete desrăgū degonește din casa trupului tău. vulpile cele înpuțite. și paserile cele necurate și mătură casa ta adecă trupul tău cu pocăința și cu ispovedaniia. și spală înpuțiciunia din trânsă cu lacrămile. și ocădește cu tămăe de rugă. și opodobeste cu fapte bune. și dacă te va vedeá fiul lui dmdeū Chs. făcândū așa. atunce va întrá în casa ta, și scrăba ta o va schimbá întrū bucurie. și va face șie locașū acolo, și o va înplia de toate dárurile cele cerești. și sufletul tău 'lū va luminá. și cu veselia cea viacnică va săturá. atunce întunereculū și moartea va fugi dela tine, nu vorū puteá răbdá, să vadă lumina și viața cea de veci încasa ta, și deacii nu veri hi

cuibă de vulpi întunecată, ce locașu luminatū sventei troițe și curte împăratului cerescū. depururea veri avea întru sine lumina lui Chs..

A DOAŪA PARTE.

Pentru călătoria noastră în ceastă lume. cumū nu ni să cade să cautămū înapoi să vai să năre hi și cu greū.

Călătoria noastră în ceastă lume iaste foarte sărguitoare, ca o apă repede ce cură. așa și noi curăm și ne apropiemū de moarte, și dila noastre trecū ca o umbră de nuiŕū fără de ploae, ca corabia pre mare ce o bate vântulū spre mărghine, ca o piatră din dealū la vale eându să rântună și nu să poate oprī. așa merge de tare și viața noastră cătră moarte. și noi sūntemū ca nește nemernici în ceastă lume. că această lume iaste ca o cherviserie. numai pentru călători iaste făcută și pentru hrana călătorilorū. și întrânsă cinei stăpânū iaste moartea și foarte mănioasă, cu rindū ne scoate din casa sa. și ia dela noi totū câtū avemū ca unū furū și ca unū tâlharū și ne lasă goli numai cu trupulū, de ne ducemū în cale departe și străină. Pentr'acea să cade ție, o oame, să știi de unde vii și unde te duci. duci te din ce n'ai festū întru viața ceaia ce pururea fiindū. dintunerecū în lumină și călătorești în ceastă lume ca pentrun codru întunecatū, plinū de furī și de tâlhari și de fieri rele și cumplite, plinū de draci și de diavoli, și de diavoli, și de zmei zburători. și de alte duhure rele. unii le șuescū trupulū tăū să-lū îngițe. alții sufletulū tăū să-lū mōnânce. unii cu lăcomia avuției. alții cu necurăția curviei, alții cu mândria lumiei. și cu iubirea mării. călătorești în ceastă lume cum ai înotă pre o mare cu valuri și cu vânturi rele. unde sântū în toate dila fortunī de scărbe. de o parte batū vālurile boalelorū și a neputințelor de altă parte vālurile năpiștilorū, și a sărăciilor. de altă parte vālurile nevoilorū și greutateilorū celor mai mari, că cumū în mare de inghitū pești cei mari pre cei mici, așa și într'această lume cei puternici pre cei neputernici, de toate părțile ești în frică și în groază. câtū nu știi până a doaua di hi veri viū. pentr'acea te rogū să cunoști călătoria ta. unde te duci. că dacă veri cunoaște, știū că te veri teme și te veri folosi. Duci te într'o cale nestiută. în locuri strașnice. în lume minunată și țū caută a intră pre doaua porți groaznice, unde frică și spaimă mare va aveā sufletulu tăū. ântăia poartă, iaste moartea.

prin carea cu voe fără voeți caută a trece cu destulă durere la aceia poartă sântă strajerii mâniași și nemilostivi, carii te voru încunjurá. Și te voru dezbracă de toate de câte ai în această lume și voru luá de la tine toate. numai cele sufletesti'ti voru lăsá, de veri aveá. iară de nu veri aveá nice acelia, numai golú ce te voru lăsá, și așeți caută să vii la a doaua poartă a județului lui dmděu înaintea atâția gloate de ângeri. și atâtea sáboară de svinți priiatini lui dmděu. și tocma înaintea fiatei dreptului județu. unde te veri teme și te veri cutremurá. că nu veri ști ce te va tâmpiná și cum va hi. și ce răspunsú veri aveá și âncă de veri merge golú. o ce rușine veri píti. că ântăiú te voru întrebá ce ai venit așa golú și sáracú, și'ti voru dice ce ai făcutú veșmântulú celú fără de moarte cu carele tēi înbrăcatú în svântulú boteđú. dea cíi și de alte dáruri sufletesti te voru întrebá. Și'ti va dice dreptulú județu. pentru cēi venitú ca unú robú golú și sáracú aicea înaintea a atâtea fi dmdăești. și înaintea scaunului mării mele. ce ai fecut dárurile creștinătăței. și unde le-ai pierdutú întru nemică n'ai legatú în samă dárurile mele. nicei mulțamitú pentru binele mieu ce 't-amú datú. pentr'acea și eú întru nemică nu te socotescú. ce ca unú robú viclenú după lucrulú tău te veri judecá. și fața mea în veci nu o veri vedeá. iară tu o suflete păcătoase auđindú acestia. teme-te și te înfricoșadă. că înaintea ta stă moartea cumpactă. județulú celú dreptú și groznicú. muncile cele neîncetate matca focului nestîns întunereculú împărțitú. plângerea și scârșcarea dinților. De-a aceastea să te temi foarte și să te părăsești de păcate, până ești âncă pre calea vieței tale. până âncă nu te duci într'acelia locuri. adu-ți aminte de acelia porți, prin cari le-ți cautá a trece în viața cea netrecută. socotește te de toate părțile că prin multe lațuri de păcate treci. să nu cum-va cadí în vrunculú dinse. și lasá în lume ca avraamú tatálú și numa. adecă păcatulú carele naște pohtele cele ce-sú de perire sufletulú, și toți ceia ce-sú robi păcatului le dise domnulú Chs. că-s morți. cum am-audit într'această svântă evanghelie că oare-cine dise cătră Chs., în-vēțatoriú vení voiú totú după tine numai ce-mi di să mă ducú mainte să-mi îngropú pre tatá mieu. Iară domnulú dise lui. lasá morții săi. pentr'acea și tu să lași ceia ce-s robi păcatului. să vai să țare hi și părinți și frați, pre unii ca aceia dise domnulú săi lași și săi slujești lui fără de păcate și fără de valuri și diúă și noptia, și deacila că nu te mai întorci îndărăptú, să cauți spre faptele ceale de mainte, că acela nu va puteá hi îndireptatú întru împărăția ce-

riului. Cumu și Jidovii dacă eșiră din egyptu, să întoarseră cu gândul la bucatele egyptului. la carnea și la căldările ce avuse acolo. pentr'acea trupurile lor cădură în pustii. și țara făgăduită nu le fu a vedeá. așa și tu dacă veri începe a te întoarce la întunerecul păcatelorū aceștii lumi atunce și trupulū sufletulū tău va cădea în pustiile veacului acestuia în munci. și nu veri ajunge să intri în țara cea făgăduită în Ierusalimulū celū de susū. Că și totū fugindū să scape de arderea Sodomului. mutarea lui să întoarsă de căută îndărăptū, și îndată să făcu stlăpū de sare. Așa și tu de veri căuta înapoi cătră pohtele cele de păcate. îndată te veri face ca unū bolovanū de sare moartă linsū de dobitoacele păcatelorū. pentr'acea ceia ce călătoriți după Chs.. și din robia egyptului, din muncile de veci. nu zăbăvireți întunereculū pustiei ceni de păcate, ce eșiți după povața voastră după moysi. adecă după duhovnicū carele poate să vă îndereptede și să vă treacă marea păcatelorū și cu ispovedania și cu lacrămile să inecați gonaciū lui faraonū. și să scăpați din păcate. ca din marea roșie jidovii. să cântați în biserecă mulțamită lui dmđeū. celuia ce v'aū izbăvitū. și așa să mâncați mană din ceriū svânta cumenicătură hrana sufletelor voastre. fără de care hrană nime nu va puteá hi viū în viața ce vine. și fără de greșū veți intrá în țara cea făgăduită după povața voastră ce iaste domnului Chs. carele pentru voi aū intratū acolo, pentru ca să vă bage și pre voi. acolo unde-i privirea a întunerece de ângerī, și de săboară de svânti ce sântū noaūă frați mai mari. pentru căci aū intratū acolo mainte de noi, cari sântū scriși în ceriū, unde iaste totū binele din veci ascunsū și voaūă juruitū, care bine și ângerii dorescū să-l vadă. intru care bine și pre noi pre toți credincioșii tăi ne spodobeste doamne Isus Chs. dumneđaulū nostru acolo în veci să lăcuimū, și pe tine să proslăvimū. depreună cu părintele și cu duhulū svânt. acmu și pururia și intru veci de veci. Aminū.¹⁾

LA SÂMBĂTA CEA MARE ÎNVETĂTURĂ.

La îngroparia dmdăescului trup a domnului nostru lui Is. Chs. și iară pentru plânsulū și tânguiria precestei maicei lui dmđeū. și pentru pogorârea lui Chs. la iad.

Ce poate hi această taină minunată, și tuturor oamenilor strașnică. și ce poate hi lauda și cântările bisericei noastre. Sau ce

¹⁾ Fila 369 verso. — fila 375 retro.

poate hi iubiții miei creștini, așa tăcere mare astă di pre lume oamenilor. și în ceriū. umilința ângerilor. nu iaste altă tocmală fără numai aceasta, că împăratulū tuturorū împăraților doarme. că domnul nostru Is. Chs. aū svârșit lucrurile sale cele noaūa ce-aū făcut, și într'această svântă și blagoslovită sâmbătă odihnește cu trupul în gropă. Dintrntăiū aū făcutū dmdēū ceriulū și pământulū, și omul și toate cates văđute și nevăđute, carile sînt putrede și trecătoare. iară aceste lucruri, carile aū ficutū domnulū Chs. al doile rândū cu trupul său pre lume, sântū neputrede și netrecute. pentr'acea sântū minunate lucrurile lui, și nime nu poate să spue minunile lui celi ce-aū făcut. Că dintăiū decaū făcut dmdēū pre omū adecă pre adamū, șii dede viață, murí iară-ș și perí. iară al doile rândū înoil prinsulū și-i învise cu viață, fără de moarte. și atunci din viață căđú omul în moarte. iară acmu din moarte dmdēū scoasă pre omū în viață. pentr'acea nu ne mirămū atâta de frumeseția ceriului și-a pământului ce-aū făcutū dmdēū dintăiū. sum ne mirăm astă-di de lucrurile cele noaūa ce-aū făcutū acmu. și cum aū făcut dmdēū atunce toate lucrurile sale. așa și domnulū Chs. în al șesele veacū înoi pre omū cu crucia și cu moartea sa. și în a șeptia di. adecă într'această sâmbătă de astădi odihni de toate lucrurile sale. atâta sânt de minunate lucrurile și faptele lui ce-aū făcutū. câtū nu numai oamenii ce-și ângeriū să miră. cum marele și puterniculū dmdēū cela cei înbrăcatū cu lumină ca cu unū veșmântū, să înbracă cu trupū putredū și neputinciosū omenescū. și cum începū în groapă strâmtă și întunecată, când prinsulū nu'l potū încăpiá ceriurile. saū cum să îngropă cu cei morți, cela ce dă viață a toată dihania. Cu adevărat mai minunate-s aceste lucruri decât cele de demult că aceli sânt văđute. iară aceste nevăđute. Nu s'aū auditū din veci nice s'aū văđutū celi ce s'an izbânditū astădi înaintia ochilorū noștri. că acmu moartia de veci iaste ucisă de moartia svênției sale. și păcatulū arsū de focul dumnedēirei lui. blăstămul călcat. împărăția diabolului răsipită diavoliū legați. iadul deșertū. legați scoși și slobodi. gropile deschise. morții de veci eșiți dintunerecū în lumină. din moarte în viață. Cu adevăratū minunate-s lucrurile tale doamne, și marei taina înțelepciunei tale. toate trăcură astă-di și să potoliră. pizma și zavistia jidovilor să ostoî. străgaria și gâlceava lor tăcu armele să părăsiră. soarele întunecă, pământul. să cutremură. ângeriū și mai marii ceatelorū cerești să întrestară. și din cântările cele de veselie părăsiră. căci că soarele cel dreptū domnulū Chs., apusă în laturia

pământului cea de jos, ca să lumineade cu zaria dumnezeirei sale celora ce ședea întunerec și în umbra morții, adecă strămoșilor și prorocilor, cari aștepta acolo venirea lui. pentr'acia ca să tacă acmu totu omul și să stia cu frică și cu cutremur și nemică pământiaște să nu gândească, ce să asculte nu altă ce-va, ce iară-ș cuvente de mila înțelepciunei lui dumnedeu. ce-aū făcutu pentru al nostru bine și pentru al noastră spăsenie. Cândū fu veneri de cătră sară după ceși dede domnul Chs., sufletulū în mânilē părintelū sēu. când fugiră toți uceniciū lui. și de frica jidovilorū să ascunseră. și toți cunoștinții lui stătură departe dinsul. numai sângurū rămasă pre cruce răstignitū între doi tălhari. atunce veni iosifū ce erā din aremathei omū bogatū și denainte din svatul jidovilor, credinciosū întru domnul Chs. acesta dacā vădū despuitorilū și învățatorilū său pre cruce răstignitū și de toți părăsitū atunce să obidui. și să dusă la pilatū de grāi. Dāmi pilate, mortul acela ocārātul și urātul ce iaste ca unū vinovat răstignit și ca unū strēinū părăsitū, dāmi sārācul acesta și răstignitul. caū avutū ucenici și 'l-aū părăsitū deū fugitū.

Nemică lucru mare nu ceiu, ce puțină rugăminte mă rogū. dā-mi trupulū lui Is. celū bātut și fără de milă ucisū. și șchinopit și cu cunună de spini încununat. cu oțetū și cu hiare adāpatū. și cu cuiē pre cruce pătrunsū. sosēștei domne pilate muncile sosēștei mortia ce-aū luat. Iatā să potolī zavistia jidovilor, și să ostoī mânia fariseilor. și să înplu voia cārtularilor. dā-mi acestū trupū fără de pēcate a lui Is. ce-aū înblatū pre mare ca pre uscat. și vin dintr'apă aū făcutū și cu puțină pāne pre mulți aū sāturatū. dā-mi trupulū acesta, ce-aū făcutū orbii cu ochi, ologii cu picioare dracii din oamenī aū gonit. și morții aū invisū. ascultā puțină rugăminte și-mi dā golulū acesta cā pentru noi să goli. da-mi mortul acesta cā pentru noi muri. dā-mi necunoscutul acesta cā eu'lū cunoscū cine iaste. Aceasta dacā audī pilat, atunce să umilī și dede trupulū lui Is. iarā iosifū luā trupulū svēnției sale a domnului lui Chs., de pre cruce, împreună cu nicodim și-'l învălī într'o pāndă curată cu unsoi de mirū. acolo erā atunci și preacurata fecioara maria maica domnului de multă jele și de mare obidā cuprinsă pentru toate muncile fiului său ce le vădusă toate însa-și cu ochii săi. cā numai svēnția sa ce fu la toate muncile lui Chs. ca o maică ce o doare inima de fiul său. pentr'acea mai multū amarū și durere avū cândū pogorirā pre cruce. vădāndū ranele lui și moarte rea și groaznică. să înplu de durere inima și trupulū ei. și cu jele începū a plānge sa grāi. O iubitū fiul mieū,

unde lași maica ta, întra cui casă mă trimiți. lași mă deacmu fiul
mieu, și de astă-ți mă despărți de tine. dară pre cine voiū aviá
ajutoriū. pre cine voiū aveá mângăiare. că pre tine fiul mieu am
avut nedajde, pre tine tată și mamă, și dumneđeu. de ajutoriū și
de folosire. dară deacmu cine voiū aviá în locul tău fiul mieu,
amarū mie sângurata de mene. n'amū trasū nedajde fiul mieu, cândū
témū născutū de una ca aceasta, n'amū așteptatū să tragū atâta
scrăbă și dosadă fiulū mieu nice atâta amarū și duriare. cândū te-
amū născutū fiul mieu n'amū sâmtitū durere, iară acmu cumplită
durere sâmtū întrăanima mia. în loc de bucurie fiulū mieu, iaū scrăbă,
în locū de veselie amarū. în locū de desvítare nevoe. în locū de
ușurare greutate. în loc de ți bună fiul mieu, văđū ți rea și cum-
plită. în loc de cât bine am nedejduitū să aibū, fiulū mieu, pentru
nașterea ta. acmu atâta rău și duriare amū. Unde iaste gavrilū ar-
hangeli ce mi-aū ți să mă veselescū, să'l văđū încaī acmu să
grăescū cătră însū puține cuvinte. că el mi-aū ți că mă voiū veselí,
iară eū acmu, fiul mieu, mă amărăscū și mă dosădescū, ți mi-aū
că împărăția ta nu va aviá svrășitū, iară eū te văđū fiul mieu nu
ca unū împăratū, ce ca unū vinovatū. ți aū că împărăția ta nu
va aviá svârșit, iară eū, fiul mieu, te văđū mortū și cuvântul lui
nice aici pre pământū nu s'aū înplut. O iubitul mieu fiū. dulce
lumină ochilorí miei, nedejdia și veselia mia. Deschideți ochii și veđi
maica ta ce te plânge. deschide'i svântulū rostū și mângăie maica
ta. ascultă fiulū mieu suspincle mele. unde ți's ucenicii, toți te
liasară acmu. unde ți's priiatiniī, toți te părăsiră. undeī petru uce-
niculū tău ce ți ca să va pune capulū pentru liubovulū tău, iară
acmu nice elū nu să află să plângă cu mine. toți m'aū lăsatū. toți
m'aū părăsit, numai ioanū cel mai tânărū de toți acela te iubește
și acelaș iaste astă-ți ucenic. O iubitul mieu fiū, sabia cia de înbe
părțile ascuțită de carea mi spunia simeonū starețū. astăđi pătrunsă
inima mia. și trecū prin trupul mieu. că te văđū mort fiul mieu
cela ce înviai mortii. și mânule tale celia ce tãmãduia bolnavii le
văđū pătrunse cu cuie și rănite. și rostulū tău cel cu învătătură
scumpă și dulce acmu-i închisū și tăcut. și frãmseția fiatei tale po-
negrită și schimosită. ¹⁾

¹⁾ Fila 110 verso — fila 117 retro. — Cele reproduse aci, nu trebuescu
a fi luate, ca cum ar fi cele mai frumoase descrieri din opera Mitropolitului
nostru. Sânt alte părți multū mai frumoase, carī într' adevărū ți atragū ad-
mirarea și te punū pe gânduri despre dibăcia, cu carea Vărlăamū scia să

A doaua operă a Mitropolitului Vărlăamă e „cele șapte taine“ tipărite la Iași în anul 1644, Noemvre 8. Titlul completă ală numitei mănuiască până cu 243 ani și mai bine înainte de anul, în care ne găsimă. Academia Română, care și-a luată frumosul și nobilul scopă de a edă și cărțile bisericesci cele mai vechi, n'ar greși de felu, dacă ar edă și opera aceasta a Mitropolitului Vărlăamă, fiindă ea interesantă din multe puncte de vedere; ori poate ar trebui de aseptat aceasta de la comisiunea însărcinată cu edarea cărților bisericesci, ai cărei membrii lucră numai unul ori doi, car' cei lalți iau înzădar plată de doauē miș lei anual; de aceia și prea puține fructe a adus comisiunea această pēnă acuma. Descrierea operei Mitropolitului Vărlăamă am făcut'o, avēndă înaintea noastră exemplarul facultăței teologice diu Cernăuți. — Veđi despre această operă a renumitului Mitropolit: B. P. Hăjdēu „Columna lui Traian“ pe 1870. Aci eruditul bărbat aduce foarte interesante pasage, estrase din întreaga carte a Mitropolitului nostru, și le dă sub titlu de „Spice pentru limba Română.“ Veđi numerile „Columnei“ 15—21, 23—25, 27, 31—32, 34—35, 38, 39 și 42—43. — „Cron. Hușilor“ Apendice p. 61—68. — „Not. ist.“ l. c. p. 192. — „Grigorie Tamblac“ 76 și 84. — „Relațiunī istorice“ Buc. 1882, p. 226. — Pumnul, l. c. p. 37. — V. Mitrofanoviei „Omiletica“ p. 114. — Misail, l. c. p. 45—46. — Gr. Popu „Conspectu asupra literaturēi române“ p. 84. — Iarcu „Bibliografia cronol. română“ p. 3. — Săulescu „Cron. și ist. universală“ p. 120. Veniamină Costachi în prefata liturgiei din 1834. — „Xenopol „Ist. Rom.“ pe 86 și 87. — Densușană, l. c. p. 143. — Urechă l. c. p. 122, 136—39 și 244. — Ladăriciū l. c. p. 71. — dice: „Eustratie logofētul, despre care se dice că „a fostă mâna dreaptă a lui Vărlăamă la cartea românească de învățatură.“ Credința Domnului Lăzăriciū nu'și pōte avea loc și nici îi se pōte da vre o însemnătate nefiind întărită cu probe. — Cipariū „Analecte“ p. 204—12. — „Archivū pentru filologie“ p. 88 și 637 și „Principiū de limbă“ p. 102 și 106. Pe pagina din urmă domnul Cipariū reproduce în scurt. titlul cărței, amintesce și de conținutul ei și apoi continuă așa: „Autorul însă e, nu întru atât metropolitul Barlaam, cât Eustratie Logofētul.“ Pe ce motive se basează Cipariū, când susține aceasta, ni este necunoscut. Dar' o asemenea părere, credemū cu toată siguritatea, că eruditul canonicu nu va puteă să o susțină nici când cu probe. Noi de uă cam dată o considerăm numai ca uă eroare de tipariū ori ca uă scăpare din vedere; altă însemnătate nu-le putem da diselor veteranului literat Românū. — Lăzăriciū, l. c. p. 36 e de părere, că Mitropolitul Vărlăamă ar fi scrisū ca carte deosebită și legenda Sântei Parascheva. Elū se exprimă așa: „Din aceasta tipografiă a eșitū la 1643 „Cartea românească de învățatură și legenda S. Paraschive, patrona Iașului“, âmbe scrise de metropolitul Vărlăamă.“ Pe ce se fi bāsând domnul Lăzăriciū, care ni aduce această noutate, ni este necunoscut, noauē însă ni pare că e o curată rētăcire ca și altele de asemenea natură cuprinse în cartea numitului domnū; de oare-ce nu ni vine să credemū că, dacă Vărlăamă ar fi tipăritū o carte „legenda S. Paraschive“, după cum' i place domniei sale a o numi, să nu ni fi remasū dintr'ēnsa măcar unū exemplar, de care să mai amintească cine-va? E dreptū că Vărlăamă în opera sa „Carte românească de învățatură“ în partea II. fila 12—16 are trătate și vieața Prea cuvioasei Maicei Parascheva, noastre, care se serbează la 14 Octomvre. Viața acestei Sânte a scrisū o și Eutimiū, ultimul Patriarch al Târnovului, și Grigorie Tamblac (Melchisedecū: „Not. ist.“ și arch. p. 81 și „Grigorie Tamblac“ p. 81). — Urechă, l. c. p. 137 dice: „De notatū în „Cazanie“ este biografia originală a lui St. Ioanū celū nou de la Suceava, de la pagina 74 (luna Iuniū 2).“ Prea Sântitul Melchisedecū însă e de părere, că vieața sântului Ioanū din opera Mitropolitului Vărlăamă ar fi trādusă după vieața sântului Ioanū,

opere este următorul: „Шанте тайне ѿ бесѣречіи. Типзрїте кѣ
 ꙗвцзтꙋра ши кѣ тоатз келтѣла М зрїен сале Іюанз Касїліе Коє-
 вода. ꙗтипáрѡ чєл Дѡнєк ꙗтрꙋ ꙗ іаши Блатѡ зѣрнѣ, нѡѣ, и.“ Prefața, ce
 scrisă în limba Slavonă de Tamblacu când dice: „Cetind viața sântului Ioanū
 scrisă de Tamblacu, precum ea se află în sbornicul nemțan, am vedut, că ea
 de mult este tradusă în românesce, mai întărū în Cazaniile Mitropolitului Văr-
 lăamū, publicate în Iași în anul 1643 (partea a 2-a f. 79); dar' în ea nu se
 numesce numele autorului.“ (Grigorie Tamblacu p. 84). — Mai departe se mai
 găsescu și alți scriitori Români, cari ni spunū că Mitropolitul Vărlăamū ar fi
 mai scris încă și alte opere. Astū-feliū. G. Săulescu în „Cron. și ist. univ.“
 p. 120 susține, că elū ar fi autorul unei cărți de canoane, când dice: „Așa
 Mitropolitul Vărlăamū, contimporanū cu Domnul Vasilie, la 1643 au tradusu
 în limbă românească și au stâmpatū în tipografia înființată de acesta-și Domnū
 tot în Mōnăstirea sf. Trei-Ierarchi, o carte cupriudătoare de canoanele sfinților
 apostoli și alta de cuvinte la evangeliile duminicelor și a sērbătorilor de peste
 an.“ — Iarcū, l. c. p. 3—4 încă se pare că susține opera de canoane a Mi-
 tropolitului Vărlăamū, când se exprimă: „1643 Cazania (chiriaecodromion) în
 fol. pag. 1000 din slavon.“ și mai la vale pune el ca altă operă a lui Văr-
 lăamū „Carte românească de învăț. Dum. de peste an.“ — Xenopol l. c. p.
 87 crede, că a edatū „Noul testământu“ la 1644, când se exprimă: „Vărlăamū
 metropolitul Moldovei traduce Cazania... scrie răspunsurile... tipăresce noul te-
 stământu 1644.“ — I. G. Popescu, l. c. p. 26 pune între operele Mitropolitului
 Vărlăamū și „Cheia înțelesului“, când ni relatează următoarele: „Cheia înțē-
 lesului scoasă pe limba românească, Bucuresei 1677.“ Acestū din urmă autorū,
 adecă I. G. Popescu precum și Gr. Popu mai susțin, că Vărlăamū a mai tradusu
 împreună cu Teofil, Mitropolitul țerei Remănesci, predicele tipărite în Iași și
 la Govora, când cel ântărū la l. c. se exprimă așa: „A mai tradusu (Văr-
 lăamū) în colaborare cu Teofil Metropolitul Munteniei Predicele tipărite la Iași
 și la Govora“, ear' cel din urmă l. c. p. 48, când ni relăteadă: „Acesta
 (Vărlăamū) a mai tradusu în unire cu Teofil, Metropolitul Munteniei „Predicele“,
 tipărite la Iași și Govora.“ — Toate părerile acestor din urmă scriitori despre
 scrierile, ce ei mai atribuescu Mitropolitului Vărlăamū, în locū se ne bucre,
 că prin ele ni se descopēr lucruri deosebite, nesciute, și neatınse și netratate
 de alți scriitori, ele din contra ne întristează, fiind emise cu atâta ușurătate și
 neavēndū nici unū temeliū, pe care ar puteă sē le sprijine. Ele nū potū fi
 atribuite unor oameni de sciință, ci mai mult unor copii neîncercați și'ī destul
 de trist, dacā presupunem că sciința nu lipsesce numiților scriitori, cari au
 făcutu aceasta numai din cauza nebăgărei de seamă și a ușurătăi, cu care
 au emis părerile lor. Scrutătorul nu poate să dea acestor părerī altū prețū decâtū
 ca unor vorbe aruncate în vēntū și nu le poate considerā decâtū ca pe nisce
 dise rētăcite, cari în locū sē folosescă sciinței și adevărului, sūntū în defavorea
 lor. Cine poate susține „Cartea de canoane“ a lui Săulescu și lareu, „Noul
 Testământu“ al domnului Xenopol și presupusă conlucrare la „Predicele“ din
 Iași și Govora? Ear' „Cheia înțelesului“, pe care'ī o atribuē Popescu, e și
 ea uă probă de rētăcire, de ușurătate și nebăgare de seamă a numitului domnū,
 atribuindu această lucrare Mitropolitului Moldovei Vărlăamū, pe când în faptă
 această carte s'a datū din inițiativa și cu cheltūala Mitropolitului țerei Ro-
 mănesci, Vărlăamū (1673—79), care a plătitū anume oameni învățați spre a
 o traduce din limba Slavonă în cea Română. Elū a fostū mai nainte episcopū
 Râmnicului și a trecut la scaunul Mitropolitan după moțea Mitropolitului Dionisiū.

Titlul și data acestei cărți sună așa: **КѢА ꙗЦЕЛЄЄЋАЋІ, Гкѡасз пре**

o pune distinsul nostru Mitropolitu acestei importante opere, sună, precum urmează :

Къ мѣа лѣн дѣмъꝛꝛъ Іѡвѣ Касіліе воевода. Дѣмъꝛꝛъ цъꝛꝛи мѡдѡвен.
 лѣмъꝛꝛъ рѣмѣкскъ къ ѡсдѣа: П. Сѣнѣ Кѣ Кѣ. Мѣа: Ѥѣ, Елѣ ѣꝛꝛѣ Пѣꝛꝛѣꝛꝛѣ,
 дѡ: іѡ Ше Кѣ. шѣ саꝛ тѣнѣꝛꝛѣꝛꝛѣ ѣꝛꝛѣꝛꝛѣ ѣ мѣтꝛѡꝛѣ вѣꝛꝛѣꝛꝛѣ лѣнѣ дѡ ꝛꝛѡн.
 Deci Popescu greșese și în privința anului, în care s'a edatū cartea, nefiind 1677 ci 1678. Mai departe din precuvântarea acestei opere se vedū unele amănunte despre începutul tipografiei Mitropoliei din Bucuresci și nevoințele numitului Mitropolitu cu tipografia și edarea cărței. Elu dice între altele: „Și această socoteală și chibduială viindū întru inema mīa; cu ajutoriul ace-luīa, ce petrece mai pe deasupra ceriurilor întru marirea vecinică, Părintele: făcătoriul vecelor, și a tuturor faptelor: apucatum'am, și cu multă osrădie am nevoit, și dascalī de tipografie am adusū: în sfința și de Dumnedēū păzita mitropolie a scaunului bucureștilor. și I am aședatū și de idnoavă typografie adecă tipariū de tipăritul cărților am rădicat: cu toate meștersugurile câte'au trebuit. și cară-și mai de iznoavu cu totū den adinsulū, socoteală: și cercetare am făcut, ce carte ar fi de ūă camdată mai de folosū întru neamul nostru ru-mănescū a să tipări: și a să dă bisereciī noastre cei prevoslavnicī. și am aflatū această carte ce să chīamă slovenește: КЛЮЧЪ РАЗЪМЪКНІА. adecă ce să dice românesce, cheia înțelesului, făcută, și culeasă: dintru multe scripturi sfinte. Cu bună socoteală, scoasă pre limbă rusască: de prea învățatul Chyr Ioanichie galetovschi. arhimandritul cernegovului. carea fiindū tipărită, întru vestita cetate a livovului. de această carte am pusū smereniīa mīa în socoteală: cumū va fi de folosū mare bisereciī țării noastre rumănești, și de îndreptare a mulți spre folosul sufletului neamului nostru, scoțīnduse. de'ntru acoperirea limbii străine. și cu multă osrădie am nevoitū. și n'am cruțatū de'ntru direapta agonisită a mea: ce cu multă cheltuīală am tocmitū dascalī învățați, și le-am datū această carte de o au scosū duple limbă rusască pre limbă noastră di-reptū româneaste.“

Această operă se compune din 112 file formatū folio, din care 4 file la început nenumerotate, eară cele alte numerotate cu literile altabetului cirilicū. Ea cuprinde în cele 108 file numerotate 18 predicī anume la Duminecele 1, 2, 3, 8, 10, 13, 26, 27 și 32 după pogorīrea Duhului Sântū; la Duminecele a 3, 4 și 6 după învierea Domnului; la nascerea, tăierea împrejurū, boteđul și întîmpinarea Domnului, la Dumineca Florielor și la Vinerea pătimilor. Dar' pe cele 4 file nenumerotate de la început sūnt: Pe fila 1 retro e reprezentată poarta cărței, pe care sūnt xilografite unū omū. care seamănă unū buciūm (trîmbiță), ūă arfă, aquila cu crucea 'n ciocū, avēndū de ūă parte soarele de cea-laltă luna, apoi găsimū reproduce diferite pasage din sânta scriptură a âmbelor aședăminte și titlul completū al cărței; mai departe josū, în mărghinea stângă numele: **ІѦАНЬ . ЕК.**, care de bună sāmă e numele gravarului; ear' în partea dreaptă anul 1678. Pe verso filei porței este reprezentatū „Semnulū, carele este datū de la dmndēū. prea sfinților Mitropoliți țării ugro vlahiei“, după cum dice Mitropolitul Văr-lăamū. Acelū semnū se compune din cruce, cārjă, mitră și capasul mare; acestū din urmă în formă pălăriei, ce aū început să poarte preoții din eparchia Mitropoliei din Bucuresci. Aici mai găsimū imaginea Mântuitorului și a doi ângeri; de desuptul semnului ūă însemnare a celor 4 semne, ear' împrejur

literile **Е Е А М З Ѥ Г Є К.** Însemnarea celor 4 semne sună așā:

Deîn patru styhii, pre omū domndēū 'I-aū zidit,
 și patru semne, Archiereilor Chs. aū dăruiț:

De iaste lumina carea iase și purceade de la soare, de lumina și arată lucrurile pre lume. mai vârtos prețul mărgăritariului, și a pietrilor celor scumpe, Prealuminate și cinstite, și milostive Doamne. cu multă mai vrâtos lumina și soarele cel dreptă domnul nostru Is. Chs., au luminat besereca sa, înaintea ochilor a totu rodul omenesc cum ca să poată vedeă și să cunoască fie cine prețul odoarălor ei. nu de mărgăritariu și de pietri scumpe, ce-s lucrure moarte ce de lucrure vii, ce-s mai scumpe decât mărgăritariul. și pietrile cele scumpe. carile nu numai ochii trupești ce și ochii sufletești veselescă, cu veselie vecinică și netrecută. și deșteaptă pre omă întră viață fără de moarte. Pre șapte stâlpi iaste întărită casa încelepțiunii. că șapte cete sântă a bisericii. cum le numără Pavel apslu ântăi apslu. ai doi prorocii. a treia învățătorii. a patra, făcătorii de ciudese. a cincea vindecătorii de boale. a șosa îndereptătorii. a șaptea talmacii limbilor. dupacea de șapte ori într'o di se laudă dmndeu cum spune davidu prorocu. cu șapte bucine în șapte zile, cădură zidurile erihonului. șapte cuconi, născu anna cea stearpă, maica lui Samuil prorocu. așa într'acela chip șapte cete făcu biserica șapte roade rodești duhul svântu. cum dice Pavelu, apslu liu-

Crucea, cărja, mitra și capasul mare,

cu aceste patru armă, să bată, război tare :

Cu crucea vrăjmașulă ne vădută să biruiască,

cu cărja oile cele sufletești să păzască :

Mitra podoabă arhierescă însemnează,

capasul umbrire duhului sfântu lucrează :

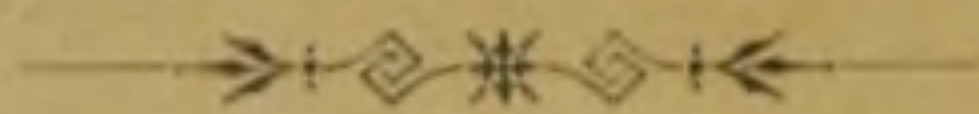
Fiindă și chyru vărlăamă țării românești păstoriu,

să află limbii sale de cuvântul lui dmndeu dărutor.

Mai departe pe a doaua și a treia filă din cele nenumerate este precuvântarea, ce Mitropolitul Vărlăamă face cărței. Pe a patra filă retro sunt reprezentate 4 bucăți din sânta scriptură a noului testamânt, pe verso filei acesteia e xilografată Dumineca tuturor Sântilor, de desuptul cărei în partea stângă la margine se găsește numele ИВАЪ БОКОВ, numele aceluia-și gravar, care se găsește pe fila porței; ear' la margine din dreapta anul 1678. De desuptul acesteia se află uă însemnare de 10 rînduri. — Descrierea acestei opere am făcută o avîndu înainte exemplarul bibliotece societății pentru cultura și literatura Română din Bucovina. — Cipariu „Analecte“ p. XXV și 181 sq. și Archivu pentru filologia și ist. p. 88. Iarcu, l. c. p. 5 și Urechia l. c. p. 160, 170, 244 și IV la fine reu și fără cale boteadă această operă „cluciu“, pe când aceia, ce au alcătuit-o, i-au dat titlu curat Românescu de „Cheia înțelesului.“ Cumcă Mitropolitul Vărlăamă, sub auspiciile căruia s'a dat numita carte, n'a fostu aceia și persoană cu Mitropolitul Vărlăamă al Moldovei, ale căru remășițe trecuse dejă în pământul din care a fostu luat, după disa scripturei, citește Lesviodax „Ist. bis. pre scurt“ Bucuresci 1845 p. 401—02. — Scribanu, l. c. p. 186. — „Biserica ortodoxă“ pe 1884 p. 393 sq. — Enăceanu „Albumul Mitropoliților Ungro-Vlachiei“ pe 1880. — „Anal. Acad. Rom.“ t. X., sec. II, Buc. 1878 p. 319—20. — Urechia, l. c. p. 170.

bovulū, bucuria. pacia. îndelungă răbdaria. credința blândetele. oprirea voei. șapte daruri sântu a duhului svântū, cum spune Isaia prorocū. Da de înțelepciune de înțelegere, de știință, de credință. de țării, de svat, de frica lui dmdēñ și svestniculū biserecii legēi vechi șapte fufede și șapte făclii aveā de ardia. într'acela chipū, și bisereca lui Chs. șapte taine are. cu carile ca cu niște lumini lumineadā și arată toate lucrurile, și toate trebile, bisericeii noastre. Fără de carele totū omulū iaste întunecat, și nu ști pre ce cale āmblā. cā aceaste șapte taine, sântū șapte daruri. și șapte făclii, de ardū și lumineadā în bisereca lui Chs. pre totū creștinulū. cātrā cunoștința credinței ceii direpte. carile nu sântū dela altū cineva, ce-sū dela domnul nostru Is. Chs. arātate. și dela svinții aposli, date în svānta biserecā. cu adevārat lucru iaste cāt rēsare soarele zaria și numina lui. mainte lovește în munții ceii mari. Turnurile și copacii ceii înalți lumineadā decii șesurile și văile, așa într'acela chipū. Domnia Mării tale cu aceaste șapte taine, carile le'i scosū și le'i dat în tipariulū Mării tale. Āntāiū ajunge întru ciata cia înaltā sufleteascā. Întru arhierēi și în preoți, de lumineadā, și în diregātoria cea lumascā în domni și în boiari, decii și întru ceii mai mici, ajunge lumina și cāldura. de lumineadā și încāldește pre toți, cātrā voia lui cea svāntā. pentru carile cinstia și nārodulū celū de susū, și netrecut ajungū împreună cu gloatele tuturor svinților. întru slava ceriului împārāția cea vestitā, și bogatā. ce nice dānāoarā nuī schimbatā. acolo unde împērātescū toți împreună cu domnulū nostru Is. Chs. a căruia slava, cinstia și mārirea, întru veci de veci.

Аминь.



Смкрѣніи, Калаам, Архієпискѣ,
И митрополи
Сѣчавскои. ¹⁾

Toți scriitorii Români pēnā acum aū sustinutū, cā cele „șapte taine“ aū fostū tipārite la Iași în 1645 și le-aū atribuitū lui

¹⁾ Titlul celor șapte taine și precuvēntarea lor uā am reprodus aci după exemplarul bibliotecēi centrale din Bucuresci, Nr. 111 sect. 31. — Acestea la rugāmintea noastrā aū fostū copiatō întocmai după exemplarul menționat de domnul Gr. Crețu, profesor de limba Romānā la liceul Mateiu Bāsārab, căruia 'i exprimāmū din inima mulțāmirile noastre pentru afabilitatea și graba, cu care ni-a împārtașit acestea.

Eustratie Logofătul, ¹⁾ unŭ contimporanŭ alŭ Mitropolitului Vărlăamŭ și unŭ bărbatŭ meritosŭ pe câmpul literaturii Române, de la care avem traduse din limba Greacă în cea Română și se păstrează „Pravilele împărătesci“, tipărite în anul 1646. Cele „șapte taine“ e unŭ opŭ, care după domnul Cipariŭ se compune din 4 foi nepăginate. la începutul cărții cuprinde prima filă poarta, eară cele-lalte trei precuvântarea Mitropolitului Vărlăamŭ. Pe fila poarții e unŭ pătrarŭ de sântŭ, în lăuntru pătratului titlul cărții, eară de desubt la mijlocŭ se vede Marca Moldovei, susținută de 2 ostași. Pe verso acestei file se găsește de asemenea marca Moldovei, însă mai mare fără cei 2 ostași, de-asupra căreia sântŭ-doauă, cară de desubtŭ 4 șiruri de versuri, cari sântŭ următoarele:

Pecetia Doamnei Moldovenesti
Vlăhva, aceștiia Her să o socotești
Cap de buir fiindŭ tare.
Arată puteria celui mai mare,
Acesta chip de buir
Mult aŭ biruit fără număr.

Urmează apoi precuvântarea Mitropolitului Vărlăamŭ, care ocupă cele-lalte 3 file nepăginate. După acestea începŭ filele păginate, a căror paginare e însemnată cu literele alfabetului cirilicŭ. De la pag. 1—5 se arată importanța celor „șapte taine“. Pe fila din urmă josŭ începe anume trătarea celor „șapte taine“ prin întrebări și răspunsuri și se finesce la pag. 300. Pe pag. 301 ũă însemnare de „sărbătorile ce sânt preste an. întru carele nu se cade nici unŭ lucru să se facă“, care sărbători sântŭ în numărŭ de 8. De la pag. 304—309 „Toemala posturilor ce sânt preste anŭ și hărții pe ce vreme se desleagă.“ Pag. 309—17 se trătază „Pentru dillele cele deslegate ce sântŭ preste an“, eară de la pag. 318 înainte este unŭ indice de cestiunile, trătate în această carte. *)

¹⁾ Cipariŭ „Analecte“ l. c. p. XXXI, XXXVI și 212. — „Principii de limbă“ l. c. p. 102, 107 și 113. — „Archivŭ pentru filologia“ p. 88. — Xenopolŭ, l. c. p. 86. Iarcu, l. c. p. 4. Gr. Popŭ, l. c. p. 49. — Misailŭ l. c. p. 45—46. — Lăzăriciŭ, l. c. p. 62 și 71. — Melchisedecŭ „Not. ist.“ l. c. p. 226. — Densușanŭ, l. c. p. 143. — Urechia, l. c. p. 139, 199, 244 și IV la fine.

*) De va ține acel indice până la finele cărții, aceia ce și ar trebui să fie, ori va fi urmând după el și alta ce-va, nu putem spune cu siguritate de astă dată, căci exemplarul, ce se găsește în posesiunea domnului profesorŭ Sbiera, după care amŭ datŭ aci aceste puține notițe, merge numai până la pag. 329, eară de aci lipsese. Regretămŭ că n'am pututŭ avea la mână unŭ exemplar completŭ, căci amŭ fi doritu să damŭ asupra acestei opere o descriere mai detaliată.

Opera aceasta după modul tratării ei poate fi considerată parte originală, parte de compilațiune, și nici decum de traducere, după cum le place unora a crede. Autorul a putut avea dinaintea sa și opere ce vor fi tratatū despre cele șapte taine, dar elū a luatū, a aranjatū și a tratatū materia după modul vederii și priceperii sale proprie, avēndū în vedere cerințele și trebuințele contimporanilor săi și ținēndu-se totū-ūă-datā strictū de învățatura bisericeii ortodoxe. Ca probă de limba întrebuintată în această operă și de modul tratării materiei aducemū aci unele mici bucăți:

Câte taine sânt

Întăia taină iaste, boteđul. A doa mirulū. A treia liturgia, cumenecătura, trupulū și singele lui Christos. A patra preuția. A cince a pocăința. A șeasa cununia. A șeptia maslele. ce slujescū preoții la bolnav.

Aceaste șapte taine să împreună cătră cele șapte daruri a duhului svântū. carile suptū chipure văđute și atinse, varsă în sufletele credincioșilor darurile lui dumneđeū cele nevāsute carile sânt tocmite și date de la domnul nostru Isus Christos.

Pentru ce sântū tocmite tainele. Întăiū ca să se cunoască sām-nul celora ce sântū adevărați fiī lui dumneđeū, ca cela ce să împreună acestora taine, iaste în biserica lui dumneđeū, întăiū măđular și după dar fiū lui dumneđeū. A doa ca să avem sēmnul credinței noastre întru dumneđeū întăritū, cu credința și cu fapte bune pentru mântuința noastră cea vecinică. A treia ca să avemū leacū spre vindecarea păcatelor noastre.

Ce trebuiaște la boteđū. glav. Ǻ.

Apă sângurā curatā ne amestecatā cu altā nemicā. și preot să svințească. cu molitvele cele de boteđū. foarte bine și cumū să cade după cumū tipicuiāște acoloa. și nānaș pravoslavnic. ca să ia pruncul din mâna preotului. după puteria cuvintelor ce le va đice preotul, când va turnā apa pe pruncū de trei ori đicēndū
Cu această naștere diintrapā și diin duhul sânt să împacă omul cu dumneđeū, și să đă intrare la împărăția ceriului. după cuvântul mântuitorului Christos cela ce nu să va naște din trapā și diin duhul svântū. nu va intrā la împărăția ceriului.

glav. ǻ. Această taină numai de ūă datā să ia. iarā adoară nu să mai poate luā. că cum naștem dānāoarā trupeaște adoară nu putemū. La boteđū aū fostū îndoaă chipuri obicina în biserică, cândū

aū fostū boteḃând, uniū aū afundat pre omū cu totul întrapă, alții numai desupra ce aū turnat de aū scăldat pre omū. iară amândoaue obicinele sânt într'un chipū, și facū boteḃū adevăratū, că și Petru Apostolū, cândū boteḃă întro ḃi trei miū de oameni, nu poate hi pre toți afundat întrapă. iară sfinții oteți aū ḃatū învețatură în trei afundături să boteade pruncul.

Câte părți are pocăința gl. 4.

Trei. întâia parte iaste înfrângeria inimii. A doa ispovedania. A treia lucrulū. adecă fapturne cele bune, și aceste părți una fără de alta nu să poate face pocăința întreagă, și cum să cade.

Aceste trei părți de pocăința s'aū aflatū și în'ru oamenii dela ninevia. cândū mēse la dīnșii Iona prorocū, de le mărturisī cuvēntul lui dumneḃēū, că pentru mulțimia fără-de-legilorū va prăpădi dumneḃēū cetatia lor. Atunce împăratul ninevii, dede învețatură în toată cetatia de ḃice. Totū omulū să se întoarcă cineș diin calia lui ceria.

Pentru cela ce va mânca carne mortăciună, sau de fiară sălbatecă. gl. 7r.

Orī-cine va mânca carne de dobitocū mortū. sau altū strāvū, celū spargū lupii, sau de altă hiară, sau pasere, cumū vulturulū, sau alte paseri ce nu să mănâncă. sau carne înecatā ce va fi nădușitā, iară nu va fi sângele vărsatū cu herū. sau sânge sprijenitū. sau alte jiganiū, ce să găsescū la udeală. cumū-sū cubelcii, broaștele sau alte asemenia acestora. de va fi preotū să fie lepădatū de preoție. iară de va fi mirēnū в ai, ca să nu să cuminece, și să facă postū și rugă și alte bunătăți.“ 1)

Am ḃisū. că până acum toți scriitorii Romāni aū atribuitū cele șapte taīne Logofētului Eustratie. Temeiul, pe care s'aū băsatū scriitorii noștrii, de aū atribuitū numita operă lui Eustratie Logofētul, nu ni se arată anumitū de nici unul, afară de prea meritosul pe câmpul literaturēi Romāne Canonicul Timoteiū Cipariū, care în opul său „Analecte“ la pag. 216 în notă se exprimă despre autoriul celor șapte taīne astū-feliū: „Numele auctoriului se află în căpetul testului p. 317 de desuptū așā: Много грѣшнѣи, и некаѣчимѣи рабъ еустратіе бывъ Логофетъ. трѣдо любезное.“, eară în „Principii de limbă“ p. 107 numitul autor se exprimă astū-feliū: „Șapte taīne a bisericii . . . Autoriul sa află subscris serbesce în finea paginei 317: Eustratie logofētū.“ și dacā căutāmū la locul indicatū de domnul Cipariū gă-

1) Veḃi aceste micī bucăți reproduse și de Cipariū în „Analecte“ p. 213—15.

simu într'adeveru însemnarea slavoană de acela-șu cuprinsu, precumu se găsește ea reprodusă de numitul domnă, ânsă aranjată în acestu modu :

Много грѣшнѣи, и некаждимѣи рабъ.

Евстратіе бѣ Логофѣ.

Трѣдо любезное.

adică: Multu păcătosu și nici de ăă treabă robu
Eustratiu fostu Logofetu
de muncă iubitoru.

Mai înainte de a esamina această mică însemnare și a cercă, dacă dintr'însa putemu scoate ori nu, că Eustratie ar fi autorul celor șapte taine, după cum susțină până acumu toți scriitorii români, credemă că e bine să facemă asupra ei unele mici observări în privința limbistică.

Limba acestei însemnări nu e o limbă curată slavonă, ci o limbă amestecată cu românisme ori mai bine dișu limba slavonă, cum o scriău Românii Moldoveni cătră jumătatea secolului al 17., când ea începuse să decadă în modu simțitoru. Așa numele 'Евстратіе e ăă formă romanisată, pe când slavonesce ar fi trebuitu să fie scrisu 'Евстратыѣ, eară трѣдо любезное nu stă în legătură regulată gramaticală cu cele precedinți, fiindu formă pentru genul neutru, pe când pentru genul masculin ar fi trebuitu scrisu slavonesce ЛЮБЕЗНЫѣ. Terminațiunea ое din însemnare este romanisată și credemă, că autorul a neglijatū aci cu totul forma gramaticală, punendū terminațiunea de față numai să se potriviască poate cu terminațiunea, ce pune la urmă numelu 'Евстратіе.

Acum să cercămū mai deaproape dacă din însemnarea reprodusă mai susū putemu scoate și susține cu sigurătate, că într'adeveru autorul celor șapte taine a fostu Eustratie Logofetul.

Am vedutū, cum sună însemnarea, pe care se basează toți scriitorii Români, de susținū că autorul celor șapte taine este Logofetul Eustratie. Ea nu ne arată nimicū pozitivū și nu ne oferă nici unū motivū puternicū, pe care ni-amū puteă rădīmă, să susținemū și să atribuimū opera celor șapte taine Logofetului Eustratie, căci însemnări de felul acesta se gădescū și în operele strălucitului Mitropolitū alū Moldovei, Dositeiu, și cu toate acestea nimene n'a trasū

la îndoială scrierile marelui bărbat.¹⁾ Însemnării amintite nu-î putem da altă valoare, decât că Eustratie va fi fost poate și elă mână de ajutoriū Mitropolitului Vărlăamū și va fi conlucrată împreună cu dēnsul măcarū ũă parte la numita operă și nu concedemū nici decumū, că Eustratie ar fi adevēratul și principalul autoriū alū operei, ci din contra susținemū, că ea este opera Mitropolitului Vărlăamū, bāsândū susținerea noastră pe următoarele:

1) Prefața operei, după cum amū vedutū, este de Mitropolitul Vărlăamū, care vorbește astū-feliū ca și în precuvēntarea primei sale opere „carte românească de învățatură“ și dacă și nu accentuează cu cuvinte anumite, că cele șapte taine este opera sa, aceia ce nici eră de trebuință, care lucru 'l-ar fi făcutū de sigurū, dacă ar fi prevēdutū, că peste mai bine de 250 ani s'ar sculă canonicul Cipariū, să-î conteste dreptul, că elū nu e autoriul operei sale; și dacă opera n'ar fi fostū a Mitropolitului Vărlăamū, elū de sigurū n'ar fi întrelāsātū de a amintī în prefață, ce ũă face acestei opere, despre adevēratul ei autoriū, care lucru nefăcēndu-'lū urmează, că opera este făcută de dēnsul.

2) Prințul Dimitriū Cantemir, vorbindū despre dātinele Moldovenilor, ni spune: „Moldoveniī nu numai că nu sūntă amatori de litere, dar' încă le și urāscū mai cu toții. Nici chiar boiariī nu cunoscū nici măcar din nume arțile și sciințele. Ei credū că oamenii învățați își perd muntea, încātū dacă vreū să laude sciințele cui-va, dicū ca a nebunitū de prea multă învățatură....: „Învēțatura“, dicū ei, „este pentru preoți; pentru unū laicū este destul cetī și scrie; să-și scie subscie numele, și să sciă însemnă în carte boulū albū, negru, cornātū, saū ciutū, și cai, oile și alte vite, stupiī și altele de aceste: ori-ce alta este pentru elū de prisosū.“²⁾ Și dacă disele Prințului Cantemirū nu se potū aplică și Logofētului Eustratie, pe care toți îlū consideră de unū bărbatū eruditū alū timpului seū, cu toate astea nu trebuie a se perde cu totul din vedere timpul și referințele, în care elū a trăitū și s'a desvoltatū, cari nu puținū influențeadă asupra oamenilor.

3) Că împrejurările, în care se găsiă atunci Moldova și locuitorii ei, ne facū să credemū, că e cu neputință, ca unū laicū să se fi ocupatū cu unū opū dogmaticū, deși recunoascemū, că pe acelū

¹⁾ Vedī páginele din urmă a Trebnicului sau „Euchologitului“ și a „Psaltirei de'nțelesū slav. și românū“; vedī și Cipariū „Analecte“ p. 226 și 233 în note. — ²⁾ „Descr. Mold.“ p. 138, cf. ibid. p. 170.

timpu cultura era aproape exclusivă numai pe terenul bisericesc și toți, cari studiău, și găsiău desfătarea și mângâierea în literătura bisericească și nu negămău totu-ă-dată, că laicii erău deprinși și mânuiău bine sânta Scriptură pe acelă timp: probă suntu desele citate, ce găsimău la cronicarii noștri. Deși nu tragemău la îndoială nici aceia, că nu s'ar găsi pe acelă timp nici ună esemplu în toată lumea ortodoxă, că ună laicū să se fi ocupatū cu edarea unei cărți aparținătoare dogmaticiei, căci asemenea exemple găsimău la ortodoxii cei strîmtorați, asupriți și preurmăriți de sub stăpânirea Polonilor, dar biserica Moldovei, deși era atacată de toate părțile, totu-și nu se poate compără cu starea aceia tristă, în care se găsiă biserica ortodoxilor de sub stăpânirea Polonilor, care se găsiă pe mîrginea prepăstiei perdătoare. Cu toate acestea biserica Moldovei, nefindū în aceia critică stare și avëndū bărbații sei dintre clerici și ună Mitropolitū ca Vărlăamū, care ūă conducea cu îngrijire și ūă apăra cu demnitate, ea nu avea trebuință să recurgă la cunoscintele destinului Logofet Eustratie, ca să-'i facă ună opū de dogmatică, cum suntu cele șapte taine.¹⁾ În fine

4) E dreptū, că toți scriitorii de până acum susținū, că cele șapte taine suntu opera Logofetului Eustratie, dară susținerile acestea se reducū toate la una singură, care este a prea venerabilului canonicū Cipariū, eară cei-l'alți aū primitū mărturia lui Cipariū, fără a-'și mai bate capul să cerceteđe, de e dreaptă aceasta ori ba. Dacă și recunoascemū cumcă argumentele aduse de noi spre a susține că adevăratul autoriū alū celor șapte taine e Mitropolitul Vărlăamū, eară nu Logofetul Eustratiū, nu suntu atătū de tari și vașnice, cu toate astea argumentele ce sarū aduce în favoarea Logofetului Eustratiū, după noi suntu de totū slabe, neînsemnate, și neajungătoare.

În privința persoanei Logofetului Eustratie păreriile autorilor suntu foarte nesigure și contradicătoare.²⁾

¹⁾ Domnul Gh. I. Sion în precuvântarea, ce face la „Pravilele lui Vasile Lupul“, edate de domnia sa în Botoșani în anul 1879 consideră cele 7 taine numai ca ūă pravilă bisericească, cândū se exprimă astū felū: „Acastă pravilă este numai civilă; ea nu este și eclesiastică, după cum o credū mulți, căci o pravilă eclesiastică suntu. „Cele șapte taine“. Domnia sa însă greșesce cândū susține esclusivū aceasta. — ²⁾ Această contradicere și nesigurate la scriitorii vechi Români nu este atătū de marcată ca la cei noi. Acești din urmă, luândū cu ușurătate și fără multă bătaie de capū disele celor vechi și schimosindu le ori dându-le altū înțelesū decâtū acelū adevăratū, în locū să aducă o lumină asupra diselor vechilor scriitori, ei cu amestecăturile lor aū săpatū unū felū de prăpastiă destulū de adūncă, de unde omul numai cu greū poate scăpă. Noi aci nu putemū să desbatemū cestîunea aceasta cu deamănuntul, să analisămū disele fiă-căruiă, să le combatemū în părțile rătăcite, să le admitemū

A treia opera a Mitropolitului Vărlăamă e intitulată „Răspunsuri“, o lucrare originală de cuprinsă apologetico-polemică, după cum ne putem închipui din polemiile calvinilor, tipărite la începutul edițiunii a doua a catechismului calvinesc din 1656 și îndreptate contra „Răspunsurilor“ Mitropolitului Vărlăamă. Singur bătrânul cronicar Șincaiă dintre toți scriitorii Români a avut-o această prețioasă operă în mână și a reprodus din ea în neprețuita sa cronică, sub anul 1645 o parte din predoslovia, ce ilustrul Mitropolit face la începutul cărții și pe care am reprodus-o și noi de la Șincaiă în decursul acestui studiu.

Toți cei ce au scris sau numai au pomenit ce va de „Răspunsuri“ le țin de ale Mitropolitului Vărlăamă și susținerea lor se întărește și prin cuvintele Mitropolitului nostru, când între altele dice: „Pentru aceea am socotit, că am o datorie mare să fac răspuns și să arăt strâmbătura și tâlcul cel rău al lor, ce tâlcuesc rău și strâmbcăză scriptura sfântă.“¹⁾ Autorii însă nu se învoesc, de a fost această operă tipărită în Suceava sau în Iași. Șincaiă, care a avut-o la mână și alți autori mai acreditați susțin, că ea a fost tipărită în Suceava,²⁾ iar cea mai mare parte susțin, că în Iași.³⁾ Acei ce susțin, că „Răspunsurile“ au fost tipărite în Iași, noi credem că nu o fac din alt motiv, decât că ei nu găsesc urma unei tipografii pe acel timp în Suceava. Demnul de scumpă aducere aminte Eudoxiū Hurmuzachi susține însă, că Mitropolitul Vărlăamă ar fi scris o epistolă pastorală, prin care a interzis formal întrebuintarea catechismului calvin și apoi ar fi compus și o combatere estinsă asupra lui și le-ar fi tipărit pe amândouă împreună, când ne relatează următoarele: „Vărlăamă

în părțile lor bune și să aducem argumente noi spre susținerea și întărirea lor, căci aceasta ar fi, a ne estinde prea mult, și materialul, ce ni se oferă, poate să fie tratat cu mai bun succes într'un articol separat și nu în spațiul restrâns al unei notițe.

¹⁾ Șincaiă, l. c. p. 45. — ²⁾ Ibid. p. 45—46. — Papiu Ilarian „Viața, operele și ideile lui Georgiū Șincaiă din Șinca, Buc. 1869, p. 127. — Hăjdău în „Traian“ 1870 p. 43. — Hurmuzachi „Fragmente zur Geschichte der Rumänen“ II. Band, Bucur. 1881, p. 14 și 15. — Densușană, l. c. p. 143 și Urechă, l. c. p. 103, 129, 136, 162 nota și 244. — ³⁾ Cipariu „Analecte“ p. XXXII. și XXXVI. — „Archiv pentru filo. și ist.“ p. 88. — Pumnul, l. c. p. 37. — Gr. Popu, l. c. p. 48. — I. G. Popescu, l. c. p. 26. — Iarcu, l. c. p. 4. — Lăzărică, l. c. p. 59, 62 și 70. — Totu așa mai susțin și mulți alții, iară domnul Xenopol în „Ist. Rom.“ p. 86 dice: „Răspunsurile“ Mitropolitului Vărlăamă la catechismul român tipărit în Belgrad 1645, iară mai departe pe pag. 87 același autor spune: „Varlam metropolitul Moldovei scrie răspunsurile la Catechismul luteran 1645.“ — De asemenea Misail, l. c. p. 45—46,

mitropolitul Moldovei publică singur ũă epistolă pastorală, în care înterdiŝe formal întrebuiŝarea acestui catechismŭ (Racoŝian); elŭ compuse ŝi ũă combatere estinsă a catechismului calvin dechiarat de ereticescŭ ŝi le tipări pre amendoaŭe, epistola pastorală ŝi combaterea aceasta a sa în formă de anticcatechismŭ în Suceava, unde-ŝi avea reŝedinŝa sa în decursul anului 1645, aducându-le astŭ-feliŭ prin tipariŭ la cunoscinŝa publică.¹⁾ Hurmuzachi ânsă în susŝinerea sa se provoacă la cronica lui Ŝincaiŭ, t. III, p. 45, unde cronicariul reproduce ũă parte din predoslovia „Răspunsurilorŭ“. Se vede, că Hurmuzachi consideră predoslovia ca ũă epistolă pastorală, care împreună cu combaterea mai estinsă ar fi formată amendoaŭe „antecatechismul“, cum îlŭ numesce elŭ, aceia ce toŝi cei alŝi numescŭ, „Răspunsuriŭ“. De are dreptate saŭ nu Hurmuzachi, să vedemŭ ce ni spune Ŝincaiŭ Cronicariul la l. c. care, după ce reproduce ũă parte din predoslovia răspunsurilor, la fine ŝice: „Aŝa cuvântă Mitropolitul Vărlăam în predoslovia cărŝii, ce s'aŭ tipărit în Suceava la anul 1645, în carea restoarnă toată învătătura Calvinească din mai susŭ zisul Catechism.“ Polemiile calvinilor îndreptate contra „Răspunsurilorŭ“ întărescŭ încă spusele cronicariului nostru, din ele reese în modul celŭ mai lămuritŭ, că „Răspunsurileŭ“ erau precedate de ũă predosloviă, după cum amŭ vedutŭ că ni spune ŝi Ŝincaiŭ. Aŝa în polemii găsimŭ: „Eară acumŭ socotindŭ pre rëndŭ cuvintele, ce au pusŭ în predoslovie în potriua catechismului nostru fără de dragoste frăŝiască ŝi sciinŝa scripturii svnte strângëndŭ sâbor iproci“ ŝi în altă parte: „Acêste fie destul despre predoslovie.“²⁾ Calvinii în polemiile lor însă în altele nu sŭnt de acordŭ cu cronicariul: aŝa ei în combaterile lor îndreptate contra „Răspunsurilorŭ“ nu polemiseadă cu Mitropolitul Vărlăamŭ, ci ei se răsboescŭ „împotriva răspunsului adoao ŝieriŭ“ ori „împotriva răspunsului sâborului a doao ŝiere“³⁾ Deci după polemiile calvinilor ar resultă, că „Răspunsurileŭ“ aŭ fostŭ

vorbindu despre cărŝile tipărite în tipografia din Iaŝi, dice: „Răspunsuri ale lui Vărlăamŭ mitropolitul Moldovei împotriva Catechismului românescu... tipărit în Belgrad la 1642, după dogmele Calvinilor, 1645.“ Aceŝti din urmă doi autori se încurcă ŝi orbecă în întunericŭ, nesciindŭ ce ŝicu.

¹⁾ Hurmuzachi, l. c. p. 14—15: „Der Metropolit der Moldau Varlaam veröffentlichte demnach mittelst eines eigenen Hirtenbriefes das förmliche Verbot und eine ausführliche Widerlegung des für häretisch erklärten und sich unbefugt einschmuggelnden kalvinischen Katechismus und liess sowohl diesen Hirtenbrief wie auch die in Form eines Antikatechismus abgefasste Widerlegung in seiner Residenz zu Suczawa während des Jahres 1645 durch den Druck zur öffentlichen Kenntniss bringen“. — ²⁾ George Bariŝiu „Catechismulŭ Calvinescŭ“ Sibiu 1879 p. 3 ŝi 6. — ³⁾ Ibid. p. 1, 25, 9 ŝi 13.

oare cum rezultatul deliberațiunilor sinodului, pe care 'lă-a conchiată Vărlăamă numai din Munteni, și Moldoveni în contra catechismului calvină, pe care strălucitul nostru Mitropolită 'lă-a găsită în Tărgovisce la Udriste Năsturel, cumnatul Domnului României, Mateiă Băsărabă. Nu e cu totul neprobabilă, că sinodul în urma deliberațiunilor sale să fi însărcinată ori numai pe Mitropolitul Vărlăamă ca unul ce eră un cărturariă distinsă, ună păstoriă ageră și demnă, care fusese și inițiatoriul și conchiământoriul sinodului, ori împreună cu dănsul și alți bărbați pricepuți și deprinși în sciință, cari să dea adjutoriul lor Mitropolitului la combaterea, ce avea să facă contra catechismului calvinescă, carte după expresiunea Mitropolitului Vărlăamă „plină de otravă de moarte sufletească“. Ori și cum ar sta lucrul, Vărlăamă a fostă inițiatoriul și sufletul acelei întreprinderi și prin combaterea cea măestră, îndreptată în contra periculoaselor învățături din catechismul calvină, obțină ună succesă strălucită. Cu sânta Scriptură în mână și cu felurite alte autorități combate la totă pasul învățaturile calvine, le isbesce cu tăriă. le restoarnă și le dă o lovitură mortală, eară pe calvini, adoratori loră 'i făcū să turbe, cum se poate vedea din violentele și amarnicele lor polemii, îndreptate contra „Răspunsurilor“. Modul, cum și întru cătă a fostă combătută de ai noștri catechismul calvină, compusă din 36 căpăte, se poate vedea din menționatele polemii ale calvinilor.¹⁾

Tendințele de a calvinisă pe Români nu erău noaă, ele nu se începuseră numai din timpul, de când păstoriă Mitropolitul Vărlăamă, ci se protrăgeău încă de multă, așa putemă dice, că pentru cei din Transilvania chiar de ũă dată cu pătrunderea învățaturilor lui Calvin acolo. Aceste tendințe înăintară și crescură în proporțiunea, în care aă înăintată, crescută și împuternicită calvini. Și câte asupriri și preurmăriri înviersunate și crâncene nu avură să îndure bieții Români pentru persistarea lor în legea strămoșască de la adoratori învățaturilor lui Calvin! Periculoasele tendințe ale calvinilor asupra confesiunei ortodoxe nu se mărginiău numai la Români Transilvăneni, ci ei căutău să le respândească cu repediciune și la Români din principatele Dunărene și pe lăngă alte mijloace, ce întrebuintău, încercară ei și prin tipărirea de cărți, pline de învățaturile lor cele rătăcite, pe cari căutău să le furșede mai ântăi în biserică Românilor, care totă-dea-una a fostă puterea morală și sufletul națiunei noastre, ca așa mai ântăi să poată străbate pe această

¹⁾ Ibid. p. 9, 13 și 25. — La p. 18 se dice: „sfatul a două țări“. Regre-

cale, și să-și ajungă scopul, până să se poată îndruma și să străbată pe calea piedică spre sfera politică. Românii n'au fostu perduți din vedere și de alte biserici, ci totu-dea-una au fostu venați ba de unii, ba de alții, și totu li s'au întinsu necontenitū curse încă din timpuri bătrâne și până astă-di de biserica Romei prin feluritele sale organe; din timpul reformatiunii încoace însă și de sectele protestante, eară pe vremea păstoriei Mitropolitului Vărlăamū mai alesū din partea calvinilor și a Romei. Cei dintăiū 'și exercitau puterea lor asupra Românilor din Transilvania și de acolo de peste munți 'și aruncau mrejele lor peste hotare în principatele Române, cei din urmă din toate părțile, dar' cu mai multă tărie și putere din Polonia, unde organele ierarhiei Române încă din secolul alū XVI. umpluse mai toate orașele cu școli iesuite, la care atrageau tinerimea și o îmbuibau cu învățăturile lor. Acolo aduseră ei în cumpănă grea biserica ortodoxă cătră finele numitului secolū și-i răpiră uă parte mare din credincioșii săi, eară asupra celor, ce persistară în credință organele ierarhiei Romane unite cu guvernul Polonū, aplicară totu felul de mijloace neumane și necreștine; ba, ca să dărâme cu totul biserica ortodoxă, iesuiții răspândiseră vorba și încă propagau în toate părțile și lătau aceasta scire ca unū duhū de spaimă, că Patriarchul Chiril Lucaris ar fi trecutū dejă la calvinismū, ca astū-feliū, înfricoșându pe credincioșii bisericei ortodoxe, să-i facă a se atașă cătră biserica Romei și a se unī mai bine cu dēnsa, decât cu calvinii. Ei 'și depuseră spre acestū scopū în mișcare toate mijloacele lor, atacară de toate părțile cu uriașele lor puteri și vrură să nimicească cu totul biserica ortodoxă. Prin aceste măestrii iesuitice și prin neumanele și aprigele lor preurmăriri asupra ortodoxilor de sub stăpânirea regatului Polonū, făcură și aduseră ei biserica ortodoxă de acolo în starea cea mai de jălitū, așa încât chiar Mitropolia din Kiew, la venirea pe scaunul Mitropolitanū de acolo a strălucitului Petru Movilă, există acum de multū numai cu numele, fără recunoascerea guvernului, de adī pe mâne. Protestanții din partea lor încă întrebuintară toate

tămū, că monumēntalul opū alū lui Vărlăamū nu se mai găsesce, ori că e perdutū cu totul, după cum e socotința generală, ori după cum ni place noauē a crede, vor fi zăcēndū unele exemplare ale acestei neprețuite opere cine scie prin ce unghiuri, unde bărbații meritoși ai națiunei noastre n'au pătrunsū încă pēnă acum. Ca să se fi nimicitū toate exemplarele, ni se pare peste putința și totū avemū speranța, că adī mâne vr'unū bărbatū meritosū alū națiunii noastre ne va îmbucurā cu plăcuta scire, că opul, ce se credea perdutū, e aflatū.

mijloacele, spre a prinde pe Români în cursele lor. Ce sacrificii enorme și lupte grozave a costat pe ilustrul Petru Movilă, ca să mântuie biserica ortodoxă de peire, analele bisericeii o voru spune pururea până la finea secolilor. Acestu nemuritoru Mitropolitu dete semnul de luptă, Vărlăamă 'i urmă și alții 'i secundară pe aceiași cale.

Acestea suntu prețioasele opere, cunoscute până acum, ale Mitropolitulu Vărlăam. E ânsă cu neputință a crede, că unu bărbatū atātū de activū, binevoitoriū și eruditū ca dēnsul să 'și fi închiātū activitatea sa literară cu anul 1645 și totū restul vieței sale să nu fi mai lucratū nici unū opū literarū; din contra credemū, că din pana sa trebue să fi mai eșitū și alte opere prețioase, pe care le va fi conservatū în manuscrite, asceptândū timpuri mai favorabile, de oare ce tipografia, în care să tipăritū cele alte opere, ale sale și pravilele împērătesci, traduse de Logofētul Eustratie se vede că arsese, când Tătarii și Cozaciū aū datū focū Iașilor în anul 1650 și când s'a aprinsū și mōnăstirea Trei-ierarchi, în încăperile căreia se afla aședată tipografia, ori că ea a fostū sfărēmată, ori răpită atunci de acești prădători, ori în fine după socotința Prea Sântitulu Melchisedecū, că Grecii arū fi fostū aceia, cari arū fi făcutū capētū tipografiei adusă din Kiew — destul că ea nu mai există, după cum se vede din cuvintele cronicariulu Miron Costin „eră tipariū nu este“.¹⁾ Venindū apoi din ce în ce vremuri mai grele și cumpenitoare pentru Moldova și retrăgēndu-se ilustrul păstorū de la conducerea bisericeii Moldovei, e foarte probabilū, ca să și fi luatū cu sine manuscritele și să le fi dusū la Secul, unde 'și-a petrecutū restul vieței sale, și unde sigurū n'a statū cu mânele în sīnū, ci în retragerea sa va fi lucratū, căci astūfeliū de bărbati nu 'și găsescū distragerea și mulțămirea, decâtū în lucru și activitate, eară nu în trândăvia și desfătări. Apoi lucrările sale după moarte poate să fi rēmasū mōnăstirei Secul, de unde cu timpul se vor fi nimicitū sub împrejurările cele triste și vremurile cele grele, cari aū mai venitū peste Moldova și locuitoriū ei.

Lucrările cunoscute până acum ale Mitropolitulu Vărlăamū ni arată în destulū, de ce simțiminte nobile eră pătrunsă inima marelui bărbatū. Ele ni arată energia și zelul celū înfocatū, cu care lucră pentru prosperarea și binele națiunei neobositul și demnul nostru păstorū, alū carui mormētū până mai deunădi rēmase necunoscutū și nu

¹⁾ „Cron. Romānier“ I., 345.

se sciá nici măcar unde pauseadă rămășițele acestui strălucit bărbat, care cu voința sa de ferú și înfocata sa iubire de neamul său începú a desmorméntá și a trage cu atâta succesú de sub vălul uitărei odorul celú mai prețiosú alú națiunii, dulcea și frumoasa noastră limbă; ele ni arată dragostea cea nesfârșită și stăruințele cele mari, cu carele lucrá marele nostru păstorú pentru cultura neamului nostru, căci numai aceasta e cea mai puternică armă a oricărei națiuni, ea singură numai stâncă, de care se sdrobescú toate neajunsurile, nefericirile și miseriile unui poporú, înaintea ei ignoranța și suferințele disparú ca fumul suflatú de vântú, ca roaúa deminetei înaintea radelor soarelui — cultura e vieața popoarelor, eară ignoranța moartea lor, căci în adevărú, când letargia predominesce, când scînteia de vieața doarme încă în sînul unei națiuni, uitarea e soarta ei și vălul întunericului úă sterge din cartea vieței: ca probă sîntú multe popoare, dispărute de pe teatrul istoriei; ele ni arată destulú de lámuritú, că Mitropolitul nostru se ocupá de cultura națională, de oare ce operele sale sîntú date în limba neamului nostru, și se vede, că erá pătrunsú de convingerea aceasta nemuritoriul păstorú, că numai cultura națională va da putere și vieața națiunii noastre și o va face nemuritoare. Cultura națională înainte de toate trebuie să fiá așa dară ținta supremă, țelul, către care să fiá îndreptate și încotro să tindă toate năduințele noastre.

Nu trebuie perdutú din vedere nici unú moméntú măcarú și greutatele cele mari și neînvinsele piedici de totú felú, cu cari aveáu de luptatú strămoșii nostri, spre a'și câștigá sciințe și cunoscințe, în compărățiune cu mijloacele cele abundente de astă-đi, cari staú la dispozițiune fiá-cărui omú; deasemenea nu trebuescú perdute din vedere și nesfârșitele greutăți, suferințele cele neasemánate și nefericirile cele multe și felúrite, sub cari lucráu și se jârftíáu ei pentru apărarea moșiei și credinței — și numai atunci, avéndú toate aceste în vedere, ne putemú face úă ideiá mai dreaptă, judeca cu nepărținire despre meritele sale și cunoasce mărimea unui bărbatú, cum e ilustrul nostru Mitropolitú.

Aceste scurte notițe despre vieața și activitatea Mitropolitului Várlăamú ne-arú aduce úă bucurie sufletească, dacá prin ele amú fi reușitú încátú-vá a reinviá în inima generațiunei de astă-đi memoria unui bărbatú atátú de strălucitú alú națiunii noastre, care cu tária leului și cu curagiul adevăratului păstorú a apăratú turma încredințată conduceri lui; a unui bărbatú, care în toată vieața sa a

E r a t a

la articolul »Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Vărlăamă«.

Candela Nr. 12, anul 1885:

p. 696	rëndul	24	în locu de stășiă	citesce	stășiă
" 698	"	19	" în țară	"	în țara
" 699	"	15	" încurcătore	"	încurcături
" 699	"	21	" cu ăă lună și mai bine	cit.	cu aproape ăă lună
" 700	"	4	" зрѣн	citesce	зрѣн
" 701	"	14	" Moise Vodă după etc.	"	Moise Vodă în Iași la scaună", eară în altu locu: „Domnit'au Moise Vodă, după...
" 701	"	21—22	" și 12 Fevr. 1634	"	12 Fevruarie și 15 Martie 1634 (Uricaru V., 224—28).

Candela Nr. 1, anul 1886:

" 8	"	11	" toate pașurile bărbatului	acestu citesce	toți pașii acestu bărbatū
" 16	nota rënd.	46	" Samva	"	Pamva
" 17	"	24—25	" ni spune unū scriitorū	cit.	ni spunū unii scriitori

Candela Nr. 2, anul 1886:

" 74	rëndul	15	" lăsatū	citesce	a lăsatū
" 77	"	15	" Domniei	"	Doamnei
" 81	"	19	" 1643	"	1642

Candela Nr. 3, anul 1886:

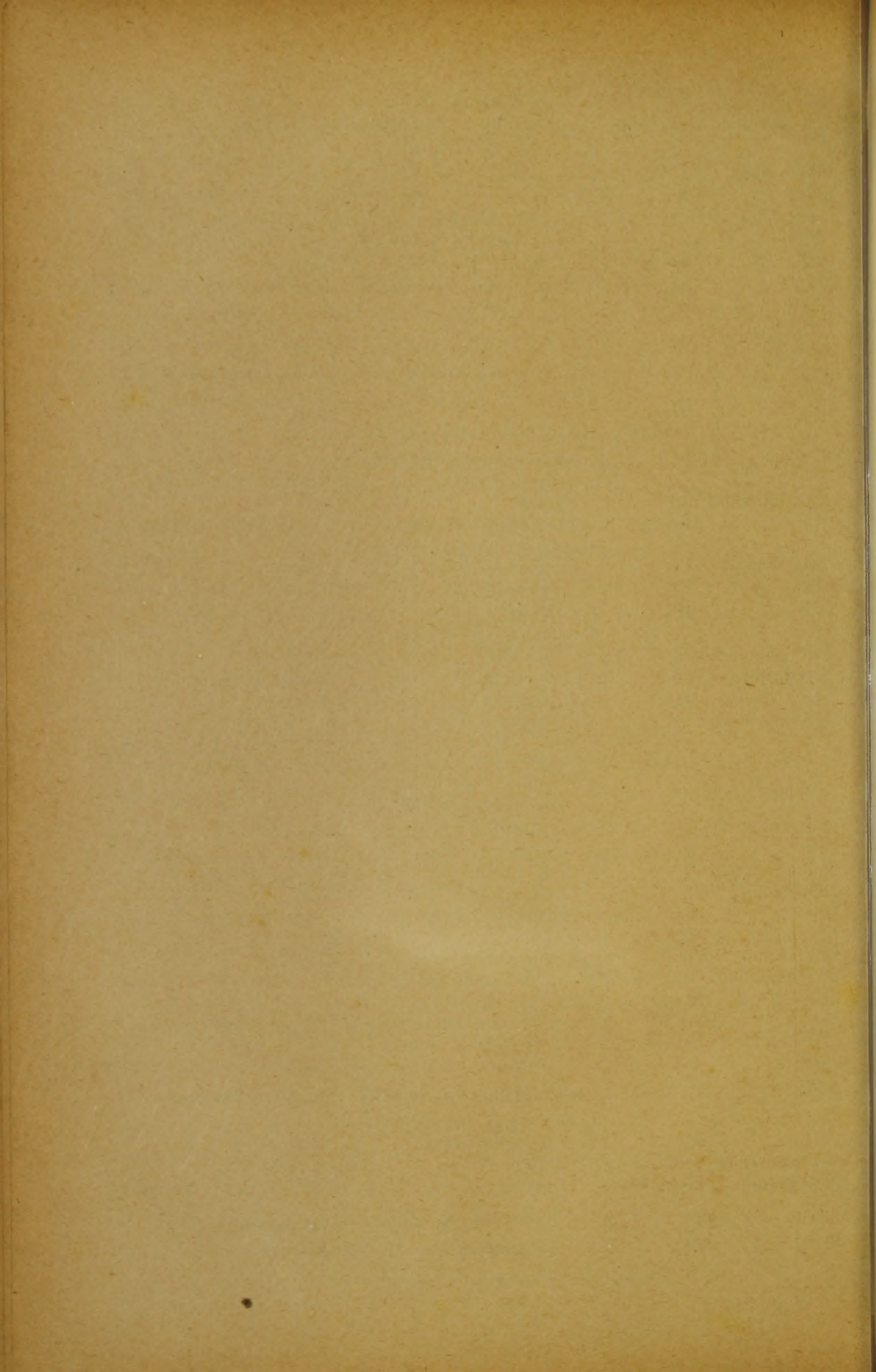
" 138	nota rënd.	4	" agetămū	"	prindemū
" 140	rëndul	34	" continuă	"	continuă neîntreuptū
" 142	"	26	" Grigore	"	Georgie
" 143	nota 6 fine	8	" adaoge și	"	cf. „Cron. Rom.“ I, 15, 111; t. II. 24. 142. „Descr. Mold.“ p. 124, 129, 168.

Candela Nr. 5, anul 1886:

" 263	rëndul	7	" discerdia	citesce	discordia
" 263	"	8	" și îi ațită	"	îi ațită
" 263	nota rënd.	4	" M. Costin	"	2) Miron Costin
" 265	rëndul	26	" ântâip	"	ântârū
" 266	"	26	" Patriarchului	"	Patriarchul
" 271	nota rënd.	10	" carei	"	cari
" 272	rëndul	28	" κεφαλαίων	citesce	κεφαλαίων
" 275	nota rënd.	30	" după Domnū adoage și	"	Cron. Rom. I., 371,
" 276	"	26	" unu citesce	"	unū
" 276	"	28—29	" aleasū pre pământu va fi	cit.	aleasă pre pământ nu va fi
" 278	rëndul	29	" de a II oară, a doaua	"	de a II oară
" 281	"	3	" зрѣнс	citesce	зрѣнс
" 281	"	20	" епитрахла сътворна	cit.	епитрахла сътворил

Candela Nr. 6, anul 1886:

" 351	"	15	" a șaptă	citesce	a șaptea
" 351	nota rënd.	8	" dărutor	"	dăruitorū
" 352	rëndul	2	" sântū	"	sântū
" 356	"	20	" 'Евстратыѣ	citesce	'Евстратыи
" 356	"	22	" ЛЮБЕЗНЫИ	"	ЛЮБЕЗНЫИ.



lucratu pentru luminarea națiunei noastre și care cu atâtea trude și osteneți, cu atâtea sacrificii și suferințe a pusu temeliele literaturii noastre naționale lucrându din resputeri și cu unu zelu nepomenitu împreună cu alți bărbați meritoși au întinsu și răspânditu în toate părțile firile miculu curent, care începuse să sufle mai alesu din timpul Movilesciloru, dară care sta acuma ca amortitu sub împregiurările cele grele, asemenea apelor sub clima cea aspră a ernei, și astufeliu împreună au inauguratū ūă eră de regenerare; a unui bărbatu, care face obrazu nobililor țarei Moldovei, onoare familiei sale și fală patriei și care a purtatū cu demnitate și iubire toiagul archipăstorescu alu bisericei Moldovene. Dacă ânsă prin ele n'amū fi ajunsu a face aceasta nici amū fi reșitū a mulțami prin ele așteptările fiăcărui, care are înaintea sa meritele unui bărbatu atât de strălucitu alu națiunei noastre cum a fostu Mitropolitul Vărlăamū, atunci totu-și sperămū că cititoriul va crede „neputinței omenesci“, cum se esprimaū bătrênii noștri cronicari, ori' și vā aduce aminte și va avea în vedere cuvintele nemuritoriului Lazarū, carele dice: „Lumina soarelui nu poate toate văile și adâncurile pământului să le străbată, mai puțin dară va putea omul toate lipsele fratelui și ale de aproapei seū să le deplinească“.

Stefan Dinulescu.

Bibliotece populare și înființarea lor.

E bine și frumos, ca omul să aibă în viață un ideal, ori mai bine încă țintă, căci atunci acțiunile lui vor avea un mers regulat, potrivit cu ținta, ce o are.

Idealul poate fi bun, poate fi și greșit.

În cazul dintâru omul devine folositor, în cazul alu doilea stricacios societății și sie-și însu-și. Unul din cele mai mari idealuri, ce trebuie să-l avem fă-carele, nu poate fi decât rădicarea scoalelor noastre. Până aci încă nu suntem împediți cu postulatele, cari le cerem dela ele. Unii vor să susțină, că ar fi prea multămiți, dacă țeranul nostru ar ști să cetească, să scrie, să socotească și să aibă cunoștință din geografia comunei, ținutului și a țerei, în care trăiesce și în fine să știe că e român și ca atare să înțeleagă datoriile de om și de cetățan. Alții vin și pretind dela școală cultivarea simțului religios, care nu numai că e încă necesitate pentru fă-care om, ci totu-șă-dată și un prețios bun neînlocuit cu nimic; spre scopul acesta combat ei ori-ce programă, care nu are în vedere religionea ca singurul mijloc, pentru de a-i asigura omului încă poziție solidă în stat și societate, ca omul în zile de ispită și suferințe să nu cadă, fiind lipsit de cel mai puternic rădime — de religione.

Mai vin alții și ceru economia, introducerea lucrului de mână în școală, ca așa să se desvolte la generațiunea viitoare spiritul de muncă, spiritul de negoț și întreprindere. Alții ar dori, ca încă parte din timpul, ce-lu petrece tinerimea în școle, să fie destinat pentru agricultura practică, pentru modul tractării și îngrijirii vitelor și pentru industriile locale. Va să dică. stăm față în față cu nise postulate, a căror existență de drept nu o neagă nimenea; numai câtu toți uită, că suntem numai în școala populară, și toți perd din vedere factorii, de cari dispunem pentru aceste trebuințe.

Greutăți dar de diferită natură întâmpină celu chemat a direge școalele, fă numai dintr'unu tractu, necum din încă metropoliă sea archidieceasă întreagă și astu-feliu o fi bine, ca să stabilim înainte de toate, ce putem pretinde dela un băiat în vârstă de 6—12 ani și ce dela cei dela 12—15 ani.

Aceasta nu se poate improvisa printr'unu singuru articolu într'unu diariu, dar nici stabilă ca normă pentru întreaga archidieceasă, deoarece diferite suntu trebuințele țeranilor noștri din comitate și diferite trebuințele celor dela marginea țerei.

Ūă trebuință comună însă aū toți și aceea este scrisul, cetitul și cunoscințele relegioase morale. La aceste dacă vom pune fundământū bunū, avem chiăia, cu care putemū descuiá ușa casei, ca să întrămū în cele-l'alte.

Vine acum marea întrebare, ce-ī va folosí poporului, că va scí cetí, dacă nu are, ce cetí? Scoala poporală fără bibliotecă populariă nu-și poate îndepliní activitatea sa și firul ei se întrerumpe.

Scoala e chiăia, biblioteca e casa, și câtū de rău nu-ī, dacă ai chiăia și nu ai casă, unde să întri! În acestū cadū puținele cunoșcințe rămânū fără folosū, se uită și aceasta e mare perdere la noi, ūă perdere, care nu o putemū din destulū accentuá; deci e timpul, ca să ne cugetămū la îndreptarea acestui rău. Destulū timpū e, de cândū am fostū opăciți de întunerecul ignoranței — și în viitorū nu ni e permisū a mai sta departe de isvoarele rēcoritoare, cari le oferesce sciința tuturor neamurilor.

Ūă grupare a mai multur oameni de carte, cari să scrie pentru poporū și pentru bibliotecile de înființatū în scoalele poporale, vedū, ca e ūă necesitate împērativă. Cumcă ađi avemū ūă cunună frumușică de scriitori romāni, nu o putemū negá, dară ei sūntū risipiți, nu sūntū concentrați, nu lucră într'ūă direcțiune și cu unū planū anumitū, ci își risipescū puterile unul într'ūă parte, altul în alta. Dovadă cea mai viă o avemū chiarū și în aparința multor foi și foișoare din timpul din urmă.

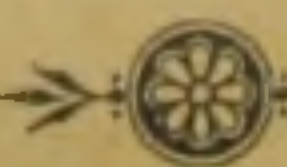
Nu ar fi mai bine, mai consultū, ca aceia-ce s'aū dedicatū a scrie pentru poporū în astū modū devenindu-ī folositori, dacă ei 'ș-ar grupá puterile, edāndū cărți popularie pentru poporū? Nu ar fi mai bine, ca sinodul procsimū să voteđe ūă sumă de bani pentru oameni, cari ar presēntá cărți scrise în stilū populariū, novele de cuprinsū moralū, cari, tipārindu-se în tipografia archidiececană, să se distribuie la toate scoalele cu prețū câtū de bagatelū?

Eu credū, că ar fi singurul mijlocū, pentru de a pune basă la înființarea bibliotecelor poporale sătesci, dacă astū-feliū de oameni, doi trei, ar fi chiāmați anume spre acestū scopū și dacă ostenelele muncēi lor ar fi remunerate.

Pēnă nu vom face astū-feliu, nu vom avé cărți, nu e cu putință, ca să lățimū gustul de cetitū la poporul nostru și în urmare nu e cu putință, nici ca să satisfacemū postulatelor cerute cu stāruință dela scoala poporală.

Vor fi dicândă unii, că avemă „Mica bibliotecă a istorioarelor interesante“, alții ni vor indică cărțile d-lui N. D. Popescu, alții cele 23 de broșurele, novele după Boccacio seaă și altele, eu însă pentru scoalele noastre nu află cărți de cetitū și de datū în mânele bătaților ca lectură folositoariă decâtă cele 50 de istorioare morale, scrierile lui Ispirescu, Genoveva, Biografiile romane după Grube, Robinson celū june după Campe, și 2--3 povești din biblioteca populariă și în fine scrierile domnului Riureanū. Este destulū atâta? Credū, că nu, dar bine ar fi, dacă celū puținū și aceste ar fi în fiă-care comună și anume, dacă nu în mai multe, celū puținū în câte unū esēmplariū. Nu de mai puținū interesū ar fi să se scrie biografiile bărbaților nostri, cari au lucratū pentru noi, de-aseenea în stilū populariū și să fie predate în mânele școlarilor. Numai după-ce se vor concentra astū-feliū de puteri și vor lucră timpū mai îndelungatū în direcțiunea aceasta, vom vedē și vom scī aprețiă marce avantajū, ce'lū vor oferī scoalelor noastre și printr'insele poporului românū. Consistoriul archidieceasanū ar promovă multū și cu mare succesū causa scolariă, dacă ar presēntă sinodului viitoriū ūă propunere de soil acestă, căci prin ea s'ar grupă mai mulți oameni la ūă acțiune comună și în fine cărțile aceste, devenindū proprietatea tipografiei, ar formă unū venitū sigurū pentru fondul tipografiei noastre. Cei-ce nu ar fi în stare să producă ce-vă originalū, ar putē trăduce din limba germană saū francesă astū-feliu de cărți și folosul atâtū materialū câtū și moralū ar fi neprețuitū.

(Telegraful Românū.)



ДВА ПИСЬМА ФОТІЯ,

святѣйшаго патріарха константинопольскаго.¹⁾

1.

Къ Евсеію, монаху и настоятелю, письмо утѣшительное Фотія патріарха константинопольскаго, по случаю смерти сестры ея.

Если-бы смерть начинала нами, еслибы мы были первыми ея жертвами, въ такомъ случаѣ мы имѣли-бы право смущаться ею, якъ чѣмъ-то новымъ и неожиданнымъ; но отъ начала рода человеческого мы стоимъ между жизнью и смертью, но смерть наложена на праотцевъ нашихъ въ наказаніе и ни одно живое существо не свободно отъ нея: зачѣмъ же смотримъ мы на то общее бѣдствіе, якъ на принадлежащее однимъ намъ? Зачѣмъ вздыхаемъ Никто не можетъ избѣгнуть смерти, природа не допускаетъ инаго закона: къ чему-жъ ведетъ наше страданіе и наша скорбь особенно когда скорбь та не свята и незаконна, и когда, оплакивая смерть близкихъ намъ, мы наносимъ смерть самимъ себѣ? Если смерть тая тяжела для насъ, то зачѣмъ стремиться къ ней, зачѣмъ сокращать срокъ, опредѣленный Творцемъ? Если же она вещь добрая и полезная; то зачѣмъ такъ горько оплакивати тѣхъ, которые умерли по опредѣленію Господа? „Сестра моя покинула меня“, скажешь; „послѣ Бога, она была моимъ единственнымъ утѣшеніемъ, она услаждала мои скорби, облегчала мои печали и составляла мое утѣшеніе“. Что-же, родители твои развѣ не оставили тебя? Другіе-же родственники, развѣ не сдѣлали тогоже? И, потомъ припомни все обширное потомство Адама. И ты сама оставишь другихъ послѣ себя, и нѣтъ существа въ цѣломъ міру, которое-бы не горевало о комънибудь. Сестра покинула сестру, но она нашла родителей, которые ей предшествовали; она оставила сестру, но возвратилась къ Господу, нашему общему отцу; она вступила уже въ обитель, въ которой мы всѣ идемъ. Ты жалуешься на то, что тебя она покинула, и не думаешь о тѣхъ, кого она нашла. Ты стонаешь о томъ, что не видишь болѣе ея тѣла, и не радуешься о тѣсномъ и неразрывномъ союзѣ, который душа ея заключила съ тобою; ты съ трудомъ переносишь то, что она освободилась отъ всего тѣннаго; ты, слѣдовательно, не даешь никакого значенія ея безсмертной и нетѣнной славы? Но якъ-же она тебе покинула? Да, мы могли бы сказать, что она дѣйствительно покинула насъ въ такомъ случаѣ, если-бы она предана была уничтоженію, еслибы она подпала какой-либо чуждой власти; но если она хранится въ рукъ Творца, если мы имѣемъ съ нею одного и того-же Господа, бодрствующаго надъ нами, если имѣемъ одно общее съ нею жилище, общую святыню, съ тою разницею, что она уже не доступна волненіямъ житейскимъ, а мы еще бо-

ремся среди нихъ, — то сказать, что она насъ покинула, значить предполагать, что мы сами не стремимся къ той же спасительной пристани. Если мы не идемъ по той же стезь, если не ожидаемъ того-же конца; то намъ позволительно жаловаться и стенать о разлукъ. Но если все мысли наши и поступки направляются къ той-же цѣли: то зачѣмъ намъ плакать? Зачѣмъ мы возстаемъ противъ закона природы? Родившись смертною, она заплатила дань свою смерти; раздѣляя судьбу своихъ родителей и всего рода человеческого, она перешла изъ той жизни въ другую. Было-ли бы справедливо нарушить для насъ ходъ природы и измѣнить предѣлъ, назначенный Творцемъ? Видѣли-ли когда существо родившееся и не подвергшееся смерти? Я не стану говорить о цвѣтахъ, чарующая красота которыхъ восхищаетъ не зрѣніе только, а и все чувства; не говорю о безчисленныхъ растеніяхъ и всевозможныхъ животныхъ, которыя существуютъ временно и получаютъ бытіе только условій — покинути его по волю Творца. Но подумай о безчисленныхъ свѣтилахъ, столь чудно распределенныхъ, озаряющихъ твердь небесную, разсвѣвающихъ мракъ ночи и представляющихъ человѣку величественнѣйшее зрѣлище. Подумай о лунѣ, которая, заимствуя свѣтъ свой отъ солнца, отбрасываетъ далеко свое блистающее сіяніе, якъ-бы соперничая съ солнцемъ. И что же? Все тѣи блестящія свѣтила взираютъ на свой конецъ, признаютъ дань, которую обязаны уплатити, и якъ-бы стремятся къ тому, чтобъ скоріе уплатити ее. Самое солнце, тое блистательное, тое чудное по своей красотѣ солнце, которое, если позволено такъ выразиться, стремится въ неизмѣримыхъ пространствахъ, подобно гордому исполину, мѣрно и сверхъестественно двигаясь съ одного края неба на другій, — солнце, которое якъ-бы исходя на театръ, оживляетъ, согрѣваетъ лучами своими все твореніе и проходя необъятныя пространства, не утомляется, не старѣетъ, не теряетъ красоты своей и не наживаетъ ни малѣйшаго признака разрушенія, — и что-же? — и тое великое блестящее солнце не уйдетъ отъ разрушенія, и оно преклонится предъ закономъ природы.

Все измѣняется; нѣтъ ничего смертнаго, что моглобы стремиться къ безсмертію, не прошедши черезъ смерть. И смотри, все твари измѣнены и преобразены, ни одна не жалуется на тое, все ждуть въ совершенномъ спокойствіи и покорности исполненія надъ ними воли Творца. А мы, напрасно льющія слезы по умершимъ, неужели мы не страшимся жалобами своими навлечь на себя гнѣвъ Божій? Неужели, въ виду столькихъ примѣровъ предъ своими очима, мы не очнемся отъ нашей летаргіи и станемъ поддаваться внушеніямъ діавола и нашихъ злыхъ склонностей? Творецъ призвалъ къ себѣ и взялъ обратное твореніе, а ты не хочешь, чтобы оно было освобождено отъ столькихъ заботъ и тре-

вогъ, встрѣчающихся въ жизни. Ты не желаешь, чтобъ сестра твоя вступила въ новую жизнь, ты жальешь о столь великомъ благодѣяніи къ ней Господа! Господь содѣлалъ ее безсмертною, а ты плачешь, какъ будто она уже не существуетъ! Достойны-ли твоей добродѣтели подобныя слезы? Войдемъ въ самыхъ себя, познаемъ условія нашего бытія, преклонимся предъ волею нашего Творца, помыслимъ о бесконечномъ величіи Его милосердія. Онъ установилъ смерть въ наказаніе, но Своею смертію открылъ намъ врата безсмертія. Смерть есть, конечно, приговоръ прогнѣваапаго Бога; но она даетъ намъ познати великую благость Судии. Тая мысль далеко превышаетъ наше пониманіе. Смерть разрушаетъ тую тлѣнную природу за преступленіе нашего праотца, но самое то разложеніе есть начало поваго творенія. Смерть разлучаетъ душу съ тѣломъ; но она образуетъ другой, болѣе высокій и совершенный союзъ. „Сѣется въ тлѣніи, возстаетъ въ нетлѣніи; сѣется въ уничиженіи, возстаетъ въ славу; сѣется въ немощи, возстаетъ тѣло духовное“ (1 Кор. 15, 42).

Творецъ призываетъ къ себѣ свое твореніе, Онъ скрываетъ его отъ очей смертныхъ; но Онъ ставитъ его среди Ангеловъ и дѣлаетъ соучастникомъ ихъ славы; а мы плачемъ и стенаемъ объ томъ? Какъ должны мы быти далеки отъ того!

2.

Пагубное неповиновеніе нашихъ прародителей! Строгое наказаніе! Якимъ образомъ тотъ лукавый змій проникъ въ рай? Якимъ образомъ онъ могъ убѣдiti? Якимъ образомъ жало смерти достигло до насъ? Быстрые стрѣлы, страшныя молніи, бичъ тотъ достигъ до насъ. И теперь, тая юная дочь, блеснувшая на одно только мгновеніе, перешла въ сѣнь смертную зрѣлице печальное и оттакливающее даже для ея родителей. Едва тотъ нѣжный цвѣтокъ началъ расцвѣтати, какъ уже изсушенъ до самого кореня. Природа готовилась воспроизвести, но жестокая коса смерти скосила жизнь, готовившуюся даровати другому жизнь. Якими слезами, якою скорбію, якими жалобами, якими стенаніями можно оплакувати подобное нещастіе! Тое долгое и грустное молчаніе сдѣлало уста ея нѣмыми, но молчаніе устъ тѣхъ не отъ скромной сдержанности, а отъ того, что они готовы разложитися. А глаза ея? увы! якая безутышная скорбь! глаза ея, какъ мнѣ то выговорити? выпускаютъ изъ себя жизненную жидкость, послѣднія капли которой висятъ на рѣсницахъ. Живою румянецъ, украшавшій щеки ея, замѣнился смертельною блѣдностью; она потеряла всю свою красоту. Наконецъ, лице ея, какъ всегда бываетъ въ подобныхъ случаяхъ, представляетъ ужасный и отвратительный видъ. Якій рокъ пере-

слѣдуетъ нашу семью, якая ненависть поражаетъ насъ стрѣлами своими? За первымъ, поразившимъ насъ несчастіемъ, слѣдуетъ второе, еще ужаснѣйшее: одно поразило младенца въ колыбели, другое — юную женщину, готовившуюся сдѣлаться матерью, еслибъ жестокая смерть не возпрепятствовала тому. Откуда столько страшныхъ бѣдъ? Они приходятъ къ намъ отъ людей, отъ нашихъ скрытыхъ враговъ. Со всѣхъ сторонъ скорби осаждаютъ насъ, мы и дѣти наши — цѣль, въ которую направлены ихъ стрѣлы. Мы представляемъ собою якбы сцену, на которой разыгрывается трагедія: печаль, скорбь уныніе, ужасы всевозможныхъ страданій составляютъ цѣлый кортежъ, попирающій насъ своими ногами. Клото¹⁾, или, я не знаю, якое божество управляетъ тимъ кортежемъ; его пагубныя сѣти охватываютъ насъ и дѣлаютъ изъ жизни нашей полную драму!... Но что я дѣлаю? куда я увлекаюсь? Я, который хотѣлъ утѣшати, я также, не знаю почему, предаюсь скорби. Мой безсильный разумъ увлекся къ цѣли, совершенно противоположной той, якую я съ начала положилъ себѣ, и вмѣсто того, чтобъ принести утѣшеніе, я примѣшиваю свои слезы къ тѣмъ, которыя долженъ былъ осушити. Но овладѣемъ собою, не будемъ предаваться глубокой скорби нашей; она бывала пагубна для многихъ, потому что не только разрушала тѣло, но смертельно поражала и душу; не станемъ же доставляти того удовольствія врагамъ нашимъ, ибо несчастія угнетаемыхъ несказанно радуютъ угнетающихъ. Не отстанемъ отъ примѣровъ крѣпости духа, оставленныхъ намъ нашими отцами. Они видѣли дѣтей своихъ погибавшими такою смертію, якой не существуетъ болѣе въ наше время и дай Богъ, чтобъ никогда не существовало. Вода, огонь, мечъ разлучали ихъ съ ихъ дѣтьми. Они должны были переносити горькое и тяжкое изгнаніе; они были удаляемы отъ всѣхъ друзей и близкихъ своихъ, они были лишаемы всего, что сколько нибудь облегчаетъ душу, и однакожь они страдали съ благодарностью, служа Господу, воля Котораго, непостижимая для ума человѣческаго, управляетъ всѣми событіями. Помыслимъ о томъ, что мы такое, и откуда мы происходимъ? Рожденные смертными родителями, развѣ не смертны мы сами? Явившіеся на время изъ ничтожества, мы вскорѣ исчезнемъ. Гдѣ отецъ мой, гдѣ моя мати? Исполнивши свою мимолетную роль на сценѣ жизни, они оставили ее, не унеся съ собою ничего, кромѣ мученическаго вѣнца своего и своей доблести. Самые цари и князья міра, которые въ своей гордости воображаютъ себя безсмертными, также исчезаютъ, со всѣмъ могуществомъ своимъ, въ безднахъ смерти. Всѣ, цари и простые смертные, старцы и юные, мужчины и женщины, всѣ мы жертвы смерти, ничто не ограждаетъ насъ отъ ея ударовъ.

¹⁾ Мифологическая парка, — младшая изъ трехъ.

И тое вовсе не новость якая нибудь для насъ, то не что-нибудь неизвѣстное или чуждое намъ. Дочь твоя родилась смертною и заплативъ свою дань закону природы, она, слѣдуя тому же закону, вступила въ обладаніе своимъ правомъ на небесную обитель. Впрочемъ, она не оставила дѣтей, оплакивающихъ свое сиротство, она не унесла въ могилу страха за своихъ дѣтей, страха, болѣе ужаснаго, нежели самая смерть. Она не испытала множества скорбей жизни. Она не искала смерти, которую другіе, подъ гнетомъ нескончаемыхъ страданій, такъ пламенно призываютъ. Бесѣдуя съ родителями своими, она ушла отъ бурь жизни, въ ихъ объятіяхъ испустила она послѣдній вздохъ свой. Рука матери закрыла ей глаза. Тѣлу ея возданы были послѣднія почести, его положили въ склепъ послѣ великолѣпныхъ похоронъ, лучшимъ украшеніемъ которыхъ были: скромность, благочестіе, скорбь. Она перешла въ обитель, изъ которой на вѣки изгнаны скорбь и слезы. Чегожь мы еще хотимъ? Печаль моя исчезаетъ, когда я думаю о тѣхъ опасностяхъ, которыя ожидали тую счастливую женщину, и я радуюсь тому, что она отъ нихъ освободилась. Я не вижу скорби моею, я вижу одну славу Господню; горесть моя переходитъ въ благодареніе за то, что она такъ счастливо избавлена отъ бѣдствій нашего времени.

„Но“, скажешь ты, „она такъ мало жила“. Но что въ томъ, меньше или больше мы проживемъ, если мы неизбежно должны пройти чрезъ врата смерти? Никто не можетъ радоваться прошедшему, будущее еще не настало; настоящее, въ которомъ заключаются всѣ наши утѣхи, быстро проходитъ. Потому, коротка-ли или продолжительна жизнь наша, — такъ якъ всѣ радости наши заключаются въ настоящемъ, — то сума наслажденій одинакова якъ для глубокаго старца, такъ и для цвѣтущаго юноши. И тотъ и другой живутъ только настоящимъ; прошедшее и будущее не могутъ доставити ниякой отрады ни тому, ни другому, по тому все равно, жити-ли мало, или много времени. Но я ошибаюсь, то не все равно; ибо, если, якъ говорятъ и якъ опыты увѣряютъ, никто не чуждъ проступковъ, хотябы жизнь его продолжалась всего нѣсколько дней, то слѣдуетъ, что скорѣе сбросившій съ себе грязную оболочку, привязывающую насъ къ землѣ, покидаетъ жизнь болѣе чистымъ. Потому то оплакивати дочь свою за то, что она осталась болѣе чистою, значитъ проливати преступныя слезы. Но она исчезла преждевременно? Никогда не хотѣлбы я слышати тѣхъ словъ дерзновенныхъ, той мысли преступной. Преждевременно, говоришь ты? А когда она родилась, почему не говорилъ ты, что она увидѣла свѣтъ преждевременно? Она пришла въ міръ въ опредѣленный ей Господомъ часъ. Намъ-ли назначати мгновеніе, въ которое она должна возвратитися къ своему Творцу? Божественный Дѣлатель, сотворивъ ее, зналъ вне-

редъ, въ какое именно время нужно будетъ отозвати ее. Онъ создалъ ея тѣло въ утробѣ матери, Онъ далъ ей жизнь, Онъ защищалъ ее съ дѣтства до юности, до того возраста, когда, достигнувъ зрѣлости, она вступила въ бракъ. Все то дѣлалъ Онъ своевременно; но когда Онъ перевелъ ее изъ жизни въ вѣчность, то неужели тутъ показалъ Онъ недостатокъ мудрости? Пусть такое богохульство никогда не оскверняти благочестивыхъ устъ и покорнаго сердца. Мы должны проливати слезы и стенати о томъ, что человекъ способенъ имѣти подобныя мысли, а не о томъ, что смертное перешло къ безсмертію. И такъ должно плакати не о той, которая покинула свое тѣльное тѣло, а о томъ, кто оскорбляетъ Высочайшую мудрость; не о той, которая признана на вѣчный бракъ, но о томъ, который хотѣлъ бы погребсти душу въ могилѣ. Но смерть ея предупредила смерть ея родителей. Что-жь изъ того? Быти можетъ, ты хотѣлъ бы, чтобъ она, окруживъ своими заботами родителей на ихъ смертномъ одрѣ, унесла съ собою столько горькихъ скорбей? Кто говоритъ такимъ языкомъ, у того сердце не отца, а мачихи; онъ не имѣетъ любви отца и матери; онъ ищетъ того, что полезно ему самому, а не его дочери, и подъ видомъ скорби о ней, онъ думаетъ объ одномъ себѣ. Якимъ образомъ смерть тѣхъ, кого мы любимъ, можетъ быти причиной нашихъ слезъ? Дочь твоя покинула насъ; отъ нынѣ она свободна отъ смерти: въ томъ нѣтъ причины къ скорби. Зачѣмъ же изнивати отъ печали?



CUVÎNTARE

de ținută în biserica veche mitropolie din Suceavă, unde dacū moascele
S. M. M. Ioanū Nou.

IUBIȚILOR ASCULTĂTORI !

Vedēndu-Vē aice în ceată numeroasă, în ceată de închinători, venindū dela apusū și dela răsăritū, dela ameață-ți și meată-noapte, cu inimă umilită, cu credință înfocată, și cu evlaviă adevărată la locașul acesta, unde sūntū aședate cu bună-cuviință moascele s. M. Martirū Ioanū, vedēndū aceasta privescete rară nu sciū, să laudū mai ântâiū delul vostru întru cercetarea locurilor sante, ori să-lū fericescū mai vērtosū pre s. M. Martirū, carele cu credința sa neclătită și cu dragostea învăpăiată cătră Dumneșeū și-a agonisitū cununa cea nevestejită a Martirului.

Darā credū, că nu-mi potū împlinī îndoita dētoriă, ce mi-o în-pune diūa de astă-ți mai potrivitū, decâtū urmândū unei datine stră-vechie a bisericei creștinesci. Și anume datina, că creștinii din deosebită dragoste cătră vr'unū sântū, îi înpodobescū icoana în serbătoarea lui cu cunune de flori. Și noi, voim să ni ținemū de datina aceasta prea frumoasă, și noi voim să ni împlinimū această dētoriă cătră s. M. Martirū; fiind-că diūa îi pică într'unū timpū cândū firea își deschide comorile sale, cândū țarina sāmână cu ūă grădină mare de flori.

Darā pe câtū mai pe susū este ființa de față a cui-vă 'năntea chipului sēū, pe atâta se cuvine să fiă mai aleasă și onoarea și buna-cuviință, ce vi-se arată. Deci aceste aducēndu-mi-le a minte, mi-am propusū să depunū și eū astă-ți la racla acestui s. Martirū ūă cunună, însă nu de flori trecētoarie, cari astă-ți bine-că lucescū cu frumșetă rară și surprinșetoariă, dar' mâne sūntū pălite și vestede, nu de flori, alū căroră mirosū nu se întinde decâtū între hotarele unui locū, mărginitū, ci de nisce flori, ce nici ūădată nu se veștedescū. și a căroră mirosū plăcutū și desfētătoriū se strecoară pretutindene prin toate timpurile și prin toate locurile pēnă la mărgi-

nile cele mai repuse ale creștinismului; voiesc să depun la racla sântului Ioan cununa înpletită din virtuțile lui înseși.

Nainte de ce să încep însă lucrarea aceasta, recurg și vă cer sprijinul vostru, prea pioșilor ascultători, să-mi ajutați a înpleți această cunună luându a minte la cuvintele mele.

Eacă! Cea dintâi și mai de frunte floare, ce încununează capul sântului Ioan este întrebuintarea bună a anilor junetei. Intr'adevăr, cel ce are de făcut un lucru mare, trebuie să-l înceapă de demineată. Intre toate lucrurile însă e lucrul mântuirii sufletului nostru cel mai cumpenitoriu; deci și noi trebuie să-l începem în demineata vieții noastre, pe cândă puterile ni-să încă proaspete, căci cine nu lucră într'acestă timp, acela plânge cu amar în sara vieții sale, cândă puterile trupesci și sufletesci îi sânt reduse și slăbite.

Iubiților tineri! La voi îmi îndreptă deci cuvintele mele mai întâi. Priviți cu ochii voștri sufletesci la tinerețele s. Ioan și învățați, cum să întrebuintăți anii junetei voastre, ca să vă fiă de folos. Născut în Trapezunta un oraș din Capadocia, din părinți avuți, și cu frica lui D-șeu, s. Ioan căută a-și însuși de timpuriu năravuri bune și științe alese, încâtă părinții din orașul lui îl arătau pre dînsul fiilor lor ca pildă strălucită și vrednică de urmare. Crescându mai mare, el renunță la plăcerile și desfătările lumesci, de cari putea ave parte ca copil de părinți avuți, cum eră; și preferă a întrebuintă avuțiile sale mai vîrtos spre lauda și pre-mărirea lui D-șeu, precum și spre ușurarea sortii celor sermani și lipsiți.

Așă-i oare și în diua de astă-di? In diua de astă-di abia pășesce tînerul preste pragul copilăriei și-l vede alergându după tot felul de desfătări, dedându-se eu grăbire jocului și petrecerilor sgomotoase, cari pe lîngă că-i strică sănătatea, îl aduc încă prea adese ori la tovărășia rea, și-l împing din ce în ce tot mai mult pe povârnișul perđării sufletesci. Aceasta, iubiților creștini, se cade să nu fiă.

A doaua floare în caracterul s. Ioan este dragostea cea învăpăiată cătră D-șeu și aproapele. In traiul sântului vedem în adevăr întrupată cuvîntul apostolului, ce dice: „de va spune cine-vă, că iubesce pre D-șeu, ear' pre fratele său îl uresce, mincinos este; că cela ce nu iubesce pre fratele său, pre carele-l vede, pre D-șeu, pre care nu-l vede, cum poate să-l mai iubească?“ (Ioan I. 4. 20—21).

Istoria sântului ni arată multe fapte eșite numai din curată dragoste cătră aproapele. Ea ni spune, cum-că el călătorind cu

corabia dela Trapezuntū la Cetatea-albă, îi miluîă pre cei săraci, îi învêță pre cei nesciutori, apoi îi făcea pre cei păcătoși luători a minte la bunătatea și dragostea lui D-deū, și-i câștigă pentru împărăția ceriului, în fine îi mângăă și ajutoră pre cei bolnavi și-i în-tăriă întru sperânța înviării și a vieței de veci.

Oare mai sântemū și noi atâtū de însuflețiți de dragoste cătră aproapele ca sântul Ioanū? O! cândū ar reînviă cu sərbarea dlei de astă-đi floarea aceasta, care pretutindene prea mult s'a vestejitū! Ȋicū: pretutindene! căci ce vedemū? Ici răsărindū în cercul familiarū spinul gâlcevei și alū urei chiar între muiere și bărbatū, chiar între părinți și fii, ca să nu mai đicū între vecini și neamuri, ear' dincolo burueana sgârceniei care prinde adūnce rădęcine; ice se îngâmfă tulipanul fără de mirosū alū mândriei, ear' dincolo își arată capul macul celū selbaticū alū defaimării, carele cu veninul lui îlū nimicesce pre aproapele, răpindu-'i numele celū bunū. O! de ar perı dintre noi toate buruenele acestea și s'ar inoi în inima noastră floarea cea de bunū mirosū a dragostei cătră aproapele, care ne face să ertăm celora ce ne vatămă, să ne rugăm la D-deū pentru cei ce ne facū noaūă reū, și să'i bine-cuvântăm pre cei ce ne blăstēmă.

Să se inoiească deci în noi floarea dragostei cătră aproapele, fără de care dragostea cătră D-deū nu-i decâtū fățaria. Și această dragoste cătră D-deū și cătră unul născutū fiul seū Domnul nostru Is. Chs. anume đelul celū înfocatū alū s. Ioanū pentru răspândirea credinței creștinesci, și sinceritatea, cu care o mărturisiă, aceasta este floarea cea mai strălucită în cununa de pe fruntea sântului, uă floare, pentru care suferi elū patimele cele mai crâncene, și-și agonisi cununa muceniei. Și anume, în călătoria dela Trapezuntū la Cetatea-albă, vedēndū cārmaciul corabiei, carele eră de neamū frâncū și de legea apusului, cum-că sântul Ioanū se rugă lui D-deū și postiă adese-orı, începū a se prici cu dēnsul despre credința cea adevērată. Eară sântul, carele eră prea iscusitū în învățaturile cărților și prea înțeleptū îlū învingeă pre frâncū de-a pururea, dāndu-i de rușine socotințele cele eretice. Aceasta îlū făcū pre frâncū să se aține de pismă și ură și să caute nu numai a-lū abate pre sântul Ioanū dela legea cea adevērată, ci a-lū și perde. Ajungēndū deci la Cetatea-albă, elū plecā îndată la cadiul Cetății, carele eră de legea păgână și-i dise cu violenă: „Stăpâne! eacă a venitū aice cu mine unū omū, carele voiesce să calce obiceiurile lui părintesci, să se în-

străineze dela legea creștinească și să ia legea voastră, și aceasta din multe cuvinte de ale lui am priceput'-o, călătorindă împreună pre mare. Deci cearcă, și vei primi mare laudă și onoare dela împăratul, fiindă-că elu-i omă foarte slăvită, și unul din cei dintâlu ai Trapezuntei." Audindă aceste tiranul Cadiu, trămise îndată să-lă aducă pre sântul în divană, și sosindă, îi dise: „Veste bună am audită despre tine, omule! adevă că voiesci să treci la legea noastră, ce este unică adevărată, și să te lepeți de legea creștinească, ce este de rîsul lumii. Deci te întrebă, voiesci, ca aice 'năntea întregului poporă să afurisesci predaniile și legile creștinesci, și să premăresci Soarele, celă ce este dătătoriu de lumină, și stelele, cele-ce strălucescă noaptea, aducându-li lor jertfă? Așă multă onoare și mare boerie vei primi dela împăratul, eară noaue ca ună adevărată frate ni vei fi." Ascultândă sântul Ioană cu luare a minte aceste smomiri, îi răspunse apoi cu îndrăsneală și tărie: „Nu mă voiă lepădă de Christosul meu, de celă-ce a făcută și soarele și stelele, și nu voiă aduce cinste făpturei, care se cuvine numai feței făcătorului; tu însu-și, o cadiule! mai bine lăpădă-te de legea cea păgână și primesce botedul, credendă în Christosă, care însu-și este D-deul celă adevărată."

Vedendă aceasta cutezare tiranul, se aprinse de mânia și poronci îndată, ca să-lă deie pre Sântă la pământă și să-lă bată cu vine sucite fără de nici uă milă, eară făcendă-se apoi curendă sară, să-lă lege și să-lă arunce în temniță. A doaua di de demineață se sui tiranul eară-și în divană și poronci, ca să-lă aducă pre Sântă la elă, ca să cerce de noă de nu l'ar înduplecă, făgăduindu-i cele mai mari daruri. Dar' Sântul nu așteptă să gătească păgânul tirană cu smomirile sale, ci răspunse cu fața senină și blândă: „Eă sântă creștină șerbul lui Christosă, D-deului și făcătorului meu, de carele nici uă-dată nu mă voiă lăpădă. Deci nu întârđiă, a-ți arētă naravul teă celă fără de omeniă, ci caută munca cea mai crâncenă, ca câtă de degrabă să mă trămiți la stăpânul meu dorită de mine." Atuncia sări păgânul din divană, și poronci, ca să-lă bată pre Sântă și mai tare, și ca să se schimbe slugile ostenite de bătăi cu altele. Eară Sântul răbdă cu bărbătiă toate și se rugă cătră D-deu, ca să li erte muncitorilor. După aceasta poronci tiranul să aducă ună cală sirepă și legandă pre sântă de coada calului, se sui ună ostașă pe cală călare și-lă mână în goana cea mai mare prin totă orașul. Eară ajungendă în mahalaoa Iudeilor, uă mulțime de iudei ilă batjocuriă pre mucenicul, ba unul intrandă în casă, apucă o sabiă goală și

ajungându-lă pre Sântă, îi tăia capul. Astă-feliu își sfârși nevointa sa cea mucenicească celă mai nobilă sufletă creștinescă! Fără frică de amenințările tiranului celui înrăutățit, nebăgându în samă făgăduințele lui, neascultându îndemnările lui, ba cercându a-lă aduce chiară pre muncitoriul seă la adevărata credință, își dădu elă sufletul nepetătă în mânele făcătoriului seă, rugându-se în oara morții pentru dușmanii și prigonitoriă seă.

Așă facă oare creștiniă și în diăa de astă-di? Cu părere de rău trebuie să spunemă, cum-că aceasta inimă deschisă în mărturisirea lui Is. Chs. și a aședămintelor lui a dispărută prea tare dintre creștini și cum-că sântă prea mulți, cari de frică, de-a fi luați în rîsă, se sfiescă a-și mărturisi credință în fața lumii și a se însemnă cu semnul mântuirii, cu sânta cruce, ba mulți nebăgându în samă cele sante, trecă pe lîngă locașuri dumnezeiesci, pe lîngă lucruri sfințite și nu le daă onoarea, ce li-se cuvine.

Iubiți creștini! Fiți iubitori de adevără și de dreptate și nu tăgăduiți aședămintele părinților noștri, pentru cari ei și-aă versată sângele și le aă mărturisită nu 'naintea celor-ce li erăă asemenea, ci chiară 'naintea puternicilor împărați păgâni. Nu vă rușinați de Chs., ca să nu se atingă de voi cuvintele lui: „Cine se va rușină de mine și de cuvintele mele întră acestă neamă preacurvariă și păcătăsă, și fiul omului se va rușină de elă, cândă va veni întră mărirea tătălui seă cu sântii ângeri.“ (Marco 8, 38.)

Aceste sântă virtuțile, ce încununează fruntea sântului Ioană. „Elă, plecată din Trapezuntă cu marfă pământească și-a neguțitorită în călătoria aceasta pe cea cerească. Căci prin postă și prin rugăciun, prin milostenie și faceri de bine cătră aproapele seă, s'a suită la culmea faptei bune, și nu s'a întorsă mai multă la Trapezuntă, ci la Ierusalimul celă cerescă. Puțină a dată și multe a dobândită; de trupă ca de ăă sarcină s'a descărcată și în locu-i vieată vecinică a luată.“

Să-lă mărimumă deci, Iubiților! pe sântul Ioană, a căruia amintire sevărsimă astă-di, cu laude, și să i-ne rugămă, ca să întrevină la scaunul celui prea'naltă, ca și noi să ne învrednicimă odinioară de fericirile lui. AMINŪ.

ONUFREIŪ MIRONOVICIŪ

parochă în Stupca.

Predică

ținută de D-nul *C. Calmuschi* la biserica St. Ioanū din Bârladū, în noaptea Pascelor din anul 1886.

FRAȚI CREȘTINI!

De ce oare, cândū noaptea ne învêluesce cu întunecatul ei giulgiū și-și întinde aripa umbroasă asupra pămêntului bêtrânū, nu mergemū și acumū ca altă-dată să căutămū rēpaosul în somnū, în liniscea și tăcerea întunericului, ci stămū adunați aice cu toții, cu veselia în inimă și cu surisul pe bude?

Ce sêrbămū? Triumfuri, câștigate cu sângele filorū țerei noastre eroi, cari s'aū ilustratū pe câmpul de onoare, seaū glorie, cari sântū menite să rēmână neșterse din cartea vieței! Nu! nu apoteosămū eroi de pe pămêntū, nici glorii și triumfuri lumesci! Sêrbămū unū triumfū multū mai strălucitū, ũă gloriă multū mai curată, sêrbămū triumful lui Christosū asupra Jidovilorū, sêvârșitū prin înviarea lui.

Înviarea Domnului nostru Isusū Christosū este basa cea solidă a religiei creștine, precum pătimizele și moartea lui sântū proba cea mai evedintă de marea lui iubire pentru oameni.

Minunatū esêmplu! rarū rege vedemū în ziua de astă-zi, pogorându-se dela înălțimea tronului, ca să cerceteđe neputințele celorū mici; și Isusū Christosū, regele regilor, regele ceriului și alū pămêntului, s'a pogoritū din splendoarea tronului seū celū cerescū, ca să cerceteze neputințele oamenilor. Elū care „la începutū eră cuvêntul și cuvêntul eră la D-deū“, se înjosesce a luá corpū omenescū, ca să regeneređe lumea, să o scoată din întunerecū la lumină; căci „Elū eră vieața și vieața e lumina oamenilor, și lumina întru întunericū strălucesce, eară întunericul pe dinsa nu o a cuprinsū.“ Elū s'a pogoritū din ceriū, ca să rēspândească lumina în lumea cuprinsă de întunericū, de întunericul ignoranței și alū ipocrisiei. Elū strălucesce în mijlocul întunecimei unei lumi corupte cu ũă lumină mai viă decâtū a soarelui, rēspândesce rađe strălucitoare în toate direcțiunile și-i atrage pe oameni prin căldura învêțătorelor sale. Și cu atâtū

strălucesce mai mult, cu câtă întunericul eră mai mare, cu câtă corupciunea eră mai încarnată; dară de și vëlul întunecimii eră gros, nu putú să înădușe lumina, căci ea eră cerească, și prin radele sale a făcutú să cadă josú întunecimea și lumea regenerată prin soarele dreptății să se rădice falnică pe ruinele fumegânde ale ei.

„Elú între ale sale a venitú și ai sêi nu l'aú primitú.“ Nu l'aú primitú, căci celor mari, cărturarilor și fariseilor, nu li veniá bine, ca lumea să se descepte, de-oare-ce ei n'ar mai fi pututú face din relegiune úă speculă, din tēmplu úă casă de schimbú, cum făcuse pēnă atunci. Poporul, ádecă cea mai mare parte din elú, nu l'a primitú, căci eră obicīnuitú cu lustrul și polieala minciunii și nu puteá înțēlege adevērul în toată golicīunea lui.

Poporú necredinciosú! Cereá probe de dumneđeirea sa și Isusú n'a întârđiatú a le dá! Pátimele și moartea Mântuitorului pe cruce ni dá unú sublimú esēmplu de úă răbdare și de úă înfrēnare, pe care trebuie s'o avemú ca modelú toată vieata. Umilință, modestiá, abnegațiune sūntú dogme, cari le propagă pēnă în momēntul morții sale și cari le îndeplinesce cu cea mai mare sântiá. Christosú se pune să regenerede lumea nu numai cu cuvēntul, nu numai prin propagandă, ci și prin fapte, prin propiele sale suferințe, ceea-ce aveá mare influință asupra poporului dusú în rētăcire de cuvintele pompoase ale Fariseilor.

Credeáú, că în sângele lui Christosú se vor înecá doctrinele lui și că împreună cu dēnsul în mormēntú se va închide și învēțatura lui. Și necredincioșii Farisei, temēndu-se de semnele cele mari, cari s'aú făcutú la moartea Domnului, de cutremurul de pāmēntú, întunecarea soarelui, rumperea catapitesmei, precum și de înviarea lui, ce elú o predisese și de care se temeáu, cerú dela Pilatú soldați să pădească mormēntul, ca nu cum-vá învēțaceii lui sē viá să-i fure corpul peste noapte.

Nemernicii! Soarele dispare la apusú, însă nimicú nu-lú poate împedecá a nu rēsári cu aceea-și strălucire ca mai nainte. Isusú intrá în mormēntú, pentru-ca să apară a treia di în toată strălucirea și gloria cerească, lucru, pe care nu l'ar fi pututú împedecá, nu sigilul mormēntului, cu custodiú și láncele, dară nici toate puterile lumii, dacá s'ar fi unitú. Unú ângerú sē coboară și rădică peatra de pe mormēntú, nu pentru-că Christosú nu ar fi avutú putere să o rădice, dară pentru-ca să arete lumēi, că la a doaua venire, ângerii rēsân-

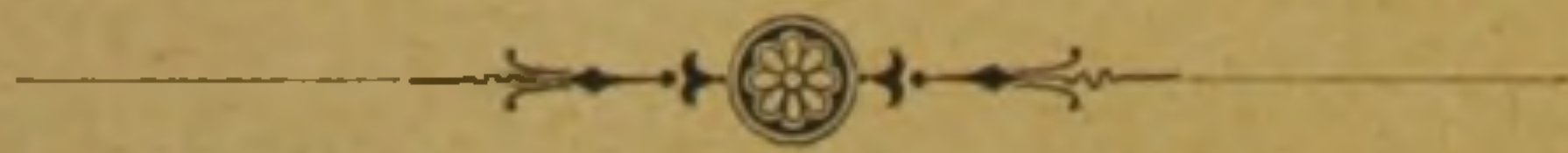
diți pe nourii voru chiămá trâmbitându pe oameni la vieața viitoareá.

Ce-aũ făcutũ soldații, cari eráu însărcinați cu pađa mormêntului? Acești Romani, pe câtũ de bravi, neavêndũ nici uã credință în Christosũ, abătuți dela elũ mai alesũ prin vorbele mari ale Archiereilor, aũ rêmasũ uimiți în fața unei minuni așa de strălucite, și eráu să meargă să strige în gura mare, că Christosũ din Nazaretũ a înviatũ. Dară perversii Farisei, pentru-ca totũ ei să rêmână în capul poporului, i-aũ cumpêratũ și i-aũ pusũ la cale să spună, că pe cândũ ei dormiáu, învêțaceii lui aũ furatũ corpul învêțatoriului lor. Uã mișeliã dusã la escesũ! Cei mari, corupți și desfrênați, implântă veninul desfrêului și în cei mici, cărora eráu dêtori să li dee numai exemple de vîrtute și moralitate!

Se temeáu, că rêtăcirea din urmă să nu fiã mai mare decâtũ cea dintâũ. Ei numiáu rêtăcire întoarcerea la adevêrata credință, earã încurcătura și nerônduieala, ce o făcuse ei din relegiune o socotiáu ca ceva sacru.

Moartea și înviarea lui Christosũ e punctul celũ mai culminantũ alũ gloriei și alũ relegiunii creștine. Prin moarte elũ ni dă vieața; prin înviare ni dă nemurire; și acelũ, care a sfărmatũ încuiătorile iadului cu cuvêntul și a scosũ pe cei robiți, spêlândũ cu sênge sântũ pecatul strămoșescũ, ni dă astã-di stêmpêrul și liniscea sufletului prin sperânța vieței viitoare!

Pentru aceasta acum milioanele de creștini, pêtrunși de credință în dumnêdêirea lui Christosũ, acoperiți de gloria lui, care se rêsfrânge și peste noi, intrați într'ũã noaũã vieața prin moartea și înviarea lui și luminați de splendoarea soarelui ce a eșitũ în curêndũ din mormêntũ, rădică cu sfînțenie privirea spre ceriũ și salutã cu bucuriã dorile de mâne cu strigêtul de Christosũ a înviatũ.



Науки для народа.

ЖІІІ.

Блажени кротціи яко тіи наслѣдять землю.

Кротость т. е. лагодность есть наибольшою окрасою нашей души. Лагодный человек повинуется Богу безусловно, Его св. волю, словняе радо Его заповѣди, Его любовь и благодсть стережеся, щобъ не оскорбити, въ туземныхъ нещастяхъ и неудачахъ онъ якъ приведеный Іовъ говорить: „яко Господеви изволися, тако бысть“. (Іовъ 1, 21).

Кроткій человекъ обходится лагодно и зъ своимъ ближнимъ, не отплачуе нѣкому злымъ за зло, онъ не оскорбитъ нѣкого нѣ словомъ, нѣ дѣломъ, но благословитъ клянучихъ, поминае добрымъ словомъ ненавидячихъ, его молится за своихъ гонителейъ, вороговъ Богу. Такъ, якъ углье, розжарене тверде желъзо змягчае, таку подобну силу мае кротость на сердце нашихъ вороговъ; тому то кроткій християнинъ не може мати много вороговъ, онъ силою любви Христовой все зло перемагае, всѣ обыды забувае; тожь и вороги починають его поважати и съ часомъ стаются они его пріятелями.

Лагодный человекъ не знае, що то ворогованье, що то злость, що то месть, сварня и ненависть.

Кто же есть кроткимъ лагоднымъ християниномъ? Той, котрый въ хвиль гнѣву, въ минутъ ярости свѣй розумъ не тратитъ згубный выбухъ гнѣву якъ огонь гаситъ; такъ стае онъ ся паномъ а не рабомъ своихъ страстей. Той кроткій християнинъ, котрый не роздражнюеся, и другихъ не дражнитъ, не отдаеся гнѣву, не возноситея по надъ другими, той, котрый Бога надъ все а людей якъ своихъ братовъ любигъ. Не можна того человека кроткимъ назвати, котрого вже природа до лагодности призначила, бо его и найзлюбивѣша злость, зневага и напасть розсердити, розгнѣвати не може, бо кровь его не такъ скоро окропомъ закишитъ, онъ не здоймитъ противъ своего врага руку; но лагодность того величати належитъ, котрый зъ роду до гнѣву склоняе, котрый якъ той стрѣльный порохъ отъ найменшой искры зажегчись може, но знаючи добре свою палкость и дразливость,

своѣй не разъ справедливый гнѣвъ, перемагае самъ себе и его згубливого пориву, его шкодливого выбуху стережесея; онъ подобае быстрой бушующей рѣцѣ, котрой онъ, чтобы она береги не лупала, поля не нѣвечила, шкоды не наносила — тверде корыто муруе, и такъ ей назначуе просту тиху дорогу.

Правдива кротость „досязаетъ же отъ конца даже до конца крѣпко и управляетъ вся благо“ (кн. прем. Сом. 8, 1). Той кроткой чловѣкъ, кто въ силѣ огонь гнѣву, мести, ненависти, злобы утулити и словамъ псалмопѣвца и нашего божественнаго Искупителя слѣдовати: „гнѣвайтеся и не грѣшайте“ (Пс. 4, 5), „азъ же глаголю вамъ: яко всякъ гнѣвайся на брата своего всуе, повиненъ есть суду, иже бо аще речетъ брату своему уроде, повиненъ есть гееннѣ огненной“ (Мт. 5, 22); „возмите иго мое на себе, и научитесь отъ мене яко кротокъ есмь и смиренъ сердцемъ и обратите покой душамъ вашимъ“ (Мт. 11, 29).

Одно добре. лагодне слово може грѣшного брата направити, отъ грѣха отвернути, одно слово зле стаесея не разъ искрою, котра много лиха на чловѣка наводитъ и не одну хату, но цѣле село въ попѣль и угля отвертае.

Не лагодный чловѣкъ стаесея своимъ лютѣйшимъ ворогомъ; онъ бо некротостію подконеуе свое здравье, его очей не бересея сонъ, онъ черезъ цѣле свое житье и одной споконной хвилѣ не мае. о такомъ чловѣцѣ говоритъ праведный Іовъ: „безумнаго бо убиваетъ гнѣвъ, заблуждшаго же умерщвляетъ рвеніе“ (Іовъ 5, 2).

Наибольшою причиною его несупокою, его гризотъ, его клопоту, его тревоги есть языкъ его, его ротъ. Мова чловѣча есть великимъ даромъ небеснымъ, нею можемо мы наши мысли другимъ сообщити, черезъ ню можемо мы наше сповчутье, нашу приязнь и прихильность къ другимъ объявити. Чтобы то давъ несчастный, нѣмый чловѣкъ за дорогой даръ мовы? Безперечно все, що лишъ мае, богатый все свое майно, а убогий и остатный рубецъ зъ своего тѣла. Мова чловѣка то правдивый даръ Божій; но такъ якъ зъ одного дерева и крестъ и лопата, такъ само и съ мовою; на конци языка есть мѣдъ, но и горкой полынь и смертиносна отрута. Языкъ чловѣка вже не одно добре, но и не одно велике несчастье наробивъ, тому читаемъ въ св. писъмъ; „Языкъ огонь, лѣпота неправды, онъ скверня все тѣло“ (Іаковъ 3, 6); „блаженъ мужъ, иже не поползнесе устами своими“ (Сирахъ 14, 1); „огложите гнѣвъ, ярость, злобу, хуленіе, срамословіе отъ устъ ва-

шихъ“ (Колосс. 3, 8); „Бесѣды злы тлятъ обычаи благи“ (I Кор. 15, 33). „Всякое слово гнило да не исходитъ изъ устъ вашихъ“ (Ефес. 4, 29). Щобы нашъ языкъ до грѣха насъ не доводивъ, неустанно намъ молитись: „положи Господи храненіе устомъ моимъ и дверь огражденія о устнахъ моихъ“.

Не одинъ може, зъ васъ брата христіяне подумае собъ: Правда, кротость дорога, она окрасою нашей душъ, но менъ дуже трудно кроткимъ, лагѣднымъ чоловѣкомъ здѣлатись, гдежъ можъ лагѣднымъ бути, коли ворогъ мѣй мене ажъ до живого, до болячого пече, якъ той червь гризе и всю мою жизнь огорчае, таже моя кровь не вода, тажъ и малый червакъ, сли на него наступишь, боронится?! Вѣрь любезный брате во Христь, що не такъ тяжко бути кроткимъ лагѣднымъ чоловѣкомъ, якъ се ты думаешь. Роздражнить тебе кто, образитъ твою честь, обмовитъ тебе ѳтъ ногъ до головы, злословитъ на твою родину, мститъ ся надъ твоими дѣтьми, то не ѳтдавай ему хлѣбъ за хлѣбъ, но молися до Бога, щобъ твоѣй недругъ нарозумився, свое лихосердье и своѣй блудъ познавъ. Зробишь такъ, то вжесь и ставъ кроткимъ христіяниномъ.

По мѣстахъ видно не разъ въ великихъ будахъ (шатрахъ) и сильныхъ клѣткахъ всѣляки дики и кровижадный звѣрь, якъ: львы, тигри, леопарды и др. Сторожъ ихъ грае ся съ ними, якъ дѣти съ котомъ або псомъ, ѳнъ ихъ не боится, хотя добре знае, що тѣ звѣрюки людей нападають, друтъ и ихъ кровью и мясомъ годуются. Тѣ звѣрь освоились, въ неволи лагѣдными поставали. Сли може чоловѣкъ дикѣй звѣрь усмирить, чому не мѣгъ бы ѳнъ своѣй гнѣвъ, свою ярость, свою злость згамовати и своѣй воли подчинити и такимъ способомъ изъ палкого чоловѣка кроткимъ христіяниномъ здѣлатись?

Правда, не можъ за день, за два кроткимъ чоловѣкомъ зрѣтись, но сли хочешь до кѣнця драбины долѣзти, то треба постепенно ѳтъ щѣбля до щѣбля по нѣй въ гору ступати. До осягненя кротости потрѣбно намъ такожъ подобной драбины. Сли ты ѳтъ проклонѣвъ, ѳтъ безвстыдныхъ слѣвъ, ѳтъ горячковаго порыву, ѳтъ сквернословія якъ ѳтъ дѣвола-сатаны отрѣкъ ся, и сли тобъ твоѣй ворогъ наумысне яку пакѣсть и шкоду зрѣбивъ, твою сѣножатку спасе, твои конопль потолочитъ, твою яблѣнку втне, або жѣвнць горшки, що на колахъ висѣли побѣе, а ты самъ собъ право не рѣбишь, но властямъ судъ оставляешь, то вѣрь менъ що ты долѣзъ до половины той спасительной драбины. Старайтесе далѣй всей незносности дѣвовижности и чувливости позбутися. Жѣють такѣй люди на свѣтъ, котрѣ цѣльську Божу днину понуро и безпотышно ходять, такъ кривлятесе, такъ квасно на всѣхъ позирають, начебъ лишъ острый оцетъ пили, такѣй люди собъ и другимъ незноснымъ тягаромъ, они въ кождѣмъ словѣ и поглядѣ находятъ образу для себе и стаются для цѣлои

родины, ба цѣлои громады химерными, тяжливыми та досадными диваками. Сли тобъ удасться и сихъ гидныхъ свойствъ позбутись, те знай, що ты вже близько кѣнця той драбины, котра до христїанскои кротости провадить. Истинно кроткимъ христїаниномъ той, котрого душа завсѣгды спокѣйною, подобно поверхности ставу пѣдъ часъ погоды, его лагѣднѣсть не може змѣнити въ гнѣвъ ни образа, ни обмова, ни злостна, ворога напасть.

Нашъ Искупитель Исусъ Христосъ бувъ правдивою, божественною кротостію. Отъ що говорить о нѣмъ слово Боже: „Азъ же яко глухъ не слышашъ и яко нѣмъ не отверзаяй устъ своихъ“ (Ис. 37, 14); „Видъ Его безчестенъ, умаленъ паче всѣхъ сыновъ чоловческихъ... той за не озлобленъ бысть, не отверзаетъ устъ своихъ, яко овча на заколеніе ведеться, и яко агнецъ предъ стригущимъ его безгласенъ, тако не отверзаетъ устъ своихъ“. (Ис. 53, 7); „Се Царь грядеть тебѣ кротокъ, и всѣдъ на осла и жребя сына подяремнига“ (Мат. 21, 5). Не було на свѣтъ бѣольшои кротости якъ нашъ Искупитель. Що терпѣвъ Онъ ѣтъ жидѣвъ, ѣтъ фарисеевъ и книжниковъ за Свою божественну науку, за Свою безконечну любовь? Гидну невдячнѣсть, обмову, хулу, поругу и зневагу. Що за люди були Его ученики? Бѣднїй, непросвѣченїй рыбаръ, котрыхъ Онъ не разъ кротостію до согласїя и згоды приводивъ. Погляньте христїане на муки и кончину Богочоловѣка. Онъ — Спаситель мїра, окруженїй лютыми ворогами, проданїй своимъ власнымъ ученикомъ, осмѣяный воинами, покрытый ранами, увѣнчанный терневымъ вѣнцемъ, прозванный бунтѣвникомъ, поруганный невдячнымъ народомъ, Онъ все то зносивъ долготерпеливо, и въ найгѣршихъ мукахъ объявивъ Онъ свою божественну кротость цѣлому свѣту, напоминаячи: будьте и вы таки якъ я: „Яко кротокъ есмь и смиренъ сердцемъ“. (Мт. 11, 29).

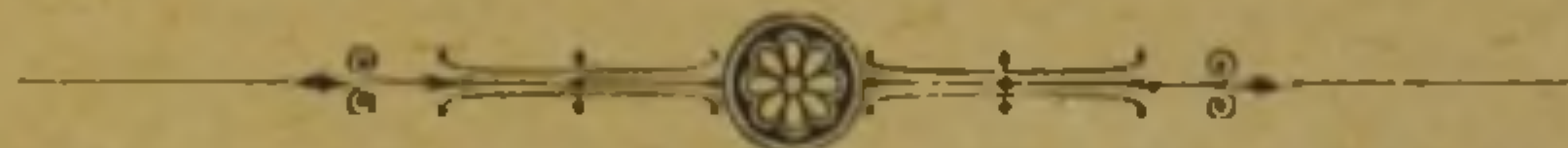
Слибы на земли самї лагѣднїи люди жили, то не малабы наша кротѣсть нѣякои вартости, но на свѣтъ всѣлякїи люди: Сей гордый, той простый, сей сварливый, той лагѣдный, сей гнѣвливый, той малоумный, сей вѣчно понурый и задумчивый, той занадто веселый и пѣдскочный; кождый мае свою добру и злу сторону, свои хобы и недостатки, свои добрїи свойства и склонности до грѣха. Щѣбы можъ намъ кроткими христїянами здѣлатись, треба не одно стерпѣти, не одно гѣрьке ликнути, бо тѣлько и лишь такъ и насъ дотинатися будутъ слова Спасителя: „благени кротци, яко ти наслѣдятъ землю“.

Що обѣцявъ Спаситель кроткимъ? Землю, бо говоритъ Онъ: „к р о т ц і и н а с л ѣ д я т ь з е м л ю“.

Сіи слова точно сповнились надъ кроткими христіянами. Кто владѣвъ землею въ той часъ, коли давъ Спаситель сю заповѣдь? Невѣрніи язычники. Тогда христіяно́въ было ще дуже мало, кротость христіяно́въ однакъ побѣдила миліоны лютыхъ язычико́въ; они, христіяне, все терпѣли, воздавали добромъ за зло, молились за всѣхъ ворого́въ и въ конецъ увѣнчались вѣнцемъ побѣды и мало по малу овладѣли землею. Господь любитъ кроткихъ и изливая на нихъ свои щедроты: „в с я с і я“, (то есть небо и земля), „с о т в о р и р у к а М о я“ глаголетъ Господь „и с і я с у т ь в с я М о я. И на кого возрю? Токмо на кроткаго и молчаливаго и трепещущаго словесъ Моихъ?“ (Ис. 66, 23).

Нагорода, котру Іисусъ Христосъ прирѣкъ кроткимъ, не есть лишь ся земля, но и та, о которой псалмопѣвецъ говоритъ: вѣрую видѣти благая Господня на землѣ живыхъ“, (Пс. 26, 13) т. е. вѣчне блаженство, где душъ живутъ и не умирають.

На семли живыхъ, въ вѣчнѣмъ царствѣ Отца небеснаго, въ тымъ неизчерпаемѣмъ источнику радостей и блаженствъ находится истинное наслѣдіе обѣцяне кроткимъ христіянамъ, самымъ Спасителемъ нашимъ благодатію, щедротами и чело̀вѣколюбіемъ Его, Господа нашего Іисуса Христа, да сподобимся всѣ мы сего блаженнаго наслѣдія на землѣ живыхъ. Аминь.



CRONICĂ.

Deputăciunea bisericeii bucovinene la Măiestatea Sa împăratul.
În amintirea constituirii și organizării de șa sută de ani a Eparchiei noastre bucovinene. Consistoriul în ședința plenară din 4/16 Aprile a. c. hotărî: a) ca în Dumineca Tomei să se facă în toate bisericile din Eparchiă liturgiă sərbătorească, cu predică festivă și cu doxologiă; b) *ca să se ascearnă la prea înaltul tronul alu Măiestății Sale împăratului și prea grațiosului Patronul supremul alu bisericeii noastre șa adresă de multămire și de devotămētul și* c) ca să se tipărească Colectiunea tuturor decretelor prea înalte împăratesci și ordinăciunilor autorităților de statul și ale bisericeii privitoare la constituirea și întocmirea organică a Eparchiei bucovinene.

Sərbarea bisericească s'a făcutul conformul punctului primul în toate bisericile din Eparchiă, eară în biserica catedrală anumea după programa următoria.

I.

SĂMBĂTĂ ÎN 19 APRILE (1 MAIUL) 1886.

- 1) La 4 oare după ameadă-di sērânda (vecernia mică);
- 2) La 8 oare sara preveghiare cu sērânda-mare și litiă. sēvērșită de Prea Cuvioșia Sa Archimandritul consistorialul cu șese preoți și diaconi.

II.

DUMINICĂ ÎN 20 APRILE (2 MAIUL) 1886.

- 1) La 5^{1/2} oare meadă-noptânda (polunoșnița);
- 2) La 6 oare mânecânda (utrenia);
- 3) La 8^{1/2} oare sosirea Înaltul Prea Sântitulul Archiepiscopul și Mitropolitul, fiindul întimpinatul la poarta bisericeii catedrale de preoțime.
- 4) La 9 oare sânta liturgiă, celebrată de Înaltul Prea Sântitul Archiepiscopul și Mitropolitul cu 12 preoți și 2 diaconi;
- 5) Cuvântarea festivă despre sərbarea iubilariă;
- 6) La 11 oare doxologiă mare;
- 7) La 12 oare presētarea clerului și a diecesanilor la p. t. președinte c. r. alu țerei cu depunerea omagiilor pentru Măiestatea Sa c. r. apostolică Impăratul Austriei, Duce alu Bucovinei și Patronul supremul alu bisericeii ort. or. din Bucovina;
- 8) La 4 oare după ameadă-di sērânda.

III.

LUNI ÎN 21 APRILE (3 MAIÜ) 1886.

- 1) La 6 oare demineată meadă-noptânda și mânecânda;
- 2) La 8½ oare sânta liturgiă în soborü;
- 3) La 10 oare părăstasü pentru fericitii împërați Maria Teresia, Iosifü II., Leopoldü II., Franciscü I., Ferdinandü I. și pentru repăosații ierarchi ai Bucovinei.

NOTA. Impuşcătore din săcăluşuri se vor face :

- 1) Sâmbătă la 7½ oare sara t r e i, începëndü apoi a trage toate câmpanele pentru preveghiare;
- 2) Duminică la 5 oare demineată t r e i, spre a vesti diüa sërbarii, trägându-së câmpanele;
- 3) T r e i la sosirea I. P. Sântitului Archiepiscopü și Mitropolitü;
- 4) T r e i la sosirea p. t. preşedinte c. r. alü țerei;
- 5) La începutul sântei liturgie și la momintele ei principale;
- 6) La începutul Doxologiei și la cântarea polichroniului pentru Măiestatea Sa c. r.;
- 7) La plecarea p. t. preşedintelui c. r. alü țerei;
- 8) La plecarea Inaltü Prea Sântitului Archiepiscopü și Mitropolitü.

Conformü punctelui alü doilea din hotărîrea Consistoriului plenariü s'a ținutü üă conferință compusă din preoți și lumeni, cari s'aü înțelesü unanimü, ca üă deputațiune sub conducerea Inaltü Prea Sântiei sale pär. Archiepiscopü și Mitropolitü să subscearnă Măiestății Sale adresa următoariă:

MAIESTATE C. R. APOSTOLICĂ!

Prea grațiosü Patronü supremü alü bisericei gr.-orientale!

La sërbara voioasă a festivității seculare generale în amintirea constituirii și întocmirii organice a acestei biserice gr. orientale particulare ca „*Diecesă episcopescă bucovineană*“, care constituire a urmatü în virtutea prea înaltei împërătesci „*Ordinațiunii pentru regularea afacerilor spiirtuale și școlare bisericesci în Bucovina*“ emise cu decretul consiliului c. r. aulicü de resbelü ddto 29 Aprile 1786, se concentrară toate manifestările spontane în aducerea a minte plină de recunoscintă de creațiunile bine-făcătoare, cari s'aü realizatü de atunci încoace în decursul secolului espiratü prin marinimia și grația Prea înalților Patroni supremi ai bisericei gr.or. pre terenul bisericei și pentru înflorirea ei, și umiliții subscriși, pestrînd amintirea plină

de pietate de glorioșii antecesorii adormiți în Domnul al Măiestății Voastre, cuteadă în numele întregii diecese a subșterne Măiestății Voastre cesaro-regesci espresiunea cea mai sinceră de mulțămire profundă simțită.

Căci dacă se leagă de numele augustă ală luminaților strămoși ală Măiestății Voastre câte una din întocmirile cele foarte bine-făcătoare ale acestei biserice de țară, — bună oară crearea fondului relegiunariu gr.-or. din venitul fundăciunilor nemișcătoare ale Episcopiei și ale Mânăstirilor câtă și planul generală de regulare a diecsei de numele neuitată ală fericitulă împărată Iosifă II., crearea primei instituțiuni de cultură clericală de veneratul nume ală fericitulă împărată Leopoldă II., organisarea institutului teologică sistematică și a seminarului preoțescă de strălucitul nume a fericitulă împărată Franciscă I., regularea generală a parochielor de augustul nume a fericitulă împărată Ferdinandă celă Îndurată, — și pururea vor rămâne în amintire recunoscătoare: apoi instituțiunile, de cari e părtașă diecesa aceasta prin îngrijirea părintească și marinimia împăratească, sântă atâtă de numeroase și pline de bine-cuvântare, încătă biserica greco-orientală a Bucovinei are multiple și puternice motive, pentru-ca în prisosința simțimintelor sale de mulțămire să glorifice răstimpul domnirii Măiestății Voastre cesaro-regesci și să înalțe la ceriă cele mai ferbinți rugă pentru vieța îndelungată și sănătatea netulburată a Măiestății Voastre.

Destinarea unei dotațiuni mai mari pentru conventele mânăstiresci și pentru prepușii lor câtă și pentru toată preoțimea seculară, și sistemisarea pensiunilor pentru preotesele văduvite și a adauselor de creștere pentru copiii lor, zidirea bisericei catedrale, a reședinței episcopesci cu seminară și presbiteră și a multelor biserice parochiale pe moșiele fondului relegiunariu, crearea facultății teologice gr.-or. la universitatea c. r. de aice, apoi a gimnasiului superioră gr.-or. în Suceavă și scoalei reale superioare gr.-or. în Cernăuți, instituirea direcțiunii administrative pentru moșiile fondului relegiunariu gr.-or., reorganisarea Consistoriului și a institutului seminarială și sistemisarea personalului bisericei catedrale, crearea scoalei cantonale bisericesci și dotarea cantorilor bisericelor parochiale, rădicarea bisericei episcopesci la actuala Mitropoliă a Bucovinei și Dalmației și constituirea sinodului provincială episcopescă pe basa statutului sinodală aprobată cu decisiune prea înaltă, conchiāmarea con-

gresului bisericesc al diecesei Archiepiscopesci a Bucovinei — acestea și altele feliurite întocmiri și regulări organice, în urma cărora a ajunsă biserica gr.-or. particulariă a Bucovinei în dezvoltarea ei administrativă până la prezenta ei stare înbucurătoare, sîntu totu atâtea creațiuni ale prea înaltei făvori și grație împărătesci și totu atătū de puternice motive de adeveritū amoare și alipire recunoscătoare pentru augusta persoană a Măiestății Voastre, a Patronului supremū alū bisericei gr.-or.

În deplină consunânță cu acestea simțiminte vie ale tuturor claselor și stărilor poporăciunii gr.-or. a țerei, — care, pētrunsă de pușețiunea sa juridică, ce s'a acordatū și asiguratū în decursul sutei espirate sub gloriosul sceptru alū prea luminatei case împărătesci a Monarchiei austro-ungarie, și de dezvoltarea santei ei biserice, ce a înaintat până la înflorire, a sērbatū cu inimă voioasă festivitatea seculariă din 29 Aprile a. c., — supunū umiliții subscriși Măiestății Voastre cesaro-regesci acestū amanetū neartificiatū de mulțămire prea sinceră pentru părinteasca făvoare și grațiă, de care a avutū parte diecesa, și luându-ne voia a dă sērbătorește la începutul seculului alū doilea a erei bine-cuvēntate a Diecesei bucovinene cea mai formală asigurățiune, cum-că biserica gr.-or. particulariă a acestei țeri va nutri și va pēstră cu îngrijire fidelitatea și alipirea la prea înaltul tronū, cum a adeveritū cu loialetate pēn'acum, ni rugămū într'una cu toată umilița, ca Măiestatea Voastră și de acum înainte să bine-voiască a fericí biserica gr.-or. a Bucovinei cu îngrijirea prea grațioasă împărătească.

Dumnedēu bine-cuvintede și susțină pre Măiestatea Voastră, pre Patronul supremū alū bisericei gr.-or. până la cea mai extremă margine a vieței pămēntesci!

Aceasta adresă, cerculându în Eparchiă, a fostū acoperită cu multe mi de subscrieri din partea reprezentanților tuturor comunetăților parochiale.

În 23 Aprile (5 Mai) a. c. Înaltū Prea Sântia Sa pār. Archiepiscopū, ca conducătoriū alū deputăciunii se adresă la guvernū pentru primirea deputăciunii la prea înaltul tronū împărătescū, dându și lista membrilor deputăciunii, cari aū fostū din preoți:

Prea Cuvioșia sa archimandritul cons. Arcadiu Ciupercovicū;

Prea Cucernicia sa protopresviterul stauroforū și consiliariū cons.

Dr. Ioanū Turcanū;

Prea Cuvioșia sa archimandritul stauroforu și consiliaru cons. Mironu Calinescu ;

Prea Cucernicia sa protopresviterul și cancelariu mitropolitanu și sinodalu Artemiu Berariu ;

Prea Cucernicia sa protopresviterul și c. r. inspectoru distric-tualu de scoale Isidor Martinoviciu ; eara dintre eparchioții lumeni :

Ilustritatea sa dl baron Victoru Stircea, patronu parochialu și deputatu la senatul imperialu ;

Ilustritatea sa dl Dr. Constantinu Tomașciucă, profesoriu de universitate și deputatu la senatul imperialu ;

Ilustritatea sa dl Ioanu de Lupul, deputatu la senatul imperialu ;

Ilustritatea sa dl Dr. Nicolau Cavaleriu de Grigorcea, patronu parochialu, Căpitanu c. r. de districtu și deputatu la senatul imperialu ;

Ilustritatea sa dl Isidor Cavaleriu de Zotta, președinte c. r. la tribunalul din Suceavă și deputatu la senatul imperialu ; și

Ilustritatea sa dl Dr. Ioanu Cavaleriu de Zotta, patronu paro-chialu și deputatu la senatul imperialu.

Escelinta sa dl Conte Eduard Taaffe, președintele înaltului Mi-nisteriu, a notificatu cu scrisoarea sa din 20 Maiu a. c., cum-că Măiestatea sa c. r. apostolică cu prea înalta rezoluțiune din 20 Maiu a. c. a bine-voitu a acordă primirea deputăciunii în audiență. Luni în 12/24 Maiu a. c. la 10 oare demineata și avu onoare depută-ciunea a întră cu ceremonialu strălucitu înaintea Măiestății sale îm-părătesci. Înaltu Prea Sântia Sa pār. Archiepiscopu predându adresa în mâna împăratului rostí ca conducătoriu următoariile cuvinte :

„MAIESTATE C. R. APOSTOLICĂ !

În numele recunoscătoarei biserice de țară greco-orientale a Bucovinei, care la închiăriarea primului secolu dela constituirea ei erarchică și întocmirea ei organică s'a simțitu dētoariă a-și respică simțimiutle sale patriotice prin ũă sērbare seculariă generală, cutedămū a subșterne Măiestății Voastre cu profundă umilință a d r e s a a c e a s t a d e m u l ț ă m i r e și d e v o t ă m ē n t ũ subscrisă de confesiionali în toate comunitățile bisericesci ale Archidiecesei buco-vinene. Într'una cutedămū a dá la începutul seculului alu doilea a erei prea bine-cuvēntate a bisericei noastre particulare asigurarea sērbătorească, cum-că toate clasele și stările poporăciunii gr.-or. a Bucovinei pururea vor continua a nutri și a pēstră nevătēmată fide-litatea și aderința pentru augusta persoană a Măiestății Voastre și pentru prea înalta casă împărătească.“

Măiestatea Sa bine-voii a cetii acestii rii spunsii precisii :

„Simțimintele de mulțămire și de aderință fidelă, ce-Mi sîntii rii spicate în numele poporăciunii greco-orientale a Bucovinei, le primescii cu înaltă satisfacțiune.

Ca antecesorilor Mei adormiții în Domnul, de cari amintiții cu recunoscință plină de pietate, imi dace și Mie la inimă înflorirea bisericeii D-lor Voastre, cătii și desvoltarea înstituțiunilor Eparchieii D-lor Voastre.

Duceții tuturor confesiunalilor Domnielor Voastre din țara, ce-mi este atătii de fidelă Mie și casei Mele, pe lîngă dorințele cele mai bune pentru binele lor salutarea Mea împărătească și pestrății convingerea, ca biserica greco-orientală pururea poate fi sigură de via Mea îngrijire și de scutul Meu.“

Acestea cuvinte sîntii memorabile și pline de căldură părintească; ele sîntii de bună speranță și pen ru totii timpul viitorii, căci, cum dace și poporul nostru: „Cuvîntul împăratului este sântii.“

Măiestatea Sa bine-voii prea grațiosii a întră în vorbă și cu fiăcare dintre membrii deputăciunii, întrebându-i de starea lucrurilor din țară și de starea poporului nostru, de a căruia soarte și fericire îi este a minte.

Așă cu închinarea adresei de mulțămire pentru bunetățile, ce s'aui rii versatii în decursul veacului trecutii asupra bisericeii, țerei și poporului nostru ortodocsii s'a îndeplinitii și punctul alii doilea din hotărirea Consistoriului plenarii din 4/16 Aprile 1886.

Adresa a fostii îmbrăcată în învilitoare de mătasă cu icoana înviării Domnului și înzestrată cu decorăciuni istorice din veacul trecutii lucrate în argintii.

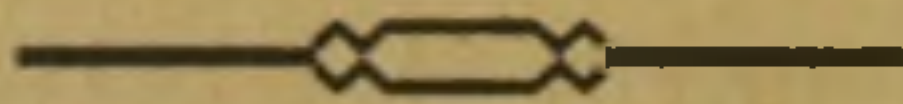
Convocarea congresului național bisericesc gr.-or. în Sibii.

„Telegraful Românii“ publică următorii circularii: M i r o n u, din îndurarea lui Dumneđu Archiepiscopii alii bisericeii ortodocse în Transilvania și Mitropolitii alii românilor greco-orientali din Ungaria și Transilvania, Preasântiților frați episcopi, vinerabililor Consistorie eparchiale, iubiților și onorabililor deputații congresuali, iubitului clerii și poporii din Provincia Noastră mitropolitană: Darii și milă dela Dumneđu și sălutarea Noastră cordială.

După-ce congresul ordinarii naționalii bisericescii alii provincieii Noastre mitropolitane, care la espirarea periodului de 3 ani aveă să se întrunească la 1/13 Optomyre 1884, în urma unor dificultăți

create prin emisul înaltului ministeriū regio ungaricū de culte și instrucțiune publică din 24 Septemvre 1884 Nr. 35214 nu a pututū fi convocatū nici pe altū terminū ficsatū mai apoi în conțelegere cu Consistoriul mitropolitanū pe 11/23 Noemvre 1884 din causă, că rezoluțiunea prea înaltă a sositū numai puținū înainte de acestū terminū nou; în fine nu a pututū fi convocatū nici la terminul de 1/13 Optomvre 1885 din causa unor dificultăți create prin emisul ministerialū din 27 Optomvre 1885 Nr. 1821: acum, cândū Măiestatea Sa cesareă și apostolică-regească prin prea înalta rezoluțiune dătată în Budapesta la 16 Maiū a. c. și notificată prin emisul ministerialū din 17 Maiū a. c. Nr. 887 a bine-voitū prea grațiosū a luă la cunoscință intenționata convocare a congresului nostru pe 8/20 Iuniu a. c. — Noi cu privire la dispozițiunile statutului organicū, cari regulează ținerea congresului, și la împregiurările extraordinari întrevenite convocămū și prin aceasta dechiărămū de convocatū congresul naționalū bisericescū alū provinciei Noastre mitropolitane la biserica parochială din cetatea Sibiiū pe Dumineca Tutturor Sântilor, ádecă 8/20 Iuniu a. c. la 9 oare înainte de ameadă-đi, în care đi după terminarea ritualelor bisericesci va urmá numai decâtū deschiderea congresului și se vor începe lucrările congresuale conformū regulamētului afacerilor înterne.

Datū în reședința Noastră arhiepiscopoească mitropolitană în Sibiiū, la 8/20 Maiū 1886. Mironū Romanul m./p., Mitropolitū.



Dumitru Stanū, novelă după Cioche de Simeonū Cobila n s c h i, broșură în formatū 8^o cu 146 de pagine, tipărită și edată de tipografia arhiepiscopală în Cernăuți, prețul e 20 cr. v. a.; la cinci esēmplarie se dă unul gratis. Se află de vëndare în librăria lui Schally și în tipografia arhiepiscopală în Cernăuți.

Cărticica aceasta scrisă pentru poporū și anume pentru tineretul eșitū đin scoala poporală se recomândă Venerabilei preoțime câtū șídlor învățatori, spre a o răspândi câtū se poate în poporū.

Redactoriū primariū responsabilū:
Protopresviterul

Artemiū Berariū.

Redactoriū alū doile pentru textul slav.-rusescū
Profesoriū de cântarea corală

Isidorū Vorobchievici.

Administrătoriū și editoriū: Archimandritul-Mitroforū

Arcadiū Ciupercovici.



CANDELA.

Foaia bisericească-literară.

Apare oă-dată pe lună.

Nr. 7.

Cernăuți, 1. Iuliu 1886.

Anul V.

Fântănele și Codicii dreptului bisericesc ortodox.

(Urmare.)

§. 18. Codicii lumesci din seclul alu IX. și alu X. și Compendiele făcute pe temeul lor.

Precum sciințele în generalu, așa și jurisprudența în specialu ajunse în seclul alu VIII. și alu IX. la mare decădere din cauza luptelor grele iconomachice petrecute în acestu timp și a tulburărilor urmate de aici. Timpuri mai favorabile pentru sciința dreptului veniră de abia sub Barda, pe carele împăratul Michailu Methysta ilu denumi Cesaru la an. 860. Acesta căută a aduce eară-și la înflorire sciințele decădute în mijlocul bārbāriei și alu ignoranței și avu îngrijire deosebită mai alesu pentru legislațiune și învățămēntul juridicū.¹⁾

Față cu reînviarea studiului sciinței juridice ecloga lui Leonu Isaurul și Constantinu Copronimul nu mai puteă să fiă de ajunsu; deci scādū autoritatea ei din ce în ce totu mai multu și diregētoriele și tribunalele se întoarseră eară-și la dreptul lui Iustinianu.²⁾ Dară fiindu-că limba latină cea oficială dispăruse acum de multu și se înlocuise cu cea grecească, codicii lui Iustinianu afară de colecțiunile novelor nu se mai puteău întrebuintă în testul originalu, ci numai

¹⁾ Heimb. l. c. 86. Th. pp. 227, 289. — ²⁾ Heimb. l. c. p. 298.

în traduceri și prelucrări grecesci, cari adese-ori nu consună într'ună-l'altă și produceau astu-feliu mare încurcare în judecatură. ¹⁾ Apoi se iviră mai departe mai alesu în urma aședarii unor seminție băi barie pe teritoriul împereiului bizantinū referințe și priviri de dreptu noaue. ²⁾ Toate aceste impuneau categoricu reforma legislațiunii, spre a ajunge eară-și la uă stare de dreptu sănetoasă și bine regulată, și aceasta reformă se realisă prin Vasiliu Macedonul (867—886) și fiul seu Leonu înteleptul (886—911) în modul următoriu: ³⁾

Mai antăiu făcu Vasiliu să se compună din prelucrările și traducerile de mai 'nainte ale dreptului justinianeu și ale eclogei și din constituțiunile sale proprie Prochirul (ὁ πρόχειρος νόμος), unū manualū în 40 de titule, carele să servească ca întroducere în sciința dreptului, și ilu publică la a. 870. ⁴⁾

Apoi se eliminară din ordinul lui legile cele eșite din întrebuintare, eară cele încă vigente se depuseră cu îndreptări conforme timpului și împregiurărilor în unū opū împărțitu în 40 de cărți, carele se numia Ἀνακτάθαρσις τῶν νόμων seaū și Συμπολιτεία τῶν νόμων și se pare, că s'a deplinitu cătră sfârșitul a. 884. ⁵⁾ Testul opului acestuia s'a perduto.

În urmă demândă revisuirea și îndreptarea prochirului după anacatarsă și pe la a. 884 apărū Ἐπαναγωγή τοῦ νόμου ca uă prelucrare a prochirului de asemenea împărțită în 40 de titule. ⁶⁾

Eară Leonu înteleptul dispuse uă prelucrare a anacatarsii lui Vasiliu și o publică între a 901 și 911. ⁷⁾ Codicele acesta, celū mai mare monumētū alū jurisprudinței bizantine, se induce ordinariū sub numele de Basilice (τὰ Βασιλικά sc. νόμιμα, ad. legile împărătesci). ⁸⁾ Elū se întemeieadă de totū pe dreptul lui Iustinianū, și se observă într'insul, de și fără anxietate, ordinea codicelui justinianeu. ⁹⁾ Abstragēndu-se dela împărțirea în 6 tomuri (ἕξ τεύχη), rōnduită de Leonu însu-și, desconsiderată însă mai târdiu, basilicele se desfacū în 60 de cărți (βιβλία) și aceste sūntū împărțite în titule (τίτλα), titulele în capitule (κεφάλαια) și capitulele foarte adese-ori în paragrafi (θέματα), îm-

¹⁾ Heimb. l. c. p. 298 sqq. — ²⁾ Zhisman, Eher. p. 64. — ³⁾ Heimb. l. c. p. 300. — ⁴⁾ Zhisman, Eher. pp. 54—55; Mai pre largū la Heimb. l. c. pp. 303—305; s'a edatū de Zachariae, Heidelb. 1837. — ⁵⁾ Zhisman, Eher. p. 55; Mai pre largū la Heimb. l. c. pp. 307—311. — ⁶⁾ Zhisman, Eher. p. 55; Se află în Zachar. Collect. libr. jur. graec. rom. Lips. 1852. pp. 61—217. — ⁷⁾ Zachariae, hist. jur. gr. rom. delineatio p. 43; Zhisman, Eher. pp. 55—56. — ⁸⁾ Zhisman l. c.; Heimb. l. c. p. 317. — ⁹⁾ Heimb. l. c. p. 319—327 numără ca fōntāne ale basilicelor instituțiunile, digestele, codicele, novelele și prochirul.

părțire, după care cei mai de apoi le citeadă totu-dea-una. ¹⁾ Basilicele aveău să ocupe locul cărților de dreptu ale lui Iustinianu. Dară fiindu-că aceste nu se desrădicaseră rēspicatū în biserică, se întrebuintară și mai departe prelucrările lor grecesci și cu deosebire colecțiunile legilor politice-bisericesci din seclul alu VI. și alu VII. Succesivū se desvoltă la rēsăritū socotința, că basilicele sūntū a se privi ca fōntānă exclusivă a dreptului lumescū și că dreptul lui Iustinianu, încātū nu este primitū în basilice, n'are mai multū valedetate, carele principiu se apēră în seclul alu XII. și în privința praxeī bisericesci. ²⁾ Pēnă în diūa de astă-di basilicele aū rēmasū codicele celū mai principalū alū dreptului greco-romanū precum și — cātū pentru legile politice-bisericesci — alū dreptului bisericescū rēsăriteanū universalū.

Pe temeīul codicilor lui Vasiliu și Leonū se făcură mai apoi compendie numeroase, ³⁾ de'ntre cari le numimū următoariēle ca pre cele mai însemnate:

1. din Prochirū

a) „Epanagoge cum Prochiro composita“, edată în timpul celū de pe urmă a împēratului Leonū înțeleptul;

b) „Epanagoge aucta“, probabilū din timpul împēratului Constantinū Porfirogenitul (912—959);

c) „Prochiron auctum“, din seclul alu XIII.

2. Din Basilice

a) „Synopsis major“, compusă în a. 1167 și „Synopsis minor“, în seclul alu XIII., amēndoaūē rōnduite alfabeticū;

b) „Synopsis legum“ (σύνοψις τῶν νόμων) în versuri iambice, ascrisă lui Michailū Psellu, unui învățatoriu de filosofă din seclul alu XI. și „Opusculum de jure (ποίημα νομικόν)“ alū lui Michailū Attaliota dela sfērșitul seclului alu XI., amēndoaūē rōnduite sistematicū.

§. 19. Colecțiunile lumesci și bisericesci din seclul alu XI. și alu XII.

De cāndū ordinase Leonū înțeleptul, ca judecātorii așēdați pe la tribunalele, cari pe timpul lui erāu acum permanente, să formulede în scrisū decisiunile lor, ⁴⁾ trebuiaū să se înființede numēroase

¹⁾ Heimb. l. c. p. 316. — ²⁾ Zhisman, Eher. p. 58; Walter, L. d. K. p. 168. — ³⁾ Zhisman, l. c. pp. 64—65; Heimb. l. c. pp. 420 sqq. 425 sqq. —

⁴⁾ Nov. 45 Leon. phil.

colecțiuni de decisiuni judecătorești. Dintre aceste s'a păstrat numai *Πεῖρα* sea *Practica* din actele patriciului Eustatiu Romanul, unui jurist destins din jumătatea a 2. a seclului al X., carele ocupase mai multe oficie înalte. Ea fu compusă cătră mijlocul seclului al XI. de un necunoscut, carele fusese probabil oficial la tribunalele supreme din Constantinople, anume la tribunalul împărătesc al ipodromului și pe urmă chiar judecătoriu, și conține în 75 de titule un estras din actele județiale ale tribunalului acestui ultim de la mijlocul seclului al X. și pînă la timpul împăratului Romanu Argirū (1023—1034). ¹⁾ Pentru-că nu-să puține decisiunile Pirei, ce privesc la afacerile bisericești, de aceea este ea de mare interes și pentru dreptul bisericesc. ²⁾

Colecțiuni canonice nu produse seclul al XI. Numai cu sintagma lui Fotiu se făcură schimbări neînsemnate, spre a o face mai de în-de-mână; ³⁾ în deosebire testele legilor lumesci citate fură pe la a. 1090 deplin decopiate și intercalate, ceea-ce se făcu de Teodoru Bestes după stăruința lui Michailu Sebastos. ⁴⁾

Cu atâta mai fructos în opuri canonice însemnate a fost seclul al XII. Spre a împacă cerința esplicării științifice, se îndestrară acum colecțiunile canonice cu comentarii. Astu-feliu de colecțiuni avem următoarele din timpul acela:

1. *Nomocanonul*, pe carele în jumătatea I. a seclului al XII l'a compus Grigoriu Doxapater din Nicea din mândatul împăratului Ioan Comnenu (1118—1143). ⁵⁾ Codicele acesta nu-i un nomocanon în înțeles propriu, ci numai un estras de canoane cu comentariu. ⁶⁾

2. *Colecțiunea*, care a edat-o Alexiu Aristenū, nomofilax și econom al mării biserice din Constantinople pe timpul împăratului Manuil I. Comnenu (1143—1171). ⁷⁾

Ea constă din prescurtarea canoanelor a lui Stefanu Efeseanul cea lărgită prin un șir de întregiri mai târzie și din scholie la fiă-care canon. Ordinea observată aici este de totu aceeași, ca și în *ἀκολουθία τῶν κανόνων*. Din înscriciunea „*Ἡ ὑπὸ Ἀριστίνου σύνοψις τῶν*

¹⁾ Heimb. l. c. p. 423 sqq.; Zhishman, Eher. pp. 65, 66. — ²⁾ Tipărită la Zachariae în *Jus graec. rom. Pars I.* — ³⁾ Walter, *Lehrb. d. Kirchenr.* p. 169; vedu totu acolo și not 2. — ⁴⁾ Walter l. c. pp. 169, 170; comp. Zachariae, *die gr. Nomocan.*, p. 15. — ⁵⁾ Mortreuil, *Histoire du droit byzantin*, III. 411, 412; Heimb. l. c. p. 460. — ⁶⁾ Zachariae, *Hist. jur. graec. rom. de lineatio*, p. 83 n. 77; nomocanonul acesta provine numai în un singur mânăscrisu. — ⁷⁾ Zhishman, Eher. p. 71.

κανόνων“ la Voëllus și Iustellus s'ar puté deduce, că Aristenū este autorul sinopsei, precum aū și credutū în faptă unii scriitori. Nu stă însă lucrul așa, ci dela Aristenū provinū numai scholiele. ¹⁾ Uneori are colecțiunea și titlul de nomocanonū, măcar-că se află într'însa numai hotărîri canonice. ²⁾

3. Colecțiunea lui Ioanū Zonara. Acesta, după-ce ocupase locul de μέγας δρουγγάριος τῆς βίγλης (Drungarius vigiliae, seu qui turmae militari ad vigiliis circa castra destinatae praeest) ³⁾ și de secretariu alū împăratului Alexiu I. Comnenū (1081—1118), se făcú călugerū pe sântul munte și murí după a. 1118 în etate foarte adâncă. În timpul celū de pe urmă alū acestui împăratū, fiindū acuma călugerū, se apucà elū de facerea opului său canonicū. ⁴⁾ Ca temeliă luà elū partea a doaua a sintagmei lui Fotiu, ádecă colecțiunea canoanelor, care erá acuma înavuțită prin întroducerea succesivă a bucăților celor lăsate afară de Fotiu, dar' recunoscute de sinodul trulanū, schimbà ordinea observată aici, făcëndū, ca canoanelor apostolice să li urmede canoanele sinoadelor ecumenice, apoi ale sinoadelor particulare și în urmă ale s. părinți, care înșirare devení mai târziū generală, și scrise la canoanele singurite esplicări destulū de cuprinđetoarie, în cari urmăresce scopul, de a lămurí terminii tehnici' ai canoanelor și înțelesul acestora, eară la legile cele lumesci nu ia privire decâtū foarte rarū. ⁵⁾

4. Colecțiunea lui Teodorū Balsamonū. Âncă ca nomofilaxū și chartofilaxū la biserica cea mare a Constantinopolii și înainte de ce ajunse la demnătatea de patriarchū alū Antiochiei căpětà acestea ordinū dela împăratul Manuilū I. Comnenū (1143—1171) și dela patriarchul constantinopolitanū Michailū Anchialul, de a comentá canoanele cu privire specială la deosebiriile de dreptul lumescū (νόμοι), ce ar provení, și de a esplicá nomocanonul lui Fotiu mai alesū cu destingere hotărîtă a locurilor legale și anume atătū a acelora-ce sântū primite în basilice, câtū și a acelora ce nu-sū primite, pentrucă cetitoriul să sciă, cari sântū valede și cari nu, și ca să nu socoată din eroare oare-carile nevalede de valede. ⁶⁾ În urma demândului acestuia făcú Balsamonū âncă pe timpul patriarchului Michailū Anchialul câte unū comentariū la amêndoaūe părțile sin-

¹⁾ Heimb. l. c. p. 460. — ²⁾ Heimb. l. c. p. 461; Tipăritū în Voëlli et Iustelli Bibliotheca jur. can. vet. T. II. pp. 673—709. — ³⁾ Du Cange, Glossarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis... Lugduni 1688, T. I. col. 334. — ⁴⁾ Zhishman, Eher. p. 71. — ⁵⁾ Heimb. l. c. pp. 378. 461; De prima dată apărū colecțiunea lui Zonara deplină în „Beveregii Συνοδικῶν sive Pandectae...“ — ⁶⁾ Precuvântarea lui Balsamonū la comentariul său (Σύντ. I 31. 32),

tagmei lui Fotiu și publică opul sub patriarhul Georgiū alū II. Xifilinū (1191—1198), căruia î-lū și dedică. ¹⁾

Ce se atinge de nomocanonū, se mărginí Balsamonū singurū numai la locurile din dreptul lumescū. În capitulele, în cari nomocanonul induce numai hotărîri canonice fără de legi lumesci, nu se află nici espicări de ale lui Balsamonū. Fiă-căruia locū legalū citatū în nomocanonū este adausă observarea, de se află în basilice și unde. Dacă stă locul în basilice, Balsamonū reproduce de regulă testul basilicelor atunci, cândū se deosebesc de celū alū nomocanonului; ear' dacă locul nu provine în basilice, observă elū totū-de-a-una, că n'are valoare. În fine adaugă elū din propriul îndemnū espicări, cari tindū a delătură contradiceri de'ntre hotărîrile civile și cele canonice, seaū a arētá asemenarea între amēdoauē. ²⁾

În comentariul la partea a doaua a sintagmei, ádecă la colecțiunea de canoane, a urmatū Balsamonū pe de'n întregul lui Zonara. ³⁾ Pe lūngă înșirarea canoanelor, care este aceea-și, ca la Zonara, se află adese-ori și în comentariū în partea cea gramaticală propozițiunii întregi decopiate din cuvētū în cuvētū din Zonara. Esplicării celei gramaticale a canoanelor îi urmeadă însă de regulă și una logică, și în aceasta parte a comentariului este Balsamonū originalū, fiindū-că aici nu puteá să aibă locū ũă alipire de Zonara, espicările căruia privescū mai multū înțelesul celū literalū. Și mai decisū, decâtū în nomocanonū, ni se propune aice principiul, că canoanele aū preferință înaintea legilor lumesci și că basilicele conținū hotărârile încă vigente ale dreptului justinianeū. ⁴⁾

Comentariile aceste îi căștigară lui Balsamonū renumele de celū mai însemnatū canonistū alū bisericei grecesci. ⁵⁾

În-dată după Balsamonū se făcură mánuscrite de ale sintagmei lui Fotiu, în cari nomocanonului îi erá adausū comentariul relativū alū lui Balsamonū, eară colecțiunii canoanelor comentariul lui Zonara, comentariul relativū alū lui Balsamonū și mai târđiū încă și pre-

¹⁾ Zhisman, Eher. p. 72; dedicațiunea în Σόντ. I. 3, 4. — ²⁾ Heimb., l. c. pp. 463, 464. — ³⁾ Zhisman ibid. — ⁴⁾ Heimb. l. c. p. 464; Zhisman l. c. — ⁵⁾ Testul grecescū alū nomocanonului cu comentariul lui Balsamonū apărū mai ântâru tipăritū la a. 1615 prin Christ. Iustellus, apoi revēdūtū la a. 1661 în tom. II. alū opului: Bibliotheca jur. can... de Voëllus și Iustellus (pp. 789—1140); testul grecescū alū comentariului lui Balsamonū la canoane l'a edatū la a. 1672 Beveridge în Sinodicul sēu (Συνοδικόν). Amēdoauē comentariile lui Balsamonū se află mai deplinū în Sintagma lui Rhalles și Potles.

scurtarea canoanelor cu scholiele lui Aristenū, ¹⁾ ceea-ce arată vađa cea mare, ce o aveău canonisții aceștia la posteritate.

Din codicii lumesci îi aparține seclului alū XII. sinopsa notariului Ioanū din a. 1175, numită de cei noi și Epitome Marciana (pentru-că se află în Cod. 172 alū bibliotecii Marciane din Veneția). Ea este ūă compilare arbitrară din cărțile de dreptū din timpul după Iustinianū și anume mai cu samă din ecloga lui Leonū Isaurul și Constantinū Copronimul, din Prochiron și din Epanagoge. ²⁾

(Va urmă.)



Vieața și activitatea Mitropolitului țerei Românesci, Antimū Ivireanul.

(1708—1716).

Căpitanul năii își arată dibăcia și puterea spiretelui, cândū pe marea înfuriată și mugitoariă stă promptū și hotărîtū la postul său, mănândū cârma cu îngrijire și veghiândū cu ochi ageri și neadormiți, ca naiea să nu se isbească de ascuțitele colțuri ale stâncelor marine, și chiarū atunci, cândū vijălia și uraganul suflă cu mai mare putere și face, ca marea să turbe și să-și rădice talazurile ca nisce munți gigantici, ce cu răpediciune se împingū apoi și se sdrobescū unul de altul, elū ca ūă sentinelă credincioasă rămâne la postul său, nesocotesce pericolul iminentū, face față tuturor amenințărilor și stă astū-feliū neclătitū, pēnă cândū seau scapă naiea de fiorosul pericolū, ducēnd-'o la limanul mântuirii, seau ūă-dată cu naufragiul cade și elū jertfă delului și bărbăției sale.

Astū-feliū de bărbați rari, astū-feliū de spirete mari nu i-au lipsitū nici națiunii Române, căci în timpuri grele și de nenorocire, în timpuri vitrege și amare prevedința a îngrijitū, de 'i-a trāmisū și ei câte unul seau mai mulți oameni de acestia, cari au lucratū cu energiă prin cuvēntū și faptă și au feritū națiunea, de a căde cu totul în abisul peirii.

Unul din bărbații cei mari, trāmiși națiunii Române ca din partea prevedinței în timpuri de strīntorire și de grea cūmpēnă, a fostū și Antimū Ivireanul, Mitropolitul țerei Românesci, unū bărbatū neprețuitū, ale cărui servicie și fapte aduse pe altariul bisericeii și alū

¹⁾ Zhishman, Eher., pp. 72, 73. — ²⁾ Heimb., l. c. p. 433; Zhishman, l. c. p. 66; sinopsa aceasta încă nu este tipărită.

națiunii Române au rămasă și vor rămâne pururea în amintirea filor acestei națiuni ca cel mai scump odor; un bărbat, care cu pericolul poziției și vieții sale a luptat necontenit pentru binele națiuni Române și anume într'un timp, când toți din toate părțile căutau să-i îngenunche cât de mult pe strănepoții glorioșilor legionari Romani și să-i aducă la sapă de lemn; un bărbat rezolut și statornic, rămasă la postul său chiar în mijlocul vârtejului nefericirilor celor mai mari, ce sbuciumău și frământău națiunea Română, — ca și capitanul descept și prevădător al nații pe marea cea înfuriată seau ca sentinela credincioasă seau ca păstorul cel bun, ce nu-și lasă, ca năimitul, turma în ghiarele lupilor răpitori, ci ca adevăratul Păstor, Domnul nostru Isus Christos, ce 'și-a versat neprețuitul sânge pe lemnul crucii pentru mântuirea genului omenesc, care în tot timpul păstoriei a apărut din răputeri turma, ce i-a fost încredințată lui și a suferit pentru dânsa chiar cele mai neaude maltrătări, fiind acuzat de feliurite crime, apoi închis și desbrăcat de darul preoției și în urma dat pe mâna unor străjeri brutali, cari, având instrucțiuni de la tiranul acuzătoriu, Domnul României, Grecul Nicolai Mavrecordat, de a-i scurtă firul vieții, au executat întocma crudul ordin al stăpânului lor, dând morții un strălucit păstor al bisericii Române, un Arhiepiscop distins, un lucrător sirguincios și iscusit, un om moral și prevădător, un bărbat pios și binefăcător cu o viață deplină esemplară, care și-a jertfit toată munca și tot avutul pentru binele bisericii și al omenirii suferinde.

Despre adevărata origine a acestui distins Arhiepiscop al bisericii Române, despre timpul și locul nașterii lui, de asemenea despre copilăria și juneata lui prea puține cunoștințe au ajuns până la noi și încă și acele puține cunoștințe se ia și se esplică de feliurite moduri.

În privința originii lui unii dic, că a fost Iberian, alții Român.

Veteranul Cipariu însamnă despre naționalitatea și patria acestui distins Mitropolit așa: „Antim Iberian sau Georgian de națiune“¹⁾; și în alt loc: „a fost din țara Iverilor“²⁾. Eară A. I. Odobescu dic: „Nu încetă (Antim) de a tipări cărți în limbele elenă, slavonă, română, arabă și chiar în limba ivirenă sau circasiană, care era limba lui natală“;³⁾ și în altă parte adaog, că ar fi „călugăr, carele (a

¹⁾ Cipariu „Acte și fragmente“, Balșu 1855. p. 226. — ²⁾ Cipariu, l. c. p. 225. — ³⁾ „Revista Română“, Bucuresci 1861. p. 823.

venit) din monastirea Ivirului de la muntele Atos“. ¹⁾ Golubinski susține încă, că Mitropolitul Antimū a fost Iberianū: „Anthim a fost de origine din Iberia sau Gruzia“. ²⁾ Del Chiaro, care-lū cunosceá foarte de aproape pe Antimū, ni spune: „Monseniorele Antim, Archiepiscop-mitropolit al Valachiei, giorgian de naționalitate.“ ³⁾ Mai sūntū și alții, cari susținū, că Antimū a fostū originariū din Iberia. Așá la Le Quien găsimū: „Ex Iberia oriundo“. ⁴⁾ Papadopulo Vretosū și Constantinū N. Satha încă ni spunū, că, Antimū a fostū „ἐξ Ἰβηρίας“. ⁵⁾ G. Enăcenū însă dice: „Antim, alesul Episcopiei de Rîmnic după caracterisirea lui Ilarion este de naționalitate caucasian“; ⁶⁾ eară în Albumul Mitropoliților Ungro-Vlachiei citimū: „Fiind originar din Iberia.“ Raicevici, deși nu-lū numesce pe nume pre Antimū, totu-și din disele lui se poate înțelege, că elū nu vorbește decătū de Mitropolitul Antimū, pe care îlū ține, că ar fi de naționalitate Grecū, cândū dice: „În Bucuresci se află o tipografie grecă și română înființată la începutul acestui secol (18) de cătră un arhiepiscop de națiune grec.“ ⁷⁾ Prea Sântitul Melchisedecū, de și nu cu cuvinte rēspicate, dară pe întēlesū dá de cunoscutū, că Antimū a fostū străinū, cândū între altele dice: „Originalul catechismului Mitropolitului Antim Ivirēnul scris cu mână lui, pe când el învăța românește“. ⁸⁾ I. D. Petrescu din parte-și susține în ruptul capului, cum-că Mitropolitul Antimū a fostū de origine Romānū, născutū în Iberia din una din familiile Romāne emigrate acolo, eară numirea „Ivireanul“ ar fi numai, spre a-i însemná locul nascerii, care amintiá împregiurările cele triste ale familiei sale, și Petrescu, spre a susține originea aceasta a lui Antimū, se servește de cuvintele Mitropolitului Teodosiu, floarea bisericei Romāne din seclul alū 17., care să-i fiă adresatū lui Ivireanū unele cuvinte, cândū l'a chirotonitū ca Episcopū alū Rîmnicului, dicēndū: „Tu cuviosule osărduitor, carele esci odrăslit din părinți de bun nēm și fiu al pribegilor din decindea. ⁹⁾

¹⁾ „Revista Română“, 1862. p. 402. — ²⁾ E. Golubinski „Privire scurtă asupra Historiei bisericei romāne-ortodoxe“, Iași 1879, p. 26. — ³⁾ „Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia“ de Anton Maria del Chiaro, Venetia 1718, p. 42; „Monsignor Antimo Arcivesco Mitropolita della Valachia, di Nazione Giorgiano“. — „Analele Academiei Romāne“, Seria II. tom. III. Bucuresci 1882, p. 90. — ⁴⁾ „Oriens Christianus“ tom. I, 1247. — ⁵⁾ Ανδρεου Παπαδοπουλου Βρετου „Νεοελληνικη Φιλολογια“ εν Αθηναις, 1854. pp. 42, 44—53, 56, 177, 255. — Κονσταντινου Ν. Σαθα „Νεοελληνικη Φιλολογια“ εν Αθηναις, 1868 p. 413 și 747. — ⁶⁾ „Bis. ortod.“ 1884. p. 811 cf. și „Revista Română“ 1861, p. 587 și „Istoria bisericească“ de Lesviodax, p. 402. — ⁷⁾ „Analele Acad. Rom.“ 1882, p. 91. — ⁸⁾ „Notițe istorice și Archiologice“ p. 39. — ⁹⁾ Decindea însemneadă „dincolo“. Acestū cuvēntū în însemnarea de dincolo 'lū găsimū foarte desū întrebuintatū în scrierile Romāne vechi și la cronicari (vedī

Azovului te-ai supus cu sêrguință jugului prea sfintei Evangelii a Domnului nostru Isus Christos, priimesce ascultarea cea de bună voiă și pasce turma blagorodnicului nostru norod.“¹⁾ Petrescu, spre a susține originea Română a Mitropolitului Antimă, mai dice, că Daniilă, Mitropolitul României, care a urmată în-dată după Mitrofană, succesorul lui Antimă, s'ar fi numită pe sine nepotă ală lui Ivireană. De Daniilă se scie sigură, că a fostă Română²⁾ și numindu-se elă nepotă Mitropolitului Antimă, ar urmă, că Antimă a fostă de naționalitate Română, lucru, de care ni-amă bucură și mai multă, căci vieața și faptele distinsului bărbată facă într'adeveră onoare națiunii, de care s'ară ține.

Petrescul dice, cumcă părinții Mitropolitului Antimă au fostă dintre Români moldoveni, cari au emigrată în părțile Azovului cu Domnul Moldovei Tomșa, însoțită de ministrii Stroiță și Moțocă, seau dintre cei pribegiți la 1574 în timpul resbelelor celor cumplite ale lui Ioană Vodă cu Turcii.³⁾ Aceste din urmă arguminte aduse de Petrescu, pentru a susține naționalitatea Română a Mitropolitului Ivireanul, după noi, sântă de totă slabe și fără nici ună temeiu sigură, mai cu samă, pentru-că se scie prea bine, că Tomșa n'a fugită la Cosaci cu Stroiță și Moțocă, ci la Poloni și anume la Liovă, unde a și fostă decapitată din porunca regelui Polonă.⁴⁾ Pe lăngă aceasta istoria Moldovei câtă și a țerei Românesce ni aduce mulțime de întemplări și din secolul al 17., cândă țerele Române au fostă călcate nu uă-dată de feliurite oști inamice, prădate și jăfuite în modul celă mai barbară și mulțime de locuitori țărăți în amara sclaviă, și e multă mai probabilă, că părinții acestui distinsă Mitropolită, dacă au fostă Români, să flă fostă între acele familie nenorocite, cari cu timpul poate au scăpată de acolă întrege seau numai în parte. Apoi sântă foarte multe cađuri, că erău țărăți în sclaviă și despărțiți unii de alții membrii unei familie așă, după cum cădeău în

„Magasinul Istoric.“ t. II, 321) și elă se întrebuintăđă de poporă și astă-đi, mai cu samă de cei de pe malulă stăngă ală Dunării, cândă vor să dică, că ună omă este de dincolo de Dunăre, dice: „din decindea“, cu care cuvântă se servescă ei foarte adese despre ori ce voiescă a dice de dincolo de Dunăre.

¹⁾ I. D. Petrescu. Mitropoliele țării“, Bucurescei 1870, p. 112. — ²⁾ Lesviodax „Istoria bisericăscă prescurtă“, Bucurescei 1845, pp. 403—404, 441—442, Petrescu l. c. p. 113, 124. — ³⁾ I. D. Petrescu, l. c. p. 112—113. — ⁴⁾ „Cronicele României“ edate de M. Cogălniceană, t. I, p. 219, 447 cf. și A. Treb. Laurian „Istoria Românilor“ p. 379—380. — Manolache Drăghiciu „Istoria Moldovei“ t. I, p. 172. — Columna lui Traian“ 1870, Nr. 16. — G. Șincaiu „Cron Rom.“ t. II, p. 217—218. — „Ateneul Român“, 1861, p. 174. și „Arch. ist.“ t. III, p. 13,

mânele vrăjmașului, deci e posibil, că, dacă în adevăr părinții Mitropolitului Antimă au fostu Români, să fiă fostu dusu în robia numai elu singuru; dar' toate aceste potu fi numai lucruri posibile, fără a se ști ce-vă cu siguritate, cum și în ce modu s'au petrecutu ele. Del Chiaro numai atâta dice de Antimă: „cădutu în sclaviă în copilăria sa.“ Dacă cele douăe cađuri prime aduse de Petrescu, adecă cuvântarea, ce i-ar fi adresatū lui Antimă Mitropolitul Teodosiu, cându 'l-a hirotonitū ca Episcopū de Rîmnicū, și că Mitropolitul Daniilū se numesce pe sine nepotū alū lui Ivireanul, ar fi în adevăr citate dreptū și aduse în modū credinciosū, atunci ele ar fi pentru noi nisce argumente tari, spre a deduce, că părinții Mitropolitului Antimă au fostu dintre Români emigrați oare-cândū în părțile Iberiei și că prin urmare Mitropolitul Antimă ar fi fostu Românū de origine. Însă din nefericire Petrescu sucesce și resucesce adevărul și lucrurile istorice și nu le spune, după cum sîntū în realitate, ci după ūă mania, ce-i este propriă, și elū face așa nu numai cu lucrurile, cari nu se potū lesne înțelege și pentru cari nu sîntū dovedī, dară chiarū și cele destulū de lămurite, și pentru cari se potū aduce probe sigure și temeinice, elū le cîntesce și le pocesce cu totul. Așa bună oară într'unū articolū publicatū de densusul în „Buletinul Instrucțiunei Publice“ pe anul 1866 p. 241—42 ni spune, că Pontificii Românilor, după cum îi numesce elū, în timpii primitivi ai creștinismului ar fi ocupatū primul rangū în biserica imperiului Romanū de răsăritū, și ce-vă mai jos dice, că „primul ierarch era Patriarchul din Constantinopol, al doilea cel din Antiochia, al treilea cel din Ierusalim și al patrulea venia cu precăderea prea-sântul și prea cinstitul scaun al Ungro-Vlachiei“ etc. Asemenea în opul său „Mitropoliile țarei“ inventeađă ūă mitropoliă mare și renumită pentru Români, pe care ar fi înființat'-o Împēratul Iustinianū în Dacia Traiană la anul 547, care opiniune a aflatū și alți aderenți, cum pe fericitul Filaretū Scribanū în „Ist. bisericescă a Românilor“ și în anul mântuirii 1885 pe ūă comisiune întreagă de senatori Români, fiindū față și Mitropoliții și Episcopii țerei,¹⁾ fără a mai vorbi de ceata cea mare, care admite orbesce aceasta idee.

În fața acestor aberațiuni nu scie omul, ce să facă, să rîdă cu ironia seau să plângă cu durere și amărăciune de înjosirea și degradingarea, în care aducū ūă samă dintre ai nostri adevărul, și în ce primitivă stare și pe ce treaptă joasă se află istoria bisericeii noastre.

¹⁾ Monitorul oficial din 27 Ianuarie (8 Februarie) 1885.

De aceea nu ne putem băsa pe ȕisele și citatele aduse de Petrescu, pēnă-ce nu vom fi singuri în fericita pozițiune, a ave la mână isvoarele citate de dēnsul, spre a le citi și folosi astū-feliū, după cum spunū ele, nu însă după croieala noastră.

Fericitul Filaretū Scribanū âncă susține, că Antimū a fostū Românū, eară numirea „Ivireanul“ ar fi purtat'-o ca monachū Românū din mōnăstirea Ivirul de la muntele Athos; cuvintele lui sūntū: „Unū ȕic, că, fiindcă Anthim aveă porecla Ivirēnul, ar fi fost de origină din Iberia de lângă Caucasū, când din contra el purta aceea poreclă ca monach român cu metania din monastirea Ivirul.“¹⁾ Părerea fericitului Scribanū însă nu se poate admite de feliū, deoarece-ce nu avemū nici ūă probă, că unul seaū altul din monachii Români s'a numitū cândū-vă după metania, de unde a fostū, căci după norma aceasta ar fi urmatū și ar urmā și astă-ȕi, că cei trăitori în mōnăstirea Neamțū să se numească Nemțeani, cei din Căldărușani Căldărușeni și a. m. d. p., dară atātū contimporanii lui Antimū îlū numescū Ivireanul, câtū și elū însu-și se numiă așă.

Cine să fiă fostū părinții acestui mare bărbatū alū bisericei Române și cum să se fiă numitū ei, de și nu găsimū nicăiri anume vre ūă amintire, totu-și din doauē locuri ale testāmētului lui, anume din capul 6, unde se prevede ajutoriul, ce trebuie să se dee copiilor sērmani, spre a învățā carte, și din cap. 13, unde se stipuleaȕă să se dee oare-cari sārindarie și bine-faceri în totū anul la ȕilele sântului Antimū, a sântului Nicolae, a santei muceniȕe Agata și a sântului Alexiu, omul lui Dumneȕeū, și unde în amēndoauē capetele se stipuleaȕă să se pomenească aceste 5 nume: „Ioanū, Maria, Macarie ieromonach, Teodosie archiereū și Antim pēcātosul archiereū,“²⁾ putemū conchide cu toată siguritaea, că cele dintāiū doauē nume, adecă Ioanū și Maria aū fostū părinții Mitropolitului Antimū. Macariu ieromonachū nu se poate sci, cine să fiă fostū, poate vre-unū frate de ai lui seaū vre-ūă rudă de aproape. Teodosiu archiereul este Mitropolitul țerei

¹⁾ „Istoria Romānilor“ p. 190. G. Enăceanū ȕice, că Antimū a venitū în Romānia din copilăriă și combate idea, că Antimū ar' fi venitū din mōnăstirea Ivirul de la muntele Atos, când ȕice: „Venise (Antimū) din copilăriă în țara Muntenēscă și atāta s'a identificat cu țara și Biserica Ungro-Vlachiei că el mōre, cum vomū vedea, pentru interesele țarei adoptive. Antimū atāt el singurū câtū și contimporanii lui îl titulēzā totū-da una cu titlul de „Ivirēnul“ pentru a-i arāta originea lui natală, și nu se pōte afirma, că el era venit în țara romānescă din monastirea Atonului, Ivirul, căci actele lui posteriore dovedesc acēsta.“ „Bis. ortod. Rom.“ 1884. p. 811 nota 155. — ²⁾ „Biserica ortodoxă Romānă“, luna Martē 1885, p. 211 și 213—214,

Românesci, care ca unu părinte pe meritosul și distinsul Ivireanū 'l-a îmbrățișatū și 'l-a scutitū, eară celū din urmă nume Antimū este însu-și numele marelui bărbatū, de care ne ocupămū și care nume 'l-a luatū după întrarea sa în tagma monăchală, eară numele lui din boțedū a fostū Andreiū, după cum ni spune Del Chiaro: „Iar numele de Antim i saū mutat în nume de Andreiū, cum saū chemat, când au fost mirean.“

Numele părinților renumitului Mitropolitū de Ioanū și Maria, precum și numele de Andreiū, atâtū de comune la Români, âncă ni-ar putē servi în câtū-vă și ne ar face să gândimū, de nu cum-vă într'adevērū Antimū a fostū adevēratū Românū de origine.

Ce stare să fiă avutū părinții Mitropolitului nostru, nu scimū, căci nicăiri nu se face nici câtū de mică amintire.

Despre timpul, cândū anume să se fiă născut Antimū, eară-și nu scimū nimicū; probabilū însă este, că elū s'a născutū pe la mijlocul secolului alū 17. ori poate câți-vă ani mai târđiū.

Despre locul nascerei lui, până la alte probe mai puternice, ne ținemū de ceea-ce ni spunū cei mai mulți și mai acreditați, că este Iberia, unde însă anume, în ce orașū seaū satū din aceea țară, cară-și nu scimū.

Despre copilăria și juneața lui âncă nu cunoascemū oare-cari documinte, pe cari ne-am putē basá, afară numai de ceea-ce ni spune Del Chiaro, că „de și căđut în sclăviă în copilăria sa, totu-și întrebuintândū cu cea mai ingeniosă industrie talentele, cu care fusese dotat de cel prea înalt, sciu sé ajungă la acel grad suprem de demnitate în Valachia.“¹⁾ Dacă Antimū în copilăria sa a fostū sclavū, după cum ni spune autorul numitū, câtū și alții din cei mai acreditați scriitori, și precum se numesce și elū însu-și pretutindenea cu numele de Antimū Ivireanul, la care de multe ori mai găsimū adaosū și epitetul de „tipograf“, atunci se nascū numai decătū întrebările: În ce modū și prin ce mijloace a scăpatū elū din sclăviă? Venit'-a elū d'a dreptul în țara Românească seaū a mai âmblatū și prin alte țere? Venit'-a aice ca călugērū seaū a îmbrățișatū această tagmă în țara Românească? La întrebările, ce urmeađă după ântăia, dacă scurtele notițe, ce le găsimū

¹⁾ Del Chiaro, l. c. p. 42: „La quale il fece cadere schiavo nella sua età giovanile, contuttociò trafficando con la ingegnosa industria sua quei talenti, che dall' Altissimo erangli stati conceduti, seppe ascendere a quel grado supremo di Ecclesiastica Dignità nella Valachia. — Anal. Acad. Rom.“ 1882, p. 90.

la Dl. Odobescu ar fi basate pe acte, am ave oare-care lămurire; anume elū ni spune: „Anthim Ivirenul tipograful, care sub Șarban Cantacuzino ¹⁾ așadă mai ântēiu tēscurile sale în monastirea Snagovului, de unde eșiră mai multe cărți religioșe în limbile română, elenă, slavonă și arabă“, și mai josū „din monastirea Ivirului de la muntele Atos veni ca egumen la Snagov.“ Deci după domnul Odobescu distinsul Mitropolitū Antimū a venitū din mōnăstirea Ivirului în țara Românească în timpul Domniei lui Șerbanū Cantacuzino, predecesoriul lui Brâncoeanū în Domnia țerei Românesci; dară părerile domnului Odobescu nu se potū întări cu acte, căci nici Domnia sa nu ni citeadă vre-unū isvorū, de unde să fiă împrumutatū aceste cunoscințe. Deci și răspunsul, ce se poate dá pēnă astă-dī la toate întrebările aceste, e foarte nesigurū, căci negura, ce acopere vieața din copilăria distinsului nostru Mitropolitū, e atātū de deasă, în-cātū nu ne lasă să vedemū măcarū ce-vă cu siguritate, și totū răspunsul, ce s'ar putē dá acum, n'ar fi decātū nisce presupunerī și combinațiuni fără vre-unū temeiu istoricū. Aproape toate momintele vieței acestui distinsū Păstoriū alū bisericei Române de la nascerea lui și pēnă în etatea-ī bărbătească sūntū acoperite de unū velū întunecosū, în care cunoscințele noastre de pēnă acum n'au pētrunsū de cātū asemenea rașelor solarie în văile cele profunde ale munților ripoși.

Le Quien în opul său „Oriens Christianus“ I, 1248 ni relateadă despre Antimū următoriele: „Anthimum Iberensem ordinis S. Basilii magni ascetam“. Aceasta nu este de luatū în acelu întēlesū, cum bună oară: cutare călugērū e din ordinul minoriților ori din alū iesuiților etc., căci în biserica ortodoxă rēsăriteană n'a existatū nici ūă-dată asemenea ordine, înstiuite ca la apusenī, ci toți călugērii bisericei ortodoxe formeadă ūă tagmă monachală și trăiescū după regulele date de Sântul Vasiliu pentru monachismū. Del Chiaro âncă ni spune aceasta: „Non vi è tra i Greci, se non un sol Ordine Monastico, che milita sotto la Regola di San Vasilio.“ Deci și pentru călugērii din Moldova și țara Românească regulele de conducere au fostū totū-d'a-una cele aședate de Sântul Vasiliu. Prințul Dimitrie Cantemirū, contimporanū cu renumitul Mitropolitū Antimū dice: „Toate mōnăstirile din Moldavia au aceeași instituțiune și tōte urmēdă regulele date de S. Vasile cel

¹⁾ G. Enăccanū dice despre venirea lui Antimū în țara Românească: „Antim... care se vede, că venise din copilărie în țera Muntenească“ etc. (Bis. ort. Rom.“ 1884, p. 811 nota 155); eară Golubinski l. c. p. 26 dice, că Antimū a venitū în țara Românească înainte de anul 1692.

mare pentru monachi.“¹⁾ Regulele acestea au fost ca norme și pentru cei din țara Românească. Abia din etatea bărbătească, ca om deja format, ca bărbat învătăț, ca tipograf iscusit și ca cleric în gradul de ieromonach începem a ave cunoscințe mai positive despre densul, și anume din anul 1692, cându tipări următoaria carte: „Urmarea sântei maicei năstre Paraschivei celei noue și a sântului Părintelui nostru Grigorie Decapolitul, împreună cu a celor dinnaintea sêrbătorii a Întrării în templu a Preasântei Născătoare de D-deu, pentru că cad în aceia-și și și sêrbătoare a Sântului, tipărite cu ordinul și cheltuiala preastrălucitului, preagloriosului și preacreștinului V. V. al întregii Ungro-Vlachiei, Ioan Constantin Basarab, în Bucurescii Ungro-Vlachie. 1692. în luna Iuniu, de cel mai mic între Ieromonachi, Antim din Iberia. in 4^o 2)

În anul 1693 tipări elu în tipografia Mitropoliei din Bucurescii uă evangeliă tradusă din limba Greacă în cea Română de logofetul Radu Greceanu și Atanasiu Moldoveanul Tomaidul. Eată ce ni spune în astă privintă Stefanu D. Greceanu: „La 1693 acesta (Radu Greceanu) cu ajutorul lui Athanasie Moldovenul Tomaidul traduse santele Evanghelii din ellenesce și le tipări în Mitropolia de la Bucuresci cu tot luxul putincios pe atunci. Acesta e a șaptea ediție a evangeliilor în limba Românească, dar cea d'ânteu și singura însoțită cu textul elenesc, pe o colonă alăturată cu colona traducerei Românesce. Vestitul ieromonach Antim de la Ivir, mai apoi mitropolit al țarei a esecutat această carte.“³⁾ G. Enăceanu susține, că evangelia din 1693 a fost tipărită de Atanasiu Moldoveanul împreună cu Antimu, cându dice: „Evangelia tipărită în Metropolia Ungro-Vlachiei la 1693 de Ieromonachul Atanasie Moldovenul și Antim Ivirenul.“⁴⁾ În fine Urechia l.

¹⁾ „Descrierea Moldovei“, t. II. Bucuresci 1875 p. 162. În scrisoarea Moldovei însă edată în Iași 1868 p. 286 textul de mai sus sună: „Tote monastirile din Moldova sunt aședate în toema, și urmeadă Canoanelor acelora, care sânt scrise pentru Monahi de Sfântul Vasilie“. — ²⁾ Papadopulo Vretos, l. c. p. 42: „Ἀκολουθία τῆς τε ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς νέας. καὶ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου, ἅμα δὲ τῶν προεορτίων τῆς ἐν τῷ ναῶ εἰσόδου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, διὰ τὸ συμπίπτειν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου, τυπωθεῖσαι προσταγῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐκλαμπροτάτου, ἐνδοξοτάτου καὶ Χριστιανικοτάτου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπαταράμπα Βοεβόδα πάσης Οὐγκροβλαχίας, ἐν τῷ Μπουκουρεστίῳ τῆς Οὐγκροσλαχίας. ἀρχιβ. κατὰ μῆνα Ἰούνιον, παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. εἰς 4ον.“ — Satha, l. c. p. 413. Urechia, Schițe de istoria literaturii române. Partea I, Bucuresci, 1885, p. 110—111. — ³⁾ „Rev. Rom.“ 1861 p. 587. — ⁴⁾ „Bis. Ortod. Rom“ 1884 p. 402 nota 81. vedî despre numita Evangeliă și Cipariu „Principiul de limbă“ Blaj 1866, p. 102 și 112. „Archiv pentru filologie și istorie“ p. 88. Dimitrie Jarcu „Bibliografia cronologică Română“ Bucuresci 1873, p. 7.

c. p. 165 relatează următoarele: „Șerban Grecianu făcu și numai singur o lucrare; el traduse ‚Evangeliile‘ dupe elenesce și făcu din ele o edițiune destul de frumoasă, în tipografia Metropoliei din Bucuresci, 1693. Tipărirea acestei Evanghelii, în duble colone și în folio, o făcu celebrul pe atunci numai ieromonach Antim din Iviria.“ Din citatele aduse între altele putem conchide, că esecutătorul spre a scoate la căpătui astu-feliu de lucrări, a trebuit să poșadă unu gradū înaintatū de cultură și cunoscințe temeinice, căci pe acelū timpū tipografii nu erău oameni ordinari, după cum se scie din istoriă și după cum vom vedē în decursul vieței acestui destinsū păstoriū, de unde ne vom și convinge, că elū poședeă ūă cultură foarte aleasă. Le Quien, vorbindū de Antimū, dice între altele: „Ob summam eruditionem suam Valachiae factum metropolitam.“ ¹⁾ Papadopulo Vretosu încă ni spune: „ΑΝΘΙΜΟΣ ἐξ Ἰβηρίας. Εἰς τῶν λογίων Ἱερομονάχων τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος.“ ²⁾ Unde însă să fiă studiatū acestū distinsū bărbatū și unde să fiă învățatū elū și arta tipografică, nu scimū. Del Chiaro, vorbindū de distinsul păstoriu și amintindū și de tipografia, ce se află la mitropolia din Bucuresci pe timpul sēu, ni spune următoarele: „Tipografii sunt de națiune Română, învățați de persone, cari și ele învățaseră arta tipografică de la menționatul arhiepiscop.“ ³⁾

(Va urmă.)



Înrîurința creștinismului în educațiune.

Cu încorporarea lui Isusū Christosū se începe ūă schimbare radicală și ūă direpciune noaūă în desvoltarea culturei și în educățiune. Civilisaciunea Grecilor și a Romanilor prindeă de ochi, dar' în faptă eră neputincioasă. Desvoltarea liberă și în consonanță armonică a corpului cu sufletul, a firii cu arta n'a fostū unū dreptū neprescriptibilū alū fiă-căruī omū, ci unū privilegiū, de care se bucurăū numai Grecii și Romanii, cari erău cetățeni deplinī. Cele-l'alte națiuni străine erău desprețuite ca „barbare.“ Desvoltarea amintită nu se puteă susține decâtū prin clasa sclăvită, care lucră pentru clasa cea privilegiată și trebuia să renunțe la toate drepturile omenesci. În ângustul cercū alū civilisaciunii greco-romane vedemū,

¹⁾ Oriens Christianus t. I., 1248—49. — ²⁾ Papadopulo Vretosu, l. c. p. 177. — ³⁾ Del Chiaro, l. c. p. 43: „Gli Stampatori sono Valachi di Nazione, ammaestrati da Persone, che furono in ciò instruiti dal mentovato Arcivescovo.“ — „Anal. Acad. Rom.“ Buc. 1882, p. 90.

că neatîrnarea familiei și drepturile individului erău sacrificate unui idealu politicu, vedemü pe lüngă nisce înfățișări strălucite de libertate și fericire publică și üă jertfire tristă a individului. Femeea, mai cu samă la Greci, o aflămü împinsă într'üă pozițiune, care deabiá îi recunoasceá cele mai generale drepturi omenesci și care o făcea sclavă bărbatului cu desăvêșire. Ori-ce nu erá romanü seaü grecescu, ce nu erá de genul bărbătescü ce nu erá tare și sănátosü, ori frumosü și talentatü nu mai erá băgatü în samă; eară cine cuteđá să se opună puternicilor liberi, fu călcatü în picioare fără cruțare și îndurare.

Dacă astü-feliü de fenomene le aflămü chiarü la popoarele cele mai civilisate și la statele cele mai bine organizate, apoi cu câtü mai triste și mai grele n'aü trebuitü să fiă fostü împregiurările despotismului asiaticü, unde nu numai singurite stări, națiunii și familie, dar' chiarü și popoare întregi fură sacrificate unui unicü individü, căruia i-se dá încă și venerare idololatrică?

Cum-că în astü-feliü de împregiurări nu-i mai rămâne omului, decâtü dorința ferbinte de unü Mântuitorü, se poate lesne înțelege. Și eată! în mijlocul acestor fenomene posomorite și pline de înjosire morală și socială acelü Mântuitorü și sosesc, pentru-ca să anunțe evangelia amorii nu numai unui poporü, nu numai unei stări anumite ci întregi omenimi!

Istoria educațiunii ni'lü arată pre Isusü din trei puncturi de vedere; ni'lü înfățișadă mai ântâiü ca pre întemeiatorul principului creșterii creștinesci, care principü se rádimă pe üă privire de totü noaüă a lumii, apoi ca pre idealul creșterii copiilor, și în fine ca pre idealul învêțătorului.

Mântuirea de miseria esistenței omenesci o vestesce Isusü prin evangelia sa, care trâteadă despre alipirea omului de D-đeü câtü și despre egalitatea și frățietatea oamenilor între üă-l'altă. Și cu aceasta evangeliă se îndreaptă clü mai cu samă la clasa de oameni, care erá mai greu apêsată de sârcina socială, și anume la cei săraci, la cei bolnavi și desprețuiți, la copii și femei. Și avêndü să se predice evangelia aceasta nu numai unui poporü alesü seaü privilegeatü, ci întregi omenimi, eacă! cu aceasta menire a ei din partea lui Isusü fu învinsü pe de üă parte Iudaismul, eară pe de altă Elenismul.

Scotându-se clasele sociale de sub jugul, în care gemeau, și împărtășindu-se de înfiarea lui D-zeu, s'au restabilită suveranitatea individului și printr'însa drepturile personalității, eară prin sântirea căsătoriei s'a sântitū egalitatea femeii cu bărbatul, recunoscându-se într'una, că familia e adevărata basă societății.

De acuma înainte nu-î mai eră nimēruī ertatū a perde și nimicī copiii cei slabi, pe cuvântul, că nu ar fi de folosū statului nici a ține sclavi pentru susținerea ordinii sociale, seaū a gândi la crâncenele jocuri ale gladiatorilor pentru mulțămirea crudelor plăceri simțuale.

Creștinismul a adusū constituirea cea adevărată a familiei. Căci femeea, care eră mai înainte aruncată în fundul casei și socotită sclavă bărbatului, fu redată familiei și creșterii copiilor; cum și-a împlinitū ea apoi aceasta chiămare, aū arētat'-o într'un modū de totū strălucitū timpul celū vechiū creștinū; a arētat'-o bună oară Macrina, bunica sântului Vasile celū Mare, Nona, maica sântului Grigoriū de la Nazianzū, Antusa, maica sântului Ioanū-gură-de-aurū, Monica, maica sântului Augustinū, și alte femei, de cari s'a miratū chiarū păgânul Libanius, ȓicēndū: „Ce femei minunate sūntū între creștini!“

Desfacerea totală de ideele Iudaismului și ale Păgânismului s'a făcutū mărcată în modū deosebitū mai alesū pe terenul moralei creștine, unde iubirea cătră aproapele a fostū prochiămată de principiū nou de moralitate.

Idea îndurării eră cu totul străină în lumea cea vechiă: „Ochiū pentru ochiū și dinte pentru dinte“ eră maxima dreptății iudaice, ear' spiretul militarū-politicū din Grecia și Roma călcă în picioare și sfērmă îndreptățirile individului și nu aveā îndurare cu bietul luptătorū nici macarū atunci, cândū eră în gura morții.

În vechime nu aflămū înstitute de umanitate, case de bolnavi, case de orfani, înstitute de săraci, nu aflămū nici ūă îndurare cu celū cuprinsū de miseriă. Abiā creștinismul, în vîrtutea poroncei dragostei cătră aproapele, a creatū unū principiū nou de moralitate, și prin urmare și unū principiū nou de creștere, menitū să străformede cu încetul toate referințele lumii. Și străformarea aceasta a înăintatū, dară nu cu răpejune, ci cu încetul. Căci resbelul bună oară, care cu mulțimea omorurilor se pare, că-și bate jocū de creștinismū din cauza contrastului celū mare, în care stă elū cu dragostea cătră aproapele, nu numai că dureadă, dară a dobânditū încă în timpul de față ūă

organizare și oă perfecționare, care ar fi bună pentru altă scopă mai înaltă.

Cu toate aceste idea antică despre lume în consciința omenimii a trebuită să ajungă la oă străformare adâncă, care străformare se rădima pe temelia cea mare a umanității și a buneii voințe. Astă-feliu ne vedemă astă-di încungiurați de institute de binefacere, ba chiară în mijlocul mulțimii omorurilor bine organizate, în resbelul popoarelor se rădică oă mângâiare mare: „C r u c e a r o ș i ă“ a î n d u r ă r i i !

Așă creștinismul a învinsă spiretul politică din vechime; în locul virtuților civile, cu cari se făliău vechii Greci și Romani, adecă în locul iubirii de patriă, vitejiei și tăriei de caracteră, aă întrată în vieată și 'n educațiune virtuțile specifică creștinesci, anume supunerea lui D-deu și lăpedarea de lume, umilința și caritatea. Înstituțiunile politice de stată cu tendința lor la sensualitate și la bunurile pămêntesci facă locă împărăției dumnedesci, care e măreață și mai pe susă de fire, se apropiă de simțimêntul omului prin fimosul cultă figurativă și are locă pentru toate popoarele și toate clasele omenimii. Așă și-aă obținută mântuirea mai alesă clasele, stările și corporățiunile sociale, cari în sînul anticeii ordine de stată nu puteău ave parte de plăceri și bunuri mai alese, din care causă și dice Isusă de sine: „Am venită să predică săracilor evangelia“, eară altă dată: „Veniti cătră mine toți voi cei osteniți și însărcinați, și eă vă voiă dá repausă.“ ¹⁾

Isusă Christosă a aședată ²⁾ idea cea adevărată și eternă a educațiunii și a arêtată, care e principiul și ținta ei. În urma ideeii lui Isusă se înțelege sub educațiune rădicare omului din înjosirea și deșertăciunea esistenței sale curată firesci și trecătoare și înălțarea lui în regiunea spiretuală, în regiunea moralității și a asemnării cu D-deu. Aceasta problemă a educațiunii, pusă de Isusă, e pentru toate națiunile, pentru âmbe scesele și pentru fiă-care stare una și aceea: ună principiū, care e nu numai culmea tuturor teoriilor, dar' se adeverește cu totul și în praxă, pentru-că, fiindă elă universală din fire, se conformează la toate referințele omului și nu eschide nici oă activitate spiretuală, fiă pe terenul arții seaă ală sciinței, ci se împrotivesce mai vêtosă întreprinderilor, ce periclitează libertatea morală a spiretului.

¹⁾ Mat., 11, 5, 28. — ²⁾ Karl Smid „Encyclopädie des gesamten Erziehungs- und Unterrichtswesens“. (2 Aufl., Leipzig seit 1876).

Isusă e apoi prin istoria tineretelor sale totă-ă-dată și idealul pentru educațiunea copiilor. Căci deși nu ni sântă păstrate decâtă puține trăsore din copilăria lui, totu-și și aceste, puține cum sântă, aă ăă însemnăntă adăncă și de totă esemplariă. Așă se desface Isusă de legătura cea firească a familiei și întră în templu fără scirea părinților săi, dar' în-dată li-se supune cu ascultare firească, cândă îlă îndeamnă ei să meargă cu dănsii, deși nu poate sa nu adaugă cuvintele de mare greutate: „Aă nu ați sciută, că mi-se cade să fiă în cele-ce sântă ale părintelui meă?“ ¹⁾ Dacă părăsesce elă de copilă cercul familiei cu scopă, ca să-și îndrepte pașii spre cele sante, apoi nu ni dă elă oare cu aceasta purtare învățatura, că împărăția lui D-deă este mai înaltă decâtă împărăția lumii acesteia? De totă frumosă e descrisă propășirea creșterii lui Isusă în âmbe privințele, ale corpului și ale spiretului, prin simplele cuvinte: „Și Isusă creșceă în înțelepciune și în etate și în chară înaintea lui D-deă și a oamenilor!“ ²⁾

În fine e Isusă idealul chiămării, ce o are învățatoriul. Căci prima condițiune, ce se împune chiămării învățatoriului, e fără îndoieală dragostea cătră tineretă. Ear' această dragoste Isusă, amicul copiilor, a arătat-o în faptă, într'ună modă pe cătă de simplu, pe atăta de căldurosă prin cuvintele: „Lăsați copii să vină la mine!“ ³⁾ Apoi mai cetimă de dănsul, că desmerdă copii, îi îmbrățișă, îi sărută, li puneă mânele pe capă și-i bine-cuvântă. Meritul celă mare însă, ce-lă are chiămarea educațiunii, precum și răspunderea ei, nu se poate arăta mai pregnantă decâtă prin cuvintele: „Și cine va primă pre ună pruncă ca acesta în numele meă, mă primesce pre mine. Ear' cine va scandalisă pre unul dintr'acești mici, cari credă în mine, mai de folosă i-ar fi să-și spândure ăă peatră de moară de gătă și să se înece în adăncul mării.“ ⁴⁾ Elă îi iă pre copii în scutul seă, cândă dice: „Feriti-vă să nu desprețuiți pre vre unul dintr'acești mici; că dică voaă, că ângerii lor în ceruri vedă pururea fața Părintelui meă, care este în ceruri“ ⁵⁾, ba elă îi pune chiară de modelă pentru cei virstnici, cândă dice: „Adevără dică voaă: de nu vă veți întoarce ca prunci, nu veți întră în împărăția cerurilor.“ ⁶⁾ Astăfelă îlă dechiară elă pre neputinciosul pruncă în simplitatea și nevinovăția lui de idealul vîrtuții creștinești!

¹⁾ Luca 2, 49. — ²⁾ Luca 2, 52. — ³⁾ Mat. 19, 14. — ⁴⁾ Mat. 18. 5. — ⁵⁾ Mat. 18, 10. — ⁶⁾ Mat. 18, 3.

Isusū ni se înfățișază în fine ca modelū de învățatoriū și prin chipul și feliul, în care își împlinesce servițul învățătorescū.

Dispusēcîunea, cu care își începe elū acestū servițū, e ũă inspirare înaltă pentru adevěrū și ũă năsuință nobilă pentru lămurirea adevěrului. Și fiindū-că învățaturele, ce le propunea, erău mai alesū adevěruri abstrase, de aceea se folosiá în regulă de parabole și nisce asemănări, ce vorbescū âncă și astă-đi cu atâta chiaritate, de ni subjugă spiretele, și cu atâta putere, de ni răpescū inimile. Ear' întru jertfirea lui pentru adevěrū ni-se înfățișază elū ca dușmanū aprigū alū fățarnicieî, care iá vestmêntul adevěrului, pentru ca să-'și poată ascunde ticăloșia. Elū, carele judecă cu blândeățā greșelele oamenilor, elū, carele iá în scutū pre femeea cea desfrênată și carele făgăduiesce tálhariului de pe cruce raîul, nu e asemenea lupilor îmbrăcați în pei de oi, ori asemenea mormintelor spoite pe din afară.

Armonia dintre cugetare și faptă, dintre învățatură și esemplu e în faptă secretul rezultatelor, ce isvorescū din educațiune. Stimândū așa-dară Isusū principiul educațiunii și înălțându-lū să fiá principiul celū mai înaltū alū adevěrului, pune totū-de-a-una în frunte partea lui ideală, făcêndū alusiuni la menirea cea mai înaltă a omului. Elū đice: „Ce-i folosesce omului, de ar dobândí toată lumea, și ar perde sufletul sêu? sau ce va da omul schimbū pentru sufletul sêu?“¹⁾ „Nu vê adunați comori pe pămêntū, unde molia și rugina le strică; și unde furii le sapă și le fură. Ci adunați-vê comori în ceriu, unde nici molia nici rugina nu le strică, și unde furii nu le sapă, nici le fură. Că unde este comoara voastră, acolo va fi și inima voastră.“¹⁾ „Căutați mai ântăiū împêrăția lui D-đeu și dreptatea lui și toate cele l'alte vi-se vor adaoge voauê.“²⁾ Vedemū deci lămuritū, că cele mai însemnate principie pedagogice sîntū încorporate în învățatura și persoana Mântuitorului.

Ear' ce se atinge de succesul, ce l'a avutū crescerea în seculi cei dintăiū ai creștinătății, ni spune istoria educațiunii și anume, că spiretul celū nou, respânditū de creștinismū între oameni, a trecutū curêndū atătū în educațiunea privată câtū și în cea publică. Și străbătêndū acestū spiretū nou în toate páturele omenimii, a începutū oamenii a-și îndreptá privirile la lumea cea l'altă și a se ocupá cu cele ideale. Adevêrurile cele noauê, ce le-au

¹⁾ Mat. 6, 19, 20, 21. — ²⁾ Mat. 6, 33.

adusă învățăturele mântuirii, schimbându idea despre lume i-au dată ei ună sboră mai 'naltă, ună aventă care a pētrunsă toate referințele vieței și prin urmare și ale educațiunii. Egalitatea creștină a oamenilor înaintea lui D-deu a dată femeiei ună pozițiune mai înaltă, mai sigură, și a stirpitu deosebirea rușinoasă dintre liberi și sclavi, și dintre stare și stare.

La toate popoarele păgâne naționalitatea eră problemă pedagogică. Educațiunea creștină însă, fiindu de fire universală, nu respinge pe nime, ci și răspândește mai vērtosă rațele sale preste întreaga omenime și-i înlesnesce fiă-cărui omă, a se îndulci de fruptele ei bine-făcătoare. Cele-ce se ținū de naționalitate, le privesce numai ca ună lucru secundariu. Atātū procedura popoarelor celor mai culte, câtū și teoria cugetăriloră celoră mai aleși dintre pedagogii antici, ni arată cu evedință, că scopul celū înaltū alū educațiunei în timpul antecreștinū nu 'l-aū pututu ajunge decâtū foarte puțin.

Problema pedagogică creștină însă, de a ajunge la perfecțiune morală prin străformarea egoismului în iubire cătră D-deu și cătră aproapele, e una și aceea pentru toate națiunile, pentru amēdoauē genurile și pentru fiă-care stare. În genere se poate dice, că nici ună religione n'a rădicatū omenimea la onoarea aceea, la care a ajunsū ea prin relegiunea creștină. De Abiă prin relegiunea creștină au cunoscutū oamenii, că, spre a se împărtăși în adevēru de bine-facerile civilizațiunii, trebuie cele trei idee fundămēntale să veghiede asupra omului și să-i lumineade consciința și anume idea religioasă-creștină, care înaltă sufletul, ilū limpedesce și-'lū prepară pentru caritate; idea filosofiei, care chiamă rațiunea în ajutorul simțemētului și alege ca prin ciurū neghina din grău; și idea justetei, care e scutū contra aspirațiunilor egoismului, care întinde preste toți bine-făcătoriul principiū de nepărtinire, devenindū dreptū publicū în mâna legislatoriului.

Abiă creștinismul a precisatū și însemnătatea cea înaltă a căsătoriei; și totū numai prin influință ei au căpētatu și copiii cu totul altū felū de trătare în casă părintească. Lăpēdarea și omorirea copiilor, conceasă de legea spartanică ca și de cea din Atena, fu condemnata ca unū lucru necreștinescū; ear' puterea părintească, la care trebuiau să se supună copiii la Romani și la Iudei necondiționatū și fără a fi scutiți de lege, fu rēstrinsū foarte prin spiretul evangheliei. Principiul dragostii a începutū adecă a prinde rădēcine tari și'n educațiunea de casă.

Dară față cu sărăcia creștinilor celor dintăiū, precum și față cu persecutările, ce aveáu să le sufere mai ântăiū din partea Iudeilor și apoi și a păgânilor, eră unū lucru foarte firescū, că ei nu'și puteau face scoale proprie, ci-și țineau copiii a casă și se îngrijiău singuri de învățătura lor, ori îi trămeteău pe la scoalele cele păgânesci. Dar' cu încetul au începutū în fine a se înființa singuritele cătegorie de scoale creștinesci.

MODESTŪ AVRAMŪ,
vicariū parochialū în Fundul-Moldovei.



Православное ученіе вѣры

или

КРАТКОЕ ХРИСТІАНСКОЕ БОГОСЛОВІЕ.

Образъ имѣй здравыхъ словесъ, иже отъ мене слышалъ еси, въ вѣрѣ и любви, яже о Христвѣ Іисусѣ. 2 Тим. 1, 13.

Да увѣси, яко подобаетъ въ дому Божіи жити, яже есть церковь Бога жива, столпъ и утвержденіе истины. 1. Тим. 3, 15.

Богъ одинъ, и кромѣ его нѣтъ другого Бога, якъ самъ Онъ говоритъ: „Ась первый и Азь по сихъ, кромѣ мене нѣсть Бога“. (Исаіи XLIV., 6. Онъ вѣченъ; Онъ всегда былъ, есть и будетъ.

Богъ существо совершенное: Онъ — всеблагій, всевѣдущій, всеправедный, всемогущій, вездѣ сущій, неизмѣняемый, вседовольный и всеблаженный.

Богъ — духъ, существо безплотное, и потому Онъ не видимъ для насъ въ настоящей жизни. Но самъ Онъ видитъ все, знаетъ все, у самыя тайныя наши помышленія и желанія отъ Него укрытися не могутъ.

Богъ единъ по существу, но тройченъ въ лицахъ (св. Тройца). Мы знаемъ Бога Отца, Бога Сына, воплотившагося и жившаго на землѣ Господа Іисуса Христа и Бога Духа святого.

Сынъ Божій рожденъ отъ Отца прежде всѣхъ вѣковъ; отъ Отца же вѣчно исходитъ и Духъ святой.

Говорится, что сынъ Божій рожденъ прежде всѣхъ вѣковъ, потому что не было такого времени, когда бы былъ Богъ Отецъ и не было Сына Божія.

Для объясненія той тайны въ символѣ вѣры употреблено подобіе: Свѣта отъ свѣта. Якъ не можна мыслити такого времени когда былъ источникъ свѣта и не было отъ Него лучи свѣта, точно также всегда былъ Богъ Отецъ и Богъ Сынъ.

Отецъ, и св. Духъ составляютъ нераздѣльную Пресвятую Тройцу и вмѣстѣ Единого Бога, св. Писаніе говоритъ о томъ такъ: „Шедши научити вся языки, крещяще ихъ во имя Отца и Сына и святого Духа“ (Мт. XXVIII., 19). Триє суть свѣдѣтельствующіе на небеси: Отецъ, Слово и св. Духъ; и сіи три одно суть“ (Іоанъ V., 7).

Богъ создалъ небо и землю и все, что содержитсяъ въ нихъ, и зъ ничего Своею волею.

Онъ произвелъ изъ небытія своемъ повелѣніемъ всѣ небесныя силы т. е. ангеловъ. Изъ числа ихъ нѣкоторые впали въ гордость, нарушили довгъ совершеннаго повиновенія Богу, и были свержены въ адъ. Они называются діаволами. А другіи ангелы пребыль вѣрными своему долгу и служенію Господу Богу, наслаждаются вѣчнымъ блаженствомъ на небесахъ. Тіи добріи ангелы, по повелѣнію Божію, всюду находятся при всякомъ человѣкѣ, помогаютъ намъ, ходяйствуютъ за насъ и предохраняють насъ отъ всякой напасти; почему и называются ангелами хранителями.

Богъ создалъ вселенную и все, что въ ней заключается, для служенія человѣку; но человѣка Онъ сотворилъ по Своему образу и подобію. Мы читаемъ въ св. Писаніи, що самъ Богъ сказалъ: „Сотворѣмъ человѣка по образу нашему и по подобію: и да обладасть рыбами морскими и птицами небесными, и скотами и всею землею.“ (Быт. I. 26.)

Тѣло человѣка Богъ сотворилъ изъ земли и вдунулъ въ него дыханіе жизни т. е. душу живую, безсмертную. Такимъ образомъ душа человѣка произошла отъ Духа Божія, и отъ причина почему изъ всѣхъ земныхъ тварей только одинъ человекъ можетъ познавати Бога. Черезъ познанье Бога, любовь къ Нему и добровольное служеніе Ему въ той жизни человекъ дѣляется достойнымъ вѣчно наслаждаться съ Нимъ на небесахъ нескончаемымъ блаженствомъ.

Господь Богъ печется о насъ и о всѣхъ нашихъ нуждахъ, и все устрояетъ ко благу истинныхъ Его поклонниковъ.

Первыи люди Адамъ и Ева были сотворены совершенными по духу и тѣлу; они были безгрѣшны, безсмертны и поселены въ раю.

Господь далъ человѣку заповѣдь не вкушати отъ древа (познанья добра и зла); но человекъ, надѣленный свободною волею, послѣдовалъ не заповѣди Божіей, о своему произволу и черезъ то погубилъ и утратилъ свое богоподобное блаженство, для котораго былъ созданъ.

Изгнаніе за прислушаніе заповѣды изъ рая, первныи люди, присуждены къ тяжкому тѣрду, къ страданіямъ и смерти. Происшедшее отъ нихъ потомство родилось уже въ состояніи грѣха и осужденія. Съ тымъ грѣхомъ называемымъ первороднымъ раждаются всѣ люди безъ исключенія. Но Богъ сжалился надъ родомъ человѣческимъ, и чтобы избавити насъ отъ діавольскаго плѣненія и возвратити намъ права на небесное наслѣдіе опредѣлилъ послати съ неба на землю есинороднаго Своего Сына.

Сынъ Божій сошелъ съ небесъ, воплотился отъ Духа Свята и Маріи Дѣвы и вочеловѣчился т. е. сдѣлался совершеннымъ человекомъ, одареннымъ, какъ и мы, тѣломъ и душою. Сей воплотившійся Сынъ Божій есть Господь нашъ Иисусъ Христосъ.

Господь Иисусъ Христосъ, сдѣлавшись человекомъ во всемъ подобнымъ намъ кромѣ грѣха, не пересталъ быти Богомъ, и такимъ образомъ въ одномъ лицѣ сталъ истиннымъ Богомъ и истиннымъ человекомъ: почему Онъ и называется, Богочеловѣкомъ.

Пресвятая Дѣва Марія, отъ которой по челоуѣчеству родился Иисусъ Христосъ, достойно названа Богородицею, потому что родившееся отъ нея есть истинный Богъ. Святая церковь чтитъ Ее превыше херувимовъ и серафимовъ.

Господь Иисусъ Христосъ родился въ Вифлѣемѣ и былъ положенъ въ ясли. Спустя осемь дней Онъ былъ обрѣзанъ по закону Мойсееву и дано Ему имя Иисусъ, что значитъ Спаситель. Христомъ т. е. помазаннымъ, называли Его пророки, когда еще ожидали Его на землю.

Изъясненіе слова „помазанникъ“ мы находимъ у пророка Исаи. Духъ Господень на Мнѣ говоритъ въ пророчествѣ самъ обѣтованный Спаситель, его же ради помаза Мя, благовѣстити нищимъ посла Мя проповѣдати плѣнникамъ отпущеніе и слѣпымъ прозрѣніе“ (Ис. 60, 1). Значитъ Господь Иисусъ есть помазанникъ потому, что Онъ помазанъ, т. е. преисполненъ Духа св. по самому челоуѣчеству Своему, для служенія спасенію нашему. А что значитъ то помазаніе или исполненіе Духомъ Святымъ, то объясняется въ другомъ мѣстѣ у того же пророка: „и почиетъ на Немъ Духъ Божій, Духъ премудрости и разума, Духъ совѣта и крѣпости, Духъ вѣдѣнія и благочестія“ (Ис. 11, 2). Нѣкоторые изъ тѣхъ даровъ сообщались въ извѣстной мѣрѣ самымъ избраннымъ людемъ. Но Спасителю Христу по челоуѣчеству Его сообщены все тѣ дары въ высочайшей степени, да будетъ Онъ и величайшимъ пророкомъ для насъ, обучающимъ мудрости и разумнѣю воли Божіей, и все державнымъ Царемъ, дарующимъ намъ силы и крѣпость духовныя, и святѣйшимъ Первосвященникомъ, Освятителемъ и Ходатаемъ нашимъ предъ Богомъ. Словомъ Господь нашъ по преимуществу Помазанникъ, высочайшій образецъ всѣхъ другихъ помазанниковъ Божіихъ.

Иисусъ Христосъ жилъ на землѣ около трицяти трехъ лѣтъ въ бѣдности, въ униженіи, въ трудахъ, Онъ сообщилъ намъ божественное ученіе, которое мы находимъ въ Евангеліи, Божественное Свое происхожденіе Онъ доказалъ какъ высокимъ своимъ ученіемъ, такъ и безчисленными чудесами, и всѣ пророчества о при-

шествіи Спасителя, возвѣщенные Богомъ съ самого начала міра, исполнились отъ слова до слова въ лицѣ Господа Іисуса.

Весь подвигъ Своей спасительной жизни Господь Іисусъ Христосъ запечатлѣлъ Своею смертію. Онъ умеръ на крестѣ, претерпѣвъ ужаснѣйшія мученія. Не бывъ причастенъ никакому грѣху, умеръ за грѣхи собственно наши, изъ любви къ намъ и совершенно добровольно. Онъ пострадалъ на крестѣ плотію, а не Божествомъ, но Его божественное естество придало Его страданіямъ безконечную цѣну. Своими крестными страданіями Онъ искупилъ насъ отъ грѣха, проклятія и смерти, и принеся Себя въ жертву Богу и Отцу для искупленія рода человѣческаго, совершилъ спасительное примиреніе Бога съ человѣками. Смерть Христова есть истинная жертва, умиловляющая за насъ Бога и спасающая всѣхъ вѣрующихъ въ сего божественнаго Ходатая. Она служитъ также несомнѣннымъ доказательствомъ той безграничной любви Божіей къ людямъ, о которой говорится въ Евангелии: „Тако бо возлюби Богъ міръ, да и Сына Своего единороднаго далъ есть, да всякъ вѣрующій въ Онъ не погибнетъ, но имать животъ вѣчный“ (Іоан. 3, 16).

Умершій Спаситель былъ погребенъ, но въ третій день воскресъ, и потомъ черезъ сорокъ дней вознесся на небо. Но по скончаніи міра Онъ снова придетъ во славу и во всемъ блескѣ Своего величія судити людей живыхъ и мертвыхъ, которые все воскреснутъ, и все соблюдающіи заповѣди Божіи будутъ царствовать во вѣки.

Всякая душа, отдѣляясь отъ тѣла, съ которымъ была соединена, неумедленно предстанетъ на судъ Господа Іисуса и получитъ воздаяніе за свои дѣла, но до времени страшнаго суда — неполное. Только въ послѣдній день прійметъ кійждо, яже съ тѣломъ содѣла, или блага или зла (2 Кор. 5, 10). По тому до страшнаго послѣдняго дня св. Церковь, якъ чадолюбивая мать, ежедневно, при приношеніи безкровной жертвы, молится о погибшихъ своихъ чадахъ, усопшихъ о надеждѣ воскресенія живота вѣчнаго, т. е. за тѣхъ, которые до кончины соблюли вѣру истинную и упованіе христіанское, но не успѣли принести плодовъ достойныхъ покаянія, не могутъ уже ничѣмъ помочи себѣ, а могутъ найти помощь въ однѣхъ молитвахъ и приношеніяхъ св. Церкви. Церковь молится объ усопшихъ предъ божественными Тайнами, и исповѣдуетъ тѣмъ, что всемірная жертва Христова имеетъ спасительное дѣйствіе не только на живыхъ но и умершихъ, когда приносится съ вѣрою и за вѣрующихъ.

За умершихъ въ неsvѣри и отступничествѣ Церковь не молится по тому, что они не оставили въ себѣ никакой связи со св. Церковію, которой ввѣрены ключъ царства небеснаго.

По вознесеніи на небо Господь Іисусъ Христосъ ниспослалъ апостоламъ и всѣмъ вѣрующимъ въ Него Утѣшителя, Духа святаго, иже отъ Отца исходитъ (Іоанъ 15, 26), котораго благодатнымъ дѣйствіемъ спасаются люди. Онъ внушаетъ имъ добрыя мысли и чувства, и вмѣстѣ даетъ силу творити добрыя дѣла, вливая въ сердца любовь къ Богу. Самъ Іисусъ Христосъ во время земной жизни Своей основалъ Церковь, т. е. освященное Имъ общество вѣрующихъ въ Него (якъ живыхъ такъ и умершихъ) и обѣщавъ пребывать съ нею „во вся дни до скончанія вѣка“ (Мат. 28, 20). Ей Онъ поручилъ заботу и попеченіе о дальнѣйшемъ распространеніи и сохраненіи Своего ученія на землѣ и тайнъ Своего царства (Мат. 28, 19—20). Ей же далъ Онъ право судити недостойныхъ Своихъ послѣдователей (Мат. 18, 15—18). Тая церковь, которой глава — Онъ самъ (Еф. 5, 23. Кол. 1, 48) есть единая, святая, соборная и апостольская.

Единство Церкви усматривается изъ того, что въ ней одна вѣра, одинъ Богъ, одна глава — Христосъ, одно крещеніе, одинъ образъ спасенія и одна надежда для всѣхъ.

Святость Церкви состоитъ въ томъ, что она освященна и искупленна кровію Агнца непорочнаго и пречистаго Христа.

Соборною же Церковь называется потому, что не только заключаетъ въ себѣ всѣхъ вѣрующихъ во Христа и разсѣянныхъ по всему лицу земному, но и по тому, что она соборна и по своему управленію. Она управляется согласнымъ и совокупнымъ судомъ и опредѣленіемъ своихъ пастырей изъ всѣхъ странъ міра, сограющихъ преемство апостольскаго служенія.

Каждый епископъ есть только мѣстоблюститель Іисуса Христа въ своей епархіи. Всѣ епископы и архіепископы, митрополиты, подчиняются или патріаршец или синодальной власти, вся же церковь вообще — только власти вселенскихъ соборовъ.

Апостольскую Церковь именуется по тому, что въ своемъ устройствѣ и въ своихъ учрежденіяхъ она во всемъ сообразна съ ученіемъ и преданіемъ апостольскимъ.

Чтобы соединити человека съ Богомъ и дати ему силы для борьбы съ искушеніями, Господь всѣмъ вѣрующимъ въ имя Его подаетъ свою благодать въ таинствахъ церкви, въ котрыхъ подъ видимыми знаками сокрыты силы божественной благодати, исцѣляющія наши грѣховныя немощи.

Таинствъ въ церкви семь. Первое изъ нихъ крещеніе. Оно омываетъ и истребляетъ первородный грѣхъ посредствомъ троекратнаго погруженія въ простой, но освященной водѣ съ произношеніемъ

отъ священника слѣдующихъ словъ: крещается рабъ Божій (имя рекъ) во имя Отца (Аминь) и Сына (Аминь) и св. Духа (Аминь).

Аминь произноситъ воспріемникъ.

Безъ того таинства никто не можетъ быть спасенъ (Іоан. 3, 5).

Съ крещеніемъ человекъ умираетъ для прежней, естественной, грѣховной жизни и возрождается въ новой, освященной жизни, становится человекомъ новымъ. Самое погруженіе въ воду образно изображаетъ смерть.

Въ случаѣ крайней нужды крещеніе можетъ совершити и мірское лице.

Правильно совершенное крещеніе не повторяется.

М и р о п о м а з а н і е есть таинство, въ которомъ вѣрующему, при помазаніи срященнымъ муромъ, частей тѣла, подаются дары св. Духа, для утвержденія въ вѣрѣ Христовой и возрастанія въ божественной благодати.

Освященіе мюра представлено только высшимъ священноначальникамъ какъ преемникамъ апостоловъ, которые сами совершали рукоположеніе для подаванія св. Духа.

П р и ч а щ е н і е или Е в х а р и с т і я есть таинство, въ которомъ вѣрующій подъ видомъ хлѣба и вина вкушаетъ самага тѣла и крови Христовыхъ во остатленіе своихъ грѣховъ и въ жизнь вѣчную.

Таинство Евхаристіи совершается священникомъ правильно рукоположеннымъ и непременно въ храмъ, котораго трапеза или вмѣсто трапезы антиминосъ долженъ быть освященъ архіереемъ.

Честь, которую надлежитъ воздавати пречистымъ Тайнамъ Христовымъ, должна быть такою же, какая воздается самому Іисусу Христу.

Какъ всѣ таинства, такъ въ особенности Евхаристія требуетъ предварительнаго къ нему приготовленія, состоящаго въ испытаніи самага себе и своей совѣсти.

П о к а я н і е есть таинство, въ которомъ вѣрующему при искреннемъ признаніи своихъ грѣховъ и при твердомъ упованіи на заслуги Христовы, съ желаніемъ и обѣщаніемъ исправитися, отпускаются Богомъ грѣхи чрезъ служителя Христова.

Іисусъ Христосъ, установилъ таинство покаянія для возстановленія той невинности, которую мы получили въ святомъ крещеніи, но которую теряемъ чрезъ грѣхъ.

Сущность покаянія составляютъ сокрушеніе о грѣхахъ и устная исповѣдь.

Сокрушеніе есть скорбь сердца о своихъ грѣхахъ. Оно должно быть непритворно и рожденно въ сердце дѣйствіемъ св. Духа,

безъ помощи котораго никто не можетъ мати истиннаго разкаяніа. Мы должны умолити Господа, чтобы Онъ далъ намъ ту помощь. Молитва же, одушевленная смиреніемъ и сыновнею надеждою, всегда будетъ Имъ услышана.

Сокрушеніе сердца должно быти основано на побужденіяхъ и чувствахъ, внушенныхъ вѣрою. Тотъ не маеть истиннаго сокрушенія кто ненавидитъ грѣхъ потому только, что онъ причинилъ ему какой-либо уронъ или потерю, какъ то: временное несчастіе, наказаніе, болѣзнь, утрату имущества и прч. Побужденіемъ къ разкаянію грѣшника могутъ служить размышленія о неизвѣстности минуты смерти, о воскресеніи, о послѣднемъ судѣ, о вѣчномъ блаженствѣ и вѣчномъ мученіи, но истинною причиною раскаяніа должна быти мысль, что грѣхъ оскорбляетъ величіе и святость Бога.

Истинное сокрушеніе необходимое для того, чтобы получить прощеніе, должно сопровождаться твердою рѣшимостію впередъ остати отъ грѣховъ и даже избѣгати случаевъ, которые могли бы дати намъ поводъ къ грѣху. Должное вознагражденіе ближняго или по крайней мѣрѣ готовость вознаградити его за причиненный ему вредъ составляетъ также одно изъ необходимыхъ условій истиннаго сокрушенія сердца.

Устное исповѣданіе должно сопровождаться смиреніемъ и точностію объявленія грѣховъ и также обстоятельствъ ихъ сопровождавшихъ. Для того весьма полезно припоминати себѣ предъ исповѣдью заповѣди Божіи, обязанности нашего званія, лица и мѣста, гдѣ мы совершили наши грѣхи, и разсмотрѣти, яки были въ отношеніи всего наши мысли, слова и поступки.

Къ покаянію относится также епитемія. Она не маеть никакой искупительнаго значенія; вся наша искупительная надежда покоится единственно на крестѣ Христовомъ, — но опредѣляется иногда духовникомъ, какъ лѣкарство противъ застарѣлой грѣховной болѣзни, какъ средство направить волю добру и укрѣпити въ немъ. Такъ на примѣръ чловѣку скупому и жадному опредѣляется помагати бѣднымъ; чловѣку желчному, холодному, завистному, читати посланія св. Іоанна Богослова, полныя любви къ ближнему, въ надеждѣ на боготворное дѣйствіе такого чтенія.

Впрочемъ отходящій отъ исповѣди долженъ помнити слова псалмонѣвца: „уклонися отъ зла и сотвори благо (Пс. 33, 15), а также и слова Спасителя: „иди, и отсель къ тому не согрѣшай“ (Іоанъ 8, 11).

Хотя не возможно чловѣку совершенно избѣжати грѣха, но при всемъ томъ каждый соглашаясь со своею совѣстью обязанъ отъ

одной до другой исповѣди, сколько возможно, старатися объ исправленіи своей жизни.

С в я щ е н с т в о есть таинство, въ которомъ Духъ святыи достойно избраннаго чрезъ святительское рукоположеніе поставляетъ совершати таинства и пасти стадо Христово, т. е. наставляти людей вѣрѣ, благочестію и добрымъ дѣламъ.

Степеней священства три: епископъ, священникъ и дѣяконъ. Дѣяконъ служитъ при таинствахъ; священникъ совершаетъ таинства въ зависимости отъ епископа; а епископъ не только совершаетъ таинства, но имѣетъ власть чрезъ рукоположеніе и другимъ преподавати благодатный даръ совершати ихъ.

Б р а к ъ есть таинство, въ которомъ чрезъ обрученіе и вѣнчаніе священникъ сочетаетъ въ неразрывный союзъ два свободно вступающія лица и проситъ имъ отъ Бога благословенія жити въ святомъ союзѣ, и воспытывати дѣтей въ страхъ Божиимъ.

Е л е о с в я щ е н і е есть таинство, въ которомъ служители Христовы при седмикратномъ помазаніи болящего елеемъ просятъ ему у Бога облегченія въ болѣзни и отпущенія грѣховъ, которое и получается вѣрою.

Кромѣ таинствъ церковь хранитъ еще нѣкоторыя преданія и обряды служащія къ благоустроению и нравоучению вѣрныхъ.

Всѣ вѣрные надѣются воскресенія изъ мертвыхъ.

По воскресеніи же и послѣднемъ судѣ праведники наследуютъ вѣчную жизнь, а грѣшники осудятся на вѣчное мученіе.

Все ученіе вѣры сокращенно и удобно предложено для спасенія вѣрующихъ въ дванадцати неизмѣнныхъ членахъ православнаго С и м б о л а в ѣ р ы, богодухновенно изложеннаго отъ 318 святыхъ Отцевъ на I. Никейскомъ и отъ 150 на II. Константинопольскомъ соборахъ въ IV. вѣкѣ по Рожд. Христовомъ.

По важности своей Символь вѣры есть якбы печать устенъ и сердца всѣхъ истинныхъ чадъ православія, и вѣрное знаменіе отличающее е д и н у ю, с в я т у ю, с о б о р н у ю и а п о с т о л ь с к у ю церковь отъ всѣхъ другихъ церквей въ мѣрѣ.

Для спасенія нашего должно не только твердо вѣрити всѣмъ вышеизложеннымъ истинамъ, но и жити по христіянски, т. е. соблюдать законъ Божій, убѣгати зла и творити добро; потому что по слову апостола, вѣра безъ дѣлъ мертва есть. (Іаковъ II. 14, 26).

Законъ Божій напечатлѣнъ у каждаго въ совѣсти (Рим. II, 15), но открытъ въ десяти заповѣдяхъ Мойсеевыхъ. Весь законъ и всѣ заповѣди, по словамъ нашего Спасителя, основаны на любви къ Богу и ближнему (Мат. XXII, 36--40).

Заповѣдей Божіихъ д е с я т ь. Первая заповѣдь учитъ, отвергая всякое многобожіе, всѣмъ сердцемъ признавати и устами исповѣдывати единаго Бога согласно съ словомъ Божіимъ.

Грѣшатъ противъ заповѣди всѣ тѣ, которые якимъ нибудь образомъ, кромѣ Бога истиннаго, почитаютъ что нибудь другое своимъ Богомъ, и на то возлагаютъ свою надежду и упованіе.

В т о р а я заповѣдь запрещаетъ и д о л о с л у ж е н і е и всякой непозволительный способъ богочтенія.

Но почитаніе Ангеловъ и св. челоувковъ согласно со второю заповѣдью, потому что въ нихъ мы почитаемъ благодать Божію, обитающую и дѣйствующую въ нихъ, прося ихъ чистыхъ молитвъ за насъ предъ Богомъ. Почитаніе и употребленіе святыхъ иконъ т. е. священныхъ изобразеній Бога, явившегося во плоти Господа нашего Иисуса Христа, а также Пречистой Его Матери, ангеловъ и святыхъ Его не противорѣчатъ второй заповѣди. Седьмой Вселенскій Соборъ, бывшій въ Никеѣ въ 788 году, утвердилъ иконопочитаніе, выразивъ, что слѣдуетъ чествовати святыхъ иконы и имъ кланятися не якъ Богу, но якъ Его и святыхъ Его воспоминательному начертанію.

Иконы возбуждаютъ въ насъ любовь ко святымъ и напоминаютъ намъ ихъ подвиги.

Грѣшатъ противъ второй заповѣди люди, живущіе только въ свое удовольствіе, гордецы, тщеславные, лихоимцы и лицемеры.

Третья заповѣдь обязываетъ насъ чтити святое имя Б о ж е, не оскорбляти Его призываніемъ „в с у е“ т. е. въ бесполезныхъ и суетныхъ разговорахъ, а тѣмъ болѣе въ шуткахъ, особенно лживо; не клястися Имъ, исключая когда клятва требуется законною властію, и тогда клятва должна быти произнесена съ благоговѣніемъ и съ твердымъ намѣреніемъ отнюдь не измѣнати ей.

Противъ третьей заповѣди грѣшатъ люди, которые говорятъ противъ Бога дерзкія слова, ропщутъ на Него, смѣются надъ священными предметами, даютъ клятвы ложныя, и не исполняютъ законной клятвы, нарушаютъ обѣты, даные Богу, люди — невнимательные къ молитвѣ и напрасно божащіеся.

Четвертая заповѣдь повелѣваетъ: во всѣ воскресныя и другіе праздничныя дни, оставивъ свои дѣла и работы, пребывати для пользы душевной въ молитвѣ и богослуженіи.

Противъ четвертой заповѣди грѣшатъ тѣ, которыя по своимъ видамъ и страстямъ не оставляютъ въ праздники своихъ житейскихъ дѣлъ и заботъ; небрегуть о хожденіи въ церковь; ходятъ туда безъ вѣры и страха Божія и неблагочинно стоятъ въ ней,

которые не стараются о познание закона Божія и не удѣляютъ отъ своихъ имуществъ на дѣла богоугодныя.

Пятая заповѣдь повелѣваетъ чтити отца и матери, чтити всякую власть, нашихъ благодѣтелей и старшихъ себе, и любить всякаго человѣка, якъ образъ Божій и якъ брата во Христь.

Грѣшатъ противъ пятой заповѣди непочтительныя и непокорныя дѣти; невѣрные подданные, худые подчиненные, неисправныя ученики и вообще всѣ тѣ, которые не любятъ другаго столько якъ самыхъ себе.

Шестая заповѣдь требуетъ, чтобы мы не дѣлали своему ближнему ни какого вреда ни лично, ни чрезъ другихъ, ни дѣломъ, ни мыслию, а напротивъ всѣхъ и каждого боронили.

Противъ шестой заповѣди грѣшатъ: убійцы тѣ, которые подаютъ злый примѣръ другимъ, пытаются въ сердцѣ ненависть къ ближнему, всячески стараются вредити другому, творятъ несправедливый судъ, неудерживаютъ своихъ страстей и самоубійцы.

Седьмою заповѣдью запрещается все то, что вредитъ цѣломудрію и чистотѣ нравовъ, а чрезъ то намъ предписуется, чтобы мы провадили свою жизнь или въ честномъ и вѣрномъ супружествѣ или въ святомъ и дѣвственномъ безженствѣ.

Грѣшатъ противъ седьмой заповѣди тѣ, которые предаются непотребству, непристойнымъ шуткамъ, играмъ и другимъ соблазнительнымъ удовольствіямъ.

Осьмою заповѣдью Господь возбраняетъ всякое хищеніе и неправду, а чрезъ то повелѣвается, чтобы мы для общаго блага наблюдали пользу ближняго, якъ свою собственную.

Противъ осьмой заповѣди грѣшатъ люди, которые обыжаютъ другихъ явнымъ или тайнымъ хищеніемъ, которыя присвоиваютъ себѣ чужую вещь обманомъ или хитростію.

Девятая заповѣдь требуетъ, чтобы мы никогда ни въ чемъ не лгали.

Грѣшатъ противъ девятой заповѣди: ложныя доносчики или свидѣтели, клеветники, порицатели и язвительные насмѣшники.

Десятая заповѣдь по отношенію любви къ ближнему самая совершенная. Она требуетъ не только не дѣлати ничего злаго и грѣшнаго, но и въ самомъ своемъ сердцѣ избѣгати всякихъ желаній и помышленій противныхъ любви. И кто соблюдаетъ ту заповѣдь, тотъ вполне исполняетъ свой долгъ относительно своего ближняго.

Грѣшатъ противъ десятой заповѣди тѣ, которые словомъ или дѣломъ или даже одною только мыслию нарушаютъ любовь къ ближнему, завидуя его истинному или мнимому благополучію.

Для исполненія заповѣди Божіей, для побѣжденія грѣховъ мысли, слова, дѣла, нужна для человѣка особенная помощь Божія или

благодать, которая ради заслугъ Христовыхъ получается отъ Бога усердною и неслабѣвающею молитвою.

Молитва есть возношеніе ума и сердца къ Богу, выражаемое благовѣйнымъ словомъ чловѣка къ Богу. Молитва есть душа и жизнь христіянина. Якъ тѣло дышетъ воздухомъ, такъ и душа наша должна дышати чистою неослабною молитвою. Молитва есть тотъ путь, которымъ сходитъ благодать и всякое благословеніе съ неба на землю. Она освящаетъ чловѣка и всѣ его дѣла. Она есть лѣстница возводящая отъ земли на небо, связь міра вещественнаго съ міромъ духовнымъ, источникъ утѣшеній, самая необходимая сила чловѣческаго духа.

Молитва требуетъ твердого упованія въ заслуги едиnorodнаго Сына Божія, смиреннаго признанія своего недостойнства предъ Нимъ; не долготы и многословія, но истины и духа, силы чувствъ, правоты и искренности сердца.

Въ молитвѣ мы должны просити, а не требовати совершенно предоставляя волю Божіей и святой и совершенной исполненія нашихъ прошеній, потому что мы часто не знаемъ и того, о чемъ и якъ треба молитися.

Въ молитвѣ мы не должны смущатися и ослабѣвати, если Господь не сотворитъ долго по прошеніямъ нашимъ, очень часто недостойнымъ Его не по духу, ни по предмету молитвы.

Въ молитвѣ мы должны святую волю Господню, а не обитную суету чловѣческихъ желаній, а потому должно просити благъ духовныхъ преимущественно передъ тѣлесными, общественныхъ передъ частными, и вообще всего не столько для времени, сколько для вѣчности, а всего чаще должно просити отпущенія своихъ грѣховъ и царствія правды, по тому что по слову Спасителя, кто обрѣтаетъ то царствіе, тому все прочее приложится само собою. (Мат. VI, 33).

Все то чего только отъ милосерднаго Бога мы должны просити въ своихъ молитвахъ, заключается въ молитвѣ Господней, которую Іисусъ Христосъ во время земной своей жизни приподалъ своимъ ученикамъ и апостоламъ просившимъ Его научити ихъ молитися. (Мт. VI. 9; Лук. II., 14).

Молитва Господня повелѣваетъ намъ: видѣти въ Бозѣ Отца, жити свято, ждати небеснаго царства; исполняти волю Божію; довольствоватися насущнымъ хлѣбомъ; прощати ближнему всякія оскорбленія; беречися искушеній отъ діавола, и всегда надѣятися на всемогущую силу и славу Божію.

Молитва Господня сильна и совершенна. Но такъ якъ Господь промышляющій о нуждахъ чловѣческихъ уже послѣ того, якъ преподалъ образецъ молитвы сказалъ: просите и дастся вамъ,

(Мат. VII. 17) — и такъ какъ есть предметы прошеній, которые зависятъ отъ обстоятельствъ каждаго, то полагая въ основаніе молитву Господню, нужно сообразно съ нуждами назидати на ней и другія прошенія. Примѣняясь къ тымъ нуждамъ своихъ дѣтей, разнообразнымъ и видоизмѣняющимся по степенямъ ихъ духовнаго и внѣшняго состоянія, святая церковь какъ благопопечительная мати руководить ихъ въ молитвенныхъ упражненіяхъ многими опредѣленными молитвами, котрыхъ важность должна быти неоспорима для каждаго христіянина.

Впрочемъ каждый можетъ молиться собственными словами, только бы собственныя наши молитвы и по духу и по предмету своему были достойны того, чтобы обратиться съ ними къ Богу. Но для людей небогатыхъ внутреннимъ благочестіемъ всего лучше пользоваться готовыми церковными молитвами; только бы повторяя слова ихъ, они старались усвоить себѣ ихъ смыслъ и духъ и воспроизводить въ своемъ умѣ и сердцѣ выраженныя ими представленія и чувства. Для того чтеніе церковныхъ молитвъ должно быти неспѣшное и внимательное. „Господь на небеси горь, ты же земли долу“ говоритъ Екклезіастъ „сего ради да будутъ словеса твоя мала; не скорь буди твоима, и сердце твое да не ускоряетъ износить словъ предъ лицемъ Божіемъ (Екк. V., 1, 2). Двѣ три молитвы прочтанныя съ полнымъ вниманіемъ и чувствомъ конечно лучше, чѣмъ многія произносимыя небрежно и машинально, хотя то ничего не говоритъ противъ продолжительности молитвъ; вообще, большая или меньшая продолжительность молитвы свойственна людямъ истинно молящимся и нужна для слабыхъ и холодныхъ сердцемъ. Для первыхъ то духовное удовольствіе, для послѣднихъ — одно изъ лучшихъ средствъ смягчати и разогрѣти свое сердце огрубѣвшее отъ мірскихъ впечатлѣній, давая возможность облекати свои внутреннія чувства въ живыя, сильныя и многомощныя молитвы праведныхъ.

Но молитва, произносимая одними устами, безъ всякаго участія въ ней ума и сердце, не маеть ниякого значенія: то лицемѣріе или предъ людьми или предъ Богомъ или даже предъ собственною совѣстію молящагося. Господь не только не пріемлетъ такихъ молитвъ, но и выражаетъ свое негодованіе на тѣхъ, которые молятся такимъ образомъ: „приближаются мнѣ людіе сіи усты своими и устами чтуть Мя: сердце же ихъ далече отстоитъ отъ Мене: всуе же чтуть Мя“ (Исх. XXIX., 13; Мат. XV. 8, 9). Отъ чему Господь осуждалъ продолжительныя молитвы фарисеевъ, которые поставляли все досто-

инство ихъ во многоглаголаніи и заповѣдалъ Своимъ ученикамъ: молящеся не лешше глаголите (Мат. VI. 17).

Соблюдая усердно заповѣди Божія согласно съ ученіемъ единой, святой, соборной и апостольской церкви, очищая свою душу и сердце отъ всякія скверны плоти и духа терпѣливою и неослабною молитвою къ Богу, мы можемъ несомнѣнно надѣяться, достигнувъ въ будущей жизни совершенства любви, прославляти на небесахъ Единаго въ Тройцѣ воспѣваемаго Бога: Отца и Сына и Святаго Духа во вѣки вѣковъ.



Predică despre indiferentismul relegiosu.

„Atunci s'a atinsu de ochii lor, dicendu:
dupa credinta voastra sa ve fia voaue.“
Mat. 9, 29.

În evangelia de astă-di se istorisese, că, fiindu Isusu în cale, fu urmăritu de doi orbi, cari strigau după dînsul, dicendu: Isuse, fiul lui Davidu, miluiesce-ne pre noi! Și întrîndu apoi Isusu într'ua casă, la care au venitü și orbiu aceia, i-a întreatu pre ei, dicendu: credeți voi, că potü face eu aceasta? Și ei au răspunsu: așa, Doamne, noi credemü! Atunci s'a atinsu de ochii lor și li-a disu: după credința voastră să ve fia voaue! Și îndată li-s'au deschisü ochii și, esîndü, l'au vestitü pre elü în totü pämêntul!

Credința așa-dară a fostü aice hotărîtoariă! Aceasta credință a cerut-'o Isusu totü-de-a-una, aceasta credință o cere Elü și ast-ădi, o cere prin biserica sa! Numai prin credință în dumnezeirea Fiiului, în a totü-putința și dragostea Părintelui și în grația Spiretului sântü putemü și noi dobândi 'ori-ce am cere dela Elü, putemü dobândi reuniunea noastră cu Elü, împărăția și dreptatea lui! Numai prin credință ajungemü noi la D-deu și numai în relegiunea — seaü cum îi dicitü D-Voastră — în credința și legea lui Christosu ne putemü mântui, ne putemü desface de păcatele noastre și cunoasce adevărata țintă a vieței noastre.

Adevăratü este! Bine dicitü! Dară în diua de astă-di sîntü multü, cari se poartă și trăiescü, ca și cândü n'ar fi D-deu, ca și cândü n'ar fi nici üa lege adevărată, și dicü, că ar fi totü-una, ori de se ține omul de asta ori de cea-l'altă credință, numai să fia omü bunü, omü onestü!

Cu mintea lor dău ei așa-dară de altă cale, care să-i ducă la mântuire și dicü, că omul ori și unde poate dobândi fericirea de veci; că fia-care relegiune e asemenea de bună, asemenea de plăcută lui D-deu, și cum-că așa-dară ar fi totü-una, ori de s'ar lăudă D-deu cu păgânii

prin lunci și căpiște, ori cu jidani în scoale și sinagoge, ori cu turcii în moșee, ori cu creștinii în bisericile lor, în bisericile conșantite adevăratului D-zeu!

Unu păcatu foarte greu, ăă nenorocire mare este aceasta! Accasta nepăsantă față cu legea lui Christosă este ăă nenorocire cu multă mai mare decâtă răsboiul, carele omoară mulțime de oameni! Ea-ă unu păcatu de moarte, căci și ea omoară ăă mulțime de oameni, dară nu-ă omoară după trupă, ci după sufletă și se numesce nepăsantă seaă îndiferintismă relegiosă.

Dreptă aceea așă voi astă-ăi, iubiților mei, să răspingă socotintă astă rătăcită despre adevărul relegiunii creștine și să vă arătă, că nepăsantă seaă îndiferintismul relegiosă este unu contrastă directă ală credinței noastre. Voiă să vă arătă, că fericirea adevărată o putemă dobândi numai în legea lui Christosă, numai în relegiunea ortodoxă, cuvântându-vă, că se cere mai antăiă, ca să fimă creștini și a doăă, ca să fimă numai decâtă creștini ortodocși.

I.

Dacă păgânii seaă jidani seaă mohamedanii trăiescă în rătăcirea tristă, că ei s'ar fi aflândă pe calea adevărată a mântuirii, atunci n'avemă decâtă să-ă compătimimă! Dară dacă se află unii dintre creștini, cari afirmă și dică, că ori și care relegiune ar fi asemene de bună, că omul poate să creadă, ce voiesce, că poate plăceă lui D-zeu în ori-ce lege și fi fericită, atunci negreșită, că dovedescă, cumcă sântă departe de adevără, departe de mântuire, pentru-că în ochii lor nu este nemica sântă și nu bagă în samă dăsele dăiesci nici principiile minții.

Eă vorbescă însă aici înaintea creștinilor, așa-dară înaintea unor oameni, cari trebuie să dică cu mine, că ar fi lucru sumetă și totă-ăă-dată deșantată, dacă nu am răsnoasce mărturiile lui Christosă și ale apostolilor și sântilor săi, că sântă mărturie sante și adevărate! — Și ce dică acești martori sânti de soartea celor-ce nu credă în Isusă Christosă? Ei dică pēă'ntr'unul într'ăă gură, că toți cei-ce nu credă în Isusă Christosă, fiul lui D-zeu, nu se vor mântui, ci vor fi osēndiți în veci! — Din descoperirea dăiescă cunoascemă, că in-dată după căderea protopărinților noștri ochii tuturoră țintiră la viitoriul Mesia, carele aveă să împace eară ceriul cu pământul și să bine-cuvintede toate neamurile și semințele. — Vedeți dară, amicilor! În răs timpă de 4000 de ani încă înainte de venirea Mântuitorului Isusă

erău acum toți aleșii lui D-deu unu feliu de creștini, pentru-că ei îl u asceptău pe Isusu, ei nădejduiău în Elu și credeău în Elu. — Deci nu este unu adevėru mai siguru, decătū invėțătura stătornică a bisericei noastre, adevėrul adevėrilor: că fără de Isusu nu poate fi nimene fericitū.

Aceasta o întăresce părintele celū cerescū prin gura celuia-ce i-a incredințatū toată stăpānirea și toată judecata în lume, căruia i-a datū toată judecata și preste cei-ce nu credū în Elu. Elu dice: Aceasta este vieța de veci, ca să te cunoască pre tine, unul adevėratul D-deu și pre Isusu Christosu, pre carele l'ai trāmisū;¹⁾ și eară-și: Eū sūntū calea, adevėrul și vieța. Nimene nu vine la tatāl fără numai prin mine?;²⁾ și apoi: Eū sūntū ușa, prin mine de va intrā cine-vā, sē va māntui³⁾. Aceasta o întărescū și s. apostoli și toți părinții bisericesci,⁴⁾ aceasta o întăresce și mintea noastră.

Mintea, acestū darū ddeiescū, la care se provoacă foarte mulți și dintre contrarii noștri, ni dice, cum-cā în casa sa fiā-care domnū are dreptul, de a hotări modul și chipul, cum să fiā servitū de cătrā casnicii sēi. Deci în care chipū și în ce feliu aū să-i servească oamenii lui D-deu, aceasta nesmintitū că numai D-deu însu-și ni-o poate descoperi și hotări, căci elu este Domnul Domnilor și este așā darā și în dreptū, de a legā māntuirea și fericirea noastră de nisce fapte, cari trebuie să le implinimū!

Deci dacā ar fi, cum dicū unii, ori-și-care relegiune totū-una de plăcutā lui D-deu, atunci ar trebui să-i fiā lui Christosu totū-una, de facū creștinii ceea-ce aū facū păgānii, ādecā, că se închinā la lunā, la stele, la petre, la animale și la altele de asemenea, seaū ceea-ce a făcutū Iacovū, carele se închinā la unul adevėratul D-deu?! ori de ilu rēstignescū ca jidovii, seaū i-se închinā cu duhul și adevėrul; ori de zugrumā pe oameni împreună cu păgānii, seaū i-se închinā, gustāndū din trupul și sāngele lui celū prea scumpū?

Și oare de ce a venitū fiul omenescū în lume și a āmblatū după cei perduți? de ce a suferitū atātea nevoi și batjocure? și în urmă, de ce a muritū pe cruce? — Poate de aceea, ca să fiā omul fericitū în altā relegiune, diferitā de a lui?!

Dar' apoi voi, sānților apostoli și invėțācei ai lui Christosu, de ce ați implinitū așā de grabā poronca Domnului și D-deului vostru, de ce ați cutrieratū lumea, supunēdu-vē la mii și mii de necāduri, și

¹⁾ Ioan 7, 3. — ²⁾ Ibid. 14, 6. — ³⁾ Ibid. 10, 9. — ⁴⁾ Ibid. 3, 35; fapt. ap. 4, 11. — etc.

ați vestitū evangelia lui Christosū? Poate de aceea, ca să-i întoarceți pe jidovi și păgâni la credința voastră? Zădarnică osteneală! Căci de și v'a poroncitū învățatoriul vostru, ca să învățați și să-i botețați și pre aceștia, dară lumea de astă-dî a ajunsū a dice, că omul îi poate plăcea lui D-deū în ori și care relegiune!

Și în urmă voi miilor de mucenici, voi, de ce ați muritū pentru credința lui Christosū, de ce v'ați luptatū pentru legea voastră? Poate de aceea, ca prin voi alții să se simțască fericiți în legea lor?

Eū nu îndrăsnescū a vorbi aice de nedreptățile și necurățiile celorace s'aū purtatū oare-cândū cu nebăgare de samă înaintea celor sante, ori cari se poartă așa încă și astă-dî față cu relegiunea lui Christosū. Căci mă temū, ca nu cum-vă cu astū-feliū de vorbe să profănedū mai multū locul, în care ne aflămū. Dară una trebuie totū să o dicū: Animalul fără de minte și fără de pretensiuni este fericitū, câtū-ce are destulă hrană și beutură, nisce lucruri, ce le poate dá pământul. Omul însă cu minte și cu spiretū, deși poșede toate lucrurile pământesci, lipsindu-i însă pacea cugetului și prin urmare mângăierea morții, vede încurându, că este golū și ticălosū și că nu-i mai potū ajutā toate avuțiile, nici toate onorile, nici toată sciința lumii acesteia!

Prin urmare numai creștinul adevăratū poate fi și este omū adevăratū; elū numai este omū înțeleptū, omū fericitū! Elū nu este ca dobitocul pentru unū momētū, ci în veci cu Isusū Christosū.

Deci eată trebuința, de a fi creștinū!

III.

A fi creștinū seaū a fi mădulariū alū bisericei creștine este deci, precum am vedutū, dētoria fiă-cărui omū! Însă precum se deosebesc omū de omū în vieața de toate dīlele, așa se deosebesc și creștinii între ūă-l'altă în privința relegiunii! Unul se ține de una, altul de altă biserică! Una se numescă biserică creștină ortodoxă, dreptū-credincioasă, alta creștină catolică romană, alta calvină, altă luterană!

Toate bisericile aceste una după alta se numescū creștine și adevărate!

Dară se poate una ca asta? Putut'-a Isusū Christosū întemeiā atâtea biserice? Negreșitū, că nu! căci elū vorbesce totūde-a-una numai de ūă b i s e r i c ă! apoi unū mire curatū poate avē numai ūă mireasă! Unū păstoriū bunū numai ūă turmă: Ade-

vărul este numai unul, deci și biserica lui Christosul nu poate fi și nu este decât una! Ea este, una, sântă și nedespărțită de Elu. Dreptu aceea dîcū, deși există mai multe biserice în diua de astă-dî, dară ele nu sîntu toate adevărate! Din toate bisericile poate să fiă numai una adevărată, și anume aceea-ce învață neschimbatu învățatura lui Christosul, învățatura, care a fostu predată de s. apostoli și s. părinți! Alta învățatură, diferită de aceea, este învățatură iscodită, învățatură noauă! Pre învățatoriu, carele ar învăță altmintrelea decâtu cum au învățat s. apostoli, cari au primitu cuvintele Domnului chiaru din gura lui Christosul, îl blăstēmă apostolul Paulu, dîcēndu: Dacă și noi seau unu ângeru din ceriu v'ar predică voaue afară de ceea-ce am predicatū, anatemă este!')

Pentru aceea, iubiților, au căutatū părinții bisericei dreptu-credincioase a răsăritului cu cea mai mare luare aminte, ca să pēstrede credința lui Christosul curată, cum au primit'-o, și nu s'au împăcatu cu nici uă învățatură, dacă nu s'a potrivitū cu s. scriptură și cu tradițiunea. Pentru aceea dîce părintele Ciprianu²⁾, că s'a asemēnatu biserica lui Christosul cu corabia lui Noe, s'a asemēnatu cu viaa, cu trupul, cu arborele, cu fōntāna și cu mireasa, care are numai unu mire. Cine nu se află în corabiă, cându s'au rădicatū apele potopului, a muritū; cine nu eră între lucrătorii viei, n'a primitū plata dela domnul viei; mădulările trupului, dacă se taiă, rēmānū fără vieată; creanga ruptă din trupină se usucă, și din isvorul astupatū nu mai curge apă în fōntānă!

Astū-feliū stă lucrul și cu isvorul fericirii noastre! Numai celū-ce va bé din apa cea viă, ce curge din casa Domnului, din biserica ortodoxū-orientală, poate să fiă fericitū! Numai celū-ce se adapă cu învățatura cea adevărată a lui Christosul, poate fi mântuitū! Deci numai în biserica noastră, care este una, pentru-că are numai unu capū, pre Isusul Christosul, poate creștinul să se socoată dreptu moșteanū alū împērăției lui D-deu, numai în biserica noastră, care este sântă, pentru-că urditoriul ei, Isusul Christosul, este sântia întrupată, poate omul dobēndi a fi sântu și mântuitū! Numai în biserica noastră, care este catolică, pentru-că Isusul, precum învață apostolul, erī și astă-dî acela-și este în veci, poate omul în totu locul să se roage la D-deu, ca duchul sântu să rēmānă cu elū în veci ca și cu biserica sa! Și în urmă, numai în biserica ortodoxū-orientală, care este apostolică, pentru-că învățatura ei se rădimă pe învățatura

1) Galat. 1, 8. — 2) De unitat. bisericii, edit. Ven. p. 468.

s. apostoli, poate creștinul să audă cuvintele Domnului, neschimbate și fără de adausă, cuvintele, cari tindă toate la mântuirea lui!

Eată deci, de a doăna oară, trebuința, de a fi creștin, dară trebuința, de a fi creștin ortodox!

În ortodoxia relegiunii creștine află omul adevărata cunoștință a estinței sale! Prin mărturisirea relegiunii dreptă-credincioase cunoasce omul, că se află pe calea adevărului, și ajunge la încredințarea, că numai în biserica noastră dreptă-măritoară poate dobândi fericirea de veci!

Dacă este așa, atunci, iubiților mei, sântem îndătoriți cu toții a ne apropiă mai desu de aceasta bună maică! Sântem dători a o veneră cu mai mare delu! Sântem dători a ne rugă nu numai pentru noi, ci și pentru cei-ce nu sântă aice de față, ca Domnul D-đeș să se îndure de dînșii și să nu deie moștenirea sa spre ocară, ca să-l stăpânească pre ei păgânii, ca să nu se dică între popoare, unde este D țeul lor?

Dacă veți face așa, va triumfă ortodoxia! Dacă veți ține vêrtosă relegiunea dreptă-măritoară, relegiunea lui Christos, legea părinților noștri și credința bisericei noastre, atunci veți fi bine-cuvântați de părintele luminelor, precum ați fostă oarecândă bine-cuvântați de metropolitul și părintele nostru. care a pronunțat: bine-cuvântați să fiți voi toți, bine-cuvântat să fiă orașul nostru și bine-cuvântată să fiă țara noastră, acum și purure și în vecii vecilor. A M I N U !

Dr. E. Voințchi.

Cuvântare

ținută în ținterimul din Cernăuți cu ocajunea procesiunii din sâmbăta moșilor
(11/23 Maiu 1886).

DREPTU-CREDINCIOȘILOR CREȘTINI!

Se împlinesc 20 de ani, decând s'a înfiptă sânta cruce în acestă locă, decând s'a sântit și s'a deschisă acestă ținterimă comună. Di după di se totă săpău morminte proaspede, di după di se totă petreceău încoace trupurile repăusaților. Mormintele s'au totă immulțit și acuma stămă uimiți și îngroziți, privindă împreglură și vedendă, că acestă ținterimă, ce se păreă atătă de mare, numă în decursă de 20 de ani s'a împlută de morminte într'atăta, că trebuiă lărgită.

Și cine-să acestă mi și mi de adormiți, cari dormă aice somnul celă de pe urmă? Moșnegi încărunțiți și bărbați vigoroși, femei gârbovite și neveste în virtute, țineri în floarea-vieții și copii fragedi, toți acestă fără deosebire au fostă răpiți de cruda moarte, au fostă răpiți din mijlocul nostru, smulși din brațele noastre, căci ai noștri erău ei, între noi au viețuită, între noi au petrecută. Tristeata, ce ne-au cuprinsă, durerea, ce ni strînge peptul, lăcrimele, ce ni curgă, ele-să dovedă vederate, că mormentul ista ori cela-l'altă ni rumpe eară rana inimă, ni împle de fiorul durerii, amintindu-ni de bunii noștri părinți, de scumpii noștri soți, de iubiții noștri fi și fiice. Toți și fiă-care deplângemă câte ună bine-făcătoriu, câte ună amică, câte ună cunoscută.

Moartea unui tată, carele țineă toată casa; moartea unei mame, după care au rămasă copii necrescuți; moartea unui fiu ori a unei fiice, pe care se răzimă speranța părinților, despărțirea soțului de soția este ună lovitură prea dureroasă și întrece firea noastră, de a nu sbucni în tânguire și a nu versă șiroaie de lăcrime. Însu-și Ddeu-omul, Domnul nostru Isus Cristosă a plânsă la mormentul amicului său Lazară! Apropiati-vă dar', părinților, de mormintele filor voștri și alinați-vă durerea cu lăcrimele voastre; voi, filor, cercetați mormin-

tele părinților voștri și plângeți acolo din adâncul inimei voastre celei multămitoare; și tu, soțule, nu uită de movila, sub care dăce soția ta și nu te rușină de lăcrimele, ce isvoresc din inima-ți doioasă. Să plângem după bine-făcătorii și amicii noștri, dară să nu ne lăsăm răpiți de durere zădarnică; ci mai vârtos să căutăm, să fim de folos, să li stăm într'ajutoriu scumpilor noștri repăușați și prin fapte să li arătăm dragostea și alipirea noastră. Priviți, iubiților, în giurul vostru și cunoașteți, cum-i asemenea moartea pre toți oamenii, de ori-ce stare, de ori-ce chemare!

Cei mari și cei mici, cei înălțați și cei umiliți, cei puternici și cei nemernici, ei cu toții sânt pusi alătura; archiepiscopii, păstorii și păstorii credincioși dacă aici unul lângă altul, asceptându diua judecării, când turma și păstorii vor da răspuns inaintea dreptului judecătoriu.

Și totuși ce deosebire va să fie după înviare în diua cea de apoi! Atunci nu unul va trebui să mărturisească, că poate într'unu felu ori într'altul a urmatu mai multu lumii decâtu legii lui Cristos; că întru una ori într'alta s'a datu răpitu de pornirile simțualității mai multu decâtu-i convenia binelui lui sufletesc, că s'a alipitu prea multu cu sufletul de pământu, uitându de ceru. Și toate acestea noi acum nu le putem sci; noi nu putem fi siguri, că adormiții noștri fi și frați, părinți și bine-făcători n'au repăusatu cu cugetul apesatu de peccate. Noi nu putem decâtu să-i desvinuim, că poate din nesciinta, din slabăciune ori de prea mare ispită au peccatutu; noi nu putem decâtu să ne mângăiam, că nevoile, ce le-au suferitu, că moartea, ce i-a lovit, li voru fi fiindu destule pedepse pentru peccatele lor. Dară cu toate aceste noi nu putem fi siguri de soartea lor din diua judecării.

Nesiguritatea aceasta trebuie să ne neliniscească; ea trebuie să ne facă îngrijiți de ceea-ce-i asceptă pe scumpii noștri adormiți, căroru nu li potu ajuta plânsetele și tânguirile noastre. Această nesiguritate de soartea viitoaria a părinților, fraților și amicilor noștri trebuie să ne îndemne, ca să întrebuintăm mijloacele, ce ni-le dă la mână sânta biserică, pentru-ca câtu cu putinta să-i folosim și după moarte pre cei-ce i-am iubit în vieța. Și eată, cum ne învață s. Ioan gură-de-auru: „Nu fără causă s'a ordinat încă de s. apostoli, ca la taina cea prea sântă, la jertfa cea necruntă să se amintească repăușării, căci ei au sciutu, că cu aceasta li se aduce repăușării mare folos; pentru-că dacă totu poporul credincioșilor stă de față, dacă

preunțimea încungitură altariul, dacă toți își rădică mânele, dacă se aduce jertfa cea atotū-sântă, — cum de nu s'ar lăsă înduratū Dumne-deu pentru accia-ce au eșitū din vieața aceasta întru credință și grațiă.“

Aceasta este învățătura tuturor sântilor părinți; aceasta este credința santei noastre biserice de prin toate veacurile. Creștinii cei dintâiu de pe timpul apostolilor se rugău pentru cei repăusați și făceău milostenii pentru ușurarea sufletelor lor. Și pēnă în ziua de astă-đi se facū în biserica creștinească liturgie, rugăciuni și milostenii pentru cei adormiți în bună credință; anume pentru creștinul repăusatu a 3, a 8 și a 40 đi după adormire-i și apoi în ziua universariă; eară în de comunū pentru toți repăusații în sâmbetele morților.

Una și cea mai însemnată sâmbētă dîn sâmbetele morților este ziua de astă-đi, numită și sâmbēta moșilor. Astă-đi s'a adusū în s. biserică jertfa cea necruntă pentru toți adormiții din vecū, moșii și strămoșii; astă-đi se face pre alocurea procesiune pe'n ținterimuri, și după rugăciunile de ușurare pentru sufletele adormiților, trecēndū procesiunea pe'ntre morminte, de se tămâieadă și se stropescū cu apă sântită. Astă-đi se adeversesce în publicū credința creștinilor dreptū-credincioși în nemurirea sufletelor; astă-đi se exprimă sperânța lor în vieața vecinică; astă-đi se arată dragostea lor cătră cei mutați din vieață; astă-đi și s. biserică ne învață, că Mântuitoriul, a căruia cruce este înfiptă în mijlocul ținterimului, este Domnul și judecatoriul sufletelor repăusaților, pre cari i-a răscumpēratū cu scumpul sēu sânge; biserica ni spune, că în toate rugăciunile pentru cei repăusați trebuie să punemū încrederea noastră în meritele cele netrecētoarie ale lui Isusū Christosū, căci fără de meritele Domnului nu se poate mântuī nici unū sufletū; ea ni arată, că răscumpēratoriul nostru sufletele adormiților le stropesce cu scumpul sēu sânge și voiesce să le spele de toată întinăciunea; ne îndeamnă să ne rugămū, ca Domnul să rădice în sus, ca tămâia, rugăciunile credincioșilor pentru cei repăusați și sufletele lor să le primească în corturile dreptilor spre preamăriren atotū-puternicului Dumne-deu.

Eară pentru noi cei vii de cu sară au fostū aprinse de asupra mormintelor lumine și candelē. ca lumina credinței să ni lumineđe calea vieței pēnă la mormēntū și untul-de-lemnū alū faptelor bune să ni tămăduiească de ranele sufletului.

Și astăzi ne conduce biserica pe aceasta cale, ce o călcăm, de câte ori petrecem la mormânt pe câte un scump răpus de ai noștri și ni arată în dreapta și în stânga ultimele noastre locașuri de pe pământ, amintindu-ni și ca cum dicându-ni: Și tu vei fi petrecut aici, mai curând ori mai târziu, și pentru tine se va deschide un mormânt, și apoi pusă alături cu scumpii tăi, te vei priface în pulbere și cenușă, cum s'au prifacut și ei. Caută deci, că pace să afli aici, și înviarea cea din ziua de apoi să-ți fie de bucurie și preamărire!

Astăzi-felii, iubitorilor, ne învață s. biserică, astăzi-felii ni reprezintă ea prin ceremoniele și datinele sale cele sante credința, speranța și dragostea.

Să urmăm dară după învățăturile și prescrierile ei; să ne folosim de mijloacele, ce ni-le dă la mână; să facem liturgie, rugăciuni și milostenie pentru adormiții noștri și pentru toți, câți au răpusat în speranța învierii și a vieții de veci.

Și acum după-ce prin biserice s'a adus pentru cei răpusați jertfa cea necrută și atot-santă; după-ce am ajuns cu cântări și laude până la acest loc de repaus; după-ce ne-am reamintit cu lacrimi în ochi și cu suspin greu în peptu de adormiții noștri părinți, soți, frați, fi și amici, să ne îndreptăm mintea și inima spre cer și să începem a ne ruga pentru ușurarea sufletelor drept-credincioșilor creștini, celor-ce dac aici și pretutindene. Amin!

· M. CALINESCU.

Науки для народа.

XIV.

Блажени алчущіи и жаждущіи правды: яко
тіи насытятся.

Передъ нами велика, безконечна пустыня. Куда глянешь, лишь вѣчній пѣски и хибя тутъ и тамъ маленька купка деревъ, широколистныхъ пальмъ. То велика пуца Африки, котра Сагарою звесея. Тутъ жіе, де по трохи трава зеленѣе и водиця скупо зъ пѣску блищить ся, дика струнка коза газеля, тутъ жіе и кровияждный король всѣхъ звѣрей, можный левъ. Вечерѣе; чи грѣмъ такъ сильно по пустыни понѣсь ся? Нѣ, то голодный левъ заревѣвъ, безкрайнымъ степомъ далеко-широко его грозный голосъ лунае. Дивись якъ онъ хвостомъ махае, якъ ему злораднѣи очи ходять, и якъ тихо до череды газель подкрадаеся, якъ той кѣтъ до мыши. Скочивъ разъ, скочивъ другій разъ, скоро якъ та блискавка, вже онъ на хребтѣ бѣдной звѣрины, зъ назурѣвъ такого сильного велета нема газель спасеня. Отъ переполоху стадо газель якъ вѣтеръ розбѣглося. Левъ заноровъ остро нѣгтъ въ добичу, котра по короткихъ, но тяжкихъ мукахъ загибае; левъ розпочавъ свою вечерю, пѣе горячу кровцю, пожирае тепле ще мясо.

Голодъ силуе льва свѣи кормъ шукати.

Хорошій лѣсъ передъ нами. Столѣтнѣи грабы и буки, ялицѣи и смереки до неба здоймаются, здаеся, що съ хмарами говорятъ. Середъ лѣса тече малый потѣчокъ и спѣвае дрѣмучому лѣсу колыбельну пѣсню. Генъ на прогалинѣ, пасеся стадо оленѣвъ. Якѣи они хорошѣи, стрункѣи, рогатѣи!

Передъ имъ водить старый, опытный олень, его роги числятъ ажъ 16 кѣнцѣвъ. Про любки на него дивитись, годъ его красою налюбоватись. Кто ту лѣсисту, свѣгу тишину перервавъ, тому святому миру конецъ зробивъ? Гримнуло и закурилось. То стрѣлецъ закравъ ся и оленевипроводирови смертиносну кулю зъ цѣвки въ сердце пославъ.

Не змѣривъ онъ добре, куля свою цѣль хибила, стадо розбѣглося, ажъ гилье затрѣщало, а раненый олень, мовъ несамовитый выхрами несеный при потоць ажъ оперъ ся. Зъ его груди бухае кровь, незносну жажду, той некучій жаръ гасить онъ водою зъ потока.

Отъ видите, бр. Хр., що каждая звѣрь знае своѣй голодъ за-спокоити, свою жажду утулити. То знае и человекъ, но не той голодъ и не такую жажду розумѣвъ Христосъ словами: „блажени алчущіи и жаждущіи правды: яко тѣи насытятся“.

Братя Христіане! Якъ той голодный левъ своѣй кормъ шукае, якъ той жаждущій олень при потоцъ свою жажду утуляе, такъ повинни и мы на голодъ и жажду нашей душѣ завсегда уважати и весьма силами старатись, чтобы для ней стравы и напою найти. Чимъ мы наше тѣло насытити и напоити можемо, се каждый зъ васъ добре знае. Но въ чѣмъ состоитъ кормъ и напоѣ нашей душѣ, о томъ мало кто добре понятіе мае. Чимъ же можна душу насытити та напоити? Земнымъ кормомъ и напоємъ годъ душу насытити, ей жажду утулити. Давай ей медовникѣвъ и марцианѣвъ, давай ей солодкого вина и що хочъ, всемъ тѣмъ она не насытится, бо душа не тѣло, ей треба иного корму и напою. Самъ Спаситель объяснивъ, чимъ може наша душа насытится: „Блажени алчущіи и жаждущіи правды“. Правды братя Христіане, алчеть и жаждеть безсмертна душа наша. Що то за правда, котра може насытити душу нашу? „Правда Бога“ объявленная вѣрою Христовою „во всехъ и на всехъ вѣрующихъ“ (Рим. 3, 22). Алчущіи и жаждущіи правды, шукають правды, якъ голодный кусня хлѣба, якъ жаждущій жерела холодной воды. Якимъ же способомъ можна ту правду найти? Вѣрою и любовью къ Богу, и точнымъ сповненіемъ закона Его. Кто вѣрою соединится съ Богомъ, отъ того требуеся и дѣль добрыхъ, бо вѣра безъ дѣль, то само, що тѣло безъ душѣ. „Кая польза братіе моя“ — говоритъ св. Апостоль Яковъ „аще вѣру глаголетъ кто имати, дѣль же не имать, где можетъ вѣра спасти его? Яко же тѣло безъ духа мертво есть, тако и вѣра безъ дѣль мертва есть“. (Іак. 2, 14, 26).

Такъ якъ сильный голодъ и жажда тѣлесна все друге чувство, все друге желанье придавлиють, такъ подобно дѣсь съ голодомъ и жаждою душевною, они подавлиють всяке незаконне желанье, желанье суетныхъ благъ и удовольствій свѣтскихъ, которіи нашу богоподобну душу блаженства небесного лишаютъ и насъ неспособными для жизни вѣчной дѣлають — они силують, шукати лишь святой правды, чтобы такимъ способомъ блаженными здѣлаться и нею для вѣчного жита насытитись.

Для чого жіємъ мы на свѣтъ? Мы трудимся и працюемъ, чтобы мати хлѣба насущного. Но правдива цѣль нашего жита не та, щобъ мы лишь о кормъ журились, бо такъ подобалибымъ нерозумнымъ животнымъ (скотамъ), котріи кромъ нищѣ и питя высшихъ потребъ не знаютъ. Цѣлю нашего жита есть стремленье къ высшимъ духовнымъ радостямъ, стремленье къ блаженству

небесному, къ раю сладости. Наша земна жизнь на то, щобы мы могли познати истину цѣну добра, и заробити собѣ трудомъ твердость въ добромъ, и гѣдными сдѣлаться будучнойъ вѣчной, блаженной жизни.

Той християнинъ алчущій и жаждущій правды, того душа небесною пищею насытится, котрый черезъ цѣле свое туземне житье до Бога стремить и Его заповѣди точно сповняе.

Кто естъ нашимъ Богомъ, послушайте бр. Християне. Отъ що говоритъ о Бозѣ праведный Іовъ: „Но вопросы четвероногихъ, аще ти рекутъ, и птицъ небесныхъ, аще ти возвѣстятъ. Побѣждь земли, аще ти скажутъ, и исповѣдятъ ти рыбы морскія. Кто убо не разумъ во всѣхъ ихъ, яко рука Господня сотвори сія“. (Іовъ 12, 7—9). Тече потѣкъ досытъ глубокий, черезъ него треба мѣстъ зрѣбити, щобъ до другого берега дѣбратись; сли мае чолѣвкъ скѣлька дубовыхъ шѣвѣвъ, бервень и яловыхъ дощѣкъ, и сли знае онъ спрятненько пилюю, бардою и сокирою звиватись то и мѣстъ за день, за два готовый. Но сли мѣста треба, а нема дощѣкъ, нѣ бервеня, нѣ слупѣвъ, то хочъ до неба кричи, а мѣсту, якъ не було, такъ не буде. Доводомъ се, що чолѣвкъ зъ нѣчого нѣчо здѣлати не може. Слибъ всѣ учени и мудри сего свѣта свое знанье до купы склали, то все не були бы они въ станъ зрѣбити, щобъ зъ нѣчого травичка росла, въ колосъ розвивалась и зерна повнымъ колосомъ выпчалась. Гляньте же, бр. Хр., на всѣ травы, на небо, на воздухъ, на хмары, на землю! Кто то все сотворивъ, и еще до того зъ нѣчого? Се дѣло всемогучаго Господа Бога.

Щобъ свѣчку зажегчи, треба сярника або огню. Свѣчка зъ часомъ догаряе и гасится. На небѣ горить сонце вже тысячь лѣтъ, а про то оно все ще такъ свѣтле, яснѣ яке було, и до теперъ еще не згасло; яскраві звѣзды-зорь сияютъ и нынѣ такъ, якъ въ той часъ, коли нашій прародитель Адамъ и Ева еще проживали. Кто зажегъ то небесне свѣтло? Богъ всемогучій!

Кто въ силѣ почислити всѣ годинники (зигарки), що то на свѣтъ находятяся? Нѣкто. Въ день и въ ночи показываютъ они часъ. Весь свѣтъ вселенный подобае великаньскому годиннику. 365 днѣвъ требуе земля, щобъ далеку дорогу кругъ сонця докончити; тымъ ходомъ приносить она намъ въ даръ: весну, лѣто, осѣнь и зиму. Округъ земль ходить собѣ бѣлолицый мѣсяць, слѣды того ходу, бачимо мы въ розличныхъ видахъ кватирахъ мѣсяця, являесь ся онъ намъ новымъ або повнымъ мѣсяцемъ, серпомъ и т. д. (Перша квартира, мѣсяць въ повнѣ, послѣдна квартира и новый мѣсяць). Щобъ мали мы день и нѣчь, крутитъ ся земля разъ въ добу (въ 24 годинахъ) округъ своей оси.

Въ порахъ збираеся вода, зъ норъ повстають потоки и рьки, котри до моря текуть. Чи не есть се велике чудо, що норы не высыхають и море не переповняеся? Нъ! Слухай чому. Зъ моря пара неустанно здоймаеся въ гору, зъ пары стаеся хмара, зъ хмары дощъ, а зъ дощу вода, котра зновъ норы наповняе. Кто удержуе сей дивный, чудный порядокъ? Богъ всемогучій!

Сли бы мы о нашъ хлѣбъ насущный не журились, то и годъ намъ на свѣтъ жити, миліоны животныхъ (звѣрятъ), що на земли, въ водѣ, въ воздухѣ живутъ, позагибалибъ безъ корму давно. Малый паукъ на стѣнѣ, червакъ въ земли, великій китъ (рыба) въ морю, струсь (птахъ) въ пустыни... всѣ, всѣ находятъ своій кормъ, и ще до того такіи, якіи имъ до житя найотповѣднѣйшіи. Кто журится о кожду звѣрину и подае ей отповѣдный покормъ?

Ктожь иной, якъ не всемогучій Господь Богъ, нашъ Сотворитель, нашъ Отець небесный. Прекрасну пѣсню спѣвае Царь Давидъ: „Въ началѣ ты Господи землю основалъ еси, и дѣла руку твоею суть небеса. Та погибнуть, ты же пребываеши, и вся яко риза овестшають, и яко одежду я, и измѣнятся“. (Пс. 101, 27, 28); „Прежде даже горамъ не быти и создатися земли и вселенной, и отъ вѣка до вѣка еси“. (Пс. 89, 2).

Богъ нашъ, христіане, „полагаяй облаки на восхожденіе свое“. Возомъ, саньми и желѣзницею можемо ѣздити, но вѣзъ безъ коней, а вагонъ желѣзной дорозъ безъ пары и зъ мѣстця не рушитъ ся. Господь Богъ же направляє облаки, куда Его свята воля, орошае ними нашу землю, щобъ благоволенный отдала плѣдъ. Облаки можна бы назвати Божиимъ возомъ, котрый безъ коней и пары по всей вселенной летитъ и людямъ зъ Божихъ рукъ изобильный дары приносить. Нашъ Богъ „ходяй на крылу внутреню“. Вѣтеръ посланецъ Божій. Середъ моря стоитъ якъ прикованный корабель, безконечнымъ водянымъ просторомъ тишина и одной фаль не видно, у мореходцѣвъ нема надѣвъ добитись до родимого берега. Дивись наразъ спрїяющей вѣтеръ пѣдпяеся, вѣтрила напрудились и корабель летитъ, якъ та ластѣвка по площади морекѣй. Що вѣститъ намъ той вѣтеръ? Онъ намъ каже: Въ нуждѣ, въ тревозѣ, Богъ твоимъ помѣчникомъ. На морѣ-океанѣ буря скаженье, чорный волны грозятъ корабель поглотити, крѣнке судно на макъ роздробити. Отъ що буря та намъ повѣдае: человекъ, ты въ Божихъ рукахъ, Онъ твое спасенье! На Бога уповай, человекъ „онъ твоій заступникъ, и твое прибѣжище“ (Пс. 90, 2). Теплый вѣтеръ снѣги топить, весну намъ приноситъ; сильный выхоръ кровлю зъ хатъ зрывае, столѣтного дуба якъ стебло ломить; все, все лишь доводомъ, що Господь Богъ „ходяй на крылу внутреню“.

Слуга Его пламень огненный“. Огонь есть слугою Всевышняго, где хоче, туда Онъ его посилае. Божій огонь зничивъ беззаконнѣ мѣста Содому и Гомору, небесный огонь спаливъ жертву пророка Іліи на горѣ Кармель. Блискавица дерево и скалы лупае, будѣвль руйнуе, людей убивае; вулканы (огнедышащїи горы) мечуть зъ своего нѣдра огненнѣ потоки на землю и прикрывають цѣлѣ мѣста, якъ Геркуляны и Помпею лавою; все, все лишь сильнымъ доводомъ, що „слуги нашего Бога пламень огненный“.

Богъ „основаяй землю на тверди ея, Онъ зреть на ню и преклонится“. Твердь земль, по котрѣй мы ходимъ, передъ Богомъ якъ той вѣскъ, огнемъ змягченый, крохка якъ то шкло. Не разъ вже земля такъ тряслася, що цѣлѣ мѣста позападались; не разъ вже земля пукала, зъ моря вырастали новѣ острова, а по людскихъ оселяхъ море розливалось.

Зъ безчисленныхъ свойствъ нашего Сотворителя навѣвъ я вамъ, братья Христїяне, лишь скѣлька, но и тѣ достаточнѣ познати могущество Всевышняго. Сей Богъ та высша правда, въ котру кождый христїянинъ вѣрити повиненъ, сли хоче, щобъ и на нѣмъ сповнились слова Спасителя: „Блаженни алчущїи и жаждущїи правды: яко тѣи насытятся“. Отъ послушайте, бр. Хр., якъ то премудрый царь Соломонъ описуе тыхъ, котрѣи не алчуть и не жаждуть правды, котрѣи не стремять, чтобы свою душу небеснымъ блаженствомъ насытити; „Рекоша бо въ себѣ помышляющїи неправо: Маль есть и печаленъ животъ нашъ. Ейже угасшїи пепель будетъ тѣло и духъ нашъ разлїется яко мягкїи воздухъ. Прїйдите убо и насладимся настоящихъ благихъ, и употребимъ созданїя, яко въ юности скоро. Вїна дражайшаго и мира (благовонна) исполнимся. Ни единъ отъ насъ лишенъ да будетъ нашего наслажденїя. Насилїе сотворимъ убогу праведному, не пощадимъ вдовицы, ниже старца устыдимся сѣдинъ многолѣтнихъ“. (Кн. премудр. гл. 2).

Шукайможь, бр. Хр., черезъ цѣле наше житѣе лишь насыщенья духовного, стремьмъ завсѣгды до того, чтобымъ все бѣльше и лѣьше нашего Создателя познавали, бо лишь зъ вѣчного источника радости и блаженства душа наша насытитися и въ сповненю Его закона и въ добромъ дѣль свою жажду утулити може. Той тѣлько насытится, котрого душа правды Божої алчетъ; она лишь въ соединеню съ Нимъ находитъ спокойї, радѣсть и блаженство. Аминь.

CRONICĂ.

Răportu despre conferința pastorală în protopresviteratul Vicovilor. Conferința pastorală în ținutul protopresviteratului Vicovilor s'a ținut în Vicovul de sus la 18 Fevruariu (2 Marte) 1886.

După celebrarea sântei liturgie și învocarea spiretului sântu, s'au întrunit în cancelăria protopresviteratului următorii părinți: Samuilu Piotrovschi, Temistocle Vorobchieviciu, George Mironoviciu, Toaderu Nichitoviciu, Leonu Zugravu, Epaminonda Preliciū, Ioanu Grigoroviciu, Demetriu Brăileanu, Nicolau Totoiescul, Iacobu Cozarisciucū, George Grosariu, Ioanu Sêrbu și Petru Mateiciucū.

La 11 oare, după rugăciunea „Impérate cerescū“, deschide protopresviterul districtualu Prea Cucernicia sa par. Dimitriu Onciul conferința cu uă avorbire corăspundătoare, în care arată scopul conferințelor pastorale și accentuădă necesitatea sfătuirilor duhovnicesci, cu cari sântu dători preoții, mai alesu în împregiurările actuale, a se întreține, spre a-și cunoasce deplinu dătoriele, și invită pre părintele Leonu Zugravu a rostí cuvântarea următoare:

„Pace voaue, precum m'a trămisu
pre mine Tatăl, vă trămitu și eu pre voi.“
Ioanu 20, 21.

Prea stimată adunare!

Grea este diregătoria predicătorului și aceasta greutate o simțesce elu față cu poporul de rōndu, în gradū neasēmēnatu mai mare însă atunci, cându stă și vorbesce înăntea unui publicu cultu.

De aceea, dacă m'a îndētoritū Venerabilitatea Sa, prea stimatul nostru protopresviteru, ca cu ocăjunea convenirii noastre din anulū acesta să rostescū eu cuvântarea potrivită sêrbării de astă-đi, m'amū întreatu: ce așu cuvântă, ca discursulū meu să aibă destulū interesu? Sântu ádecă consciutū, cum-că eu nu potū produce nimicā nou,

nimică, ce v'ar fi necunoscută, pentru-că toate, câte-mi sîntă mie cunoscute, v' sîntă cunoscute și Sînților Voastre, ba unora din Sînțiele Voastre într'ua măsură încă cu multă mai mare decătă mie. De așu vorbi de înalțimea ori de greutatea ori de răspunderea chiămării noastre preoțesci ori de alta ce-vă, Sînțielor Voastre nimică nu v'ar fi necunoscută.

Cu toate acestea, fiindu-mi a minte a satisface îndătoririi, ce mi-i impusă, mă voi încercă, nu cu scopă de a v' învăță, ci mai v'ertosă de a ni împrespătă și a ni mări energia activității pentru înterele progresului, pentru îndeplinirea noastră spiretuală și morală, mă voi încercă, dică, a vorbi de unele îndătoriri, ce ni-le impune chiămarea noastră ca păstorilor turmei celei cuvântătoare și anume de îndătorirea, de a ni împropriă totă mai multă și mai profundă cunoscinta adevărurilor relegiunii lui Christosă, apoi de îndătorirea, de a împartăși din tesaurul sciințelor și cunoscințelor noastre altora cătă se poate de îmbelșugată. V' rogu deci a avé îndulgință și a mă ascultă.

„Precum m'a trămisă pe mine Tatălă v' trămită și eă pre voi“;¹⁾ apoi „mergeți în toată lumea și predicați evangelia la toată țidirea“;²⁾ „și-i învățați pre dênșii să pădască toate, câte vi li-amă poroncită eă voauă, și eă cu voi sîntă pênă la finea vecurilor“³⁾ — eacă așă li dice dumneșiescul Invățătoriu învățaceilor și apostolilor sei și apoi și tuturor urmașilor lor, ádecă episcopilor și presviterilor, prin urmare și noauă, celor-ce sîntemă cooperatori Archipăstoriului turmei lui Christosă din eparchia Bucovinei. Deci nu numai îndreptățiți, ci mai v'ertosă îndătoriti sîntemă a predică și a învăță cuvântul lui Dșeă.

Dară e lucru prea vederată, ca, voindă sa predicămă și să-i învățămă pre alții, trebuie mai ántăiu, că noi înși-ne să avemă cunoscinte; trebuie deci să deprindemă și noi totă mai multă dela alții. Aceasta amă și făcut'-o în parte încă fiindă jună, încătă amă putută deveni ceea-ce sîntemă, ádecă prin predicarea și învățătura altora am devenită oameni luminați și ne-amă făcută înși-ne predicători și învățatori. Dară cele-ce le-amă auđită dela alții, cele-ce le-amă înțelesă, cele-ce le-amă deprinsă și învățată ca jună, sîntemă îndătoriti a le cultivă, a le desvoltă mai departe, a le adaoge și înmulți cu sirguintă neobosită după îndemnulă sântului apostolă Pavelă cătă Timoteiă, căruia îi dice: „Pênă-ce voi veni, ia

¹⁾ Ioană 20, 21. — ²⁾ Marcu 16, 15. — ³⁾ Mateu 28, 20.

aminte la citire, la mângaiare, la învățatură“. 4) Cu aceste cuvinte ni îndeamnă apostolul și pre noi, pre predicatorii evangheliei de astăzi, ca să cetim și să învățăm, adecă să ni împropriăm cu toată ardoarea și serioșitatea cunoștința tuturor adevărilor religioase creștine, ne îndeamnă și ne îndetoresce la un studiu neîntrerupt al adevărilor relative la sfera predicamentului și învățământului nostru ca păstori și apărători ai turmei lui Dzeu. Suntem doară îndetoriți a feri turma cea cuvântătoare de atacurile inamicilor interni, de aplecarile cele rele și poftele inimei, de toată ispită și păcatul; și apostolul, înculcându-ni încă mai multă această îndetorire, continuă a scrie lui Timofteiu: „Nu negriji de darul, ce este întru tine, care ți-s'a dat prin prorocia adecă prin învățatură cu impunerea mânelor preoției.“ 1)

Deci să nu negrijim de darul, ce este întru noi, să nu scăpăm din ochi îndetorirea pe cât de sănă și de măreață, pe atât de cumpenitoare și de sălutară, de a ne lumina și a ne dezvoltă cu tot adinsul, de a clădi pe temelia cea pusă de bărbații luminători ai junetei noastre: să clădim pe această temeliă sănătoasă, ce am dobândit-o la facultatea teologică. Această s'o facem numai de cât, pentru-ca, dacă vom rămâne numai la cele auzite și deprinse la acel institut, a căruia problemă n'a fost și nu este decât de a pune fundament bun, pe carele apoi să-și clădească teologul însuși edificiul științelor și cunoștințelor prin propria-i diligență, apoi nu unul din noi s'ar vedea și s'ar simți cu timpul dispoiat chiar de toată știința și cunoștința și i-s'ar părea, că cele-ce le-a auzit la facultatea teologică n'au fost decât un vis, căci unde nu se adauge, scade mereu.

Deci continuarea sînguincioasă și serioasă a studiilor în ramurile științelor teologice și ale păstoriei sufletesci este o condiție, fără de care și cel mai talentat preot, ce și-ar fi făcut ca student toate colloquiele, toate esamenele și toate rigoroasele chiar cu preferință, dară neclădind mai departe, ar deveni la urmă în rușinoasa stare, de a mărturisi, cum-că din toate științele nu i-au rămas decât poate numai titlaturele opurilor din diferitele ramuri ale teologiei.

Continuarea studiilor relative la direcția păstoriei sufletesci este deci foarte necesară, și din punctul de vedere, că după mărturia isto-

1) I. Tim. 4, 14.

riei, Ortodoxia noastră este acum de mai bine de 800 de ani un ghimp în ochi foarte ascuțit pentru ă confesiune, ce și-a făcut țintă din drepturile și esistența ei fără cruțare se nasce întretarea: Cum să întimpinăm noi, ostașii Ortodoxiei, și să abatem atacurile dușimane, scutindu-ni turma? Natura atacurilor acestora este însă așa, că ele nu se pot înlatură și dá de rușine decât cu arma luminei, cu puternica armă a sciinței și a dreptății, după cuvintele vecinice ale sântului apostol Pavel, carele dice: „Pentru aceasta luați armele lui D-șeu, ca să puteți stă împotrivă în ziua cea rea, și toate isprăvindu-le, să stați. Stați dreptă aceea, încingându-vă mijlocul vostru cu adevărul și îmbrăcându-vă cu plătoșa dreptății și încălțându-vă picioarele voastre spre gătirea evangheliei păcii, preste toate luândă páváza credinței, cu care veți pute stinge toate săgețile vicleanului cele aprinse; și coiful mântuirii luați și sabia spiretului, care este cuvântul lui D-șeu.“¹⁾ Dară eacă! toate câte ni-le recomândă aici apostolul dreptă arme, nu le putem dobândi decât numai prin sciință și cultură.

Aice mi-se mai îmbiă însă și altă întrebare: ce să studiăm mai cu samă ca păstori sufletesci și scutitori ai turmei lui Christos? Răspunsul resultă din natura împregiurărilor, ce turbură turma cuvântătoaria. Aceste bântuiele sânt de natură duplă, ádecă interne și esterne. Cu privire la soiul primă trebuie să studiăm și să învățăm, pentru-ca să putem cunoasce cu de a măruntul factorii aceia-ce conlucrá la decădița, ticăloșia și nefericirea omului, vra să dică, noi trebuie să cunoascem isvorul rēului moral și físic de ă parte, pentru-ca să-l putem astupă și sēcá, eară pe de alta să ne putem folosi de toate mijloacele de vindecare, cu cari am pute scoate omenimea din stricăciunea și ticăloșia ei și o înălță earași la demnitatea ei originală. Toate directivele, toate povățuirele în privința aceasta sânt cuprinse în isvorul cel pururea curgător al sântei scripturei, al scrierilor părinților bisericesci și al istoriei genului omenesc. Decă urmeadă, că noi ca apărători ai poporului de dușmanii lui cei interni sântem îndătoriți a ceti, cumse expr imă apostolul, sântele scripture, scrierile părinților bisericesci în istoria lumească cu zel și sîrguință, să le studiăm, ca să ni dobândim armele cele necesarie, cu cari să putem învinge și nimici puterea inimicilor interni, cari sânt, cum am șis, aplecările cele rele și poftel desfrēnate, ispitele și pēcatele.

¹⁾ Efes. 6, 13.

Totú așá însă e preotul îndetoritú a-și feri turma și a și-o apără și de învasiunile inamicilorú esterú, de lupii cei blândi, ce-sú îmbrăcați în piele de oaie, dară carii pe furișú caută să se vire întrinsa și s'o sfășie. Cu privire la aceasta împregiurare noi trebuie să cunoascemú bine starea turmei noastre, precumú și inclinățiunile ei, să cunoascemú bine locurile de pășune și, diregându-o și conducându-o, s'o ferimú cu înțelepciune de locurile cele periculoase, unde se află infusori de molipsire și crescú plânte veninoase, va să dică, noi trebuie să cunoascemú miscările, tendințele, planurile și mijloacele confesiunilorú diferite, cari âmbă a cucerire și vinú în contactú cu turma noastră, cu confesiunile, cari nu dormiteađă, ci se mișcă neobositú și facú planuri, spre a strîmptori Ortodoxia noastră.

Cu privire la aceasta împregiurare critică, care nu ni e permisú a o scăpá din vedere, trebuie să cetimú și să studiámú pe lungă cele citate mai susú âncă și stătistica bisericească, foile bisericesci periodice precum și cele politico-bisericesci, în scurtú toate isvoarele, câte se află citate și în „Foaia Ordinăciunilorú consistoriale“ din anul 1885 Nr. 39; dară să ni folosimú și de sperințele noastre, ce le-am făcutú în activitatea păstoriei noastre timpú mai îndelungatú.

Acum, fraților, după-ce ni-am improspetatú motivele, de ce e necesariú a ne perfecționá înși-ne prin studiú relativú la sfera activității noastre, să auđimú ce-vá și de adoăia îndetorire, ce o avemú, ádecă de îndetorirea, de a predicá și a învăță.

„Mergeți în toată lumea și predicați evangelia la toată țidirea,“ ¹⁾ și „învęțații pre dênșii să pađască toate, câte vi-leam poroncitú eú voaúe“ ²⁾ sună poronca Mântuitorului nostru Isusú Christosú. Eacă, fraților! cum-că nu-i destulú, ca numai noi înși-ne să ne luminámú cu lumină cunoscinței adevěrurilor celor mântuitoarie, ci ni-se mai cere, ca, neîngropândú talantulú lui D-đeú, să neguțámú cu dînsul, ca să dobândimú alți talanți, va să dică, cunoscințele, ce ni-le am dobânditú prin studiú, să nu rămână numai în noi, averea noastră, ci să le împărtășimú și altora, carii însęteađă de adevěrú, să le împărtășimú mai alesú poporului, ce-lú păstorimú, și anumea la toată ocajunea și cu toată insistința după demândul apostolului, carele scrie: „Predicá cuvęntul, stâruieste cu timpú și fără de timpú, muștră, ceartă, îndeamnă cu toată îndelungă răbdarea și învățătura.“ ³⁾ Deci nu mai încape neci úă îndoieală, cum-că

1) Marco, 16, 15. — 2) Mateu 28, 20. — 3) II. Tim. 4, 2.

sîntemî îndetoriţi a predică şi a învăţá pretutindene, la toată ocăjuneá, cu totî zelulî şi energia şi cum-că sîntemî răspunđetori înaîntea dreptului Judecătoreî de toata întrelăsarea şi nepesarea noastră, cum ne putemî convinge din cuvintele profetilor Isaia şi Ezechiilî, la cari se cetesce: „Cîndî voiî dice celî fără-de-lege: „cu moarte vei muri,“ şi tu nu î-ai grăitî lui, ca să se întoarcă şi să fiă viî şi celî fără-de-lege va perî în reütatea lui, eacă! sufletul lui dela tine îlu voiî cere“. (Isaia); „şi apoi pađitorî te-am pusî pre tine casei lui Israilî şi casei lui Iuda; de nu vei desluşi şi nu vei grai, va muri celî fără-de-lege înaîntea fără-de-legea lui, eară sângele lui din mâna ta îlu voiî cere.“²⁾

Din toate locurile aceste ale sînteî scripture şi încă din nenumerate altele se face prea invederatâ îndetorierea noastră, de a predică şi a învăţá, de a povetui şi a îndemnâ, de a certâ şi a muştrâ şi anume cu blîndeatâ şi îndelungă răbdare, cu zelî şi sirguinţâ, cu energiâ şi prudinţâ.

Darâ pentru-ca ostenelele noastre să fiă încununate de succesî bine-cuventatî, apoi nu-î destulî atâta, ca să împărtăşimî din visteria sciinţelorî noastre la toată ocăjuneá, ci ni-se mai cere încă cu urginţâ, ca noi să purtămî şi uâ vieatâ curatâ şi corăspunđetoreâ învăţaturrelor, ce le dămî, — se pretinde dela noi inimâ curatâ şi adevetî, ádecă să simţimî şi să facemî totî ceea-ce învăţămî. Cu privire la aceasta împregiurare prea cumpenitoareâ vorbesce Mântuitorîul, dicendî: „Voi sînteţi lumina lumii; nu poate cetatea să se ascundă, stîndî de a supra muntelui, şi nimene nu aprinde lumina şi o pune sub oborocî, ci o pune înaîntea sfesnicî, ca să lumineđe tuturor celor din casă.“³⁾ Şi apoi „aşâ să lumineđe lumina voastrâ înaîntea oamenilorî, ca vedendî ei faptele voastre cele bune, să-lî mărească pre Tatălî vostru celî din ceriuri.“⁴⁾

Purtarea noastra rezultâ din firea lucrului mai alesî faţâ cu poporulî de rîndî, carele, înaîntea diferitelor influinţari străine, pare-că şi-a perdutî toată încrederea înaîntea păstorii sufletesci. Noi numai atuncîa vom pute sêcerâ înaîntea ostenelelorî şi sudorilorî noastre fructe mânoase şi bine-cuventate, dacâ pe lîngâ învăţaturâ serioasâ şi neobositâ vom dá şi esemple bune; căci prin învăţaturâ se desceaptâ şi se înduplecâ voia la vîrtute, darâ prin vieţuirea cea curatâ, prin purtarea cea deamná

²⁾ Ezechiila 3, 17 etc. — ³⁾ Mat. 5, 13. — ⁴⁾ Mat. 5, 16.

de starea preoției, prin esemplul celu bună ea se decide a și face fapte vîrtoase, și aice se arată adevărul cuprinsu în proverbul: „Verba movent, exempla trahunt.“

Din toate căte le-am disfășuratü, credü, că resultă, cum-că îndötoriți sîntemü ca purtători de grijă și conducători ai turmei lui Christosü pe de üă parte a ni adună mǎrgărităriele cunoscintelor necesărie, pe de alta a i-le împărtăși poporului la toată ocăjunea, conducëndu-lü ne'nterruptedü și cu esemplul celu bună la pășune mănoasă și la isvorulü fericirii timporale și eterne.

Esemplu demnü de urmare să ni fiă Archipăstoriul nostru, carele direge toate afacerile noastre cu multă îngrijire și întelepciune; după densusl să urmămü cu totü zelulü; după Archipăstoriul nostru, carele agerü ca vulturul, veghieadă a supra fiilorü sei spiretualü și asupra bisericei sale, apărându-o ca ostașü veteadă alü lui Christosü de cursele dușmane, carele se întindü ici coló: să-Lü sprijinimü și noi în toate năzuințele sale pentru binele și înflorirea Ortodoxiei noastre, dorindu-i din toată inima sănătate deplină și rugändü-ni prea înduratelü D-șeü, ca să ni-Lü daruiească și să ni-Lü susțină în frunte încă întru mulți ani!

Prea stimaților frați! Acum mai permite-ți-mi încă căte-vă cuvinte și închiău. Vreu să dicü, fiă-care adunare trebuie să aibă unü capü, unü conducătorü; adunarea noastră de astă-đi ilü are pre Sânția Sa părintele nostru protopresviterü, carele de lucrările noastre este răspundătorü înaintea legilor civile cătü și canoanelor bisericesci, și carele e legatü a rēportă despre totü, ce s'ar întēplă în adunarea aceasta. Elu este și acela-ce conduce preoțimea acestü ținutü cu întelepciune, în frăția și colegialitate; elü este acelu-ce ne represēntă pe noi toți, cei-ce ne ținemü de acestü protopresviteriatü. E cu cuviință, fraților, să-i ușurămü totü dea-una însărcinările cele grele și să procedemü și astă-đi cu tactü în consultările noastre; de altă parte să-i urămü cu toții, ca prea bunulü D-șeü să-i daruiească sănătate deplină, învrednicindu-lü a se bucură de truptele ostenelelor și năđuințelorü sale; D-șeü să ni-lü susțină întru mulți ani!

Eară noăie tuturor, prea stimațilorü frați, să ni daruiească provedința răbdarea lui Iovü, energia apostolilorü și stătornicia martirilorü întru împlinirea tuturor dētorințelorü, ce ni-le împune și le pretinde dela noi înalta noastră chiămare a preoției!

În fine Isusū Christosū! prea bunul nostru păstoriu fiă cu noi! și direagă după înțelepciunea sa cea dumnezeiască toate afacerile noastre întru premărirea tatălui cerescū, spre mântuirea și fericirea noastră și a întregii turme cuvântătoare, precum a promisū însu-și, dicându: „Unde sântū doi seaū trei adunați în numele meu, acolo sântū și eu în mijlocul lor.“¹⁾ Amin.

După rostirea cuvântării acesteia începū tratările conferinței.

Conformū programei se află la ordinea zilei următoarele obiecte:

1. Cetirea elaboratelor teologice și discutarea lor.
2. Discutarea mijloacelor, prin cari s'ar puté sporí âmbblarea tineretului la catechisăciune.
3. Sfătuirii în privința mijloacelor, cari ar fi de întrebuintatū, spre a stîrpi din poporū patima beției.
4. Propunerii eventuale.
5. Alegerea unui asistente protopresviteralū.

Ad 1. Elaboratele temelor teologice se predau de părinții: T. Vorobchieviciū, T. Nichitovicū, L. Zugravū, E. Preliciū, D. Braileanū, G. Grosariu, P. Mateiciucū și I. Sêrbul și s'au discutatū elaboratele din teologia practică și din dreptul canonicū.

Ad. 2. Luândū părintele S. Piotrovschi cuvântul, arată, cumcă sirguința preuților, prudința lor păstorală și înțelegerea cu primaria comunală ar fi mijloacele cele mai corăspundătoare, de a sporí âmbblarea tineretului la catechisăciune.

P. Leonū Zugravū recomândă, ca fiă-care preotū să-și facă unū catalogū de controlă, și lipsindū care-vă tēnerū dela catechisăciune, să fiă globitū în conțelegere cu organele politice pēnă cu 2 fl.

P. Braileanū, deși aprobeadă socotința antivorbitorului, totu-și este de părere, că înțelegerea între organele bisericesci și politice în punctul acesta ar fi numai ũă afacere privată personală, din care causă este de socotință, că mai bine ar fi, ca prea venerabilul Consistoriu să întreviă la înnaltul guvernū c. r., ca acela prin organele sale inferioare să oblege pre tineretū la cercetarea catechisăciunii.

După ũă discusiune mai lungă se face conclusul, ca Prea ven. Consistoriu să bine-volească a întreveni la înnaltul guvernū c. r., ca tineretul să fiă constrinsū a cercetă biserica în scopul creșterii lui relegioase-morale.

¹⁾ Mat. 18, 20.

Ad. 3. Luândū par. Piotrovschi cuvântul, constăteadă, cum-că înmulțirea cîrșmelorū în comunele rurale ar fi cauza principală a pătimei beției în poporul nostru.

P. Mironoviciu recomăndă în contra beției, că preoții să stăruie a înființă în comune societăți de moderare, cari dispunēndū și de mijloace materiale, să-i premiede pre cei-ce se vorū îndreptă și vorū părăsî beuturile alcoolice.

P. Protopresviterū, aducēndū a minte de cerculariul consistorialū, emisū în contra beției, îi invită pre păstorii sufletesci a-lū observá strinsū, dară mai cu samă li aduce aminte, ca să nu sūfēră rachiū în ținterimū la înmormēntări seau la alte funcțiuni bisericesci, cu atâta mai puținū ā-'lū primească în darū de la parochieni.

Par. Braileanū amintesce, cum-că atătū înnaltul guvernū c. r. câtū și prea ven. Consistoriū au recunoscutū daunele, ce resultă din pătina beției; și spre a întimpiná reul acesta, fu promulgată legea în contra beției, eară Consistoriul a trāmisū la fiă-care biserică lista sērbătorilor cu ținere, bine sciindū, că poporul nostru își face multe sērbători, în cari mai cu samă petrece în cîrșmă, consumāndū cantități mari de beuture alcoolice. Cu toate acestea bețiile cele mai mari și mai scāndāloase se comitū totū numai în duminece și sērbători cu ținere, căci poporul nostru nu se vede constrinsū a vení în dilele acestea la biserică, unde ar putē fi influințatū prin predice foarte multū, ba, ce e āncă mai tristū, toate afacerile comunale, precum strîngerea birului, ședințele comunale, judecāțile comunale, rectificarea catastrelor pentru vite, pēnă și alegerea alegētorilor pentru alegerea ablegaților la dietă și senatū se esecută în duminece și sērbători, și chiarū în timpul sāntei liturgie ¹⁾ și toate afacerile acestea se finescū după felul lor: orî cu împăcări. orî cu învoiele, orî cu mulțāmiri, degenerāndū apoi în beție. Continuāndū vorbitoriul, își exprimă în fine convingerea, că toată stāruința păstoriului sufletescū, de a lucrá încontra beției, pēnă atunci va rēmāné zadarnică, pēnă cāndū organele competenți nu vor mântinē cu rigoare legile în contra beției.

Dāndū apoi protopresviterul la cetitū unū tractatū în scrisū, trāmisū de par. Iracliu Porumbescu, parochū din Fratauțul nou, în carele se arată, cum-că autoritățile competenți nu mântinū cu rigoare legile în contra beției, și se dă socotința, ca pre lūngă mēsurele

¹⁾ Aceasta s'a întēmplatū la alegerea din urmă în Capul-cāmpului. (Redact.)

întrebuințate din partea preoților ar fi să se adreseze și protopresviteriele către c. r. Capitănate districtuale, pentru-ca organele comunale să fiă luate mai din scurtă la stricta observare și mântinere a legii în contra beției, — conferința, după oă discutare minuțioasă a obiectului, face următorul concludu: „Prea venerabilul Consistoriu este rugatū, ca să bine-voiească a întreveni la în. guvern c. r. pentru conchiāmarea unei anchete, care ar avé să constee din câte unū membru alū guvernului, alū Consistoriului, alū comitetului țerei și poate și din unele persoane cu cunoscința de lucru din Căpitănătele districtuale. Aceasta anchetă, întrunindu-se, ar' avé să discute mijloacele, cari ar fi de întrebuințatū, spre a suprimă beția la poporul de țară.

Ad 4. Par. Mironovici face propunerea, ca să se supună prea onoratului Consistoriu cererea, ca să bine-voiească a mijloci resistim-sarea paușalului de 12 fl. pe anū pentru căncelările parochiale. Propunerea se primesce unanimū.

Par. Cozarisciucū propune, ca să se supună prea on. Consistoriu cererea, ca să bine-voiească a mijloci, ca anii de servitū ai preoților ajutători să se nūmere la computarea deceniilor. — Propunerea se primesce.

Par. Braileanū își exprimă părerea de reū, că foaiă bisericească „Candela“ în Nr. 1 și 2 anul 1886 stigmatiză preoțimea bucovineană de indolentă și ignorantă și propune, că conferința să rădice protestū în contra acestorū agrāvări. — Propunerea se primesce, eară conferința face unaminū următorul protestū:

„Preoții adunați în conferința pastorală din ținutul protopresviteriei Vicovilor, îndignați profundū de acuzările rădicate în Nr. 1 și 2 a. c. din „Candela“ asupra preoțimii bucovinene, protesteadă încontra acestor agrāvări și reproabă cu deadinsul faptul, că Redactiunea dela „Candela“ a deschisū coloanele acestui jurnalū bisericescū, susținutū numai de preoțimea bucovineană, pentru corespondințe pline de învective în contra clerului și cari învective nu potū avé altū scopū decâtū numai, de a descreditā clerul înaintea publicului și a poporenilor sei.“¹⁾

¹⁾ Notămū, că asemenea corespondințe și bănușele, cum că preoții nostri nu ținū regulatū predice și catichisăciuni ni vinū totu-una și avemū foarte multe, și le avemū dela persoane foarte acreditate, căroră nu li-se poate împutā ură în contra preoțimii noastre. Dacă ni vinū astū-feliū de corespondințe, nu sūntemū noi de vină și nu sūntemū noi chīamați a le suprimā. Cātu de corespondințele din Nr. I și II, noi le-am āmblānditū āncă, din cātu de aspre au fostū ele. (Redact.)

În urmă se trece la punctul 5, carea la ordinea zilei, ádecă la alegerea unui asistente protopresviteralü. Alegerea se face în scrisü prin țidule. Se alege cu majoritatea absolută de voturi parochul din Straja, Temistocle Vorobchievici.

Nefindü altü obieptü de pertractatü, protopresviterul închide conferința prin üă avorbire, în care îi învită pe confrățil adunați, ca avëndü încredere fiiească în Archipăstorül diecesanü, — căruia îi ureadă cu toții „Să trăiească“ -- să disvoalte și mai departe üă activitate energică în viia Domnului spre mântuirea turmei cuventătoarie.

(**Serbare de boteđü.**) „Joi în 3 ale curenți a avutü locü unü boteđü splendidü în saloanele d-nei Esmeralda Mavrocordatü. În aceea di s'a boteđatü copilul nou-născutü alü d-nei Natalia Suțu, fiica d-nei E. Mavrocordatü. La 10 oare sara, după-ce se adunaseră toți invitații, s'a celebratü boteđul într'unü modü solemnü. Noaüa-născută a primitü numele de boteđü Elena, fiindu-i năși dl. A. G. Mavrocordatü, proprietariul moșiei Popesci din județul nostru, cu consoarta D-sale, care a oferitü daruri foarte frumoase de boteđü, precum üă luminare foarte scumpă garnită cu panglice și dantele etc. La această sərbare a asistatü unü numărü considerabilü de familie din clasa înaltă a societății noastre cu multe domnișoare, precum d-șoarele din familia Suțu, Ghica și altele, cari au fostü foarte amabile și vesele, animândü întreaga societate. Serviciul divinü a fostü oficiatü de S. Sa preotul Andreiu Bănescu de la biserica S. Ioanü Beteđătorül din orașul nostru, carele a avutü rară ocađiune, de a cununá pe d-na Esmeralda Mavrocordatü, de a boteđá pe d-na Natalia Suțu, fiica d-sale, și acum și pe fiica d-nei Natalia Suțu, precum și pe M. S. Regele Milanü Obrenovici alü Serbiei. — După üă mică pausă a începutü danțul, care a duratü pênă aproape de diuă. Noi, cari am avutü asemenea distinsa onoare a participá la această frumoasă sərbare, nu putemü de câtü se afirmämü, că a fostü splendidă în toate privințele. Eleganța, musica, toaletele, bufetul n'au mai lăsatü nimicü de doritü. Mai presus de toate însă frumuseța acestei sərbări a constatü în amabilitatea deosebită și în manierele plăcute atâtü ale d-nei E. Mavrocordatü câtü și ale d-lui și d-nei Suțu, precum și ale întregiei familie, cari n'au perdutü nimicü din vedere în buna primire a distinșilor invitați. Lunea a părăsitü pe deplinü satisfăcută saloanele d-nei E. Mavrocordatü.“

Așá scrie „Curierül“ din Iași în 6/18 April 1886. Aceea Joiă a fostü în postul mare înainte de s. Pasci și totu-și aflämü, că după boteđü a fostü jocü, ádecă danțü, cumu-i diču în părțile acelea. Noi, cei-ce cetimü rēgulatü gazetele din România, nu ni mai mirämü de aceasta, fiindü-că ni-am deprinsü a vedé acoló jocuri și

desfătări nemoderate mai-că pênă în ziua de Paști. E numai întrebarea, de sîntu desfătările și jocurile acelea probe pentru esistența simțului relegiosu în soțietatea cultă a României, care de altmintrea pretinde a avé c a p ũ b i n e c o n s t i t u i t ũ. Asemene lucruri facu asupra noastră ũă penibilă înpresiune. Ele sîntu semne, că preoțimeă nu-și face dētoră și cum-că soțietatea de acoló se sparge cu nerelegiosetatea și corupciunea ei. În biserica ortodocsă nicăiri nu se vor găsi atâtea divorțuri și concubinate ca în România în urma spiretului desfrēnatu, ce se lășese acoló. Ce dicu archiereii la lucrurile acestea? Ei suspină, pentru-că guvernul e liberalu și totu amēnă a corege starca nefericită a clerului: de ũă organisare temeinică a bisericei ortodocse în Româniă pēn'acum n'a fostu vorbă și pe semne nici nu poate fi, căci acoló lipsescu adevērații canoniști, atātu în cleru câtu și între lumeni. Dovadă e bună oară rēgulământul datu de sinodū sub presiunea guvernului pentru calētoriele Episcopilor. Guvernul încă n'are motive, de a întări biserica ortodocsă, de și vede, că Haynald jertfesse 10.000 fl. v. a. pentru întărirea bisericei apusene în Bucurescii, și de și arhiepiscopul Palma vorbesce așa, cum a vorbitu în epistola sa păstorală din urmă. E curiosu lucru, cându în fața acestor procedure străine audu acoló, că preotul ortodocsu poate âmbli în opinci și cu sapa și coasa în spate, căci nu-i strică nimică. Lui poate-că nu-i strică atātu, pe câtu statului, care pretinde a fi pe calea progresului, făcēndu-și însă ilusiuni. Întrebămū în fine, cum se potrivescu domnișoarele a fi de față la actul botejunii? Dară acestea observări și întrebări nu le-am face, dacă biserica din Româniă n'ar fi unū membru alū bisericei ortodocse generale și dacă nu ni-am teme și n'am vedé, că apucaturele cele rele depe acoló potū trece și în părțile noastre.

In „**Biserica și Scoala**“ sē publică „**Epistolele parochului bătrēnū**“; noi aducemū din epistolele acelea instructive epistola V., care sună așa: „Iubite Nepoate! Am ajunsū să trăimū lume întoarsă. Nu știu, nu vedū eu bine, au doară nu mai cuprindū stichiele lumii acesteia, destulū, că mie toate mi-se parū întoarse! Așa buna oară slugele de astăzi se punū de poruncescū stăpânilorū și stăpânii sîntu strinși să li deé plata regulatū, că dacă nu, eacă! ele te lasă, îți-ducū hula și nu căpeți altele în locū. Caută dara să li faci toate pe placū, numai ca să rēmână și pe altă lună; de anū nici vorbă mai multū, căci au prinsū obiceiū jidovescū. Dacă ar fi înțelegere între stăpâni, de alta-partē, dacă stăpânii n'ar âmbli reu cu slugele, apoi eară-și ar stă poat lucrulū, cum se cade, cum eră adecă mai dedemultū. — Negreșitū, că și Dta, iubite Nepoate! ai auditū pre unii frați preoți adese-orī dicēndū de poporū, că nu vrea să țină scoala, cum se cade, nu trāmite prunciū la scoală, nu âmbli la biserica, nu aduce prescuri și alte jertfe..... Eu mē mirū, iubite Nă-

poate! dar și rîdî de nisce preoți ca acestia, ce se plîngî așa asupra poporului; se vede, că n'aun praxă; mî-ar placé să vină la mine pe ũă sēptēmāna măcar, cum așu dice, la cursū supletoriu. Slabū preotū trebue să mai fiă acela-ce nu-și poate povēțuī poporul dupa placul sēu; e semnū, că poporul scie mai multū decātū dēnsulū, au poate că a aflatū viclesugū într'nsulu și nu se dă purtatū de nasū, precum bine și face. — La mine bună oară unū mucū de lumină la vosti-nariu n'ar vinde epitropulu fără scirea mea, ferit'-au Ddeu, pentru-că elū scie, că ar fi pēcatū. Earbă și prunele din țintirimū se vēndū atuncia, cāndū punū eu terminul, pentru-că eu am făcutū și larma, pēna-ce s'a îngrăditū țintirimul, ca să nu fiă de rușine și să aducă și venitū bisericeī. — In biserica mea nu se afla nici icoane dela Nicula și sânti cu trei dinți și cu trei bārbi, pentru-că n'am asep-tatū, pēnă-ce poporeniī să aleagă icoane de pe spinarea măgariului, ce se ostenesce cu stēpānulu sēu din Nicula, ci le-am cumpēratū dela māiestri, cum se cade. — Poporeniī mei āmblă la biserica re-gulatū, pentru-că și eu āmblu regulatū, eu nu lasū biserica pentru nici unū tērgū din lumea aceasta; apoi nu hodorogescū slujba rāpede, pentru-că m'așu grābī la vre-ūă sfestania seau la ducă de acasă, nici mi-se întēmpla să începū într'ūă dumineca slujba la 5 oare-într'alta la 7, și eară într'alta la 9 oare; așa poporul se dă după mine, eară eū mē dau după rōnduieala cea bună și biserica totū, dea-una mi-i plină, ba la sērbători, cāndū ținū cāte ũă predică mai mare, nici nu încapū, cāti vinū, eară cāndū eșimū la sântirea grā-neloru seau țarineī, să veđi, Iubite Nepoate! eu nu credū, că nu m'ai pizmuī de acestū poporū evlaviosū și ascultătoriū seau, după cum diceți dvoastră, bine disciplinatū. Dar nici vorbă rea n'a mai auzitū vr'unū poporeanū din gura mea și crede-mē, Iubite Nepoate! mulți frați preoți îndrazānescū cu această, dar' numai loru își strică, căci își arată mai vērtosū slābiciunea.

Scoala noastră e plină de prunci în fiă-care di de prelegere, dară și eu o cercetedū regulatū în toată Mercuria și Sāmbēta, cāndū mē ducū la catechisare. Îmi placū tare prunciī și mē îngrijescū de viitoriul lor, îmi place foarte, că mî-a succesū a-i dedă, ca în toate demințele și sērele să recitede rugāciunile acasă; n'ai crede, Iubite Nepoate! ce simțū relegiosū s'a sternitū așa nu numai în prunci, ci mai vērtosū în părinți; eu și recomāndū aceasta tuturor preoților! — Dar eu āmblu la scoala și afara de catechisātiune; dacā lipsesce carte, cretā, negreală, lemne, apoi poate ce-vá la fōntāna seau la casa scoaleī, cu întrevinū și pre invēțătoriū nu-lū lasū, că din privinā asta să se sfādeasca cu cine-vá; vada lui are influință asupra scoaleī, dară și asupra întregēi parochie; apoi pārerile mele i-le spunū, scii, între patru ochi și elū e bunū și cu minte și mē ascultă; ũă-datā cam scuturā elū din umeri 'naintea mea, eară de altā-datā ceea-ce a auzitū de la mine a lāsātū să easă pe cea-l'altā urechiā; eu l'amū mustratū pentru această purtare așa,

că ũă s ptm n  întreagă n'am vrut  să întru în scoală la d nsul  i de atunci  eac ! avem  pace între ũ -l'alta  i cuv nt  bun . — Cr snicul meu e cel  mai iscusit  cr snic  din lume, scie glasurile  i toate ceremoniele, se pricepe la ceasurile din turn , ba scie repară  i orarie de părete; de prunc  mi-l'am  ales   i l'am  crescut  după placul meu. Cu un  cuv nt , eu nu pot  grai nemica r u de popor , căci m  ascultă, dar' nici poporul nu poate grai de mine, căci m  silesc  a le întocmi toate după cea mai bună r nduieal , ca să aibă  i el  ticnă  i folos  din mine. Lauda aceasta a mea fi  în crucea Domnului, dar eu nu vorbesc  numai de mine, ci  i de alii frati, cari într'un   ir  lungă de ani au lucrat  în viaa Domnului  i  'au p storit  turma cuvântătoaria cu credin   i  n elep-ciune. Fac  toii a a  i vor fi bine sprijiniii de popor .

Cum-că mereu se întoarce roata lumii, se vede  i din traiul preoilor  popista i. Negre it , că ai cetit   i Dta, Iubite Nepoate! că preoii de legea popista a se pl ng  de s raci . Pl ngerea lor a str butat  în tot  locul, chiar  p n  la ministri, cari s'au  i pus  ca să li r dice plata; s'a alcatuită  i un  comitet  de  ara, carele se îngrijesce de urcarea veniturilor  preoilor  catolici, vra să d c , toate s nt  puse în miscare, dar  numai una nu s'a f cut   nc   i aci st  carul  mprins ,  deca preoii nu voiesc  să arete veniturile lor  unei comisii mixte (de preoi  i miren ), carea ar face  nventariu despre ele la fa a locului. — Dar  să-i mai scriu una! Am  n eles   deca, că dlu ministru bisericesc   i scolari  vre, ca din mijloacele țerei pe l ng  altele să li fac  popistasilor  biserice de cele mari. Ce d ci Dta la aceasta? Dar Dta esci t ner  încă; de aceea vei ved , abia, c nd  vei fi mai b tr n , ce are să r sar  de aici! Eu sciu ũ  biserica popista a r dicat  într' a comun , unde mai toii crestinii s nt  ortodoxi; caută  i Dta  i o vei ved  în satele de prin pregiur  —  i încă ce! Biserica aceasta pe vremea iobagiei (boierescului) au didi -o poporul nostru cu sila, ea e 'naltă  i mare, întocmai ca catedrala dvoastre dela Arad . Se deosebesce de a dvoastre numai, că nu are dec t  un  turn , dar cu orariu, nu ca ai dvoastre, fără orariu; se deosebesce  i cu aceea, că clopotele din turn  s nt  numai do ne  i nici c t  cel  din seminar   i  i pe unul  din acestea st  scris  cu litere cirilice: „Acest  clopot  e al  s nteii biserice din Bard'a“ (un  sat , care pe vremea regula iei (1834) s'a contopită într' tul ). Cei b tr ni din satul  cu biserica vorbesc , că crestinii nostri pe vremea aceea n'au sciut  face  i clopote, dar  clopot  trebui , ori de unde ar fi fost   i deci se gasi la Bard'a, căci comun'a se împrăstia, biserica se sparse,  i clopotul  se aduse la popista i. Nu crede însă, că li-ar merge bine cu clopotul nostru. Comuna noastra bisericeasca  nfloresce,  nainte a; a lor sc p t  din an  în an , deși au patronată, care li platesce preot   i  nv  toriu  i se îngrijesce de r p rarea

bisericeii și a scoalei. — A noastră biserică e viia și deci dă semne de viață; a lor de abia la sărbători mari își deschide ușele și atunci crâșnicul trebuie să taie iarba și buruienele, ca credincioșii lor să nu se împedecă la intrare. Aceasta am văzut-o eu cu ochii mei, vede-vei și Dta multe, numai să fii sănătos. — Auziți neamuri și înțelegeți! Cei puternici plecați-ve! căci cu noi este D-deu!

'Nainte de închișoare mai una. Cum îți place cearta confrăților sârbi pentru episcopie. Adeca ei vreau să ștergă doane episcopie și noi ne sbuciumăm să ni mai rădicăm doane. Ce așu mai rîde, Iubite Nepoate! dacă în reședința episcopului sârbesc din Temișoara d. e. într'ua bună demineată ne amău tredi cu un episcop rumânesc! — Cine ar mai și fi creșut, că vom ajunge și astă-feliu de timpuri! vezi așa se schimbă vremile!

Ca de închișoare să te întrebă, Iubite Nepoate! bagat'ai D-ta de sama, că navala preoților uniți asupra turmelor noastre a încetat; dară nu știu, deșu' au ei arma pentru totu-de-a-una, au numai pe un timp, precum dîceți dvoastră: armistițu; și eară-și nu știu, provine aceasta din convingerea, că au văduț acum ūă dată lumina cea adevărată, au provine dela fondul relegionariu cel popistașesc, destul, că acul unirii vedem, că s'a mai tîmpit! Aceste toate, Iubite Nepoate! nu-să minuni, ci-să urmarile firesci ale vremilor grele, ce cu îndelungă-rabdare le-au suferit bătrânii nostri în trecut.

Mai vede-vei Dta și altele — pîna atunci rămâni sănătos!

Mulțămită publică. Comitetul Societății „Academia ortodoxă pentru literatură, retorică și musică bisericască în Seminarul arhidieceșan din Cernăuți“ se simte îndetorit a exprima sinceră mulțămită tuturor P. T. domni, cari au avut deosebita binevointă, de a sprijini scopurile ei, rîșpundîndu quotele înscrise în listele ei.

Lista Nr. 37. încredințată P. C. S. Ioan Olinschi: Ioan Olinschi 2 fl., V. Turtureanu 2 fl.

Lista Nr. 38. încredințată P. C. S. D. Seleschi 2 fl., Michail Ciupercoviciu 2 fl.

Lista Nr. 40 încredințată P. C. S. Ioan Homiuca: Ioan Homiuca 2 fl., D. Danu 2 fl., Nic. Gramatoviciu 2 fl.

Lista Nr. 41. încredințată P. C. S. Ioachim Petrașu: I. Petrașu 2 fl., Nic. Filieviciu 2 fl., C. Sbiera 2 fl., I. Iliuțu 2 fl., I. Vaismanu 2 fl., Leon Palievici 2 fl.

Lista Nr. 43. C. S. Isidoru Procopoviciu 2 fl.

Lista Nr. 55. P. C. S. Georgiu de Reus 2 fl.

Lista Nr. 45 încredințată P. C. S. D. Onciul:

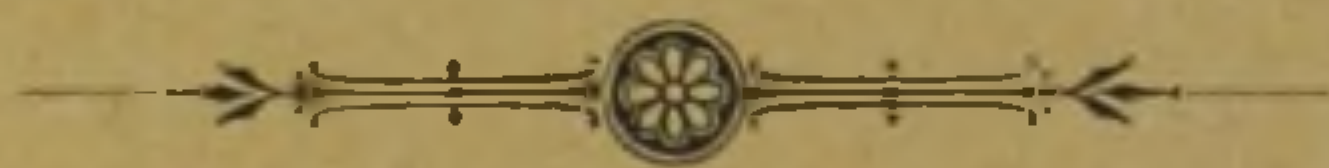
D. Onciul 2 fl., Sam. Piotrovschi 2 fl., T. Nichitovici 2 fl.,
T. Vorobchievici 2 fl., N. Totoiescul 2 fl., D. Brăileană 2 fl., E.
Prelici 2 fl., Teod. Iliuțu 2 fl.

Afară de liste au solvit:

D-l I. Bumbac, profes. gimn. 2 fl.. D-l I. Litviniuc, direct.
2 fl., C. S. Ilar. Bădăluța 2 fl.

Restanțele se pot trâmite deadreptul căsariului „Academiei“,
Dlui Trăiană Puticiu.

Dogmatica generală, compusă de Alexiu Comoroșană și redi-
geată de Dr. Wojucki, se află acum sub tipariu. Domniă abonenti
suntă rugați a trâmite câtă mai curându prețul fixatū în apelul
cunoscutū, fiindū-că acelu prețū este valedū numai pentru abonenti
și după apărerea cărții se va mări.



Redactoriū primariū responsabilū :
Protopresviterul

Artemiū Berariū.

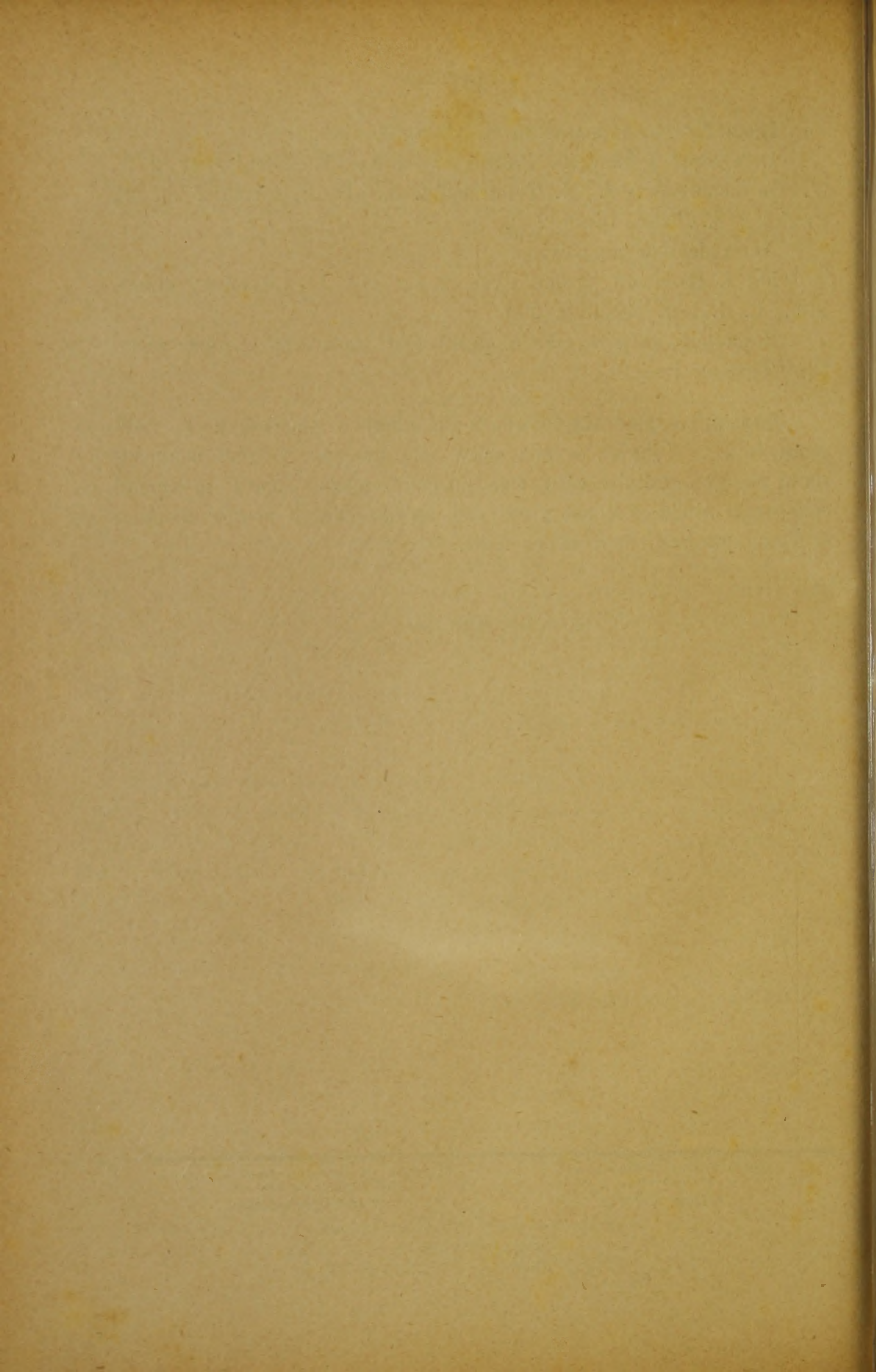
Redactoriū alū doile pentru textul slav.-rusescū
Profesoriū de cântarea corală


Isidorū Vorobchievici.

Administrătoriū și editoriū : Archimandritul-Mitroforū

Arcadiū Ciupercovici.

Tipografia arhiepiscopală, Cernăuți — Stațiunea telefonică Nr. 47.





CANDELA.

Foaiă bisericească-literară.

Apare ăă-dată pe lună.

Nr. 8.

Cernăuți, 1. Augustă 1886.

Anul V.

Fântănele și Codicii dreptului bisericescă ortodoxă.

(Urmare.)

§ 20. Nomocanoanele mai târzie. Prescurtarea canoanelor și Hexabiblos de Constantină Armenopolă (Harmenopulos).

În seclul ală XIII. compuse Arseniu, ună călugăru din mânăstirea Φιλοθέου depe sântul munte, carele se făcu la anul 1255 patriarchă constantinopolitană, cunoscută sub numele de Arseniu Autoriană, ună opă canonică intitulată „Σύνοψις τών θείων κανόνων“. v. s. d. Prescurtarea d-deiescilor canoane. Cu toate că opul are înscripțiunea aceasta, nu este elă ună codice curată-bisericescă, ci ună nomocanonă și se și numesce așa, aflându-se chiară și la finea lui cuvintele: „Τέλος τών τού νομοκάνονος θείων κανόνων τού άγιου Ἀρσενίου“ (Finea d-deiescilor canoane ale nomocanonului s. Arseniu). Nomocanonul lui Arseniu se compune din 141 de capitule. Fia-care capitulă incepe cu arătarea materiei sale canonice, apoi se numescă canoanele, carele trăteadă despre materia aceasta, și totă așa în cele mai multe capitule cu însemnarea „νομικόν κεφάλαιον“ și locurile corăspundătoare din legile civile. Aceste de pe urmă sântă luate toate din Collectio LXXXVII capitulorum a lui Ioană Scholasticul; ear' ce se atinge de partea cea curată-bisericească a capitulelor, a urmată autorul colecțiunii de canoane celei primite în generală dela Fotiu încoace afară de în capitulul ântăiu. unde se citeadă și alte feluri de scrieri bisericesci.¹⁾

¹⁾ Heimb. l. c. p. 467; Zhishman, Eher. p. 73. Codicele e tipărită în Voelli et Justelli Bibliotheca jur. can. vet. T. II. pp. 749--784.

Unu opū de mare vadă și autoritate canonică este „Σύνταγμα κατὰ στοιχείον τῶν ἐμπεριειλημμένων ἀπασῶν ὑποθέσεων τοῖς ἱεροῖς καὶ θείοις κανόσι... (Colecțiunea alfabetică a tuturor materiilor cuprinse în sântele și d-deie-scile canoane...)“, compusă de ieromonachul Mateiū Blastare, numitū și Mateiū monachul. De și în titlul opului se amintescū numai canoanele și deci s'ar păré, că opul este unū codice curatū numai de canoane, totu-și ni-se presentă elū ca unū nomocanonū în înțelesul propriū alū cuvântului, conținendū atātū canoane câtū și legi civile și numitū prin urmare în literatura dreptului în modū mai corăspundētorū „Syntagma alphabeticum canonum et legum“. Nomocanonul acesta a apărutū după ūă propriă observare a autoriului la a. 6843¹⁾ dela facerea lumii seaū 1335 dela Christosū și are construcțiunea următoariă: Elū începe cu titutul de susū și cu ūă prefață (Προθεωρία, praefatio) lungă, unde după ūă întrodūcere generală se espune în șirū chronologicū istoricul canoanelor, începēndū de la canoanele apostolice și pēnă la sinodul celū de sub Fotiu din a. 879 (inclusive) și se schițadā spre fine și istoria dreptului romanū (νόμοι πολιτικοί) pēnă la promulgarea basilicelor (inclusive); urmeadā apoi indicele capitulelor (Πίναξ τῶν κεφαλαίων) și unū prologū (Πρόλογος) despre credința ortodoxă și în urmă codicele însu-și. Acesta este împărțitū în 24 de părți numite cu cele 24 de litere ale alfabetului grecescū, fiindū suprăscrisă partea ântăia cu „Ἀρχὴ τοῦ Α στοιχείου (Începutul literei A)“, ear' partea din urmă cu „Ἀρχὴ τοῦ Ω στοιχείου (Începutul literei Ω)“. Fia-care literă stă din mai multe seaū mai puține capitule, câte-ūă-datā și din unul singurū; ear' fia-care capitulū trăteadā despre ūă materiă, a cării numire începe cu litera relativă. Capitulele, preste totū 303 la numărū, conținū de regulă mai ântăiū canoane înduse nu cu testul lor autenticū, ci după înțelesū și apoi estrase mai multū seaū mai puținū cumpenitoarie din legile civile, câte ūă-datā însă numai acele singure, altă-datā numai aceste singure. Mai are nomocanonul presentū și aceea proprietate deosebită, că pecândū nomocanoanele de mai 'nainte se mărginescū curatū numai la dreptul bisericescū, așa că și legile civile, ce le citeadā ele, privescū toate la afaceri bisericesci, aici se trăteadā și despre materie cu totul civile, așa b. o. în cap. alū IV. alū Lit. A. περὶ ἀγορᾶς καὶ πράσεως v. s. d. despre cumpăratură și vëndare. Ca mânualū canonicū îndemânaticū sintagma lui Blastare

¹⁾ Σύνταγμα ὑπὸ Παλλη καὶ Ποτλη T. VI. p. 27: ὡς ἂν δὲ μηδὲ ὁ χρόνος λαμβάνων εἴη τοὺς ἐντυγχάνοντας, ὅς ὑπ' αὐγᾶς ἡλίου τὰ τῆς πραγματείας προήνεγκε ταυτησί, μετὰ τὴν ἑξαπλῆν τῶν ἐτῶν χιλιάδα, καὶ τὴν ὀκταπλῆν αὐθις ἑκατοντάδα, τρίτον καὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος τὴν φορὰν ἀτεχνῶς ἐμέτρει τοῦ χρόνου.

află întrebuințare foarte multă la preuțime atât în timpul celui de pe urmă alu existenței împărăției bizantine cât și de atunci încoace, ceea-ce dovedescă numărul celui mare de manuscrise, în cari s'a conservat opul, și datul nou alu unora din ele. Unu manuscris (Cod. τῆς ἁγίας Λύρας 9) conține chiară uă lucrare deosebită, fiindu acolo testul lui Blastare însoțit de esplicările lui Zonara și Balsamon. La a. 1498 trăduse Nicolaiu Cunales Cretopulos (Νικόλαος Κουνάλης Κρητόπουλος) codicele acesta în limba vulgară grecească (κοινή διάλεκτος), de care lucrare există eară-și mai multe manuscrise și chiară și uă prescurtare.¹⁾ Dar' nu numai la Greci a fostu întrebuințată sintagma lui Blastare, ci și la Slavi și la Români, precum se va arătă mai târziu.

Cătră mijlocul seclului alu XIV., dar' încă înainte de a. 1345, compuse Constantin Armenopolu (Harmenopulos), nomofilax și judecătoriu supremu din Tesalonica, unu manualu de dreptul civilu în 6 cărți sub titlul: Πρόχειρον νόμων τὸ λεγόμενον ἢ Ἑξάβιβλος (Manuale legum sive Hexabiblos). La lucrarea aceasta a întrebuințat autorul ca fântane Prochiron alu lui Vasiliu Macedonul, novelele împărătesci, Synopsis major și minor, Ecloga lui Leon și Constantin, Epanagoge, Πείρα, apoi și decisiunile sinodale ale patriarhilor dela Constantinopole. Opul acesta ajuns de curându la mare autoritate în imperiul bizantin, păstrându-o nemieșurată și după căderea Constantinopolii.²⁾

Uă parte din bucățile apendicelui, ce este adausu la Hexabiblos, constitue uă prescurtare de canoane, Ἐπιτομὴ τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, dela acela-și autoriu. În prefața (προθεωρία) prescurtării acesteia enumără Armenopolu fântanele, ce le-a întrebuințat, și anume toate canoanele după ordinea lui Zonara; numai că atât în enumerarea aceasta cât și în prescurtarea însa-și lasă afară din șirul canoanelor sinodale canonul lui Ciprianu (256) și cele două canoane ale sinodului Constantinopolitanu de sub Nectariu (394), eară din șirul canoanelor s. părinți canoanele lui Atanasiu, Grigoriu dela Nazianzu, Amfilochiu, Teofilu și Genadiu și primesce în locul acestora răspunsurile canonice ale patriarhului Nicolaiu alu III Gramaticul (1084—1111) pe întrebările unor monachi și canoanele patriarhului Niciforu mărturisitoriu (806—815). Prescurtarea este

¹⁾ Heimb. l. c. pp. 467—470; Zhishman, Eher., pp. 73—74. Uă edițiune completă a Sintagmei lui Blastare conține Συνοδικὸν seu Pandectele lui Beveregiu (Beveridge), T. II. P. 2. pp. 1—272 și tomul alu VI. din Σύνταγμα⁴ de Rhalles și Potles. — ²⁾ Heimb. l. c. pp. 444—452; Zhishman, Eher., p. 67. S'a edat de Heimbach Lipsiae 1851.

împărțită în 6 tăiature (τμήματα) cu subîmpărțirea în titule. Sub titulele singurite se înducă canoanele relative la materia lor, și multor canoane li s'aũ adausũ mai apoi scholie v. s. d. esplicări scurte, dintre cari unele aũ numele patriarhului Filoteiũ (1354—1355, 1361, 1364(?)—1375), altele alũ episcopului Ioanũ dela Citrum, unui contimpureanũ alũ lui Balsamonũ, cele mai multe însă sũntũ anonime și provinũ poate dela Armenopolũ însu-și.¹⁾

Unũ feliũ deosebitũ de codici bisericesci sũntũ nomocanoanele cele neproprie, numite câte-ũã-datã νομοκάνονες, mai adese-ori însă νομοκάνονα seaũ și κανονάρια.²⁾ Ele sũntũ manuale canonice, menite pentru usul preuților și alũ monachilor și întrebuintate în praxa bisericeii grecesci acuma în timpul celũ de pe urmã alũ împãrãției bizantine, mai alesũ însă și cu precumpenire în seclul alũ XVI. și alũ XVII., timpul de înflorire alũ felifului acestuia de literaturã, și se deosebescũ de nomocanoanele mai vechie și proprie, pe cari le-amũ descrisũ mai susũ, prin aceea, cã, ce se aține de prețul lor internũ, sũntũ cu multũ mai inferioare, apoi și prin aceea, cã într' inusele se aflã regule liturgice, penitențiarie, de dreptũ și disciplinarie, cari sũntũ compilate din feliũ de feliũ de fõntãne și nu numai din canoane și legi, pe cândũ nomocanoanele cele proprie sũntũ scoase numai din aceste depe urmã. Dreptũ cã și in secelele amintite, cândũ jugul domnintei turcesci erã mai apesãtorũ, decãtũ ori și cândũ, n'aũ lipsitũ de totũ preuți mai invãțați, cari întrebuintãũ și studiaũ colecțiunile de canoane seaũ nomocanoanele cele vechie cu comentariile lui Zonara și Balsamonũ, precum și lucrãrile mai târzie de Blastare și Armenopolũ, dar mulțimea cea mare a preuților și cãlugãrilor grecesci erã necultã și nu precepeã mai multũ opurile canonice mai vechie; pe lũngã aceea colecțiunile cele vechie erãũ și prea cuprindẽtoarie, pentru-ca sã se fiã pututũ întrebuintã ca manuale de ori-și-cine; deci este esplicabilũ, de ce nomocanoanele cele neproprie, ca mai puținũ cuprindẽtoarie și scrise de regulã în limbã și stilũ vulgarũ, cãpẽtarã atunci predominã în praxa bisericeascã. Cu îndreptarea succesivã a stãrii culturale a creștinilor de sub domnintã turceascã se întoarse dela finea seclului alũ XVIII. încoace luarea aminte earã-și la colecțiunile canonice cele vechie și nomocanoanele cele neproprie își perdurã vãloarea, privinduse acuma cele multe

¹⁾ Heimb. l. c. p. 470. Se aflã tipãritã în Leunclav. Ius. Graec. Rom. T. I. pp. 1—71 și în edițiunea lui Heimbach de'mpreunã cu Hexabiblos. —

²⁾ Veđi „Die Handbũcher des geistlichen Rechts aus den Zeiten der untergehenden byzantinischen und der türkischen Herrschaft von E. Zachariae von Lingenthal, St. Petersburg. 1881; Heimbach în „Ersch. u. Grubers Encykl. 87. Th.“ pp. 49, 50, 52, 53. Zbishman, Eber. p. 68.

din ele ca ceea-ce sîntu în faptă, ádecă ca unele, ce „conținū mai vîrtosū mituri străine, decátu dumnezeiescile canoane, și aducū daună și amăgire celor-ce le întrebuițadă, ca nomocanoane vulgare, triviale (χυδαιονομοκάνονα), în cari hotărîrile canonice se reproducū strêmbate și falsū esplicate.¹⁾ Din numêrul considerabilū alū nomocanoanelor celor neproprie amintimū aici numai doauē și anume nomocanonul lui Manuilū Malaxū și nomocanonul celū edatū de Cotelariu, pentru-că amêndoaūe aū fostū primite în dreptul particulariū alū bisericei române, formândū celū de'ntâiū partea I. a Pravilei celei mari, ear' alū doilea ūă fântână a Pravilei celei mici.

Manuilū Malaxū se trageá din familia naupliotică a Malacșilor, din membri căriia mulți s'aū consânțitū stării preuțesci, și se născū în jumetatea I. a seclului alū XVI. la Nauplia în Peloponesū ca fiū alū lui Dimitriu Malaxū, economū alū metropoliei de acoló. Pela a. 1560 erá elū notariū (συμβολαιογράφος) la metropolitul Tebei, ear' mai târđiū îlū aflămū în Constantinopole, unde după Martinū Crusius²⁾ se susțineá ca pedagogū și decopiătoriū de manuscrise, și unde și murí la a. 1581. Dar' Manuilū Malaxū a fostū și autoriū de scrieri originale, pe cari apoi le înmulțiá prin copie, ce le faceá pentru vîndare. Afarā de scrieri istorice a compusū elū și unū nomocanonū, și acesta este opul lui celū mai de frunte și între nomocanoanele cele neproprie de sigurū celū mai alesū, care s'a și lățitū foarte multū în totū cuprinsul bisericei grecesci. Manuilū Malaxū a scrisū nomocanonul mai ántâiū în limba grecească vechiă în Teba la a. 1561, dar' acuma în anul următoriū s'a vedutū îndemnatū a-lū trăduce în limba grecească cea vulgariă. Fântânele întrebuițate la compunerea opului canonicū numitū se

¹⁾ În Συλλογή τῶν κανόνων (Venetiis 1787) ieromonachul Agapiu, carele a îngrijitu tipariul, se plînge în precuvêntare „ἀπατάσθαι πολλοὺς ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων χειρογράφων τινῶν Κανονικῶν μύθους ὀθνεῖους μᾶλλον ἢ κανόνας θεῖους ἐχόντων“ și dice „τὰ ἀνόνημα ἐκεῖνα κανονικὰ βλάβην οὐ τὴν τυχοῦσαν τοῖς μετερχομένοις αὐτὰ καὶ ἀπάτην ἐμποιοῦσι“. Și în precuvêntarea Pidalionului, edițiunea I. (Lips. 1800 p. 5), care a treentū și în edițiunea din a. 1864 (p. 1. sqq.), se dice (Ζακυνθ. 1864 p. 14.): δὲν ὑπεφέραμεν νὰ βλέπωμεν εἰς πολλὰ πολλῶν πνευματικῶν χυδαιονομοκάνονα χειρόγραφα κατακερματισμένους τοὺς θεῖους... κανόνας νενοθευμένους, ψευδεπιγράφους, ἄλλους ἀντ' ἄλλων, καὶ τὰς ἐρμηνείας τῶν ἐξηγητῶν ἀντὶ τῶν κυρίως κανόνων ἐκλαμβανομένας, καὶ τὸ χειρότερον, ὅτι καὶ τὰς ἐρμηνείας ταύτας περιέχοντα διεφθαρμένας, παρεξηγημένας, καὶ ἀλλόκοτὰ τινὰ καὶ ἐσφαλμένα διδασκούσας. Vedi și Zachariae, die Handbüch. d. geistl. Rechts... p. 41. —

²⁾ Martinū Crusius ni rēporteadă despre dēnsul în Turco-Graecia p. 155: est is admodum senex; pueros et adolescentulos Graecos sub Patriarcheio in parvula et misera casa docet; pisces siccatos in ea suspensos habet quibus vescitur ipse coquens; libros precio describit.

înducă cu mai multă seaă mai puțină regularitate în testul însu-și la locurile singurite, și cele mai cumpenitoare din ele sînt sintagma lui Fotiu cu comentariile lui Zonara și Balsamon, hexabiblos a lui Armenopolu și sintagma alfabetică a lui Mateiu Blastare, pe lîngă cari se citează însă încă și alți autori folosiți, ca Anastasiu Sinaitul, Nicita dela Eraclea, Simeonă Tesaloniceanul, Antiochă călugărul și alții. Vr'ua 26 de locuri aș suprascrierea *Λέοντος και Κωνσταντίνου τῶν βασιλέων*, cari locuri să fiă scoase după Heimbach din ecloga lui Leonă Isaurul și a fiului lui Constantină Copronimul, ear' după Zachariae dintr'ună compendiu de dreptă necunoscută de aiuria¹⁾. Opu se desface în ună șiră de capitule numerotate, în cari se trătează despre dreptă și dreptate în generală, apoi despre patriarchă, episcopi, preuți și călugări, mai departe despre lucrările servitului dumnezeiesc, în urmă despre căsătoria și despre alte referințe de dreptă, ce se țineau pe atunci de competența tribunalelor bisericesci. Numărul și ordinea capitulelor variază foarte în multele manuscrise, ce conțin nomocanonul lui Malaxă. Zachariae, carele a vedută prin diferitele biblioteci ale occidentului și orientului cam la 80 de manuscrise de ale nomocanonului acestuia, a aflată opul compusă cândă din 203—298, cândă din 301—379, cândă din 402—487, cândă din 500 - 694 de capitule. Diferința aceasta o esplică Zacharie din împregiurarea, că autoriul însu-și a făcută mai multe copie ale opului seă, în cari după toată probabilitatea va fi căutată a-lă îndreptă și întregi prin schimbări și înavuțiri, și că după moartea lui Malaxă, fiindă nomocanonul lui foarte întrebuintat, l'aă prelucrată alții, lărgindu-lă atătă prin interpolări de testă câtă și prin aninarea de adause mai puțină seaă mai multă cuprindătoare, ba chiară și de canonarie întregi, prourmându-se numerotarea mai departe prin aninaturele aceste. Leonida Sguta a edată nomocanonul lui Manuilă Malaxă necompletă în a. 1856²⁾ de pe ună manuscrisă din secul ală XVII., ce l'a căpătată dela Zachariae, și carele conține 228 de capitule; ear' Zachariae a publicată uă schiță a nomocanonului acestuia depe ună altă manuscrisă totă din acela-și secul, în carele se află codicele acesta împărțită în 276 (seaă după numărare mai corectă 273) de capitule, comparandă manuscrisul cu edițiunea lui Sguta³⁾.

¹⁾ Vedă Lucrarea presentă §. 16. n. 9. — ²⁾ În jurnalul seă *Θέμις* Tom. VII. pp. 165—246. — ³⁾ Ce se atinge de Manuilă Malaxă și nomocanonul lui vedă afară de Heimbach l. c. pp. 52. 53 și de Zhishman l. c. p. 68 mai alesă „Zachariae v. Lingenthal, Die Handbücher des geistlichen Rechts u. s. w.“ pp. 2—23.

Iohannes Baptista Cotelerius, teologu alu societății Sorbonice și profesoriu regescu de limba grecească, a edatu în opul său „Ecclesiae graecae monumenta“¹⁾ de pe unu manuscrisu de ale bibliotecii regesci din Paris, carele aveă atunci numărul 2664, unu nomocanonu sub titlul:

Ἀρχὴ σὺν θεῷ νομοκανόνος.

Κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων περὶ ἀρχιερέων, ἱερέων, μοναχῶν μεγασχήμων καὶ ἄλλων μοναχῶν, καὶ λαϊκῶν (Începutul cu D-deu alu nomocanonului. Canoanele sântilor apostoli și ale celor șapte sinoade ecumenice despre arhieriei, preuți, monachi cu chipul celu mare și despre alți monachi și despre laici).²⁾ Compilățiunea aceasta începe cu estrase din constituțiunile apostolice și anume cu cuvintele: Ἐγὼ ὁ Πέτρος καὶ Παῦλος διατάσσομεν τοῖς δούλοις ἐργάζεσθαι τὰς ἕξ ἡμέρας κτλ. (Eu Petru și Paulu stătorimū șerbilor a lucră prin șese zile) și se încheiă cu cuvintele: Ὁ παραυλακίζων, ὁ παραθερίζων, ὁ παρακαμπανίζων, ὁ ἐξασπέρων ἐτέρου χωράριον καὶ ὁ μαυλίζων ἐπιτιμάσθωσαν χρόνους ἡ. (Celu-ce ară, cosesce seaū cântăresce reu, cela ce sămēnă peste hotarul țărinei altuia și cela-ce este mijlocitoriū de curviă, [toți aceștia] să se certe cu opt ani de căință). Ea este împărțită în XXX de părți nenumerate, îndestrate fiă-care afară de cea dintăiū cu ūă înscripțiune, care să arete materia ei, și subîmpărțite în 547 de puncte însemnate cu numere curinți. În părțile singurite se trăteadă de regulă pe lūngă materiile îndegetate în înscripțiune încă și alte materie cu totul diferite, cari nu stău în nici unu conexu cu cele de mai nainte; săriture și repetiri provinū foarte desu, și lipsa a toată ordinea în înșirarea materiilor se pare a fi sistemul autoriului. Trei părți ar ave să conțină după înscripțiuni: Canoanele părinților celor adunați în Gangra, în Antiochia și în Laodicea; dar' în faptă se reproduce numai canonul alu IV. și alu XVIII.-alu sinodului din Gangra, și de altminte se espunū materie, cari nu se află în canoanele sinoadelor amintite.³⁾ Nu a-rare-orī dai peste locuri de totu neînțelese seaū peste hotăriri, cari trebuie să le numesci celu puținu curioase. Așă b. o. i-se opresce presviterului a botedă copilul adusū la botedū ca nașă de soția lui, ci într'unu cadū ca acesta să plinească funcțiunea altu preutu, pentru că primul cumetru (σύντεκνος) este preutul botedătoriū,⁴⁾ se opresce pomenirea unu rēpăusatū, dacă cadavrului i-se întēplă ce-vă de-

¹⁾ Cotelerius l. c. T. I. (Luteciae Parisiorum 1677) pp. 68—158. —

²⁾ Cotelerius l. c. p. 68. — ³⁾ Cotel. l. c. pp. 136—140; 143—146. —

⁴⁾ Cotel. l. c. p. 78. c. 54.

monicu, ¹⁾ se concede la cadu de necesitate a se liturgisi si pe otetu, ²⁾ se demanda, ca presviterul, carele a trecut prestre 60 seau 70 de ani ai vietei sale, sa inceteze cu servitul ³⁾, se scuminica pe 40 de zile preutul, carele ambla calare fara cerga de calaria, ⁴⁾ nu se admite la chirotonia celu nascutu afara de cununiã ⁵⁾, uã impedicare de chirotonia, propria bisericei latine si numita in dreptul acestei biserice irregularitas ex defectu natalium, insã straina bisericei ortodoxe, care o respinge apriatu ⁶⁾, se demanda, ca preutul insuratu, de va strica uã fecoara, sa inceteze servitul, pena-ce va marita pe acea fecoara, si apoi sa se supuna unei certari de 5 ani, ⁷⁾ se opresce preutul a-si cuminica sotia sa, ⁸⁾ se recomanda preutul, ca, daca nu poate conserva apa santita, sa toarne in vasul celu menitu pentru santire in ziua aritarii Domnului apa mestecata cu sare, ⁹⁾ se cearta cei-ce au mancatu de buna voia carne de calu seau de asinu seau de camila, cu cantta de 8 ani, ear' cei-ce au mancatu carne de aceasta fara de voia, cu cantta de 4 ani, ¹⁰⁾ si altele de asemenea. Nu lipsescu mai departe curiositati nici ce se atinge de dreptul civilu, precum arata exemplele, ce le induce Zachariae. ¹¹⁾ Nimeritu caracteriseada Coteleriu compilatiunea aceasta numindu-o: Imperfecta haec, incondita, insulsa recentioris Graeciae farrago magis quam Sylloge, imperite nescio quo auctore composita, imperitius a notario ignarissimo exarata, Grammatica constructione plerumque carens, plura denique supprimens quam exprimens etc. (Aceasta nedeplinã, nedireasã, nesãratã mestecãtura mai multu decãtu culegere a Greciei mai noaue, compusa neghibaciũ nu sciũ de ce autoriu, scrisã si mai neghibaciũ de celu mai ignorantu scriitoriu, lipsita de constructiune gramaticalã in cele mai multe ronduri si carea in urma mai multe suprimã, decãtu esprimã s. m. d.) ¹²⁾ Atari nomocanoane pare-se, ca au avutu in vedere editorii cei de n-tãiu ai Pidalionului, unde vorbescu despre nomocanoane vulgare, triviale (χυδαιονομοκάνονα). ¹³⁾ Timpul, cându s'a compusũ nomocanonul acesta, nu se scie mai de aproape. ¹⁴⁾

¹⁾ Cotel. l. c. p. 81. c. 75. — ²⁾ Cotel. l. c. p. 82. c. 77. — ³⁾ Cotel. l. c. p. 84. c. 95. — ⁴⁾ Cotel. l. c. p. 85. c. 99. — ⁵⁾ Cotel. l. c. p. 85. c. 101. — ⁶⁾ Can. 8. s. Niceph. conf. (Σύντ. ὑπο Παλλη και Ποτλη, IV. 427). — ⁷⁾ Cotel. l. c. p. 89. c. 122. — ⁸⁾ Cotel. l. c. p. 89. c. 125. — ⁹⁾ Cotel. l. c. p. 90. c. 127. — ¹⁰⁾ Cotel. l. c. p. 127. cc. 315. 316. — ¹¹⁾ Zachariae v. Lingenthal., Die Handbücher des geistl. Rechts u. s. w., p. 24. — ¹²⁾ Cotel. l. c. p. 724 not. Νομοκάνονος. — ¹³⁾ Πηδάλ. ed. 1844 p. ια. — ¹⁴⁾ Zachariae l. c. pp. 23. 24.

§ 21. Edițiunile tipărite ale fântânelor și codicilor dreptului bisericesc răsăritean și cel universal.

Primele edițiuni tipărite ale fântânelor și codicilor dreptului bisericeii răsăritene se făcură la apus în secolul al XVI.

Mai întâiu dădu la lumină la a. 1540 în Paris Ioan de Tillet, episcop de St. Briex, canoanele apostolice și alor 13 sinoade în original sub titlul: „SS. Apostolorum et SS. Conciliorum Canones“. Canoanele cele publicate de Tillet le trăduse apoi în lătinesc (Paris 1561) Gentianus Hervetus, membru al conciliului tridentin, și li adăuse trăducerea nomocanonului lui Fotiu, a comentariului lui Teodor Balsamon și a unor epistole canonice. După aceea apăru în Paris la a. 1573 „Iuris orientalis libri III ab Enimundo Bonafidio (Ennemonde Bonnefoi, profesor în Valence † 1574) digesti...“, o colecție, care conține constituțiunile împăraților bizantini precum și decretalele sinodale și epistolele patriarhilor dela Constantinople.

Dar' toate colecțiunile aceste tipărite se scoaseră din întrebuințare prin altele mai bune parte acuma spre sfârșitul secolului al XVI., parte în decursul secolului al XVII. O colecție din cele mai bune este mai întâiu opul compus de Iohannes Löwenklau (numit în de comună Leunclavius, născut în Westphalen în a. 1533) și edat trei ani după moartea lui anume la a. 1596 în Frankfurt în două tomuri (fol.) de amicul său Marquard Freher din Augsburg sub titlul: „Iuris graeco-romani tam canonici quam civilis tomus duo“. Tomul I. privesce la dreptul canonic și conține în special preșurtarea canoanelor a lui Constantin Armenopolu, constituțiunile împărătesci despre afaceri bisericesci, decretalele sinodale ale patriarhilor din Constantinople, răspunsuri și tractate canonice de canoniști însemnați și sub rubrica: „Matthaei Monachi quaestiones et causae matrimoniales“ vr' oă câte-vă capitule din sintagma lui Blastare despre dreptul căsătorec; ear' tomul al II. se reșpoartă la dreptul civil și conține în special opul de drept (opus de jure) al lui Michail Attaliota (din jumătatea a două a secolului al XI.), unele titule din ecloga lui Leon Isaurul și Constantin Copronimul, constituțiunile împărătesci privitoare la dreptul civil și alte ordinațiuni bizantine și serieri juridice. Și colecțiunile acesteia nu-i lipsesc oare-cari scări critice, cu toate acestea ea ajunse la vada-i meritată și fu cău-

tată pretutindene la răsărit și pentru raritatea ei chiar și de-copiată. ¹⁾

Altă felie de opă este colecțiunea cea făcută din scrierile rămase după moartea secretariului regescă Christoph Iustel (născută în Paris 1580, † 1649) și publicată în Paris în două tomuri (fol.) de fiul lui Enrică Iustel și de Guilielmă Voel. Ea are titlul: „Bibliotheca juris canonici veteris in duos tomos distributa..“ și conține codici de canoane și de legi politice-bisericesci din secele V—VII, nomocanonul lui Fotiu cu comentariul lui Balsamonă și nomocanonul lui Arseniu. Editura aceasta este departe să țină aceea-ce promite titlul ei pomposă, rămâne însă cu toate scăderile ei neîncunjurabilă, pentru-că unele din acele-ce se află într'insa, nu s'aă mai publicată eară-și. ²⁾

Uă edițiune foarte aleasă de fântăne și colecțiuni canonice răsăritene este a teologului anglicană Guilielmus Beveregius (Beveridge, carele mai târziu se făcă episcopă dela Sanct Asaph și mură la a. 1708. Opul acesta apărută în Oxford la a. 1672 în două tomuri (fol.) sub titlul: „Συνοδικόν sive Pandectae canonum... ab ecclesia graeca receptorum...“ cuprinde în tomul I. și în partea 1. a tomului ală II. culegerea de canoane după înșirarea lui Zonara, avëndă sub textul fiă-cărui canonă comentariul lui Balsamonă, apoi ală lui Zonara și în urmă prescurtarea canonului și esplicarea (σχόλιον) lui din codicele lui Alexiu Aristenă; la finea tomului I. (pp. 681—727) se află: „Iosephi Aegyptii Prooemia et Paraphrasis arabica in quatuor priorum generalium conciliorum canones“ (Precuvântările și parafrasa arabică a lui Iosifă Egipteanul la canoanele sinoadelor ecumenice celor patru de'ntăi). Jumătatea a doăa a tomului ală II. conține sintagma alfabetică a lui Mateiă Blastare. Testul grecescă (precum și celă arabică) este însoțită de trăducere latină. Ună indice ală lucrurilor și vorbelor mai însemnate (rerum et verborum), cari se află în amândoaă tomurile, anotațiuni (annotationes) la singuritele canoane și ună indice alfabetică ală lucrurilor și vorbelor esplicate în anotațiunile aceste facă închiătarea opului. Sinodicul lui Beveregiu se prețuă și se întrebuintă foarte multă și la răsărită, ceea-ce dovedescă colecțiunile canonice făcute mai apoi de Greci pe basa lui.

¹⁾ Zachariac, Reise in den Orient, 1840 p. 295. — ²⁾ Zbishman, Ehe-recht, p. 30.

Dela jumătatea a doaua a seclului alu XVIII. înainte începură și Grecii a tipări colecțiunii canonice. Așá eși la lumină în Venetia la a. 1753 în quartu unu opu compilatū din scrierile s. părinți, din hotăririile sinoadelor, din sintagma lui Blastare, din hexabiblos lui Armenopolu și din alte fântane sub titlul: Σύνοψις νέα βιβλίου νομικοῦ καὶ περὶ ἐξομολογήσεως, ὅπου περιέχει ὡς φῶς ζωῆς τὰ ἀναγκαῖα κάθε τάξεως χριστιανῶν ἱερωμένων τε καὶ λαϊκῶν....¹⁾ Scurtū după aceea publică locoțiitoriul (metropoliei) Filadelfiei Spiridonū Melias în doauē tomuri (Paris²⁾ 1761—1762) testul vechiū grecescū alu canoanelor atātū celor sinodale câtū și celor ale s. părinți precum și alu canoanelor și constituțiunilor apostolice de'mpreună cu istoria sinodului niceanū a lui Gelasiu Ciziceanul. Opu acesta este intitulatū: Τῶν ἁγίων Συνόδων τῆς ἁγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην συναθροισθεισῶν οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπικῶν, νέα καὶ δαψιλεστάτη συνάθροισις, ἐν ἧ περιλαμβάνονται καὶ οἱ κανόνες τῶν θείων Ἀποστόλων, καὶ αἱ Διαταγαὶ τῶν αὐτῶν διὰ κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίου, ἔτι δὲ αἱ κανονικαὶ ἐπιστολαὶ τῶν κατὰ μέρος ἁγίων Πατέρων, καὶ τὸ Σύνταγμα Γελασίου τοῦ Κυζικηνοῦ τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον πραχθέντων νῦν πρῶτον ἑλληνιστὶ μόνον τύποις ἐκδοθεῖσα...³⁾ Urmândū de totū lui Beveregiu edéte călugărul Agariu (Venetia 1787) ūă culegere a tuturor canoanelor, Συλλογὴ πάντων τῶν... κανόνων; ear' călugărul Christoforū publică la a. 1800 în Constantinopole cu încuviințarea patriarhului de acoló Neofitū alu VII. și a sinodului seū din 13. Ianuariu alu anului amintitū unū estrasū din Sinodicul lui Beveregiu cu elăsarea comentarielor sub titlul: „Κανονικὸν ἦτοι οἱ θεῖοι κανόνες...“

Ūă colecțiune de canoane oficială a patriarhatului constantinopolitanū cu multū mai destinsă decâtū „Κανονικόν“ alu lui Christoforū este cea numită „Πηδάλιον“, care în timpul celū mai nou a aflatū întrebuințare mai-că generală în biserica ortodoxă. Numele Πηδάλιον însamnă gubernaculū, cărmă și s'a alesū pentru unū codice de canoane, încātu adecă canoanele sîntū cărma bisericei, carea de pe urmă se și infățișadă pe tabloul, ce se află la începutul cărții, prin icoana unei corăbie plutitoare pe marea vieței acesteia și conduse de guvernatoriul ei Christosū cătră limanul celū cerescū.

¹⁾ Heimbach, griech.-röm. Recht în „Ersch' u. Guber's Encyclopädie... I. Sect. 87. Th.“ p. 50. — ²⁾ Pe titlul stă Paris ca locul tipăririi, în faptă însă s'a tipăritū opul în Venetia (Σάββα Νεοελληνικῆ Φιλολογία ἐν Ἀθηναῖς 1868 p. 527). — ³⁾ Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων... ὑπὸ Παλλῆ καὶ Ποτλῆ. T. I. p. ις', T. V. p. ζ'.

Pidalionul s'a redigiatu pe muntele Atos de călugării Agapiu și Nicodimū, s'a revăditu și îndreptatu în urma unei hotăriri a patriarhului Neofitū alū VII. și a sinodului constantinopolitanū de alți teologi mai învățați și anume de învățătorul și predicătorul bisericei celei mari Doroteiū, de învățătorul Atanasiu dela Paros și de fostul metropolitū dela Corintū Macariu și s'a tipăritu (fol.) în Lipsia la a. 1800 sub îngrijirea ieromonachului Teodoritū. Încuviințându și însă Teodoritū a interpolat testul codicelui prin mai multe adause, cari parte contradiceau rânduielei bisericesci, parte susțineau ūă polemică prea înverșunată contra latinilor și deci erau însușite a fi de sminteală pentru mulți, demândă patriarhul Neofitū prin unū rescriptū din Augustū 1802 tuturor credincioșilor a acoperi în exemplariile lor locurile cele mai vătămătoare cu hărțiă albă.¹⁾ Ūă a doauă edițiune, revădită de Constantinū Garpollas (Γκαρπολλας), fără de adausele lui Teodoritū, eși la lumină în Atena la a. 1841 și ūă a treia (4^o), îndreptată de Sergiu X. Rhaftanes Epirotul, în Zante (Ζάκυνθος) la a. 1864.²⁾ Edițiunea cea de pe urmă conține urmă oariele: În-dată la începutū se află tabloul amintitū, apoi pag. α¹ titlul cărții: Εἰς δόξαν πατρὸς υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος τοῦ ἐνὸς θεοῦ Πηδάλιον τῆς νοητῆς νῆος τῆς μίας ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίας ἦτοι ἅπαντες οἱ ἱεροὶ καὶ δεῖοι κανόνες... (Întru mărirea tatălui, a fiului și a spiretului sântū, a unuia Dumneđeū, Cârma corăbiei înțelesuale a unei sante, catolice și apostolice biserice a ortodocșilor, adecă toate santele și dumneđeiescile canoane...), pp. β¹—γ¹ precuvântarea editorului Sergiu X. Rhaftanes, pp. δ¹—ε¹ scrisoarea de închinare a primilor editori, ad. a ieromonachului Agapiu și a monachului Nicodimū cătră biserica cea mare, pp. ζ¹—η¹ copia rescriptului (Ἰσον. τοῦ. γράμματος) patriarhului Neofitū alū VII. din Augustū 1802 și pp. θ¹—κβ¹ prefața primei edițiunii cu ūă introducere generală (Προλεγόμενα ἐν γένει) în santele canoane și una specială în canoanele sântilor apostoli; car' mai departe urmează codicele însu-și și anume pp. 1—117 canoanele apostolice, pp. 118—542 canoanele sinoadelor ecumenice și locale și pp. 543—737 canoanele sântilor părinți, toate în testul lor originalū vechiū grecescū după Συνοδικόν alū lui Beveregiu³⁾ cu pretrămiterea unei introduceri istorice la fiă-care sinodu și părinte și cu esplicări (ἐρμηνείαι) la fiă-care canonū scrise în limba grecească noauă

¹⁾ Veđi Γράμματα patriarhului în edițiunea Pidalionului din a. 1864 pp. ζ¹—η¹. — ²⁾ Veđi Precuvântarea lui Rhaftanes în aceea-și edițiune. — ³⁾ Veđi prefața primei edițiunii ibid. p. ι'.

și scoase mai ales din comentariile lui Aristenū,¹⁾ Zonara, Balsamonū, Blastare și ale altor canoniști răsăriteni; după esplicările aceste sînt puse câte-ua-dată escurse cu înscripțiunea „Συμφωνίαι“, scrise și ele în limba grecească cea vulgariă, în cari se aplanează contradicțiile și colisiunile canoanelor; adese-orî sînt însoțite canoanele și esplicările lor de noate subliniare istorice, dogmatice sau ritualistice mai mult sau mai puțin cuprindătoare și câte-ua-dată foarte temeinice și de preț; mai la fiă-care canon se află ca noate marginale trămiteri la canoanele paralele; în urmă se află la sfîrșitul cărții și anume pp. 738—757 un tractat despre împedicările de căsătorie din rudire și cuscieră și despre logodne, pp. 757—762 formularie de scrisori curiale bisericești și pp. 763—788 ua consemnare a canoanelor și un registru alfabetic al materiilor, cari provin în opul întregu.

Spre a corăspunde cerințelor științifice ale timpului de față, edară pe orînduirea sinodului din regatul grecescu președintele curții de casațiune Georgiu A. Rhalles și avocatul și profesorul de universitate Michailū Potles în Atena dela a. 1852 pînă la a. 1859 în 6 tomuri (formatu octavu) un codice nou al dreptului bisericescu răsăritean, intitulatū: „Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων.“, un opū, carele se destinge de toate edițiunile răsăritene de mai nainte prin aceea, că aduce fântănele dreptului canonic în oarecare deplinătate și cu considerarea lucrărilor critice ale apusului. Ca și la cele-l'alte edițiuni grecesci a servitū și aici Συνοδικόν al lui Beveregiu de basă, editorii însă au îmmlțitū și îndreptatū testul lui Beveregiu prin variantele unui manuscrisū aflatū în Trapezuntū, carele conține sintagma întregă a lui Fotiu cu comentariile lui Zonara și ale lui Balsamonū, pe lîngă aceasta au adausū ei din Leunclaviu ordinățiunile patriarhale și cele politice-bisericesci ale împăraților bizantini, și li-a fostū și aminte a prim' în sintagma toate, câte le conține Pidalionul, fiindū acesta un codice foarte întrebuintatū în biserica ortodoxă. Dispozițiunea opului este următoare: Tomul I. reproduce nomocanonul lui Fotiu cu comentariul lui Balsamonū; tomurile II—IV cuprindū colecțiunea tuturor canoa-

¹⁾ Agapiu și Nicodimū dicū (vedī prefața lor în ediț. din a. 1864 pp. ι'. ια'), că au întrebuintatū esplicările lui Zonara și Balsamonū, câte-ua-dată cele ale lui Aristenū, adese-orî ale anonimului (comp. p. ια'. n. 2) și ale altora. Esplicările numite de dēnsir, ale lui Aristenū sîntū prescurtarea canoanelor cea întrebuintată de Aristenū, ear' esplicările anonimului sîntū scholiele lui Aristenū. Eroarea aceasta s'a iscatū din Συνοδικόν al lui Beveregiu, unde sinopsa amintită se introduce totu-dea-una cu numele lui Aristenū, ear' scholiele acestuā făr' de nici un nume.

nelor universale în ordinea, căreia îi urmează Zonara; ea la Beveregiu se adaugă și aici fiă-căruia canonul esplicarea lui Zonara și a lui Balsamon și de-asemene bucata corespunzătoare a prescurtării canoanelor dimpreună cu scholiul relativ al lui Aristen, numai în deosebire de Beveregiu se pune pretutindene Zonara înainte de Balsamon, parte pentru-că este mai vechi decât acesta și deci se întrebuintează adese-ori de Balsamon, parte pentru-că toate manuscrisele și așa și codicele din Trapezuntă au rânduieala aceasta; tomul al V. conține decrete sinodale și ordinățiuni de ale patriarhilor dela Constantinopole, novele bisericesci de ale împăraților bizantini, răspunsuri, epistole, decisiuni și tractate canonistice de canoniști renumiți afară de ale lui Balsamon, Anastasiu Sinaitul, Anastasiu Cesareeanul, s. Nicon și Zonara, cari nu știu din ce cauză s'au pusă acuma în tomul al IV., mai departe cataloage ale scaunelor patriarhale, metropolitane și episcopesci și ale oficiilor bisericeii constantinopolitane, modele de scrisori curiale bisericeii, în urmă două legi de ale regelui Oton, amândouă din 9 Iuliu 1852, una privitoare la organizarea generală a bisericeii regatului grecesc, cealalta privitoare la organizarea direcției bisericeii celei mai 'nalte, v. s. d. a s. sinodul dela Atena; ear' tomul al VI. cuprinde *Σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον* a lui Mateiu Blastare: în tomul al II., III. și al IV. se mai află la sfârșitul fiă-căruia câte un conspect analitic (*πίναξ ἀναλυτικός*) pentru canoanele, ce le are, cu însemnarea locurilor paralele, în tomul al V. ũă consemnare a bucăților, ce se cuprind în într'însul, și în cel de pe urmă, adecă în al VI. un registru alfabetic general pentru conținutul opului întreg. Deplină recunoștință și prețuire meritată a întimpinat sintagma lui Rhalles și Potles precum la răsărit așa nu mai puțin și la apus.¹⁾

Ūă întregire considerabilă a căpătat dreptul bisericesc răsăritean pentru fântănele canonice prin „Acta et diplomata graeca mediae aevi sacra et profana“ edate (în 8-o) de Fr. Miklosich și Jos. Müller, cari conțin în tomul I. și al II. (Vindob. 1860, 1862) protocoalele sinodului patriarhal din Constantinopole dela a. 1315 până la a. 1402 și în tom. IV. (Vindob. 1871) documente mănăstiresc dela a. 987 până la a. 1204; ear' pentru fântănele dreptului civil prin „Ius Graeco-Romanum“ edat (tot în 8^o) de C. E. Zachariae de Lingenthal, care opă cuprinde în Pars I. (Lipsiae

¹⁾ Vedi rēportul lui Biener despre sintagma lui Rhalles și Potles în „Mittermaier's etc., Kritische Zeitschrift für Rechtswiss. und Gesetzg. des Auslandes“, T. 28 pp. 163—206.

1856) *Practica ex actis Eustathii Romani*, în Pars II. (Lipsiae 1856) *Synopsis minor și Ecloga legum in epitome expositarum*, în Pars III. (Lipsiae 1857) colecțiunea cea mai deplină a novelor împăraților bizantini dela a. 566 pînă la a. 1451, în Pars IV. (Lipsiae 1865) *Ecloga privata aucta, Ecloga ad Prochiron mutata și Epanagoge aucta*, în Pars V. (Lipsiae 1859) *Synopsis Basilicorum și în Pars VI.* (Lipsiae 1870) *Prochiron auctum*.

La a. 1864 întreprinse în Roma pe demîndul papei Piu alu IX. așădară din punctu de vedere alu bisericeii romane învęțatul cardinalu Pitra edarea unui codice nou alu dreptulu bisericescu răsăriteanu. Codicele acesta să fiă după planul editoriuului cu multu mai deplinu decătū toți de mai 'nainte. Sub titulu „*Iuris ecclesiastici Graecorum historia et monumenta*“, eșiră la lumină pînă acuma doauē tomuri (Romae, 1864 sqq. 4-0), cari, începēdū cu constituțiunile apostolice, rēproducū fōntānele canonice pînă la seclul alu IX.

Unū opū, în care pe lūnga documinte istorice se află și de acele ale dreptulu bisericescu răsăriteanu, îndeosēbi decisiuni patriarhale, este „*Μεσαιωνική βιβλιοθήκη (Bibliotheca graeca medii aevi)*“ de C. N. Sathas (pînă acuma VI tomuri, Veneția [Paris] 1872—1877. 8^o).

Și în jurnalul *Θέμις ἢ ἐπιθεώρησις τῆς ἐλληνικῆς... νομοθεσίας* edatū de Leonida Sguta (în Atena 1846 sqq.) apărū în tom. VII. unū fragmentū mai mare din nomocanonul lui Manuilū Malaxū și în tomul alu VIII. ũă edițiune noauă critică a lui Michailū Attaliota.

Amintimū în urmă edițiunea cea de'ntăiū a celui mai vechiū codice bisericescu, v. s. d. a „în vęțături celor 12 apostoli“, făcută de metropolitul Nicomediei Filoteiū Brieniu în Constantinopole la a. 1883. Opul acesta întitulatū „*Διδαχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐν τοῦ ἱεροσολυμιτικοῦ χειρογράφου νῦν πρῶτον ἐκδιδομένη μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων.*“ conține, precum arată acuma titulu, pe lūngă testul codicelui încă și unū aparatū sciințificū foarte însemnatū si anume în prolegomene unū studiu adūncū și amērunțitū asupra didachiei, apoi sub testul acesteia noate foarte prețioase. Aceste amēndoaūē, prolegomenele cātū și noatele, dau la iveală cunoscințele rare ale autoriului precum în toate disciplinele teologice așă și în deosebi în sciința s. scripture și a literaturii patristice și că autoriul este bine vęrsatū și în literatura relativă a apusulu. Lucrarea numită a lui Brieniu este unū monumētū strălucitū alu teologiei ortodoxe din timpul de

față și nu numai a impusă și învățaților teologi ai apusului intru atâta, încâtă toate jurnalele lor teologice vorbescă de dânsa cu mare laudă, și a dată încă impulsă la nascerea unei literatură întregă asupra didachiei.¹⁾

(Va urmă.)



Vieața și activitatea Mitropolitului țerei Românești, Antimă Ivireanul (1708—1716).

(Urmare.)

Pe lângă autorii numiți mai sântă și alții, cari vorbescă de întinsele cunoscinte și erudițiunea Mitropolitului Antimă. Așă autorul cărții „Panoplia Dogmatică“ tipărită în Bucuresci la 1710 îl numesce pe Antimă „Prea eruditul și de Dumneșeu alesul.“ Ear' Prea Sântitul Melchisedecă despre limbele, cele cunosceă renumitul nostru Mitropolită, se esprimă așă: „Antimă cunosceă mai multe limbi, anume: limba lui natală cea georgiană, cea grecească, cea turcă și arabă, cea românească și cea slavonă.“ În fine de erudițiunea Mitropolitului Antimă mai mărturisescă și cărțile cele multe tipărite de dînsul în felurite limbe și prețioasele opuri, ce ni-au rămasă lucrate de dînsul, parte originale, parte traduceri, dintre cari amintimă aici cu deosebită plăcere numai foarte prețioasa sa lucrare de curëndă apărută sub titlul „Predice făcute pe la praznice mari de Antimă Ivireanul, în care se află și doăue epistole de ale sale din 13 Ianuariu și 3 Fevruariu 1712, în formă de apologii cătră Domnitorul țerii Constantină Brâncoveanul, prin care spulberă elă înegririle și calomniele cele uricioase aduse asupra-i de „nise obrade mari bisericesti și mirenesti, pline de zavisti și de răutate“ cum îi numesce Antimă. Acestă opă mai e îndes-trată și cu „Notițe biografice despre Mitropolitul Antimă Ivireanul“ făcute de Melchisedecă, eruditul episcopă de Romană.²⁾ Lucrarea

¹⁾ Cătră pentru conținutul întregă ală ș. acestuia comp. Zhisman, Eher. pp. 29—33.

²⁾ Epis. Melchisedecă, prea delosul, neobositul și verdnicul ostașă ală bisericei lui Christosă a comunicată Academiei Române din Bucuresci în ședința generală din 18/30 Martie 1886, că posede ună volumă manuscrisă, în care se cuprindă predicele ținute de Antimă Ivireanul, Mitropolitul țerei Românești, că volumul e uă copă făcută în Mitropolia din Bucuresci în anul 1781 de Archimandritul Grigorie Deleanu după ună altă manuscrisă și a cerută în același timpă, ca Academia să li tipărească pe speșele sale. Membrii însărcinați

aceasta e unū prețiosū monumētū, care mărturisesce într'unū modū viū și puternicū de vastele cunoscințe ale Mitropolitului Antimū. Acestū neprețuitū bărbatū poședeá atâta desteritate în mánuirea penei, încâtū sânta scriptură și scrierile părinților bisericesci par'-că devinū mlădioase ca ceara la fața focului, așa de bine scieá elū să se servească de dînsele. Opul acesta conține și unele indicii prețioase, cari se potū întrebuiță cu folosū și potū aduce ũă lumină noaŭă în unele puncte din vieața strălucitului nostru păstoriū. Și dacă li-a și trecutū locul unora din aceste îndicie, de a le mai amintí, din causă, că prețiosul opū, nefiindū eșitū de sub tipariū decâtū în timpul din urmă, nu l'am pututū avé la mână, spre a-lū întrebuiță la lucrarea de față chiarū la începutū, cu toate acestea aceea-ce credemū, că ar fi folositoriū, nu vom trece cu vederea nici vom întrelăsá a amintí dintr'-ínsul măcar de aci înainte.

Așá în privința originii Mitropolitului Antimū găsimū în epistola sa din 13 Ianuariū capū 12 însēmnaarea: „Între altele se cuvintédă și aceasta cum-că sîntū străinū și nu s'aŭ cuvenitū să fiū eū Mitropolitū“; ear' în cuvēntarea ținută de Antimū, cândū fú înstálatū de Mitropolitū, se dice între altele: „Dar' Dumneđeŭ n'aŭ căutatū la micșorarea și netrebnicia mea, nu s'aŭ uitatū la sárăcia și la străinētatea mea.“ Din aceste citate se vede în modū lámuritū, că Antimū nu erá românū de origine. Despre venirea lui în țara Românească găsimū în menționata sa epistolă, capū 2 următoarele: „Eū aici în țară n'am venit de voea mea, nici de vre o sērăcie saŭ lipsă.“ Dară din ce causă să fiă venitū, nu scimū mai de aproape, căci nici elū nu ni-o spune nicăiri, nici alții nu ne lámurescū mai de aproape. Prea Sântitul Melchisedecū de timpul venirii lui Antimū în țara Românească, de locul, de unde a venitū aici, și de calitatea și starea, în care a venitū, ne spune următoarele: „Pe la anul 1690, domnitorul Constantinū Brâncovanul,

de învățatul episcopū aŭ fostū unanimū de socotință, că manuscriptul merită să fiă tipăritū pe spesele Academiei. Ear' ilustrul cetățanū, marele patriotū și mecenate alū literaturii române, Domnul Dimitrie Sturza, actualul Ministru alū înstrucțiunii publice și cultelor, cu ũă deosebită bună voință s'a grăbitū a luá purtarea speselor tipării prețiosului manuscriptū asupra despărțimētului Ministeriului său și a însărcinatū pe Domnul I. Bianū, profesorū și bibliotecariū alū Academiei Române, să privighede tipărirea, care acum a și apărutū într'unū volumū 8-vū, care cuprinde în 216 pagine numai predicēle, afară de notițele biografice despre Antimū făcute de Prea Sântitul Melchisedecū și de cele 2 epistole ale Mitropolitului Ivireanul, cari mai cuprindū împreună încă 30 de pagine.

voindū a perfecționa arta tipografică în capitala sa Bucurescī și a înlesni tipărirea cărților trebuincioase atâtă în limba română câtū și în cea grecească, a chiămatū pe Antimū din Constantinopole în țara Românească și i-a încredințatū tipografia Mitropoliei. Antimū erá atunci mireanū și se numia Andreiū; dar' curéndū elū primí schima monachicească în Mitropolia din Bucurescī și numele de Antimū.“¹⁾ Aceste dișe ale Prea Sântitului Melchisedecū ar fi de mare însemnătate, dacă ar fi băsate pe niscare-va acte, deci am dorí să scimū isvorul, de unde sūntū împrumutate, de oare-ce Prea Sântia Sa nu scrie ca martorū ocularū, nici ca contemporanū, ci aproape cu două sute de ani mai târđiū de timpul, în care a trăitū Mitropolitul Antimū.

Prima amintire cu totul sigură pēnă acum de aflarea Mitropolitului Antimū în țara Românească, ar fi ceea-ce s'a făcutū cu ocasiunea tipării cărții lui din anul 1692.

Golubinski, folosindu-se de opul grecescū alū lui Andrea Papadopulo Vretos, edatū în Atena la 1854 și întitulatū „*Νεοελληνικη Φιλολογια*“, ni pōstrează încă ūă amintire de timpul venirii Mitropolitului Antimū în țara Românească; dară și aceasta amintire e nesigură și nedeterminată, căci elū ni spune numai, că Antimū a venitū înainte de anul 1692. cândū însă anume înainte de anul 1692, nu dice nimicū. Eată propriiele lui cuvinte: „Anthim a fost de origine din Iberia sau Gruzia. Venind în Valachia înainte de anul 1692“.²⁾ Socotința aceasta poate fi bāsată pe aceea, că, tipărindu-se în 1692 *Ἀκολουθία* amintită în Bucurescī de cătră renumitul Antimū și negăsindu-se mai dinainte și alte amintiri despre dînsul, să fiă servitū și aceasta pentru Golubinski de unū motivū, de a pune venirea lui Antimū în țara Românească înainte de 1692, pe cândū într'adevărū locul citatū de Golubinski din Papadopulo nu ni arată alta, decâtū că Antimū a tipăritū numita carte în Bucurescī în anul 1692, fără să se amintească ce-vá de venirea lui. Golubinski mai departe totū după isvorul menționatū Nr. 127 ni spune, cum-că Antimū a trăitū mai ântâiū într'una din mōnăstirile Bucurescilor, numindu-o mōnăstirea Snagovū. Părerea aceasta însă e greșită, căci mōnăstirea Snagovul nu este în Bucurescī, ci la ūă distânțā destulū de însemnată de numitul orașū și după informațiunile d-lui Odobescu într'unū articolū întitulatū „Câte-va oare la Snagov“ este așēdată la ūă distânțā de patru oare de Bucurescī. Mai în-coló autorul cufundă timpul aflării

¹⁾ Ep. Melchisedecū, „Not. biogr. de M. Antimū Ivirénul“ p. III—IV. —

²⁾ E. Golubinski, l. c. p. 26.

lui Antimū în Bucuresci cu celū din mōnăstirea Snagovului, cândū Antimū se află în numita mōnăstire ca egumenū, fiindū-că locul citatū de Golubinski din Papadupolo ne arată numai, că cartea *Ἀνθολόγιον* a fostū tipărită de Antimū la Snagovū în anul 1697, pe cândū se și află Antimū acolo. ¹⁾ Se vede însă, că Antimū eră acuma în Snagovū în anul 1694, cândū se numesce numai „Antimū Ivireanul tipograful.“ Din anul numitū a rămasū și ūă cățue de argintū în forma unei sfere cu căpacū conicū, sprijinită pe trei picioare de figura unui S și fixate pe ūă tavă lată, pe a cării buđă sūntū grăvate cuvintele următoare:

† ачастъ кзціє прѣднъ кѣ потирѣа ши кѣ алелѣи тоате фіннд стрикате сѣ прѣѣзкѣт ꙗ зилеле прѣкъ лѣминатѣлѣи домнъ іѡ констандин. б. воевод кѣ келѣѣгала смеритѣлѣи прѣѣ еромонахі анѣим иви рѣкнѣа типографѣа. лт. ꙗз.с.г. (1694). ²⁾

Aceasta vine și cu ceea-ce ni spune Dimitrie Iarcu de înființarea tipografiei de la Snagovū, cândū dice: „1694 înființarea imprimăriei la monastirea Snagovū“. ³⁾

De a fostū Antimū aședatū în mōnăstirea Snagovū și înainte de 1694, după cum s'a vedutū din spunerile Domnului Odobescu, că ar fi venitū la Snagovū încă sub Domnia lui Șerbanū Cantacuzenū și și-a aședatū acolo mai ântâiu teascurile tipografiei, venindū în mōnăstire de la Ivirū de-a dreptul ca egumenū, după cum ni mai spune cu altă ocasiune totū Domnul Odobescu: „Din monastirea Ivirului de la muntele Athos veni ca egumen la Snagov“ ⁴⁾ și mai departe „în locașul, unde el începu o carieră așa de folositore patriei sale adoptive“, — această părere nu se poate sustine cu probe temeinice, căci cum s'ar fi pututū, ca unū străinū

¹⁾ Papadupolo Vretos, l. c. p. 44—45. — ²⁾ „Rev. Rom.“ 1862, p. 403. — Aci notamū, că în Rev. numărul lătinū din parantesū este 1694, însă anul 7203, neavendū luna pusă, elū corespunde cu anul 1695 dar' poate fi și 1694, dacă ar fi lunele Sept., Oct., Noemb. ori Decbr. Aici nefiindū pusă luna, amū trebui să îlū considerămū din 1695, lucru ce se obișnuiesce de toți la computarea anilor, cândū luna lipsesce, scădendū adecă 5508 din anul dela facerea lumii spre a află anii de la Christosū. — Însă temendū-ne ca nu cum-vă să fi statū acolo și luna fără să o fi însemnatū în reproducerea, ce s'a făcutū în „Revista Română“, îlū lăsămū și noi și îlū considerămū, de ūă camū-dată, totū de 1694, basându-ne pe scrupulositatea Domnului Odobescu, care a publicatū acea însemnare. —

³⁾ Iarcu, l. c. p. XVI. — Lădăriciū, p. 37 dice însă, că tipografia de la Snagovū s'a înființatū la 1697. În Monumente naționalī partea 1 la p. 147 găsimū: „A fostū în vechime în acea monastire Snagovū și o imprimărie, care s'a distrusū de mai multī ani, și din care se mai găsesce încă unū tescū de impresiune sistemū vechiū și câte-vă litere.“ — Nu cum-vă această rămășiță se va fi trăgendū de pe la finele sec. 17 ori începutul celui alu 18? — ⁴⁾ „Rev. Rom.“ 1862, p. 402—403.

recunoscută în țară să viă de-ua-dată ca conducătorii la una din mănăstirile pământene? Aceasta se putea numai pentru mănăstirile închinate, dară mănăstirea Snagovului n'a fost în rîndul acestora pe timpul, cîndu se crede, că a venit Antim în România, de și s'a făcut încercări și s'a depus stăruințe mari, de a o închina la muntele Atos, chiar din timpul Domniei lui Alexandru Iliășu, după-ce unu Grecu cu numele Partenie, Episcopu alu Presponului și-a părăsit sāraca sa Episcopiă și a venit în țara Românească, unde prin lingușiri de totu-feliu a căpătatu egumenia mănăstirii Snagovului.

Acestu grecu, neuitându-și patria și națiunea, de și i-se acordase conducerea unei mănăstiri cu venituri grase, cu inima a rămasu totu spre răsăritu și gândirile lui nu erau ațintite decatu cum s'ar pute să închine și aceasta mănăstire la santele locuri, ca astu-feliu totu sucul, ce s'ar pute trage din avutiele ei, să servească spre îndestularea compatrioților și conaționalilor săi. Spre acestu scopu s'a pus în înțelegere cu confratii săi de la mănăstirea Pantocratuului din muntele Atos, încatu pe la 1628 și venira în Romaniă câțiva monachi de la numita mănăstire cu rugăciunea cătră Domniă, ca mănăstirea Snagovul să fiă dată mănăstirii lor ca metochu. Domnul României, Alexandru Iliășu, după cum se vede din unu documentu din 6 Marte 1628, adună sfatul și-i propuse întrebarea: Să o supunem sau să o lăsăm a sta după obicinuita de sine stăpânire? la care întrebare obștea între altele răspunse: „Cum-că nici odată se nu se dea monastirea acesta de mai sus disă, Sinagogova, ci se se lase pe a sa însa-și stăpânire, după cele întocmite de ctitorii săi cei d'ântéiu, cei ce au didit'o, și ast-fel neschimbat se stea, destui Domni, destui stăpîni au predat și au supus sub ascultarea monastirilor străine pe cele pământene.... Iar Snagovul, hotărîm ca se stea într'a sa d'ântéiu stăpînire, și metoch de aci nainte nici o dată, legăm se nu fiă!“¹⁾ Însă hotărîrea sfatului n'a rămasu neatinsă, căci în anul 1639 Domnul Mateiu Basarabă împreună cu sfatul țerei scoate de sub ascultarea locurilor sante mai multe mănăstiri pământene, cari Grecii cu viclesugă le supusesse fără voia și fără scirea sfatului țerei, între cari mănăstiri se găsesce și Snagovul.²⁾ De asemenea se vede aceasta și din altu crisovă alu aceluia-și Domnă din 27 Noemvre 1640.³⁾

¹⁾ „Rev. Rom.“ 1862, p. 387—388. — ²⁾ Theodor Codrescu „Uricarul“ t. V, Iași 1862, p. 327—336. — ³⁾ T. Codrescu, l. c. p. 157—166. — „Rev. Rom.“ 1862, p. 389.

Totu-și nu cunoscemă vre uă dată posterioară celor amintite, cândă să se fiă supusă Snăgovul eară-și la răsărită și anume mō-năstirii Ivirului, de unde Antimă ar fi putută veni d'adrechtul ca egumenă la Snagovă, ci numita mōnăstire a rămasă între cele pāmēntene și e multă mai de cređută, că Antimă a trebuită mai ântăiu să fiă fostă ca lucrătoriu la tipografia Mitropoliei din Bucuresci, unde-lă găsimă în anul 1692 și unde prin talentele sale deosebite, prin delul și iscusința sa a putută atrage asupra-șiluarea aminte și simpatia rēnumitului Mitropolită Teodosiu, care eră ună adevērată mecenate ală literaturiei Romāne și caută de aproape pe oamenii învētatī, îi îmbărbată și rēmuneră și care a putută face astū-feliū și cu Antimă, dāndu-i egumenia Snagovului, în care calitate îlă găsimă acum în anul 1695, după cum se poate probă din uă însēmnaire, ce se află pe scoarța unū volumă manuscriptă, care cuprinde mineiul pe luna Decemvre în limba slavoană și care însēmnaire sună astū-feliū: *Ачест минею а лѣ декемвре фіннд стрикат ши рзсінт са легат кѣ келтѣлаа смєритѣлди лтрѣ Ермонахї Анднм іврѣкидл типографѣдл вѣ дни юв Костандин в. в. воевод. фіннд наставник*) ла ачкстѣ сѣжнтѣ касѣ ла снѣгов. л. ѣзсг. ав. кѣ. (1695, aug. 29). („Rev. Rom.“ 1862, p. 403.)*

Această prețioasă însēmnaire și înscripțiunea de pe cățue, singurele resturi, ce se mai găsescū și se pēstrează în Snagovă, după multele prefaceri și schimbări, prin cari a trecută sântul locașă, au rămasă și acum ca nisce reliquie prețioase acolă, unde a lucrată Antimă cu delū pentru binele națiunii Romāne și pentru înăintarea bisericei. În amēndoauē aceste prețioase rēmășițe rēnumitul Mitropolită se numesce „Antim Ivirēnul tipograful“, cu care nume îlă mai găsimă numindu-se și în alte locuri. (P. Vretos, l. c. p. 49. — Ep. Melchisedecă, „Not. biogr. de M. Antimă Ivirēnul“, p. VI.)

*) Cuvēntul „năstavnică“ Fr. Miklosich în opul sēū „Lexicon Palaeoslovenica-Graeco-Latinum Ling. ed. Vindobonae 1862, sub 390 îlă esplică așă: *наставникъ* m. *καθηγητής* dux ostrom. dux sup. *ἐπιστάτης* praefectus ostrom. institutor; ear' Schirlitz în ală sēū opū: „Wörterbuch zum neuen Testamente“, Giessen 1868 esplică cuvintele *καθηγητής* și *ἐπιστάτης* astū-feliū: *ἐπι-στάτης, ου, ό...* eigentl. der Herantretende. nachh. der Vorsteher, Aufseher. der Etwas leitet, wie namentlich die Vorsteher der Prytanen in Athen, die Aufseher der Staatsbauten, die Vorsteher der Tempel etc. — *καθ-ηγητής, ου, ό* von *καθηγέομαι* ich gehe voran, ich weise den Weg, daher eigentl. der Wegweiser, etc. Din esplicările āmbilor autori reese, că nastavnică este conducētoriul, prepositul, mai marele, ear' în însemnarea noastră credemă, că egumenul mōnăstirii. Decī dar' Antimă a fostă mai înainte ca egumenă la Snagovă decâtă în anul, ce ni-lă indică Prea Sāntitul Melchisedecă în „Not. biogr. de M. Antimă Ivirēnul“, p. VII unde însemnă: „Pe la 1698, Antim fu numit Egumen al mănăstirei Snagovului“. Ce e dreptă su-

Arta tipografică a cultivat'-o elū cu deosebită îngrijire și plăcere și multe opuri prețioase au eșitū de sub teascurile tipografiei sale, de care nu s'a mai despărțitū în toată vieața, purtând'-o cu sine pretutindene, mai ântâtu la Snagovū, după-ce a căpētātū egumenia mōnăstirii aceleia, apoi ca Episcopū la Rîmnicū și în fine ca Mitropolitū la Bucuresci. În toate pozițiunile și demnitățile acestea nu s'a cređutū înjositū, a stā de tipografiā, ci și-a condusū stābilimētul pēnā în dīlele cele din urmă ale vieței, lāsându-lū apoi prin testāmētū ca ereditate casei mōnăstirii „Antimul“ din Bucuresci, dīdite de dēnsul. Despre activitatea sa ca egumenū la Snagovū gāsīmū ūā prețioasă indicare chīarū în epistola sa din 13 Ianuariū cătrā domnitoriul Constantinū Brāncoveanū, unde dīce Antimū în cap. 2: „Nici mōnăstirea Snagovului o am luato cu de a sila; ear ce am lucrat în 7 ani, ce am fost acolo (nu atāta din venitul casei, cātū din sudorile feței mele), lucrurile acelea mărturisesc la toți, și măcar că Măria-ta nu pofteaī să es de acolo... ear incailea am eșit cu cinste, și nimenea nu mī-aū luat seama, căci se vedeā, că am făcut și am adaos, ear n'am stricat, ear nici datoria am lāsāt.“

Din timpul egumeniei la Snagovū gāsīmū tipārite de dīnsul mai multe opere; așā în anul 1696 „Orēnduirile slujbei Sānților Împērați Constantinū și Eleana“¹⁾, în anul 1697 „Evangelia Romānescā“²⁾ și Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὸν Θεόστυπον Βασιλέα καὶ ἰσαπόστολον μέγαν Κωνσταντινον.³⁾ În anul 1699 unū opū întitulatū „Carte saū lumina cu drepte doveđi din dogmele bis. res. și despre desbinarea catolicilor“ de Maximū Peloponesanul.⁴⁾ Earā, în opul sēū „Bibliografia cron. romānā“ pag. 7 însamnā de unū „Noū Testament“ tipāritū în Bucuresci la 1699, însă adevērirea acestui testāmētū e îndoiosū, de-oare-ce nici Iarcu sīngurū nu ni spune, unde s'ar gāsī după cum obicīnuiesce elū a ni spune de alte cărți și ni vine să credemū, că nici nu esistā, ear însciințarea aceasta o

știnerea Prea Sānțitului Melchisedecu credemū, că se basadā pe dīsele Mitropolitului Antimū din prima sa epistolā cap. 2, unde între altele se dīce: „ear ce am lucrat în 7 ani, ce am fost acolo (la Snagov), lucrurile acelea mărturisesc la toți etc.“ Trebue însă să gāndimū, de nu cum-vā prin prescrierea epistolelor s'a greșitū anul, căci credemū, că cele-l'alte indiciī, ce le amū adusū, arată destul de lāmuritū, că Antimū în anul 1695 se gāsīā ca egumenū la Snagovū.

¹⁾ „Rev. Rom.“ 1862, p. 402. — ²⁾ Cipariu „Principiī de limba“ p. 102 112. — „Archiv pentru Fil. și Ist.“ p. 88. — Dimitrie Iarcu, l. c. p. 7. — ³⁾ P. Vretos l. c. p. 45 și Σαθα l. c. p. 413. — Urechīā l. c. pp. 111—112. — ⁴⁾ Cipariu, „Principiī de limbā“ p. 102. — Iarcu l. c. p. 7.

va fi împrumutat'-o elū de la Petrescu, care în opul său „Mitropoliile țării“ p. 115—17 reproduse uă precuvântare, de care dice elū, că e precuvântarea „Noului Testament“ tipăritū în Bucuresci în anul 1699, pe cândū în faptă aceasta e prefata „Noului Testament“ tipăritū în Bucuresci la 1703. Neesistința unui „Noū Testament“ din 1699 s'ar întări și prin cuvintele din titlu „Noul Testament“ din anul 1703, unde se dice: „Noul Testament acum întâiū tipăritū într'acestū chipū“ ear' cuvintele din precuvântarea acestui testament: „Pentru că Noul acesta Testament. ... spre cea de obște folosință l'ai mai tipăritū și l'ai mai datū“ se referescū de bună seamă la Noul Testament din Biblia Bucuresceană din a. 1688, începută a se tipări sub Șerbanū Cantacuzinū, dar' finită sub domnia Brâncoveanului.

Neobositul Antimū, pe lūngă cărțile amintite, a mai tipăritū totū în anul 1699 la Snagovū și „Mărturisirea ortodoxă în limba Graecă“, care edițiune, după cum ni spune domnul Barbu Constantinescu, s'ar fi publicatū în Bucuresci împreună cu Besarionis Macri „Εισαγωγική έκθεσις περί τῶν τριῶν μεγίστων ἀρετῶν πίστεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης“ și cu prefată a lui Dositeiū, patriarchul Ierusalimului, ¹⁾ pe cândū la Papadopulo despre numita carte găsimū următoarele: „Ὁρθόδοξος ομολογία τῆς Πίστεως τῆς καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς, καὶ εἰσαγωγικὴ έκθεσις περί τῶν τριῶν μεγίστων ἀρετῶν, πίστεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης“ τυπωθεῖσα προτροπῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου, καὶ γαληνοτάτου Αὐθέντου καὶ ἡγεμενος πάσης Οὐγκροβλαχίας κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Βοεβόδα, τοῦ Μπραγκοβάνου· πρὸς κοινὴν ὠφελείαν τῶν ὀρθωδόξων Χριστιανῶν ἀρχιερατεύοντος τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγκροβλαχίας τοῦ πανιερωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου κύριου κυρίου Θεοδοσίου· ἐν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τῇ ἐπονομαζομένη τοῦ Συναγώβου· ἐν ἔτει αχμθ'. κατὰ μῆνα τὸν Φεβρουάριον παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας· εἰς φύλ. ²⁾ În anul 1700 s'aū mai tipăritū la Snagovū „Învătăături creștinesci“ și „Flórea darurilor“, cari opuri amêndoauē s'aū trădusū din limba Greacă, eară în privința opului din urmă este de însemnatū, că are citate din autori clasici și părinți, atătū grecesci câtū și latini, cum din Platone, Aristotelū, Tulliu, Virgiliu, Ovidiu, Grigore Nissenū, Toma de Aquino etc. ¹⁾ Totū în numitul anū esī de sub tipariū la Snagovū în limba greacă: „Ψαλτήριον τοῦ

¹⁾ A. Papadopulo Calimachū în „Conv. lit.“ 1880, p. 256, 57 și 60, nota 12, 18 și 27. — Dr. B. Constantinescu „Confesiunea ortodoxă“, Bucuresci 1879, p. XVIII, nota 3. Aci notămū, că Dl. Calimachū dice, că edițiunea e dată la Snagovū. eară Dl. Constantinescu în Bucuresci — ²⁾ P. Vretos, l. c. p. 46—47 și Satha, l. c. p. 413, 381 și 385. — „Rev. teol.“ III Nr. 51, p. 102, Nr. 52, p. 410 sq. — Urechă, l. c. p. 112.

προφήτου βασιλέως Δαβίδ... παρὰ Ἀνθίμου... τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. εἰς φύλ. ²⁾ Asemenea în anul 1701 se tipări acolo cartea renumitului Ioanū Comnenū, protomedicū alu Domnului Constantinū Basarabū, intitulată „Προσκυνητάριον τοῦ Ἁγίου Ὁρους τοῦ Ἄθωνος.“ ³⁾ Bărbatul acesta foarte eruditū, cunoscătoriu de mai multe limbe, elenă, latină, italiană, ebraică și arabă, călugărindu-se, a devenitū Mitropolitū alū Durostorului sub numele de Ieroteiū Comnenū. S'a mai tipăritū încă la anul 1701 de Antimū la Snagovū: „Ἐορτολόγιον, ἐν ᾧ περί τινων ζητημάτων προλαμβανόμενων· περί ἀκριβοῦς χρονολογίας· περί πασῶν τῶν εὐρετῶν καὶ τῆς αὐτῶν θεωρίας· περί τοῦ ἁγίου Πάσχα· περί τινων ἐκκλησιαστικῶν κανονίων περί τοῦ συντομωτάτου μηνολογίου... καὶ νῦν πρῶτον τυπωθὲν, παρὰ Ἀνθίμῳ ἱερομονάχῳ τυπογράφῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας· διορθωθὲν δὲ παρὰ τοῦ σπουδαιστάτου ἐν ἱερομονάχοις Ἰγνατίου τοῦ Φουτιάνου· ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγώδου. αψά. μηνὶ Ἰουνίῳ. εἰς 4ον.; ⁴⁾ ear la Bucuresci: „Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὸν Ἰσαπόστολον μέγαν Κωνσταντῖνον... ἐτυπώθη ἐν Βουκουρεστίῳ. παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομονάχῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας· αψά. εἰς 8ον. ἢ „Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὸν πρωτομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ Στέφανον.“ ⁵⁾ Prea Sântitul Melchisedecū ni spune de unū manuscriptū de ale lui Antimū, ce se găsesce la mânăstirea Agapia, următoarele: „Un manuscript român intitulat: „Învătătură creștinăscă. Eu cred că este originalul catichisului Mitropolitului Antim Ivirenul scris cu mâna lui, pe când el elū înveta românesce, și pe care apoi el elū la tipăritū în calitate de ieromonach și tipograf“ ⁶⁾ — În anul 1703 Antimū tipări în Bucuresci încă 4 cărți în limba Greacă și anume: „Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὴν ἐνδοξον μετάρασιν τῆς Ἀειπαρθένου Θεομήτορος“; ⁷⁾ mai departe cartea intitulată: „Δογματικὴ Διδασκαλία“, ⁸⁾ tipărită în două edițiuni, cea întâea sub titlul: „Δογματικὴ Διδασκαλία τῆς ἀγιωτάτης ἀνατολικῆς καὶ καθολικῆς Ἐκκλη-

¹⁾ Cipariu „Principiū de limbă“, p. 119 și 120. — „Analecte“ p. XXVI. — Dr. M. Gaster, Literatura populară română, Bucuresci 1883, p. 138, 201 sq. — Odobescu dice, că acește 2 cărți sūntū tipărite la 1703. — Din opul lui Gaster însă se vede, că cele din anul 1703 sūntū a doana edițiune. — „Rev. Rom.“ 1862, p. 402. — ²⁾ P. Vretos, l. c. p. 47 și Satha, l. c. p. 413. — ³⁾ P. Vretos, l. c. p. 48. — Satha, l. c. p. 413. — „Conv. lit.“ 1884, p. 188 și nota 41. — Le Qien, l. c. I, 1248. — ⁴⁾ P. Vretos, l. c. p. 48—49 și Satha, l. c. p. 413. — ⁵⁾ P. Vretos, l. c. p. 49 și Satha, l. c. p. 413. — ⁶⁾ „Not. ist.“ l. c. p. 39. — Eară în „Not. biogr. d. M. Ant. Ivir.“ p. VI se exprimă așa: „Un manuscris ce se păstrează în mânăstirea Agapia din Moldova, care este o traducere din slavonește în românește, intitulat „Învătătură creștinăscă...“ de „*ΜΗΤΡΩ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΑΝΘΙΜΟΥ ΙΒΗΡΙΚΗΣΔΕ ΤΥΠΟΓΡΑΦΗΣ*“, ne dovedește atât prin o ortografia bizară, cât și prin greșele de pronunță, că această operă datează din timpul, când el încă nu poseda deplină cunoscința limbei române și a scrierei ei“. — ⁷⁾ P. Vretos, l. c. p. 50 și Satha, l. c. p. 413. — ⁸⁾ P. Vretos, l. c. p. 50—51 și Satha, l. c. p. 413 și 377—78. — Scriban, l. c. p. 101 ni spune: „În Bucuresci, unde pe lângă alte cărți bisericesci în Limba Slavonă se ivi multe și grecesci precum: Dogmatici di dascalia a lui Anthim Iviritul“, ear la Prea Sântitul Melchisedecū în „Not. ist.“ p. 39 găsimū: „Un exemplariu tipărit, intitulat „Didascalie chrestinească“, se găsesce în bibliotheca Dlui Grigorie Manu în Bucuresci“.

σίας... συντεθεισα παρά του σοφωτάτου διδασκάλου κυρίου Σεβαστου Τραπεζουντίου του Κυμινήτου· αφιερωθεισα δέ τῷ θεοστέπτῳ, ὀρθοδοξοτάτῳ, καὶ μεγίστῳ Βασιλεῖ, Πέτρῳ Ἀλεξιάδῃ, καὶ Αὐτοκράτορι πάσης μεγάλης, μικρᾶς, καὶ λευκῆς Ῥωσίας, καὶ ἐτέρων πολλῶν μερῶν, ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν, πατρικῶ καὶ προπατορικῶ κληρονόμῳ... ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας, ἔτει ἀπὸ Θεογονίας α ψγ'. κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον· παρά Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. εἰς 4ον.“, ear' cea a doua sub titlul: Δογματικὴ διδασκαλία τῆς ἀγιοτάτης ἀνατολικῆς καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας... συντεθεισα παρά του σοφωτάτου διδασκάλου κυρίου Σεβάστου Τραπεζουντίου του Κυμινήτου· αφιερωθεισα δέ τῷ μακαριωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ δεσπότῃ, κυρίῳ κυρίῳ Δοσιθέῳ, πατριάρχῃ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ καὶ πάσης Παλαιστίνης· ἡγεμονεύοντος τοῦ ὑψηλοτάτου Αὐθέντου κυρίου Κωνσταντίνου Βασσαραβα Βοεβόνδα πάσης Οὐγγροβλαχίας... ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας· ἔτει ἀπὸ Θεογονίας αψγ'. κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον· παρά Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας· εἰς 4ον.“. in fine „Ἐρμηνεία καὶ ἀκολουθία εἰς ἐγκαίνια ναοῦ... παρά Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας· ἐπιμελεία καὶ διορθόσει τοῦ λογιωτάτου κυρίου Ἰωάννου τοῦ Ἐφεσίου. εἰς 4ον.“¹⁾

Opul acesta s'a tradusă și tipărită în limba română în Blaj de două ori, prima edițiune la 1760, eară a doua oară la 1816²⁾ Totu din anul 1703 mai găsim încă, că Antimă a tipărită în București „Noul Testament în limba Română“, ală cărui titlu e următorul: „Noul Testament acumă atâtă tipărită Intracesta chipă, pre limba Românească. Cu poronca și cu toată cheltuiala Prea luminatului și înălțatului, iubitorului de Hs̃ Domnă și Oblăduitoriu a toată țara Rumânească Io Constăndină B: Basarabă voevodă. Cu blagoslovenia Pré sfințitului Mitropolită și exarcă plăurilor Kyr Thedosie. Și saă tipărită în typografia domnească, în orașul Bucureștilor. La anul Mântuirii αψγ. De smeritul întru ieromonachă Anthimă Ivirénul.“ Elă îndestră acestă opă cu ũă prefață foarte instructivă și interesantă, care pentru ideele, ce le conține, o reproducemă aci, precum urmează:

„Prea luminatului Înălțatului și bunului credinciosă Domnă, și Oblăduitoriu a toată țara Rumânească, Io Constantină Basarabă Voevodă, Plecate închinăciuni:

Întoarce-se pururea magnitul către Polus sboară spre înălțime foculă, plécăse în sinul pământului Piatra, alérgă apele în brațele Mărei și în scurte cuvinte toate lucrurile către cendrulă loră să plécă. Deci dară de iaste așa, nu iaste nici de cumă minune: de vrême-ce acestui Dumneșcū Testamentă, toate ce sântă în sinul credinciosului, iubitorului de Christosă și creștinescului Têu sufletă, ca la ună cendru firește alérgă; Pentru ce? Că precumă cele sante se cuvină sântilor și cele sfințite sântilor, așa si cele creștinești creștinilor se cuvină. Multe adevărâte Creștinești și de Dumneșeu

¹⁾ P. Vretos, l. c. p. 52. — ²⁾ Iarcu, l. c. p. 13 și 24.

plăcute și de sufletu folositoare cărți, dentru ale Măriitale cheltuiale spre folosul celu de obște s'au datu; iară de câtu toate mai folositoare de suflete și mântuitoare, iaste acésta a Noului Testamentu: pentru că de vréme ce. după cumu dice fericitul Pavel, altu nu iaste Evanghelia, fără numai puterea lui Dumneđu, spre mântuirea la totu cela ce crede. Arătatü iaste, cumu că de câtu toate cărțile bisericesti, acésta iaste mai folositoare de suflete și mântuitoare. De vréme ce Evangelia iaste sabia, carea biruește toate armele protivnicului, cu acésta călcămü toate relele, răbdămü cu îndrăsnélă eele împotrivă, gonirile, ticăloșiile, năcazurile și moartea, asemănându-ne celui-ce bine s'au vestitü și multü patimașiului mântuitoriu: pren mijlocul Evangeliei biruimü pre Iudei, rușinămü nebuna înțelepciune a neînțelepților înțelepți, ai lumii aceștia. Cu Evangelia Pavel, au smeritü mândria Romei și într'ensa o au întemeiatü; Ión cu lumina Evangeliei au luminatü întunecata Elada, Petru au întorsü toată Iudeia și toți Apostolii au săditü via cé de taină, Biserica. supus 'au răsăritul, biruit-au pre tirani, n'au băgatü în sémă sudălmile, n'au socotitü muncile, isgonirile și moartea; ci mergea bucurându-se despre fața adunărei. Evangelia arată pre celü ce pentru noi s'au întrupatü, pătimindü și cu necinste murindü, cea desăvîrșită a lui Dumneđeire și desăvîrșită omenire adevereză pre cea de margine a a lui începătoare stăpânire a vieței și a morții; prin Evangelie ne-amü împăcatü cu Dómneđu, și den fi mâniai, ne-amü învrednicitü a fi fi pren botezü; pren Evangelie eu pre voi amü născutü. Deci câtă plată socotești prea luminate Doamne, să iai dela bogatul dăttătoru și platnicul Dumneđu, pentru tipăritul dumneđescii acestia și de sufletu folositoare cărți a Noului Testamentu? Mare slavă au luatü adevăratü și cinste nemuritoare Ptolomeu Impăratul Eghipetului, pentru tălmăcirea Bibliei în limba Elin'escă. Dară Măria Ta mai mare cinste și plată vei lua în céstă lume și în cea viitoare, pentru căci Nuoul acesta Testament alü Mântuitoriului. fiindü intru limba cea părintescă tălmăcitü, cu ale Măriitale cheltuiale, spre cé de obște folosință l'ai mai tipăritü și l'ai mai datü. Deci, pentru acésta fără îndoială adeveređi, cum că aicea vei să seceri roada acestui bine și a creștineștilor Tale lucrări, întărire lină, viață îndelungată, și mulți ani la prea înaltü scaunul Mariei Tale: Asupra vrăjmașilor Tei biruință, Dumneđeiască scutire și ajutoriu la toată prea luminată casă Măriitale; Iară în cea viitoare nespusele acele bunătăți, care mai 'nainte de întemeierea lumii s'au gătitü creștinilor și credincioșilor

Domni. Priméste-o dară cu ochiul blândă, și așa să te avemă cu sănătate și cu dila îndelungate, în ani mulți, spre slava și lauda pravoslavnicilor creștini, și spre sporul folositoarelor de suflete ca acestea fapte. Ală Măriitale mică și plecată Rugătoră. — Smeritulă întru ieromonachi Anthimă Ivirénulă.¹⁾

În citatul adusă avemă ũă probă foarte cuvingetoariă, că Antimă eră omă desceptă și pētrundētoră, cu ună fondă de cunoscințe temeinice și versată a mânuī pana cu înlesnire și desteritate. Prea Sântitul Melchisedecă dice, că pe cândă Antimă se află ca egumenă la Snagovă și-și aveă tipografia acolă, ar fi fostă în acela-și timpă și directoră ală tipografiei Domnesci din Mitropoliă Bucurescilor.²⁾ În anul următoră Antimă mai tipări ũă carte în limbă grecească, numită „Παραλληλαι Πλουτάρχου”.³⁾

Antimă conduceă cu îngrijire afacerile mōnăstirii Snagovului și întrebuintă totă timpă, ce-ī rēmâneă, spre tipărireă opurilor folositoare națiunii și bisericei Române. Elă lucră astă-feliū cu delă într'ună timpă, cândă cultura la Români nu stă pe ũă treaptă îmbucurătoariă și cândă limba Română nu mulți o puteăū mânuī, cum trebuie, după eum ni-o spune, afară de alți scriitori, mecenatul literaturii Române din a doăua jumătate a secolului a 17 și începutul secolului ală 18, Mitropolitul Teodosiū, în epistola dedicătoariă cătră Șerbană Cantacuzină, Domnul României, pusă ca prefață la liturgia Slavono-Românească din 1680, unde între altele se citește: „... Den neînvēțatură, și de neînțeleagerea limbii, care noao jalnic, și plânsuros lucru iaste intratâta micșorare, și călcare rodului nostru cestui românesc, carele odată, și el numără, între putearnicile neamuri, și între tarii oameni să număra, iară acum atâta de supus, și de ocărăt iaste. cât nice învățatură, nice sciință, nice armă, nici legi, nici nice un obiceiă întru tot rodul, că să pomenească astădi rumân, nu iaste. ce ca nesce nemearnici, și orbī întrun obor învērinduse, și și înfășurânduse: dela streini și dela varvari, doară și dela vrăjmași rodului nostru, cer și se împrumuteadă, și de carte, și de limbă, și de învățatură. o grea, și dureroasă întâmplare. Liturgia a o prepune pre limba noastră, și a o muta, nice am vrut, nice am cutedat: (drept mărturisesc) pentru multe alte pricine ce măū împins, săvan că și pentru scurtă limba noastră ce iaste, oam

¹⁾ Petrescu, l. c. p. 115—117 reproduce precuvēntarea aceasta, dicēndă că este din „Noul Testamentă” tipărită în Bucuresci la 1699, pe cândă adevritatea unui „Nou Testamentă” din anul amintitū e problematică. — ²⁾ Ep. Melchisedecă, „Not. biogr. d. M. Antimă Ivirénulă” p. VII. — ³⁾ Satha, l. c. p. 413.

făcut, și pentru lipsa dascăliilor ce nu sânt întru ticălos rodul nostru.“ etc. ¹⁾

Antimă, conducându mânăstirea Snagovului, tipăresce cărți înainte pînă la 1705, cându Ilarionu, Episcopul Râmnicului, care a fostu Archimandritu la mânăstirea Bistrița, apoi ales la numita episcopiă în 18 Iuniu 1693. fu acusatū de mai multe fapte nepotrivite, ba chiaru degrađătoare pentru unū păstoriu, și anume că a datū voiă catolicilor să-și facă biserice în diecesa sa, că a permisū a îngropă catolici în acela-și cintirimū cu ortodocșii, că a bătutū pe unū monachū dāndu-i opt-sute de bețe, că pe ūă muiere măritată după lege a despărțit'-o de bărbatū pentru bani și alte înterese și a cununat'-o cu altul, că n'a datū ascultare Mitropolitului sēu și și-a negrijitū păstoria turmei, că în fine s'a făcutū vinovatū și a pēcătuitū cu multe și mari pēcate. Pentru toate acusele enunērate aci s'a adunatū unū sinodū compusū din 7 membri sub președinta Patriarchului de Ierusalimū Dositeiū, care, gāsindū întemeiate inculpările, l'a depusū pe Ilarionū din episcopiă și l'a caterisitū. ²⁾

Antăia inculpare adusă Episcopului Ilarionū este înclinarea lui cătră catolici. Aici se cuvine să amintimū, că cu finele secolului alū 17 și începutul celui alū 18 mrejele papale le aruncău și le întindeău cu mare dibăciă și cu multū delū nu numai diferitele ordine apusene, cari pe Romāni nu-i perdeău nici ūă-datā din vedere, ci și împēratului Germānū și guvernul lui. Împregiurările nefericite ale acestui timpū, necontenitele tulburări din lăuntru, tendința Germanilor, de a-și întinde influința asupra Transilvaniei și resistința Turcilor, de a nu lāsă pe principii Transilvani să easă de sub protecțiunea lor și să treacă sub a Împēratului Germānū, acestea deschiseră unū șirū de lupte sângeroase și făcură pe Transilvani, ca, începēndū din anul 1685, să cam incline cătră germāni și să lāpede protecțiunea Turcilor. În anul 1687 în luna Optomvre comandantul oștilor Germāne Carol de Lotaringia constrinse chiarū pe Apaffi, prințul Transilvaniei, să subserie un tractatū de supunere cătră Impēratul Germānū,

¹⁾ Cipariu „Principii de limbă“ p. 274—75. — Mitropolitul Teodosiu, vorbindū de lipsa, ce se simte la Romāni în privința învățătorei și sciințelor, întăresce discle lui Cantemiru, Fotino și Frații Tunuslii, cari ni spunū, că cea antără scoală grecească în Bucuresci ar fi făcut' o Domnul Romāniei, Șērbanu Cantacuzinu. („Deser. Mold.“ p. 170. — Fotino, t. II, 132. — Tunuslii p. 152). — ²⁾ „Biserica ortod.“ 1884, p. 729, 730 și 809. — Cipariu „Acte și fragmente“, p. 228—229.

numitū „Transactio Lotaringica.“ In urma acestui tractatū influința Germană începe a se mări pe fiă-care di și a deveni mai simțită în Transilvania, unde în anul 1688 în 9 Maiū se lápedă cea mai mare parte de locuitori cu solemnitate de protecțiunea turcească și hotăresce să primească prin cetăți garnisoane împărătesci. Sultanul însă se opune din răspuțeri și, găsindū oare-care partidani, ia sub protecțiunea sa pe Tököli, pe care în Septemvre 1690 ilū aședă în scaunul Transilvaniei, dar' în Optomvre oștile germâne sosindū, ilū alungară. In anul 1691 Decemvre 4 împăratul Leopoldū dă pentru Transilvania așa numita „diploma Leopoldină“ ca lege fundământală, și în anul următorū se și instalează guvernul țerei, alū cărui ântâiū guvernătorū este George Banfi. Influința Germană căpătă pe fiă-care di terenū mai întinsū, înmulțindu-i-se aderenții din ce în ce. Turcii însă nu voiescū să se lápede cu totul de Transilvania și căută în toate chipurile să scadă influința Germanilor și să-i dee afară din Transilvania; deci punū gândū rău Germanilor, eară aceștia âncă nu stău cu mânele în sînū. Ingâmfarea Turcilor primesce apoi ũă lovitură simțitoariă în bătălia dela Zenta și lucrul se liniscesce pentru puținū timpū prin pacea dela Carlovițū din 1699, cândū Transilvania veni pentru totū-de-a-una în mâna Germanilor. Aceștia însă nu urmărescū în Transilvania numai întărirea politică, ci într'una caută să-și întindă influința relegioasă, considerându-o ca ũă condițiune neapărată, pentru-ca să poată ține țara sub stăpânirea lor; și spre a ajunge la scopū, întrebuintează nu numai totū felul de momiri, ci chiarū și constrîngerī. ¹⁾ Câmpul, unde-și închipuiescū a avé secerișū

¹⁾ Arhimanđritul Isaia dela muntele Atos, călătorindū la Moseva în anul 1689 cu scrisori din partea Domnului României, a Patriarchului din Constantinopole și celui din Serbia, comunică despre afacerile Transilvaniei următoarele: „călători (Isaia) în tara septepolia, care a scapat de Sultan și s'a supus Cesarului, în ea sunt mulți oameni orthodoxi, cari din partea papistilor au persecuțiuni religiose; veni din Viena trimisul din Roma și inventariind tôte hisericile au dis tuturor preoților: ca toți să fie în unire cu biserica de Roma, și dacă benevol nu vor voi, îi vor martyrisa, iar poporul va fi obligat prin decretule Cesarului; și din acēsta obligațiune este mare întristare, de ore ce sub jugul turcesc li era greu din cauza contribuinților, dară constrîngerī religiose nu era“. (Golubinski l. c. p. 57, notă.) — La Șincai, l. c. p. 193—194 găsimū: „Măcar că Imperatul, cum sau di mai sus, trimisese patent, dară în taină au scris cu mâna sa și supt pecetea sa secretă Generalului Rabutin, ca să nu gândească cu patentul cel mai dinainte, că numai silit de religiile Acatolice din Ardeal l'au dat. ei din toată puterea lui să se nevoiască cu preoții cei Românesei nu cu alta, fără numai cu religia cea Catolică să se unească; pentru aceea Generalul Rabutin nici au putut lucra altmintrelea Cartea aceasta.... cetindū-o, m'am minunat, la câte au adus pre Împăratul cel blând ministrii cei răi.“

mai mănosă între națiunile din Transilvania, nu-lă vedă decât la Români, cari prin diferite legi draconice, dictate de dietele și principii Ttransilvaniei, erău acum dați de multă la treapta cea mai de jos și în acestă timpă erău asupriți și persecutați de calvini în modă tiranică, urgisiți pentru credința lor și lipsiți de toate drepturile politice și relegioase. Ei urmărescă aceasta politică cu atăta mai mare delă, cu cătă li-l aminte să rădice cu ori-ce preț și biserica Romano-catolică din Transilvania, care încă din anul 1557 ¹⁾ nu mai aveă Episcopă, cu toate opintirile iesuiților, de a reînfință apiscopia.



Calinică

cu mila lui Dumneșă Smeritul Archiepiscopă și Mitropolită ală Ungro-Valachiei și Primată ală Romăniei

Tuturor Prea Săntiților Frați Episcopi, Prea Cuvioșilor Stareți, Egumeni și Archimandriți, Prea Cucernicilor Protoierei și Ierei, cari sub ori-ce titlu păstorescă turma cea cuvântătoaria încredințată noauă de mai marele Păstorilor, și tuturor iubitorilor de Christosă cetățeni ai Romăniei, de ori ce treaptă și condițiune, cari facă parte între membrii Săntei Biserice, pe care Domnul și Măntuitorul Nostru Isusă Christosă ș'-a agonisit'-o prin însu-și scumpă sângele seă, chară voauă și pace de la Părintele luminelor; eară din partea Umilinței Noastre Archipăstorească bine-cuvântare și dorință de sănătate, prosperitate și mântuire în Domnul.

Cu ocasiunea postului Săntelor Pasci, Monseniorele Palma, Archiepiscopul lătină din Bucuresci, a adresată duhovniceșă sale turme uă epistolă, pentru a i dă oare-cari povețe spre fapte bune și pentru a o întări în credință.

Nimică mai lăudabilă, de cătă faptul unui îndreptătoriu ală cuvântului adevărului, care caută să progage principiile sălutarie ale creștinismului și să convingă pe credincioșii seă, că mântuirea stă în taria credinței. Noi n'am avă nimică de șisă în această privință, căci nu ne este dată a ne amestecă în conducerea turmei încredințată păstoriei Monseniorului Palma. Dar nu putemă trece cu vederea acele

¹⁾ „Mag. Ist.“ t. III. p. 205. — „Docum. istor. despre star pol. și bis. a Rom. din Transilv.“, Viena 1850, p. 83. — Moldovan „Ist. Ard.“ Blașiu 1866 p. 54. — „Anal. Acad. Rom.“ t. VIII. 1875, p. 62. — „Catechis calv.“ Sibiu 1879, p. 114, — Șaguna „Ist. bis.“ t. II, p. 96—97.

puncte ale epistolei menționate, în care se atingă interese de ale Bisericei Ortodoxe Române.

Pentru a întări pe credincioșii Bisericei Papale din România, Monseniorele Palma a creșută de cuviință, nu numai a lăudă în mod escesiv Biserica latină, ci a o arătă creștinilor ca singura Biserică adevărată, ca singura Biserică, care poate dá mântuire, ca singura Biserică întemeiată pe base soalede, fiindă-că ar fi întemeiată de Apostolul Petru; de unde se deduce, că toate cele-l'alte Biserice, care nu recunoscă această supremația și dominăciune, s'ar fi aflându în rătăcire, ar fi depărtate de adevărata credință, și prin urmare n'ar puté dá mântuire credincioșilor lor.

Pentru a susține aceste aserțiuni, Monseniorele Palma se sprijinesce pe argumentele cunoscute ale Bisericei latine despre vocățiunea și înțătătatea Apostolului Petru la Episcopatul Romei și despre supremația Papei.

Noi scimă și cunoascemă, am puté dice, cu lumea întreagă faptele și tradițiunea istorică. — E bine să le rememorămă aci.

Istoricese stă sigură din Faptele Apostolilor, că după-ce Apostolul Petru a fostă eliberată din închisoare: „elă a eșită și s'a dusă într'altă locă“ (Fap. Ap. c. XII v. 17). Nu se scie, în ce locă s'a dusă, și nimică nu probeadă, că st. Petru a fostă vr'ună-dată Papă în Roma.

Biserica Romei înșiră, după St. Petru, vr'ună treă-deci de Papi, a căror existență istorică e din cele mai problematice.

Întăiul Episcopă ală Romei, reprezentată cu mitra pe capă, ală 32-lea în lista Papilor, este Silvestru I, care trăiă în timpul Impăratului Constantină celă mare (314—335). De la acestă Papă numai începă pretențiunile Bisericei latine ca Biserică Papală, trecendă prin ună mulțime de obstacole și opozițiuni, care dovedescă, că aceste pretențiuni sântă de ună formăciune posterioară.

Câte-vă date din cele foarte multe la numără vor fi de ajunsă, pentru a dovedi aceasta.

De la 1088 pênă la 1216, din timpul lui Urbană ală II-lea pênă la finele Pontificatului lui Inocență ală III-lea, se numără 18 Papi, 7 anti-Papi și 4 schisme, și pênă astă-đi au fostă 35 de schisme în contra supremației Papale.

Sinoadele ecumenice n'au fostă nici ună-dată convocate seauă președute de Episcopul Romei. Decisiunile acestor Sinoade aveăă puterea

lor din și prin autoritatea comunei înțelegeri a Bisericeii, eară nu prin întărirea lor de cătră Episcopul Romei.

In ântăiul milesimū alū Bisericeii nu există ũă singură decisiune privitoareă la dogmele credinței creștinescē, emănată de la Episcopul Romei pentru întreaga Biserică; căci asemenea decisiuni aparțineău numai Sinoadelor. Episcopii Romei nu poședeău nici ũă atribuțiune de dominăciune; ei nu aveău nici puterea, de a legiui în Biserică, nici aceea, de a o guvernă, nici aceea, de a o judecā.

In nici unū scriitorū vechiū alū Bisericeii creștinescē (nici în Areopagitul, nici în Isidor de Sevila, nici în abatele Beatus), Papalitatea nu se nūmēră ca ũă treaptă specială a ierarchiei bisericescē.

In totū cađul Biserica Ortodoxă nici ũă-dată nu s'a supusū pretențiunilor Scaunului Papalū; ceea-ce dovedesce, că ele nu aū de fundămētū instituțiunile Apostolice.

Eară Prelații cei dintăiū ai Bisericeii nu cunoscū și nu rēcunoscū drepturi de proeminență seău de dominăciune pentru Papa, nici Tertulianū și Ciprianū, nici Lactanțū și Eusebiu, nici Atanasiu și Vasiliu celū marc, nici Grigoriu de la Nissa și Grigoriu de la Nazianz, nici Epifaniu și Chrisostomū, nici Ilariu și Pacianū, nici Zeno și Luciferū, nici Augustinū și Vicențū de Lerins, nici Sulpiciu și Ambrosiu : Nici unul din toți aceștia și nici chiarū Papa Pelagiu I n'aū în scrierile lor unū singurū c u v ê n t ũ despre puterea Papală, fiindū-că aceasta în timpul lor nu-i erā cunoscută nimerui. Nici unul dintre toți aceștia nu esplică textul Evangheliei despre puterea dată Sântului Petru, astū-feliū, ca și cum aceea putere a fostū dată Episcopilor de Roma ca urmașilor Sântului Petru. Toți aceștia nu aū înțelesū altū-feliū cuvintele, ce se află în st. Evangeliă a lui Mateiū (16, 18) și în st. Evangeliă a lui Ioanū (21, 18), altū-felū decâtū ca ăise despre însu-și Domnul și Mântuitorūl Nostru Isusū Christosū și de credința, ce trebuie să o avem într'însul; căci și în Apocalipsă stă (21, 14): „Zidul cetății aveă doăue-spră-dece temelie și într'insele numele celor doi-spră-dece Apostoli ai mielului“.

Dară și alți doctori din cei mai luminați ai Bisericeii Romei aū combătutū ântăietatea și supremăția Papală și astū-feliū ea a avutū adversari chiarū în sînul Bisericeii lătine pēnă în presentū.

Sântul Bernardū scriă în secolul al XII-lea Papei Eugeniu alū II-lea: „Voi nu sunteți mai marele seău Domnul Episcopilor, ci numai unul dintre ei“.

Hotărîrea dogmatică a Papei Ioană XXII a fost respinsă de întreaga întrunire a doctorilor în teologia din Paris și regele Franței a publicat condamnarea ei în tot Parisul la sunetul trâmbițelor.

La anul 1268, Luis, regele Franței, carele se numără p'ntre sânti, a publicat fămoasa constituțiune, numită Sanctiunea Pragmatică, cu scopul, de a pune un frâu cerințelor și pretențiunilor curții Papale, cari începuseră a deveni netolerabile și cari sărăcise regatul Franței.

Dară mai târziu pe la 1682 Episcopul Bossuet alcătuiesce totu în același scopu constituțiunea Bisericei Galicane, alu cării art. 4 glăsuiesce astu-feliu: „Papa are partea principală în cestiunile de credință, dară cu toate acestea judecata lui se poate reformă de Biserică“.

Și chiaru în timpurile noastre din 601 de Prelați, întruniți în Văticănu, 150 s'au declarat în contra infaibilității Papale, și între aceștia se aflău cei dintăiu Archiepiscopi și Episcopi ai Bisericei lătime.

Și cum putem noi primu această supremăție, această înlocuire a Mântuitorulu Nostru Isusu Christosu, singurul și unicul nostru Domnu și Stăpănu, căci Apostolul Pavelu ni dice (Eap. Ap. 17, 28), că: „număi într'insul viețuimă, ne mișcămu și sântem!“

Poate Biserica lătime crede în sîmul ei de puterea Papală, ce va voi; dară credemă, că nu este uă faptă creștinească, cându conducătorii acestei Biserice atingă cele-l'alte Biserice, cari și ele și poate într'unu gradă mai mare se sprijinesc pe Evangeliă, fiindu-că recunoscă „număi unu Dumneđu, uă credință, unu boteđu, unu Dumneđu și Tată alu tuturor, care este preste toate și prin toate și intru noi toți“ (Efes. 4, 5, 6).

Dară adevărurile și faptele se sdruncină încă mai tare, cându Monseniorele Palma, pentru a întări în credință turma sa cea duhovnicească, susține, că cultura și desceptarea simțimentulu naționalu în Romănia a venit de la Biserica Catolică prin Uniții din Transilvania.

Aserțiunea aceasta este uă dovadă, că Monseniorele Palma nu cunoasce istoria românească, și număi de aceea a pututu înaintă lucruri, cari nu corăspundă cu faptele istoriei.

Adevărul netăgăduit și care lucește cu tăria, este, că Biserica Ortodoxă a fost totu-deauna pentru Romăni scutul cel mai puternicu alu naționalității, că Romăni Ortodocși au stăut ei cei ântăi peptu cotropirii Europei de cătră Musulmani, apărându-și cu vitejiă credința creștinească, moșia și naționalitatea; că limba românească în Biserica Ortodoxă și prin această Biserica s'a rădicat, că chiaru în secolul actualu Biserica Ortodoxă a fost și este în Romănia în fruntea tutu-

ror mișcărilor naționale. De aceea și Româniî au ținut și țin la neatârarea Bisericeî lor Ortodoxe, strînsă legată de existența și neatârarea națională. De aceea recunoascerea acestei neatârări de către toate Bisericile Ortodoxe a fostă acchiămată de la ăă mârghine a țerei la ceea-l'altă cu viă bucuriă. De aceea acestă mare actă s'a considerată de Biserica Ortodoxă Română ca una din faptele cele mai de căpeteniă a Domniei glorioase a Prea iubitului nostru rege Carol I.

Dară Monseniorele Palma a mai arătată în epistola sa păstorală și ăă necunoscînță a stării actuale de lucruri stabilite în România prin Constituțiunea noastră (art. 21), care ăice: „că Relegiunea ortodoxă a Răsăritului este Relegiune dominantă a Statului Română, și că libertatea tuturor cultelor este garantată, încătă celebrăciunea lor nu aduce ăă atingere ordinii publice seaă bunelor moravuri“.

Amă spusă toate cele de mai susă, ca să arătă iubiților mei frați și iubiților mei fii duhovnicesci, că nu trebuie să se neliniscească de cuvintele cărții păstorale amintite; căci credința noastră temeinică și nestrămutată către Sânta noastră Biserică va întări totă-dea-una și în veci pacea noastră internă și sperânța, ce o avemă cu toții în îndurarea și în bunătatea nemărginită a Domnului și Mântuitorului Nostru Isusă Christosă. Eară Monseniorele Palma ar face bine, să-și aducă aminte, că Biserica lătină a trăită și trăiesce în România nesupărată de nimeni, numai grația spiretului de toleranță adevărată creștinească a creștinilor ortodoxi.

Charul Domnului Nostru Isusă Christosă și dragostea lui Dumnezeu și Tatălui și împărtășirea Sântului Duchă să fiă cu voi cu toți.

Data în Palatul Nostru Mitropolitană, în anul mântuirii una miăă optă-sute optă-ăeci și șese, Luna Iuniu.



О МОНАСТЫРЯХЪ, ПРОТОІЕРЕЙСТВАХЪ, ЕПАРХІЯХЪ, МИТРОПОЛІЯХЪ И ПАТРІАРХАТАХЪ.

МОНАСТЫРЕМЪ называется священное мѣсто, застроенное церковію и другими зданіями, назначенными для жительства монаховъ, которые, — слѣдую словамъ Спасителя: „если хочешь быти совершеннымъ, пойди продай имѣніе свое, и раздай нищимъ, и будешь имѣти сокровище на небесихъ: и приходи и слѣдуй за мною“, (Мат. XIX. 20) посвятили себе уединенной созерцательной жизни.

Церковныя правила предписуютъ относительно основанія монастырей, чтобы основатель монастыря заявилъ епархіальному епископу о своемъ намѣреніи устроить монастырь въ предѣлахъ его епархіи и представилъ денежныя средства, необходимыя для сооруженія, украшенія и поддержанія монастыря; но если бы основатель не желалъ присоединити къ монастырю больницу, или другое какое либо благотворительное, или учебное заведеніе, то онъ долженъ обезпечити денежными средствами и достиженіе той цѣли; весь свидѣнія касательно построенія представляются епископу, который самъ повѣряетъ ихъ, и — если найдетъ удовлетворительными — дѣлаетъ распоряженіе о храненіи ихъ въ епископскомъ архивѣ и вмѣстѣ назначаетъ день, въ который онъ имѣетъ прибыти на мѣсто построенія монастыря, чтобы совершити молитвы, установленныя для закладки монастырскихъ зданій. Тѣ требованія строго должны быти соблюдаемы, потому что четвертое правило IV. вселенскаго собора повелѣваетъ: „чтобы никто не созидалъ монастыря безъ воли епископа“. (См. 1. прав. Двукр. Собр.).

Каждый монастырь подлежитъ вѣденію той епископїи, въ предѣлахъ которой онъ находится, бо есть онъ составная часть епископской епархіи. Наше положеніе подтверждаемо канонами, а именно:

1) 34-мъ апостольскимъ правиломъ, въ которомъ усвоется епископу право дѣлать все въ своей епархіи, что касается до нея и до мѣстъ, принадлежащихъ къ ней;

2) 4-мъ правиломъ IV. вселенскаго собора, которымъ предписывается не основывати ни одного монастыря безъ соизволенія епархіального епископа;

3) 19-мъ и 23-мъ правилами IV. вселенскаго собора; которыя опредѣляютъ: лишати монаховъ ихъ званія за возмущеніе противъ епископа;

4) 11-мъ правиломъ VII. вселенскаго собора, которое даетъ епископу право назначати въ монастырь эконома, если настоятель не радить объ томъ;

5) 1-мъ правиломъ двукратнаго помѣстнаго константинопольскаго собора, которое повелѣваетъ: не принимати въ монашество никого безъ соизволенія епископа;

6) 4-мъ правиломъ того же помѣстнаго константинопольскаго собора, на основаніи котораго усвоается епископу право перемѣщати монаховъ, по своему усмотрѣнію, изъ одного монастыря въ другій, или допускати ихъ до управленія приходами.

Предварительныя свѣдѣнія о началѣ монастырей въ Румуніи. Мы прежде рассмотримъ тотъ предметъ съ исторической стороны, чтобы потомъ надлежащимъ образомъ обсудити его съ точки зрѣнія канонической. Поводомъ къ тому разсмотрѣнію служить для насъ различіе мнѣній относительно дѣйствительности епископской власти надъ тѣми монастырями Румуніи, которые во всей Европѣ извѣстны подъ именемъ „монастырей посвященныхъ“; далѣе поводъ къ тому разсужденію подаеть намъ также недавно послѣдовавшая секуляризація тыхъ посвященныхъ монастырей со стороны румунскаго правительства. На томъ основаніи мы хотимъ свѣрится съ церковными правилами:

1) якому епископу принадлежитъ власть надъ тѣми монастырями?

2) Можетъ-ли секуляризація ихъ считатися справедливою?

Общую историческую часть о румунскихъ монастыряхъ мы начинаемъ тѣмъ мѣстомъ изъ сочиненія румунскаго писателя — Цезаря Болліака ¹⁾, въ которомъ читаемъ: „пріятно розмышляти, якъ набожность нашихъ предковъ умѣла vybrати мѣста, въ которыхъ они хотѣли прославляти Творца; пріятно слушати, якъ вдругъ горныя долины оглашаются звуками колоколовъ, призывающими путниксвъ къ пристанищу, а блуждающихъ къ домашнему очагу; пріятно смотрѣти, якъ куполы церквей смѣшиваются съ верхушками сосенъ; пріятно находити Божіи храмы въ извилистыхъ горныхъ ущельяхъ съ общественными гостинницами, гдѣ послѣ отдыха отворяется для насъ храмъ, великолѣпный по архитектурѣ, скульптурѣ, живописи и пѣнію; наконецъ пріятно въ таковой отдаленности отъ міра разсмотривати союзъ искусства съ природою, творенія Божія съ произведеніями чловѣческими“.

Начало построенія монастырей входитъ къ первымъ временамъ христіанской церкви. Въ томъ отношеніи мы, кромѣ приве-

¹⁾ Cesare Bollicu, Monastirile din Romania. Bucuresci. 1862 pag. 4—5.

деннаго нами въ нашей исторіи объ утвержденіи ¹⁾ христіанства въ румунскомъ народѣ, держимся того же самого мнѣнія съ нашимъ румунскимъ историкомъ, который утверждаетъ: „Идеи христіанства распуостранились въ Дакіи еще съ перваго его вѣка; въ томъ увѣряють насъ: Августинъ, Златоустъ, Тертуліанъ и другіе, да и существо предмета требуетъ, чтобы то было такъ. Гдѣ во всей римской имперіи, и особенно въ Европѣ, гонимые христіане могли найдти мѣсто убѣжища, якъ не въ обширной и гостепріемной землѣ могущественнѣйшаго изъ образованныхъ враговъ Рима, у единственнаго народа Европы, жившаго въ обществѣ, который отличался терпеливостію къ духовной вѣрѣ? Та земля есть клясическая страна христіанства, которая защищала Христа, повитаго пеленами, противъ преслѣдованій Римлянъ, съ тою же самою пламенною ревностію и энергіею, съ якою она защищалась противъ Туркѣвъ и Татарѣвъ“.

Изъ того свидѣтельства мѣстной науки мы усматриваемъ древность происхожденія монастырей въ Румуніи; но относительно ихъ первоначальнаго положенія мы приобъявимъ только къ тому, что они въ началѣ были малы и скромны, потому что въ природѣ каждаго учрежденія лежитъ то, что оно по началу бываетъ малое, но непрерывно возрастаетъ, чѣмъ далѣе распространяется убѣжденіе въ его пользу и его облагодѣтельныхъ дѣйствій для общества.

На сколько клясовъ въ настоящее время дѣлятся румунскіи монастыри. Хотя церковныя постановленія нашей вселенской церкви не знаютъ ниякого различія относительно рода монастырей или ихъ названій, однако же всей церкви извѣстно, что въ Румуніи монастырямъ даны различныя наименованія и что они раздѣляются, у насъ на три клясса, а именно: одни называются „посвященными монастырями“, другіе „непосвященными“ или „мѣстными“ (третьи), наконецъ „бранкованскими“ (Brankovanische).

Посвященными называются въ Румуніи тѣ монастыри, основатели которыхъ, за исключеніемъ издержекъ, сдѣланныхъ на покрытіе монастырскихъ нуждъ, — весь прочій остатокъ ежегодныхъ доходовъ назначили въ пользу патріархата, или монастыри на востокъ, якъ н. пр.: святаго гроба, константинопольскаго патріархата, аѳонской горы, монастыря на горѣ Синай и др. „Непосвященными“ или „мѣстными“ называются тѣ монастыри, — основатели которыхъ назначали весь ежегодные монастырскіе доходы на религіозныя или благотворительныя цѣли въ предѣлахъ отечества. „Бранкованскими“ называются монастыри, основанные членами той знаменитой древня-румунской фамиліи.

Монастыри не могутъ быть обращены въ мірскіи жилища. Въ существѣ благотворительности лежитъ

¹⁾ Kirchengeschichte von Andreas Schaguna. Bischof von Siebenbürgen. 1860. 11 cap. 11 Abschnitt.

основаніе того, что однажды добровольно пожалованное монастырю, якъ признанному государствомъ церковному учрежденію, должно остаться навсегда собственностію монастыря и быти употребляемо по правиламъ монастыря, согласнымъ съ церковными правилами, и сообразно съ намъреніемъ жертвователя, во всякомъ случаѣ на пожертвованія монастырю слѣдуетъ смотрѣти не иначе якъ на дѣло нравственное, законность котораго признается не только церковью, а и царемъ.

Потому якъ скоро церковь признаетъ законность сдѣланнаго пожертвованія въ пользу монастыря; то и государство въ свою очередь обязано признать и уважити законность и нерушимость того пожертвованія, подобно собственности всякой другой корпораціи въ царствѣ существующей подъ защитою гражданскихъ законовъ.

Святые отцы, въ своемъ понеченіи „о собственности Господа“ постановили правила противъ покушенія на секуляризацію монастырей и отобранія монастырскихъ имуществъ. Правила св. отцевъ, относящіяся къ тому предмету, суть слѣдующія:

1) 24 правило IV. вселенскаго собора, которое опредѣляетъ: „единожды освященнымъ по изволенію епископа монастырямъ пребывать монастырями на всегда; принадлежащія имъ вещи сохранять, и вредъ не быти онымъ мірскимъ жилищами. Попускающіе же сему быти да подлежатъ наказаніямъ по правиламъ.“

2) Святые отцы, сознавая большую пользу для христіанъ, „пронсходящую отъ монастырей, — въ отношеніи къ благочестію, нравственности, науцѣ и искусству, предметамъ изъ плодовъ которыхъ извлекаетъ пользу и держава, подтвердили 24 правило же IV. собора, 49-мъ VI. вселенскаго и опредѣлили „чтобы монастыри не могли быти мірскими обиталищами и никѣмъ не могли быти преданы мірскимъ человѣкомъ“.

3) Когда, во время иконоборческихъ смуть, многіе епископы были изгнаны изъ своихъ каѳедръ, а многіе монахи изъ своихъ монастырей, и иконоборцы превратили дома епископовъ и монастыри въ мірскія жилища, даже въ гостинницы; то церковь, якъ скоро освободилась отъ такого тяжкаго положенія, потребовала возвращенія епископскихъ домовъ и монастырей, угрожая клирикамъ лишеніемъ должности, а мірянамъ анаѳемою, якъ доказуетъ то 13 правило VII. вселенскаго собора, если они, получивъ ихъ во владѣніе, не возвращали епископамъ и монахамъ.

4) Наконецъ монастыри не могутъ быти обрацаемы въ мірскія жилища и по причинѣ безчинствъ со стороны монаховъ: потому что въ такомъ случаѣ, вопреки требованіямъ справедливости, наказывались бы не одни монахи виновные въ безчинствахъ, но

и монастырь, не безчинствующій и не поддающій повода монахамъ къ безчинствамъ, потому что уставы его святыи.

Монахъ не можетъ брати назадъ своего вклада. Бываютъ икогда случаи, что поступающій въ монастырь съ цѣлю постриженія въ монашество жертвуетъ монастырю даже ту часть своего имущества которая по закону, должна принадлежати его дѣтямъ, и что дѣти потому требуютъ у монастыря своей части. На тотъ разъ 19 правило VII. вселенскаго собора опредѣляетъ: „о вещахъ приносимыхъ изъ собственности, съ объявленіемъ отъ приносящаго, яко посвящается Богу, мы опредѣлили, да пребудутъ по обѣщанію ихъ, пребудутъ ли принесшіи въ монастырь, или изидеть, аще не будетъ сему вины въ настоятель“.

Монастырское имущество не можетъ быти ни продаваемо, ни отчуждаемо. Для доказательства той мысли мы имѣемъ, якъ общія, такъ и частныя каноническія правила. Изъ общихъ мы укажемъ:

1) на 38 апостольское правило, въ которомъ опредѣляется: „епископъ да имѣетъ попеченіе о вещахъ церковныхъ и оными да распоряжаетъ, яко Богу назирающу. Но не позволительно ему присвоивати что либо изъ оныхъ, или сродникомъ своимъ дарити принадлежащіе Богу“;

2) на 40 апостольске и 24 антиохійскаго собора, которыя предписываютъ, чтобы частное имущество епископа было отдѣлено отъ имущества епископіи и другихъ церквей и монастырей съ тою цѣлю, чтобы онъ при своей смерти могъ оставить свое частное имущество кому захочетъ. Что касается частныхъ каноническихъ правилъ, относящихся къ нашему предмету, то мы приведемъ здѣсь толкованіе на 12 правило VII. вселенскаго собора, изъ Педаліона, гдѣ говорится слѣдующее: „Ни епископъ, ни настоятель монастыря не могутъ продавати ничего изъ недвижимыхъ монастырскихъ имуществъ, но если они поступятъ вопреки тому, то сіе должно оставитися недѣйствительнымъ. Необходимо напередъ удостовѣрится, что то или другое недвижимое имущество не приноситъ монастырю ниякой пользы; въ такомъ случаѣ оно можетъ быти продано клирику или земледѣльцу, но не знатному лицу, дабы продажа зъ одной стороны не возбуждала ниякихъ подозрѣній, зъ другой — былъ бы возможенъ выкупъ проданнаго имущества, когда монастырь послѣ пожелаетъ снова пріобрѣсти его себѣ; а то удобнѣе можно сдѣлати съ клирикомъ, или земледѣльцемъ, чѣмъ съ лицомъ знатнымъ. И святыя отцы, заботясь о точномъ соблюденіи ихъ правилъ, въ томъ же 12 правилѣ VII. вселенскаго собора опредѣлили: „Аще же употребятъ лукавый оборотъ, и властелинъ перекупитъ землю у клирика или земледѣльца;

то и въ семь случаевъ продажа да будетъ не дѣйствительна и проданное да будетъ возвращено епископѣ или монастырю, а епископъ или игумень тако поступающій, да будетъ изгнанъ; епископъ изъ епископѣ, игумень же изъ монастыря, яко зѣвъ растогающіе то, чего не собирали“.

Чтобы предупредить всякое злоупотребленіе, которое можетъ быть допущено со стороны епископа или настоятеля монастыря при продажѣ недвижимаго монастырскаго имущества, коль скоро оно не приноситъ пользы монастырю, — для того само собою требуется:

1. чтобы игумень и экономя монастыря представляли дѣло монастырскому собору на разсмотрѣніе и обсужденіе;

2. чтобы игумень представлялъ епископу письменный протоколъ разсужденій монастырскаго собора на окончательное утвержденіе;

3. чтобы епископъ предлагалъ такое дѣло на обсужденіе епархіальной консисторіи и также прислушивался къ общественному мнѣнію, потому что, въ противномъ случаѣ, не епископъ, не игумень не могутъ избѣжати тяжелыхъ нарѣканій.

Въ монастыри долженъ быти экономъ. Изъ многихъ правилъ, которыя предписываютъ, чтобы управленіе церковнымъ имуществомъ совершалось и безъ свидѣтелей, мы для доказательства нашей мысли, укажемъ на 11 правило VII. вселенскаго собора, въ которомъ говорится: „такъ якъ въ каждой церкви долженъ быти экономъ, то слѣдовательно долженъ быти экономъ и въ монастыри, и если настоятель не сдѣласть сего, то епископъ обязанъ поставити въ монастыри эконома.“ Число экономовъ монастыря должно быти опредѣляемо количествомъ и обширностію монастырскаго хозяйства; потому въ монастыряхъ съ болѣе обширнымъ хозяйствомъ для каждой отрасли господарства назначается особый экономъ, на пр. одинъ экономъ для приходовъ и расходовъ и вообще для внутреннаго господарства монастыря; другій для наблюденія за полями и лугами; третій для наблюденія за лѣсами; четвертый за монастырскимъ скотомъ и т. д.; потому что гдѣ неослѣдовало такого роздѣленія въ господарствѣ а существуетъ только одинъ экономъ, тамъ при самомъ лучшемъ усердіи онъ не исполнитъ своихъ обязанностей, ни якъ экономъ, потому что одинъ человекъ не въ состояніи достаточно наблюдать за всѣми частями обширнаго и сложнаго господарства, ни якъ іеромонахъ, потому что матеріальное господарство монастыря отвлекаетъ его отъ исполненія его церковныхъ обязанностей, отъ которыхъ не могутъ освободити его ни епископъ, ни тѣмъ меньше настоятель; въ тоже время большое господарство отнимаетъ

у него время, которое онъ, какъ монахъ, долженъ употребляти на благочестивыя размышленія, также на свое умственное образование, на чтеніе и изученіе библии, твореній св. отцевъ и другихъ богословскихъ, историческихъ и религіозно-моральныхъ сочиненій. Такимъ образомъ, чтобы іеромонахъ, занятый экономіею монастырскою могъ жити согласно своему главному пресвитерскому званію и ради веденія монастырской экономіи, не унизился до состоянія мірскаго эконома и не мнѣлъ повода уклоняться отъ добрыхъ уставовъ монашества, чего св. отцы отнюдь не имѣли въ виду, когда узаконяли, чтобы монастырь имѣлъ своего эконома, для сего необходимо въ монастыряхъ съ обширнымъ господарствомъ и значати многихъ экономовъ. И поелику іеромонахи, какъ люди грамотные, обязаны по порядку исполняти въ монастыри всякія послушанія какъ тяжелыя такъ и почетныя, то не слѣдуетъ избирати эконома на всю жизнь, но онъ должинъ быти избираемъ изъ званія іеромонаховъ на два или много на три года; такъ какъ распределеніе другихъ монастырскихъ послушаній между монахами также измѣняется ежегодно, и только игумень или архимандритъ поставляются на всю жизнь.

О контроль надъ монастырскимъ имуществомъ. Поелику монастырское имущество составляетъ общецерковное имущество и собственность религіознаго общества, назначенную для религіозныхъ и благотворительныхъ цѣлей; то отсюда слѣдуетъ, что оно подлежитъ контролю, стоящему въ внутренней связи съ общимъ церковнымъ организмомъ.

Не посредственный контроль и надзоръ надъ монастырскимъ имуществомъ принадлежитъ настоятелю вмѣстѣ съ монастырскимъ соборомъ, дабы оно сохранялось въ цѣлости, а о доходахъ велась точная записъ: настоятель и монастырскій соборъ отвѣчаютъ за цѣлость монастырскаго имущества, потому что 12 правило VII все ленскаго собора наказуетъ исключеніемъ изъ монастыря за растрату монастырскаго имущества.

Посредственный контроль и надзоръ надъ монастырскимъ имуществомъ пренадлежитъ епархіальному епископу. Тотъ епископскій контроль и надзоръ клонится къ тому:

1. чтобы настоятель и монастырскій соборъ добросовѣстно исполняли постановленія епархіальнаго собора, относяціяся до монастырскаго имущества;

2. чтобы также добросовѣстно были исполняемы игуменомъ и монастырскимъ соборомъ епископскія распоряженія, имѣющія отношенія къ монастырскому имуществу;

3. чтобы представлялся епископу для повѣрки и высшей ревизіи годовый отчетъ, вмѣстѣ съ описью движимой и недвижимой собственности монастыря.

То право епископа контролировать и наблюдать надъ монастырскимъ имуществомъ возлагаетъ на него строгую отвѣтственность; потому что тоже выше приведенное правило VII. вселенскаго собора изгоняетъ съ епископской кафедры того епископа, который или самъ расхититъ церковное имущество, или оно будетъ растрачено по его винѣ.

Протоіерейства. Протоіерействами называются тѣ общественныя части въ церковномъ организмѣ, которыя, образуя округи въ епархіи, обнимаютъ собою нѣсколько приходовъ. Нынѣшнія протоіерейства учреждены вмѣсто хоръ епископовъ бывшихъ въ зрѣнія времена составными частями епископскихъ епархій; слѣдовательно учрежденіе протоіерействъ ведетъ свое начало отъ древности, и они были учреждены съ тою цѣлю, чтобы дѣла церкви тѣснѣе обобщались между собою подъ каноническимъ управленіемъ и надзоромъ, и чтобы духовенство и народъ имѣли въ близи себя представителей церковной власти, къ которымъ бы они могли обратиться въ случаяхъ необходимости и разнымъ церковнымъ предметамъ, и которыя бы наблюдали за ихъ поведеніемъ.

Протоіерейства могутъ быть учреждаемы и преобразуемы только въ слѣдствіе опредѣленій епархіальнаго синода, смотря по мѣстнымъ отношеніямъ отдѣльныхъ приходскихъ общинъ. Протоіерейства ограничуются только тѣмъ кругомъ дѣйствій, якіи узнавъ имъ синодомъ и епархіальнымъ епископомъ, потому они не независимо, но только въ слѣдствіе даннаго имъ синодомъ и епархіальнымъ епископомъ дозволенія и полномочія, могутъ исправляти свои обязанности.

Епархіи. Епархіями называются тѣ общественныя составныя части въ церковномъ организмѣ, которыя, составляясь изъ многихъ протоіерействъ, образуютъ составныя части митрополіи.

Епархіи могутъ предпринимати ничего въ важныхъ церковныхъ дѣлахъ безъ собора своей митрополіи; но распоряжаются и управляютъ церковными дѣлами въ своихъ протоіерействахъ, и посредствомъ нихъ въ подчиненныхъ имъ приходскихъ общинахъ и монастыряхъ, согласно съ церковными правилами. (Апост. 34). Епархіи должны оставатися неизмѣнны относительно своихъ предѣловъ, какъ они были опредѣлены въ древности; потому приходы не могутъ быть безпокоимы; не отдѣляемы отъ той епархіи, къ которой они всегда принадлежали. Но если въ теченіе 30-ти-

лѣтняго срока якая нибудь епархія предъявитъ споръ о возвращеніи одного или нѣсколькихъ приходовъ отъ епархіи сосѣдней и будетъ стояти на томъ, будто бы то едѣлано въ отношеніи къ ней несправедливо, то то несогласіе должно быть обсуждено и рѣшено на соборѣ епископовъ митрополіи. (IV. всел. 17. Bingham. tom. 11, 77.)

Новыя епархіи могутъ быть открываемы только въ слѣдствіе опредѣленія митрополичьяго собора, составленнаго изъ представителей клира и вѣрнаго народа всѣхъ епархій, принадлежащихъ къ митрополіи.

Поводами къ учрежденію якої нибудь новой епархіи могутъ служить:

1. большая отдаленность многихъ приходовъ отъ епископской кафедры;

2. чрезмѣрное умноженіе вѣрнаго народа.

Такъ ревностный епископъ Августинъ иппонійскій, когда замѣтилъ, что его епископскій округъ очень обширенъ и многіе приходы слишкомъ, отдалены отъ епископской кафедры, согласился съ областнымъ соборомъ учредить изъ епархіи иппонійской еще другую, что и случилось, когда была учреждена та новая епархія въ Фоссулъ. Точно также и митрополитъ нумидійскій когда увидѣлъ, что, обращеніемъ очень большаго числа Донатистовъ, значительно увелечалось количество членовъ его епархіи, просилъ, чтобы изъ его епархіи была образована еще новая, что и было исполнено, когда извѣстный Антоній былъ поставленъ во 3-го епископа областнымъ соборомъ. (IV. VI. Bingham tom. 1. pag. 177).

М и т р о п о л и и. Митрополіями называются тѣ общественныя составныя части церковнаго организма, которыя состоятъ изъ многихъ епархій, принадлежащихъ одной и той же народности мірянъ, клириковъ и епископовъ, согласно 34-му апостольскому правилу, которое говоритъ: „епископамъ каждаго народа подобаетъ знати перваго изъ нихъ т. е. своего митрополита.

Пределы митрополій должны быть сохраняемы согласно древнему обычаю (I. всел. 6. II. всел. 2; IV. всел. 17, 25), и одна митрополія не можетъ присвоити себѣ другой митрополіи сосѣдней, издавна существовавшей. Сосдиненіе, или смѣшеніе одной митрополіи съ другою, чтобы изъ двухъ составила одна митрополія, не позволяются даже въ томъ случаѣ, когда обѣ митрополіи находятся въ одномъ и томъ же городѣ, III. всел. 8). Но если якая либо митрополія, подвергшись гоненію лишится своихъ епископовъ и пресвитеровъ, то ближайшая митрополія обязана оказывать такой митрополіи всевозможное попеченіе и заботливость и содѣй-

ствовати тому, чтобы, по прекращеніи гоненія, она снова была приведена на свое прежнее состояніе. (I. всел. 6). Еще правило опредѣляетъ (IV. всел. 12.): „митрополія не можетъ быть, по просьбѣ того или другаго епископа, раздѣлена на двѣ части гражданскою властію; но епископъ, покусившійся на то, долженъ быть низверженъ зъ своей степени.

Митрополіи равноправны между собою и независимы одна отъ другой даже въ томъ случаѣ, хотя бы двѣ или много митрополій находились въ одномъ и томъ же царствѣ.

Поводами къ учрежденію митрополіи могутъ служить слѣдующіе случаи. Первый предусмотрѣнъ 34-мъ апостольскимъ правомъ, которое предписываетъ „Епископамъ каждого народа имѣти подобаетъ своего митрополита“; отсюда слѣдуетъ, что по кореннымъ правиламъ нашей православной церкви, во всѣхъ богослуженіяхъ, церквахъ и частяхъ управленія долженъ быть употребляемъ языкъ вѣрнаго народа, — что пресвитеры и епископы вмѣстѣ съ митрополитомъ должны принадлежать къ той же самой народности, къ которой принадлежать вѣрующіе.

Второй случай предусмотрѣнъ 17 правиломъ IV. вселенскаго собора, которыя опредѣляютъ: „аще царскою властію вновь устроенъ, или впередъ устроенъ будетъ градъ; то распредѣленіе церковныхъ приходовъ да послѣдуетъ гражданскому или земскому порядку.“ Согласно съ этими правилами Василій Великій, когда увидѣлъ, что египетская митрополія, въ гражданскомъ управленіи, раздѣлена на двѣ провинціи, допустилъ учредить новую митрополію изъ той части египетской митрополіи, которая была причислена къ другой гражданской провинціи Египта; и по сликѣ главнымъ городомъ той другой египетской провинціи была Тіана, гдѣ раньше также была епископская кафедра, занимаемая епископомъ Анѳимомъ, то и учрежденная по той причинѣ митрополичья кафедра перенесена въ Тіану, и мѣстный епископъ Анѳимъ сдѣлался первымъ митрополитомъ Тіаны. На томъ же основаніи объ тѣхъ митрополіяхъ потомъ были распредѣлены согласно предѣламъ гражданского управленія, и были учреждены нѣкоторыя новыя епархіи, когда областный соборъ нашелъ то полезнымъ. Григорій Назіанзинъ, воздавая Василію Великому высокую похвалу за то дѣло, говоритъ, что только Василій могъ совершити столь великодушное достойное удивленія дѣло. (Bingham. tom. 5. pag. 170). Учрежденіе новой митрополіи по случаю чрезмѣрнаго распространенія, дозволяется на основаніи 24 правила Карфагенскаго собора, которымъ нумидійская митрополія, по причинѣ ея большаго пространства, раздѣлена на двѣ части, на митрополію нумидійскую и митрополію мавританскую.

П а т р і а р х а т ы. Патріархатами называются тѣ общественныя части организма церкви, которыя состоятъ изъ многихъ митрополій. Патріархаты суть самыя обширныя общественныя части церкви; потому что вся вселенская церковь, по раздѣленіе церквей на восточную и западную, считаетъ на востокъ только четыре патріархата, въ которые включаются всѣ прочія общественныя части церкви, такъ малыя, якъ и большія.

Патріархаты, подобно другимъ общественнымъ частямъ церковнаго организма, независимы другъ отъ друга, слѣдовательно самостоятельны и равноправны. Существующее между ними различіе опредѣляетъ порядкомъ кафедръ т. е. ихъ мѣстомъ чести на соборѣ. Церковными правилами предоставлено первое мѣсто Константинопольскому патріарху, второе — Александрійскому, третье — Антиохійскому, четвертое наконецъ Іерусалимскому. Пока Римскій патріархатъ находился въ единеніе съ другими, до тѣхъ поръ первое мѣсто принадлежало Римскому патріарху, а потомъ слѣдовали другіе въ указанномъ порядкѣ. (I всел. 6, 7; II. всел. 8; IV. всел. 36).

Predică

pentru Dumineca a 13 după Rusalie.

„Pre cei răi cu rău îi va perde.“
Mat. 21. 41.

PREA IUBIȚILOR ASCULTĂTORI!

Adâncu sub demnitate-și se cufundă omul, carele răspinge charul lui D-șeu: Domnul îl părăsesce și el se cade totu mai multu în fără-de-legi.

In poporul iudaicu avemu unu esemplu viu. Canaanul, patria Israiltenilor, a poporului alesu alu lui D-șeu a fostu țară bine-cuvântată și fericită, țară, în care curgea lapte și miere, ádecă: în care se aflau de toate bunetățile în abundență, dară ea a fostu bine-cuvântată numai câtu pênă cându locuitorii ei au âmblatú în căile Domnului: In-dată-ce nu și-au împlinitu dătorințele, călcându prescripțele Domnului, au cădutu din ce în ce totu mai multu în lucruri rele și fără-de-legi, în câtu starea lor s'a făcutu de totu tristă. — Prea bunul D-șeu însă nu i-a părăsítu de totu, căci elú voiá, ca ei să se îndrepte și să se întoarcă; de aceea li-a trâmísu bărbați aleși, ádecă proroci, ca să li ceară samă de purtarea lor. Iudeii însă alunecați uă-dată, cum eráu, s'au cufundatú totu mai multu în cele rele; ei au pusú mâna pe tramiși Domnului, și pre unii i-au bătutu, pre alții i-au ucisú, ear' pre alții i-au ucisú cu petre. Nu destulú cu atâta; ei cutedară âncă și mai multu, căci tramișindú Domnul pre unicul seú fiu, ca să li iaie samă de lucrările lor, ei și pre acesta, pre Domnul lor, l'-au prinsú și l'-au omoritú. Ce răutate! ce cădere adâncă! Pentru aceea s'a mâniatú Domnul și i-a bătutu pe nevrednicii aceia cu asprime mare.

Starea Iudeilor, pe câtu de fericită și de bine-cuvântată era mai 'nainte, pe atâta de tristă și nefericită s'a făcutu în urmă. Căci unde-sú acuma Iudeii? Asemenea frunzelor cădute și mênate de fortună, asemenea pulberii rădicate și mênate de vântú sântú ei astă-di, desfăcuți și rásipiți între toate popoarele pământu-

lui, fără țară, fără patriă, urgișiți și respinși de toți. Și eacă vina acestei stări atât de triste și de ticăloase a poporului, ce eră fericită odinioară, nu o poartă decât păcatele lui. „Că nu am ascultat poruncele tale, și ne-am dat în jăfuiri, și în sclăviă, și în moarte, și în esemplu de ocară la toți, la cari suntem respinși“, plânge Tovie (3. 4.) În ei s'a împlinit în adevăr cuvintele santei evanghelie de astă-zi: „cei răi cu rău se vor perde“ (Mat. 21. 41.); ceea ce îi așteaptă pre toți păcătoșii necăiți.

Din istoria poporului israiltean vedem așa-dar, că starea celui cădută ăă-dată în păcate, este ăă stare nefericită, ăă stare tristă, ticăloasă. Ce contribue însă să fiă starea păcătoșului nefericită, tristă, ticăloasă?

Mai ăntăi trecutul îi strigă: omule! multe le-ai perdat, cari nu se mai pot întoarce neci îndreptă;

Apoi prezentul îi strigă: păcătoșule! ăă vină grea îți apasă inima;

În fine venitorul îi strigă: ai să dai samă lui Dumnezeu de purtarea ta.

I.

Trecutul îi strigă păcătoșului: multe le-ai perdat, cari nu se mai pot întoarce, neci îndreptă.

„Părinte! o părinte! bine-cuvintează-mă și pre mine! Nu ai păstrat Tu ăă bine-cuvântare și pentru mine?“ (Moisi 27 34.) așa întrebă și strigă, lăcrimându și cu voace amărîtă nefericitul Esaū. El ăă fiind ăă june, îi vîndu lui Iacov ăă cu nesocotință toate drepturile de ăă naștere, lăpădându-se cu jurămînt ăă nu numai de toată moștenirea părintească, ci tot ăă-ăă-dată și de promisiunea d-deiească, că din el ăă după trup se va nasce Mesia. Și cu ce preț ăă s'a distăcut el ăă de ăă moștenire atât de mare și de sperănte sale cele mai frumoase pentru urmașii săi? Aă, pentru ăă imbucătură lăcomă, pentru un ăă blid de linte! Aă de puțină văloare a avut ăă în ochii lui dreptul ăă nașeri! Ușurința minții, nebăgarea de samă și lăcomia l'-ăă lipsit pre Esaū de drepturi atât de prețioase, de dreptul ăă nașeri de bine-cuvântarea părintească, și de promisiunea, că dintr'ăănsul se va nasce Mesia! Eară Iacov ăă fratele lui cel mai tîner ăă fost bine-cuvîntat de Iacov, pentru-că a fost mai întelept, mai cu băgare de samă.

Abiă acum i-se deschid lui Esaū ochii, abiă acuma cunoasce el, ce a perdat; de aceea aleargă la părintele său, se văletă,

plânge și strigă: „Părinte! bine-cuvintează-mă și pre mine! aș doară numai ție bine-cuvântare este la tine?“ (I. Moisi 27. 38.) Însă era prea târziu; de aceea îi răspunde Isaac: „Eu am bine-cuvântat pre fratele tău, și el va rămâne bine-cuvântat; eu l'am făcut pre el Domn preste tine și pre toți frații tăi i-am dat lui de servii, și cu vin și grâu l'am întărit pre el; acum ce să mai faci pentru tine, fiul meu?“ (I. Moisi 27. 37.) Acum îi părea lui Esau încă și mai rău, că a fost atât de nepriceput și de nesocotit; el strigă cu voce tare și amărită și cerea cu stăruință: „Părinte! bine-cuvintează-mă și pre mine! aș doară numai ție bine-cuvântare ai Tu? însă înzădar, ochii părintelui, murind, prinsese a se închide; gura a amuțit, eară mâna, dela care cerea bine-cuvântare, a se răcit și amuțit!“

Vedeți, iubitorilor ascultători, așa îl muștră pre acest fiu nepriceput trecutul, dăile ușurinței și neînțeleptirii lui, îi părea rău și cu totu dreptul, căci perduse multe, multe, ce nu i-se mai puteau întoarce, nici îndrepta.

Eară tu, creștinule nefericite! oare ce perdi tu, păcătând? Caută înapoi la dăile tale, caută la dăile copilăriei tale, când încă nu scieai nimic de chin și de suspin; acelea aș fostu dăile cele mai fericite, dară totu-ție dată și cele mai hotărâtoare pentru venitorul tău. Noi cu toții șim, că cine se nasce a două oară din botedă prin apă și prin spiretul sântu, acela nu numai că se curătesce de totu păcatul, ci devine și fiul lui D-deu, se face prin urmare moșteanul împărăției cerului. Păstrându-și această nevinovăție, este securu, cum-că după viața astă pământească va intra în patria eternă: Se poate oară ce-vă mai scumpu, mai prețiosu pentru omu, decât patria cerească?

Și vedeți, o omule, ceea ce este mai prețiosu, ceea-ce unicu are vâloare în eternu, ceea-ce a fostu podoaba copilăriei tale, ceea-ce unicu poate usca lacrimele oamenilor, ușură greul vieții pămâtesci și îndulce oara morții, — vedeți! aceea perdi tu făcându vr'unu păcatu, și nu-ți rămâne decât greutatea lui ce îți apasă necontenitu conștiința. Ca nefericitul Esau perdi și tu, dară nu perdi vr'ună moștenire pământească, ci moștenirea cerească, viața raiului, viața eternă, la care ai dobândit drepturi prin botedă, dară care o nesocotesci și o perdi prin ușurătatea ta, prin desfătări trecătoare, prin păcatele tale.

Caută îndereptu, o păcătoșule! la dăilele cele fericite ale vieții tale, pecândă încă erăi curatū de pata păcatului; și eacă! după-ce ai păcătuitū, te mai poți mângăia, dicendū, că pururea ai fostū feritū de păcate și că totū bine ai făcutū și că binele, ce-l-ai făcutū, întrecū păcatele tale!.... O nu! căci, de ai fi fostū erī curatū ca neașa și minunatū ca cedrul Livanului, totu-și, alunecându-te astă-đi, toate ți-sū perdute. Dară cu câtū mai multū nu îți vor fi toate perdute, dacă petreci de multū, — poate foarte de multū în păcate! Timpul trecutū, dăilele trecute ale vieții tale sūntū perdute, și nu le poți redobândi neci cu toate bunurile pămēntesci; eară muștrarea cugetului îți rēmāne și te apasă și te vor apēsă necontentitū, pēnă-ce nu te vei desface de păcatele tale, strigāndu-ți neînterrupted: perdutu-l'ai pre D-đeu și bine-cuvēntarea lui, tu ai perdutū fericirea ceriului.

II.

Starea păcătoșului se îngreue însă încă mai multū cu aceea, că și presēntul îl muștră necontentitū, dicēndu-i: uă vină grea îți apasă inima.

„Tată! greșit'-amū la ceriū și înăntea ta. și nu mai sūntū vrednicū a mă chiāmă fiul teū“. (Luc. 15. 21.) Astū-feliu se căină în urmă fiul celū rētăcitū. Acestū fiu neferice își cerū cu obrășnicia nerușinată partea din moștenirea părintească, ca să-și căute fericirea în străinătate. Viețuindū apoi în desmierdări și răsipindu-și toată averea, a fostū silitū în urmă, în țară depărtată să pască porcii și să-și stīngă foamea chiarū cu rădēcinele, ce le scurmău porcii. Atunci abia și-a venitū elū în fire, părēndu-i rēu de nesocotința și ușurătatea de mai 'nainte; și consciința îl muștră necontentitū, dicēndu-i: așa ți-se cade, toate nēcăđurile, ce le suferi, nu sūntū decâtū urmările traifului teū desfrēnatū și ale minții tale nechipsuite. Îi păreă rēu, nu numai că și-a rēsipitū moștenirea, ci mai alesū, că a păcătuitū înăntea părintelui său. De aceea diceă: „Scula-mē-voiū și mă voiū duce la părintele meū, și-i voiū dice: „Părinte! păcătuit'-am la ceriū și înăntea ta, și nu mai sūntū vrednicū a mă chiāmă fiul teū.“ (Luc. 15. 18.)

Asta însă e soartea și a fiă-cărui omū păcătoș. Dacă-și aruncă ochiū asupra dăilelor vieții sale trecute și vede, că este vinovatū, cum-că a perdutū multe și mari bunătăți, atuncea îi strigă consciința încă mai tare: Nefericitule! unde ai ajunsū acum? Păcătuit'-ai și nu mai esci demnū a te chiāmă fiul lui D-đeu!

Scii tu însă, o omule! ce vra să dică aceasta: să ambli încărcatū de păcate înaintea feței lui D-deū? Adu-ți numai aminte, ce este păcatul și în-dată vei cunoasce ticăloșia păcătosului și starea lui nefericită! — Păcatul este ũă călcare a poruncei lui D-deū cu scirea și cu voia omului. Prin urmare, păcatul este neascultare, revoltare, nemulțămire înaintea bine-făcătoriului celui mai înaltū, este ultare de D-deū. Făcându-se însă omul vinovatū de fără-de-legi și petrecându într'insele ne'nterrupted, spuneți-mi, nu-lū va învinovăți voacea conștiinței ne'nterrupted, dicându-i: ũă vină grea, de totū grea îți apasă inima?

Păcatul este însă și nemulțămirea cea mai mare față cu D-deū, căci de unde sūntū toate, câte le avemū? doară ni vinū numai dela D-deū. Elū este tatăl nostru, bine-făcătoriul nostru celū mai mare; elū ni-a datū și ne-a îndestratū cu de toate cele, câte ni sūntū de trebuință, atātū spre a ni susține vieața astū pămētească câtū și spre a dobēndi vieața eternă. Grija și dragostea lui se arată și se cunoasce în toate făpturile; ba din dragoste chiarū și pre unicul fiū și-l'a datū morții dreptū rescumpărare pentru păcatele omului. — Ce fără-de-lege, ce nemulțămītă nu e așa-darā, dacā creștinul nescotesce dovedile cele nenumērate ale îngrijirii și dragostii lui D-deū!

Ăncă mai multū: a cui conștiință este îngreuiată cu păcate, acela nu numai că e nemulțămitoriū și neascultătoriū ci chiarū îlū și desprețuiesce pre D-deū; căci omul păcatosū se feresce de totū lucrul dumnezeiescū și pune joase și rele înaintea celor înalte și sante. Luați sama numai la omul trufașū; elū desprețuiesce, defăimă la ori-ce ocājune nu numai pre frații săi, ci și totū lucrul, ce se ține de Dumne-deū. Omului sgārcitū îi placū mai multū decâtū ori-ce bunurile pāmētesci, și sūntū în ochii lui mai mari chiarū decâtū D-deū, căci unde-i este avuția, acolo îi este și inima, și după cuvēntul mântuitoriului, neputēndū șerbī de ũă-datā la doi domni, șerbesce numai Deului său, adecā lui Mamon, earā pre D-deul celū adevēratū îlū desprețuiesce... Unii ca acestia, defaimāndū și desprețuindū pre D-deū, nu sūntū mai multū fiī ai lui D-deu, ci ai diavolului, după cuvintele apostolului Ioanū I. 3. 8.: „Cine păcătuiesce, acela este șerbul păcatului; cine păcătuiesce, este dela diavolul.“ O ce judecatā cumplită! Cine păcătuiesce, se face proprietatea, jertva diavolului, a ucigașului omenescū din începutū!

Vedeți așa-dara, iubitorilor ascultători! fiā-care păcatū este ũă neascultare, ũă nemulțămire, ũă defăimare față cu D-deū, ũă supunere

sub tirănia diavolului: Starea păcătosului este ăă stare de totă ticăloasă. Recunoscând'-o aceasta ăă-dată, păcătosul este nevoită să se caineđe ca fiul rătăcită: „Parinte! greșit'-am la ceră și înăntea ta și nu mai sântă vrednică a mă numă fiul teă.“

III.

Însă cu totul nesuferită o face starea păcătosului viitoră; acesta îi strigă, amenințându-lă: Eacă! se apropiă răsplata județului lui D-deă!

„În care đă vei mănă din fructul pomului acestăia, cu moarte vei mură.“ (I. Moisi 2. 17.) Cu aste cuvinte îi amenință D-deă pre protopărintăi nostri, dacă vor mănă din fructul pomului sciinței binelui și ală răului. De astă amenințare și-a adusă aminte Adamă, în-dată-ce a mănăcătă din fructul oprită. De aceea căutău protopărintăi nostri plini de căință, de rușine și de frică să se ascundă de fața lui D-deă în tufari. Și cum trebuă să-li fiă atuncea la inimă? în totă minutul ascepteău pedeapsa și trebuăă să suspine: vai de noi! eacă! ni vine moartea și nu vom mai fi! Până de cătră sară îi lasă D-deă în astă stare nesuferită și ticăloasă, și atunci abă răsună glasul în Edemă: „Adame! Adame! unde escă?“ (I. Moisi 3. 10.) Cine ar pută spune, cum se înspăimântău, cum se văietău ei, ađindă vocea aceasta: Vai de noi! vor fi đisă ei, vai de noi, că se apropiă răsplata județului lui D-deă!

Așă li-se întemplă însă tuturor păcătoșilor și în đăua de astă-đă; ei cu toți calcă în urma păcătoșilor protopărintă și și dobândescă cu peccatele loră frica pedepsei venitoare. Și pedeapsa aceasta îi va ajunge; căci pedeapsă d-deăescă, deși vine încetă, dară vine de bună samă.

O nefericite! Dacă nu-ți deschide ție ochiă trecutul, care îți strigă: multe le-ai perdută, cari nu se mai potă întoarce, necă îndreapta! Dacă nu te cutremuri de vocea presântului, carele te învinovătesce de peccate, — apoi măcară vocea venitorăului să te tredească din somnul peccatelor tale, carele îți strigă neîncetată: eacă! se apropiă răsplata județului lui D-deă!

Da! te asceptă pedeapsa din toate părțile. — Saă cum? poate ai îndrăsnă să te lăuđă și să đică: amă trăită după placul inimei mele, nu mi-a mai păsătă de vorbele preoților, și ce mi-s'a întemplată? Sântă sănătosă, câmpul îmi înverdesce și înfioresce, că ți-i de a dragul să căuți la đinsul; în vite îmi merge bine; bani și de toate amă de ajunsă: — eacă norocul nu mă lasă! — Dară

spune-mi, o sumețule! pe ce temelie ți-ai făcut casa speranțelor tale? Eu îți spun: pe năsipă! căci viindă ăă-dată ploaie și vântă, îți voră dărimă casa și căderea ei va fi cumplită! Seăă poate ai putere asupra vânturilor și orcanelor, asupra fulgerului și focului? De nu, apoi tremură! căci veđi, numai ăă suflare și totă norocul ți-i dusă! Spune-mi, unde locuiesci? Nu locuiesci pe pământă între fi oamenii? Ce este însă pământul? ăă ruină a unei străluciri trecute și în ruina aceasta se sbuciumă oamenii, luptându-se cu totă-feliul de necăduri și neajunsuri: aice gemă copiii, dincolă plângă veduvele; aice se vaită bolnavii, dincolă se sbată cei ce-să în gura morții și de-asupra chaosului ticăloșiei răsună neîntreruptă cântarea funebrală a clopotului, — pe ori unde îți întorci piisorul, dai de morminte și te atingi de oasele părinților. — Toate aceste însă nu sântă decâtă urmările triste ale păcatului, sântă blăstemul pământului!

Pută-ai oare află aice pe pământă ună locă, de care ai pută dice: aice este bine, aice n'am a mă teme de nemică? — Eăă dică, că nu! de-oare-ce consciința păcatului în totă locul nu te mai lasă în pace; ca umbra te urmăresce pretutindene; ca ună verme roade totă-una la inima ta. Fără pacea sufletului e însă ori-ce plăcere pămăntească ca mărul sodomiană: pe din afară frumosă, în lăuntru însă plină de pulvere și cenușă.

Să dicemă, că ți-ai năduși voacea consciinței, ascundându-te ca protopărinții sub tufarii Edemului pēnă în sara vieții tale; cu toate acesta ăă-dată totă îți va sună oara și ăă voace te va chiamă și pre tine, dicându-ți Adame! unde ești?... va întrebă: omule! alcătuită din pulvere și cenușă, unde ești? Vină încoace, ca să te prefacă eară-și în pulvere și cenușă! — Cum îți va fi la inimă atunci, cândă vei audă voacea aceea, și cândă te va apucă moartea cu mânele ei cele reci? Cum îți va fi, cândă te vor despărți de casă, de avere și de toate? Atunci vei cunoasce prea bine, că numai una ți a fostă de trebuință, și că toate cele-l'alte nu erău decâtă deșertăciune. Atunci te vei încuminți, însă ce folosă, că va fi prea târđiă. Toate! toate le vei perde, muștrarea pentru păcatele și fără-de-legile tale însă nu o vei perde neci ăă-dată! Da! în momēntul celă de pe urmă se grămădesce trecutul, presēntul și venitorul asupra omului păcătosă, se stringe asupra capului lui totă timpul, chiară și vecia, de-i facă desperarea cumplită. Întru adevără! de nu ar mai urmă nemică, totă-și astă momēntare a consciinței, astă desperare ar fi destulă. Înșă elă are să treacă în veciă,

acoló are să se înfățișeze înaintea scaunului judecătóriului celui prea dreptú, înaintea căruia nu este deosábire între persoane, neci desvinuire, și înaintea căruia nu se poate negá nemică. Atunci ce-lú poate asceptá pre pécátosul celú necáitú decâtú hotárírea: „du-te dela mine slugá leneșá și netrebnică! — du-te în întunericul celú mai din afará, unde va fi plânsú și scírșnirea dinților“.... Vai ție, o pécátosule necáite! in eadú, în focul celú nestínsú au să te arunce, ca să petreci cu diavolul și șerbii lui în eternú.

Vedí, o nefericitule, acesta este venitoriul tēú. — Acuma nu esci segurú. Te affi de asupra unui abisú cumplitú, și picí!... eacá picí — o! rētrage-te, întoarce-te, iute, fără să perđi multú timpú și cautá calea cătrá mántuire, calea, care să te ducá la D-deú, părintele nostru, calea adevēratei pocáințe. Asta-dí, fără amēnare, pocáiesce-te și nu te lásá pe mâne, pe oara cea din urmă; căci cine poate să se pocáieascá acuma, și nu voiesce, va vení timpul să voieascá și nu va poté. Úá sîngurá ochire în trecutú, presēntú și venitoriú să ne îndemne la pocáința fără amēnare!

Să ne întoarcemú așá-dará, Iubiților! la D-deú cu cáința adeveratá și depliná, și să fimú securi, că vomú aflá charú și mántuire, de am fi și câtú de mari pécátóși; căci astá sigurânța ní-a dat'-o Isusú Christosú prin moartea sa cea de pe cruce. Prin pocáința aflá ertare și primire și fiul celú rătécitú și perdutú, prin pocáința ne vomú face și noi pártași împērăției ceriului.

Înainte de toate se cere însá, ca să apropiámú de D-deú cu spiretú de pocáința și apoi să ne rugámú, ca să se îndure de noi. Căci numai astú-feliú vomú priimi toate după cuvēntul Mántuitorului: „Ort câte veți cere dela Tatál în numele meú, aceea vē va dá voaúe.“ De amú făcutú pécate și fără-de-legi, să ne purtámú asemenea copiilorú căiți. Căci făcēndú copilul vr'úá greșalá, neascultāndú, eacá vine tatál sēu mániosú, de rădicá varga asupra lui; copilul însá aleargá plāngēndú și rugāndu-se la maică-sa, care îlú primesce și se roaga, ca tatál sēu să-lu erte āncá úá datá. — Așá să facemú și noi; plāngēndu-ne de pécatele și fără-de-legile noastre, și de frică județului lui D-deú, să luámú scáparea noastră la preacurata fecioara Maria, maica noastră și să o ímplorámú, ca să ímblāndascá cu rugele ei mânia cea dreaptá a lui D-deú.

Voi însá, fericiților, voi copiilor, voi în dīlele junetei voastre, cum sūnteți āncá curați și nevinovați, nu uitați, că starea și căile

pecătoșilor sîntu foarte ticăloase și infricoșate! Nu vë încredeți lumii îndereptnice și măgulirilor ei; feriți-vë de pecate mai multu de câtu de șerpele celu veninosu. Pentru voi m'ași rugă eu astă-di lui D-deu: „Părinte sante, ține-i pre ei, ei sîntu ai tēi, a lor este împărăția cerului.“

Ear' voi, părinților! feriți-vë copiii de puterea rēului; nu-i lăsați, unde li-se poate strică nevinovăția. Luați esemplu dela sânta Anna, care a crescutu unu copilașu sântu, cum a fostu Maria, prin care a venitū în lume mântuirea genului omenescū.

Și acuma îmi rădicu la Tine inima, o Dumneđeule; Doamne alu îndurării! bine-cuvēnteadă astă-di poporul tēu celu căitū! și fă, ca să rēsară grēuntele acestu neînsemnatū, ce 'l-amū sēmēnatū în inimile auditorilorū acestora, ca să se desvoalte, să proasperedē și să aducă frupte demne de căință adevērată și mântuitoariă. A MINŪ!

C. SBIERA,
parochū în Hliboca

Науки для народа.

ЖV.

Блажени милостивіи, яко тіи помиловани будуть.

Господь Богъ милостивъ, Его милость безконечна. О милости Божой спѣвае царь Давидъ:

„Щедръ и милостивъ Господь, долготерпеливъ и многомилостивъ. Яко по высотъ небеснѣй отъ земли, утвердилъ есть Господь милость свою не боящихся его. Милость же Божья отъ вѣка до вѣка. (Пс. 102). Щобы мы стались участниками Божой милости, щобъ мы помилованіи були, на то треба, щобъ и мы милостивыми були.

Якимъ способомъ можъ милостивымъ чоловѣкомъ статися? Слушайте! Чоловѣкъ дуже дивне сотворѣнне. Кожда звѣрь жіе лише тѣломъ, она не мае души, ангелы зновъ мають душу безъ тѣла, а чоловѣкъ одинъ зложеный изъ тѣла и зъ души. Много, дуже много людей на свѣтѣ жіе, а то одні тѣлесно нещастливіи, другі зновъ душевно хоріи а въ третехъ душа и тѣло такъ ранами покритіи, що здорова въ нихъ на макове зерно не найдешъ. Мы можемо бути милостивыми для тѣла и для души нашего ближнего, що до тѣла нашего брата объявляемъ милость, если сповняемъ все то, що угодники Божі сповняли, и до котрыхъ на страшномъ судѣ Спаситель міра такъ говорити буде: „Прійдите благословенніи Отца моего, наслѣдуйте уготовенно царствіе небесное отъ сложенія міра. Взалкахся и дасти Мя ясти, возжадахся и напоити Мя, страженъ бѣхъ и введоста Мя, нагъ и одѣяте Мя, боленъ и посвѣтите Мене, въ темницѣ бѣхъ и прійдосте ко Мнѣ“. (Мат. 25, 31).

Сіи слова явно намъ показують якъ можемо мы нашу милость объявити. Сли чинишь милость ближному, то творишь ты тое и твоему Избавителю, бо Онъ говоритъ: „понеже сотвористе единому сихъ братіи Моихъ меньшихъ, Мнѣ сотвористе“ (Мат. 25, 40).

Чіе серце булобы таке закаменѣле якъ та кремениця и не показалобы милость къ своему собрату, знаючи, що всѣ тіи благи дѣла не лишъ ближній но разомъ и его Спаситель отъ него прій-

мае. Чи можеш ты добрый человек, передь голоднымъ двері заперти, сли добре знаешь, що не нищій, но твоій божественный Искупитель, котрый давъ и дае тобъ свое святе тѣло въ кормъ, ѡтъ тебе кусокъ хлѣба просить? Не напоишь ты, чадо Христове, жаждного, сли знаешь, що не ѡнъ, но Исусъ Христосъ, котрый пивъ за тебе чашу страстей и смерти, просить у тебе чашку студеной воды? Не приимешь ты подъ твою стрѣху трудного подорожного-чужинця, скоро знаешь, що не ѡнъ у тебе, но Богочоловѣкъ, котрый не мавъ где свою голову склонити, о ночлогъ просить? Не убирешь ты голого, если знаешь, що убираешь не убогого, но сына Божого, котрый тобъ райскій двері отверъ, тебе въ свѣтлу, боготкану одѣжь правды и веселости одѣвъ, котрый за тебе холодъ терпѣвъ? Не посетишь ты хорого брата, сли знаешь, що ты не до него, но до того пришовъ, котрый тебе изцѣливъ ѡтъ смертельныхъ ранъ грѣховныхъ, очистивъ струны беззаконій твоихъ, лежитъ и страдае на одрѣ болѣзни? Не приидешь въ темницу, не посетишь осужденного, если знаешь, що въ холодной темници ѡтвѣдуешь не увязненного, во Исуса Христа, котрый тебе ѡтъ ядовыхъ оковъ збавивъ и тобъ вѣчну свободу чадъ Божихъ даровавъ?

Не той Християнинъ милостивый, котрый глубоко вздыхае, цѣлому свѣту свое сожалѣніе показуе, сли ночуе, що его сосѣдъ померъ и бѣдна вдова съ дробными сиротами безъ хлѣба и кровль остала; сли жовнѣръ раненый зъ вѣины домѡвъ вернувъ, и ему годъ насущного хлѣба заробити, бо ѡнъ на руку окальчѣвъ, или що того гостецъ порушивъ, иншому мову ѡтняло..., бо таке сочувствіе двері небеснї не ѡтворяе. Той милостивъ, котрый не лишъ словомъ но и дѣломъ свою милѡсть объявляє и слѣдуе словамъ св. Апостола Іоанна Богослова: „Чадца моя, не любимъ словомъ ниже языкомъ, но дѣломъ и истинною объявляйте милосердіе ваше“.

Не той милосердный, котрый надъ несчастнымъ своимъ братомъ слезы проливае, и надъ нимъ сожалѣе, но той, котрый стараеся и дѣломъ ему его горьку долю, его крайну нужду злешити.

Якимъ же способомъ зновъ можна душъ нашего ближнего милостиню подати? Не лишъ тѣло но и душа мае свои нужды, свои хоробы, свои струпы, та раны. Хороба душевна горша, нѣжь хороба тѣлесна. Если знеможене тѣло умирае, то чоловѣкъ той щастливъ, скоро тѡлько на той свѣтъ здорову душу съ собою взяти може, бо тамъ жде его вѣнецъ вѣчної славы. Но горе тому, котрый мертву, грѣшными струпами покрыту душу на той свѣтъ бере, она за нимъ нерозлучно, якъ та тѣнь слѣдуе. До такихъ

въ день суда скаже вѣчный и справедливый Судія: „И зидите отъ мене проклятіи въ огонь вѣчный, уготованный діаволу и ангеламъ его“. (Мат. 25, 41).

Сли творишь дѣла милосердія духовного, то объявляешь милость къ душѣ твоего ближнего. Видишь, що отвернувь ся онъ отъ правдивои вѣры и житя хрмсїанского, то загодъ его напоминай и направляй; бо „яко обративый грѣшника отъ заблужденія пути его, спасетъ душу отъ смерти и покрѣетъ множество грѣховъ“, (Іак. 5, 20).

Не свѣдомого научай, подай заблужденному братови добру раду, молись за него, потышай засмученаго, не плати злымъ за зло и отъ сердца прощай всѣ обиды и оскорбленья. Каждый правдивый Христїанинъ може радоватися съ радующимися, плакати съ плачущими, блаженный Іовъ говоритъ: „азъ о всякомъ немощномъ восплакахся, воздохнувъ же видѣвъ мужа въ бѣдахъ“. (Іовъ 30, 25).

Милосердіе наше повинно бути загальне, и зближати до милосердія Божого, котрого „солнце сіяетъ на злыя и благія, и дождитъ на праведныя и на неправедныя“. (Мт. 5, 45). Той чоловікъ не милостивый, котрый лише тому нужденному собрату помагае, котрому онъ прихильный, отъ другого свое сповчутье, свою христїянеку любовь отвертае, а то тому, що до него прихильности не чувствуете. Не одинъ зъ васъ собъ подумае: де може чоловікъ каждому помогчи? Скоробы я каждого нищого миловавъ, то и менъ мало що осгалось бы, то и я повѣсивъ бы небавомъ старечу торбу на плечи. То правда. Но и то знайте, що не лишь грошемъ, грѣнкою хлѣба и др., нищому помогчи можемо, не разъ добра щира рада, потышающе слово, просьба у другихъ людей — нашому собрату велику помѣчь принести можуть.

Той чоловікъ немилостивый, котрый, сли видитъ, що ближний его зблудивъ, не научае его, удобряе еще его грѣхи, котрый беззаконности своего собрата таитъ або слабости его въ гіднѣйшомъ свѣтлѣ людямъ показуе, а забувае свои власнї хибы, свои темнѣйші пятна душевнї.

Хочешь, чоловіче, милостивымъ бути, то не числи на вдячнѣсть того, котрому ты въ бѣдѣ помѣгъ, кого ты помиловавъ.

Бувае на свѣтѣ и таке, що за хлѣбъ въ тебе каменемъ кидають. Сли тобъ таке случилось, то не переставай бути милостивымъ чоловікомъ и не запирай сильнымъ замкомъ твое сердце для нуждающого ся собрата, бо и ты не разъ твоего Господа Бога прогнѣвавъ, а онъ прото отъ тебе свою благодать не оттягнулъ, твою неблагодарнѣсть гнѣвомъ не нагородивъ. Твори дѣла милости изъ любви и сповчутья, зъ милосердія къ бѣдному а не

зъ самолюбія! Не выставляй твои дѣла милосердія на показъ людямъ для похвалы и славы людской. „Внемлите“ говоритъ Спаситель „милостыни вашей не творите предъ челоуѣки, да видими будити ими: аще ли же ни мзды не имаше отъ Отца вашего, иже есть на небесѣхъ. Егда бо твориши милостыню, не во-струби предъ собою, да будетъ милостыня твоя въ тайнѣ и Отецъ твой воздастъ тебѣ явѣ“. (Мт. 6, 1—4).

Що за нагорода обѣцяна милостивымъ? „Блаженіи милости-віи, яко тѣи помиловани будутъ“. Имъ обѣцяеся помилованье Боже. Гже тутъ на земли наслаждаются милостивіи помилованьемъ Божиимъ, бо Царь Давидъ и Соломонъ говорятъ: „блаженъ разумваяй на нища и убога, въ депь лють избавитъ его Господь и живитъ его и да ублажитъ его на земли и да не предасть его въ руки враговъ его. Господь, да поможетъ ему на одръ бользни его“. (Пс. 40, 2—4); „Милуяй нища взаимъ даетъ Богу, по даянію же его воздастся ему“. (Прит. Сол. 19, 17).

„Отъ имѣній твоихъ твори милостыню, не отвращаеши лица твоего отъ всякаго нищаго и отъ тебе не отвратится лице Божіе. Зане милостыня отъ смерти избавляетъ, и не оставляетъ ити въ тму“. (Кн. Товита 4, 7, 10); „милостыня бо отъ смерти избавляетъ и отищаетъ всякъ грѣхъ“. (Тов. 12, 9) и въ день страшного, всемірнаго суду ожидае его вѣчне блаженство, и почуе онъ зъ святыхъ устъ божественнаго Царя и Судіи слова: „Прійдите благословенніи Отца моего, наслѣдуйте уготованное вамъ царствіе отъ сложенія міра.

Каждый изъ насъ може оказати милости и благодѣянія своимъ ближнимъ, каждый изъ насъ може получить помилованье отъ Бога, а съ помилованьемъ и блаженне, обѣцяне всѣмъ милостивымъ царство небесне, котораго дай Боже сподобити ся всѣмъ намъ благодатію, щедротами и челоуѣколюбіемъ Господа нашего Іисуса Христа. Аминь.

CRONICĂ.

Conferința pastorală în ținutul Nistrului. Pe temeiul circula-riului protopresviteral de'n 17/29 Septembrie 1885 Nr. 213 s'a ținută conferința pastorală pe anul 1885 în casa parochială de'n Culăuți la 22 Octombrie (3 Noiembrie) 1885.

În ziua aceasta s'a celebrat s. liturgiă în sobor de parochul de locu Teofilu Bocance, parochul de'n Vasileu Nicolau Tomiucă și parochul de'n Repujinețu Stefanu Ivanoviciu, făcându-se la finea s. liturgie rugăciunea chiămării Spiretului s. La conferința au participat părinții: Mihaiu Hnideiu, Ioanu Halareviciu, Euseviu Andreiciucă, Nicolau Filieviciu, Nicolau Tomiucă, Stefanu Ivanoviciu, Emilianu cavaleriu de Bejanu, Nicolau Tutuiescul, Emilianu Gribovschi, Alexandru Lipetchi, Teofilu Bocance și Mihailu Tarnavschi; 11 păstori de suflete au fostu absenți.

Deschidându-se conferința de cătră președintele, protopresviterul districtualu par. G. Calinciucă cu rugăciunea „Împarate cerescă“ și cu uă cuvântare potrivită, perora predica ocajunală parochul Nicolau Filievici, fiindu destinat la aceasta de mai 'nainte.*)

Deci predându păstorii de suflete la mâna par. protopresviteru elaboratele de'n obiectele teologice, s'a pășitu la ordinea zilei, pertratându-se următoarele:

O b i e p t u l I. S'a provocat parochul de'n Verbăuți Emilianu Gribovschi, ca să cetească elaboratul său de'n dreptul bisericescu. Aici s'a născutu întrebarea: Cum are să urmeze fiă-care păstoriu de suflete, ca să fiă uă uniformitate la înscrierea în coloana a 6. a con-dicei cununaților în cađu, dacă se săvârșesce cununia în altă parochiă?

Parochul de'n Chiselu Em. Bejanu e de părere, că în coloana aceea trebuie în locul zilei și lunei săvârșirii cununieii să se scrie: „s'a datu mărturia de vestiri la parochiatul N.N. ddto. . . . și Nr.“, eară coloana nunilor să se lase deșartă de uă-cam-dată, pēnă cându va sosi actul de la parochiatul referitivu despre faptea închiăiire a s. taîne.

Parochul de'n Vasileu Nicolau Tomiucă propune, ca să se scriă în întreaga rubrică dela coloana primă pēnă la cea ultimă cuvintele aduse de par. Em. Bejanu per extensum; părinții adunați însă s'au înțelesu cu propunerea par. E. Bejanu.

*) La Redacțiune n'a venit predica aceasta.

După aceasta s'a provocat pâr. de'n Vasileu N. Tomiucă a cetii elaboratul său de'n teologia morală; apoi pâr. de'n Zviniacea Alex. Lipetchi de'n teologia dogmatică, și în fine parochul de locu Teofilu Bocance de'n teol. pastorală; la cetirile aceste nu s'a iscatu nici uă desbatere.

O b i e p t u l a l u II. S'a cetitu emisul Prea Venerabilului Consistoriu Archiepiscopescu de'n 21 Marte (2 Aprile) 1885 Nr. 4585 ex 1884, carele s'a luatü spre sciintă.

O b i e p t u l a l u III. S'a luatü în desbatere propunerea, pentru a regulă pretutindene în parochiele acestui ținutu ținerea și cercetarea catechisăciunii cu tineretul.

Parochul Alex. Lipetchi cere cuvântul și dice: Pentru-ca tineretul să cerceteđe regulatü și numerosü catechisăciunea, e de lipsă să se țină catechisăciunea în duminece și sərbători nemijlocitü după finea s. liturgie, și anume de'n causă, că după ameađa-đi tineretul e imprăsciatü, precându la s. liturgiă e elü totü-dea-una de față întru unü numărü destulü de mare.

Parochul de'n Doroșăuți Eus. Andreiciucă nu se poate înțelege, ca să se țină catechisăciunea la finea s. liturgie, pentru-că ar fi prea mare trudă nu numai pentru preotul liturgisitoriu, dară și pentru tineretü; deci face propunerea, ca să se țină după ameađa-đi, pentru-că atunci preotul e încätü-vă mai recreatü, eară tineretul se poate înfățișă în numărü câtü de mare.

Părintele Teofilu Bocancea e de părerea, că în interesul cercetării regulate a cătechisăciunii ar ave să înriurească păstoriul de suflete mijlocitü seaü nemijlocitü asupra primariului, pentru-că elü împreună cu epitropii bisericesci să adune tineretul la biserică și dacă primariul n'ar face-o aceasta, apoi să se facă arătare la c. r. Capitanatü de districtü, ca elü să vină într'ajutoriu în drumul legalü; pênă atunci însă să înriurească păstoriul de suflete asupra epitropilor bisericesci, ca ei la toate ocăjunile potrivite să steie de capul primariului și alü părinților, ca să vină copiii regulatü la catechisăciune.

Părintele Nicolau Totoiescul formuleadă propunerea următoria: De-oară-ce statul se basadă pre relegiunea și moraletatea cetățenilor, prin urmare fiindü-că dela vieța relegioasă-morală a cetățenilor depinde prosperitatea statului, Prea Venerabilul Consistoriu să bine-voiească a se adresă la guvernul țerei, ca să deie ordinü Capitanatelor districtuale, de a constringe prin primarie pre tineretü la cercetarea catechisăciunii, cum se constringü copiii de scoală a âmblă la scoală.

Cu aceasta propunere*) s'au unitü toți preoții de față.

*) Propunerii de acestea s'au mai făcutü și în alte conferințe pastorale. Guvernul, voindü să facă ce-vă. ar pute face numai în înțelesul Decretului canțelariei de curte ddto. 12 Maru 1827 și Ordinăciunii guver. ddto. 28 Maiu 1827 Nr. 34470, care sună în § 2: „An Feiertagen, an welchen Tanzmusiken nicht verboten sind, dürfen solche erst eine Stunde nach dem nachmittägigen

Obiectul al IV. Sa vestitū emisul Prea Venerabilului Consistoriu Archiepiscopescū ddto. 29 Marte (10 Aprile) 1885 Nr. 1493 privitoriu la introducerea blanchetelor tipărite spre a le întrebuința la strase de'n condicele matricale. Aducendū președintele obiectul acesta la desbatere, face întrebarea, de e adunarea înțeleasă cu introducerea proiectată, și de se obleagă a cumpără pe spesele proprie blanchetele amintite, căci trebuie a luá sama la acoperirea speselor tipografice. Recunoscendū adunarea necesitatea introducerii acesteia, dechiară a cumpără blanchetele referitive pe spesele proprie, cu observarea unanimă însă, ca ele să se tipărească în trei limbe, ad. română, ruteană și germană.

Obiectul al V. S'a cetitū emisul Prea Venerabilului Consistoriu ddto. 27 Noemvre (9 Decemvre) 1884 Nr. 3775 atingătoriu de administrarea averii bisericesci. La aceasta păr. Teof. Boccance dice următoarele: Esperiința făcută de protopresviterul Ioanū Homiuca în protopresviteratul său nu atinge pe nimenea de'n păstorii sufletesci ai ținutului acestuia, de-oare-ce administrarea banilor discului bisericescū e consciinciosă și corespunde normativului Prea venerabilului Consistoriu ddto. 1/13 Faur 1859 Nr. 2397, după cum arată și protocoalele visitaciunii protopresviterale a ținutului acestuia; nefăcendū-se deci nici unū abusū în protopresviteratul acesta, ca în protopresviteratul Coțmanului, se declină cu privire la ținutul Nistrului respicarea protopresviterului Coțmanului, cum că asemenea abusuri s'ar fi aflândū și în alte protopresviterate. Apoi cere cuvântul espositul Nicolau Tutuiescul și dice: Preoții locali nu potū fi nici uă-dată eschiși de la dreptul, de a împrumutá și a se ajutură cu banii averii bisericesci în cadū de lipsă și de nevoie banească, d. e. în cadū de moarte seau de slăbiciune în familiă, de-oare-ce numai pre'n neobosita conlucrare a preotului se măresce fondul bisericescū și cu atâta mai vertosū nu se potū eschide, cu câtū banii împrumutați la preotul de locū, sîntū mai siguri decâtū la ori-care altū dētornicū mireanū. Atâtū cu faptul con-

Gottesdienste anfangen;" ar avé așa-dară să oprească tineretul prin primarie dela joc pēnă nu se va înfățișá la catechisăciune. După alte ordinăciuni tineretul n'are să înceapă jocul fără scirea primariei, care dá încuviințarea. Poate întreveni în causă aceasta și Comitetul, țerei înrîurindū asupra primariilor conformū legii comunale § 27. prop. 7. Noi credemū însă, că toate întreveniirile Consistoriului și ale Guvernului, cum n'au folositū nimică pēn'acum, așa nu ar folosi nici de acum înainte. Aice totū succesul atērnă numai dela delul, perseveranța și ghibacia preoților catichisători, cum vedemū și la alte confesii. Uă scădere mare însă este la noi, că catichisăciunile nu se începū cu câți ar veni, și nu se urmeadă regulatū și sistematicū, eară învățătorele nu sîntū destulū de atrăgătoare, ca să descepte gustul și interesul catichisaților. Apoi ar trebuie să se țină catichisăciunea numai după ameadă-dí, dară atunci ar trebui și preoții să renunțe la călătoriele lor de acasă. Așa stămū cu catichisarea în timpul de față mai rēn decâtū cu predicarea. (Redact.)

stătatū de p̄r. Teof. Bocance c̄tū ŝi cu p̄rerea p̄r. N. Tutuiescul consimțesce adunarea.*)

Obieptul alū VI. Care modū ar fi consultū de întrebuintatū, ca să înceteđe concubinatele în unele locuri ale ținutului acestuia? La obieptul acesta își r̄spic̄ p̄rerea de r̄u asupra neajunsului acestuia p̄r. Teof. Bocance ŝi e de socotințā, ca să nu se persecute astū-feliū de p̄cătoși ŝi să nu se înlătore dela lunetățile sufletesci depuse de Mântuitoriul în sînul s̄ntei noastre biserice, precum s'au înt̄lesū frații din ținutul C̄mpulungului, ci p̄storiul de suflete să arete ade-v̄rata p̄rerea de r̄u pentru oaia, ce st̄ să se peardă ŝi sfātuindu-lū pe p̄cătosū p̄rintesce, să-ī ar̄te mai ântâiū starea lui de totū trista ŝi ticăloasă ŝi apoi apelândū la ambiciunea lui de omū, arete, că cu p̄catul lui se asăm̄nă dobitocului, ŝi să-lū sfātuiească a se lāsā de d̄nsul. În cașuri, unde se potū c̄sători astū-feliū de p̄cătoși, p̄storiul de suflete să le împ̄rtășasca fără pregetū s. taina cununieī, fără să pretindā, c̄țū de micā remunerare. Dep̄rtarea acestor p̄cătoși de la s. taina cuminecătorei, de la anafora, de la aducerea jertvei s. a. este nepotrivitā ŝi ar putē c̄șunā mari daune în p̄storiā. Fiindū socotințā p̄r. Teof. Bocance legitimā, o aproabā adunare.

Apoi face adunarea profundā ruḡaminte c̄trā Prea Venerabilul Consistoriū, de a le mijloci parochiatelor la locurile competinți pașalul de cancelariā corespunđ̄toriū timpului presentū.

În urmă făc̄ndu-se cunoscute temele teologice pe anul 1886, s'a rostitū de c̄trā președintele ūā cuv̄ntare, închiāiîndū cu urarea pentru deplina s̄n̄tate ŝi îndelungatā vieatā a Majestății Sale Franciscū Iosifū I ŝi a Înaltū Prea S̄nțitului Archiepiscopū ŝi Mitropolitū alū Bucovinei ŝi Dalmației Dr. Silvestru Morariū.

STEFANŪ IVANOVICIŪ,
protocolantū.

În conferințele noastre păstorale s'a vorbitū adese-orī de beuturile alcoolice, ce d̄rimā ț̄r̄nimea noastră; acum unū preotū în „Biserica ŝi Scoalā“ dice de „clacā“ următoariele:

„De multe orī ŝi la multe oc̄asiuni s'a vorbitū, că poporulū nostru totū mai multū slăbesce în simțul relegiosū ŝi moralū; asemenea s'a accentuatū ŝi constătatū, că poporul în urma consumării peste fire a beuturilor spiretuoase s̄răcesce ŝi degenerateadă într'-ūā m̄sura, ce-lū pune pe cugete pre orī-și-care bine-voitoriū alū lui ŝi mai multū pre celū-ce-'lū iubesce.

*) Erā decī de făcutū propunerea formalā, că Prea Venerabilul Consistoriū să modifice în punctul acesta normativul; altmintrea totū nu potū luā preoții împrumuturi din ladițā bisericeī. (Redact.)

De câte-ori am avut ocaziune, ca să ia parte în ședințele corporațiilor noastre mai înalte, ba chiar și în cele mai de jos — ca ascultătorii —, în totu de-a-una am auzit vorbindu-se de acestea rele. Totu de atâtea-ori s'au luat măsuri și s'au adus concluse, cari, aplicându-se, să curme reul; dară ori s'au aplicat acelea ori nu, în cea mai mare parte a populației reul ia dimensiuni totu mai întinse.

Unul dintre cele mai periculoase mijloace, care mai vârtos servește ocaziunii și dă succursă la lățirea viciilor, este claca îndătinată la noi români.

Aceasta dătină la început a avut un scop creștinesc. Clacele aveau să sară într'ajutorii oamenilor sermani — văduvelor sărace și neputincioase.

În timpul de acum de acestu mijlocu de ajutorare pentru cei lipsiți se face abuz. devenind unu canalu de corupciune! Până cându la început oamenii cu inimă adevăratu creștinească și conduși de principiul iubirii deaproapelui în zilele sântilor mai mici, buna oară în ziua s. m. Procopie, s. mart. Marina etc. etc. se adunau în grupe, pentru a li dă ajutorii celor neputincioși, astăzi clacele și-au luat uă direcțiune contrariă; ele au început a se ține chiar și în sărbătorile cele mari, precum: în ziua St. Georgiu, Născerii St. Ioan botezătorului, Schimbării la față, etc. etc., ba în multe locuri chiaru ziua domnului, Dumineca, nu se deosebesc de celelalte zile de lucru de preste săptămână, cându fiă-care creștinu ar trebui să meargă la s. biserică, să se roage, eară mai târziu să judece, cum să-și conducă afacerile economice în zilele următoare de lucru.

În timpul de acum clacele se facu mai vârtos la acele case, unde este destul de beut și de mâncat, la popa, notariul, învățătorul, primariul și siumari¹⁾, fiindu-că acestia sântu cam în regulă cei mai avuți, sântu ocărmuitori, de multe-ori despoți în comune, și aceea se scie de multu, că rari sântu oamenii cu avere, cari să nu despoie și să nu-lu terorise pe bietul popor prin nisce camete, ce sântu abia de suportat.

De sine urmeadă, că, vedendu poporeni cei încatu-vă mai îndepedenți și cei mai bine cugetatori aceste abuzuri, dicu așa: dacă să lucră la clacă la oamenii cei mai avuți, nu-ți este păcatu,

¹⁾ La noi în Bucovina chiaru și la jidani, cari s'au înmulțit în modu înfricoșat pe cele sate și corumpu țărănimea, vedendu cu ochi.

atunci nu este păcat să lucri la tine, pentru-că esci mai sêracu. — Oare în astu-feliu de împregiurări poate cine-vă pretinde dela ei altă judecata, și oare întru acele împregiurări nu aũ ei totu dreptul?...

Din aceste foarte ușorũ urmeadã, — fãrã a fi cine-vã pesimistũ, cãci ne dovedesce realitatea —, cã mai târziu serviul divinũ, rugãciunile crestinesci chiarũ și în masa poporului sã devenã unũ lucru superfluu, earã credința în Dumnedeu larva vițului.

De altcum am ajunsũ chiarũ astã-zi, cã în cele mai multe părți bisericile noastre cele mai multe Dumineca precum și în sêrbãtori rêmãnu mai cu totul goale de poporũ.

Cine cunoasce clãcele, de sigurũ, cã se va fi convinsũ pe deplinũ, cã dintre cei-ce mergũ multĩ numai pentru aceea.mergũ, cã se temũ de persecuțiunile unuia sau ale altuia și foarte puțini din cugetul, de a ajutorã. — Sara, cândũ vine rãndul sã-și petreacã pentru serviul fãcutũ, unii beu, pentru-cã-i de cinstea, earã alții beu ca din rãsbunare, ca sã nu li fiã lucrul de geabã, cãci altã platã nu au. — De oare-ce la aceste ocãsiuni este bẽturã în abundãntã, fiã-care moșu, pãrinte, mama etc. își sãturã copilasii, cari la astu-feliu de ocãsiuni se strĩngũ cu grãmada, — cu rachiũ învetriolatũ.¹⁾

Copilașii, — cari ar trebui sã âmble la scoala și biserica și sã învețe rugãciunile — dupã-ce sũntũ de jumõtate ametiți, trebuie sã aude și sã învețe âncã cuvintele cele mai dejositoare și rușinoase, cari se rostecũ prin cântecelã triviale, ce urmeadã dupã aceea. Acestea apoi producũ în inima și spiretul nevinovatũ cugete neonestã și aplicari spre corupciune âncã din fragedã ctate.

Nu voiescũ sã atingũ toate vițurile ca urmari ale petrecerilor de prin clãci, — credẽndũ, ca ori-și-cine scie, ca astu-feliu de ocãsiuni dau ansa la totu felul de scandale și pãcate.

Din acestea credũ, ca apare destulũ de evidentũ, câtũ sũntũ de dãunoase clacele. dupã usul lor de acum, și credũ, cã fiã care preotũ, care-și scie chiãmarea și dẽtorința, va conlucrà la stêrpirea acestor ocãsiuni de corumpere; dar' mai vêtosũ vor înterdice cu toatã rigorea, sã nu se facã claci în sêrbãtorile, cari prin s. biserica și canoane sũntũ recunoscute de atãri,²⁾ pentru-ca astu-feliu sã punemũ stavilã decãdinței relegioase-morale, și sã ferimũ poporul de degenerarea, ce se lãtesce totu mai multũ în poporul nostru. — Am auditũ în-

¹⁾ În Bucovina la clãci tineretul e lãsat cu totul de capul lui. — ²⁾ La noi multĩ preuți își lucrã sesiunea numai cu clãcile și dau bẽturã, câtũ încãpe în oameni.

tonându-se din partea unora, ca poporul nostru perde multă timp din cauza sărbătorilor celor multe, dar' eu cred, că pe conta și în detrimētul relegiosității și a moralei nimene nu va partini clacile în di de sărbătoare, fără va conlucrá și sfatuí pre poporū a nu se leneví în dīlele acelea de preste anū, în cari, deși nu este nici nă sărbătoare, din superstițiune nu facū alta decâtū se adună în crīșme la bēutura și ședū dealungul stradelor, d. e. Joile dela s. Pasci pēnă la s. Rusalie, dīlele pentru paseri etc. etc.“

„**Tutova**“ scrie: „Unū faptū scandalosū s'a petrecutū Sāmbāta trecutā de unū clericū din orașul nostru și nisce laici într'ūā crīșmā din piața de vite. Pentru respectul publicului și prestigiul clerului nostru trecemū sub tăcere faptul, asceptāndū, că autoretățile respective, cari se află în cercetarea faptului, să-și facā dētorīa.“

Ținemū a arētā numai, cā nisce fapte de asemenea naturā, descoperindu-se, trebuiescū aspru pedepsite, căci aducū decadința clerului și relegiunii noastre ortodocse. „Cine are urechi de auđitū, să audā.“

Noi đicemū, guvernul Romāniei și camerele să aibā mai āntāiū urechi de auđitū, organisāndū invēțătura clerului și anume disfințāndū sēminariile și întemeiāndū bine doāue făcultăți teologice cu internate, una în Bucuresci și alta în Iași. Earā candidații de preoția, pēnă să ajungā la cursurile făcultății, să-și facā studiele prepārătoare în liceele statului la unū locū cu elevii, cari se pregatescū pentru cele-lalte făcultăți. Intr'acestū modū, studiāndū tineretul la unū locū, cu timpul ar cādē și bariera. ce disparte în diua de asta-đi în modū atātū de fatalū preoțimea de cea-laltā lume în Soțietatea Romāniei.

Apoi mai đicemā, guvernul Romāniei și camerele să aibā urechi de auđitū, ameliorāndū starea materialā a preotimii, și nelāsāndū să se facā preoții de rīsul lumii cu cerșitoria și purtarea lor. Pe cāndū salariile diferiților diregetori și profesori în Romānia întrecū īndoitū salariile analoge din serviciile publice din Austria, sālariile preoților ortodocși din Romānia nu ajungū nici cātū e simbria argaților de rōndū din Austria.

Deci pasā, de fă țarā cu unū materialū necultū și lāsātū de isbelisce, cum e preoțimea din Romānia. Degradarea preotimii e rușinea țerei. Dacă statului Romānū nu-i e rușine a ave astū-feliū de preoțime, apoi preoților particulari să li fiā rușine a face crime și transpresțiuni? Nemoraletatea în statū resultā din nemoraletatea clerului și în Romānia și vice versa. Numai în Romānia, bună oară în eparchia Rōmnicū-Noul Severinū s'au pututū constātā în a. 1885 nu mai puținū decâtū 5219 concubinagie. Cāte vor mai fi fiindū în cele-lalte eparchie? De aceea đicemū și noi: „cine are ochi de auđitū, să audā.“

„**România**“ spune, că D-l C. Bărcănescul a plecatu la Rosia, însărcinatu de epitropia bisericeii „Doamna Bălaşa“, de a studia acolo musica corală. D. Bărcănescul se duce mai întâiu la Odessa, apoi la Kievu și Moskva și de acolo la Petersburgu.

Asemene studiu ar perinde bine, dacă s'ar face în toate părțile bisericeii ortodocse, unde cântarea e mai bine cultivată.

La scoala reală gr. or. din Cernăuți au fostu în anul scolasticu trecutü 94 rom. cat., 4 gr. cat., 8 arm. cat., 19 gr. or., 8 evang., și 81 mosaici. Între acestia suntu de naționaletate germ. 138, româna 12, rut. 7, polon. 51, italian, 1., ung. 2., ceh. 2., rus. 1. Așă-dară și în anul espiratü numai 19 studinți gr. or., deși spesele scoalei se iau din fondul relegionariu. Fi-vă mai bine în anul viitorü? Noi n'avemü semne.

La gimnasiul superiorü din Cernăuți au fostu 380 germ., 128 români, 107 ruteni, 100 poloni, 3 cehi, 2 ruși și 1 grecü. După relegiune au fostu 314 mosaici, 190 gr. or., 149 rom. cat., 50 gr. cat., 9 arm. cat. și 9 evangelici. Esamenul de maturetate l'au făcutü între 28 de înși 7 gr. orientali, între cari 3 români, 3 ruteni și unü germânü de naționaletate.

În ziua s. Ilie s'a sërbatü în seminariul archidiecezanü de aice închiăiarea anului scolasticü cu cântări și cuvëntări. Prima cuvëntarea a ținut'-o spiretualul seminariälü, par. M. Dracinschi, vorbindü de împotânta institutului seminariälü în educațiunea clericală; a doaua cuvëntarea, care a fostu foarte lungă, meoasă și instructivă, a ținut'-o Înaltü Prea Sântia Sa pār. Archiepiscopü și Mitropolitü, vorbindü de spiretul timpului și de unele apăriciuni între tineretul din seminariü; în fine a ținutü üă scurtă și simplă vorbire de mulțămire teologul anului alü IV, Orestü Dljanschi.

Peticiunile pentru primirea în seminariul clerical ort. orient. înstruite cu alegatele: 1. Mărturie de boteđü, 2. Mărturie de sănătate și vaccinare (altuire), 3. Testimoniü de măturitate eventual de colocuii saü de esamenul de statü, 4. testimoniü de cântare, 5. Testimoniü din tipiconul și cântările bisericesci, 7. Testimoniü de paupertate, suntu a se stilisá cătră Preavenerabilul Consistoriü și a se trämite saü predá Rectoratului seminariäl până'n 3/15 Septevre a. c.

P. T. păstori de suflete suntu invitați a însciintă pe interesati.



Redactoriü primariü responsabilü :
Protopresviterul


Artemiü Berariü.

Redactoriü alü doile pentru textul slav.-rusescü
Profesoriü de cântarea corală

Isidorü Vorobchievici.

Administrătoriü și editoriü: Archimandritul-Mitroforü

Arcadiü Ciupercovici.



CANDELA.

Foaia bisericească-literară.

Apare oară-dată pe lună.

Nr. 9.

Cernăuți, 1. Septembrie 1886.

Anul V.

Fântânele și Codicii dreptului bisericesc ortodox.

(Urmare.)

§ 22. Codicii dreptului bisericesc-universal la Slavii răsăriteni.

1. Din Slavii răsăriteni fac parte și Bulgarii slavizați, cari se creștinară în secolul al IX. pe timpul patriarhului Fotiu. Ei căpătară cu creștinismul fără îndoială și vre oarecând culegere de canoane de ale bisericii grecești, și este natural, că culegerea aceasta să se fiă tradusă la ei acum foarte timpuriu în limba slavoană ¹⁾, fiindcă se scie, că învățaceii apostolilor Slavilor Ciril și Metodie, cari traduseră mai multe cărți sante și liturgice în limba slavoană pentru întrebuințarea bisericii morave, ²⁾ trecură după moartea lui Metodie în Bulgaria și prourmară aici cu mare zel și spor activitatea literară a învățătorilor săi. Timpului acestui străvechiu al bisericii bulgare îi aparține oarecând traducere slavoană a colecțiunii de canoane a lui Ioan Scholasticul, care (traducere) se află numai în un singur manuscris pergamen, ce l'a descoperit după mărturia lui Rosenkampf mitropolitul Chioviei Eugeniu în biblioteca cancelariului împărătesc, contelui Nicolai Petrovici Rumiantov (Румянцовъ). ³⁾

¹⁾ Fr. Aug. Biener, De collect. can. eccl. graec. schediasma litterarium, Berol. 1827 pp. 47. 48. — ²⁾ Karamsin, Gesch. des russ. Reiches, Bd. I. S. 89. — ³⁾ Biener, l. c.; Розенкамфъ, Обзоръне кормчей книги въ историческомъ видѣ, Москва 1829, p. 6.

2. În Rusia, unde creștinismul se sămănase de biserica constantinopolitană, începându acuma dela timpul patriarhului Fotiu, și unde îl răcunoscú în secul alú X. la a. 988 marele principe Vladimirú (980—1015) ca relegeiune de statú, se întocmí biserica nouă înființată după dreptul bisericeii grecesci și așa se întroduseră aeoló firesce și colecțiunile canonice grecesci; ear' fiindú-că biserica grecească priviá și ordináciunile împărătesci ca fântáne de dreptú și viețuiá îndecomunú după dreptul grecescú-romanú, veniră în usú acoló împreună cu canoanele bisericesci și legile împeraților bizanțini.¹⁾ Se nasce acuma întrebarea, cândú se începură în Rusia trădurerile slavoane ale culegerilor canonice? Pe întrebarea aceasta răspundú scriitorii, cei-ce au scrisú despre materia numită în modú diferitú. Dintre socotițele lor mai multú seaú mai puținú diverginți merită mai alesú să fiă considerate susținerile scriitorului rusescú Rosenkampf, ale cunoscutului istoriografú rusescú arhiepiscopului Macariu și ale învățaților apusení Biener și Heimbach pe de úă parte — și cercetările mai noaúe ale profesorului A. Pavlovú și ale acelora — ce-lú urmeadă pe de altă parte. După cei dintâiú este istoria codicilor slavono-rusesci următoariă:

Pe timpul lui Vladimirú nomocanonul celú în L de titule (pe carele mai toți scriitorii rusesci îl atribue cu dreptul chiarú și în timpul de față lui Ioanú Scholasticul) áncă nu eșise din usul bisericeii grecesci, ear' nomocanonul lui Fotiu se aflá în biserica numită pe atuncia acuma în deplină putere de dreptú.²⁾ Din aceste doaué nomocanoane se trăduse în limba slavoaná mai ántâiú nomocanonul celú în L de titule și se făcú trăducerea aceasta în Bulgaria în timpul guvernării urmașilor lui Fotiu, a patriarhilor constantinopolitani Stefanú, Antoniu și Nicolaiú misticul.³⁾ Deci preuții grecesci, cari pe timpul lui Vladimirú și Iaroslavú fură trâmíși de scaunul constantinopolitanú ca păstori în Rusia, fără ándoieală vor fi adusú, ca să li fiă de ánstruire, nomocanonul lui Fotiu în originalú, fiindú codicele acesta pe atunci foarte ántebuínțatú în totú răsáritul⁴⁾, ca unul ce erá mai deplinú decâtú nomocanonul celú în L de titule. Totú în acela-și timpú a pututú să vină în Rusia pentru preuții cei de naționalitate rusă din Bulgaria dimpreună cu cele-lalte cărți bisericesci și nomocanonul celú în L de titule, trădusú acuma în limba

¹⁾ Biener, l. c., p. 50; Heimbach, Griechisch-Römisch. Recht. §. 56 (Ersch u. Grubers Encyklopädie der Wissensch. u. Künste, I. Sect., 87. Theil, p. 60).

— ²⁾ Макария История русской церкви, Т. I. (С.-Петербург. 1868) p. 151. —

³⁾ Розенкмпфъ, l. c. pp. 46—49, 114—130; Макария, l. c. Т. I. pp. 153, 154. — ⁴⁾ Макария, l. c. Т. I. p. 153 et ibid. not. 231.

slavoană și întregită din alte colecțiuni grecesci vechie, cari au existat până la timpul lui Fotiu. ¹⁾ Și într-o adevăr există o traducere slavoană de canoane scrise în Rusia în zilele lui Iaroslav (1019—1054) v. s. d. în secolul al XI. se adeveresc prin mărturia unui călugăr de la Novgorod cu numele Zinoviu, care a trăit pe la mijlocul secolului al XVI. (pe la a. 1560) și a fost învățatul Grecului Maxim. Zinoviu în cartea sa polemică contra eresiei lui Teodosiu Cosoi (Kocoñ) spune, că a vădit și a citit manuscrise slavoane de ale canoanelor din timpul acela și le numește „canoanele traducerii vechie, scrise în timpul principelui Iaroslav, fiului lui Vladimir” și eară-și „canoanele vechilor traducători, cari au fost scrise în timpul marelui Iaroslav, fiului lui Vladimir” ²⁾; ba aduce încă și fragmente de canoane cu testul lor autentic. ³⁾ Apoi — după mărturia chronicarului Nistor — lui Iaroslav îi plăceau rânduielele bisericesti și puneau îngrijire deosebită pentru traducerea cărților sante din grecesce în slavonesce și pentru facerea manuscriselor; deci ar fi lucru foarte de mirare, ca să nu fi făcută nimic pentru traducerea sau prescrierea colecțiilor canonice, ce trebuiau să-i apară numai decât eminent necesare întru conducerea credincioșilor. Ori de era însă aceea traducere vechiă de canoane, de care amintesc Zinoviu, făcută sau numai scrisă în timpul lui Iaroslav și ori de era oă traducere după nomocanonul lui Fotiu sau după nomocanonul cel în 50 de titule, aceasta nu se poate alege din cuvintele lui Zinoviu. ⁴⁾ Se aduc și alte mărturie pentru existența unei traduceri de acestea în periodul premongolic ⁵⁾; dar toate mărturiile aceste nu sânt destule de hotărîte și sigure și dau numai dreptul, de a crede, cum-că în Rusia au fost pe atunci în faptă cunoscute și sporadic înțrebuinate unele canoane în traducere slavoană, nici ca cum însă dreptul, de a face pe temelul lor închișăirea, că în timpul acela au avut Rușii toate canoanele bisericei ortodoxe acumă traduse în slavonesce și cu atăta mai puțin, că oă traducere ca aceasta era acumă atunci în înțrebuinare comună a bisericei rusesci. ⁶⁾ Din contră, de oară-ce mai toți metropoliții rusesci din timpul premongolic — și anume de la încreștinarea marelui principe Vladimir și până pe la mijlocul secolului al XIII. mai mult de

¹⁾ Макаp. I. с. — ²⁾ Розенкампфъ, I. с. p. 51; Макаp., I. с. T. I. p. 154. — ³⁾ Heimbach, I. с. care se provoacă la Eugenius, De ecclesia S. Sophiae Kiovensi, app. p. 238. — ⁴⁾ Макаp., I. с. T. I. p. 154 și totu acolo not. 233; Розенкампфъ, I. с. — ⁵⁾ Макаp., I. с. T. V. Приложенія Nr. I. p. 371. — ⁶⁾ Макаp., I. с. T. V. p. 3; Прилож. Nr. I. p. 370.

doaue-deci dintr'înşii au fostu Greci de origine şi pe lungă mitropoliţi au fostu de asemenea Greci şi mulţi episcopi rusesci ¹⁾, este numai prea firesce, că prelaţii numiţi s'au folositu atâtu singuri de testul grecescū, câtu şi că l'au adusū în biserica rusască în întrebuintare comună, fără ca de altă parte să oprească întrebuintarea traduceri slavoane de cătră aceia ce o doriău.²⁾ Dară dela jumătatea a doaua a seclului alū XIII. încoace se schimbă starea lucrurilor, şi nomocanonul grecescū, întrebuintatū pēnă atunci, în generalū, dispare succesivū din praxa bisericească, spre a face locū codicelui slavono-rusescū, carele spre finea seclului ajunge la autoritate generală în biserica rusască; totū aşā şi numele „nomocanonū“, îndătinatū mai 'năinte exclusivū, începe a se înlocui prin terminul „Кормчая“, care este de însemnăntă identică cu grecescul „Πηδάλιον“.³⁾ Meritul, de a fi iniţiatū aceasta schimbare sălutară pentru biserica naţională a Rusiei, este alū mitropolitului Cirilū II. (1243 -1280), Rusū de naţionalitate. Acesta, observândū în călătoriele, ce le făcuse prin Rusia cu visitarea vastei sale eparchie, multe nerânduiele în viaţa bisericească şi cunoscēndū, că nerânduielele aceste, după cum se exprimă în sinodul din Vladimirū de pe riul Cliazma dela a. 1274, au purcesū în parte „din nepriceperea canoanelor bisericesci (отъ неразумныхъ правилъ церковныхъ)“, se îndreptă în scrisū cătră despotul bulgarū Sviatislavū cu rugarea, ca să-i trāmită unū esemplariū slavonū de ale canoanelor bisericeii ortodoxe.⁴⁾ Sviatislavū se grābī a împlinī cererea mitropolitului rusescū, şi din mandatul lui prescriseră trei copişti toată cartea canoanelor în 50 de dīle la a. 1270 (?), după cum ni spune unū postscriptū seaū notiţā a unuia dintre aceşti copişti, Ioanū Dragoslavū cu numele.⁵⁾ Cartea aceasta o trāmise apoi Sviatislavū lui Cirilū cu ūă scrisoare, unde codicele se numesce „Zonara“ şi unde se dice, că originalul lui provine dela însu-şi patriarchul.⁶⁾ La sinodul din Vladimirū dela a. 1274 publică mitropolitul Cirilū pe „Zonara“ acesta cu cuvintele, că „aceste sūntū

¹⁾ Розенкампфъ, I. с., р. 52. — ²⁾ Макаp., I. с., Т. V. pp. 3, 4. — ³⁾ Розенкампфъ, I. с., р. 69; Слово „Кормчий“ и „Кормчая“ находится въ Софійскомъ харатейномъ... подъ слѣдующимъ заглавіемъ: „Книга, глаголемая Кормчія, рекше Правило-Закону, Грецкимъ (Греческимъ) языкомъ Номоканонъ и. т. и.“ Ear' m̄anuscrisul sofianū, numitū aşā după biserica s. Sofie din Novgorodū, unde se află la începutū, este scrisū la a. 1282 seaū mai sigurū între anii 1280 şi 1294 (Макар., I. с., Т. V. р. 5). — ⁴⁾ Розенкампфъ, I. с., р. 56. Макаp., I. с., Т. V. р. 2. — ⁵⁾ Розенкампфъ, I. с., pp. 56, 57; acesta, ādecă Rosenkampi a cetitū în notiţa lui Dragoslavū a. 6778 dela facerea lumii, aşā-dară după era creştină a. 1270; dar' după analiza critică paleografică a învęţaţilor mai noi trebuie să se cetească acolo a. 6770 dela facerea lumii seaū 1262 dela Christosū (Милан, О каноничкимъ Зборницима православне цркве, У новомъ Саду 1886, р. 36). — ⁶⁾ Розенкампфъ, I. с., pp. 57—59.

canoanele, cari au fostu mai 'năinte întunecate prin nourul înțelepciunii limbei grecesci, ear' acuma au devenitū luminate, ádecă lămurite (истолкованы) și cu darul lui D-deu strălucescū cu chiaritate, alungându întunerecul nesciinței și luminându pre toți cu lumina preceperii.“¹⁾ Mărturia lui Cirilū, cum-că canoanele erău în Rusia mai 'nainte nepricepute, ear' prin promulgarea codicelui numitū s'au făcutū cunoscute tuturoră, o înțelege Rosenkampf astū-feliū, că va să dică, că originalul grecescū alū canoanelor, întrebuintatū pēnă la sinodul din Vladimirū în decomunū, de mulți nu eră priceputū din nesciința limbei grecesci, ear' traducerea slavoană introdusă prin Cirilū a adusū canoanele la cunoscintă generală. Mănuscrisul lui Cirilū nu s'a păstratū pēnă în zilele noastre; Rosenkampf însă crede, că elū a trebuitū să conțină traducerea slavoană a nomocanonului lui Fotiu și alătura cu aceasta cea a codicelui lui Zonara v. s. d. a testului autenticū alū canoanelor cu comentariul lui Zonara, fiindū-că Sviatislavū nu numiă codicele „cartea lui Zonara“, dacā nu eră într'insul nici testul deplinū alū canoanelor, nici esplicările lui Zonara.²⁾ Macariū admite esplicarea, ce o dă Rosenkampf mărturiei lui Cirilū, ca îndreptățită, căci mitropolitul amintitū a pututū să iă espresiunea „истолкованы“, întrebuintată de elū în cuvintele susū citate, în înțelesū de „trăduse“, fiindū înțelesul acesta alū cuvântului „толковать“ foarte adese-orī usitatū; dar' totū așa, crede Macariū, a pututū să iă Cirilū cuvântul numitū și în înțelesul seū literalū de „esplicate, interpretate“, și în cađul acesta ar urmā din mărturia lui, că în Rusia canoanele, nefindū mai 'nainte interpretate, nu se pricepeău din aceasta causă, ear' acuma prin codicele menționatū, unde canoanele traducerii slavoane pentru prima oară erău provēdute cu comentarie, s'au făcutū înțelegibile tuturoră. Ieiese acuma mărturia mitropolitului Cirilū într'unū înțelesū seaū în altul, dice mai departe Macariū, în totū cađul trebuie să venimū la incredințarea, că Cirilū a introdusū celū dintăiū în Rusia Кормчая slavoană în întrebuintarea bisericească comună, că elū celū dintăiū a adusū Rușilor Кормчая slavoană cu esplicări.³⁾ În urmā socoate Macariū și întăresce socotința sa cu multe temeieri doveditoare, că codicele publicatū de Cirilū la sinodul din Vladimirū nu aveā

¹⁾ Ibid., pp. 54, 55; (Правила церковныя) помраченя бо бяху прежь сего облакомъ мудрости еллинскаго языка нынѣ облисташа, рекоше истолкованы быша, и благодатию Божию ясно сияють, невѣдѣнїя тьму отгоняюще и все просвѣщающе свѣтомъ разумнымъ.“ — ²⁾ Ibid. pp. 54—59. — ³⁾ Макар., l. c., T. V. pp. 3—5.

conținutul celui presupus de Rosenkampf, ci că într'însul se aflău (pe lângă nomocanonul lui Fotiu ca și a doaua parte a culegerii) canoanele prescurtate din codicele lui Alexiu Aristenū, pîntre estra-sele aceste însă și colea și canoane cu testu autenticu după recensiunea lui Zonara, apoi preste totu scholiele lui Aristenū, ear' pîntre aceste în unele locuri esplicări de ale lui Zonara, și că Sviatislavū putea bine să numească cartea aceasta „Zonara“, după numele unuia dintre esplicătorii canoanelor și poate pentru-că numele lui Zonara a fostu mai cunoscutu seaū se băgă mai multu în samă. ¹⁾ Dela sinodul din Vladimirū (1274) încoace se înmulțiră foarte mînuscrisele slavoane ale canoanelor. Mînuscrisele acestea se desfacu în doăue familie principale. Una conține testul autenticu alu canoanelor, numai că canoanele cele mai lungi de regulă nu se aducū în întregul lor, ci așa, că spre fine se lasă afară seaū a treia parte seaū jumătate din ele; sub testul canoanelor se află apoi esplicări, cari apărținū mai alesū lui Aristenū, în parte însă și lui Zonara. Cea-l'altă familie răproduce canoanele mai multu din codicele lui Aristenū și cu scholiele acestuia, totu-și unele canoane cu testu autenticu și cu esplicările lui Zonara. ²⁾ Celu mai vechiū mînuscrisū din familia ântăia și prototipul familiei acesteia întregă este mînuscrisul numitū sofianū (софійски) după numele bisericei s. Sofie din Novgorodū, unde se pēstră din începutu, și scrisū poate la a. 1282, mai sigurū însă între a. 1280 și 1294; ear' șirul mînuscriselor din familia a doaua se începe cu mînuscrisul „рязански“ seaū „іосифовски“ din a. 1284, numitū așa, pentru-că a fostu scrisū pentru episcopul din Riazanū Iosifū. ³⁾ Decī se și numesce familia dintăiū îndecomunū „familia sofiană“, ear' cea din urmă „familia riazană“ seaū „iosifeană.“ Rosenkampf îi dă familiei celei dintăiū numirea „Кирилловская“ (cirileană), credendū, că mînuscrisul sofianū ar fi ūă copiă de pe mînuscrisul ce l'a căpētatū Cirilū dela Sviatislavū ⁴⁾, pe cîndū Macariū arată, că din contră mînuscrisul iosifeanū din a. 1284 și nu celū sofianū este ūă copiă și anume cu totul acurată a codicelui lui Cirilū. ⁵⁾ La Heimbach în fine aū familiile aceste de mînuscrise altū nume luatū dela partea cea mai cumpenitoariă a conținutului lor, adecă dela testul canoanelor, care în familia cea dintăiū

¹⁾ Макаp., I. c., T. V. pp. 5—9. — ²⁾ Biener, I. c., pp. 55—58: Розенкампфъ. I. c., pp. 10—13; Макаp. I. c. T. V. p. 14. — ³⁾ Макаp., I. c., T. V. pp. 5. 14; Heimbach, I. c., §. 56 (Ersch und Gruber Encyklop. I. Sect. 87. Th. pp. 61. 62). — ⁴⁾ Розенкампфъ. I. c., pp. 10. 59. 60. — ⁵⁾ Макаp., T. V. pp. 7. sqq.; ipid. p. 9. n. 7.

este autentică ca în codicele lui Zonara, ear' în cea a doăua prescurtată ca în codicele lui Aristenă, și deci și numesce Heimbach familia primă „a lui Zonara“, familia a doăua „a lui Aristenă.“¹⁾ Din cele șise mai 'năinte de conținutul acestor dcaue familie se vede, că nici una din ele nu înfățișază curatū numai codicele lui Zonara, seaū curatū numai celū alū lui Aristenă, ci meste- catū unul cu altul. Amestecul acesta, care provine în toate mându- scrisele amēnduror familie, îlū esplică scriitorii numiți, mai alesū însă Rosenkampf și Macariu, fiă-carele în altū modū. După Rosen- kampf mitropolitul Cirilū a primitū din Bulgaria testul autenticū și deplinū alū canoanelor cu comentariul lui Zonara²⁾; ear' codicele lui Aristenă a fostū întrebuintatū în Chiovia încă înainte de timpul lui Cirilū; cele doăue familie de mându- scrise s'aū formatū apoi în modū feliuritū din fântănele aceste amēndoaue.³⁾ După Macariu mându- scrisul iosifeanū din a. 1284 este copiă fidelă a culegerii lui Cirilū, a căriia prototipū a purcesū dela „insu-și patriarchul“, de carele crede Macariu, că este celū constantinopolitanū; face închiă- iare, că amestecul, ce 'lū întimpinămū în mându- scrisele iosifene, a esistatū acuma în originalul grecescū, din care s'a făcutū trăducerea slavoană, și dacă în mându- scrisele grecesci ale codicilor bisericesci cunoscute în timpul de față nu se află astū-feliū de redacțiune mestecată de canoane și esplicări, nu urmează de aici, că n'a esi- statū nici la Greci în seclul alū XIII. și chiarū și în celū urmă- toriū.⁴⁾ Ear' cu privire la amestecul, care se află în mându- scri- sele familiei sofiane, și la esplicarea amestecului acestuia admite Macariu doăue posibilități și anume: seaū că canoanele cu testul lor autenticū din mându- scrisul prototipū alū familiei acesteia atâtū cele depline câtū și cele nedepline sūntū totū acelea-și, ce se intre- buintăū în Rusia pe alocuria încă înainte de mitropolitul Cirilū și că lor numai li-s'aū adusū mai târđiū esplicările cele ce esistăū din mându- scrisul lui Cirilū; seaū că aceste esplicări ale trăducerii mai noăue s'aū îmbinatū încă în Bulgaria cu canoanele autentice

¹⁾ Heimbach, l. c., §. 56 (Ersch. und Grubers... p. 61). — ²⁾ Розенкампфъ, l. c., p. 59. — ³⁾ Heimbach, l. c., §. 56 în Ersch und Grub. Encykl... p. 61. n. 12: Diese Ansicht ist von v. Rosenkampf an Biener brieflich mitgetheilt worden. — ⁴⁾ Макаp l. c., T. V. pp. 10. 11; Socotița lui Macariu, că pro- totipul codicelui celui trāmisu lui Cirilū să fiă fostu de provenință constanti- nopolitană, pentru-că se dice în scrisoarea lui Svĭatislavu, că acesta l'a cerutū dela patriarchul, o combate Dr. Milașu, arētându, că patriarchul, de care'ĭ vorba în aceea scrisoare, nu poate să fiă celū constantinopolitanū, ci numai celū bulgarū din Tĕrnova (Милан, О каноничким сборницима.... p. 35).

ale traducerii sudslavoane mai vechie și că unū manuscrisū de conținutul acesta a pututū să fiā trāmisū mai apoi în Rusia, b. o. la Novgorodū, și a pututū să servească aici ca prototipū pentru manuscrisul sofianū și pentru toate cele-l'alte manuscrise de familia sofiană. ¹⁾

Icoana aceasta istorică despre traducerile slavono-rusesci ale culegerilor canonice în rēstimpul dela Vladimirū și pēnā la seclul alū XIV., cum ni-se înfāțișadă după Rosenkampf, Macariu și alții, se întregesce, respective se rectifică prin cercetările mai noaue ale lui A. Pavlovū, carele în scrierea sa „Первоначальный славяно-русский Номоканонъ“ (Nomocanonul slavono-rusescū originalū) ²⁾ polemisadă contra unor erori de ale lui Rosenkampf și ale altora, ce urmeadă direpciunea acestuia, și ajunge în cercetările sale la următoarele rezultate:

Între traducerile slavono-rusesci cele mai timpurie, garantate prin doveđi positive, este a se amintī mai āntāiū nomocanonul celū în L de titule. Traducerea slavoanā cea originalā erā pe din întregul cātū se poate de consunātoariā cu tes ul originalū grecescū și se deosebiā în prelucrarea ei rusascā (dupā unū manuscrisū din seclul alū XIII. întrebuintatū de Pavlovū) numai întru atāta de modelul ei originalū, încātū în formā de întregiri primī în sine mai multe alte fōntāne atātū civile cātū și canonice de origine mai vechiā. Din întregirile acestea ale nomocanonului celū în L de titule amintimū numai următoarele fōntāne de dreptū, cunoscute Rușilor āncā din timpurile cele dintāiū ale încreștinării lor: Afarā de estrasele novelelor lui Iustinianū primite în testū — āncā unele fragmente din ecloga lui Leonū Isaurul și Constantinū Copronimul, unele fragmente din prochirul lui Vasiliu Macedonul, prescriesele unui învēcēlū alū lui Vasiliu c. M., călugērului Ioanū, despre mărturisire, instituțiunile pentru monachi de Teodorū Studitul, rēspunsurile canonice ale patriarchului Nicolaiū Gramaticul și v'rūā cāte-vā apocrife bulgare mai vechie. Pe lūngā nomocanonul celū în L de titule cāștigā însă în curēndū autoritate și nomocanonul celū în XIV titule dimpreună cu colecțiunea de canoane cea chronologicā, care îi erā alăturatā. Pentru lāțirea grabnicā a codicelui acestuia vorbescū multe copie ale testului originalū grecescū și ale traducerii lui slavoane, cari s'aū pēstratū pēnā în diūa de fațā și la cari se

¹⁾ Макаp., l. c., T. V. pp. 11. 12. — ²⁾ Казань, 1869; Veđi recensunea prof. Emil Kałuzniacki „Der ursprūngliche slavisch-russische Nomokanon“ în „Vering, Archiv für kath. Kirchenrecht“, 35. Bd. Mainz 1876 pp. 200—207. —

númeră cele două mănuscrite, ce le-a folosită Pavlovă, adecă codicele, ce se află în biblioteca sinodală din Moscova sub Nr. 227 și copia lui din Cazan sub Nr. 1075. Codicele sinodală, copia cea mai vechiă a primei traduceri slavoane, se deosebesce de traduceriile slavoane mai târzie mai ales prin aceea, că ea este mai apropiată testului originală grecesc și conține nomocanonul cel în XIV titule în formă, ce a avut-o el înaintea de prelucrarea lui Fotiu, așa-dară fără de adăusele acestuia. Redacțiunea slavono-rusască cea mai vechiă a nomocanonului originală conservată în mănuscrisul sinodală conține încă și unele adăuse, cari pot să se noteze ca elementele cele mai vechie ale dreptului bisericesc cel slavono-rusesc și anume colecțiunea cea în LXXXVII de capitule a lui Ioan Scholasticul, estrase din ecloga lui Leon Isaurul și Constantin Copronimul și din prochiurul lui Vasiliu Macedonul, niscari tratate istorice, așa numita „Правда руска“, apoi alte legiuri politice-bisericesci date de principii rusesci și în urmă ordinăciunii de ale episcopilor rusesci. Cu începutul seclului al XII. se ivi la Greci trebuința, de a esplică toate canoanele, și de atunci înainte esă la lumină în biserica grecească colecțiuni de canoane cu comentariie. Asemene cerință se arătă curându și la Slavi și avu și la acestia același rezultat, numai că Slavii nu trebuiau să producă esplicări originale, ci să traducă numai cele grecesci. Aceasta a făcut-o mai întâi arhiepiscopul sêrbesc Sava (1221—1237). Elă traduse în limba slavoană nomocanonul cel în XIV titule în prelucrarea lui Fotiu și din codicele lui Aristenă prescurtarea canoanelor și cele mai multe scholie ale acestuia, ear' din codicele lui Zonara numai puține esplicări, puindu-le în locul relativelor scholie aristenene și alăturându-le toate aceste nomocanonului amintit¹⁾. Lucrarea lui Sava află chiar pentru esplicările canoanelor, cari mai înainte lipsiau în codicii slavoni, în decursul seclului al XIII. recunoascere generală la toți Slavii și anume mai întâi la Bulgari și prin acestia în urmă și la Ruși. Codicele, pe care îlă trâmise Sviatislavă mitropolitului rusescă Cirilă II. (nu la a. 1270, precum reu a cetită Rosenkampf

¹⁾ Una din copiele cele mai vechie ale traduceri acestora se află în biblioteca curții din Viena sub numele de „nomocanonă Mihanowich“ și este din a. 1262 (Kałużniacki, l. c., în Vering. Archiv für kath. Kirchenr. l. c. p. 201 n. 1); Dr. Milașă (О канон скорнец. p. 37) amintescă 5 mănuscrite ale Cormeiei de redacțiune sêrbească. Comp. și Крмчица Савинска. Описан Др. Н. Милаш, Эадар 1884 p. 40.

în notița lui Dragoslav, ci la a. 1262)¹⁾, este toțma codicele lui Sava, și meritul mitropolitului Ciril se reduce la atâta, că a fost cel dintâi, carele publicase ca canoane „interpretate“ la sinodul din Vladimir codicele lui Sava și introduse astu-feliu în Rusia nomocanonul în XIV titule acuma înavuțit prin adausele lui Fotiu și canoanele acum îndestrate cu choliele lui Aristen și ici coló cu esplicări de ale lui Zonara, pe cându traducerea slavoană a nomocanonului celui în XIV titule fără adausele lui Fotiu și a canoanelor singure fără scholie și comentarie eră întrebuintată în Rusia cu multu înainte de Ciril. În-dată după sinodul din Vladimir se începú între canoniștii rusesci uă activitate mai intensivă, dar' aceasta a și produsu oare-carile fenomene literarie speciale, ce s'aú esplicatú coresú de-abia prin Pavlov. Se formară ádecă doaué feliori deosebite de colecțiuni canonice: 1) familia riazană și 2) familia sofiană. Familia riazană, începéndu cu manuscrisul din a. 1284, suntu copie depe traducerea sërbească a lui Sava cu totul acurate și diferințate numai în limbă; ear' familia sofiană, începéndu cu manuscrisul sofianú suntu compilăciuni purcese din copiele aceste și din testele mai vechie ale nomocanonului slavono-rusescú celui originalú; manuscrisele familiei acesteia de pe urmă se deosebescú de toate cele-l'alte esemplarie slavoane prin aceea, că pe de uă parte primiseră adausele nomocanonului fotianú cu scholiele lui Aristen și în puține locuri cu esplicări de ale lui Zonara după traducerea lui Sava, pe de altă parte pēstrară atátu hotăriri canonice cele proprie cu testul lor autenticú mai vechiú, câtu și cele mai multe din adausele mai susú specificate de provenința grecească, bulgară și rusască ale nomocanonului slavono-rusescú celui originalú.

Deci se poate numi familia cea dintâi familia sërbească și cea de-a doaua cea rusască. Sub aceste doaué rubrice se dau rēsumate necondiționatú toate copiele făcute mai apoi ale nomocanonului celui lărgitú prin uă culegere de canoane în testú autenticú seaú în prescurtare — și scholiele lui Aristen mestecate cu puține esplicări de ale lui Zonara, și prin urmare toate prefacerile variate, ce le-a suferitu nomocanonul acesta în decursul timpurilor, nu suntu a se privi ca clase noaué de ale lui, ci ca feliori parțialú diferințate seaú ale familiei sërbesci, seaú ale familiei rusesci.

¹⁾ Vedí not.

Dela Cirilū și pēnă la prima tipărire a Cormciei nu s'aū introdusū, nici s'aū făcutū în Rusia noaūe traduceri de ale nomocanonului lui Fotiu și ale canoanelor și esplicărilor alăturate acestuia.

Socotința unora ¹⁾ rădîmată pe oare-carile mărturie nu tocmai demne de credință, că mitropolitul din Moscva Ciprianū († 1406) ar fi compusū ūă noaūă traducere a codicelui acestui canonicū, se re'nfrânge de Macariu ²⁾. Dar' sîntū traduceri de ale sintagmei lui Mateiū Blastare în biblioteca contelui Rumianțovū și în cea sinodală, dintre cari una este făcută de Maximū Grecul la a. 1542 ³⁾. După tipărirea Cormciei traduse unū călugērū din Chiovia, Epifaniu Slavenițchi, chiămatū la Moscva de patriarchul Nikonū, în orașul acesta la a. 1674 nomocanonul și canoanele cu esplicările lui Balsamonū, care traducere să se afe în unū mînuscrisū alū bibliotecii sinodale. Totū acela-și traduse și constituțiunile apostolice și Ius graeco-romanum alū lui Leunclaviu ⁴⁾.

Cu secul alū XVII. se începe șirul codicilor canonici celor tipăriți ai Rușilor. Celū dintăiū codice, care se tipări, n'a fostū „Кормчая“ seaū codicele celū mare de canoane alū bisericei rusesci ci traducerea slavoană a unū mînualū scurtū canonicū, compilatū din feliū de feliu de fōntāne și menitū pentru întrebuintārea clerului, a unū nomocanonū din clasa nomocanoanelor celor neproprie, care traducere erā întrebuintată mai āntăiū la Slavii dela meadă-đi și apoi dela secul alū XIV. înainte deveni rāpede cunoscută și în Rusia de meadă-đi, mai alesū în Chiovia ⁵⁾. Aici îngrijī prima edițiune tipărită a nomocanonului acestuia la a. 1620 protosincelul (din Ierusalimū) Pamvo Berenda (Памво Берында). După edițiunea aceasta este titlul cărții : Номоканонъ или Законное правило имья правила по сокращенію св. верх. апостоль. (Nomocanonū seaū îndreptariū legalū avēndū canoanele pe scurtū ale s. apostoli ș. m. d.) Apoi se făcură în Chiovia āncă doaūe edițiuni ale opulului acestuia, una la a. 1624 de archimandritul Zacharia Copistenschi și alta la a. 1629 de Petru Movilă, carele de pe urmă erā atunci mare archimandritū alū Laurei de acolo ⁶⁾. Din Chiovia veni și se lăți no-

¹⁾ Розенкампфъ, I. c., pp. 8. 71 sqq. Heimb. I. c., p. 62. — ²⁾ Макаp., I. c., T. V. p. 15 sqq. — ³⁾ Скворцовъ, Записки по церковн. законо вѣдѣнію, Изд. IV. (Кіевъ 1871) p. 6. n. 2. — ⁴⁾ Biener, I. c., pp. 58. 59; Heimb. I. c., p. 62; Comp. și Розенкампфъ, I. c., p. 9. — ⁵⁾ Prof. Emil Kałużniacki, Der dem grösseren Euchologion angehängte Nomokanon . . . veröffentlicht von A. Pawlow in Vering, Archiv für kathol. Kirchenrecht, 35. Bd. (Mainz) 1876, p. 380 sqq. — ⁶⁾ Розенкампфъ, I. c., p. 15; Ibid. Примѣчанія къ введенію, pp. 67—79, n. 75.

nocanonul acesta în Rusia de meadă-noapte și privinduse aice ca foarte trebuinciosă pentru păstoria sufletească se tipări de nou în Moscva la a. 1639 și anume acuma în legătură cu euchologiul celū mare, una din cele mai usitate cărți bisericesci, ajungându atātu prin aceasta câtū și prin aprobările ierarchiei rusesci, ce se tipăriră împreună, la oare-care autoritate bisericască-oficială. Îndreptatū seaū mai bine și prescurtatū de patriarchul Nikonū se tipări codicele în forma aceasta la a. 1659 și de atunci încoace pēnă în timpul mai nou foarte adese-orī. Uă edițiune critică a nomocanonului numitū și a testului originalū grecescū, carele de pe urmă nu eră cunoscutū pēnă la descoperirea lui A. Pavlovū, împreună cu unū studiū temeinicū și interesantū asupra lui, se publică de învățatul acesta în Odesa la a. 1872. ¹⁾

Pe la mijlocul seclului alū XVII., în timpul guvernării țarului Alexiu Michailovici Romanovū (1645—1676), se făcū prima edițiune tipărită a codicelui celū mare alū bisericei rusesci. ²⁾ Cartea căpetă numele de „Книга Кормчая“ îndatinatū încă din vechime. Lucrarea se începū sub patriarchul Iosifū (1642—1652), tipărindu-se codicele în Moscva dela a. 1649 și pēnă la a. 1650, și se finī sub patriarchul Nikonū (1652—1666, † 1681), publicându-se de acesta la a. 1653 și împărțindu-se pe la unele biserice, după-ce v'r-ūă câte-vă foi ale tipăriului ântâiū fură rētrase și înlocuite prin altelele, în cari se intercalase acuma și numele lui Nikonū. Totu-și mai sūntū esēmplarie, cari aū apărutū înainte de publicățiunea amintită, și edițiunea îngrijită de Rascolnici și apărută în Varșovia la a. 1786 urmeadă cu scrupulositate esēmplarielor acestora, așa că într'insa nu provine numele lui Nikonū. Кормчая cea publicată la a. 1653 se rētipări cu puține schimbări încă de trei ori și anume în Moscva la anii 1787, 1804 și 1816 în folio; ear' de atunci nu s'a mai edatū de nou. În scopul edării editorii cei dintâiū n'aū făcutū ūă traducere noaūă a codicelui canoanelor, ci s'aū ținutū de Кормчая slavoană cea din mânuscrise. După cum însi-și observă, aū avutū ei la dispozițiune ūă mulțime de mânuscrise, dintre cari numai unul

¹⁾ Kałuzniacki, l. c.; Titulul edițiunii lui Pavlovū: Номоканонъ при большомъ требникѣ, изданный вмѣстѣ съ греческимъ подлинникомъ, до сихъ поръ неизвѣстнымъ, и съ объясненіями издателя. А. Павловъ. Одесса 1872. — ²⁾ Despre Кормчая în „Wiener-Jahrbücher der Literatur...“ T. XXIII. (1884), pp. 220—274 și T. XXXIII. (1826) pp. 288—290; Biener, l. c., pp. 60—72; Heimb., l. c., pp. 62—65; Др. Никод. Милаш, Сборникъ Правилъ. Задар 1884 pp. LX—LXXII.; О каноничкимъ зборницима... de acela-și (У новомъ Саду) 1886, pp. 31—57.

conțineă mai deplină canoanele, v. s. d. canoanele cu testul lor autentic; vada manuscriselor acestora se întări foarte prin ună manuscrisă vechiă grecescă ală patriarhului Paisiu dela Ierusalimă, care chiară pe atuncia petreceă în Moscva; esplicările canoanelor erău acelea-și în toate manuscrisele. Precum se vede, aū întrebuintatū editorii manuscrise din familia lui Aristenū, ádecă din cea riazană seaū sërbească, și numai unul din familia lui Zonara, ádecă din cea sofiană seaū rusască, și manuscrisul grecescă ală patriarhului Paisiu a pututū se conțina încă numai codicele lui Aristenū, fiindū-că numai așa eră cu putință, ca să se întărească prin elū autoritatea manuscriselor, ce le-aū avutū editorii. Și întrū adevărū consună Кормчая cea tipărită mai multū cu manuscrisul celū mai vechiū dintre manuscrisele familiei riazane seaū sərbesci, cari s'aū pēstratū pēnă acuma, ádecă cu celū din a. 1284. Ce se atinge de conținutul cărții, ea se compune 1) din prologū, 2) din colecțiunea propriă și 3) din unū epilogū.

Prologul conține trátate istorice despre schisma între biserica rēsăriteană și cea apuseană, despre încreștinarea Rușilor, despre înființarea patriarhatului rusescū și despre sinoadele ecumenice și locale și în urma nomocanonul lui Fotiu, dar' cu elăsarea straselor din legile lui Iustinianū.

Colecțiunea propriă se compune din doauē părți în 70 de capitule. Partea ântâia conține în 41 de capitule codicele lui Aristenū cu unele scerpte din comentariul lui Zonara și cu adause din spistolele canonice ale părinților bisericesci; partea a doaua dela cap. 42 pēnă la 70 colecțiunea cea în LXXXVII de capitule, vr'-uă câte-vă novele de ale împēratului Alexiu Comnenū, strasele legilor civile din cele XIII titule dintâiū ale nomocanonului lui Fotiu, unū strasū din dreptul mosaicū, neautenticul „liber judicialis de laicis“ alū împēratului Constantinū celū Mare, uă scriere polemică contra lătinilor, vr'-uă câte-vă titule din ecloga lui Leonū Isaurul și Constantinū Copronimul, trátate privitoare la dreptul căsătorescū, tomul unirii despre căsătoria a patra și rēspunsuri canonice.

Epilogul conține unū rēportū cătră cetitori, edictul și donaciunea lui Constantinū celū Mare cătră papa Silvestru ¹⁾ și unū trátatū polemicū contra lătinilor ²⁾.

¹⁾ Documentul acesta de donaciune este inventatū; neautenția lui a arētatū mai ântâiū Laurentius Valla în scrierea: De ementita Constantini donatione. — ²⁾ Espunerī amērunțite despre conținutul Cormciei se află la Kopitar în „Wiener-Jahrbüch.“ T. XXXIII, pp. 251—255; Heimb., l. c., pp. 63—65; Милан, Зборн. Прав. pp. LXVII—LXX; О канон. сборницима ... pp. 53—56.

„Кормчая Книга“ a avută mare atutoritate precum în Rusia, aşá şi la cei l'alţi Slavi răsăriteni ¹⁾ În seclul nostru însă şi anume acuma în jumătatea I. a seclului nu mai corăspundeá cartea aceasta progresului celui mare, ce-lă făcuse biserica rusască în toate privinţele, ear' mai alesă în sciinţa teologică, şi prin urmare nici cerinţelor celor noaăe, ce aă urmată din progresul acesta. Mai cu samă eră simţită lipsa unui codice tipărită, care să conţină canoanele universale ale bisericei ortodoxe cu testul lor autentică.

Spre a implé lacuna aceasta, s'a edată din ordinul sinodului rusescă în Petersburg la a. 1839 „Книга Правильъ святыхъ апостоль, святыхъ соборовъ вселенскихъ и помѣстныхъ и святыхъ отецъ... (Cartea canoanelor sântilor apostoli, sântelor sinoade ecumenice şi locale şi sântilor părinţi).

În codicele acesta sântă înduse canoanele cu testul lor autentică, şi anume în originalul grecescă, ear' apoi în trăducere slavonorusască. Esplicările vechilor comentători grecesci (Aristenă. Zonara, Balsamonă) lipsescă cu totul, totu-şi se află la câte-vă canoane esplicări compuse de editorii înşi-şi pe temeiul comentarielor lui Zonara şi Balsamonă şi anume totă-de-a-una acoló, unde trebuia numai decătă de cercată întălesul celui adevărată ală canonului. A doăna ediţiune a „cărţii canoanelor“ făr' de originalul grecescă a eşită la lumină la a. 1843 şi a treia eară-şi cu originalul grecescă la a. 1862. Книга Правильъ conţine simvoalele credinţei şi dogmele principale ale sinoadelor ecumenice precum şi canoanele universale ale bisericei după ordinea lui Zonara, aşá-dară cam în aceea-şi înşirare, ca cea din Συνοδικόν ală lui Beveregiu din Pidalionă şi din Sintagma lui Rhalles şi Potles. Ea are autoritatea unui codice oficială ală bisericei rusesci ²⁾.

Uă colecţiune de canoane cu testă rusescă şi cu întroduceri şi comentarie erudite dădă la lumină archimandritul Ioană, carele mai târđiă se făcă episcopă ală Smolenscului, în Pefersburg la a. 1851 în doăne tomuri sub titlul: Опытъ курса церковнаго законовъдѣнія (Încercarea unui cursă asupra dreptului bisericescă).

3. La Sărbă, carii primiră creştinismul cam în acela-şi timpă cu Bulgarii, a fostă întrebuintată dela jumătatea I. a seclului ală XIII. înainte Cormeia arhiepiscopului sărbescă Sava, de care

¹⁾ Zhishman. des Eherecht der or. Kirche. p. 76. — ²⁾ Скворцовъ, l. c., 6. 7. Милаш, Сборникъ Правила... , pp. LXXII—LXXVI.

am vorbită mai sus. În jumătatea a doua a secolului al IV. veni în usă mai ales sintagma alfabetică a lui Matei Blastare. Pe aceasta se rădămă cu deosebire codicele sârbesc numit „Законник“, ale cărui manuscrise sînt foarte rare și dintre care cel mai vechiu este din a. 1390. Codicele acesta conține în înșirare arbitrară strase din *Σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον* a lui Matei Blastare, *Κανονικόν* al patriarhului Ioană ajunătorul, fragmente din legile lumesci ale împăraților bizantini, codicele de legi al țarului Stefan Dușan al Sârbiei din a. 1349 și 1354, apoi un stras al canoanelor sinodale și locuri singurite ale părinților bisericesci ¹⁾.

În traducere nou-sârbească a dată la lumină canoanele învățatul archimandrit Dr. Nicodim Milașu, profesor de drept bisericesc și de istoria bisericească la institutul teologic din Zara. Dela a. 1873 încoace publică acesta „Правила православне Цркве. Србски превод с тумаченима (Canoanele biserice ortodoxe. Traducere sârbească cu espicări)“ ²⁾; ear' la a. 1884 a apărut delă același autor în Zara (Задар) „Зборник правила светих апостола, васионских и помјесних собора и светих отаца, која су примлена православном црквом. Предео са грчкога по најновијем атинском издану (Colecțiunea canoanelor s. apostoli, ale sinoadelor ecumenice și locale și ale sântilor părinți, cari sînt primite de bisericile ortodoxe. Traducere din grecesce după edițiunea cea mai nouă din Atena)“. După ũă întrodúcere scrisă foarte sciintifică, unde se trăteadă istoricul canoanelor universale și colecțiunile canonice mai însemnate din singuritele biserice particulare, precum *Κοινωνία*, *Κнига правилъ*, *Πηδάλιον*, Îndreptarea legii și *Σύνταγμα* de Rhalles și Patles, care de pe urmă a servit traducătorului de basă, conține codicele lui Milașu canoanele apostolice, canoanele sinoadelor ecumenice și ale celor locale, aceste din urmă începîndu cu cele ancirane și închiăiîndu cu cele ale sinoadelor de sub presidiul patriarhului Fotiu, în urma canoanele sântilor părinți și epistola patriarhului Tanasiu cătră episcopul roman Adrian despre simoniă. Canoanele se înducă cu testul lor autentic și fără espicări. La finea cărții se află un indice alfabetic asupra materiilor cuprinse în colecțiune.

(Va urma).

¹⁾ Walter, *Lehrb. d. Kirchenr.*, SS. 177. 178; Biener l. c. p. 46; Zhiszman l. c. pp. 74. 75. — ²⁾ Vedi recensîunea prof. Euseviu Popovicî în „*Archiv für kath. Kirchenrecht*“, T. 41 p. 188 sqq.

Vieața și activitatea Mitropolitului țerei Românești, Antimă Ivireanul (1708—1716).

(Urmare.)

În împrejurările cele triste, în cari se găsiău Români din Transilvania cu venirea acestei țere în mâna Germanilor, orizontul se mai limpedi puțin. Români, sătui de atâtea persecuțiuni, ce avură a le suferi, și de atâtea nenorociri, ce veniseră asupra țerei prin necontenitele invasiuni, nu vedeău în trecerea țerei lor sub un împărat creștin decât un semn bun, un semn de alinare în suferințele lor și de revindicare a drepturilor lor politice și religioase. Amărîți cu totul de înjosirea și starea de miserie, în care îi îmbrânciseră cele-l'alte națiuni conlocuitoare, și cari îi persecutaă de moarte și după-ce Transilvania începă a se guvernă de principii calvini, căutaă toate modurile, ca să ajungă și ei uă dată de asupra nevoiei. Clerul Romano-catolic, și mijlocirile, venite din sferele mai înalte, li promiteău lor și preoților lor totu felul de recompense, de ușurări și drepturi, cum bună oară: egalitate perfectă de drepturi cu cele-l'alte națiuni, înfrânarea persecuțiunilor din partea calvinilor, protecțiune mare din partea împăratului, donațiuni de bunuri, institute de cultură ș. m. a. La toate acestea li-se spunea, că potă ajunge foarte ușor, dacă vor îmbrățișă unirea, dacă, întrându în staulul Ponteficelui Roman, se vor uni cu religiunea Romano-catolică, care e și religiunea Împăratului, a curții imperiale și a statului, și totu-ădată și una din religiunile privilegiate din Transilvania; eară în altu mod vor remâne totu în starea cea umilită, în care sântu. În nise împrejurări așa de triste uă parte din Români, mai slabi de ânger și cari nu mai puteău purtă greutățile, sub cari gemeău, începă a gândi, cum eră și naturalu, că, dacă nu ar află ușurare în altu mod și nu ar găsi altă poartă, pe care, întrându, să-și poată căpeta drepturi fără schimbarea legii strămoșesci, atunci să între pe poarta, care i-se areta și spre care eră împinsă cu totu felul de promisiuni și stăruințe din partea clerului Romano-catolic, în frunte cu cardinalul Leopoldu Colonic și cu agentul lui cei mai înfocați, cum erău Paul Baranyi parochul Romano-catolic din Alba-Iulia și iesuitul Hevenes. Vedendă Români în urmă, că nici într'unu mod nu potă scăpă de miseria lor, și uă parte din ei ne mai voindă a suportă mai departe soarta cea aspră și a bé păharul plinu de amărăciune, care li-lă totu în-

tindeau dușmanii, se consultară cu iesuiții, care îi totu îmboldiau să meargă pe drumul, care li-lu arătaseră ei. Deci în anul 1697 Iunie 10 Mitropolitul Teofilu îi trâmite cardinalului Colonicu consimțimântul unor protopopi la actul unirii, însă în luna următoare și moare și lucrul rămâne neregulat. Următorul lui, Mitropolitul Atanasiu, chirotonit în Bucuresci în 22 Ianuarie 1698, întâmpină greutăți la chirotonia, de-oare-ce i-se opune Domnitorul Brancoveanu câtu și Mitropolitul Teodosiu, dicându, că e prea tineru pentru treapta, la care voiesce să se rădice, în faptă i-se opunū însă amândoi mai multu de teama, că elu neavându destulă taria, să nu fiă amăgitu a trece la unire, fiindu-că se și aușise de ferberile dintre Români din Transilvania și poate și de pasul, ce-lu făcuse Mitropolitul Teofilu; de aceea pe lûngă jurământul, ce se cere în regulă la chirotonia, i-se mai presântă lui Atanasiu și ūă instrucțiune compusă din 22 de puncte, după care aveă să se țină și care, întărindu-o cu semnătura sa, aveă să o lase în Archiva Mitropoliei din Bucuresci să fiă ca ūă mărturie, că va pădi cu sântia cele recomendate într'însa.

Dară acestu Mitropolitu, după-ce se întoarse acasă, nesocoti cu totul dragostea cea mare și ardoarea, cu care Români își apêraseră pênă atunci legea, și în locu să o apere chiaru cu prețul pozițiunii și vieței sale, în locu să pestrede și să apere bărbătesce acestu neprețuitu tesauru alu conaționalilor sei, conservatū pênă atunci fără pată cu atâtea sacrificie, elu se lasă amăgitu de promisiunile trecătoare ale iesuiților, se dă scosu de minte cu nisce prerogative închipuite și se asămênă păstorului celui netrebnicu, năimitulu necredinciosu, care nu-și păstorește turma decâtu pentru plată.

În luna Optombre 7 Atanasiu adună sinodū în Alba-Iulia și dă manifestul unirii împreună cu condițiunile ei subscrise de elu și de 38 de protopopi.

Afacerea nu se deapênă însă așa de ușorū, căci calvinii, vëndându, ce aū de gându Români să facă, se punū de amestecă și ei lucrurile și facū mari greutăți.

După manifestulu de unire Atanasiu în anulū 1699 mai dă 2 dechiărăciuni cu acela-și scopu, datate din 26 și 30 Septemvre.

Dară ruperea definitivă a relațiunilor bisericesci dintre cei din Transilvania cu cei din România nu se făcuse încă, căci Brâncoveanu, unul dintre Domni cei mai zeloși pentru păstrarea legii, dede Mitropoliei din Transilvania în anul 1700 satul Merișani din districtul Argeșului, ca să aibă de întâmpinarea trebuințelor, ori poate

și cu scopul, de a împedecă unirea. Brâncoveanū mai dede Mitropolitului Atanasiu și unū sacosū cusutū cu firū și ũă părechă de mănūșe cu mǎrgăritarie.

Într'aceea stăruințele cele încordate ale iesuiților, precum și diferitele diplome imperiale, date cătră guvernul Transilvaniei cu ocasiunea frământărilor de unire, prepărară din ce în ce lucrul mai multū, spre a-i mēnă pe Romāni numai decătū în staulul Ponteficelui Romanū, așa, încătū în 4 Sept. 1700 se și adună eară-și unū sinodū, în care se formulă actul unirii, subcrisū de unū nūmērū mai mare decătū în anul 1698. Cu toate acestea partea cea mai mare de Romāni rēmase și mai departe pre lūngă legea moștenită dela părinți și, suferindū cu resēmnațiune, depuse sacrificie mari pentru pēstrarea ei.

Impēratul Leopoldū cu diploma din 19 Marte 1701 ilū recunoasce pe Atanasiu de Episcopū alū Romānilor uniți, și ilū decoreadă cu lanțū de aurū cu cruce și cu portretul sēū.

Atanasiu pleacă la Viena și în 7 Aprile, face jurāmēntul compusū din 16 puncte, lăpēdāndu-se în punctul alū 6-lea de toată corespondința cu cei din Romānia și ne mai recunoscēndū de superiorū pe Mitropolitul Romāniei, sub care fusese pēnă atunci și de cătră care se chirotoniăū Mitropoliții Transilvaniei.

Elū este înstălatū în diūa de 25 Iuniu 1701 în Alba-Iuliă și așa unirea se socoate regulată definitivū.

Teodosiu, Mitropolitul țerei Romānesci, îi trāmite însă în 25 Maiū 1702 sentința de scomunicare a Patriarchului din Constantinopole împreună cu ũă epistolă din partea sa, în care ilū pune la cale și ilū roagă, ca să rēspingă confirmațiunea primită dela cătolicī și să rēmānă fiū stătornicū alū bisericei orientale. ¹⁾

Romāni din toate promisiunile cele nenumērate și grase, ce li-se făcură pentru unire, nu s'aū alesū în faptă decătū cu nisce privilegii neînsemnate pentru unele persoane bisericesci ei aū rēmasū așa-dară totū numai ca nisce indiviđi tolerați, căci Ungurii și Sași scinră conduce trebile astū-feliū, încătū toate resoluțiunile și decretetele

¹⁾ Pentru toate, câte le-am dișu despre unirea Romānilor din Transilvania. vedi: „Anal. Acad. Romāne“, seria II. tom. I, Bucuresci 1880. p. 127 și sesiunea anului 1879/80, p. 115, 199, 200, 201. — Sincaī „Cronica“ t. III, 162 seq. — Laurianū l. c. pag. 495 sqq. — Nilles „Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis etc.“ Oeniponte 1885, p. 344 seq. — Papiu Ilarianū „Istoria Rom. din Dacia superioară“ p. 35, 36 seq.

împărătescî rămăseră mai literă moartă și cându se împărțeau drepturile țerei după cele trei naționalități și cele 4 religii recepte, mai nici o dată nu se puneă și câte vre unu Român unitu; căci Ungurii li diceau: „Acum totu atata este, s'a pusă unu catolicu, voi încă catolici sînteți!“¹⁾

Frământările cele multe de unire, vîntul, ce suflă în favoarea ei, și patima, ce o cuprinsese pe o parte din Românii Transilvaniei, de a intra în staulul Pontificalului Român, trecu acum și Carpații și se încuibă și în inima Episcopului de Rîmnicu Ilarionu, pe care, vedendu-lu cei-l'alți ierarhi Români, încotro se pleacă, ilu condeamnă, ilu depună din treapta de Episcopu prin decisiune sinodală și, spre a stărpi din rădăcină burueana cea rea, care începuse a se ivi, și spre a spulberă cu totul patima, ce cuprinsese inima lui Ilarianu, și din sufletele celor-ce i-ar mai fi fostu cuprinsu din cauza unor favoruri și ușurări închipuite, ce cu timpul li-ar fi fostu pututu fi promise de împăratul creștinu, — s'aun gânditu cu totu în modu seriosu asupra persoanei, care ar trebui să urmeze în împregiurările cele critice după depusul Ilarionu.

Alegerea se anunță pentru ziua de 16 Marte 1705²⁾ și soartea alegerii, spre mulțămirea generală, cade asupra demnului și zelosului egumenu alu Snagovului, asupra lui Antimu Ivireanul, care apoi a corăspunsu cu prisosu aseptării și dorinței tuturor, îndeplinindu-și cu zelu și purtându cu bărbăția greaua sarcină, ce i-s'a datu.

Elu fu chirotonitu în Arhieriu la 31 Marte în ziua sântului Alexiu, omul lui Dumneđu, după cum ni spune însu-și: „La 31 de zile ale lui Marte în ziua sântului Alexie, omul lui Dumneđu pentru căci în ziua pomenirei sale m'am hirotonitu arhieriu.“³⁾

Timpul, câtu a duratu păstoria lui Antimu la episcopia Rîmnicului, și nevointele lui, puse spre binele bisericei, le găsimu foarte bine precisate de elu însu-și în capul 4 alu epistolei sale din 13 Ianuaru 1712 către Domnitoriu Constantinu Brâncoveanul, unde dice între altele: „Am ședut și acolo trei ani fără 2 luni. Ce am lucrat și acolo (nu atata din veniturile casei, cât ear din osteneala și sudoarea feței mele) este vederat tuturor. Esirea mea de acolo n'a fost cu voea mea; eram odichnit cu atata și-mi ajungea din destul necadu-

¹⁾ A. Papin Ilarianu p. 69. — ²⁾ „Bis. ort.“ 1884, p. 809—810. — Lesviodax l. c. p. 433 și Iarcu l. c. p. XVI. — Păr. Enăceanu în „Albumul Mitropoliților Ungro-Vlachiei“ dice, că Antimu a fostu chirotonitu ca Episcopu de Rîmnicu la 16 Marte 1706. Aceasta însă este adevăratu, după cum se vede din cele-l'alte locuri, ce s'aun adusă înainte. — ³⁾ „Bis. ortod.“ 1885 p. 214.

rile, ce petreceam. Iar apoi am eșit cu cinste, și nici seama mi-aș luat nimenea, nici datoriă am lăsat, că așa ne-aș slujit vremea.“ În privința administrării Episcopiei figurează elu ca unu sporitoriu și înăintătoriu alu bunurilor ei, mai alesu în câmpul Bujorenilor, alu Râmnicului și la Mihăesci. ¹⁾ În timpul păstoriei sale de aici zugrăvi elu și paraclisul Episcopiei. ²⁾

Dară nici ca Episcopu nu se lăsa elu de ocupăciunea cu tipografia ci scotea totu-una la lumină cărți folositoare naclunii și bisericei Române. Așa la P. Vretosu, l. c. p. 177 găsimu în privința aceasta următoarele: „Κατὰ τὸ 1705 ὁ Ἀνθίμος ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος Ῥυμνίκου ἀλλὰ μὴ θέλων ν'ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τὴν ἀγαπητὴν του τυπογραφίαν, μετήνεγκεν ταύτην ἐντῆ Μονῆ τῆς Ἐπισκοπῆς του“, ear' Lesviodax ni spune: „In câta vreme aș fost egumen și apoi și episcop Râmnicului, multe feluri de cărți Elinesci și Românesci aș tipărit atât în tipografia dela Snagov, cât și în cea dela Râmnicu.“ ³⁾

Intre cărțile tipărite de Antimū la Râmnicu găsimu: „Molitfelnicul după grecesce și Mineiū cu Octoich“ ⁴⁾, ear' anume din anul 1705: „Τόμος χαρᾶς, ἐν ᾧ περιέχονται αἱ ἐπιστολαὶ Φωτίου τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.... Παρὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου καὶ λογιωτάτου Ἐπισκόπου Ῥημνίκου κυρίου Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας ἐν ἔτει ἀψέ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον. εἰς φύλ.“ ⁵⁾ și „Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν τοῦ Βησσαρίωνος ἀρχιεπισκόπου Λαρίσσης τοῦ θαυματουργοῦ.... παρὰ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ῥημνίκου, κυρίου Ἀνθίμου, ἀναλώμασι μὲν τοῦ ὀσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις Κυρίου Ἰγνατίου καὶ Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Νουτζετου... ἐν Βουκουρεστίῳ ἀψέ. Ἀπριλίου β: εἰς 4-ον.“ ⁶⁾ Totu din timpul păstoriei la Râmnicu ni-se amintesce de ũă epistolă de ale lui cătră Patriarchul Ierusalimului, Crisantū Notara, cu data din 22 Optomvre 1707. ⁷⁾

De și împregiurările, sub cari s'a urcatu Antimū pe scaunul Episcopiei de Râmnicu, aș fostu destulū de critice, totu-și elu și-a purtatū cu demnitate sârcina cea grea, conducându ca unu adevăratū părinte și păstoriu turma, ce 'i-a fostu încredințată, pēnă cându demnul de scumpă aducere aminte, marele și distinsul

¹⁾ „Bis. ortod.“ 1884, p. 813. nota 162. — ²⁾ „Bis. ortod. 1884, p. 827 nota 183. — ³⁾ Lesviodax l. c. p. 433. — ⁴⁾ Iarcu l. c. p. 8. Aici mai găsimu, că în anul 1707 s'a tipăritu la Râmnicu de Kesarie „Triodul“, nu se amintesce însă, de a fostu tipăritu în tipografia lui Antimū, nici autorul, care l'a tălcuitu. — ⁵⁾ P. Vretos. l. c. p. 52—53 și Satha, l. c. p. 413 dice: „Τόμος Ἀγάπης“, ear' la p. 381—82: „Τόμος χαρᾶς.“ Vedi și „Rev. teol.“ a. III. Nr. 51. — ⁶⁾ Vretos, l. c. p. 53. La autorul acesta găsimu pe p. 54 încă 2 cărți tipărite în a. 1706 în Episcopia Râmnicului, și anume: „Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὸν ἐν Ἱεράρχαις θαυματουργὸν μέγαν Νικολάον.... καὶ τυπωθεὶς ἐν τῆ ἀγιωτάτῃ Ἐπισκοπῇ Ῥημνίκου...“ și „Λόγος εἰς τὸ σωτηριὸν πάθος τοῦ Θεαν θρώπου Λόγου.... τυπωθεὶς ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Ῥημνίκου.“ — ⁷⁾ „Conv. literare.“ 1884 p. 190.

Mitropolitu Teodosiu, carele pururea erá încinsu de grijă pentru binele și înaintarea bisericei Române, a trecut în locașurile nemuririi în ziua de 27 Ianuariu 1708, după cum atestă înscriciunea de pe peatra-i mormentală.¹⁾ Pe scaunul Mitropolitanu se suí apoi vrednicul păstoriu alu Eparchiei de Rômnicu, Antimū Ivireanul, și după spusa veteranului Cipariu, se întemplă aceasta chiaru în 28 Ianuariu: „Antim al doilea, acesta s'aū făcut mitropolit la leat эсѣ (1708) Ian. кн.¹⁾ La Râmnicu păstorí elū abíá 3 ani fără 2 luni și se rădică la treapta cea mai înaltă a bisericei țerei Românesci; dară elū se urcă la această treaptă nu prin lingușiri, ori mituirí, ori prin alte fapte înjosoare, ci numai prin meritele și vîrțuțile sale. „Mitropolia n'am luat'o cu sila, nici cu mite, nici cu rugăciuni“, dice cu cugetu curatū ilustrul bărbatū în epistola sa din 13 Ianuariu 1712 cătră Domnitoriul Constantinū Brâncoveanū. Eară după-ce a ajunsū ũă-data la această treaptă înaltă, nu'și uită sârcina de păstoriu, după cum facū alții, de se lasă tîrîți în fapte cu totul degrađătoare pentru unū păstoriu, dându-se ori lenei și trândăviei, ori plăcerilor lumesci și petrecendu-și vieața chiaru în lucruri de nimică, ci elū lucră neobositū, și noapte, și lucră cu cuvêntul și cu fapta pentru binele bisericei și alu națiunii Române. „Am pus ostenele peste ostenele întru tôte, și am trudit din și din nópte să înmulțesc talantul Domnului, pentru ca se nu mē număr în rândul leneșii slugi, și am silit după putința mea, și după próstă ajungerea minții mele, de am lucrat în viea Domnului, de nu ca cel de al nouălea cîas, măcar ca cel dela un-spredecelea cîas, și nădăjduesc că voiū lua dela stăpân plata deplin, că este volnic pre al seū. Și acestea câte am lucrat cu mâinile, și câte am grăit cu limba, cine va vrea, să le socotescă , nici una nu va afla, ca se nu fie spre slava lui Dumneđeu, spre cinstea Măriei-Tale, și spre folosul țerei“, se exprimă Mitropolitul Antimū în aceea-și epistolă cătră Domnitoriul Constantinū Brâncoveanū.

¹⁾ Această înscriciunea sună: „Ръпросатаѣ ꙗ дѡмнѣ прѣк сѣиницѣтѣла митрополѣи Кѣр Θεωδοσίε, лѣ анѣл ꙗзѣсѣ гѣн. кѣ де зѣле лѣ ал пѣтѣ (ádecă 37-lea an) де анн ал кѣециѣ салѣ. ꙗ зѣлѣле прѣк админатѣлѣи дѡмнѣ 'Іѡ Констандинѣ Боевод. пѣсторѣнд тѣрма лѣи Хѣ анн лѣ шѣ ꙗ лѣни' ши сал ꙗ грѣпа ꙗнѣ. 1708; („Bis. ortd.“ 1884 p. 814 nota 162). Mormêntul marelui Mitropolitu Teodosiu se află lîngă altariul bisericei Mitropolitane din Bucuresci în mâna dreapta, cum întri în ograda Mitropoliei pe poarta despre palatul Bibescului. Mai înainte pe mormêntu se află uă peatră, care purtă înscriciunea de mai susū, ear' în timpul din urmă s'a trecutū pe unū simplu și umilū monumentū, ce i-s'a rădicatū în locul petrei de mai înainte, în formă piramidală, după dispozițiunea Mitropolitului Calinicū Miclescu, ce a rēpaosatū în 26. Augustū a. c. — ²⁾ Cipariu „Acte și fragm.“ p. 225.

Cu ocaziunea înstălării ca Mitropolită țină Antimă ăă cuvântare foarte frumoasă cătră poporul adunat și cătră Domnitorul Constantin Brâncoveanu, care o și reproducem aci, precum urmează :

„Doftorii cei desăvirșiți și înțelepți atunci mai mult măresc lauda meșteșugului lor, nu când cu fier și cu foc luptă patima să o supue, după cum este legea răsboiului, ci numai când aceea ce pătimeste cu pipăiri mângăioase și cu doftorii dulci vor afla leacul bolnavului, și cele înfricoșate porunci ale meșteșugului doftoresc să le opréscă, și în oare care țile cu mîncări doftorești potolind durerile, să arate pre acela ce pătimeste mântuit de bólă.

Așa și pré înțeleptul doftor al sufletelor și al trupurilor noastre, împăratul împăraților Hristos Dumnezeul nostru, vedënd lumea că bolnăvea cu patimile necredinței și se umfla ca o rană cu înșelăciunile cele lumești spre închinăciunea idolilor, aă socotit cu multe feliori de mijlóce, și aă purtat de grije pentru mântuirea neamului omenesc, de vreme ce acesta este lucrul cel d'intăiu al bunătății lui a mântui pre omul din mâinele vrăjmașului și a-l aduce la frumusețea cea d'intăiu și la vrednicia dela care aă cădut pentru păcatul ne-ascultării al strămoșului Adam; și nu trimite plóce de foc spre îngrozirea lumei, nici pornește marea ca o óste împotriva pămîntului, nici înarméază puterile stihilor împotriva ne-credinței, ci numai o supune cu blândete, cu minuni, și o trage spre dînsul cu faceri de bine, și cu cuvinte cerești o preface să se mute de pre dînsa patimile cele sufletesti ce se umflău ca o rană otrăvită.

Și trënd Dumneđu cuvântul ca să se arate în lume, mai înainte penă a nu se întrupa și a se face om, aă trimis în lume proroci să propovăduiască la oameni venirea lui cea înfățișată, și pentru aceasta n'ău ales împărați și crai se facă proroci, n'ău luat filosofi și ritorii se trimită propovăduitori venirii lui, n'ău pogorît din ceriú întunerece și mulțime de ângeri ce are pe lângă dînsul mii de mii nesocotiți si nenumărați, ci aă trimis oameni proști, și mai vêrtos păstori de oi, ca pre Moisi, ca pre David, și pre Samuel, și toată mulțimea prorocilor, prin mijlocul a căroră aă sămănat buna credință, nu în toată lumea, ci numai la un neam, la Jidovi, cari locueău într'o parte a pămîntului în Iudea.

Dar de vreme ce Dumneđu va pre toți oamenii să-î mântuiască și la cunoștința adevărului să vie, căci aceasta este mare sete la Dumneđu a pofti și a iubi să se mântuiască oamenii; pentru aceasta nu se odihnea Dumneđu să fiă numai la Jidovi bună credință,

și cele-l'alte limbi lipsite de darul lui. Pentru aceasta au vrut să răsară lumina Dumneșirei lui în toată lumea, și viindă împlinirea vremii, după cum dice fericitul Pavel, vrut-au Dumneșeu se vie fiul lui, să se nască din muere, să se facă sub lege, ca pre cei de sub lege să-i răscumpere; s'au făcută omă din născătoarea de Dumneșeu și pururea fecioara Maria, au petrecută în lume împreună cu oamenii. Și vrëndă să tragă limbile la cunoșcința Dumneșirei lui și să-i învețe lucruri pré slăvite și poruncă noăă și vieață cerească, cerca să afe slugi acestor porunci, și n'au căutată cetăți nu s'au uitată la mulțime de oameni, n'au socotită slujba împărășilor, s'au scârbită de puterea avușiei, au urită biruința ritorilor, nu i-au trebuită limbile filosofilor, n'au slujită cu arme după cum e obiceiul ostașilor, nici cu alte meșteșuguri asemenea acestora, pentru ca se nu aibă puterea nimenea din cei necredincioși să dică, că au trasă la sine Hristos mulțimea cu unele ca acestea, ci numai s'au slujită ear cu mijloculă cu care au alesă pre proroci. Și ce face? au luată ear propovăduitorii evanghelii, nu ca păștori ca pre proroci, ci pescari și vânători de pește, i-au trimisă să propovăduiască lunei buna vestire, și le incredinșează în mânilor și în limbile lor doștoria lunei, dicându-le: „Veniți după mine și voiă face pre voi vânători de oameni; încetați de a vă trudi de asupra mărei cei neinsufleșite, mutați pentru dragostea mea meșteșugul celă pescăresc; pre pământă acoloa pre dâșsul trimiteti, și vă întindeți mreșile, venați pentru mine vênatul credinșei; veniți după mine, urmați-mă mie ucenicii mei și învășatorii lunei, lucrați pentru dragostea mea meșteșugulă voștru pentru ceriuri. Vărsată este ca apa mării pre pământă închinăciunea idolească, zidirea este acoperită de norul a mulți Dumneșei, adâncul necredinșei înecă toată lumea, oamenii se cufundă de valurile drăcesci, lumea pute de imputiciunea sângiurilor și se strică cu jertfele cele stricăcioase. Voiă pune asupra lor ispravnici și doștori pre voi pre pescari, patima aceasta chiamă meșteșugul voștru să slujimă cu earbă mântuitoare zidirea ce este în nevoi. Veniți după mine.“ Ear ei lăsându mreșile merșeră după dâșsul; într'ună gândă eră ceata ucenicilor cu poșta stăpânului. Și ca nisce oameni dreșți și proști de răutate, n'au vicleșnită în minșea lor, nici și-au propus în inima lor de acea chemare, ci ca nisce oameni blândi și fără de răutate au mersă după dâșsul, ca hierul după piatra magnetului, și ca pêrul dupe chichribarul celă curat, și cu puterea Mântuitorului Hristosă au truşinat pre cei

ce i-au vădută, și ca pre nisce pești cu mreja Dumnedecască au prins mulțimea, și au vênat audurile noroadelor, și au înduplecat inimile tiranilor și sufletele împăraților le-au supusă; și au făcut o isbândă și o biruință atât de frumoasă, cât n'au putut-o face toate împărățiile lumei: oameni fără de arme și nedichisiți de ale oștirea, săraci de avuție, proști la învățatură, slabi de post, blândi pentru nerentitate, au înălțat nu steaguri de oaste, ci numai crucea, semnul păcei, propovăduind nu cu sunete de tobe și de surle, ci numai cu neputincioasa limbă și neînvățată, pe Hristos și credința; și fulgerându nu dîc cu fulgerile săbiilor ascuțite, ci numai cu strălucirile unei vieți bune, ne-umplând pământul de oști, nici să acopere marea de corăbii cu vetrele, ci numai fără de rane, fără de sânge, fără de vătămare, calcă și supună toată păgânătatea, biruesc iadul, sting înșelăciunea, isgonesc minciuna, întind numele lui Hristos și credința cât este întins pământul și lumea.

Pentru aceea dar nu este minune, iubii mei ascultători și cinstiți și de bună neamă boieri, de m'au rënduit și pre mine Dumnedeu și m'au pusă, om mic fiind și smerit, păstoriu mic la mică turmă, la Dumnea-voastre, pre cari eu nu vă am nici vă țiu turma mică, ci mare și înaltă: mare pentru închinăciune și dreaptă credință care o pădiți curată și nescurtată, fiind încunjurați și îngrădiți între hotarele celor străini de felii, și împresurați de atâtea nevoi și scârbe ce vin totu-de-a-una ne încetată dela cei ce stăpânesc pământul acesta; înaltă pentru buna ascultare și supunerea care arătați de a pururea cătră biserică și cătră archiereu, de vreme ce aceste două întemeiază și întăresc biserică, credința la Dumnedeu și buna ascultare la biserică. Și măcară că eu am fostă mai mică și mai netrebnică decâtă toți, precum au fostă și Dăvid mai mică între frații și în casa tătâne-său, dar Dumnedeu n'au căutată la micșorarea și netrebnicia mea, nu s'au uitată la sărăcia și străinătatea mea, n'au socotită prostia și nesciința mea, ci au căutată la bogăția și noianul bunătății sale; și au acoperită de cătră oameni toate spurcăciunile și fără de legile mele, care suntu mai multe decâtă perii capului meu și decâtă nisipul mării, și m'au înalțat. nevrednică fiindă la această stepănă și mare vrednicie a archieriei, și m'au trimisă la Dumnea-voastre ca să vă fiu păstoriu, părinte sufletesc, rugătoriu cătră Dumnedeu pentru sănătatea și spășania Dumnea-voastre și a cinstitelor caselor Dumnea-voastre, purtător de grijă la cele ce ar' fi spre folosul mântuinței, și se vă fiu de mângăiere

la seârbele robiei cei vavilonești a lumii acestia, ca Ieremia norodului lui Dumneșeu, și ca Iosif al un-spre-decelea fecior al Patriarchului Iacov Eghiptenilor; și dinpreună cu Dumne-voastră să pățimesc la toate câte va aduce ceasul și vremea; pentru care lucru am datorie să priveghiez cu osârdie și fără de lene ziua și noaptea și în totu ceasul, pentru folosul și spășenia tuturor de obște, învățându-vă și îndreptându-vă cu frica lui Dumneșeu pe calea cea dreaptă. Și Dumnea-voastră încă aveți datorie cele ce veți cunoasce că vă învățu fără de fățarie și fără de viclesug, vă îndemn să le primiți și să le faceți pentru folosul cel sufletesc al Dumnea-voastre, și să vă supuneți ascultării, că acea ascultare ce o faceți mie, o faceți lui Hristos, că dice la 10 capete ale Lucăi: „celu ce ascultă pre voi, pre mine ascultă, și celu ce se lapedă de voi, se lapedă de cele ce m'aș trimis pe mine“, așide-rea dice și fericitul Pavel la 13 capete cătră Ovrei: „fraților plecați-vă poveșuitorilor vostri și vă cuceriti lor, că ei priveghiază pentru sufletele voastre, cum ar fi să dea cuvânt, ca cu bucurie să facă aceasta dar' nu suspinându, că nu este de folos voașe aceasta.“ Și mă rog bunătății lui și iubirei sale de oameni, să-mi lumineze mintea ca să potă propovădui cuvântul adevărului, și să-mi întărească inima întru frica lui, ca să pociu păstorii cuvântătoare turma lui cea aleasă, carea o aș răscumpărată cu prea scumpu sângele seș din mâna vrăjmașului, după cum adeverează Petru apostolul, dicând: „știind că nu cu putrede, cu argint sau cu aur vă a-ți rescumperat din cea deșeartă vieată a voastră ce eră dată dela părinți, ci cu cinstitu sânge ca unui miel fără de prihană și nespurcat Hristos.“ Ear' Dumneșeu cel mare și înalt, carele este închinat de toate făpturile, isvorul pré înțelepciunei, adâncul cel neurnat al bunătății întru adevărat, și adâncimea cea nehotărîtă a buneii îndurării, însuși, ca unș stepân și iubitoriu de oameni, să trimită darul duhului sfintu pré cinstitu și cel de Dumneșeu încununat cap al pré luminatului Domnului și al nostru de obște de mult bine făcătoriu Io Constandin Basarab Voevod, și să-l blagosloviască dintru înălțimea lăcașului seș, caș pre Avram, înmușind-ș semințea din neam în neam, și să-l pădeasră cu întreagă sănătate și cu lină pace pênă la adânci bătrânețe la pré înălțat scaunul Măriei sale dimpreună cu toată luminată casa Măriei sale. Mâna cea tare și puternică și brașul cel înalt al pré înaltului Dumneșeu să supuie pre toți vrăjmașii cei veduți și ne-

veduți podnojie picioarelor Măriei sale. Și să vă întărească și pe Dumnea-voastre dela mic pênă la mare, împreună cu toți ai Dumnea-voastre, întru credința cea bună și dreaptă, întru cunoștința adevărului și întru nădejdea vieții cei de veci, care este făgăduită de ne-mincinosul Dumneșu mai nainte de vremile vecilor aleșilor lui. Și să vă povățuiască la totu lucrul cel bun și de folos spre plăcerea lui, ferindu-vă în toată vremea și în tot ceasul și în totu locul de viclesugurile diavolului; să vă îngrădească cu sfinții ângerii săi, și să vă înarmeze cu arma dreptății, și să vă dăruiască pacea lui cea ce covârșesce toată mintea, ca să petreceți viață cinstită și curată; cu pace și cu sănătate să pădască inimile voastre și gândurile voastre în Hristos Isus, după cum dice Pavel, ca să faceți câte sunt adevărate, câte sunt cinșite, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt iubite, câte sunt cu nume bun și laudate, cu rugăciunile și blagoslovenia pré sântiților Archierei și întru Hristos iubiți frați, și în tocmă slujitori; și după petrecania vieții aceștia să ne învrednicească pre noi pre toți milostivul Dumneșu la împărăția ceriului, ca să auzim fiește-carele din noi glasul acela: „slugă bună și credincioasă, peste puțin ai fost credincios, peste mai multe te voi pune; întră întru bucuria Demnului tău.“

Această cuvântare ni arată, ce neprețuitu bărbatu a fostu Mitropolitul Antimū, ni arată simțimintele cele nobile, frumoase și creștinesci, ce le aveă în inima sa, ni arată aspirațiunile cele mărețe și gândurile lui cele mature, cum aveă să lucre mai cu sporu pentru binele bisericei române, alu cărita capu și conducătoriū devenise. Elū, imitându pe înaintașul său, Teodosiū, se îngrijă, ca toate posturile bisericesci să-le ocupe cu oameni demni, pe cari îi sprijiniă și îi încurăgiă, pentru-ca așa într'unindu toate puterile cele bune, să lucre mai cu multu sporu spre înăintarea intereselor bisericei, spre stăvilirea răului și ușurarea diferitelorū greutăți și nevoi, ce apăsău umerii turmei, ce o păstoriă.

Antimū conduse destinele Metropoliei țerei Românesci dela finele lunei Ianuariū 1708 și pênă în 29 Augustū¹⁾ 1716. âdecă timpulū păstoriei sale ca Mitropolitū dură 8 ani și aproape 7 lune²⁾.

¹⁾ Această dată este punerea la închisoare a lui Antimū de cătră N. Mavrocordatū; dacā însă cine vā consideră pornirea lui Antimū în esilū și timpulū morții lui, atunci aceasta s'a întemplatū în luna următoariă, âdecă în Septemvre 1716. — ²⁾ Părintele Enăceanu despre timpulū păstoriei ca Mitropolitū a

Prea Sântitul Melchisedecū ni spune, că Antimū pe timpul, cândū eră capul și conducătoriul bisericei Române, nu a uitatū de locul nascerii sale, Iberia, și că ar fi trāmisū acolo tipografi romāni, cari sǎ fiǎ înființatū ūǎ tipografiǎ și sǎ fiǎ tipăritū în anulū 1710, Biblia și alte cărți în limba georgiană. Relațiunea sa sună astū-feliū : „Mitropolitulū Antimū, trăindū în România și lucrāndū pentru patria sa adoptivǎ și pentru biserica ei. n'a uitatū nici patria sa natalǎ Iberia, ci a înființatū și acolo o tipografie și a tipăritū în anulū 1710 Biblia și alte cărți în limba georgiană, tipărită de tipografii romāni trimiși acolo de Antimū. Unū exemplarū de această Bibliǎ se păstrează în Muzeul archeologicū dela Tiflis, capitala Transcaucasiei. La urma ei este tipărită ūǎ însemnare în limba romānǎ cu litere georgiane, de tipografulū Mihailū Stefanū, și următoarele versuri romānești, care arată dela cea dintâi strofǎ, că tipografii erāu acolo străini și duși numai pe unū timpū, asteptāndū cu nerābdare întoarcea lor în patrie :

„Precum cei străini dorescu moșia să-și vadē,
Când sūntū în altǎ țearǎ de nu potu se șade,
Și cǎ cei ce-s pe mare bātuți de furtunǎ,
Și roagǎ pe Dumneđeu de liniște bunǎ.
Așa și tipografii doauē cărți sfârșirǎ,
Laudǎ neîncetatǎ dǎu și mulțāmirǎ“ ¹⁾

Timpulū și referințele, în care a păstoritū distinsul Antimū, fiindū cu totul nefavorabile pentru națiunea Romānǎ, prin multele nevoi și nefericiri, venite din toate părțile asupra-i; prin feliu-

lui Antimū ne spune următoarele : „Antim s'a suit pe tronul metropoliei Ungro-Vlachiei la 1705 Martie 16 și a administrat aceasta eparchie pēnǎ la 1716 luna Augustū, când fiind ceterisit de Patriarchie, a fost pornit la Constantinopol spre a fi exilat la muntele Sinai.“ (Bis. ort. Rom.“ 1883 p. 826 nota 181). Dar' cele aduse de părintele Enăceanū despre timpul păstoriei Mitropolitului Antimū sūntū a se considerǎ numai ca ūǎ scǎpare din vedere, cǎci Sântia sa însu-și în alte locuri ale numitului jurnalū aduce de mai multe ori data de 16 Martie 1705 ca datǎ a alegerii lui Antimū ca Episcopū la Rōmnicū și nu ca Mitropolitū (p. 810, 811, nota 157). Neesactǎ e și părerea lui Golubinski despre suirea lui Antimū pe scaunul Metropoliei din Bucuresci, cândū dice : „La 1705 a fost instalat ca episcop de Rîmnic și la anul 1706 ca Mitropolit al Ungro-Vlachiei“ (Golubinski l. c. p. 26). De asemenea nedreaptǎ e părerea Pār. Enăceanū din „Albumul Mitr. Ungro-Vlach.“, unde pune pe Antimū ca Mitropolitū dela 14 Aprilie 1709 și pēnǎ la 1 Augustū 1716. În fine rētăcite sūntū și părerile lui Petrescu, Lesviodax, Filaretū Scribanū, și ale Prea Sântitului Melchisedecū, cari punū începutul păstoriei lui Antimū ca Mitropolitū din anul 1709. (I. D. Petrescu l. c. p. 111. — Lesviodax l. c. p. 402 și Filaretū Scribanū l. c. p. 187. — Melchisedecū, Not. biog. Antimū Ivireanul, p. VIII.) — ¹⁾ Ep. Melchisedecū, Not. biog. d. M. Antimū Ivireanul“, p. IX.

rite impozite, aruncate asupra Românilor; prin necontenitele învaji și devastări, ce făceau din una parte Turcii și Tătarii în trecerea lor prin pământurile Române în contra Germanilor, de alta parte prin năsuințele de totu-felul ale Germanilor, cari la fiecare momentă îndemănatău intrău în țara Românească cu scopul, de a o alătura la țara lor, și ne putend-o face, fiindu împinși de Turci și Tataři, se dá și ei la diferite acte de crudime, luându și prădându, ce mai găsiáu; prin ferberea, neunirea și intrigele dintre boierii pământeni, cari se mâncău unii pe alții; prin dările cele din cale afară de mari, ce trebuiau să le plătească Turcilor și Tătarilor; prin necontenita asuprire a locuitorilor de pe mărginile Dunării de către Turcii, cei-ce se aședase pe pământul României și ocupase Brăila, Giurgiul și Turnul, formendū în ele rătăle Turcesci și de aci întindendū-se fă-care mai departe, ocupându și răpindū pe toată ziua pământuri de hrană și pășune din mâna locuitorilor țerei; în fine prin neomenoasa stoarcere din partea Grecilor fanarioți, cari acum după lupte îndelungate și machinațiuni de toată mâna ajunseră a pune piciorul tare în pământul Românesc și reușiră cu apucătorele lor a repune vieța a 2 Domni Români în timpū de 2 ani, făcendū pe Turci să numească de-adreptul Domni dintre Greci, cari, înconjurați de compatrioții lor flămendī și lihniți, după venirea lor în țară, li încredințau toate posturile, delaturându-i pe pământeni, persecutându-i cu urgiă, despoiându-i de bunurile lor și astu-feliū împingendū pe fiii națiunii Române cu pași răpedi spre una prăpastia înfiorătoare în timpul celū de urgiă, în secolul celū uriciosū și negru alū Domniei fanariotice, — apoi se cuvine să desfășurămū ce-vă mai pe largū împregiurările, sub cari a trăitū acestū strălucitū păstorū, pentru-ca să ni putemū face una idee și mai dreaptă despre meritele lui, celū-ce a lucratū într'una pentru binele națiunii și alū bisericei Române, luptându-se cu vrăjmașii lor din răspuțeri și dându-și în urmă și sufletul pentru ușurarea suferințelor.

(Va urmă.)



Optu documinte române privitoare la mânăstirea Putna (1707—1778).

Văloarea documintelor, ce se publică aici, nu trebuie căutată în direcția indicată în titlul, sub care apar. Deși relative toate la afa-ceri Putnene, ele nu destăinuiesc decât foarte puțin memorabiliele acestei mânăstiri celebre prin gloria fundătorului.

Cuprinsul celor șapte dintăi ne dă scire de strădanile călugă-rilor întru a asigura și a regula interesele materiale ale mânăstirii. Acțiuni neînsemnate în fond, ele devin interesante din punctul de vedere al formei. Faptul concret, că în anul 1734 Dumitrașco Blenschi împresură moșia mânăstirească la Cozminu, va interesa astăzi numai pe foarte puțini, dacă nu pe nimeni; interesante și vrednice, de a fi relevate, vor rămâne însă în totu-de-a-una formele de drept, ce au stat la dispoziția mânăstirii, pentru a se apăra. Că Antiochă Cante-mir și Mihaiu Racovița confirmă inmunitatea fiscală acordată mână-stirii de Voevozii înaintași, este unu lucru în sine foarte indiferent; lipsa acestei amănunțimi istorice n'ar fi simțită în știință. Ceea-ce nu este însă lucru indiferent, este a sci, cari suntu dările fiscale din timpul acestor domni. Dacă cașurile concrete vor fi în stare a ne dá lămurire în această privință, ele vor rămâne importante cu toată nulitatea lor individuală. În acestu chip se va pute justifica poate publicațiunea de față, mai cu samă relativu la documintele de sub III. și IV., ce cu-prind interesante detaiuri de drept și de organizația.

Documântul publicat sub VIII., testimoniul viitoriului episcopu Isaia Băloșescu, reclamă unu interesu a parte pentru lumina, ce o ră-varsă asupra organizației scoalelor mânăstiresci și a persoanei archi-mandritului Măzereanu, căruia îi dătorim uă sumă de copie de cro-nici și de condici de documinte.

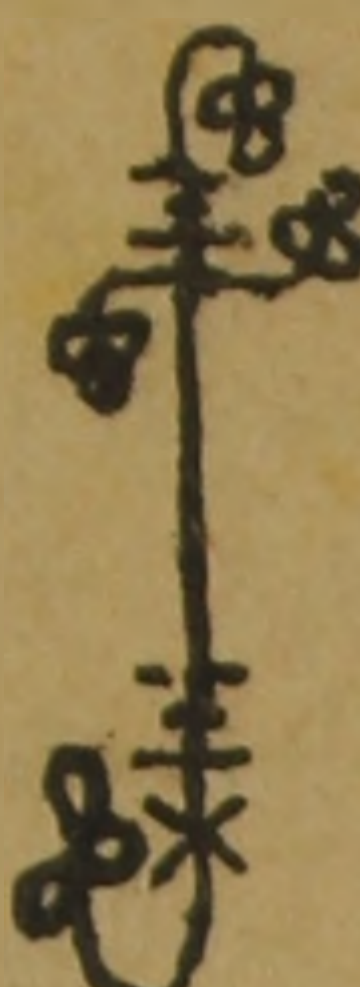
Epoca actelor și mulțimea celor răproduse până acuma a îngăduit transcrierea lor cu litere latine, fără a contraveni regulelor metodice. Particularitățile ortografiei originale s'au conservat cu credință.

În privința proveninței este de însemnat, că documintele publi-cate sub I—VII. s'au aflat între hărtiele răpaosatului profesor de universitate, Onyszkiewicz; documântul sub VIII. este în posesiunea subscrisului.

I.

Iași 1707 Febr. 5.

Antioch Vodă Cantemir. scutește pe vecinii (mănăstirii Putna) din satul Cuciur de desetină, gorștină, conace, podvozi și de cai de olac și oprește starostelici de Cernăuți, deșugubinarilor și globnicilor intrarea în acel sat mănăstiresc, menținând însă iurisdicțiunea vornicului mare în casuri de moarte de om.

 Iw Antioh Cnstantin Voevoda. bj. millostiiu gospodar zemli moldavscoi. binevrënd domnia me a cerca bunele și fericitele lucruri. ceau făcut șau lucrat. alți blagocistivi răpoasați domni ceau fost înaintea noastră. de au făcut sălaşe domnului. și mântuitoriului nostru Isus Hs. cse dumnezăești. mănăstiri și beseareci și liau întărit. și liau miluit. cu veșminte bune și cu odoare scumpe. și cu obicei de milă și de folos. vreadnici fiind ca niști stăpănitori. acestui pământ Moldovii — drept aceea și domnia mea socotind că nici un lucru stă pre pământ. nepremenit și cu moarte neînsoțit. ce ca umbra treace și ca floarea să topească. și să răsipească tot omul. pentru aceea domnia e împreună cu ai noștri prea osvințiți părinți. alesul Misail arhiepiscop i mitropolit sucevschii. și alesul Lavrentie. episcopul de Roman. și alesul. Ghidioan episcopul de Radauți. și alesul Varlaam episcopul de Huși. și cu tot svatul nostru boerii țării mari și mici. am luat aminte pentru rëndul svintelor mănăstiri. ce sint făcute. de răpoasații domni. și întărite și miluite. de ctitorii lor cu obicei bune. și cu sate cu vecinii. și cu țigani. și cu altă milă. ca să le rămăe pe urmă veacinică pomenire. acmu la vremile ce ne aflăm. fiind țara lipsită. și cu multe nevoi înpresurată. și svintele mănăstiri lipsite de vecini și de țigani. cele era de folos. și de ajutor. macar în că în greu ne aflăm la vremile aciastia. milostivitumam domnia me. pre svinta mănăstire Putna. cei făcută. de bunul și blagocistivul domnu. Stefan Vodă = și am. ertat un sat cu vecini. anume Cuciurul. ce este la ținutul Cernăuților. să hie în pace de deseatină de stupi și de gorșină de oi și de mascuri. câte bucate vor avea acei vecini acei svinte mănăstiri. din trancel sat. din Cuciur. să hie în pace de deseatină și de gorștină. săi gorștinească. egumênul dela acia svântă mănăstire. să hie pentru ciară și tămăe și untdelemn. la candile în svta mănăstire adijdere să hie în pace acei vecini acei svinte mănăstiri. de conace de podvoze de cai de olac. de solărie. nici starosti de Cernăuți sau deșugubinari. sau globnici triabă să naibă a întra în trancel sat. ai judeca sau ai globi. fără cât de sar tămpla să facă ei vro moarte de om atuncea

să aibă triabă vornicul cel mare. pentru aceea tăți tăți să aibă ale da bună pace. că cine sar ispiti ale face vre un val peste cartea domniei meali va fi de mare certare. așijderile dupa a noastră viață și domnie pre cine domnul dumnězēu va aleage a fi domnu acestii țări Moldovii poftim să naibă a strica mila și întăritura noastră ce mai vėrtos să aibă a da ș'a întări și intralt chip să nu hie.

Iw̄ Antioh Constantin Voevoda

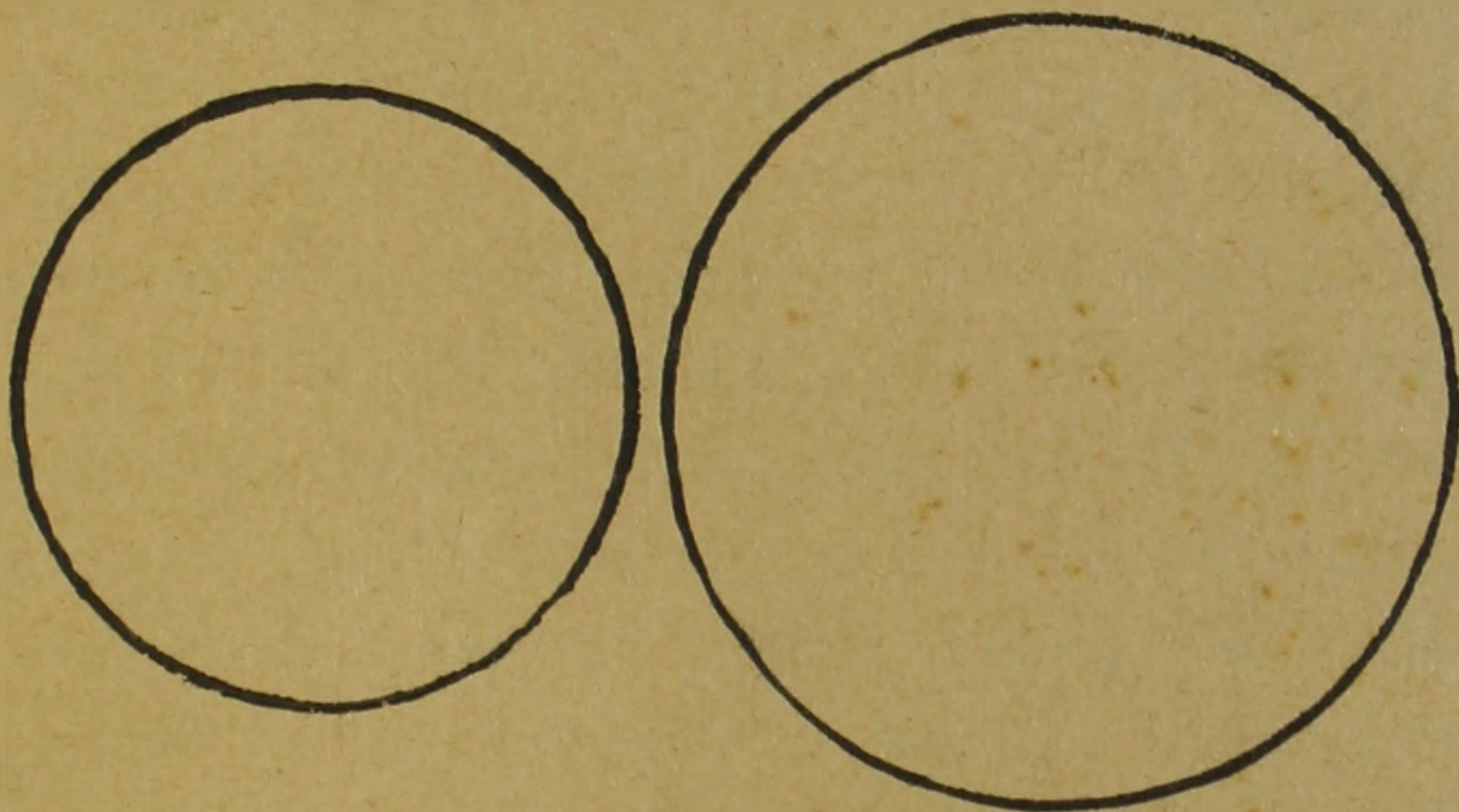
U Ias leat #z cēī Fev. ε =

L. S.

† Vasili Niagul uricar

N o t ă.

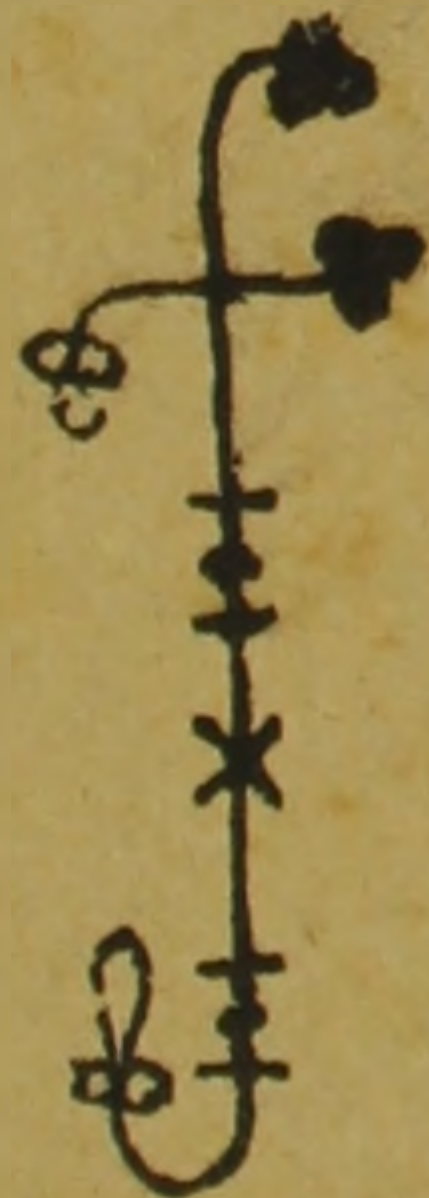
Documentul este scris pe fața întâia a unei coli de hărtie grosă și gălbie (20 cm. lung. 23.4 cm. înălț.) Slovele sunt fugitive și aruncările dese. Subscrierea princiară și sigilul de inel sunt bine conservate. Ultima pagină cuprinde un scurt sumar și alte neînsemnate încercări de condei. Linialementele semnelor de fabrică sunt:



II.

Iași 1707 Decembre 11.

Mihai Vodă Racovița scutește pe vecinii (mănăstirii Putna) din satul Cuciur de desetină, de gorștină, de conace, podvozi și de cai de olac și oprește starostelui de Cernăuți, deșugubinarilor și globnicilor intrarea în acel sat mănăstiresc, manținend însă prerogativele vornicului mare.



Iw̄ Mihai Răcoviț Voevod bojiu milostiu gospodar zemli moldavscoi = binevrēnd domniia me a cerca bunele și fericitile lucrur. ciau făcut șau lucrat alți blagocistivi răpoasați domni ceau fost înnainte noastră diau făcut sălașe. **domnului. și mântuitorului nostru Is. hr. case dumnedēest** = mănăstiri și bisiarici. și liau miluit. cu vișminte bune și cu odoare scumpe. și cu obicei de milă și de folos. vrednici fiind ca niști stăpănitori. acestui pământ Moldovii. drept aceiia și domnia mea socotind că nici un lucru nu stă pre pământ nepreminit. și cu moarte neînsoțit

ce ca florea sarată și ca umbra treace. și să răsipește tot omul. pentru aceea domnia me. împreună cu ai noștri. preosvințiți părinți. alesul **Misail arhiepiscop. și mitropolit** sucevschii. și alesul Lavrentie episcopul de Roman. și alesul Ghidioan episcopul de Radauți — și alesul Varlaam episcopul de Huși. și cu tot sfatul nostru. boarii țării mari și mici. au luat aminte pentru rândul svintilor **mănăstiri** — ce sint făcute de răpoasații domni. și întărite și miluite. de ctitorii lor — cu obicei buni și cu sate cu vecini. și cu țigani. și cu altă milă. ca să rămăe pe urmă veacinică pomenire. acmu la vremile ce ne aflăm. fiind țara lipsită. și cu multe nevoi inpresurată. și svintele mănăstiri lipsite. de vecini și de țigani cele era de folos și de și de ajutor. macar încă în greu ne aflăm. la vremile acestea. milostivituniam **domnia me.** pre sfînta mănăstire. Putna. cei făcută de bunul. și blagocistivul domn Ștefan Vodă. și am ertat un sat cu vecini. anume Cuciurul ce easte la ținutul Cernăuților. să hie în pace. de deseatină de stupi. și de gorștină de oi. și de mascuri. câte bucăți. vor avea acei vei vecini. acei svinte mănăstiri din trael sat din Cuciur. să hie in pace de deseatină și de goștină. săi gorștinisscă egumênul dela acea svântă mănăstire. să hie pintru ciară și tămăe. și untdelemnul la candelile în svânta mănăstire. așijderele să hie in pace acei vecini acei svinte mănăstiri. de conace de podvozi de cai de olac. de solarie. nici starostii de Cernăuț sau deșugubinari. sau globnici triabă să naibă. a întra întracel sat. ai judeca sau ai globi. fărăcăt de sare tãmpla. să facă ei vro moarte de om. atuncea să aibă triabă vornicul cel mare pintru aceea tãț să aibă a le da bună pace. că cine sar ispiti. a le face vre un val. peste carte domniei meali. va fi de mare certare. așijderele după a noastră viață și domnie. pre cine domnul **dumneșeu** — va alege a fi domn acestei țări Moldovii. poftim. să nu aibă a strica — mila și întăritura noastră. precum nici domnia me nu stricăm mila și întăritura altor domni. ceau întărit și aũ miluit svintele mănăstiri. ci mai vërtos să aibă a da și a întări șa milui. ca să le rămăe. și lor în urmă veacinică pomenire. și intralt chip să nu hie.

Iw Mihail Racovița Voevoda

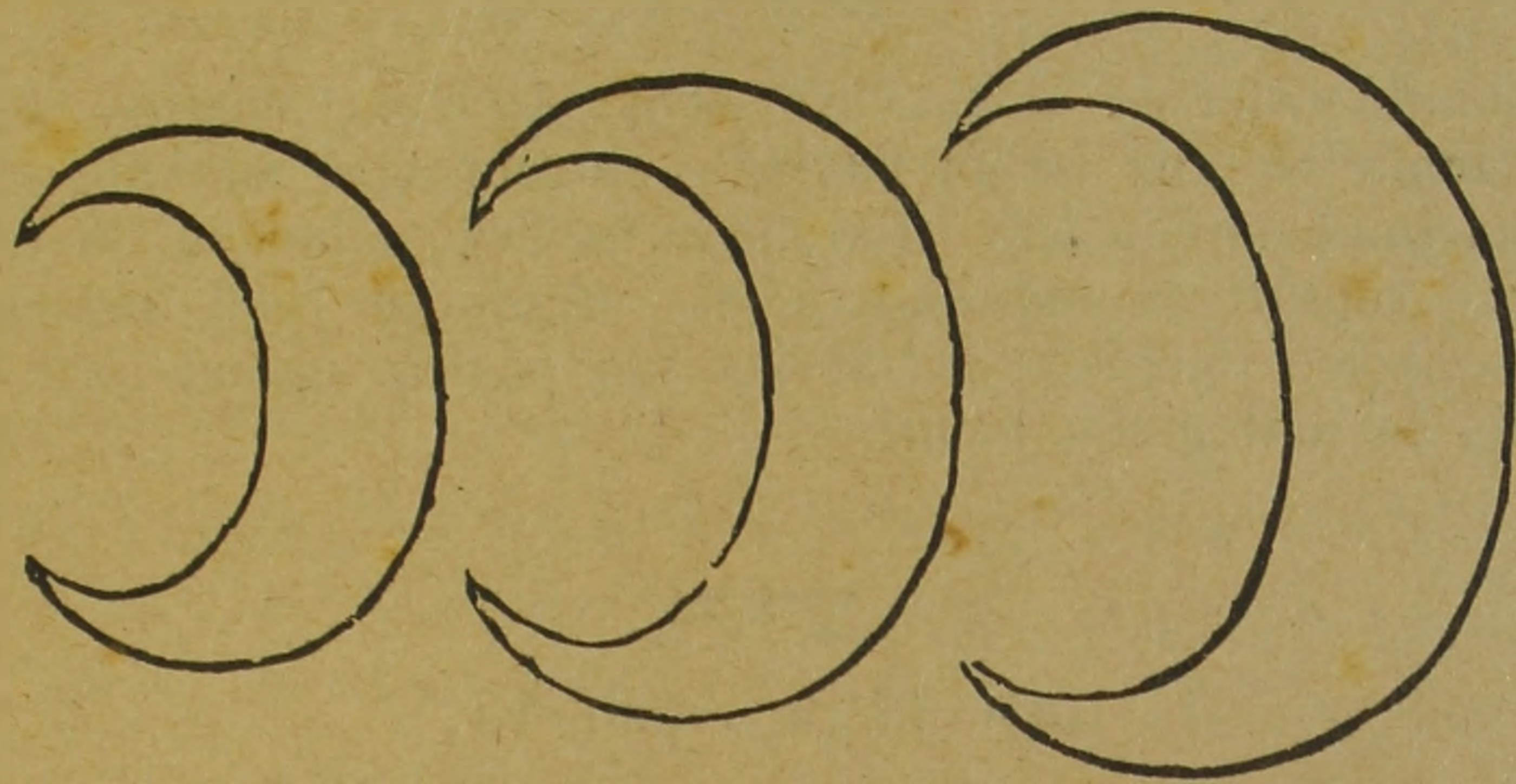
U Iasi vlet #zcsî Dech. ai dn.

L. S.

† pisal Vasili Niagu

N o t ă.

Documentul este scris pe pagina întâia a unei coli de hârtie grosă și sură. Dimensiunile: 25·3 cm. lungime, 37·4 înălțime. Slovele sunt așternute în grabă și cu neregulă pe o liniatură străvezie. Locurile indicate prin litere grose sunt făcute cu roș. Aruncăturile sunt dese. Subscrierea lui Vodă și sigilul de inel s'au păstrat bine. Semnele de fabrică urmază reproduse întocmai:



III.

Iași 1707 Decembre 11.

Mihai Vodă Racoviță emite o carte de apărare pentru de-a liniști și a readuce pe reșlețiții săteni dela Cuciur, vecini Putneni, ce s'a răsipit în urma unei morți de jidov.

Iw Mihai Răcoviț vovoda bj milostiiu gospodar zemli moldav-scoi. scriem domniea mea la toți săteani dela sat dela Cuciur. a mănăstiri Putnii. vă dăm știre tuturor. iată că domniea mea înțelegend pentru moarte cia de un jidov ce sau ucis acolo. cum vați spântat. și vați răsipit temenduvă. de gloabe și de alte cheltuieale. despre alții. de care lucru iată ucigașii. scoținduse la divanul domniei meli. au dat samă că ei sunt cei vinovați. iar voi nați știut nemică. pentru aceiea dovedinduse intra cest chip. cum ucigașii singuri. lau lepădat pe aceal jidov mort. pe taină asupra târgului Cernăuților. iar în știre voastră nau fost. pentru aceiea. iată că și domniea mea mam milostivit și vam iertat și de gloabe. și pentru cheltuieala altor. ceau cheltuit pe năpaste din megieșia voastră. și staroste de Cernăuți. încă să vă dea bună pace și Bărănești. și alți toți. și să fiți volnici cu carte domniei meali să vă apărați despre [] globnici și imprejurași cu aceasta carte a domniei meali. și despre Bărănești. iar cui pare cu strămbul săși întreabe cu ucigași. pân sunt aicea la inchisoare. pentru aceiea dacă veți vede carte domniei meali. iară voi de unde veți fi duși. indată să vă sculați. și făr

de nici o grijă să viniți. la casele voastre. că iacă vam ertat. deci intru nemică să nu vă sfiți. macar și intraltă țară de veți fi duși. să vă întorceți la urmă. și veți avea milă. aceasta scriem.

L. S. U Ias let 3csi. Dech. ai.

N o t ă.

Dimensiunile colei de hârtie sură, sunt: 19.5 cm. lungime, 32 in înălțime. Scrisoarea nu imple deplin întâia pagină; slovele sunt marcate și mari, aruncăturile obiciuelnice nu lipsesc. Parentesa indică o lacună în text provenită din cauza unei rupturi la indoitura colei. Sigilul de inel, intipărit roșu, are cunoscuta inscripție. Semnele de fabrică sau păstrat numai foarte în complete, ruptă fiind fila în mai multe locuri.

IV.

Iași 1729 April 17.

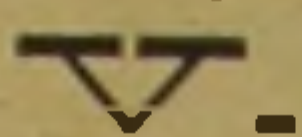
Grigorie Vodă Ghica ordonă starostelui de Cernăuți Dumitrașco Macri biv. vel ban să depărteze pe tergoveții Cernăuțeni intrați în hotarul Cuciurului, moșia mănăstirii Putna.

f Iw Grigorie. Ghica Voevoda. bj. milostiiu gospodar zemli moldavscoi. scriem domniia me la credincios boeariul nostru dumnelui Dumitrașco Macri biv vel ban staroste de Cernăuți facem știre dunitale. că domniei mele. sau jeluit. rugătoriul nostru Misail egumenul dela svânta mănăstire Putna. zicându că șed o samă de Cernăuțeni cu case. pe moșia mănăstirii. în hotarul Cuciurului. și fac stricăciune și în erbile cele de fânătu cu vitele lor. și fac și satului strigare. răspunzându Cuciureni să îngreuiază satul Cuciurul cu banii. și ei își poartă nevoea în târg în Cernăuți deci viind egumenul cu carte gpd. să trimiți dumneta și pe câți Cernăuțeni să vor afla pe locul Cuciurului. pe toți săi rădice cu case și cu bucate cu tot. săi aducă în târg în Cernăuți. de vreme că nare mănăstire nici un folos. și încă are pagubă despre dênșii. să de pace locului mănăstirii. intralt chip să nu fie. aceasta scriem. iară ei de ar ave ceva a răspunde să viea de față: U Ias let 3csi Ap. 3i.

L. S.

N o t ă.

Acastă carte domnescă este scrisă cu slove grăbite și cu aruncăturile obicinuite pe o filă (21. cm. lungime, 32 cm. înălțime) de hârtie sură. Imaginea și inscripția sigilului (octogon) de inel nu se poate discerne. Liniamentele semnelor de fabrică sunt în parte acoperite de intipărirea sigilului, în parte se pierd în rupturile hârtiei.



Iași 1734 Ianuare 12.

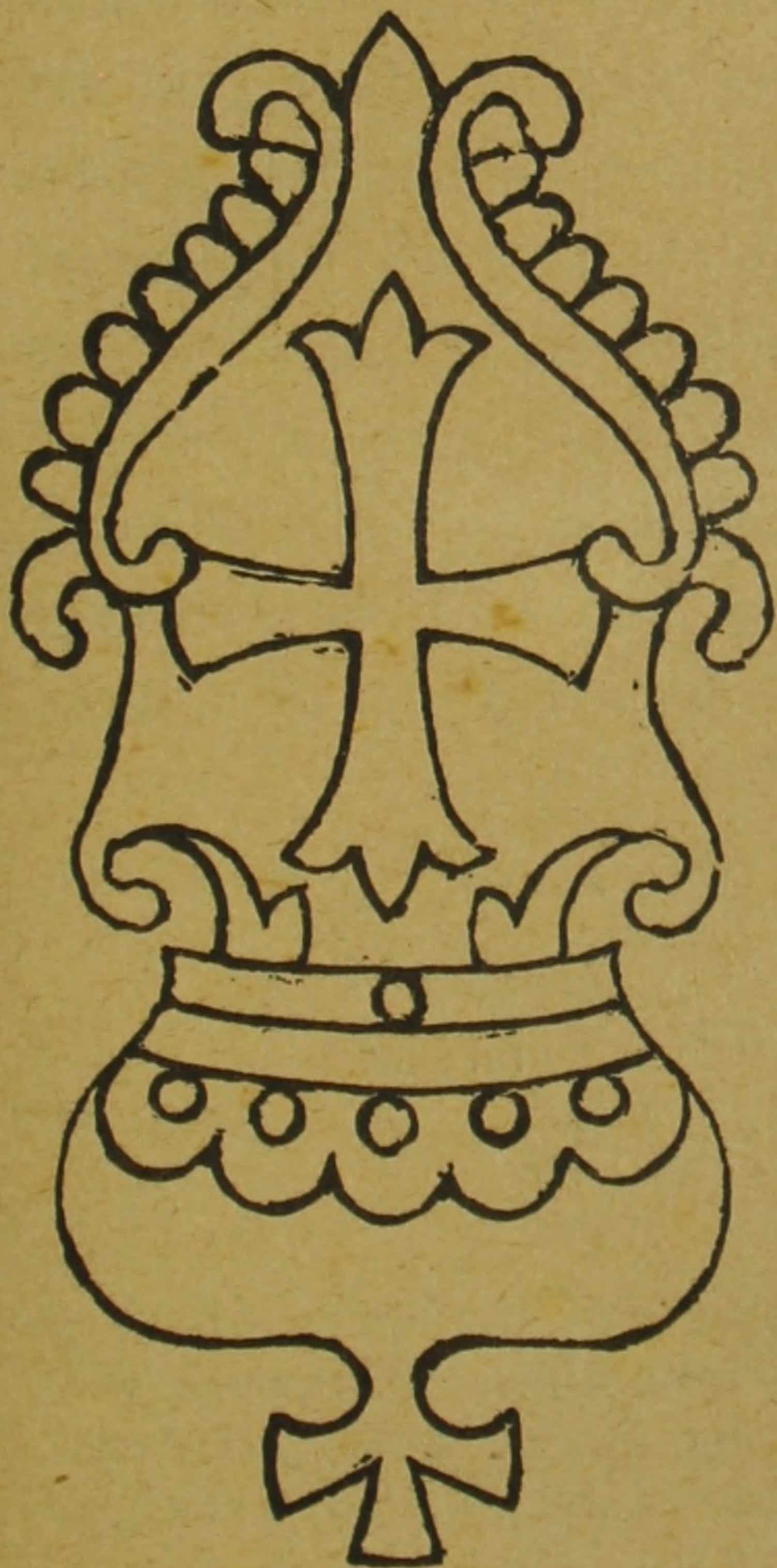
Constantin Vodă Maurocordat poruncește lui Niculai Costin staroste de Cernăuți și biv vel căpitanului Ianoli să alegă partea mănăstirii Putna la moșie, la Cozmin, pe unde o impresură Dumitrașco Blenschi vornicul din Cămpulungul rusesc.

f Iw Costandin Niculai Voevoda bojieiu milostiiu gospodar zemli moldavscoi. scriem domnie mea la boeriul nostru. dumnalui Niculai Costin staroste de Cernău. și la Ianoli biv. vel căpitan. vă facem știre că domnii meali niau jiluit rugătoriul nostru Macarie egumenul de Putna, zicend cum avend mănăstirea moșiea acolo. la Cozmin. și nia jiluit cum căi inpresură moșiea Dumitrașco Blenschi vornicul de Cămpulungu rusescu. deci iată că vă scriim viind cartea domnii meali să căutați să meargeți acolo la ace moșie. și să străngeț oameni buni bătrăni din sus și din jos. și să alegeți partea mănăstirii de cătră Lăcuvit. și pricum veți socoti. și veț alege să faceț o mărturiea incredințată. la mâna egumenului că de sar mai trage la divan să avem știre.

U Ias let #3CMR Ghen. RI.

L. S.

vel. logofet



N o t ă.

Documentul este scris pe pagina intaia a unei coli (19 cm. lungime, 30.5 cm. înălțime) de hârtie sură. Scrisoarea și mai cu samă slovele aruncate presentă multe dificultăți. Marele sigil domnesc este intipărit în roșu. Inscriptia, ce vine între două cercuri este cea ordinară. Cercul mai mic cuprinde pe două scuturi împodobite cu arabescuri marcele Moldovei și a Valachiei, asupra cărora planază o coronă princiară; Ios, între amendoă scuturi vine o cifră ilegibilă. Semnul de fabrică este:

VI.

Iași 1734 Ianuare 12.

Constantin Vodă Maurocordat scutește pe vecinii (mănăstirii Putna) din satul Cuciur de podvozi, de conace, de cai de olac, de solărie și folărie și oprește starostelui de Cernăuți, deșugubinarilor și globnicilor ori ce amestec, menținând însă prerogativele vornicului mare.

Iw Costan din Nicolae Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli moldavscoi adecă au vinit inainte domnii mele rugătoriul nostru Macarie egumenul și cu tot săborul dela sfânta mănăstire Putna, care iaste zidită dela răpoosatul bătrăbul Stefan Vodă cel bun. și niau arătat urice și ispisoace. de întăritură. dela mulți răpoosați și luminați domni ceau fostu nainte de noi, pentru un sat cu vecini. anume Cuciurul. ce iaste la ținutul Cernăuților. ca să fie in pace acești oameni. de conace. și de podvozi și de cai de olac. și de solărie. nici starostii de Cernăuț. nici șugubinariii. nici alți globneci să naibă triabă. a intra intracel sată, nici ai judeca, nici ai globi, fără cât de sar tămpla să facă ei vo moarte de om. atunce să aibă trabă vornicul cel mare. așjdere și altă carte dela răpoosatul prefericitul intru pomenire părintele domnii mele Ioan Nicolae Alexandru Vodă. dată ace carte de volnicia la mâna călugărilor dela aciastă mănăstire. să se apere dispre folari să nu de nemică pentru folărie nici mănăstire. nici păstorii mănăstirii nici piealcea nici de altele cele ari cere folarii de stână însă carii or fi drepti păstori mănăstirii. pentru aceea dară și domniea mea dam văzut aceli bune drese așjdere și domniea me am dat și am miluit și am întărit sfintii mănăstiri cu aciastă carte a domniei mele, ca să fie acei oameni in pace de conace. de podvozi. de cai de olac. de solărie și de folari și de altele de toate câte le arată mai sus, să le de toți bună pace. iară cine sar ispiti ale face vre un val piste carte domnii mele de mare certare va fi dela domniia mea intralt chip na fi aciasta scriem

U Ias vlto ꙗзсѣв мѣа Ghen ri.

Iw Costandin Voevoda.

L. S.

первогорта
горта.

poci: g. log.

Notă.

Documentul este scris pe întâia pagină a unei coli de hârtie grosă și gălbie, in dimensiuni de 21.4 cm. lungime 34.5 cm. înălțime. Scrisoarea este legibilă, slovele mici dar marcate și aruncăturile nu togmai dese. Distanța rândurilor este păzită cu scrupulositate birocratică. Imaginea și inscripția

sigilului de inel nu se pōte discerne. Obser vām cā tōte afarā de manupropriā iscaliturā princiarā sunt scrise de acelaș condei.

Ultima paginā este acoperitā cu mai multe notițe indicative :

1° „а кѣчѣрѣлѣни
пентрѣ солереть, ши
солзрет.“

2° „ѣсѣмѣ = гї =
гї.“

3° „ѣсѣмѣ.“

4° „лїст гд пѣн-
трѣ солзрит ши фолз-
рит.“ ș. a. m. d.

Semnul de fabrică este :



VII.

Iași 1755 Februale 15.

Matei Vodă Ghica scutește satul Cuciur, proprietatea mănăstirii Putna de folărit, solărit, conace, podvozi cai de olac și de glōbe de șugubini.

„
f Iw Matei Ghica Vvoda bojeiu milostiuu gospodar zemli moldav-
scoi. de vreme ce rugătoriul nostru ieromonach Calistrat igu-
menul și cu tot săborul dela sfânta mănăstire Putna care este
zidită de răpoosatul Stefan Vodă cel Bun. au arătat cărți dela
toți fericții domni cum și dela fericitul intru pomenire răpoosat
părintele domnii mele, măriea sa Grigorie Vodă. hotărând. pentru
satul Cuciurul dela ținutul Cernăuților moșie mănăstirii Putnei, ca să
fie apărat de folărit, și de solărit, cum și de conace, și de podvozi,
și cai de olac. și de gloabe de șugubini , asemenea dară și domniea
me mam milostivit, șam întărit sfintii mănăstiri cu această carte a
domnii meale. poroncind ca să fie apărați poslușnicii ce vor fi intra
cest sată, de solărit, și de folărit, și de podvozi. de conace și de cai

de olac, cum și de gloabe de șugubini macară că domniea mea am rădicat cu testament. gloabele din toată țara să nu fie și drept aceiea poroncim și Voauē solari și folari șalți toți căți veți fi rânduiți ori cu ce slujbe vèzënd, carte domnii mele toți să vè feriți de acest sată și săi dați bună pace de toate căte arată mai sus. întralt chip să nu fie. că așe este poronea domnii mele.

L. S. 3cğr — luna = Feb. = 6.

N o t ă.

Documentul este scris pe întâia pagină a unei coli (21 cm. lungim, 32 cm. înălțime) de hârtie sură. Slovele sunt mari și foarte legibile, aruncăturile nu tocmai dese. Sigilul (octogon) de inel este întipărit în roșu; imaginea sa este stersă. Semnele de fabrică nu se pot bine deosebi.

VIII.

Mănăstirea-Putna 1778 April 1.

Arhimandritul Vartolomei Măzereanul și ieromonachul Ilarion adeveresc cunoștințele tinărului Ioan Băloșescul și îmbrăcarea lui în monach cu numele Isaia, afiorisindul pentru cinul ierodiaconiei.

Smeritul arhimandrit monastirii Putnii Vartolomei Mazeranul mădulariu a academiceștii teologhii Chievului și îndreptătoriu școalelor domnești episcopești și monastirești a Moldaviei așjdere eu Ilarionă ieromonah mădulariu a filosofilor Patmosului și invățătoriu psaltichiei școalelor Moldaviei dăm adeverință cu aciastă carte a noastră cuncă tinerelul Ioan fiul preotului Gheorghie Vasilievici Băloșescul de aice sau ținut în grija noastră dela fiirea lui cea de cinci până acum la doisprezece ani și sau invățat de noi și prin a noștri vătavi a scolei de aice Ciasoslovul, psaltirea, octoihul, Catihisisul moldovenește și ru-sește, alcătuirea scrisorilor moldovenește, psaltichia după melodia gre-ciască, gramatica, gheografie cea tălmăcită de episcopul Amfilochie după Bufer, retorica, piatra scandalii asupra despărțirii besearicei răsăritului de apusului, epistolie arhiepiscopului Eughenie, istorie bisea-riciei după Evsevie și alți istorici dele începutul creștinătății până la veacul al noole și până la soborul din Florenție, și scurtată teologhie platonească, toate bine, unele și de rost și cu înțelegere. și astăzi cu voia tatălui său zis mai sus și a maicii sale Anastasiei născută Gherle, și cu blagoslovenie părinților duhovnici Gherman și Zenovie sau îmbrăcat în cinul monachiesc și i sau pus numele din cin Isaie, așa dacă și este el în vârstă mică dar în pricepere bună îl afiorisim noi

pentru cinul ierodiaconiei, ca după aceea să fie și al doile dascal în școala de aici. sau scris în monastire Putna la a Aprilie α ψον.

am văzut blagoslovim și întărim

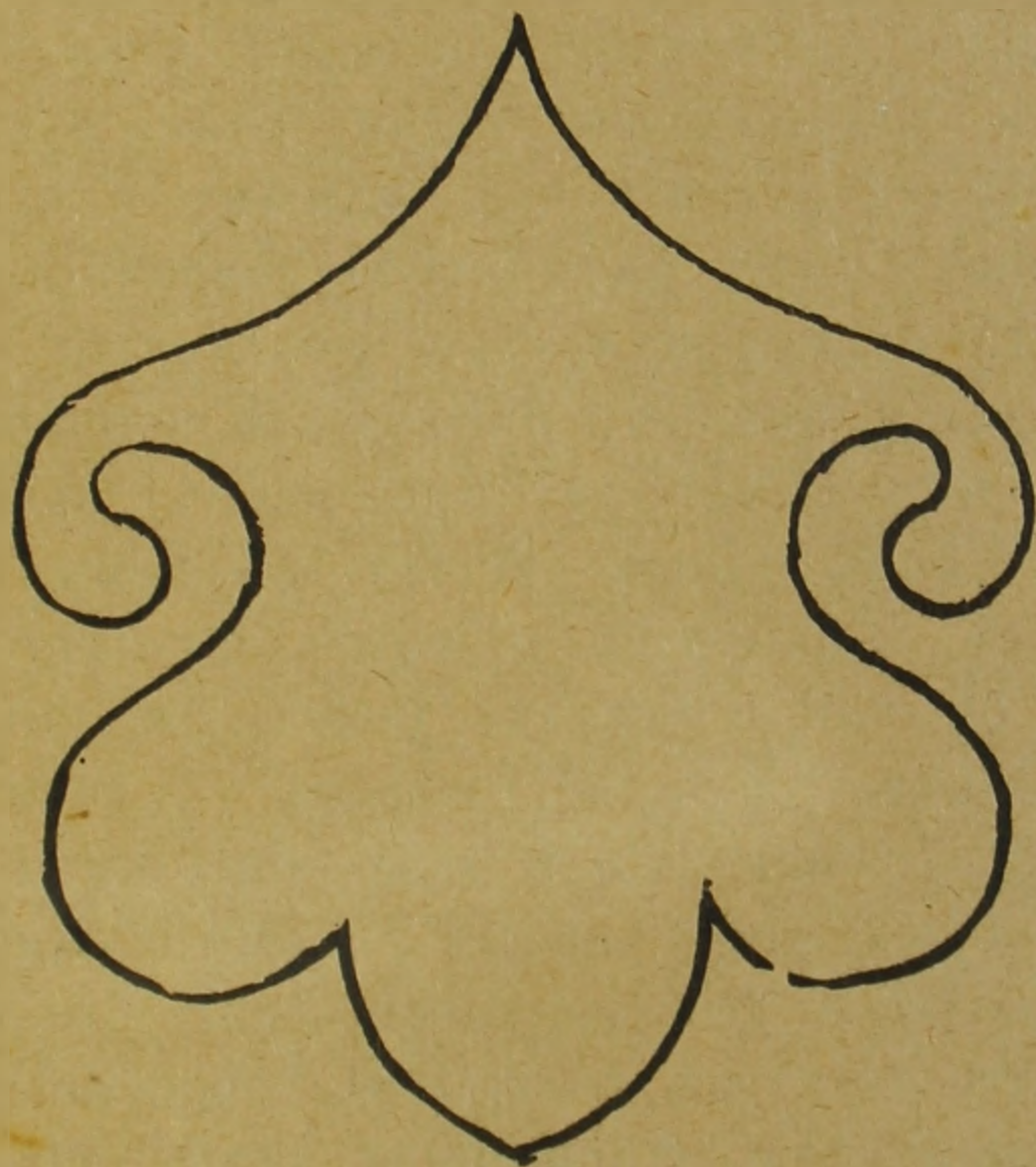
L. S. Dosiftei episcop Rădăuțului

L. S. Arhimandrit Vartolomei Mazerean.

L. S. Ilarion ieromonah mădulariu a filosofilor Patmosului.

N o t ă.

Acestă prețiosă actă este scrisă pe o jumătate de coală de hârtie grosă și gălbuie și anume în partea inferioară a paginii dintău. Dimensia coalei este: 30.7 cm. lung. 44 cm. înălțime. Slovele sântu caligrafice, dară începă a se înalbi. Aruncătorele sântu rare. În stânga subscrierii episcopului Dositeiū Herescul vine pecetea episcopiei de Rădăuți (întipărită în negru); cele-l'alte doauă sântu pecetele călugărilor subscriitori; aceste sântu întipărite în ceară roșie, dar' imaginea lor nu se poate bine discerne. Liniamântul semuului de fabrică este:



George Popovici.

Церковное богослуженіе,

ЕГО ЦѢЛЬ и ЗНАЧЕНІЕ.

Вся майже наука богословія обертається на поли самої теоріи въ мѣрѣ такой, что та теорія видится многимъ быти тымъ, что духовному отцу прихожанъ есть нужнымъ; где противно свѣтъ хочетъ видѣти въ немъ искусника, учителя и проводника житя, который бы, яко опытный знатокъ людей и ихъ житя, объяснилъ ему внутренни чувства чловѣка и побужденія началами христіанской вѣры и нравственности, и такъ все на правую стезю житя наводилъ. Особливо же вымагается отъ душпастыря, если хочетъ быти тымъ, чимъ быти долженъ. учителемъ нравственности, религіи и хорошихъ обычаевъ у народа, чтобы онъ не только обязанности свои точно зналъ и тѣже совѣстно исполнялъ, но также розположеніе своихъ прихожанъ основно позналъ и ихъ звычай и обычай и вси задушевные гадки ясно зрозумѣлъ, понеже въ противномъ случаи стается онъ нуднымъ и незанимательнымъ, а что горше, дышетъ самъ антипатією невдячного обовязка.

Довольно есть посмотрити, якъ розличныи и противоположныи бывають жаданія, которые приходскій священникъ выполнити долженъ, если хочетъ у своихъ прихожанъ любовь и почитаніе собѣ заслужити. Такъ одни любятъ въ немъ свѣтскость т. е. если онъ мыслить, обходится и жіетъ по свѣтски, допускаетъ свободно мірскіи обычай и беретъ участь въ всѣхъ жизненныхъ справахъ и вопросахъ, самъ не бываетъ духовнымъ только при церковной отправѣ, стараючися и тую совершити посильно. Такого обсыпляютъ прихожане звыкле своими похвалами и не уважають даже на значныи его слабости, которые въ даномъ разѣ совсѣмъ извиняють. Однимъ только благочестивымъ людямъ приходитъ прикро видѣти въ священнику такое розположеніе и направленіе; но благочестивый не любитъ кричати та трубити о слабости другого; онъ скорше помолится о такомъ чловѣцѣ, нежели имѣлъ бы слабости его розголошувати. Для того то изъ стороны благочестивыхъ христіанъ священникъ свѣтского духа есть безпечный и имѣетъ сопокой.

Другіи люде не любятъ въ душпастырю свѣтскости и нехотятъ, чтобы онъ занимался мірскими справами, ино желаютъ чтобы онъ церковное богослуженіе отпавлялъ чинно, прилично и непо-

спѣшно, при томъ чтобы всегда жилъ поважно и розправлялъ часто о простотѣ людей давныхъ часовъ. Однако и тѣи не вымогають отъ него „внутренности“ задовольняючися тымъ если онъ рѣдко когда отзывается со словомъ Божимъ а въ домахъ ихъ не розпочинаеть бесѣды „о спасеніи души“. Словомъ или суть то младенць о Христвъ, которыхъ одна обрядова сторона вѣры занимаетъ, или люде остановившіися нарочно на самой только поверховности, которыи будучи самыи духа мірскаго хочуть той самъ видѣти и въ пастырю своимъ духовномъ, ино чтобы тойже покрывался благовидною маскою и не допускался рѣзкихъ и званію своему неприличныхъ поступковъ. Для того видится, что большая часть прихожанъ была бы всегда задовольнена, еслибы священники такими были и такъ держалися.

Иныи зновъ ожидаютъ отъ пастыря чисто духовнаго направленія и жита строгаго. И тѣи суть то истинныи христіане и правдивыи ревнитель благочестія христіанскаго. Не то, чтобы они вымагали за много отъ священника или требовали конечно отъ него высокиихъ подвиговъ и труда служебнаго надъ силы, понеже только ложная побожность домагается надто много, — противно тѣи благочестивыи христіане желаютъ видѣти у себе благочестиваго священника властиво для того, чтобы отъ такога пастыря они больше могли получить назыданія, а имѣючи примѣръ его передъ очима, моглибы больше и больше перейматися ревностію о спасеніе душъ своихъ. Тѣи то людъ въ приходъ учащаютъ охочо во всѣхъ богослуженіяхъ церковныхъ, слушають проповѣди и науки катехизмовыи и идутъ во всѣхъ потребахъ своихъ до благочестиваго душпаствыря своего по благословеніе и наставленіе, которое на всякій случай у него находятъ. Тѣи то прихожане суть первыи пріятель и щирыи други священника, которыйи находячися посреди нихъ находится въ состояніи певнаго задовольненія. Они бо спомагають ему въ потребахъ его, утѣшаютъ его участіемъ своимъ въ смутку его, обороняють его сколько могутъ противъ клеветъ и претѣсеній, и споминають о немъ съ живымъ чувствомъ даже тогда, когда уже его нѣтъ съ ними.

Но якъ бы оно и не было, то однако певнымъ есть, что богослуженіе, яке совершается служителями церковными чи то въ храмахъ Божихъ чи по домахъ христіанскихъ, есть однимъ изъ наилучшихъ способовъ христіанъ до правдиваго познанія Бога привести, ихъ необходимой вѣры Христовой научити и союзъ ихъ съ церквою св. твердо укрѣпити. Съ другои стороны и то признати треба, что труды около паствы духовной положеныи, чи то по тому или иному якому побужденію, чи искренно или изъ видовъ якихъ, остаются все трудами добрыми, даже тогда, если бы

походили, изъ нечистой ревности, понеже якъ сказано: „Глаголь Божій не возвратится тожь“ (Пс. 55, 11). Мимо того не одинъ размысливаетъ о чистыхъ побужденіяхъ, но самъ не начинаетъ и недѣлаетъ ничего, хотяи по изреченію Апостола „человѣкъ есть мѣдь звеняща и кимваль звяца я і“.

Но въ какой мѣрь смѣряетъ и ведетъ богослуженіе церковне до обновленія человѣка и исправленія нравовъ его, покажется яснѣйше.

Человѣкъ уже зъ природы такъ уложенъ, что онъ то, что въ сердци мыслить или чувствуетъ, не можетъ въ собѣ задержать, но хочетъ и на внѣ показать, по той причинѣ, понеже онъ состоитъ изъ души и тѣла, которыи обѣ части такъ отъ себе суть зависимы, что только совокупную соспольную дѣятельность оказывати могутъ. Тому всяке чувство, какое лише въ сердци повстати можетъ, оказывается также изъ внутри на внѣ, именно страхъ дѣлаетъ человѣка блѣдымъ, утѣха оказывается радостію на внѣ, злость потрясаетъ нимъ, любовь познати часто зъ далека на лицѣ, въ его чертахъ и даже когда бы хотѣлъ кто покривати тіи чувства, зражуютъ его поверховныи рухи и розкрываютъ внутренныи чувства его. Тымъ то объясняется, что человѣкъ легче зноситъ всяку тугу, если имѣетъ кому еи высказати, и радостнѣйша для него хотяибы найменша радость, если другій о томъ знаетъ. Для того спѣшитъ, видно, Пречиста Марія, заледво что выишоль отъ неи Ангель, до своей родственници Елисаветы, чтобы съ нею подѣлитися тою благою вѣстею, якую Ангель еи принесъ. А понеже такъ въ житію дѣется, то и тамъ, где идетъ дѣло, чтобы показать, якъ душа къ Богу настроена, иначе быти не можетъ. Для того человѣкъ побожный радо спѣшитъ до церкви и не стыдится тамъ приклонити колѣна до молитвы, понеже до того побуждаетъ его внутреннее успособленіе. Противно кто не имѣетъ въ сердци правдивой набожности, хотяи участвуетъ въ богослуженію церковномъ, то на лицѣ его отбывается духовне лѣнивство, понеже трудно то на внѣ показать, чего въ сердци нѣтъ. Правда, что внѣшность не всегда изъявляетъ глубину сердца, понеже часто и дуже сильно можно завестися на поверховности, хотя изъ неи судити о характерѣ сердца, — но где идетъ о живость чувства, совсѣмъ справедливо заключается, что нѣтъ тамъ въ сердци чувства, где тое не оказывается въ внѣшности. Тое особливо относится до чести Бога, котора най она будетъ яка хочетъ, въ сердци не есть однако правдива, искренна и жива, если не объявляется внѣшно.

Понеже душа есть смыслами укрыта и потребуетъ въ дѣланіяхъ своихъ отъ смысловъ помочи. то слѣдуетъ, что вообра-

женія ей, желанія и хотѣнія суть тымъ живѣйшии, чимъ больше къ смысловости суть направлены, или по крайней мѣрѣ нею живлены и удержованы. Изъ того выходитъ, что найъ будетъ якъ нибудь душа затоплена въ Бозѣ, не долго она въ той богомысленности потреваеть, ажъ въ конци ослабѣетъ и устати мусить, если отъ смысловъ не будетъ спомагаема. Подобно и тѣло, чувствами обладаемо, потребуеть къ богочестію сильной заохоты, которую находитъ лише въ добромъ примѣру другихъ. Ибо смыслъ послѣдовательный, челоуку врожденый, который въ немъ скорше будится, нежели розумъ и воля, заставляеть его до послѣдованія того, что на другихъ спостерѣгаеть, безъ его воли и вѣдома. Тымъ то объясняется, что челоукъ, если спостережетъ, якъ другіи, не зважая на ніяку перещону, въ непогоду и студень до церкви съшати и тамъ розличныи дѣла и обряды Богу во славу и честь дѣлають, и самъ мимоволь стаетъ побожнымъ и подобнымъ образомъ Бога прославляеть.

На тыхъ основаніяхъ введено въ церквь православной розличныи священнодѣйствія, обряды, знаки, молитвы, пѣсни, и торжества церковныи, которыи, отноуѣдаючи розличнымъ потребамъ житя христіанскаго, имѣють на цѣли прославленіе Бога и освященіе челоука, иннымъ словомъ, суть внѣшнымъ объявленіемъ внутренней религіиности и составляютъ церковное богослуженіе. Понеже вси тіи богослужебныи чины уложили отцы св., которыи глубокимъ религіинымъ чувствомъ проникнутыи были и тое чувство въ прекрасныи формы, отвѣтныи слова и дѣйствія переляти зъумѣли для того суть они не лише вѣрнымъ образомъ житя религіиного, но подають также всякому богоговѣиному челоуку соотвѣтную форму до выявленія своего религіиного чувства и служатъ до возбужденія подобныхъ чувствъ. Но такъ якъ чувство до чувства трафляеть, чувство — чувство будить, такъ и богослуженіе церковное производитъ въ сердци челоука такъ великое множество розличныхъ добродѣйствъ, что, якъ повѣдають Отцы св., жадень языкъ людскій не въ состояніи ихъ вышовѣсти, особенноже укрѣпляетъ оно вѣру въ Бога, оживляетъ любовь въ него, удержуетъ надѣю и додаеть чувствамъ сердца живости, — всѣхъ же, что въ немъ участвуютъ, сполучаетъ оно межи собою яко братій и служитъ за примѣръ взаимного созыданія и помноженія славы Бога на земли.

Но богослуженіе церковне есть лише, что до способа, изобрѣтеніемъ челоуческимъ, что же касается существа, то имѣеть оно свой початокъ отъ самого Бога, который вже въ самомъ сотвореніи вліялъ въ сердци челоука влеченіе до отдаванія Богу той чести, котору зъ природы ему есть долженъ. „Г д ѣ б ы л ѣ

е си“, говоритъ Богъ къ Іову, „егда основахъ землю? егда възхвалиша мя гласомъ веліимъ вси ангелы мои?“ (Іов. 38, 4, 7). Пророкъ же възвъщаеть: „Богъ положилъ есть око свое на сердцахъ людей показати имъ величество дѣлъ своихъ; да имя святыни его възхвалятъ и да повѣдаютъ величества дѣлъ его“. (Іис. Сірах. 17, 7, 8). И дѣйствительно первый чловѣкъ наслаждался непосредственнымъ зрѣніемъ Бога въ раю и собесѣдованіемъ съ Нимъ, славословилъ Его подобно Ангеламъ на небѣ, такъ какъ вся жизнь его въ невинномъ его состояніи была непрестаннымъ служеніемъ Богу. Но и по паденіи чловѣка и удаленіи его зъ рая, где онъ лишенъ прежнего сообщенія съ Богомъ и осужденъ въ потъ лица снискати хлѣбъ свой, не оставила его жажда жизни въ Бозѣ, но непрестанно томило и побуждало его стремленіе приблизитися къ Нему, такъ что вже первыи сынове Адама принесли по особенному наставленію самого Бога сей часъ жертву Богу (Быт. 4, 3, 4) по чѣмъ Еносъ возвалъ имя Господне съ видимыми обрядами (Быт. 4, 25), а Ное поставилъ престоль и сожигалъ жертвованыи дары (Быт. 8, 20). Съ тѣхъ поръ, во вся времена и всюди, где только было якое понятіе о Бозѣ, искалъ чловѣкъ примеренія съ Богомъ, совершалъ богослуженіе и приносилъ жертвы, которыи хотяи часто были Бога недостойныи и сами въ собѣ злыи, всегда однакожь показывали, что религіиное чувство чловѣка имветъ потребу богослуженія, якое особливо у народа Божія опредѣлено было со всѣми подробностями въ законъ даномъ черезъ Мойсея, однако по совершеніи великой оной жертвы, которую принесъ на крестъ распятый Спаситель, потеряло оно свое значеніе и должно было прекратитися.

Начало и основаніе христіанского богослуженія положилъ въ церквѣ своей самъ законоположникъ новаго Завета Іисусъ Хр., когда передъ отшествіемъ Своимъ на вольную смерть установилъ святѣйшее таинство Евхаристіи и приказалъ Апостоламъ творити оное въ его воспоминаніе. Онъ повелѣлъ проповѣдивати евангеліе всей твари (Марк. 16, 15), обѣщавъ Самъ присутствовати, где только соберутся два или три въ имя Его (Маф. 28, 19), далъ власть вязати и рѣшити людскіи грѣхи и установилъ конечно много инное относительно богослуженія, когда по воскресеніи являясь Апостоламъ бесѣдовалъ съ ними „яже о царствіи Божіи“ (Дѣян. 1, 3).

Апостолы, по заповѣди Господней, сохранили не лише всити учрежденія Законодателя своего подъ взглядомъ видимости, но устанавливали также особныи правила относительно богослуженія

(1 Кор. 14, 40), подчиняли вѣрныхъ подѣ видимое правленіе папстырей, соединяли тыхже межѣ собою внѣшнымъ участіемъ въ однихъ и тыхъ — видимыхъ Тайнахъ св., опредѣляли дальше чинъ для священныхъ собраній, и уряджовали добрый порядокъ въ заведенныхъ или принятыхъ обрядахъ. Съ тѣхъ поръ церковь всегда свято сохраняла апостольскіи постановленія касательно богослуженія, который и нынѣ сохраняется въ церковь православной, и тому для каждого вѣрнаго сына ея имѣетъ важность велику и ненарушиму силу обязательну.

Чтобы значеніе христіанскаго богослуженія точнѣйше порозумѣти, выпадаетъ конечно застановитися надѣ развитіемъ самого христіанства и состояніемъ тыхъ народовъ, на розвалинахъ, которыхъ оно защенилось и розвивалось, ибо якова была степень какой религіи въ якого народа, такіи симптомы появились въ религіи христіанской. Извѣстно, что свѣтило христіанской науки взыйшло въ Юдеи на розвалинахъ фарисейскаго формализму, который утративши своего духа, держался только одной букви закона. Отдѣльно отъ цѣлой юдейской іерархіи отдѣльно отъ синагоги, въ далекихъ пустыняхъ Іордана и кананейскихъ озеръ, являлися спорядично святыи мужи, званыи пророками, которые соберали около себе простой народъ, недопускаемый до мудрости книжниковъ, и проповѣдували ему простымъ словомъ вѣчную правду, которая далася часто слышати даже до Іерусалима и заглушала книжную мудрость, но чтобы черезъ тое не упалъ авторитетъ содержителей власти, то звычайно такъ выходило, что тии мужи кончили свою жизнь или въ изгнанію или черезъ убійство. Тою самою дорогою поишолъ и послѣдній изъ пророковъ, св. Іоаннъ Креститель, и самъ Іисусъ Христосъ, и оба они также упали жертвою іерархичнаго заговора или фарисейской касты.

Понеже, якъ сказано, религія еврейска въ часъ пришествіи Мессіи была чистымъ формализмомъ, то о той формализмъ розбивалися вси найспасительнѣйшіи науки Іисуса Христа и Апостоловъ, а упорство фарисеевъ допрывадило до того, что самыи Апостолы оставили по большой части Юдею и поишли съ своею проповѣдею межѣ язычниковъ. Тымъ часомъ христіанство въ Юдеи, борющеся неустанно съ формализмомъ, само стало хромати на тую бользнь, и тому розширеніе его находило самыи большіи перешыкоды. Именно Юдеи ссылаючися на то мѣсто св. писанія, которое стоитъ записано въ книзѣ закона: „Проклятъ всякъ висящій на деревѣ“ (Второз. 21, 32) переслѣдували жестоко христіанъ, въ слѣдствіи чего въ Юдеи начался былъ вводити обычай, по которому тии, что изъ язычества переходили въ христіанство, подвергалися тѣлесному обрѣзанію. Была въ томъ

и свѣтская выгода, бо Юдеи видячи, что обрѣзаніемъ христіанъ умножалось въ извѣстной мѣрѣ ихъ племя, отставали за тую прибыль отъ дальшого гоненія, въ слѣдствіи чего тогдашнии писатель называютъ христіанъ сектою Юдейства. Токмо Апостоль Павелъ розбилъ сей формализмъ, доказуючи въ посланіяхъ своихъ къ Галатамъ нечесть и двуличность мудрости Юдейской, которая состояла въ томъ, что Евреи задоволялися законнымъ обрѣзаніемъ во вредъ же самого закона, въ которомъ стоитъ написано: „Проклятъ всякъ неисполняющій постоянно, что написано въ книгѣ закона“ (Второз. 27, 26), христіане же обрѣзовалися по закону, чтобы его не исполняти, але тымъ свободнѣйше вѣрити во Христа.

Иначе дѣялося съ христіанствомъ межи язычниками, или народами философовъ, подъ которыми розумѣются особливо Греки. Хотяи бо и тутъ религія христіанска боролася съ философією подобно якъ въ Юдеи съ формализмомъ, о чѣмъ доказуютъ першіи проявленія ересей, якъ Гностиковъ, Манихеевъ и пр., которые носятъ на собѣ печать чисто философическую: то однако якъ вообще человекъ розумного скорше можно переконати нежели забобонного, такъ само и тутъ дѣялося. Поганьскіи философы составляли религіино-философическіи системы, а христіане тѣже розваливали, и хотяи борба была упорна и долга, то однако христіанство вынесло изъ того безконечный пожитокъ и догматы христіанской церкви выяснилися такъ точно, что они стоятъ и до нынѣ непоколебимо.

Понеже однако все, что розумъ людскій создалъ, то другой розумъ людскій розвалити можетъ, для того великіи учитель церкви: Юстинъ, Аѣинагоръ, Климентъ, Оригеиъ, Аѣанасій, Григорій Ниссейскій и др. розрушивши вся замахы Гностиковъ, Манихеевъ, Перепатитековъ, Стоиковъ и другихъ философическихъ системовъ потягнули все за собою, создавши одну только христіанску школу, которой предметомъ была одна только вѣчная правда и одинъ никогда неизмѣняемый законъ.

Но чтобы тое православное ученіе на всегда ненарушимо сохранять и скорше и легче розпространити, нежели наукою, то иннии великіи бого- и человекѣлюбивіи святители, якъ Василій Великій, Іоаннъ Златоустъ, Іоаннъ Дамаскинъ и другіи, которые за благословеніемъ съ высше узыскали глубокое и всестороннее переконаніе о спасительности вѣры христовой, устроили церковное богослуженіе и уложили обряды, въ которыхъ вси истины христіанскіи въ пречудесную гармонію сплелися. Именно въ молитвахъ и пѣсняхъ церковныхъ содержатся саміи догматы и наставленія, которые символическими дѣйствіями обрядовъ церковныхъ легко въ понятіе приводятся и въ памяти задержуются, въ слѣд-

ствіи чего православный христiанинъ, участвующій пильно въ богослуженію церковномъ, не только религіино-нравственно совершенно успѣваетъ, но и жадна пропаганда его не коснется. Для того богослуженіе церковне можно справедливо назвати самымъ лучшимъ практическимъ богословіемъ, которое жаднымъ иннымъ замѣнати не дастся, такъ какъ всякій, въ комъ чистая и горячая любовь жіетъ для науки и правды, найдетъ тамъ откровенное поученіе и вразумленіе, точно какъ пишетъ Апостоль: „Слово Господне да вселяется въ васъ богато, во всякой премудрости, учаще и вразумяюще себе самихъ во псалмъхъ и пѣніихъ и пѣсняхъ духовныхъ“ (Колос. 3, 16).

Изъ сказаного слѣдуетъ, что богослуженіе церковне есть однимъ изъ найважнѣйшихъ двигателей религіи, ибо оно не только причиняется до удержаня религіино-нравственного житя вѣрныхъ, но есть также подставою онаго образованія, послѣ котораго что-разъ больше и больше является въ чловѣцѣ той образъ по которому Богъ его сотворилъ. Именно ежедневное богослуженіе, которое дѣлится головно на двѣ части, изъ которыхъ вечерня, повечеріе, полунощница и утреня съ часами есть чисто поучительною въ противоположеніи до Литургіи, котора яко найсвятѣйшее дѣйствіе есть средоточіемъ всѣхъ прочихъ богослуженій, до которой они все относятся, на ню приготавливаютъ и какъ планеты отъ солнца свое свѣтло и тепло получаютъ, — представляетъ въ цѣломъ своимъ сложеніи символично цѣлую исторію откровенія Божого, которое о сколько разумъ чловѣка просвѣщаетъ, о столько любовію наполняетъ, а сердце и волю до поклоненія и почитанія Бога наклоняетъ.

Зъ сказаного можно дорозумѣтися дальше, что богослуженіе церковное имѣетъ сильное вліяніе также на образованіе чловѣка вообще. Извѣстно есть, что чловѣкъ отъ разу разумомъ не обладаетъ, но жіетъ изъ перва лише чувственно, въ которую то пору низкіи похоти держатся въ немъ спокойно, зъ причины, что непробудившійся еще духъ не оспариваетъ имъ обладаня. Но когда духъ въ чловѣцѣ уже проспется, тогда возникаетъ разомъ съ нимъ и завзятая борба низкихъ похотей о право преобладаня, а въ слѣдствіи того возникаютъ не лише низкіи, не уже простые похоти, но самыи страсти. Тымъ часомъ духъ тогда ничего еще разумомъ ясно не понимаетъ, передъ нимъ правила духовной жизни еще лише мерещатся въ образахъ фантастическихъ, для того легко можетъ чловѣкъ, который ажъ съ временемъ постепенно до разуму приходитъ, въ реченную пору понасти въ службу низкихъ похотей на цѣлое житье.

Тому всюда, всѣми и по всѣ времена узнана есть потреба, молодому духови въ борбѣ съ низкими стрястями подавати удобную подпору изъ внѣ, а то въ той способѣ, что розумъ развитый у другихъ приходитъ молодому духови въ помощь. Однако якъ дитина не въ состоянїи живитися грубою пицею, но только молокомъ питается, такъ и молодой духъ жиющій фантазією, не можетъ съ пользою принимати наставленія отъ сухого розума, но требуетъ поученія въ образахъ и занимательныхъ описахъ, слѣдовательно и массы народовъ, которыхъ духъ безпрестанно веснуетъ, не въ состоянїи вознести житье свое надъ поезію, и для того необходимо нужнѣй имъ внѣшнѣй авторитетъ, который фантазію въ нихъ съ успѣхомъ на вожахъ удержовати долженъ. Но извѣстно, что розумъ людскій лише практикою вырабляется и практикою усовершеняется, въ слѣдствіе чего истинна мудрость не лише не стыдается, но противно своею должностію считаетъ, мнѣніе свое къ лучшему направляти (*mutare sententiam in melius*), черезъ что однако неукровъ часто въ удивленіе приводитъ и непостоянностію своею ихъ не разъ соблазняетъ: для того явно есть, что человекъ для человека найвысшимъ авторитетомъ быти не можетъ, понеже знаніе человеческое никогда совершеннымъ считатися не можетъ, изъ чего слѣдуетъ дальше, что такой авторитетъ долженъ быти надчеловѣчскій и походити отъ Отца свѣтовъ. И въ самомъ дѣлѣ такимъ авторитетомъ есть Вѣра, откровеніе Боже, котора, унята въ извѣстную обрядность, представляется въ богослуженію церковномъ на подобіе легкихъ повѣстей, стиховъ, образовъ и занимательныхъ описовъ, и тымъ самымъ ширитъ, крѣпитъ и утверждаетъ вліяніе свое на человека. А понеже обрядность составляетъ значительную часть богослуженія церковного, которое зновъ есть внѣшнимъ представленіемъ внутренней религіиности, основаной на вѣрѣ, надѣѣ и любви, для того справедливо заключается, что человекъ, который и теперь приходитъ на сей свѣтъ такимъ немочнымъ на духу и тѣлѣ, якими родилися первыи сыны праматери Евы, стается тымъ чимъ онъ есть, черезъ благотворительное вліяніе церковного богослуженія, которое на всякій случай его наставляетъ, умудряетъ, просвѣщаетъ, освящаетъ, ублажаетъ, — словомъ, всѣ силы его душевныи и тѣлесныи въ той способѣ усовершеняетъ, чого образъ и подобіе Боже въ немъ всегда краснѣйшимъ и чистѣйшимъ дѣлается, ибо тѣло, которое есть лише орудіе и домовина для души, отбиваетъ свойства еи мовъ прозрачное зеркало, о чѣмъ рысы твари, ходъ, смѣхъ, бесѣда и цѣла постава религіиного человека наилучше доказуютъ.

Тымъ то объясняется, что во первыи вѣки христіанства, где вси школы даже по части этики были языческими, а что больше, когда даже систематическаго богословія еще не было, христіане

все таки побъждали духа противного. Было въ томъ безсомнѣтельно и преимущественно сила Божая, которая въ немощахъ людскихъ совершается, да преимущество сила Божая, которая въ немощахъ людскихъ совершается, да преимущество силы будетъ Божія не отъ насъ; однакожь что тогда также безсомнѣтельно было, именно, всѣми приступное богослуженіе церковное, которе и нынѣ есть единымъ соотвѣтнымъ и самымъ практическимъ средствомъ для обученія и образованія народа. Належитъ только припомнути изъ исторіи, что Василій Великій получилъ первоначальное воспитаніе отъ бабки своей Макрины, Іоаннъ же Златоустъ отъ своей матери Антузы, двадцатилѣтней вдовы, и что оба они поберали школьное обученіе отъ славного въ свое время язычника Ливана въ Аѳинахъ, который имъ обомъ былъ весьма приклонный, а мимо того ни теорическими наставленіями ни приклонностію своею не успѣлъ всколебати духа христіанского, зацепленного въ нихъ зъ малу невѣстами, а такъ невѣстами побъжденный, торжественно воскликнулъ: „Что за дивныи невѣсты обрѣтаются межѣ христіанами!“ Тымъ часомъ невѣсты тѣи не знали систематическаго богословія, бо такое написалъ Іоаннъ Дамаскинъ ажъ въ сею столѣтію; они знали лише то, что содержитсяъ въ богослуженію и обрядахъ церковныхъ. Для того реченныи отцы посвятили все свое преимущественно богословію обрядовому и усовершенали богослуженіе церковное до того степени, что предстоящіи и молящіися люде въ немъ навѣрно освящаются. „Въ храмъ стояще славы Твоея, на небеси стояти мнимъ“ взываютъ отъ благовѣйнаго восторга истинныи поклонники Божіи.

Изъ доси сказанного слѣдуетъ, что одною изъ важнѣйшихъ должностей душнастыря есть накланятѣи народъ до участія въ богослуженію церковномъ. Именно въ нынѣшнихъ прикрыхъ и холонокровныхъ часахъ, где враждебный духъ часу и въ найнизшіи версты народа, даже помежи простолюдиновъ, силуется рознородныи непріязныи гадки и науки зацепляти, где той непріязный духъ своею рѣзкою струею хотѣлъ бы згангренувати здоровомыслящіи члены церкви св. — есть богослуженіе церковне тымъ безпечнымъ якоромъ, который народное житѣе простолюдина въ морально-духовымъ якъ и въ матеріальномъ отношенію, где особливо цѣянство верхъ взяло, удержати можетъ въ тихомъ пристанищи. Одно бо съ торжествомъ и повагою отправленое и до сердца ударяющее богослуженіе выстарчаетъ не разъ повалити всякій индеферентисмъ, суевѣріе и неприклонность народа къ церкви и обряду, а вмѣсто того утвердити вѣру св., возбудити надѣю на лучшу будущность и розпламенити любовь къ Богу и собратямъ своимъ. Однако до того потребный есть на первомъ мѣстѣ собственный примѣръ священника, а особливо щобы священникъ самъ любилъ богослуженіе, отправлялъ его точно, поважно и не

поспѣшно, ничего не опускалъ и въ загалъ оное высоко почиталъ и много на тое полагалъ, понеже народъ православный, который вообще богослуженіе дуже любить и въ немъ живое участіе беретъ, не лѣнуется приходити на вси чины богослужебныи, не тяготится выстояти въ церквѣ 3—4 часовъ и есть до богослуженія такъ дуже привязанный, що стратилъ бы на повазъ и приклонности у своихъ прихожанъ той священникъ, котрый бы не могъ или не хотѣлъ въ томъ взглядъ народови угодити. Зъ другои стороны зновъ есть то фактъ dokonанный что народъ где-куда мало посѣщаетъ богослуженіе и церкви чимъ разъ больше въ недѣль и свята пустѣютъ, а то не дивно, бо если священникъ службу Божу скорочуетъ, если утреню самъ не править, але оставляетъ ю пѣвцамъ церковнымъ отспѣвати, если рѣдко когда или даже никогда вечерню не отправляетъ, при томъ потребной приличности не оказываетъ и подозрѣніе на себе стягаетъ, якобы онъ не зъ переконаня, але лише для зыску богослуженіе отправлялъ; то якъ можно жадати, чтобы стадо больше было ревне въ побожности, нежели самъ пастырь? Правда, что такъ звана интеллигенція не любитъ долгого богослуженія, — однако богослуженіе, которе отбывается поспѣшно, дабы только збитися, никто не любитъ, ани интеллигентный, ани простолюдинъ, а что горше, такое недбалое богослуженіе загнало уже не одного изъ церкви до корчмы або где индѣ.

Вообще признати треба, що съ богослуженіемъ церковнымъ стоитъ въ тѣсной связи вліяніе, яке душпастырь на народъ имѣеть, которое однако особливо благотворительнымъ можетъ лише тамъ быти, где есть сила моральна, ибо где нѣтъ силы моральной, тамъ и вліяніе быти не можетъ. Якъ розличне есть вліяніе священника морально высоко стоящего, и зновъ священника морально упавшого, подъ якимъ нибудь взглядомъ — переконатися можно такъ изъ ежедневного досвѣдченія поодинокихъ приходовъ, якъ и изъ исторіи церковной цѣлыхъ народовъ и краевъ. Моральна сила священника была когдато также подставою матеріяльною его быта. Еще теперъ спостерегається, что народъ охотнѣйше удається до молитвъ и священнодѣйствій того священника, о которого моральномъ достоинствѣ есть переконанный, нежели до такого, о которомъ того переконанія не имѣеть — а исторія поучаетъ, что въ тѣ времена, когда священство стояло на высокому степені морального достоинства, велико- и маломожныи дѣлали церквѣ записы, вѣновали епископства, монастырь и приходства — а владѣющіи князь припускали священство до участія въ дѣлахъ мірскихъ.

Противно же посвѣдчаетъ исторія, что, когда священство въ моральномъ взглядѣ упало, покушались многіи, тѣ самыи даровизны и вѣнованя церкви отняти, а священство изъ вліянія высадити. Правда, что православне духовенство, якъ никогда не

стояло на такъ высокомъ степени силы въ мірскихъ дѣлахъ, такъ тоже, поодинокіи случаи изъявиши, никогда не находилоя въ такъ глубокомъ паденію моральномъ, якого примѣры подаетъ намъ особливо Нѣмеччина въ X. и XI. вѣкахъ, — однако и оно имѣло не малозначне вліяніе не только въ духовныхъ, но также и въ мірскихъ дѣлахъ. Князь и бояре, гетманы, вожды и простой народъ ползовалися его совѣтами, и дѣлали ему записы; — и когда въ нованя епископствъ и большихъ монастырей происходили отъ князей, то меншіи монастырь и приходства получали въ нованя отъ бояръ, найчастѣйше отъ самого народа, мѣщанъ и селянъ.

И по нынѣ духовенство православне пользуется вліяніемъ на народъ, и то большимъ или меньшимъ, по мѣрѣ морального достоинства всякого поодинокого священника. Где священникъ есть почитаный, тамъ строятся новыи и пріукрашаются старыи храмы, народъ безъ роптанія сноситъ свои жертвы, не оттягается давати повинныи данины, а даже розличнымъ иннымъ способомъ усилюется священникови догоднымъ статися н. пр. охотнымъ содѣйствіемъ въ направъ и постройць будинковъ ерекціональныхъ и т. п. Противно же можно часто досвѣдчити, что безтактность, опусканье должностей и злый примѣръ со стороны священника были поводомъ до жалобъ у высшихъ властей, неохоты въ складаню данинъ, непослуху и даже переходу на инный обрядъ. Однако тѣмъ не можно сказати, якобы не было изъятій, понеже и найчестнѣйшіи священники имѣють неразъ много непріятностей со своими прихожанами, а именно когда ихъ кто подстрекаетъ, или, что найчастѣйше въ такихъ случаяхъ бываетъ, когда злое основаніе попередниками положено ееть. Досыть ееть то истина неоспорима, что отъ морального достоинства священника зависитъ его вліяніе — а отъ тогоже потому — можно сказати — и вліяніе богослуженія церковного на народъ въ духъ богочестія, истинныи и справедливости якоже и всѣхъ инныхъ добродѣтелей.

Волока надъ Черемошемъ.

МЕЛЕТІЙ ГАЛИПЪ,
парохъ.

Cuvântare

ținută în țintirimul ortodocșilor din Cernăuți în Sâmbăta moșilor
(30 Mai 11 Iunie) 1886.

DREPTŪ-CREDINCIOȘILOR CREȘTINI!

Mormintele, ce ne încungîură, ni aducă eară aminte de cei-ce ni i-a răpitu moartea. Părinților li-se împrespeteadă scârba, care li-a amăritu sufletul, depuindu-și în mormentu fiul, speranța, sprinjinul bătrănețelor, ori fiilca, mângălarea, bucuria vieței lor. Fiilor și ficelor, de și nici ūă-dată nu li-se șterge din inimă chipul părintelui, ori icoana maicei, viindu la mormentu, în care e astrucatu venerabilul trupū alū tatălui, duiosul sinū alū maicei, ființa li-se cutremură din nou de aceea spaimă, ce i-a implutu de fiori, cândū s'au simțitu primă-dată părăsiți de tată, de mamă, lăsați orfanī în lume. Soțului la mormentu soției i-se re'noiesce durerea, ce a simțit'-o, cândū cruda moarte i-a răpitu consoarta vieței, pre maica copiilor săi. Veduvei, nefericitei veduve, din nou începū a-i sângeră ranele inimei, stându cu orfanii copii la mormentu iubitului soțū, părintelui și îngrijitoriului lor. Noi cu toții ni aducemū aminte cu jale de unul seaū de altul dintre iubiții noștri, ce i-am depusū în mormentu întunecatū.

Darā mormintele aceste nu numai ni reîmprespeteadă jalea, nu numai ni re'noiescū durerea, ci ele, reci și mute, totu-și rădică unū glasū tainicū în audul sufletului nostru, se îndreaptă cătră inima noastră cea simțitoareă și pentru celea-ce urechia nu le aude. În morminte dacă cei-ce moartea i-a despărțitu de noi, darā legătura dragosteī dintre ei și noi nu s'a sfărmatū. De și aū trecutū sufletele lor în altă lume, unde vor să treacă și ale noastre, totu-și ei aū rămasū fiī ai părintelui nostru cerescū, frați iubiți ai noștri. Și dacă ne interesămū de frații noștri iști vii, pre cari îi vedemū și scimū, ce li trebuie, și căutămū să li ajutămū, pentru-ca să li fiă bine, cu câtū mai multū nu trebuie să ni dacă la inimă soartea cea nesigură a celor repăusați, cari nu potū să ni spuă nevoile, nu potū să ni ceară ceea-ce li trebuie! — Și ceea-ce nu potū să ni spună repăusații, aceea ni-o șoptescū cu glasū tainicū mor-

mintele lor. Aceste ni aducă aminte de cei-ce dacū în ele; acestea ni spună să ne interesămă de soartea celor-ce i-a suprinsă moartea; acestea ne provoacă să li stămă într'ajutoriū iubiților noștri părinți, frați și fi; să nu uitămă de consângenii și amicii noștri, să ne îngrijimă pentru toți cei-ce-să de ũă lege și de ũă limbă cu noi, pentru toți și pentru toate. Aceste morminte ne îndeamnă a întrebuintă toate mijloacele, cu cari li-am puté ajutá celor repăusați, li-am îmbunătăți starea.

Și sânta biserică cea dreptă-credincioasă, maica îngrijitoare a totă sufletului creștină, ni dá amână acele mijloace. Ea ne învață a ne rugă la bunul nostru părinte cerescă, căci rugăciunea îndreptată cu umilință și stăruință cătră tronul îndurării ceresci multă li ajutá celor repăusați. Ea ni spune, că, ajunându și înfrânându-ne înși-ne pentru cei adormiți, li-se ia în samă și lor și li-se ușurează soartea. Ea ne îndeamnă a face milostenie și faptele îndurării frățesci pentru cei trecuți din viață, și acestea li deschidă porțile raiului și-i conducă în locașurile ceresci.

Eară mijlocul celă mai puternică, de a ușurá sufletele repăusaților, este s. jertfă cea necruntă adusă pe altariile creștinătății la s. liturgiă. Căci cum am puté noi implorá mai multă îndurarea dreptului Judecătoriū, dacă n'am re'noi pátimile și moartea cea de pe cruce a iubitului fiū, carele din dragoste nemărginită cătră oameni s'a jertfită pre sine însu-si dreptă răsplată pentru păcatele noastre. „Căci dacă totă poporul credincioșilor stă de față“, dice sântul Ioană Rostul-de-aură, „dacă preoțimea încungiură altariulă, dară toți își rădică mânele, dacă se proaduce jertfa cea a-totă sântă, cum nu s'ar lăsă îndurată Dumneđeū pentru aceia-ce aū trecută din viața aceasta întră credință și grația.“ Să mărturisimă dară împreună cu s. Cirilă din Ierusalimă, carele dice: „Noi ne rugămă pentru toți, cei-ce aū adormită dintre noi, și credemă, că prin rugăciunea adusă cu sânta și preacinstita jertfă a altariului dămă repăusaților mare ajutoriū.“

Să ne rugămă dară, iubiților creștini, pentru cei adormiți totă-de-a-una și mai alesă astă-đi; să întrebuintămă toate mijloacele, ce ni dá amână s. biserică, pentru-ca să li ușurămă soartea; să implorămă îndurarea lui Dumneđeū. proaducându cu credință tare și neclintită jertfa cea de taină, pentru-că bunul Dđeū întră iubirea sa de oameni să li erte repăusaților toate greșelele cele de voiă și fără de voiă și să-i așede în ceata sântilor. AMINŪ!

M. Calinescu.

С Л О В О

выголошене при торжественномъ богослуженіи въ день празнованія 50-лѣтнаго священства и супружества Его Высокопреподобія отца протоіерея Григорія Прокоповича въ Бергометъ надъ Серетомъ дня 24. Юлія (5. Августа) 1886.

„Вънецъ хвалы старость: на путехъ же правды обрѣтается“
(Прич. Солом. 16, 31).

Уже въ старомъ законѣ приказалъ Богъ черезъ Мойсея, щобы каждый пятьдесятый годъ посвященъ былъ отпочинку; тогда отпочивали поля, пльнники и рабы отбѣрали свободу, роды получали свои утраченныи маетки, а всякіи долги уничтоженыи были, и то названо Ювилеємъ. Въ новомъ же законѣ отъ давныхъ давенъ церквою освященъ есть звычай, пятьдесятлѣтній Ювелей обходити особеннымъ торжествомъ, но суть также 25-лѣтныи и 100-лѣтныи Ювилей.

Розличныи бывають свѣтліи торжества, всѣлякіи веселыи и радостныи родинныи свята; однако больше поднеслои и величавои урочистости, якъ празнованіе 50-лѣтнаго ювелейнаго торжества въ житю чловѣка рѣдко можно подибати, понеже рѣдко случается. щобы то въ полной мѣрѣ сполнилось, що царь Соломонъ въ премудрости своей предсказалъ: „Вънецъ хвалы старость, на путехъ же правды обрѣтается“. Коротке бо и такъ житѣ чловѣка затравляють власныи его страсти, тіи то многочисленныи жажды, которыи залягаючи умъ и сердце чловѣка, угнѣтають его безпрестанно и уничтожають въ немъ тіи силы, тую крѣпость, которыми рука Всевышняго такъ богато насъ обдарила.

Такое свѣтлое ювелейное торжество празнуется сегодня въ томъ домѣ Божомъ по поводу 50-лѣтнаго священства и супружества Его Высокопреподобія о. протоіерея Григорія Прокоповича, а то по першомъ, щобы сей памятный ювелейный день — „его же сотвори Господь“ въ достойный способъ освятити, по другомъ, щобы благодареніемъ Всевышняго върнѣйшій выразъ дати чувствамъ нашей радости и веселости.

То есть причина, що мы въ томъ поважномъ числѣ сегодня тутъ собралися, бо одна гадка, одно чувство наполняетъ всѣхъ: есть-то ушанованіе (почтеніе) для торжествующой пары, котора проживши щастливо пятьдесятъ лѣтъ съ собою, красуется добрымъ здоровьемъ и золотымъ вѣнцемъ, зъ другои стороны сновъ важ-

ность приключенія, ея рѣдкость и значеніе заставляють насъ оказати принадлежную честь и любовь тому мужу, который трудами своими и подвигами черезъ полсотлѣтія во славу Бога и благоотечества поднятыми, зъєдналъ собѣ не лише золотый вѣнецъ заслугъ у Бога, но пріобрѣлъ собѣ также въ томъ часѣ особенную честь и славу у людей всякаго сословія и народности — и хотяи тягаръ 76-лѣтнихъ праць и трудовъ пригнулъ его своимъ оскорбленіемъ, и побѣлилъ волосъ той головы, котра рознородными хмарами житя по надъ себе летящій видѣла, котра не одинъ разъ переболѣла въ печали, то однако черстве еще лице и молоде сердце промовляетъ до насъ словами тогоже мудрого царя: „Сердцу веселящуся лице цвѣтетъ“ (Прич. Солом. 15, 13).

Тое рѣдкое явленіе въ той поважной хвили належитъ короткому нашему розмышленію поддати.

Кождый человекъ жиющій въ семъ Божомъ свѣтѣ, якого бы не былъ сана или званія, въ якомъ бы не находился состояніи, непрестанно убѣгается за щастьемъ свѣта сего, которое одинъ въ томъ, другій въ инномъ полагаетъ предметъ, и для того нераздѣльными товарищами человека на пути жизни его суть боязнь и надья, которыи поддерживють чинность его въ потребномъ напруженію. Але щастливый той, що ни боязни ни надьи надмѣрно не отдается, но „страхъ Господень“ въ сердци имѣетъ и на Божое милосердіе уповаеть, при томъ въ всѣхъ желаніяхъ своихъ и стремленіяхъ якъ и въ уживаню земскихъ выгодъ и имѣній золотую середину придерживуетъ, бо правдивое щастье въ старости есть чистая совѣсть и внутреннее задоволеніе. Для того шановати належитъ юный вѣкъ, не шастати нимъ и не давати юнымъ цвѣтамъ житя нашего передъ часомъ дозрѣвати, а властиво безъ всякаго пожитку вянути и усихати. Тогда по крайней мѣрѣ въ познѣйшомъ вѣцѣ будемъ тую користь имѣти, що згадка на молодой вѣкъ будетъ милою и солодкою, бо „весна (житя) разъ красна“.

До той святой и правдивой щастливости т. е. до внутреннего утѣшенія, задоволенія и чистой совѣсти въ позной старости можетъ насъ попровадити дорогою житя трояке достоинство, а то: достоинство розумного и правого человека, достоинство щирого христианина и честь нильного и трудолюбивого дѣлателя въ крузѣ званія своего.

Не велика здается задача быти человекомъ; таже мы вси людьми! То правда, видно на насъ вся внѣшніи знамена человека, имѣемъ также вси внутреннии свойства и способности его. Але того не досыть, жадается, щобы мы тии дарованія умѣли добре уживати, иннымъ словомъ, щобы каждый зъ насъ былъ розумнымъ и правымъ человекомъ, и то не разъ, не два, але все и всюда. Тое уже не такъ легка, а не рѣдко и трудна, хотяи все таки не

есть невозможна задача. Бо разумнымъ чловѣкомъ быти значитъ, все, що насъ обходить, що до насъ относится, ясно понимати, розважно и право розсуджати и выстерегати всего, що есть неправильно и грѣшне. Но такъ ясно розумѣнне не можно иначе набыти, якъ лише огляднымъ поступываніемъ, вникливымъ досвѣденіемъ, користнымъ опытомъ другихъ и безпрестаннымъ уважаніемъ на себе и окружающіи насъ обстоятельства.

Але самъ лише розумъ, хотяйбы и якъ просвѣщенный, не можетъ имѣти такъ великой цѣны, если недостаетъ ему благородного и правого характера, значитъ треба быти перше честнымъ, чтобы быти разумнымъ. Для того требуется, чтобы мы всегда были людьми правыми, добросердными, простодушными, благопрестойными, обычайными и постоянными, то значитъ, чтобы мы не инбридились обманствомъ, подлостію и ложію, не только не чинили зла, не лише мерзились нечистотою, але полюбили правду, дѣлали добре и творили красоту. Все тое wymagaеть завзятой и неустанной борьбы, а та борьба есть трудна, бо борьба съ самымъ собою, а понеже духъ есть бодръ, а только плоть немочна, для того съ сею плотскою немочію треба неустанно боротися.

Но еще высшее достоинство, бо отличное знамя щирого христіанина повинно насъ ублагородняти и быти нашою отрадою и подкрѣпленіемъ всюду тамъ, где слаба сила наша не змагаеть. Но тутъ недостаточно уродитися отъ христіанскихъ родителей, и отпраляти предписаныи обряды и молитвы, мало того, треба еще по христіански жити т. е. безпрестанно усовершатися и черезъ добрыи дѣла праведникамъ Христовымъ уподоблятися. Велика то задача, неустанно усовершатися и инныхъ до добра наводити, другъ друга любити, для добра ближнего жертвоватися, сдѣланныи кривды и обиды простити, не мститися на врагу, але любити его и молитися за него, не гордиться, але быти смиреннымъ и услужливымъ, спомагати бѣдныхъ, не ссоритися съ противникомъ, але ему стерпѣти и съ нимъ порозумѣтися. Се истинно тяжка задача, но и благородна, бо не тямити того, що намъ кто-то злого сотворилъ, или не припоминати собѣ, що люде изъ немочи своей соблазняющого передъ нашими очима чинили, дѣлають чловѣка шляхотнымъ на души, незатертое же воспоминаніе досвѣдченыхъ намъ добродѣйствъ и милая згадка невинно прожитыхъ дней нашихъ свѣдчить о добромъ выхованю и отличныхъ свойствахъ чловѣка. Се есть та дорога ведуща въ святиню удовольствия, и хотяй крута и трудна, не есть однако непоборима для истинного христіанина, памятающого на слова Іисуса: „Иго мое благо, и бремя мое легко есть“ (Маф. 11, 13).

При христіанскомъ достоинствѣ и чловѣческой честности имѣеть каждый зъ пасъ также окремый свой станъ и частное занятіе т. е. той кругъ дѣйствія своего, въ котрый провидѣніе Боже

его поставило. Подобно до оногo богомольца, который памятаючи на обѣтъ свой не боится ніякихъ перепонъ, и не уступаючи ни въ право ни въ лѣво, просто до святыхъ и чудотворныхъ мощей спѣшитъ и доти не пропочнетъ, доки на святомъ мѣстци не станетъ: такъ и каждый зъ насъ имѣетъ въ своемъ станѣ и званію бодро и не утрашимо прямовати къ общій намъ цѣли; а тою святою цѣлею есть мудрость, котора въ сопровождѣ своихъ подруговъ, а именно праведности, постоянности и шляхетности попровадитъ насъ веселыхъ и задоволенныхъ черезъ житье — а що мы тутъ сдѣлаемъ и що залишимъ, и що намъ удасться и що хибнетъ, все тое осудитъ часъ, потомность и Богъ.

Тѣи гадки розвинулъ я при нынѣшномъ торжествѣ, понеже такіи честноты и добродѣтели отличаютъ и украшаютъ всю жизнь и цѣлу дѣятельность всечестнѣйшого отца Ювилата, которого мы про его тяжкіи труды и праць, продолженныи мало що не до вѣку, высоко оцѣняемъ, любовію и почитаніемъ обнимаемъ и нимъ ся зозыдаемъ и гордимося.

Не мѣстце тутъ подробно изчисляти вси знаменитости сего Богомъ отзначенного мужа, до того не чую въ собѣ ни силы ни здобности, а впрочемъ того и не потребно, бо каждое добре дѣло само про себе говоритъ; скажу только, що всечестнѣйшій Ювилатъ есть всѣмъ иамъ извѣстлый яко правый человекъ, истинный христіанинъ и достойный душпастыръ, который въ томъ долгомъ часѣ 50-лѣтнего своего душпастырства явился всегда яко любящій и возлюбленный мужъ и отецъ, яко милый и щирый другъ, яко вѣрвый и неутомимый дѣлатель, яко терпеливый и лагодный настоятель, словомъ, яко „свѣтельникъ поставленный свѣтити въ свѣтъ, и же въ храминѣ суть“ (Мат. 5, 15).

Рожденный 1810 г. въ сусѣдномъ селѣ, Лукавцахъ, где благочестивыи его родители бл. п. іерей Василій и Агафія засѣяли въ молодомъ сердцю его зерно правдивой вѣры, выбралъ онъ собѣ по желанію сердца своего станъ священнической и по скончаніи наукъ 1836 г. вступивши въ супружество съ достойнѣйшою своею тутъ присутствующою супругою именемъ Зоица, изъ славного роду священническаго Томащукъ въ Давидовцахъ, началъ онъ дѣятельность свою яко 26-лѣтний священникъ, установленый душпастыремъ въ сей богоспасаемой мѣстцевости, Бергометъ надъ Серетомъ, где уже заразъ на початку своей дѣятельности заявилъ, що часъ молодости своей не змарновалъ, що званіе свое, до якого способился, совершенно понялъ, и що прійшолю яко священникъ науками обогащенный и честнотою житя отличный создати пріютъ Спасителю въ сердцахъ повѣренныхъ собѣ парохіянъ. И благословилъ Богъ працю его неутомиму: давныи налоги перестали, добробытъ получился, побожность розширилася церковь наполнилася, а житье христіанское поднеслося такъ, що громада сія

скоро сталася примѣромъ богобоязненной жизни для цѣлого округа. Въ признаніи тыхъ здобностей и заслугъ отличили его власти духовныи различными почестями и возведеніемъ въ чинъ протоіерейскій, Богъ же всемилостивый отзначилъ его вѣнцемъ старости, бо хотяй вѣкъ не числится множествомъ лѣтъ, то однакожь долгоденствіе есть особенною благодатію Божою, которою Богъ въ премудрости своей неизглубяемой разныхъ разнообразно дарить.

То — вѣкъ богатый величіемъ, — а истиннымъ величіемъ! Вѣкъ высокаго розумнїя и смиренномудрой простоты. Вѣкъ беззавѣтной любви и вѣрности своему званію и служенію. Вѣкъ подвиговъ, неискавшихъ бути видимыми, вѣкъ непоступной вѣры и твердаго христіанскаго упованія, вѣкъ довольства своимъ жребіемъ, но и вѣкъ благословенія на всякое истинное усовершеніе, вѣкъ — непрерывный рядъ подвиговъ плодотворныхъ для жизни церкви!

Благочестивїи христіане! Уже 50 лѣтъ жіетъ найдостойнѣйшій вашъ душпастыръ mezi вами и въ томъ домѣ Божомъ васъ научаетъ, тутъ напоминаетъ онъ васъ до поправы житя, заохочуетъ до молитвы и самъ молится за васъ, тутъ передъ св. престоломъ благаетъ онъ милосердія Божого за душъ помершихъ, потѣшаетъ засмученныхъ, воздвигаетъ немочныхъ и впоиваетъ въ сердца ваши любовь христіанскую; уже не богато находится mezi вами, которыхъ бы онъ не крестилъ, а правъ може жадного, которого бы не вѣнчалъ — а сами знаючи его такъ долго, дасте ему свидѣтельство въ словахъ Апостола: „Свидѣтельствую бо о немъ, яко имать ревность многу, а бользнь о васъ“ (Колос. 4, 13). Тому поблагословилъ Господь его силою и долгоденствіемъ, потѣхою домашною и супружескимъ житіемъ, подаровалъ ему въ позной и неувядаемой старости видѣти округъ себе внуки и правнуки, численну родину и други которыи въ слезахъ радости изливаютьъ свою подяку, — поблагословилъ его также славою, бо численне наше собранье явнымъ есть доказомъ чести, котору для него яко для праведного мужа въ сей памятный юбилейный день приносимъ.

Много священниковъ въ Епархіи, многихъ ударовалъ Господь крѣпостію и силами, однако подобное торжество (пятьдесятлѣтнихъ трудовъ и заботъ священника) рѣдко является, понеже мало кто зъ насъ до того вѣка приходитъ. Трудъ и невыгода, старанье и грызота укращаютъ вѣкъ, а додавши до того, що дорога, которою душпастыръ свой тягаръ несетъ, не всегда устелена цвѣтами, не всегда розяснена лучами щастя и похвалы, не всегда товаришатъ на ней миръ и тишина: то не дивно, що добра воля и охота слабнуть, силы подрываются и смерть уже зъ половины житя насъ забираетъ — а не одно намѣрсніе добре остается недовершеннымъ.

Отцы и братіе! Тутъ особенна ласка и благодать Божа заступила мѣстце приключеній человѣческихъ, для того благодаримъ Бога Всевышняго за тѣи благодѣянія, якими убогатыль Онъ достойнѣйшого нашего протоіерея и настоятеля о. Григорія на дорозъ многолѣтнего его живота и 50-лѣтнего іерейства, и молимся, щобы тая милость и щедрота Божа почивала на немъ и крѣпила его во вся дни живота его, щобы онъ долго еще до полного столѣтія трудился для блага церкви и отечества, а насъ наставлялъ и провадилъ по дорозъ обязанностей нашихъ до скончанія вѣка.

Вознесемся смиренно и пламенно духомъ и почтимъ великій сей день, якъ заповѣдуетъ апостоль, и прежде всего полнотою молитвы, обнимающею многообразные ея виды и степени моленій, прошеній, благодареній (I. Тим. 1, 1—2), да приложитъ Господь бозлюбленному протоіерею нашему Григорію дни на дни и лѣто его до дне рода и рода (Пс. 60, 7), да дастъ ему по желанію его благого сердца, да исполнитъ всѣ намъренія его ко благу нашей Церкви православной, да положитъ на него благословенія навѣки, да возвеселитъ его радостію лица Своего (Пс. 19, 3, 20, 7) и да явитъ намъ въ лѣтахъ и вѣкахъ грядущихъ преизобильное богатство благодати Своей въ благости къ намъ во Христвъ Іисусъ Господь нашъ (Еф. 2, 7, 3, 11).

Помолимся и за пресвѣтлѣйшого Императора нашего Францъ-Іосифа I., который мудрыми своими законами улегшаетъ трудъ нашъ, за преосвященнѣйшого Митрополита нашего Сильвестра, который яко истинный отецъ непрестанно о нашей судьбѣ печалится и промышляетъ, за благородныхъ Ктиторовъ церковныхъ и властей мірскихъ, которыи въ званію нашемъ щедро насъ спомогаютъ, за благочестивыхъ прихожанъ, которыи насъ слушаютъ, и за весь міръ христіанскій.

Вы же, всечестнѣйшій отче, юбилейный Протоіерею! Пріймивши въ сей вашъ день благословеніе Преосвященнѣйшого нашего Архіерея, благословѣтъ насъ сердцемъ и устами, благословеніемъ Бога въ Тройци св. единого и словами Апостола святого: „Благодать Господа нашего Іисуса Христа и любви Бога отца и общеніе Духа святаго со всѣми вами“ Аминь (II. Кор. 13. 13).

Волока надъ Черемошемъ.

МЕЛЕТІЙ ГАЛИПЪ,
парохъ.

CRONICĂ.

După uă lungă și grea suferință Înaltă Prea sântitul Mitropolită ală Ungro-Vlachiei și Primată ală României, **D. Calinică Miclescu** a încetată din vieată Joi în 14 Augustă a. c. la 6^{1/2} oare sara. Agonia a fostă cam lungă, dară Mitropolitul a murită în pace, avëndă deplină cunoscință de moartea sa. În 16 Augustă după ceremonia funebră din sânta Mitropoliă din Bucuresci, la care a luată parte și Maiestatea sa Regele Carol I., rēmașițele pământesci ale Înaltului Chiriarchă au fostă duse la Gara de Nordă, de unde au fostă dusă pēnă la Pascani și de acolă a doauă-đi la sânta mōnastirea Neamțul, însoțițe de Prea sântiții archierei Silvestru Pitisceanu, Calistrată Bârlădeanu și Parteniu Băcăoanu. La sērvitul funebru în sânta mōnastirea Neamțul a fostă de față din Iași și Înaltă Prea sântitul Mitropolită ală Moldovei și Sucevei Iosifă, însoțită de clerul santei Mitropolie. „Voința Națională“ aduce următoriele notițe despre înaltul defunctă:

„Î. P. S. S. Archiepiscopul și Metropolitul-Primată ală României Părintele Calinică Miclescu s'a născută în anul 1822, Aprile 16, în orașul Suceava din Bucovina, unde boierii Moldovei emigraseră în timpul revoluțiunii din 1821. Elă este fiul legitimă ală marelui logofetă Scarlată Miclescu și ală soției sale Maria născută Beldimană, âmbii descindinți din cele mai vechie și mai însemnate familie aristocratice din Moldova.

Tēnērul Constantină Miclescu, căci acesta eră numele de boteđă ală Î. P. S. S., se devotă âncă din frageda-'i copilăriă vieței monachale și unchiul sēu de trate, rēpausatul întru fericire Sofroniu Miclescu, Metropolită ală Moldovei și Sucevei, aflându-se âncă episcopă ală eparchiei Hușilor la 18 Iuniu 1842 îlă tunse în schima monachală dându-'i numele Calinică, după usul monachală și ținēndu-'lă contină în invēțătorele s. Scripture și ale canoanelor bisericei ortodoxe. Părintele Metropolită Sofroniu Miclescu, vedēndă. că nepotul sēu calcă pe uă cale sântoasă și este menită sē ajungă ună bună membru ală clerului, îlă hirotoni în diaconă la 23 Aprile 1843, apoi la 31 Noemvre 1848 în preotă. P. Calinică în scurtă timpă fū înălțată treptată în toate gradele ierarchiei bisericei pēnă la 2 Fevruariă 1855, cândă ajunse la înalta treaptă de archiereă cu titlul de **H a r i o p o l e o s**, după usul, care domniă pe atunci în biserica noastră, eară la

1858 fú numitú de guvernú locotenentú de episcopú la eparchia de Huși, care devenise vacantă prin încetarea din vieată a titulariului. În această demnitate elú nu státú decâtú pênă la Decemvre 1860, cândú își dădú demisiunea, în urma exilării într'unú modú arbitrarú a unchiului său, Metropolitului Sofroniu, de cătră fostul Domnitorú Alexandru Ioanú I. Cuza, cu concursul primului său ministru, dlui M. Cogălniceanu, și aceasta pentru-că Metropolitul Sofroniu se opunea la secularizarea averilor mănăstiresci, fără a se dá gărânție.

De atunci Părintele Calinicú se retrase la mônăstirea Slatina, din județul Suceava, alú cărui egumenú erá elú âncă dela 1851 din timpul Domnitoriului Grigoriu Ghica.

Prin frumoasele maniere și blândeata, ce-lú caracterisáu, Părintele Calinicú reuși să-și atragă stima și dragostea nu numai a persoanelor, ce se afláu sub părinteasca-i ocârmuire, dar' și a tuturor persoanelor din țară și străinătate, -- pe atunci mônăstirile noastre eráu foarte multú visitate de străini — cari veniáu să vîsitede aceea sântă mônăstire, vechiú monuméntú alú gloriei lui Alexandru Lăpușneanu, Domnitorú alú Moldovei.

Cu ocasiunea unirii țerelor surori, Moldova și Valachia, la 1858—59 Părintele Calinicú Miclescu, în calitate de locotenentú alú eparchiei de Huși, fiindú însărcinatú de Mitropolitul Sofroniu, care erá bolnavú și silitú să plece la băi, să poarte și afacerile Mitropoliei de Iași, luà úă parte activă la mișcarea, ce se făcuse în țară pentru unire; liberalú în principiile sale și devotatú cu totul causei unirii, P. S. S. lucrá din toate puterile alături cu cei mai mari capi ai mișcării, căutându a paralisá cu totul acțiunea principelui Vogoride, Caimacanului de pe atunci alú Moldovei, care nu doriá unirea cu nici unú chipú; cu această ocasiune P. S. S. își atrase admirațiunea tuturor, chiar și a înalților comisari străini, cari veniseră să asculte și să ieie actú de dorințele țerei.

La 5 Maiú 1863, în urma morții iubitului său unchiú, care se aflá deja retrasú din înalta treaptă de Mitropolitú âncă dela exilare, P. S. S. Părintele Calinicú, deși se retrăsese la mônăstirea Slatina, nu încetá a atrage asupra-și luarea aminte a guvernului principelui Cuza, care vedéndú în elú unú omú de inimă și devotatú țerei și bisericei, îlú chiamá și-'i încredință sârcina de locotenentú de Mitropolitú alú Moldovei, sârcină care o îndepliní cu totú zelul și activitatea, căutându a pune ordine în biserică și a-'i rădicá prestigiul, care începuse a se sdrunciná prin multele schimbări făcute în

administrațiunea ei dela exilarea Mitropolitului Sofroniu ; în fine la 1865 Maiu 10 Domnul și guvernul, vedându, că P. S. S. este servitoriu credinciosu alu bisericei, îl numiră definitivu, în vîrtutea legii de atunci, Mitropolitu alu Moldovei și Sucevei.

În această calitate, P. S. S. continuă a-și desvoltă toată activitatea pentru înălțarea santei biserice, susținendu cu demnitate și tăria drepturile Mitropoliei Moldovei, din care cauză a avută să sufără oare-cari neplăceri cu sântul sinodu de pe atunci ; dar' nu este mai puțin adev. ată, că tocmai prin aceasta îi făcea pre adversarii săi să recunoască în elu omul devotatu bisericei, și la 31 Maiu 1875, în urma încetării din vieță a Mitropolitului Nifonă, I. P. S. S. Mitropolitul Calinicu fu alesu Primatu alu României de cătră marele colegiu electoralu, cameră, senatū și sântul sinodū.

Rădicatū prin încrederea țerei la această înaltă treaptă a ierarchiei bisericei, I. P. S. S. nu încetă să lucrede din totu sufletul și cu celū mai mare devotămentu pentru rădicarea prestigiului santei noastre biserice la treapta, ce i-se cuvine ; astū-feliū elu dădu celū dintăiū semnalul pentru actele de nedependință a bisericei noastre prin faptul sântirii sf. Miru în țară la noi și numai de cătră membrii bisericei române ; elu stăruī în mai multe rōnduri în senatū, alu cărui membru de dreptū eră, pentru îmbunătățirea sorții clerului de miru și luminarea lui, înființandū prin inițiativa sa facultatea de teologiă, căreia îi purtă unū viū interesu și care a și dotat'o cu frumoasa și avuta sa bibliotecă.

Înaltul Prelatū, atătū prin nascerea sa câtū și prin educațiunea moravurile, maniera sa nobilă, caracterul său blândū, piosu și afaibilū sciū se-și atragă stima și iubirea nu numai a tuturor cetățenilor săi, dar' și a tuturor persoanelor străine aflate în țară seaū venite să visitede România, avēndū onoarea a-'i fi presentați.

Elu eră popularū și fără multă etichetă, primiă la sine pe subalternii săi ca și pe egalii săi și ascultă pasurile tuturor, elu găsiă pentru toți câte unū cuvēntū bunū de mângăiere, pentru unii unū sfatū părintescū, pentru alții ūă ajutorare morală seaū materială ; bunū și înduratū. mulți orfanī 'și-au găsitū în elu unū părinte, gata a li face chiarū cu sacrificie crescerea și educațiunea nu numai în țară, dar' și în străinătate, pentru a se perfecționă, unii în ramurile activității vietei laice, ear' alții în ramurile bisericei ; unii din aceștia s'au și întorsū în țară și elu a simțitū ūă deosebită mângăiere sufletească, vedēndu-i lucrāndū alături cu dēnsul la rădicarea s. noastre biserice.

Multe familie scăpătate, văduve și orfanî găsiău la elū mângă-
iarea și ajutoriū în vreme de nevoiă. Î. P. S. S. nu se făliă cu ac-
tele sale de bine-facere și căută totū-dea-una a face bine conformū
cu preceptele s. Scripture: S ă n u s c i e s t ă n g a, c e f a c e
d r e a p t a.

În fine pentru toți în genere Elū a fostū adevăratū păstorîul
celū bunū, ce-și pune s u f l e t u l p e n t r u o i.

Cândū eră vorba însă, de a-și face dētoria, Elū eră totū-dea-
una la înălțimea misiunii sale. Clementa-'i numai cea nemărginită,
de care eră subjugatū, făcea, ca de multe-orî să nu poată înfrēnă
cum se cuvine, pe cei-ce greșiău, și poate acesta eră singurul defectū,
ce-lū aveă în viața sa.

Ca cronicari imparțiali n'ar trebui să trecemū cu vederea încă
unū faptū, care s'a petrecutū în vieața acestui înaltū Prelatū; la
1866, în urma căderii Domnitoriului Cuza, precândū se află Mitro-
politū alū Moldovei, 'i-s'a atribuitū, că a luatū parte activă la revo-
luțiunea ce a fostū la Iași în diua de 3 Aprile 1866, cu care oca-
siune a fostū rănitū chiarū de trupele, ce veniseră să susțină gu-
vernul provisoriū seaū locotenēța domnească, care se află în Iași;
acestū faptū regretabilū însă pe nedreptū se atribue I. P. S. S. Pă-
rintelui Calinicū ca operă revoluționară, căci pentru cei-ce sciū și cu-
noscu împregiurările, în care s'aū petrecutū faptele, precum și cei-ce
aū cunoscutū bine caracterul, de care eră înzestratū acestū înaltū
Prelatū, nu potū unū singur momēntū să admită această ideă.

Nu este locul aci să insistămū multū asupra acestui punctū,
care este de domeniul istoriei; este bine însă să spunem pe scurtū
cum s'aū petrecutū lucrurile, pentru-ca prin înprospētarea memoriei
unora și cunoșcința altora să se dee adevērata înterpretare.

În acea di, fiindū Duminecă, E. S. se află în biserica santei Mi-
tropolie, făcēdu-și rugăciunea obicinuită, cândū la eșire a fostū luatū
cu sila din biserică, spre a merge cu crucea în mână, pentru a
arētă locotenēței domnesci pasurile țerei.

Cândū acestū demersū însă a fostū reū interpretatū de unii reū-
voitori, dāndu-i-se unū caracterū cu totul altul, cualificāndu-'lū de
revoluționariū, inima venerabilului Prelatū se strinse de durere, de-
oare-ce 'i-se atribuiă unū actū, pentru care în toată vieața a avutū
oroare. Î. P. S. S. eră din natură unū omū de ordine, ear' nu de
rēsbunare.

Vieața Î. P. S. S. Mitropolitului-Primatului Calinic Miclescu a fost plină de emoțiuni; aceasta nu puțin a contribuit la sdruncinarea sănătății sale.

Î. P. S. S. a scăpat neatins din două atentate, ce se îndreptaseră contra vieții sale, precând se află Mitropolitul al Moldovei: unul din partea unui preot Clement, care trase asupra Î. P. S. S. patru lovituri de revolver, și altul din partea unui călugăr care în biserică chiar se încercă să strângă de gât pe înaltul Prelat.

Providența însă n'a voit, ca un servitor credincios și devotat al bisericii, cum era Î. P. S. S. Părintele Calinic să cadă de mâna unui criminal, și poporul român a mulțămît lui Dumnezeu, că i-a scăpat pe capul demn al bisericii sale.

Cu Înalt Preasânția Sa Părintele Calinic Miclescu se stinge cel din urmă Prelat din familiile boieresci din Moldova, căci biserica Moldovei a avut în sânul ei mulți membri din familie înalte; țara și biserica perd un devotat fiu, amici și cunoscuți un adevărat amic, ear' sormanii și văduvele un adevărat părinte și protector.

† **Michail Grigoroviciu**, procurorul substitut la tribunalul din Suceavă a încetat din viață în etate de 45 ani. El după finirea studiilor gimnasiale și teologice urmase studiile juridice la universitatea din Viena, intrându ca practicant la tribunalul provincial de acolo, se făcu în scurt timp adiunct și în calitate aceasta se strămută la tribunalul din Korneuburg și apoi la tribunalul din Cernăuți, de unde fu înaintat la postul de procuror substitut în Suceavă, ca funcționar onest și activ avu parte de stima tuturor.

În scoala reală inferioară au absolvat în anul școlastic trecut 70 de studenți, dintre cari au fost 49 germani, 12 români, 6 poloni, 3 ruteni. După confesiune au fost 31 mosaici, 22 rom. cat., 12 gr. or., 3 evang. și 2 gr. cat. Cu „preferință“ au fost clasificați 14, cu „primă“ 44, cu „secundă“ 15, cu „tertiă“ 16.

Redactoriul primariu responsabil:
Protopresviterul

Artemiu Berariu.

Redactoriul al doilea pentru textul slav.-rusescu
Profesorul de cântarea corală

Isidor Vorobchievici.

Administratoriul și editorul: Archimandritul-Mitroforu

Arcadiu Ciupercovici.

CANDELA.

Foaia bisericească-literară.

Apare oă-dată pe lună.

Nr. 10.

Cernăuți, 1. Octomvre 1886.

Anul V.

Fântănele și Codicii dreptului bisericesc ortodox.

(Urmare.)*

§. 23. Codicii dreptului bisericesc universal la Români.

A. Până la jumătatea I. a secolului al XVII.

Românii veniră sub jurisdicțiunea patriarhului constantinopolitanu dela a. 733 încoace, cându împăratul Leonu III. Isaurul smulse

*) În §. 22 alu lucrării presente publicatū în Nr. premergătorū alu „Candelor“ s'au furisatū mai multe sminte de tipariū, cari trebuie îndreptate. Deci pe

pag. 530 șirul 18 de susu cetesce acelora, ce-lu urmeadă, în locū de acelora, —
ce-lu urmeadă

„ 530	„ 16 de josu	„ cu nedreptul	în locū de	cu dreptul
„ 531	„ 15 de susu	„ și elu puneă	„ și puneă	
„ 535	„ 16 de josu	„ deciface elu închăiare	„ face închăiare	
„ 537	„ 4 sub lineă	„ (O канон. сборниц. р. 37)	în locū de	(O канон скорнец. р. 37)
„ 537	„ 5 sub lineă	„ Крмчија Савинска	în locū de	Крмчица Савинска
„ 537	„ 3 de susu	„ 1056	„	1075
„ 538	„ 6 de susu	„ scholiele	„	choliele
„ 538	„ 12 de susu	„ corectū	„	coresū
„ 541	„ 15 de susu	„ din unū prologū	„	din prologū
„ 441	„ 12 de josu	„ epistolele	„	spistolele
„ 542	„ 6 de josu	„ Petersburg	„	Pefersburg
„ 542	„ 1 de josu	„ Cormcia	„	Cormeia
„ 543	„ 9 de josu	„ Potles	„	Patles
„ 543	„ 4 de josu	„ Tarasiu	„	Tanasiu

provinciile ilirice dela patriarhatul romanu și le supuse celui constantinopolitanu. Dependința bisericească dela Constantinopole o întimpinăm și la metropoliile nou înființate ale principatelor Muntenia și Moldova dela jumătatea a doua resp. finea seclului XIV. înainte și a durat aici de și în formă nu prea strînsă și precăt se pare nu fără de întrerumpere pînă în timpul celui mai nou. Afară de aceea eră Constantinopole în evul mediu centrul a toată cultura precum pentru întregul răsăritu creștinu, așa și pentru țerile românesci. De altă parte pozițiunea geografică a națiunii române între Slavii de meadă-noapte și cei de meadă-di, legătura politică și bisericească îndelungată celu puțin a unei părți considerabile a poporului român cu Bulgarii, între carii Români deveniseră cu timpul un elementu atât de puternicu, încât fură în stare a dá învingătorilor săi de mai 'nainte în Asanesci unu șir de domnitori valoroși, catastrofele politice, ce făcură capetu independenței statului bulgaru la a. 1018 prin împăratul bizantin Vasiliu alu II. Bulgarohtonul (976—1025) și celui româno-bulgaru la a. 1389 prin sultanul turcescu Muradu I. (1359—1389) în urma cărora mulți preuți și literați bulgari trecură Dunărea și aședându-se în țerile dincoace de Dunăre lățiră aici limba și literatura slavoană, aceste și alte împrejurări aduseră cu sine, că la Români se introduse pe nesimțite limba slavoană nu numai în biserică, ci și în stat. Deci nu-i de mirare, că intrară în întrebuințare la ei atâtu codici grecesci, cât și slavonesci.

Principele Dimitriu Cantemiru în „descrierea Moldovei“ ni istoresce, că legile romane au fost în Dacia în vigoare, pînă când țara a stat sub potestatea împăraților romani și constantinopolitani, ear' după aceea în urma incursiunilor barbarilor au început a se strică și a se schimbă întru atâta, încât după fericita descălicare a lui Dragoș și reîntemierea Moldovei judecătorii mai că nu scieau, cum și după ce legi se aducă judecați; deci Alexandru I., domnul Moldovei, pe care ai noștri l'au numitu celu Bunu pentru virtuțile sale cele mari, voind a vindecă acestu rău, după-ce a primitu coroana regească dela împăratul constantinopolitanu, a primitu și legile grecesci, cari se cuprindeau în cărțile των Βασιλικων (basilicelor), și a pus înainte ca dreptu acel estrasu din aceste volume vaste, de carele se folosesce Moldova acuma¹⁾.

¹⁾ Demetrii Cantemiri Descriptio Moldaviae cap. XI: . . . Commotus his incommodis, Alexander primus, Moldaviae despota, quem insignes propter vir-

Dreptu că mărturia lui Cantemirü e cam târdiä ²⁾ și acuma din aceasta causă poate să fiä pusă la îndoieală. Apoi chronicele noastre nu amintescü nemică de üă acțiune ca atare a lui Alexandru celü bunü; din contra atingëndü occasionalü împregiurările legale din principatele române în secelele cele dintäü ale esistenței lor, o facü aceasta cu cuvinte, din cari se poate deduce, că n'a esistatü în țările aceste în acele timpuri lege scrisă ³⁾. Decü nici nu se pare că a urmatü în timpul lui Alexandru celü bunü în Moldova üă rëcunoascere rëspicatä a legilor bizantine. Darä de oarä-ce legile numite aflaserä acuma de multü intrare în toate cele-l-alte state creștine ale Europei rësäritene, mai alesü prin mijlocirea dreptului bisericescü, nu vorü fi rëmasü necunoscute nici în principatele române, și dacä și dreptul bizantinü nu aveä aici autoritate de lege scrisä, v. s. d. de lege formalü publicatä și recunoscutä de cäträ puterea legislativä, și dacä și dreptul consuetudinariü, seaü precum se diceä în Moldova și Muntenia „obiceiul pämentului“ erä acelü dreptü, care ca din vechime înrädëcinatü, ca singurü dreptü pämenteanü se respectä cu deosebire și se invocä la toatä ocasiunea, totu-și aü pututü și legile bizantine să fie întrebuintate în praxa județelor române servindü anume ca îndreptariü pentru judecätori în astü-feliü de cause, unde dreptul consuetudinariü nu dispuneä nemică și încätü o concedeä aceasta voința domnului. Dace și în firea lucrului, că 'nainte de ce a pututü să urmede în seclul alü XVII. primirea oficialä a „legilor împërätesci“, a trebuitü să premeargä unü usü privatü îndelungatü alü acestora. Decü se și provoacä boierii Moldovei în „anaforaüa“ din 9 Aprile 1827, adresatä domnului Ioanü Sandul Sturda, spre a cäștigä întärireä privilegiilor stării lor, nu numai la obiceiul pämentului, ci și la basilice ca la nisce legiuiri observate

tutes Bonum nostri dixerunt, cum regium diadema a constantinopolitano imperatore acciperet, leges quoque Graecorum, quae τῶν Βασιλικῶν comprehendebantur, suscepit, atque e vastis illis voluminibus, excerptum id, quo nunc Moldavia utitur, jus proposuit [Operele principelui Demetriu Cantemirü tipär. de societatea acad. rom., T. I. (Bucur. 1872) p. 100]; comp. și ordinäțiunea domnului Moldovei Scarlatü Calimachü din 1 Iuliu 1817, prin care s'a publicatü codicele lui civilü (Κῶδιξ πολιτικός). — ²⁾ Cantemirü a scrisü descrierea Moldovei pe la a. 1716 (Opp. I. Cant. ed. soc. acad. rom. T. I. p. VI. — ³⁾ Chronicele României a. II. ediț. . . . de Michail Kogălniceanu Bucuresei 1872. Așä b. o. dice chronicariul Urechte de Bogdanü Vodä fiul lui Stefanü celü mare (l. c. T. I. p. 186): Earä ce se va fi lucratü în läuntru seaü în țarä la noi, despre partea județelor și a dreptäții, nu aflämü; ce cunoascemü, că unde nu-sü pravile, din voia domnilor multe strimbëtäți se facü.

purure în țară¹⁾, și amintesc de „documenturi scrise în feluri de limbi“, cari parte au arsă „întru deseale năvăliri a altor neamuri“, parte se află „răsipite prin țeri străine“, adăugându, că legiuirile cele cuprinse și obiceiurile pământului, ce sîntu pravile neclintite, au avut și urmarea veacuri nenumărate, și cele mai însemnate au avut nestrămutarea urmării și pînă cându s'au lipit țara prin închinare supt umbrirea... împărăției (sc. osmane)²⁾. Și întru adevăr peste unu astu-feliu de documentu mutat în țară străină a datu învățatul literatu român B. P. Hăjdău în călătoria, ce făcuse în a. 1868 prin Sărbia, Ungaria, Austria, Boemia, Bavaria și Francia. După mărturia autorului edițiunii celei noaue a „Îndreptării legii“ a descoperit acela în biblioteca națională din Parisu unu esemplariu prescurtat alu basilicelor în limba grecească, întrebuințatu în România pe la a. 1400 cam sub domnia lui Mircea (1386—1419) și a lui Alexandru celu bunu (1401—1432)³⁾. Dintre codicii de dreptu, cari conțineau nu numai legi, ci acuma și canoane, celu dintăiu ce se întroduse la Români a fostu, cătu scimă, sintagma alfabetică a lui Mateiu Blastare. Nomocanonul acesta se întrebuință în Moldova pe timpul lui Stefanu celu mare (1456—1504) și acuma nu în originalul grecescu, ci în traducere slavoană, de care unu esemplariu scrisu în Iași la a. 1495 se află în mănăstirea sërbească Opovo din Sirmia⁴⁾. Hăjdău, cându a visitatu mănăstirea numită la a. 1868, a găsitu numai titlul perdutului manuscrisu în catalogul bibliotecii⁵⁾. Totu acolo a descoperit elu „doauă nomocanonuri slavice necunoscute foarte interesante, scrise în România în secolii XV—XVI“⁶⁾. În anii 1556—1558 făcu episcopul Romanului Macariu II. (1531—1558) din ordinul domnului Moldovei Alexandru Lăpușneanu (1552—1561, 1563—1566) pentru țarul rusescu Ioan IV. Vasilievici celu cumplitu (1533—1584) uă traducere noaă a sintagmei lui Mateiu Blastare în uă limbă slavoană rea, precum se scrieă pe atunci în Moldova, și înșiră în acea traducere materialele după rînduieala alfabetului slavon; codicele

¹⁾ Teod. Codrescu, Uricariul Part. II. (Iassi 1852) p. 202. — ²⁾ Ibid. p. 196. — ³⁾ Veđi precuvântarea editorului la edițiunea cea noaă a „Îndreptării legii“ (Bucuresci, Tipografia curții...) p. 1. — ⁴⁾ Hăjdău, Opovo în diarul „Traian“ An. I. (1869) Nr. 14 p. 56; comp. Dobrowsky, Instit. linguae slav. Vindob. 1822 p. XIX și Schaffarik, Gesch. d. serb. Schrifthums, Prag 1865 pp. 123 218. — ⁵⁾ Hăjdău l. c.; veđi și ediț. noaă a „Îndreptării legii“ l. c. — ⁶⁾ Hăjdău l. c.

lui Macariu conține pe lângă sintagma lui Blastare încă și unu adausă de mai multă de 100 de pagine, cuprindătoriū de felurite scrieri privitoare mai alesă la dreptul bisericescū unele din ele și la celū civilū, precum provinū aninătore de aceste la opul lui Blastare și în mănuscritele grecesci, cu cari ne facū cunoscuți Rhalles și Potles în precuvântarea lor la edițiunea ateneană din a. 1859¹⁾; trei ani după moartea lui Macariu, la a. 1561, se trāmise codicele lui la Rusia, nu ajunse însă la locul destinațiunii sale, ci se oprī în Liovū, unde se află și acuma în biblioteca s. Onufriu²⁾. Cātră finea seclului alū XVI. și la începutul seclului alū XVII. aū trebuitū să fie la Romāni în întrebuintare *nomocanoane grecesci și slavoaane de clasa celor neproprie*, pentru-că astū-feliū de nomocanoane erāū lātite în timpul acela la toate popoarele ortodoxe ale Europei rēsāritene și — ce este mai doveditorū — pentru-că astū-feliū de nomocanoane le aflāmū reproduse în trāducerile romāne cele dintāiū ale codicilor canonici, ādecā în mānuscrisul celū āncā netipāritū alū logofētului Eustratiu, apoi în pravila cea mică și în cea mare, precum vomū vedē mai în josū. Așā darā codicii de dreptū întrebuintați la Romāni pēnā în seclul alū XVII. erāū scriși grecesce și slavonesce, limbe strāine precepute numai de puțini, remānēndū canoanele și legile cuprinse în acești codici „terra incognita în toată puterea cuvētului pentru poporul de josū și chiarū pentru majoritatea cea mare a clerului și a nobleței“³⁾.

B. Dela jumētatea I. a seclului alū XVII. încoace.

Starea descrisă a lucrurilor se schimbă pe la mijlocul seclului alū XVII. Timpul, cāndū seedāū cei dintāiū codici de dreptū scriși în limba romānească, coincide cu timpul guvernării glorioșilor principi Vasiliu Lupul alū Moldovei (1634—1653) și Mateiū Bāsārabū alū Munteniei (1633—1654), de și nu de totū. Cāci acuma cu anul 1632 începe șirul pravilelor romānesci.

1. La anul amintitū (1632) și nu mai târdiū s'a finitū a se scrie „*Pravila aleasă. scoasă și tocmită. și dintru multe sfinte scripture cercată și găsită...*“ Pra-

¹⁾ Σύντ. τ. θ. κ. ι. κ. ὑπὸ Παλλῆ καὶ Ποτλῆ, Τ. VI. pp. ε'—θ'. — ²⁾ E. Калужняцкаго Обзоръ славяно-русскихъ памятниковъ языка и писма, нах. въ бизл. и архив. львовскихъ, Кіевъ 1877 pp. 28—50; Vedī și recensiuinea relativă a prof. Euseviu Popovici în „Vering. Archiv für kath. Kirchenrecht“ T. XXXIX. (1878) pp. 157 158. — ³⁾ Edițiunea cea noauă a „*Îndrep-tării legii*“ l. c.

vila aceasta se află în unu manuscrisū pe hărtiă pergamenă cu datul 1632, proprietatea multū meritatului literatū românū, canonicului T. Cipariū, și încă nu s'a tipăritū pēnă acuma ¹⁾. Codicele conține tabla materiilor, ūă precuvēntare, testul cărții în 370 de capitule și unū epilogū. După mărturia lui Cipariū este testul „după acela-și modū cu alū Pravilei de Tērgoviște în partea dintăiū, însă mai pre largū“ ²⁾. Dacă-i așa, atunci codicele nu este decâtū numai unū esēmplariū alū nomocanonului lui Manuilū Malaxū, de care nomocanonū se scie, că esistă în foarte multe esēmplarie cu conținutū cândū mai multū cândū mai puținū cuprindētoriū ³⁾. Din epilogū se vede, că autoriul a folositū pe „Zunara..., Valsamonū..., Mateiū Vlastari..., Fotie patriarchul de Tārigradū...“ și alții, prin urmare acelea-și fōntāne, cari le întimpināmū și în nomocanonul lui Manuilū Malaxū ⁴⁾. Cătră finea epilogului ni spune trāducētoriul codicelui: „M'am apucatū, de amū scosū aceasta cinstitā carte de pre limba grecească, pre această limbă, ce se chiamă acmu rumânească“ și prin subscrierea numelui sēū la închiāiare ni se dă de cunoscutū ca „E u s t r a t i e b i v (fostū) l o g o f ă t ū“ ⁵⁾. Acesta a fostū Moldovanū și trăindū dela finea seclului alū XVI. și pēnă după anul 1646 și-a făcutū nume și prin alte scrieri ⁶⁾, ādecă prin anotațiuni la chronica lui Urechă ⁷⁾ și prin „pravilele împērātesci“, de care codice vomū vorbi mai la vale.

2. La a. 1640 se tipări în Muntenia în mōnăstirea Govora (în 4.) „P r a v i l a m i c ă“, numitā așa spre deosebire de cea mare din Tērgoviște. Ea este prima colecțiune canonică românească tipărită și prima carte tipărită în Muntenia. ⁸⁾ Titulul deplinū alū cărții este: „Pravila, acesta iaste dreptātoriū de leage, tocmeale sfinților apostoli, tocmite de 7 sāboare, cătră aceasta și a preacuvioșilor părinți învățatorilor lumii. Tipăritu-se-aū în tiparna prealuminatului

¹⁾ Tim. Cipariu, Crestomatia seaū Analecte literarie din cărțile mai vechi și noaūe romānesci... Blajū MDCCCLVIII. p. XXXI; Aceluia și „Principie de limbă și de scriptură...“ Ed. II. Blajū MDCCCLXVI, pp. 103. 113. 114, 1; Bianu, Manuscriptul romānescu dela a. 1632 alū lui Eustratie logofētul în „Columna lui Traianū“ An. 1882 pp. 210—217. — ²⁾ Cipariu, Princ... p. 113; comp. și Bianu l. c. p. 211. — ³⁾ Vedī § 20 alū scrierii presente. — ⁴⁾ Totū acolo. — ⁵⁾ Bianu l. c. pp. 214—217. — ⁶⁾ Lui Eustratiu logofētul îi ascriū toți scriitori de pēnă acuma încă și unū opū dogmaticū, cartea intitulatā „Șapte taine a besearecii... în Iași vltō 7153, noemv. 8 (1644 dela Chr.)“; Stef. Dinulescu însă [în „Notite despre vieața și activitatea mitropolitului Moldovei Varlaamū (1632—1653), Cernăuți 1886 pp. 86—96] arată, că autoriul adevēratū alū cărții nu este Eustratiu, ci metropolitul Varlaamū. — ⁷⁾ Ar. Densusianū, Istoria limbei și literaturii romāne, Iași 1885 p. 168. — ⁸⁾ Cipariu Crestomatia seaū Analecte... p. XXVI.

domnă Iw Mateiă Băsărabă Voevodă a toată țara Ungrovlachiei în mănăstirea Govora. Vă leato 7149. iară dela nascerea lui Chr. 1640.“ Pravila mică a eșitū în doăue feluri de esemplarie, unul menitū pentru biserica Munteniei și altul pentru cea a Transilvaniei. În esemplariile muntenești avorbesce în prefață (predoslovie) pre toți prepoziții bisericesci „Teofilū, cu mila lui Dumneđeū arhiepiscopū și mitropolitū a toată țara românească . . .“¹⁾, ear' în cele transilvane „Ghenadia, cu mila lui Dumneđeū arhiepiscopū și mitropolitū a toată țara Ardealului . . .“²⁾, de altminte este testul din prefață și din toată cartea identicū în amēdoăue felurile de esemplarie. După socotința lui Ar. Densușianū „se pare a resultă“ din divergența aceasta, „că pravila a fostū trădusă în Transilvania, și pentru economiă cei doi mitropoliți s'aū înțelesū să și-o tipărească cu ūă mică schimbare de câte-vă cuvinte fiă-care pentru sine, dândū unul cartea altul tipariul.“ Și nemijlocitū după aceste dice mai departe: „Fiindū - că lipsescū provincialismele, se vede, că trăducerea transilvană a fostū revēdută în Muntenia, și la aceasta revisiune se va reduce osteneala lui Meletie Macedoneanul, egumenū și tipografū, și a lui Michailū Mocsalie. Pravila se pare a fi trădus'-o Silivestru Eromonachul, trăducătoriul transilvanū.“³⁾ Dar' susținerilor acestora li staū de-a-dreptul iu contra doăue însemnări slavoane din pravilă, dintre cari una se află îndată după precuvēntare (predoslovie), ear' cea-l-alta la capētul cărții și pe cari le aducemū aici în trăducere. Cea dintâi sună: „Din ordinul prealuminatului domnă Iw Mateiă Băsărabū, Voevodū, și cu binecuvēntarea preasântitului arhiepiscopū Teofilū, din mila lui Dumneđeū metropolitū alū toatei țerei Ungrovlachiei, s'a tipăritū aceasta carte, numită Pravila, de mine celū mai umilitū dintre preuți, Meletiu Macedoneanul, egumenul mănăstirei cenobitice Govora (воще жителнаго манастира Говора), hramul adormirii preacuratei născētoarie de Dumneđeū. De aceea vē rogū, cetitorilor acestei cărți, de va fi ce-vă greșitū, cu a spiretului blāndeățā să îndreptați, și pe noi pe toți ostenitorii aceștia să-i binecuvēntați, ear' să nu-i blăstēmați; căci nu a scrisū āngerū, ci mână supusă greșelei și de lutū;“⁴⁾ ear' a doăua: „Cu vrerea tatălui și cu ajutoriul fiului și cu îndeplinirea spiretului sântū aceasta carte a prescis'-o de pre slavoana în limba românească Michailū

¹⁾ Veđi „Pravila bisericească numită cea mică . . .“ ed. de Academia română, București, 1884 col. 2 recto. — ²⁾ Comp. „Prefațiunea Praviler“ la Ci-pariu, Crest. seaū Anal. p. 141. — ³⁾ Densușianū l. c. pp. 139. 140. — ⁴⁾ Edițiunea academiēi, col. 4. verso; comp. ibid p. 176.

Moxalie (Сію книгу преписа от словенки на влашки языкъ Михаилъ Моксалие) și după aceea din ordinul și cu cheltuieala prealuminatului domn Iw MateiŃ BăsărabŃ, VoevodŃ, și cu binecuvântarea preasântitului arhiepiscopŃ Kyr TeofilŃ, metropolitŃ a toată țara Ungrovlachiei. ostenindu-mă întru aceasta eŃ ieromonachul StefanŃ din Ochrida și amŃ tipăritŃ aceasta carte. S'a începutŃ a se scrie cândŃ a fostŃ anul 7149 (?), ear' de la nascerea lui Chr. 1640, luni în ântâia duminică a sântului ajunŃ ; apoi s'a terminatŃ în a șeptea săptămână a ajunului din acela-și anŃ. DreptŃ aceea rogŃ pre cetitori. dacă ce-vă greșitŃ veți află, să îndreptați, ear' pe celŃ-ce a scrisŃ acestŃ testŃ (isvodŃ) cu ertare să-lŃ învredniciți, și pe noi cei-ce amŃ tipăritŃ aceasta să nu ne blăstemați¹⁾.

Mai 'nainte de ce vomŃ întră în cercetarea meritorică a însemnărilor acestora reflectedŃ la neconsunarea chronologică din însemnarea a doăia. Neconsunarea aceasta îmi pare a fi Ńă simplă eroare a edițiunii Academiei române. din care singură cunoscŃ însemnările numite. Se aduce âdecă anul de la facerea lumii 7149, ear' de la ChristosŃ 1640, ca timpul, cândŃ s'a scrisŃ cartea, și se determină mai de aproape timpul, dicându-se, că a fostŃ ajunul celŃ mare alŃ anului aceluia. Una din aceste doăie cifre este eronată. Și aceasta cifră poate să fiă numai cifra 7149, care trebuie înlocuită cu cifra 7148, căci ajunul celŃ mare alŃ anului 1640 de la ChristosŃ cădând în timpul între 1 Ianuarie și 31 AugustŃ, cade în anul 7148 dela facerea lumii. Că cifra cea eronată nu este cifra 1640, urmeadă de acolŃ, căci atunci n'ar consună unul cu altul anii 7149 de la facerea lumii și 1640 de la ChristosŃ nici pe titlul cărții, unde se află ei de asemenea, unde însă consună bine, dacă cartea a eșitŃ la lumină între 1 Septembrie și 31 Decembrie 1640 de la ChristosŃ. Se pare așă dară, că după cifra 7149 de pe titlul cărții s'a schimbatŃ din eroare în însemnarea numită cifra 7148 în 7149. După aceasta mică digresiune să pășimŃ la cercetarea meritorică a însemnărilor înduse mai susŃ, dintre cari una este a lui Meletiu Macedoneanul, ear' cea-l-alta a lui StefanŃ Ochrideanul. Resumându-le pe amândoaie aflămŃ, că MichailŃ Moxalie a tradusŃ pravila cea mică din slavonesce în grecesce, mai departe că cartea s'a scrisŃ în cele 6 săptămâni dintâi ale ajunului celŃ mare în a. 1640, âdecă seă că Moxalie și-a plinitŃ în acelŃ timpŃ traducerea sa, seă că traducerea lui Moxalie eră acuma gata și atunci s'a mndatŃ numai pentru tipariŃ, în urmă că cartea s'a tipăritŃ din ordinul și

¹⁾ Ibid. col. 174 recto și verso ; comp. ibid. p. 177.

cu cheltueala domnului Matei Băsarabă și cu binecuvântarea metropolitului Ungrovlachiei Teofilu de către egumenul mănăstirii Govora Meletiu Macedoneanul și ieromonachul Stefanu Ochrideanul. Îndeplinind încă datele aceste cu cele de pe titlul cărții, mai adaugem, că tipărirea a aflat loc în tipografia domnească din Govora în anul 1640 și anume în decursul rēstimpului de la 1 Septemvrie și până la finea lui Decemvrie. Cine eră însă Michailu Moxalie? După cum ni spune și Densușianu, se vede a fi identic cu Michailu Moxă, căluger muntean, carele a trăit pe la finea seclului alu XVI. și în întâia jumătate a seclului alu XVII., și a fost și el scriitoriu, căci a scris oă chronică pe scurtu de la începutul lumii până la a. 1489. ¹⁾ Deci ca scriitoriu a fost nesmintit în stare să facă și oă simplă traducere, precum este pravila cea mică. Ce se atinge de Meletiu Macedoneanul, acesta ca egumen alu mănăstirii Govora va fi avut fără îndoieală conducerea tipografiei domnesci, ce eră aședată în mănăstirea numită, și prin urmare toată osteneala lui relativă la pravila cea mică se va fi reducându la atâta, că ea s'a tipăritu sub preveghiarea lui; ear' esecutarea însă-și a tipariului a fost osteneala lui Stefanu de la Ochrida și poate încă și a altor călugeri, căci numitul ieromonachu dice la finea însemnării sale „pe noi, cei-ce am tipăritu aceasta, să nu ne blăstemați.“ Așă dară pravila mică nu este traducere transilvană, ci munteană, fiindu făcută de unu căluger muntean; metropolitul Ungrovlachiei Teofilu și celu alu Transilvaniei Genadiu n'au avut trebuință să facă economiă și să dea unu cartea ear' altul tipariul, căci toate spezele tipariului le-a purtat generosul domnu Matei Băsarabă, și dacă și metropolitul muntean ar fi putut să mijlocească prin influința sa tipărirea unei cărți transilvane în oă tipografie domnească a Munteniei; cum să fiă putut dá metropolitul transilvanu în schimb pentru tipariu cartea, ce nu eră nici a lui, nici de provenință transilvană, ci de provenință munteană. Totu așă trebuie să cadă de sine și părerea despre traducerea pravilei mice prin traducătorul transilvanu, Silivestru ieromonachul și despre revisuirea traducerii acestuia prin Meletiu Macedoneanul și Michailu Moxalie. Cum că pravila aceasta esistă în doă feluri de esemplarie, pentru fenomenul acesta trebuie să se caute numai decât altă espicare. Ar. Densușianu se provoacă sub liniă la autoritatea canonicului Tim. Cipariu ²⁾, căruia îi și urmează în parte.

¹⁾ Densușianu l. c. pp 169. 170. — ²⁾ Densușianu l. c. p. 140 n. 215.

Și întru adevărul autoritatea unuia din cei mai adânci cunoscători ai literaturii vechie românești este atât de impunătoare, că puțin lipsită, ca să-i fiu adoptată socotința lui relativă la pravila cea mică. Aceasta o făceam de sigur, dacă scăpăm din vedere unele note și locuri din „Analecte“ și „Principia“ de cea mai mare însemnătate în cestiunea noastră. Dară ele m'au îndemnat a fi de altă părere decât Cipariu și Densușianu. Căci se vede din ele, că lui Cipariu i-au fost necunoscute unele lucruri, cari în timpul de față nu mai sânt ascunse, și cari dacă le știă autorul „Analectelor“ și „Principiilor“, când le-a scris pe aceste, îl făceau de sigur, că și-ar fi dat altă părere, decât cea dată în faptă. Cipariu, când a scris „Analecte“, nu știă de existența a două feluri de esemplare a pravilei dela Govora, fiind că a avut atunci la dispozițiune numai un singur esemplar cu numele metropolitului transilvan Genadiu în prefață, despre care esemplar se exprimă: „În esemplarul nostru lipsesc foile după pag. 158 și încă nu putui căpeta a mână alt esemplar complet.“¹⁾ Deci n'a știut nici de însemnarea slavoană a lui Stefan Ochrideanul la finea cărții, unde se numesce Michail Moxalie ca traducătorul cărții. Împrejurarea, „cum de se află la întâia carte tipărită în România prefațiunea nu de la metropolitul României, ci dela al Transilvaniei“²⁾, trebuia să-i fie o enigmă surprinzătoare, care provoca de sine la deslegarea ei. La aceasta că mai există și esemplare cu numele metropolitului Ungrovlachiei, n'a putut să se gândească. Dar' în epilogul „tâlcului evangeliilor“ (Brașov 1580) află cuvintele: „Dereptă aceea am scos tuteevangelul și pravila neasce“, locurile deșerte fiind roase de șoareci.³⁾ Cumcă asta propozițiune trebuie cetită „Dereptă aceea am scos (de am tipărit) tuteevangelul și pravila (esiul rumâ)neasce“, se știe acuma, fiindcă un esemplar foarte stricat al pravilei (faptele apostolilor) acestuia s'a aflat nu de mult și se ascrie autorului tâlcului evangeliilor din a. 1580, diaconului Coresi⁴⁾. Cipariu însă în incredințare de și nu prea firmă, că Pravila... trebuie să fie „Pravila“, suplinesce locurile cele roase de șoareci din epilogul tâlcului în următorul mod: „Dereptă aceea am scos (de am tipărit) tuteevangelul și pravila (vila? rumâ)neasce“, presupune mai departe cu mai multă siguranță existența unei pravile românești transilvane din secolul al XVI., fiindcă în-

¹⁾ Cipariu. Analecte... p. 141 not.*] — ²⁾ Cipariu, l. c. p. XXVI. — ³⁾ Cipariu. l. c. p. 29 not.*] — ⁴⁾ Densușianu, l. c. pp. 135. 136.

șiră acuma între edițiunile transilvane din secolul amintit sub lit. D. Pravila . . . Brașovū (1580)¹⁾ și dacă și mărturisesce, că n'a vădūt-'o, nici a aflat-'o citată, decâtū în epilogul tēlcuului evangelielor, unde însă în esēmplariul seū numai ântâia silabă Pra a rămasū neroasă de șoareci, totu-și dīce de dēnsa : „Ni se pare, că e totū aceea, ce apoi s'a tipăritū la a. 1640 în Govora, numai câtū în ortografia se parū a fi făcute schimbări“,²⁾ adăugēndū coniectura aceasta în privința ortografiei fără îndoieală din aceea cauză, pentru că astū-feliū de diferență în ortografia există între pravila din Govora și între tēlcul evangelielor și consecinte trebuia să presupună ūă asemene deosebire între pravila din Govora și cea din Brașovū. Totū așa se exprimă și în altū locū asupra pravilei din Govora. „E ântâia carte tipărită în România de egumenul tipografū Meletiu în tipografia rădicată de Mateiū, principele, se pare însă a fi numai edițiunea a doaua a prāvilei tipărite în Brașou, de care s'a dīsū mai susū (seclu XVI sub D) cu unele schimbări în ortografia, din care împregiurare și mai ușorū se poate precepe, cum de se află la ântâia carte tipărită în România prefațiunea nu de la metropolitul României, ci de la alū Transilvaniei, de unde apoi și urmează, că acelū Genadiu nu e alū II. depre la a. 1641, ci celū de ântâiū, sub care se tipărise și Cazania de Brașovū din a. 1580.“³⁾ În „Principia de limbă și de scriptură“ Cipariū nu face nici ūă amintire directă de pravila din Brașovū, amintesce însă acuma de praciul lui Coresi ; apoi a dispusū elū acuma de mai multe esēmplarie a pravilei din Govora. Dar' din nefericire toate aceste erăū de fe-liul transilvanū cu numele lui Genadiu în prefață și totū necomplete, lipsindu-i celū mai completū dintre ele „celū puținū unū foliu din scară“,⁴⁾ v. s. d. chiarū foaia cu însemnarea lui Stefanū Ochrideanul. Deci și în „Principia“ nu modifică Cipariū esențialū socotința sa asupra pravilei celei mice, dacă dīce : „E cea dintâiū carte românească tipărită în România, însă precum se pare după prefațiunea metropolitului din Transilvania Genadiu și după limbă, edițiunea e făcută seaū după alta mai vechiă transilvană seaū celū puținū după unū Mssū transilvanū“⁵⁾, și pentru că la a. 1642 se tipăresce în mōnăstirea Govora „Evangelia învățatoariă“ tradusă „depre limbă rusească... pre limbă rumânească“ de ieromonachul Silvestru — care probabilū e totū acela, de la care avemū și N. Test.

¹⁾ Cipariu l. c. p. XIX. — ²⁾ Ibid. p. XX. — ³⁾ Ibid. p. XXVI.; veđi și p. 30. — ⁴⁾ Cipariu, Principia, pp. 104, 108, 109. — ⁵⁾ Ibid. p. 109.

de Bělgradū (Alba Iulia) din a. 1648 — susține autorul „principielor“ mai departe : „Credemū, că și pravila mică cu precuvântarea episcopului Genadiu încă e totū de acesta (ădecă de ieromonachul Silvestru), fiindū totū de pre atunci și în aceeași tipografiă date la lumină.“¹⁾ Cipariū cunoscēndū numai pravila din Govora cu numele lui Genadiu, metropolitului transilvanū, în prefață și nu și aceea, care are numele lui Teofilū, metropolitului Ungrovlachiei, neavēndū apoi nici ūă mărturiă pozitivă despre traducētorul cărții și credēndū în esistența unei pravile transilvane mai vechie, a pututū să facă coniectura, că edițiunea pravilei din Govora e făcută seau după alta mai vechiă transilvană seau celū puținū după unū manuscrisū transilvanū și că probabilul autorū alū edițiunii a doaua este Transilvanul Silvestru, și aceste toate, spre a dá ūă espicare plausibilă împrejurării enigmatice, că în ūă carte muntenească prefața este nu de la metropolitul Ungrovlachiei, ci de la celū alū Transilvaniei. Acuma sciindu-se însă cu sigurētare, că pravila din Brașovū este ilusoriă, neaflāndu-se mai departe nici ūă urmă de mărturiă câtū de puținū sigură, că ar esistă ūă altă edițiune mai vechiă a pravilei din Govora, fiindū apoi cunoscutū, că de pravila din urmă esistă și esēmplarie cu numele metropolitului Ungrovlachiei în prefață și că ūă mărturiă deamnă de toată credința ni numesce pre **M i c h a i l ū M o x a l i e c a a d e v ē r a t u l t r ă d u c ē t o r i ū** alū codicelui din ceștiune, coniectura lui Cipariū nu se mai poate ține și așa trebuie să cadă și toate socotințele purcese dintr'însa. Ear' împrejurarea, că esistă doauē feluri de esēmplarie a pravilei din Govora, pare a-și avē cauza și espicarea în legătura ierarchică, ce esistă între metropolitul Ungrovlachiei și alū Transilvaniei, fiindū celū dintăiū și exarchū alū plaiului, v. s. d. exarchū alū patriarhului constantinopolitanū peste biserica ortodoxă din regatul Ungariei și principatul Transilvaniei, și avēndū dreptul de a chirotoni pe metropolitul transilvanū. Decī nāscēndu-se în Muntenia idea de a tipări ūă pravilă bisericească, a pututū domnul Mateiū Bāsārabū să menească ūă parte a esēmplarielor de pravila, ce aveă să se tipārească, pentru biserica Transilvaniei, ai cărei metropoliți se chirotoneăū în Muntenia. Pentru ca însă pravila să apară în metropolia Transilvaniei sub autoritatea metropolitului propriu, va fi dispusū domnul, ca esēmplariile cele menite pentru Transilvania să poarte numele metropolitului transilvanū.

¹⁾ Ibid. p. 109, Bb.

Academia română a dată la lumină o nouă ediție a pravilei din Govora (București 1884) cu cea mai strictă fidelitate sub titlul: Pravila bisericască numită cea mică tipărită mai întâiu la a. 1640 în mănăstirea Govora; publicată acum în transcripție cu litere latine. Edițiunea aceasta este făcută după un exemplar al felului muntean și nu amintesc nemiță de felul transilvan.

Pravila mică este un nomocanon de clasa celor neproprie și se cuprinde din o precuvântare (Predoslovie către toți nastavnicii sfintei biserici), din un al doilea titlu („Pravila $\sigma\tau\text{-}\chi\kappa$ $\alpha\pi\omicron\sigma\text{-}\lambda\kappa$ și a sfinților de al șaptele săbor, preaogodnicii și de Dumneșu purtătorii părinții noștri, de episcopi, și de preoți, și de călugeri, și de oameni mireani și de toate învățăturele“, cu începutul căruia titlu, adică cu cuvintele „Pravila $\sigma\tau\text{-}\chi\kappa$ $\alpha\pi\omicron\sigma\text{-}\lambda\kappa$ “, sînt însemnate în frunte toate paginile următoare totu câte două pînă la finea cărții), din codicele însuși și din „scara cărții“. Din precuvântare se vede că cartea are menirea a fi clerului manual la administrarea misterului pocăinței, căci se dice, că „are întru sine multe featuri de vindecări sufletelor creștinești celor ce sînt rănite cu păcate, însă mai vrătos și cale la împărăția cerului“, și se opresce a se da „la mână de mirean“. Codicele este împărțit în 159 de capitule însemnate la margine cu număr curent; multe capitule au inscripție scrisă cu litere mașcate, care să arete materia capului respectiv; multe însă n'au nici o inscripție; ear' unele capitule constă din două sau mai multe despicături cu deosebite inscripțiuni. Fântănele codicelui sînt vr' oă-câte-vă din canoanele și constituțiunile s. apostoli, din canoanele sinodale și ale s. părinți, hotăriri penitențiale, liturgice, rituale scoase de aiurea, simvoale de credință, legiuri civile, tractate privitoare la dreptul căsătoreșu, rînduiele călugăresci și de asemenea; ici-colea se numesc fântăna, multu mai adese-ori însă nu, ear' unde se numesc, legiuirea respectivă se citează numai foarte rar cu oare-și-care acurateță. Canoanele nu se înducă cu testul lor autentic, ci după înțeles și foarte liber. În genere materiile nu s'au scosă nemijlocit din fântănele originale, ci din prelucrări mai târzie ale acestora și anume din alte nomocanoane neproprie. Așă un nomocanon, pe care l'a folosit foarte multu compilatoriul necunoscut al originalului pravilei mici, este nomocanonul lui Coteleriu ¹⁾. Titlul al doilea al pravilei este mai că identic cu cel al nomocanonului numit ²⁾. Apoi consumă mai

¹⁾ Vedi §. 20, p. 67. 68 — ²⁾ Αρχή συν θεῶ νομοκάνονος. Κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστό-

multū seaū mai puținū
capitulele din Pravila mică

1—4
5—7
8— încep. 12 („list“ 18 verso)
12 (continuare și fine)
19—21
26. 28—30
35 (și anume dela „Popa ce nu-și
va mătura....“)—38

cu punctele din nomocan. lui

Coteleriu

1—18
20—35
150—153, 155—178
40—43
223—250
283. 285—286. 306. 315—317.
56—58. 60. 63—72;

ear' mai departe se află numai sporadicū ici-colea câte unū pasagiū din pravilă, care are asemenare cu vre unū punctū din nomocanonul amintitū. Sub liniă aducemū vr' ūă-câte-vă probe, spre a învederă înrudirea acestor doi codici ¹⁾. După însemnarea slavoană a lui Stefanū

λων, και τῶν ἐπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων· περι ἀρχιερέων, ἱερέων, μοναχῶν μεγαλοσχημῶν και ἄλλων μοναχῶν, και λαϊκῶν este titlul nomocanonului lui Coteleriu, pe care îl ū compară cu titlul alū doilea alū pravilei. ce s'a adusū susū în parentesă.

¹⁾ Nomocanonul lui Coteleriu.

α'. Ἐγὼ ὁ Πέτρος και Παῦλος διατάσσομεν τοῖς δούλοις ἐργάζεσθαι τὰς ἕξ ἡμέρας· σάββατον ὥρα ἐνάτη σχολάζεσθωσαν οἱ δούλοι. τὸ μὲν γὰρ σάββατον δημιουργίας χάριν ἔχει· τὴν δὲ κυριακὴν, ἀναστάσεως· και χρείαν διδασκαλίας....

ιβ'. Προστάσσομεν δὲ τοῦτο, κατ' ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, τοὺς ἐπ' ἐξουσία τὸν ἱερέαν μὴ ἐπεξουσιάζειν, ἵνα μιαρῶς τὰ ἱερά ἐπιφέρωνται· μήτε μὴν ἐκ τῆς ἐκκλησίας λαμβανέτωσάν τι ἕτε γὰρ κτίτορες τυγχάνουσιν· ἐκτὸς και μόνης τῆς μεταλήψεως, και ἀναφορᾶς, και αὐτῆς κανονικῶς.

Pravila mică.

1. **Ἄζκ** Petru și Pavelū, apostoliī lui Chr., învătămū pre robiī lui Chr. de lucrul omenescū, ce ȳaste a lucră în șase zile: Lunī și marți, și miercurī, și joi, și vinerī, și sâmbătă, pēnă a-mea-dă di, sau pēnă în alū treilea clasū de di, sau sâmbătă toată diōa să se îndeletnicească, de toate lucrurile ceale greale. și să și tocmească casa și să facă pamețe morților lor. și să prīimească străiniciī și să-ȳ ospeteđe. ca să se umple ljubovul dumnezeiescū. că sâmbătă are darū de diđire. și de repaosū se chiamă, iară dumineca ȳaste ântâfū di, a lu Dumneđeū, are darū de înviāre...

De boīari, și de ceīa-ce sūntū suptū puterea lor. și de slujitoriī lui, învătămū după învătătura lui Dumneđeū.

4. De ceīa-ce biruīascē preotul. ca să nu biruīascē pre dēnsul niminea de în oamenii ceī proști. numai biserica cea mare, și aceea să biruīascē după leage. iară de în oamenii ceī proști (v. s. đ. laicī) nice boīariī, nice mișeiī, să nu biruīascē pre niminea cu preotul, ca ceale neluminate. spre lumină să se rădice. nice să ȳa ce-vă de în bisearecă, măcar sau făcutū și biseareca. numai ce va fi pominočū și cu blagoslovenia biseareciī. și aceasta cu leage și cu frică să ȳa și cu blagoslovenia preoților.

Ochrideanul pravila mică este tradusă din slavonesce. Dar' testul slavonū încă necunoscutū pēnă acuma nu poate să fiă fostū lucrare originală, ci va fi fostū — ceea-ce este în genere literatura bisericască slavoană a evului mediu — traducere din grecesce. Cine scie, dacă timpul viitorū nu va descoperi unū manuscrisū cu originalul grecescū alū pravilei din Govora! Părerea mea este, că unū compilatorū grecescū a luatū nomocanonul lui Coteleriu ca basă și l'a prelucratū și l'a înavuțitū prin felū de felū de adause; aceasta compilățiune a tradus'-o apoi unū Bulgarū seaū unū Sērbū în slavonesce, și traducerea slavonă va fi venitū pe la începutul seclului alū XVII. seaū și mai 'nainte în Muntenia, unde Michailū Moxalie a făcutū apoi de pre dēnsa traducerea sa românească.

(Va urma.)



Περὶ γονέων καὶ τέκνων.

ρν'. Οἱ γονεῖς ἰσότητα τοῖς παισὶν ἀπο-
νέμωσιν, καὶ μὴ τὸν ἕνα ἀγαπῶσιν, καὶ
τὸν ἕτερον μισῶσιν· καὶ γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστὸς, τοῖς πᾶσιν ἐμφυσήσας, τὰ
δρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα τοῖς πᾶσιν ἐχαρίσατο·
εἰ δὲ καὶ οἱ γονεῖς ὀργίζωνται, ἀλλ' ἀνό-
μως οὐκ ὀργίζωνται.

Περὶ φονικῶν ἐγκλημάτων.

σκγ'. Εἴ τις ἐκούσιον φόνον ποιήσας, καὶ
προσέλθῃ τῇ ἀγίᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ,
ἐξομολογούμενος καὶ μετανοῶν ἐφ' ᾧ ἔπρα-
ξεν, περιμένειν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ
ἕξαετῆ χρόνον, ἕξωθεν τοῦ ναοῦ ἴσταται,
καὶ ὄσπριον καὶ λάχανα ἐσθίειν χωρὶς
ἄλατος, οἶνον καὶ ἔλαιον μὴ ἀπτεσθαι, τὴν
ἑβδομάδα, ἐκτὸς σαββάτου καὶ κυριακῆς,
καὶ τῶν ἐπισήμων ἑορτῶν, ὃν ἐτάξαμεν,
χρόνους μετανοίας α'.

De părinți și de feciori pravila.

8. Părinții feciorilor lor într'ună chipū
să le împartă de'ntru strînsoarea lor.
nu unul să-lū mai iubească, iară pre
altul să-lū mai urească. că și domnul
nostru Is. Chr. și fii și tēnerii i-au rē-
săditū, ceale vēdute și ceale nevēdute
le-au datū. iară de searū și mână pā-
rinții, ce leagea nu se mânia.

Învățătura de păcatele celora ce ucigū.

19. Cea ce face ucidere de bună voia
lui, și vine cătră sfînta bisearecă, și va
să se ispovedească, ca să se pocăiască
de acelea ce au făcutū. deci învață să-
borul bisearecii, de unul ca acela, 6 ai
să stea atarā de bisearecă să nu între
în lăuntru, și bucatele să i fie secū și
vearde fiarte fără de sare. și fără untū
și pāne și apă preste sēptēmānă, iară
sāmbāta și duminica și la pradnice dom-
nesci. să pue untū și sare și vinū să
bea câte pucinelū, iară cândū se vorū
umpleā, 6 ai, atunce să între în bisea-
recă și să stea și totū să petreacă totū
în pocanie și într'altī 6 ai, iară într'a-
cei ai întrū toți în toate dīle să facă
câte ūă mic de metanir.

Vieața și activitatea Mitropolitului țerei Românești. Antimă Ivireanul (1708—1716).

(Urmare.)

Trei Domnie s'aŭ succedatŭ în scurta păstoriă a acestui rēnumitŭ Prelatŭ, în care timpŭ Românii mai-că n'aŭ avutŭ di sēnină, ci numai suferințe peste suferințe. În Domnia lui Constantinŭ Brâncoveanŭ (1688—1714), sub care a începutŭ a păstorí și Antimŭ Ivireanul, mai ântâiŭ ca Episcopŭ, apoi ca Mitropolitŭ, Românii aŭ purtatŭ lupte, fiindŭ constrinși a însoți armatele Musulmane, și aŭ înduratŭ mari nevoi și nefericiri din cauza împositelor celor mari, aruncate asupra locuitorilor, spre a plăti diferite dări în toate părțile unde li-se cereăŭ. Ordinele de la Turci ádecă curgeăŭ într'una, pentru a aduná provisiuni de totŭ felul, spre întreținerea armatelor otomane. Afară de aceasta trebuiaŭ Românii să răspundă diferite dări în fiă-care anŭ Hanilor Tătăresci, cari ne'nteruptŭ treceăŭ prin țară în ajutoriul armatelor Turcesci, cari mergeăŭ în contra Germanilor și a altor popoare și a căror greutate Românii ũă simțiau preste măsură pēnă la pacea dela Carlovițŭ 1699 cândŭ se mai potoliră ostilitățile pentru puținŭ timpŭ.

Cu aceasta însă nu se liniscesce lucrul pentru Români și soarta lor nu se ușurează întru nimicŭ, căci inimicii crucii găsescŭ cândŭ una cândŭ alta, și sub diferite, pretexte și în felŭ de felŭ de moduri căută să i totŭ stoarcă. Nu erăŭ de ajunsŭ dările cele din cale afară de mari, ce erăŭ Românii obligați a le da Turcilor în fiă-care anŭ, ci li prisosiaŭ și alte stoarceri neprevădute, ce le făceaŭ necredincioșii necontentiți. Așa se rădică ca din seninŭ Marele Muftiu, carele eră unŭ favoritŭ alŭ Sultanului, de cere dela capichiaele țerei Românești să-i deie 50 de pungi de bani, sub cuvântŭ, că a fostŭ profesorul Domnului Brâncoveanŭ în copilăria lui. Nevoindŭ aginții Români să deie suma cerută, unŭ Imbrihor vine dela Poartă și, rădicândŭ pe Domnŭ, îlŭ duce la Odriu, unde e ținutŭ în închisoare 30 de zile.

Toate stăruințele depuse din partea Românilor, de a împacă lucrul, nu esŭ la nici unŭ rezultatŭ, căci inimicii crucii nu dau nici ũă sperânță stăruințelor. Domnul se află în cea mai cumplită nelinisce, căci nu scie, ce va fi cu elŭ; abia după-ce vedură aginții români, că încordatele lor stăruințe nu folosescŭ nimică, de a-lŭ scăpá pe Domnŭ în altŭ modŭ, se hotărescŭ să plătească cele 50 de pungi de bani, și pe lângă aceasta se mai adauge la tributul anualŭ, care

eră de 280 de pungî de bani, încă 240 de pungî; numai cu acestu prețu Brâncoveanul putu să-și răcapete Domnia ¹⁾).

Brâncoveanul, acum, ca se poată scoate suma, ce trebuia să o plătească Turcilor, în dată după întoarcerea sa în țară, să și pune de scoate uă dare noaună, numită „vacaritu“, obligându pre toți a plăti pentru fiă-care capu de vită câte 30 bani ²⁾).

Cu aceasta foarte s'a îngreunatu țara și mare strimtoare s'a simțitu în toate părțile. Eată ce spune cronicariul Radu Popescu în privința aceasta: „Pre săraca țară o aū îngreuiat cu atâta haraciū care nu putea să ridice, și era tot d'auna în casne, și în vaete și în lacremi pentru greul, carele venise“; și în altă parte adaoge: „Din 280 de pungî, ce aū fost pe țară, când s'a pus el Domn, iar el le-au făcut 520 de pungî, de au remas un blestem, de blestemă săracii de acest greu și vor se blesteme în veci“ ³⁾. Ear' în istoria Bălăcenească se dice: „Portii mari au pus pe boieri, pe mănăstiri și pe mișaua țară, cât nu putea să le plătească, ci se văita și'l blestema“ ⁴⁾.

Nu erău însă numai acestea dările, ce Românii aveău să le deie necredincioșilor Turci, ci ei trebuiaū să deie și Hanului Tătarilor câte 20000 de taleri cu nume de darū. Aceasta se vede din rēportul unui medicu francesu din Crimea între anii 1706—24 ⁵⁾. Mai departe Turcii de pe mărginile Dunării din cetățile Braila, Giurgiu și Turnu, inverșunați asupra Românilor, nelinisciaū într'una pe locuitori, mutându hotarele din împregiurul cetăților, și, îi asupriaū cumplitu pe pământeni întindēdu-se în lăuntrul țerei. Astū-feliū de cađuri se vedū încă pe timpul Domniei lui Antoniu Rosetti ⁶⁾ și de aci înainte din rēu totu în mai rēu, așa că după resbelul din 1711, — întēplatū între Petru celū Mare și Turci și în care resbelu eră și Brâncoveanu, bănuitu de Turci ca amestecatū fiindū-că spătariul Toma Cantacuzino fugise la Ruși și luase cu ajutoriul lor din mâna Turcilor Brăila — și după închiă-

¹⁾ Vedri: Șincai „Cron. Rom.“ t. III., 209 și 237; Fotino „Ist. gen. a Daciei“ t. II., 139; Cronicariul Radu Popescu în „Mag. ist.“ t. IV, 21—22; „Ist. țerei Rom.“ dela 1689, scrisă de unu anonimū în „Mag. ist.“ t. V., 168—69.

— ²⁾ Fotino, l. c. 140. „Istoria politică a țerei Romănesci“ de frații Tunusli p. 153: ear' M. Carra în „Ist. Mold. și Rom.“ trad. de Orășanu p. 263 dice, că vărăcitul sub Brâncoveanu eră 10 parale. — ³⁾ „Mag. ist.“ t. IV, 22 și 29.

Aici la pag. 29 autorul dice: „250“. dar' trebuie a vede că e numai eroare, de oare ce atātu acestu autorū la pag. 22 ne spune, că 280 de pungî a fostu la suirea lui Brâncoveanu pe tronū, câtu și toți ceia-l'alți. — ⁴⁾ Șincai l. c. p. 209.

— ⁵⁾ Hurmuzachi „Documente privitoare la istoria Românilor“ t. VI, 59. —

⁶⁾ Frații Tunusli, l. p. 95; „Uricariul“ t. IV, 261—67.

ierea păcii Turcii cu urgiă au început a persecută pe Români. Fofino ni spune: „Turcii dela Brăila, avându pătima pe Români din cauza spătariului Toma Cantacuzen, carele venise cu Rușii și le luase cetatea, au început să se întindă peste hotarele lor pēnă în orașul Flocl din județul Ialomița“.

La aceste dări și asupriri mai sântu de adausu și darurile, ce trebuiau date Vizirului și altor Pași. Apoi și pestilența îngrozitoare și foametea cumplită, ce băntuă țara pe timpul Domniei lui Brâncoveanu, făcură încă pe locuitori să simtă mai greu și soartea să li se mai amarească. Brâncoveanul bine-că eră unul dintre Domnii cei buni ai Românilor, dară timpurile erău atâtu de grele, încâtu aceea-ce i-se cereă, trebuia să deie, căci Turcii nu sciău multe, eară Brâncoveanul cunoscea toată nestătornicia necredincioșilor și sciă prea bine, ce pu'eă să se întēple, neîmplinindū poruncele lor.

Astū-feliū petrecū Români sub Domnia lui Constantinū Brâncoveanū, care eră săpatū și înegritū de Greci, apoi implicatū și bănuitū de Turci ca partisanul Rușilor, mai alesū după resbelul din 1711, cândū necredincioșii pândiau fiă-care momēntū îndēmānaticū de pusū mâna pe dēnsul, ca să-lū detroneđe și să-i curme firul vieței. Trei ani d'arōndul pândescū Musulmanii și intrigă Grecii și Moscalii dară Brâncoveanul eră foarte precautū și se pădiă, căci simțise bine, că treaba nu stă bine cu Turcii. Ca unealtă a Turcilor se facū Cantacuzenii, rudele și favoriții Domnului, și în 25 Marte 1714 Brâncoveanū e mazilitū și pusū la opreală, apoi Vineri în 27 pornitū la Constantinopole împreună cu toată casa sa, pusū acolo la închisoare și în fine decapitatū în 15 Augustū.

Dară în ochii lui Brâncoveanū legea eră lucru mare, elū chiarū pec āndū se află în calitate de capichiaie alū Domnului Șarbanū Cantacuzino, a depusū stăruințe la curatorii Transilvanii pentru Români persecutați din Transilvania și pentru Mitropolitul Sava, care eră închisū și mălțrătatū, apoi ca Domnū a datū ajutoriū materialū Mitropoliei din Alba-Iulia, a clăditū biserica din Făgărașū și mai multe altele în țara Românească eară înaintea morții cu unū curagiū de martirū a îndemnatū pe membrii familieisale, ca mai bine să-și plece capul sub ferul ascuțitū decâtū să se lase de lege și să-și peardă sufletele.

După Brâncoveanū urmeadă Stefanū Cantacuzenū, obținēndū Domnia dela Turci prin daruri mari, dar' nu domnesce decâtū pēnă în 9 Ianuariū 1716, cândū e manzilitū, rădicatū în 25 ale numitei lune și dusū la Constantinopole, unde fu ucisū în 26 Maiū, resplă-

tindu-i Turcii după stăruințele Grecului Nicolae Mavrocordat, care acum îi luase Domnia țerei, precum făcuse el înaintașului său, când nu s'a astempărat, până-ce nu a vedutu josul capul lui Brâncoveanu și alii celora-l'alți membri din familia lui.

Cantacuzeu nu eră liniscit în Domnia sa, căci abia trecu vara și un ordin aspru i-i veni dela Vizir ca sub pedeapsă de moarte, să gătească și să trimită la Morea, unde se află armatele Turcesci, „2000 de care cu câte 4 boi și atâta oameni; atâtea mii de saci de făină, de orđ, de berbeci; și untu cu miere prea multă“¹⁾. Croniciarul Radu Popescu spune: „Viind iarna, au început Turcii a face gătire mare de oște, să în Morea care o stăpâna Venețianii; deci au venit poruncă și la Stefan Vodă, să dea o miă de cară, și o sumă mare de ca pentru tréba împăratéscă, pentru care au rându pre boieri, pe mânăstiri, și pre totă țara de leau făcut cu mare greu și nevoie²⁾ etc.

Cantacuzenă mai adaoase la tributul țerei încă 60 de pungi de bani peste cele 520, la care se urcase tributul sub Domnia lui Brâncoveanu.

Toți scriitorii îl arată pe acestu Domn ca un om nestătornicu la cuvânt și lacom de bani, căruia îi placeă să adune mai multu de cât se cuvine, pentru-ca să plătească impositale și dările puse asupra țerei³⁾. Cu toate acestea el făcu și un bine că desființă văcăritul și contribuțunea, ce o plătiă clerul.

Lui Cantacuzenă îi urmă în Ianuarie 1716 Nicolae Mavrocordat, unul dintre Grecii cei mai cumpliți și tirani, din câți au stătu pe tronul țerei Românesci. Cu Domnia lui se începă timpurile cele mai nenorocite și dulele cele mai negre pentru Români, cu el se începe epoca cea mai degradătoare a istoriei Românilor, așa numită „Domnia Fanarioților“. Acum se întronează și cu cărdul vinu Fanarioților să jăfulească și să-i stoarcă pe Români; boierii pământeni sântu persecutați cu urgiă și îmbrânciți pe treapta cea mai de jos și mulți chiaru uciși. Toate funcțiunile țerei se încredințează lipitorilor din Fanaru; totu felul de impositale se aruncă asupra Românilor și strinsoare mare se face tuturor.

Unu geametu se aude în toate părțile, pareă, că se conjurase toată suflarea Grecească asupra locuitorilor acestei țere, ca să-i îm-

¹⁾ „Mag. ist.“ t. IV, 30—31. Șincal l. c. p. 240. Fotino, l. c. 145. —

²⁾ „Mag. ist.“ t. IV, 34. — ³⁾ Idem. t. V, 179—183; t. IV, 29—38. Șincal. l. c. 237 seq. Fotino, l. c. 145 seq. „Ist. țerei Rom.“ t. II. ed. de Ionid, București 1859, p. 286 seq.

pingă și să-i aducă la starea de iloți. Scriitorii unanimi îl arată pe Mavrocordatul ca pe omul cel mai tiran și mai cumplit¹⁾.

Intre dările cele asupritoare, ce le impuse acestu Fanariotul erau: Văcăritul, Pecetluitul, Pogonăritul, darea impusă mănăstirilor și preoților ș. m. a. Văcăritul era o dare de câte 60 de bani de vită, Pecetluitul de câte 8 lei de familie, Pogonăritul o dare pentru vii de câte 2 lei și 8 părăle de pogon. Darea impusă mănăstirilor și preoților, încă destul de grea, era de plătit în 2 termene²⁾.

În astu-feliu de referințe triste trăiau Românii pe timpul, cându conducea biserica României renumitul Antim. El însă împreună cu alți patrioți și-au făcutu datoria, s-au luptat și și-au sacrificat chiar și viața, pentru-ca să ușureze și să îndulcească încâtu-vă soarta cea atât de amară, ce o îndurau Românii, după cum ne vom încredința din cele-ce vom mai aduce înainte.

Am arătat, că Antim a venit la scaunul Mitropolitan după moartea Mitropolitului Teodosiu, ce s'a întâmplat la 27 Ianuarie 1708, și că a rămas în aceasta calitate până în 29 August 1716.

Tot timpul păstoriei lui Antim a fost un șir necurmat de lupte pentru susținerea drepturilor bisericesci și ale țerei și pentru a nu lăsa pe veneticii din Fanaru și pe alți rău-voitori să facă în țara Românească totu după pofta lor. Antim, vedându ruina, în care se găsea țara, împreună cu alți patrioți și cu Domnul țerei Brancoveanu au hotărât, ca să intre în alianță cu împăratul Rusiei, Petru cel Mare, pentru-ca cu ajutorul lui să bată pe Turci și să scape țara de atâtea nenorociri, ce-i veniau de-peste

¹⁾ „Mag. ist.” t. I. 119 și t. V, 184, Fotino l. c. p. 148 sq. Frații Tunusli l. c. p. 48. M. Carra „Ist. Mold. și Rom.” p. 21—23. Laurianu „Ist. Rom.” p. 520 sq. Șincai l. c. p. 243. Atanasiu Comnen Ipsilant în „Analectele Acad. Române” seria II, t. II, Bucuresci 1881 p. 452—53, 464—65. „Ist. țerei Românesce” de Ionid pag. 302 sq. — ²⁾ Vezi pentru toate aceste dări: Frații Tunusli l. c. p. 48. Carra l. c. p. 263. Fotino l. c. p. 152. Laurianu l. c. p. 520. „Anal. Acad. Rom.” seria II, t. III, Bucuresci 1882 p. 159—60 și 163. Melchisedec, „Not. biog.” d. M. Antim Ivireanul p. XVII. În Moldova totu așa de grecesce și tirănesce a domni Mavrocordatul. N. Mustea ne spune: „Nicolae Vodă domnind aice în țera cu multe nevoi țerei, plinind poruncile împărăției, și mai mare greu era Hotinul trebuind salahori și menziluri, și alte cheltue multe; și omeni din țera au trecut toți în olatul turcesc în ținutul Hotinului” și mai departe: „Nicolae Vodă, isprăvindu-și lucrul său ca se meargă domn în țera Muntenescă, au scos mari greutăți pre țera și pre boieri pre la ținuturi cu sume mari peste putința omenilor; și au luat mulți bani; sumele acele deplin cu mare sirguelă, cu zapeii, închizându pre boieri. i-au făcut de au istovitu toți banii. Apoi i-au sosit și schimbarea domniei de s-au mutat în țera Muntenescă (Cron. României t. III. p. 52—53 și 57).

Dunăre. După multe stăruințe din partea lui Brâncoveanu și din cauza altor interese cumpenitoare ale Rusiei, Petru cel Mare cătră finele anului 1710 li dechiară Turcilor resbelu, în timpul ernei se pregătesce de bataia și căută să atragă în partea sa și pe noul Domn, din Moldova, Dimitrie Cantemir, care aveá de la Poartă ordinii secrete, ca să pună mâna pe Brâncoveanu și să-lu deie pe mâna Turcilor, apoi să treacă ca Domn în România, ear' în Moldova să vină frate-său Antioch.

Lucrul, de și secret, totu-și ajunsse la urechile lui Brâncoveanu care, cându auđi, că Cantemir a trecut și s'a unit cu Rușii, nu'i venia a crede una ca aceasta, ci i-se părea, că scirea aceasta neasceptată ar fi numai ăă cursă, ce i-s'ar fi întinsu și de aci purtarea lui cea îndoișă, de a se uní cu Rușii, cari la intrarea lor în Moldova ilu invitau la aceasta și a li trãmite totu-de-ădată provisiunile, ce le adunase spre acestu scopu cum li promisese. Brâncoveanu acum se retrage spre Urlați și făcendu-se bolnav și cumpărându cu suma de 300 pungi promisiunea de la Vizir, de a fi scutitu de aceasta participare, nu merge nici cu Turcii, de la cari primise ordinu a însoți armatele Otomane, — nici nu se unesce cu Rușii, după cum fusese vorba, ci asceptă să vadă, ce va urmă după lovirea armatelor, pentru-ca să scie, în care parte ar aveá să se deie. Aflându-se Brancoveanu la Urlați și vedendu Mitropolitul și-ă parte din boieri, cari doriâu cu ori ce prețu scăparea țerei din ghiarele Musulmanilor, cum-că Domnul nu voiesce să se unească cu Rușii, s'au sfătuitu între dênșii, care sfatú după Spătariul Toma Cantacuzino s'au dusu la Petru cel Mare și de acolo s'a întorsu în România cu generalul Renni și 5000 de ostași, credendu, că acum de siguru Brancoveanu se va uní cu Rușii. Domnul însă n'a voitú să o facă aceasta, după cum credú unii din cauza lui Cantemir, pe care nu-lu puteá suferi; după spusa altora însă din cauza fugei lui Toma Cantacuzino la Moscali cu scopul, de a pârî pe Brancoveanu, că numai elu singuru nu voesce să se unească cu Rușii¹⁾. Cronicariul Radu Popescu dice în privința aceasta între altele: „Acolo la Urlați fiindu Vlădica Antim și

¹⁾ „Cron. Româner“ t. II, p. 318, t. III, p. 118. Cronicariul Nicolae Costinú însă dice că ducerea lui Toma Cantacuzinú la Moscali a fostu cu consimțimântul Brâncoveanului „Măcar că au fost Toma Cantacuzino Spătariul din partea lui trimis la Moscali și au mersu și la Braila precum s'au pomenitu mai susu. Eară pe urmă au mutatú vina asupra Tomei Spătariul, cu mare meșteșugită pricină, cum s'au sculatú ca unu viclenu fără scirea domniei, și s'au dusu la Moscali... („Cron. Româner“ II, 113).

toți boierii vedându pe Constantină Vodă, că este cu îndoeală despre Moscali, au făcut sfatul Vladica cu o seamă de boieri, Toma Spătarul Cantacuzinul, și câți-va de cei-lalți nenumiți, ca să se unească cu Moscalii și să părăsească pe Constantină Vodă, socotindu'l, că-i este gândul, ca să înșale pe Moscali, vedându, că unele din cele-ce făgădui-se să le dea ajutoriū, zaherele, bani, oaste, nu le dă, dintru care sfatul, ce se făcuse, s'au alesu Toma Spătarul Cantacuzinul, și s'au dus la Țarul cu câți-va ai lui, și împreunându-se la Iași cu Țarul, i-au cerut oaste să meargă se ia Brăila, și i-au dat oaste câtu au trebuit, cu unu generalu anume Renni, și viindū la Brăila o au bătutū în trei zile și o au luatū.“ ¹⁾ Ear' Engel adauge: „Adevăratū este, că Brâncovanū s'au tăbărītū pe șesul de la gura Urlaților, ce e cale de 8 ceasuri de Tergoviște departe. Fiindū spătarul Toma Cantacuzenul, carele afară de alte limbi foarte bine scia lătesce și itlienesce și împăratul Petru a trimisū pe generalul Renne cu 5000 ostași în Valachia, cu nădejde, că Brâncovanū se va unī cu dēnsul și va da și zăhărea“ etc. ²⁾

Lucrul însă ese rău, căci Rușii au fostū incongiurați de Tătari și de Turci, din toate părțile și de nu primiā Vizirul pacea, împăratul Petru erā să fiā prinsū împreună cu toată armata. Deci se subscrise tratatul în ziua de 12 Iuliu 1711.

Perderea Rușilor aduse amēndurilor principatelor, mare rău căci retrăgēndu-se Cantemirū și Toma Cantacuzenul în Rusia, Moldovenii fură pedepsiți de Turci ca haini și trātați în modul celū mai barbarū, pe cândū Tătarii robirā și devastarā țara în modū cumplitū, încātū ea rămase pe unele locuri de totū deșartă. Earā cei din țara Românească avurā a îndurā totū-feliul de persecuțiuni de la Turcii Brăileni pentru luarea și prādarea acestei cetăți de cătrā Toma Cantacuzenul. Apoi Turcii căutāu cu ori-ce prețū să-lū măzilească pe Brancoveanū, ca pre unul ce contribuise la ațițarea resbelului; de aceea și pândiāu ei cu ochii neadormiți, cum ar pune mâna pe dēnsul. Brâncoveanul de altā parte căutā toate mijloacele să adoarmă pe Turci și să-i facā să creadā, că elū n'a fostū în înțelegere cu Moscalii. Aceștia însă, neputēndu-și mulțamī pofta, de a bate pe Turci și a-și pune țerele române sub protecțiune și vedēndu-și ilusiunile, ce-și făceāu despre ūă sigurā reușită, cu totul spulberate: „ca cum ar luā oare-cine cārpa unei femei din capū, așa țineāu ei,

¹⁾ „Mag. Ist.“ t. IV, 23—24. — ²⁾ Șincai l. c. p. 227—28. Fotino l. c. p. 141.

că ori luá și ori bate puterea împărăției Turcesci“, după cum ni spune cronicarul Niculcea, martorul ocular ¹⁾, ba ce e mai mult, fiindu învinși și constrinși a închiăia pace defavorabilă, ei se oțărira și se înversunară cu totul asupra lui Brancoveană, pentru-că nu s'a unită cu dênșii, și începură a aruncă toată vina nereușitei lor pe spatele lui, apoi puseră să-lă blasteme toate bisericile din împărăția lor ²⁾ și în urmă îlă înegri la Turci prin consulul lor din Constantinopole, arătându necredincioșilor corespondențele, ce le-a avutu cu dênșii și desemnându-lă, ca cum elă ar fi fostă causa resbelului, fiindă-că elă i-ar fi chiămată. În urma acestora și încă a unor înegriri din partea grecilor, cari căutau ori-ce momântă favorabilă ca să răpuiă și se-lă peardă pe acestă vrednică Domnă, toate nevoințele, de a-i face pe necredincioși să creadă altă-feliă, îi fură zadarnice. Ce e dreptă, pe din față ei se prefăceau, că-lă credă, în ascunsă însă pândiau momentul spre a-lă căpeta.

Din încurcătorele, ce se născură, și din întrigele ce se totă țesiau, mai alesă după resbelul dintre Ruși și Turci, nu scăpă neamestecată mitropolitul Antimă. Nouri de felurite înegriri aruncă vrășmașii asupra-i și o aduseră pênă la atăta de-lă înversunară pe Domnitoriul Brâncoveană, ca să-lă depună din treapta de Mitropolită. Causa anume, pentru ce, nu o găsimă nicăeri lămurită spusă, căci Antimă ni relateadă numai că „Dumineca la vremea de chindie Pré luminatul Domnă Io Constandin Basarab Voevod, având prepus pentru niște lucruri, ce le-au adus întemplările vremii, de s'au făcut, cum să se fie făcut cu învățatura și îndemnarea noastră, și fiind Măria-Sa îndemnat de niște obraze mari bisericesti și mirenești, pline de zavistii și de reutate, au trimis la noi cu poruncă mare pre duhovnicul lui pre Episcopul Nisis Kyr Mitrofan Tasitul, carele era sfetagoreț de la mănăstirea Dionisiu, de ne-au dis, au să fac paretisis de bună voea mea, și să-mi las scaunul să es, au să mă scotă Măria-Sa cu sila, și să scrie la Tarigrad să mă și caterisească.“ De și, nu se spune ací rēsvedită, dară înegririle cele mai mari de bună sama au fostă acelea, că fiindă

¹⁾ „Cron. României“ t. II, p. 320. — ²⁾ Ibid. p. 114 nota. Aici găsimă că blăstemul asupra lui Brâncoveană s'a totă pronunțată în Rusia pênă la 1760. „Eară după ce au mersă ală doilea nepotă ală acestui Domnă, anume Nicolai la Petrupoli sau Petruburg, fiindă mersă Mitropolitul țerei boieri mari, fiindă și acestă nepotă alu acestui fericită Domnă, la anul 1760, fiindă Moscalii în țera Moldaviei și țera Rmânescă, avându oste cu Turcii, și cădendu cu rugăciune acești mai susă numiți boieri la înălțata Împărătesa Ecaterina, 'lă ertată de acelă blestemă“.

Brancoveană la Urlați și netrecându-i îndată în partea Rușilor ei privind și cumpănindu-i lucrurile, cam ce sfârșit vor lua, Antim să se fiă sfătuit cu alți boieri, cari doriău numai decât mântuirea creștinilor de sub jugul cel greu al musulmanilor și de nenumăratele intrigă și amestecături din partea grecilor, și să fiă hotărît ca și unii din boieri să se ducă la Ruși să spună că toți vor să se unească cu dânsii și că numai Brancoveanul stă nehotărît în urma cărui sfat să fiă trecut Spătarul Toma Cantacuzenă, rudă cu Domnitorul la Ruși din care cauză Brancoveanul cădă în prepusă greu înaintea necredincioșilor, cari îl inculpău, că Cantacuzină cu sfatul său s'a dusă la Ruși și a adusă atâta stricăciune Turcilor la Brăila, care lucru îl costă pe Brancoveanul sacrificie enormă, ca să înlătore acel prepusă de la dânsul, dar' neadormiții săi dușmani îl totă învâliău în intrigele lor. Deci Domnitorul Constantină Brancoveanul fū adusă pēnă într'atâta, de în Ianuariū 1712 voi, să depărteze pe Antim din scaunul său, de bună seamă ca numai să mai aibă puțină pace din partea intrigătorilor de toată mâna, căci dacă n'ar fi făcută elă nici ună pasă, partida, ce înclină cătră Turci și în care cei mai mulți și răutăcioși erău grecii cari îl acuzău vecinică în fața necredincioșilor, că elă e cauza atâtor rele, ce s'a făcută Turcilor, că Cantacuzină numai cu sfatul său s'a dusă la Ruși, că convorbirea Mitropolitului cu boierii la Urlați a fostă cu voia sa ș. m. a.

În-dată-ce Antimă primă Duminecă însciințarea prin grecul Mitrofană duhovnicul Domnitorului, ca în 15 zile să se retragă, elă pregătă uă apărare compusă din 12 capete și Marți sara, 13 Ianuarie 1712, se duse de vorbă în taină cu Domnitorul și 'i înmână și apărarea sa, prin care elă se desvinovățiă, se vede însă că prepusul cel greu nu se rădică de-asupra lui cu toată desvinovățirea, căci cei-ce doriău să-lă vadă numai decât înlăturat de la Mitropoliă, nu dormiău. Din care pricină Mitropolitul îi înmână Domnitorului, care persistă încă în hosărirea sa, în ziua de 3 Februariū a doăna apărare în urma căreia, elă și-a luat pe samă și a lăsată pe Mitropolită la locul său.

Și dacă de astă-dată lucrul a eșit în defavoarea creștinilor, fiindă Rușii învinși și constrinși la pace, totu-și partida, ală căreia capă a fostă Antimă și care înclină și speră mântuirea țerei cu ajutorul puterilor creștine, dacă și n'a reușit de astă-dată a-și vedă sperențele îndeplinite, totu-și n'a încetată a lucră și mai departe și a obține scăparea totă cu ajutorul puterilor creștine, cari mai târziu, perdendă speranța din partea Rușilor, aū intrată în înțelegere cu Germanii. An-

timu ehiaru de la suirea sa pe scaunul Mitropolitanu a avu ingrijirea de a ocupa locurile cele mai insemnate cu oameni demni; deci elu muta in 14 Aprile 1708 la Episcopia de Remnicu pe Damaschinu, Episcopul Budelui, unu barbatu cu cunoscinte intinse, si care a lucratu multu pentru introducerea limbei Romane in biserica, ear' la Budeni fu alesu egumenul monastirii Argesului Ioasafu.

Cum am mai disu, renumitul Mitropolitu si in calitate de capu si conducatoriul bisericei Romani nu credu nedemnu a se ocupa mai de parte si cu arta tipografica, tiparindu carti in diferite limbi. Aşa P. Vretos dice: l. c. p. 177—78 „Αναγορευθέντος δὲ τοῦ Ἀνθίμου Μητροπολίτου Ὀγγροβλαχίας ἐπέστρεψεν εἰς Βουκουρέστιον καὶ ἡ τυπογραφία του, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεδόθησαν πάμπολλα ἐκκλησιαστικὰ Βιβλία“; ear' la Satha, l. c. p. 413 gasimu: „Εἶτα προχειροθεῖς μητροπολίτης Τεργοβίστου ἐδαπάνησεν εἰς ἐκδοσιν διαφόρων συγγραμμάτων“. Eată ce ni spune si Del Chiaro: „Am vedut săpături atât în lemn, cât si în aramă, pentru trebuințele tipografiei, al căreia Directore în timpul meu era Monseniorele Antim arhiepiscop mitropolit al Valachiei“¹⁾. Ear' Grecul Alexandru Eladiu în opul seu, tipăritu la Norimburg în Germania în anul 1714, vorbindu în capul 2 despre tipografia Valachiei si cărțile tipărite acolo, dice: „Supremum huius officinae praefectum, censorem et correctorem fuisse Antimum Iberensem“²⁾ Del Chiaro ni spune încă, că tipografia era foarte bine vedută cu diferite caractere: „Are frumoase si bune caractere arabice, grece, romane si ilirice“; eară între cărțile tipărite în această tipografiă enumără elu: Vechiul si noul Testamentu după versiunea celor șeptedeci, tradusă în limba Română; Epistole si Evanghelie pentru trebuințele bisericei tipărite în limba Română; Psaltirea în limba Ilirică³⁾ si cea Română; Vietele Sântilor de S.

¹⁾ Del Chiaro, l. c. p. 42: „Ho veduto eziandio Intagli tanto in legno, quanto in rame, per uso della Stamperia, di cui a mio tempo era direttore Monsignor Antimo Arcivescovo Metropolita della Valachia.“ — „Aual. Acad. Rom.“ ser. II, t. III. 1882, p. 90. — ²⁾ Le Quien, l. c. p. 1248. — ³⁾ Prin limba Ilirică nu este de înțelesu la Del Chiaro alta. de cătu limba slavoană, de care bietii Romani nu scăpase nici pe timpul lui Del Chiaro. si cum-că elu înțelege astu-felū, aducemu aci din acestu scriitorū unele esemple. Aşa elu, vorbindu de mesele Românilor, dice între altele: „Sendovi il Prete... esso dice il Pater nostro in Greco, oppure in Ilirico, e poi benedice la tavola.“ — În altă parte vorbindu de alfabetul întrebuințatū de Romani, dice: „Se consideriamo, che i Valachi non adoperano altro Alfabeto se non l'Ilirico; e quel che più importa è, che tutti i termini concernenti la Religione, ed i Riti Sagri sono da essi loro pronunziati non nella loro Lingua materna, o nella Greca, ma bensì nella Ilirica“. În fine în altă parte, unde pune în asemănare unele cuvinte Românesci cu cele din limba Italiană, continuă ast-felū: „E moltissimi altri di simil sorta, che a bello studio tralascio per non recar

Ioanū Damascenū, traduse și tipărite în limba Română ; Antifoane, troparie și imnuri pentru totū anul, tipărite mai întâiū în Ilirica și apoi în Grecesce ; diferite cărți de orațiuni tipărite în Grecesce și Românesce ; Alexandria sau istoria lui Alexandru Macedonū tipărită în limba Românească ; maximele orientalilor, traducere din limba Francesă în Italiană, făcută de mine s'a tradus în Greceasca vulgară . . ; apoi fură traduse din Grecesce în Românesce : Deosebite Panegirice în lauda sântului Stefanū Protomartirul și a Împăratului Constantinū celū Mare ; Istoria Iudaică în limba Greacă de Alexandru Mavrocordat¹⁾. La Golumbischi mai găsimū despre Antimū : „A fost un omū eruditū din acele timpuri, avea imprimeria sa, în care în tot d'a-una, în timpul cât a fost ieromonach, episcop și mitropolit, se ocupa cu diligență cu imprimarea cărților grecesci, este cunoscută și o carte slavonă imprimată de dēnsul“ etc²⁾.

Cărțile, tipărite în tipografia lui Antimū și de cătră dēnsul, trebuie să fiă fostū multū mai numēroase și dacă nu ni-s'a păstratū amintirea tuturor, causa sūntū timpurile cele grele, în care a trăitū strălucitul Mitropolitū, care pe lūngă sārčina cea grea de păstorū și pe lūngă grijele și luptele de toată ziua, ce le aveă de susținutū cu diferiți vrājmași, cari căutăū în totū momēntul se calce drepturile națiunii și bisericeī Române, nu lāsă, puținul timpū ce-i mai remâneă, să nu-lū întrebuinteđe spre binele comunū, tipărindū opuri folositoare și dāndū așa esēmplu și altora. De aceea în timpul păstoriei lui găsimū mai multe opere tipărite, atātū de învățatul Episcopū alū Râmnicului Damaschinū, câtū și de alții³⁾. Cu aceasta se dá unū avēntū literaturēi Române, mai cu seamă celei bisericesci, și se îndepliniă șirul de cărți trebuincioase bisericeī, cari aveăū de

tedio a chi legge ; anzi affin di maggiormente pruvare ciò che scrissi da principio sul proposito della Valaca Lingua. che è mescolata con moltre altre, ecco in un breve discorso un misto di quatro Linguaggi, cioè Greco, Latino, Illirico ed Italiano.“ (Del Chiaro, l. c. p. 33, 82 și 235—236). — ¹⁾ Del Chiaro l. c. p. 43—45 : „Vechio, e nuovo Testamento, secondo la Version de LXX. tradotto nella Valaca Lingua ; Epistole, e Vangeli per uso della Chiesa, stampati in Lingua Valaca ; Salterio in Lingua Illirica, ed anche nella Valaca ; Vite de Santi di S. Giovanni Damasceno, tradotte, e stampate in Lingua Valaca ; Antifone, Troparj. ed Inni per tuto l'anno, stampati prima in Illirico e poscia in Greco ; Libri diversi di Orazioni, Stampate si in Greco si anche in Valaco ; Alexandrie, o sia Storia di Alessandro il Macedone, stampata in Lingua Valaco ; Le Massime degli Orientali, Traduzione dalla Lingua Franzese nella Italiana ; fatta da me . . . le tradusse in Greco volgare. furono poi tradotte dalla Greca nella Valaca ; Panegirici diversi in lode di Santo Stefano Protomartire, e dell' Imperador Constantino il Grande ; Storia Giudaica, in Greco Letterale... di... Alessandro Maurocordato.“ — ²⁾ Golumbinski, l. c. p. 26. — ³⁾ Lisvioldax l. c. p. 433—34. — Iarcu l. c. p. 9.

scopu întroducerea definitivă a limbei române în biserică și alu căroră începutu s'a făcutu sub patriotul Domnū Mateiū Băsărabū și Mitropolitul Teofilū și s'a îndeplinitu pe încetul, luându unū avântu destulū de îmbucurătorū sub Domniī Șarbanū Cantacuzino și Brâncoveanū și sub Mitropolitul Teodosiu, unū bărbatū, cu care se poate mândri biserica Română, și s'a complecatū astū-feliū mai departe și sub păstoria Mitropolitului Antimū, care cu dragoste și delū a urmatū pe calea cea bună, începută de câți-vă înaintași de ai săi.

În anul 1710 Atanasiu, Mitropolitul Silistriei (Durostorului) a edatū Panoplia lui Eutimiu Zigabenu, care s'a tipăritū în limba Greacă în Têrgoviște și alū cărīi titlu sună astū-feliū: „Πανοπλία δογματικῆ Ἀλεξίου βασιλέως τοῦ Κομνηνοῦ... παρὰ τοῦ πανιερωτάτου καὶ λογιωτάτου Μητροπολίτου Δρύστας κυρίου κυρίου Ἀθανασίου, οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι νῦν πρῶτον τετύπεται παρὰ τῷ πανιερωτάτῳ, λογιωτάτῳ καὶ Θεοπροβλήτῳ Μητροπολίτῃ Οὐγγροβλαχίας κυρίῳ κυρίῳ Ἀνθίμῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας... ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει τῇ ἐν τῷ τῆς Οὐγγροβλαχίας Τεργοβίστῳ ἐν ἔτει ἀπὸ Θεογονίας 1710, κατὰ μῆνα Μάιον. εἰς φύλ“. ¹⁾ Totū din acestū anū se mai găsesce tipărită în Mitropolia Têrgoviștii cartea următoare: „Βιβλίον περιέχον τὴν Ἀκολουθίαν τῆς ἀγίας Αἰκατερίνης... παρὰ τῷ παναγιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ μητροπολίτῃ Ἀνθίμῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Τεργοβίστου... ἐν ἔτει αψί. κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον. εἰς 4ον“ ²⁾. Din anul 1712 ni se amintesce de 2 epistole ale Mitropolitului Antimū, cu data din 20 Septemvre și 15 Noemvre, către Patrarchul Ierusalimului Chrysantū Notara ³⁾. Cuprinsul acestor epistole nu ni este cunoscutū. Totū din anul 1712 găsimū „Octoichul“ tradusū de Antimū și tipăritū în Têrgoviște: „Mitropolitul Antim Ivireanul a tradus Octoichul de Tîvgoviște, 1712“ ⁴⁾; ear' din titlul Ochtoichului, rēprodusū de Domnul Misailū în opul său: „Epoca lui Vasile Lupu și Mateiū Băsărabū“ p. 113, se vede, că numita carte e tipărită cu toată cheltuieala Mitropolitului Antimū de George Radovici, care titlu sună astū-feliū: „Ochtoich acum ântēiu tălmăcit pe limba românéscă și tipăritū la κδ. de ani a înălțatei Domnie Ion Constantin B. Bassaraba Voevod, cu tōtă cheltuēla mitropolitului al Ungrovlachiei Kyr Antim Ivirianul în s. mitropoliă a Têrgoviștei. αψβ. De Gnorge Radovici“. Din anul 1713 aflămū âncă 2 epistole de ale lui Antimū din 21 Ianuaru și 6 Aprile. În anul 1713 Antimū tipări la Têrgoviște „Pilde filosofesti“ traduse din limba

¹⁾ P. Vretos. l. c. p. 56; Satha, l. c. p. 413 și Le Quien l. c. p. 1249. — Șincai l. c. p. 225. — ²⁾ P. Vretos l. c. p. 55—56 și Satha p. 413. — ³⁾ „Conv. lit.“ 1884. p. 190. — ⁴⁾ Lăzărici l. c. p. 76 Iarcu l. c. p. 9. — I. G. Popescu „Curs de ist. lit. Romane“ p. p. 36. —

greceasca cuprindū 964 de pilde fără numele autorilor ¹⁾. De asemenea din anul 1714 eară-și se găsescū 2 epistole cu data din 24 Iuliū și 9 Augustū; în fine din anul 1716 una cu data din 14 Marte. Toate scrisorile acestea erăū îndreptate cătră Chrisantū Notara, Patriarchul Ierusalimului ²⁾. Mai găsim în urmă âncă 2 cărți tipărite în limba Greacă din anii 1715 și 1716. Titlul celei dintâi e următorul: „Χρυσάνθου τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Συντάγματιον... παρὰ τῷ Πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Οὐγγροβλαχίας κυρίῳ Ἄνθιμῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας... ἐν τῇ κατὰ τὸ Τεργόβιστον τῆς Οὐγγροβλαχίας ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει· ἐν ἔτει ἀπὸ Θεογονίας χιλιοσ τῷ ἑπτακοσιοσῷ δεκάτῳ πέμπτῳ (1715) κατὰ μῆνα Μάρτιον. εἰς φύλ“ ³⁾. ear' la a doua sună așa: „Ἱστορία Ἱερὰ, ἧτοι τὰ Ἰουδαϊκὰ, κατ' ἐπιτομὴν συγγραφέντα παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου, καὶ σοφωτάτου Λυθέντου, κυρίου, κυρίου, Ἀλεξάνθρου Μαυροκορδάτου... νεωστὶ τυπωθὲν ἐν τῇ σεβασμιά Μονῇ τῶν ἁγίων Πάντων, ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου κυρίου Ἄνθιμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας... ἐν Βουκουρεστίῳ ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας αψίς'. κατὰ μῆνα Αὐγουστον“ ⁴⁾.

(Va urmá.)



¹⁾ Gaster l. c. p. 204 ss. Aci notămū, că acestū autorū se îndoiesce, cumcă data adevără ar fi 1713, ci elū e de părere, că ar fi din 1715, cândū dice: „Ti parul fiindū indenticū cu acelū alū cıaslovului tipăritū asemenea acolo la 1715 de cătră Antimū Ivireanul, nu încape îndoială de data acestei cărți. Ce e dreptū, Iarcu (p. 9) o cunoasce sub anul 1713, dar' după esperința dobândită n'avem prea multă încredere în datele lui Iarcu.“ Iarcu însă l. c. p. 9 dice, că editorul cărții a fostū Manoilū alū lui Apostol și că s'a tipăritū la Têrgoviște la 1713 în dılele Mitropolitului Antimū. — ²⁾ „Conv. lit.“ 1884 p. 190. — ³⁾ P. Vretos, l. c. p. 60—61 și Satha, l. c. p. 413. — ⁴⁾ P. Vretos, l. c. p. 62 și Satha l. c. p. 4. 3, 337.

ПРИЧАЩЕНІЕ ВЪ ТЕМНИЦѢ.*)

(Изъ временъ Діоклетіанова гоненія.)

Если Христіанинъ нашего времени хочетъ надлежащимъ образомъ оцѣнить, что вытерпѣли его предки за свою вѣру въ первые три вѣка Христіанства, то мы попросимъ его заглянуть въ одну изъ уцѣлѣвшихъ до нашего времени римскихъ темницъ языческаго періода. Та темница была свидѣтельницей многихъ роздирающихъ душу сценъ, а старые пергамены переложили ихъ въ печальныя повѣсти. Ихъ простой, якъ все правдивое, разсказъ, счастливо дополняется безмолвнымъ краснорѣчіемъ мрачнаго узилища. Отъ, что происходило въ мамертинской темницѣ 4—2го Октября 302 года. Но прежде нѣсколько словъ о самой темницѣ.

Мамертинская тюрьма въ Римѣ построена въ землѣ изъ огромныхъ кусокъ гранита и маеть квадратную форму. Она раздѣлена на два этажа. Въ двухъ потолкахъ обоихъ этажей устроены круглыя отверстія для сообщенія съ свѣтомъ и воздухомъ. Въ тѣ же отверстія спускали на веревкахъ пищу и питье узникамъ, равно якъ и самыхъ узниковъ. Можно себѣ представить, сколько доходило свѣта и воздуха до несчастныхъ, заключенныхъ въ нижнемъ этажѣ, когда оба этажа были полны ими. Съ густымъ мракомъ, нестерпимой духотой и со своими естественными нуждами несчастные въ обоихъ этажахъ должны были вѣдаться, яки знаютъ. Кромъ того въ гранитныя стѣны темницы вдѣланы были огромныя желѣзныя кольца, въ которыхъ не рѣдко привязывали узниковъ такъ, что они не могли ни състь, ни лечь. Впрочемъ справедливость требуетъ замѣтити, что въ большей части случаевъ заключеннымъ позволяли сидѣти и лежати на каменномъ полу узилища, забивше только ноги въ колодки. Но и здѣсь изысканная жестокость язычниковъ самымъ безчеловѣчнымъ образомъ постаралась устранить и тѣ жалкія удобства, которыя представляло сидѣнье, или лежанье на голомъ, жесткомъ полу, въ сравненіи съ напряженнымъ стояньемъ въ кольцахъ стѣны. Каменный полъ былъ сплошь усыянъ обломками разбитыхъ сосудовъ и острыми кремнями, которые вонзились въ растерзанная предварительными пытками и изнуренныя тѣла страдалцевъ, и искали еще больше ихъ страданія. Не рѣдко случалось, что мученики вымирали здѣсь всѣ до одного, будучи не въ состояніи вынести всѣхъ тѣхъ адскихъ мукъ. Съ другой стороны не рѣдко были случаи и въ совершенно другомъ родѣ. Растерзаннаго страдальца или страдалницу, со всеми признаками близкой смерти бросали безъ всякаго состраданія на острые кремни и онъ, или она выздоравливали безъ всякой медицинской помощи.

*) Изъ Acta martyrum Ruinarii. Tom. III. pag. 182—192. Зри Христіанское чтеніе. Ч. I. 1864.

Въ той темницѣ 4-го октября 302 года находилось до ста человекъ христіанъ всякого пола и возраста. На слѣдующій день всѣ они должны были выйти на „борбу со звѣрями“ въ римской циркъ, въ присутствіи императора Максиміана и всего римскаго народа. Вечеръ 4-го октября былъ кануномъ ихъ смерти. Не смотря на то, въ стѣнахъ мрачной темницы царствовалъ миръ и свѣтлая радость. Святые мученики ждали дня своей казни, какъ свѣтлаго праздника и готовились къ нему съ радостью. Они пѣли стихи изъ псалмовъ, имѣвшіе наибольшее примѣненіе къ ихъ тогдашнему положенію. И когда страдалцы нижняго этажа отвѣчали на стихъ пропѣтый заключенными въ верхнемъ; то бездна отвѣчала безднѣ (Псал. 41) по Писанію.

Въ тѣ торжественныя минуты приготовленія къ лютой смерти жестокость язычниковъ находила возможнымъ сдѣлать страдальцамъ нѣкоторую усладу. Для нихъ приготовили на общественный счетъ роскошный ужинъ. Не для того ли, чтобы львы и пантеры не могли пожаловаться на римское гостепріимство? Вѣдь ихъ въ то время морили голодомъ! Родственники и друзья заключенныхъ получали позволеніе навѣстить ихъ съ словомъ утѣшенія и ободренія. Тѣмъ позволеніемъ, конечно, всѣ смѣшили воспользоваться. Къ двусмысленному угощенію язычниковъ христіане приносили съ собою къ своимъ единовѣрцамъ болѣе искреннюю и совершенную пищу — любовь. Кто захотѣлъ бы составить себѣ понятіе о христіанскихъ аганахъ (вечерахъ любви), тотъ могъ бы видѣти полную и совершеннѣйшую ихъ форму въ томъ послѣднемъ, предсмертномъ ужинѣ страдальцевъ, окруженныхъ своими братьями по вѣрѣ и крови. Съ свѣтлою радостью бесѣдовали они со своими присными о своемъ непостыдномъ упованіи о другомъ лучшемъ мѣрѣ и о своихъ надеждахъ на скорое свиданіе въ обителяхъ Отца Небеснаго. Толпы язычниковъ, привлеченныхъ любопытствомъ, окружали братскую трапезу мучениковъ. Но тщетно всматривались они въ физіономіи страдальцевъ, думая открыть въ нихъ признаки унынія, тоски, или тупаго отчаяннаго равнодушія. Спокойно и свѣтло высматривали всѣ они, какъ будто каждому изъ нихъ суждено было жить еще сто счастливыхъ лѣтъ. Особенно одинъ юноша, принадлежавшій къ знатной римской фамиліи, обращалъ на себе любопытное вниманіе толпы своимъ знатнымъ происхожденіемъ, молодостью и не обыкновенной красотой. П а н к р а т і й (имя юноши) обратился къ нимъ съ такими словами: Братья мои! Неужели для васъ не достаточно нашихъ завтрашнихъ страданій, что вы предворяете ихъ сегодня своими попытками возмутити нашъ душевный покой? Если такъ, то всмотритесь въ наши черты, чтобы не забыть ихъ въ день послѣднаго суда!“

Слова юноши пристыдили толпу, и она начала мало по мало расходиться. Глубоко запали они въ душу многихъ язычниковъ которые, впоследствии сдѣлавшись христіанами, признавались, что обязаны своимъ обращеніемъ тѣмъ словамъ св. мученика.

Но въ то время, какъ язычники питали тѣла св. мучениковъ для того, чтобы ими накормити на слѣдующій день дикихъ звѣрей, св. церковь, любвеобильная мать страдальцевъ, готовила имъ другую безконечновысшую и лучшую вечерю. Въ одной изъ подземныхъ базиликъ въ катакомбахъ старый пресвитеръ Діонисій совершалъ божественное таинство тѣла и крови Господней, для того, чтобы напутствовать воиновъ Христовыхъ на ихъ послѣдній, смертный подвигъ. Совершивъ великое таинство, благочестивый священникъ, взявши въ руки пречистое тѣло Господне, обратился къ предстоящимъ въ церкви, и высматривалъ между ними чело-вѣка, которому можно была вручить то безцѣнное сокровище для перенесенія въ мамертинскую темницу.¹⁾ Прежде, чѣмъ взоръ его остановился на комъ нибудь, изъ среды предстоящихъ отдѣлился двѣнадцатилѣтній мальчикъ, Тарцизій. Упавши на колѣни и простирая руки, онъ просилъ пресвитера возложить на него то великое дѣло. Изумленный и вмѣстѣ обрадованный восторженнымъ дерзновеніемъ отрока, Діонисій сказалъ ему: „ты слишкомъ молодъ, дитя мое. Не по силамъ, тебѣ будетъ то великое дѣло. Вѣдь ты знаешь, сколько опасностей угрожаетъ тебѣ на твой дорогъ.“

„Знаю, отецъ мой! Но моя молодость будетъ служить мнѣ лучшею защитою.“

Добрый священникъ все еще колебался довѣрити малому Божественное тѣло; но новыя настойчивыя просьбы Тарцизія его умоляющее, колѣнопреклоненное положеніе, его необыкновенная красота, дѣлавшая его похожимъ на молящагося ангела, все то поколебало нерѣшительность старца и онъ, обернувши Божественное тѣло двумя чистыми убрусами и подавая его отроку, сказалъ: Дитя мое! Я склоняюсь на твою просьбу. Мое сердце говоритъ мнѣ, что ты сохранишь ввѣряемое тебѣ безцѣнное сокровище. Но помни, мой дорогой сынъ, что тебѣ нужна величайшая осторожность и избѣгай многолюдныхъ улицъ. Иди съ миромъ. Да хранитъ тебе Богъ.

¹⁾ Переносити св. дары въ темницы и къ больнымъ собственно было дѣломъ діаконовъ; но во время, о которомъ у насъ рѣчь служители церкви подвергались особенному преслѣдованію со стороны языческаго правительства и народа, какъ распространители мнимаго суевѣрія, и только тѣ изъ нихъ, которые никому не были извѣстны, могли съ нѣкоторою безопасностью появляться днемъ на улицахъ города. Кромѣ того, число ихъ очень уменьшилось, многіе были въ темницахъ, другіе приняли достославный вѣнецъ мучениковъ. Отъ почему, такое великое дѣло, какъ перенесеніе св. Даровъ въ темницы, возлагалось иногда и на простыхъ вѣрующихъ.

Восторженная радость выразилась на прекрасномъ лицѣ хлопца. Положивши ввѣренное ему сокровище за пазуху и придерживая его объѣма руками, онъ началъ осторожно пробираться къ мамертинской темницѣ, по отдаленнымъ, глухимъ и малолюднымъ переулкамъ, чутко прислушиваясь къ малѣйшему шуму. На поворотѣ одного переулка, которой выходилъ на площадь, сосѣднюю мамертинской тюрьмѣ, набожный мальчикъ совершенно неожиданно наткнулся на толпу своихъ сверстниковъ, которые, вышедши изъ школы послѣ вечерняго урока, собирались играти на площади. Узрѣвши его, мальчики обступили его и принуждали принять участіе въ ихъ играхъ. Напрасно умолялъ несчастный хлопецъ отпустить его, отказываясь отъ игръ важнымъ порученіемъ, которое онъ не медленно долженъ исполнить. Шалуны не хотѣли ничего знати и насильно тягнули его въ свой кругъ. Одинъ изъ игрсковъ, высокій, грубый мальчикъ, замѣтивши, что Тарцизіи что-то придерживаетъ на своей груди подъ платьемъ, вообразилъ, что тотъ несетъ якое нибудь письмо и сказалъ ему: „ты, вѣроятно несешь кому письмо, Тарцизіи! Въ такомъ случаѣ передай его мнѣ. У мене оно будетъ въ цѣлости пока ты играешь.“

„Никогда, ни за что!“ вскричалъ мальчикъ, бросивши умоляющій взглядъ на небо.

„Что же такъ боишься за свой секретъ. У тебе тамъ должно были что нибудь особенное. Дай я посмотрю!“

Съ тыми словами протянулъ руки съ явнымъ намѣреніемъ овладѣти тѣмъ, что несъ за своей пазухой Тарцизіи. Понявши его намѣреніе, бѣдное дитя съ отчаянными усиліями старалось не допустить дерзкаго хлопца до святотатственнаго прикосновенія къ своей святыни. Завязалась отчаянная борьба между обоима мальчиками. При обыкновенныхъ условіяхъ исходъ ся впрочемъ не могъ быти долго сомнительнымъ. Превосходя и возрастомъ, и ростомъ, и силою Тарцизія, его соперникъ легко одолевъ бы его. Но Тарцизіи, сознавая важность минуты, обнаружилъ не чело-вѣческую силу, и успѣшно противился всѣмъ усиліямъ своего болѣе сильнаго врага. Толпа любопытныхъ окружила соперниковъ. Одинъ праздный плебей съ грубымъ лицомъ и ухватками, подошедши къ кружку и узнавши, въ чемъ дѣло, съ глупымъ зубоскальствомъ громко замѣтилъ: „то должно быти осель христіанинъ несетъ свои таинства“.¹⁾

Тѣ слова мали магическое дѣйствіе на толпу. Они разожгли ся любопытство до высшей степени. На несчастнаго мальчика посыпались сотни ударовъ кулаками, палками, грязью изъ толпы зъвакъ. Но онъ якъ будто не чувствовалъ ни малѣйшей боли

¹⁾ *Asinus christianus portans mysteria.*

отъ всѣхъ тыхъ набоевъ и, смотря на небо, судорожно прижималъ къ груди свое сокровище. Тогда одинъ изъ язычниковъ, сильный мясникъ, ударилъ бѣднаго мальчика кулакомъ по головѣ такъ сильно, что онъ безъ чувствъ упалъ на землю. Кровожадная толпа испустила радостный крикъ. Поспѣшно наклонившись къ упавшему ребенку, безчеловѣчный мясникъ старался отнять его руки отъ груди и взять то, что на ней было спрятано. Въ то время чьято сильная рука дала святотатцу такой толчекъ, что онъ растянулся во весь свой ростъ подлѣ своей жертвы; то былъ статный воинъ огромнаго роста и геркулесовской силы. Растволкавши толпу и оттолкнувши прочь дерзкаго мясника, онъ взялъ на руки почти бездыханнаго мальчика и понесъ его съ собою. Узнавши въ смѣломъ воинѣ одного изъ важныхъ офицеровъ императорской гвардіи, толпа почтительно разступилась предъ нимъ и дозволила ему безпрепятственно удалиться со своей драгоценной ношей.

Очнувшись на рукахъ вѣрнаго воина Тарцизіи тяжело вздохнулъ и началъ пристально всматриваться въ лицо своего избавителя, не вдругъ узнавая его.

„Успокойся Тарцизіи“, сказалъ ему знакомый голосъ. „ты въ вѣрныхъ рукахъ: жизнь твоя внѣ опасности“.

„Ахъ вѣтъ Квадратъ! Жизнь моя уже кончена. Но объ ней не заботися. А побереги Божественныя тайны, спрятанныя на моей груди. Я несъ ихъ въ темницу къ нашимъ братьямъ“.

„Будь спокоенъ, доброе дитя“, сказалъ растроганный Квадратъ, для котораго теперь его дорогая ноша сдѣлалась еще драгоценнѣе. У него на рукахъ лежала не жертва геройскаго самоотверженія, не тѣло мученика, а самъ Господь и Владыка мучениковъ. Избитая, но еще прекрасная головка хлопца доврчиво приклонилась къ мужественной груди воина, но руки его по прежнему оставались сложенными на груди. Не чуя ногъ подъ собою отъ радости поспѣшно несъ Квадратъ свою драгоценную ношу въ катакомбы. Никто не смѣлъ остановить его.

Слезы полились изъ очей стараго Діонисія, когда благочестивый воинъ принесъ въ подземную базилику бездыханное уже тѣло отрока. На груди его подъ сложенными на крестъ руками цѣлы и невредимы лежали Божественныя дары. Всѣ присутствовавшіе тоже плакали отъ умиленія и съ подобающею честію схоронили священные останки мученика-младенца — въ усыпальницѣ Каллиста. Папа Дамазъ († 384 г.) въ послѣдствіи начерталъ слѣдующую надпись на мраморной доскѣ, покрывавшей гробницу приснопамятнаго отрока:

Tarcisium Sanctum Christi sacramenta gerentem,
 Cum malesana manus peteret vulgare profanis
 Ipse animam potius voluit emittere caesus
 Prodere quam canibus rabidis coelestia membra.¹⁾

Между тѣмъ въ Мамертинской темницѣ ничего не знали о преключеніи Тарцизія и съ нетерпѣніемъ ожидали добраго вѣстника съ небеснымъ утѣшеніемъ. Послѣ долгаго ожиданія показался на конецъ въ темницѣ начальникъ императорскихъ тѣлохранителей Савастіанъ, потаенный христіанинъ. По его озабоченному лицу страдальцы поняли, что онъ не съ добрыми вѣстями и забросалъ его вопросами. Свѣтлая радость мучениковъ помрачелась, когда Савастіанъ въ-короткъ разсказалъ имъ о происшествіи Божественными дарами, которые несъ къ нимъ Тарцизіій, и далъ понять, что волненіе разъяреннаго народа, цѣлымы толпами бродившаго около темницы и наблюдавшаго за всѣми входящими и выходящими, дѣлало не возможнымъ пренесеніе св. даровъ извнѣ. За тѣмъ подозвавши къ собѣ діакона Ренарата, находившагося въ числѣ узнековъ, вѣрный воинъ сказалъ ему на ухо нѣсколько словъ. Лицо діакона просіяло и уходя въ отдаленный уголъ тюрмы, онъ обмѣнялся зъ Савастіаномъ веселымъ взглядомъ.

Савастіанъ пришелъ въ темницу главнымъ образомъ для того, чтобы проститься съ своимъ другомъ Панкратіемъ, который вмѣстѣ съ другими осужденъ былъ на съденіе звѣрямъ. Отношенія тѣхъ двухъ лицъ другъ къ другу далеко выходили изъ ряда обыкновенныхъ дружескихъ отношеній. Пока діаконъ пошелъ выполнять тайное распоряженіе Савастіана, переданное ему отъ имени папы Марцеллина и всего собора римскихъ пресвитеровъ, друзья, удалившись въ сторону, завели между собою слѣдующій разговоръ:

„Помнишь ли Савастіанъ“ началъ Панкратій „тотъ вечеръ, въ который мы съ тобой изъ окна твоего дома, смотрѣли на темную массу колозся и слушали рекъ заключенныхъ въ его подземельяхъ дикихъ звѣрей?“

„Помню, мой дорогой другъ! И мнѣ кажется, что твое сердце предчувствовало тогда то, что ожидаетъ тебе завтра.“

„Дѣйствительно. Якой-то тайный голосъ говоритъ мнѣ что одинъ изъ первыхъ паду завтра жертвою людской злости. Но пока не прешла еще та вождельная для мене минута, мнѣ все якъ-то не вѣрится, что я дождусь, наконецъ той безмѣрной чести. Въ

¹⁾ Т. е. „Св. Тарцизіій несъ Христовы таинства; язычники хотѣли ихъ нечестивыми руками осквернить, но онъ предпочелъ скорѣе испустити духъ подъ ихъ ударами, чѣмъ выдати тѣмъ хищнымъ псамъ тѣло Христово“. Membra coelestia (небесныя члены) самымъ нагляднымъ образомъ выражаетъ вѣру первыхъ христіанъ въ пресуществленіе хлѣба и вина въ тѣло и кровь Божественнаго Исконителя въ таинствѣ Евхаристіи.

самомъ дѣлѣ, что я сдѣлалъ особенного, чтобы сподобиться такого счастья?“

„Но, вѣдь ты знаешь другъ мой, что то дѣло не хотящаго, не текущаго, но милующаго Бога. Кажи мнѣ лучше, якія чувства наполняютъ твою душу въ ожиданіи „славнаго жребія, который готовится тебѣ завтра.“

„Нужно сказать правду, Севастіанъ тотъ жребій такъ далеко превышаетъ всѣ мои самыя смѣлыя надежды что часто мнѣ думается, что все то я вижу вонъ, что не дальше, акъ завтра, я промѣняю ту холодную, сырую, зловонную темнецу на свѣтлыя райскія обитатели гдѣ ожидаютъ мене сонмы святыхъ и неумолкающіе хоры ангеловъ...“

„Больше ничего ты не имѣешь мнѣ сказать?“

„О нѣтъ! много, дуже много! Когда я представляю себѣ, что я ничтожный ребенокъ, едва только оставившій школьную скамью, завтра предстану передъ моего возлюбленнаго Господа и приму изъ рукъ Его вѣнецъ правды, уготованный всѣмъ возлюбившемъ Его, то весь задрожу отъ радости. Та нежда кажется мнѣ такой отрадной, что я съ трудомъ превыкаю къ мысли, что скоро она перестанетъ быти надеждою и превратится въ дѣйствительность. Между тѣмъ, Севастіанъ съ жаромъ вскричалъ молодой человекъ, хватая руку своего друга: „вѣдь все то правда, святая правда!“

„Якій ты счастливецъ, Панкратій, акъ свѣтло и отрадно у тебе на душѣ!“

„Знаешь ли, что особенно удивляетъ и радуетъ мене теперь, добрый Севастіанъ“ продолжалъ юноша, не обращая вниманія на замѣтку своего друга „То благодѣ и милосердіе Господа, сподобившаго мене той смерти. Еслибы ты зналъ, акъ легко и весело въ моемъ возрастѣ и не менѣе кровожадными людьми, и на вѣки закрыть очи отъ всего, что только есть на ней восмутительнаго. Во сто разъ тяжеле была бы для мене смерть, если бы постигла мене на очахъ моей доброй матери, если бы на смертномъ одрѣ мнѣ пришлось слышати рыданія и жалобы того самого дорогаго для мене существа въ мірѣ. Вѣдь я увижу се завтра? Вѣдь я услышу еще разъ ся солодкій для мене голосъ? Не правда ли? Вѣдь ты обѣщаль мнѣ то, Севастіанъ?“

Слеза блеснула на рѣсницахъ молодого страдальца, но онъ овладѣлъ ею и опять продолжалъ своимъ обычнымъ веселымъ голосомъ.

„Кстати, Севастіанъ, за тобой есть тайна, которую ты обѣщаль мнѣ открыти. Открой мнѣ се теперь. Вѣдь то послѣдній случай, которымъ ты можешь еще воспользоватися.“

„Съ большимъ удовольствіемъ, мой дорогій другъ, Ты просишь мене: что удерживало мене до сихъ поръ отъ рѣшимости умерти за Христа? Я сказалъ тебѣ тогда, что то моя тайна. Отъ она. Я далъ собѣ обѣщаніебо дрствовать надъ твоею душею, Панкратій.

Ту обязанность положила на мене наша дружба. Я видѣлъ, какъ сильно желалъ пострадати за Христа. Но ты еще молодѣи, чтобы легко справлялся съ пламенными желаніями своего сердца. Я боался чтобы ты не уронилъ ихъ священного достоинства якій небудь опромѣчивой выходкой, которая могла бы набросити тѣнь на твое дѣло. Отъ чему я рѣшился наложить молчаніе на свои самыя завѣтныя желанія до того времени, когда увижу тебе внѣ всякой опасности.“

„О! какъ ты благородень, мой добрый Севастіанъ!“

„Памятаешь, мое дитя“ продолжалъ воинъ, „какъ я старался помѣшати тебѣ разорвати эдиктъ, императорскій; памятаешь какъ я остановилъ тебе, когда ты хотѣлъ обличити судью во время казни Цециліи? Тебѣ хотѣлось тогда умерти за Христа, и ты дѣйствительно былъ бы осужденъ и умеръ но въ твоимъ судебномъ приговорѣ значелось бы, что ты осуждаешься на казнь, какъ политическій преступникъ за оскорбленіе законовъ и величества. Кромѣ того, мое дорогое дитя, ты могъ остаться одинъ въ своемъ триумфѣ. Можетъ быть, и сами язычники подивились бы тебѣ и превознесли похвалами, какъ смѣлаго, безстрашнаго молодого человека, какъ героя гражданской доблести. И кто знаетъ, облако гордости не закралось ли бы въ твою душу и непомрачило ли бы ясную лазурь твоего неба, среди самой твоей казни. А теперь ты умерла еденственно за то, что ты Христіанинъ.“

„То правда Севастіанъ,“ сказалъ Панкратій.

„Но,“ продолжалъ воинъ, когда я увидѣлъ что тебе взяли во время самоотверженнаго прислуживанія исповѣдникамъ Христовымъ, когда я увидѣлъ, что тебе влекли по улицамъ въ цѣнахъ, какъ и всякаго осужденнаго, когда я увидѣлъ, что тебе какъ и другихъ вѣрующихъ осыпали насмѣшками и проклятіями, когда я узналъ, что твое имя вписано въ смертный приговоръ на ряду съ другими осужденными еденственно за то, что оне Христіане; тогда сказалъ самъ собѣ: теперь мое дѣло кончено, и я не пошевелю пальцемъ для того, чтобы спасти тебе.“

„О какъ ты уменъ, благородень и преданъ, добрый Севастіанъ! Твоя дружба ко мнѣ похожа на любовь Божію“ сказалъ Панкратій, заливаясь слезами и бросаясь на шею воина. „Позволь мнѣ предложить тебѣ еще одну просьбу, не оставляй мене и передай моей матери мою послѣднюю волю.“

„Желаніе твое будетъ исполнено; хотя бы то стояло мнѣ жизни. Впрочемъ, мы не надолго расстаемся съ тобою, Панкратій“ сказалъ Севастіанъ.

Въ то время діаконъ подошилъ и сказалъ имъ, что все приготовлено для совершенія таинства въ самой темницѣ. Молодые люди осмотрѣлись вокругъ себе и Панкратій былъ пораженъ не ожиданиымъ зрѣлищемъ, представившимся его очамъ. На полу

темницы лежалъ священномученикъ, пресвитеръ Лукіанъ. Руки и ноги страдальца были обремены тяжкими цѣпами (catastae), такъ что онъ не могъ рушиться. На груди его Репаратъ положилъ въ три ряда сложенный льянный убрूसъ вмѣсто антимиаса и на тотъ убрूसъ поставилъ хлѣбъ и сосудъ съ виномъ и водою, который поддерживалъ своими руками. Очи достойнаго пресвитера были обращены къ небу, между тѣмъ, какъ уста его произносили обычныя при совершеніи таинства молитвы. За тѣмъ каждый изъ присутствовавшихъ мучениковъ подходилъ и съ словами благоговѣйнаго умиленія причащался божественнаго тѣла и крови.

Отъ могущество св. Церкви! Якбы ны были неизмѣнны ея законы, она всегда находила возможнымъ примѣнати ихъ, не нарушая къ самимъ исключительнымъ обстоятельствамъ. И самое, повидимому, исключеніе только болѣе нагляднымъ образомъ подтверждаетъ общее правило. То правило: Божественное таинство тѣла и крови Христовой должно быть совершаемо на мощахъ мучениковъ. Тутъ мы видимъ совершеніе таинства на тѣлѣ мученика и самимъ мученикомъ. Правда, онъ еще живъ, его сердце бьется еще подъ Божественными „стопами Божественнаго Агнца“ но онъ со всею справедливостію могъ бы примѣнати къ себѣ слова Апостола: живу не ктому азъ, но живетъ во мнѣ Христосъ (Галат. 2, 20). Тутъ онъ жевый образъ Божественнаго Искупителя, который въ своей вѣчной жертвѣ былъ и „приносяй и приносимый.“ И едва ли былъ когда нибудь жертвенникъ, болѣе достойный Жертвы!

„Причащеніе въ темницѣ“ учитъ насъ, какъ годится дорожити живоноснымъ приобщеніемъ святѣйшаго тѣла и крови Христовыхъ. Оно можетъ послужити живымъ и благотворнымъ упрекомъ для тѣхъ, которые за мелкими житейскими заботами не находятъ времени вкусети отъ Божественной трапезы. Оно сильнѣе всякаго поученія обличаетъ тѣхъ на многіе годы сами себе отлучаютъ отъ таинственнаго общенія съ своимъ Искупителемъ. или принимая небесную пищу, исполняютъ тотъ Христіанскій долгъ съ холоднымъ равнодушіемъ. Мы иногда тяготимся оставить на короткое время свои обычныя занятія и не многіе дни посвятити на должное преготовленіе къ святѣйшему таинству; тогда какъ для того преготовленія не только не встрѣчаемъ ниякихъ препятствій, не повергаемся ниякимъ опасностямъ не обязываемся приносить тяжкихъ жертвъ, на противъ призываемся къ нему св. Церквою и въ ея установленіяхъ находимъ всевозможныя къ нему удобства и пособія. А древніе св. мученики должны были искати возможности удостоиватися св. причащенія, окруженные смертельными опасностями, готовые на всякія жертвы, и все преодолевали на все рѣшались, не считали себе въ правѣ отказуватися отъ таинственной трапезы подъ якими то ни было предлогами.

Lămurire scurtă a câtor-vă sentințe din capul 3 alu Eclesiastului.

Trăducere liberă din articolul primă, Numărul 7, alu foaiei pentru poporū „Nauca“, care ese in Viena, redactată de dl Daniilu Cozarisciucă.

T o a t e - ș i a ũ t i m p u l l o r !

Așá a urđitū Dumneđeū lumea: tuturorá li-a otărítū timpul, toate își aũ începutul lor, crescū, îmbetrānescū și se prefacū după menirea lor. Numái Elū singurū, Điditoriul a toate, este fără începutū, nu cresce, nici nu se schimbă. Înăntea lui ũă miă de ani sũntū ca ũă unică đi. Ceriul și pāmēntul s'aũ făcutū cu cuvēntul Lui, și ascultă de voia Lui și o împlinescū. Elū fiă-cării făpture i-a datū ũă lege otărítă, care omul nu o poate schimbá cu toată înțelepciunea lui și cu toată puterea lui, eară înțelepciunea cea adevērată stă într'aceea: să cunoscí acele legi și să le întrebuinteđi în folosul tēu.

T i m p ũ e s t e d e n á s c u t ũ , t i m p ũ d e m u r i t ũ !

Toate în lume își aũ începutul lor, nascerea lor. A fostū unū timpū, cândū nu erá pāmēntul, ci numai Spiretul lui Dumneđeū se purtá de-asupra apelor. Domnul însă a đisū: lumină să fiă! și lumină fú; și pāmēntul s'a făcutū, și ascultă de legea lui Dumneđeū și o împlinesce deplinū. Pāmēntul nu se poate rotí în giurul osiei sale decâtū în câte 24 de oare și nici ũă-dată điua cu noaptea la unū locū n'are cu unū minutū, ba nici cu ũă secundă mai multū ori mai puținū decâtū 24 de oare. Pāmēntul nu sporesce nici nu se întărđiá în rotirea sa, precum se întēmplă cu roata de rōndū, care se mișcă ũă-dată mai rāpede, altă dată mai încetū, ci elū se rotesce totū într'una acuma de miī și miī de ani, nici cu ũă secundă mai degrabă ori mai tārđiū, ci totū-una asemenea.

Așá de stātornică și neschimbată este legea lui Dumneđeū! Atāta timpū i-a otărítū pāmēntului Điditoriul lumii. Și în giurul soarelui își face elū cursul totū-una ũă-dată în 365 de đile, 6 oare, 48 de minute și 48 de secunde și nici ũă-dată nu sporesce nici nu se întărđiá nici măcar cu unū minutū. Atāta-i timpul lui, cel-ū numimū noi anū!

Aşa au toate în lume timpu otăritu de nascere și timpu de moarte. Totu, și ori și pe ce am pune ochiul, are timpu otăritu. Oul de găină are timpu de 20 de zile, și micul ou de albină totu timpu de 20 de zile. Totu într'acelu timpu ese puil din găoace, eară albina din chiliuța fagurului. Aşa toată vietatea își are timpul seü: chiaru și omul este supusü cu trupul la asemenea lege; se nasce, se desvoaltă, ajunge la culmea puterii, apoi scade, îmbetrănesce, și-i vine timpul de moare: eacă, în toată vieața lui este elü supusü timpului.

T i m p u d e p l â n t a t u ș i t i m p u d e s m u l t u c e l e p l â n t a t e.

Omului îi șerbesce primăvara, ca să plăntețe, să sāmene, eară vara și toamna, ca să adune. Aici a înverditu earba, aice a îngălbinitu și aice îi și miresce: hârlețul și plugul răstoarnă eară pāmēntul. Astü-feliü e cursul seaü cununa anului!

T i m p u e d e u c i s ü ș i t i m p u d e v i n d e c a t ü.

Rēsboiul, aceea vargă a lui Dumneđeü, eacă! și elü nu-i să nu fiă. După resboaie popoarelor li-i mai ușorü, tocmai așa, cum după tunete par-că înviă toată firea. Dară celor-ce mergü la resboiü li-i aminte să ucidă câtü de mulți. Într'aceea-i mărirea lor. Și-și batü capul să-și găsească totü mai bune arme. Și începe rēsboiul a ferbe și cadü mi de mi. Pre cei morți nimene nu-i înviă nici îi va înviă decâtü Dumneđeü sântul; pre cei răniți îi vindică și ei uită de toată dușmănia, îi vindecă ca pre de-aproapele lor. Eată întru adevērü t i m p u d e u c i s ü ș i t i m p u d e v i n d e c a t ü.

T i m p u e d e r ē s i p i t ü ș i t i m p u d e đ i d i t ü.

Cele vechi și-au implinitu timpul șervițului și se rēsipescü, eară în locul lor se đidescü noaüe, mai bune și mai frumoase. În locul orașelor celor vechie se đidescü orașe noaüe.

Și totü așa mai departe descrie Ecclesiastul schimbarea timpului.

E s t e t i m p u d e p l â n s ü ș i t i m p u d e r i s ü, și așa pēnă în căpētü, neîntreruptă schimbare. Cele vechi se trecü, cele noaüe se facü și toate în folosul omului, carele e menitü a lucră și a face bine în vieața sa. Și toate cele bune, ce le are o m u l, s ü n t ü d a r u r i l e l u i D - đ e ü.

Însă pre lüngă mulțimea aceea de bunătăți ce-i sântü gătite omului, mai este și üă mulțime de rele. Cătă nedreptate nu se face în lume! Vai, cumu-sü judecățile omenesci! Cela ce-i neomenosü, ilü strâmbătătesce pre celü omenosü, pre celü dreptü. Și celü dreptü nu află dreptate

față cu celū fără-de-lege, și dice: Dumneđeū sa-lū bată! Cu vorba asta dice, că e s t e Dumneđeū și-și mărturisesce credința în vieața cea viitoare. Nu se poate, ca toate să aibă căpētū în lumea această; căci atunci n'ar mai fi dreptate. D-đeū nu-lū poate lăsá pre celū sēracū în suferință vecinică, neci împune aice omului sumețū și fără-de-lege a nu fi fără-de-lege și sumețū. Fără îndoieală trebuie să fiă vieața de veci, unde să afle, celū-ce a pătimitū cu nedreptate, rēsplată, eară pedeapsă celū-ce a strâmbătătitū pre alții.

Și ce s'ar alege din omū, dacă n'ar avé credință în vieața viitoare, în vieața după moarte? Nemicū mai multū decâtū unū dobitocū. Eară dobitocul nu scie de adevērū, nici de dreptate, nici alta-ce-va, afară decâtū de instinctul, de a se săturá și a se îmulți. Trăiesce leul și ursul și lupul și hiena din carnea altor dobitoace, fără să scie de îndurare, și varsă sânge cu poftă mare. Adevēratū, că și omul varsă sânge dobitocescū, și ce-i mai răū chiarū și omenescū, dară asta n'o face cu dragū, ci de nevoiă. Și este dorința oamenilor, de a delăturá vērsarea de sânge în rēsboaie și a întroduce unū tribunalū, care să înlocuiească rēsboiul.

Și ce s'ar alege din omū, dacă n'ar crede în nemurirea sufletului sēū? cine ar voi să sufere pentru adevērū, cine și-ar pune vieața pentru alții, cine ar mărturisi adevērul? Atuncia n'ar mai esistá nici jurământul, și făcētoriul-de-rēū ușorū ar ucide și furá; cuvēntul nimēruia n'ar avé credere, căci n'ar fi cūgetul omului; de a-lū luá pre D-đeū de martorū, âncă nu ar fi cu putință, căci cine nu crede în nemurirea sufletelor, nu crede nici în D-đeū. Atuncia ar mai esistá poate frica de pedeapsă, mustrarea cugetului însă de bună samă că nu. Atunci dacă ni-ar stá cine-vá în cale, 'l-am ucide; atunci dacă l'-am pismui pre cine-vá seaū nu l'am suferi, i-am da focū; de judecata lui Dumneđeū nu am avé să ne tememū, eară de judecata omenească ne-am sci ascunde.

Astū-feliū de vieață fericită staū gata nihilistii să ni dăruiească! Ei ne învață să nu credemū în Dumneđeū, în nemurirea sufletelor, în judecata cea de pe urmă. Cine-i mai tare, acela-i și mai mare, consciința în ochii lor nu-i nemică, eară adevērul stă întru aceea: mănâncă, bé, desfăteađă-te, — tocma așa ca dobitocul. Ferească-ne D-đeū de nisce învățatori ca aceștia. Pe urma lor s'ar nasce rēsboiul tuturor contra tuturor, toată lumea cu sânge s'ar încruntá. Chiarū împēratul Solomonū li-a pētrunsū cu mintea lui toate acestea, dară n'a datū de

învătătura despre viața cea vecinică, care a adus'o neamului omenescă abia Mântuitorul. Și este învățătura aceasta unu lucru mare și bun, ea i-a arătatū omului altă cale spre fericire. Christosū ni-a dăruitū viața vecinică. Credința întru viața cea veciucă ne fericesc aice pe pământū; ea ne învață a suferi, ea rămâne cu noi în oara morții. Fericitū este așa-darā omul, carele trăiesce în astū-feliū de credință. Dar amarū necredincioșilor, cari se asemenează dobitoacelor fără de minte!...



Conștiința dătorinței. *)

Toată trecerea și toată valoarea omului depinde dela modul, cumu-și scie împlini dătorințele împreunate cu viața și pozițiunea, ce o ocupă în societate.

Dătorințele omului crescū în rēportū cu mersul societății pre calea culturēi și a civilizațiunii. Astă-đi fiă-care omū are mai multe dătorințe, de câte le aveăū bētrānii. S'aū înmulțitū pretensiunile oamenilor și cu ele s'aū înmulțitū neapēratū și dătorințele lor.

De aceea viața de astă-đi și cere pre toate terenele ūă muncă multū mai intensivă, de cum se cereă mai 'nainte, și numai încātū se supune omul la aceasta muncă, poate contā și se poate asceptā la ūă viață și stare mai bună.

Astū-feliū fiindū astă-đi împregiurările vieței, este cu neputință, ca omul să-și imputineđe dătorințele; și deci trebuie să caute calea și mijlocul, prin carele să le poată îndeplini toate la timpū și cātū se poate de bine.

*) Acestea reflexiuni foarte adevērate li reproducemū din „Biserica și Școala.“ Acestū điarū e redactatū în modū foarte practicū; elū nu se rădică în sferă mai 'naltă decātū îi permite cultura și trebuința cetitorilor sēi, nici nu se coboară mai josū. In asemene regiune se cam susțineā „Orodoxul“, care a apusū de curēndū, și foata Prea Sānției Sale pār. Calistratū Orleanū. care și-a închinatū steagul mai de demultū. Acuma în Romānia nu esistā ūă foată, care ar curēspunde priceperii majorității cetitorilor ei. Aceasta credemū, că ar trebui să o iaie în privire „Revista teologică“ și mai alesū „Biserica ortodoxă romānă.“

Mijlocul unicu siguru, carele ne poate pune în pozițiunea, de a îngrijî, ca toate să le facem, este, ca în totu momentu să scim, să ni dăm ū sama de ceea-ce am făcut ū și de ceea-ce avem ū să facem ū. Dători sntem ū adecă în totu momentu a ne supune unu esamen ū aspru, ca să vedem ū, dacă corăspundem ū pre deplin ū, dacă lucrăm ū totu ceea-ce înși-ne ni-am impus ū a face în starea și pozițiunea, ce o ocupăm ū.

Acest ū esamen ū produce neapărat ū în noi un ū simțementu, carele este un ū simțementu de plăcere, dacă din esaminarea noastră aflăm ū, că am făcut ū în adevăr ū ceea-ce dători am fost ū a face, eară de altmintrea este un ū simțementu de neplăcere, când ū aflăm ū, că ne-am lăsat ū și n'am implinit ū ceea-ce am fost ū dători a îndeplini.

Repețind ū omul des ū acest ū esamen ū, se produce într'însul tot ū mai mult ū dorul, de a fi mai acurat ū în afacerile sale, mai prompt ū și mai plecat ū a leface toate pe cât ū se poate de bine, eară acest ū dor ū se numesce consciința dătorinței.

Cu cât ū aceasta consciință este mai puternică, cu atâta omul este mai apt ū pentru toate afacerile vieței. Ea devine controala cea dintâi ū a faptelor omului, și într'una controala și forul cel ū mai puternic ū. Dincontra dacă aceasta consciință este slabă, atunci omul devine nepăsători ū față cu toate cele și necapace de progres ū și înaintare.

Fiind ū de atâta preț ū aceasta consciință, fiă-care om ū are a se îngrijî de desvoltarea ei, eară desvoltarea se întemplă, dacă ni esăminăm ū cât ū de des ū starea, în care ne aflăm ū, starea dătorințelor împlinite și a celor ce avem ū a le îndeplini.

Desvoltarea acestei consciințe are a-și luă începutul de-ūă-dată cu educațiunea, și are a se continuă ne'nterrupt ū în tot ū decursul vieței. Să învețe pruncul din casa părinteasca, pentru-ca să se poată întări apoi tot ū mai mult ū prin școală și prin vieță în convingerea, că valoarea omului, bunăstarea, progresul și înaintarea lui depind ū dela modul, cum ū și îndeplinesce dătorințele și cum este de desvoltată în internul lui consciința lor.

Se dice, că timpul nostru nu este favorabil ū dătorințelor și prin urmare consciinței dătorinței, precum și că astă-đi este multă ușurință în lume. Adevărul însă este, că astă-đi se întemplă multe, cari nu dovedesc ū tocma multă consciință de dătorință. Altor neamuri poate că

li dă mâna să nu-și facă mulți scrupuli în punctul acesta. Dară ceea-ce după împregiurări li poate fi permisă altora, nu ni este permisă noaue, cari sântemă uă biserică și unū poporū, carele abia acum am pututū începe a ne pune și noi pe calea desvoltării.

Avemū multe, foarte multe de făcutū și în vieața privată și în vieața publică, și trebuie să le facemū toate răpede, pentru-că timpul este scurtū și-și face cursul, fără să țină samă de noi. Avemū a ne întemeia și creă atătū ca oameni privați, câtū și ca biserică și poporū uă stare și soarte mai bună.

Ne trebuie deci, ca să ne armămū cu multă consciință de dătorință, pentru-ca toate să le putemū face câtū de iute și de bine.

Cum stămū oare în punctul acesta, oare desvoltată-i în noi de ajunsū consciința, de a le face toate și a le face câtū se poate de bine?

Toți facemū de sigurū, ceea-ce putemū, dar mai rămânū de sigurū încă multe și nefăcute. Și dacă rămânū, urmarea este, că nu este destulă consciință preste totū și la toți, seau celū puținū nu este atăta consciință, de câtă avemū lipsă.

Darū ceea-ce n'avemū, trebuie să ni câștigămū, eară la acestū câștigū putemū ajunge, dacă ne'nteruptū ne vom întrebă și ne vom esămină, ce facemū și ce nu facemū, precum și că pentru ce nu facemū ceea-ce dători sântemū a face.

În sciință să ni fiă deci totū-dea-una, că răul seau binele, de care avemū parte, nu este consecința unei întâmplări, ci curatū numai rezultatul, urmarea firească a faptelor și a modului nostru de vieață.

Nu-i vorbă, ne întrebămū noi și încă adesea ne vom fi întrebându de ceea-ce facemū, dară — cum și cum nu, — sfârșitul este, că totul se reduce la unū felū de plângeri și la nesce căinări, cari din nefericire se audū prea adesea, și adecă cu vreme și fără vreme.

Sântemū dușmani ai acestui soiū de plânsori, pentru-că nu ni face nici celū mai micū serviciū, dincontra ne iriteađa, ne deprinde a pune vina unul pe altul și așa a ne înstrăină unul de altul.

Plânsorile nu înceată și nu vor încetă pre această cale. De toate însă vom putē neapăratū scăpă, dacă în fiă-care momētū ne vom deprinde a ne întări totū mai multū în consciința dătorinței.

Aceasta este calea, care-lū conduce pre omū și apoi și totalitatea la stare bună.

P r e d i c ă

pentru Duminica a 20 după Rusalie.

„Și apropiându-se de porțile cetății,
eacă, că scoteau pe unu mortu.“

Luca 7, 12.

I u b i ț i l o r c r e ș t i n i !

Adevărul, cum-că Isusă Christosă este înviarea și vieața, ni-'lă demustră deplină sânta evangeliă de astă-zi. Ea ni spune, că trecându ăă-dată Isusă prin Galilea, veni și într'ăă cetate, care se chiămă Naină, și fiindă aproape de porțile cetății, eacă că-lă scoteau pe unu mortu. Acelă mortu eră unu tēnērū, unicul fiū alū unei vēduve. Ea se ținea plângendū urma sēcriiului fiului ei, și dimpreună cu dīnsa și multū poporū.

Moartea, iubiților, este totū-dea-una dureroasă, dară mai alesă atunci, cândū se întēplă de se despărțescū de ăă-l'altă doăă inime pline de iubire. Atunci se cere în adevērū multă putere morală, ca omul să nu simțască prea tare durerea, ce-lă pētrunde și-lă sfășiă la astfeliū de despărțire. Dară cândū plānge și se vāietă maica vēduvită lūngă sēcriul unicului ei copilū, cu carele i-se duce și sprijinul cel mai de pe urmă în vieață, atunci, o atunci — și relegiunea respecteadă lacrimile acestea.

Mântuitoriul vede îngropăciunea fiului vēduvei, o vede pe maica, ce și-'lă bocesce cu amarū, vede și poporul, ce jălesce cu dīnsa împreună și dice cătră maică: Nu plānge; apoi cătră tēnērul mortu: Tēnērule, ție îți dicū, scoală-te! Și eacă mortul se și sculă și începū a grăi!

Ne mai trebuie așa-dară mai mare dovadă despre adevērul, că Isusă Cristosă este înviarea și vieața? Iubiților, noăă ni este datū și mai multū, și chiarū și cei rēū-credincioși trebuie să creadă în elū, dacă audū cuvēntul celū de vieață în ziua înviiării, cu care se întimpină credincioșii, dicēndu-și: Christosă a înviatū!

Dară va dice care-vă: moartea oare nu ne mai stăpēnesce și nu ne seceră, ca și mai 'nainte? Da, așa este, de moartea trupului n'am scăpatū, căci noi după trupū am rēmasū fii lui Adamū; dară ea a încetatū a ne îngrođi pre noi, cei-ce după spiretū ne renascemū la vieața cea noăă a Mântuitoriului nostru Isusă Christosă!

Ferice dară de noi, iubiților, că nu putem uita de moartea trupului, care este uia urmare a păcatului, căci așa ne deprindem mai ușor la viața cea spiretuală, ce am câștigat'-o prin mântuire.

Să gândim decî la moarte și să ne încredințăm astă-đi cu ajutorul lui D-đeu, că ea, de și-i comună tuturor oamenilor, totu-și nu-i așa de fioroasă pentru închinătorii cei adevărați ai lui Christos.

Luați a minte!

I.

Cătú timpú ni-a hotărítú bunul D-đeu, ca să călătorim în valea această a plângerii, în care locú anume avem să ne oprim și în ce chipú are să ne ajungă moartea, aceasta nu o scimú. Nici unui murtoriú nu-i este datú a scí, cândú, cum și unde are să-și închidă ochii.

Dară atáta o scimú bine, că trebuie să murimú și că în totú minutul ne poate ajunge moartea.

Noi vom muri! Nu-mi veți cere, ca să vă o dovedescú aceasta. Úa unică ochire la mormintele celor-ce au trăitú înainte noastră și cu noi, este de ajunsú, ca să ne încredințămú, că și noi vom merge într'acoló, unde s'au dusú ei.

Căutați în lumea cea mare și largă, cátu-i de frumoasă, cătă desfátare și plăcere nu găsimú în ea, și cu toate acestea, ori-ce lucru ni vestesce moartea; căci cele-ce se petrecú într'insa nu suntu decátú repetirea cuvintelor din s. scripturá: Toate cele páméntesci suntu trecetoarie și deșertáciunea deșertáciunilor, toate suntu deșertáciuni! Câmpiele înverdescú și eară-și îngălbinescú; florile înflorescú și eară-și se vescelescú; soarele răsare și eară-și apune; primăvara se nasce úa lume noaúă și voioasă, eară eara o amortesce!

Dară să căutămú, iubiților, și la noi. Aú nu-i toată viața noastră murire necontenită? Aú nu este prima oară din viața noastră într'una și primul pașú spre moarte? Aú nu se apropiá de capétul lor pașurile noastre, cu cătú pășimú înainte? Aú nu stoară timpul în măsura, în care înainteadá, și oare nu sámená ale noastre cu unú isvorú, ce curge pêná-ce se révarsá în fundul mării? Dumneđeu ține moartea în mână, precum đice Tartulianú, ca unú cuțitú, cu care taiá, desface, rumpe, și nu-i cruță nici pre împérații, cari poartă coroană în capú, și nici slugile lor, cari trăiescú în atérnare dela ei. Toți trebuie să moară!

Da, toți trebuie să murim, căci cu toții ne tragem de la Adam și Eva. Adam și Eva și-au câștigat moartea nu numai lor-și, ci și noastră. Ei dându-se amăgiți de viclenia șerpelui, au gustat din pomul cel oprit, au pierdut îndurarea lui Dumnezeu și s-au îmbrăcat în stricăciune, încât acum toți cei-ce ne tragem de la dinșii, trebuie să gustăm paharul morții.

După-ce rosti Dumnezeu asupra lui Adam și a Evei osînda, ce și-au agonisit-o, Cheruvimul i-a scos din rai afară și ușele raiului s-au închis, iară porțile iadului s-au deschis.

Eacă, fraților, pricina, de ce trebuie să murim; eacă începutul mormintelor și al țințirilor! Ce jalnică aducere a minții! Și totu-și, ferice de noi, că-i numai jalnică, și nu și plină de fiori, precum era mai înainte de Christos!

II.

Adevărat, că și astăzi îl ajunge pe omul ăla jale, aducându-și aminte de moarte. Să-ți închizi ochii și să nu-ți vezi mai mult soția și copiii, acesta-i lucru greu; și astăzi îi este omului greu să se ducă din lume și să-și lase neamurile și prietini. Dară totu-și mai ușor-i a muri astăzi, decât înainte de Christos; căci numai cei fără-de-lege, numai păcătoșii, cari uită cu totul de pocăință, numai aceia tremură, când se apropiă de oara morții; însă cei drepti și curvioși, cei-ce s-au pocăit de păcatele lor, n-au ce să se îngrodească de moarte. Asupra noastră nu mai are moartea puterea, ce a avut-o mai înainte. Pre dulcele nostru Isus s-a îndurat de noi, și ni-s-a făcut răscumpărător și mântuitor. Toate cele-ce și-le au agonisit fiii neascultării, le-au luat Christos asupra-și, ca să împace mânia cea dreaptă a lui Dumnezeu, ce era pornită asupra neamului omenesc. Când și-a întins Christos mânele pe cruce, fiind străpuns cu patru pi-roaue, și când și-a dat sufletul în mânele părintelui, dicînd: s-a s e v e r ș i t ũ, atunci s-a făcut răscumpărarea noastră de chinurile iadului și atunci a împăcat cerul cu pământul și s-au deschis iarăși ușele raiului. Cu moartea a învins Christos puterea morții; însuși iadul spăimîntat, când s-a pogorît Christos cu sufletul într'însul, ca să rumpă lanțurile lui și să-i scoată pe fiii lui Adam. De atunci a slăbit puterea morții asupra oamenilor și a încetat stăpînia iadului asupra celor adormiți!

Toți cei-ce credem în Christos și pădim poruncele lui, scim, că vom învia! Pentru noi moartea nu-i decât un somn, din carele ne vom scula eară-și, și mormântul uă ușa, prin care vom intra la vieața noaă!

Aceste ne asceaptă pre noi cei-ce credem în Christos și cu aceasta nădejde să ne mângăiem noi pururea! Decă să nu ne îngrozim de moarte, ci maș vêtosă să ne gătăm de venirea ei și să o asceptăm în linisce, pentru-că Christos a rădicat delă inimele noastre frica de moarte.

Eară tu, o Doamne! carele ai mângăiat pre vèduva din Nain și ai învial din morți pre fiul ei; tu, carele ai tēmpit acul morții și ai frânt puterea iadului, tu, o Doamne, varsă și acum mângăiare în inimele noastre și ni dăruiesce ușurare în oara morții, căci ție unuia ți-se cuvine mărire, închinăciune, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Dr. Em. Voiuțchi.

Науки для народа.

XVI.

Блаженн чистіи сердцемъ, яко тии Бога узрятъ.

Скоро dokonчила господиня тканье, и здоймила она полотно зъ кросень, то не можна зъ него вже и сорочку шити, бо полотно еще соровате, шорстке, брудне и небълене. Щобы полотно мягоньке и бъленьке стало, треба его въ попелъ золити и довгій часъ бълити. По при садочокъ тече малый поточокъ, а берегомъ стелеть ся мягонька травичка. У потоць мочить господиня полотно и простирае его на травичку. Скоро оно высохне, знова его мочить и зновъ на травичку стеле, щобы его сонце высушило. Не день, не два тревае ся работа, съ часомъ зробило Боже сонечко чудо; полотно стало якъ той снѣгъ бѣле, що про любки зъ него сорочку вкрити, вшити и въ недѣленьку убрати.

Подобно дъесь, бр. хр., съ сердцемъ чоловічеськимъ. Чисте и непорочне було сердце первыхъ людей, нашихъ прародителъвъ, Адама и Евы, допоки они вѣрно сповняли заповѣди Господни. Діаволь ихъ скусивъ, они не повиновались волѣ Творця, утратили чистоту сердца и омрачили въ собѣ свѣтлый образъ Божій. Отъ тогды въ сердцю унавшого чоловіка и его потомковъ, вмѣсто свѣтлого образа правды, чистоты и святости напечатовъ ся темный образъ нечистоты, беззаконія и брехнѣ. Премилосердный и всеблагій Господь Богъ не оставивъ родъ людскій въ грѣховной безодни, Онъ искупивъ насъ кровію Свого Сына Единороднаго Господа нашего Іисуса Христа, подавъ намъ возможность на ново попередною чистотою и непорочностію красоватись. Трудно, дуже трудно, щобы сердца кожного христіанина чистотою величалось; сей свѣтъ повенъ покусь, а чоловікъ больше склонный до злого якъ до доброго; вже Мойсей о томъ говорить: „*Помышленіе нашего сердца отъ юности направлено.*“ (І. Мой. 8, 21.) Щобы наше сердце чистотою приодѣлось, щобы стало ясене, якъ то выбълене полотно, на то треба намъ неперестанно старатись, щобы въ нашомъ сердцю не було мѣсця для грѣховной мерзости и беззаконія, но щобъ въ нѣмъ лишъ засѣвъ христіанской чистоты плодносно росъ и розвивавъ ся.

Що деготь для бѣлого полотна, то грѣхи для чистоты нашего сердца. Дегтемъ можъ полотно, а грѣхомъ сердце такъ замазати, що абысь що не робивъ, то вже годъ позбутись того гидного, чорного пятна.

Чистоту сердца тратять люди, котри слова Отченаша: „*и не ввиди насъ во искушеніе*“ розумѣти не хотять и на свѣтъ лишъ для

тѣлесного, шкродливого наслажденя, вдоволненя своимъ свкернымъ страстямъ жіють и забувають, що св. Ев. Іоаннъ говоритъ: „*Mіръ весь во зль лежитъ*“ — „*все, еже въ міръ, похоть плотская, и похоть огнь и гордость житейская.*“ (І. Пос. Іоан. 5, 19, 16.)

Клаки, вечерницъ, храмы, танць, гулятики и т. д. все то можна назвати гнѣздами, де покуса квочить ся, де найбільша опасность чистотѣ нашего сердца грозить. Не одинъ паробокъ, не одинъ жонатой мужъ утонувъ при такихъ случаяхъ въ мерзости тѣлесного, гидного наслодженя мовъ въ глубокомъ морѣ наповнивъ ся плюгавихъ, смертоносныхъ ранъ, утративъ здоровье тѣла и спасенье души. Не одна дѣвчина, не одна разъ честна господиня згубила при такихъ случаяхъ свою славу, свою невинность, стягнула на себе и цѣлу свою родину соромъ и ганьбу и стала на вѣки пропащею, безстыдною женщиною. Якъ намъ отъ подобныхъ искушеній стеречи ся, о томъ научае насъ премудро Іисусъ сынъ Сіраха и царь Соломонъ кажучи: „*Не срѣтай жены блудницы, да не како впадеши въ стѣти ея. Къ стѣвающей не примѣшайся... Дѣвы не назирай, да не когда соблазнившися въ красоту ея. Отверати око твое отъ жены красныя... отъ сея похоть яко огнь разгаряется. Съ мужатицею отнюдъ не стѣди съ нею въ вѣтъ.. бо духомъ твоимъ поползнешися въ пагубу.*“ (Кн. Премудр. Іисус. Сір. 5, 9.) „*Ввяжетъ ли кто огнь въ нѣдра ризъ же своихъ не сожжетъ ли; или ходити кто будетъ на угліяхъ огненныхъ, ногъ же не сожжетъ ли: тако вшедый къ женѣ мужатый не безъ вины будетъ, иже всякъ прикасайся ей.*“ (Кн. Прит. Сол. 6, 27.) А св. апостоль Яковъ пише: „*Каждый искушается отъ своя похоти; похоть раждаетъ грѣхъ, грѣхъ же содѣланъ раждаетъ смерть.*“ (Пос. Як. 1, 14, 15.)

Сли хто до огню дровъ додаеть, оливы або нафты доле, то тымъ огонь не згасить, но зболшитъ. Хто не стереже ся покусы (искушеній), хто слѣнымъ рабомъ своеи похотливости, найъ выбачае, сли марно въ беззодни пропаде, если зъ грѣховной мерзости збавитись не може. Найкрасшій прикладъ, якъ можемо мы съти покусы оминати, подавъ намъ Іосифъ египетскій. Не уважавъ онъ на скусу хорошей жены знатного Египтянина, но скорше выбравъ страданя въ темници нѣтъ обѣнятя похотливой, вѣроломной жены.

Погляньте, бр. хр., на жертвы сластострастя. Передъ вами стоять не парубки но молоди дѣды; разъ були они здорови, росли, гарни, кто ихъ бачивъ то и говоривъ: си станутъ годостію отчины, подиорою родины! Они же стали рабами грѣха, скверности и мерзости, они теперь не досить, що пропащими людьми здѣлались, но они еще и другихъ на погубный мановець вабятъ.

Подивѣть ся на безчисленни звездениць, они стали служниціами пекла; грозный ихъ плачь, ихъ крикъ, ихъ розкаянье ажъ

до неба возносить ся: въ моѣмъ цвѣту я марнѣю, въ молодости для некла зрѣю, Боже милостивый глуха я була для голоса твоихъ заповѣдей, чула лишь прелестный голосъ обману и блуду; теперь я на вѣкъ пропала, наслѣдницею здѣлалась твоего проклятя, ада вѣчнаго!

Той христіанинъ тратитъ чистоту сердца, котрый привикъ языкомъ грѣшити, котрый забувае, що „языкъ, се малъ огонь велики вещи сожигаетъ, онъ льнота неправды скверня все тѣло“ (Пос. Як. 3, 6); „яко всяко слово празное, еже аще рекуть чловѣцы, воздадутъ о немъ слово въ день судный.“ (Мат. 12, 36.)

Кто не стыдае ся соромныхъ, гидныхъ говорокъ, той не може христіаниномъ называтися; бо чловѣкъ, котрый лишь плюгавыми словами свой языкъ оскверняе, той достоинъ нашої зневаги, нашего сожалѣня, бо доводитъ онъ, що и его дѣла таки, яка его мова. Гляньте на стыдливого чловѣка! Черезъ цѣле его житя не промовивъ онъ скверного слова, а сли случилось ему безстыдну мову почути, то онъ якъ той буракъ лишь покраснѣвъ и сквернословныхъ людей якъ чуму-заразу оминавъ, ему завсѣгды на умъ слова ап. Павла: „Всяко слово гнило да не исходитъ изъ устъ вашихъ“ (Еф. 4, 29); „стережися сквернословія и бусловія“ (Еф. 5, 4); „бесѣды злы тлятъ обычаи благи“ (I. Кор. 15, 33).

Памятай, сквернословче, твои слова стануть тобѣ на страшномъ судѣ острыми гвоздями, они твое сердце безъ конца мучути муть, бо ты мѣсто, щобъ твоего собрата научавъ, его на дорогу добродѣтели направлявъ, въ его сердце чистоту и невинность саживъ, ты твоѣмъ языкомъ, котрый есть отвертымъ гробомъ, зъ которого гидный, незносный смродъ гнилизны и смерти возносить ся — невиновату душу твоего ближнего згубною раною, смертиносновь отрутовъ наповняешъ и кожде благородне чувство въ юномъ сердцю умертвляешъ, твое сквернословіе кинуло въ умъ твоего собрата губительну искру, она неборомъ всѣ его похоты и страсти зажжетъ и страшный, грозный пожаръ произведе!

Все въ менѣ обуряеся, сли подумаю, яки при клакахъ, гулятикахъ, весѣляхъ безстыдни спѣвы, паскудни говорки, промовки и загадки чути, розумного, богобоязлывого слова не почувешъ ни отъ старого, ни отъ молодого.

Сквернословіе росте буйно и розкошно на той нивѣ, котру пилненько горѣвкою поливають. Пьяный, захмѣленный нѣколи не кладе свои слова на вагу, ему байдуже, що его мова заразою, що онъ въ невинни ще сердца ліе шкодливого тройла. Чижъ намъ дивоватись зъ пьяницъ, сли онъ сквернословить? Пьяница не мае ни чести, ни поваги, онъ извергомъ ада, смѣтьемъ, котре на гной кидае ся. *пьяный чловѣкъ приложися скотомъ несмысленнымъ и уподобися имъ*“ (Пс. 48, 13).

Яки слѣды лишае за собою пьянство, можъ изъ святого Письма доконатись. Во первыхъ стае ся онъ нищимъ старцемъ, бо на брагу-горьвку онъ весь свой маетокъ пускае, свою жену и дѣти осирочае. Исусъ, сынъ Сираха такъ говоритъ: „*дѣятель пьянивый не будетъ богатъ*“ (Ис. Сир. 19, 1) а царь Соломонъ зновъ: „*любяй вино не обогатится*“ (Прим. Сом. 21, 17). Во вторыхъ тратитъ пьяница свою честь, свое здравье и лагодитъ собѣ дорогу къ своему душевному упадку, до вѣчныхъ адовыхъ мукъ. Слушайте що о нѣмъ говоритъ царь Соломонъ: „*Кому горе, кому молва, кому судове, кому горести и свары, кому сокрушенія, кому сини очи; не пребывающымъ ли въ вино, и не назирающымъ ли, гдѣ пирове бывають? Аще бо на чаши и сткляницы вдасы очи твои. Послѣди же яко отъ змїя уязвенъ прострется и якоже отъ Кераета разливается ему ядъ.*“ (Прит. Сол. 23, 29—33.)

Залиши-жь пянице, твою плюгаву страсть, бѣ якъ нѣ, то знай, що вже тутъ на земли плюгава смерть тебе жде, сли съ кладки въ воду не впадешъ, то на морозъ змерзнешъ, сли зъ коня шію не втрешъ, то въ сварнѣ и бойцѣ скончишь ся, — А що по твоѣй смерти тебе очикусе, того тобѣ вже не кажу, спытайсь твоеи совѣсти и она тобѣ все докладно роскаже.

Для пяницъ нема божихъ заповѣдей, „*ему-же богъ чрево*“ (къ Фил. 8 3, 19), онъ сквернословить, горше отъ Татарина въ недѣлю а свято до люры-браги и Абрумка молитъ ся и склянками звонить, ему однаково чи его дѣти поважаютъ чи зневажаютъ, пяница не разъ за убійство въ темници, або и на шибеници свое плюгаве житье кончить.

Сластоурастїе и сквернословїе суть два гоновнѣйши пятна, котри чистоту нашего сердца затемляютъ, чоловѣка недостойнымъ роблять видѣти Господа Бога а дѣляютъ его участникомъ вѣчныхъ адскихъ мукъ. Вы, бр. хр., котрыхъ сердце еще чистотою величаесь, вы, котри съ закономъ дороги непорочности ще не зблудили, вы, котрыхъ уста скверне слово ще не промовили, вы, котри стерегли и хоронили чистоту сердца, якъ зѣницю своего ока, вы, котри накрѣпко замикали дверь ведучи къ нашему сердцю, и боронили входъ во него всякой соблазни; до васъ тычатъ ся слова Спасителя: „*Блаженни чистїи сердцемъ, яко тїи Бога узрятъ.*“

Чистїи сердцемъ увидятъ Бога, насолодятъ ся Его лицезрѣнїемъ, бо Спаситель говоритъ: „*тїи Бога узрятъ.*“ Трудно задержати чистоту сердца, но за то яка висока надгорода! Були праведники, котри вже тутъ на земли лицезрѣнїя Божого удостоились. Мы знаємъ, що патріархъ Авраамъ принявъ Бога въ образъ трехъ страниковъ, Мойсей видѣвъ на горѣ слѣдъ и отблескъ славы Божой, Илія на горѣ Хоривѣ видѣвъ Бога въ гласѣ *хлада тонка*, — въ

тихомъ вѣяню вѣтра и бесѣдовавъ съ Богомъ. Пророки: Исаія и Іеремія видѣли славу Бога; апостолы Петро, Яковъ и Іоаннъ, подъ часъ преображеня Господня, видѣли божественну славу Господа. Но совершенно зрозумѣти величіе блаженства (щастя) походячого отъ созерцаня Бога мы въ сѣмъ житю не можемъ а самого блаженства навѣтъ представити собѣ не можемо.

Блаженство лицезрѣня Бога таке велике, що Херувимы и Серафимы и правидники нѣчого больше не желали и не желаютъ, якъ только, щобы постоянно глядѣти на Бога и бути разомъ съ Немъ.

Въ такой надѣи, во надѣи лицезрѣня Божого, стараймося черезъ цѣле наше житѣе очищати ся отъ всякого грѣха и молитися съ царемъ и псалмопѣвцемъ Давидомъ: *„Сердце чисто созижди въ насъ Боже, и духъ правъ обнови во утробѣ нашей; не отвержи насъ отъ лица Твоего и Духа Твоего не отними отъ насъ. (Пс. 50) Аминь.*



CRONICĂ.

Protocolu

alcătuită cu ocajunea ținerii conferinței păstorale pe anul 1885 în Protopresviteria Storojinețului în enoria Storojinețu, în 30 Decemvre (11 Ian.) 1885/6.

I. Conchiământarea conferinței.

S'aă efectuită prin circulariul Protopresviteriei Storojinețului ddto Banila moldovinească 15/27 Noemvre 1885 Nr. 246, împărtășindu-se într'una și temele din obiectele teologice de lucrată pentru această conferință, cu deosebire pentru acei păstori de suflete, cari nu aă luată parte la conferința pe anul 1884, cândă s'aă împărtășită temele referitive, și provocându-se preoțimea ținutului a luă parte cu siguritate la conferință, avându a se face și alegerea asistintelui protopresviterală ală doilea în locul fostului parochă Georgiu Balmușă, care s'a mutată în ținutul Câmpulungului.

II. Inaugurarea conferinței.

Conformă rânduiri Protopresviteriei s'a celebrată mai ântăiă s. liturgiă în biserica parochială din Storojinețu, funcționându în soboră păr. Nicolaă Filieviciă, parochă în Storojinețu, Alecsandru Filieviciă, parochă în Davideni, și Ioană Piotrovschi, parochă în Bundenițu. După s. liturgiă s'a cântată docsologia, imbinându-se cu dinsa rugăciunile chiământării spiretului sântă.

III. Supraveghierea conferinței.

Decursul întregi conferințe câtă și afacerile ei sîngurite s'aă supraveghiată de administratoriul protopresviterală ală ținutului, păr. Ioachimă Pătrașă, netrămițendă nici Înaltul scaună Archiepiscopală, nici diregătoră politică ținutală comisari anume.

IV. Locul și membrii conferinței.

Într'ăă oară după funcțiunile bisericesci s'aă adunată în sala de sedință a casei comunale din Storojinețu următorii păstori sufletesci :

1. Cucernicia Sa administratoriul protopresviterală ală ținutului păr. Ioachimă Pătrașă; 2. C. S. asistintele protopresviterală, păr. Michailă Lucescul din Dracinețu; 3. C. S. exarchul și par. din Suceveni Ioană Dană; 4. C. S. par. din Căbesci Isidoră de Barbiră; 5. C. S. cooper. din Mihalcea Michailă Bendevschi;

6. C. S. par. din Panca Vasile Gribovschi; 7. C. S. par. din Storojinețu Nicolau Filieviciu; 8. C. S. par. din Davideni Alexandru Filieviciu; 9. C. S. par. din Presecarenii Ilie Hoștiucă; 10. C. S. par. din Bobesci Ioană Iliuțu; 11. C. S. coop. din Dracinețu Georgiu Munteană; 12. C. S. par. din Ropcea Emanuilă Palieviciu; 13. C. S. par. din Costesci Leonă Palieviciu; 14. C. S. par. din Budenițu Ioană Piotrovski; 15. C. S. par. din Hliboca Constantină Sbiera; 16. C. S. par. din Comăresci Toader Șcraba; 17. C. S. par. din Mihalcea Casiană Tomoviciu; 18. C. S. coop. din Presăcărenii Stefană Tomoviciu; 19. C. S. coop. din Broscăuțu Nicolau Țurcană; 20. C. S. par. din Broscăuțu Grigoriu Costășu.

V. D e n u m i r e a n o t a r i u l u i c o n f e r i n ț e i .

Aședându-se preoții la consfătuire și conferire după întâietatea oficiului și a vârstei, provoacă administrătorii protopresviterali pre parochul din Hliboca Const. Sbiera a fi notariul conferinței.

VI. P r e ș e d i n t e l e c o n f e r i n ț e i .

Acestei conferințe i-a președută administrătorii protopresviterali Ioachimă Pătrașu.

VII. D e s c h i d e r e a c o n f e r i n ț e i .

Rostindu-se rugăciunea „Impărate cerescă“, președintele conferinței deschide ședința și-i provoacă pre totii la consfătuire și propuneri; deci ține parochul din Dăvideni Alexandru Filieviciu cuvântarea următoare:

Au păstoriți nu trebuie să păstorească turmele? Voi mâncați grăsimea și Vă îmbrăcați cu lâna, junghiați oile cele îngrășate, dară turma nu o păstoriți.

Ezechia 34. 2—3

P r e a o n o r a ț i l o r f r a ț i î n C h r i s t o s ũ !

„Prea dulcele nostru Mântuitoriu a venită în lume, ca să stringă oile cele rătăcite ale casei lui Israilă și să le conducă la staulul mântuirii.

În lucrarea aceasta elă se asemenează cu păstoriul celă bună, care pururea veghiează, ca nici una din oile, ce îi sântă încredințate, să nu se peardă.

Astü-feliü ni-s'a făcutü elü şí noaüë esêmplu strălucitü, cum să ne purtămü în păstoria sufletească.

Prin umilinta sa ni-s'a făcutü Domnul nostru Isusü Christosü icoană sântă, după care să ne îndreptămü, ca să conducemü oile în spiretul lui la liuanul mântuirii.

Ca să fiă mântuirea eternă şí pentru întregü genul omenescü, prea dulcele Mântuitorü a aşedatü apostoli şí, încredinţându-li turma credincioşilor, li-a disü (Ioan 13. 15): „Căci v'am datü pildă, ca să faceţi precum eü v'am făcutü voaüë“, ádecă eü, învăţatoriul vostru, am învăţatü popoarele, învăţaţi-le şí voi asemenea; sântü eü blândü şí umilitü, fiţi şí voi umiliţi şí blândi, pentru-ca: „nu este servul mai mare decâtü Domnul, nici trămisul mai mare decâtü celü-ce l'a trămisü“ (Ioan 13. 16.); şí apoi: „fericiţi sântü servii aceia, pre cari, viindü Domnul, îi va aflá priveghiândü (Luca 13. 37,) ádecă, fericiţi învăţatorii, cari pururea îşi împlinescü dëtoría chiämării din toată inima, şí blăstëmaţi aceia-ce se facü vinovaţi de împutarea: „voi mâncaţi grăsimea şí vă îmbrăcaţi în lână, junghiaţi oile cele grase, dară turma nu o păstoriţi“!

Dreptü aceea dëtori sântemü ca păstori sufletesci a ni ţiné ochii purururea aţintiţi la turmele noastre; dëtori sântemü a-i conduce pre creştini la calea mântuirii, predicându-li evangelia, ferindu-i de rë-tăcirí şí de pëcate şí împlëndu-li inima de credinţă, sperânţă şí dragoste cătră părintescul creatorü.

Dëtori sântemü a-i pasce, pe cei-ce ni-sü încredinţaţi, cu pilda şí cu învăţatura noastră, şí a fi serbi buní şí credincioşi, cari din rësputeri se încearcă să immulţescă talantul, ce li este datü. Dëtori sântemü a fi buní, şí ertători, a fi „lumina, care lumineadă înaintea oamenilor, ca ei să vadă faptele noastre cele bune“ (Mat. 5. 16.); dëtori sântemü a ni ferí de toată pilda cea rea, precum de beţiă, preacurviă, lăcomiă şí de alte fapte rele, cari ni-ar duce la perire şí împreună cu noi i-ar trage şí pre alţii la desmoralisare şí întunecime morală: să nu fimü ca „sarea stricată, ce se aruncá afară“ (Mat. 5. 13. 14.)

Isusü Christosü, venindü in lume, s'a datü jertfă, a primitü chinuri, înjosiri, ba şí crucea şí moartea cea mai dispreţuită şí mai fioroasă, spre a inoi legătura cea stricată între D-deü şí omü, între cerü şí pämëntü; oare n'a făcut'-o elü aceasta, ca să fiă de pildă învăţătorilor şí păstorilor tuturor veacurilor? Oare n'a voitü elü să ne arete şí noaüë greutatea şí mărimea chiämării păstorale?

Aşa-i într'adevăr! Căci ȳice (Ioan 15. 20.): „Aduceți-vă aminte de cuvântul, carele l'amă disă: Servul nu este mai mare decâtă Domnul. De m'ău prigonită pre mine, și pre voi vă vor prigoni, de ău pădită cuvântul meă, și ală vostru ilă vor pădi.“ Ear' s. apostolă Petru adaoge (1. Petru 2. 21): „La aceasta sânteti chiămați, căci și Christosă a suferită pentru noi, lăsându esemplu, ca să urmați urmelor lui.“

Cum și-ău înțelesă sântii apostoli chiămarea și dătorința, de a învăță prin cuvântă și faptă, de a păstoră turmele încredute conducerii lor, cetimă în epistola II. cătră Corintenă 24—28, și vedemă, cum-că nici foamea, nici setea, nici arsura, nici frigul, nici nevoiele de pe uscată, nici cele de pe mare, nici goli-ciunea, nici sărăcia, nici bătaia, nici prinsoarea, nici lanțul, nici sabia, nici cele mai grele pericole, n'ău fostă în stare, a-i opră de la împlinirea poruncei Mântuitorului. Fără încetare, neadormită, cu zelul celă mai mare ău păstorită ei turmele și s. Pavelă, absorbită de sântia și înălțimea apostoliei sale, ȳice (Rom. 8. 38): „sântă încredințată, nici moartea, nici vieța, nici ângerii, nici stăpânirile, nici puterile, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici înălțimea, nici adâncimea, nici ori-ce făptură alta nu ne va pută despărți de la dragostea lui Dumneđeu“. —

În diăa de astă-di păstorul n'are a se mai teme de păgâni și de prigoniri seaă de pericolele, ce le-ău petrecută sântii apostoli. Cu toate acestea referințele economice ăin țara aceasta, mai alesă învasiunea potențată a străinilor din anii din urmă, ilă împinge să lucre mai seriosă, să cerceteđe mai adâncă nevoiele poporului, carele a rămasă cu totul înderăptă față cu cei-ce vină peste dănsul.

Fia-care sătișoră este acum presurată de străini, cari își facă scoale, biserice și asoțiațiuni în folosul lor, ear' bietul nostru pământeană totă mai tare e sdrobită în totă locul.

În poporul nostru pătimizele ău prinsă răđecine adânci; indiferentismul lui față cu biserica sporesce în modă infricoșată, starea lui economică sub diferite înriurinte rele scade din di în di. Eacă! aice este locul preotului să pună stăvilă. Preotul este nu numai învățatoriu în credință, dară și conducătoriu pe calea culturei și a economiei naționale.

Dacă vede poporul, cumcă preotul lucră pământul bine, dacă se încredințadă, că și pământul celă slabă, dară lucrată cu minte produce multă fruptă, atunci calcă și elă în urmele păstorului.

Dacă păstoriul se poartă cu poporenii blându și e pururea gata a dá sfatú bunú celor ce-lú întrebă, eară celor nevoiași ajutoriú cu fapta, atunci cu vremea cuvântul și pilda lui aduce fructe foarte alese.

Noi sântemú îndătoriți a-lú desceptá pe poporú din letargia, ce l'a cuprinsú, a-i dá luminá și povată, a-lú deprinde cu însoțirea la lucruri bune și așa a paralisá macar câtú de câtú încercările și primejdiele, ce s'au rădicatú și se mai rădică asupra lui.

Esistența poporului nostru este amenințată de multe împregiurări, cari sântú cu atâtú mai primejdioase, cu câtú poartă mântaua seaú titlul umanității și culturei.

Străinii de altă confesiune se înmulțescú nu numai în téguri, ci și prin sate, cumpără avere de la poporul nostru și-și rădică biserice și capelițe; evreii mai alesú îlú sugú cu cămēta și cu otrăvitoriul rachiú îlú seducú la fapte rele; așa averile poporului scadú din di în di, încâtú elú vedēndú cu ochii se perde.

Scoalele în cele mai multe comune staú mai-că deșarte, eară interesele comunale sântú lăsate baltă; așa a ajunsú treaba pēnă la atâta, ca multe comune, cari înainte numai cu unú deceniu eráu âncă curatú ortodoxe, astă-đi sântú predominite de catolici și mosaici.

Multă abnegăciune, multă jertfă, multă energiă și multă învățatură în ori-și-ce privință se cere de la preotú, apoi multă prudență, ca să-și câștige iubirea și încrederea poporului și să-lú poată luminá în toate referințele lui.

Numai petrecēndú între poporeni — nu mutú, ci ca învățatoriú și părinte adevēratú, care cu mâna întinsă e gata a dá ajutoriú, apoi e aprinsú de zelú pentru scoală și luminá, și în fine secundatú și de soția sa, care ca nă maica adevērată și econoamă bună servesce de esēmplu secului femeiescú, poate preotul face multú și bine și ajunge a se bucurá úă datá de fructele lucrării sale.“

Asistintele protopresviteralú pâr. Michailú Lucescul, amintindú, că multú meritosul și de toți iubitul protopresviterú Ioanú Tarnavschi s'a mutatú la cele eterne, provoacă adunarea a onorá amintirea lui ca a unui bravú păstoriú și conducătoriú prin ascultare; ceea-ce se face.

VIII. Trătarile conferinței.

Cucer. Sa președintele îi provoacă pre păstorií adunați a dá elaboreatele temclor din obieptele teologice; le dau următorii preoți:

1. Constantin Sbiră din teologia dogmatică, teologia morală și din dreptul bisericesc;

2. Ioan Iliuțu din dreptul bisericesc, teologia dogmatică și ță catechesă;

3. Toader Șcraba din teologia dogmatică, teologia morală și din dreptul bisericesc;

4. Vasiliu Gribovschi din teologia dogmatică, teologia morală, teologia păstorală și din dreptul bisericesc;

5. Nicolai Turcanu din teologia dogmatică, teologia morală și teologia păstorală;

6. Stefan Tomoviciu din teologia dogmatică, teologia morală și dreptul bisericesc.

Din elaboratele acestea citește și anume din dreptul bisericesc Vasiliu Gribovschi; b) din teol. dogmatică Stefan Tomoviciu; c) din teol. morală Nicolai Turcanu; d) catechesea Ioan Iliuțu; e) din teol. păstorală Stefan Tomoviciu.

După cetirea fiă-căru elaborat ıntreabă președintele, de n'are cine-vă de ăisă ce-vă ın privința elaboratului.

La tema din teologia păstorală face Sântia Sa observarea, că poate ın privința celor-ce trăiesc ın fără-de-lege ar fi ce-vă de amintit. Asta observare dă ansă la ță desbatere și sfățuire ındelungată, și anume ia cuvântul Ioan Piotrovski și ăice că, de oare-ce persoanele, pre cari le caracteriseadă acu numirea conviețuirii lor ın „fără-de-lege“, sânt ın regulă nătange, și nu urmeadă sfatul preotului, de a se căsătorisea a se lăsă una de alta, să se arete la diregătorie politică districtuală și să se ceară ajutoriu și mântuirea strinsă a legii moralității.

Părintele Ilie Hostiuc sfățuiesce, ca păstoriul sufletesc, carele are nenorocirea, de a ave nelegiuiti de aceștia ın parochia, să stăruiescă neobosit prin ınevățatură, sfat, ındemn, ba și prin mustrare, de a delătura astu-feliu de conviețuire scândaloase, fiă prin ınciăierea căsătoriei, fiă prin depărtarea unuia de cela-l'altu, și dacă nu-ı succede ın-dată a delătura răul, să nu-și peardă nici decum curagiul, ci să persevereze cu paciință luni și ani, căci ın urma urmelor năduința lui trebuie să aibă rezultat dorit.

Părintele Ioan Piotrovski ıntreabă, ce e de făcut cu trăitorii ın fără-de-lege, cari servesc cu deosebire pe la velnițe, și anume când ınr'ă comună când ınr'alta, și anume când bărbatul dintr'ă căsătorie trăiesce cu ă femeie din altă căsătorie, eară bărbatul din că-

sătoriea ultimă cu femeea din căsătoria primă, avându chiaru descendenți din fără-de-legea lor; cum și în ce felu să se depărte de aceștia de ũă-l'altă, de oare-ce nu-i mai căpeți la față și toată învătăura, ce li-s'ar sí împărtăși ar rămâne fără rezultat.

Asta dă ansă, că părintele Emanuilu Palieviciu să facă întrebarea, cum să se pășască la înscrierea copiilor născuți în fără-de-lege în cađul adusă de părintele Ioanu Piotrovski, de oare-ce ei au primită cununia de și nu așa împărechiați, cum conviețuiescă acuma, și avându chiaru părintele copilului nerușinarea, de a se presentă înaintea păstoriului sufletescă și a dechiară, că copilul e alu seă și alu muierii sale N., cu care ádecă trăiesce în fără-de-lege, dară care împregiurare nu voiesce să o arete și adese nici preotul nu o cunoasce, fiindu ei străini și cununați în altă comună, seaă dacă și cununați de preotul referitivu, luându-și altu nume, cum facu oamenii noștri, de-și schimbă adese numele datu la boteđu sub preteste de nimică.

La întrebarea ultimă respunde maioritatea preoților adunați, că de și acești părinți au primită taina cununieii, dară nu trăiescă la ũă-l'altă, apoi totu-și atari descendenți suntu a se înscrie ca „illegitimi“, dacă descopere preotul astă împregiurare.

Cucernicia Sa părintele președinte face observarea, ca, spre a descoperi astu-feliu de viețuitori în fără-de-lege și a-i delătură, e de a se adresă la antistele comunalu; căci unu antiste comunalu bun și đelosu poate face în astă chestie foarte multu, și elu ar trebui să-i stele într'ajutoriul păstoriului sufletescă și să influințede spre delăturarea relelor induse.

Părintele asistente Michailu Lucescul sfătuesce, ca la cađuri de conviețuire ilegală, cari nu le poate delătură păstoriul sufletescă cu toată prudința sa pastorală, frângându-se aceasta în nătangia demoralisaților, să ne adresămă cătră căpitanul districtualu, care va dá totu ajutoriul necesaru, eară alta să nn se mai încerce.

Părintele Michailu Bendevischi susține propunerea părintelui Ilie Hostiucă. adăugendu și opiniunea, că la încercările cu totul fără rezultat să se reportede Înaltu prea onoratului Consistoriu spre dispunere mai înaltă.

Părintele Stefanu Tomoviciu susține sfătuirea par. asistente Michailu Lucescul cu aceea schimbare însă, ca să ne adresămă prin protopresviteria la căpitanul districtualu spre ajutorarea delăturării cađurilor induse.

Propunerea ultimă se susține de toți și se acceptă.

Se citește emisul consistorială din 29 Martie (10 Aprilă) 1885 Nr. 1493 relativă la tipărirea și introducerea blanchetelor de mărturie parohiale matricale. Păr. Ștefană Tomoviciă propune, că spre a mântine unitatea, după cum-i introdusă în toate oficiatele, să se primească acestă propusă bine-venită, ba Înaltă prea onoratul Consistoriă să împună oficială introducerea astor blanchete în toate protopresviteriele, și anume în limba română ca cea a ctitorilor fondului relegionară.

Propunerea aceasta se sprijinesce și se primește unanimă.

Părintele Ioană Pietrovski ia ansă dela votarea în privința introducerii blanchetelor pentru estrase matricale și propune, că de nouă să fiă rugată Înaltă prea onoratul Consistoriă, ca să bine-voiească a efectui pașalul de cancelăria, după cum a existat pînă la anul 1880, căci numărul exebitelor se înmulțescă pe și ce trece, și oficiatele cele mai mici au toate pașalul de cancelăria, și numai parochiatele noastre au ramasă fără de elă.

Propunerea se sprijinesce și se primește unanimă.

Apoi se citește circulariul consistorială din 27 Noem. (9 Dec.) 1884 Nr. 3775 referitivă la normativul consistorială din 1/10 Fev. 1859 Nr. 2397 în privința propunerii protopresviteriei Coșmanului din 24 Aprilă (6 Maiă) 1883 Nr. 153 privitivă la unele înoiri la alegerea epitropilor bisericesci și a administrării banilor discului, și se deschide disbaterea asupra acestei afaceri.

Mai înainte ia cuvântul păr. Ștefană Tomoviciă și face propunerea, că ce se atinge de alegerea epitropilor și anume de timpul, pe care se alegă, apoi să nu fiă nehotărîtă, adecă pînă la moartea celui alesă, căci doară într'ă comună, și câtă de mică, se află în regulă mai mulți bărbați demni de acestă postă onorariă bisericescă, cari după purtarea și moravurile lor ar pute fi aleși de epitropi, și cari se simtă înapoiati, avându speranță numai foarte slabă a ajunge la această onoare. Pe de altă parte știindu-se, că astă alegere se face numai pe ună timpă, apoi și alți creștini s'ar sîrgui a se face demni de epitropi, și noi am câștigă prin aceasta mai mulți creștini rîvnoși. Deci să se restrîngă și să se hotărească anii, și să se facă alegerea totă după trei ani, rămîindă însă în voia, de a alege de nouă pre cei-ce au fostă acu aleși în periodul resuflată, și cari s'au destinsă prin delă și purtare esemplariă.

Constantin Sbiera face obiecțiunea, că de-oare-ce după § 8 ală instrucțiunii protopresviteratului Cernăuți ddto. 8/20 Maiu 1864 edatū de protopresviterul locoțiitorū de atunci Prea Cucernicia Sa Samuilū Andrieviciū (acu Mitropolitū alū Bucovinei și Dalmației) consunândă cu circulariul cosistorialū din 1/13 Faurū 1850 Nr. 2397 sūntū doi epitropi casieri ai banilor bisericesci, și anume câte pe unū anū, cari după facerea computului anualū aū să predee servițul de casieri la alți doi epitropi, perôndându-se așa din anū în anū totū câte doi epitropi în casieriă, și de-oare-ce numărul celū mai mare alū epitropilor e conformū circulariului consistorialū antecitatū 12, apoi ca fiă-care din epitropi să vină și la rōndul de casierū, face propunerea: să se întroducă mântinerea instrucțiunii citate în toate protopresviteriele, și alegerea epitropilor să se facă pe 6 ani.

Părintele Costașu Grigoriu sprijinesce propunerea asta și ea se primesce de maioritatea conferinței.

Referitivū la administrarea banilor discului, propusă de protopresviteria Coțmanului, ia păr. Stefanū Tomoviciū cuvântul și socoate, că propunerea referitivă e cu totul contradicētoariă cu emisul consistorialū din 1/13 Faurū 1859 Nr. 2397 și aptă a căusă încurcări grele în administrarea averii bisericesci, ba arată chiarū ūă neîncredere în administrarea de acuma, și de-oare-ce averea bisericescă e mai pretutindene neînsemnată și se administreadă, câtū scimū, în protopresviteria noastră cu totul esactū și consciinciosū, de aceea face propunerea, că să nu se primească propunerea protopresviteriei Coțmanului, ci să rămână în vigoare în astă privință normaliele și orōnduirile consistoriale și mai departe. Se primesce de toți.

Deci provoacă președintele pre adunații confrății a se consulta și a decide: unde și cândū să se țină conferința păstorală pe anul 1886 ?

Păr. Ilie Hostiucū poftesce să se țină conferința anului 1886 la elū în Cărapciū pe Sirete, care invitare se primesce cu bucuriă și plăcere de toți. Referitivū la timpul conferinței respective dorescū cu toții, ca aceasta să afle locū scurtū după „Arătarea Domnului“, adecă după 6/18 Ianuariū a anului 1887.

Finindu-se cu aceasta trătările orōnduite ale conferinței, provoacă președintele pre confrății adunați la propuneri și sfātuiri libere.

a) Se imbiă mai întâiū păr. Alexandru Filieviciū, și vorbindū de urmările triste ale beției și de causele ei, dice, că de și avemū în astă privință ūă lege, apoi există facticū numai pe hărtiă, seaū

celū multū afixtă pe părății unor cîrșme, dară mănținerea ei lipsește, cu deosebire la noi la țară cu totul. Organele, cari au să priveghiede stricta pădire a acestei legi, nu-și batū capul cu aceasta, ba e bine, dacă nu o calcă singuri; cîrșmarii dau și acu, ca și mai înainte, beuture pe întrecute; oara de închidere nu se observeadă neci decum, și cîrșmele se închidū. cândū nu e mai multū nimene în ele. De aceea face propunerea, ca Înaltū prea onoratul Consistoriū să se poștească de a face pași energici la diregătoriele competente, ca legea beției să se ție și să se priveghiede cu toată asprimea și la noi la țară. Se primesce unanimū.

b) Păr. Ioanū Iliuțū dice, că nă lege din timpul mai nou orânduiesce liniscea Duminiceī, care mai multū seaū mai puținū se și observă prin cetăți și orașe; la noi la țară astă orênduire bună și lui Dumndeū plăcută nu este băgată în samă. Meseriașiī cei puținī, ce-ī avemū la țară, lucră și Duminica de desdemineată ca în toate dīlele de lucru, și comercianții jidani, cari în dīua premerge-toariă, adecă sâmbēta, ținū boltele închise, le deschidū duminica mai de demineată, decum întră preotul în biserică, și-ī causeadă creștinului adevēratū durerea cea mai profundă. Nu a rare ori se vedū creștini intrândū în cîrșmele deschise, chiarū cândū intră preotul în biserică, și petrecendū acolo și pe timpul rugei obscesci. Apoi creștini de toată confesiunea, conduși și îndemnați de evrei, se vedū grăbindū cu chiriă de totū felul la stățiunile căilor ferate. depouri și orașe, ba chiarū la câmpū nu se mai rușineadă a âmblă cu care încărcate. Și ce să mai dicemū de acele sate, în cari posesoriī seaū arêndașiī sîntū evrei? Acoló sîntū dīlele de sērbare dīle de rōndū de lucru. De aceea propune Sântia Sa, ca Înaltū prea onoratul Consistoriū să se roage, ca să facă pașuri la autoritățile și diregătoriele competente, ca acestea să anunțe sântirea duminicelor, eară pe desfințitori să-ī pedepsească cu asprime; chiriī, totū lucrul fără de nevoie, deschiderea cîrșmelor și alte lucruri desfințitoare să fiă aspru oprite. Se sprijinesce și se primesce de toți.

c) Păr. Ilie Hostiucū face apoi propunerea, ca prea vener. Consistoriū să fiă rugatū, ca să bine-voiească a face pașurile covenite, ca amēsuratū referințelor presinte și împregiurărilor celor grele să se mărească sălariile preoților, și cu deosebire să se regulede și să se mărească pensiunea preoteselor vedane conformū sălariului și deceniilor soțului preotū rēpăosatū. Se sprijinesce și se primesce.

d) Părint. Alecsandru Filievici propune, că, de oare-ce preoțimeii bucovinene i-se numără deceniile dela datul denumirii în parochă, eară înaintarea la treapta de parochă e pentru preoți tineri, de și rêvnoși și cu purtare bună unū lucru, la care ajungū numai prea greū și ũă samă abiă după 10 ani, ba și mai târđiū, care împregiurare produce între ei disgustū — să bine-voiească Înaltū prea onoratul Consistoriū a mijloci, ca la decenii să se înceapă a calculă anii după trei ani de servițū preoțescū, ori de a ajunsū preotul treapta de parochă seaū nu, fiindū numai bună purtarea și zelul împregiurarea recomândătoariă la înaintare. — Să primesce unanimū.

e) Părint. Ioan Danū face propunerea. că de oare-ce în toate briaslele amplotaților, profesorilor și învățătorilor sūntū introduse quinquenii și pensiuni corăspundătoare anilor de servițū, să bine-voiască Prea Venerabilul Consistoriū, de a lucră cu toată energia, ca și la noi preoții, de la cari se pretindū totū acele studie ca la amplotați, profesori și învățători, a căror stare și chiămăre e în rēportū cu a noastră mai ușoară, nefindū espuși la atâtea pericole, — să se introducă quinquenie și pensionarea celor neharnici spre împlinirea servițului preoțescū cu o pensiune referitiva la anii de servițū — Să sce de toți.

Neîmbiându-se mai multū nimene la vre-ũă propunere, pășesce președintele conferinței la alegerea asistentului protopresviteralū, despre care lucrare se alcătuesce unū protocolū deosebitū.

Cu asta se închiăiă ședința.

Const. Sbiera
protocolantū.

În anul scolasticū trecutū au fostū în pedagogiul de statū de aice în partea bărbătească 54 români, 44 ruteni, 15 germani și 11 poloni, din cari 87 au fostū gr. or., 16 rom. cat., 7 gr. cat., 1 arm. or., 6 evang. și 7 mosaici; în partea femeiească au fostū în cele 2 cursuri, ce aū fostū deschise, 18 polone, 11 românce, 9 rutene și 5 germâne. Omul priceputū culege multū din cifrele acestea și-și face icoana țerei în viitorū.

Necrologū. Sâmbătă într'a 27 Septemvre (9 Octomvre) a. c. a rēpăosatū la Zlociovū în Galiția, în etatea adūncă de 86 ani, Consilierul c. r. de tribunalū în pensiune, Dl *Constantinū Cehovschī*, unū bărbatū, carele a lucratū multū atâtū pentru apărarea ortodocsiei și întarirea bisericei în de-obștiă, câtū și pentru multe în-

toamirî în organismul administrativ al diecesei noastre bucovinene. Născut la anul 1800 în Orășeni, unde părintele său era parochiu, după absolvirea studiilor în Cernăuți și la universitatea din Leovă, și după praxa juridică de câțiva ani la Procuratura c. r. de finanțe în Leovă, deveni asesor la magistratul din Cernăuți, eară în anul 1837 Secretariu și Cancelariu la Consistoriul Episcopiei, unde dezvoltă o activitate foarte cumpănitoare pentru diecesă, bună-oară pentru înființarea scoalei cantorale, regularea mai noaună a parochiilor și protopresviteriilor, revindecarea conducerii scoalelor populare de sub inspectiunea Consistoriului latin din Leovă, zidirea bisericii catedrale și a reședinței episcopesci ș. m. a. În a. 1848, deființându-se postul de Secretariu la Consistoriu, trecu el eară și în serviciile publice de stat ca Consiliariu de tribunal în Lugos, eară de acolo în aceeași însușă la tribunalul c. r. din Zlociov în Galiția, unde și închiăia activitatea sa publică, trecându în starea de pensiune. Cu toate că de mai mulți ani își perd lumina ochilor, totuși el, bărbat străordinariu, își conservă vioșia spiritului fără de scădere; de aceea provădându-se cu un lector și scriitoriu, se susține în curente cu toate cele ce decurgeau pe terenul bisericii ortodoxe și a țerei, fiind însuflețit pînă în ultimele zile pentru interesele lor cele vitale. În anul trecut strămutându-se dela Zlociov, unde petrecea lungă fiică-sa, la Cernăuți, spre ași închiăia cursul vieții în pământul părintesc, nu i-a fost dat, a ajunge realizarea acestei dorințe, pentru-că în vara trecută, voind a mai cerceta pre fiică-sa, îl ajunse acolo săgeata morții. Osămintele reșosatului și demnului de amintire bărbat și fiu credincios al bisericii noastre dreptmăritoare se astrucară la starea locului în Zlociov, funcționându la petrecerea-i de pe urmă pastoriu nostru ortodox din Leovă, capelanul militariu **Nicolau Dimitrieviciu**. Fiă-i și în pământul străin țărina ușoară, eară aice în pământul părintesc memoria nestearsă!

Redactoriu primariu responsabil:
Protopresviterul


Artemiu Berariu.

Redactoriu al doile pentru textul slav.-rusescu
Profesoriu de cantarea corală

Isidoru Vorobchievici.

Administratori și editori: Archimandritul-Mitroforu

Arcadiu Ciupercovici.



CANDELA.

Foaie bisericească-literară.

— — — — —
Apare ũă-dată pe lună.
— — — — —

Nr. II.

Cernăuți, 1. Noemvre 1886.

Anul V.

Fântânele și Codicii dreptului bisericesc ortodox.

(Fine.)

3. Nu multă după tipărirea pravilei din Govora apare în Moldova „Carte (a) românească de învățătură dela pravilele împărătesci și dela alte giudeațe cu dișa și toată cheltuieala lui Vasilie Voevodul și Domnul țerei Moldovei, di în multe scripture tălmăcită di în limba ilenească, pre limba românească. în tipariul domnesc s'aũ tipărită în mânăstirea a trei-Sveatitele în Iași dela Christosă 1646.“ Codicele acesta nu-i unũ codice canonică, ci civilă în înțelesul lată ală cuvântului și privesce la dreptul bisericesc numai foarte puțină. Dacă îlă înducemă cu toate aceste în scrierea presentă, causa este, că totă conținutul lui a trecută în unũ codice propriu ală dreptului bisericesc și anume în pravila cea mare. Trăducătoriul cărții ni dice în prefață, că „cu multă osrădie s'aũ nevoită Măria sa. de aũ cercată pre multe țere, pēnă l'aũ îndireptată Dumneșe de aũ găsită oameni ca aceia. dascală și filosofi, deaũ scosă den cărțile elinesci și lătinesci. toate tocmealele ceale bune și giudeațele celor bună creștini și svinți împē-

rați...“ ear' la finca prefetei: „După tocmla și nevoința Mării sale Domnului datu-s'au învățatură și mie unui mai mic și nice de uă treabă a Mării sale robu. Evstratie biv-logofetū, de amū scosū aceaste pravile și le-amū talmăcitū din scrisoare greccaseă pre limbă românească, ca să poată înțelege toți.“ Cumcă „pravilele împărătesci“ trāduse de Eustratiu, fostul logofetū, sūntū dreptul bizantinū, nu poate să fiă îndoieală; dar' din cari codici bizantini anume s'a scosū întregimea conținutului lor, âncă nu s'a aflatū pēnă acuma. Atâta este constatatū, că începutul lor și anume pricina I. pēnă la a. XI. sūntū luate toate din legile agrarie (νόμοι γεωργικοί) ale împēratului Leonū Isaurul și ale fiului sēu Constantinū Copronimul publicate cam pe la a. 740.¹⁾ Împărțită în 104 de capitule nenumerate, dar' provēdute toate cu inscripțiuni relative la materia lor, conține cartea aceasta „de învățatură“ legiuri, dintre cari cele mai multe se rēpoartă la dreptul penalū și numai puține la dreptul civilū în înțelesul strînsū alū cuvēntului, ocupândū de altă parte cele atingētoarie de cultura pāmēntului (leges rusticae) unū spațiu cu atâta mai mare. Pe lūngă pedepse în parte foarte aspre, ba chiarū barbare (precum arderea de viu), cari însă nu lipsescū nici în codicii contimpurenī ai altor națiuni cu multū mai civilizate, se află în codicele lui Vasiliu Lupul și hotăriri atātū de înțelepte, că ar putē face onoare unui timpū mai luminatū, decâtū celū din seclul alū XVII., așā b. o. hotărirea, că giudecătōriul nu-i dētōriū a lāsā să se esecute o sentință de moarte decretată de domnul, cândū e încredințatū de neculpabilitatea condēmnatului, că mai bine să cearā dimiterea sa, decâtū să urmede unui ordinū nedreptū alū domnului.²⁾ Zelosul literatū românū Georgiu I. Sionū are meritul, de a fi scāpatū de perdere documēntul acesta foarte prețiosū alū Romānilor, edāndu-lū în transcriptiune cu litere latine în Botoșeni la a. 1875.³⁾

¹⁾ »Pravilele împărătesci«, cap. (84) Pentru a opta pricină, ce micșureadă giudețul certarea :... Unū giudecătōriū dela unū trāgū, ce se dīce unū diregētōriū, nu este dētōriū, să asculte pre domnul țerei să muncească seaū să spāndure pe nescine cunoscēndū elū că nu-i vinovatū și este lucrul cu asuprealā aceea muncă seaū aceea moarte, ce mai bine este lui să-și lase scaunul celū de giudețū, ce ține, decâtū să se pleace învățaturei domnu-sēu cea cu asuprealā...

²⁾ Harmenopuli Manuale legum sive Hexabiblos, ed. Heimbach, Lipsiae 1851 pp. 828 sqq.; comp. Zachariae v. Lingenthal, Geschichte des griech. rōm. Rechtes, Berlin 1877 p. 11. — ³⁾ »Carte românească de învățatură dela Pravilele împărătesci.« Editor: Gheorghe I. Sion. 1875. Imprimeria Adrian, Botoșani; Despre codi-

4. În Muntenia domnul M a t e i ũ B ă s ă r a b ũ nu rămase cu nemică înapoi după rivalul său din Moldova. Din ordinul lui publică în Têrgoviște la a. 1652 (în fol.) m e t r o p o l i t u l U n g r o - v l a c h i e i S t e f a n ũ codicele canonică, carele este în de comună cunoscută sub numele de „P r a v i l a c e a m a r e .“ Se numesce „mare“, pentru-că ea este cu multă mai cuprîndătoare decătă pravila cea mică din Govora, dar' este mare și cu privire la valoarea ei internă, fiindă și în aceasta privință superioară celei a doăua. Titululă deplină ală pravilei celei mari este : Î n d e r e p t a r e a l e g i i c u D u m n e d e ũ . care are toată judecata arhieriască și împărătească de toate vinele preotesci și mirenesci. Pravila sfinților apostoli, a ceale 7 săboare și toate ceale nameastnice. Lîngă aceasta și ale s. dascală a lumii Vasilie Vel., Timoteiă, Nichita, Nicolae. Theologia dumneșiescilor bogoslovi. Scrise mai 'năinte și tocmite, cu porunca și învățătura blagocestivului împărată Chir : Ioană Comninul de cuvîntătoriul diaconă ală marii besearicei lu Ddeũ și pădătoriul de pravile chiră Alexie Aristină. ear' acum de ântăiă pre-puse toate de pre elineasce pre limbă rumânească cu nevoința și userdia și cu toată cheltuieala a pre sf. de Christosă chir Stefană cu mila lu Dumneșă mitropolită Têrgoviștei, exarchă plaiului și a toată Ungrovlachia. În Têrgoviște în tipografia prea luminatului mică domnă Iw Mateiă Voevodă Băsărabă în sf. mitr. în casa 'nălțirii Domnului nostru Isusă Christosă. Martie 20. v. 1652, a lui Christosă 1652. v. pos vel.“ Numele „îndreptarea legii“ este ũă traducere prea literală a cuvîntului grecescă „νομοκάνων“. La începutul opului se află ũă epistolă a călugărului D a n i i l ũ A n d r e i a n ũ P ă n o n e a n u l cătră metropolitul Stefană, unde dice acela, că din îndemnarea metropolitului „a p r e p u s ũ a c e a s t a î n d r e p t a r e d e l e a g e d e p r e l i m b a e l i n e a s c ă p r e l i m b a . . . r u m ă n e a s c ă“ cu ajutoriul a doi Greci, „a cuviosului întru ieromonachi chir Ignatie Petriți și a lui Panteileimonă Ligaridi, dascală dăsăvărșită amêdoi dela Chio, vestiți și foarte iscusiti întru toată dumneșiasca scriptură.“ Urmeadă apoi precuvîntarea (predoslovie

cele lui Vasiliu Lupul veđi Cipariu, Analecte.. pp. XXXI. XXXVI. 216—223; aceluia-și »Principia de limba și de scriptura... p. 107; Heimbach, Gr. röm. Recht, §. 55. în »Ersch. u. Grubers Encyklopädie... I. Sect. 87. Th.« p. 55; în urmă precuvîntarea lui Sionă la edițiunea sa.

cătră cititori) metropolitului Stefanu, reproducere în partea cea mare cu totul literală a proteoriei lui Mateiu Blastare la sintagma alfabetică. Spre fine spune numitul metropolitu: „Și amu făcutu aleagere de în multe și bogate pravile trimetându pênă și la împărăteasca cetate, la prea sfintul nostru și a toată lumea patriarchu (că n'amū vrutū să scriu de pre ceale tiparnice fiindu-mi teamă, că de cându au încăputū cărțile pravoslaviei la mâna ereticilor, ei n'aū lipsitū a nu băgă câte-ce-vă zizani.) pên'ce amū aflatū la cinstitul nostru fiū sufletescū chir: Gheorghie Caridi dela Trikis, carele aū fostū v. Vis. (alū doilea vistiernicū?), scrisă cu mâna, judecata toată arhierescă și lūngă dēnsa și împărătească. cu toate canoanele ale sfintelor săboarē și apostoli și a marelui Vasilie, și altor dumneșesci și sfinți părinți, împreună cu theologhia dumneșescilor bogoslovi. scoasă și tocmită cu porunca și învățatura blagocestivului împēratū chir Ioanū Comninul cu mare și multă socotință, de pravoslavnicul între dascalī diaconū, și păditoriul de toată pravila și canoanele (v. s. d. nomofilaxū) marii bisearicei: Chir Alexie rodinū. și așa cu multă userdie și îndemnare o amū scosū de întunearecū la lumină și cu buna voie a luminatului și blagocestivului mieū domnū: Iw Mateiu Băsărabū și cu totū sfatul Măriei sale, cu blagoslovenia părintelui mieū Paisie patriarchului Ierusalimului și cu îndemnarea a doi frați iubitori de Dumneșeu și tocma slujitori ai oblastiei smereniei noastre: tipăritu-se-aū, ca se fie de folosul tuturor de obște, ca ūă grădină plină de flori mirositoare ale raiului seaū ca unū vistiariū de obște besearicei.“¹⁾ Codicele însu-și este împărțitū în d o a ū ē p ă r ț i m a r i și u n ū a p e n d i c e. După precuvēntare și înainte de partea I. se află „Catastichul acestei s: și dumneșesci pravile“, ádecă ūă consemnăciune a tuturor materiilor codicelui și pentru-că materiile amintite se atingū seaū de „pravila arhierescă“ (dreptul bisericescū) seaū de „pravila împărătească“ (dreptul civilū), se desface deci și catastichul în unul alū pravilei arhieresci și altul alū pravilei împărătesci; celū dintăiū conține mai 'năinte de toate suprascrierile acelor capitule din partea I., cari trăteadă despre dreptul bisericescū, apoi încă numele canoanelor și bucăților părții a II. și în urmă titlul apendicelui; ear' catastichul alū doilea urmeadă nemijlocitū după celū dintăiū și cuprinde în sine suprascrierile celor-l'alte capitule din partea I. ádecă ale acelora, cari trăteadă despre dreptul civilū.

¹⁾ Cipariu, Analecte... pp. 116. 167.

Partea I. (pp. ā — vκĀ = 1 — 424) are numele specialū de „Îndreptarea legii“, care nume se și află în fruntea paginei prime și în același locū și pe paginile următoare pēnă la capētul părții, dar' așa, că este împărțitū totū pe câte douăe din ele. Ultimele cuvinte, cu cari se închiăiă partea aceasta, sântū scrise slavonesce și sună în traducere: „Fine și lui Dumneḃeu mărire. a părții ântâie a nomocanonului, ce cu rugăciunea și toată stăruința metropolitului Stefanū s'a trādusū din limba elină în cea românească prin sērguința multū pēcātosului: Daniilū Andreianū, călugērū pānoneanū: z. în rugăciunile voastre să nu-l uitați.“ Împărțită în 417 de capitule (glave), însemnate toate cu numărū curentū dela 1 pēnă la 417 și provēdute cu suprascrieri, ce arată materia lor, partea I. a pravilei celei mari este ūă îmbinare a doi codici de dreptū diferiți unul de altul și anume a nomocanonului lui Manuilū Malaxū și a „pravilelor împērătesci“ ale lui Vasiliu Lupul. Nomocanonul numitū ocupă aici 314 capitule, ear' celelalte 103 capitule, cari rēmânū dela numărul totalū de 417, sântū codicele lui Vasiliu Lupul în întregimea lui, v. s. ḃ. toate cele 104 capitule ale acestuia, fiindū ádecă unū capitulū din îndreptarea legii și anume cap. CCLXV compusū din douăe capitule ale „pravilelor împērătesci“, din cap. 29 și 30. Sântū foarte lesne de cunoscutū și de destinsū de ūă-l-altă aceste douăe feluri de capitule din partea I. a pravilei tērgoviștene. Cele aparținētoarie nomocanonului lui Malaxū numescū la margine și adese-orī și în testū fōntānele folosite, cum b. o. Mateiū tocmitoriū de lege și ieromonachū (Mateiū Blastare), Zlatoustū (Ioanū gură de aurū), Armenopulo, Vasilie Velichii (ádecă celū mare), Fotie Țarigrádeanul, Săborul I. II. can. 15, Zonara, apostoliū can. 25, Leu și Constantinū împērații. Iustinianū împēratū, Alexie împēratū a lui Comninū, Simeonū Soluneanul (Tesaloniceanul), Petru apostolul, Pavelū apostolul, Valsamonū, Dionisie Areopaghitul, Ghermanū Țarigrádeanul, Michailū patriarchū, Marele Atanasie, Antiochū Pandecta, împēratul Ioanū Duca, Ioanū Posnicul, Nichiforū Țarigrádeanul, Nichita dela Serron (Σέρραι), Nichita dela Iraclia, întrebarea unū omū călugērū cătră sf. patriarchū Nicolae, întrebarea lui Metode patriarchū, rēspunsul lui Teodorū Studitū, nearaūa lui Leu întēleptul ș. m. d.; apoi aū și alte noate marginale parte de acelea, cari esplică terminii tehnici, ce provinū în testū, parte de acelea, cari aū scopul de a arētá despre ce trā-

teadă testul. Ear' ce se atinge de capitulele apărținătoare codice-
lui lui Vasiliu Lupul, unele din ele se vădescu ca atari prin titlul
de „pravile împărătesci“ ; multă mai multe din ele însă n'aũ titlul
acesta ; dar' în toate capitulele numite închiăiătorele provenitoare
sũntũ numerotate și indicate la margine prin abreviațunea Zac.,
ădecă Zacealo (începutũ), însoțită de numărul ordinalũ corespundẽ-
toriũ, b. o. Zac. 1., Zac. 2., Zac. 3., ș, m. d., și totũ așa în toate
lipsește cu desevêșire ori ce altă noată marginală. Deosebirea ce-
lor doănẽ feliuri de capitule din „îndreptarea legii“ este acuma în-
degetată, precum s'a arêtatũ mai susũ, în catastichul cărții, unde
mai ântâiũ în catastichul pravilei archieresci sũntũ puse suprascrie-
rile capitulelor celor luate din nomocanonul lui Manuilũ Malaxũ și
privitoare la dreptul bisericescũ, și apoi în catastichul pravilei îm-
părătesci suprascrierile capitulelor celor scoase din „pravilele împẽ-
rătesci“ și privitoare la dreptul civilũ. Cumcă conținutul capitule-
lor de feliul ântâilea este identicũ cu nomocanonul lui Manuilũ Ma-
laxũ, aceasta o mărturisescũ toți cunoscêtorii lucrului ¹⁾ și se vede
încătũ-vá și din comparațunea necompletă, ce o facemũ aici sub li-
niă, reproducẽndũ ădecă numai titulele și pe alocuria și fântânele
unor capitule din nomocanonul amintitũ și alăturându-li lor cele co-
rẽspundẽtoare din „îndreptarea legii.“ ²⁾ Capitulele feliului alũ doilea
din partea aceasta a pravilei sũntũ următoarele : 43 — 46, 48 — 50,

¹⁾ Biener, De collect. can. eccl. sched. litter., p. 45 ; Heimb. l. c. p. 56 ;
Zhishman, Eher. p. 68 n. 1. p. 78 și alții.

²⁾ Nomocanonul lui Man. Malaxũ
(Esẽmplariul lui Leon. Sguta după scrie-
rea lui Zachariae de Lingenthal „Die
Handbücher des griech. Rechts...“ p.
7 sqq.)

Κεφ. α. Περὶ κριτοῦ ἦτοι τοῦ ἀρχιερέως
τοῦ εἶναι πρὸς πάντας συμπαθῆς καὶ νὰ μὴν
πιστεύῃ λόγους τινὸς χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ.

Îndreptarea legii.

Glav. I. Pentru judecãtorũ, cum i se
cade să fiã miloserdũ și să nu creadã
cuvintele nimẽnui fãrã de întrebare.

Fântânele arêtate la margine :

1. Τοῦ Ματθαίου
2. Χρυσοστόμου
3. Ἀγάθωνος

Κεφ. β' Περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ τοῦ
ποιεῖν δικαιοσύνην ὁ κρίνων

1. Ματθαίου
2. Σειράχ

1. Mateiũ ...

2. Zlatoustũ

3. Prea întẽleptul Agatonũ

Glav. II. Pentru dreptatea și pentru
sã facã dreptate judecãtorũ

1. Mateiũ

2. Prea întẽleptul Sirachu

87—89, 106—113, 124—125, 127—131, 179—188, 211—212, 215, 237, 242—249, 252—254, 257—260, 296—309, 333—334, 337—342, 345—371 și corēspundū capitulelor din codicele lui Vasilii Lupul așa cum urmează: 95—98, 20—22, 23—25, 63—70, 93—94, 47—51, 37—46, 61—62, 36, 35, 26—34, 56—58, 54—55, 52—53, 1—14, 59—60, 99—104, 15—19. 71—92.

5. τοῦ σοφοτάτου ἐπικλήτου

6. τῶν θείων ἀποστόλων

7α. τοῦ ἀρμενοπούλου

8.

9. Ἀντιόχου

10. Τῆς θείας γραφῆς

Κεφ. γ'. Περὶ νόμου καὶ τί ἐστὶ νόμος.

3. Prea înțeleptul epictū

4. s. apostolū

5. armenopolū

6. a domnului

7. (Antiochū) Pandecta se chīamă, că aū scrisū de toate

8. De ale sfintei scripturī

9. Vasilie Vel.

Glav. III. Pentru legea și ce easte legea și pentru celū fără de lege, ce închipuiesce.

Fōntânele:

1. Ματθαίου

2. Τοῦ ἀρμενοπούλου

3. Γρηγορίου τοῦ θεολόγου

4. Ἰσοκράτους

1 Legea (în testū se definesce legea ca la Mateū Blastare Lit. N. cap. 7. περὶ νόμου)

2.

3. Grigorie Teologū

4. Înțeleptul Isocratū

5. Vasilie Velichie

Glav. IV. Pentru obiceiul alū biseariciī, carele nu se află scrisū și alū cetăților.

Κεφ. δ'. Περὶ ἐθνῶν τῆς ἐκκλησίας ἀγράφων καὶ περὶ ἐθνῶν πολιτικῶν ἦτοι συνηθείας τῶν πόλεων.

Κεφ. ια'. Περὶ ἐπισκόπου καὶ τί λέγεται ἐπίσκοπος καὶ ὅτι νὰ ἔχη ἐξουσίαν εἰς πάντα τὰ ἐκκλησιαστικά.

Κεφ. ιβ'. Περὶ ἀρχιερέως ὅτι νὰ μὴν κάμνη χειροτονίαν ἔξω τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ.

Glav. XI. Pentru episcopū și ce se chīamă episcopul și cum i se cade să fiă volnicū pre toate lucrurile biseariciī.

Glav. XII. Pentru archiereū, ca să nu facă chirotoniā, afară de eparchia lui, nici să chirotonească pre nimenea de într'altă 'noriā străină.

Κεφ. ρς'. Περὶ ἐκκλησίας καὶ τί εἶναι ἐκκλησία.

Glav. CXXXVI. Pentru besearica, în care nu se face slujbă 40 de zile, și ce iaste besearica.

Κεφ. ρκβ'. Ὅτι ἐξ ἀνάγκης βαπτίζει καὶ λαϊκὸς καὶ περὶ τῶν νηπίων τῶν χριστιανῶν ὅπου ἀποθάνουν ἀβάπτιστα καὶ τῶν ἀσεβῶν ποῦ ἀπέρχονται.

Glav. CLIII. Pentru că de nevoiā boteadā și mireanul și pentru cuconiī creștinilor, carī morū neboteđaṭī, unde mergū.

Κεφ. ρλθ'. Περὶ μνηστείας ὅτι νὰ εἶναι τὸ ἀρσενικὸν ἰδ' χρόνων καὶ τὸ θηλυκὸν ἰβ'.

Glav. CLXXIII. Pentru logodne, că se cade, să fiă bărbatul de 14 ani și femeia de 12.

Fōntânele:

1. Νεαρά ἀλεξίου τοῦ κομνηνοῦ

Κεφ. ρξδ'. Περὶ χωρίσεως γάμων καὶ τὰς αἰτίας τῆς γυναικός.

1. Nearaoa împēratului Alexie Comninul

Glav. CCXIV. Despărtealele nuntelor și vinele mueriī, de carile o desparte bărbatul și-i dobândesce deastrele ei.

Trăducătorul pravilei celei mari, călugărul Daniilū, a luat codicele moldovanū celū trădusū de Eustratiu logofetū și tipăritū în Iași la a. 1646 așa întregū, cum erā, și a băgatū toate capitulele lui cu unele puține și foarte neînsemnate schimbări relative la singurite cuvinte, ce le-a înlocuitū prin sinonime, între capitulele nomocanonului lui Manuilū Malaxū, puindu-le acoloa, unde se cuvineău să steie după materia lor; astū-felū imbinându-i acești doi codici cu ūă-l-altă a făcutū partea I. a codicelui tērgovișteanū. Dar' de unde a avutū Daniilū nomocanonul lui Malaxū? Întrebuințat'-a elū și cea-l-altă lucrare a lui Eustratiu logofetū, v. s. q. pravila bisericescă a acestula dela a. 1632, cum a făcutū cu „pravilele împărătesci“? De-oară-ce pravila bisericescă a lui Eustratiu, precum ni se spune, este totū aceea-și, ce este pravila arhierescă din partea I. a codicelui tērgovișteanū, numai mai pre largū, lucrul n'ar fi cu neputință. Dar' presupunerii acestela îi staū în contra temeiuri foarte grele. Dacă călugărul munteanū Daniilū a pututū să capete fără multă greutate ūă carte tipărită în Moldova, cum sūntū „pravilele împărătesci“, nu erā pentru dēnsul lucru totū așa de ușorū, a veni în posestunea unū mănuserisū cu pravila bisericescă a lui Eustratiu, de carea poate n'aū existatū nici-ūă-datā mai multe esemplarie. Dar' admitēndu-se cađul celū nu prea probabilū, că a avutū la mână unū esemplariū alū pravilei numite, în ce putea atunci să se cuprindā opera lui? În traducere de sigurū nu, pentru că atâtū pravila cea bisericescă câtū și cea civilă a lui Eustratiu ca codici romānesci, ce erāū, n'aveāū trebuință de traducere, ci numai în facerea unū estrasū din cele 370 de capitule ale pravilei bisericesci a lui Eustratiu și în impreunarea estrasului făcutū cu pravila civilă a aceluia-și. Asta însă nu ni spune Daniilū, că a făcutū, ci din contra ăice aprieatū în notița slavoană dela capetūl părții, că a trădus'-o din grecesce partea aceasta a pravilei tērgoviștene. Pravilele împărătesci nu le-a pututū trăduce, fiind-că le-a aflatū acuma trăduse; deci a pututū să trăducā numai nomo-

F ō n t ā n e l e :

1. Ματθαίου
2—8. Λέοντος καὶ κωνσταντίνου τῶν βασιλέων.
Κεφ. σκη'. . . περὶ τοῦ θεοῦ πάσχα ἕως πότε ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει καὶ περὶ τῆς νηστείας τῶν ἁγίων ἀποστόλων πόσαι ἡμέραι εἰσίν.

1. Mateu
2—7. Leu și Constantinū împărați
Glav. CCCXII. Pentru socoteala ăilei și pentru dumnețefescile pasci, și pentru postul sfinților apostoli câte ăile sūntū și pentru în anū câte sēptēmāne și câte ăile are.

canonul lui M
labit. ca Dar
ci la gosit
foni dela tes
Tesalia și i
pravila biseri
capitulele reb
modul mat est
Eustratiu cât
ădeca nomoca
și existā înca
numitū, mult
capitulelor, a
unū altū es
continen ăd
numai ce ăle
Parte
cā—1635
— Djeu n
si a supre e
fiatū pre
aceea și a m
de Djeu ab
chir luau
a lui Djeu
Titulū se în
stărnița mat
se în roma
insa-și se în
Ce se atung
dicele lui A
lui Bevereg
codicele num
specificā la
mele de glav
I. ecumenicu
) Dan
Al. Arist. în P
sūntū contras
nopsă.

canonul lui Manuilă Malaxū. Este aşă dară mai mult decât probabil, că Daniilū nu l'a luatū nomocanonul acesta dela Eustratiu, ci l'a găsitū grecesce în codicele, ce l'a căpătatū metropolitul Stefanū dela fostul vistiernicū Georgiu Caridi dela Trikis (Τρίκη în Tesalia) şi l'a datū apoi lui Daniilū, ca să-lū trăducă. Cumcă pravila bisericească a lui Eustratiu espune aceea-şi materiă ca şi capitulele relative din partea I. a pravilei tîrgoviştene numai în modū mai estinsū, aceasta se esplică din împregiurarea, că atât Eustratiu câtū şi Daniilū a trădusū una şi aceea-şi scriere grecească, ádecă nomocanonul lui Manuilă Malaxū, dar' fiindū-că au esistatū şi esistă áncă şi astă-đi foarte multe mánuscrite ale nomocanonului numitū, toate diferite unul de altul şi în numărul şi în înşirarea capitulelor, au avutū la mână cei doi trăducători români fiă carele unū altū esēmplatū şi anume Eustratiu unul mai întinsū, carele conţineá 370 de capitule, ear' Daniilū unul mai puţinū cuprinđătoriu numai cu 314 de capitule.

Partea a doáua a pravilei celei mari (pp. vñε—ψ̄ε=425—705) are următorul titlū specialū: „Nomocanonū cu Dđeū avēndū adunate pre toate canoanele, ale sf. apostoli şi ale sf. a şapte sáboarē ale lumii, şi ale celor-l-alte sáboarē, carele se-au făcutū pre în bogate locure, carele se chiamă nameastnice. după aceea şi a marelui Vasilie, şi ale altor sf. bărbaţi şi párinţi purtători de Dđeū, alcătuitū cu ruga şi indemnarea blagocestivului împēratū chir Ioanū Comninul. de cuvēntătorul diaconū alū marit besearice a lui Dđeū şi páđitorul de pravilă chir Alexie Aristinū...“ Titulul se inchiiá cu ūá insemnare slavoaná, unde se đice, că cu stáruinţa metropolitului Stefanū nomocanonul s'a trădusū din grecesce în románesce prin sērguinţa cálugērului Daniilū; ear' partea ínsa-şi se finesce cu cuvintele: „Sfērşenia aicea a toatā pravila.“ Ce se atinge de conţinutū, aflámū în partea aceasta a pravilei codicele lui Alexiu Aristenū, dar' nu aşá de completū ca în Sinodicul lui Beveregiu şi în Sintagma lui Rhalles şi Potles, şi atarā de codicele numitū áncă şi alte bucăţi luate de aturea, pe cari le vomū specificá la locul lor. Din codicele lui Aristenū se înducū sub numele de glave (capitule) canoanele s. apostoli (83)¹⁾, ale sinodului I. ecumenicū, cele ancirane, neocesareene (14)²⁾, gangrene (20)³⁾.

¹⁾ Cann. 55 şi 56 şi apoi 70 şi 71 din sinopsa cea întrebuiñtatā de Al. Arist. în Pravilă se vēdū contrase în glavv. 55 şi 69. — ²⁾ Ca şi în sinopsă sântu contrase şi aici cann. 13 şi 14. — ³⁾ Can. 21 lipsesce ca şi în sinopsă.

antiochene, laodiceene (59)¹⁾, ale sinodului II. ecumenic (8)²⁾, ale sinodului III. ecumenic (9)³⁾, ale sinodului IV. ecumenic, cele sardicane (21)⁴⁾, cartaginene (134)⁵⁾, ale sinodului constantinopolitanu dela a. 394, ale sinodului V. VI. ecumenic (98)⁶⁾, ale sinodului VII. ecumenic, ale celor două sinoade constantinopolitane ținute sub presidiul patriarhului Fotiu și ale s. Vasiliu c. M. (85)⁷⁾. Prescurtările aceste de canoane sîntu însoțite de scholiile lui Aristenū, ca în codicele acestuia. Se înțelege de sine, că acolo, unde astu-feliu de esplicări lipsesc în originalul grecescu nu potū să provină nici în traducerea românească.⁸⁾ Sub glava 61 (can. 62) a sinodului trulanu însă se află ca esceptiune dela regulă în locu de scholiul respectiv alu lui Aristenū, esplicarea lui Zonara.⁹⁾ Fia-cărei grupe de canoane îi premerge câte unu registru de titule alu capitulelor grupei relative; ear' canoanelor sinodale și celor vasiliane li mai premerge încă, și anume celor dintatu istoricul scurtu alu sinoadelor respective, celor din urmă biografia scurtă a s. Vasiliu. Între sinodul constantinopolitanu din a. 394 și între celu trulanu se răporeadă despre sinodul V. și VI. ecumenic, cari două sinoade n'aū datu canoane. și după istoricul sinodului trulanu urmeadă epistola părinților acestu sinodu cătră im-

¹⁾ Cann. 59 și 60 contrase ca și în sinopsă. — ²⁾ Can. 7 este împărțitu în două ca și în sinopsă. — ³⁾ Se numără aici în rëndul canoanelor și epistola sinodului pentru Eustatiu. — ⁴⁾ Pentru-că și sinopsa are 21 de canoane sardicane; veđi *Σύνταγμα* lui Rhalles și Potles T. III. pp. 231 sqq. — ⁵⁾ Glavv. 1—3 sîntu identice cu bucățile din Aristenū în *Σύντ.* T. III. pp. 290. 295. 292; glav. 4 cu bucăț. d. Arist. sub numerele 3 și 4 (*Σύντ.* T. III. pp. 302. 305); glav. 5—76 sîntu identice și mergu paralelu cu aceleași numere d. Arist. (*Σύντ.* T. III. pp. 308—498); glav. 77 e compusă din num. 77 și 78 ale lui Arist. (*Σύντ.* III. 499. 501); glavv. 78—92 sîntu identice cu num. lui Arist. 79—93 (*Σύντ.* T. III. pp. 502—534); glavv. 93—128 cu num. lui Ar. 95—130 (*Σύντ.* T. III. pp. 536—600); glavv. 129 și 130 cu num. l. Arist. 131 (*Σύντ.* T. III. p. 602); glavv. 131—132 cu num. lui Aristenū 132—133 (*Σύνταγμα* T. III. pp. 604. 608); în urmă glavv. 133—134 sîntu identice cu bucățile din Arist. în *Σύντ.* T. III. pp. 614. 623. — ⁶⁾ Can. 61 trulanu din sinopsă este aici lăsatu afară, ear' scholiul lui Aristenū la acestu canonu este pusū ca unu alu doilea tâlcu sub glava 60; glava 63 conține cann. 64 și 65 din sinopsă; în glava 75 sîntu împreunate cann. 77—78 din sinopsă și totu așa sîntu puse sub glava 92 cann. 95 și 96 din sinopsă. — ⁷⁾ În pravilă se află numai 90 de canoane ale s. Vasiliu, fiindu elăsate cann. 91 și 92; canoanele primite sîntu împărțite pe 84 de glave, conținendū adecă glava 55 cann. 55—58 ale s. Vasiliu; sub glava 85 se află descrierea celor 4 trepte penitențiarie, care se pare a fi uă parafrasă a cap. VI. Lit. M din sintagma alfabetică a lui Matru Blastare (*Σύντ.* T. VI. pp. 363. 364). — ⁸⁾ Așa b. o. lipsesc scholie de ale lui Aristenū la cann. sinoadelor fotiane (*Σύντ.* T. II. pp. 653—712). — ⁹⁾ Comp. scholiul de sub glava 61 cu esplicarea lui Zonara la can. 62 trulanu (*Σύντ.* T. II. pp. 448—449).

păratul Iustinianu II. Rhinotmetes cu esplicarea lui Zonara. Cele-lalte puține ce se mai află din codicele lui Aristenū în edițiunile testului grecescū, lipsescū cu totul în pravilă. După canoanele s. Vasiliu, cu cari se închiăia în colecțiunea aceasta românească codicele lui Aristenū, urmează cele 18 răspunsuri ale lui Timoteiu din Alexandria (din secl. IV.) cu testul lor autenticū așa, precum le află în Pidalionū și în Sintagma ateneană, însoțite de esplicările lui Teodorū Balsamonū ¹⁾, după aceste totū cu testū autenticū cele 11 răspunsuri ale patriarchului constantinopolitanū Nicolaiu III. Gramaticul (1084—1111) ²⁾ fără de nici unū comentariū, apoi alte răspunsuri ale lui Timoteiu Alexandrinul, ale cărora testū originalū nu se află nici în Πηδάλιον, nici în Sintagma ateneană, dar' s'a edatū în partea cea mai mare de cardinalul Pitra ³⁾, mai departe răspunsurile lui Nicita, metropolitului Eracleei din jumătatea a II. a seclului alū XIII., însă mai multe decum se află în Sintagma ateneană ⁴⁾, și în urmă vr'ună-câte-vă fragmente de totū mice din scrierile lui Vasiliu c. M. și Ioanū gură de aurū în privința liturgiei și a cuminicăturii și a purtării preutului față cu credincioșii și încă unū fragmentū din tipicul patriarchului constantinopolitanū Niciforū mărturisitoriu (806—815), care fragmentū are multă asemenare cu can. 27 alū acestui părinte după Pidalionū. ⁵⁾

A p e n d i c e l e se începe cu unū „Catastichū... carele are multe învățături de treabă, ale dumnezeiescilor bogoslovi și dascalii și întrebări și răspunsuri a sf. Anastasie patriarchul, a dumnezeiescii marii cetăți Antiochiei,“ v. s. d. cu ūă consemnăciune a capitulelor (glavelor) lui și se finesce cu ūă rugăciune de mulțămire a traducătoriu lui Daniilū cătră s. treime. Elū conține (pp. ψς—ψΔ=706—794) în 54 de capitule întrebări și răspunsuri de ale lui Anastasiu Sinaitul (din seclul alū VII., și anume 640—700), numitū și aici ca în multe alte scrieri mai vechie cu nedreptul patriarchū alū Antiochiei. ⁶⁾

¹⁾ Vedī Σόντ. T. IV. p. 331 sqq. — ²⁾ Vedī Σόντ. T. IV. p. 417 sqq. — ³⁾ Vedī Pitra Juris eccl. Graec. histor. et monum. T. I. p. 638 sqq. — ⁴⁾ Σόντ. T. V. pp. 441—442. — ⁵⁾ Vedī traducerea românească a Pidalionului f. ς3=476). — ⁶⁾ Vedī §. 4 alū scrierii presente p. 19 n. 5 și p. 20 n. 1. Despre pravila cea mare comp. Kopitar in „Wiener-Jahrbücher“ T. XXV. pp. 158—167; Biener, De coll. can. eccl. graec. sched. lit. pp. 43—46; Heimbach. Griech. röm. Recht (Ersch und Grubers Encykl. I. Sect. 87. Th. pp. 55—56); Милаш о каноничким зо орницима прав. цркве, У новом саду 1886 pp. 68—76; vedī și Papp Szilágyi. Enchiridion jur. eccl. orient. cath. M. Varadini 1862 pp. 70—112, unde pe lîngă o descriere scurtă a pravilei se aducū în estrasū capitulele părții I., făcēndu-se și ce-vă polemică con-

La a. 1722 apărú uă traducere latină a pravilei celei mari de Petru Dobra sub titlul: „Regula legis divinae voluntati accomodata, continens jam canonica et imperatoria pro causis status tam ecclesiastici quam secularis . . .“ nu atât pentru usul Românilor uniți din Transilvania și Ungaria, câtu mai vĕrtosũ pentru informarea preveghiătorilor latini ai acestora. La începutul deceniului trecutũ eși la lumină în Bucuresci partea I. a pravilei tĕrgoviștene în edițiune noaũă fără de nici uă schimbare a testului celui vechiũ ci numai în transcriere cu litere latine. Numele editorului și anul edițiunii acesteia nu sũntũ amintiți. Este de regretatũ, cã editorul anonimũ n'a edatũ totũ-uă-datã și cele l-alte părți ale pravilei celei mari, fiindũ-cã esẽmplariẽle edițiunii din a. 1652 au devenitũ acuma foarte rare.

5. Dupã a. 1652 mai prin doauẽ secole întregẽ, ádecã pẽnã aproape de mijlocul seclului nostru, nu s'a tipãritũ nici unũ codice canonicũ românescũ. În periodul acesta erã întrebuintãtã în toatã biserica româneascã și nu numai în Muntenia în forul esternũ pravila cea mare, ear' în forul internũ, v. s. đ. în scaunul mãrturisirii serviã pretutindene acolo, unde se cunosceã, pravila cea micã ca îndreptariũ pentru pãrinții spirituali. Totu-și în principate, unde cu venirea din ce în ce totũ mai deasã a Grecilor mai alesũ în periodul așã numitũ fanariotũ se întroduse în familiẽle boieresci prin școalele și dascalii grecesci usul limbei grecesci, nu lipsiãũ ierarchi români cunoscẽtori de limba aceasta, cari recurgeãũ și la originalul grecescũ alũ codicilor de dreptũ ai bisericei răsãritene. Deci se și aflã în diversele biblioteci din România unũ numẽrũ destulũ de considerabilũ de mãnuscrite grecesci, venite în coló în timpuri diferite, cari conținũ codici canonici feliuriti mai alesũ nomocanoane de cele neproprie, ear' din cele proprie sintagma alfabeticã a lui Mateiũ Blastare. Meritul de ale fi cercetatũ și descrisũ aceste mãnuscrite este alũ profesoriului la seminariul Veniaminũ din Iași Constantinũ Erbiceanu.¹⁾ Dintre aceste mãnuscrite amintimũ aici în deosẽbi mãnuscrisul I., carele a fostũ proprietate mai ântãiũ a metropolitului Moldovei Dositeiũ și apoi a metropolitului Moldovei Veniaminũ.

tra unor legiuri ale bisericei răsãritene; Walter Lehrbuch d. Kirchenrechts, Bonn 1871 pp. 178—179, Zbushman, das Eher. d. or. Kirche, Wien 1864 pp. 77—78; apoi âncã și Cipariu Crestomatia seu Analecte . . . Blasiu 1858 pp. XXIII—XXV, XXVII, 164—180; același și Principia de limba și de scriptura, Blasiu 1866 pp. 110—111. — ¹⁾ C. Erbiceanu, Mãnuscrite vechi aflate în biblioteca s. metropolie a Moldovei, în biblioteca seminariului Veniaminũ din mônãstirea Socola . . . , în „Revista teologicã“ An. III. Iași 1885—1886.

După descrierea profesoriului Erbiceanu conține manuscrisul numitū sintagma alfabetică a lui Mateiū Blastare cu adause, cum le are sintagma aceasta și în alte mǎnuscrite, și anume unū catalogū alū oficielor bisericeī celeī mari, canoanele s. Ioanū ajunǎtoriul, rǎspunsurile lui Nicita, metropolitului Eracleei, canoanele lui Niciforū mǎrturisorul, rǎspunsurile lui Ioanū, episcopului Citrului și altele.¹⁾

6. La a. 1844 eși de sub tipariū în mǎnǎstirea Neamțului în Moldova trǎducerea romǎneascǎ a Pidalionului, fǎcutǎ dupǎ edițiunea din a. 1800 de nemuritorul metropolitū alū Moldovei Veniaminū Costachi și îndreptatǎ pe cererea acestuia de eruditul protosincelū Neofitū Scribanū. Cartea aceasta conține ũǎ precuvǎntare a coregǎtoriului Scribanū „cǎtrǎ cetitori“, ũǎ altǎ precuvǎntare a trǎducǎtoriului, metropolitului Veniaminū adresatǎ „Preasfințiților archierei ai patriei, cucernicilor ierurgoși, împodobiti prin lucrarea sf. duchū cu veșmǎntul preoției Domnului, frați și fiī iubiți întru Chr. Isusū“, apoi dupǎ aceea codicele însa-și cu totū aparatul seū, așǎ cum se aflǎ în edițiunea primǎ numai fǎrǎ de adausele neîndreptǎțite ale lui Teodoritū și deci oprite de patriarchul constantinopolitanū Neofitū VII. Trǎducerea e cam greoaiǎ, dar' se destinge prin mare fidelitate. Toți codicii canonici romǎnesci de mai 'nǎainte nu conținū testul autenticū alū canoanelor. Prin trǎducerea lui Veniaminū aū venitū și Romȃniī în posesiunea unui codice, care reproduce canoanele în forma lor originalǎ, și prin astǎ preferință precum nu mai puținū și prin bunǎtatea însa-și a opului Pidalionul romǎnescū și a cǎștigatū în curǎndū lǎțire și autoritate generalǎ în biserica romǎneascǎ.

7. Și de metropolitul Munteniei Nifonū s'a publicatū la a. 1853 unū codice canonicū romǎnescū, care în edițiunea a doǎua apǎrutǎ în anul urmǎtoriū poartǎ titlul: „Manualū de pravila bisericeascǎ seǎu culegere din canoanele sfinților apostoli și dintr'ale sfințelor soboare precum și din cele coprinse în pravila bisericeascǎ vechiǎ de prea sfințitul arhiepiscopū și metropolitū alū Ungrovlachiei D. D. Nifonū a doǎua oarǎ tipǎritū și adǎogatū cu mai multe articole trase din pravile bisericesci și instrucții pentru dǎtoriile fie-cǎrui preotū . . . București 1854“ și este unū codice sistematicū, și împǎrțitū în doǎue pǎrți și 6 capete cu unū adausū întitulatū „instrucții pentru toți preoții bisericilor“. Capul I. trǎteadǎ „despre preoți și monachi“, capul II. „partea judecǎto-

¹⁾ C. Erbiceanū l. c. pp. 15—16.

rească,“ capul III. „canoane pentru căsnicii (căsătorie)“, capul IV. „despre despărțiri“, capul V. „urmări la pricinele de despărțire“, capul VI. „amestecarea sângelui.“ Lucrarea se prezintă, precum dice însu-și autorul în precuvântarea sa, că ũă prescurtare din canoanele universale ale bisericei și din pravila cea mare, dar' ce se atinge de aceasta cu elăsarea aceloră, câte privescū la legile în ființă politice.

8. Celū mai nou codice bisericescū romānescū este „E n c h i r i d i o n ũ (Ἐγκυρίδιον) ádecă carte m ā n u a l ā d e c a n o a n e... cu comentarie“ de metropolitul Transilvaniei Andrei ũ b a r o n ũ d e Ș a g u n a, Sibii ũ 1871. Codicele acesta este ũă prelucrare mai scurtă a trāducerii romānesce a Pidalionului și cuprinde testul canoanelor ca în Pidalion ũ, numai în ũă limbă romānească mai modernă, și sub fiă-care canon ũ un ũ comentari ũ sea ũ cel ũ puțin ũ un ũ scholiu, compus ũ parte după esplicările și însemnările din Pidalion ũ, parte după socotințele canonistice subiective și a-dese-orī arbitrare ale editoriiului însu-și.

II. §. 24. C o d i c i i d r e p t u l u i b i s e r i c e s c ũ r e s ă r i t e a n ũ c e l u i p a r t i c u l a r i ũ b u c o v i n e a n ũ.

În fiă-care biserică particulariă domnesce nu numai dreptul bisericescū cel ũ universal ũ, ci pe l ũngă acesta și un ũ drept ũ bisericescū particulari ũ. Dreptul bisericescū particulari ũ bucovinean ũ se întemeiădă pe ordinățiuni particularie bisericesce date orī numai pentru Bucovina singură, orī și pentru un ũ complex ũ mai mare bisericescū, din care însă face parte și Bucovina, precum și pe legi și pe ordinățiuni politice bisericesce, date orī pentru Austria întreagă. orī pentru ũă parte a ei, în care se cuprinde și Bucovina, orī numai pentru Bucovina îndeosebi.

Codici ai dreptului bisericescū particulari ũ bucovinean ũ, sea ũ colecțiuni de legi și ordinățiuni curat ũ-bisericesce și politice-bisericesce atingetoarie de Bucovina s ũnt ũ mai ales ũ:

1. Regulāmēntul bisericescū bucovinean ũ din 29 Aprile 1786 (die Anordnung des Hofkriegsrathes vom 29. April 1786 zur Regulirung des geistlichen Kirchen- und Schulwesens in der Bukowina) publicat ũ prin „consilium aulae bellicum“. căruia Bucovina îi eră atunci supusă, cunoscut ũ în de comun ũ sub numele de planul regulei (Bukowinaer geistlicher Regulirungsplan). Codicele acesta pēnă acuma încă netipărit ũ constă din V capitule, dintre cari capit. I.

trătează despre clerul lămău (Von den Weltpriestern), capit. II. despre clerul călugăresc (Von der Klostergeistlichkeit), capit. III. despre călugărițe (Von den Nonnen), capit. IV. despre consistoriu (Vom Consistorium und seiner Wirksamkeit) și capit. V. despre școale (Vom Schulwesen).

2. Codicele seaș protocolul normalelor în afaceri bisericesci (Normaliensammlung in geistlichen Angelegenheiten), în care sântă cuprinse toate ordinățiunile scaunului bisericesc și scaunelor politice privitoare la afaceri ale bisericei bucovinene și date dela începutul legăturai Bucovinei cu Austria și până la a. 1867 inclusiv. Toate scaunele bisericesci dela consistoriu până la parochiată erău până la anul 1867 îndătorite de a purtă protocolul acesta și a înscrie în elă ordinățiunile cele normative, ce le primă din cuvântă în cuvântă și în șiră chronologică și a provede codicele cu ună indice seaș registru alfabetică, cu ajutoriul cărui să fiă ușoră, a află ori și cândă ordinățiunile de ori și ce materiă. Dintru începută se numă protocolul acesta „Protocolul ordinățiunilor c. r. in publico-ecclesiasticis (Sammlung der k. k. Verordnungen in publico-ecclesiasticis)“, pentru-că eră menită dintru începută numai pentru ordinățiunile politice-bisericesci; dar' menindu-se apoi și pentru înscrierea ordinățiunilor scaunului bisericesc s'a numită cu dreptul „protocolul normalelor în afaceri bisericesci“.

3. Foaia ordinăciunilor consistoriului arhiepiscopescă în afacerile archidiecesei ortodoxe-orientale a Bucovinei dela 1868 înainte ca prourmare a protocolului normalelor.

Afară de codici aceștia proprii numai archidiecesei bucovinene mai sântă încă și codici meniți pentru sfere mai întinse, cari însă cuprindă între altele încă și legi și ordinățiuni de acele, ce aș putere și pentru archidieceasa Bucovinei. Codici de astă-feliă sântă toate colecțiunile cuprindătoare de legi politice și județiale promulgate pentru Austria întreagă, seaș pentru Galiția și Bucovina, seaș pentru Bucovina singură.

Aici se numără mai alesă următoarele colecțiuni publice :

1. Codicele civilă austriană (Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch) publicată prin patentul din 1 Iunie 1811;

2. Codicele penală austriană (das österreichische Strafgesetzbuch) dela a. 1852 (care este numai ũă edițiune îndreptată a codicelui din a. 1803);

3. Colectiunea legilor provinciale galițiane („Galizische Provinzial-Gesetzsammlung“ numită și „Piller'sche Provinzial-Gesetzsammlung“) până la a. 1847 ;

4. Foata legilor imperiale (Reichsgesetzblatt) dela anul 1848 înainte ;

5. Foaiă legilor și ordinățiunilor provinciale bucovinene (Bukowinaer Landes-Gesetz - und Verordnungsblatt) totu dela a 1848 înainte ;

Foaiă ordinățiunilor ministerului pentru cultu și instrucțiune (das Verordnungsblatt für den Dienstbereich des k. k. Ministeriums für Cultus und Unterricht) dela a. 1869 înainte.



Vieața și activitatea Mitropolitului țerei Românesci. Antimă Ivireanul (1708—1716).

(Urmare.)

În anul 1714 Antimă ia parte la alegerea Domnului Ștefan Cantacuzenă, care s'a făcută Joi în săptămâna pătimelor în Martie 26 și la care a asistat și un trâmăș de ai Sultanului. Eată ce ni spune despre aceasta cronicariul Radu Popescu: „A doua zi au venit și Imbrihorul cel mare, căruia 'iau eșit înainte toată boierimea și slujitorii, l'au adus cu cinste mare în Bucuresci, conăcindul în casele lui Șarban Spătarul, carele au poroncit Vlădicăi și boiarilor peste două ceasuri în urma să se afle toți la dănsul, și așa au făcut, s'au strâns toți, și fiind lucrurile de domnie, precum s'au scris în apoi, ca să facă pre Ștefan Spătarul Domn, îndată ce au mers înaintea lui, l'au dus de au sărutat mâna Imbrihorului de domnie“ etc.¹⁾ Eară în „Istoria țerei Românesci“ găsim de alegerea lui Cantacuzenă următoarele: „Mustafa Aga așezase și pre Imbrihorul cu mulți bani, și au priimit și el. Și îndată ce s'au strâns toți cu părintele Vlădica, Episcopul de Râmnic, Mihaiu Spătariul, Banul Stirbeiu, Șerban Bujoreanul Vistiariul, Ștefan Spătariul și alții, mergând au dis Imbrihorului, unele altele, și au întreat, care este Spătarul, ear' Spătariul Mihaiu au arătat pre Ștefan Spătariul. Deci l'au luat Turcii și au cerut caftan să'l imbrace“ etc.²⁾

În-dată după-ce se suie pe tronă acestă Domnă, pe care, după cum am vedut, îl arată toți ca pe un om nestătornic la cuvânt și la comă, elă totu-și eartă văcărutul și contribuțiunea, ce o plătiău preoții, de și dările, ce trebuia platite Turcilor, erău peste măsură de mari și timpurile de tot grele; ear aceasta a făcut-o de sigură după stăruințele Mitropolitului Antimă și ale altor patrioți, pe care-i dureă inima de starea țerei și bisericeii. În „Istoria țerei Românesci“

¹⁾ „Mag Ist.“ t. IV, 29—30. — Șincăi l. c. p. 237. — „Ist. țerei Rom.“ ed. de Ioanid p. 286. — ²⁾ „Mag. Ist.“ t. I, 177—178. — Intr'ună catalogă care conține Domnitori Valachiei dela Radu Negru pănă la N. Mavrocordută găsim: „Ștefan Vodă, Cantacuzinul, fiind mare spătar, după mazalia lui Constantin Vodă, în a doua zi venindă Marele Imbrihor a Împăratului și adunându-se boierii toți, și Metropolitul în frunte, 'i-au întreată cine este Ștefan Cantacuzinul? Și arătândul îndată au scosă cuca ce purta, l'au îmbrăcată pe Ștefan, făcândul Domnitoriă, zicând cătră boieri: acesta este Domnitoriul Vostru și îndată cu mare pompă l'au adus în curte și au intrat în Biserica Domnească și s'au uns de Domn de cătră Prea Sfințitul Metropolit al Ungro-Vlachiei Kir Antim în ziua de 25 Martie“ (Revista teologică, Anul III Nr. 41 p. 328.)

găsim în privința aceasta următoarele : „Au făcut chrisóve de au ertat vácăritul să nu mai fiă și pe popi să nu dea bir, și făcând sobor mare la Metropoliă, s'au citit în vileag“¹⁾; ear' cronicariul Radu Popescu ni spune : „Dăjdi grele au eșit, nu mai putea óme-nii să biruiască, dar au făcut crisóve de au ertat vácăritul să nu mai fie, și pe popi să nu dea bir, și făcând sobor mare la Metro-polie, s'au citit în vileag“; etc.²⁾ Apoi și Fotino se rěspică : „Domnul a ridicat cu totul prin carte domnească darea vácăritului, a Mônăstirilor și a preoților“³⁾. În fine Carra vorbindu și el de contribuțiunea preoților, dice : „Preoții în vechime erau scutiți de bir. Acest privilegiu a fost când disființat când respectat“; ear' în altu locu spune : „Preoții plăteau două contribuțiuni pe an pênă la domnia lui Stefan Cantacuzen, care-i scuti printr'o diplomă de imunitate.“ Totu acestu scriitoriū adaoge despre darea, ce o plătiău mônăstirile următoarele : „Tributul mônăstirilor s'a plătitu și refuzat după împrejurări, Stefan Cantacuzen le declară scutite print'o diplomă în 1715“.⁴⁾

Cum-că ușurarea de contribuțiune li-s'a făcutu preoților și mônăstirilor prin stăruințele demnului Metropolitu, se poate vedé și din enciclicele lui din anul 1714, numite „Capete de poruncă la toată ceata bisericească“, prin cari reguleadă elu între altele :
a) ca să se slujască sârindariū pentru Stefanu Cantacuzenū, și
b) să se serbede prin toate bisericile in zilele de 27 Decembre și 2 Augustu, în care se face amintirea sântului Stefanu.

Aceste dispozițiuni ale Metropolitului Antimū bine-că resultău din îndetorierea, ce o aū preoții, de a se rugă pentru capul țerei, dară ele erău și unū actū de mulțămire, cu care detoriă toată ceata bisericeasca Domnului Cantacuzinū pentru ușurarea, ce i-o făcuse, de a nu mai plăti biru împreună cu cei-l'alți locuitori. Și cum-că astū-feliū a și fostu, să aūdimū, ce dice Șincai : „El (Cantacuzen), cât s'au făcut Domn Valachiei au stricat vácăritul și, ca se nu se arunce mai mult pe țară, au făcut de s'au afurisit și de Patriarchul din Țarigrad și de Metropolitul din Valachia acela, carele l'ar mai băga în țară, scosau și preoții din țară de sub tot felul de bir, numai să slujască în tot anul vr'o câteva liturgii pentru dēnsul“⁵⁾.

¹⁾ „Ist. țerei Rom.“ ed. Ioanid p. 294. — ²⁾ Mag. Ist.“ t. IV. 38. — ³⁾ Fotino, l. c. p. 146. — ⁴⁾ „Anal, acad. Rom.“ ser. II, t. III., 1882 p. 159 și 161. — Carra l. c. p. 213, 255—56 și 254. — ⁵⁾ Șincai, l. c. p. 239. — Del Chiaro, l. c. p. 196—197 în privința aceasta ni spune următoarele : „Co-

Antimū mai reguleadă, ca candidații de preoția să meargă la Archiereū timpū de unū anū, unde să învețe ale preoției. Aceasta dispozițiune a Mitropolitului, precum și cea-l'altă, ce o găsimū în testământul seū, datū mōnăstirii dīdite de dēnsul și numite „Antimū“, la capū 6, unde dispune ajutoriul, ce trebuie datū copiilor sērmanī, pentru-ca să poată învăță carte, și unde, după-ce amintesce de oare-care ajutoriū, ce trebuie să li-se dee din casa mōnăstirii, dice mai departe: „Copii să nu fiă mai mici de dece ani, nici mai mari de 15 : și aceasta milă să li-se facă pēnă în 4 ani, că într'atâta vreme poate să învețe și slovenește și rumănește . . . însă pre acești copii să aibă datoria unul dintr'acei doi preoți de mir, care va fi mai procopsit, să-i învețe carte și alte rânduieli ale bisericei . . . și acești copii să pazească în toate dīlele la biserică la vecernie, la otrenie și la liturgie, pentru ca să învețe frica lui Dumneđeu și rânduelele bisericei . . . În sciință să fiă și aceasta, după ce vor trece doi ani, să întrebe preotul pe copii, de va vrea cine-va dintrēnșii să se facă preot, să'l învețe rēnduelele preoției“ etc. ¹⁾ — ni arată în modū lāmuritū, ce cunoscințe trebuia să aibă tēnerul pe acelū timpū, spre a fi înaintatū la treapta preoției; și de aceste cerințe nu trebuie să ne mirāmū de felū, căci pe acele timpuri preotul, care scia ceti și scrie și care cunoscea bine slujba bisericei, erā consideratū de preotū bunū, fiindū-că greutățile și strimtoririle de totū felul împedicāu cultura la Romāni. Obiceiul acesta s'a urmatū în țara Romānească pēnă nu de multū, căci mai avemū și acum mulți preoți de cei bētrāni, cari n'au învățatū în vre-ūă școală, ci seau la vre-unū dascālū de biserică seaū la vre-unū învățatoriū privatū, ca să poată citi și scrie ce-vă, cu care ocajune li-se împărtășia și regula și cântarea bisericească. Eară în timpul mai de dincoace, înfățișāndu-se la rēședința Episcopiei ori a Mitropoliei vre-unū doritoriū de preoția, elū întrā într'ūă mică școală, numită școala de gramāticī, unde de ordinarū școlarii erāu dascāli de pe la biserice și aveāu unū bietū profesorū, care singurū nu scia multe, și candidatul de preoția rēmāneā acī unū

mandò che la terza Domenica dopo Pasqua si radunasse nella Metropolitana di Bucaresti tutta la Nobiltà ; il Clero Regolare, e Secolare, e tutto il Popolo. Terminatasi la Messa, fu pubblicato un Decreto, nel quale sotto rigorose Scominiche (confermate dal Patriarca di Constantinopoli, e dall' Archivescovo Metropolitano di Valachia) proibivasi a qualsisia Principe il poter in avvenire esigere il Tributo che chiamasi in Valaco, Vacarit... Di più liberò tutti i Preti del Paese da ogni tributo, con patto però di celebrare ogni anno alquante Messe per lui,“ — ¹⁾ „Bis. Ortod. Rom.“ 1885, p. 211—212.

anū, după care căpătă dela profesorū unū certificatū, cu care se arătă la Episcopū, ca să-i regulede hirotonia. Mulți însă nu făceau aceasta școală și din cei-ce intrau, nu făceau toți unū anū deplinū, ci de multe ori și numai câte uă lună, căci unii îngrijiău de gospodăria profesorului, dacă aveă, și după câtū - vá timpū își căpetau dela dînsul certificatul, fără să fiă vedutū măcarū, cum e școala pe dinăuntru; altora însă, venindū la reședința Chiriarchului mai bine pregătiți, li-se făcea dispensa, de a mai merge la școala de gramatică și se hirotoniaū de a dreptul. Acești preoți smeriți și cu duhul blândetelor unor dintre Chiriarchi li plăceaū multū și li mai placū câtor-vă chiarū și din diua de astă-di, cari, părendu-li-se, că pe preoții cu carte nu i-ar pute mănui după placū, nu voiescū să înaintede clerul în cultură; de aceea și ținū seminariile într'ua stare, de nu mai corespundū menirii lor adevărate, și le împărțescū în nisce categorii de câte cu 4 și 7 clase, pare-că preotul, ori unde ar fi în păstoria, ori în orașū de frunte ori într'unū sātuceanū din crierii munților, nu ar trebui să fiă asemenea de luminatū, și pare-că interesele sufletesci ale păstoritilor nu ar fi în totū locul totū aceleași. Sperămū însă, că dacă și n'au răcunoscutū toți Chiriarchii pēnă acuma necesitatea urgente, de a li dá tuturor preoților asemenea cultură înaltă, împrejurările actuale îi vor face să o răcunoască și să se pētrundă de dînsa curēndū, încatū cu toți vor lucră în unire, pentru-ca să se regulede cursurile studiilor preoțesci conformū cu înălțimea sciinței teologice din diua de astă-di și să încetede categoriile de preoți, cari pe acele timpuri, cândū s'au făcutū, poate-că au fostū bune, astă-di însă față cu referințele cele de multe feluri, în cari petrecū preoții în societate *), sūntū chiarū stricăcioase.

În enciclicele Mitropolitului Antimū mai găsimū : „Amenințarea preoților fără parochie, de a fi puși la bir“. Aceasta ni amintese uă stare de lucruri, care există în țara Românească și mai înainte de timpul păstoriei Mitropolitului Antimū și după aceea. Așa Paul de Halepo, Archidiaconul lui Macariu, Patriarchului Antiochiei, care a călătoritū și prin țara Românească, în timpul Domniei lui Mateiū Basarabū cătră finele anului 1653 rămânēndū în țara mai multe

*) Crearea a două facultăți teologice în România și desființarea celor 8 seminarii e uă necesitate urgentă. Modul de astă-di, de a cresce seminariștii izolați de cei-l'alți tineri, e cu totul greșitū și chiarū vătămătorū, pe cândū dacă și-ar face ei cursul studiilor la licee și ar cresce împreună, binele, ce ar rezultă ar fi foarte mare pentru viitorū din multe puncte de vedere.

Toate reformele salutare în privința studiilor teologice le acceptămū mai ales dela domnul Dimitrie Sturđa. alū căruia sacrificiu și interesū pentru binele generalū e cunoscutū tuturor și alū căruia Ministeriū e meritū a face epocă în învățămēntul publicū din România.

lune, a ținut un regestru dîlnic, în care între altele ni descrie, cum se făceau înmormântările în țara Românească și anume în Têrgoviște, dîcîndu : „Uă mulțime de preoți, de diaconi, călugeri și săraci s'adunară cu ocasiunea (înmormântării); căci în această țară sîntu aședați o urdiă nenumărată de preoți și diaconi streini, carii se îngrămădesc la scene ca acestea. Fiă-care vine cu Περιτραχήλιον și cu cartea sa, și diaconul cu al său Στιχάριον.“¹⁾ Eară în altă parte, unde descrie elu sêrbarea dîlei Boteđului Domnului din Têrgoviște în anul 1654, citimû : „La Bobotează se adună aci din tôte părțile țerei Românesci și din țările limitrofe miî de egumeni, preoți, călugari, diaconi, cu metropolitul de Têrnova, carele servește în această ocasiune, și cu a'ți metropoliți, cari nu lipsesc nici o dată, atrași de speranța gratificațiunii, de a se abate pe aci în toți anii.“²⁾

Se vede, că Mitropolitul Antimû, cîndu amenință pe preoții fără de parochie, de a fi puși la birû, seaû că voiá să mai puia frêu preoților străini, cari, venindû din alte părți, rêmâneáu în țară și cutrie-ráu din locû în locû, seau că se afláu și dintre pâmêntenî mai mulți preoți decătû trebuiaû, și eráu îndemnați a îmbrățișá aceasta carieră, fiindû-că se bucuráu macarû cîtu de cîtu de unele privilegie față cu cei-l'alți locuitori; apoi mai aveáu și venituri dela diferite servicie, ce le făceau locuitorilor; astû-feliû de preoți eráu în România pênă de curêndû și se făceau numai, de a nu fi trași la toate angaralele țerei, de-oare-ce preoții eráu scutiți de multe dintre ele.

Datina, de a se grămădi clericii la înmormântare, a duratû în România pênă acum câți-vá ani și erá de multe-orî unû lucru supêrătoriû pentru rudele mortului, mai cu samă, dacá eráu sêrace și nu aveáu cu ce-i plătî pe toți. Chiriarchii aû observatû acestû obiceiû nepotrivitû pentru timpul de astă-dî și aû luatû mêsure de îndreptare; cu toate acestea totû se mai furișadă la asemenea ocasiuni cîte unû preotû seaû diaconû mai îndrăsnetû, neputêndu-se lăsá cu totul de nãravul celû învechitû.

Mai departe îi îndeamnă Antimû în enciclicele sale pe Preoți, ca să se lase de bețiá; întredice hirotonia preoților fără jurámêntul sãtenilor, de a probá nevoia de preotû; preoții să nu țiiá cãrcime; să nu-și schimbe parochiele fără scirea Episcopului; îi obleagă, ca să învețe dogmele credinței dupá „cãrțulia“ tipãrită de Gheorge Radovicîu la Têrgoviște la 1710; în fine dá

¹⁾ Hãjdëu „Archiva Ist.“ t. I. part. 2, p. 96. — ²⁾ Hãjdëu, l. c. p. 92.

„Modele de diată“, „foițele de zestre“ și „Capete pentru învățătura creștinească patruspredece la număr.“¹⁾

După cum se vede din cuprinsul enciclicelor, ce ni-au mai rămas, Mitropolitul Antimă se sîrguie cu deadinsul a îndreptă și moralisă clericii. Câte alte acte de văloare, eșite din pana acestui distinsă Păstoriu, nu vor fi mai dăcendă, cine scie pe unde, fără ca ai nostri, cari au toate înlesnirile la mână, să se întereșe mai de aproape, să le desmormintede și să rădice vëlul uitării depe dênsele, făcendu-le cunoscute în folosul generală, și câte acte de asemenea natură nu se vor fi nimicitu cu totul în decursul timpurilor vitrege, prin cari li-au fostă scrisă bieților Români să străbată!

De starea relegioasă a locuitorilor din timpul Mitropolitului Antimă pên'acuma n'am amintitu nimică și fiindă-că e folositoriu, a scî, cum stă Români pe atunci în toate privințele, să ascultămă, ce ni spune Del Chiaro, contimporană cu Mitropolitul nostru și bine cunoscută cu dênșul, de starea aceasta; elă dice: „Cu privire la religiune unii dintre români au puțină pietate și mai puțină devoțiune. De altă darte sînt foarte esacți întru a face cruce de mai multe-ori, când trec pe dinaintea vre-unei biserici sau a vre-unei icoane. Observéză cu atâta riguroșitate posturile, în cât nu voiesc să auđă de dispensă acordată de canóne în casuri de bólă sau altă necesitate. În postul cel mare ei mănâncă peșce numai de 2 ori, la Buna-Vestire și la Florii; se abțin de vin și de uleiu.“²⁾

¹⁾ Despre enciclicele Mitropolitului Antimă veđi „Bis. Ort.“ 1884, p. 826—27. — ²⁾ Del Chiaro, l. c. p. 25: „In somma possiamo dire sicuramente che in alcuni Valachi vi regna poco di Pietà, e meno di divozione. Per altro sono molto esatti nel farsi la Croce più e più volte, allorchè passano davanti a una Chiesa, o a qualche Immagine; e sono così rigorosi osservatori de loro Digiuni, e Quaresime, che non vogliono sentir parlare della dispensa de' medesimi Sagri loro Canonici nell'occasione di malattia, o di altra necessità... nella Quaresima non mangiano pesce, se non due volte; cioè nel giorno della Nunziata, e nella Domenica dell'Olivo... astengono dal Vino, e da cibi con Olio.“ — „Anal. Acad. Rom.“ ser. II. t. III, 1882, p. 82—83. — Dacă pe timpul, cândă a trăitu Del Chiaro, în România oamenii se abțineau a be vină, astă-đi eacă! s'a întinsă pătima'de beature alcolice ca uă boală molipsitoare și a străbătu în modă înspăimântătoriu mai cu samă în păturile de josă ale societății și tinde ca uă cangrenă stricătoară să pētrundă și în păturile de susă. Mii de victime numără această îngrozitoare pătima în toate părțile locuite de Români, dar mai alesă în frumoasa Moldovă și doșoasa Bucovină, unde uă mulțime de gospodari au rămasă pe drumuri în starea cea mai de jălită. Și în adevără nici uă pătima nu e mai rea de câtă beția! Ea strică și denatureadă cu totul întregă organismul omului și-lă aduce pe pătimașă în pozițiunea cea mai nesuferită și degradătoare, căci mai toate beaturele speculanții le falsifică cu substanțe otrăvitoare, precum e acidul sulfuric (vitriol) și săruri de plumbă.

Disele acestea ale lui Del Chiaro sîntu foarte interesante pentru noi, de ũa parte, fiindu-că în puține rînduri ne face să vedem, ca într'ũa oglindă, starea relegioasă a Românilor dela începutul secolului alu 18; de altă parte, fiindu-că, comparând'-o cu starea religioasă de astă-đi, ne dă posibilitatea, a vedé, dacă am făcutu în astă privință vre-unu progresu ori am datu înapoi. Și cu durere de inimă trebuie să mărturisim, că daca atunci se aflău unii, cari aveáu puțină pietate și mai puțină devoțiune, după cum se exprimă Del Chiaro, astă-đi sîntu foarte mulți, căroră li lipsesce cu totul și devoțiunea și pietatea cătră cele sante, ba, ce e lucru mai mare, ei rîdu încă și-si bată jocu de ale bisericei cătu și de reprezentanții ei Cele-l'alte, ce ni-le mai relateadă Del Chiaro, cum facerea crucii, trecendū pe lîngă vre-unu locu sântu, ori ținerea posturilor, acelea sîntu astăđi la orașe așa de puțină băgate în samă, încātu cea mai mare parte nici vor să scie de ele, ba mulți chiaru nu se mai întereeadă, nici cându se începe nici cându se sfêrșesce postul. Numai bietul țeranu, elu numai le mai observeadă cu relegiositate și cine cunoasce starea lui relegioasă de acum, și citesce cele scrise de Del Chiaro cu 175 ani înainte, vede, că pare-că ar scrie unul din điuă de astă-đi. Țeranul și astă-đi ca și la începutul secolului alu 18, ori și cându trece pe dinaintea vre-unui locu sântu, cu mare pietate își face cruce, și posturile le observă tocmai așa, cum ni spuue Del Chiaro. Deci în privința relegioasă e invederatū, că poporațiunea de pe la orașe a datu înapoi în modu simțitoriū și că de aice amenință unu pericolu edificiul nostru religiosu, care străbunii nostri 'l-au consideratū totu-de-a-una ca unu talismanu de mântuire pentru lege și moșiă; și ca să ni rămână noaue acestu scumpu odoru de moștenire curatū și fără pată, mulți 'și-au vêrsatū sângele și și-au datu chiaru vieața pentru densus. Și-apoi ei cu câte alte greutăți n'au avutū să se lupte, câte nenorociri n'au avutū să le îndure, și totu-și și din vêrtjul tuturor nefericirilor, prin cari au trecutū, ni-l'au pês-tratū neatinsū și ni-l'au datu noaue celor de astă-đi, cari trăimū în timpuri multū mai line și mai fără grijă, în timpuri, putemū đice, fericite, ni-l'au datu noaue, celor-ce nu scimū să-lū prețuimū după adevêrata lui vâloare, ba încă sîntemū porniți pe drumul, de a-lū și pêtă. Vina aceasta đace asupra noastră, a tuturoră, dar multū mai multū asupra celora-ce 'și-au luatū sârcina cea grea de conducători, dară se punū de tragū numai foloasele, ce aduce demnitatea Beția îlu degradeadă pe omū la starea de dobitocia, ea-lū face să-și peardă simțul de demnitate și rușine și'l pregătesce la ori-ce felu de îapte, îmbrâncindu-lū chiaru a comite crimele cele mai oribile.

de cârmaciū, nu se îngrijescū însă a îndepliní și îndetoririle, ce li-le împune această sarcină. În totū timpul, de cândū trăiescū Româniī pe locurile, ce le ocupă, și chiarū pēnă acum nu de multū, cu toate greutățile și asupririle, ce au venitū asupra lor de pretutinde-nea, ei nu au lăsatū și nu au suferitū, ca pe moșia lor să-și ră- dice alte legi steagul confesionalū și încă cu atâta fală, cum o facū astă-đi bună-oară catolicii în orașele principale ale României, cari din tim- puri bētrâne și pēnă mai deună-đi bâteău numai laturile și ai cărori capi nu veniău decâtū numai din cândū în cândū la visitațiune în țara Românească. pe cândū astă-đi 'și-aū instituitū acum și 2 Archiepiscopi, unul în Bucuresci și altul în Iași, și încă cu numele după ora- șele de reședință. ¹⁾ Rădicatu-ș'aū vocea cei optū păstori ai României, protestat'-au în modū solemnū contra acestei încălcări de drep- turi? Eacă nu! și istoria nepărtinitoariă va înregistra, dară va și inferă această nepesare.

Ea are însă urmări și astă-đi, căci papistașii din România nu s'au sfitū a trece hotarele buneī cuviințe, atacândū în modū revoltătorii biserica ortodoxă și dându-i palme cu broșura enigmaticului Dr. Nerset Marianū.

În timpul păstoriei Mitropolitului Antimū catolicii din România erău sub Archiepiscopul din Sofia: „Archiepiscopul de Sofia, vica- rul Apostolic în țara Românească;“ ²⁾ mai târđiū cătră jumētatea se- colului al 18. se aflău ei sub Episcopul dela Nicopole, sub care aū rămasū multū timpū. ³⁾ În anul 1715, cu toate ocupățiunile sale cele multe, Mitropolitul Antimū a trădusū și a tipăritū în Têrgoviște

¹⁾ Archiepiscopii catolici aū începutū a aduce în România și marfă națională. dară în realitate aceea-i marfă papală, volū să dicū, unū apostatū alū națiunii noastre, educatū în institutul de propaganda fide din Roma, care ca preotū la catedrala catolică din Bucuresci e venitū a amăgi și a prinde pe Româniī orto- doxi mai cu înlesnire în lațurile papale. Dară acestū lupū îmbrăcatū în pele de oaīă împreună cu superiorii săi poate să-și pună pofta în cutū, căci Româniī dreptū-credincioși vor sci să se ferească de astū-teliū de oameni. Creadă toți, căți veneadă după Româniī ortodoxi, că nici cândū nu-i vor mai putē prinde în lațurile lor, căci Româniī sciū bine, eă relegiunea moștenită dela străbuni e unīca relegiune adevērată, că ea este învățătura lui Christosū dată apostolilor și urmată de sinoadele ecumenice și de sântii părinți. adică că ei se ținū de aceea-și relegiune, care după espresiunea lui Vincentius Lirinensis „tot'de-auna, pretutindenea și de toți s'aū ținut“, pe cândū biserica rom.-cat., apucândū pe uă cale greșită, din timpul schismeī s'a făcutū vinovată de multe abateri și totū ea e vinovată și de despărțirea și abaterea protestanților și atâtor altor secte. Castitatea ei mai e întinată încă și cu sângele atâtor miī de oameni nevinovați omoriți de inquisițiunile puse de dēnsa. — ²⁾ „Mag. Ist.“ t. V, 61. — ³⁾ Anal. Acad. Rom.“ ser. III, t. II, 1882, p. 92. — Laurian „Ist. Rom.“ 1873, p. 24.

„Ceaslovul“, alu cărui titlu sună astu-feliu : „Ceaslov, acum ântâiu tipărit în limba românească, cu cheltuēla lui Antimū Ivireanul, mitropolit în Têrgovește. 1715.“¹⁾, și care este ūă carte atâtu de necesariă pentru cei-ce se ocupă cu cele bisericesci. Eruditul Cipariū, care a asudatū multū, ocupându-se cu cercetarea scrierilor vechie Românesci, dice, că Antimū e unul dintre bărbații aceia-ce au datū nas-cere dialectului bisericescū, a cărui caracteristică e acelū stilū chiarū și luminosū, care-lū aflămū în cărțile bisericesci. Între acești bărbați îlū numără Cipariū și pre Teodosiu, după care adaoge : „Pre urma acestuia cu totū zelul urmā succesorul sēu Anthim Iberianul, apoi Damaskin, Filaret și Cesariu, episcopii Rîmnicului, cari au tradus și tipărit tôte cărțile bisericesci în dialectul bisericesc, scoțēnd printr'ēnsele nu numai limba slovenescă din bisericile românesci, ci și dialectul cel mai vechiu românesc usitat până atunci în tôte-trele provinciile : Transilvania, Moldova și România.“²⁾ Eară V. A. Urechiă face observarea : „Nime nu va întrece însă autoritatea literară a lui Antim Ivireanul, care împle cu numele sēu o bună parte din finea secolului al XVII-lea și încă din primii ani ai secolului al XVIII-lea“³⁾ ; precândū A. Odobescu, unū zelosū și te-meinicū literatū Românū, exprimându-se cu cuvinte de mare laudă pentru renumitul nostru Mitropolitū, și caracterisându-i sacrificiele într'unū chipū măiestru, dice : „De câte ori însă va voi cine-va sē deschidă cartea suvenirilor literarie ale nației române, numele lui Anthim typograful se va presenta cu onoare printre cele dintâiu. Istoria propășirei nōstre naționale îl va aminti în veci cu laude și i va acorda în tot timpul gloriōsele prerogative, ce se dau acelora. cari sciu a se pune în capul luminărei unui popor.“⁴⁾

Mitropolitul Ivireanul a fostū și predicatoriū foarte iscusitū și medosū. Elū a fostū unū predicatoriū de unū calibru, încâtū poate să facă onoare nu numai în biserica română, unde nu numărămū toc-mai mulți Mitropoliți ca predicatori de valoare, dar' chiarū și în întreagă biserica ortodoxă ; elū poate stá la unū însemnatū locū de onoare printre cei dintâiu predicatori în privința calității. Probă viă despre aceasta sîntū

¹⁾ Misailu l. c. p. 114. — Lăzăriciu, l. c. p. 76. — Iarcu l. c. p. 9. — I. G. Popescu, l. c. p. 36. — Gaster l. c. p. 205. — ²⁾ Cipariu „Principiul de limba“ Blaj. 1866, p. 275. — „Archiv pentru filologie“ p. 87. — ³⁾ Urechiă, l. c. p. 163. — ⁴⁾ Revis. Rom. 1862, p. 403. — C. Erbiceanu în „Rev. teol.“ 1886, Nr. 4. trătându despre cartea lui Simeonū, fericitul Archiepiscopū din Tesalonicū, tipărită în Iași în luna lui Octombre 1683 în mōnăstirea Cetățuia, între altele ni spune : „Sub pagina I se cetesce în grecesce : „Și această carte este a lui Antim (Ivireanul) pe lūngă altele cumpărată cu 400 lei.“ Se constată, că Antimū eră foarte bună scriitorū, caligraf chiar.“

cele 29 de predice, ce ni-au rămasu dela densusul și sîntu făcute cu atâta măiestriă, încâtu nu scie omul, ce se admire mai ântâlu, comparațiunile cele nemerite luate din natură și vieață, ori tratarea materiei cu îndemănare, ori presentarca lucrurilor în modu foarte atrăgătoriu, ori dibăcia și iscusința, cu care e folosită sânta scriptură și scrierile părinților, ori bogăția espresiunilor, eleganța limbei și sborul celu înaltu, în care sîntu scrise într'unu timpu atâtu de plinu de dureri și suferințe pentru națiunea română. Astădi la români terenul acesta e foarte slabu reprezentat, putemu dice, că mai n'avemü predicatori de uă valoare oare-care. Impresiunea, ce îți rămâne, citindü predicele celor de astă-di și apoi ale Mitropolitulu Antimü, care a trăitü aproape cu 200 sute de ani înainte, este aceea-și, ce o capeți, cândü compari pre unü măiestru dibaciü și priceputü cu uă ceată de cîrpaci. Predicele Mitropolitulu Antimü se potü ceti chiarü și de aceia ce nu iubescü biserica lui Dumneđu. — Noi reproducemü aci 2 din ele, nu cele mai frumoase nici alese într'adinsü, ci cele 2 din urmă, a 28 și 29, adecă la „diua sântilor Apostoli Petru și Paul“ și cea „pentru pocăință.“

XXVIII.

Cuvânt la diua sfinților Apostoli Petru și Pavel, Iunie 29.

Atât sînt de mari vredniciile ale slăviților apostoli Petru și Pavel, carii se prăznuesc astădi, cât nu este cu putință limba omenescă a grai; atât sînt de multe învățăturile lor cele vrednice de minuni, cât întrec la număr năsipul mării și stelele ceriului, atât sînt de minunate vitejiile lor, cât limba pămîntescă și mintea omenescă nu pôte a o pricepe; și atât sînt de slăvite faptele lor, cât covêrșesc tot cuvântul și fac făr' de graiu totă mintea spre lauda lor și spre cinstea pomenirii lor. Deci nu mă pricep, ce voiu să fac astă-di, pentru ca se împlinesc lauda prăznuirii lor. Să vorbesc? dar' ce cuvânt vrednic va putea să aducă mintea mea cea proastă și nesciința învățaturii mele, ca să pôtă mări după cum se cade vredniciile lor cele mari. Să tac? ear mă tem, că mă voiu osândi ca un nemulțămitor și ca cela, ce ascunde facerile cele mari de bine, care ei au arătat în politia cea creștinescă, în biserica pravoslavnică, și preste tot pămîntul, ce este sub sôre, luminând limbile cele întunecate, povățuind la credința cea adevărată oile cele rătăcite, sporind și adăogînd mulțime de credincioși la biserica lui Hristos. Și pentru ca să biruesc drept aceea nepriceperea minții mele, îi voiu asemăna cu cei doi luminători mari, adică cu sôrele și cu luna; și așa, apropiindu-mé puțintel de minunatele lor fapte, cu asemănarea acelor luminați luminători, voiu da îndrăznelă neputinții mele, spre a face lauda lor, fugind cu acêsta împreună și de semnul nemulțămirii.

La capul cel dintâru al Facerei spune Moisi, cum-că D-deu au făcut doi luminători mari, unul mai mare și altul mai mic ; și pre cel mai mare, adecă pre sôre întru stăpânirea ȝilei ; iar' pre cel mai mic, adecă pre lună întru stăpânirea nopții ; și pre aceștia i-au făcut pentru întărirea trebuincioasei chivernisiri a tótă lumea. Și earăși aceștia D-deu, făcându se om, au pus alți doi luminători pentru întărirea și întemeierea bisericii : pre cel mai mare adică pre Petru, pentru ca să fie întru stăpânirea ȝilii, a Dumneȝeștii cunoștinți întru jidovime ; ear pre cel mai mic, adecă pre Pavel, întru stăpânirea întunecatei nopți a închinării de idoli, la limbi, pentru ca să răsipiască cu strălucirea minunilor și cu luminarea învățaturii norii cei întunecați ai înșelăciunii.

Și pentru ca să începem de la luminătorul cel mare, sôre, ȝicem : cumcă este sôrele vêrf celor-lalte stele și le covârșaste cu lumina pe tôte, și dela răsărit și până la apus tot pămêntul și tôte unghiurile lui luminează, încăldește, și îngrașă revarsă pretutindenea raȝile lui. Cine nu va mărturisi, cumcă vredniciile acestea se cuvin lui Petru ? de vreme ce el au fost vêrf cetei apostolești, și mai ântăiu în rândueala ucenicilor, și au întins pururea ca alt sôre de taină peste tot pămêntul raȝele darurilor și a facerilor de bine ; au încunjurat tótă Iudeia, Antiochia, Pontul, Galatia, Capadochia, Asia și Vittania, gonind cu lumina Dumneȝeștilor cuvinte întunericul necredinții, dând daruri de tămăduiri la tótă neputința și vindecând pe cei ce rêu se chinuia de viclenii draci, și mai vêrtos, că numai singură umbra acestui sôre atâta era la toți făcătoare de bine, precum se vede la Faptele Apostolilor la 8 capete, cât și la uliȝa scotea pre cei bolnavi, și-i punea în asternuturi și în paturi, ca viind Petru, măcar umbra lui să umbreze pre fiește care dintru dênșii. Căldura sôrelui are lucrare firească, a dăruii copacilor, erburilor, pietrelor scumpe și plodurilor pămêntului viețuitoare umejôsă și îngrășătoare putere spre creștere. Așijderea și căldura cea viețuitoare a sôrelui celui de taină a lui Petru, asemenea au stătat acestei puteri, că raȝa cea mai mică, ce au trimis la cela, ce fost-au din pântecile maicii lui olog, carele ședea înaintea ușii bisericii, ce se cheamă frumôsă, îndată l'au tămăduit, pentru-că ȝicându-i degrab : „caută la noi“, îndată i s'au întărit talpele și gleznile. Cu acéstă putere viețuitoare a lui Petru s'au rădicat sănătos din pat și oare care om anume Enea, care zăcea de opt ani slăbănog ; cu acésta și la Iopi, lucru de minune la toți, au înviat pe Tavita, ce murise. Are sôrele și altă sa lucrare, că trece prin crepăturile ușilor și prin găurile păreșilor, și cele mai din lăuntru ale caselor le iscodesce și le luminează ; și de la Petru n'au fost lipsită acéstă putere, de vreme ce după cum ȝice Ieremia la 17 cap. „adâncă este inima decât tôte, și om este și cine-l ya cunoșce pre el.“ Însă acésta au iscodit-o și au întins cu raȝele lui, precum se vede adevêrat la Anania și Saphira, a cărora minciunosul cuget cu môrte făr' de veste i-au certat ; au iscodit cele ascunse ale inimei lui Simon vrăjitoru și au descoperit viclesugul cel ascuns al inimei sale. Pentru care lucru în față l-au înfruntat, ȝicând : „că întru âmărîciunea fierii și întru legătura nedreptății te vêȝ, că ești, pocăește-te drept aceea de rêuțate a acésta și te rôgă lui D-deu, că dôr' ȝi s'ar erta ȝie cugetul inimii tale.“ — S'au aflat

întinăciuni la sôrele cel simțitor, prin mijlocul oceanelor de astronomii cei de pe urmă, lucru necunoscut de cei vechi, și cu totul neadevărat. Deci se mărturisim și noi, cum-că s'au aflat oare care întinăciuni și la sôrele nostru cel de taină, la Petru; și oare nu era mare întinăciune, când în curtea arhierului s'au lăpădat de 3 ori de învățătoru său? Nu era mare întinăciune, când în grădină, fugind, au lăsat singur pre dulcele Isus? Aceste însă întinături cu lacrămile, ce vërșă adesea ori dintru adâncul inimii, le-au spălat și au rămas cu totul curat, atâta cât s'au arătat ca alt sôre luminând în casa celui înalt. Dice de acesta și cel cu gura de aur Ioann, la tâlcul psalmului 48, cumcă mulți împărați au rădicat cetăți și au făcut zidiri minunate și puindu-și numele, s'au dus, iar nimic nu s'au folosit, ci au încetat și uitării s'au dat pomenirea lor. Iar pescarul Petru, nici unele de acestea făcând, luminează mai mult decât sôrele și după mörte.

Să trecem acum dela luminătoru cel mare la cel mai mic, de la sôre la lună, de la vasul luminat la vasul cel ales, de la Petru la Pavel.

Multe feliuri de vrednicii, stăpâniri și puteri dau filosofi să aibă luna; și ântăiu dic, cum că luna este podoba noptii, asemănătoare sôrelui și stăpâna mării; acestea însă vrednicii cu dreptate se cuvin vasului celui ales, și cu cale este să se numească podoba noptii, de vreme ce s'au trimis de la Ddeu, pentru ca să lumineze limbile dintru întunerecul slujirii de idoli, precum o au dis mai nainte Isaia. „te-am dat spre lumina imbilor să fi spre mântuire până la marginile pământului.“ — Nopte întunecată au fost atunce în tötă lumea, când argintul și aurul, petriile și lemnele se slujea ca și nisce Ddei, și omul se abătea cu tôte puterile sufletului spre aceia ce iubea Luciper și dracii, carii, ca niște nasceri ale iadului și ca niște fii ai însuși răutății, alta nu pohtea, alta nu iubea, fără numai răutatea, păgânia, răsfătăciunile trupului, nerușinarea obiceiurilor, uitarea desăvârșită a celor sfinte, apucările dela străini, iubirile de argint și trufiile; se bucura, când se calca pravilele Ddești și se hulea acelea ale firei, când era lipsiți oamenii de suflet, sufletul de Ddeu și Dden, de slujba și închinăciunea, ce-i se cuvenea. Deci pentru că se gonescă această nopte întunecată și pentru ca se lumineze o întunecare imputită ca acesta, au ales Ddeu pre Pavel, ca luminând ca altă lună luminată în lume, să răsipiască întunerecul închinăciunii de idoli, și pentru ca să adevereze aceea ce dic: „norodu, care ședea întru întuneric, au vedut lumină mare.“ Se cuvine lui Pavel și a două stăpânire a lumii, căci este asemănător sôrelui: pentru că Pavel s'au arătat întru tôte deseversit asemănător lui Petru. Deci cu cuviință este și putem să dicem acel cuvânt al Isaiei: „și va fi lumina lunii ca lumina sôrelui.“ Și cine nu va mărturisi, cumcă Pavel s'au arătat asemănător lui Petru? Smerit era Petru, de vreme ce după acea minunată vânătorie a peșcilor au dis lui Isus: „eși dela mine, că om păcătos sânt, Ddome!“ ear mai smerit la spălarea peciôrelor, când au respuns desăvârșit, au dis: „nu-mi vei spăla peciôrele în veci“: și încă mai smerit s'au aflat la mörte, vrënd ca să möră pre cruce cu capul în jos. Și Pavel nu s'au asemănat lui Petru cu smerenia, chemându-se pre sine mai mic decât apostolii, și cumcă nu este vrednic a se numi apostol? Și se mărturisia pre sine întâiu și mai mare păcătos, dicënd:

„Hristos Isus au venit în lume să mântuiască pre păcătoși, care cel dintăiu sînt eu.“ Răbdător era Petru, răbdător era și Pavel; amîndoi cu bucurie au răbdat lanțurile, bătăile, închisorile, gónele și bucurându-se mergea despre fața adunării, căci pentru numele lui Isus se învredniciră a se cinsti. Au plîns cu amar Petru greșala lui, și Pavel câte lacrimi au vîrsat, căci prin nesciință ântăiu era hulitor și gonaciu și ocărător bisericii lui Dđeu. Mare nevoe au fost lui Petru! când întrebându se de 3 ori; „Petre, iubesc-mă, cu totul întristându-se au respuns: „Dómne, tu șeii, că te iubesc.“ Și Pavel atâta era de ferbinte în dragostea lui Hristos, cât veri-ce feliu de muncă, tóte zidirile cele vîdute și nevîdute, nici decum întru nimic nu le-au socotit, (đicînd): „Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos, necazul, au supărarea, au gonirea, au fómetea, au golătatea, au primejdia, au sabia, pentru că adevărit sînt, că nici mórtea, nici viéta, nici ângerii, nici începătoriile, nici puterile, nici altă oare-care zidire va putea pre noi să ne osebiască de dragostea lui Dumneđeu?“ Cu umbra lui Petru se tãmuđuia mulțime de bolnavi și nu puțini din cei, ce era chinuți de duhurile cele necurate, și mährãmile și ștergătorile lui Pavel gonea tótã bóla și duhurile cele viclene de la trupurile bolnavilor. Au rădicat Petru pre cel ce era olog din pântecile mîne-sa lângã ușa bisericii; asemenea au făcut și Pavel în Listra. Au înviat Petru pre Tavita, mórta fiind, și Pavel au înviat pre Eftich, ténêrul, carele căđuse din a treia strașină. Asemenea au fost amîndoi întru osteneli, întru necazuri pentru Hristos, în râvnă pentru mântuirea sufletelor, în minuni, în mórte și la îngropãciuni, pentru căci amîndoi, în Roma mărturinsind, s'au îngropat.

Vrednicia cea după urmă a lunii este să stãpãniască marea, care lucru se cuvine și lui Pavel; pentru căci de 3 ori s'au sfãrãșat corabia cu el, o nópte și o đi întru adîncul mării au făcut; și de s'au și biruit de cumplitele valuri ale mării, ear pururea nevătãmat s'au aflat într'acea înecătură, între cele-lalte idiomata, adecã alsãuri, ce are luna, are și acesta, când este plină, se scólã asupra-i cãinii ca niște vrãjmași cu luptã și nu încetézã a o lãtra, neputînd suferi lumina ei și aceste tóte ea fiind curatã și nevinovatã, luminezã și cãlãtoresce cãlãtoria ei fãr de zãticnealã, căci cãinii sêlbatici s-au sculat turbați asupra lui Pavel lãtrãnd: au lãtrat asupra lui Pavel tot Efesul, pentru căci învêța de fața, cumcã acei idoli, cese fac de mâni, nu sînt Dđei; au lãtrat asupra-i la Iconia, când s'au pornit limbile șt Jidovii să ucigã cu pietre pre Pavel; fost-au lãtret de Elima vrãjitorul, care din strãlucirile lunii nóstre cei de tainã ale lui Pavel au rëmas orb; fost lãtrat la cea mai de pe urmă de câți-va Jidovi, carii s'au blãstëmat ei singuri pe sine, nici să mănãnce nici să bea, pãnã nu vor ucide pre Pavel. Însã cu aceste góne. scârbe și nevoi, fãr' de fricã au urmat calea lui, strigãnd neincetat: „cine ne va despărți de dragostea lui Hristos? lasã să se mãnie Jidovii, să se scóle tiranii, să lãtre cãinii cei sêlbatici. eu calea voiu sevêrși, credința voiu pazi.“ Cine dar să nu mărturisescã, că Pavel au strãlucit între limbi ca luna plină în đilele ei? Fãr de prepus este drept aceea, că Petru au stãtut în bisericã ca alt luminãtor mare, pentru căci s'au arëtat ca sórele luminãnd preste bisericã celui înalt; iar Pavel au fost stãtut luminãtor mai mic, însã asemãnãtor sórelui, cu lumina. cu strãlucirea, cu bunëtãțile, cu vrednicia și slava.

Acum voiu întorce cuvântul meu către tine, țară creștină, și dimpreună cu tine mă voiu bucura, pentru căci ai în loc de acoperemânt pre verhovnicii apostoli Petru și Pavel, și ai tipărit în coróna ta chipul crucii, pentru ca să nădăjduiești a lua ródă de bună viețuire din lemnul vieții. Nu s'au întors corbul odinióră în chivotul lui Noe, pentru căci au așteptat să între mai cu multa norocire în tine, și pentru ca să aducă veștile liniștii, nu cu frunză de maslin, ci cu ramura crucii în gură s'au întors paserea în brațele tale, cinstită țară, și se laudă cu pohvală între sóre și între lună; sórele de-a dreapta și luna de-a stânga sânt slăviții apostoli Petru și Pavel și închipuește scaunul, cum-că cei, ce sânt întâi cu șederea, apostolii, au purtare de grije pentru folosul norodului tēu, adică celor drepti și celor păcătoși: celor drepti, ce sânt de-a dreapta, pentru căci sórele luminează ziua, că este și semnul darului; și celor păcătoși, ce sânt de-a stânga, pentru eăci luna luminează nóptea, că este semnul păcatului. Săltéză drept aceea cu glas de bucurie și te veseleşce, pentru căci ai ajutor ca aceștia și folositori mari și biruitori ferbinți ca aceștia.

Voi iar, o dascăli mari ai lumii, vedēnd osărdia norodului, ce stă împrejur și totă creștinésca politiea acēsta, spre lauda, spre cinstea și spre prăznuirea vóstră, nu ne lipsiți de căldurósa vóstră folosință și de puternicul vostru acoperemânt; ci căutați din ceriu ca niște luminători mari ai țării cei de sus, spre noi, carii ședem întru întunericul și umbra morții; mângăeți-ne pre noi ticăloșii, cei ce ședem în valea plângerii; mijlociți pentru norodul Domnului, pentru pravoslavnică biserică, pentru preoția împērătéscă, și mai ales vă rugați lui Isus celui restignit, a căruia evanghelia cu atâtea ostenele și trude, góne și munci și închisori și bătăi, crucea și mórtea, în totă lumea o ați propovēduit; se păziască în ani mulți întru luminatul lui scaun pre prăznuitorul numelui vostru, pre cinstitorul pomenirii vóstre, pre creștinul nostru Domn, că întru creștinésca întemeiere a înălțimii sale se fim și noi cu toții cu liniște sufletéscă și trupéscă, mai presus de totă ispita celora, ce stau în potrive creștinătății, se propovēduim în mulți ani numele vostru, să prăznuim strădania vóstră, se serbăm luminat cu cuviință slăvita vóstră pomenire. Amin.

XXIX.

Curēnt pentru pocăință.

»Întorceți-vē cătră mine din totă inima vóstră, și
»cu post și plângere, și cu tânguire, rumpeți inimele
»vóstre, și nu hainele vóstre și mă voiu întorce cătră
»voi,« dice Domnul la Ioil în 2 capete.

Cine au vedut vre odinióră între didiri atâta dragoste, câtă este aceea ce arată sórele spre pămēnt? Că deși este luminător mare al ceriului și împērāt al tuturor stelilor, ear' lăsând cele-lalte stihii, îndrăgește și iubește mai mult pre smeritul acesta de pămēnt, și spre dēnsul are închinată totă pohta lui, spre dēnsul luminează cu razile sale, pre dēnsul împodobesce cu de tóte felurile de copaci, pre dēnsul încununéză cu florile, pre dānsul îmbodobesce cu rodurile, pre dēnsul hrănesce cu lucrurile sale; și, pentru ca să nu se depăr-

teze de la el nici odată, face pururea o învătăjire împrejurii seu, cu un umblet necontentit. Asemenea acestei pohte, séu, mai vêtos se dic, mai cu mult făr de asemănare arată marele Dzeu, ziditoriul și făcătoriul a tôte, spre sufletul cel smerit și pécătos al omului, măcară are în mâinil e lui cele Dzeești., tôte marginile lumii pământului, măcar că bunătățile nòstre nu-i trebuesc, după cum dice David: „ear spre acest suflet are pusă tótă dragostea lui cea Dumnezească, pentru dênsul pòrtă grijă sê-l mântuiască, pre dênsul cêrcă, pre dênsul iubeșce, și ca cum ar avea vre-o trebuință dela el, plécă dzească lui mărire și pohtește dragostea lui. pohtește preteșugul lui, pohtește sê umble pururea cu dênsul. Drept aceia trimite cătră dênsul proroci, trimite dascăli, îl cêrcă în tôte părțile pământului, îl cêrcă în tôte unghiurile lumii; și pentru căci pohtește sê fie pururea împreunat cu el și nedespărțit de împărăția lui, îi arată calea, îi spune mijlocirea, pentru ca sê se mântuiască de pécăt și sê se întòrcă spre dênsul; oare care este mijlocirea aceea? este aceea a pocăinței, care nu are greșală: „întòrceți-vê, dice, cătră mine și mē voiu întòrce cătră voi.“ Deci pentru pocăința acêsta sânt gata astă-đi sê grăesc pușintele cuvinte înaintea înțelepției vòstre, feșii mei, ci vê pohtesc sê ascultați cu dragoste, căci acêsta e mai trebuinciosă decât tôte și mijlocire făr de greșală pentru mântuina nòstră.

Mare este cu adevêrat darul acesta a pocăinței, dintru care pòte cunoșce fieșce carele mai ales dragostea cea multă, ce arată Dzeu spre noi creștinii și pohta, ce are, ca sê ne vadă mântuiți; de vreme ce numai pentru noi au rânduit-o, numai pentru noi au dat-o, numai pentru noi au vrut sê fie pocăința în lume. Și cum-că este adevêrul așa, o dovesce socotéla, pentru căci de ar fi vrut sê orânduiască pentru alții și nu pentru noi credincioșii creștini, se cuvenea acêsta rânduială sê fie sau pentru ângeri, sau pentru draci, sau pentru dobitoce, sau pentru cele-lalte ale lui fapturi. Și de vreme ce pentru ângeri nu este, căci ângerii cei buni nici au greșit nici pot sê greșască, drept aceea nici pocăință li trebue; nici pentru draci, căci ei dintru a sa voință fiind împietriți în viclesug, nu primesc nici vor pocăința; ear nici pentru dobitoce, că ele n'au nici minte, nici cuvênt, ci de-a pururea urmează, precum le învață firea lor; nici este pentru altă făptură, din câte se află în lume, căci sânt tôte nesimțitòre, și urméză a nu fi primitòre de pocăință. — Și eată dar, că numai pentru noi oamenii au dat îndurătoru Dzeu acest dar de mântuire al pocăinții, însă pentru noi creștinii, că nouê cu adevêrat ni ajută pocăința și ni dă mare folos, căci sântem fii lui Dumneđeu prin mijlocul sf. boted (precum dice Iónu la cap. 1.: „le-au dat lor putere, ca să fie fii lui Dzeu. cei ce cred întru numele lui.“) Și pentru căci avem credință și nădejde, minunată dar este puterea pocăinții, prea slăvite sânt lucrurile ei și darul ei făr' de asemănare.

Un lucru minunat se vede în sf. scriptură la a 4. carte a împărătilor în 15. cap. dicênd: cum sê se fie întêmplat după mórtea prorocului Elisei, de au fost murit un jidov în cetatea Samariei și după obicei, ce era acolo, au rădicat unii trupul mortului și-l ducea afară din cetate sê-l îngrope, și mergênd pre cale la locul cel rânduit, făr'-de veste au eșit dintru un crâng, ce

era acolo aproape niște hălhari Moaviteni, ca să i omore, și vedând îngropătorii o nevoie ca aceea neașteptată, de frică se făcură mai morți decât mortul, ce ținea, și pentru ca să-și mântuiască viața lor, au aruncat pe mort într-o grăpă, ce au aflat acolo, și îndată au fugit; întru care grăpă era îngropat prorocul Elisei, și îndată ce s'au atins trupul mortului de oasele prorocului, au învieat și au venit ear' în viață. Frumósă închipuire a pocăinții înțelegem a fi acest lucru prea slăvit, ce s'au întâmplat; că după ce face omul păcatul, rămâne mort, mort, pentru căci se desparte de Dzeu., carele este viața cea adevărată; și ca pre un mort patimile lui, pohtile lui cele rele și îndulcirile trupului său îl aduc să-l îngrope; unde? afară din cetate, afară din pământul cel fericit al raiului, în grăpa vecinicii munci. Dar ce se întâmplă? (îndurătorul Dzeu. carele prin rostul prorocului dice: „nu voiesc mórtea păcătoșului, precum a se întorce și a fi viu“) fără-veste o năvală de tâlhari înfricoșați. Dar' cine sânt tâlharii aceștia? frica morții, cutremurul muncii de veci, ziua cea înfricoșată a judecării, drepta resplătire a lui Dz., durerile iadului l'-au încunjurat, întimpinatu-l' au lațurile morții, se uită păcătoșul la nevoie, vede aevă perdarea lui, tremură, se îngrozește; și de frică fug îngropătorii, pohtile cele rele, patimile cele neînfrânate, odibnile, desfătările trupului; și unde-l aruncă? în grăpa lui Elisei; grăpa este pocăință; pentru căci precum grăpa strică, răsipesc și perde trupurile cele imputite, ce se pun întrînsa, așa și pocăința șterge, strică și topește imputiciunea păcatelor, ce înfășură sufletul. Aici dar', într'-acesta grăpă a pocăinții cădând păcătoșul, aște pre Elisei cel de taină, carele este Dl nostru Is. Cr.; că Elisei se tâlcuește Dz. mântuitor, și cu puterea acestuia și cu darul acestuia i-se eartă păcatele, se îndrepteză și se întorce ear' la viață. Și trăi mortu, dice sf. scriptură, și se sculă pre picioarele lui. După acesta dar se pricepă fiește carele, ce putere are pocăința, de vreme ce înviază sufletul cel mort al păcătoșului, îi dă iar podoba dzeescului dar, ce au perdut. îi deschide ușile ceriului, ce i-le-au închis păcatul, îl face soție fericitilor ângeri. îl face moșten lăcașului lui Dzeu și părtași slavei lui cei dzeesci, și nu numai aceste, ci alta și mai minunată, care face mintea să se mire și inima să se uimiască, biruește pre însuși Dz. și când este mănios de sudălmele, de necinstele și de hulele, ce-i fac în toate zilele păcătoșii cu faptele lor cele fără de rușine și fără de lege, cu strâmbătățile lor, cu jafurile lor, cu multa lor trufie, cu zavistie, ce hrănesc înima lor cu atâta necurății, cu care spurcă și trupul și sufletul, stă gata să facă asupra lor resplătire, să arunce asupra lor trăsnetele urgiei sale, să-i piardă de pe fața pământului; alérgă atunci pocăința și cu o cucernică îndrăznelă, cu 2 lacrimi, ce varsă din ochi, cu un suspin, ce înalță la ceriu din adâncul inimei, (cutez a dice) că légă mâinile lui Dz., îi iă armele a dreptii lui resplătire, preface urgia lui spre ertăciune, îl face blând, ertător, îndelung răbdător, milostiv, iubitor asupra celui păcătoș, care atâta l-au necinstit și nu l'au băgat în seamă. Și pentru ca să nu socotiți, feții mei, cumcă aceste sânt aflări ale mele, ascultați o pildă: La a 3 carte a împéraților, cap. 21. dice: cumcă au vrut Ddeu, dreptul judecător, să pedepsiască pre Ahav, împératul lui Israil pentru multele păgânătăți și nedreptăți, ce făcea în toate zilele, une ori din răutatea lui, alte ori

din sfatul înrutății femeii sale a lesavelii și-iau trimis cuvânt pre prorocul Ilie, cumcă va sé-i rēdice împērația, sé-i piarză casa lui, sé-i risipiască avuția lui, să nu mai aibă după aceia nici vrednicie nici cinste și la cea de pe urmă să se facă mâncare câinilor și a paserilor ceriului. Rēspunse Ahav : atâta rēutate să-mi vie mie și atâta pedēpsă, eu se afflu mijlocire, ca aceia, să prefac drēpta lui Ddeu, si ce au făcut? cum au aūdit Ahav cuvintele acestea, își rupse hainele lui, încinse sac preste trupul lui și puse cenușe pre capul lui și posti și făcu o pocăință, ca aceea, cât au schimbat îndată Dumneđu mânia și și-au îmblândit urgiea, și chemând iar pre Ilie, i-au dis : n'ai vēđut, ce smereniă au arētat înaintea mea Ahav, și ce pocăință au făcut? deci pentru căci s'au smerit înaintea feții mele, nu voi aduce rēutate în dīlele lui, ci în dīlele feciorilor lui voi aduce rēutate preste tōtă casa lui. Dar' ce pōte fi acēsta? până acum cu bātăi, cu urgie, cu mânia înfricoșă Dđ. pre Ahav, și dīcea să l piardă, sé-i ia și stăpânirea și vieața și acum dīce, cumcă nu pōte să-i facă rēu. Este cu putință acea puținică cenușă, ce au pus Ahav în capul lui, acel sac, cu care s'au îmbrăcat, acel puțin post, ce au făcut, acea pocăință, ce au arētat, să fie slăbit dđeeasca urgie și să îndemne pre Dđ. să facă aceea, ce vre pēcātosul acela Ahav, și nu aceea, ce cerea dđ. dreptate. Adevērat, așa este, pocăința au întors urgia lui, pocăința au oprit mânia lui, pocăința 'i au smult din mânăile lui cele prea puternice sabia resplătirei, pocăința au sters respunsul cel înfricoșat și purtător de mōrte : „nu voi aduce dīce, rēutate în dīlele lui.“

Însă pentru ca să pōtă pocăința să eāvărșască aceste lucruri prea slăvite, se cuvine să fie pocăința adevērată, ear nu minciunosă, pocăința curată, iar nu viclénă, pocăința a inimii, iar nu a gurii că precum este aur adevērat și aur minciinos, așa este și pocăința adevērată și pocăința minciunosă. Mulți socotesc pentru un cuvânt, care dīce : „am greșit și Dōmne iartă-mē pēcātosul“ cumcă adevērat se pocăesc și nu știu-ticāloșii, că pocăința nu stă numai în cuvinte, că dīce Christ. la Evangelie : „nn tot cel ce dīce Dōmne ! Dōmne ! va intra întru împērația lui Dđ. ci cel, ce face voia tatălui meu celui ceresc.“ Între ceilați ce s'au pocăit, doi se afflă vestiți în sf. scrip., unul este Saul și altul David. Greșit au Saul, greșit-au și David, și amēndoi în cunoscința greșelii lor ; am greșit, dīce unul, am greșit, dīce și celălalt. Dar David au aūdit acest fericit glas : „și Dđ. au lāsāt pēcatul tēu, nu vei muri“; și pentru Saul se rōgă Samuil prorocul cu lacrimi, și Dđ. îi rēspunde cu urgie : „până vei plânge tu pentru Saul și l'am defaimat pre el.“ Dar' pentru ce pricină, drept judecātorule Dōmne, arēți despărțelă ca acēsta cu acești doi ce se căesc? De este precum o și cunōscem prea adevērat, cumcă înaintea ta nu este nici o fățarie, și cumcă primesci cu multă milă și dragoste pre cei ce se căiesc, pentru ce aice primesci pre David si pe Saul îl gonesci? nu este împērat și unul și altul? n'au greșit amēndoi înaintea ta? Dar' drept ce David, carele au făcut pēcat mai mare și îndoit, adecă prea curvia și uciderea, afflă milă înaintea ta și Saul se defaimă și se leapedă, carele s'au arētat numai neascultător? Adevērat, feții mei, pe din afară așa se vede, ear' Dđ. care este cunoscător de inimi și vede din lăunt.u aceea ce noi nu vedem, au vēđut des-

părțiala pocăiutei și a unuia și a altuia ; că pocăința lui David era pocăință adevărată cu duh umilit și cu inimă înfrântă și smerită, precum dice sf. scriptură ; iar a lui Saul pocăință era minciunösă și viclénă, din gură numai, iar nu și dela inimă, că iuima lui nu era dreptă cătră Dd. și pentru acésta aceea a lui David s'au arétat primită și a lui Saul s'au defaimat.

Drept aceea dar pentru căci este pocăinta lucrătore și bine primită înaintea lui Dd. se cuvine să fie pocăința adevărată, ca a lui David ; și pentru ca să pótă fiește carele să căștigue acésta pocăință adevărată desevärșit, curată și primită, Duhul sf. ne arată prin Scriptură în ce chip să o facem ? Pre Navohodonosor împératul Asirienilor vrénd Dd. dreptate să-l pedepsiască într'acéstă vieată pentru multa lui trufie, și iar să-l miluiască, au făcut asupra lui acest răspuns, precum se vede la al 4. cap. a lui Daniil : „cu hiarăle partea lui în burueanul pământului, inima lui dela oameni se va schimba și inimă de hiară se va da lui, și 7 vremi se vor primini preste el ;“ adică l'au osândit să pască îupreună cu hiarele și ca o hiară să mănânce erburile pământului să-i se schimbe inima lui cea omenéscă și să-i se dea inimă de hiară și să se afle întru acésta până se vor primini 7 vremi, și atunci să-i se dea ertăciune. Și adevérat așa s'au întêmplat de au pătimit Navohodonosor. precum drepta judecată a lui Dz., au rânduit și într'acest chip ș'au luat ertăciunea desévêrșit. Se cuvine drept aceea aceste 3 lucruri să facă fiește care creștin, pentru ca se arate pocăință adevărată și plăcută cătră Dzeu.

Întăia se fie partea lui în earba pământului, când păcătuește omul lasă trupul lui slobod, în desfătări, în pohte, în beții și în mâncări multe și alta nu socotește fără numai cum își va desmerda trupul, cum să i dea odihne, cum să-l hrăniască cu multe feliuri de bucate. Din care urméză bețiile, curviile și alte pohte neînfrânate, carele fac pre suflet lăcaș diavolului ; ci se cuvine, când va vrea să se pocăiască adevérat, să schimbe firea, să schimbe viața, să supue trupul ; cu ce ? în iarba pământului, cu ținerea, cu posturile, cu ajunările, cu depărtarea mâncărilor și a desfătărilor ; pentru căci precum dice marele Vasilie, postul este stricăciune păcatului, înstreînarea patimilor, omorîrea trupului ; și când slăbește cu postul omul cel din afară, atunci cel din lăuntru se întăresce, atunci se face casă lui Dd. și vas curat darului celui dumneđeesc.

Al doilea lucru, ce trebuie, este să schimbe inima lui și să ia inima de hiară (și inimă de hiară se va da lui). Omul precum are inima iscusită, așa o are și mult pohtitore, nu este, pururea într'o stare, acum se preface spre bine și acum se schimbă spre réu, acum pohtește un lucru și acum îl uraște, acum iubește și acum vrăjmășuește împrotiva acestor. Hiara are pururea aceiași inimă neprefăcută, stătătore și nemișcată ; și de vreme ce omul, când păcătuește, pentru căci are inima prefăcătore, se depărtéză dela Dd. și de totă voința lui, ci pentru ca să facă pocăință adevărată, trebuie să schimbe dice Dd. aceea inimă a lui viclénă și amăgitore, ce este nestătornică și lesne mutătore și să ia inimă de hiară, adecă inimă stătornică, neschimbătore, care să rămăie pururea nemișcată dela bine, dela dragostea mea și dela paza poruncilor mele și să nu mai pohtească réul, nici să se abată la păcat ; și acésta este aceea ce dice prorocul Ioil : „rumpeți inimile vóstre, ear nu hainele vóstre.“

Și la cea după urmă al treilea lucru, care să urmeze pocăinții celei adevărate, este acesta: „7 vremi se vor primeni preste dânsul.“ Păcătosul, când ese din calea lui Dd. și se face pre sine rob pohtelor celor trupești, sevârșăște toate păcatele cele de mörte, din care cele mai mari sânt (precum ne învață legea lui Dd. și sf. evanghelie) adică: trufiea, iubirea de argint, păcatul cel trupesc, zavistia, lăcomia, mânia și lenea. Deci aceste păcate sânt cele 7 vremi; ci acela, ce va vrea să se pocăiască cu adevărat, i-se cuvine să prefacă trufia în smerenie, păcatul cel trupesc în curățenie, zavistia în dragoste, lăcomia în post, mânia în blândețe și lenea în rugăciune și într'alte fapte bune; și precum când făcea aceste păcate, se bucura, se desfêta și rîdea, așa și când să pocăiește, se cuvine să se măhniască, să suspine și să plângă, pentru ca să facă primineală vremilor, și să se arate prefacerea adevărată. Cu acest feliu de mijloce se face pocăința desevârșit și plăcută, și câștigă păcătosul ertăciune deplin, se împrietinesce cu Dd. și se face ear vas darului celui ddeesc.

Drept aceia dar, feții mei, de vreme ce pocăința are putere ca acesta, precum ați audit, și nu este altă cale și altă mijlocire, pentru ca să vă mântuiți sufletele vöstre, trebuie dar cu toții, tineri, bătrâni, bogați, săraci, cu osărdie să alergați la această pacinică liniște a mântuirii, că veți afla toți odihnă sufletelor vöstre, precum dice Hristos la Evanghelie: „și toți vă veți mântui.“ Pocăința acesta este cetatea cea mare și minunată, ce dice sf. Iön la Apocalipsis în 21 de capete, „că avea 12 uși, 3 despre răsărit, 3 despre miazănoapte, 3 despre ameză-zi și 3 despre apus, pentru ca să pötă întra printr'insele toți, și cei mici, și cei mari, bătrâni și tineri, și fiește care după orânduiala sa și după vârsta sa.“ Prin cele despre răsărit se între cei tineri, ca cei, ce sânt la răsăritul vieții; prin cele despre ameză-zi se între bărbații, carii se află la mijlocul vârstei; prin cele despre meadă noapte se între cei bătrâni, căroră le este sângele rece și albiciunea zăpedii o țiu în barbă; și prin cele despre apus se între făr de nici o desnădăjduire cei ce sânt la sfârșitul vieții și au amëndouë piciorile în gröpă și sufletul în buze, al căroră milostivirea lui Dz. le va primi pocăința.

Drept aceia în totă vremea, ear mai vörtos în dïlele acestea ale sf. post vă chiamă pre toți milostivul Dz, care pohtește mântuirea tuturor, dicënd: „întörceți-vă cătră mine și eu mă voi întörce cătră voi.“ Deci nu vă învërtoșați inimile vöstre ci cu vitejie creștinescă lăpêdați lucrurile întunericului, adecă strâmbătățile, jafurile, clevetirile, zavistia, urîciunea, vrajba, curviile și toate necurățiile, și vă îmbrăcați cu armele luminii, cu credința, cu nădejdea, cu dragostea, cu frica lui Dz., cu cuceriă și cu smerenia, ca să supuneți cu aceste bunătăți pre improtivnicul vostru, pre diavolul și pre trupul, ce tirănește, și patimile cele ce strică sufletul și să vă faceți moșteni împărâției ceriului, căria să vă învredniciți toți cu darul și cu mila lui Dz., acum și pururea și întru veci de veci. Amin.

(Va urma).

О религіозномъ воспитаніи дѣтей.*)

Религіозное воспитаніе дѣтей становить одинъ изъ важнѣйшихъ вопросовъ, достойныхъ вниманія воспитателя. Что религіозный инстинктъ есть въ маленькомъ дитяти, т. е. онъ инстинктивно чувствуетъ Бога въ себѣ и въ природѣ, въ томъ нѣтъ никакого сомнѣнія. Отъ гдѣ находится основаніе, мѣсто и предметъ религіознаго воспитанія съ самого нѣжнаго возраста.

Само по себѣ понятно, что тотъ религіозный инстинктъ, который представляетъ уму и душѣ дитяти Бога темно, но дѣйствительно, долженъ быть развиваемъ наравнѣ съ другими нѣжными и благородными инстинктами его благородной природы и даже съ большею заботливостію и вниманіемъ, по высотъ его предмета, и по его величайшей важности, не только въ жизни вообще, но и въ частности, въ жизни дѣтской. Для дитяти, какъ и для взрослого, важно чувствованіе въ своемъ нѣдрѣ божественнаго впечатлѣнія. То тѣсное таинственное общеніе съ Богомъ, повторяясь, и укрѣпляясь, одушевляетъ, согрѣваетъ и воспитываетъ нравственность дитяти и предрасполагаетъ его къ мужественнымъ добродѣтелямъ зрѣлаго возраста; оно сообщаетъ глубину его естественнымъ привязанностямъ. Соединяя дитя съ Богомъ, оно еще болѣе нѣжно, болѣе свято соединяетъ его съ родителями.

Сколько бы ни былъ темень тотъ религіозный инстинктъ, само собою разумѣется, его нужно развивать съ первой же минуты, съ перваго же его обнаруженія. Съ нимъ нужно обращаться, какъ со всеми другими инстинктами; пренебрегати имъ, значитъ погубити его. Кто знаетъ, незаглушитъ ли его излишнее развитіе другихъ началъ человѣческой природы? Слѣ онъ однажды убитъ, то не оживитъ его никакая сила. Огонь его далеко надъ нами на самомъ небѣ. И такъ нужно бодрствовать надъ тою первою искрою, нужно разжигати ее элементами, которые могутъ развити ее, если мы хотимъ, чтобъ она сдѣлалась современемъ тѣмъ живымъ и яркимъ пламенемъ, тѣмъ свѣтомъ, который освѣщаетъ насъ среди тьмы, тою теплотою, которая согрѣваетъ насъ среди окружающаго насъ холода, тою силою, тѣмъ могуществомъ и, такъ сказать, душою нашей души, которая возвышаетъ насъ въ святомъ восхищеніи даже до небесныхъ съней.

Разсуждая здраво и безъ предубѣжденій, въ якомъ же возрастѣ приличнѣе всего начати развитіе религіознаго инстинкта? Въ якое время легче, естественнѣе вѣрити, любити, молитися?

*) Зри Христ. Чтеніе 1869 с.

Дитя не сковано привычками; его узы не такъ тѣсно привязываютъ его къ землѣ; оно можетъ любить, не сознавая то, что оно любитъ. Иногда въ его взлядахъ видны важные и торжественные отпечатки; ему только не достаетъ словъ для ихъ выраженій. По лицу дитяти мы составляемъ идею объ ангелахъ; смѣющееся, съ отпечатками небесной чистоты, оно можетъ служить эмблемою для почитанія чистыхъ духовъ. Языкъ дитяти весь молитва; сознавая больше насъ чувство своей слабости, онъ лучше соснаетъ, якъ нужна ему посторонняя помощь; сыновняя преданность въ немъ самая искренняя; чего же не достаетъ ему для приближенія къ Богу?

Заботитесь же о дѣтствѣ! представите только тѣ отличительныя особенности дитяти, и для васъ будетъ ясно и очевидно, что время въры простой, наивной, глубокой, которая раждается, такъ сказати, съ жизнію, развивается съ жизнію и продолжастся столько, сколько сама жизнь. Въ самомъ дѣлѣ, не легче ли и не сильнѣе ли наша душа чувствуетъ впечатлѣніе любящаго, покровительствующаго Бога въ то время, когда вся природа намъ улыбается, когда всѣ ближніе насъ любятъ и намъ покровительствуютъ? И якъ благословенно то святое впечатлѣніе! И кто въ состояніи измѣрити его благодѣтельность? Кто знаетъ, кто можетъ сказати, что значитъ для насъ тотъ залогъ надежды, которая никогда не оставитъ насъ, которая показываетъ намъ на блестящій міръ выше того міра, на небесное совершенство, на счастье болѣе великое, болѣе чистое, чѣмъ все то, что мы только можемъ вообразити тутъ на землѣ, и которая наконецъ насъ увѣряетъ, что самыя бѣдствія тутъ существуютъ для нашего блага? Тамъ нѣтъ изгнанія, тамъ нѣтъ старости, тамъ нѣтъ смерти! Тамъ Богъ; Онъ насъ поддерживаетъ, Онъ насъ слушаетъ, Онъ намъ говоритъ, Онъ насъ успокоиваетъ. Опасность велика, не минуема, неизбежна, мракъ смерти насъ окружаетъ — а Онъ хочетъ насъ принять въ свои нѣдра! Пріятный и мягкій свѣтъ распространяется на всѣ предметы; атмосфера любви покриваетъ всю природу; люди, животныя, самая неодушевленная тварь, раствнія, ручьи, горы, — все то дышетъ любовію! Все то дѣло Божіе, все то говоритъ намъ о нашемъ Отцѣ! И миръ, и счастье, которое все то проливаетъ въ нашу душу, намъ говорятъ о Немъ еще яснѣе.

И не то ли счастливѣйшее время дѣтства мы должны избрати для развитія всѣхъ тѣхъ впечатлѣній? И въ какое другое время мы можемъ сдѣлати удовольствіе изъ того, что должно быть всегдашнею нашею обязанностію? Нужно, чтобъ жизнь была во всемъ своемъ цвѣтѣ, для того чтобъ религія была для нея радостію; нужно чтобъ жизнь украшалась для того всею своею красотою. Когда та красота поблекнетъ, когда блескъ окружающаго насъ

земнаго міра потухнетъ, тогда безъ сомнѣнія небо, якъ въ продолженіе ночи, будетъ искритися звѣздами; но насъ будетъ окружати тьма. Именно для первой юности, для дѣтства солнце съ высоты блеститъ въ всемъ своемъ великолѣпїи; именно дѣтство должно напитыватися божественнымъ присутствіемъ, тимъ нѣжнымъ и тонкимъ благоуханіемъ; именно дѣтство должно обилovati сокровищемъ святыхъ движеній благочестія и невинности, движеній, о которыхъ прїятное воспоминаніе даетъ предчувствоватьъ вѣчное счастье даже въ преклонныя лѣта, когда не находятъ больше ни въ чемъ счастья.

Религіозное воспитаніе должно начатися съ первыхъ дней жизни, и оно должно существенно состояти въ воспитанїи религіознаго инстинкта.

И якъ нужно воспитати религіозный инстинктъ?

Есть благочестивыя матери, которыя съ первыхъ дней возраста, много говорятъ дѣтямъ, много учатъ ихъ познавати Бога, Его существованіе, Его природу, Его свойства, Его провидѣніе. Пусть бы такъ они разказывали имъ о творенїи и управленїи міромъ; но они хотятъ разказати и объяснить имъ и самыя высшія и самыя непостижимыя тайны христіанства. Правда, тѣ благочестивыя матери мають превосходныя намѣренія, но они поступаютъ едва ли благоразумно.

Правда, тѣ благочестивыя матери ошибаются. И они совершаютъ двѣ ошибки. Первая ошибка, то ихъ уроки. Уроки, даже самыя простыя, говорятъ разуму. Что, такое урокъ, даже самый простой? То есть изложеніе, разсужденіе, объясненіе. А все такое можетъ быти понято только однимъ разумомъ. Но у дитяти разумъ отсутствуетъ, потому едва ли возможно, чтобы дѣти разумѣли уроки. Можно буквально сказати, что тѣ матери говорятъ глухимъ, глухимъ умомъ, которые при всемъ желанїи быти просвѣщенными и наставленными попросту только скучаютъ.

Вторая ошибка ихъ состоитъ въ томъ, что они, въ естественной ли то религіи, или въ религіи христіанской, не различаютъ вещей простыхъ отъ вещей сложныхъ, предметовъ ясныхъ отъ темныхъ, неопредѣленныхъ отъ точно опредѣленныхъ, для того, чтобы выбирать тѣ изъ нихъ, которые доступны каждому возрасту, и сообразовати обученіе имъ съ силами и развитіемъ дитяти. Относясь къ нему якъ къ равному, якъ къ взрослому, они его утомляютъ, запутываютъ, приуменьшаютъ и, что еще хуже, рискуютъ развиты въ немъ нерасположеніе къ жизни вѣри и благочестія.

Пусть они возмуть предосторожности противъ всего того; они поступятъ тогда мудро и достигнутъ возвышенной цѣли, которую преслѣдуютъ. Не слова, не рѣчи тутъ нужны; тутъ идетъ дѣло не о томъ, чтобы убѣдiti разумъ, который еще не образовался, который даже не существуетъ; но пробудiti, возбудiti, развити религіозный инстинктъ. А религіозный инстинктъ понимаетъ только одинъ языкъ, то языкъ дѣйствія и примѣра. Матери благоче-

стивья, матери нѣжно любящія, помните то твердо: именно живя предъ Богомъ всѣмъ вашимъ поведініемъ, всею вашею жизнію, любя Его, благословя Его, молясь Ему, вы научите ваше дѣти; ибо его сердце, его душа естественно, по сочувствію соединится съ вашею душою, и оно будетъ вѣрити какъ вы, будетъ любить, будетъ благословляти, будетъ молиться подобно вамъ. Также переходя отъ предмета къ предмету отъ явленія къ явленію, въ природѣ ли то, или въ человѣческой душѣ, указывая дѣтямъ всюду присутствіе Бога. — Его могущество, Его мудрость, Его правду, Его благость, вы заставите его чувствовать божественное дѣйствіе, вы пробудите пламя, которое покоится въ его нѣдрѣ и которое при первомъ же случаѣ загорится яркимъ огнемъ и согревающею теплотой. Еще разъ: дѣйствіе, примѣръ — отъ що должно быть основою — религіознаго воспитанія вашего дитяти; оно будетъ плодоносно только подъ теми условіями.

То не все, нужно еще имѣти въ виду возраеть дитяти и раскрытіе я не говорю его ума, но его души. Нужно различати дитя прежде возраста разума и дитя послѣ возраста разума. Даже въ первомъ періодѣ треба различати дитя четырехлѣтнее отъ пятилѣтнаго, то зновъ отъ шестилѣтнаго, а послѣднее въ свою очередь. Однимъ словомъ, треба слѣдовати шагъ за шагомъ за возрастомъ дитяти, изъ года въ годъ, даже изъ дня въ день. И для чего то? Для того чтобы приспособити примѣры и дѣйствія къ каждому возрасту, къ каждому году, къ каждому дню. Мать должна поняти, что такая заботливость существенно необходима. Тотъ или другій примѣръ, то или другое дѣйствіе, которые не имѣли смысла сегодня, будутъ имѣти завтра. Матери должны обратити на такое обученіе всевозможное вниманіе, что составляетъ ихъ первую и самую пріятную обязанность, соблюдати въ немъ ту же самую постепенность, которую природа полагаетъ въ духовнымъ развитіи дитяти.

Учити дитя примѣрами и дѣйствіями: отъ два начала, которыми должны матери руководитися въ религіозномъ воспитаніи, для котораго они служатъ первыми и необходимыми наставниками.

Теперь же о подробностяхъ.

Отъ какъ мы представляемъ первое начало религіознаго воспитанія. Дитя имѣетъ три или четыре года. Оно покоится на своей маленькой кровати, прикрытой бѣлыми занавѣсками, — чистомъ образѣ его юной и невинной души; пробуждаеь по утру, засыпая вечеромъ, его первый и послѣдній взглядъ останавливается на самомъ простомъ, самомъ пріятномъ и самомъ свосхитительномъ зрѣлищѣ; его мать близъ него на коленяхъ, съ сложенными на груди руками, съ очема поднятыми къ небу, въ положеніи молитвы. Она молится, молится не устами но сердцемъ и душою. Она молится съ умиленіемъ, горячо; ибо съ того времени какъ она мать,

она вся любовь; и столько вещей она имѣетъ сказать благому Богу, близъ того дѣтскаго маленькаго ложа.

Не осыпана ли она милостями въ миръ того дорогаго маленькаго лепечущаго творенія? И для нея то не самое ли прекраснѣйшее дитя въ миръ; оно такое бѣлое, такое розовое, такъ хорошо улыбается, въ немъ для нея самыя прекрасныя дарованія уже соединяются съ самыми богатыми надеждами? И такъ, она благодаритъ небо за то, что оно сдѣлало ее матерью счастливою и довольною. Но съ другой стороны, сколько вещей она имѣетъ просити: Боже мой сохрани ему здоровье! Боже мой удали отъ него всѣ роды зла, которое угрожаетъ дѣтству, всѣ тѣ болѣзни, которыя отравляютъ всю жизнь челоука! Боже мой возрасти его въ селъ и красотъ! Боже мой дай ему любить мене якъ я его люблю, любить своего отца, любить своего брата, свою сестру, и Тебе любить больше всего, Тебе, который безконечно великъ и безконечно благъ! Отъ мольба души матери, отъ желанія ея сердца; если они не выразятся въ словахъ, они выкажутся, обнаружатся въ лицѣ, во взглядѣ, во всей ея фигурѣ. Та молодая женщина, та молодая мать меновенно преображенная внутреннимъ чувствомъ молитвы — то небесный ангелъ.

Такою бы она ноказалась вамъ; будьте увѣрены, такою же она является и дитяти. Оно смотритъ на нее, оно понимаетъ ее по своему, т. е. оно паражено, оно удивляется, въ немъ вѣчно начинается шевелитися, и то нѣчто есть религіозный инстинктъ. Но въ некоторому непонятному и невыразимому сочувствію, оно въ нѣкоторой мѣрѣ раздѣляетъ впечатлѣнія его матери, и во глубинѣ его души полу-пробуждается чувство Божества. Богъ ему открывается безъ словъ, безъ идей, не въ свѣтъ мысли, но въ теплоту чувства. Оно знаетъ Его, не зная; однимъ словомъ, оно чувствуетъ Его и таковъ, въ самомъ дѣлѣ, характеръ инстинкта всякаго рода инстинкта, не одного только религіознаго. Не сознавая, не обсуждая, не понимая, инстинктъ угадуетъ свой предметъ якимъ-то необъяснимымъ образомъ. Такимъ образомъ дитя по инстинкту угадуетъ груди своей матери; такимъ образомъ оно угадуетъ своего отца, отъ котораго оно между тѣмъ не пользовалось первыми заботами. Знаетъ онъ груди своей матери? Нѣтъ; но оно бросается туда съ любовью; оно чувствуетъ, что тамъ его жизнь. Знаетъ онъ кто его отецъ? Нѣтъ; но оно съ довѣріемъ бросается въ его объятія: оно чувствуетъ, что тамъ его покровительство. Точно также при видѣ своей матери, благочестивъ бесѣдующей съ Богомъ онъ угадуетъ Бога. Оно не знаетъ кто онъ; но его сердце, его душа сладостно стремятся къ Нему; оно чувствуетъ, что тамъ источникъ блага и убѣжище отъ всякаго зла.

Спустя нѣкоторое время матери остается только произнести слова для того, чтобы закончить свой первый урокъ. Пусть она

покажетъ дитяти на небо и скажетъ благоговѣйнымъ голосомъ : Отче нашъ, иже еси на небесѣхъ! Дитя узнаетъ и никогда не забудетъ, что тамъ на высотѣ бодратвуетъ надъ нимъ Отецъ, Отецъ его отцу, якъ и всѣхъ дѣтей и всѣхъ людей.

Послѣ, когда дитя подростетъ нѣсколькими мѣсяцами, пусть мать къ тому уроку, который мы описали, прибавляетъ новые уроки, пусть она беретъ для того предметы самые доступные для дитяти и пусть она указываетъ божественныя свойства, не называя ихъ по имени.

Дитя бѣгаетъ по саду, тѣшится самымъ веселымъ образомъ ; вдругъ оно останавливается : его вниманіе приковано цвѣткомъ, который блеститъ среди густой зелени. Мать подходит. Она тоже удивляется. Якіе прекрасныя листочки! Яки они разнообразны, сколько въ нихъ оттѣнковъ, съ якимъ искусствомъ они разположены! И пахнутъ пріятно и якъ мило вдыхати тотъ аромать! Кто сотворилъ то чудо? Не отецъ дитяти : онъ искусенъ, довольно силенъ? но для того у него недостаточно ни могущества, ни способности. Только всемогущій Богъ могъ сдѣлати то, только Онъ легко можетъ устроивати все то. Онъ посѣялъ всѣ тѣ цвѣты, Онъ сотворилъ всѣ тѣ маленькія растенія, которыя боязливо скрываются въ муравѣ, Онъ же сотворилъ и тѣ большія деревья, которыя гордо возносятся къ небу и покрываютъ своими вѣтвями довольно большое пространство, даютъ тѣнь, подъ которою такъ пріятно отдохнуть въ лѣтній жаркій день.

Отъ гень птичка. Она порхаетъ съ вѣтки на вѣтку, ударяя своими крылами и издавая веселое щебетанье. Потомъ она вдругъ злѣтаетъ и исчезаетъ изъ виду въ неизмѣренномъ пространствѣ неба. Дитя замѣчаетъ въ первый разъ то маленькое удивительное твореніе. Оно удивляется, по крайней мѣрѣ можетъ удивлятися. Мать може удивлятися, якое то маленькое твореніе граціозно въ своей подвижной и стройной формѣ! И тѣ перышки блестятъ разнообразными цвѣтами, такими подвижными, какими измѣнчивыми! И тѣ крыла, они то расправляются, то сжимаются, и они такъ легки и такъ сильно ударяютъ по воздуху! И якъ она играетъ въ пространствѣ, якъ она прорѣзываетъ его своимъ полетомъ, а отъ она во мгновеніи ока исчезла! Кто сотворилъ то превосходнѣйшее твореніе? Не можетъ быти, чтобы то отецъ дитяти : весь его умъ, всѣ его силы недостаточны для того. То сотворилъ благой Богъ. Онъ одинъ имѣетъ для того достаточно мудрости, потому что онъ мудрѣйшій изъ всѣхъ мудрецовъ, — достаточно искусства, потому что Онъ есть художникъ, высшій всѣхъ художниковъ. И Онъ сотворилъ, якъ ту маленькую птичку, такъ и всѣ другія. Онъ сотворилъ птицъ животныхъ малыхъ и великихъ. Все что живетъ, все что дышетъ, то дѣло Его рукъ.

Позже мать должна перейти отъ предметовъ доступныхъ къ тьмъ, которые менъе доступны, отъ самыхъ малыхъ къ наиболъе великихъ. Вмѣстѣ съ дитятей она удивляется вѣтру, который дуетъ, и бурь, которая бушуетъ; горь съ ея пропастями, съ ея снѣгами, съ ея потоками; — ручейку, который направляется къ рѣкѣ; рѣкѣ, которая стремится въ море; — голубому небу и искрящимся звѣздамъ; — и во всемъ томъ, въ звѣздахъ и небѣ, въ морѣ, рѣкѣ и потоцѣ, въ горѣ, въ вѣтрахъ спокойныхъ и стремительныхъ она вмѣстѣ съ дитятей узнаетъ, провозглашаетъ, почитаетъ Того, Кто сотворилъ все то своимъ могуществомъ и все управляетъ своею мудростію.

Впрочемъ пусть мать остерегается ограничити кругъ религіознаго воспитанія дитяти матеріальнымъ міромъ: пусть она въ вмѣстѣ съ собою старается ввести его въ міръ нравственный. Лишь только дозволить его возрастъ, пусть она мало по малу, не спѣша, но благоразумно обращаетъ его вниманіе на то, что происходитъ въ немъ самомъ; и всегда раздѣляя его чувства, его мысли, дѣляясь, такъ сказать, сама дитиною, она научитъ его въ явленіяхъ внутренней жизни чувствовать святое воздѣйствіе божественной правды, милости и милосердія.

Во всемъ томъ ея единственною цѣлію, ея единственнымъ желаніемъ должно быть то, чтобы заставить любить Бога, а не бояться Его. На якомъ основаніи мы будемъ поступати такъ для развитія благочестія, когда мы ничего подобнаго не дѣлаемъ для возбужденія привязанности чисто земной? Мать долгое время ласкала свое новорожденное дитя, прежде чѣмъ стала его наказывать, она выказывала къ нему долгое время только любовь и нѣжность, чтобы воспоминаніе ея нѣжности со временемъ могло умѣрити дѣйствіе ея старости. Самъ Богъ такимъ образомъ дѣйствуетъ въ отношеніи къ маленькому дитяти: прежде чѣмъ Онъ обращается ему только въ строгомъ голосѣ совѣсти, Онъ является ему только въ своихъ благодѣяніяхъ! Безъ сомнѣнія, Богъ есть справедливость, но Онъ есть благодѣяніе и милосердіе, Онъ есть Отецъ маленькихъ дѣтей, Онъ избираетъ, Онъ хранитъ тѣхъ, которыя ведутъ себе благоразумно; Онъ слышитъ тѣхъ, которыя Ему молятся и помогаетъ тѣмъ, которыя Ему повинуются. Если дѣти невольно совершагъ якіи небудь проступки, Онъ тотчасъ же проститъ ихъ, если только они раскаются. Не Онъ ли произнесъ тѣ слова нѣжности: оставите дѣтей приходить ко Мнѣ? И не Онъ ли прибавилъ къ тому: имъ принадлежитъ царство небесное.

Такому религіозному воспитанію, чтобъ оно было тѣмъ, чѣмъ должно быть, недостаетъ только, такъ сказать, помазанія или освященія. Такое освященіе есть молитва. И тутъ ученіе матери должно состояти въ дѣйствіи и примѣрахъ. Дѣло не въ томъ, чтобы заставляти дитя выучити наизусть молитвы и обязывати его

читати тѣ молитвы въ извѣстные часы дня, при извѣстныхъ опредѣленныхъ обстоятельствахъ. Достаточно самыхъ короткихъ, самыхъ простыхъ молитвъ: пусть только они ясно относятся къ его мыслямъ, его чувствамъ, его занятіямъ и его нуждамъ. Пусть они рождаются и разнообразятся примѣнительно случаю. Пусть мать принимаетъ въ нихъ участіе, или лучше, пусть оно происходитъ ихъ отъ своего имени и отъ имени дитяти, даже не требуя, чтобы оно принимало въ нихъ прямое участіе. Напримѣръ, когда дитя здорово, пусть она говоритъ: Боже мой, благодаримъ Тебя за милости, которыя Ты намъ оказуешь? Когда дитя больно, пусть она говоритъ: Боже мой, удали отъ насъ ту болѣзнь, умоляемъ Тебе смиренно, воззри на насъ окомъ милосердія! Пусть она говоритъ по утру: Боже мой, дай намъ милость провести нынѣшній день въ мирѣ, благоразумно, въ счастіи; и — вечеромъ: Боже мой, благодарю Тебе, огради насъ Твоимъ покровомъ въ грядущую ночь и дай намъ сонъ мирный и безмятежный! Пусть она говоритъ то и дитя будетъ говорити съ нею, сначала сердцемъ, а потомъ и устами. Оно привыкнетъ молиться, и тѣмъ болѣе охотно, что его не принуждаютъ до того силою, а возбуждаетъ къ тому его собственный инстинктъ. Оно окончитъ тѣмъ, что будетъ молиться по побужденію собственнаго сердца; и якій бы не былъ его молитвенный лепетъ, сколько бы не было въ немъ наивности, простоты, дѣтскости, дайте ему свободу; то самый чистѣйшій благовонъ восходящій къ небу, то самый вѣрный залогъ будущаго.

Таке должно быть религіозное воспитаніе до возраста разума. Какъ видите, оно существенно есть дѣло матери. Мать тогда есть, нѣкоторымъ образомъ, священникъ, равно какъ и дѣтская комната, есть почти что храмъ: тамъ матерью совершаются святые таинства.

Мы впрочемъ, не хотимъ сказать, что отецъ и другіе члены семейства вообще должны оставатися сторонними и равнодушными къ религіозному воспитанію дитяти. Нѣтъ. Они принимаютъ въ немъ свое участіе, правда, второстепенное, но полезное и даже необходимое. Пусть отецъ, въ извѣстныхъ исключительныхъ обстоятельствахъ является предъ дитятей растроганнымъ, пораженнымъ великими зрѣлищами природы и важными домашними событіями; пусть онъ является провикнутымъ божественнымъ могуществомъ, божественною правдою, божественною мудростію, однимъ словомъ, божественнымъ присутствіемъ. Пусть онъ умѣетъ молиться, пусть онъ молится. Пусть онъ собираетъ вокругъ себе свое семейство, для того чтобы склонити колѣна, вознести руки предъ верховнымъ Существомъ. Присущій ему авторитетъ и особенное почтеніе, которымъ онъ пользуется въ семействѣ, самая торжественность подобныхъ религіозныхъ фактовъ, безъ сомнѣнія, будутъ производить глубокое впечатлѣніе на душу дитятца и увѣн-

чаютъ дѣло матери, запечатлѣвая его августѣйшею и священнѣйшею печатію отца.

Такъ понимаемое и такъ веденное религіозное воспитаніе дѣтяти будетъ вліяти на него, на его мысли, на его дѣйствія, на его чувства не одинъ только день, не временно, но во всю его жизнь. Вліянiе то въ бурьъ страстей юности, въ честолюбивыхъ волненіяхъ зрѣлаго возраста, можетъ на минуту ослаблятися; но при первомъ же случаѣ оно вспыхнетъ и явится къ намъ на помощь.

Матери семействъ, вамъ ничего не стоитъ дати вашимъ дѣтямъ ту религію дѣтства, для того чтобы вооружити ихъ тымъ щитомъ противъ ожидающихъ ихъ ударовъ судьбы, тымъ талисманомъ противъ капризовъ счастья! Позже другіе будутъ учить вашихъ дочерей божественному знанію; но они будутъ говорить больше ихъ уму, чѣмъ ихъ сердцу. При самыхъ великихъ несчастіяхъ жизни заученное умомъ забывается, и человекъ остается безъ защиты, безъ средствъ, безъ утѣшеній. Но материнскія впечатлѣнія дѣтства, остаются. Они поднимаются среди развалинъ, они прикрываютъ насъ среди бурь, они спасаютъ насъ во время крушеній. Когда все погибаетъ, они остаются; когда все насъ оставляетъ, они насъ спасаютъ; ибо они несокрушимы, они святы, они благодѣтельны, какъ самъ Богъ, отъ Котораго они приходятъ и къ Которому они насъ зовутъ.

Cuvântare

PENTRU DUMINECA A XXVI. DUPĂ RUSALIÎ.

„Socotiți dreptă aceea, cum să âmblați cu pașă, nu ca nisce ne'nțelepți, ci ca cei înțelepți, răscumpărându timpul, că dăile rele sântă“.
Efes. 5. 14.

Î u b i ț i l o r C r e ș t i n i !

Apostolul limbelor, celă mai delosă și celă mai ostenitoră dăntre învțăceii Domnului, n'a încetată nici ũă dată a lăți cuvântul adevărului în lume și a întări creștină în legea Domnului, arătându-li, cum să petreacă vieăta în pace, linisce și mulțămire și cum să-și dobândască fericirea cea vecinică.

Și astă-dă ni spune apostolul lui Christosă în scrierea sa cătră Efesenă, ca să socotimă, cum să âmbălămă în vieăta asta, ca să fiă înțelepșesce, ni spune, ca să ni răscumpărămă cu lucru, cu lucru sirguinciosă, cu osteneală și trudă, cu cruțare și îndurare timpul, ce ni-l'a dăruiă Dumneșeu, ca să-lă petrecemă aici pe pământă.

Domnul Dumneșeu nostru ne-a dădită din trupă, carele are ochi, mâne, picioare și cele-l'alte, și din sufletă, carele este făcută după chipul și asemenarea lui și domnesce peste trupă¹⁾.

Omul îndestrată așă, este dătoră să și desvoalte puterile sale sufletesci și trupesci.

Menirea aceasta ũă aveău chiară strănoșii noștri Adamă și Eva în raiă, căci dăce sânta scriptură: „Și a luată Dumneșeu pre omul, pre carele l'a făcută, și l'a pusă în raiul desfătării, ca să lucreșe și să-lă pădască“²⁾. Ear' după căderea lor în păcată și scoaterea din raiă li-s'a asprită porunca „să lucreșe“, dăcendă Domnul Dumneșeu lui Adamă: „În necăduri vei mână din pământă în toate dăile vieătei tale . . . în sudoarea feăei tale vei mână pânea ta, pênă-ce te vei întoarce în pământă, din carele esci luată“³⁾.

1) I. Moisi 2. 26. — 2) I. Moisi 2. 15 — 3) I. 3. 17 și 19.

Eacă ! aceasta poruncă a Domnului e și pentru noi, cei-ce ni tragemu din Adamu ; ea ni impune și noaue cu toată asprimea, ca să ni petrecemu vieața în lucru, ca sudorile feței noastre să curgă de osteneală și de muncă.

Lucrul și chivernisala înțeleaptă a bunurilor pământesci este în adevărū una dintre cele de căpiteniă dătorințe ale omului ; de aceea mi-am și propusū astă-đi să cuvêntedū mai ântâiū despre **lucrare** și apoi despre **cruțare**, acestea doaue isvoare ale binelui nostru aice pe pământū.

Vē rogū așa-darā să fiți cu luare aminte.

I.

Pe câtu-i de scurtă vieața noastră, pe câtu de puține sîntū đilele noastre, noi nu le-amū puteā petrece, dacā nu ne amū deprinde din copilăriā la trudă și la osteneală, dacā brațele noastre nu le-amū dedā la lucru și la muncă în cele șese đile ale sêptemānei.

De aceea fiā-care omū este dătorū să lucre și să lucre în starea, ce i-a dat'-o Domnul, dătorū este să-și întindā puterile, ca să isbuteascā în lume.

Însu-și Domnul nostru Isusū Cr. ni-i pildā viā în privința aceasta, căci, luândū chipū omenescū, a lucratū și a ostenitū necontenitū ; elū nu s'a îngrođitū de nici unū feliū de greutate, nu de nêcadurile nici de ispitele, ce i-se puneāu în cale ; elū, âmblândū în totū locul, învêțā și vindecā ranele oamenilorū atātū cele sufletești câtu și cele trupesci, răbdā foame și sete, ba n'aveā de multe ori nici unde să-si plece capul. Elū lucrā điūa și noaptea, punêndū oamenii la cale, cum să-și petreacă đilele vieței acesteia și cum să se gâteascā de vieața cea viitoareā.

Chiarū în cele de pe urmă mominte, cândū fu judecatū la moarte, elū își âuce sîngurū crucea, pênā-ce obosesce și cade de povara ei.

Eacă ! esêmplul celū mai mare, esêmplul de vieață petrecutā în muncă și osteneală. Eacă ! esêmplul de lucrare grea, darā desēvârșită, ale carii roduri se culegū acum mai-cā de 1900 de ani.

Eacă ! cum trebuie să lucrāmū și noi și să ostenimū, pêntrū-ca osteneala și lucrarea noastră să fiā bine-cuvêntată.

Vai darā de cela-ce-și petrece đilele în lene și frândăviā ori în îmbuibări și bețiā pécătoasă !

Trândavia este iuceputul tuturor neajunsurilor !

De aceea fiă-carele să se ferească de dânsa. atât plugariul cât și negustoriul, atât meseriașul cât și artistul, atât domnul cât și șerbul ; căci nime nu este favorit și scutit, ci toți trebuie să lucreze, începându de la cel mai mare până la cel mai mic.

„Să nu urăști lucrarea cea cu ostineală, și lucrarea pământului“ ¹⁾ dice s. scriptură.

Pământul este cel ce ne ține pre toți, eară lucrătorul lui este talpa, este temelia societății omenești.

Eacă ! partea cea mai mare din voi, iubiților, să ocupă cu economia și cu munca pământului. Dacă voi ați șede în trândăvia, dacă voi nu ați curăți spinii și palămida, sâmenându și secerându cu hârniciă, atunci ați aduce mare nenorocire în lume, ați aduce nu numai pentru voi, ci și pentru toate meseriile cele-l'alte, cari de-a rîndul ar trebui să înceteze din lipsa pâinii și oamenii să moară de foame ; de aceea dice înțeleptul Solomon : „Totu cel- ce lucrează pământul, se va sătura, eară cel leneș se va împlé de sărăciă“ ²⁾.

Priviți la omul muncitor și apoi la cel leneș, la binele unuia și la sărăcia celui-l'alt!

Cel muncitor o duce bine. își poartă casa cu rînduială, își înmulțesce ogoarele, își măresce cirețile, hergheliele și turmele. Vieța îi este fericită, toți sîntu mulțamiți, nime nu este nici flămîndu nici, golu nici însétat. Eară cele-l'altu, leneșul, nu că nu dă înainte, dară își perde și moștenirea părintăscă ; soția și copiii îi sîntu-amăriți și poartă în fața lor semnul necădului și alu durerii ; moșioara perdută ũă-dată, nu se mai întoarce, toți se facu slugile străinilor seau cerșescă goi, rupți și flămîndi pe la ușele oamenilor.

Așa ũă pătescu toți și din cele-l'alte stări, cari își petrecu vieța în zădar, cari nu trăiescu din fructul ostenelelor lor, ci se punu la suptu ca lipitorile din munca și avuția oamenilor sirguincioși ; ceea-ce nu se poate decâtu până la unu timpu.

Amaru deci de cel leneș ca și de sluga cea vicleană din sânta evangheliă, carele și-a îngropat talantul primitu de la Domnul, și venindu oara socotelei s'au desvinuitu, dicîndu : „Doamne ! te-am sciutu că esci omu aspru. secerându, unde nu ai sâmenat, și adunându, unde nu ai împrăsciat ; și temîndu - mă m'am dusu, de am ascunsu talantul tîu !“ și căruia răspundîndu-i Domnul, i-a disu : „Slugă rea și leneșă ! se cădea, să dai argintul

¹⁾ Is. Sir. 7. 16. — ²⁾ Solomon Pilde 19 28.

meu schimbătorilor, și venindă eu așiu fi luată ală meu cu do-
bândă aruncați-lă deci întru întunerecul celă mai din afară,
unde va fi plângere și scrișnire dinților“ ¹⁾).

Feriți-vă dar' și nu îngropați talantul, ce vi-l'a dată Dumne-
deu. Munciți cu toții, munciți, ca să fiți fericiți aici și în vieța
cea viitoare, urmându procederea prea înțeleaptă ale s. apostolă
Pavelă, carele dice: „Nici amă mâncată dela cine-vă pâne în dară,
ci întru osteneală și nevointă noaptea și ziua am lucrată, ca să nu
îngreunămă pe cine-vă din noi“ ²⁾. Ce pildă frumoasă nu ni înfă-
țișadă s. apostolă! Cătă de cu dragă și de părintesce nu ne pro-
voacă elă să lucrămă sirguinciosă, ca să avemă pânea noastră cea de
toate dăile, agonisită cu munca brațelor și a capulă nostru, și să
nu cerșimă fărătorele de pe la mesele altora — să nu cădemă
sărcină unii altora!

La lucru, la muncă dar cu toții în numele Domnului, fără de
a căruia bine-cuvântare nu se poate nimică. Rugăciunile noastre,
mai alesă la începutul și sfârșitul lucrului, ni vor mijloci ajutorul
și bine-cuvântarea cea de susă. — La lucru cu dreptate, fără de
înșelăciune, ca să aibă munca noastră urmări bune și să nu fiă
vărsate îndedară sudorile noastre; la lucru, iubitor mei, ca să
avemă destulă pentru noi și pentru casa noastră, apoi ca să ni pu-
tem împodobi vieța încă și cu multe bine-faceri și milostenii,
făcându-ne astă-feliu comori neperitoare în ceră, la Dumne-deu!
Acestea toate le vom pută, dacă vom căută într'una să păstrămă
și să cruțămă bunurile căștigate.

II.

Solomonă scrie în pildele sale: „Mergi la furnică, o leneșule,
și urmeadă ei, vedându căile ei; și fi mai înțeleptă decâtă dănsa,
că aceea, nefindă lucrătoreasă de pământă. nici avându pre cine-vă
s'o îndemne, nici sub Domnă fiindă, își gătesce vara hrana, și multă
strînsoare face în timpul secerișului“ ³⁾).

Da, furnica silitoareasă lucreadăși strînge, pentru-ca să albă cu
ce eși din earnă.

Albina mică și sprintinică strînge și ea și ni prisosesce încă
și noană ceară și miere.

Dară omul, ființa cea mai de frunte de pre pământă, ce face?
Strînge oare fiă-carele din noi rodurile ostenelelor sale pentru dă-
lele viitoare, pentru cadă de moarte, ca să nu-i rămână familia în

¹⁾ Mat. 25. 26—30. — ²⁾ Tes. 3, 8. — ³⁾ Pild. 6. 6—8.

lipsa grea? Strîngû și cruțã oare mulți parale albe pentru d i l e n e g r e și rodurile pãmêntului pentru întêmplări și nenorociri, pentru timpû de foamete seaû de alte greutăți?

Prea puținî, eacã! prea puținî.

Ba âncã averea și munca strêngëtorului întêleptû se întêmplã, de încape adese-ori în mâna rêsipitoriului, de care însã dice sânta scripturã: „Pentru nesațû mulți au peritû.“ Domnul va osândi pre cei risipitori și nesățioși, darã va și bine-cuvêntã pe toți aceia-ce vor trăi cumpêtû și cruțare, cãci mai dice sânta scripturã: „Earã celû înfrênatû își va adauge vieață“; elû li va adauge vieață celor-ce vor prețui și vor pëstrã cele agonisite și moștenite dela pãrinți, cari nu au pututû scî: „oare întêlepti vor fi ei ori nebuni și oare stãpâni-vor toatã osteneala lor, care și-o câștigãrã și pentru care se sbuciumarã subt soare“²⁾.

Dacã sîntû bãrbați necruțãtori, pe de altã parte sîntû și soție și fiice risipitoare și lucurioase, cari facû, ca din toate opintirile sërmanului soțû și pãrinte cruțãtorî sã nu se aleagã nimicã, ducêndu-lû prin ușurința minții lor chiarû pênã la disperare. Și pre acestea le muștrã Domnul aspru, dicêndu-le: „Pentru-cã s'au înãlțatû fetele Sionului și au âmblatû cu grumađii rãdicați și ochii clipindû, și cu pășitul târescû hainele și împreunã joacã cu picioarele: va umilî Domnul Dumneđeu pre Doamnele și fetele Sionului, și va luã Domnul mãrirea îmbrãcãminteî lor și a coapselor lor, și podoaba grumađilor lor, și frumsetã feței lor... și giordanele și brățarele și inelele cele din dreapta, și cerceii și cele de porfirã și odoarele cele de casã“³⁾.

Vai dar de oamenii, cari împrãștie cu ușurințã bunurile câștigate cu amarû și cu sudori de sânge!

Ferice însã de pãrintele și de maica și de fii cruțãtori. Casa lor este unû locû de pace de învoire și de dragoste. Ei toți sîntû stimati și respectati de alții și nu sîntû siliți a cersî; ci aû și atunci în prisosințã, cândû prindû a li scãde puterile și îi împresurã bêtrãnețele neputincioase.

Omuli cruțãtorî și cu frica lui Dumneđeu îi dã mână a mângãiã âncã și pre alții cu daruri, elû întinde mâna celor sërmani și nenorociți, ajuturã bisericile lui Dumneđeu și așã lucrã nu numai cu cuvêntul, ci și cu fapta pentru binele obștescû și creștinescû.

1) Is. Sir. 37. 34. — 2) Eccl. 1. 19. — 3) Isaia 3. 15. 23.

Risipitoriul însă pere însu-și și-și stinge dăilele în ticăloșia cea mai mare, lăsându în urmă-și desperarea, valetul și suspinele familiei nevinovate. — Și de-ar fi făcutu elu chiaru ce-vă bunu în lume, „rêvna rēutătii sale, întunecă cele bune“ ¹⁾.

Atâta numai li-așu mai dăce celor silitori și cruțatori: Feriți-vê de lăcomiă ca și de sgârciă, de pismă ca și de mândriă, ferți-vê mai alesu de înșelăciune, ca să nu vê ajungă și pe voi cuvintele Dlu, cându dăce: „Averea adunată cu fără-de-lege se va împuțină.“ Apoi muncă cea strînsă cruțați-o, căci adaoge Domnul: „eară celui-ce stringe cu credință, i-se va înmulți“ ²⁾.

Cruțați dară și înmulțiți darurile Domnului, eară cându le întrebuițați, întrebuițați-le numai la scopuri bine-cuvântate; nu vê abateți dela poruncele Domnului, ca să nu cădeți în cursele stăpânului întunericului. Cruțați, ca să se bucure și copiii vostri de rodurile ostenelelor voastre, pomenindu-vê numele cu evlaviă.

Âmblați toți cu luare aminte și viețuiți cu înțelepciune, rēscumpărându-vê timpul petrecerei pe acestu pământu trecătoru!

Lucrați cu bucuriă, pentru-că munca este balsamul sângelui și virtutea omului. Înarmați sufletul vostru cu rugăciuni ferbinți la Dumneđu și înfrunțați toată ispita, toată pedeca și greutatea, toată durezza și amărăciunea. Cei ce a-ți căduțu, lăsați pēcatul trândaviei și alu nesățului și apucați-vê la lucru și cruțare, căci Domnul și pe voi vê va primí eară și vê va ertá, vedēndu căința voastră. La muncă și cruțare cu toții, pentru-ca să vê faceți părtași de recunoascerea Domnului plină de mângăiere: „Bine, slugă bună și credincioasă, întru puține ai fostu credinciosu, preste multe te voiu pune; întră întru bucuria Domnului tēu“ ³⁾. Aminu.

Ioanū Berariu,
parochu în Stroiesci.

¹⁾ Înț. Sol. 4. 12. — ²⁾ Pslm. 13. 11. — ³⁾ Mat. 25. 21.

Науки для народа.

XVII.

Блаженни миротворцы: яко тии сынове Божіи нарекутся.

Де миръ, де згода тамъ благодать и благословенье Боже, де вражда, ненависть и злоба, тамъ нема помнчи Божои, тамъ дьяволъ побѣдоносно торжествуетъ; бо по словамъ Спасителя: „всяко царство само въ себя роздѣляясь, запустѣетъ и домъ на домъ падаетъ“ (Лук. 11, 17). Де миръ, де згода, тамъ мале росте, а що оно такъ, на доводъ того погляньте добріи люде, на ту мушку Божу, що пчолою называемо, або на мурашку! Въ старого улья вылетѣвъ рой а мы его загнали въ порожній улій. Уже на другійи день пильнуе каждая мушка мирно и згодно свою роботу, а въ осени вже тяжко той пень здоймити, бо повный онъ крыги и меду. Мурашка хоть дуже маленька, но подивѣтся, яку гарненьку хату она собѣ будуетъ, тамъ она плодитъ ся, жие, лѣтуе, и зимуетъ. Если бы пчолы и мурашки въ сварни и незгоды проживали, то безпечне всѣ марно загиблибы. Отъ наслѣдки мира, згоды, согласія!

Вражда, несогласіе межи людьми то причиною безчисленныхъ смуть, бѣдъ и зла. Тому то учитъ насъ Спаситель, щобы мы всѣма силами старалися выкоренити плевели вражды и натомисто засажати блага насѣнье миру, и обѣцае намъ за сей христіанскій подвигъ высоке и многозначне наименованье сынами Божиими, говорячи: „*Блаженни миротворцы: яко тии сынове Божіи нарекутся.*“

Вражда наробила и еще робить, много лиха и зла на свѣтъ; ктожь миръ творить, той стае ся цѣлючимъ лѣкомъ, котрый смертноснуну рану вражды гоить, сварку, раздоры и незадоволенія въ згodu, любовь перетворюетъ. Царь мира Ісусъ Христосъ даровавъ намъ миръ. При Его рождествѣ спѣвали ангелы милозвучными голосами: „*Слава въ вышнихъ Богу, и на земли миръ, во челоуцѣхъ благоволеніе!*“ (Лук. 2, 14). Щобы межи людьми лишъ миръ процвѣтавъ на то бувъ Онъ черезъ цѣле Свое житье божественнымъ миротворцевъ, Онъ на крестѣ умеръ, щобы мы миромъ тѣпились, Онъ промовявъ передъ Своею смертію до учениковъ своихъ: „*Миръ оставляю вамъ, миръ Мой даю вамъ, не якоже миръ даетъ, агъ даю вамъ.*“ (Іоан. 14, 17). Онъ промовявъ послѣ Своего воскресенія до Апостоловъ „*Миръ вамъ!*“ (Іоан. 20, 21).

Такъ научавъ божественный Миротворецъ и Человѣколюбецъ Ісусъ Христосъ весь свѣтъ; но люди все людьми, слаба троцца, що нею вѣтеръ колыше, люде знаютъ спасительну и велику вартость мира, но про то все допускають, щобы згубливый бурянь — незгода, ненависть, вражда въ ихъ сердцахъ розростава ся и всѣ благородни чувства заглушовавъ.

Въ серци находятъ ся всьляки склонности и желаня, они для нашей жизни тымъ, чимъ дощъ для зерномъ засьяной рѣль. Но скоро наши склонности мановцями блудятъ, тогда стають ся они убійцами нашей щастливости, порою всякаго лиха и недоль, стають ся тою звѣрею, котру пророкъ Данииль во снѣ видѣвъ и такъ описавъ: „звѣръ крылокъ, зубы же его жельзни велии, ядый истончевая останки же ногами своимъ попираша.“ (Дан. 7, 7). Страсти нѣвечать миръ нашего серця и чинятъ зъ него жерело безчисленныхъ беззаконствъ, страстя роблятъ зъ щастливого чоловѣка несчастного, рабомъ тѣлесныхъ похотей, а не разъ и дику, кровижаждую звѣрюку.

До страстей, котри миръ нашего серця убиваютъ, и на насъ вражду наводятъ, належитъ *корыстолюбіе*. Чоловѣкъ працуетъ, отъ днина до ночи горко крорвае, а чому? Отъ аби могъ въ свѣтъ жити и до чогось доробитись. Не есть то грѣхомъ бути маетнымъ чоловѣкомъ, противно если онъ свое майно честно заробивъ, то его еще люди величаютъ. Но погляньте ни корыстолюбивого, мишь для поболшеня мамоны, гроша жіючого чоловѣка, то переконаетесь, що та страсть задусила въ нѣмъ все лучше почутье, его серце повне журбы, неспокою, гидной низости, обману и злобы, въ его серцю найдете лишъ душевну хоробу неутолиму жажду за пустымъ мамономъ, въ нѣмъ нема любви, милосердія, покаянн. Тому называе Ап. Павелъ корыстолюбіе коренемъ всякаго зла, котре на людей не одно лихо ниводить. Онъ говоритъ: „Хотящии богатитися впадаютъ въ напасти и съти; и въ похоти многи яже погружаютъ чоловѣка во всегубительство и погибель. Егоже желающе заблудиша отъ вѣры и седе пригвоздиша болъзнемъ многимъ.“ (I. Тім. 6, 9—10). Корыстолюбивій чоловѣкъ стае ся съ часомъ плюгавымъ беззаконникомъ, его серце повне скупости, лихварства, ошуканьства, насилія, неправды, для него нема ни Божого ни людского закону. Кто въ станъ почислити ти бѣды и золы, котри гидне кокыстолюбіе вже наробило? Черезъ сю гидну страсть жіе въ враждѣ тато съ сыномъ, мужъ съ женою, слуга съ господаремъ, сусѣдъ съ сусѣдомъ, братъ съ систрою. Тутъ миротворцямъ широке поле до дѣланя.

Съ корыстолюбіемъ завсѣгди скупляется *зависть и ненависть*. Чоловѣкъ завистный позавидуе чужому достатку и чинить ся душегубцемъ, чоловѣкъ ненавистный нарушае самую головну заповѣдь Божу, заповѣдь о любви къ ближному. Господь нашъ Іисусъ Христосъ заповѣдавъ намъ любити всякаго чоловѣка якъ самого себе, а ненависть що? Ненависть просто противна свѣй зановѣди. Зависть и ненависть наробили много бѣды и вражды на свѣтъ, отже и тутъ широке поле для дѣланя миротворцямъ.

Нашъ языкъ наробивъ такожь не одно зло на свѣтъ онъ бо мѣшае полову несогласія межи добре зерно згоды а то той

языкъ, котрый чужу честь оскорбляе, на своего брата неслыхани клеветы куде, своего ближного отъ головы до ногъ обреше.

Осуда есть такимъ звыклымъ грѣхомъ, що майже на каждомъ кроць си подыбуемо. Кто же есть клеветникомъ? Той чоловікъ, котрый о своемъ ближномъ зле говоримъ, его добру славу гідными пятнами обчорнити старае ся, котрый зъ злобы и ненависти на невиноватого всѣяки беззаконства и переступки насувае, котрый зъ макового зерна цѣли горы складае, забуваючи на слова Спасителя: „*Лицемъре, изми первѣе бервѣно изъ очесе твоего: и тогда прозриши изяти сучецъ изъ очесе брата швоего.*“ (Лук. 6, 42). Що оскорбленье чужой чести грѣхомъ и мерзостію читаемой въ св. Письмъ: „*Не оклеветайте другъ друга братіе: оклеветаяй бо брата, или осудаяй брата своего, оклеветаетъ и осуждаетъ законъ.*“ (Іак. 4, 11).

Чи честно то чоловіче, що ты твоего ближного — и еще до того въ его небутности чорнишь? Онъ того не чуе и тому оправдатись не може. Кожде твое слово для его чести отрутою, кожде твое злостне, чорнительне слово росте въ устахъ твоихъ котре тебе чули, такъ якъ тѣсто на дрожжахъ; за день за два твой братъ передъ людьми такой чорный, що абысь зобравъ мыло зъ цѣлого свѣта, то вже годъ его обмыти и его огорнену честь очистити. Мы любимо — така вже наша хвороба — осужувати хобы другого. А чи маемо мы право другого судити? Що нашъ ближній робить то собъ робить, и лишь Богъ одинъ мае право и власть судити чоловіка. Кто судить людей а не дивить ся на себе, той чинить ся горшимъ отъ того, кого онъ осуждае и ганьбитъ. Господь забороняе намъ тое словами: „*Не судите, да не судими будете.*“ (Мат. 7, 1).

Що за плоды приносить оскорбленье и осужденье?

Вражду! Той, котрого ты въ чести оскорбивъ, довѣдае ся сегодня або завтра о твоей злосливой клевети, и хотьбы онъ бувъ и найлагоднѣйшимъ чоловікомъ, стае ся твоимъ ворогомъ. Ты може еще говоривъ: онъ на того або на ту такъ и такъ казавъ и имъ пошкودити думаетъ; Знай, що тымъ ты ему еще и другихъ вороговъ придбавъ. Отъ видишь, чоловіче, якого лиха твой языкъ наробити може. Не разъ радъ бысь все лихо залагодити, но годъ; оклеветанный и осужденый ближний въ очахъ однихъ и другихъ отъ твоихъ гідныхъ чорныхъ плямъ очиститись не може. До одного священника прійшла разъ одна жѣнка и казала ему, що она черезъ цѣлый свой вѣкъ лишь людей судила и чорнила та молила его, щобъ онъ за той грѣхъ си тяжку покуту надавъ; бо вже стара и слаба, та умерти не може. Панотець сказавъ ей, щобы взяла курку, та идучи до дому, щобы си скубла и за тыждень щобы зновъ до него прійшла. Жѣнка такъ зробила, за осьмъ днѣвъ прійшла она зновъ до священника тай каже: „Якъ Ты, Отче, велѣвъ, такъ и сталося.“ „Идижь теперь,“ сказавъ священникъ, „и позберай все пѣрье, щось зъ курки выскубла,

тогда ажъ зможу тобъ розрѣшенъе удѣлити.“ „Таже годъ отчеку, его позбирати, бо вътеръ на всъ зторони свѣта рознѣсь“ отвѣтила жѣнка. „Видишь, грѣшна жѣнко, такъ якъ не можъ то пѣрье позбирати, такъ неможна и той твой грѣхъ, то оскорбленъе и осуженъе залагодити; молися Богу и проси прощенія и покою, лишъ Онъ одинъ тобъ поможе,“ такъ научавъ жену — клеветницу священникъ.

Отъ видите, бр. Хр., якъ тяжело ба неможливо загоити рану, котру вы осуженъемъ и клеветою вашему братови здѣлали томужъ то стережѣтъ ся сего гидного грѣха, онъ оскверняе вашу душу и отдаляе отъ васъ вѣчне блаженъство. Стережѣтъ ся, люде добри клеветы, покиньте склонность до оскорбленя чужой чести, они бо вражду повными руками розсѣвають, вамъ много неприятности и скорби приносятъ, васъ сынами адскими а не Божиими творять.

Кто стараеся гидни слѣды клеветы и осуженія, т. е. вражду чоловѣколюбиво погубити, лютыхъ вороговъ примирити, такій Християнинъ правдивый миротворецъ, той въ царствѣ небесномъ сыномъ Божимъ назовеся и за свои велики заслуги стане ся участникомъ вѣчныхъ благъ.

Вражда и розладъ межи людьми походитъ звычайно отъ *неодстатку правдивои Християньскои любви*. Правдивый Християнинъ любитъ всѣхъ, не только благихъ но и злыхъ, онъ ненавидитъ грѣхъ, но любитъ грѣшника при всѣмъ его недостойнствѣ, сердце его наповнене святою и щирою любовію ко всѣмъ, оно недоступне ни для вражды, ни для злобы. Правдивый християнинъ дорожитъ и старае ся, щобы обогатитися небесными сокровищами добродѣтелями, онъ смотритъ на все земне, якъ на скоро проходяче и тлѣнне. Чижь розумно творитъ той, котрый, щобъ обогатитись, нарушае миръ съ ближнымъ, тратитъ небесни, неоцѣнени блага и губитъ свою душу?

Кто старае ся миръ съ ближнымъ сохранить и всѣ поводы и причины несогласія и вражды отклонити, той правдивымъ миротворцемъ, тому объцае ся высоке наименованъе сыномъ Божимъ. Нѣчого бѣльшого неможна дати чоловѣкови, нѣчого высшого якъ того не може чоловѣкъ и желати! Чоловѣкъ дѣляе ся наслѣдникомъ и участникомъ всѣхъ благъ, всего добра, якими солоджають ся сыны Божи. „*Видите, якову любовь далъ есть Отецъ нашъ, да чада Божія и наслѣдницы наречемся и будемъ*“ (I. Иоан. 3, 1).

Братя християне! Стараймося статися миротворцами, абымъ сподобилися всѣ блаженного наслѣдства въ царствѣ небесномъ, по сбѣтованію, благодати и чоловѣколюбію нашего Іисуса Христа, Аминь.



CRONICĂ.

Sânțirea catedralei la Curtea de Argeșu, în 12/24 Optomvre a. c. după „Voința Națională.” — Sâmbătă la oara 3 p. m. P. S. S. Episcopul de Argeșu Ghenadiu, împreună cu P. S. S. arhieriei Silvestru Pitiscianu, Calistratu Orleanu, Ghenadiu Enăceanu și Parteniu Clinceanu, îmbrăcați cu mantiele și omofoarele, apoi cu S.S. archimandriții Haritonu, vicariul Episcopiei Noului-Severină, Erofteiū, fostu archimandritu de scaunu alu Episcopiei de Argeșu, Ioilū, starițul mōnăstirii Cernica, Procopiu, starițul mōnăstirii Căldărușani, și cu 12 diaconi și mai mulți preoți, toți îmbrăcați în vestminte noaue, aū plecatu dela palatul episcopescū, cântându seminariștii și sunându clopotele, eară P. S. S. Episcopul ducându s. Discu cu s. Moaște pentru tēnosirea Catedralei. Această procesiune a fostu urmată de unū numerosū publicū și clerū și ajungēndu în biserica Catedrală, s. Moaște aū fostu depuse în s. Altariū și apoi se începū ceremonia vecerniei de S. S. archimandritul Haritonu.

Pe cându se făcea vecernia, se auđi semnalul sosirii MM. LL. Regelui și Reginei.

La poarta Catedralei M.M. L.L. aū fostu întimpinate de d. Sturđa, ministrul instrucțiunii publice și alu cultelor, și de toți cei-l'alți miniștri, de corpul diplomaticū, de generalul G. Angelescu, comandantul corpului I. de armată, generalul Vlădescu, comandantul divisiunii din Pitesci, de dd. Lecomte de Nouy și Gabrielescu, arhitectii însărcinați cu restaurarea Catedralei, de casa civilă și militariă a MM. LL., și de alte notabilități precum și de foarte multu poporū.

La intrarea în Catedrală MM. LL. fură întimpinate de P. S. S. Episcopul de Argeșu, îmbrăcatu în lucsoase odăjdii, cu crucea și s. evangeliă în mână, însoțitu de arhieriei numiți mai susū și asistatū de I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei și Sucevei și de PP. SS. LL. Episcopii Dunării de josū și Buđeului.

După-ce MM. LL. Regele și Regina aū sărutatū s. evangeliă și crucea, aū intratū cu toții în biserică, cântându imnul festivū corul vocalū alu Domniței Bălașa sub direcțiunea d-lui C. Bărcănescu; M. S. Regele a luatū locū în dreapta pe tronul regalū, M. S. Regina la stânga de asemenea pe tronul regalū, eară P. S. S. Episcopul Ghenadiu cu SS. arhieriei și cu totū clerul aū rămas în mijlocul bisericei, întonându cântarea *L u m i n ă l i n ă*. Apoi P. S. S. a sântitū litia (artosele) și întrându cu clerul în altariū, s'a desbrăcatū, urmându apoi terminarea vecerniei de cătră S. S. archimandritul Haritonu, vicariul Episcopiei Noului-Severinū, la care aū asistatū și MM. LL.

După terminarea acestui serviciū divinū, MM. LL., după-ce aū admiratū atātū pe dinăuntru câtū și pe din afară acestū splendidū monumētū, care ni amintesce arta noastră din vechime, aū plecatū, îndreptându-se spre casele d-lui primariū Sterescu, unde se pregătise reședința regală.

Sosirea și plecarea MM. LL. a fost salutată și de urările elevilor seminariului de Argeșu, cari împreună cu preotul Drăgoescu, rectorul seminariului, și cu profesorii respectivi erau înșirați dela poartă până la intrarea în biserică.

MM. LL. Regele și Regina fură întâmpinate la reședința regală de d-na D. Sterescu, soția primariului, care oferí M. S. Reginei unú prea frumosú buchetú, și de toate notabilitățile din localitate și din Bucuresci.

După presentare urmă unú prânđú, la care aú fostú invitați dd. miniștri ai țerei, corpul diplomaticú, înaltul clerú dd. C. Schina și G. Filitis, dl. Lecomte de Nouy, d-nele Radu Mihaiú și Ferikidi, dl. și d-na D. Sterescu, peste totú 34 persoane.

După prânđú avú locú úă retragere militară cu torțe și doaué musice, care fu urmată de altă manifestațiune populară asemenea cu torțe aprinse.

M. S. Regina, precum și toate doamnele notabile din localitate și din Bucuresci purtău costumuri naționale.

Totú Sâmbătă sara, la 9^{1/2} oare, toate clopotele Catedralei fură puse în mișcare, pentru a vestí privegherea, care a fostú începută și oficiată până la sfârșitú de S. S. Archimandritul Haritonú. dl. D. Sturđa, ministrul cultelor, P. S. S. Episcopul Ghenadiu, unú numerosú clerú aú asistatú până la sfârșitú la această slujbă, care a ținutú până la 12 oare din noapte. Biserica erá splendidú luminată și plină de úă mulțime numeroasă.

În timpul acestei slujbe se ferbeáu în curtea catedralei aromatele pentru târnosire.

Duminică desú-de-dimineată, întregul orașú erá din nou în picioare. Mulțimea se adună în fața palatului, aclamândú pe Suverani și asceptândú moméntul pornirii Lor la Catedrală, pentru a asistá la sântire.

La oara 8 s'a datú semnalul deschiderii bisericei.

În spațioasa curte a Catedralei plină de mulțimea poporului, care acoperise și toată câmpia din giurul grădinei, se aflău înșirate doaué batalioane de dorobanți, eară afară de curte bateria de artileriă Pitesci, sub comanda d-lui căpitanú Constantinescu.

Grilagiul, care încungiurá curtea, erá împodobitú cu drapele tricolorie,, eară la intrarea principală erá rădicatú unú prea frumosú arcú de triumfú.

Mai 'nainte de sosirea MM. LL. Regelui și Reginei s'a făcutú în cuvucionul din fața bisericei de cătră S. S. archimandritul Haritonú sântirea apei.

După această ceremoniă salve de tunuri anunțară sosirea Suveranilor.

Dela poartă până la ușa bisericei unú frumosú covorú erá ascer-nutú pe josú, eară pe úă parte și pe alta erău înșirați preoții îm-brăcați în s. vestminte.

La 9 oare sosiră Suveranii în trăsura de gală a Curții regale, trasă de 4 cai și escortată de d. prefectu de Argeșu și de unu escadronu de călărași. MM. LL. Regele și Regina fură întâmpinați la poarta bisericeii de d. Dimitrie Sturđa, ministrul cultelor, însoțitu de secretariul seü generalu d. Sp. Haretu și de dd. Lecomte de Nouy și Gabrielescu, de d. generalu Al. Angheliescu, ministru de resbelu, de dd. generali G. Angheliescu și M. Vlădescu, de d. colonelu Gorjanu, comandantul trupelor de paradă, și de uă multime numeroasă.

MM. LL. intrară în curtea Catedralei în sunetele clopotelor, ale musicelor și ale urărilor multimii rădicate la cea mai de susu notă a entusiasmului.

La scară Suveranii fură întâmpinați de dd. miniștri Stătescu, Radu Mihaiu, Ferikidi, Stolojanu și C. Nacu, de EE. LL. dd. Coutouly, Busch, Tornieli, Hooricks, miniștri plenipotențiarı ai Franc eii, Germaniei, Italiei și Belgiei, d. Egeregg, însărcinatu de afaceri alu Austro-Ungariei, de dd. C. Schina, G. Filitis, președintele și procurorul generalu alu Inaltei Curți de Casațiune, d. T. Maiorescu, fostu ministru, de d. S. Populeanu, procuroru generalu la Curtea de Apelü din Bucuresci, Gr. Tocilescu, D. Smulescu, prefectul județului Vêlcea, N. Constantinescu, primarul orașului Pitesci, colonel Al. Budișteanu, etc.; eară la ușa bisericeii de P. S. S. Episcopul Ghenadiu cu Crucea și s. Evangheliă în mână și încungiuratu de I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei, PP. SS. Episcopii Dunărei de josu și Buzëului, de P. S. S. Vicariul s. Mitropoliei Ungaro-Valachiei, locțiitoriu de Mitropolitu Primatu și de unu numerosu cleru.

După-ce MM. LL. sărutară Crucea și s. Evanghelia, însoțiți de P. S. S. Episcopul de Argeșu și urmați de cleru și persoanele de față intrară în biserică în cântările corului. M. S. Regele fu luatü la brațu de P. S. S. Episcopul de Argeșu și condusu la tronul regalü aședatu la dreapta, eară M. S. Regina fu condusă la brațu la tronul din stânga de I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei. După aceea P. S. S. Episcopul Ghenadiu cu clerul, întrându în s. Altariu, au ocolitu s. masă, cântându I s a i a d ä n ț u i e s c e; apoi P. S. S. cu MM. LL. Regele și Regina, clerul, persoanele oficiale și publicul eșiră afară, unde sub cuvucionul bisericeii se începü sântirea bisericeii, mai ântăiu prin cetirea apostulului și evangheliei; în totü timpul acesta Suveranii, clerul, armata și întregü poporul stă în genunchi. Eră ce-vă foarte impunătoriu. După terminarea acestei rugăciuni toți se sculară și se făcü prima ocolire a bisericeii, în timpul căriia S. S. archimandritul Haritonu stropi cu aghiasmă poporul și armata. Această ocolire s'a făcutü de trei ori și la fiă-care rugăciune înălțată Celui de susu înaintea bisericeii MM. LL. Regele și Regina cu cleru și totü poporul stă în genunchi.

După a treia ocolire, P. S. S. Episcopul de Argeșu cu Suveranii, clerul și poporul au urcatü treptele bisericeii, ale cării ușe erău închise

de S. S. archimandritul Haritonu, care însoțit de doi diaconi cu chivotele în mâne intrase de mai 'nainte în biserică.

Suveranii ajungându la ușa bisericei, P. S. S. Episcopul a rostit următoarele :

— Rădicați, boeri, porțile voastre și veți rădica porțile vecinice și va intra împăratul măririi.

Eară S. S. archimandritul Haritonu a întrebatu din lă-întru :

— Cine este acesta împăratul măririi?

P. S. S. Episcopul a răspunsu de afară :

— Domnul celu mare și puternicu. Domnul celu tare în răsboi, acesta este împăratul măririi.

Acestea s'a răpetit de trei ori și ușele bisericei s'a deschis și a intrat Suveranii, P. S. S. Episcopul, Clerul și poporul, îndreptându-se spre altariu, unde s'a început aședarea s. Moaște sub peatra s. Mese; eară într'unu tubu de metalu masiv, M. S. Regina a pus hrisovul reconstruirii mânăstirii semnatu de MM. LL. Regele și Regina, de P. S. S. Episcopul de Argeșu Ghenadiu și de d. Sturđa, ministrul cultelor. Acestu tubu a fostu aședatu sub peatra s. Mese, unde s'a turnatu peste elu din aromatele de târnosală și s'a acoperitu cu uă placă de metalu. In urmă s'a începutu spălarea petrei s. Mese cu apă și săpunu de cătră MM. LL. Regele și Regina, cari a fostu încinși cu câte unu șortu alb de atlasu, de P. S. S. Episcopul de Argeșu, care s'a îmbrăcatu cu uă cămașă de atlasu samanie, I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei, PP. SS. LL. Episcopii Dunării de Josu și Buđeu, de cei 4 archierei, cari a oficiatu s. Liturgiă împreună cu P. S. S. Episcopul de Argeșu, și de cel-l'altu cleru; la această spălare a luat parte și d. ministru alu cultelor. Totu aceste persoane a ștersu cu buretele apa aromată. După spălare și ștergere P. S. S. Episcopul de Argeșu a aședatu cei patru Evangeliști la cele 4 colțuri ale petrei s. Mese, apoi a însemnatu cu s. Miru în semnul crucei s. Masă și s'a acoperitu peatra s. Mese cu pândă de inu și cu poale de stofă făcută anume pentru această ocăjune.

După aceasta P. S. S. Episcopul de Argeșu muiându în santele aromate și în s. Miru vârfurile a patru prăjine acoperite cu bumbac, dede câte una din ele MM. LL. Regelui și Reginei, d-lui ministru alu cultelor, eară una o opri P. S. Sa. Ei făcură cu aceste prăjine semnul crucei în 4 părți ale altariului, apoi în biserică la tēmplă, d'asupra ferestrelor, d'asupra interiorului bisericei și în fine d'asupra intrărei principale a bisericei.

După aceea P. S. S. Episcopul, însoțit de Suverani și de ministrul cultelor, intrară din nou în altariu, făcându trei închinăciuni înaintea s. Mese și sărutându s. Evangelia, scrisă de însuși augusta mână a grațioasei noastre Suverane, Crucea și s. Masă, după care Suveranii, eșind din altariu, trecură la tronurile regale, eară P. S. S. Episcopul eși în mijlocul bisericei, unde eră ascep-

tatū de cei 4 archierei și 2 archimandriți îmbrăcați în s. vestminte și se începú oficiarea s. liturgie.

Intregul serviciū a ținutū aproape trei oare, în timpul căruia nu se auđiáu de câtū rugăciunile și cântările, ce se înalțău lui D-deū. A rare s'a mai vėđutū unū asemenea serviciū, ascultatū cu atâta religiositate de Suverani și de întregū poporul.

Miniștrii străini, cari aū asistatū, aū rėmasū adūncū mișcați de magnificența solemnității acestui serviciū divinū și și-aū esprimatū la eșire P. S. S. Episcopului neștearsa impresiune, ce li-le a făcutū.

Eupă terminarea s. liturgie, P. S. S. Episcopul de Argeșū Ghenu, îmbrăcatū în vestmintele sacerdotale, cu mitră în capū și cu cārja în mână, eșindū din s. altariū și viindū între sfeșnicele cele mari, în fața Suveranilor și a poporului, a rostitū următorul cuvėntū :

Sire, Doamnă și iubiți creștini!

„Astă-đi, cândū tresaltă în ceriū de bucuriă sufletele primilor fondatori ai acestui minunatū monumėntū, Neagoe Vodă și Despina Doamna, vėđėndū, la câtă mārire s'a rădicatū biserica de cătră demnii Lor urmași și iubiții Suverani de astă-đi ai poporului Romānū, sufletul meū, mișcatū mai multū de câtū orī-și-cāndū în vieața mea, simte și este pėtrunsū de cea mai adūncă bucuriă.

S i r e !

Nici ũă-dată acestū s. locașū n'a fostū mai strălucitū ca în această oară. Nici ũă-dată n'a simțitū poporul Romānū mai mare bucuriă sufletească ca acum, cândū Vė are în mijlocul seū în această sântă și strălucită biserică, care, reedificată în đilele Voastre, s'a îmbrăcatū în vechia ei splendoare.

Voi, alesul poporului romānū și unsū alū lui D-deū, n'ați fostū de câtū ũă adevėrată fericire a acesteia de D-deū pādite țere, credincioase creștine!

Prin Voi și faptele Voastre se gloriifică D-deū, se măresce și se mândresce poporul romānū. Fapte de acestea lucrăū vitejii de odinioară ai neamului nostru!

Voi pe cāmpul de resbel ați condusū pe fii Romāniei, și 'i-ați încunatatū cu laurii victoriei, ați indeplinitū ultima voință a străbunilor, ați complectatū opera lor, ați implinitū visul Romānilor și în sfârșitū ați împodobitū țara ca pe ũă mireasă cu coroana, ce i-se cuvine.

Această mārire, această gloriă se vede, că Provedința Vi-le pėstră Voauė încă de cândū marele patriotū Ioanū Constantinū Brătianu, primul ministru, care ca altū profetū Samuilū a fostū trāmisū să Vė aducă frumoasa veste de chiāmarea, ce D-deū și țara Vė făceă încă din cea mai fragedă vārștă.

Sire!

Toți Români dăm atențiunea asupra muncii Voastre dela 1866 și pînă astăzi; toți sîntem convinși de mărirea și progresul, la care a ajuns țara în timpul de față. Ne bucurăm mai ales, că biserica a început să-și ia sborul către vechea ei splendoare.

De aceea glorificăm pe D-zeu cu toată inima și cu tot sufletul, în tot minutul, și noapte.

Vom păstra dar' Voăre și guvernului Vostru pururea recunoscință.

Faptele stau de față; ceea-ce nu s'a putut face de secole, se face astăzi în zilele Voastre pentru întărirea și mărirea noastră. Cele mai multe biserice monumentale s'au readus în starea lor primitivă prin inițiativa și augusta Voastră patronare. La Iași s'a reedificat biserica s. Mitropolie și biserica Trei-Ierarchi, la Târgoviște biserica vechei Mitropolie, și aici în vechea reședință din Eparchia Argeșului s'a rădicat falnic și mândru această biserică catedrală, care face fala României și admirațiunea tuturor popoarelor.

Istoria ni spune, că fapte de acestea, cu cari M. V. împodobi tronul și asigurați viitorul țerei, au mărît tot-de-una neamurile. Biserica ne-a salvat tot-d'a-una; cu biserica ați lucrat și biserica V'a ajutat.

Deviza Voastră: „Nimic fără D-zeu“ duce la fericire și la mântuire pe orî-ce popor. Această cale, pe care mergeți M. V., s'o îmbrățișe ce actuali, ca generațiunile viitoare să poată ave temeliă de credință, de frumoase obiceiuri și de fapte virtuose, prin cari să ne urmede și cu cari să ne glorifice și ei pe noi, ca și noi pe părinții noștri.

Credința strămoșască și bisericile noastre monumentale 'și-au găsit sprijinul cuvenit și s'au rădicat și se rădică cu fruntea strălucită spre ceriu pentru gloria santei Treimi și a Maicei D-lui și pentru fala neamului românesc.

Și ce dovadă mai mare ni trebuie despre dragostea gloriosului nostru Rege și a grațioasei noastre Regine pentru cele sante și naționale decât reedificarea și împodobirea acestei case Dumneșcesci cu toată strălucirea cea veche?

Mulțumesc Prea Curatei și pururea Fecioarei Maria, protectoarei acestui s. locaș, că m'a învrednicit și pe mine smeritul să rădic sub acest acoperimânt divin glasul meu și să rog pe cel A-tot-Puternic, ca să ajute Suveranului și Suveranei noastre să meargă înainte pe această cale și să sporească șirul faptelor mărețe și virtuose, cu cari s'a împodobit tronul României!

Clerul și poporul român, pururea credincios Suveranului, care a condus țara pe calea prosperității și a reînviat virtuțile strămoșesce pe câmpul de gloriă al independenței, aduce mulțumirile sale respectuoase și devotamentul său către acel-ce n'a uitat nici în timpul

resbelului datoria cătră s. Altariu și rădicarea acestui sacru monumântu din ruina, în care căduse de decimi de ani.

Cu multe odoare noaue și frumoase s'a împodobit această biserică măreață, cu care se mândrește Eparchia Argeșului și România întreagă. Dar nici unul nu întrece această sântă evangeliă scrisă cu uă răbdare ângerească de aceeași mână Augustă, care a legat ranele vitejilor noștri căduți pe câmpul de gloriă.

Bine-cuvântatū fiă acestū sântū odorū! Bine-cuvântați fiă acei-ce o vor ascultă și se vor adăpă din acestū isvorū alū cuvântului Dumneđeiescū, care a scăpatū omenirea de sclăviă și a deschisū porțile ceriului tuturor credincioșilor.

Bine-cuvinteadă, Dumneđeule A-totū-Puternice, pe iubitul și viteađul nostru Rege Carol I., pe grațioasa și pioasa noastră Regină Elisabeta, pe miniștrii țerei, pe clerul nostru, pe vitejii noștri ostași, urmașii credincioși ai străbunilor lor, și pe totū poporul românū, ca să învingă toate rēutățile și să puia sub picioare pe totū vrășmașul și pismașul, pentru fericirea acestei scumpe țere și întărirea credinței părinților noștri.“

P. S. S. eră mișcatū pēnă la lacrimi de uă bucuriă legitimă, vēđendu-se îndeplinitū acestū mare actū naționalū și relegiosū, care va adaoge uă pagină strălucită la istoria glorioasei Domnie a iubiților noștri Suverani.

Apoi toți părăsiră s. locașū și MM. LL. Regele și Regina, avēndū în față clerul, corpul diplomaticū, miniștrii țerei, oficerii superiori, persoanele oficiale și mulțimea, se opriră în față bisericei, unde, în capul scărei, M. S. Regele, cu o voce tare și foarte mișcată de imposanta solemnitate, rostí următorul discursū :

„Popoarele, cari îngrijescū monumintele lor, se rădică de ele singure, căci pretutindenea monumintele sântū p o v e s t i r e a v i ă a i s t o r i e i și o g l i n d a t r e c u t u l u i, semnele vederate pentru generațiunile viitoare.

Amintirea faptelor renumite este în genere însemnată prin statue; în România însă Domniī cei mari aū înălțatū biserice, voindū a întări astū-feliū mai multū credința, adese-orī greū încercată prin năvăliri păgânesci, și ca mărturisire, că ceriul singurū dăruiesce isbânde, ocroteste de primejdie. Întâlnimū dar' și în plaiurile mărețe ale munților, în văile încântătoare ale țerei, numeroase sante locașuri, clădite de vitejii și evlavioșii noștri Domni, cari priviău cu dreptū cuvântū în biserică și povața sa scutul celū mai puternicū alū neamului românescū. Neagoe Basarabū, răđimându-se cu ardoare pe relegie, hotăresce să fiă pe poalele Carpaților cea mai falnică biserică. Meșterul Manole se pune la lucru, calfe și zidari muncescū ți și noapte și în curēndū se rădică pe Argeșū în josū pe unū malū frumosū uă clădire, cum n'a mai fostū

alta. La sântirea ei Vodă întruni ăă adunare impunătoare; Patriarchul Țarigradului, patru Mitropoliți, toți Episcopii, toți archimandriții țerei, egumenii din muntele Atosului, preste ăă miă de preoți erău față la această măreață serbare și numele de Curtea-de-Argeșu răsună în totu Orientul ca ăă minune vrednică de biserica răsăriteană. Asprimea vremei însă strică sântul locașu, focu și cutremuru dărmasă părțile ei cele mai frumoase și mândra zidire eră amenințată să fiă nimicită; poporul pătunsu de același simțementu relegiosu, care a sprijinitu pe strămoșii săi în toate vitejiele, care ăă scăpatu vatra lor de năpădiri vrășmășesci, nu a voitū, ca acestu scumpu odoru să fiă perdutū și dărmatū. Națiunea dărui ăă zestre bogată și astă-đi, după trei veacuri și jumătate, Curtea-de-Argeșu strălucesce în vechia ei splendoare, ca ăă noaă dovadă, că doctrinele vătămătoare nu ăă pututu înăduși cuvioșia în inimele Românilor și că numai prin harul lui Dumneđu se potū sėvėrși fapte mari și bune. Noi, Regina și Eă, sântemū mândri și fericiți, că sub Domnia Noastră s'a redatū credincioșilor acestu sântu și istoricū monumentu, care trebuie să rămână de-apururea adăpostul pravoslaviei și în care poporul să se roage lui Dumneđu, ca să binecuvinteđe scumpa noastră Româniă.“

M. S. sfērșindū discursul, care a fostū ascultatū cu ăă foarte mare băgare de samă și întreruptū de urările entusiaste ale poporului, rădică mâna dreaptă spre Ceriu și unū strigētu de „*Trăiească România!*“ isbucni din adăncul inimei Sale.

Poporul, într'unū glasū, rėspunse de repetite ori prin strigētu de „*Trăiească M. S. Regele și M. S. Regina,*“ care făcea să rəsune văile și dealurile de prin pregiuru.

M. S. Regina, foarte mișcată, luă de mână și felicită într'unū modū căldurosū pe Augustul Sėu Soțu, Iubitul nostru Suveranu.

M. S. Regele, care a datū doveđi, că nici glonțul inamicului nu-'Lă mișcă, eră foarte emoționatū, atătū de impunătoare eră această solemnitate.

D. D. Sturđa, ministrul cultelor, rėspunse MM. LL. Regelui și Reginei cu următoriu discursū:

Sire! Doamnă!

„Cu toți sântemū adunați în giurul Maiestăților Voastre pentru ăă serbare măreață. Nu e numai veselia și bucuria, care face să salte inimele noastre: evlavie și credința le înaltă și le purifică. Unū mare faptū s'a îndeplinitū astă-đi. Celū mai mărețu locașu Dumneđuiescū alū Regatului s'a redeschisū credincioșilor creștini, din temeliă înnoitū, înfrumșetatu și împodobitū; așa se și cădea să fiă în timpurile acestei glorioase domnie, cândū redeșteptați, Români încurăgiați și împinși de vocea puternică și pătundetőariă a Maiestăților Voastre s'au pusū cu ardoare și cu dorū mare la întărirea și mărirea pătriei.

A fostu predestinatü acestü edificiu de cătră a totü-puternicul Dumneđu, ca să steie ca unü semnü vecinicü alü celor petrecute.

Cu greü și cu durere a fostü clăditü, precum ni-o spunü numëroasele lui înscripciuni. Cu greü și cu durere, precum a fostü fundatü și statul românescü; ca și acesta elü nu a fostü de crudimea timpurilor, ca și acesta elü a fostü bântuitü de inimi, ca și acesta elü erá aproape de peire, dar' ca și acesta elü se înalță astă-đi de mirare celor din afară și spre întărirea noastră celor din lăuntru, fără samënu mai splendidü și mai luminosü decâtü în trecutü. Strînsü legată 'i-a fostü totü-dea-una soartea de soartea Regatului. Fericitul întru pomenire primul ctitorü a aședatü în fața bisericei patru plăci de peatră, ale căror înscripciuni trebuiaü să deie cunoscința despre dënza și despre țară; doauë din aceste plăci le-a împlutü Neagoe cu unü rostü, care ese din fundul unei inime pëtrunse de relegiositate; pe a treia s'a vecinicitü numele Șerbanü Cantacuzinü, a patra placă a rămasü aproape patru secolü mută, asceptându să vorbească și ea; ea poartă astă-đi următoaria scrisoare:

„Noi, Carol I., cu mila lui Dumneđu și voința națională Rege alü României, vedëndü această sântă biserică, care a fostü prada focurilor, a cutremurilor și a vrășmașilor, lăsată în părăsire, unitu-Ne-am gândul cu voința celor mai dinainte ctitori Io Neagoe Basarabü Voevodü și Io Radul Basarabü Voevodü și am hotărîtü în anul dela Christosü 1875, alü Domniei Mele alü decelea, a o scăpă de nimicire. În dece ani de muncă obosită, care n'a încetatü nici în timpul marelui rësboiü pentru neatârnare, am reclăditü această falnică, luminoasă și minunată zidire cu ajutoriul țerei întrege, după planurile și documintele ctitoresci, cu materialul vechiu și cu cel nou, scosü din petrăria dela Albescii Câmpu-Lungului, și s'a sêvêșitü în anul mântuirii 1885, alü Domniei Mele alü doauë-decilea, alü Regatului Meü alü cincilea, spre vecinică amintire a faptelor, care au rădicatü Regatul României la mărire, și întru pomenirea Mea, a iubitei Mele Soție Elisabeta Regina și a urmașilor Noștri, precum și a Mitropolitului Primatü Calinicü Miclescu, a episcopului de Argeșü Ghenadiu, a președintelui consiliului Meü de miniștri Ioanü Brătianu, a arhitectului Andreiu Lecomte de Nouy și a întregü poporului acestei țere. Bine-cuvinteadă din ceriü, Părinte sântë, acestü sântü locașü alü Tëu și-'lă pëstrează din neamü în neamü ca unü neprețuitü odorü, amintindü đilele grele și timpurile de mărire, prin cari a străbătutü virtutea și voinicia Românilor, springinindu-se pe stânca credinței cătră Dumneđu, cătră patriă și cătră Rege.“

Așa este! Putemü đice, că Dumneđu a revêrsatü bine-cuvêntarea sa asupra acestui poporü, căci după multe și nenumërate suferințe, i-a dărutü în sfêrșitü cărmaciü însuflețitü de iubire și de rivnă dumneđeiească; țara scie aeeasta dela ăă margine pënă la cea-l'altă; ea scie, că Voi, care stați în fruntea ei, sünteți ca doi luceferi străluci-

tori, la csri ochii nostri se potü uitá cu iubire, cu respectü, cu încredere și cu credință.

Ai înălțatü, Sire, poporul românü în ai sêi proprii și în ochii lumii; uitasemü să ne jertfimü viețele pentru patria, care o iubiámü din adüncul sufletelor noastre și ne-ai condusü, unde erá victoria mai grea de căpëtatü, ca astü-feliü să dëtorimü ceea-ce am devenitü, unü Regatü respectatü, plinü de vieață și de putere, n u m a i n o a ü e î n ș i - n e, R e g e l u l n o s t r u ș i l u i D u m n e đ e ü. Nimicü nu ai cruțatü, pentru a întări această țară și ai pusü üă rară înțelepciune și mari silințe, ca să înalți totü mai sus neamul românescü, plântatü aci de celü mai puternicü poporü alü lumii vechie, de celü mai mare împëratü alü lumii antice. Dimpreună cu regatul ai rădicatü, Sire, și biserica strămoșască și ai așëdat'-o pe base canonice, făcëndü, ca autocefalia ei să fiá recunoscutá de întreaga creștinëtare; astü-feliü 'i-ai redatü vechiul ei prestigiu. Ca semnü palpabilü alü acestui așëdämëntü, prin voința și impulsivnea Maiestății Voastre, țara a reclăditü sânte biserice căđute în ruină, între cari aceasta, a episcopiei de Argeșü, e cea mai însëmnată. Înainte de trei decenii, reedificarea acestui edificiu ar fi fostü üă imposibilitate, nu s'ar fi găsitü mijloace materiale pentru üă lucrare atätü de mare și întreprinderea ar fi fostü considerată ca üă îndrăsneală, pe care nimene nu ar fi fostü în stare a o duce la căpëtü; acum în dece ani, sub puternicul îndemnü alü Maiestății Voastre și sub direcțiunea unui noü meșterü Manole, s'a rădicatü ochilor nostri acestü giuvaerü alü credinței în Dumneđeü și alü iubirii de patriá, dotatü cu vestminte și odoare sânte, între cari posteritatea, ca și noi, va admirá evangelia lucratá cu atâta pietate și măiestriá de fala femeilor române, de *Regina Elisabeta*. Astü-feliü numele Vostru, Sire, a devenitü pentru Români unü talismanü, care duce din isbândá în isbândá, ear' în viitoriü elü va fi iubitü și adoratü de urmașii nostri, ca numele aceluï mare Rege, care a fondatü puternicul Regatü românü.

Depunëndü la picioarele Maiestății Voastre din partea țerei întrege aceste simțeminte de recunoscință întru acestü momëntü solemnü și sfințitü, îndeplinescü üă dëtoriá a tuturorá. Să trăiți mulți ani spre binele, spre întărirea, spre fericirea Regatului românescü. Să trăiască Maiestățile Lor! Să trăiască dinastia românească! Să trăiască România!“

Dupá terminarea discursului d-lui ministru alü cultelor, ale cărui urări aü fostü desü repetite de poporul entusiasmätü, MM. LL. Regele și Regina primirá respectuoasne felicitări ale clerului, ale corpului diplomaticü și ale miniștrilor țerei.

Apoi marele nostru poetü, bardul dela Mircesci, recitá următoariële versuri, cari meritá a fi citite și recitite de întreaga Románime:

ODĂ.

I.

Românu 'n timpuri de răsboae
 Pentru al său țerm din moși-strămoși
 Vărsă tot sângele-î șiroae
 De se umbriă sub nouri roși.
 El înclină mândra sa frunte
 Numai la Ceriu, vroind pe loc
 Să stee nalt precât un munte
 Intre-a lui țară și 'ntre toc.

II.

Apoi în timpuri de cădere,
 Cât eră ceriul ne'ndurat,
 El stă pe gânduri în durere.
 De mari risipuri rezemat,
 Și ascultă plin de uimire
 Glasul lor tainic șoptitoriu.
 Ce-î pomenea de-a lui mărire
 Și în trecut și în viitoriu.

III.

Românu 'n timp de răsufare
 Cu al său paloș vitejesc
 Clădiă mult trainice altarie
 Sub scutul Domnului ceresc,
 Ca să privească lumi și soare,
 Cum neamul său ș'a lui clădiri
 In veci rămân neperitoare
 Printr'ale lumii sguideri.

IV.

Cum, de măsura mult măreață
 A numelui, ce-a moștenit,
 El stă cu soarta-î față 'n față,
 Ea crâncenă, el neclintit!
 Iar când suflă vânt de peire,
 Cum el în cale-î falnic stă,
 Și pentru a țerei mântuire
 Vântul opră și'l înfruntă.

V.

Curte de Argeșu! ca și tine
 Aproape-a fost el de mormânt,
 In ochii Litfelor străine
 Păreați voi ștersi de pre pământ,
 Dar cât un stîlp e în picioare
 Nu cade templul dărîmat,
 Și nici un neam viteaz nu moare,
 Cât el mai are-un fiu bărbat.

VI.

Un singur om de viață tare
 Poartă 'n sîn miî de oameni tari,
 Precum uă ghindă 'n coajă-î are
 Un verde codru, verde de stejari.
 Iar prin iubirea de moșiă
 Și prin credința 'n Dumnezeu
 Un om plătesce cât o miă,
 Stăpân pe viitorul său.

VII.

Așa tu. Curte legendară,
 Așa tu, drag Român popor,
 In cursa soartei mult amară
 V'ați dat un sacru ajutor,
 Și eată-vă ați iar cu fală
 Strălucitori prin har ceresc:
 El sub uă mantiă regală,
 Tu sub veșmântul ângeresc.

VIII.

El vine-O! sfîntă mănăstire,
 Cu brațele pline de cununî,
 După trei secolî să te-admire
 Ca pe-o minune 'ntre minunî,
 O! monumânt, soarta 'ți-e mare!
 Sub neos Domn ai fost clădit,
 Și 'n mândra-ți nouă realțare
 Ați sub un Rege ești sfîntit!

IX.

Privesce 'n jur, privesce în zare
 Umbrele mari a celor morți.
 Care-ți trimit uă închinare
 De pe-ale vecinicieî porți.
 Mărirea ta este deplină;
 Geniu a fost numele tău.
 Ești demn de-o națiă creștină,
 Ești demn locaș de Dumnezeu!

D. V. Alexandri a fostu felicitatü de Suverani și de persoanele presente și aclamatü cu entusiasmü de poporü.

Apoi MM. LL. Regele și Regina descinseră în Curtea Catedrale, unde M. S. Regele trecü în revistă trupele de paradă, cari aclamariă pe Suverani și apoi, avëndü în frunte pe dd. generali G. Angelescu și M. Vlădescu, defilară pe dinaintea Lor în cea mai bună ordine.

După aceea MM. LL. Regele și Regina întruniră în giurul Lor poporul și cu afabilitatea Lor obicinuită se întretinură cu sătenii, căroro li-se împărți oda d-lui V. Alexandri, publicată într'üă foarte luxoasă broșură, formatü mare, avëndü atâtü pe copertă câtü și înăuntru fotografia mărețului monumētü.

'Mi este peste putință să descriu bucuria și entusiasmul sătenilor vedëndü în mijlocul lor pe iubiții nostri Suverani.

Nici üă-dată n'am vedütü mai mare afluință. Erău peste 1000 de preoți și peste 25.000 de oameni.

Și eră üă priveliște din cele mai încântătoare a vedé dealurile acoperite de țerani și țerance, îmbrăcate în frumoasele lor costumuri, cari variău după diferitele localități, de unde erău veniți.

Diua de 11 Octombre va rămâne üă și neștearsă în memoria lor, mai ântăiü, pentru-că au asistatü la unü actü atâtü de mărețü și naționalü, și alü doilea, pentru-că aü avutü în mijlocul lor câte-vă momente pe iubiții nostri Suverani, cari, fideli simțimintelor românesci și creștinesci ale foștilor nostri Suverani, arată foarte mare solitudine pentru Biserica Română.

La oara 2 aproape, MM. LL. Regele și Regina eșiră din curtea Catedralei, urmați de poporü și se îndreptară spre localul seminariului, unde eră pregătită üă masă, la care bine-voiră Ei a întruni clerul, corpul diplomaticü, miniștrii și toate notabilitățile din localitate și din Bucuresci.

La acestü dejunü, d. D. Gusti, vice președintele Senatului, rădică unü toastü, care entusiasmă pe asistenți în gradul celü mai mare.

Bêtrânul poetü alü Iașilor dovedì și cu aceasta ocăjune. că are âncă totü üă inimă de tēnerü; elü dișe:

„Dați cupele de aurü, cupele de argintü ale lui Neagoe-Vodă, ca să sărbătorimü cu ele la această și strălucită, care cu dragoste ne desfășură și acum scumpa sa memoria, de și sântü trecute peste trei veacuri și jumătate și mai bine. Este sânta și miraculoasa biserică sa Curtea-de-Argeș, la a căreia rēstaurare Capul țerei ne-a întrunitü. De abiă câte-vă dișe sântü, de cândü pe resfēțatele câmpie ale Buđeului în mijlocul a miı de cavaleri la scoala vitejiei străbune se vedeă alergândü și priveghiândü marele Capü alü armatei noastre; a doaua seaü a treia și sburá în mijlocul marei cetăți a lui Bucurü, la scoala luminei, inaugurândü unü focariü de învêțămētü; astă-di este aci la poalele altariului seculariü, plecându-și cu umilință fruntea înaintea puterii Dumneđeiesci, la această sântă scoală a credinței noastre stră-

bune, din alu căriia pragu cu voace umilă, dar detunătoare, arătă mărirea Dumneđeiească poporului bătrănu și tēneru și armatei, mărturisind'-o și invocând'-o, de a protege în veci România, care cu tăriă crede în ea. Această voace este a Regelui nostru, dar' alătura cu elu priviți pe această femeia, pe a căreia frunte Coroana regală strălucisce cu a t â t a v r e d n i c i ă; priviți pe această femeia, a cărei față se împodobisce de virtuți creștine: ea-i dulce mângăiere săracilor, e mână îngrijitoare și tămăduitoare bolnavilor, e soră de caritate și mamă de orfanî; pietatea sufletului Sēu a făcutu, ca cu fragedele, dar măiestrele sale mâne, să se depună astă-đi la acestu mărețu altariu prețiosul pri-nosū și tesauru creștinescū, u n ũ e v a n g e l i ũ s c r i s ũ ș i b o g a t ũ o r n ă m ę n t a t ũ d e f e m e i a R e g i n a. Acum cându la această masă se frânge și se mânăncă pânea tării și se be vinul bucuriei, de nu vedu cupele lui Neagoe-Vodă, avemu inime curate și buđe ne-întinate, cu cari bēndu să strigămū: Gloriă bisericei noastre!

Scumpă și neperitoare amintire fundătorilor Curții-de-Argesū!

Mărire și fericire Voauē, Rege Carolu și Regina Elisaveta! Trăiească România!"

După dejunū MM. LL. s'au reintorsū în Catedrală, unde, admirândū încă uă-dată acestu mărețu monumētū, au semnatu spre amintire într'ua condică, în care semnară apoi clerul, ministrii străini, ministrii țerei și întregu poporul. Apoi se reintoarseră la reședința regală în aceea-și ordine, care a fostu urmată la sosire.

În piața cea mare a orașului cântă musica și uă horă mare de țerani și țerance eră întinsă.

La 4 oare MM. LL. Regele și Regina au eșitu prin orașu în trăsura *à la Daumont* și s'au preâmblatu pe șoseaua Râmnicului-Velcea. Trăsura regală eră escortată de trăsura d-lui prefectu de Argesū și urmată de altă trăsura, în care se aflău d. ministru Radu Mihaiu, d. colonelū Budișteanu și d. primariu alū orașului Pitesci.

La reintoarcere Suveranii au visitatū pe P. S. S. Episcopul de Argesū Ghenadiu, cu care împreună au visitatū biserica Domnească, uă biserică de peatră clădită cu 200 ani înainte Curței-de-Argesū, și școala din curtea acestei biserice.

La 5½ MM. LL. Regele și Regina au primitū Inaltul Cleru, iar la 7 oare avură locu doauē prânduri, unul la palatū și altul la seminariū.

La prândul dela palatū au fostu invitați 36 persoane, printre cari eră pe I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei, d. și d-na T. Maiorescu, d-na Radu Mihaiu, d. ministru Stolojanu, d. V. Alexandri, d. D. Gusti, d. și d-na S. Populeanu, d. colonelū Gorjanu, d. Lecomte, d. Gr. Tocilescu, d. Andreiu Ionescu, deputatū și primariul orașului Bêrladū, etc., eară din localitate d. și d-na D. Sterescu, d. și d-na dr. Ionescu, d-nii Munteanu, Matache Protopopescu.

La prândul dela seminariū au fostu invitați Clerul, corpul diplomaticū, ministrii, generalii și alții.

P. S. S. Episcopul de Argeșu, Ghenadiu, a rădicat un toast pentru MM. LL. Regele și Regina; un al doilea toast a fost rădicat de d. ministru Sturđa pentru corpul diplomatic.

La acest toast a răspuns E. S. comitele Tornielli, ministru plenipotențiar al Italiei, care, în calitatea sa de decan al corpului diplomatic, și-a exprimat admirațiunea sa pentru mărețul monument religios și adunca impresiunea, ce i-a produs solemnitatea sântirii lui.

Sara avu loc din nou o manifestatiune cu torțe și musică a mulțimii imense, care asistase la serbarea de dimineață, iar pe un deal din fața palatului se rădicau focuri de artificii.

Veselia ținu pînă târziu noaptea.

La 10 oare MM. LL. Regele și Regina Se retraseră în apartamentele Lor, după-ce însă mai întâi Se arătară de mai multe ori la fereastră, pentru a mulțumi poporului, cu totul transportat de bucuria și care continuu aclamă pe Suverani.

Am uitat să spunem, că totu Duminecă, după serviciul sântirii, s'a servit poporului în curtea seminariului, din partea ministeriului cultelor și a P. S. S. Episcopului Genadiu, o masă, la care s'au ospetat mii și mii. Pentru această masă s'au tăiat 7 vace și s'au întrebuințat 5000 de pâni.

P. S. S. Episcopul Ghenadiu a luat o parte însemnată la plata acestui ospet popular, cum arare ori se vede.

Datinele noastre cele frumoase se răresc; așa și âmbletul cu steaua la sêrbătorile naserii Domnului. Contribuiesce la aceasta scădere și lipsa de icoane potrivite și de serafimii pentru Stea. Păr. diaconu Ignatiu Ianovici e gata a face icoane de acestea și a le distribui la 15 Decemvre a. c. cu 15 cr. v. a. esemplariul, pune însă condițiunea, ca să căpete prenumărăciunile respective pînă la ultima a lunei acesteia. Rugăm deci pe venerabili preoți să sprijinească cauza aceasta, care din punctu de vedere al datinelor noastre ortodoxe e destul de însemnată. Noi am dorii, că afară de prenumărăciuni să se facă și colecte, al căroră prisos s'ar întrebuința la facerea altor icoane de distribuit în popor, care e inundat de icoane eterodoxe.

Redactoru primariu responsabilu:
Protopresviterul

Artemiu Berariu.

Redactoru al doile pentru textul slav.-rusescu
Profesoru de cântarea corală

Isidoru Vorobchievici.

Administratori și editori: Archimandritul-Mitroforu

Arcadiu Ciupercovici.

Tipografia arhiepiscopală, Cernauti — Stațiunea telefonică Nr. 47.

CANDELA.

Foaia bisericească-literară.

Apare oă-dată pe lună.

Nr. 12.

Cernăuți, 1. Decembrie 1886.

Anul V.

Vieța și activitatea Mitropolitului țerei Românești, Antimă Ivireanul (1708—1716).

(Urmare.)

Cele 29 predice ale Mitropolitului Antimă, date de curând la lumină și de cari am amintit, nu sânt singurele, cari atestă talentul marelui păstoriu pe terenul predicământului, ci dela densus ni-aū mai rămasū multe altele, cari ni spunū aeve de avuția spiretului lui; așa se află în mâna eruditului Episcopu de Romanu, Melchisedecū, altū volumū manuscrisū, care cuprinde predicele Mitropolitului Ivireanul asupra tuturor Duminecelor de peste anū și unū extractū din cele 29 predice, întocmite așa, ca ele să fiă fostū citite în fiecare sərbătoare ca cazania, ce se citește astă-đi.

Dară în momēntul, cândū publicarea studiului nostru a ajunsū pēnă în punctul de față, eacă! am primitū unū foarte temeinicū și međosū studiu despre acela-și subiectū, de care ne ocupămū. Elū este opera neobositului profesorū Parisianū, Emile Picot. *) Nu putemū lăudă în

*) Fiindū studiul Domnului Picot împărțitū în oă parte biografică și alta bibliografică, vom aduce și noi în această ordine din partea biografică numai punctele cele mai ființiale, ear' din cea bibliografică nu numai titlul opurilor neaduse de noi pēnă acum, fiă-că în unele din aceste titluri nu se amintiă numele Mitropolitului Antimă, fiă-că altele ni erā necunoscute, neavēndū la mână toate

destulă scrupulositatea și erudițiunea, cu care este alcătuită această lucrare. Ni pare rău numai, că n'am avut-o dintru 'nceput, spre

opurile necesare, ei și alu acelora pe cari noi li-am amintitu numai pe scurtu. Notăm, că Domnul Picot în partea din urmă aduce opurile scrise de Antimă precum și toate acele, cari după socotința sa s'au tipărită de Antimă și de alții în tipografia lui Antimă, anume în ordinea următoare: Bucuresei, Snagovă, Bucuresei, Rîmnicu, Têrgoviște și cară-și Bucuresei, — lucru, după care și urmărește elu vieța Mitropolitului Antimă și strămutarea lui dintr'unu locu în altul. Nu e aci locul de a aminti, dacă sîntu aceste relațiuni cu totul așa, ci ni mărginim a notă în scurtu numai rezultatele la cari a ajunsu eruditul profesor Parisianu, și că cele-ce le dice, le dice din și după isvoare și le dice așa, că numai foarte puțin dintre ai nostri le dicu astu-felū.

Din partea biografică aducem mai ântâtu cuvintele măiestre, cu cari îlu caracterisează elu pe Antimă, apoi cea mai vechiă amintire despre aflarea Mitropolitului în țara Românească, de cându să fiă venitū elu în această țară din Georgia, țara sa natală; mai încolō timpul ducerii lui Antimă din Bucuresei la Snagovă și alegerea lui de Egumenū acolo, re'ntoarcerea lui la Bucuresei, strămutarea lui la Rîmnicu ca Episcopū, alegerea lui de Mitropolitū și stabilirea lui la Têrgoviște; după aceea trāmiterea Transilvāneanului Mihailu Stefanovicū în Georgia la 1710, spre a tipări acolo trāducerea bibliei în limba Georgiană, la finele cării se găsescu câte-vă versuri Romānesei, scrise cu caractere Georgiane, cari versuri însă nu sîntu originale ale lui Mihailu Stefanovicū, gāsindu-se ele și în alte opuri anterioare ale Mitropolitului Antimă și chiarū în unele din'naintea acestui Mitropolitū; în fine aședarea lui Antimă pentru a treia oară la Bucuresei, atecțiunea și înfocata lui iubire cătră patria adoptivă, Romānia, precum și durerea lui pentru netrebniciile și asupririle avēturierilor din Fanarū, întrigele acestora contra lui, acuzările ce-'i aduseră, caracterisirea mânia lui Mavrocordatū și uciderea inocentului păstorū. Eată cuvintele, cu cari se exprimă eruditul profesorū în privința punctelor amintite:

„Parmi tous les prélats qui ont occupé le siège métropolitain de Valachie, il n'en est aucun qui se recommande à la postérité par des merites aussi divers que le moine Anthime. Sa science, ses goûts artistiques, sa passion pour les livres suffiraient pour le mettre hors de pair; mais il a de plus donné, lui étranger, venu du fond de la Géorgie, un rare exemple de patriotisme roumain...“ „On ne relève sur les premières impressions de Bucarest aucun nom de typographe; mais un office grec de sainte Parascève, publié au mois de juin 1692, porte qu'il a été imprimé par le plus humble des moines, Anthime, d'Ivir. Cette mention est le plus ancien témoignage que nous connaissions de la présence d'Anthime en Valachie. Le pauvre moine avait dû pourtant quitter depuis longtemps la Géorgie, son pays d'origine;... Cependant le bruit d'une ville telle que Bucarest convenait mal aux paisibles travaux d'Anthime. Épris d'une véritable passion pour l'art typographique, il crut qu'il l'exercerait avec plus de succès dans le silence d'un monastère, et il alla s'établir à Snagov. Ce fut en 1694 que le moine géorgien quitta Bucarest avec ses lettres et sa presse. Il s'intitulait alors simplement „Anthime d'Ivir, le typographe“: mais son mérite le recommandait à l'attention de ses frères, et, dès l'année 1695, il fut investi des fonctions d'hégoumène. Il put alors donner un plus grand développement à son imprimerie.“ ... „Au mois de janvier 1701, il fit paraître un recueil de liturgies en arabe et en grec dont le prince de Valachie désirait doter les églises de Syrie. Dès lors les ressources de Snagov devenaient insuffisantes, et, dans les derniers mois de l'année 1701, Anthime revint avec ses presses à Bucarest.“ ... „Au mois de mars 1705, le

a o folosí. nefindú apărută decâtú după câte-vá lune în urma începerii publicării studiului nostru în „Candelă“.

siège épiscopal de Rîmnic devint vacant par suite de la déposition de l'évêque Hilarion ; les prélats appelés à désigner trois candidats à sa succession proposèrent au choix du prince : Anthime, hégoumène de Snagov, Iosaphat, prêtre régulier et Macaire, protosynelle. Le choix de Constantin Brîncovanu ne pouvait être douteux : il se porta sur Anthime. „... „La dignité qui venait de lui être conférée n'affaiblit pas l'intérêt que le saint moine portait à l'art typographique. Il dut renoncer à son titre d'imprimeur, mais l'atelier continua de fonctionner sous sa surveillance. — Au mois d'avril 1705, cet atelier était encore à Bucarest, mais bientôt le prélat le transporta à Rîmnic.“... „Les talents et la piété de l'évêque de Rîmnic étaient si bien reconnus de tous que, à la mort du métropolitain Théodose (27 janvier 1708), il fut investi de cette dignité suprême. — Anthime vint donc s'établir à Tîrgoviște, où il ne manqua pas de se faire suivre par son imprimerie, et où il reprit ses publications. — Non content de donner autour de lui l'exemple de la charité et des bonnes oeuvres, il porta ses regards vers ses compatriotes de la Géorgie ; il voulut les doter, eux aussi, d'une imprimerie, Il fit choix d'un Transylvain appelé Michel Stefanovič, et il l'envoya dans le Caucase. En 1710, Stefanovič fit paraître une traduction de la Bible qui est probablement le premier livre imprimé en géorgien ; (Les vers de Michel Stefanovič ne sont pas originaux ; on les rencontre à la fin des Evangiles imprimés par Anthime, à Snagov, en 1697. On trouve, d'ailleurs, à la fin de livres antérieurs à Anthime, des souscriptions presque semblables, notamment à la fin de la „Carte românească de învățătură“, imprimée à Iassi en 1643, et de la Bible de 1688.)... „Le successeur de l'infortuné Constantin, Étienne Cantacuzène, dut transférer définitivement la capitale à Bucarest ; le métropolitain, de son côté, y établit son siège et y transporta pour la troisième fois son imprimerie (1715).“... „Anthime, malgré son origine lointaine, s'était attaché de tout cœur à sa patrie d'adoption : il ne put voir, sans en ressentir une profonde douleur, la Valachie abandonnée comme une proie à tous les aventuriers du Phanar. Il essaya de secouer la torpeur des boïars indigènes en les excitant à la lutte contre les Grecs. „... „Mais la lutte était inégale : les Grecs avaient depuis longtemps réussi à s'emparer des principaux emplois ; les boïars valaques étaient sans influence et sans énergie. Anthime échoua. Une assemblée d'évêques grecs convoquée par Mavrocordato déclara que le saint prélat s'était rendu coupable de magie et de pratiques diaboliques (c'était là sans doute une allusion aux talents dont Anthime avait fait preuve comme imprimeur et comme artiste), que c'était un conspirateur et un fauteur de révolutions, en état de rébellion contre son prince légitime. Il fut en conséquence excommunié et déclaré déchu de toute dignité ecclésiastique (août 1716). — La colère de Nicolas Mavrocordato n'était pas encore apaisée. Ce n'était pas assez d'avoir fait descendre Anthime de son siège, il voulait à tout prix se débarrasser de lui. Il prononça contre lui la peine de l'exil et le condamna à se retirer au mont Sinai ; mais il le fit accompagner jusqu'au Danube et donna secrètement l'ordre à ses émissaires de le noyer dans le fleuve.“ (Vedí p. 515, 517—521, 525—527.)

Din partea bibliografică vom aduce aci atâtú titlurile unor opurí amintite de noi numai pe scurtú, avêndú în vedere, de a nu îngreună cu totul pe cetitori, câtú și ale acelora, ce noi pênă acuma nu le-am amintitú de felú dară cari menționadă de numele Mitropolitului Antimu și ni spunú despre adevărata naționalitate a marelui nostru păstorú. Ear' titlurile acelora aduse de Domnul Picot unde nu se face amintire de Antimu și pe cari Domnia sa le consideră

Studiul Domnului Picot e intitulatū : „Notice biographique et bibliographique sur l'imprimeur Anthime d'Ivir, Métropolitain de Va-

tiparite în tipografia lui, le vom aminti numai foarte pe scurtū, lăsându la uă parte cu totul și interesantele notițe dela toate opurile, cari domnul Picot le aduce, după ce reproduce titlul completū alū fiă-căruī opū. — Începemū deci cu titlul Evangheliei din 1693, după care vom însirā în modū cronologiei titlurile celor-lalte opuri, ce voim a le reproduce aci :

1. „Сѣнѣта шн дѣнеззїаска Євангелїе Єлннѣкскз шн рѣмжнѣскз, акѣма ѣртзю алкзтѣнѣтз ѣтрамѣ доав лїкнїе, шн дѣпнз гречаскз аї вїсѣкрїчїи ѡрѣ дїалаз ашезатз. Кѣ авлїгочїстнїкѣдѣ", прѣк адмннѣтѣдѣдѣ шн амаре-кѣвїїн цѣтѣдѣдѣ", до мнѣ шн ѡблзздѣнїтѣрїо атѣатз оѣгрѣвлѣхїѣ, Іѡвѣ Ко-ста дннѣ кѣкѣрѣкѣ воевѣдѣ, порѣкѣ шн кѣтѣдїалаз, снре чѣ дѣѡпї цїе аправос-лавнїчїлоѣ фолоснїн цз. А днрепї тѣ нѣ кѣрѣма правослѣвїї прѣк сѣнїн цїтѣтѣ мнтрополї кнѣ Θεοδѣсїе. А а нѣдѣ мѣ тѣнїрїн. аχчг (1693). Шн сѣд тннзрї ѣн трѣ сѣнѣта мнтрополїе, а днровлѣхїн. Іn fol.

2. Ψαλτήριѣ απροροκѣδѣнн Шн ѣнзрѣтѣдѣдѣнн Дѣдѣ, кѣ мѣтѣвѣ лѣ тѣатѣ Кѣднз мѣлѣ. Шн кѣ пасχαλїн. дѣ. п. дѣ. ннн. дѣпнз ѡржн дѣдїала гречѣскз. Шн ласѣкѣр шнѣтѣ Єѣψѣл мѣ. Аκѣмї ѣртѣн тннзрїтѣтѣ прѣ лїкѣ рѣмжнѣскз. Кѣ порѣн ка шн тѣатз кѣтѣдїала Япрѣкѣадмннѣтѣдѣдѣ шн ѣнзлцѣтѣдѣдѣнн Домнн шн ѡблзздѣнїтѣрїо атѣатз Цѣра Рѣмжнѣскз. Іѡвѣнѣ Кѣнста дннѣ Г. Г. Кѣе-кѣ. пѣртѣ нѣдѣ Кѣрѣма Правослѣвїї, Прѣк Сѣнїн цїтѣтѣ Мнтрополї Кнѣ Θεοδѣсїе. Тннзрїтѣсѣдѣ, ѣ тннпогрѣфїѣ до мнѣкскз. А сѣнѣта Мнтрополїе ѣ вѣкѣрїїн. ѣ нѣдѣ дѣла Зн днѣрѣк Лѣмїн, ѣзск. Іѡрѣ дѣла мѣ тѣнїрїе. ѣαχчд (1694). Іn 4^o.

3. Ἀνθολόγιον τοῦ ὅλου ἐνᾶυτοῦ λίαν πλουσιώτατον πάντων τῶν νῦν εὑρισκομένων Ἀνθολογίων. Περιέχει γὰρ οὐ μόνον τὰς ἐν ταῖς εὑρισκομένοις Ἀνθολογίαις Ἀκολουθίας, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ Ψαλτήριον μετὰ τῆς Ὀκτωήχου, Ὠρολόγιόν τε καὶ Πεντηκοστάριον. Ἐτεὶ δὲ καὶ τὸ ψυχωφελέστατον Τριώδιον, καὶ ἀπλῶς εἶπειν πᾶσαν τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ ὅλου ἐνᾶυτοῦ σῶαν καὶ ἀνελλειπη. Ἐτυπώθη δὲ ἐν τῇ περιφήμῳ καὶ περιφανεστάτῃ Οὐγκροβλαχίᾳ ἐπὶ τῆς ἐκλαμπροτάτης ἀρχῆς τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐνδοξοτάτου τε καὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἡγεμόνος καὶ αὐθέντου πάσης Οὐγκροβλαχίας, Κυρίου Κυρίου Ιωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα Βοεβόδα. Εὐθύνοντος τὸν οἶακα τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγκροβλαχίας τοῦ πανερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου Κυρ Κυρ Θεοδοσίου.... ἐν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τῶν Εἰσοδείων τοῦ Συναγώβου, παρὰ Ἀνθίμου ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ αχχζ (1697) κατὰ μῆνα Ἰανουάριον. Іn 4^o.

4. Сѣнѣта шн дѣнеззїаска Євангелїе. Кѣ рѣѣ прѣк адмннѣтѣдѣдѣ шн ѣнѣ цѣтѣдѣдѣнн Дѣннѣ, шн ѡблзздѣнїтѣрїо атѣатз цѣра Рѣмжнѣскз, Іѡ Кѣвѣ стан-днѣ Г : Кѣевѣ. Шн кѣ порѣнѣка пѣртѣтѣтѣрѣдѣ Правослѣвїї прѣк сѣнїн цїтѣтѣ Кнѣ Θεοδѣсїе Мнтрополїтѣтѣ атѣатѣн цѣрїи Рѣмжнѣїн. шн Єѣѣрѣхѣ плѣюрїлѡрѣ Якѣмѣ адѣѡвѣрѣ Тѣннзрїтѣтѣ шн дѣорѣѡсїтѣтѣ маї кѣ мѣдѣтѣ нѣвоїнїцз. А сѣнѣта Мжнзсѣтїрїе ѣ Єнѣкѣѡвѣ Лѣ а нѣдѣ дѣла сїїснїѣ Лѣмїн, ѣαχчз (1697). Дѣ сѣмѣрїтѣдѣ ѣтрѣ Єрїмонѣхї Я нѣдїмѣ Івнрѣкнѣдѣлѣ. Іn fol.

5. Εγχειρίδιον περὶ τινῶν ἀποριῶν καὶ λύσεων, ἢ περὶ ἐξετάσεως καὶ ἐπιβεβαιώσεως ἀναγκαίων τινῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων... ἐτυπώθη ἐν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ Συναγώβου· ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ αχχζ (1697). Іn 4^o.

6. Εἰσαγωγικὴ Ἐκθεσις περὶ τῶν τριῶν μεγίστων ἀρετῶν Πίστεως, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης... Ἐν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ Συναγώβου· ἐν ἔτει αχχθ (1699) κατὰ μῆνα τὸν Φεβρουάριον, παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερομονάχαις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. Gr. in 8^o.

lachie, par Émile Picot, chargé de cours à l'école des langues orientales vivantes." și e publicatū în : „Mélanges orientaux publiés par

7. Лвзцзтѣрѣи крецинеѣши фолоситѣаре де сѣфлет фѣѣце кзрѣта Крецинеѣ, акѣмъ ѣтѣи скѣасе дене лимѣ ва гречаскз пре чѣ рѣмжиѣскз ѣ зѣледе прѣлѣминатѣлѣи Дѣминѣ Костандѣнѣ Басарабз ББ. кѣ благословѣнѣа прѣ ѡсѣфинцѣтѣлѣи Митрополѣтъ Кврѣ Θεωδѣσιѣ. 1700, Лѣна лѣи Ιανδαριѣ ѣ Γηѣργѣωβѣ, де Γεωργѣι Ραδѣвичѣ. Саѣ прѣѣзкѣтъ де Φιλοδѣϊ Σταγορѣцѣлѣ. Ιη 8^ο.

8. Φλѣарѣκ Δαρδριλѡρ, κάρτε φѣарτε φρѣμѡасз ши де φѡλѣск фѣѣце кзрѣта крецинеѣ кареле ва врѣ сз се ѣподѣвѣскз пре сине кѣ вѣнзтзци. Де пре Гречѣи скѣасз пре Ρѣмзѣнѣиѣ. Л зѣледе прѣ лѣминатѣлѣи дѣминѣ Ιωάν Κωνστανδѣнѣ Ηζσαρѣбз, Βοεβѣδѣ. Кѣ блѣгословѣнѣа прѣ сѣнѣцѣтѣлѣи Митрополѣтѣлѣи Кврѣ Θεωδѣσιѣ. Кѣ ѣдеμнѣарѣк ши кѣ келтѣлѣа дѣμнѣκλѣи Κωνστανδѣнѣ Ηζχ Γαρѣκѣнѣ. Γнѣ Γεωργѣι δѣχторѣлѣ Κρηтѣκнѣлѣ. Ши саѣ тѣнзрѣтъ ѣ сѣѣта мзѣнзетѣре ѣ Γηѣργѣωβѣ. Кз лѣκтѡ, ѣзсн (7208 = 1700). Мѣцѣ Юл. Де сμεрѣтѣлѣ Ιερѣ μѣнѣχ Ηнδѣμѣ Ιβнѣрѣκнѣлѣ. Ιη 16^ο.

9. Un opŃ în limba greacă și arabă, compusă din 3 Liturgie: a Sântului Ioană Chrisostom, Vasile celŃ Mare și cea mai 'nainte sântită. AducemŃ aici trăducerea în româneșe a titlului arab. care sună așa : „Trei Sante liturgie, cu diferite alte rugăciuni necesare pentru serviciile ortodoxe, tipărite acum pentru întâia oară, în grecesee și în arăbesee, cu porunca și autoritatea prea Sântului părinte, Domnul Atanasie, vechiu patriarhŃ alu Antiochiei. cu cheltuiala Prințului Ungrovlachiei, DomnitorŃl IonŃ ConstantinŃ Basarabă V. V., fiindŃ ArchiepiscopŃ alŃ numitei țari. Theodosiu. La mŃnăstirea Maicei Domnutui, numitŃ Snagov, anul de la I. C. 1701. prin îngrijirile monachului AntimŃ. de origine Georgiană.“ — OpulŃ se termină prin Ńă subscriere grecească. care sună așa : „Ετυπώθη ἡ ψυχωφελεστάτη αὐτῆ ἱερὰ Λειτουργία νῦν πρῶτον εἰς ἑλληνοαραβικὴν διάλεκτον ἐπιτάγματι μὲν καὶ δαπάνῃ τοῦ εὐσεβεστάτου ἐκλαμπροτάτου τε καὶ γαληνοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας. Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα Βοεβόνδα παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας Διορθώπει δὲ κατὰ θατέραν μόνην τῆν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον. Ἰγνατίου Ἱερομονάχου Φιτυάνου τοῦ ἐκ Χαλδίας ἐν τῇ Ἱερᾷ τῶν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου μονῆ τοῦ Συναγῶρου. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψά (1701) κατὰ μῆνα Ἰανουάριον.“

10. „Προσκυνητάριον τοῦ Ἁγίου Ὁρους τοῦ Ἀθωνος... Τύποις Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας ἐν τῇ μονῆ τοῦ Συναγῶρου. αψά (1701). Ιη 8^ο.

11. Ἀκολουθία τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Ματρώνης τῆς Χρισπολίτιδος. Τυπωθεῖσα παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου, τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ αψβ' (1702). Κατὰ μῆνα Μάρτιον. Petit ἰη 4^ο.

12. Altă opŃ tipărită în grecesee și arăbesee, numitŃ „Orologiu“, alŃ cărui titlu arabŃ în traducere Română este următorul : „Orologiu, adecă rugăciuni canonice cu restul serviciilor pentru totŃ cursul anului, tipărită pentru întâia oară în grecesee și în arăbesee. cu porunca și sub îngrijirea prea Sântitului părinte Athanasie. fostul PatriarhŃ alŃ Antiochiei, cu cheltuięala prea gloriosului și prea ilustrului DomnitorŃ, actualul PrințŃ alŃ întregēi țeri a Ungrovlachiei, Măria sa Ion Constantin Basarabă V. V., fiindŃ Archiepiscopu al acesteē țari fericitul părintele Mitropolit. Domnul Theodosiu, în Bucuresci, oraș alŃ Ungrovlachiei, în anul dela I. C. 1702, de preotul regularŃ AntimŃ. de națiune Georgiană . . .“

13. „Περὶ Ἱερωσύνης Δόγος ἐγκωμιαστικὸς, σχεδιασθεὶς παρὰ Χρυσάνθου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων... ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ αψβ' (1702) Ἀπριλίου ε. κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας Λαμπρᾶς. (Bucuresci) ἰη 4^ο.

l'Ecole des Langues orientales vivantes à l'occasion du Congrès de Vienne 1886." Studiul ocupă 46 pagine din opera numită și anume de la 515—560 inclusive, dintre care 14 cuprind biografia, care 32 bibliografia, unde ne aduce autorul uă multime de noate foarte interesante după titlul fiă-cărui opū.

14. Часословъ. — Напечатана въ сѣ Кнѣга гл҃емаѡ часословъ при дрѣжавѣкѣ Келіка Гл҃дрѡ Іω Κωνστα^ντίνѣ Касарѡва КК. Іеромонахомъ Ян-дѣимомъ въ 1703 г. In 8^o.

15. Корѡавъ де прѣкрѣрѣи шѣ респѣнсрѣи прѣсв Хс, де Гумейѡнк ар-хіепископѡвѣ Θεσαλονικѡδѡδѣ, тѣл мѣчѣтѣ днѣκ Ελλη^νκѣμε κδ πορδѣ ка αδѣ Ι. С. Μ. Ράκοβιцѣ КК. Λ Εδκδρѣиѣ 1703. In fol.

16. Флѡарѣк Дѡрδριαωрѣ, карте фѡарте фрδαιѡсѣκ шѣ де фωлѡсѣк фѣи-це κѣрδѡ κрѣиѣнѣκ, кѡреле ка врѣк сѣ се рѣодѡвѣкѣκκѣ пре сине κδ вδнѣтѣκѣи. Де пре Гречѣе сѣѡсѣκ пре Рδмѣнѣе... Λ Εδκδρѣиѣ 1703. In 16.

17. Τῶν Πλουτάρχου Χαιρωνέως Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν Παραλλήλων Μετάφρασις ἀκριβεστάτη εἰς ἀπλὴν διάλεκτον... ἐν Βουκουρεστίῳ Παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομονάχῳ, τῷ ἐξ Ἰβηρίας. αψδ' (1704).

18. Молит̄веніѣκ. Rīmnic, 1706.

19. Παρακλήσκ. Rīmnic, 1706.

20. Βίβλος ἐνιαύσιος τὴν ἅπασαν ἐκκλησιαστικὴν Ἀκολουθίαν Ἀνελλιπῶς περιέχουσα, Τυπωθεῖσα μὲν καὶ ἀφιερωθεῖσα Τῷ Παναγιωτάτῳ, λογιωτάτῳ, καὶ σοφωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῳ, Κυρίῳ Κυρίῳ Ἀθανασίῳ... Παρὰ τοῦ Πανιερωτάτου, καὶ Θεοσεβεστάτου Μητροπολίτου Οὐγκροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἀνθίμου, τοῦ ἐξ Ἰβηρίας, Ἀναλώμασι καὶ Τύποις τοῖς αὐτοῦ... Ἐν ἔτει α' ψ' θ'. (1709). Κατὰ Μῆνα Αὐγούστον. Ἐν τῇ Ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει τῇ ἐν Τεργοβύστῳ τῆς Οὐγκροβλαχίας. In fol.

21. Βιβλίον περιέχον τὴν Ἀκολουθίαν τῆς ἁγίας Λικατερίνης, τό τε Προσκυνητᾶριον τοῦ ἁγίου Ὄρους Σινᾶ μετὰ τῶν πέριξ καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ καὶ περὶ αὐτὸ, τὴν τε τάξιν τῆς Ἀκολουθίας τοῦ μοναστηρίου καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ μέχρι τοῦδε ἀρχιεπισκοπήσαντας, καὶ ἐγκώμιον τε εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος, καὶ περὶ τῶν Ἀράβων. Τυπωθὲν ἐπὶ τοῦ αὐθέντου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Βοεβόδα, Ἡγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας παρὰ τῷ παναγιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ Μητροπολίτῃ Ἀνθίμῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Τεργοβίστου ἐπιμελεῖα καὶ διορθώσει τοῦ ὀσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις Μητροφάνου Γρηγορᾶ τοῦ ἐκ Δωδώνης ἐν ἔτει αψι' (1710) κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον. In 4^o.

22. Гѡктоиѣκ ἀκѣмѣκ прѣжѣ тѣлмѣчѣтѣ не лнмѣ ва рδмѣнѣкѣκκѣ шѣ тѣ-пѣрѣтѣк ла κδ. де днѣ а рнѣлѣѣтѣи доμнѣи Іω Κωстандѣнѣκ Β. Касарѡвѣκ Βοεβѡδѣκ, κδ тѡатѣ κел тѣлѡла Μιτροπολίτѣδѡδѣ ал Οὐγκροβλѡχѣи Κѣрѣκ Ян-дѣимѣκ Ιβирѣκнѣδѡвѣ. Λс. Μιτροπολίε а Тѣрѣгѡвѣиѣиѣи αψѣи (1712) Де Γεωργѣе Ράδѡвѣиѣκ.

23. Литѣргѣе. Тѣрѣгѡвѣиѣе. 1713.

24. Молит̄вѣнѣκнѣκ. Тѣрѣгѡвѣиѣе. 1713.

25. Γνωμικὰ παλαιῶν τινῶν φιλοσόφων ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλὴν διάλεκτον μεταφρασθέντα. Ἐν Τεργοβύστῳ τῆς Οὐγκροβλαχίας, 1713 (?) In 8^o.

26. Пѣл де философѣиѣк дѣне лнмѣ ва гречѡсѣκκѣ тѣл мѣчѣтѣ рδмѣнѣкѣи, каре κδ κδчѣрѣе сѡδ рѣκнѣнѡтѣ Прѣκλѣμнѣнѡтѣδѡдѣ Гѡвλѣдѣиτѡрѣю цѣрѣи рδмѣнѣиѣи Іωάνѣκ Κωстандѣнѣκ Βасарѡвѣκ Βοεβѡдѣκ, фѣиѣндѣ Μιτροπολίτѣκ Κѣр Ян дѣимѣκ

De și ni-a venit târziu opul acesta, totu-și nu întrelăsămă a întrebuintă dintr'însul totu, ce ni-se pare neapăratu necesariu la întregirea studiului nostru, numai ca să nu întrerupemū oarecum pe cetitoriul nostru, întorcēndu-ne eară-și înapoi, ne folosimū de acestu prea interesantū stădiū în notă.

Івирѣндль, де Кѣр Мандл ала лдй Апостолай, кс акѣрдѣ келтѣалз акѣмь ѣтѣй сад типзрѣтъ ѣ Тѣрговице. Ла лѣтъ ѣзка (7 21=1713).

27. Катавасієрь тѣпзрѣтъ де Геѡргіє Радовичь. Л Тѣргѡвице. 1714.

28. Капете де порѣкз Ла тѡатз чата Кесеричаскз. Пѣнтрѣ касз пз-зѣскз фієше кареле динь Прѣѡци шй Діакони, де пайнь шй кс чй сте да-торіа Хотардлй сзѣ. Якѣмь ѣтѣй Тѣпзрѣте, Л зйлеле прѣ ѣнзлцатѣ-лй Дѡмнь шй ѡблзддѣтѡрю атоатз цара Рѣмѣнѣскз. Іѡ Шѣфань. К. Коєвѡдѣ Л сѣнта Митрополиє Л Тѣргѡвице ла Лѣтѣ ѣскв (7222=1714). Де Геѡргіє Радовичь, Pet. in 8^o.

29. Капете пѣнтрѣ ѣнзлцѣтѣра висеричаскз... Л сѣнта Митрополиє ѣ Тѣргѡвице, ла лѣтѣ — ѣскв (7222=1714). Де Геѡргіє Радовичь. Pet. in 8^o.

30. Часослѡвь Якѣмь ѣтѣй Тѣлмзчѣтъ ѣ Лѣмба Рѣмѣнѣскз, Шй ѣкинѣтъ. Прѣ Крепнѣлдй, шй прѣ Нѣцатѣлдй Дѣмь, шй ѡблзддѣтѡрю атоатз цара Рѣмѣнѣскз. Іѡ, Шѣфань, Кантакѣзинѡ Коєвѡдѣ. Де прѣ сѣн-цитѣл Митрополітъ ала Оѣгровлѣхїей Кѣрѣ Янѡїмь Івирѣндль. Кс акѣ-рдѣ Келтѣалз сад Тѣпзрѣтъ ѣ Сѣнта Митрополиє динь Сѣдлѣлѣ Тѣр-говицей. Ла андль, ѣскв (7223=1715). Де Геѡргіє Радовичь. In 4^o.

31. Νουθεσίαι Χριστιανικοπολιτικά! Πρὸς τὸν Εὐσεβέστατον καὶ Ἐψηλότα-τον Αὐθέντην, καὶ Ἠγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας, Κύριον, Κύριον Ἰωάννην Στέφανον Καν-τακουζηνὸν Βαερόνδα. Τοῦ Πανιερωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου Κυρίου Κυρίου Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβήρων. Νεωστὶ τυπωθεῖσαι, μετὰ καὶ τινῶν ψυχωφελῶν Εὐχῶν ὅλης τῆς Ἐρδουμάδος, Ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει, τῇ ἐν Βουκουρεστίῳ. Ἐτεὶ τῷ σωτηρίῳ, αψιέ (1715). — Τέλος. Καὶ τῷ Θεῷ δόξα. Ἐτυπώθη Παρὰ Διόνυσίου Ἱερομονάχου τοῦ Φλώρευ. Pet. in 4^o.

32. Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων, Δημιουργημένη μὲν ἐν δώ-δεκα βιβλίοις, ἀρχομένη δὲ ἀπὸ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου καὶ πρώτου Ἱεράρχου τῶν Ἱεροσολύμων ἕως τοῦ παρόντος ἔτους... ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ τῆς Οὐγγροβλαχίας αὐθέντικῷ θρόνῳ, ἐπιμελεία καὶ διορθῶσει Μητροφάνου ταπεινοῦ Ἱερομονάχου Γρη-γοροῦ τοῦ ἐκ Δωδώνης, ἐπιστατοῦντος τῇ τυπογραφίᾳ Στώϊκα Ἱερέως τοῦ Ἰακωβίτζη, Ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ δεκάτῳ πέμπτῳ (1715) κατὰ Μῆνα Ὀκτώβριον...."

Nu ne putemă reține, de a nu recomănda din nou cu d'adinsul minuțiosul și temeinicul studiū al Domnului Picot și nu voim a trece cu tăcere marca modestiă a acestui eruditū bărbatū, care nu ūă-dată se exprimă, că studiul său e departe de a fi completū. Așă după-ce ne spune de alegerea lui Antimū ca Egumenū la Snagov și de silința lui, de a da unū mare avēntū tipografier sale dice: „Nous connaissons quatorze ouvrages exécutés à Snagov 1696 à 1701, et notre liste est certainement loin d'être complète“ (p. 518); car' la finea bio-grafier Mitropolitului Antimū elū se exprimă așă: „Telle fut la fin d'Anthime, que les Roumains peuvent ranger à bon droit parmi les martyrs de la cause nationale. Les notes bibliographiques qui vont suivre, notes qui sont bien loin d'être complètes, feront connaître avec plus de détails les services rendus par lui à la littérature.“ (p. 528.)

Mitropolitul Antimū ni-a mai lăsatū urme neșterse și despre talentele sale ca arhitectū și sculptoriu. Aceste talente le-a arătātū elū cu ocasiunea zidirii bisericei închinată „Tuturor sântilor“, care se numesce astă-đi în decomunū „Biserica Antimū“ după numele fundătorului ei și de care biserică Del Chiaro, l. c. p. 220 ni spune următoarele: „Fece (Anthim) da Fondamenti edificare in Bucuresti un sontuoso Monistero, con bellissima Chiesa, in onore di tutt'i Santi dotandola di preziosi Paramenti Sagri per le Funzioni Pontificali, che per sua sciagura non potè adoprare nella Consegrazione della nuova Chiesa; in cui sperava di dover esser sepolto.“ Acestū tēplu începū a se construi sub Domnia lui Brâncoveanū și anume în Aprile 1713 în urma unei descoperiri Dumneđiesci, ce o avū Antimū în đia de 5 Februarii, cândū sērbeada biserică ortodoxă amintirea sântei mucenite Agata, după cum ni spune elū însu-și în capulū 13 alū testământului său: „La Fevruarie in 5 đile in đia sântei mucenite Agati să se îmbrace o fată săracă cu ie, cu roche, cu cisme, cu briu, și să 'i se dea și 30 bani . . . pentru căci în đia pomenirei sale prin Dumneđiască descoperire am hotărīt să zidim biserică.“¹⁾

Se đice, că Antimū singurū a fostū arhitectul, care a datū planul și a preveghiatū đidirea acestui tēplu, unui edificiu din cele mai frumoase ale cāpitalei, chiarū după trecerea atātor đile negre, ce au avutū să deie de atunci încoace peste țara Românească. Eară în privința ușelor de la intrarea bisericei, sculptate în lemnū cu multă artă și cari atragū privirea ori-cărui visitoriu și-lū facū să admire mâna cea măicastră, ce le au produsū precum și în privința broascei de la numitele ușe Domnul Odobescu ni spune următoarele: „Artist luminat și industrios, el lăsă în țară multe urme de talentele și de activitatea sa. În monastirea Antimului din Bucuresci, ce este clădită de dēnsul, se đice, că ușile de intrare ale bisericei, sculptate în lemn cu multă măestrie, sunt lucrate de dēnsul, și ce e mai necontestabil, brósca acelor uși, cu plāselele mari de aramă gravate cu chipuri, pōrtă încă inscripțiunea numelui său.“²⁾

Biserica fū terminată în anul 1715, după cum se vede dintr'ua inscripciune în limba Greacă, care se află d'asupra ușei bisericei și unde între altele se găsesce: „Ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ αψ̄ε.“

¹⁾ „Bis. Ort. Rom.“ 1885, p. 24 — ²⁾ „Rev. Rom.“ 1862, p. 402. — Pār. Enăcēnu ni spune, că „în sculpturile cele esecutate de către Mitropolitul Antim. după cum pretinde tradițiunea, se observă melcul sau culbecul la totū pasul. Un asemenea melc ecsistă și chiar pre ferăria broascei de la ușa cea

Didirea aceasta l'-a costatū pe Antimū multe spese și multă oste-
neală; aceasta o marturisesce elū însu-și în testământul său, dicēdū:
„Cu acea puțină agonis'tă, ce meu dāruit mila lui Dumneḃeu și
am câștigat, și cu multele ostenele, și cu sudorea feței mele, am
sāvârșito și am înfrumusețato;“ eară în altū locū: „Acéstă sântă
biserică, ce am didit în slava lui Dumneḃeu și întru cinstea și po-
menirea tuturor sântilor, fiind roada ostenelelor mele celor multe.“¹⁾

Mitropolitul nostru în credințele sale e relegiosū pēnă la culme,
elū ține multū la biserică și relegiune; pe lūngă aceea se arată cu mare do-
rință și pentru binele țerei: „Să nu îndrāsnească tipograful, dice Antimū,
să tipăriască vre-o carte împotriva bisericeii și a legeri nōstre, măcar
de iar da pe cōlă câte 100 de gālbeni de aur, iar de va călca po-
ronca, să fie al anatemei, și de se va înțelege, că au făcut una ca
acéstă, să se dea știre domnului să'l pedepsescă, cum va sei mai rău,“
eară mai departe dice: „Las cu b'ăstēm și acéstă, să aibă datorie
tipograful să învețe meșteșugul tipografiei unul după altul, pentru ca
să nu piară acest meșteșug din țară nici să se părăsescă lucrul cărților,
pentru folosul țerei, și pentru ajutorul casei;“ În fine se exprimă: „Așij-
derea și spre ridicarea, adaosul și podōba sfintelor lăcașuri multă
pohtă și râvnă dumneḃeiască am avut; care râvnă cu năstavul și cu
ajutorul dātătorului de bine Dumneḃeu s'au lucrat și la sāvârșire
bună au venit.“

Antimū provēdū tēmplul, ce-lū didi, cu multe instituțiuni și dis-
pozițiuni bine-făcētoarie, din care se arată într'unū chipū lāmuritū
ideele și simțimițele cele nobile, de cari eră pētrunsū.

Testământul, ce-lū lasă mōnăstirii sale, ilū întituleadă „Învēțături
pentru așezământul cinstitei mōnăstiri a tuturor sfinților.“ Elū poartă
data 7221 (1713) Aprile 24 și se compune din 32 capete, în cari
se coprindū mulțime de dispozițiuni pentru faceri de bine. Acestor
cāpete li premergū următoarițele versuri:

„Toată suflarea, dice prorocul,
Kānte pre Domnul, peste tot locul,
Și melcul încă cōrne înaltă,
Ka să'l lăudăm, pre toți ne învață.“

Apoi are unū registru de coprinsul în scurtū alū celor 32 căpete
și alū altor dispozițiuni făcute de dēnsul mai pe urmă, în fine ūă

principalū a Bisericeii, aflătore acuma în museul național; de unde ar resulta,
că melcul pentru Antim era un fēl de emblemă, al căria sens se esplică cu
viața lui. („Bis. Ort. Rom.“ 1885, p. 229). — ¹⁾ „Bis. Ort. Rom.“ 1885, p. 165—66.

„Predoslovie,” din care se vede scopul, ce l'-a avut cu dădirea sântului locaş, precum şi sacrificiele, ce le-a adus pentru rădicarea lui şi în care „Predoslovie” ni spune încă, că nici un lucru nu este aşă de bine primit înaintea lui Dumnezeu ca facerile de bine, faţă cu săracii şi cu santele biserice şi citeadă din Evangeliă dăsele Mântuitorului în astă privinţă, precum şi cuvintele din cap 13 ale epistolei către Evrei: „Şi facerile de bine şi împărtaşirea să nu uitaţi, că cu jertfe ca acestea se îmblândeşte Dumnezeu.” Eară mai departe dice: „Cu această socotelă şi eu smeritul Mitropolit al Ungro-Vlachiei Antim Ivirenul, pentru ca să fac puţin folos sufletului meu şi să aibă pomenirea mea de toate dăilele şi în viaţa şi după mörte.” Anume în privinţa sacrificielor făcute cu această dădire, elă dice: „Puţină agonisită, ce meu dat mila lui Dumnezeu şi am câştigat, şi eu cu multele osteneli, şi cu sudörca feţei mele.”

Celor 32 capete, cari coprinde testământul Mitropolitului Ivireanul urmează 8 dispoziţiuni, cari le numesce elă „învătăuri,” precum şi un capitol final, care l'-a adaus la 15 Marte 1716.

Cu acest testământ Mitropolitul Antim lasă toată averea sa mânăstirit. Coprinsul acestui act arată indestul de lămurit, că autorul lui a fost un bărbat cu ună cugetare matură, cu ună judecată pătrundătoare, un om foarte descept şi priceput şi cunosător aduncu al vieţii omeneşii. De aceea toate dispoziţiunile lui din testământ sânt făcute cu atâta tact şi chibşuinţă, încât nu mai pot da nascere la neînţelegeri, ci fac, ca lucrul să meargă strună.

Între dispoziţiunile cele multe şi folositoare coprinse în testământul acestui distins bărbat, enumerăm aci următoarele: Să se dea ajutoriu copiilor sërmani, ca să înveţe carte; să se îngroape cei morţi fără mijloace; să se dea milă la cei inchişi în temniţe; să se îmbrace săracii; să se îmbrace şi să se mărite fete: să se dea ospitalitate la cei străini şi călători; să se cerceteze bolnavii şi să li-se dea ajutoarie ş. m. a.

Mai amintim aci din testământul distinsului Mitropolit încă şi următoarele, şi anume, că în locul, pe care s'a dădit mânăstirea, a fost mai înainte biserică parochială, construită din lemn; că hotări elă, ca în strana cea mare să se cânte Grecesce şi în cea mică Românesce, şi ca copii, cu ajutoriu pe timp de 4 ani, să înveţe carte slovenesce şi românesce; că lasă casei 2 tipografie,

Grecească și Românească (de asemenea și cărțile, ce le lasă pentru bibliotecă, erau în limba Greacă și Română); că egumenul mănăstirii poate fi Grecu ori Român, nici uă-dată însă nu poate fi „un om străin cu gâlceavă“ dela sântul munte, dela Sinai ori dela Ierusalim; că mănăstirea să nu fiă nici uă-dată închinată, ci pururea să se administredă după regulele stabilite de dânsul. ¹⁾

Atâtea dispozițiuni folositoare și atâtea aședăminte de binefacere, prevădute prin testământul acestui distinsu bărbătu, de siguru au alinatū multe suferințe și au ștersū multe lacrime.

Până-ce să ne depărtămū dela mănăstirea dădită de Antimū, e bine să reproducemū aci oare-cari versuri, ce se găsescū pe una din cele 4 colonne, cari ținū boalta bisericei. Ele sūntū următoarele:

„De și sūnt neînsuflețit.
Stēlp de piatră întărit,
Omule și de la mine
Poți afla de'i vrea vre-un bine.
Eu am trei frați potriviți
Tot d'o dată aci înfipti
De o parte și de alta
Doi în stînga unul în drepta.
„Caută la noi și veđi.
Ca să te încredințēđi,
Ca și pietrile unite.
Pentru folos potrivite,
Cât de multă greutate,
Lesne pōte să o pōrte
„Chir Antim Mitropolitul
Ivirēnul mult slăvitul,
Aicea ne au aședat,
Si cu zidul ne au legat,
Să ținem acest lăcaș,
Al Sântilor toți sălaș.
„De dânsul întēiu zidit,
Iară pre urmă preînōit,

De chir Iosif, întâiul
Episcopul Argeșul.
„Care se odihnesce,
Drept mine aci trupesce.
Dându'și obștescul sfērșit,
După ce au viețuit,
Uă viață lăudată,
Vrednică de mare plată.
„Și de cinste omenescă,
Și de slava cea cerescă,
Vecinica lui pomenire,
De la Domnul răsplătire,
Cere'i dar și tu cu mine,
Apoi caută de tine,
Și de vrei să moștenesci
Bunătățile ceresci.
Urmēză cum au urmat
Ast părinte minunat
Și de Domnul iubit
Și de pietre pomenit.
Și în viață lăudat
Și între cei morți neuitat.“ ²⁾

¹⁾ Veđi „Bis. Ort. Rom.“ 1885, p. 163—168 și 211—226, unde se află publicatū testământul Mitropolitului Ivireanul în toată întinderea sa. —

²⁾ Versurile acestea au fostū publicate pentru prima oară de veteranul archeologū Papazoglu în jurnalul „Biserica“, apoi au fostū reproduse în jurnalul „Ecclesia“ pe anul 1867, p. 113 și în fine s'au publicatū de Păr. Enăceanu și în „Biș. Ortod.“ pe anul 1885, p. 229, dar numai pēnă la „De la Domnul resplătire.“ Păr. Enăceanu dīce: că acele versuri au fostū scrise de pēnelul unū zugravū la repararea bisericei, petrecută pe timpul fostului Episcopu de Argeșū Genadiu, că ele trebuie să fiă uă reproducere modernă a unei scrieri dela începutul secolului curențū și că sūnt înșirate pe uă coloană de peatră din cele 4, cari ținū boalta ușei. Credemū de prisosū a face multe

După-ce fu mânăstirea terminată în anul 1715 cu desevârşire şi după-ce Antimū îşi regulă cu multă măiestriă toate dispoziţiunile faţă cu marea sa fundăţiune şi le fipsă în tesământū, elū nu se multămī uumai cu atâta, ci voindū să deē ūă mare confirmaţiune dispoziţiunilor sale testământarie, le întări din parte-şi cu unū actū separatū seau cu unū „Hrisov Archieresc“, cum il numesce elū in-su-şi, cu data din 20 Iuliu 1715 şi care este următorulū :

„Antimū cu mila lui Dumneḃeu Archiepiscop şi Mitropolit a toată Ţera românească şi Esarh plaiurilor.“

„Cei ce iaū darul vredniciei arhieresti de prin tōtă lumea şi se aşeză purtători de grijă la biserica cea sfântă a lui Dumneḃeu, aū datorie mai cu deadinsul a păstorī turma lor cea pravoslavnică, ce li s'aū incredinţat de la Christos, cu cuvinte folositōre de suflet şi cu învăţătura cea evanghelică, şi cu ochiū priveghealnic să păzescă oile cele cuvântătōre de lupii cei grei, carii nu crutēză turmei şi de păşunele cele stricăciōse sufletulū, carele zăticesc mântuirea lor. Acēstă învăţătură dă fericitul Pavel Milesianilor, dicēnd : „Luaţi aminte de sine-vē şi de tōtă turma, pre care pe voi v'aū pus Duhul Sfânt Episcopi a păstorī biserica lui Dumneḃeu, care aū câştigat-o prin sângele lui.“

„După acēsta aū altă datorie următōre aceştia, întocmai trebuinciosă, adică a purta grijă pentru zidirea, înălţarea şi adaosul Sfintelor lăcaşuri şi dumnezeestelor case. Că de ar lipsi sfintele biserici, unde s'ar aduna norodul, ca sē asculte duhovniceştile şi evangheliştile cuvinte şi cântări, saū unde s'ar săvârşi sfintele şi înaltele lui Dumneḃeu Taine ? Mai ales încă şi prorocul David ne porunceşte, în biserici bine să cuvântămū pre Dumneḃeu şi să iubim podōba casei lui. Drept aceia şi smerenia nōstră, de vreme ce din mila lui Dumneḃeu ne-am înălţat la trēpta cea înaltă a archieriei şi am primit grija a păstorī oile cele cuvântătōre, ştiind aceste două datorii ce sunt asupra nōstră, n'am lipsit până acum după putinţa nōstră a învăţa turma cea cuvântătōre cele de folos şi mântōre şi cu laptele cel dulce al cuvântulū a o hrăni. Aşijderea şi observaţiuni, căci trebuie numai puţină atenţiune la cetirea versurilor şi ele ni spunū lămuritu, cum trebuie să credemū : că adecă versurile nu potū fi puse din ordinul Mitropolitulū Antimū în anul 1709, după cum ni spunū cele 2 isvoare dinainte (cândū nici nu exista biserica începēdu se ḃidirea ei în anul 1713 şi terminându-se la 1715) nici nu potū fi opera unū zugravū, după cum ni spune isvorul din urmă, ci ele sūntū opera unū bărbatū priceputū, unū admiratōrū alū virtuţilor Mitropolitulū Antimū, şi ale ântârlulū episcopū de Argeşū. Iosif, după moartea căruia numai au pututū fi puse ele pe stâlpul, unde se găsescū.

spre ridicarea, adaosul și podoba sfintelor lăcașuri, multă pohtă și râvnă dumnezească am avut ; care râvnă cu năstavul și cu ajutoriul dătătorului de bine Dumneșeu s'aũ lucrătũ și la săvârșire bună aũ venit. Că dintru ostenelele mele cele multe, din tipăritul cărților, și din milosteniile îndurătorilor creștini, ne am învrednicit de am înălțat din temelie biserică frumósă aici în București intru slava și mulțamită însuși celui ce intru Troița se proslăvește Dumneșeu și intru cinstea și lauda tuturor sfinților dimpreună, in cât să fie și să se numescă cinstita mănăstire a tuturor sfinților, căroro o am și închinat-o și pe numele lor o am zidit-o, ca să se prăznuescă intru ea cu mărire și să se cinstescă neconținut cu laude și cu cântări ca niște prieteni ai lui Dumneșeu și ajutători și sprijinitori tuturor pravosiavnicilor creștini. Zidit-am și imprejurul ei chilia destule și alte lăcașuri, pentru odihna Egumenului, care va fi după vreme, și acelora ce vor vrea să alegă viața sihăstrească, adaugând intru ea și altele multe trebuincioase, la care am închinat multe de tóte câștiguri mutătore și nemutătore pentru îndestularea celor ce vor lăcui intru ea ; adică moșii, vii, mori, stupi și dobitoce de tot felul. Încă și biserica am împodobit'ó și am înfrumșetát'ó cu ajutoriul lui Dumneșeu pe din afară și pe din lăuntru cu multe odóre de argint și cu veșminte scumpe, cu cărți de multe feluri, și cu altele ce se obicinuesc a se inzestra zidirile cele cuvióse. Și, pentru ca să se chivernisescă tóte nestrămutat după cugetul meũ și după socotéla cea bună și dréptă, am așezat 32 de capete in scris, intru carele mai pe larg rânduesc tótă îndreptarea mănăstirei, precum se vede in condicul cel iscălit al Bisericei.“

„Adică să se afle d'a pururea la acea casă 14 ómeni pentru slujba mănăstirei.“

„Doi preoți mireni să slujască Mănăstirei, fie carele cu plata lui.

„Să se facă milostenie la săraci in tóte Duminicile.

„Să aibă óre care milă in tóte Sâmbetele cei ce vor fi in temniță.

„Să se îmbrace in ziua de Joi mare trei săraci și trei fete sărace.

„Să se inzestreze pe an o fată săracă a dóua di de Sfântul Dimitrie.

„Să se odihnescă in trei zile streinii nemernici cu mâncare și cu sălășluire peste tótă vremea.

„Să se ingrópe cu cheltuéla casei săracii, ce-i scot prin ulițe morți, cerșind milă pentru îngroparea lor.

„Să se hrănescă trei copii ce ar învăța carte, și dascălul lor să-și iea plata ostenelei din mănăstire.

„Să ardă trei candelă necontenit în biserică peste totă vremea.

„Să prăznuască pe an pomenirea a patru sfinți: a Sfântului Antim la 3 zile a lui Septembrie, a ciudotvoretului Nicolae în 6 zile a lui Decembrie, a Sfintei Mucenice Agatia la 5 zile a lui Februarie și a Sfântului Alexie Omul lui Dumnezeu la 17 zile a lui Martie; și într'aceste zile să se facă milostenie la săraci, după cum s'aun scris în condică.

„Să se prăznuască sărbătorea Tuturor Sfinților pe an cu cinste cuviincioasă, după obiceiul țerei, și într'acéstă zi să dăruască pre mitropolitul țerei, ca să săvârșască sfânta Liturghie și în ziua aceea și a doua zi.

„Să se facă sărindare și liturghii în toți anii pentru sufletele celor ce aun miluit saun vor milui sfânta mănăstire, după cum s'aun însemnat mai chiar în condic. Să se strângă într'o lăcriță osebit zeciuiala banilor din câți se vor agonisi de pe veniturile mănăstirei, și de la milostenii, ca să se afe la vreme de mare păs al ei.

„Să se fie două tipografii, una grecască și alta românească, pentru folosul obștei și pentru agonisela casei.

„Pe lângă acésta mai marele mănăstirei și purtătorul de grijă trebilor ei să fie Egumenul cel după vreme, chivernisind și îndreptând toate veniturile ei și pre călugări cu frica lui Dumnezeu și cu dreptate; carele cât va trăi să-și aibă cuviincioasă cinste și după mörte pomenirile cele obicinuite, precum s'aun însemnat în condic. Însă să mai fie și cinci Epitropi din ceta neguțătorească, obraze de cinste, pe cari i-am pus și i-am așezat ca să pörte grijă pentru buna chivernisela și adaosul casei și ca să ia socotela Egumenului pe an de două ori pentru tot venitul și cheltuiala. Și când ar lipsi Egumenul, ei să alégă pre altul, cu scirea luminatului Domn și cu blagoslovenia a prea sfințitului Mitropolit, carele va fi după vreme. Însă voesc ca acésta sfântă mănăstire, care am înălțat'-o și am înfrumusăta'-o cu a mea cheltuială, să fie slobodă, singură ei-și legiuitoare, singură stăpânitoare și nimănu supusă, fără numai lui Dumnezeu și sfinților tuturor, căroră am și închinat o. Să nu fie sub vre-o stăpânire patriarhască, nici sub vrednicia domnescă, nici sub stăpânirea Arhiepiscopului țerei, nici supusă vre-unui boer, nici vre-unei mănăstiri veri mare veri mică. Ci numai numele cel canonicesc al

Prea Sfințitului Mitropolit să se pomenescă intru ea după rândueala cea bisericescă. Eară mănăstirea să se stăpânescă și să se îndrepteze intru tôte numai de Egumenul și de cei cinci epitropi cu un gând intru tôte, după rândueala ce am aședat în cele 32 de capete. Eară de va vrea cine-va din cei de acum sau din cei mai de pre urmă, ori din ce rânduială ar fi, să supue acéstă slobodă a noastră mănăstire altui obraz sau altei mănăstiri, sau va strămuta ceva-și din cele ce s'au hotărît de a noastră bună voie, în cele 32 de capete, unul ca acela să fie afurisit de Dumnezeu atot-țitoriu și proklet și neiertat și în lumea acésta și în cea viitoare, să aibă pâriș la diua judecâței cei înfricoșate pe toți sfinții și procopsală să nu vadă în tôte dillele vieței lui.

„Și pentru acésta s'au făcut acest archieresc hrisov, întărit cu iscălitura și cu pecetea smereniei noastre spre adeverița, întemeerea și nestrămutarea aședăminturilor și învățăturilor noastre ce s'au dis mai sus. Iulie 20, d-ni, lét 7223.

„Dat în scaunul Mitropoliei noastre în București.

„Smeritul Mitropolit al Ungro-Vlachiei Antim“¹⁾.

Mai departe îngrijí Antimă, ca fundățiunea cu testămentul seu să fiă confirmată și de Domnul țerei, Ștefană Cantacuzină (1714—16), care o și făcú aceasta prin hrisovul din 14 Octombrie 1715, precum și de Nicolae Mavrocordat, următoriu lui Cantacuzină, prin crisoval cu data din 24 Martie 1716.

Părintele Enăceană însă în „Albumul Mitropolițiilor Ungro-Vlachiei“, unde vorbește de Antimă, ni spune următoarele: „Iar afecțiunile lui (Antim) pentru patria adoptivă se ved din crisovalle lui Iw Ștefan Cantacuzin de la 4 Octombrie 1716 și a lui Iw Nicolai Al. Mavrocordat de la 4 Martie același an, care confirmă testamentul său“ etc.; iar în altă locă numitul părinte ni dice: „Ingrijasce (Antim) ca fundățiunile sale să fiă confirmate de Domnul țarei, și anume: la începutul anului 1716 luna Octomvrie 14 obține de la Domnitorul Ștefan Cantacuzin un crisoval, prin care caută a confirma privilegiile

¹⁾ Acestă actă a fostu mai ântără publicatū în „Revista Archivelor statului Român“, apoi reprodușă de Prea Sănțitul Melchisedecū în „Not. biogr. d. M. Antim Ivireanul“ p. XI—XVI.; din isvorul din urmă l'amă reprodușă și noi aci. — Notămă, că Prea Sănțitul Melchisedecū numesce actul acesta și „testamentu sau „aședămentu“, pe cândă în faptă clă este numai unū actū, care se referesce la testămentul lui Antimă, seau unū crisoval. în care se amintescă principalele puncte din testămentu, dar' cu care întăresce dispoșițiunile sale fiesate în testămentul seu compusă din 32 de capete, pe care îlă și amintesce de 3 ori în acestă crisoval cu numele espresū de „32 de capete“, iar' de alte 4 ori cu numele de „condie“.

acestei fundațiuni (Arch. Mitrop. Ungr.-Vl. Docum. Nr. 25); de asemenea la 24 Martie același an capătă un alt document de la Nicolai Mavrocordat, ucigătorul lui Antim, prin care se confirmă aceleși privilegii pentru numită monastire (vedi Arch. Mitr. Ungr.-Vl. Doc. Nr. 23)¹⁾.

În citatele aduse lesne poate observă ori-cine neesactitatea acestor citate cari incurcă datele și schimbă Domniele. Se scie de toți, câți au luat ucându-vă vre-ună istoriă Românească în mână, că Stefanu Cantacuzinu a fostu alesu Domnu în Joia pătimelor, anul 1714, Marte 25 și a domnită pênă în 9 Ianuariu 1716²⁾. Deci ne mai fiindu Stefanu Cantacuzinu Domnu din Ianariu 1716, n'a pututu să dea crisoave de confirmațiune nici la 4 Octombre, după cum ni spune Păr. Enăceanu în „Albumul“, nici în 14 Octombre, după cum ni spune totu Sânția Sa în „Bis. Ortod.“. și cu atâtu mai vertosu nu, pentru-că cu câte-vă lune înainte de această dată, adecă în 26 Maiu, Turcii îl sugrumaseră în Constantinopole³⁾ și anume după multele stăruințe și pîre ale urmașului său la Domniă Nicolae Mavrocordatū, care se urcă pe tronul României chiaru în luna mazîlirii lui Cantacuzinu și care dete crisoavul din 24 Marte 1716.

Unu susținū, că distinsul Mitropolitu Antimū ar fi combătutu într'ună enciclică și înoiturile Calvinilor, cari voiau să și furisede învătăturele și apucătorele lor și în bisericile Române. Așa în „Acte și fragmente“ de Cipariu găsimū: „Nam ut unitum Clerum, qui populum similes errores continuo dedocet sileamus, ipse etiam Anthimus Valachiae A. Episcopus cognita istiusmodi perversa Calvinistarum arte novum hoc pascha una cum iis, qui Eucharistiae loco sumerent, condemnat in pastoralis sua encyclica⁴⁾. Aceasta o mai susținū Ardeleanu⁵⁾ și Nilles⁶⁾.

Am arătatū. că Domnul Stefanu Cantacuzinu a fostu mazilitu în 9 Ianariu 1716. amintindū, că urmașul lui a fostu Nicolae Mavrocordatū, unul dintre Grecii cei mai tirani și mai neomenoși, din câți au stătatū vre uădată pe tronul țerei Românesci. În adevărū cu venirea lui pe tronul României nu se audū decâtū gémete și suspine. Eată ce ni spune „Istoria țerei Românesci:“ „În țară Roma-

¹⁾ „Bis. Ort. Rom.“ 1884, p. 827, nota 183. — ²⁾ „Mag. Ist.“ t. III, 36 ; t. IV, 24, 25, 35 ; t. V, 177, 184. — Laurian, l. c. p. 517—18. — Șincai, l. c. p. 236, 237, 244. — La pag. din urmă l'el Chiaro dice, că trămisul Sultanului a venitū în Bucuresci în ziua de 21 Ianariu, dar' acesta, fiindu Romano-catolicu, s'a servitū de calendarul Gregorianū. deci data vechiă e totu 9 Ianariu. — ³⁾ „Mag. Ist.“ t. V, 184. — Laurian, l. c. p. 520. Șincai, l. c. p. 245. — ⁴⁾ Cipariu, l. c. p. 11. — ⁵⁾ Ardeleanu „Istoria diecesei Oradiei mari“ Gherla 1883 p. 83 și 163. — ⁶⁾ Nilles, l. c. p. 149—50.

nescă se puse Domn de Pórtă Nicóla Mavrocordat. Cu densusul se introduse guvernul fanariotic în țară. Fatalitatea cea mai mare, care a putut să vie peste Români.“¹⁾ Del Chiaro, vorbindu de Mavrocordat, ni spune și elu între altele: „Cerea de la Cantacuzeni fórte mari sume de bani, și închiderile și bătăile lor era pedepsele cele mai ușore. A fi Cantacuzen sau numai rudenie cu densusi, era cît a fi vrednic de mórte. Nicolae Mavrocordat luà dregătoriile dela cei mai mulți boieri muntenesci și le dete frăților și pretenilor săi, cari venia din Țarigrad în Valachia să-și imple pungile;“²⁾ eară Fotino adaoge, că „Nicolae Vodă a persecutat aprig familia Cantacuzenescilor precum și pe o mulțime de boieri, care credea el că sunt partiđani, îi ținea la închisóre, îi globia și îi libera.“³⁾

Acestu Grecu tiranú erá atátu de vic'eanú, încátu îi trăgeá pe sfoară și pe Turci. Și ca esêmplu de viclesugú Grecescú Carra,⁴⁾ ni aduce din vieața acestui tiranú unú cadú, din care se vede perfidia și isteția grecilor, de a amăgi lumea.

Atátu in Domnia lui din Mo'dova câtu și din țara Românească a lăsatú urme de tirania cea mai mare. Mustea dice, că Mavrocordatú a venitú nu ca unú Domnú. ci ca unú leu asupra tuturor, și că a venitú cu atâția Greci, de a rămásu Fanarul pustiu, numai cu femeile.⁵⁾ Toată mulțimea aceea de Greci, care a jăfuitú Moldova, împreună cu alții, veniți prospeđi, s'a lăsatú apoi asupra bieților Români din Muntenia, ca să-î stoarcă și să-î aducă la sapă de lemnú.

Nu numai pămêntenii descriu cu colorile cele mai negre nenorocirile venite asupra Românilor prin Grecii fanarioti, ci și toți străinii,⁶⁾ câți au călătoritú prin țerele Române; ba chiarú și unii din Greci⁷⁾ s'au spăriatú de aceea neomeniă și de acelea crime, ce le comiteáu confrății lor asupra Românilor, și cu toții au recunoscutú, că fanariotii au fostú unú flagelú pentru țerele Române și că Domniele principatelor au fostú ajunsú să fiă úă adevărată arêndă pentru Domnii străini și úă adevărată marfă de speculă.

¹⁾ „Mag. Ist.“ t. V, 184. — ²⁾ Del Chiaro, l. c. p. 207: „Essiggevansi da loro esorbitanti somme di dinaro: Le prigione, e le percosse erano i più leggieri castighi. L'esser Cantacuzeno oppur loro Parente, attribuivasi a un delitto degno di morte. Il Maurocordato... tolso alla maggior parte di loro le Dignità che possedevano, e dispensole a diversi suoi Parenti ed Amiei, che da Constantinopoli portavansi nella Valachia per empier la borsa.“ — Șineai l. c. p. 246. — Laurian, l. c. p. 520. — ³⁾ Fotino, l. c. p. 148. — ⁴⁾ Carra l. c. p. 21—23. — Laurian, l. c. p. 515. — ⁵⁾ „Mag. Ist.“ t. III, 331 sq. l. c. p. 21—23. — ⁶⁾ Del Chiaro, Reicevici, Peyssonel, Bauer, ș. m. a. — ⁷⁾ Atanasiu Comnen Ipsilant, Maren Philip Zallony, Fotino etc.

Acestu neamū atātū de stricatoriū și periculosū pentru Romāni au începutū a se rēversā în țerele Romāne, în-datā-ce Turcii au trecutū în Europa. Fugari, cum erau, aci în țerile romāne căutāu a se lipi de oameni cu influință și a se întroduce în funcțiuni. Acum într'unū documētū de la 1430 sub Dan-Vodă găsimū unū Grecū Mare Logofētū în țara Romānească.¹⁾ Ei se totū vīriāu prin manierele și apucătorele lor cele Grecesci și se furisāu ba într'unū locū, ba în altul, încātū pe încetul se înmulțirā într'atāta, că în timpul lui Mihaiū Viteadul acum se observāu bine jafurile și tendințele lor cele netrebuice. De aceea se hotāri, ca nici unū Grecū să nu mai fiā primitū în serviciul statului.²⁾ Cu toate acestea se vede, că, în-datā-ce a muritū eroul Mihaiū, ei cu mulțimea au nāvālitū la funcțiuni publice și 'și-au pusū în lucrare toată rēntatea și totū nāvavul Grecescū, în cātū Domnul Romāniei Leonū Stefanū, vēdēndū atāta ruinā asupra țerei, a convocatū ūā adunare și 'i-a alungatū. Eatā-ce găsimū în crisovulū numitului Domnū cu data din 23 Iuliū 1631: „Deci vēdēnd totī atita sārācie și pustiire țarei, căutatam Domnia mea cu tot sfatul țarei, să se afle de unde cad acele nevoi pe țară, aflatusau și s'au adevērat cum tōte nevoile și sārācia țării se încep de la Greci streini, cariū amestecā domniile și vēnd țară fără milā“ etc.³⁾

Insā cu această isgonire nu li-se închide poarta, de a se mai putē întoarce din nou în țară. Cāci fiindū isgoniți sub ūā Domniā, ei se punū, de facū totū feliūl de intrige la Turci pentru māvālirea Domnului, și apoi cu noul Domnū nāvūșescū în țară în mai mare numărū, așā că în anul 1668, de esēmplu Domnul Romāniei Rada Leonū, fiul lui Leonū Stefanū, fu silitū din nou a-i scoate afarā din țară din cauza ruinei, la care o împingeāu cu stoarcerile lor cele neomenoase și cu intrigele, ce le făceāu între pāmēntenī. În crisovul numitului Domnū din 9 Decembre 1668 eatā-ce stā: „Pentru aceea Domnia mea am socotit de am strīns tōtā țara, de am sfātuit cu voia Domniei mele pentru atāta pustiire și sārācie țarei, de am căutat să se afle de unde cad acele nevoi pre țară, de care lucru aflatam Domnia mea, și am adevērat din preună cu tōtā țara, cum tōte nevoile și sārācia țarei este de la Greciū streini, cariū amestecā domniile și vēnd țara fără milā și o precupesc cu camete asuprite, și dacā vin în țara și apucā la dregētorii, ei nu socotesc să āmble după obiceiul

¹⁾ „Archiva Istorică“ t. I. p. 73. — ²⁾ „Mag. Ist.“ t. 115. — Densușianu „Istoria limb. și lit. Rom.“ Iași 1885, p. 88. — „Rev. Rom.“ 1862, p. 417. — „Cron. Romāniei“ p. 480. — ³⁾ „Mag. Ist.“ t. I, 123.

tărei, ei strică toate lucrurile bune, și adaugă țării legi rele și asuprite și vânzări între boierimea țării.... căutatăm Domnia mea acele obiceiuri rele, și le am pus Domnia mea toate jos, și am scos pre acei Greci streini din țară afară ca pe nisce oameni răi și neprieteni ai țării, și am tocmit Domnia mea alte lucruri bune... pentru că acești oameni streini Greci n'au fost nici o dată țării și domniei de folos, ei tot de pagubă și stricăciune ca nisce oameni răi, și fără de frica lui Dumnezeu.“¹⁾)

Goniți astăzi-felii, ei grăbescă căderea Domnului. Turcii însiși se temeau de intrigele și de machinațiunile Grecesci și băgău de samă și ei din cându în cându, că ruina țărelor vine din cauza Grecilor Fanarioți. Așa după moartea Domnului Șerbanu Cantacuzinu, întâmplată în 29 Octombrie 1688, adunându-se sfatul țerei, 'și au alesu Domnă pe Constantină Brâncoveanu, la care actă au fostu poftitū să asiste și Dionisiu, Patriarchul Constantinoplei, și unu Capegi-bașa Turcescū, cari atunci se aflău amândoi în Bucuresci și cu aceasta ocaziune a disu Turcul, că Domnul trebuie în dată întronatū, „pentru ca să scape țara de intrigile oamenilor mari de la Constantinopol, de influențele rău voitore ale străinilor, precum și de cursele Grecilor precupeți, care pândesc tronurile țărilor Românesci“²⁾). Să audimū în fine, ce ni spune de neomeniele, tirăniele și relele aduse asupra Românilor de către lipitorile din Fanaru și unul dintre Greci, Atanasiu Comnenū Ipsilante, care a trăitū și a ocupatū funcțiuni în țara Românească și a vedutū singurū toate celea. Elū ni dice între altele : „Câte inovațiuni și răutăți nu sau făcut din zilele lui Sultan Ahmet pină astăzi, în paguba acestor nenorocite țeri (Moldova și Valachia) din cauza Grecilor și a competitorilor la Domni! Las la o parte narațiunea faptelor, pe care eu singur o cunosc, mai ales apucăturile lui Nicolae Voevod *) și ale fiului său Constantin Voevod ; le tac inadins, căci ele ar fi obiectul unei uriciose povestiri. Atâta numai dice, că Grecii au distrus vechile privilegii ale acestor două domni, cari erau de mare folos pământenilor, și că ei vor da sēma la judecata lui Dumnezeu de relele, ce le-au făcut. Sub Sultan Ahmet, cu toate că el era iubitor de bani și avar, tot era ceva omenie, căci acest Sultan respecta vechile privilegii ale țărilor și se gândea la ele ; dar sub Sultanul Mahmut și pe urmă pină și astăzi răul a crescut

¹⁾ „Mag. Ist.“ t. I, 131—34. — ²⁾ Fotino, l. c. p. 132. — *) Adecă ale ucigătorului mai multor patrioți Români și alu Mitropolitului Antimū.

atâta, în câtă el a întrecut ori ce hotare nu numai de omenie, dar și toate hotarele rușinii și a discrețiunii“¹⁾).

Așa sciău Grecii să gospodărească în țerele Române ! Nu e păgină în istoria acestor țere, care să nu fiă pătată de crimele, ce le comiteau acești mari vrăjmași ai neamului Românesc. Secole întregi s'a prelungit lupta între locuitorii acestor țere și între Fanarioții, ce într'una se rădicău, de alergău aici ca într'un pământ bine-cuvântat. Cu suirea lui Nicolae Mavrocordat pe tronul Ro-

¹⁾ „Anal. Acad. Rom.“ ser. II, t. II. 1881, p. 452—53. Unu altă Grecu, Marcu Filipă Zalonî, dice: „Paginele Istoriei Moldaviei și Valachiei, de vor fi scrise de o mână tare, nepărtinitore și independentă, vor fi pline de actele arbitrare ale acestor noi despoți. Nenorocii locuitori ai acestor provincie trebuie a se înfiora numai la auzul numirei: Fanar și Fanariot.“ („Mag. Ist.“ t. I, 119). — Del Chiaro l. c. p. 216—17, vorbindu despre tirănia Grecilor de lungă Mavrocordat, dice: „I Ministri del Principe imponevano a loro capriccio straordinarj tributi non meno a' Nobili, che a' Mercanti: Chi non isbor-sava il dinaro nel termin prefisso, che perlopiù era assai breve, condannavasi alle carceri e a' flagelli. Un picciol figliulo del fu Conte Ridolfo fratello del Principe Stefano Cantacuzeno, in età di otto anni (m'innorridisco a scriver ciò che io stesso viddi), fu a viva forza strappato dalle braccia della propria Madre nel Monistero chiamato Michai Voda, dov'era stata posta in aresto; e con una Sciabla nuda alla mano le fu minacciato di tagliarle il fanciullo dinanzi a'suoi proprj occhi, se quanto prima non avesse pagata la somma di cinque borse, che sono 2500 Reali. Tutto il Paese trovavasi involto in una terribil e affannosa costernazione... Un Nobile di Famiglia Balacciani ridotto alle ultime angustie per non aver in pronto il pagamento di quel dinaro, a cui era stato tassato, proruppe in queste parole: Prego Dio, che venghino una volta i Tedeschi, acciò il miserabil nostro Paese resti libero da un giogo sì grave: Ciò fu riferito al Principe Maurocordato, il quale comandò immediatamente, che gli fusse tagliata la testa, il che fu eseguito senza veruna misericordia, non avendo quel povero Signore potuto aver altra grazia, se non quella di pochi momenti per confessarsi, e di esser poscia sepolto come gli altri Nobili, alorchè muojono di morte naturale...“ și în altă parte, spunendū despre tirăniile Grecilor asupra familiei Cantacuzenilor, se exprimă astu-felū: „Esiggevasi da loro esorbitanti somme di dinaro: Le prigioni e le percosse erano i più leggieri castighi. L'esser Cantacuzeno oppur loro Parente, attribuivasi a un delitto degno di morte... Il Maurocordato... tolse alla maggior parte di loro le Dignità, che possedevano, e dispensolle a diversi suoi Parenti ed Amici, che da Constantinopoli portavansi nella Valachia per empier la borsa...“ (ibid. p. 207—208); iar mai departe, după ce arată, că N. Mavrocordat a luat funcțiunile dela boerii pământeni și proprietățile Cantacuzenilor, dându-le Grecilor, continuă așa: „Ecco lo stato calamitoso di quella Casa Cantacuzena, ch'era stata sempre il rifugio de'poveri e de'Forestieri! I Greci, specialmente Costantinopolitani, sono stati sempre fatali per la Valachia, ogni qualvolta ne hanno avuto il comando. La orgogliosa ambizione in alcuni di loro non si è punto diminuita.“ (ibid. p. 208); în fine în altă locū totū la acestu autor, p. 123 mai găsim: „Gregorio Voevoda di origine greco (Nazione sempre fatale alla Valachia.)“ Del Chiaro ne mai aduce o mulțime de alte exemple despre neomeniele Grecilor în România. — Să ascultăm și pe Nicolae Costinū, ce ni spune la domnia lui Despotu Vodă, unde între altele dice: „Eră îndată au intratū în ura țerei Despot Vodă, vedendū, că strică odoarele bisericilor, cari sîntū de alți Domni închinete lui Dumnezeu.

mâniei în Ianuarie 1716 ¹⁾ lupta nu se precurmă încă, ci din contră Fanarioții dau acum pământenilor uă lovitură din cele mai simțitoare. De a mai rămasu în ochii Românilor ver-uă lacrimă nescursă de atâtea nenorociri din trecut, de a mai rămasu ver-unu suspinū în peptul lor, apoi și acelū suspinū și aceea lăcrimă s'a scursu și stinsu cu suirea lui Nicolae Mavrocordatū pe tronul României. Acum prindū drepturile țerei a fi nesocotite și călcate în picioare de acestū tiranū și de veneticii din Fanarū!

Lupta între Fanarioți și pământeni este neegală, de-oare-ce neamul celū vrăjmașū se pregătise, ca să li dee pământenilor lovitura de moarte; totu-și sufletele cele mari și alese, care apărea uă cauză sântă și se jertfescu cu hotărire pentru dēnsa, nu se uită la puterile vrăjmașului și nu calculează țaria lui. Așă demnul Mitropolitū Antimū, împreună cu boierii Brezoianu, Obedeanu, Bengescu, Golescu. Bujoreanu, Băleanu, Sărdarul Barbu Cornea ș. a. se pune în fruntea partidei naționale, se luptă din resputeri și cu curajul, ce 'lū dă desperarea și mai toți cadū jertfă patriotismului lor. Și câți alții nu 'și-au mai datū sufletul, luptându-se pentru drepturile moșiei și legii, și cărora urmașii trebuie să li rămână adūncū recunoscători!

Dară dacă am scapatū uă-dată de fanarioții cei cumpliți, să nu uitămū, că astă-đi avemū a ne luptă cu alte neamuri totū așă, ba poate mai periculoase ca Fanarioții, cari caută și sūntū pe drumul a se furișă Sē privesci aicea rēul nēmu alū Grecilorū, și judecă toți așa. Pedepsitū pământul, pe care punū piciorul greci"! — Despre persecuțiunile, ce îndurau Români de la Greci, mai vedi Șineai, l. c. p. 246, 251—52 sq. — „Anal. Acad. Rom.“ ser. II. t. III. 1882, 34, 36. — „Rev. Rom.“ 1862, p. 415, 649 și anul 1863, p. 158, 224, 265—72 etc. Densușianu, l. c. p. 87 sq. — Deci deșartă și fără temeu este părerea unor dintre (Români ca A. D. Xenopol, „Istoria românilor“ pentru gimnasiū și licee, Iași 1886, p. 147 sq. și Urechă, l. c. p. 20, 79—102, 109 sq. și alții), cari mai credū, că pe lūngă multele rele, ce ni-au venitū dela Greci, ne-ar fi venitū și multū tolosū și bine ca ei au introdusū uă administrație bună, au datū legi salutare au scădutū dările, s'au îngrijitū de soartea poporului de josu etc. și că dela ei ne-ar fi venitū, si unū altū bine, adecă acela, că au desceptatū în pământeni gustul pentru desvoltarea literaturii și sciințelor; dar credința aceasta e nefundată și rētăcită cu totul, căci Fanarioții n'au contributū cu nimicū nici de a aduce ceva bunū nici de a ne desvoltă gustul pentru literatura noastră, ci din contră ni-au adusū numai rele și gustul l'au împedecatū, câtū au pututū și s'au silitū din resputeri a năbuși simțul nostru național și a ni corupe datinele și a sistă și începăturile cele frumoase, a e literaturii naționale ce se făcură dela Mateu Basarabu și pēnă la Mavrocordatū: ei nu ni-au lāsatu decâtū ruină fizică și corupțiune morală, pe care o mai simțimū și astăđi așa, încātu trebuie să dicemū, că numai o mână Ddească ne-a scăpatū și ne-a scosu din întunericul, în care ne îmbrânciseră Fanarioții. — ¹⁾ Întrarea lui Mavrocordatū în Bucucesci a fostū în 30 Ian. („Mag. Ist.“ t. IV. 42).

și a cotropi isvoarele de trai ale țerei și a se substitui poporului Român în toate ocupăciunile vieții, în comerț, meseria și chiar în politică. Trebuie deci de timpuriu luate măsurile cele mai energice, de a preveni un rău, de a scăpa de pericolul, ce ne amenință în fiă-care zi.

Și dacă ni place, ca România cu câmpiile ei cele mănoase să fiă pururea a națiunii Române și fiii ei să se împărtășască de toate bunurile ei, apoi se cuvine, ca cu toții, avându de învățatură trecutul cel plin de dureri și nenorociri, să lucrăm în unire și cu bărbăția, ce o insuflă patriotismul și simțul de conservare.

S'a disu, că cu venirea lui Mavrocordat totu felul de nenorociri s'au grămadit asupra Românilor; la acele amintite se mai alătură încă și războiul cu consecințele lui cele triste, fiindu că Turcii stricară pacea încheiată la Carloveț pe timp de 25 ani prin luarea Moreei din mâna Venetianilor. Aceștia se unesc cu Germanii și pornesc cu războiu în contra Musulmanilor. Mavrocordat primesce ordin să trimită 3000 de ostași în ajutorul Turcilor, impunându-i-se și multe alte însărcinări.

Tătarii încă primesc ordin să însoțască armatele Musulmane, și locul lor de trecere este țara Românească; deci până se treacă în Temeșana, ei pradă și facu țerei mari stricăciuni după obiceiul lor barbar, de a jăfui, pradă și robi, pe unde calcă.

Răul creștea în țară cu pași uriași, nenorocirile păreau nesfârșite, nemulțămirea poporului ajunsese la culme și o parte din boieri, cărora li stă la inimă binele țerei, împreună cu Mitropolitul Antim, începură a murmură și a se stătu, cum ar pute scăpa țara de atâtea nevoi; și vedându, că Germanii îi învingu pe Turci, ei s'au îndemnat și mai mult a intra în înțelegere cu dâșii și a-i chemă să-i scape de jugul turcesc și de asupririle și stoarcerile cele neomenoase ale Grecilor. Căci mai ușor li-se părea boierilor și Mitropolitului a închina țara unui împărat creștin decât a îndură atâtea nefericiri sub mâna cea de feru a păgânilor! Mergându treburile Germanilor cu totul spre bine, Obedeianul, unul din capi, cari îi conduceau pe cei 3000 de ostași Români, și cu alți boieri au înlesnit venirea oștilor Germane în țară, cari au ocupat mai întâi Oltenia și în partea cărora începură a trece și cei-l'alți boieri, cari asemenea doriău scăparea țerei de împilarea, în care se găsea. Însă și armatele Germane nu s'au purtat tocmai omenește.

Altă parte din armatele Germane a trecut din Transilvania pe la Căineni și a venit pînă la Pitești. Căpitanul și vameșii de acolo au trimis în grabă scrisori la Domn. înștiințându-l de aceasta întâmplare; Domnul, primind scrisorile, a treia zi după sântă Măria¹⁾ s'a sfătuit în grabă cu boierii, cari se mai aflau pe lîngă dînsul, ce ar fi de făcut; sfatul li-a fost să se retragă la Călugăreni, unde aveá să ascepte, ca să vadă, ce vor face și ce direcțiuni vor luá armatele Germane. Mitropolitul Antim înșă, care doriá să scape țara de perfidul regim Grecesc al lui Mavrocordat și al conșilor lui, îi face vînt să meargă dela Călugăreni mai departe, eară el singur, întorcîndu-se la București, se pune în cale cu boierii, ca să se unească cu Germanii. Del Chiaro ni spune de eșirea lui Mavrocordat din București de trica Nemților următoarele: „Fuga del Maurocordato da Bucoresti verso il Danubio. — Fu comandato ad un Tenente di un Reggimento Cesareo di passare il Fiume Olt con due Compagnie di Fanteria, e di occupar Caineni Villaggio spettante alla Valachia, dove era la Gabella, e conseguentemente lungo di Confine per andare in Cibinio. I Tedeschi occuparono felicemente quel Posto, senza trovar minima resistenza. La fama di questo fatto andossi talmente accrescendo per quel tratto di cammino, ch'è da Caineni sino a Bucoresti, che giunse in forma gigantesca nella Corte del Principe Maurocordato. Il Venerdì quattro Settembre 1716 un ora prima che il Sole andasse al Occaso. improvvisamente levossi un rumore per tutto Bucoresti, dove la gente correva come baccante per le pubbliche strade gridando: Tedeschi, Tedeschi: Il Principe tutto sbigottito e tremante, fece subito allestire il suo Bagaglio, e montato a Cavallo con tutti i suoi, diedesi ad una precipitosa fuga verso Giurgevo, Fortezza de'Turchi situata s'opponde del Danubio quindici ore di cammino distante da Bucaresti (come dalla Carta geografica può agevolmente vedersi). A mezza notte, per dar un poco di riposo a' Cavalli, si ferocordato in un Villaggio chiamato Oddàja: Entrato in un tugurio, fece portarsi da bere: Poco prima aveva invitato l'Arcivescovo Antimo Metropolita della Valachia, il quale era venuto in Bucaresti, ma che proseguisse il viaggio. Il Prelato se ne scusò con dire, che non potea

¹⁾ „Mag. Ist.“ t. IV. 49. — Șincai, l. c. Ioanid, vol. II, p. 304.

donare la sua Greggia; spezialmente in quelle disastrose circostanze di cose, in cui potea nascere qualche stravagante rivoluzione nel Popolo, che vedevasi abandonato dal suo Principe ed anco dal suo Pastore. Mentre facevansi questi discorsi, l'Arcivescovo fu chiamato fuori della stanza: Fugli consegnata una Lettera, che per le Poste eragli stata mandata da Bucuresti: La lesse; e rientrato, dov' era il Principe, avvicinossi a lui e dissegli all' orecchio queste precise parole: Altezza, non è tempo di fermarsi più quì; Viene il Principe Giorgio Figliulo del fu Principe Scerbano Cantacuzeno dalla Transilvania con dodici mila Tedeschi, per occupar il Principato di Valachia. Il Maurocordato sorpreso da panico timore, incominciò a gridare, che subito si allestissero li Cavalli...“ — Eară cronicariul Radu Popescu ni spune: „Iar Vlădica al țării, Antim, au mers la Domn și iau arătat o scrisore, ce dicea, că iau venit de la Bucuresti de la un Avramie Dascălul, ce era locuitor la Mitropolie, întru care scria, ca să se întorcă înapoi, că vine feciorul lui Șerban Vodă din țara Ungurască cu mulți Nemți și cătane, ca să fiă Domn țării (care tot minciuni pe urmă s'au dovedit, și mesteșugurile Vlădiei Antim, pentru ca să se întorcă înapoi el, și Domnului să-i dea sperieciune să fugă). Deci Domnul vedând și auzind ca acestea din gura unui Archiereu, nesciind ascunsele inimii lui, sau infricoșat și ca să nu cadă în vre-o primejdie mare, au lăsat Călugerenii și sau tras la Giurgiu. Vlădica Antim mai mergând cât-va cu Domnul, s'au rugat, să-l lase, ca să se întorcă la Bucuresti; Domnul l'au poftit, ca să nu se deslipescă de Măria sa, pînă se vor adevăra aceste lucruri, și la ce sfârșit vor să iasă. Dară el nu vrea nici cum, găsind multe pricini, una, că au venit numai cu carăta cu 2 cai, și fără așternut, fără primenele și fără cheltuială, și alta, ca un păstor ce este nu se cade să lase turma, și să se ducă într'altă parte. Iară Domnul poftindu-l să mergă cu Măria sa, iau făgăduit, că de câte dice că n'are, și n'au apucat să-și ia de la Mitropolie, de nici unele nu'i va lipsi, ci'i va da de tôte. Dar nici cum nu 'i-au putut întorce socotela lui cea plină de viclesuguri, ce o avea în inima lui, ci s'au întors la Bucuresti. Dar nu s'au odihnit nici acolo, ci au început a strânge pre o sémă de boiari manzeli la Mitropolie, și făcea sfaturi împotriva Domnului. și'i îndemna ca să se alcătuiască cu Nemții... Domnul dară îngrozindu-se de cuvinte ca acestea ale unui Archiereu, că l'au cređut că vor fi așa precum dice, au mers pre la Giurgiu, dar n'au zăbovit mult,

ci au luat câtă va samă de Turci și s'au întors la Bucuresci, pentru că avea Domnul fermanuri, cu poruncă la Pași și la tótă marginea Turcésă, când le va porunci Domnul Nicolae Vodă să se rădice oști 'ntr'ajutor, și să se dea câte oști va cere" ¹⁾. Totu astufeliu găsim descrișă întemplarea aceasta în „Istoria țerei Românesci“ ²⁾ și în „Istoria Bălăcenésă“ ³⁾, cu deosebire însă, că în aceasta din urmă se dice, că Mavrocordatū, punându în cale, ca să-lū rēportede pre Mitropolitul Antimū Patriarchiei și să-lū degradede, s'au sfătuitū numai cu boierii, ce-i erău partisanī, și nu cu toți boierii, cum ni spunū cele 2 isvoare: „Și făcēndū sfatū Vodă cu boierii cei despre partea sa au scrisū la patriarchul“ etc. — Del Chiaro însă, martorū de față la toate cele-ce s'au petrecutū, și carele în toate, câte ni-le relateadă, se pare a fi cu totul nepărtinitorū, ni spune de întoarcerea lui Mavrocordatū și de cele-ce le-a lucratū elū următoariēle: „Nicolae Mavrocordatū, întorcēndu-se din Giurgiu, au ajuns la Bucuresci joi în 10 Septemvrie (1716) petrecut de mulți Turci; cu două cēsuri mai înainte de a sosī, au odihnit la fântāna lui Radul Vodă, și aci au poruncit, de s'au tăiat tot fărāmi un boier mare, anume Brașoianul (Brezoianul) sub pretext, că ne fiind el de față, s'ar fi unit cu alți boieri în Mitropolie, ca să se pună el Prinț. Cāt au sosit in curte, îndată au poruncit să se cheme Mitropolitul Antim; acesta nu vrea să mērgă, dară au trebuit, altmintrelea l'ar fi sfārticat Turcii, cari vēdēndu-l, ca se pogoarā din căruță, să se sue pe trepte, numai o țirā de nu 'l-au omorit. Nu l'au dus înainte lui Vodă, cum credea el, ci într'o chiliā supt grea închisōre. Prinsu-s'au și Ioan Abraham preotul de legea Grecésă din Venetia și Predicatoriul de curte in Valachia, pentru că el scrisese Epistola, cu care s'au însciințat Mitropolitul despre venirea lui Georgie Cantacuzenul la domnia Valachiei.“ ⁴⁾

¹⁾ „Mag. Ist.“ t. IV, 49—51. — Aici însă e de observatū, că Radu Popescu, împărtășindu-se de oare care favoruri sub Domnia lui Mavrocordatū, e multū părtinitorū acestuia și taia fărā cruțare în contrariul lui. Și de nu cum-vă și cele 2 isvoare din urmă au luatū întemplarea după celū dintāiu, căci e aproape uā singură descriere cu aceleași cuvinte în tus-trele. — ²⁾ „Ist. țerei Rom.“ ed. Ioanid, vol. II, 304—305. — ³⁾ Șincai, l. c. p. 248—249. — ⁴⁾ Șincai, l. c. p. 251. — Del Chiaro l. c. p. 214: „Ripassò il Danubio ed incamminossi alla volta di Bucaresti, dove giunse il Giovedì 10. di Settembre accompagnato da molti Turchi. Due ore prima di arrivarvi, fermossi in un luogo chiamato la Fontana di Radul Voda, e quivi fece tagliare a pezzi un Nobile primario appellato Brasojano, con pretesto che nel tempo della sua assenza si fusse unito nella Metropolia con altri Nobili per farsi elegger Principe.... Subito ritornato in Corte, mandò a chiamare l'Arcivescovo Antimo: questi ricu-

Aceasta relațiune a lui Del Chiaro e foarte importantă, de-oarece ea unica dintre toate ni arată timpul reîntoarcerii lui Mavrocordatū dela Giurgiū la Bucuresci și închiderea Mitropolitului Antimū, care lucru s'a întemplatū în diūa de 29 Augustū stilū vechiu, ori 10 Sep. după calendariul Grigorianū, de care se serviă Del Chiaro ca Romano-catolicū.

Fugindū Mavrocordatū din Bucuresci de frica Nemților, pe cale i-se presētă Mitropolitul Antimū, cerēdu-i permisiunea, de a se reîntoarce in Bucuresci; dară Mavrocordatū ilū invită să nu-lū părăsască; atunci Antimū îi spune, că nu e bine și nu se cuvine, ca unū păstorū în vreme de nevoiă să-și părăsască turma și să fugă, și vedēndū, că Domnul totū insistă să nu-lū părăsască, elū îi arată uă epistolă primită din Bucuresci, prin care i-se spune, că Nemții vin să pună principe pe Georgiū, fiul lui Șerbanū Cantacuzinū. Aceasta scire ilū face pe Mavrocordatū să se imple de spaimă, să pornească în grabă cătră Giurgiū și să-lū invite pe Mitropolitū din noñ, ca să' lū urmede, amenințāndu'-lū chiarū, că altmintrea se va resbună asupra lui, cândū se va întoarce inapoi la Bucuresci, fiindūcă elū n'ar fi voindū să meargă cu dīnsul, nu pentru ca să nu-și abandone turma, ci ca să participe la intronarea noului Domn. Toate amenințările lui Mavrocordatū nu folosiră nimică, de a-lū abate pe Antimū dela decisiunea sa, căci elū credea, că Mavrocordatū nu se va mai reîntoarce. Și eacă! din aceasta causă prinde Mavrocordatū uă ură ne'npēcată asupra lui Antimū. Cuvintelele, cu care ne relateadă Del Chiaro despre amenințarea lui Mavrocordatū, suntū acestea: „Di nuovo stimolò l'Arcivescovo a seguirilo: Minacciolo che si sarebbe pentito di essere tornato in dietro; giacchè un sì fatto ritorno. sotto pretesto di non abbandonare la sua Greggia, era effettivamente per intronizzare il nuovo Principe: Che in termine di pochi giorni sarebbe ritornato con un grosso numero di Turchi, e di Tatarsi, per distruggere tutta la Provincia, come ribelle della Porta Ottomana. Tutte queste minacce nulla giovarono, imperocchè l'Arcivescovo Antimo fece ritorno a sava di andarvi; ma dovette malgrado suo risolversi di ubbidire, se non voleva ricever qualche terribile strapazzo da' Turchi, i quali, quando lo videro smontar di Carrozza per salir le Scale del Palazzo, poco mancò che non lo uccidessero. Fu condotto, non già alla presenza del Principe, com' egli credeva, ma in una stanza destinatagli per carcere sotto rigorosa custodia. Fu messo in arresto anche il Prete Giovanni Abrami Veneziano di Riti Greco; Predicatore di Corte in Valachia, per aver egli scritto quella Lettera all' Arcivescovo, in cui gli dava ragguaglio della venuta del Principe Giorgio Cantacuzeno, come dicemmo di sopra.”

București, persuadendosi per cosa certa, che il Maurocordato non averebbe mai più veduta la Valachia“¹⁾).

Ca motivu alu supărării lui Mavrocordatū asupra Mitropolitului Antimū fericitul Filaretū Scribanū și Petrescu aducū și următoaria împregiurare și anume, că „Nicolae Mavrocordatū, venindū din Constantinopol, aduse cu sine pre un Patriarch al Alexandriei. Acesta dorind într'una din zile a liturghisi la o biserică, făcū despre aceasta cunoscut cu o di mai înainte preoților acelei biserici pentru regulă după canoanele bisericesci. Aceștia făcură cunoscut Mitropolitului Antim această dorință patriarchală. Antim fără a declara de mai înainte consimțământul său refuzul său canonic, tăcū și a doaua di desdemineată merse și începu serviciul divin el însu-și, așa încât, când veni Patriarchul, Liturgia era făcută pe jumătate. Patriarchul remase uimit și rușinat. Mavrocordat mistuī greū acest atac, care indirect venea și în persoana lui“²⁾). Dizele fericitului Scribanū și ale lui Petrescu relativū la cadul întemplatū cu Patriarchul de Alexandria sūntū neîntemeiate, căci este sciutū, cum că Mavrocordatū a trecutū dela Domnia Moldovei la cea a țerei Românesci, fără să se mai ducă pe la Constantinopole și să ieie de acolo și pe Patriarchul Alexandriei, și că a intratū în Bucuresci în ziua de 30 Ianuariū 1716³⁾). În timpul acesta Samuilū, Patriarchul Alexandriei, se află acuma in Bucuresci, unde unse se chiarū de Domnū pe Mavrocordatū, cândū veni în România. Patriarchul venise așa-darā mai întâiū în țara Românească și anume după milă în aceasta bine-cuvântată țară, fiindū vëritū în dëtorie scaunul patriarchalū. Din România trecū in Iuniu 1715 în Moldova, unde prin stăruința lui Mavrocordatū s'a închinatū Patriarchiei de Alexandria mōnăstirea Hangul cu toate veniturile ei. Patriarchul n'a rămasū în Moldova decâtū pēnă în Octomvre, trecēndū apoi eară-și în țara Românească unde ilū lăudā multū pre Mavrocordatū⁴⁾). Cadul acesta poate

¹⁾ Ibid. l. c. p. 211—212. — ²⁾ Scriban, l. c. p. 189—90. — I. D. Petrescu, l. c. 122—23. Acesta pe lângă citatul adusū dice încă, că Patriarchul ar fi disū Mitropolitului Antimū și următoarele: „Cum merse lucrul, frate, ca să liturghisiți tocmăi la biserică, unde mă gătisem s'o fac eu acesta? Nu trebuie să vë mirați.“ adaoșe venerabilul Antimū „Acesta am făcut'o numai ca să vë izbăvesc de călcarea unui canon.“ — ³⁾ „Mag. Ist.“ t. IV, 42. — „Ist. țăr. Rom.“ ed Ioanid, vol. II, 297. — Șincai, l. c. p. 243—44. — „Rev. teol.“ a. III, p. 328 și 386. — Epis. Melchisedec în „Notiț. biogr. d. M. Antim Ivi-reuul“ p. XVII, dice, că N. Mavrocordatū a intratū în Bucuresci la 10 Februarie 1716; susținerea aceasta însă n'are temeiū, căci se scie pozitivū, că intrarea lui Mavrocordatū în Bucuresci a fostū la 30 Ianuariu 1716. — ⁴⁾ „Cron. Rom. t. II, p. 168 sq. — „Rev. teol.“ a. III, p. 328.

să-și fi avut locul, dar' nu chiară așa, cum ni-lă presintă numiții. Românii după buna - cuviință și etichetă ce totăde-a-una au arătat'-o către capii bisericești străini, cari veniau să cerceteze țara pentru ori-ce felă de interese de ale lor, îi invitau pe acești oaspeți adeseori de a oficia serviciul divin. Acum cu venirea lui Mavrocordată la domnia, simțindu se Grecii în putere, Patriarchul se poate, că a nesocotită autoritatea Chiriarchului locală, care, nesuferind'-o aceasta, a putută face, după cum am vedută, că ni-se relatează de Scribană și Petrescu. Patriarchul Alexandriei se află în Bucuresci chiară și la 14 Noemvre 1716, cândă fū prinsă Mavrocordată de Germani și dusă la Sibiu, după cum ni-o spune Fotino în istoria sa (t. II., 149).

Am vedută, că Mavrocordată, întorcându-se la Bucuresci în ziua de 29 Augustă, a ucisă pre boierul Brezoianu și a aruncată în mânia sa ca ună tigră inverșunată pe mai mulți boieri în temniță, pe cândă alții și-au aflată scăparea numai prin fugă*), eară pe Mitropolitul Antimă l'a pusă în închisoare sub pretextă, că ar fi uneltită în contra lui și i-ar fi îndemnată pe boieri să inchine țara Germanilor. Acestă grecă tirană și cei-ce erau în partea lui au scrisă la Patriarchia, acuzându-lă de magă, de conspiratoriă în contra împărăției turcesci și a domniei lui și de participatoriă la felurite alte crime, cari se amintescă pe scurtă și în caterisirea, ce i-a venită apoi dela Patriarchul Ieremia și sinodul lui și care sună astă-felă : „Vina revoluțiunei și a rescólei este fôrte rea și condamnată de Ddeu, și de ómeni, ca causă a multor neregularități și a disordinei. Căci ea a turburat de multe ori multe instituțiuni divine și umane; ea a făcut din aceea, ce este nemuritor, muritor. Acésta a făcut pre om demn de infern și celor aflători în multe bunătăți le-a făcut cele contrare în tot felul. Pentru care celor ce într'un mod óre-care îndrăznesc a face acésta, li se prescriu de legile divine grele pedepse; și revoluționarii se supun la suferințele meritate. Fiindă că

*) Fotino, t. II, 149 despre întoarcerea lui Mavrocordatu dela Giurgiu în Bucuresci dise : „După ce a petrecută acolo (Giurgiu) câte-va zile . . . a hotărîtu să se întoarcă la Bucuresci. Boierii Munteni 'i-au esitu înainte la fântâna lui Radu Vodă. Domnul s'a arătat foarte pornită asupra lor, a tărată capul Vornicului Pătrașcu Brezoianu și a începută iarăși să arunce pe boieri în temnițe. Atunce fiul lui Dudescu cu mamă-sa Maria Dudeasca, fiica stolnicului Constantin Cantacuzen și soră cu Stefan Vodă împreună și cu alți boieri au fugită în Transilvania.“

fie care din noi, duple propriile fapte, sau se laudă sau se rușinează, conform cu natura cuvântului celui fără contradicțiune, ce are prin sine adevărul și nu are nevoie de nici o dovadă. De aceea acei, ce se țin bine în ordine și conform cu voia lui Dumnezeu, se laudă; se hulesc de asemenea, se supun desaprobarii și se pedepsesc cei, ce se țin în sensu contrariu. Pentru care ei trebuie să se depună din cinstea și vrednicia arhierescă și se primească după cuviință mare rușine, ca și cel de acum răul Antim, fostul Mitropolit al Ungro-Vlachiei, fiind că a întreprins mesetuguri desaprobrate și satanicesci, urgisitul de Dumnezeu. Și între alte neorândueli și fapte rele ale lui, se inculpă adică ca mag și participator la multe alte crime, și pentru present suntem de părere să fie depărtat de trepta arhierescă. Iar' culpa lui cea impie a revoluțiunii și a rescólei o punem 'nainte ca ceea, ce este arătată și evidentă. S'a făcut deci sceleratul revoltant și conspirator în contra puternicei împărății, conspirând și în contra prea luminatului și prea înălțatului Domnitor D. D. Ion Nicolae Alexandru Voevod al tótei Ungro-Vlachiei, fiul cel prea iubit și mult dorit al modestiei noastre. Pentru care este poruncă apostolică, ca să asculte și să se supună la toată stăpânia, ce domnesce. De aceea ea (porunca) și stabilește, dicând: „cel ce se rescóla în contra stăpâniei, se opune poruncei lui Dumnezeu. Căci nu este stăpânie, fără numai dela Dumnezeu. Urméază deci, că porunca apostolică este divină, ca ceea, ce a fost poruncită de Dumnezeu prin apostolul, și pentru noi este foarte necesar, ca să ascultăm și să ne supunem stăpâniei supreme a puternicei împărății, și să nu facem nimic din cele, ce ar fi contrare acestia și neplăcute politiceii, afară de cele ce aparțin respectului nostru. Însă acest urgisit de Dumnezeu, răul Antim, nu numai că n'a păzit credința și supunerea datorată, dar' a meditat cu precugetare revoluțiune și rescóla în contra puternicei împărății, făcându-se culpabil și în contra sus numitului prea înălțatului și prea piosului domnitor, și amabilului cărmuitor al tótei Ungro-Vlachiei, și s'a făcut el singur demn de judecată, culpabil și vinovat de caterisirea canonică. Pentru aceste scriind am arătat sinodesce cu prea sântiții arhieriei de pre lângă noi și cu prea onorabili și prea iubiți în sântul spirit frații noștri și conliturgistori, că răul Antim, numit al Ungro-Vlachiei, cel ce a fost recunoscut de revoluționar, resculător și culpabil în contra puternicei împărății și a prea înălțatului Domnitor al tótei Ungro-Vlachiei, și de sine judecat și inculpat prin propriile sale răutăți și culpe,

pentru care s'a scos din Mitropolie și s'a făcut justițiabil și culpabil de ordinul împărătesc, să fie deci depărtat de totă lucrarea și ordinea arhierescă și desbrăcat de charul divin și scos din catalogul arhieresc și lipsit de tot venitul bisericesc și să fie scos, perdut și depărtat de Mitropolia Ungro-Vlachiei și țară de participare la veniturile ei, neavând nici o învoire a se îmbrăca cu podoaba arhierescă și a efectua vre un serviciu arhieresc, ca cel ce este caterisit și desfintat, rămânând și dicându-se monachul Antim și fiind recunoscut ca unul din particulari, și să nu îndrăsnescă nimene a conlucra și a fi în relațiuni cu dînsul sau a conlurgisi, sau al onora ca pre un arhieriu, sau a'i sărută mîna lui, sau a primi dela dînsul binecuvîntare și sîntire sau a'i da vre un venit bisericesc mare sau mic, sub greutatea opririi și a afurisirii neschimbăcioase. Așa să fie, conform chotărîrii. 1716 în luna August. În dicționul IX¹⁾.

Acestu actū, afară de Patriarchū, e sēmnatū și de 11 Mitropoliti ai Patriarchiei. Acesta însă n'a fostū decâtū unū actū de rēsbunare grecească în contra unū bărbatū demnū, care se opunea tirăniei. își rădică glasul și lucră în făvoarea celor asupriți. Del Chiaro, vorbindū de Antimū, ni spune între altele: „Vom vedē mai la urmă, cum și-a perdut scaunul, și eū cred, că lectorele nu va pute să citēscă, fără să lăcrimeze, tragicul și funestul sfērșit al acelu demn și vērteuos Archiepiscop“²⁾; eară în altū locū adauge: „Archiepiscopul Antim Mitropolitul Valachiei, carele tot în prinsoarea de curte se

1) „Bis. ort. Rom.“ 1884. p. 822—25. — Aci vedemū, că condamnarea și caterisirea Mitropolitului Antimū s'a făcutū de Patriarchul Constantinopolitanū și sinodul său în luna Augustu 1716. Această dată, de nu cum-vă e greșită luna, se poate numai așa înțelege, dacă considerămū, că acūsările, ce se vedū în caterisire, Mavrocordatū i-le-a făcutū chiarū în-dată-cândū Mitropolitul a refusatū a se duce cu dînsul spre Giurgiu, cândū Mavrocordatū l'-a și-a amenințatū pe Antimū că se va căi (vedī Del Chiaro l. c. p. 2. 2) căci altūfelu, dacă rēportarea s'ar fi făcutū abia, după-ce Mavrocordatū s'a reîntorsū în Bucuresci în ziua de 29 Augustū, cândū și a pusū pe Antimū la închisoare, atuncī ar fi fostū prea târziu caterisirea să i-se facă în Augustū, căci pēnă să ajungă însciințarea la Constantinopole, trebuia pēnă la 10 zile, dacă nu și mai multū, deci atuncī trebuia să poare data din Septembre. Notămū și aceasta că în caterisirea Patriarchiei Antimū e lasatū ca simplū monachū și despre esilū încă nu se pomenesce nimicū. Degradarea lui Antimū și din umilita treaptă de monachū, trāmiterea în esilū și uciderea lui sîntū faptele lui Mavrocordatū, alu acestui tiranū și calău grecū. — 2) Del Chiaro, l. c. p. 43: „Come vedrassi nel fine di questa Storia, dove non credo che il Lettore potrà con occhj asciutti leggere il tragico e funesto fine di quel degno e virtuoso Arcivescovo.“ — „Anal. Acad. Rom.“ ser. II, t. III, 1882, p. 91.

ținea, cu gróză sau silit de au dat in scris, că se lasă de Archiepiscopie, și prin Prinț și ministrii lui sau ales Archiepiscop Mitrofan, carele fusese duhovnicul P/ințului Constantin Brâncovén. Măzilitul Antim sau desarchierit, și pîrit a fi strigoiu și înșelător. Lua-tu-i-sau mitra din cap și 'i-sau dat o titie roșie, eară numele de Antim 'i-sau mutat în nume de Andreiū, cum sau chemat, când au fost mirean, și l'au oséndit să se țină la prinsóre de pururea în mônăstirea dela muntele Sinaia. Punéndu-l apoi nóptea întró căruță, l'au dat pe mânele unor Turci să'l ducă, cari ducéndu-'l pênă la Galipoiu la riul Dulcea, ce cură pe la Odriu, l'au omorit și trupul lui l'au aruncat în riu¹⁾. Totū astū-feliū descriū faptul întêmplatū cu punerea lui Antimū la inchisoare, cu degradarea și uciderea lui și Laurianū²⁾, Petrescu³⁾, Scribanū⁴⁾ ș. m. a. Trebuie de notatū însă, că cei trei autori numiți spunū, cum-că Mavrocordatū, cândū a fugitū din Bucuresci la 18 Augustū, s'a întâlnitū cu Antimū la Călugăreni, venindū dela Giurgiu. Din cele-ce le găsimū însă la Del Chiaro, în cronica lui Radu Popescu, în „Istoria țerei Românesci“ și în „Istoria Bălăcenească“, unde se descrie faptul, cum s'a întêmplatū eșirea lui Mavrocordatū, după cum am vedutū și mai 'nainte, și dacă și nu ni spunū rēspicatū numitele isvoare, că Antimū a eșitū nă-dată cu Domnul și cu ceia-lalți boieri din Bucuresci și a mersū pênă la Călugăreni, dară din modul descrierii se poate conchide, cum-că Antimū nu se întorcea dela Giurgiu, cândū s'a întâlnitū cu Mavrocordatū la Călugăreni, ci elū a plecatū din Bucuresci împreună cu Mavrocordatū și cu cei-l'alți, cari l'au însoțitū pe Domnū, și mergéndū cu dēnșii pênă la Călugăreni, n'a voitū să meargă mai departe, poate după întēlegerea, ce a avut'-o cu ceia-l'alți boieri, cari doriăū să scape de Mavrocordatū, să aducă Domn pe fiul lui Șerbanū Cantacuzino și să puia țara sub protecțiunea Germânilor.

¹⁾ Del Chiaro, l. c. p. 219—220: „L'Arcivescovo Antimo Metropolitano della Valachia, il quale tuttavia trovavasi arrestato in Certe, fu a forza di minacce costretto a far in iscritto la rinunzia dell' Arcivescovado. Dal Principe e da' suoi Ministri restò eletto l'Arcivescovo Metrofane, che era già stato Confessore del Principe Costantin Brancovani. Il Deposto Antimo fu degradato, e accusato come Stregone, e Seduttore: gli fu levato il Berrettone Sagro di testa, e postogliene uno rosso. Lasciò il nome di Antimo, e gli si diede quello di Andrea, poichè così appellavasi al secolo. Fugli letta e intimata la Sentenza di Carcere perpetuo nel Monistero del Monte Sinai. Posto di notte tempo in un carro fu consegnato alla custodia di alcuni Turchi, i quali giunti in Gallipoli, presso al fiume Dulcia, che passa per Adrinopoli, trucidarono il miserabile Arcivescovo, e le di lui membra furono gettate nel detto fiume.“ — Șincai, l. c. p. 252. — ²⁾ Laurian, l. c. p. 521. — ³⁾ Petrescu, l. c. p. 121. — ⁴⁾ Scriban, l. c. p. 190.

Scirea de moartea cea nefericită a Mitropolitului Antimă aduse toată țara într'o consternațiune îngrozitoare, de-oare-ce toți îl credeau dus și închis la muntele Sinaia. Del Chiaro ni spune de această scire următoarele: „L'atroce caso del trucidato Arcivescovo (giacchè ognuno credeva lo confinato nel Monte Sinai) pose tutta la Valachia in una orribile costernazione (l. c. p. 220—21)“. În privința morții Mitropolitului Antimă este eară-și de notat, că numai Del Chiaro singur ni spune, că el ar fi fost omorât la riul Dulcea, ce curge lângă Odriu, și că corpul ar fi fost aruncat în riul de omoritori, pe când unii ni spun, că 'l-a omorât pe cale¹⁾, alții după ce 'l-a trecut Dunărea²⁾ și alții în fine, că 'l-a înecat în Dunăre³⁾. Toți însă convin, cum-că acestu distinsu bărbat a fost omorât într'unu modu lașu după ordinul secretu datu de Mavrocordatū strejilor turcesci, cari îl duceau la locul de esilū, fixatū la ũă mōnăstire de pe muntele Sinaia. Fapta aceasta neumană și cu totul barbară s'a întâmplatū în luna Septemvire a anului 1716.

Asă își dete sufletul acestu mare Archiereu alu bisericei Române, care prin atâtea lucrări folositoare și dispozițiuni umanitare și-a însemnatū unū locū neperitoriu în analele bisericei Române; astu-feliū i-se curmă firul vieții acestui bărbatū nobilū, alu cărui

¹⁾ Laurian, l. c. p. 521. — ²⁾ „Ecclesia“ l. c. p. 25. — Scriban l. c. p. 190. — Cipariu „Act. și fragm.“ p. 226. — ³⁾ Odobescu în „Rev. Rom.“ 1862, p. 402. — Heliade „Ist. Rom.“ p. 238. — Petrescu, l. c. p. 121. — Fotino, l. c. p. 152. — Atanasin Comnen Ipsilant în „Anal. acad. Rom.“ ser. II, t. II, 1881 p. 484—85. — Acești din urmă doi autori punu cađul cu trāmiterea Mitropolitului Antimă la Sinaia și uciderea lui de cātrā strājile, ce' lū duceau, în a doaua Domniă a lui Mavrocordatū în țara Românească, și anume celu āntātu în anul 1719, celu din urmă la 1600. Aceasta însă nu se poate admite, de oare ce Grecii cāntau să facă cāpētu cātu de curēndu cu unū astu-feliū de omū, cu care nu-și puteau face după placu treburile lor, și n'ar fi suferitū. ca pe unū asemenea omū să-lū țiră atāta timpū ca pe unū ghimpe în mijlocul lor, ci din contră cātu să scape de dēnsul cātu de curēndu și să și pută pe unul dintre ai lor. aceea-ce au și făcutu. numindū în-datā pe unul anume Mitrofanū. pe care îl aflāmū ca Mitropolitū chiarū din Septembre, după cum se probeadā din Cipariu „Act. și fragm.“ p. 226; „Bis. ort.“ 1884, p. 828 și „Conv. lit.“ 1884, p. 191. — Pe lângă aceasta nici chiarū Turcii după pārele cele neomenoase ale lui Mavrocordatū n'ar fi suferitū, ca unū revoluționar în contra Impērațicī, după cum îl descrieseră, să rēmână în locul, unde ar fi pututū eară-și sē comploteđe; de aceea au și hotărītu să lū rădice și să-lū exilese la Sinaia, care lucru bine dice veteranul Cipariu în „Act. și fragm.“ l. c. p. 226 și „Bis. ort.“ 1884, p. 828. — În jurnalul „Ecclesia“ l. c. p. 25 încă se dice, că Domnul Mavrocordatū cu Divanul 'l-a osīnditū la esilū la Muntele Sinaia: „Acestū Domnū, după întōrcerea lui în Valachia la 1716, a pusū pe Antimū mai întâlū la închisoare. 'l-a silitū să-și dea demisiunea sa, l'a acusatū apoi de vrājitor, strigone și de amāgitor, l'a judecatū cu divanul țerei și osīnditū la vecnică închisōre a muntelui Sinaia.“

servițe, lupte și fapte au rămas strâns legate de epoca cea de durere, în care a trăit el și națiunea Română: epocă tristă pentru noi, tablou întunecos și umilitor, în care totuși ni place a întrevedea umbra cea deamnă și măreață; astăzi felul i-se fină și șirul dărilor acestui neuitat și ilustru Mitropolit, a cărui viață strălucește ca aurora în zorile demineții într'ună și frumoasă de primăvară și care poate servi oricărui om ca mustru, ca unu manducătoriu sigur pe marea cea turburată și furtunoasă a acestei vieți; așa i-se curmă viața acestui nemuritoriu Archiereu, păstoriu blând și duios, părinte adevărat al săracilor și al întregii turme, încredințate conducerii lui, model ales între mitropoliții țerei Românești, care lasă suveniri scumpe patriei și tuturor contemporanilor despre virtuțile sale alese, despre talentele sale escelente, despre marinimia și înfocata sa iubire de națiunea și biserica română, eară generațiilor următoare lasă neșterse dulci și plăcute amintiri, cari îl fac să fiă pentru toți Români floarea neuitării.

Stefan Dinulescu.

„Ūă vieață perdută.“ *)

Scriemū de astă-dată sub acestū titlu și ca să nu creadă cum-vă cetitoriul, că scriemū ver-ŭă novelă seau ver-unū romanū, notămū, că bine ar fi, dacă ne-amū găsi în pozițiunea, de a scrie măcarū din cândū în cândū câte unū tractatū, cu carele să ni distragemū publicul pre câte unū momēntū dela grijele și nēcađurile vieței dīlnice.

Așā ni-a fostū însă dată noaņē, celorū-ce trăimū astă-dī, ca toată vieața să ni fiā absorbitā de gânduri și de grije, în mijlocul că-rora puține sūntū și puține ni potū fi momintele de bucuriā.

„Ūă-datā trăiesce omul în lume“ auđi đicēndū de multe ori oame-nii, și đicū aceasta mai cu samā, cândū este vorba, de a se desfēta.

„Ūă-datā trăiesce omul în lume,“ đicemū și noi: și dacă i așā, apoi neapēratū scumpū și neprețuitū darū trebuie să fiā vieața pentru fiā - care omū. Și vieața omului nu este și nu poate să fiā nici decātū unū jocū alū întēmplării, ci totū ceea-ce vedemū și cunoascemū, ni spune, că, dacă viețuimū, viețuimū dupā unū planū, în care planū se cuprinde totū-de-ŭă-datā și modul, cum trebuie folositū acestū darū, pentru-ca la căpētul vieței, cândū chiāmați sūntemū a da samā de modul, cum ne-amū folositū de acestū talantū, — să pu-temū înregistrā fapte, cari să spunā lumii, că nu înzadarū am trăitū, cātū am trăitū în lume.

La moarte se constată, ce a fostū omul. pēnā cândū a trăitū în lume.

Și dacă găsimū, că omul a lucratū pentru sine, a lucratū pen-tru rădicarea famīliei sale, și, încātū a pututū, a făcutū servīțe și societății, de care s'a ținutū: atunci bine-cuvēntarea tuturor ilū însoțesce în mormēntū pre astū-feliu de muritoriu; elū a fostū omul, ca-rele pleacă de aici cu consciința dētorinței împlinite, pleacă, ca să dee samā dreptului Judecātoriu de modul, cum a întrebuintatū talantul, ce i-a fostū incredintatū.

În cađul contrariu, cândū cine-vā la căpētul vieței nu poate înregistrā la activa vieței nici rădicarea și înaintarea propriā în bine, nici servīțe făcute familiei sale ori societății, de care s'a ținutū: atunci lumea, ori cātū de ertătoariā ar fi, nu poate đice de dīnsele alta decātū: „eacă! ŭă vieață perdută.“

*) „Biserica și Scoala,“ de unde am luatū acestū articol, e unū điarū atātū de bine redactatū, că ni-am bucurā, dacă cititori nostri și-l-ar procurā. Elū ese în Aradū și prețul lui e 5 fl. v. a. pe anu.

Și este făcută viața noastră așa, ca să se treacă iute și să ne trezim, ca mai iute, de ce am fi crezut seau am fi acceptat, am și ajuns la capătul ei. Și ajungem aici slabi și slăbănogi, lipsiți de putere, lipsiți de timpul trebuincios, de a mai pute răpara păcatele trecutului.

Aceasta împrejurare este momentul cel mai greu al vieții; și în același timp, din nefericire, momentul cel mai desconsiderat.

Până cându sântem tari și mari, ispitele vieții întru atâta ne impresură, încât puțini, foarte puțini vor fi fiindu între noi, cari să nu-și dică, ca bogatul din evangeliă: „suflete ai multe bunătăți, mânâncă, be, veselesce-te“, etc. Eară acestu nefericitu soiu de gândire ne scoate din cadrul programei noastre de viață, ne împinge a ne ocupa de lucruri trecătoare, de lucruri, cari vinu și se duc, fără să lase după dînsele alte urme decâtu desamăgiri preste desamăgiri, cari mai pe urmă se termină cu sentința: „eacă! uă viață perdută.“

Este una din cele mai grele aceasta sentință. Și nici că se poate altu-cum, pentru-că nimic nu poate să-i facă omului mai multă durere ca convingerea, că de voiă bună și-a îngropat talantul în pământ, în locu să se fi înălțat printr'ensul și să-și fi câștigat comoara vieții! — se vede înmoroit în miseria și espus muncii celei vecinice.

Chiaru pentru-că este atât de grea această sentință, și chiaru pentru-că în viață ne întimpină atâtea ispite, cari ne împing la gânduri și lucruri contrarie scopului vieții. — dătorința noastră este, că cât de desu să ni aducem aminte de dânsa, — pentru ca să putem preveni astă-di răul, carele poate să ne ajungă mâne.

S'a deprinsu astă-di lumea a nu privi lungimea seau scurțimea vieții după numărul anilor, ci după modul, cum s'a sciutu folosi omul de anii, cari i-au fostu dați, ca să-i petreacă pe acestu pământ. Sântu oameni, cari au trăit ani mulți, dar' la cari să nu poți afla nimic seau foarte puțin de înregistrat în activa vieții. Sântu apoi alții, cărora puțin li-a fostu dat să petreacă pe acestu pământ, dar de cari lumea dice, și îndreptățită este a dice, că au trăit multu, și la trecerea lor din viață au lăsat urme, că au trăit.

Văloarea fiă-cărui om depinde neapăratu dela modul, cumu-și scie împlini dătorințele împreunate cu viața, cum se scie supune acestu obligământ în viața privată și în viața publică și anume cum scie să-și îndeplinească prin viața sa privată dătorin-

tele față cu sine și față cu al săi ; ear' prin viața publică, cum și în ce mod s'au supus obligamentului, de care nu este dispensat nimenea. de a conlucra la înaintarea societății în cele bune.

Dacă cine-vă ca om nu a știut să se supună obligamentului, de a se face din di în di mai bună, atunci totu' traiul lui pre pământ a fost un fel de încurcătură, a fost „ună viață perdată.“

Dacă mai departe cine vă ca tată nu a făcut nimic pentru rădicarea familiei sale, carea este îndreptățită a pretinde dela dânsul, ca să se pună pentru înaintarea și crescerea și asigurarea ei, și dacă în fine nu a făcut nimic nici pentru societatea, căreia a aparținut și carea încă a avut drepturi față cu dânsul : atunci ori cât de blândă ar fi lumea în judecata ei, nu se poate, ca să nu-i dăcă eară-și greaua sentință : „eacă ! ũă viață perdată.“

Aplicându acum cele dize asupra noastră, cari trăim astăzi și în genere asupra poporului nostru, oare ce putem vedé și aflá ? Ne facem oare mai buni noi înși-ne, înaintăm noi bună starea familiilor noastre și conlucrăm noi cu toții la înaintarea cât de răpede a cauzelor publice ?

Răspunsul la toate acestea ni-lu' dă realitatea, starea noastră actuală, carea ni spune verde, ce facem și ce nu facem.

Buni voim să fim și buni să ni și facem neapăratu' cu toții ; și poate că nu este vina noastră, dacă Dumnezeu a întocmit lumea astu-feliu, de „nu-i pădure fără uscătură.“

Dar'apoi lucrul pădurariiului bun este să poarte de grijă, ca să dispară ori-ce uscătură din pădure și veselă să se desvoalte arborii, din cari se compune.

În ale spiretului și în ale moralei publice avem cu toții bun pădurarii în adevărul evangelicu'. Dilnicu' audim adevărul acesta și dilnicu' avem ocaziune a învăța și a ne corege. Și nu-i vorbă, și pe aceste terene vom fi făcându de siguru' progresu'. Adevăratu' progresu' la noi și după împregiurările noastre nu va fi însă decâtu' atunci, cându' vom păși cu toții de o potrivă cu siguranță pre calea, de a ni face mai buni, încātu' epitetul acesta să ni fiă tuturor caracteristicu'.

Suntem puțini și multe, foarte multe avem de făcutu'. Și toate le putem face, cându' buni vom fi cu toții, și numai întru a face binele ne vom îndreptă privirea astu-feliu, că la căpétul vieței omu' să nu fiă între noi, de carele să se poată pronunța greaua sentință : „eacă ! ũă viață perdată.“

Mai departe dacă ne vom esamina, ce am făcut noi, cei-ce sîntem astăzi în vîrstă, pentru creșterea și asigurarea familiilor noastre, vra să dică, pentru generațiunea viitoare, vom află, că am muncit și am cruțat ceea-ce am putut. Fapt este însă într'una, că chiar în anii din urmă multe din averile noastre au trecut și încă continuă a trece în mâne străine; eară omul, carele ca tată de familie a lăsat să-i treacă averea în mâne străine, la ce felu de sentință se poate acceptă din partea familiei sale?

Cum se poate dice de un om privat, când nu lasă nici un semn de viață după dînsul, greaua sentință: „eacă! uă viață perdută“, tocmai așa a dis și continuă a dice istoria neamului omenesc de generațiuni întregi, când nu sporesc cu succes și cu rezultatele, ce sînt cu putință, causele corporațiilor, din cari fac parte: aceasta generațiune a trăit, dar' viața ei pentru omenime n'a fost decît „uă viață perdută.“

Grea răspundere avem deci neapărat toți cei-ce lucrăm astăzi pentru înaintarea cauzelor publice bisericesti și scolare. Și bine ar fi, ba mai mult, este de neapărată trebuință, ca în tot ceea-ce facem și chiar în tot ceea-ce dicem, să gîndim, că nu cum-vă să ne judece și condamne posteritatea.

Nu-i vorbă, lucrăm și facem, ce facem, și pe acestu teren. Se vede însă pre ici pre coló câte un felu de încercătură. Nu sîntem pare-că destul de lămurit asupra pozițiunii și situațiunii, precum nici asupra rolului ce ni-l dă legea. Apoi poporul sanquinic fiind din fire, ne aprindem iute, ne necăjim și ne iritam. Apoi cărora ni dă mîna, se întemplă adesea, că dăm și lovim chiar în ceea-ce fac și voiesc a face bine.

Nu este creștinească astu-felu de procedere, dară procedere fiindu, nu o putem lăsa nebăgată în samă.

În viața ori-cării corporațiuni fiă-care epocă-și are misiunea ei specială; și generațiunea, ce trăiesc în uă epocă oare-care, nu-mai atunci a trăit, dacă prin viața și activitatea ei publică s'a sciut supune poruncei timpului și a efectuit cu destul succes ceea-ce i-a dictat timpul.

Altcum întreagă viața unei generațiuni rămîne „uă viață perdută.“

Generațiunea noastră, noi, cari lucrăm astăzi în ale bisericești și ale scoalei, avem și noi neapărat uă misiune specială; eară aceasta

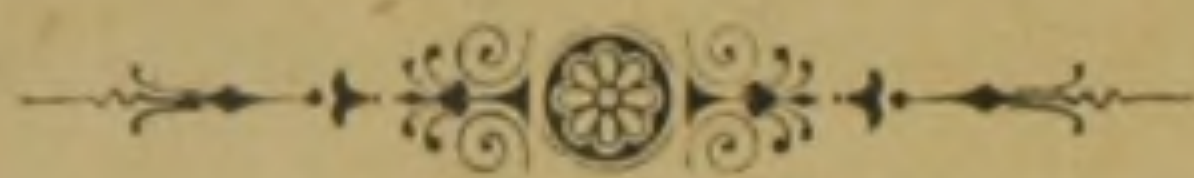
misiune nu poate fi alta decât a rădica poporul, deprindându'-lă a face bine prin ajutoriu împrumutat și lucrându alătura cu noi și în toate ale sale numai după principiile evangheliei.

Trăim în biserică uă vieată constituțională și ne-am luptat pentru redobândirea acestei viețe, tocmai pentru-că noi, cari în trecut am trăit, cum am putut, să ne întrunim astă-đi, să ne facem un singur corp, ca ceea ce n'am putut face în trecut, să putem face astă-đi și încă cu succes și de astă đi înainte.

Este năturală apoi, că numai intru câtă satisfacem cu totii acestui postulat al epoci, în care ne găsim, facem binele și poate fi vorba de progres; ear' abătându ne și făcându cel mai mic pas, prin carele ne-am face vinovați de conturbarea armoniei, ce trebuie să existe între toți factorii chiămați la lucru și lucrare — ne paralisăm unii pre alții, ear' întregul suferă, — și suferind întregul, generațiunea actuală nu-și poate îndeplini cu destul succes chiămarea, carea i-a impus-o timpul.

Deci pentru-ca să nu avem nici cea mai mică temere, că istoria ni va timbră cu vre-ũă sentință grea ca cea amintită mai sus, modul cel mai bun și mai practic de lucrare în ale vieței noastre este: a a v é t o t ũ - d e - a - u n a în vedere greutatea r ă s p u n d e r i i, ce apasă pre umerii nostri în fața viitorului.

„Adă-ți aminte de cele de pe urmă și în veci nu vei greși.“



О ШКОДЛИВОСТИ СПИРТНЫХЪ НАПИТКОВЪ.*)

Нетрезвость, путемъ благовидной умеренности, проникла уже съ неимовѣрною быстротою во всея классы народа и сильно распространила въ нихъ свое пагубное владычество. Употребленіе спиртныхъ напитковъ считается *приличнымъ* нынѣ для всякаго человѣка. Почитається за нарушеніе правилъ гостопріимства не угостити виномъ или горьвкою добраго посѣтителя. Горьвка составляетъ необходимую, якъ соль, принадлежность стола почти въ каждомъ достаточномъ домѣ. Если кто-нибудь отказуется выпити предлагаему ему чарку горьвки, то то считается даже оскорбленіемъ. Отъ якъ сильно и глубоко укоренилось въ народѣ то шкодливое зло!

Тому-же искренно приглашаемъ каждого изъ васъ, братья, кому дорога честь и добродѣтель, семейное и общественное спокойствіе, чистая совѣсть при жизни и утѣшеніе на смертномъ одрѣ, принять дѣятельное и энергическое участіе въ востановленіи трезвости, которая можетъ устранить одно изъ сильнѣйшихъ препятствій для совершенствованія рода человѣческаго, одну изъ величайшихъ опасностей для нашего общественнаго и церковнаго благосостоянія, и наконецъ одну изъ головныхъ причинъ всѣхъ бѣдствій человѣчества.

Причины нетрезвости слѣдующія:

1. *Спиртные напитки, яко напитки, не нужны.* Безъ ихъ люди во всѣхъ сторонахъ свѣта многіе вѣка обходились и исполняли свои обязанности якъ слѣдуетъ. Больше двухъ вѣковъ существуетъ въ моемъ приходѣ церковь; но только сколо 70 лѣтъ назадъ начала употребляться горьвка въ нашей сторонѣ, и въ началѣ употребленіе ся было такъ незначительно, что для четырехъ приходовъ продавалось ея не болѣе одной осьмой ведра въ годъ. Тогда въ головной, храмовой нашъ праздникъ, расходилось вина только на два гроша; напротивъ, нынѣ, въ тотъ день продается онаго до 40 ведеръ. Отъ якая быстрая, огромная и тяжелая прогрессія! Нынѣ горячее вино (горьвка) сдѣлалось такою потребностію жизни, что безъ него, особливо воину и работнику будьто-бы ниякихъ трудовъ вынести и ниякой бодрости имѣти не можно. Но откуда спартанцы при Фермоцилахъ, а воины Александра Македонскаго при долговременныхъ и весьма трудныхъ походахъ

*.) Зри Духовная Бесѣда. 1875 г. Голосъ священника о вредѣ спиртныхъ напитковъ и нетрезвости.

черезъ индійскія и ливійскія пустыни получали мужество и терпѣніе? Конечно, не отъ горьвки, а отъ любви къ славъ и отечеству. Отъ слова одного начальника дикихъ американцевъ, сказаннаго англійскому посланнику: „мы просимъ тебе дати намъ плуги и другія рабочія, орудія, да кузнеца, котрый могъ бы ихъ для насъ ковати. Но, отецъ нашъ, всь наши труды будутъ бесполезны, ежели не запретятъ продавати намъ горячее вино (горьвку) и другіе опьяняющіе напитки. Отецъ нашъ! ввозъ того яда въ деревни наши запрещенъ, но не запрещенъ въ городахъ, гдѣ охотники наши пропиваютъ не только звѣрныя мѣха, но и охотничьи и домашніе снаряды, и вертаются домой нагіе. У насъ, отецъ нашъ, нѣтъ недостатка въ прилежаніи, но тотъ разьирительный ядъ дѣлаетъ насъ бѣдными; съ привозомъ того яда мы стали малочисленнѣе и менѣе счастливы.“ Точно, всь полезныя учрежденія, якъ то: заводы, фабрики и фермы, и всь вообще старанія правительства объ улучшеніи быта народнаго, останутся недовѣйственными и не достигнутъ своей цѣли, пока не прекратится неуемное и постоянное употребленіе хмѣльныхъ напитковъ, и то потому, что привычка къ употребленію ихъ постепенно и сильно увеличивается, такъ и по тому, что цѣна на нихъ понизилась, а цѣна работы возвысилась.

2. *Она и не полезны, и даже вредны.* Тѣ люди, которые никогда спиртныхъ напитковъ не употребляли, не чувствуютъ и необходимости въ нихъ. Даже и тѣ, которые употребляли напитки каждодневно и считали то для себе необходимымъ, оставивъ ихъ, убѣдились на опытъ, что безъ нихъ они во всѣхъ отношеніяхъ чувствуютъ себе лучше. Такъ якъ то дознано лицами разныхъ званій, то не треба сомнѣваться, что всякій, кто только испытаетъ то на себѣ съ усердіемъ и постоянствомъ, убѣдится въ томъ же.

3. *Алкоголь, составляющій начало всѣхъ спиртныхъ напитковъ, есть ядъ.* Если употребляютъ чистый алкоголь, и въ большомъ количествѣ, то онъ непременно причинитъ челоуьку скорую смерть; будучи употребляемъ умеренно, онъ располагаетъ челоуька ко многимъ болѣзнямъ и производитъ въ немъ неестественную, опасную склонность — увеличивати пріемъ его. Та склонность къ употребленію напитковъ возрастаетъ подобно склонности къ якому-нибудь грѣху; она усиливается тѣмъ болѣе, чѣмъ чаще грѣшникъ удовлетворяетъ ее. Тымъ объясняется, почему употребленіе спиртныхъ напитковъ постоянно увеличивается, якъ замѣчено выше, и почему многіе, впрочемъ трезвые и благоразумные люди, при своей безопасности, не препятствуютъ той бѣдственной склонности возбуждаться и увеличиваться. Спрашивается: якая будетъ участь нашихъ слѣдующихъ потомковъ, если тотъ процессъ разрушенія будетъ такимъ образомъ продолжаться между нами? Первымъ дѣйствіемъ

алкоголя на человѣческой организмъ бываетъ ускореніе кровообращенія и происходящее отъ того раздраженія въ человѣкѣ. Отъ того раздраженія возбуждается въ насъ якая-то пріятная теплота; мы становимся развязнѣе и веселѣе, и то мгновенное удовольствіе люди ошибочно принимаютъ за истинное благо. Горьвка производитъ также на время усиленную жизненную дѣятельность но, способствуя чрезмѣрному напряженію силъ, въ тоже время изнуряетъ тѣло и сокращаетъ жизнь человѣка. Заключати отсюда о пользѣ горьвки булобы подобно заключенію, что грѣхъ имѣя нѣкоторую временную сладость, есть дѣйствительное благо, потому что онъ доставляетъ многовенное удовольствіе. Для здороваго человѣка, безъ потребности, вредно даже самое умѣренное употребленіе спиртныхъ напитковъ; они производятъ слабость мѣсто крѣпости, болѣзни мѣсто здоровья и смерть мѣсто жизни.

Пасторъ Коллеръ говоритъ: „умѣренность въ употребленіи спиртныхъ напитковъ есть ближайшій путь къ нетрезвости.“ Доктора *Гаррисъ* и *Киркъ* полагаютъ, что умѣренное употребленіе спиртныхъ напитковъ губитъ болѣе людей, нежели самое пьянство, потому что первое болѣе обще, чѣмъ послѣднее. *Докторъ Дренъ* говоритъ, что спиртные напитки составляютъ сильное возбуждающее средство, приводящее весь организмъ человѣка въ величайшее раздраженіе и, наконецъ, разрушающее животную экономію: они разрушающій, жгучій ядъ; они имѣютъ сходство съ дурманомъ, болиголовомъ, синильной кислотой и опиумъ, которые суть яды. Авторы медицинскихъ изданій во всѣхъ сторонахъ соглашаются, что спиртные напитки ядъ. Тотъ кто употребляетъ ихъ, якъ питье, коротааетъ жизнь свою 10-ю, 20-ю и 50-ю годами.

4. *Употребленіе спиртныхъ напитковъ ослабляетъ и растраниваетъ умъ и волю.* Умъ нетрезваго, — тотъ драгоценный небесный даръ, данный человѣку для царственнаго отличія отъ всѣхъ прочихъ земныхъ тварей, и для достиженія высочайшей и послѣдней цѣли бытія нашего, состоящей въ соединеніи съ Творцемъ нашимъ, — умъ остается на всю жизнь безъ образованія; якъ драгоценный камень въ нѣдрихъ земли, онъ будучи самъ темень, не озаряетъ скучной и исполненной преткновеній и опасностей дороги жизни; но и образованный умъ, находясь, подъ вліяніемъ спиртныхъ напитковъ, безъ должнаго употребленія, съ потеряніемъ своего достоинства, тупѣетъ, якъ мѣдь и желѣзо безъ употребленія ржавѣютъ и вода безъ движенія псуется и гніетъ. Замѣчательно и удивительно, что къ пьянству склонны часто люди самые умные и, кажется, таковымъ дается сей *накостникъ плоти* и духа для того, щобъ они не превозносились. *Вино — тотъ сильный тиранъ умъ царевъ и сираго творитъ умъ едины, и раба, и свободнаго и богатаго.* (2 Ездр. 3. 10). Бываетъ нерѣдко, что пьяный почти вовсе лишается ума, умъ же

пьяницы и окаянецъ, и бѣденъ, и нищъ, и слѣпъ, и нагъ; то и воля его, оставаясь безъ исправленія и улучшенія, принимаетъ все сіе свойства; слѣпецъ же слѣпца еще водитъ, оба въ яму впадутъ. Такимъ образомъ, человекъ даже съ умомъ, желаетъ только того, что прельщаетъ и улаживаетъ одну его чувственность, и часто по слѣпому побужденію стремится на все безчестное, срамное и ужасное: *не памятуемъ всякаго долга, царя, ниже вельможи, и угождаемъ другому и драгѣи, и не много потомъ извлекаемъ мечи* (Ездр. 3, 20—22). Послѣ продолжительнаго употребленія хмѣльнаго, наконецъ пьяница перѣдко поражается бѣлою горячкою и дѣлается сумасшедшимъ. Тогда несчастный безсознательно готовъ совершити страшнѣйшія злодѣянія. Отъ онъ украдкою, беретъ топоръ, и его заноситъ падъ сияющимъ ребенкомъ; отъ онъ поджигаетъ свое и чужое жилище, отъ ему чудятся мертвецы и демоны. Все сумасшедшіе, или-большею частію, по показанію ихъ родственниковъ и по увѣренію врачей, впадаютъ въ то горестное состояніе отъ злоупотребленія спиртныхъ напитковъ. Було бы чудо, еслибы человекъ отъ того проникающаго въ мозгъ яда не лишился ума. Гимъ объясняется, почему люди, преданные спиртнымъ напиткамъ, и мвють гораздо меньше разсудка, памяти, нежели трезвые, также — отъ чего человекъ, бывшій, прежде пристрастія своего къ спиртнымъ напиткамъ, нѣжнымъ отцемъ, добрымъ и вѣрнымъ супругомъ, въ послѣдствіи превращается въ изверга, — губитъ себе и другихъ прекращаетъ жизнь свою самоубійствомъ.

5. Употребленіе спиртныхъ напитковъ ослабляетъ все средства, могущія вести человека къ добру и счастью. Кромъ религіи, ничто такъ не предохраняетъ насъ отъ порока, якъ трудолюбіе. То такая важная добродѣтель, что всякое воспитаніе дѣтей будетъ безуспѣшно, если ихъ не приучать къ прележанію и трудамъ. Но нетрезвые всегда лѣнны, бѣдны, безпутны и бувають тягаромъ для общества. Бѣдные, содержащіе ся въ благотворительныхъ заведеніяхъ. — большею частію такіе, которые навлекли на себе сіе бѣдствіе или сами, или родители ихъ, чрезъ употребленіе спиртныхъ напитковъ. Предавшіеся сему грубому пороку бувають уже не способны ни къ jakimъ нибудь трудамъ, ни къ jakimъ должностямъ. Лѣнность дѣлается ихъ спутникомъ во всемъ и разслабляетъ силы ихъ до такой немощи, что имъ кажется всякое дѣло труднымъ и невозможнымъ, якъ будто нужно гору одному сдвинуть; лѣнность товарищъ бѣдности: *еще лѣнныиъ будети, говоритъ Премудрый, найдеть тебе, аки золь пустыни, цбожество, свѣдость же аки благій течецъ* (Прем. 6, 11). Такимъ образомъ, не имѣя силы и возможности для пріобрѣтенія, пьяница растогаетъ и наследственное имѣніе оставая потомству своему совершенную нищету: *всякъ бо пьяница обнищаетъ и облечется въ раздраная*. (Притч. 23, 21).

6. Употребленіе спиртныхъ напитковъ не только отклоняетъ отъ добрыхъ дѣлъ, но и ведетъ къ злымъ. Многіе при воздержной жизни могли бы противостати искушенію совершити какое либо преступленіе; но, предавшись нетрезвости, не могутъ устояти противъ его. Многіе изъ разбойниковъ и убійць не дошли бы до послѣдней степени низости и ожесточенія, еслибы не подверглись пагубному вліянію спиртныхъ напитковъ. Одинъ молодой человекъ, совершившій неслыханное преступленіе, на вопросъ судья, какъ онъ могъ рѣшиться на такое ужасное дѣло, отвѣчалъ: „съ помощію горьвки я могъ бы сдѣлать еще двѣцать такихъ преступленій.“ Что касается до другихъ насилій, какъ-то, драки, буйства, грабительства: то, въ большинствѣ случаевъ, пьянство бываетъ ихъ причиною и тяжело можетъ сдѣлать что-нибудь подобное человекъ трезваго поведенія. Вообще трудно приискати напитокъ, по свойству и дѣйствіямъ своимъ такъ вредный, какъ горьвка, отъ употребленія которой человекъ становится врагомъ своей души и губителемъ себе и другихъ людей; частое и неумѣренное употребленіе ея есть зараза, въ которой кроется зародышъ пороковъ, преступленій, болѣзней бѣдствій и смертныхъ грѣховъ. Въ темницахъ, криминалахъ, смиртельныхъ сумасшедшихъ и рабочихъ домахъ, по показанію судей, врачей, директоровъ и надзирателей, преимущественно содержатся пьяницы; причиною преступленія и заключенія ихъ въ тѣ учрежденія было пьянство.

Виртъ, одинъ изъ почтеннѣйшихъ гражданъ въ Соединенныхъ Штатахъ пишетъ: „я не преувеличу, если вмѣстѣ съ многими скажу, что нетрезвость производитъ болѣе пороковъ, преступленій, бѣдности, домашнихъ и общественныхъ бѣдствій всякаго рода, нежели всѣ прочіе виды зла, якіе только угничаютъ родъ человѣческой. Можно ли сровнать съ пьянствомъ язву, которая когда-либо распространяла на лицъ земли смерть и опустошеніе? Язва непродолжительна, а нетрезвость сама собою никогда не прекращаетъ; язва убиваетъ только тѣло и убиваетъ скоро; но пьянство губитъ тѣло и душу, — медленно и ужасно!“

Если бы спиртные напитки разрушали только временное, а не вѣчное наше благополучіе; если бы они линали насъ только имущества, здоровья, ума и жизни; но и то будо бы дуже прискорбно! Если бы они, ежедневно причиняя нашему отечеству убытки, и низводя въ могилу прежде временно большое число нашихъ ближнихъ — если бы они, похищая у женъ мужей и у дѣтей отцовъ, и распространяя повсюду разрушеніе и смерть, тѣмъ способствовали очищенію нашей души и приготовленію къ блаженной вѣчности: то то было бы еще сносно!

7. *Они губятъ душу!* Они ожесточаютъ сердце грѣшниковъ и препятствуютъ имъ подвергнуться дѣйствіямъ просвѣщающей и освящающей благодати Божіей. Они возбуждаютъ въ насъ то

богопротивное чувство, при которомъ мы считаемъ себе добродѣтельными, воображаемъ, что не имѣетъ надобности въ помощи и благодати Божіей, и навсегда устраняютъ изъ нашего сердца тѣ мысли и чувства, которымъ долженъ предаться всякій, кто хочетъ обрѣсти спасеніе. Духъ святой не только не будетъ обитати въ чловѣкѣ, находящемся подъ постыднымъ вліяніемъ хмѣльныхъ напитковъ, но и не посѣтитъ его. Состояніе духа и сердца такого чловѣка — мерзость передъ Богомъ! Спиртные напитки не только помрачаютъ разумъ, оскверняютъ священныя чувства и разстраиваютъ всѣ силы души и тѣла, но и противодѣйствуютъ дарованнымъ намъ отъ Бога спасительнымъ средствамъ совершенно искажаютъ душу, и въ ней начинается тотъ червь, который не умираетъ, возжигается огонь, который не угасаетъ; они бувають виною сътованія, вопля и отчаянія души, отлученной отъ лица Господия и отъ славы Его царства, осужденной на муку вѣчную!

Бувають примѣры *самосгорѣнія* отъ горѣвки. Люди, у которыхъ винный спиртъ проникъ въ сокъ и кровь, самыя кости упитаны симъ горкимъ елеемъ, а жилы налились огненною жидкостію, якъ говорятъ сами собою загораются, згараютъ живые, — и нѣтъ возможности погасити того огня! Страшно!

Кто зная свойство спиртныхъ напитковъ, продолжаетъ употребляти ихъ, едвали когда-нибудь обратится къ Богу; потому что они помрачаютъ разсудокъ такъ, что онъ худо начинаетъ отличать зло отъ добра, и что они лишаютъ сердце способности принимати добрыя впечатлѣнія. Возбуждая въ чловѣкѣ однѣ только нечистыя и грѣховныя мысли, усыпляя совѣсть все болѣе и болѣе, и истребляя въ немъ всякое доброе начало, они наконецъ совершенно подчиняютъ его власти діавола; такъ что чловѣкъ совершаетъ тогда преступленія, о которыхъ прежде не могъ и вспомнути безъ содроганія! Между всеми средствами, якими діаволь вовлекаетъ чловѣка въ свои сѣти и препятствуетъ ему избавитися отъ его власти, горѣвка занимаетъ первое мѣсто:

Обьясимъ дѣло примѣромъ. Положимъ, что було два богача; одинъ получилъ наслѣдство вдесятеро больше противъ того, что имѣлъ; другій получилъ вѣсть о крушеніи корабля своего, въ коемъ заключалось все-его достояніе. Оба стали пити, — первый съ радости, второй съ горя. Тотъ, который пилъ съ радости, думалъ такъ: „жизнь чловѣческая коротка, а казна моя стала вдесятеро больше, — було бы смѣшно отказувати себѣ въ тѣхъ удовольствіяхъ, якихъ жаждетъ душа моя. Я богатъ: что мнѣ до молвы людской? Кто поклонится, того угощу, напою; а кто осудитъ, — прибью. Грошъ и виноватаго робятъ правымъ, а у мене его много; можно ли не радоватися такому благополучію; а на радостяхъ кто же пьетъ воду вмѣсто вина? И пилъ онъ

съ утра до вечера, съ вечера до утра, окруженный товарищами-льстецами, всегда отыскивающими подобныя случаи, и пьяный проигрававъ имъ много и буйствовалъ съ ними и безчиничалъ безсовѣстно. Пары винныя кружатъ голову, разжигаютъ мозгъ и побуждаютъ дѣлать всѣ мерзости, про которыя безъ ужаса не можетъ говорити трезвый. Сундукъ съ золотомъ не рѣка: бери изъ него безъ расчета, — онъ скоро опустѣетъ, такъ что и опохмѣлится не за что будетъ. Несчастнѣйшій пьяница тогда только сталъ рассчитывать, когда увидѣлъ пустое дно въ сундукъ своемъ; но поздно взялся онъ за разумъ, который потерялъ въ постыдной страсти. „Довольно пити,“ говорилъ онъ; но скорѣе отвыкнетъ младенецъ отъ сосца матери, чѣмъ упрямѣйшій пьяница отъ вина. „Буду трудиться,“ говоритъ онъ; но лѣнь взяла верхъ надъ нимъ. „Стану просити,“ восклицаетъ онъ наконецъ въ отчаяніи, когда осталось одно только рубяще на грязномъ, исхудаломъ тѣлѣ его; но не отвѣчаетъ и самый снисходительный на просьбу такога нищаго, на лицѣ коего вино положило багровою печать свою съ надписью: *„то мой слуга; имя ему — пьяница.“* Онъ протягаетъ руку къ прежнимъ товарищамъ своимъ, говоря имъ: „подайте ради дружбы; умираю съ голоду.“ „Лжешь, негодный развратникъ“ отвѣчаютъ они; „пропилъ все богатство свое, пропьетъ и то, что дадимъ тебѣ; лучше кинуть той крейцаръ въ воду, чѣмъ помогати пьяницѣ.“ Не долго скитался онъ по міру, отверженный всѣми, блудный грѣшникъ, умеръ отъ голода и холода подъ лѣстницею того дома, гдѣ попойки и развратъ разъ буйно цвели.

Тотъ же, который пилъ съ горя, разсуждалъ иначе. Онъ думалъ: „упавъ съ высоты счастія въ бездну нищеты, я, кромѣ убійственной печали, ничего уже не встрѣчу на пути своей жизни; закотилась въ черну хмару звѣзда моя! Каждый встрѣчный день будетъ менѣ новою карою; каждый часъ покажется вѣчностью! Смерть же якъ на зло убѣгаетъ злополучнаго. Боротися съ судьбою смѣшно, вспоминати о прошедшемъ невозвратномъ, тягостно; подняти на себе руку — грѣшно и страшно. Виномъ, горьвкою залью я змѣю, которая сосетъ мое сердце; въ винѣ утоплю мое горе; виномъ сокращу томительные дни свои, дни бесполезные и мнѣ и людямъ; ибо ни я самъ себѣ, ни люди мнѣ, — ничто; ничто въ мірѣ не возвратитъ мнѣ былаго.“ Человѣкъ скорѣе и легче осуществляетъ худыя намѣренія, не жили добрыя. Въ короткое время пропилъ онъ всю свою домашнюю утварь, пропилъ всю одежду не только съ себе, но и съ жены и съ дѣтей своихъ, и, когда у него ничего не осталось, кромѣ страсти къ вину, — онъ сдѣлался воромъ; ибо у пьяницы нѣтъ ничего святого; преступленіе же скоро наказуется, если не закономъ гражданскимъ, то закономъ самой судьбы. Въ то время, когда тотъ злополучный съ похищенными

вещами хотѣлъ скрытиса отъ преслѣдователей, онъ выскочилъ изъ окна и переломилъ собѣ руку. Боязнь же наказанія и добыча помогли ему пробѣжати небольшое пространство; но боль и хмель, вскорѣ обезсиливъ его, повергли среди улицы во мракъ ночномъ, а тяжелыя колеса возницы переломили ему ноги, острия же подковы коней истоптали грудь его. Но смерть была еще далеко. „Утѣшся, встань“ отвѣчали ему, — „ты по прежнему счастливъ; возвратились корабли твои съ несмѣтнымъ богатствомъ; Богъ помиловалъ отъ гибели достояніе твое. Ткани ли шелковой, золота-ль чистаго, жемчугу-ль крупнаго тебѣ надобно? Говори, розкажуй?“ „Смерти, смерти!“ кричалъ онъ скрежеща зубами. „Мнѣ ли, увѣчному, сгубившему разумъ, руки и ноги, желати иного?“ Смерть же была глуха къ его призыву, и долго якъ будто емѣялась надъ его ужасными мученіями, душевнымъ отгаеніемъ и тѣлесными язвами якъ бы въ отмщеніе за малодушіе, недовѣріе къ Провидѣнію, и за скорбь объ утратѣ временнаго имущества, которое могъ онъ пріобрѣсти снова трудами и жизнію добродѣтельною.

Въ Престонъ, въ Англіи, въ собраніи общества воздержанія, одинъ изъ 14 обратившихся пьяницъ сказалъ публично:

„Теперь я вечеромъ ложусь спать, — трезвый и спокойный, и утромъ встаю — свѣжій и веселый. Когда я, въ намѣреніи сдѣлаться членомъ общества воздержанія, шелъ въ контору его, чтобы поднести обязательство, то встрѣтился съ однимъ знакомымъ, которому и сообщилъ свое намѣреніе. Онъ просилъ мене проводить его выпити съ нимъ бутылку Эля. „Нѣтъ“ возразилъ я; „я принялъ твердое намѣреніе не пити болѣе крѣпкихъ напитковъ; если бы теперь заступила дорогу сотня дьяволовъ, изъ которыхъ бы каждый бувъ вооруженъ сотнею кинжаловъ, то я справился бы съ ними и открылъ себѣ путь. У мене теперь вездѣ есть друзья. Я чрезвычайно радъ, что со мною произошла такая перемѣна, и надѣюсь всю жизнь остатися въ настоящемъ моемъ положеніи.“

Вторый сказалъ: „вы видите предъ собою человѣки, который слишкомъ 20 лѣтъ бувъ пьяницею. Я пилъ такъ неумѣренне, что часто не въ силахъ бувъ поднести стаканъ къ рту; мое здоровіе разъ строилось; я не могъ ни спать, ни ѣсти, вналъ въ такую бѣдность, что кромѣ кровати и одного крысла у мене уже не осталось ничего, я повергъ въ бѣдствіе всѣхъ родныхъ моихъ. Наконецъ, менѣ случилось учути где що объ обществахъ воздержанія, и узнавъ, что они отклоняютъ людей отъ пьянства, сказалъ собѣ: „О, я сдѣлалъ важное открытіе, я попытаюсь слѣдовати правиламъ тѣхъ обществъ; если воздержаніе излечило столь многихъ, то почему бы ему не излечить и мене? Отъ уже 18 мѣсяцевъ, якъ я не употребляю ничего хмельнаго, и слава Богу, у

мене теперь хорошая обстановка, имѣю все нужное и я никогда не наслаждался такимъ здоровьемъ, какъ теперь. Мы не маемъ недостатка въ пищѣ, прилично одѣты и живемъ въ мирѣ и согласіи съ семействомъ. Я постоянно посѣщаю церковь и чувствую себе счастливымъ.“

Третій говорилъ: „Говорили менѣ, что не остати менѣ отъ употребленія горѣвки, а винопродавцы увѣряли, что я не проживу и 2 мѣсяцевъ; но теперь уже 9, какъ я не пью ничего хмельнаго, и я теперь здоровѣе, нежели бувъ прежде. Я 29 лѣтъ бувъ пьяницею, и еслибы въ пьянствѣ заключалось что небудь хорошее; то я навѣрно нашель бы то, потому что испыталъ все. Домъ мой, въ которомъ прежде слышны були только ссоры и драки, ревъ и ужасы, божба и проклинанія и который походилъ на адъ, сдѣлался теперь домомъ тихаго веселя, радости, обилія и счастья, а наконецъ, — домомъ молитвы.“

Но, не смотря на все вышенисанное, иные скажутъ: „*невинно вино, укориженно же пиянство*“ (Сир. 29 31.) Правда, невинно вино; но, какъ напитокъ *многихъ погубило* и въ немъ, по слову Апостола Павла, заключается блуженіе, распутство (Еерес. 5, 18.) Опытомъ доказано и принято, что всякая вещь можетъ бути вредною по злоупотребленію; но докторъ Самуилъ Эмлинь говоритъ, что всякое употребленіе спиртныхъ напитковъ есть злоупотребленіе, которое всегда сопровождается послѣдствіями вредными для здоровья.

Съ радостію другіе воскликнутъ: *вино веселитъ сердце человека*. Правда, если то веселіе законно и умѣренно. Буваеъ конечно, такіе случаи безотрадной печали, въ коихъ несчастный получаетъ отъ вина нѣкоторую отраду на малое время. но всего чаще замьновенное веселіе отъ него пьющіе терпятъ адскія, такъ сказати, мученія: *ибо кому горе, кому морва кому судове, кому горести и свары, кому сокрушенія воше, кому сии оче: не пребывающимъ ли въ винѣ, и не назирающимъ ли, гдѣ нирове бывають*“ (При. тч. 23, 29).

Того только одинъ можетъ имѣти въ сердцѣ своемъ истинную и постоянную радость и душевное спокойствіе, кто рачительно исполняетъ христіанскія свою обязанности, охотно и съ любовію занимается дѣлами чловѣколюбія.

Прельщающіе и прельщающіеся виномъ, въ защиту его, ссылаются на Апостола Павла, который дозволяетъ Тимошею употреблять *не много вина стомаха ради и частыгъ его недуговъ* (I Тим. 5, 23.)

Такъ, на Апостоль дозволяетъ ему пити не много вина, какъ лекарство по случаю растроенаго его здоровья, какъ употребляюгъ иногда и яды для исцѣленія отъ болѣзней, а не какъ напитокъ. Въ томъ же духѣ и съ такою же цѣлію и Церковь дозволяетъ употребленіе вина. Лоть, котораго Содомъ не могъ побѣдити, ушился виномъ, — и дьяволъ чрезъ опьяненіе легко вовлекъ его въ грѣхъ.

Далѣе, пристрастные къ вину кажутъ: „отъ всеобщей трезвости царство можетъ подвергнуться совершенному разстройству въ экономіи. Но *якая польза чловѣку, аще міръ пріобрѣщетъ, душу же отщепитъ.* Судя потому, сколько людей погибаетъ отъ вина душевно и тѣлесно, сколько роззоряется, лишается здоровія, ума и добродѣтели и предастся всякаго рода порокамъ, — убытки отъ вина для отечества неизчислимы. Мудрое правительство и друзья чловѣчества удобно могутъ открыть другой безонаснѣйшій и благороднѣйшій источникъ отечественнаго богатства и доходовъ.

Наконецъ, винокуры возопіютъ: „что ихъ промыслъ необходимо, потому что черезъ него сбывается запасный хлѣбъ, котораго иначе некуда будетъ дѣвати, по отдаленности отъ портовъ, а черезъ винокурение улучшается земледѣліе. Но доказано, что гдѣ болѣе потребляется спиртныхъ напитковъ, тамъ земледѣліе находится въ гораздо-худшемъ состояніи, нежели въ другихъ мѣстахъ, при одинаковыхъ прочихъ обстоятельствахъ. Слѣдовательно, доказательство то, какъ и всякое защищеніе несправедливаго дѣла, такъ же несогласно съ опытомъ, какъ оно противно здоровому розсудку, религіи, правиламъ правственности, любви къ отечеству и чловѣчеству. Если бы изобилующіе хлѣбомъ употребляли свой хлѣбъ на увеличеніе числа и на улучшеніе порода своего скота, а не на уменьшеніе числа и не на уничтоженіе достоинства людей, то отъ того какъ они сами, такъ и отечество ихъ имѣло бы много выгодъ.

Изъ сказаннаго до теперь слѣдуетъ заключити:

1. Спиртные напитки, какъ напитки, не только бесполезны, но и шkodливы, потому что разстраиваютъ чловѣка.
2. Они производятъ въ чловѣкѣ неукротимыя страсти и ведутъ его къ пьянству и гибели.
3. Они умножаютъ число искушеній къ злу и чрезвычайно располагаютъ къ нему сердце чловѣка.
4. Они увеличиваютъ бѣдность, недоимки и число преступленій, а черезъ то и общественное бремя.
5. Они увеличиваютъ число болѣзней и усиливаютъ ихъ до того, что онѣ становятся неизлечимыми.
6. Они сокращаютъ жинь многихълюдей.
7. Они губятъ множество душъ.
8. Если употребленіе ихъ будетъ продолжаться и все увеличиваться, то всѣ тѣ бѣдствія не только значительно увеличатся, но и распространятся на всѣ послѣдующія поколѣнія.

И такъ все побуждаетъ насъ просити васъ друзья и братія, убѣдительно, чтобы вы не только сами воздерживались отъ употребленія пагубныхъ спиртныхъ напитковъ; но въ мѣстцѣ съ другими старались вліяніемъ своего слова и примѣра склонити къ тому и другихъ; но *горе тому, кто же, напротивъ, соблазны пріисходитъ.*

Predică.

De ziua anului nou.

„Pacea vă o lasă, pacea mea
vă o dau voaue“. Ioană 14. 27.

IUBIȚILOR ASCULTĂTORI!

Curțile boierilor, casele fruntașilor și bordeiele sêracilor, toate rêsună astă-di, dela crêpatul de di și pênă 'n amurgul sêrei, de mi de mi de voci, urându cu pace, cu sănătate și cu bine la toate.

Urare străvechiă e aceasta, moscenită din buni străbuni, din timpuri grele, din zile crunte de rêsboi!

Dorința secolilor trecute o spune ea, pe cândă Hunii și Goții, Avarii și Gepidii, Turcii și Tătarii și câte alte litve cutrierău și aceasta scumpă țară, prădându și jăfuindă, ardëndă și omorîndă totă, ce li stă în cale!

Munții și codrii nestrăbătuți, pês cerele și crêpătorele pământului, acestea erău pe-atunci unica scăpare a străbunilor noștri, cari își dá casele pradă focului, eară în prada păgânilor lăsău turmele și averea, fiindă bucuroși și rugându-se lui Dumnezeu, ca să scape numai cu zile!

Pribegi âmblău sêrmanii din locă în locă, și foametea și lângoarea și cum le mai chiamă. toate îi culcău la pământă fără cruțare!

Așă treceău zile, treceău lune, treceău ani întregi, și pacea și sănătatea, acestea odoare multă dorite, rară cândă ori nici-ăă-dată nu li-se mai arêtău!

Nu-i dar' de mirare, că străbunii noștri bieții, amărîți și necăjiți de moarte, cum erău, ori-și-cândă și ori-și-unde se'ntâlniău, cu lăcrimele în ochi și cu suspinul în peptă, nu-și doriău decâtă zile mai bune și mai liniscite. Ei, nenorociții, ceea-ce de multă nu mai aveău, credeău, că li va veni măcar în viitoră, și însuflețiți de așă ăă credință, își urău la ori-ce întălnire, la ori-ce sêrbătore, eară mai alesă la anul nou: „pace, sănătate și cu bine la toate“! —

Străbunii noștri dormă acuma de multă. S'ău stînsă și litvele cele crunte, încătă acuma nime nu ne mai robesce, averea nime nu ni-o mai răpesce, de vatra părintească nime nu ne despărtesce.

Așă legea noastră astă sântă, limba noastră astă dulce și dátinele noastre cele frumoase, acestea odoare scumpe moscenite din moși strămoși, ele de toți ni-să băgate acum în samă!

Chiaru și boalele cele cumplite, fiecele resboaielor, și ele nu ne mai cearcă. Ori-cine ar crede deci, că acum o ducemă alesu de bine, că acum sūntemū fericitū!

Da! trăimū în timpuri mai bune, în timpuri de pace; cu toate acestea binele, oh! câtū de departe nu-i elū încă de noi!

Pace ni-a datū Christosū Domnul, în pace trăimū și cu popoarele învecinate, dară resboiul este încă: noi ilū purtămū în noi și în de noi!

Au invidia nu ni sfășia inima, ura nu ni sgudue peptul, fătăria nu ni schimbă fața? Săgeată rănitoaria ni-i limba și vielenia-sū graiurile gurei noastre, cu aproapele vorbimū de pace, dar' în noi e numai vrajbă¹⁾.

Ori-si'n-cotró ne 'ntoarcemū, dămū de inimă rēsculată, dămū de gâlceavă între soți, de cuvēntū rēu între părinți și copii, de certe între domni și șerbitori, de svedī între vecini: „căci fii mâniai ne-am făcutū“!

Munții și văile, codrii și câmpiele, orașele și satele, toate gemū, gemū, ofteadă și suspină de povoara cea grea a totū-feliul de rēutate; în totū locul sudalme și ocări, defăimări și asupra, beție și desfrēnări, înșelăciuni și furturi, ba chiarū ucideri și omoruri!

Aceasta ni-i pacea? Aceasta ni-a lăsat'-o Christosū Domnul?

Eacă! nemicū dintr'acestea n'a bāntuitū sufletul lui!

Cetiți scripturele și-lū veți vedē din contră pre cei întristați mângāindu-i, pre cei bolnavi vindecāndu-i, pre cei neputincioși intā-rindu-i, pre cei nesciutori invēțāndu-i, pre cei rētāciți dāndu-i la calea adevērului.

Cu câtā abnegare nu implinesce elū voia cea sântā a părintelui cerescū, cu câtā răbdare și cruțare nu se poartā elū față cu dușmanii sēi! Au poate trecut'-aū ver-unū cuvēntū nesocotitū preste buđele lui, celui-ce se rugā încă murindū: „Părinte! eartā i, că nu sciū ce facū“?

Blāndeața și îndurarea, cūmpētul și înfrēnarea, lucrul multū și ostentoriū, eacă! aceasta i-a fostū pacea!

Aceasta pace ni-a dat'-o elū și noauē, rēcomāndāndu-ni-o prin vasul alegerii sale, prin Pavelū apostolul, carele dice: „Pacea lui Dumnedēū, care indeplinesce toată mintea, va păđi inimile și cugetele voastre“²⁾, „decī îmbrācați-vē ca nisce aleși ai lui Dumnedēū, sānți și iubiți, în îndurare, în bunētate, în umilintā, în blāndeață, în îndelungā-rābdare; îngāduindū unul altuia și ertāndu-lū unul pre altul . . .; precum și Christosū v'a ertatū pre voi, așā și voi

¹⁾ Eremie 9, 8. — ²⁾ Filippeni 4, 7.

eară preste toate acestea îmbrăcați-vă în dragoste, care-i legătura îndeplinirii“¹⁾, „sciindă, că acuma-i oara să ne sculămă din somnă, fiindă-că acuma este mântuirea noastră mai aproape decâtă cândă am credută. Noaptea a trecută, ear' diăa s'a apropiată. Să lăpădămă dară lucrurile întunerecului și să ne îmbrăcămă în arma luminei; să âmbălămă cu cuviință ca diua; nu în ospete și'n beție, nu în desfrănări și desmerdări trupesci, nu în pricire și pismă nu îngrijindă de trupă, spre a-i împlină poftete!“²⁾

Eacă! Ce pace aleasă, dară de mulți ne'nțeleasă recomândă apostolul limbelor!

Dreptă-că nu-'să toți după cum diice acela-și sântă apostolă, „plini de toată nedreptatea, de fapte, de rușine, de viclesugă, de lăcomiă, de răutate; plini de pismă, de ucidere și de sfadă, de înșelăciune, de moravuri rele; descântători, clivitori, urători de Dumneđu, ocăritori, îngâmfăți, trufași, iscoditori de rele, neascultători de părinți, ne'nțelegători, călcători de învoiele, fără dragoste, ne'mpăcați, ne'ndurați“³⁾: — dar' căți nu-să așa?

Nu facemă toți cele rele, nu facemă toți nici cele bune, dară mai toți ne-am făcută nepăsători și nestăruitori!

Moșioarele noastre moștenite dela moși strămoși nu numai că nu le lucrămă bine, ca s'avemă de toate în casele noastre, să avemă din ce trăi și cu ce ne îmbracă și ni cresce copilași, dându-i la totă felul de învățături bune și folositoare, s'avemă de unde împărți și săracilor și neputincioșilor, — ci âncă le vindemă și le înstrăinămă la nisce oameni veniți, Dumneđu scie de unde, ne sărăcimă noi și fii nostri, cari bieții âmbălă apoi pribegindă din sată în sată, din țară 'n țară, nu de reul dușmanilor din afară ca de demultă, ci mēnați de foame și de golătate, și mai alesă de rușinea, de a nu șerbă la cei-ce i-am înavuțită neînțeleptesce ba chiară nebunesce cu averea părinților nostri.

Apoi bisericile, locășurile cele sante, locurile, la cari alergău părinții, bunii și străbunii nostri, căutândă și aflândă întrênsele mângăiare și alinare de durerile lor trupesci și sufletesci, ele eacă! au ajunsă a fi mai de totă părăsite!

Scoalele din țară, isvoarele sciinței și vetrele măiestriilor, și ele de ară nostri mai nu-'să cercetate!

Sărăcii nostri n'au nicăiri nici milă nici adăpostă; de case de crescere pentru orfană, cum le au alte țere, pe la noi nici vorbă nu-i.

¹⁾ Colos. 3, 12—14. — ²⁾ Rom. 13, 11—14 — ³⁾ Rom. 1, 29—31.

Bolnavii nostri din cauza nesciinței sîntu așa de rău căutați, că mulți moru cu dilele.

Așa n'am sporitū nici în credință, nici în sciință, nici în arte nici în măiestrie nici în negoțu, cu unū cuvēntū, n'amū înăintatū de felu, și am ajunsū a fi cei mai neînvēțați, cei mai săraci, cei mai fără de vadă!

Fiori trebuie să ne cuprindă vedēndū atâtea neajunsuri și nici unū chipū de lecuire!

Sîntemū însă, iubiților, la pragul unū anū nou; să atitămū deci în inima noastră scānteia credinței, să întārimū în peptul nostru sperānța strămoșască, că cerescul părinte va dá lumină celor din amāriciune și vieața sufletelor celor-ce sîntu în dureri¹⁾, și'nsuflețiți de credința aceasta, să ni urāmū mai alesū astā dī și noi cu: p a c e, c u s ā n ē t a t e și c u b i n e l a t o a t e!

Pacea lui Christosū între earā în inima noastră și direasă de dînsa fiā și gāndirea noastră!

Pacea lui Christosū să luminede lumina ochiului și să'ndulcească auđul urechilor noastre. Pre dînsa să o punemū „pađă gurei noastre și ușā de 'ngrādire împrejurul buđelor noastre.“ Pace să rēspirāmū, în pace să āmblāmū, în pace să și muncimū; „mergeți la furnică, ni spunū pildele lui Solomonū, urmați-o, vedēndū căile ei, și fiți mai întēlepti decātū dînsa, că ea nici avēndū pre cine-vā, ca s'o îndemne, nici sub domnū fiindū, își gātesce vara hrana și multā strînsoare face în timpul secerișului“²⁾; faceți ca dînsa și vi se vor împle casele „de grāu, de vinū și de untū-de-lemnū“ — vi se vor împle toate bunētāțile pāmēntului; și nime nu se va mai plānge de sărāciā; căci sărāciā va dispāre ca prin minune și prisosința îi va luā locul.

Lāsați nepēsarea, faceți faptele păcii, căutați, de vē întēleptiți și vē încumințiți, și atunci rētācirea va cādē, cunoscința a totū ce-i bunū și folositoriu va intrā în sufletul vostru și binele va fi cu voi!

Pacea lui Christosū adāpostiți-o darā în locuințele și'ncālđiți-o la vetrele voastre, căci ea-i maica întēlegerii între soți. În casa, în care domnesce ea, nu mai auđi nici sudalme nici plānsete nici țipete nici nu dai acoló de fiī rēi și neascultători, cari îlū încarcā pre tatā de rușine și aducū ocarā asupra maicei; acoló nu scie nime de neajunsuri, ci toate să deapēnā bine, toți isū veseli, toți-sū fericiți: Ferice deci de așa ūā casā!

¹⁾ Iov 3. 20. — ²⁾ Pild. lui Solom. 6, 6—8.

Pacea plântați-o în grădinele voastre, sămănați-o în ogoarele voastre, și ea va aduce fructe, fructe bune și frumoase.

Dintr'ênsa răsare cuvântul cel bun dintre vecini și pe tulpina ei înfloresc prieteniele cele adevărate.

Ea pre dușmani îi îmblădesce, de cei săraci îți aduce aminte și de cei neputincioși nu uită.

Cu pace presurați cărările voastre, căci ea încungitură bețiile și de locașurile desfrânării fuge. Calea păcii nu duce la pragurile judecătorilor, ci la ușa bisericii, și cei-ce âmbă pre dînsa, din isvorul înțelepciunii se adapă, la nemurire se ducă!

Ună ană nou ni-a venit: Domnului să-i mulțămim, dară cu mică cu mare de lucru să ni apucăm, să ni apucăm de plugărit, pământul să ni-lă arăm și totă cu pace să ni-lă sămăm.

Ce vom sămă, vom și adună — „pace“ să sămă și „sănătate și bine la toate“ să adunăm. Fiți dar' făcători de pace și veți fi fii lui Dumnezeu, fii și moșteni ai bunurilor lui celor vecinice. A m i n ũ.

Eugeniu Bodnărescu,
parohu în Vilauea.

Науки для народа.

XVIII.

Блаженни изгнани правды ради: яко тѣль єсть царство небесное.

Богъ и чловѣкъ Іисусъ Христосъ єсть найлѣпшимъ прикладомъ, якимъ способомъ можна „правды ради изгнаннымъ“ бути. Що не терпѣвъ за правду божественный Побѣдитель смерти?! Онъ Вѣчный и Безсмертный зносивъ за правду пониженъе, муки, хулу, ба навѣтъ потерпѣвъ страсти и смерть на крестѣ. За правду терпѣли ужаснѣ муки и умирали радо безчисленнѣ мученики, за правду божественной науки нашего Искупителя були имъ всѣ бѣды, язвы, голодъ и холодъ, мечъ и львы радостейъ и утѣшеніемъ. И мы, бр. Хр., довжнѣ подобно дѣлати.

Хто має маєтокъ, той замикає его крѣпкими замками и готовъ за него и смерть потерпѣти. Еслижъ, ты чловѣче, боронишь марне богатство, котре не становить твое истинне щастъе, котре по смерти оставишь тутъ; о сколькожъ больше довженъ ты дбати о охорону небесного сокровища — добродѣтелей, котри идутъ съ тобою и по за могилу и доставлять тобѣ вѣчне блаженство. Словами: „*блаженни изгнани правды ради*“ жєлає спаситель отъ насъ постоянства и твердости въ добромъ и готовности терпѣти за Его науки бѣды и гоненя.

Подъ именемъ *изгнанія* розумѣють ся всѣ скорби и бѣды постигающѣ насъ на пути къ вѣчному блаженству, а подъ словомъ *правды*, розумѣєся по объясненю св. Златоуста повну честноту душъ, добродѣтель. (Бесѣд. на Ев. Мат.)

Постоянство и твердость въ добромъ намъ конечнѣ, а то тому, що постоянно и сильно повстають противъ нашей добродѣтели вороги нашего спасенія, такъ що нема и одной хвилѣ въ житю, въ котру бы не грозила опасность згубити свою добродѣтель. Першого сильного врага встрѣчаемъ въ нашомъ тѣлѣ, тѣло провадить борбу съ духомъ по словахъ св. Ап. Павла: „*плоть бо похотѣствуетъ на духа, духъ же на плоть: сія же другъ другу противятся, за не иже хочете сіє творите*“ (Гал. 5, 17). Що тѣло нашимъ врагомъ, котрый насъ провадить въ грѣхову пропасть и мерзость, о томъ говоривъ я въ науцѣ о блаженныхъ чистымъ

серцемъ, — а теперь открою вамъ, бр. Хр., другого врага нашего спасеня.

Миръ, се е свѣтъ съ своими соблазнами, есть такожь лютымъ врагомъ нашего спасеня. „*Миръ сей*“ по выраженю св. Апостола „*весь во зло лежитъ*“ (Іоан, 5, 19), онъ склоняе насъ своими злыми примѣрами до злого.

Слухайте, якъ Спаситель міра научае: „*Внимайте же отъ лживыхъ пророкѣ, иже приходятъ къ вамъ во одеждахъ овчихъ, внутрь же суть волцы хищницы. Отъ плодѣ ихъ узнаете ихъ.*“ (Мат. 17, 15). „*Азъ бо вѣмъ сіе, яко по отшествіи моемъ видуютъ волцы тяжцы въ васъ, не шадящія стада. И отъ васъ самыхъ востанутъ мужіе благолющія развращеная, еже оторгати ученики въ стадо себе*“ (Двя. Ап. 20, 29). И сегодня находятъ ся на свѣтъ лживы пророки, здають ся они благими якъ овцѣ, но въ сердце ихъ квочатъ ся гасниды, сатана и гадя. Сокотѣтъ ся, бр. Хр., рады и покусы такихъ лжепророковъ, о нихъ говоритъ Апостоль: „*если ангель съ небесе благовѣститъ вамъ наче, еже благовѣстити вамъ, апаѣма да будетъ.*“ (къ Гал. 1, 8).

Найдорожшимъ небеснымъ даромъ есть наша *вѣра*: мы вѣруемо, що Господь нашъ Іисусъ Христосъ зѣшовъ зъ неба на землю, вочоловѣчивъ ся, живъ межи людьми, научавъ насъ и спасеня нашего ради закончивъ на крестѣ свою божественну жизнь. Пытаю я васъ, бр. Хр. може для насъ щось дорожнего бути, нѣжъ наша *вѣра*? — Нѣ!

Суть на свѣтъ люди, котры солодкимъ, прелестнымъ словамъ лживыхъ пророковъ сердце и ухо приклоняють, въ свѣти ихъ покусы слыно падутъ и вѣру, той дорогой даръ небесный, ногами толочатъ, тымъ неоцѣненнымъ сокровищемъ не дорожатъ, они не входятъ „*узкими вратами.*“ не знаютъ „*что узкая врата и тѣсный путь вводя въ животъ, и мало ихъ есть иже обрѣтають его*“ они лишь пруть ся „*въ пространныя врата и широкій путь вводя въ пагубу, и мнози суть входящія имъ*“ (Мат. 7, 14).

Чи можна того християнина назвати „изгнаннымъ правды ради,“ котрый въ недѣлю и свято мѣсто пойти до Божого дому, дома безъ кѣнца на всѣхъ злословить, всѣхъ клеветать, а въ конецъ до Абрумка въ гостину заходитъ, тамъ шклянками дзвонить, сивухою своѣй умъ морочить и таке выстроюе, що ажъ стыдно споминати? Чи можна того назвати „изгнаннымъ правды ради“ котрый незнае, що то поѣсть, що то повздѣржанье, котрый якъ той скаженный иродъ и въ страстну пятничку на жывку гримаетъ, що лишь росѣвъ огѣрковый и мамалигу ему на обѣдъ подала? Чи можна ту жену або дѣвчину назвати „изгнанною правды ради“, котра въ одежи все блаженство находить, що вѣчно передъ зеркаломъ сидить, похѣтливо на мужчинъ поглядае, рознустныхъ словъ не стыдаеся? Чи можна ту маму назвати „изгнанною правды ради“.

котра о християнскѣмъ выхованю своихъ дѣтей не дбае и не журить ся, щобъ они прорядными, уцтивыми людьми поставали? Чи можна того християнина назвати „изгнаннымъ правды ради,“ — котрый за найменшу обыду страшно метить ся, въ одно сквернословить, сироть и вдовиць кривдитъ, а о покаяню и чути не хоче? Такіи люде суть участниками ада и некихъ вѣчныхъ мукъ; они бо замѣняли свою вѣру, то дороге сокровище за беззаконны науки сатаны.

Першій способъ абы свою вѣру не згубити, есть *твердость и непоколебимость въ вѣрѣ*. Чоловѣкъ склонный больше до злого нѣжь до доброго, тому довженъ опъ кождый грѣхъ обминати, бо: „Господь гордымъ противится, смиреннымъ же даетъ благодать.“ (Іак. 4, 6); нашъ супостатъ „е яко левъ рыкая ходитъ искій кого поглотити“ (І. Петр. 5, 8). Безъ покусы нема благодѣтели, безъ испитаня нема вѣнца, безъ борбы нема побѣды. Сли небулобы на свѣтъ покусы, то и грѣха бы небуло. Но коли ворогъ старавъ ся допровадити насъ до грѣха, отвернути насъ обманомъ отъ нашої вѣры, а мы той опасности сильно на противъ стали и побѣдоносно ворога побороли, тогда мы достойными християнами, тогда мы увѣнчались вѣнцемъ *правды ради*. Погляньте же вы мужественни побѣдитель грѣха на слабодуховъ, на гидныхъ рабовъ скверности и беззаконій, на тихъ нещастныхъ людей, котри своею вѣрою не дорожатъ, на тыхъ, котри скусъ опертись немогли, котри згубивымъ вольнамъ грѣха сильну греблю поставити нездужали, — а ваше сердце наповнится жалемъ и горемъ ваше око зросить ся, горячою слезою. Ти нещастни мають на устахъ лишь таки безнадѣйни, безотрадни слова: „О! якій я нещастный, що попалъ въ сѣти скусителя, що потавъ въ морю грѣховномъ, що забувъ Бога, мого Сотворителя и ставъ ся прихильникомъ ворога-сатаны! Не маю силы, не маю отваги здвигнути очи до Бога, стыдаюсь передъ Богомъ, передъ людьми и передъ собою; бо я грѣшникъ забувъ на слова Спасителя: „Сльпецъ же слѣпца аще водить, оба въ яму впадутъ.“ (Мат. 15, 14). Хоронѣть, бр. Хр., вашу вѣру якъ найдорожше сокровище правды ради, не страхайтесь завзятой борбы, бо лишь такимъ чиномъ будете участниками царства небесного.

Другей способъ, щобъ остатись вѣрнымъ чадомъ Христовымъ, то *молитва*: Такъ бо глаголетъ Господь: „Бдите и молитесь, да не увидете въ напасть“ (Мат. 26, 41). Поглянемъ на житье нашихъ предковъ и всѣ наповнимся удивленьемъ. Наши дѣды молились неустанно Богу, сповняли не зъ огиджовали точно Его всѣ заповѣди богохульными и безстыдными словами свои уста, они выховували своихъ дѣтей въ страху Божомъ, не терпѣли безбожного слуги въ своѣй хатѣ.

Якій же то хорошій примѣръ дѣдовъ для наслѣдованя онукамъ!

Мама, котра на Бога забуває, та мама великимъ нещастьемъ для дѣтей, она глуна тѣшитъ ся. сли ей сынокъ гарно танцює, гулятикамъ передъ водить, двозмыслии пѣснь спѣває и съ чаркою жваво звиваєсь; мамине серце смѣє ся, сли донечка лише въ зеркало загладає, кучерики гладить, квіточками затикуєсь, сли съ хабалями розмовитись умѣє. — Щобъ съ дѣточками до церкви Божой пойти, тимъ усердно, зъ глубины серця Богу помолитись, ихъ на добру дорогу неустанно направляти, ихъ до праць, до поту приучовати, — то такой мамъ и на думку не прійде. Зла мама виною, що ей розпещена донечка блудницею, плюгавымъ извергомъ чоловѣцтва сталась.

Небулобы въ свѣтъ только сварнѣ, незгоды, злочинства, вражды, розбойства и др., еслибы каждый християнинъ больше о Бозѣ мысливъ и свое серце частѣйше до своего Сотворителя въ молитвѣ здоймавъ.

Чи дрѣмає воинъ если передъ нимъ стоятъ непріятель? Нѣколи! И мы, яко воины Христови окружени зо всѣхъ сторонъ ворогами, стоѣймо твердо на сторожи своего спасеня, и ѳтбиваймо завзято лютого супостата „во всякомъ терпѣнн и всякою молитвою и моленіємъ, молящєся на всяко время духомъ“ (Ефес. 6, 18). Господу о скрѣпленье силъ нашихъ.

Богъ всякія благодати, призвавый насъ въ вѣщию свою славу о Христвѣ Исусѣ, мало пострадавшія, Той да совершитъ васъ, да утвердитъ, да цкрѣпитъ, да оспуетъ. Тому слава и держава во вѣки вѣковъ. (Петр. 5. 10—11). Аминь.

C R O N I C Ă

Ună discursă protopresviterescă. Dela 28 până 30 Septemvrie a. c. s'au ținut în Seliște ședințele adunării generale a reuniunii învățătoresci din districtul Sibiiului. Președintele reuniunii, mintosul și delosul protopresviteră al tractului Sibiiului, dl S i m e o n ũ P o p e s c u, țină atunci următoaria cuvântare:

„Nime nu aprinde lumina și o pune sub oboroc, ci în sfeșnic, ca să lumineze tuturor celor din casă.“ Mat. 5, 15.

„Scimă cu toții, iubiților, câtu-i de neplăcută a petrece și câtă de primejdiosă a âmbă în întunerec, căci cel-ce âmbă în întunerec, nu scie unde merge, (Ioan 12, 35) se împedcă, fiindă-că întunerecul i-a orbită ochii (I. Ioan 2, 1.)

Numai cugetându de aproape la neplăcerile și primejdiele, ce sântă ascunse în întunerec, putemă prețui din destulă bine-facerile luminei. Și dacă am ajunsă, ca să le prețuimă, apoi ilă numimă nebună pe acela-ce, aflându-se în întunerec, ar acoperi lumina aprinsă, ca rașele ei de lumină să nu-lă lumineze și elă să meargă orbișă în primejdie și perire. Cu mintea întreagă fiindă deci, „nimene nu aprinde lumina și o pune sub obroc, ci în sfeșnic, ca să lumineze tuturor celor din casă.“

Este întunerecul nopții și este întunerecul sufletului. Mântuitorul, cândă vorbesce cu cuvintele citate de întunerec, vorbesce în alegoriă de întunerecul nopții, ca și cei mai puțină ageri să-lă priceapă și să înțeleagă, că are în vedere întunerecul sufletului. Căci nu de cele trecătoare, de cele de josă, de cele trupesci s'a îngrijit elă, câtă a fostă ca om între oameni, ci totă-dea-una numai de cele vecinice, de cele de susă, de cele sufletesci; nu are deci în vedere întunerecul și lumina trupului, ci întunerecul și lumina sufletului.

În potriua întunerecului nopții D-șeă a zidit soarele, luna și stelele, și ne-a dată materie ardătoare, cari, aprinse, răspândescă lumină și alungă întunerecul.

Ori-cătă de primejdiosă ar fi însă întunerecul nopții, elă nu se poate asemănă cu întunerecul sufletului, căci cu câtă sufletul este mai pre susă de trupă, cu atătă și întunerecul sufletului este mai primejdiosă decâtă întunerecul trupului, decâtă întunerecul nopții.

Acum, dacă pentru înlăturarea răului celui mai mică s'a îngrijit D-șeă, pentru alungarea celui mai mare să nu se fiă îngrijit? dacă în potriua întunerecului nopții a zidit lumina șilei, oare în potriua în-

tunerecului sufletului să nu fiă pusă nimic, oare să nu ne fiă dată nici o armă spre a ne lupta în potriua acestui dușman?

Cum nu? Ne-a dat o lumină, care să o aprindem, ca să lumina casa sufletului nostru și cărările lui. L u m i n a r e a a c e a s t a e s t e î n v e ț ă t u r a, e s t e s c i i n ț a, fără de care omul amblă în lume orbecându ca și orbul în întunec, și care singură îl face pe om să se poată apropia de D-zeu, să fiă adevăratul chip și adevărata lui asemănare, a Părintelui luminelor.

Și când ne punem întrebarea: ce am făcut noi, ca să aprindem în casa și cărările sufletului nostru lumina, ce ne-a dat-o Părintele luminelor, răspunsul ușor ni-l dăm: — Faptele ne vedesc. Căci faptele noastre sânt ca și ale vechiului popor israiltean, și totu asemenea și urmările faptelor. Poporul israiltean în vremea lui de molesire, lenevindu-se, a încetat a se mai indeletnici cu învățatura și știința și a rămas în nesciință, în întunec. De aceea îi și dice D-zeu prin glasul prorocului Osiă (4, 6): „fiind-că ai lăpedat învățatura și știința, și eu te voi lăpeda pe tine.“ Și scim cu toți, cât de cumplit s'a împlinit această amenințare: poporul jidovesc, lăpedat de D-zeu, s'a împrăsciat pe toată fața pământului, ca o pildă viuă a fiului blăstemat, fiindu urgia și ocară neamurilor!

Noi, poporul român, israilul cel nou, care oare-când cu știința și învățatura o lume am condus, noi, m o l e ș i n d u - n e, am lăpedat știința și învățatura, și lăpedătură ne-am făcut altor neamuri. Toate neamurile, cari au venit la noi, ne-au coplesit, ne-au robit și ne-au silit să muncim, numai pentru-ca ele să se îmbuibe din rodirile muncei noastre. Amenințarea făcută vechiului Israil, veacuri întregi de-a rândul, s'a împlinit și cu noi, fiind-că noi ne-am abătut, netrebnici ne-am făcut, am lăpedat învățatura și știința; avându lumină, am stins-o și am pus-o sub obroc. Veacuri întregi nebuni am fost, ferindu-ne de lumină, rătăcindu în întunec și făcându-ne de ocară, risul și batjocura altor neamuri, — pentru-că am lăpedat știința și învățatura.

Tari am fost la braț și mulți la număr, ear' cei-ce ne-au pus la jug, au fost și mai slabi la braț și mai puțini la număr decât noi, și totu-și ne-au supus. Pricina este, că, neavându noi învățatură și știință, am fost slabi la minte, ear' cei-ce ne-au făcut slugi, au fost tari la minte. Căci nu tăria brațului cârmuiesce popoarele și dobitoaccele, ci tăria minții.

Vedem de pildă, că un băiat prinde boii la jug, îi silește să tragă carul și plugul, nu că doară băiatul ar fi mai tare decât boii, ei fiindu-că are mai multă minte decât boii. Așa e și cu popoarele, așa a fost și cu noi: Noi am fost totu atâția boi puternici și buni de muncă, fiindu-că nu aveam învățatură; ear' străinii, cari au venit la noi, fiindu mai cuminți, deși mai puțini și mai slabi, ne-au pus la jug și ne-au silit să muncim pentru ei.

Dar' în urma urmelor i-s'a făcut milă de noi Părintelui îndurărilor și alu luminelor, și, precum poporului jidovesc i-a trămisu proroci, cari să-lu lumineze cu învățăturele lor: astu-feliu a trămisu și în mijlocul poporului românesc unu proroc alu c u v e n t u l u i și alu faptelor, îmbrăcatu cu haia cea sântă a archieriei, pe marele Mitropolitu Andreiu, ca să-lu lumineze cu învățăturele și faptele sale, să-lu scoată din întunerecu la lumină, din robia trupească și sufletească la libertate.

Suntu mulți între noi, cari am avutu fericirea a-lu vede în față, pre acestu prorocu, a-i audí glasul, a-i vede faptele, dicu, am avutu fericirea a rămâne uimiți de minunata lui înfățișare și a fi răpiți de farmecul numelu lui. Ceice l-am vedutu și l-am cunoscutu, acum, acum simțindu-i lipsa totu mai multu și mai multu, siliți suntem a „pune doliu indoitu“, mai multu decâtu ceice-lu cunoscū numai după audite. Dar' și ceice l-am vedutu și ceice nu l-am vedutu trupesce: toți ne luminăm de lumina lui, ne încăldim de căldura lui, ne indulcim de dulceata lui: toți mulțămim Părintelui cerescu, că ni-l-a datu, și v e r s a m u l a c r i m e d e s â n g e, c a n i l - a l u a t u .

Între multele și feluritele bine-faceri, ce ni-lea lăsatu moștenire, cea mai mare, cea mai aleasă și mai înaltă este partea cea aleasă din ființa sa, din chiămarea sa: este lumina, învățatura. Luminătoriu, învățătoriu a fostu, câtu a fostu trupesce între noi, dar' a îngrijitu, ca între noi să rămână duhovnicesce ca luminătoriu pentru vecii vecilor. Căci a înființatu unu institutu, în care și-a pusu spiretul său celu mare, din carele apoi neîncetat din anu în anu să easă deci, apoi sute și mii de luminători ai neamulu nostru, de învățători ai poporulu românesc. Acestora li-a disu, cându a înființatu institutul, și li dice și acum, cându esu din institutu: „voi sunteți lumina lumii românesce, voi sunteți cetatea, pe care eu o-am ziditu pe culmea muntelu pentru poporul român, cetate, care nu se poate ascunde dinaintea privitorilor (Mat. 5, 14.); pe voi lumea vă privesce, căci ai mei învățacei sunteți: „lăpêdați lucrurile întunereculu și pe poporul român îmbrăcați-lu în haia luminei.“

„Și în adevăr mare și grea este sarcina, care o primesc asupra lor aceia-ce se fac luminători, învățatori. Așu puté dice, că este cea mai grea din toate sarcinele; căci răspunderea lor este vecinică atât înaintea oamenilor, cât și mai virtos înaintea lui Dumnezeu, căci dela cum își împlinesc chemarea, atîrnă viitoriul, binele și fericirea poporului, a cărui soarte e încredințată mânelor lor. Șciind că de mare este această răspundere, și cearcă ei toate chipurile, cum să îplinească tot, ce se cere dela dînșii, ca să aibă și ei bucuriă, vedînd fericirea și mulțumirea crescînd pe urmele lor. Ei însă mai știu și un lucru: „deși duhul este gata, trupul este neputincios.“ (Mat. 26, 41.), deși voința și dorința este mare, puterile sînt mărginite, deci nu pot toate, cât doresc să le facă, nu știu toate, câte doresc să le scie, n'au lumină în măsură așu de mare, încât să poată lumina după dorința lor cu destulă strălucire pe alții. Și știind ei, că:

„Unde-î unul, nu-î putere
La nevoi și la durere;
Unde-să doi, puterea crește
Și dușmanul nu sporesce : (Alexandri.)

urmînd și sfatul „marelui Andrei“, 'și-au dat mîna cu mîna, ca strînși cu toții, umăr la umăr, să se ajutore unii pe alții, spre a răspîndi lumina și a alungă întunerecul. Eacă din această pricină s'a înființat Reuniunea învățătorilor, care în acest an se întrunesc în această comună scutită de Ddeu. Învățătorii din un corn de țară, din trei protopresbiterate se întrunesc astă-zi aici, nu pentru plăceri, ci spre a se sfătui împreună, a se lumina unul pe altul și a afla chipul cel mai sigur și mai roditor, de a fi folositori neamului românesc, de a se face apostoli ai învățătorei și științei în scoalele poporului nostru. Uă jertfă fac ei, uă osteneală fără răsplată este petrecerea lor aici în aceste zile, dar' uă onoare totu-uă-dată pentru această comună, că în sinul ei se petrece acest mare sfat: cum să se lumineze mai cu succes neamul românesc, spre a se rădică cu vremea eară-și la înălțimea, la care a fost oare-cîndu, căci scrisu este în cartea poetului:

„Viitoru de aur Româniea are
Și prevădu prin secolii a ei înălțare“.

(Bolentincan.)

„Primiți-î deci cu dragostea frățască, căci frați de ai voștri sînt ei; mai mult, sînt părinți luminători ai fiilor voștri, sînt

cei mai mari bine-făcători ai voștri. Arătați-vă vrednici de distincțiunea, ce v'au făcut'-o ei, venindă la voi și necerându-vă decâtă dragoste.

Ear' voi, fraților, împreună sirguitoților, împreună lucrătorilor în via cea duhovnicească, împreună luminătorilor și învățătorilor ai poporului din districtul Sibiului, voi „ca fii luminei să âmblați,” cu deosebire în aceste zile, în cari vă arătați lumii ca corporațiune. Nu uitați, că dela conduita voastră atîrnă vađa, reputațiunea, autoritatea voastră, și apoi și rezultatul ostenelelor voastre. Dați-vă silință a urmă întru toate sfaturile și poruncele, ce le-am primită dela celă-ce, ne-a alesă și ne-a trămisă, dela neuitatul nostru Părinte „Andrieu”, care din locașurile cele vecinice ne privesce, ne bine-cuvēntă, bine-cuvēntăndă rîvna noastră și ostenelele noastre, de a lumina poporul, bine-cuvēntă poporul, carele ne ascultă pe noi, și roagă pe Părintele Luminelor, ca să ne lumineđe pe toți cu lumina cea cerească, spre a fi adevērați fii ai luminei și moșteni ai împērației făgăduite celor-ce âmbă în lumină.“

Sâmbēta în 22. Noemvre (4. Decemvre) a. c., întrunindu-se s. Sinodă, Camera și Senatul, a alesă Mitropolită Primată ală României cu 190 de voturi pre Prea Sântia sa Episcopul Dunării de-josă, Iosifă Georgiană. Dorimă și noi să căpētămă doveđi și să se adeverească, că alegerea a fostă nimerită și corēspundētoaria grelelor referințe de față ale bisericei ortodoxe din Regată.

Escriere de concursă cu premiă pentru compozițiuni musicale.
„Armonia”, societate pentru cultivarea și răspândirea muzicei naționale bisericesci și lumesci în Bucovina, avēndă de scopă, de a lăți cunoscința artei musicale în toate clasele societății românesci, scrie ală doilea concursă cu premie pentru compozițiuni de coruri lumesci bărbătesci și anume:

Ună premiu de 30 fl. pentru cea mai bună compozițiune de muzică națională.

Ună premiu de 30 fl. pentru cea mai bună compozițiune de muzică modernă; și

Ună premiu de 30 fl. pentru cea mai bună compozițiune a unui coră bărbătescă cu acompaniare de clavieră.

Condițiunile.

- a) Români din toate țerele iaă parte la concursul presentă;
- b) Textul compozițiunilor rēmane în libera voiă a compozițiunilor, trebuie să fiă însă originală;

c) Partitura (manuscriptul) și textul (toate strofele) au să fie scrise curat și fără corecture;

d) Fiă-care compozițiune trebuie să aibă, afară de titula ei și numele întreg al poetului, un „motto“ sau oare-care numire; pe lângă aceste trâmite compositorul numele său într'un plic sigilat, de-asupra căruia este scris „motto“ sau numirea de compozițiune;

e) Plicul se va deschide atunci, când compozițiunile trimise ar câștiga premiul. Plicurile compozițiilor neprimite se vor întoarce nedeschise. Afară de aceasta este necesariu, ca compositorul să trimită o adresă specială, după care să se poată retrimite plicul nedeschis în cadu, de a nu fi premiat.

f) Numai compozițiunile lucrate după regulele teoriei musicale se pot admite la concurs;

g) Comisiunea pentru cenzurarea compozițiilor trimise la concurs își va supune Comitetului societății părerea în scris asupra calității compozițiilor trimise, iară Comitetul va procede imediat la distribuirea premiilor acordate;

h) Compositorii se învoiesc la aceea, ca societatea „Armonia“ să publice compozițiile premiate în colecțiunea sa „Armonia“ și să le execute în public fără oare-care desdăunare;

i) Terminul trimiterii compozițiilor la concurs este 30. Decembrie 1886 st. v. și se adresează către președintele societății d-l. Baron Eudoxiu de Hormuzachi.

Decisiunea Comitetului privitoare la premiarea compozițiilor trimise la concurs se va publica cu finea lunii Ianuarie 1887.

Comitetul societății „Armonia“.

Cernăuți 15/27 Septembrie 1886.

Președintele societății:
Br. Eudoxiu de Hormuzachi m. p.

Secretarul societății:
Eugeniu Meședer m. p.

La gimnasiul din Rădăuți au fost la finea anului 1885/6 199 de studenți. Într'acești au fost după naționalitate 106 germani, 60 români, 24 poloni, 4 ruteni, 3 maghiari și 2 armeni; după confesiune au fost 70 rom. cat., 62 grec. ort., 50 mosaici, 11 evan., 3 arm. or. și 3 grec. cat. — La terminul de vară au trecut examenul de maturitate 11 studenți, între cari au fost 8 germani, 2 români (Jacota Georgiu, care făcuse examenul cu excelență și avea să stu-

diede filosofia, murí în câte-vá dîle după esaminñ), și 1 ruteanñ, earã după confesiune 5 mosaici, 3 rom. cat., 2 grec. or. și 1 gr. cat. — Cifrele acestea ni aratã earã molateca aspirãciune la culturã a greco orientalilor, alũ cãrora nũmãrũ de altmintrea e covãrșitorĩ și în ținutul Rãdãuțului.

În 4/16 Noemvre a. c. încetã din vieatã în vãrstã de 72 de ani multũ meritatul Archipresviterũ-Stauroforũ **CONSTANTIN LUCESCU**, protopapa catedralũ în pensiune. Ca protopresviterũ districtualũ alũ Ceremușului a susținutũ și întãritũ elũ ortodoxia în ținutul acela; a participatũ la felĩuri de întreprinderi în folosul de obște alũ Eparchiei, a stãtutũ într'ajutorĩũ repãosatului Episcopũ Eug. Hacmanũ, însoțindu-lũ totũ-dea-una și în cãlãtoriele lui în Eparchiã, la Viena și la sinoadele din Carlovețũ; și-a pusũ toatã stãruința, de s'a înzãstratũ biserica catedralã cu lucruri liturgice; în fine a participatũ cu multũ zelũ la ședințele comitetului pentru zidirea reședinței metropolitane. Acestũ Nestorũ din starea preoțascã fiã-i deci țãrina ușoarã și amintirea eterna!

Articuli „**Fõntãnele și Codicii dreptului bisericescũ ortodoxũ**“ și „**Învãțãtura celor 12 apostoli**“, trãdusã din testul originalũ grecescũ, de prof. Constantinũ Popovici jun., publicați în jurnalul nostru, aũ apãrutũ acuma sub titlu comunũ în tipãriturã separatã. Librãria universitãții Enricũ Pardini din Cernãuți este autorisatã cu vîndãrea opului, care se poate cãpëtã și directũ dela autoriu. Prețul este 1 fl. v. a. seãũ 2 lei 50 de bani. Recomãndãmũ teologilor și juriștilor ortodocși scrierea aceasta eruditã, fiindũ asemenea de instructivã atãtũ pentru unii cãtũ și pentru alții.

Dogmatica ortodoxã apare în dîlele acestea; toți p. t. domni protopresviteri sîntũ rugați a întoarce cãtũ de curẽndũ listele de prenumãrãciune, earã domnii abonenți a solvi prețul abonamẽntului, pentru-ca sã se poatã pune în-datã la cale trãmiterea opului.

Calendariũ pe anul ordinarĩũ 1887, redigeatũ de societatea „Academia ortodoxã pentru literaturã, retoricã și musicã bisericeascã în seminariul archidieceșanũ în Cernãuți.“ În editura tipografiei archiepiscopale. Prețul 60 cr. v. a. Calendariul acesta se poate cãpëtã: la tipografia archiepiscopalã (palatul archiepiscopalũ), la librãriile H. Pardini și S. Kiesler în Cernãuți, H. Beiner în Suceavã, Ch. Menschel în Rãdãuți și Dempniak în Sirete.

C o r e s p u n d i n ț ă .

E. B. În privința înscrierii în condica născuților a mamei veduvite și necăsătorite guvernul c. r. din Stiria a hotărît într'unu cadu datu, cum-că în rubrica „Maica” să se înscrie bună-oară: Domnica Donisanu, veduvă după Stefanu Bodnărescul.

C. B. În cadu, cându unu creștinu varsă amarnicu și stă sa moară, e adevăratu, că în biserica din Rosia nu-i dau s. cuminecătura; altă-i însă procedura în biserica din Grecia, unde i-o dau, muiându lingurița în santele taine și atingendu-o de limba bolnavulu. Așa-i și cu cale. căci nu e permisu a-lu despoia pre celu bolnavu de mângăierea și liniscea sufletească, ce i-o dă împărtășirea cu s. taine, nici nu se cere, că pârțica, ce o căpeta, să fiă mare, ci poate fi câtu de mică.

Rătrăgându-mă dela redacțiunea Candelii din cauza sănătăți mele și avându curându a se denumi urmașul meu, mărturisesc cu toată sinceritatea, ca aceasta sarcină pe lungă îndetoririle, ce le mai am, n'ășu fi fostu în stare a o purta, dacă n'aveam parte de concursul unor bărbați deloși și muncitori, cum suntu onorabili Dni: Constantinu Popoviciu, profesoru de universitate, Stefanu Dinulescu, Drandiu în teologie, Calistratu Coca, profesoru la scoala reală de aice, Dr. Emilianu Voiuțchi, profesoru de universitate, Michailu Bendevschi, preotu în Mihalcea, Dr. Georgiu Popoviciu Banațanul, profesoru la institutul teologicu din Caransebeșu, Georgiu Popoviciu, juristu, Ioanu Berariu, parochu în Stroiesci și mulți alții, cari cu toții pârțunși de dorul, de a rădică valoarea Candelii și a-i sustine vađa, au sprijinit'-o și o vor sprijini de siguru cu aceeași bine-voință și de acum înainte. Eu și suntu deplinu convinsu, că acum la despărțire toți onorații mei conlucrători nu-și vor caută recompensa pentru concursul lor pe atâta în mulțămirea mea întimă și frățască, câtu mai vârtosu în conștiință, că tuturora ni-a fostu a minte a ni implini după putință uă îndetorire față cu interesele de vieță ale bisericii noastre dreptu-credincioase.

Artemiu Berariu.

Redactoriu primariu responsabilu:
Protopresviterul

Artemiu Berariu.

Redactoriu alu doile pentru textul slav.-rusescu
Profesoriu de cântarea corală

Isidoru Vorobchievici.

Administrătoriu și editoriu: Archimandritul-Mitroforu

Arcadiu Ciupercovici.

Anticariat Arad
Let 190

170 / 190 | 426 / 94

W. 02

